S[illegible]PLETON

PARS HYEMA

PROMPTVARIVM MORALE SVPER EVANGELIA DOMINICALIA TOTIVS ANNI:

AD { Instructionem Concionatorum. Reformationem Peccatorum. Consolationem Piorum.

Ex Sacris Scripturis, SS. Patribus, & optimis quibusq; Authoribus studiosè collectum:

Authore THOMA STAPLETONO, ANGLO; S. Theol. Doctore, & Regio Professore Louanij.

Editio altera, ab ipso Authore aucta & recognita.

PARS HYEMALIS.

Rom. I.

Euangelium virtus Dei est, in salutem omni credenti.

ANTVERPIÆ,
IN OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Viduam, & Ioannem Moretum.
M. D. XCIII.
Cum Gratia & Priuilegio.

PROMPTVARII MORALIS SVPER EVANGELIA DOMINICALIA.

Pars Hyemalis.

EVANGELIVM DOMINICÆ I. ADVENTVS.

ERVNT *signa in sole & luna, & stellis, & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes cœlorum mouebuntur. Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate. His autem fieri incipientibus, respicite, & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. Et dixit illis similitudinem. Videte ficulneam & omnes arbores. Quum producunt iam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas. Ita & vos, quum videritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cœlum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt.* *Lucæ 21.*

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Erunt signa in sole & luna, & stellis, & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum, &c.* De extremi iudicij terrore.

2. *His fieri incipientibus, respicite, &c. Scitote quoniam prope est regnum Dei.* Cur hora iudicij incerta.

3. *Cœlum & terra transibunt; Verba autem mea non transibunt.* Certa & necessaria, & assidua iudicij diuini expectatio.

1. *Erunt signa in sole & luna, & stellis: & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi.*

Iudicij extremi terror.

LOCVS moralis de extremi iudicij terrore, quem vt semper ante oculos haberemus, Christus his verbis expressit. Quos enim Dei amor, cœlestium bonorum desiderium, virtutis studium à peccatis non auocant; illos extremi saltem iudicij tremendi expectatio deterrebit. Hoc igitur medium proponit Christus. Idcirco sermonem his verbis conclusit: *Vigilate itaque* (Luc.21.) *omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis*: & apud Matthæum (Matth.24.): *Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.*

Loci partitio.

Ad hunc locum explicandum tria tractari possunt. Primum, quantus est huius extremi iudicij terror. Secundò, quare nescitur dies eius. Tertiò, ad quid eius expectatio, & memoria est vtilis: quæ omnia in hoc Euangelio insinuantur.

Prima pars, Terror diuini iudicij.

Terrorem describit Dominus in verbis citatis; quia cœlum & terra patientur. *Signa in sole & luna, & stellis,* illa erunt, quod lumen omnia amittent. Sic Matthæus (Matth.24.): *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum.* quod & Ioël (Ioel.3.) de hoc die prædixit: *Sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.* In terris quoque & in mari repentinæ & horrendæ erunt mutationes, de quibus & Aggæus (Aggæi 2.): *Ego commouebo cœlum & terram, & mare & aridum.* Hæc ideo fient, vt terreantur peccatores: *arescent homines præ timore:* & vt Iudicis irascentis aduentus terribilis significetur. De quo Dauid (Psal.96.): *Nubes & caligo in circuitu eius, iustitia & iudicium correctio sedis eius, Ignis ante ipsum præcedet & inflammabit in circuitu inimicos eius*, id est, peccatores. Docent hæc Christi verba, quod omnia tunc elementa, ipsaque corpora cœlestia tum in seipsis dira patientur ad terrorem impiorum, tum in ipsos quoque impios agent, varios illis cruciatus, non animi tantùm, sed & corporis inferendo, iuxta illud Sapientiæ (Sapien.5.): *Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam*

*turam ad vltionem inimicorum. Acuet diram iram in lan-
ceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.*
Huius diei terrorem omnes Prophetæ diligenter prædi-
xerunt; quia eius præscientia & recordatio in omni sem-
per ætate, statu, ac tempore fidelium necessaria est. De
hoc die Esaias: *Ecce dies Domini veniet crudelis, & indigna-* *Esa.13.*
*tione plenus, & ira furorisq́;, ad ponendum terram in solitu-
dinem, & peccatores conterendos in ea.* De hoc die Ezechiel: *Ezech.7.*
*Finis venit, venit finis, euigilauit aduersum te: ecce venit.
Immittam furorem meũ in te, & iudicabo te iuxta vias tuas,
& ponam contra te omnes abominationes tuas. Et non par-
cet oculus meus super te, & non miserebor. sed vias tuas po-
nam super te, & scies quia ego Dominus percutiens.* Vr-
gendum & premendum hoc insolens Dei epitheton. Qui Dei insolēs
enim solet semper alioqui *misericors & miserator Domi-* epitheton.
nus, bonus & benignus, & faciens misericordias super mil- *Exod.20.*
lia, nuncupari; hoc die erit *Dominus percutiens*. Sic de *Psal. 85.102.*
hoc die Dauid: *Cognoscetur Dominus iudicia faciens in ope-* 110.111.144.
ribus manuum suarum comprehensus est peccator. Et ite- *Psal.109.*
rum: *Dominus manifestè veniet; Deus noster non silebit. In* *Psal.49.*
*conspectu eius exardescet ignis, & in circuitu eius tempestas
valida. Aduocauit cælum desursum, & terram discernere
populum suum.* Denique huius diei terror quantus sit,
graphice describit Sophonias: *Dies illa, dies iræ, dies tribu-* *Sophon.1.*
*lationis & angustia, calamitatis & miseria, dies tenebrarum
& caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris
super ciuitates munitas, & super angulos excelsos*, id est, su-
perbos peccatores terræ. Quibus omnibus Prophetis
conformiter Apostolus contra impœnitentes impios
proclamat: *Tu secundum impœnitens cor tuum thesauri-* *Rom.2.*
zas tibi iram in die iræ. Diem iræ vocat, quia dies mise-
ricordiæ præteriit. Hic est secundus Christi aduentus, Duplex
non iam humilis, mansuetus, misericors; sed in maie- Christi ad-
state sua terribilis, iracundus. Primò venerat vt noster, uentus.
vt *paruulus qui datus est nobis*, pro nobis iudicandus. Se- *Esa.11.*
cundo venit vt suus, *in Maiestate sua*, iudicaturus or-
bem. In primo aduentu tanquam paruulus Dauid con- *Allegoria.*
tra Goliath inermis pugnauit, diabolum in infirmita-
te vicit. In secundo contra ingratum Nabal, armatus Da-
uid & iratus descendit, dicens; *Verè frustra seruaui omnia*

quæ huius erant in deserto. verè frustra tot humano generi beneficia contuli, tot misericordias feci, carnem pro hominibus assumpsi, mortem pertuli, viua voce docui, Apostolos misi, Spiritum sanctum dedi, sacramenta gratiæ reliqui, toties peccantibus peperci, tot etiam naturæ & terræ bona impartiui: *& non perijt quicquam* (quantum in me erat) *de cunctis quæ ad hominem pertinebant; & reddidit mihi malum pro bono.* Ingrati & stulti homines, huic Nabal stulto similes, meis acceptis beneficiis, diabolo tamen & carni seruierunt; nec missis à me pueris, pauperibus, & minimis meis, pauxillum panis esurientibus dare, aut nudos eos vestire, aut in carcere positos visitare voluerunt. *Hæc faciat Dominus inimicis Dauid, & hæc addat, si reliquero de omnibus quæ ad eum pertinent vsque mane, mingentem ad parietem.* Talis est secundus Christi aduentus: *Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea. Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.* Nulla hîc occurret irato Dauidi Abigail, quæ pro Nabal intercedat. Nullus in die iudicij intercessionis locus: quod ex Scripturis pulchrè ostendit Chrysostomus: *Vide* (inquit) *non indutum veste nuptiali ex sponsali domo expulsum, & neminem pro illo intercedentem. Vide talentum habentem creditum, & non negotiatum, & quomodo pro illo intercedit nemo. Respice mihi quinq; virgines exclusas, & æquales pro ipsis non deprecatas.* Est ergo huius diei terror inexplicabilis, vbi veniet iudex inexorabilis.

Matth.24. *Psal.74.* *Hebr.10.* Iudex inexorabilis. *Hom.21. ad pop. Antioch.*

Qui noluit in hac vita videre virgam vigilantem, & temporali Dei castigatione, vel voluntaria corrigi, videbit in extremo iudicio ollam succensam, vt ex visione Ieremiæ notauit Chrysostomus loco citato. Vidit enim Propheta primùm *virgam vigilantem*, postea *ollam succensam.* Qui noluit amplecti manus filij Dei in cruce expansas, pro nobis mortui, horrendè incidet in manus Dei viuentis, & in sua maiestate venientis. Qui noluit seruare duas tabulas mandatorum, sentiet virgam Aaronis, non iam clausam in Arca, sed prolatam ad vindictam. *Tunc enim parebit signum filij hominis:* Crux Christi, *virga directionis & iustitiæ,* olim dirigens, nunc percutiens. *Ecce venit, & quis sustinebit aduentum eius?* ait alius

Hierem.1. *Matth.24.* *Psal.44.* *Malach.3.*

Pro-

Propheta. Quanto enim magis antea misericors fuit, tanto nunc crudelior erit. Patientia læsa fit furor : & adamantem ferunt omnium lapidum durissimum, vbi semel dissoluitur, in minutissimas sic dissipari partes, vt cerni vix queat.

Plinius natural. hist. lib. 17. cap. 4.

Deinde & illud ad maiorem huius diei terrorem expende, quòd huius iudicij sententia pœnam adfert, non temporalem, sed ęternam: simulq; considera quàm acerbum est momentaneas quasi huius vitę pœnas sustinere. Quæ considerans Gregorius, *Quomodo*, inquit, *toleranda est pœna qua reprobat, si ferri non potest ira quæ purgat?* Cogita (ait Chrysostomus) *quòd trium dierum febrem hic non toleramus. Si iudicum pœnas cernentes ebruimur, & hoc vix quinquaginta annis damnationi obnoxiis; quale est Christi tribunal, non tantùm in quinquaginta annos, sed in infinita protendens secula pœnam!* Hoc nempe est quod Dauid dixit: *Etenim sagitta tua transeunt; vox tonitrui tui in rota.* Sagittæ Dei sunt, plagæ huius vitæ temporales, de quibus per Moysen dixit: *Congregabo super eos mala: complebo sagittas meas in eis. Consumentur fame, &c.* Sed vox tonitrui Dei, quæ in die iudicij datur, ideoq; a Propheta *dies tubæ & clangoris* nuncupatur, in rota est, id est, exitum non habet in modum rotæ.

Iudicij sententia. — *Mora. li. 21. cap. 16.* — *Loco citato.* — *Psal. 76.* — *Deut. 32.*

Postremò huius iudicij terrorem, strictissimum iudicis examen ostendit. Quid enim minutius in genere peccati verbo otioso? Et tamen dicit Christus: *Omne otiosum verbum quod locuti fuerint homines, rationem reddent de eo in die iudicij.* Sed & intima cogitationum secreta scrutabuntur. *Tunc enim illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Tunc dicetur (ait Chrysostomus loco citato, & post eum S. Hieronymus) *Ecce homo, & opera eius.* Cogitet autem vnusquisq;, si vel in hoc auditorum consessu occultum eius crimē publicaretur, quantam hoc ei confusionem pareret! Hoc est videlicet *scrutari Hierusalem in lucernis, & fodere parietem, & videre abominabilia quæ facit populus.* Tūc singulis impiis impœnitētibus fiet, quod Dauidi minatus est Nathan Propheta: *Tu fecisti in abscondito; ego autem faciam hoc in conspectu solis,* id est, toto spectante mundo. Nunc certè peccata impiorum ita occultantur, quasi in libro Dei, non

Iudicij examen. — *Matth. 12.* — *1. Cor. 4.* — *In Zachar. cap. 12.* — *Ezech. 8.* — *2. Reg. 12.*

Simile. atramento perlucido, sed citri succo scriberentur, cuius scripturæ nullum apparet vestigium. Atqui quæ citri succo scribuntur, vbi igni admota fuerint, clare leguntur. In igne iudicij extremi (iudicabit enim seculum per ignem)
Psal. 138. singula peccata legentur. Quod prospiciens Dauid, dicit: *Intellexisti cogitationes meas de longe; funiculum meum, & semitam meam inuestigasti, & omnes vias meas præuidisti.*
Iob 14. Similiter & sanctus Iob: *Signasti quasi in sacculo delicta mea, & gressus meos dinumerasti.* Quæ omnia si in temporali hac vita Deus facit, in extremo iudicio multo faciet exactius: si in iustis hoc facit, qualis Iob & Dauid erant; quanto magis faciet in impiis! Vnde D. Bernardus.
Serm. 55. in Cant. *Quid in Babylone tutum, si in Hierusalem manet scrutinium? Si iustus vix saluabitur, peccator vbi parebit?*
Moralium in Iob lib. 17. cap. 19. *Quid facient tabulæ, quando tremunt columnæ?* ait B. Gregorius. Quid virgula deserti, quando cedrus percutitur?
Luc. 23. *Si in viridi ligno* (in hac præsenti iustitia Dei, quæ misericordia non caret) tantum iudicium exercetur, *in arido quid fiet?* vbi nullus misericordiæ locus erit. Deniq; de exactissimo tūc futuro actionum nostrarum scrutinio proferendum, quod scribit S. Basilius:
In lib. de vera Virginit. *Non confusè, aut summatim, aut indigeste peccata nostra cernentur; sed singula per partes, vt sese habent, velut in pictura noscentur. Exempli causa, quomodo ad patrandum quisq; adulterium properans è lecto surrexit; quibus passibus incedens vsus est; quo motu corporis lentiore ac concitatiore; quem habitum cum procederetur assumpsit; & qua ex parte irrumpens, vxorem alienam violauit; quo item ordine huic mulier ad nefarium opus se substrauit. Hæc, inquam, omnia velut in tabula, per partes diligenter expressa, cernentur. Nec opus tantùm externum; sed & intima cogitationes.*
Matth. 10. Hæc ille iuxta Christi doctrinam, dicētis: *Nihil est opertum, quod non reuelabitur.* Quæ singularum turpitudinem & impietatum reuelatio, quia in hac vita vel non fit, vel rarissime fit, idq; ex parte tantum; in extremo iudicio exactissime & plenissime fiet. Ex his ergo vel omnibus vel aliquibus explicare, tractare, & amplificare concionator poterit, prout tempori & loco conuenire videbit, & pro illa quam habet dicendi facultate, diuini & extremi iudicij terrorem.

2. *His fieri incipientibus, respicite, &c. scitote quoniam prope est regnum Dei.*

LOCVS moralis de extremi iudicij hora incerta, & omnibus incognita. Hoc enim in isto Euangelio Christus aperte docuit. Rogantibus enim Discipulis, *Quod signum aduentus tui, & consummationis saculi?* Christus non quando, sed qualis eius aduentus erit, respondet. Modum patefacit, tempus celare voluit. Ideo signa ostendit non prognostica & longe præcedentia, sed coniuncta & proxime præcedentia. Huc enim tendit huius Euangelij scopus. *His fieri incipientibus, respicite, & leuate capita vestra: quia appropinquat redemptio vestra. Videte ficulneam & omnes arbores: quum producunt iam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas. Ita & vos quum videritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei:* vel, vt Matthæus scribit, *Quia prope est in ianuis:* & Marcus, *In proximo est in ostiis.* Signa ergo illa terribilia in sole, & luna, & stellis, & mari, & terra, proximum & repentinum Christi aduentum atq; iudicium ostendunt; sicut fructus iam enati, æstiualem maturitatem in proximo designant.

Judicij hora incerta.
Luc. 21.
Luc. 21.
Matth. 24.
Marc. 13.

Quare Christus adhuc expressius adiunxit in hoc Euangelio: *Attendite ne superueniat in vos repentina dies illa. Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ.* Laqueo assimilat iudicij tempus. Sicut enim auis aut fera nihil minus quam laqueum suspicatur, sed per campos illa liberrime volitat, per siluas ista intrepide discurrit, prædam quærens, hominũ tamen arte & industria, bestiis istis prorsus incognita, in laqueos repente incidunt morti destinatæ: sic omnino terrenis hominibus, bonis terrenis tanquam prædæ perpetuo inhiantibus, Dei prouidentia, hominibus huiusmodi incognita, iudicij diem derepente inducit, & ad certã damnationem irretitos tenet. Apud Matthæũ furi assimilatur. *Si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret vtiq;, nec sineret perfodi domum suam. Ideo & vos estote parati, quia qua nescitis hora, Filius hominis venturus est.* Sic à Christo edoctus Petrus: *Adueniet dies Domini sicut fur.*

Luc. 21.
Simile.
Matth. 24.
2. Petr. 3.

1.*Theſ.5.* Sic & Paulus: *ipſi diligēter ſcitis*, id eſt, accuratè didiciſtis, & firmiſſimè creditis, & ob oculos ſemper habetis, *quod dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet*. Rurſum hunc repentinum aduentum ſuum Chriſtus Dominus clariſſimo *Matth.24.* exemplo diluuij orbis terrarum expreſſit: *Sicut in diebus Noe, ita erit aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium; comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vſque ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec veniret diluuium, & tulit omnes; ita erit & aduentus Filij hominis*. Tribus ergo modis docet Chriſtus repentinum fore hoc iudicium, ſicut eſt laqueus, ſicut fur, ſicut diluuium.

Iudicium Dei cur incertum. *Simile.* Cauſam quoque repentini aduentus adiungit, vt attendamus, vt vigilemus, vt ſemper parati ſimus. Si præſciret auis aut fera laqueos, quam diligenter euitaret? Nam & ideo ſi fortè ex laqueo euaſit, ad eundem locum vix vnquam poſtea redit. Contra fures extruūtur domus bene munitæ, clauduntur oſtia, ſeræ, peſſuli, vigiles canes adhibentur, ciuitates totæ mœnibus clauduntur. Si par eſſet animæ cura & æternæ ſalutis ratio, qualis eſt vitæ temporalis & bonorum terrenorum cuſtodia, non minus ad diem iudicij vnusquiſq; paratus ſemper eſſet. Hanc cauſam repentini iudicij Chriſtus euidenter ex-*Matth.24.* preſſit, apud Matthæum: *Ideo & vos eſtote parati*. Apud *Marc.13.* Marcum: *Videte, vigilate, & orate: Neſcitis enim quando* *Luc.21.* *tempus ſit*. Apud Lucam in hoc Euangelio: *Vigilate itaque omni tempore, orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante Filium hominis*: ſtare, non concidere; ſubſiſtere, non perire; diligere aduentum Do-*Simile.* mini, non odiſſe: ſicut caſta coniunx non intrepidè tantùm, ſed etiam cupidè expectat reditum mariti ſui, ſeruuſque fidelis reditum domini ſui. Hæc repentini iudicij ratio tollit & reſecat prorſus omnem vitæ benè gerendæ *Eccl.5.* dilationem. *Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subitò enim veniet ira illius, & in tempo-*Simile.* re vindictæ diſperdet te*. Si Rex vnam ciuitatem tibi dono daret, ea conditione, vt infra vnam horam literas donationis expedires, & diploma regium apponi curares; qua diligentia per te & tuos vtereris, ne illa tibi hora elaberetur? At hæc vita quaſi vna hora (neque enim adhuc vnam

nam horam certò tibi supereſſe ſcire potes) tibi à Deo conceſſa eſt, vt cœleſtem hæreditatem acquiras, in Euangelio promiſſam *vigilantibus & orantibus*. Cur ergo vigilare contra peccatum, & orare pro Dei gratia atque miſericordia vel ad momentum ceſſas? At fortè quia vides multos longæuos eſſe, longam quoque tibi vitam promittis. Sed nónne vides æque multos in florenti ætate, atque adeò derepentè abripi? Planè nemini iam mors repentina videri debet, quæ quotidie ante oculos noſtros tot ex hac vita rapit. Quis à furioſo non ſibi benè caueret, quem videt omnes prætereuntes ferire? Mors inſtar furioſi nemini parcit, raró præmonuit. Verùm porcis in hac parte ſimiles ſumus. Porci enim conſpecta nece ſocij, & audito grunnitu, quem ingentem illud ferè ſolum animal occidendum edit, accurrunt omnes, grunniunt & ipſi, ac tumultuantur valde: vbi autem ſemel occiſus porcus vociferari deſierit, ſtatim ad lutum & ſtercora redeunt, nihil amplius curantes. Sic homines terreni, carnales, voluptuarij, interim dum moritur notus quispiam, interim dum funus effertur, mouentur, terrentur, perturbantur: factis exequijs, citò obliuiſcuntur, ad ſordes voluptatum & vetera peccata redeuntes. Periculi plena eſt emendationis dilatio, & peccatorum reiteratio. Nauis etſi multa onera capiat, tamen tamdiu onerari poteſt, vt ſubmergatur. Contra peccatores in peccato perſeuerantes, vox Dei illa eſt: *Super quo percutiam vos vltra addentes præuaricationem?* Caſtigare eos in hac vita deſinit Dominus, qui peccatis ſuis modum non ponunt, qui emendationem differunt, qui omni tempore non vigilant, non orant; vt ſic in æternum eos puniat. Qui audit tonitrua, metuit fulgura. Hoc Euangelium tonitruum eſt futuri iudicij. Metuamus fulgura iuſtitiæ diuinæ. Quanto diutius viximus, quanto plura ſupplicia peccatis noſtris debita euaſimus, tanto certius & citius venturum iudicium expectemus. Theramenes ciuis Athenienſis quum domus ruinam (quæ ſtatim, illo egreſſo, cecidit) euaſiſſet, exclamauit: O Iupiter, cuinam me tempori reſeruas? Nec multo poſt, à triginta tyrannis cicutam bibere coactus, interijt. Idem peccatori ſtatuendum, qui poſt peccatum perpetratum impœ-

Marc. 13.
Luc. 21.
Simile.
Simile.
Simile.
Eſaiæ 1.
Simile.
Ælianus de var. hiſt. libr. 9.
Apophthegmata.

[?]el.5. impœnitens manens, Dei manum non sensit; iuxta illud *Ne dixeris, Peccaui; & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.*

Tertia pars. Timor iudicij vtilis.

Porrò hæc perpetua extremi iudicij memoria, timor, expectatio ad plurima conducit. Primum, frenum quoddam peccati est. Vnde S. Basilius: *Si quando te senseris ad aliquod prouocari peccatum, ad mentem reuoca formidabile illud, nec vbi mortalium tolerabile Christi iudicium: & hoc quasi freno animam cohibe.* Nempe sicut sol omnes stellas suo fulgore obscurat, sic solius iudicij memoria suo terrore omnes animæ concupiscentias extinguit, vt est apud D. Clementem. Vnde & Dauid docet, obliuionem iudicij, causam esse peccatorum. Quum enim dixisset, *Inquinatæ sunt viæ eius in omni tempore*, subiunxit rationem reddens, *Auferuntur iudicia tua à facie eius.* Contra verò memoriam iudicij à peccato custodire idem docuit, *Confige timore tuo carnes meas: à iudiciis enim tuis timui.* Qui clauo confixus est, nec in hanc, nec in illam partem mouere audet: nec ad dextram declinat, nec ad sinistram. Talis clauus timor iudicij est. Deinde qui timet iudicium, effugiet illud. Nisi timuissent Niniuitæ, subuersi fuissent Generi Lot, quia non timebant, nec credebant monenti futurum mox iudiciũ Dei, perierunt cum Sodoma. Qui Noë prædicantem audire noluerunt, perierunt in diluuio. Filij Iacob in prima profectione in Ægyptum, quum nihil timerent, in magna mala inciderunt, à Ioseph vexati, in suspicionem vocati, in vincula coniecti. In secunda autem profectione, vbi cum maximo timore accesserunt, omnia eis prospere successerunt. Maxima virtutum custodia timor est. Sicut fortissimo milite domum custodiente, domus illa à latronibus nocturnis tuta est; ita timor futuri & furtiui iudicij reddit nos ab eius periculis tutos. Exemplum illustre vide apud S. Chrysostomum, vbi ostendit Antiochenos, qui propter deiectas eius & vxoris statuas, repentino quodam & populari tumultu, Imperatoris iustam iram atque vindictam vehementissime timentes, sic ad Deum inuocandum, & pietatis opera facienda conuersi sunt, vt opulentissima illa ciuitas magis tunc videretur religiosorum cœnobium, quam congregatio ciuium. Et profectò

Margin notes: 1. Homil. in Psal. 33. — Simile. — Recog. li. 9. — Psal. 10. — Psal. 118. — Simile. — 2. Chry. hom. 2. in 2. Thes. — Exempla. — Genes. 43. — Simile. — Hom. 15. ad pop. Antioch.

fecto quemadmodum qui causam aliquam grauem coram Iudice pendentem habet, de illa sua causa semper sollicitus cogitat, loquitur, tractat; & qui Imperatorem aliquem cum ingenti exercitu ad ciuitatem suam aduentare audiret, causamque aduentus in bonum ne, aut in malum nesciret, de illo solo aduentu cogitaret: sic si causa salutis nostræ cordi nobis esset, de illo tremendo iudicio, in quo omnes nos astare oportet, reddentes rationem eorum omnium quæ gessimus, & in quo qualis nobis Christus adueniet nescimus, memoriam nunquam deponeremus, perpetuò cogitaremus. Vnde eleganter Climacus, *Sicut qui esurit, recordatur panis; sic, qui saluari cupit, non potest non recordari extremum iudicium.* Et, vt sapienter scripsit Eusebius Emissenus: *Magna iam est pœna peccati, metum atque memoriam futuri perdidisse iudicij.* Mundani videlicet & voluptatum sectatores similes sunt hominibus rusticis, qui secure agunt, nec vnquam de palatio regio, aut de Regis ipsius vel iustitia erga malefactores, vel liberalitate erga bonos cogitant. At pij fideles, & timentes Dei iudicia, similes ijs sunt, qui in aula regia versantes composite se gerunt, semper ad respondendum parati. Talis quum S. Hieronymus esset, hanc vocem sæpe vsurpauit, aliosque ad eam vsurpandam hortatus est: *Siue comedam, siue bibam, siue aliquid aliud agam, semper insonat auribus meis vox illa horrifica: Surgite mortui, venite ad iudicium.* Denique sola infidelitas hunc iudicij metum animis mortalium eximit: vnde S. Ambrosius: *Si mente cernerent homines peccatores, quale iudicium imminet mundo, sensus humanus non dispergeretur vanitate seculari, si non infidelitate grauaretur.*

Simile.

De discret. grad. 20.

Hom. de latrone.

Simile.

In Reg. monach. cap. o

Ad Virg. lapsam. cap. 8.

3. *Cœlum & terra transibunt; verba autem mea non transibunt.*

LOCVS moralis explicandi & premendi certissimam, & necessariam, & assiduam extremi iudicij expectationem; ideoque ab illis malis medijs omni studio cauendi, quæ eius perpetuam expectationem animis nostris eximunt, & penitus paulatim delent. Idcirco enim

Iudicij extremi expectatio certa.

enim hanc illustrem asseuerationem Christus hoc loco adiecit, quam alias in hoc loco adiecisse nõ legitur. Docet nempe verba hæc sua, quibus aduentum suum gloriosum in extremo iudicio descripserat, magis firma, certa, solida, & stabilia esse, quam ipsum cœlum & terram, quæ mortalium iudiciis prorsus immutabilia & firmissima esse videntur. Cætera enim in ipsa terra nasci & interire quotidie videmus. Orbium quoq; & siderum cœlestium motum ratione & sensu comprehendimus. Atqui, nec terram ipsam, nec cœlum moueri vnquam cernimus, aut mouenda esse, vel immutanda, vel destruenda, certa & euidenti ratione intelligimus. Et tamen tanta est futuri iudicij firmitas & certitudo, vt cœlo ipso ac terra firmiora sint. Nam ipsa quidem transibunt, &, vt

Apoc. 21. ait Ioannes, *mutabuntur in cœlum nouum, & terram nouam*; &, vt ait Petrus, *Cœli magno impetu transibunt, &*

2. Pet. 3. *elementa calore soluentur; terra quoque & quæ in ipsa sunt*

Esaia 51. *opera exurentur*: &, vt Esaias prædixit, *Cœli sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum atteretur*: ac denique

Psal. 10. vt Dauid cecinit, *Opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent*: sed verba hæc mea de futuro certissimè hoc extremo iudicio non transibunt, non mutabuntur, sed opere complebuntur. Deberis ergo illa certissimè & firmissimè credere, credendo expectare, expectando cauere.

EVAN-

EVANGELIVM DOMINICÆ. II. ADVENTVS.

VVM audiſſet Ioannes in vinculis opera Chriſti, mittens duos ex diſcipulis ſuis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Et reſpondens Ieſus, ait illis: Euntes renunciate Ioanni quæ audiſtis & vidiſtis. Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur. Et beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in me. Illis autem abeuntibus, cœpit Ieſus dicere ad turbas de Ioanne: Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam? Sed quid exiſtis videre? Hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. Sed quid exiſtis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam. Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Matth. 11.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Ioannes in vinculis.* De perſecutione & varia tribulatione iuſtorum in hac vita.
2. *Mittens duos ex diſcipulis ſuis ad Ieſum, ait.* De cura & charitate paſtorum & patrum erga oues & liberos ſuos.
3. *Euntes renunciate Ioanni.* De modeſtia ſeruanda in ſui ipſius commendatione.
4. *Quæ audiſtis & vidiſtis.* De officio boni paſtoris, in doctrina & operibus.
5. *Pauperes euangelizantur.* De paupertate ſpiritus, humilitate & manſuetudine ad cœleſtia capienda.
6. *Beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me.* De vero Chriſtianiſmo.
7. *Illis autem abeuntibus, cœpit Ieſus dicere de Ioanne.*

Con-

Contra adulatores, & de nemine coram laudando.

8 *Quid existis in desertum videre.* De laude & gloria iustorum etiam in hac vita.

9 *Arundinem vento agitatam.* De fortitudine animi, libertate spiritus, & constantia seruanda.

10 *Hominem mollibus vestitum.* Contra mollitiem, luxum, & omnem vestimentorum excessum.

De tribulatione iustorum in hac vita.

1. *Ioannes in vinculis.*

LOCVS moralis de tribulatione, persecutione, & varia tentatione iustorum in hac vita. Ioannes Baptista, quo non surrexit maior inter natos mulierum, & natiuitate celebris, & vitæ sanctitate illustris, & officio ac vocatione excellens, in vincula conijcitur, in carcere detinetur, infami supplicio tollitur, sublatus, hosti capitali deridendus proponitur; capite in disco allato, conuiuij tempore præciso, ad omnem contumeliam exposito, ac denique mulierculæ vilissimæ libidini dato: Herode interim incestis nuptijs potito, in regno, in epulis, in voluptate, saltante Herodiade, & matris fœdissimum præceptum exequente. Hæc videlicet est sors iustorum, multa temporaliter mala perpeti, vt cœlestibus bonis in æternum fruantur. Sic suis Christus prædixit: *Mundus gaudebit, vos autem contristabimini.* Quare Apostoli & primi Christiani tribulationes huius vitæ, vt rem Christianismo propriam expectarunt. Sic Paulus: *Nemo moueatur in tribulationibus nostris. Ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus*, id est, ad hoc destinati & vocati sumus. Sic idem cum Barnaba, *confirmantes animas discipulorum, exhortantesque vt permanerent in fide*, addiderunt: *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* Hæc est Christianorum vocatio, hæc sors iustorum. de qua Christus apertissime: *Qui vult venire post me, tollat crucem suam quotidie, & sequatur me*, id est, tribulationes & tentationes, quæ illi quotidie obueniunt, ferat patienter, sicut ego tuli. Hanc generalem sortem iustorum Paulus quoque expressissime tradidit. *Omnes* (inquit) *qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur.* Si causas huius conditionis & sortis iustorum explicare libeat hoc loco,

Ioan. 16.

1. Thess. 3.

Actor. 14.

Luc. 9.

2. Tim. 3.

eas breuiter exponemus. Primum omnis tribulatio est fidei & charitatis vere Christianæ probatio, iuxta illud Apostoli: *Tribulatio patientiam, patientia probationem operatur.* Vnde & illud Sapientis: *Tanquam aurum in fornace probauit illos, & inuenit eos dignos se.* Quomodo autem tribulatio sit vera probatio, pulchre explicat S. Augustinus: *Voluntas Dei est aliquando vt sanus sis, aliquando vt ægrotes. Si quando sanus es, dulcis est voluntas Dei, quando autem ægrotas, amara: non es recto corde: quia nō vis voluntatem tuam ad Dei dirigere voluntatem, sed econtra.* Probauit te ergo tribulatio, an Deum toto corde dilexeris. In hoc sensu Apostolus dixit: *Si extra disciplinam estis, ergo adulteri estis, non filij.* Paternam quippe castigationem verus filius ęquanimiter feret. Sic etiam fidem probat. vnde Augustinus: *Surgunt procellæ stagni huius; vides malos florere, bonos laborare. Tētatio est, fluctus est. Et dicit anima tua: O Deus, Deus, ipsa est iustitia tua, vt mali floreant, boni laborent? Dicis Deo: Haccine est iustitia tua? Et Deus tibi respondet; Haccine est fides tua? haccine tibi promisi, aut ad hoc Christianus factus es, vt in seculo floreres?* Hæc ille. Nempe quū *ex fide viuat iustus, fides autem sit rerum sperandarum substantia,* basis & fundamentum; vere fidelis ille est, qui bona futura expectat, non qui præsentibus bonis gaudere vult. In quo ergo fides firma & recta est, adeo rebus aduersis non perturbatur, vt omnia prospera suspecta habeat, metuens ne præsentibus affluens bonis, æternis excidat. Ad fidei ergo probationem tribulantur in hac vita iusti. Alia causa tribulationis iustorum in hac vita est ipsa Dei erga illos dilectio, & fauor singularis. Quod ne cui paradoxum videatur, ex Scripturis, adeoque euidenti ratione breuiter ostendatur. Tobiæ viro iusto graui cæcitate percusso, dicit Angelus Raphael. *Quia acceptus eras Deo, necesse erat: vt probatio tentaret te.* Sic Christus in Euangelio; *Dico vobis amici mei; Nolite timere eos qui corpus occidunt, &c.* Amicos vocat, quos ad sanguinis pro iustitia effusionem inuitat. Ideo autem amicos appellat: quia maximum amicitię & charitatis argumentum tales prębent. Quemadmodum enim amicitiæ humanæ officium postulat, non solum vt alter pro altero amicus libenter laboret, & laborando patiatur, sed etiam vt alter

Tribulatio fidei & charitatis probatio.
Rom. 5.
Sapien. 3.
Enarrat. in Psalm. 35.
Heb. 13.
Præfat. in Enarrat. 1. in Psal. 25.
Fidelis quis.
Hebr. 11.
Tribulatio amoris diuini signū.
Tob. 12.
Luc. 12.
Similia.

ab altero officia laboriosa exigat, atque audacter & familiariter laborandi ac patiendi materiam alter alteri præbeat; sic inter Deum & iustos fit: quorum est arctissima, & omnem humanam superans dilectio. Nec inter amicos tantùm, sed & inter superiores ac subditos hanc dilectionem cernimus. Subditus, pro Rege, quem diligit; filius, pro patre quem amat; ciuis, pro Magistratu, quem reueretur, nihil ferè arduum recusabit. Imo dilectionis argumentum interpretabitur, si quid ei arduum impetretur. Pulchrè Seneca: *Nihil eo infelicius, cui nihil euenit aduersi. Argumentum est à Deo illum contemni, vt imbellem & ignauũ. Ignominiam iudicat gladiator cum imbelle componi. Scit enim sine gloria vinci, qui sine periculo vincitur. Idem facit Dei prouidentia. Fortissimum quemq; aggreditur, aduersus quem suam vim intendat. Ignem experiebatur in Mutio, paupertatem in Fabricio, exilium in Rutilio, tormenta in Regulo, venenum in Socrate, mortem in Catone.* Hæc ille ethnicus. Sed in his omnibus totus finis, tota merces erat vana gloriola, iuxta illud Poëtæ:

In libr. de Prouidentia Dei.

Vicit amor patriæ, laudumq; immensa cupido.

At multò felicius & fortius in seruis suis experitur Deus suorum fortitudinem, fidem, dilectionem. Sic expertus est ignem in Laurentio, paupertatem in Francisco, exilium in Athanasio, tormenta in Vincentio, silentium in Arsenio, lachrymas in Ephremio, labores in Pachomio, ieiunia in Euagrio, solitudinem in Honorio, nuditatem in Antonio, cæcitatem in Tobia, vlcera in Iobo, patientiam in Moyse, persecutionem in Dauide, lapides in Stephano, crucem in Petro, gladium in Paulo, vincula & carceres in Ioanne Baptista: denique in alijs innumeris, seu Martyribus, seu Confessoribus, innumera vel tormentorum, vel aliarum afflictionum genera. Hos omnes Deus arctissimè dilexit: & hos omnes Deus variè in hac vita affligi voluit. Alia causa est ipsa virtutis perfectio in hac vita, & consequenter gloriosa merces in altera. *Beati estis* (ait Christus) *quum persecuti vos fuerint homines, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me. Gaudete & exultate. quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Sic & D. Iacobus: *Omne gaudium existimate fratres, quum in varias tentationes incideritis, scien-*

Tribulatio virtutis perfectio.

Matth. 5.

Iacob. 1.

tes quòd probatio fidei vestræ patientiam operetur; patientia autem opus perfectum habeat, vt sitis perfecti & integri, & in nullo deficientes. Nempe hæc est perfectio Christiana, non solùm *declinare à malo, & facere bonum*, sed etiam tolerare mala, & pati aduersa. *in patientia enim nostra possidemus animas: & à diebus Ioannis Baptistæ vsq; nunc*, qui ferè primus arduum vitę genus exercuit, & in carcere decollatur, *regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*: quod totum non ad Dei rigorem, sed ad nostram glorificationem pertinet. Vnde Chrysostomus: *Volens Deus hominem glorificare, tentat illum, non vt cum iudicio* (id est, seuerè) *hoc faciat, sed ne sine causa glorificet.* nempe; vt nostræ glorificationis nos quoque cooperatores essemus, quo nihil humanæ naturæ gloriosius conferri potuit. Nempe Deus paternum gerit in nos affectum, non maternum. Pater filium labori mancipat, vel opificio addicit, vel ad militiam emittit, vel negotiationi tradit, vel ad studia & litteras collocat, vt sic ad honores vel opes acquirendas perueniat: Mater verò filium suum domi in officina residere perpetuò vellet, quietamq́ue & tranquillam semper apud se vitam agere. Rursum in castris non nisi fortissimis & charissimis suis militibus periculosa Dux imperat. Lectissimos, & quos promouere cupit, emittit, qui nocturnis insidijs hostes aggrediantur, qui iter hostium explorent atque intercipiant, qui præsidium aliquod loco deijciant, denique qui robur ipsum exercitus hostilis inuadant. Nemo eorum qui sic exeunt, dicit, Malè de me Imperator meruit, aut malè mihi voluit; nisi ignauus fortè aut imbellis quispiam: sed contra, si strenuus miles est, & militis nomine dignus, sic dicit: Benè de me iudicauit Imperator, bonam de me opinionem se habere ostendit; benè mihi voluit, & honori meo consulere. Sic se res habet inter nos & Deum. *Militia enim est vita hominis super terram.* Et, *omnes currimus in agone*: Certare igitur, contendere, & contra omnia aduersa, Dei prouidentia nobis immissa, pugnare debemus. *Nemo enim coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.* Plura de hac materia in alijs Euangelijs, vbi magis proprius erit dicendi locus.

Psal. 36. *Luc. 18.* *Matth. 11.* *In Matth. hom. 14. operis imperf.* *Similia.* *Iob. 7.* *1. Cor. 9.* *2. Tim. 2.*

Pars hyemalis. B 2. Mit-

2. *Mittens duos ex discipulis suis ad Iesum, ait.*

Pastorum & patrum cura.

LOCVS moralis de cura & charitate seu pastorum erga oues, seu patrum erga filios suos. Ioannes enim non propter se illos ad Christum misit, nec propter se quæsiuit an ille Messias esset. Non enim potuit eum ignorare, quem antea digito demonstrauit, dicens: *Ecce Agnus Dei*, &c. quem apud aquas confessus erat, dicens: *Ego debeo à te baptizari*, &c. quem etiam apud Sacerdotes & Scribas ad eum missos ingenue prædicabat, dicens: *Non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius. Sed* (ait Hieronymus) *sibi quærens, suis discipulis discere voluit.* Sic Elizeus mittit filios Prophetarum per montes & ardua, vt quærerent tribus diebus Eliam, quem ipse ascendentem viderat. Quum enim tot sua testimonia suis adhuc discipulis non satisfacere Ioannes videret, hac arte elicere voluit luculentam probationem, quod Iesus esset Christus, ne ex sola humilitate alteri hunc honorem detulisse suis discipulis, præceptorem suum nimis amantibus, videretur. Ioannes ergo iam in carcere & morti proximus, non sui, sed suorum discipulorum curam habet. Non mittit ad Herodem vt liberetur, sed suos ad Christum vt instruantur. Tanquam si prouidus pater moriens, filios suos consignet fideli tutori, & cupiens eos benè instructos relinquere, sic suos mittit ad Christum, ab eo docendos, & in fide confirmandos. Sic Paulus in ipsis vinculis curam Ecclesiæ gerit, ad Philippenses, ad Ephesios, & ad Philemonem in carcere Romano scribens. Sic etiam ad Colossenses in Epheso comprehensus scripsit. Quemadmodum candela accensa etiam in carcere conclusa, per rimulas tamen lumen emittit; sic Ioannes, qui *erat lucerna ardens, & lucens*, charitatis suę ardorem foras emisit. Concludi charitas non potest. Quanto magis plena libertate gaudentes, & summa potestate ac facultate bene rem gerendi præditos Episcopos & Pastores, perpetuam ouium suarum curam habere oportet! Canon Apostolicus iubet, vt si Episcopus electus non admittatur à populo loci (non sua culpa, sed populi refractarij vitio) clerici illius ciuitatis excommunicentur, qui non fuerunt correctores popu-

[Margin notes: *Ioan.* 1. — *Matth.* 3. — *Ioan.* 1. — *Ad Algasiã q.* 1. 4. *Reg.* 2. — Simile. — Exempl. — Simile. — *Ioan.* 5. — *Can.* 37.]

populi inobedientis. Eadem debet esse cura parentum erga liberos. Diogenes patrem percussit cuius filium insolentem vidit. Lacedæmonij, quum duo fratres inter se dissiderent, mulctam dixere patri, quod eius negligentia, orta inter eos simultas esset. Aliud Ioannes suo exemplo docuit, qui etiam vt discipulos formaret, ignorantiam ipsemet prætexebat; sicut magistri chori tonum aliquando excedunt, vt alij cantores congruum tonum accipiant.

Parentum cura erga liberos.
Laert. in Diog.
Exemplũ.
Plutarch. in Lacon.
Simile.

4. *Euntes renuntiate Ioanni quæ audistis & vidistis.*

LOCVS moralis de modestia seruanda in sui ipsius existimatione & commendatione. Christus rogatus de re maxima, & de summa ab orbe condito dignitate, an esset Messias & Saluator mundi, non respondet se illum esse; sed ex doctrina & operibus iudicandum relinquit, an sit verus Messias, nec ne, Superbi semetipsos & sua facta prædicant. Nabuchodonosor in sua superbia sic loquitur: *Nonne est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* At Christus de seipso nihil affirmat, sed duo certissima argumenta profert, quibus interrogato satisfaciat, doctrinam & opera. Sic docet nos humilitatem & modestiam, vt non verbis, sed operibus commendari velimus. Ideo non dicit, cæcos illumino, mortuos resuscito: sed *cæci vident, mortui resurgunt, &c.* In bonis operibus non est dicendum, ego hoc feci; sed, Deus fecit. Bonorum enim operum potissimam partem Deus facit. S. Hugo dicere solebat, *Mala mea pure mala sunt, & mea sunt: bona autem mea nec pure bona sunt, nec mea sunt.*

Modestia seruanda.
Exemplũ.
Dan. 4.
Dionys. Cart. in ca. 18. Ecc.

5. *Quæ audistis & vidistis.*

LOCVS moralis circa officium Pastoris seu Præpositi cuiusuis Ecclesiastici, qui ex duplici hoc capite, doctrina & operibus commendari debet, sicuti Christus per ea innotescere voluit, cuius illi in terris vicem gerunt. Sic Paulus Christi imitator. *Quæ audistis & vidistis in me; hæc agite; & Deus pacis erit vobiscum.* Sic

Pastoris officium.
Philip. 4.

1.Tim.4. suo Timotheo præscripsit: *Exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione.* Doctrinam verbi cum bona conuersatione coniungit. Qui enim dicit & non facit, similis est illi, qui numismate ad nihil aliud vtitur, nisi ad numerandum; quod de Græcis dixit Anacharsis Scytha, qui verbo tenus magni erant Philosophi, sed vita & moribus leuissimi. vnde illud Solonis ad Græcos apud Platonem in Timæo. *Vos semper pueri estis, senex autem Græcorum nemo.* Moribus nempè pueri erant. Cuius rei tale exemplum narrat Plutarchus. Senex quidam in ludis Olympicis diu multumque inter Græcos perambulans, nec locum inueniens, ad Lacedæmonios tandem peruenit, vbi non solum pueri omnes illi assurrexerunt, verùm etiam viri multi locum dederunt. Id factum quum cæteri Græci, quotquot aderant, magno applausu approbassent, exclamat senex. *Heu miseriam! omnes Græci norunt quid sit honestum, sed eo soli vtuntur Lacedæmonij.* Monendi hoc loco Pastores, ne fortè omnes illi norint optimè quid sit honestum, sed eo soli vtantur laici. Rectè monuit Seneca: *Eum elige Doctorem, quem magis admireris quum videris, quam quum audieris.* videlicet qui ex vitæ sanctitate magis commēdetur quàm ex doctrina. Sicuti monstrosum est, vt homo maiorem habeat linguam, quàm manum; sic cuius maiora sunt verba quam opera; præter naturam facit. *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Christus magistris Ecclesiarum dixit: *Vos estis sal terræ*, propter sanam doctrinam qua condiendi erant populi, vt recta saperent. *Vos estis lux mundi*, propter exempla virtutum: *Vt luceat lux vestra coram hominibus, & videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.* Ad eos verò qui dicunt & non faciunt, clamat Apostolus. *Qui alium doces: te ipsum non doces? qui prædicas non furandum, furaris? qui dicis non mœchandum, mœcharis?* Nempe huiusmodi prædicando optima, & faciendo pessima, nihil aliud quam suum ipsi processum contra seipsos egregiè formant, vt iudex tandem toto viso processu, doctrinæ optimæ, & vitæ contrariæ, sententiam pronunciet: *Ex ore tuo te iudico serue nequam.* Sanè si *qui scit voluntatem Domini, & non facit eam, vapulabit plagis multis?* is qui scit & docet,

Marginal notes: Simile. Plutarch. in lib. de profectu morum. Apophthegma. Exempl. In Lacon. Epist. 34. Simile. Matth. 5. Rom. 2. Doctor malus suũ processum facit. Luc. 19. Luc. 12.

docet, vapulabit plurimis, ſi non facit eam. Pulchrè Se- *Epiſt.109.*
neca: *Nullos peius mereri de omnibus mortalibus iudico,*
quàm qui Philoſophiam (multò magis Euangelicam do-
ctrinam) *velut aliquod artificium venale didicerunt, qui*
aliter viuunt, quàm viuendum eſſe præcipiunt. Non magis
poteſt talis prodeſſe præceptor, quàm gubernator in tempeſta-
te nauſeabundus. Non eſt loquendum, ſed gubernandum. Et *Similia.*
alio in loco: *Nihil proderit dare præcepta, niſi prius amoue-* *Epiſt. 95.*
ris obſtantia præceptis. Non magis quàm proderit Duci arma
in conſpectu militum poſuiſſe, propiusq́; admouiſſe, quæ ipſe
nunquam exercuerit. Vt ad præcepta quæ damus, poſſit ani- *Matth. 23.*
mus ire, ſoluendus eſt. Planè iuxta illud Chriſti: *Allegant*
onera grauia, & imponunt ea humeris aliorum, & digito ſuo
nolunt ea mouere. Alligatur enim & graue fit onus ſubdi-
to, quod qui imperat non ipſe præſtat. Putat enim ſubdi-
tus ferri non poſſe, aut certè parum intereſſe an feratur,
quod à præcipiente ſuperiore ferri non videt. Si enim aut Malus
ferri poſſet, aut neceſſario ferri deberet, ipſe magiſter an- magiſter
tè omnes hoc faceret. Qui docet igitur, & non facit, du- dupliciter
plex onus imponit; vnum præcepti, alterum mali exem- onerat.
pli. Nam vt omne præceptum per ſe graue eſt, niſi chari-
tas accedat, per quam fit leue: ita adhuc grauius eſt quũ
illud non ferunt, qui ad ferendum valentiores videntur.
Sicuti enim leue fit quando exemplo præcurrit magiſter
(facilius enim eſt imitari facientem, quam obedire iubē-
ti) ſic graue fit quando onus deponit. Chriſtus ergo bo-
nus magiſter, vt ſe Meſſiam, vt ſe magiſtrum omnium iu-
ſtorum oſtendat (*Vnus eſt enim magiſter veſter, Chriſtus*) *Matth. 23.*
iubet diſcipulos Ioannis renunciare ea quæ audiuerāt &
viderant. Iubet doctrinam & opera eius attendi. Neque
verò obſtat quod opera miraculoſa Chriſtus hic intelli-
gat. Nam vt illa tunc neceſſaria erant ad fidem homi- *De vtil. cre.*
num animis ingenerandam (*Miraculis enim*, ait Auguſti- *cap. 14.*
nus, *cōcilianit authoritatem, authoritate meruit fidem, fide*
contraxit multitudinem:) ſic poſtea bona opera prædica-
torum neceſſaria ſunt ad fidei opera producenda. Noua
planta dum adhuc tenera eſt, ſępè irrigatur, vbi autem in *Simile.*
arborem adoleuit, ſole magis caret quam frequenti plu- *Greg. hom.*
uia. Fides miraculis irrigari debuit, vt creſceret; ſed vbi *26. in Eu-*
creuit, luce bonorum operum, luce exemplorum ma- *ang.*

De ciuit. Dei lib. 22. cap. 8. gis indiget, quam miraculorum frequentia. *Qui mundo credenti non credit* (ait Augustinus) *magnum est ipse prodigiũ.* Proximum est quod monet Iacobus: *Tu mihi ex operibus ostende fidem tuam.* Tales enim fructus hæc arbor profert. Est nunc igitur doctrina cum bonis operibus in magistris animarum ita necessaria, sicut doctrina sana cum miraculis in primis illis plantatoribus, Apostolis & Apostolicis viris, maximeque in Christo omnium magistro necessaria fuit.

Iacobi 2.

5. *Pauperes Euangelizantur.*

De paupertate spiritus. LOCVS moralis de paupertate spiritus, de humilitate cordis, de animi mansuetudine & submissione, solo & proprio doctrinæ cœlestis capiendæ medio. Christus hoc inter miracula enumerat, quod non sublimes spiritus, nec superba ingenia, nec subtiles, & acuti homines Euangelium suscipiunt, sed humiles, mansueti, paruuli. Hactenus Philosophi & sapientes huius mundi alios auditores & sectatores non habuerunt, quã ingenia selectissima, acutos & subtiles homines, superbos & gloriæ cupidos. Tales Platonis Academia, tales Zenonis Stoa admisit; tales cum Aristotele deambulabant. Plato neminém, nisi prius Geometram, id est, in Mathematicis principijs acute & subtiliter versatum, in suam Academiam recepit: & tamen erat eius doctrina tota pene moralis. Nouum itaque erat ad Euangelicam doctrinam suscipiendam non nisi pauperes, id est, humiles, mites atq; mansuetos à Christo vocari. Prædixit hoc Esaias, & in se completum Christus asseruit: *Spiritus Domini super me, Euangelizare pauperibus misit me.* quod apud Esaiam sic legimus: *Annunciare mansuetis misit me, Vt mederer contritis corde.* Sic alibi idem propheta: *Super quem requiescet Spiritus meus? super humilem & trementem sermones meos.* Euangelica nimirum & cœlestis doctrina, quia non arte & ingenio acquiritur, sed Dei gratia & dono impartitur, ideo non nisi ab humilibus capi potest. *Deus enim humilibus dat gratiam, superbis autem resistit.* Ideo sapienter Augustinus: *Nisi pietas & pax quædam mentis accedat, de fide nihil intelligi potest.* Sicut ergo vas

Luc. 4. Esa. 16. Ibidem. 66.

Iacob. 4. De Vtil. Cred. ca. 18.

Simile.

vas se demittit in puteum, & incuruat se vt aquam hauriat, sic animus humanus demittere se debet, vt cœlestem doctrinam capiat. Quæ sublimia sunt, & supra captũ nostrum inuadi, aut vi capi non possunt: vel arte, vel precibus, vtendum, vt eò perueniatur. Sed quia in cœlestibus arti locus non est, precibus, & humili spiritu agendum. Videmus formicas propter exiguum corpusculum, arborem quantumuis excelsam inuadere, ad summum vsque fastigium conscendere, per quælibet minutissima folia tuto discurrere. Sic humilibus solis datum est altissima fidei mysteria penetrare. Plura diximus de hac materia in altero Promptuario nostro Catholico contra hæreticos. Nam vt acetum acre non fit nisi ex optimo vino, sed corrupto: sic maximi hæretici ex maximis ingenijs per superbiam corruptis. Talibus Christus suæ sapientiæ thesauros non committit. Hoc enim esset *proijcere sancta canibus, & margaritas porcis*. Sunt enim superbi omnes ferocitate canes, & ruditate porci, qui res pretiosissimas non nisi carnaliter capiunt, & ex affectibus humanis iudicantes, quasi pedibus conculcant. Sed contra, vt prudens mercator, non otiosis aut curiosis, sed ijs quos emere velle putat (qui talibus indigent, suamque indigentiam agnoscunt) merces suas ostendit: sic Deus non superbis, qui per se satis sibi sapere, & omnia mysteria intelligere videntur; sed humilibus, qui suam ignorantiam agnoscentes, auide diuinos magistros audiunt, sua cœlestia mysteria communicat. Sic Christus coram Herode nulla voluit facere miracula, ac ne loqui quidem aliquid. Rursus quemadmodum parẽtes tunc demum thesauros suos filijs patefaciunt, opesq; & substantiam paternam eos scire permittunt, quum eos iam adultos viderint, & puerilis lasciuiæ vitia respuisse, esseque morigeros, & obsequẽtes; ita anima humana, donec humilis & Deo deuota atq; obediens fiat, ad cœlestium rerum cognitionem à Deo non admittitur. Certe vt vas repleri non potest nisi prius euacuetur; sic anima humana, nisi per valde modicam sui reputationem, id est, vacuam se reputando, cognitione rerum diuinarum repleri non potest. Ideo prophani Philosophi, *dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt*. Nihil ergo mirum si solis pauperibus Euangelizat Christus.

Simile.

In die sancti Matthiæ.

Simile.

Matth. 4.

Simile.

Chrysost. lib. 3. de cõpunct. cordis.

Similia.

Rom. 2.

1. Cor. 1. Hoc est quod dicit Apostolus: *Elegit Deus infirma mundi, vt quæ sunt fortia confundat.* Doctrina enim humilium, est confusio superborum. Sed & in hoc maior est Dei gloria. Nam vt ille demum summus artifex est, qui ex vilissima quaque materia excellens tamen artis suæ opus producere potest: sic Christus se magistrum peritissimum ostēdit, qui pauperes maximè simplices, idiotas, *ipsa quasi peripsemata ac purgamenta mundi* (vt Apostolus loquitur) cœlestium mysteriorum discipulos idoneos, atque adeo magistros fecit. Magnæ artis esse videtur, ex ipsis corticibus pomorum: saccaro & melle conditis, delicatissima bellaria conficere. Maius est homines rudes, & mūdi iudicio stultos, Euangelicę doctrinæ luce sic collustrare, vt sint ipsi postea lux mundi, & sal terræ. Pauperes ergò Euangelizantur, vel quia sic Euangelicæ doctrinæ ratio postulat, vel quia cœlestem magistrum sic decet, vel quia ad Dei gloriam hoc in primis pertinet.

Simile.

1. Cor. 4.

6. *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me.*

LOCVS moralis de vero Christianismo. Christianus enim ille verus est, qui non scandalizatur in Christo, *qui non erubescit Euangelium*, qui nihil à se alienum putat quod Christi est. Veri hominis illa vox erat, & maximo cum applausu accepta: *Homo sum, humani nihil à me alienum existimo.* Scandalizantur in Christo non solùm omnes infideles & increduli, de quibus Paulus: *Prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam.* Propter ipsam doctrinam de Christo; sed etiam omnes impij, tam increduli quàm credentes, propter Christi virtutes in eo scandalizantur. In India Orientali, & regnis Iapanicis, multi Reges & si fidem Christi, quoad doctrinam, amplecti parati essent, tamen propter vitæ innocentiam, quam Christiana religio præcipit, amplecti noluerunt. Multi Philosophi, quia fastum & gloriam huius sæculi quasi pro summo bono habebant, quam Christus condemnat, & humilitatem docet, dicens: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde*, à Christiana religione exhorruerunt. Vnde sic Platonicos alloquitur Augustinus: *Quia Christus humiliter Ve-*

Rom. 1.

Scandalizari in Christo quid.

1. 2. Cor. 1.

2. Epistolæ Indicæ & Iapanicæ

3.

Math. 11.

ter venit, & vos superbi estis, ideo Platonici quàm Christiani *De ciuit.*
esse maluistis. Omnia vitia in Christi virtutibus scanda- *Dei lib.*10.
lizantur. Superbus in Christo humili, & omnes contu- *cap.*29.
melias atque opprobria vsque ad crucem sustinente. A- 4.
uarus in Christo paupere; & *non habente vbi reclinet ca-* 5.
put suum. Quem Christus ad perfectionem hortatur, *re-* *Luc.*9.
cessit tristis, quia diues erat, id est, amator diuitiarũ, & aua- *Luc.*18.
rus. Gulosus in Christi sobrietate, qui multum & sæpè ie- 6.
iunauit, suisque *ieiunandum* prædixit, *quando sponsus au-* *Matth.*9.
feretur ab eis. Multi hodie Catholicam fidem deserunt, &
ad hæreticos transeunt, quia ieiunare se non posse aiunt. *Ephes.*4.
Tales scandalizantur in Christo, & *in corpore eius, quod* 7.
est Ecclesia, præscribente ieiunia. Libidinosus in Christi *Matth.*19.
puritate, qui nasci voluit de virgine, & docet *quosdam* *Matth.*5.
castrare se propter regnum cœlorum, & per Apostolum su-
um Paulum hortatur omnes ad virginitatem, & prohi-
bet ipse mœchiam omnem, etiam mentalem. Multi ex
clero ex hac Christi doctrina hodiè scandalizati abie-
runt retrò, & in hæreses apostatarunt. Desidiosus & igna- 8
uus, atque acedia laborans, scandalizatur in Christi fre-
quentissima oratione, in qua pernoctabat, ad quam sine
intermissione faciendam hortabatur. De omnibus his
verum illud est quod in Euangelio dicitur: *Lux venit in* *Ioan.*3.
mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lu-
cem. Erant enim eorum mala opera. Nam vt lusci solem
non vident, & noctuæ oculus luce offenditur; sanus au-
tem oculus lucis splendore etiam delectatur: sic omnes
impij, quorum corda sunt tenebræ, & non nisi opera te-
nebrarum faciunt, Christi luce, omniumque virtutum
splendore offenduntur & scandalizantur. Horum o-
mnium voces describit Sapiens: *Circumueniamus iu-* *Sap.*2.
stum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus
nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos
peccata disciplinæ nostræ. Tale scandalum Iudæos ad Chri-
stum occidendum impulit. Tale scandalum hodie hære- 9.
ticos ad persequendos Catholicos, maxime de clero, & 10.
monacho impellit. Michol superba deridet saltantem
& tripudiantem Dauid coram Arca Dei. Populus alieni- *2.Reg.*6.
gena, Iudæos templum reædificantes, primum deride- *Allegoria.*
bant, postea quibus poterant modis impediebant. Impi- *1.Esdr.*4.

Sap.5. orum vox de vita iustorum est: *Nos vitam eorũ reputabamus insaniã*. De Christo prædicante, & ad omne virtutis genus hortante, dixerunt Iudæi: *Dæmoniũ habet & insanit, vt quid enim auditis?* Quum sacramenti sui mysteriũ

Ioan.10. aperiret, de corpore manducando, de sanguine bibẽdo,

Ioan.6. scandalizati dixerunt: *Durus est hic sermo, & quis potest audire eum?* Ad hanc doctrinam etiam hodie scandaliza-

11. ti multi hæretici, *abierunt retro, Christo relicto*, quia corpus eius, quod est Ecclesia, deseruerunt. Quibuscũq; doctrina Christi, vel Ecclesiæ eius, insana, stulta, superflua, dura, superstitiosa videtur, illi omnes in Christo scandalizantur. Hæretici hodie, quia toti carnales sunt, primo

12. suo magistro Luthero similes, scandalizantur in Christo

Hæreticorum hodie scandalum. propter doctrinam de necessitate bonorum operum. Lutherus, lectis illis Pauli verbis: *Iustitia Deo in eo* (scilicet Euangelio) *reuelatur*, tale scãdalum passus est, vt sic scri-

Rom.1. bat: *Oderam istud vocabulum, Iustitia Dei, quod vsu & cõ-*

In 1. præfat. operis Lutheri. *suetudine omnium doctorum doctus eram philosophice intelligere de iustitia formali & actiua, qua Deus est iustus, & peccatores iniustosq; punit. Ego autem non amabã, imo odiebam iustum, & punientem peccatores Deum, tacitaq; si non blasphemia, certè ingẽti murmuratione indignabar Deo di-*

Lutheri scandalum. *cens: Quasi vero nõ satis sit miseros peccatores, & æternaliter perditos peccato originali, omni genere calamitatis oppressos esse per legem Decalogi, nisi Deus per Euangelium dolorẽ dolori adderet, & etiam per Euangelium nobis iustitiam & iram suam intentaret.* Hæc ille ad verbum. Hoc itaque

De iustific. lib.5. & 7. scandalum passus, fingit iustitiam Dei in Euangelio nullam aliam esse quam iustitiam fidei iuxta sensum suũ, id est, qua sumus iusti per fidem, credendo solum in Christum, & eius iustitiam nobis imputatam apprehendendo

In Claue, par.2. per fidem. Quod totum eius scandalum, atque insaniam huius scandali, alio in loco refutatum dedimus. Similiter Flaccus Illyricus scandalizatus, affirmat illa Christi verba in Euangelio, *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*, non esse vocem Euangelij, sed legis, id est, ad veterem legem pertinere, & hodie non obligare. Quod etiam eodem in libro refutauimus. Hoc istorum nebulonum scandalum sequuti hodie innumeri, atq; ita scandalizati, & ipsi Christum deseruerunt. Sed beati Catholici,

qui in hac Christi doctrina non sunt scandalizati. Beati plenius iusti & pij Catholici, qui in nulla Christi doctrina scandalizantur. Qui voluntatem suam in omnibus Christi voluntati conformat, ille demum non scandalizatur in Christo, ille beatus est. Quemadmodum enim ferrum frigidum, etsi millies malleo contundatur, formam tamen nouam non accipit, nisi igne calefiat: sic anima, etsi intellectum optime instructum habeat, fideque sana imbutum, nouitatem tamen vitæ non induet, vt sit Christo conformis, nisi igne charitatis voluntas accendatur, vt Christum vere amando, omnem eius voluntatem libenter exequatur, & in nullo

Non scandalizari in Christo quid.

Simile.

contra eius voluntatem scandalizetur. Scandalizantur 13.
in Christo, qui propter persecutiones contra Ecclesiam exortas turbantur in fide, de quibus Christus dixit: *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Et tunc scandalizabuntur multi, & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem.* Quod hodie in persecutione Anglicana ad literã locum habet, vbi tradunt se inuicem Christiani, filius patrem de audita Missa accusat, vt hæreditatem viuo patre cõsequatur: frater fratrem, vxor maritum, maritus vxorem, seruus dominum religionis Catholicæ accusat, vel in fauorem hæresis, vel vt Principi gratificetur, vel vt bolum aliquem emungat. Hæc illi scandala patiuntur propter persecutionem publicam & acerbissimam quam

Matth. 24.

Anglicana persecutio.

illic vident. Scandalizatur in Christo infirmus, videns 14.
laborare & vexari bonos, & florere & triũphare malos: de quo scãdalo superius diximus ad illud: *Ioannes in vinculis.* Scandalizantur multi etiam boni & satis alioqui fir- 15.
mi in Christo, propter tardam malorum vindictam, retributionem bonorum. Dicunt sępe multi: Toties oraui, & non fui exauditus; tot pauperibus eleemosynas erogaui, & nunc ipse egeo; tot periculis pro fide & iustitia me exposui, & adhuc laboro. Sed omnes isti obliti sunt, quod *in patientia* malorum *possidebunt animas suas*, nõ in præsenti retributione bonorum: *quod iustus ex fide viuit qua est substantia rerum sperandarum, & argumentum non apparentium*: quod Christus *veniet, & non tardabit.* Latissime patet hic locus. Nos fontes tantum ostendimus,

Luc. 18.
Hebr. 12.

& ca-

& capita rerum notamus, quæ diligens concionator amplificabit.

7. Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere de Ioanne.

Contra adulatores.

LOCVS moralis, neminem laudādum vel coram, vel apud intimos eius amicos & familiares, qui omnia illi postea referent. Christus laudaturus Ioannem, non id facit, nisi post discipulorum eius discessum. Notauit hoc S. Chrysostomus his verbis: *Quàm benè, recedentibus discipulis cœpit laudare Ioannem! non sicut quidam blanditores homines, qui libenter hominem in facie laudant, aut quando vident amicos eius fideles adesse, aut domesticos, quos credunt nunciaturos illi quicquid audierint. Insipiens gaudet laudari in facie, vir autem sapiens quando laudatur in facie, flagellatur in corde.* Nullo ergo modo hominem in facie laudare debes. Si enim sapientem eum putas, molestiam illi exhibes. Si insipientem existimas, eius insipientiam laudibus tuis foues & auges. Hoc ergo laudis genere nihil perniciosius, nihil etiam in communi conuersatione vulgariꝰ. Adulatores huiusmodi sunt, de quibus ait Scriptura: *Verba bilinguis quasi simplicia: ipsa perueniunt vsq; ad interiora ventris.* Et rursum: *Auertantur statim erubescentes, qui dicunt mihi, Euge, Euge.* In quę verba Augustin. *Duo sunt genera persecutorum, vituperantium & adulantium. Plus persequitur lingua adulatoris, quam manus interfectoris.* Quare D. Gregorius *linguam adulantis locustæ comparat, quæ vastauit Ægyptios:* & alibi, *canibus Lazari vulnera lingentibus.* Lingunt enim adulatores ambitiosa hominum corda; & latentia vitia non sanant: sed ad tempus refrigerant & alleuiant. Vnde alibi exponens verba Psalmi supra citata, ait: *Adulatio si ad tempus patiēter suscipitur, augetur, & paulisper demulcet animum, vt à rigore suæ rectitudinis mollescat in delectatione sermonis.* Hoc autē vbi adulatio effecerit, & molliores reddiderit atq; pigriores, qui prius in pietate feruebant, postea magis palpando, etiam plane desides & ignauos reddendo, penitus occidit. Vnde D. Hieronymus: *Adulatorum noxia blandimenta, velut pestes animæ fuge. Nihil enim est quòd tam facilè corrumpat mentes hominum, nihil quod tam dulci &*

Hom. 27. operis imperf. in Matth.

Prou. 18. Psal. 69. Enarr. ibi.

Moral. lib. 30. cap. 20. Homil. 40. in Euang.

Himil. 11. in Ezech. Epist. ad Celantiam.

ci & tam molli vulnere animam feriat. Quo autem mollius hoc vulnus est, eo cauendum magis. Vnde D. Chrysostomus salubriter monet, vt *adulatores magis quam contumeliosos vitemus. Maior enim non attendentibus ex adulatione pestis, quam ex vituperatione oriri solet.* Nempe vt Salomon scripsit: *Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.* Cuius rei veram causam hæc similitudo docere nos potest. Sicut enim venator leni sibilo feram allicit vt gradum figat, quo certius sagittam in eam dirigat (quamprimum enim ceruus venatoris audit sibilum, sistit gradum) in eundem modum diabolus animarum venator robustus, per linguam adulatorum, qui sunt diaboli sibilus, hominem sistit à cursu virtutis, & ad vanam sui ipsius considerationem attractum; sibiq; iam placentem firmat, vt ita cessantem iam & sibi placentem, venenatis sagittis superbiæ, acediæ, & aliorum peccatorum transfigat. Hanc etiam ob causam adulatio in scripturis oleo peccatoris comparatur. *Corripiet me iustus in misericordia. Oleum autem peccatoris non impinguabit cor meum.* Nostra enim natura hac in parte velut natura cicadæ est; quæ si oleo aspergatur, moritur: si autem aceto, reuiuiscit. Sic enim nos adulatio per superbiam occidit: castigatio per humilitatem conseruat.

Hom. 89. in Matth.
Prou. 27.
Guadalupens. in Oseam. cap. 10.
Simile.
Phil. Diez. con. 1. in Domin. 22. post Pentec.

Similia.

1. Adulator ergo tibicini comparari potest. Sicut enim ille, etsi manu neminem in bello interficit, tuba tamen sua alios ad interficiendum incitat, ideoque etiam ab hostibus occiditur tanquam iustus aduersarius: sic adulator tuba vanę laudis fratrem interficiens, homicida spiritualis est.

2. Quemadmodum enim qui audierunt symphoniam, ferunt secum in auribus modulationem illam quę cogitationes impedit, nec ad seria patitur intendi: sic adulatorum sermo diutius hęret quam auditur, nec facile est dulcem sonum animo excutere; & persequitur & durat, & interuallo recurrit. (*Senecæ epist. 123.*)

3. Quare, vt eleganter scripsit Plutarchus, qui præbent aures palponibus, nihil differunt ab eis qui crura præbent supplantantibus. (*In libr. de Vitiosa Verecundia.*)

4. Afficiuntur quoque vt sues, quæ dum fricantur & titillantur, facile se deijci patiuntur, vt de illis facias quod libet.

5. Denique similes sunt amphoris, quæ auribus facile circumferuntur.

6. Ipsi autem adulatores (vt solebat dicere

Alphon-

Anton. Par. de reb. gest. Alphonsi lib. 3. Stob. ser. 12. Apophthegma. Adulatio contumelia peior.

Alphonsus Arragonum rex sapientissimus) sunt similes lupis, qui titillando & palpando asinos vorare solent. Nam & vere deuorant quos infatuant, & non nisi fatuos & prurientes auribus deuorant. Vnde adulatorem peiorem esse coruo, Antisthenes dixisse fertur. Nam coruus hominibus mortuis, adulator autem viuis oculos euellit, illos adulatione excæcans. Tanta enim vis est laudum, adeoque homines illarum desiderio capiuntur, vt ab eis penitus excæcentur. Christus in Euangelio quum maledicentes sustinuisset, adulantes acerrime increpauit. Quum enim Iudæi *Samaritanum illum, & dæmoniacum* vocarent, simpliciter negans respondit: *Ego dæmonium non habeo, &c.* Et rursum quum mendacij arguunt, dicentes, *Tu testimonium perhibes de te ipso, testimonium tuum non est verum*; mitissime respódet. *Si ego testimonium perhibeo de me ipso, &c.* At vero quum adularentur, dicentes, *Magister volumus à te signum videre*, respódit. *Quid me tentatis hypocritæ?* Rursum quum dicerent, *Magister, scimus quia verax es, & veritatem doces*; aspere Respódit. *Generatio praua, & adultera*, Ladislaus Poloniæ Rex adulantes sibi colaphizabat. Rogatus cur id faceret, Quia (inquit) percutientes repercutio. Hoc spiritu Christiano præditi esse debemus, vt vel coram laudantes, vel alienas de nobis laudes, nobis præsentibus commemorantes, aut verbo aspero, aut saltem tristi vultu repellamus. Adulator enim, cuius beatitudo est placere, si displicere se videat, denuo non loquetur. Christus igitur, cuius omnis actio nostra est instructio, laudare Ioannem volens, vera laude dignissimum, non solum eo absente id facit, sed etiam absentibus & recedentibus discipulis eius, qui totum ei renunciaturi haud dubie erant.

Mat. 9. & 11.

8. *Quid existis in desertum videre?*

Virtus laudanda.

LOCVS moralis de laude & gloria iustorum etiam in hac vita. Etsi enim neque laudis causa virtus capessenda est, sed propter Dei amorem; neque coram laudare tutum aut decorum est, laudando vero adulari turpe est; tamen tum virtus ipsa laudem meretur maximam, tum eam suo loco ac tempore, & absque adulationis vitio laudare (quod Christus hic fecit) in primis lauda-

laudabile est, vtile quoque & fructuosum, interdum etiam necessarium. Quæ singula hoc loco tractari possunt. Sane virtutem laus, vt vmbra corpus sequitur, & fugientem quidem sequitur, appetentem & accurrentem fugit. Et quemadmodum Medici, quum vident ægrotos salutares cibos fastidire, noxios appetere; salutaribus noxios adiungunt, vt dum auide sumunt quod noxium est, sumant etiam quod illis salutare futurum est: sic eodem plane consilio Deus, vt homines à vitiorum turpitudine ad honestatem traduceret, in illis dedecus & ignominiam, in hac decus & gloriam, quam homines naturaliter appetunt, collocauit. Sicut etiam in aruo quod segeti proscissum est, aliqui flores internascuntur; non tamen huic herbulæ, quamuis delectet oculos, tantum operis insumptum est; aliud fuit serenti propositum, hoc superuenit: sic honor, laus & gloria non est vel causa, vel propria, & sola merces virtutum; accessio tamen est quasi naturalis, & cum ipsa virtute accrescens: quod & Christus satis expressit, quum diceret, quum bona opera luci splendenti comparet: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona: & glorificent Patrem vestrũ qui in cælis est*: à quo videlicet *est omne datum optimum, omne donum perfectum*. Certe Ethnici, vt honorẽ, virtutis comitem indiuiduum esse docerent, Honoris templo Virtutis templum ita coniunxerunt, vt non nisi per Virtutis templum ad illud Honoris introire cuiquã liceret. S. Ioannes Baptista sic omnem laudem humanam fugit, vt desertum peteret, ab omni humana conuersatione remotus, & laude alienus. Ac sic laudatur, vt nemo vnquam mortalium magis. Si enim Alexander Magnus Achillis statuam coronans exclamabat: O te felicem, cui mortuo talis contigerit præco! Homerum significans, qui eum defunctum tota Iliade celebrauit; quanto felicior S. Ioannes, cui etiam viuenti Christus præco fuit! Amplificari istud insigniter poterit.

Simile.

Laus virtutis comes.

Simile.

Senec. in lib. de beata vita cap. 19.

Matth. 6.

Iacob. 1.

Panorm. l. 1. de reb. gest. Alphonsi.

Cic. pro Archia.

Apophthegma.

Circa aliorum laudes, vbi nulla adulationis species est, versari laudabile est, quia charitatis hoc magnum argumentum est. Christus hic laudans Ioannis sanctitatem, & illum publice prædicans, docet nos, vt quum de proximo agitur, si volumus recte & secundum Euangelium

Laudare charitatis est.

gelium agere, bona de eo loquamur, non mala: quum vix quisquam adeo malus sit, de quo aliquid boni dici nequeat. Quo in genere detractorem Memmium egregie taxauit Cicero in senatu. Illo enim in senatu dicente, totas noctes Catonem ebrium esse (quia tunc genio indulgebat) respondit Cicero: *At illud non addis eum totos dies ad aleas ludere*: quod videlicet tempus Reip. negotiis impendit.

Plutarch. in Catone Vticensi. Apophthegma.

Eleganter Chrysostomus, *Dic* inquit, *proximo detrahenti: Habes, quem laudes? Aures aperio vt vnguenta suscipiam, si vero malum velis dicere; obturo aures. Non enim stercus & cœnum accipere sustineo.*

Homil. 3. ad pop. Antioch.

Pulchre etiam Ambrosius: *Hæc* (inquit) *lex naturæ est, quæ nos ad omnem stringit humanitatem, vt altera alteri, tanquam vnius partes corporis inuicem deferamus.* Hanc legem Apostolus docuit, quum diceret charitatis hoc proprium esse, *vt non gaudeat super iniquitate, congaudeat autem bonitati.*

Offic. lib. 3. cap. 3. 1. Cor. 13.

Sic Apostolus Paulus, charitate plenus, in omnibus fere Epistolis suis, suorum virtutes laudat. Romanorum obedientiam & fidem sic prædicat, vt de vtraque dicat, *eam in vniuerso mundo prædicari & annunciari.* Corinthiis scribit: *Laudo vos fratres, quod per omnia mei memores estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* De Philippensibus dicit: *Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri, semper in cunctis orationibus meis, pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens, super communicatione vestra in Euangelio Christi,* id est: super communi afflictione pro Euangelio Christi: *confidens hoc ipsum quod qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi*, id est, diem extremi iudicij.

Rom. 1. & 16. 1. Cor. 11. Philip. 1.

Ad Colossenses scribit. *Gratias agimus Deo, &c. audientes fidem vestram in Christo, & dilectionem quam habetis in sancto omnes*, id est, fideles

Coloss. 1.

Thessalonicenses egregie laudat, dicens: *Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa cum gaudio Sancti Spiritus, ita vt facti sitis forma omnibus credentibus in Achaia & Macedonia. A vobis enim diffamatus est sermo Domini, non solum in Macedonia & Achaia, sed & in omni loco fides vestra, quæ est ad Deum, profecta est, ita vt non sit nobis necesse quicquam loqui.* Et in altera Epistola: *Gratias agere debemus semper Deo pro vobis fratres, ita vt dignum est, quoniam supercrescit fides*

1. Thess. 1. 2. Thess. 1.

vestra,

vestra & abundat charitas vniuscuiusque vestrum in inuicem : ita vt & nos ipsi in vobis gloriemur, in Ecclesiis Dei pro patientia vestra & fide, &c. Magnæ & egregiæ hæ laudes sunt, studiose ab Apostolo commemoratæ, quia laudari virtutis ergo, idque à laudato viro, in primis laudabile est. Ac ne in genere tãtum suos laudare velle, sed à particulari cuiusquam laude abstinere videatur, etiam Timotheum suum non mediocriter laudat, quum scribit: *Nocte ac die desiderans te videre, memor lachrymarum tuarum, vt gaudio implear, recordationem accipiens eius fidei, quæ est in te non ficta.* 2. Tim. 1.

Laudari virtutem, vtile est.

Fructuosum porro & vtile hoc esse tum Christus hac oratione docuit, qui coram turbis Ioannis virtutes prædicauit, vt eas illi imitarentur, vel saltem vt earum nomine doctrinam & prædicationem eius tanto libentius amplecterentur, tum res ipsa per se docet. *Sicut enim pictores exẽplar diligenter aspiciunt, vt ad eius lineamenta & colores imaginem exprimant; sic qui virtutũ imaginẽ in seipso exprimere vult, Sanctorũ vitas, dicta & facta diligenter inspiciat oportet.* Notum est illud: Miltiadis trophæa Themistoclem dormire non sunt passa. Maximus ad rem bene gerendam stimulus est, quum, quod arduum videtur, ab alio fieri cernimus. Qui febribus laborant, & appetitũ plane deiectum habent, quum alios coram se auide comedere eosdem cibos vident, quos illi fastidiose respuunt, excitantur sæpenumero ad comedendum: Sic desidiosi ad virtutum opera aliorum recte factis sic interdum cõmouentur, vt abiecta ignauia, & ipsi operari grauiter contendant. Sunt quippe virtutes quasi optima quędam odoramenta: vnde Apostolus suas pro Christo passiones, esse *odorem vita in vitam* scripsit: *Quemadmodum suauia aromatorum odoramenta proprium quiddam per aerem cõtinentem spirant, quibus præsentes recreantur; ita vir bonus toti sibi commorantiũ contubernio salutaris & iucundus est.* Sed vt ipsa aromata tunc maxime spirant, quum vel confricantur, vel conteruntur: sic virtutum opera tunc maxime mouent, quum laudantis oratione explicatur, vt hic Christus Ioannis virtutes etiam oratorie tractat, interrogationibus acutis auditores excitãs. Porro facit proposita alterius virtus, vt qui ea caret, vel in ea

Simile.
Basil. epist. 1.
Simile.
2. Cor. 2.
Basi. hom. in Gord. mart.
Simile.

deficit, sui defectus cõscius fiat; & penuriam suam ac nuditatem agnoscens, erubescat, ac melior euadere conetur. Quemadmodum enim pauperes, vel mediocri fortuna vtentes, quum diuitum thesauros, & exquisitam supellectilem vident, suam vel paupertatem, vel mediocritatem clarius perspiciunt, & euidentius cognoscunt: sic peccatores, vel communem & satis neglectam vitam agentes, quum Sanctorum admirabiles virtutes, patientiam, mortificationem audiunt; vehementer & confunduntur de propriis defectibus, & compunguntur ad emendationem faciendam.

Pintus dial.1.c.3. *Simile.*

Laudari virtutem necessario.

Necessarium porro esse vt aliorum virtutes & recte facta subinde proponantur ac publice laudentur, vel hinc ostendi potest, quod sic à natura comparatum sit, vt qualia in aliis vel audiuimus, vel cernimus, talia fere imitari & facere soleamus. Quemadmodum enim oues Iacob intuentes virgas maculosas & varias, similes agnos pariebant, sic iuxta exempla quæ cernimus, seu bona seu mala, impetus animi operantur. Quod quum propemodum naturale sit, magna est interdum necessitas Sanctorum & fortium virorum præclaras virtutes studiose laudari. Eodem quippe fere labore bonis atque malis operibus assuescimus. Quemadmodum enim si quis viginti annos scribendo insumat, negligat autem emendate scribendi curam, ideoque deformes semper characteres effingat, is plane tam longo scribendi vsu nihilo deterior in scribendo euadet, sed qualis ab initio fuit, talis etiam in fine erit; at si biennio saltem proposito eleganti exemplari accurate scribat, & seipsum quotidie superare contendat, non dubium quin elegantissimus scriptor euadat, quod etiam in quauis alia corporis exercitatione vsum habet: sic omnino in virtute capessenda, si vel neglectæ vitæ homines, vel mediocriter bonos in viuendi ratione imitamur, nunquam ad virtutis apicem perueniemus; sed etiam si tota vita contendimus, inter infirmos aut mediocres semper subsistemus; at vero si exactam pietatis curam habentes, & optimos bene viuendi magistros imitamur, si præclaris & celeberrimis virtutum operibus audiendis atque cernendis assuescimus, nihil dubium quin breui tempore in vi-

Gen.32. *Allegoria.*

Simile.

in viros cõsummatos euademus. Hãc itaq; ob causã præclarissimæ, & perfectissimæ virtutes, Christi Saluatoris exemplo, subinde proponendæ sunt. Sic Esaias concionatur: *Attendite ad Abraham patrem vestrum.* Sic Apostolus; *Mementote præpositorum vestrorum; quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini & fidem.* Sic suos filios Mathathias hortatur ad fortiter pro legibus Dei pugnandum, exemplo Phinees proposito. Sic & Iudith, veterum exemplorum memor, fiduciam accipit occidendi Holophernis. *Esa. 15.* *Heb. 13.* *1. Mach. 2.* *Iudith, 8.*

8. *Quid existis in desertum videre?*

LOCVS alius moralis, de pia ac deuota sanctorum virorum visitatione, eorum maxime, qui à mundo segregati, solitariam atque eremiticam, vel certe cæteris perfectiorem vitam agunt, exemplo piorum Iudæorum, qui Ioannem Baptistam videndi causa in desertum exierunt. Sed hunc locum in alio promptuario, contra hæreticos horum temporum, super hoc ipso Euangelio tractauimus.

9. *Arundinem vento agitatam?*

LOCVS moralis de fortitudine animi, libertate spiritus, & constantia seruanda in rebus tristibus, in veritatis defensione, in recto & honesto tenendo. Christus enim his verbis has D. Ioannis virtutes celebrare voluit, eo quod & libere Herodem officij sui monuerit, dicens, *Non licet tibi habere vxorem fratris tui*; & tempori non cesserit, ad Regis libidinem se conformans; & denique quod libere & fortiter fecit constanter etiam in carcere tenuerit. Arundo enim vento agitata, homines significat vitiis contrariis laborantes, hominibus placentes, tempori seruientes, ad omnem tẽtationis pulsum herbam porrigentes, & animum mutantes. *Quid per arundinem* (ait Gregorius) *nisi carnalis animus designatur, qui mox vt fauore vel detrectatione tangitur, statim in partẽ quãlibet inclinatur? Arundo igitur vento agitata, Ioannes non erat, quem à statu sui rectitudine nulla rerum varietas inflectebat.* Hæc ille: quæ & ipsa vocabuli *Marc. 6.* *Hom. 6. sup. Euang.*

Hom.27. in Matt. operis imperfecti. proprietas docet, quam sic exponit Chrysostomus: *Calamus est vacuus, & nullam habet virtutem: & ideo quocunque flante vento, huc illuc impellitur. Sic homo carnalis, in quo nulla est fidei medulla, nec virtus veritatis, qualiscunque tentatio subierit, inflectitur.* D. Ioannes nec Herodis potentiā timet, nec Iudæorum assentationi cedit. Illius improbat incestas nuptias: his tentantibus an Christum se profiteri vellet, *confessus est & non negauit, quia non sum ego Christus.* Arundo vento agitata, fuit primus parens Adam, qui ad primam vxoris vocem; & Eua, quæ ad primum serpentis sibilum recessit à Deo, & consensit peccato. Omnes frequenter recidiuantes in peccata, vel labentes, sunt arundines vento agitatæ. Ioannes talis arundo non erat, qui nulli peccato cōsensisse legitur. Hoc etiā in eo Christus commendare voluit: totius videlicet vitæ innocentiam. Vt à Christo laudem & gloriam consequamur, debemus esse vt arbores fixæ & bene radicatæ, non vt arundines leues. Vnde Apostolus: *Sicut Christum accepistis, ita ambulate in eo, radicati & superædificati in ipso, & confirmati in fide.* Et rursum: *Christū habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati.* Ad hanc animi fortitudinem & constantiam in bono sæpe hortantur Scripturæ. *Non te ventiles* (ait Sapiens) *in omnē ventum: & esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui.* Et iterū: *Homo sanctus manet in sapientia sicut sol: stultus sicut luna mutatur.* Et de huiusmodi Propheta dicit: *Neque plantatus, neque satus, neque radicatus in terra truncus eorum. Repente flauit in eos, & aruerunt, & turbo quasi stipulam auferet eos.* Huiusmodi etiam arundines notat Dauid dicens: *Non sic impij, non sic, sed tanquam puluis, quem proijcit ventus à facie terræ.* Leuitatis huius, & mutabilitatis causæ sunt, vacuitas gratiæ, latens intus peccatum, & quia soli stamus, non innixi Christo. Singula docet scriptura. De primo ait Apostolus: *Optimū est gratia stabilire cor.* De secundo ait Ieremias: *Peccatum peccauit Ierusalē, ideo instabilis facta est.* De tertio Dauid dicit: *Mihi adhærere Deo bonum est.* Nam vt arundo columnæ alligata, nullo vento concutitur: sic homo fragilis Christo adhærens, nulla tentatione commouetur, hoc est, *ædificare domum nostram super firmam petrā.* De hoc dicit Ecclesiasticus:

Ioan. 1. Paulus à Palat. in Matt. c. 11. Coloss. 2. Ephes. 3. Eccl. 51. Eccl. 27. Esaia 41. Psal. 1. Inconstātiæ in bono causæ. Hebr. 13. Thren. 1. Psal. 72. Simile. Matt. 7.

sticus: *Et firmabitur in illo, & non flectetur, & cõtinebit illũ & non confundetur.* Talis in scriptura laudatur. Dauidi dicitur: *Sic est Dominus meus Rex sicut Angelus Domini, qui nec maledictione, nec benedictione mutatur.* Illis beatitudinẽ decernit Christus, *qui perseuerauerint vsq; in finẽ.* Et Apostolis suis dicit: *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis: ideo dispono vobis regnum, &c.* Sicut aurum in aquam cõiectum, non amittit colorẽ nec precium; in ignem vero coniectum etiam purius redditur, & splendidius: sic vir iustus & sapiens in aqua prosperitatis non amittit virtutem: in igne tribulationis fit illustrior. Contra, impius est similis luto, qui in aqua dissoluitur, & in igne induratur. Nam in secundis luxuriatur, in aduersis fit obstinatus in malo. Rursum iustus est sicut figura quadrata, quæ in quamcunque partem voluitur, sui similis, & sibi constans est. Impius sicut Chamæleon est, quæ ad rerum omnium speciem, quibus admouetur, mutat colorem; excepto quod album non recipiat, sicuti impius nulli se virtuti addicit, quum ad omnia vitia pronus feratur. Commendatur hic ergo à Christo, præter constantiam in bono, etiam fortitudo spiritus contra malum, contra falsum, contra durum, & aduersum. De quibus singulis dicendi hic locus esse potest.

Eccl. 15. *2. Reg. 14.* *Matth. 10.* *Luca 22.* *Simile.* *Simile.* De fortitudine spiritus contra peccatum.

Fortitudo spiritus contra peccatum, tam est in hac vita Virtus necessaria, quam est viatoribus baculus, non arundineus, sed inflexibilis. Hanc necessitatem Christus docuit dicens. *Contendite intrare per angustam portam.* In quæ verba Gregorius: *Dicturus angusta portæ introitum, præmisit, Cõtendite; quia nisi mentis contentio ferueat, vnda mundi non vincitur per quã animus semper ad ima reuocatur.* Nempe sic cogitãdum. Quoties ad meliora nitimur, quasi contra ictum fluminis conamur. Vnde S. Hieronymus: *Si paululum se quis remiserit, quomodo qui aduersõ flumine lẽbũ trahit, si remiserit manus, statim retrolabitur, & fluentibus aquis, quo non vult, ducitur; sic humana conditio, si paululum se remiserit, discit fragilitatem suam, & multa se non posse cognoscit.* Porro Ioannes quomodo in hoc genere contẽderit, tota vita eius, solitudo, asperitas, sanctitas, etiam ipsis Iudæis: & hostibus eius loquebatur. Nam & Herodes ipse inuitus & tristis eum occidit: quia

Bonauent. in Diæta salutis. cap. 30. *Luc. 13.* *Moral. lib. 32. cap. 28.* *Lib. 3. contra Pelagianos.* *Simile.*

metuebat eum, sciens esse virum iustum & sanctum, & audito eo multa faciebat. Marc. 6.

Fortitudo Spiritus contra falsum.

Altera fortitudo in defendenda veritate & contra falsum, non minus in S. Ioanne excelluit. De hac paulo vberius, his saltem temporibus, dicendi locus est, Infinitas enim hodie arundines passa est Ecclesia, quæ quouis doctrinæ vento se circumferri sinentes, relicto Christo, retrorsum abierunt. Contra hanc fœdam leuitatem, veterum Christianorum ferrea fortitudo ob oculos poni potest, aliquot exemplis magis illustribus in medium prolatis, maxime eorum qui principum vel minis, vel blanditiis nihil cesserunt, sicut Ioannes Baptista Herodis potentiam nihil veritus, libidini eius se fortiter opposuit. In Concilio Ariminensi scriptum erat decretum contra Arianos. Illud decretum cæteri Episcopi Eusebio Samosetano, Episcopo custodiendum dederunt. Constantius Imperator Arianus, hoc cognito mittit ad Eusebium, vt decretum ad eum transmittat. Negat id se facturum Episcopus, nec depositum apud se alienaturum sine Patrum consensu, qui deposuerant. Iratus Imperator, iterum mittit, minitans dextram ei præscindere, ni reddat. Episcopus lecta epistola, porrigit nuncio vtramque manum, dicens: Vtramque potius præscinde. Neque enim decretum hoc quod tam illustre est impietatis Arianæ testimonium, reddam Augusto. Et laudauit Imperator Episcopi constantiam. Valenti Ariano Imperatori ad bellum contra Gothos proficiscenti Isaacius eremita occurrit, & frenum equi tenens, Quo pergis, inquit, qui contra Deum rebellasti, & à Deo desertus es? Hoc enim Barbaros contra te excitauit, sicut tu contra Ecclesiam Catholicam hæreticorum linguas acuisti. Cessa ergo, Catholicis Ecclesias redde, vel ex prælio nunquam viuus reuerteris. Quod & sic accidit, Erat hic Isaacius, alter Michæas contra Achab Britannio quoque Schythopolis Episcopus eundem Imperatorem in faciem coarguit de persecutione fidelium Catholicorum: & vterque hoc nomine vincula sustinuit. Excelluit in hoc fortitudinis genere sanctus Ambrosius, qui Theodosium Imperatorem, propter iniustam cædem

Exempla. *Theod. hist. Ecc. l. 2. c. 31.* *Theod. lib. 4. cap. 34.* *3. Reg. 22.* *Theod. ibi.* *Zonaras.* *Ambros. epi. 29. & 32.*

cædem Thessalonicensium, excommunicauit, & à templi ingressu prohibuit: qui eundem, post reconciliationem, chori cancellos ingredi volentem, exire per Diaconum iussit: qui eundem iterum acriter reprehendit circa Iudæorum Synagogam, Constantinopoli ab eius præfecto ethnico ædificari permissam, à Christianis incendio absumptam, & ab Imperatore reædificari iussam, effecitque vt contrario mandato nullam Iudæis Synagogam permitteret. Idem Valentiniano iuniori Imperatori Ecclesiam pro Arianis constantissime negauit. Excelluit quoque in eodem genere S. Chrysostomus, qui Eudoxiam Imperatricem, eo quod viduæ Callitropæ vineam iniuste ablatam reddere admonita noluit; ab Ecclesiæ ingressu prohibuit: & Gainæ Gothorum præfecto Ariano Ecclesiam Constantinopoli concedere, Arcadium Imperatorem non permisit. Sic S. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus Henrici II. iniustis legibus vsque ad mortem se opposuit. Sic Ioannes Roffensis, & Thomas Morus, aliique innumeri Henrici VIII. procaci libidini vsque ad sanguinem restiterunt. Sic S. Dunstanus, Archiepiscopus Cantuariensis, Edgarum Angliæ regem adulterantem, publice coërcuit. Sic S. Lābertus Pipinum Austriæ Ducem cum Alpaide pellice ius coniugale violantem, & S. Stanislaus Cracouiensis Episcopus Boleslaum Poloniæ regem, simili scelere adulterantem, vsque ad sanguinis effusionem redarguerunt. Omnes isti S. Ioannis Baptistæ partes egerunt, & non erant arundines vento agitatæ, sed arbores in Christi charitate radicatæ, & bene fundatæ super firmam petram. Sed circa fidei confessionem, contra iussa Principum & Regum, fortitudinis & constantiæ exempla nunc quædam illustria proferamus, propter nostri temporis arundines, qui Regum & Principum voluntati religionem suam conformarunt. Persarum Rex Hormisdam, virum nobilem, quia Christum negare noluit, omnibus exutum, & laceris indutum, camelorum custodem fecit. Longo post tempore eum in hoc squalore videns Rex, pristinæ fortunæ recordatus, & commiseratus, in palatium reduci, & nobiliter vestiri iubet, moxque

In Vita eius per Pallad.

Vide Apologet. nostrum in 3. Tomu.
In Vita singulorum apud Sur.

Constantia fidei cōtra iussa Principum.

Theod. lib. 5. cap. 39. Niceph. lib. 14. cap. 20.

vt Christum neget, hortatur. Cui ille, byssinas suas vestes statim conscindens, Si propter istas, inquit, me fidem abnegaturum putas, eas denuo accipe. Atque ita cum ignominia rursum eiectus, fidem suam fortiter seruauit. Sames, vir nobilis, & qui mille seruos aluit, à Rege Persarum omnibus bonis exutus, coactus est vni ex seruis suis omnium abiectissimis seruire, cui & vxorem eius rex desponsat, vt hac ratione eum à fide reuocaret: qui nihil his commotus aut mutatus, fidem nihilominus integram semper seruauit, omnem hanc iniuriam & indignitatem libenter pro Christo passus. Iustina Valentiniani iunioris mater, Ariana, vocato Beneuolo Quæstore iubet vt velociter proponat legem contra Catholicos. Recusantem hoc facere, maioribus cum cingulis, id est, maioribus propositis honoribus, inuitauit. Beneuolus autem discingens se, balteum ante pedes Augustæ proiecit, dicens, nec illum honorem, neq; maiorem se velle habere pro impietatis mercede. Hunericus Vandalorum rex, Arianus, Saturum procuratorem domus suæ, virum honoratum, quia hæresim Arianam profiteri noluit, omnibus spoliatum, vt mendicum è domo eiicit, vxore quoque eius camelario in coniugium tradita. Sed & fortis illa erat confessio fidei, quam fecit Terentius Dux Valenti Ariano Imperatori. Reuersus ille ex Armenia cum magna victoria, quum eum Imperator petere quam vellet mercedem iuberet, id tantum petiit, vt vna Antiochiæ Ecclesia Catholicis daretur. Iratus Imperator, petitionis schedulam lacerauit, & vt aliud aliquid peteret, iussit. Terentius fragmenta schedulæ recolligit: Et hoc, inquit, de tua Maiestate totius mercedis loco accipiam, nec aliud petam. Barbare quidem Valens iste; sed magis barbare Elizabetha Angliæ Regina hæretica, quæ Sebastianum Londinensem ludimagistrum, quum insignem comœdiam Reginæ exhibuisset, quæ illi egregie placuerat, & mercedem quam vellet petere iussisset, illeque nihil aliud quam suæ conscientiæ libertatem peteret, vt sine vlla vexatione Catholico more viuere permitteretur, indignata muliercula, astantibus nobilibus dixit: Videte, obsecro, bonus iste vir conscientiam habet, sed in carcerem abeat, donec inanes

Tripar. hist. lib. 10. c. 32.

Tripar. hist. lib. 9. ca. 20.

Victor. lib. 1. persec. Vand.

Theod. lib. 4. cap. 32. hist. Eccl.

Elizabethæ Angliæ Reginę barbara crudelitas.

inaneshos conſcientiæ ſcrupulos deponere diſcat,mox-
que pro omni mercede carcerem reportat. Non Chri-
ſtianam, etſi hæreticam, ſed ethnicam aliquam, aut a-
theam te audire exiſtimes. Eadem Elizabetha apud D.
Geffordum nobilem Catholicum Anglum ſplendidè ex-
cepta, poſt omnes eaſdemque maximas impenſas, ca-
ptiuum illum ſecum, ſola religionis cauſa,abduxit. Sed
& Richardum Shelleium, virum nobilem, hac ſola cau-
ſa, quod Catholicorum nobilium nomine libellum ſup-
plicem pro aliqua religionis Catholicæ toleratione, &
barbari cuiuſdam ſtatuti mitigatione, Reginæ porrige-
re auſus eſſet, immaniſſimis primùm contumelijs exce-
ptum, in carcerem retruſit, vbi non ita multò poſt ſqua-
lore confectus interijt. Sed vt ad vetera redeamus, non
minus fortiter quam Terentius Dux, alius Dux eiuſdem *Theod. lib.*
Imperatoris Traianus fecit;qui à Gothis ſemel profliga- *cit. cap. 33.*
tus, ideoq; magnis ignominijs ab Imperatore affectus,
& ignauiæ ac timiditatis accuſatus, liberè reſpondit:
Non ego à Gothis victus ſum, ſed tu, ô Imperator, qui
contra Deum bellum gerere non ceſſas. Denique quot
ferè vel martyres, vel nobiles fidei confeſſores in Eccle-
ſia fuerunt,tot huius fortitudinis in facie Principum ex-
empla fuerunt, ſed alia alijs magis illuſtria. Leuitatem
verò illam arundineam, in cauſa fidei quouis vento fa-
uoris principum agitatam, etiam ipſi Reges ac Princi-
pes orbis exoſam non ratò habuerunt. Conſtantius,
Conſtantini Magni pater (vt narrat in vita Conſtantini *Lib. 1. c. 14.*
Euſebius Pamphili)initio imperij ſui, vocatis omnibus *& Sozome-*
domeſticis ſuis, ait, eos qui ſacrificare dijs vellent, apud *nus, li. 1. c. 6.*
ſe manſuros loco & honore priſtino: qui id recuſarent, *hiſt. Eccleſ.*
vt recederent, gratiasque agerent quod eos grauius per-
ſequi nollet. Quibuſdam ergo Chriſtianis ſacrificanti-
bus, alijs vero aulam potius quàm fidem deſerentibus;
hos apud ſe retinuit,magnoque in honore habuit Impe-
rator;alios verò aula ſua expulit: dicens, eos Regi ſuo
nunquam fideles fore,qui Deo infideles extitiſſent. The- *Theodorus*
odoricus Arianus in Africa Rex, miniſtrum quendam *Lect. lib. 2.*
Catholicum habuit, valdè ſibi charum & in delicijs. *Collectaneo-*
Hic, vt magis domino ſuo placeret, Arianus fieri vo- *rum.*
luit. Quo cognito, capitis eum ſupplicio affecit Rex,

ei dicens: Si Deo tuo fidem non seruasti; quomodo mihi, qui homo sum, seruabis? Hac pœna si horum temporum arundines plecterētur, lenius apud eum iudicem postea forte punirentur, qui dixit: *Qui me erubuerit coram hominibus, & ego erubescam eum coram Patre meo.* De tertio fortitudinis genere in rebus aduersis constanter ferendis magis proprius erit in alijs quibusdam † Euangelijs dicendi locus.

Luc. 9.

† *Domin. 4. post Epiph. text. 1. Dom. 5. post Epiph. text 8. Domin. Sexag. text. 8. Dom. Quinq. text 3. Dom. 1. Quadr. text. 1. Dom. 3. post Pasch. tex. 1. Dom. Pent. text. 5.*

10. *Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum.*

De luxu vestimentorum.

LOCVS moralis contra mollitiem, luxum, omnemque excessum vestimentorum. Christus Ioannem laudaturus, etiam ab hac parte eū laudat, quod vestitus sobrietate, imo & asperitate vsus sit, vestitus pilis camelorum, & zona pellicea. Hæc enim ad asperum vestiendi genus, non ad ciuile aliquod pertinuisse, in altero Promptuario contra hæreticos demonstrauimus. Sed nunc vt illa asperitas vestitus singularis virtus est, etsi non necessaria, sic mollities omnis vestimentorum & luxus prorsus peccatum est, Deoque displicet, & multorū malorum vel causa, vel effectus & argumentum est, quæ hoc loco omnia tractari possunt, imo & debent, propter horum temporum in hoc peccati genere summam deprauationem. Apposite Gregorius: *Nemo* (inquit) *existimet in luxu & studio pretiosarum vestium peccatum deesse, quia si hoc culpa non esset, nullo modo Dominus Ioannem de vestimenti ipsius asperitate laudasset: Si hoc culpa non esset, nequaquam Apostolus fœminas à pretiosarum vestium appetitu compesceret, dicens: Non in veste pretiosa.* Nempe sic ad Timotheum scribit: *Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se: non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis: vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.* Rursum, vt sapienter alibi idem notauit Gregorius: *Si cultus subtilium & pretiosarum vestium culpa non esset, nequaquā sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod diues qui torquebatur*

Hom. 6. super Euang.

1. Tim. 2.

Hom. vlt. super Euang.

batur apud inferos, bysso & purpura indutus fuisset. Sane Esaias inter reliqua peccata Ierusalem, etiam hoc enumerat. *Et ornasti* (inquit) *te regio vnguento & multiplicasti pigmenta tua.* Et rursum: *In illa die auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas & torques, & monilia & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & sindones & vittas, & theristra.* Obseruandum hic quam studiose Propheta totam illam curiositatis muliebris farraginem, ad maiorem eius infamiam & turpitudinem ostendendam, enumerat, docens singula apud Deum numerata esse, & ab eo singula auferenda, vt quæ eum grauiter offendant. Huius generis luxum & Diuus Petrus diserte prohibet, de mulieribus dicens: *Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus:* Nempe à Christo hũc luxum prohiberi, sobrietatem in hoc genere commendari, non secus quam in cibo & potu, optimè intellexerant. Superfluitatem omnem tunc Christus sustulit, quãdo sollicitudinẽ prohibuit: *Nolite soliciti esse dicentes: Quid mãducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?* Nimiam autem hanc anxietatem, curã, sollicitudinem vnde nascitur luxus & superfluitas, ex varijs capitibus Christus reprobat & refutat. Primum ex Dei prouidentia; quæ si omnibus patet, maxime fidelibus. *De vestimento* (inquit) *quid sollciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt. Non laborant, neque nent. Si autem fænum agri Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei?* Rursum, quia Gentile hoc, non Christianum est: hoc est, infidelitatis & diffidentiæ in Deum argumentũ est. Vnde vocat eos *modicæ fidei.* & addit, *Hæc enim omnia Gentes inquirunt.* Tertio, quia ordinem rerum perturbant, dum huius rei curam Dei cultui & seruitio anteponunt. Ideo adiecit. *Primum quærite regnum Dei, &c.* Quarto, quia Deum pure colentibus, ista non deerunt, ideo subiũxit: *Et hæc omnia adijciẽtur vobis.* Quod si sollicitudo circa ipsa necessaria sic Deo displicet, quanto magis curiositas circa superflua! Hoc diligenter amplificabit concionator. Rursum Christus docet Apostolos vnica tunica conten-

Esa.57.
Esa.3.
1.Pet.3.
Matth. 6.
Vide infra Dõ.14. post Pent. tex.4.

contentos esse, & ipse nisi vnicam tota vita gestauit. Laudat Apostolus veteres iustos inter cætera, etiam hoc asperitatis in vestitu nomine: *Circuierunt in melotijs, in pellibus caprinis.* Talis erat S. Ioannes Baptista, & hoc eum nomine Christus hic laudat, vt intelligamus, luxũ vestimentorum Deo grauiter displicere, austeritatem & simplicitatem vehementer placere.

Heb. 11.

Si porro luxus iste & mollities Deo displicet, vt ab illo grauiter puniatur: quod per Esaiam expressit, dicens: *Et erit pro suaui odore fator, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium.* Nempè iuxta illud Apocalypsis: *Quantum se glorificauit & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum:* Delicias autem illas postea commemorans quales essẽt, addit: *Negotiatores terræ flebunt & lugebunt super illam, quoniam merces eorum nemo emet amplius: merces auri & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci.* quæ omnia ad luxum vestimentorum pertinent. Hanc futuram Dei vltionem diuitibus huius seculi exprobrat Diuus Iacobus: *Agite nũc diuites, plorate & vlulate in miserijs vestris quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta à tineis comesta sunt,* id est, tantam vestimentorum superfluitatem habuistis, vt ea non vlli vsui applicata, sed *à tineis comesta,* & plane consumpta, non corrosa tantum aut vitiata fuerint. Ideò plorate & vlulate, non propter vestimentorum iacturam sed *in miserijs vestris, quæ aduenient vobis* propter vestimentorum luxum. Sic & D. Hieronymus ex Scripturis edoctus, grauem Dei vindictam contra hoc luxus genus describit, diuites hunc in modum alloquens, vt D. fecit Iacobus: *Vos in tunicis aurum texitis: ille* (Paulus eremita) *vel vilissimum quidem vestimentum habuit mancipij vestri. Sed è contrario illi quidem pauperculo paradisus patet: vos auratos gehenna suscipiet. Ille vestẽ Christi, nudus licet, tamen seruauit: vos vestiti sericis, indumentum Christi perdidistis.* Idem ad Lætã de institutione filiæ: *Nec,* inquit, *collum auro & margaritis premas, nec caput gemmis oneres, nec capillum irrufes, & ei aliquid de gehennæ ignibus auspiceris.* quos videlicet vel in hac vita, vel in altera pati necesse est. Exemplum refert V. Beda in historia gentis nostræ.

Esa. 3.
Apoc. 18.
Iacob. 5.
In vita Pauli Eremitæ.
Epist. ad Latam.
Exempla.

stræ. Edildrida Regis filia, & duorum Regum vxor, virgo tamen, quum in vltima ætate iam virginem Abbatissa facta, *ingenti quodam tumore ac dolore maxillæ siue colli premeretur* (ex quo etiam dolore mortua est) *multum delectata fuit in hoc genere infirmitatis ac solita dicere: Scio certissime, quia merito in collo pōdus languoris porto, in quo iuuenculam me memini superuacua monilium pondera gestasse: et credo quod ideo me superna pietas dolore colli voluit grauari, vt sic absoluar à reatu superuacuæ leuitatis, dum mihi nunc pro auro & margaritis de collo rubor tumoris, adorq; promineat.* Hæc ibi. Refert quoque D. Hieronymus exemplum sane terribile, de Prætexata nobilissima matrona; quæ quum Eustochij virginis neptis suæ caput gēmis ornasset, & neglectum crinem mundano more pexuisset, accepta visione manus passa est protinus atefactas, & quinto post mense (vt visio prædixit) interijt. Moxq; concludit D. Hieronymus: *Si gemmas & preciosissima ornamenta Christus defendit.* Dicendum in hac causa, quod in alia quadam scripsit S. Cyprian. *Tormenta paucorum, exempla sunt omnium.* Huc pertinet quod Scriptura dicit: *Visitabo super omnes qui induti veste peregrina.*

Hist. Ec. gent. Ang. lib. 4. c. 19.

In epist. ad Latam de institut. filia.

In serm. 5. de lapsis.

Sophon. 1.

Sed nunc causas explicabimus, propter quas mollities ista & luxus vestimentorum (quod vix hodie peccatum videtur, imo ad necessariam quandam honestatem pertinere putatur) res sit adeo Deo ingrata, & quæ tam grauiter displiceat. Primum, quia cultus iste corporis exterior nimius, mollities & luxus, certum est indicium & argumētum animi prorsus neglecti. Sic D. Bernardus: *Vestium curiositas; deformitatis mentium & morum indicium est.* Et iterum: *Quanto amplius corpus foris propter vanam gloriā componitur atq; ornatur, tanto interius anima fœdatur & sordidatur.* Rursum alio in loco: *exterior superfluitas interioris hominis indicium est.* Sic S. Hieronymus Paulam nō minus sanctam, quam nobilem matronā dicere solitam scribit: *Si vidisset aliquam comptiorem, contractione frontis, & vultus tristitia arguebat errantem, dicens, munditiam corporis atq; vestitus, animæ esse immunditiam.* Idem censuit D. Ambrosius, quum scriberet: *Neglecta decoris cura plus placet. & hoc ipsum quod nos non ornamus, ornatus est.* Sic D. Cyprian. *Serico & purpura induta Christum sincere induere*

Causæ cur luxus vestimentorum Deo displicet.

1

De consider. lib 3.

Serm. super missus est.

In Apolog.

In Epitaphio Paulæ.

Lib. 1. de virginit.

Lib. de habitu virginū.

induere

induere non possunt: auro & margaritis adornata & monilibus, ornamenta mentis & corporis perdiderunt. Ex Scripturis vero hoc totum sanctæ istę personę didicerunt. Sic enim legimus : *Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de eo.* Quã ob causam Apostolus, quum vestes pretiosas mulieribus interdixisset, subiungit: *Sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.* Nempe mulier sobrie vestita promittit aspicientibus castitatem, compta vero, & superflua curiositate ornata, promittit impudicitiam meretriciam. Hoc sane & ipsi ethnici iudicare poterant. Philippus Macedonum Rex quendam ex Antipatri amicis in numerum iudicum asscripserat: verum post, vbi cognouit illum tingere barbam & capillos, submouit eum, dicens, qui in capillis fidus non esset, eum in rebus gerendis videri non dignum cui fideretur. Celebre est hac in re Augusti Cæsaris dictum: *Vestitus insignis ac mollis, superbiæ vexillum est, nidusque luxuriæ.* Ostendit videlicet animi superbiam, & fouet luxuriam. Vnde & ipse simplici amictu vtebatur, & in suis, qui secus facerent, ægre ferebat. *Quum Iulia eius filia licentiori, quam par erat, vestitu ades eius ingressa, eum grauiter offendisset, postero die, mutato vestitu, iterum Augustum salutauit: quam vbi vidisset, ait: Quanto probabilior est hic cultus tam honestus in filia Augusti! Cui respondit: Hodie me patris, heri vero mariti mei ornaui oculis.* Et ista quidem acutule inuenit excusationem in peccato : sed grauius erat tanti Imperatoris iudicium, qui personam nobilem luxum maxime dedecere sapienter iudicauit, quam iuuenis mariti affectio, qui ad libidinem & voluptatem superflue ornari vxorem voluit: Et huius quidem libidinem plurimi mali Christiani sectantur, Augusti grauitatem pauci. Porro mollem cultum corporis, animi effæminati in viro potissimum indicium esse, false, sed sapienter Diogenes docuit. Cũ enim adolescens quidam comptior, ei quæstiunculam proposuisset: *Non tibi prius (inquit) responsurus sum quam sublatis vestibus ostẽderis, vtrum masculus sis, an fœmina.* Ex cultu parum virili notauit animi mollitiem. Idem in doctos & ineptos homines splendide vestitos. χρυσομήλους, id est, oues aureo vellere vocauit. Laudat merito Clemens Alexandrinus Lace-

Eccl. 19. | 1. Tim. 2. | Eras. lib. 4. Apophthegma. | Suetonius in Augusto cap. 73. Macrob. li. 2. c. 5. Saturn. | Laert. lib. 6. de vitis Philos. Apophthegma.

Lacedæmoniorū institutum, qui solis meretricibus floridas vestes & aurum mundum gestare permiserunt, quia probas mulieres huiusmodi superfluum cultum minime decere iudicabant. Sic Lysander & Archidamus Lacedæmonum Principes ea recusarunt indumenta pretiosissima, quæ ad eorum filias Dionysius Siciliæ tyrannus miserat; timentes maxime, ne hisce deformiores animis fierent. Ob quam etiam causam & vt tantorum Principum filiæ corrumperentur, hostis Dionysius amicitiæ specie miserat. Idem quippe Dionysius adeo exosam habuit in vestitu luxuriam, vt malefactoribus, qui supplicijs afficiendi erant, ignosceret, si pretiosarum vestium fures essent: quo faciliusSyracusani ab huiusmodi luxurijs abstinerent. Flauio Vespasiano quum adolescens quidam gratias ageret pro impetrata Præfectura, quoniam vnguento fragrabat, & nutu contemptus est, & grauiter increpitus. Mallem, inquit Imperator, alium oluisset. Mox & literas concessas reuocauit. Omnes hi iudicarunt, animo molli, effœminato, & ignauo illos omnes esse, qui vestimentorum mollitiem consectarentur. Quod in Christianis maxime quam absurdum & turpe sit, D. Chrysostom. his verbis exponit: *Si quis domum tuam aureis velit dependis ornare, te vero nudum in cilicijs sedere cogeret, an aquo animo id ferre posses? Nunc vero non alius, sed tu ipse domicilium anima tua (corpus dico) auro & gemmis exornas; animum vero in turpitudine cilicij sedentē negligis.* Imperator Seuerus humili vestitu contentus, sic factum suum defēdit: *Imperatoris Maiestas virtute constat, non corporis cultu.* Multo magis Christiana & Ecclesiastica dignitas virtute constat, nō corporis cultu. Vnde S. Augustinus: *Verus ornatus Christianorum, non tantum nullus fucus mendax est, verum ne auri quidē vestisq; pompa, sed mores boni.* Præclare quoq; D. Cyprianus: *Ornamentorū, & vestium insignia, & lenocinia fucorum non nisi prostitutis & impudicis fœminis congruunt. Et nullarum fere pretiosior cultus est, quam quarum pudor vilis est.* Hanc igitur ob causam grauiter Deo displicet & exosus est vestimentorum luxus, quia animi plane neglecti, dissoluti, effæminati, corrupti, totus ille apparatus certum indicium est.

Pædag. 2. c. 8.

Steph. Bellergardus in velum sent. ad verbum Vestimentū & Vestitus.

Sueton. in vita Vespa.

Homil. 70. in Matth.

Brusonius lib. 3. ca. 13. Apophthegma.

Epist. 73. ad Possidium.

De habitu virginum.

Huc accedit quod omnis vestimentorum luxus non indi- 2. Causa.

indicium tantum, quasiq; effectus est animi corrupti, sicut fumus ignis indicium est, & pallor morbi, vt notauit Clemens Alexandr. verum etiam idem causa quoq; & origo est multorum malorum, ipsumq; animum corrumpit. Vnde D. Bernardus: *Mollia dicuntur vestimenta, quia mollem faciunt animum.* Et alibi: *Quaritur ad induendum, non quod vtilius, sed quod subtilius inuenitur: non quod repellat frigus, sed quod superbire compellat.* Et paulo post: *Quando vestem empturus lustras vrbes, fora circuis: percurris nundinas, domos scrutaris negotiatorum, cunctam euertis singulorum supellectilem, ingentes explicas cumulos pannorũ, attrectas digitis, admoues oculis, soli opponis radio: quicquid grossum, quicquid pallidum occurrerit, respuis: si quid autem sui nitore ac puritate placuerit, illud mox quantolibet pretio satagis, tibi retinere: rogo te ex corde facis hac, an simpliciter? Cum studiosissime quaris quod quia rarius inuenitur, pretiosius emitur, ignorans facis hac, an ex industria? Ex cordis thesauro sine dubio procedit, quicquid foris apparet vitiosum. Vanum cor vanitatis notam ingerit corpori. Non tanto curaretur corporis cultus, nisi prius neglecta fuisset mens inculta virtutibus.* Hæc ille, hominum in hac parte vanitatem graphice describens, etsi de quibusdam sui tantum temporis monachis hæc scripserat. Nempe quemadmodum ex putrido ligno vermes enascuntur, qui enati lignum ipsum magis corrodunt: sic ex superbia, animi vanitate, & concupiscentia oculorum nascitur omnis cultus superfluus, & vestimẽtorum luxus; idemq; postea luxus superbiã magis fouet, auget, consummat. Vnde Clemens Alexandr. in suo Pædagogo: *Ea qua à fœminis ad luxum comparantur, ab eis tanquam penna detrahenda sunt, vt qua instabilem superbiam ac mollitiem, inanesque voluptates procreent: quibus excitata, & quodammodo alata, sæpe à matrimonio resiliunt. Quocirca fœmina honeste ornanda, & pudico pudore astringenda sunt, ne à veritate propter mollitiem diffluant.* Hinc videlicet illa lex Lacedæmoniorum superius citata; quam ita stricte obseruarunt, vt (quemadmodum narrat Ælianus) Ephori, id est, supremi eorum magistratus, quotidie inspectiones obirent vestimentorum, si quid in illis forte à decenti iustoque ornatu alienum inueniretur. Similiter & ob

eandem

Pædag. lib. 3. cap. 11.

Serm. 9. ad sororem.

In Apologia ad Guil. Ab.

Simile.

Lib. 3. ca. 11.

Variarum hist. li. 14.

eandem causam apud Syracusanos cautum erat, ne mulieres, auro ornarentur, neque floridas vestes gestarent, *Atheneus lib.12.cap.6. ex Phylarcho li.25.hist.* neque purpureos habẽtes contextus, nisi si qua se publicam meretricem esse fateretur. Alia quoque fuit lex, ne quis vir se auro ornaret, superuacaneisq; vestibus vteretur differẽtibus, nisi se mœchum esse fateretur aut cinœdum. Huc pertinet quod grauissime scribit Tertullianus, *Lib.de cultu fœmin.* luculenter ostendens, quantum reatum secum adferat hic vestimentorum luxus. *Diuino,* inquit, *operi satana ingenta superinducere quam scelestum est! Serui nostri ab inimicis nostris nihil mutuantur. Milites ab hoste imperatoris sui nihil concupiscunt. De aduersario enim eius, in cuius manu sit, aliquid vsui postulare transgressio est. Christianus à malo illo* (sic diabolum vocat) *adiuuatur? Nescio an hoc nomen* (Christiani) *ei perseueret. Quantum autem à vestris disciplinis & professionibus aliena sunt, quam indigna à nomine Christiano, faciem factam gestare, quibus simplicitas omnis indicitur? effigiem mentiri, quibus lingua non licet? appetere quod datum non sit* (id est, formæ pulchritudinem quam natura negauit) *quibus alienum abstinendum speciem exercere, quibus studium pudicitiæ est? Credite, benedicta, quomodo præcepta Dei custodietis, lineamenta vestra non custodientes:* Hæc ille, docens veram quodammodo Christianitatem hoc inani & vanissimo luxu amitti. In eodẽ libro paulo post, quomodo etiam proximis malum inferat idem luxus docet: *Quid alteri periculo sumus? Quid alteri concupiscentiam importamus? Nescio an impune abeat,* *Lib.de cultu fœmin.* *qui alicui fuerit causa perditionis. Perit enim ille simul in tua forma si concupierit, & admisit iam in animo quod concupiuit: & facta es tu gladius illi. Certe vt culpa vaces ab inuidia non liberaberis: vt dum in alicuius agro latrocinium gestum est, crimen quidẽ Dominum non constringit, dum res tamẽ eius ignominia notatur, ipse quoq; infamia aspergitur.* Hęc ille. D. Antoninus Archiepiscopus Florẽtinus fœminas omnes impudico & meretricio habitu vestitas, quasi *In vita eius apud Suriũ tom.3.* instrumenta dæmonum ad perdendas animas, ex tẽplis omnib. suæ ciuitatis expulit. Nec dissimiliter Tertulliano D. Chrysostomus: *Quid enim ornaris, dic quæso? vt viro* *Homil.10.in epist ad Col.* *placeas? Igitur domi hoc facias. Hic vero contrariũ fit.* Domi rudior, foris comptissima procedis. *Si autem proprio vis*

Vide etiam hom. 28. in epist. ad Heb. cap. 12. *viro placere, alijs ne cura vt placeas. Si vero alijs placere vis, non potes placere tuo.* Hęc ille Ibidem docet, vt modo Tertullianus, quantum professioni Christianę repugnet hoc genus vanissimi luxus. *Dic mihi, si quis tibi regalem dedisset*

Ibidem. *vestem, tu vero supra illam seruile quoddam nacta indumen-*

Simile. *tum superinduer es? An non, praterquam quod dedecus committeres, pœnas quoque merito dares? Tu vero cœli & Angelorum Dominum* per baptismum *induta es, dicente Apostolo, Quotquot in Christum baptizati estis, Christum induistis, & terrenis adhuc immoraris?* luxuriæ vestem indueris? *Hæc ideo dixi, quod magnum quidem in seipso malum est studium illud ornandi, etiamsi nullum malum ex eo nasceretur, sed liceret tuto & citra periculum habere.* Hæc rursum ille. His etiam conformiter docet Cypri. quantam Deo Creatori

Lib. de habitu virginũ. iniuriam faciunt, quæ se externo ornatu nimium curiose adornant mulieres. *Si quis* (inquit) *pingendi artifex vultum alicuius, & speciem, & corporis qualitatem æmulo colore signasset, & signato iam, consummatoq; simulachro, manus alicuius afferret, vt iam formata, iam picta, quasi peritior reformaret, grauis prioris artificis iniuria, & iusta indignatio videretur. Tu te existimas impune laturum tanta temeritatis audaciam, Dei artificis offensam? Etsi enim impudica circa homines, & mœsta fucis lenocinantibus non sis, corruptis tamen, violatisq; quæ Dei sunt, peior adultera detineris.* Hæc ille. Horum ergo omnium malorum ineptissimus hic vestimentorum luxus causa est. Animum mollem & delicatum facit. Superbiam & fastum generat ac fouet. Satanæ vestem Christi vestimento superinducit. Alienam cõcupiscentiam excitat. Naturæ authori iniuriam facit.

3 **Temporis dispendiũ.** Sed inter alia adhuc mala, quorum causa est, non infimum etiam hoc est, quod mollitiem hanc qui sectantur maximum in eo cultu temporis sui dispendium faciunt. Si enim nullo malo fine curiositas illa adhiberetur, saltem multum in ea temporis male perdunt, iuxta illud Comici: *Dum moliuntur, dum comuntur, annus est.* Quod ex alio poëta Græco, qui similiter hanc inanem curiositatem, & temporis iacturam descripsit, citat Clemens A-

Lib. 3. cap. 2. lex. in suo Pędagogo: *Venit ipsa, transit, accedit? Non transit, venit, adest, abest, tergitur, accedit; smegmate saponeue purgatur, pectitur, eiecit, teritur, lauatur, se contemplatur, compo-*

componitur, vnguentis perfunditur, ornatur, vngitur, & si quid non habeat, necatur. Ter enim, non semel, digna sunt quæ pereant, quæ Crocodilorum excrementis vtuntur, quæ spuma sepiarum vnguntur, quæ supercilia fuligine illinunt, & fuco genas terunt. Quæ ergo vel Poetis ethnicis erant odio propter mores, quanto magis à veritate reijcienda sunt! Hæc Clemens, Luxuria tamē Anglicana, regnante illic altera Cleopatra, omnem hanc insanam curiositatem superat, vbi Lecestrij Comitis hominis infamis, & nostri seculi (vno excepto diademate) Sardanapali, putatitia vxor lacte se totam abluere consueuit, vt procacissimæ viri libidini satisfaceret. S. Nonnus Episcopus Heliopolitanus, videns Pelagiam meretricem Antiochenam forte in platea transeuntem, vsque adeò comptam & ornatam, vt nihil in eius vestibus cerneretur præter aurum, margaritas, & gemmas; diu illam aspiciens & considerans, postea ad astantes dixit: Quot putatis horas expendit hæc mulier, dum in cubiculo suo se lauat & componit, omnem diligentiam impendens, ne quid possit in ea decoris ac pulchritudinis desiderari, vt placeat omnium oculis? Similiter Pambus eremita Alexandriam ex eremo descendens, rogante Athanasio Episcopo, quum vidisset ibi mulierem in pompa sumptuosius exquisitiusque ornatam, quo homines ad se spectandam inuitaret, lachrymas profudit. Rogantibus cur lachrymaret, respondit se duabus rebus fuisse commotum: vna, quod videret mulierem sibi exitium parare: altera, quod ipse non tanta cura ac studio ad placendum Deo, quanta illa ad hominibus flagitiosis blandiendum, incumberet. Nempe de huiusmodi verissimum est, quod non minus facere, quam sapienter dicere solebat Thomas Morus, pietate & eruditione clarissimus vir; *Quam plurimos in hac vita eo labore infernum mercari, cuius vel dimidio cælum lucrati fuissent.* Vnde idem vir sanctus domicellæ cuidam, quæ multo cum labore atque etiam dolore crines complicabat, vt frons lata esset; tunicamque constringebat, vt gracili corpore videretur, dixit: *Nisi Deus tibi pro hoc tuo tanto labore infernum reddat, magnā tibi profectò iniuriam faciet.*

In vita S. Pelag. apud Surium 8. Octo.

Sacrat. hist. Eccl. li. 4. cap. 18.

In vita Tho. Mori. ca. 11.

Exempla.

Apophthegma.

Iam vero huius generis luxus hoc maximum malum 4

Luxus, ad vanam gloriam destinatur.

est, quod totus ad vanam gloriam destinatur, nec vllum alium aut fructum quærit, aut finem respicit; quam vt hominum oculis placendo, inanem aliquam laudem & existimationem reportet. Qua vna re vt nihil in se ineptius, ita nihil Dei legibus & Christianæ vocationi repugnantius. Recte monuit sapiens: *In vestitu ne glorieris vnquam, nec in die honoris tui extollaris.* Qui enim in superfluo cultu gloriatur, perinde facit ac si de panniculis & fascijs, quibus vulnera obuoluuntur & alligantur, gloriaretur. Nihil enim aliud sunt speciosa vestimenta, quam ægri & maleaffecti animi quædam quasi medicamenta; sine quibus perpetuo cruciaretur, nec in publicum prodire auderet. *Quemadmodum enim cui est impositum cataplasma, & cui inuncti sunt oculi, vel ipso aspectu prabet morbi suspicionem; ita fuci, tinctura,* & affectatus ornatus *animam intrinsecus ægrotare significant*, ait Clemens. Vnde D. Greg. *Quod pro sola inani gloria vestimentum pretiosius quaritur, res ipsa testatur: quum nemo velit ibi preciosis vestibus indui, vbi ab alijs non possit videri.* Diues quoque domi cum vxore & familiaribus cibum capiens, supellectilem pretiosam non ostentat: vocatis cõuiuis, omnia exponit, docens hoc ipso, quod non propter se, sed propter opinionem aliorum, illa pretiosa apud se habet. Hæc autem est omnium vanitatum maxima vanitas, velle ex ornatu vestium aliquid apud homines existimationis quærere. Pulchre Seneca: *Quemadmodum stultus est, qui equum empturus, non ipsum inspicit, sed stratum eius ac frena: sic stultissimus est qui hominem aut ex veste, aut ex conditione quæ vestis modo nobis circundata est, æstimat.* Eleganter Apelles, quum vidisset quendam ex suis discipulis pinxisse Helenam multo auro ornatam. *O adolescens*, ait, *quum non posses pingere pulchram pinxisti diuitem.* Tales sunt qui ex ornatu externo pulchritudinem quærunt, & existimationem venantur. Sapienter Innocentius Papa: *Quid aliud est preciosior ornatus, quam sepulchrum foris dealbatũ, intus spurcitia?* Quod certe eleganti similitudine Clemens Alexãdrinus expressit. *Apud Ægyptios*, inquit, *templa, porticus, vestibula, ac luci magnifice instructi: & atria multis columnis cincta sunt. Parietes autem lapidibus externis, & artificiosè depictis resplendent, ita*

Eccl. 11.
Similia.
Pædag. li. 3. cap. 2.
Hom. vlt. super Euang.
Li. 2. epi. 47.
Clemens Alexa. Pædag. lib 2. cap. 12.
Apophthegma.
Lib. de vilitate conditionis humanæ Pædag. li. 3. cap. 3.

vt nihil desit. Ædes autem auro, argento, & electro collucent, & ex India ac Æthiopia varijs fulgentibus lapillis: ad adyta vero intextis auro adumbrātur peplis. Sed si penetralia templi ambitus subieris, & ad eius, quod præstantius est, spectaculum properans, imaginem quæ templum habitat quæsieris, non inuenietur Deus qui quærebatur & expectabitur sub tanto apparatu sed felis, vel crocodilius, vel serpēs indigena, vel aliqua eiusmodi bellua, quæ templo quidem est indigna, sed antro spelunca, ac cœno magis congruit. Ita mihi vidētur fœminæ quæ aurum gestant, & in crispandis crinibus exercentur, & in genis vngendis, oculisq; pingendis, & pilis tingendis versantur, & aliam mollitiē arte improba persequuntur, carnalem ambitum ornantes, & vere Ægyptios imitantes infelices amatores attrahere. Sed si quis velum templum aperuerit vitam, inquam, vestem, aurū, fucum, tincturam, & quæ eis intexta & incrustata sunt, tanquam illic verā inuenturus pulchritudinem, recte scio eum esse abominaturū. Neq; enim Dei imaginem intus inuenit inhabitantem, sed loco eius fornicatrix & adultera anima aditum occupant, & vera esse bestia conuincetur, & fuco incrustata simia, & seductor ille serpens per gloriæ cupiditatem, pro spelunca habet animam, qui mulieres in meretrices transformat, fungens lenonis officio. Hæc ille. Laudat igitur alio in loco idem Clemens, scriptor Apostolicus, Cœum sophistam, qui virtutis & improbitatis aptas descripsit imagines. *Virtutē enim fecit simpliciter stantem candida veste indutam & puram, sola verecundia ornatam: Improbitatē vero, superflua & varia veste indutam, alieno colore exultantem.* Hac igitur vana gloria nihil vanius, quæ ex ornatu externo quæritur. Sapienter idem Clemens alibi: *Si quis auro se ornari existimet, is auro est inferior: qui autem auro inferior, non est eius dominus.* Et eleganter Solon Crœsi Regis vanitatem hac in parte repressit. Crœsus Rex Lydiæ, quum se exquisitissimo omnium ornamētorum genere composuisset, sublimiq; in solio sederet, interrogauit Solonē, *an pulchrius vnquam spectaculum vidisset*: qui respondit, *Gallos gallinaceos, fasianos, atq; pauones.* Hanc vanitatem apud suos Vtopienses optime perspectam, ideoq; ex ea beata insula penitus ablegatam fuisse scribit Morus: *Mirātur*, inquit, *quempiam esse mortalium, quem exigua gemmula aut lapil-*

Simile.

Padag. li. 2. cap. 10.

Padag. li. 3. cap. 11.

Laert. lib. 1. ca. 2. de vitis Philosoph. Apophthegma.

Vtopiæ li. 2.

li dubius oblectet fulgor, cui quidem stellam aliquam, atque ipsum denique solem liceat intueri: aut quenquam tam insanum esse, vt nobilior sibi ob tenuioris lanæ filium videatur: siquidem hanc ipsam, quamuis tenui filio sit, quis olim gestauit, nec aliud tamen interim quam ouis fuit. Et paulo post: *In hoc adulterina voluptatis genere eos collocant, qui quo meliorem togam habent, eo sibi meliores ipsi videntur. Qua vna in re bis errant. Neque enim minus falsi sunt, quod meliorem putant togam suam, quam quod se. Cur enim, si vestis vsum spectes, tenuioris fili lana præstat crassiori? At illi tamen tanquam natura non honore præcellerent, attollunt cristas, & sibimet quoque pretij credunt inde nonnihil accedere; eoque honorem quem vilius vestiti sperare non essent ausi elegantiori togæ velut suo iure exigunt, & prætermissi negligentius indignantur.* Hanc vulgarem fere omnium vanitatem illa optime instituta Respub. prorsus irridet. Sed & hanc vanitatem ciuis quidam Londinensis primarius non minus lepide, quam etiam sapienter refutauit. Moris est Londini, vt primarij ciues, maxime decurionum officio defuncti, diebus certis celebrioribus apud Prætorem vrbis prandeant, etiam non inuitati. Venit hic bonus ciuis ad Prætoris domum hora prãdij, honeste, sed mediocriter indutus. Repellitur à ianitore, vt eo cœtu indignus. Ille causam erroris agnoscẽs, domum redit, & nobiliori veste se confestim induit. Hac indutus, accedens intromittitur, accumbit, prandet. Prandio finito, quum de more singuli prætori gratias agerent, ille togam exutam mensæ imponit, & magna cum reuerentia togæ suæ de hoc prandio gratias agit. Quod factum cæteris in viro tam graui mirantibus causam quum dixisset, communis erroris & opinionis vanitatem singuli agnoscebant. Sed ad Vtopiensium sententiam præallegatam, maximus Philosophus Aristoteles accessit: qui quum animaduertisset adolescentem propter chlamydis magnificentiam se iactantem & gloriantem; *Non desinis, adolescens.* (inquit) *propter ouis gloriari virtutem*; Certe Clemens Alexandrinus idololatriam quandam esse docuit, hanc quæ ex cultu & ornatu externo quæritur, gloriam. *Qui* (inquit) *pulchri simulachrum, nimium scilicet ornatus studium, non autem ipsum pul-*

Exempl.

Maximus ser. 34. Apophthegma.

Pædag. lib. 2. cap. 10.

pulchrum & honestum attendunt, specioso nomine simulachrorum cultum rursus inducentes, à veritate longe sunt religandi, quum ex opinione, non scientia, pulchri naturam somnient. Hæc ille. Et sane homo improbus vel fatuus splendide ornatus, idolum quoddam est: quem si propterea colas & honores, nonne idololatriam quandam committis? Cæterum huius vanitatis & mollitiei quanta sit dementia, apta similitudine expressit Isidorus Clarius concionator facundissimus. Miror, inquit, vehementer obtusos fœminarum sensus, quæ cum pleræque omnes summum bonum speciem corporis arbitrentur, ad illam, quæ in Euangelio promittitur, comparandam non inflammentur. Sic enim cogitare deberent. Si quis mulieri cuipiam polliceretur fore, vt si vno anno fucum omnem, & corporis ornatum negligeret, centum postea annis omnium mulierum, quæ vnquam essent, pulcherrima appareret, profecto conditionem acciperet libentissime. Rursus si diceretur ei, permitti quidem illi vt vno anno omnibus fucis, omnique ornamentorum genere vteretur; verum eo peracto, reliqua tota vita omnium mulierum esset turpissima: nihil dubitandum est, eam mulierem omnem oblatum illius anni ornatum recusaturam, metu secuturæ deformitatis. At hæc omnia vsu ventura sunt, eaque tanto maioris pōderis, quantum æternitas tempori antecellit, & tanta in re tam oscitanter tamen se habent. Futurum enim est, vt quæ in hac vita modeste & sine fucis ac superuacuis ornamentis vixerint, corpora sint habituræ claritatem solis æquantia, idque in sempiternum: quæ vero hic conspicuæ apparere voluerint, æternam deformitatem cum diabolo & angelis eius sint consecuturæ. Hæc ille. Maxima sane eius stupiditas est, qui hac vera & solida cosiderationе non mouetur. Sed hæc est huius vanæ gloriolæ fallacia, quæ eo fulgore oculos perstringit, vt malint mortales ad momentum esse fucati, quam in sempiternum splendidi ac beati.

Ora. 53. to. 1.

Simile.

Ad hæc omnia mala aliud accedit huic pene proprium, quod huius mollitiei, luxus & vanitatis, nullus propemodum modus est, nullus terminus aut finis. Quod præclare docuit Clemens Alexandrinus.

5. Caret modo luxus.

Pædag. li. 3. 3.cap. 2.

Ebriosum, inquit, *esse & vinosum, etsi sunt magna vitia, nō tamen tanta, quantum est nimium sui ornandi studiū. Mensa plena, & frequentes calices satis sunt ad implēdam ingluuiem. At qui auri, purpuræ & gemmarū nimio studio tenentur, ijs nec quod super terram, nec quod sub terra est, aurum sufficerit. Dum ergo cupiditatis limites sibi non constituunt, in impudentiam impingunt. Eis enim opus est & theatro & pompa & spectatorum multitudine, & errore in sacris, & diuturna mora in triuijs, vt sint manifesti omnib* Hęc ille ibi. Arguit porro & illud infinitam propemodum huius vanitatis varietatem, quod ad corpus ornandum, vbi modum semel excessimus, nulla vnquam sufficiunt vestimētorū genera; indumentorū formis varijs, & quotidie nouis, nullus est finis. Recitat autē ex Aristophane poeta comico Clemens Alexandrinus muliebris ornatus ingentē suppellectilem, quę hodie pene tota ad viros transijt. *Adducam* (inquit Clemens) *ipsa verba Comici, quæ importunū vestræ insolentiæ fastum aperte arguunt Mirta, redimicula, vitrum & acus, pumex, strophium, quæ post locatur funda, & posterius operculum, fucus, torques, componendorum oculorum instrumenta, subtilis vestis linea, vitta, zona, instita, prætexta multitia, cython, barathum, enclyclon, tunica. Quæ sunt autem horum non dixi maxima: in aures, gemmæ, plastra bot ylidon, fibula, amphilea, monilia, pedicæ, sigilla catena, annuli, cataplasmata, ampulla, capitis ligamina, obelisci, fardia, ventilabra, clincteres. Ego quidem defessus sum & indignior dicendo tot earum ornamentorum multitudinem, & mihi mirabile fit quod non enecentur, quum tantum onus baiulent.* Hæc ille. Huc videlicet se effundit modestiæ victrix audacia: & in hoc luxus genere excessus pene incredibiles leguntur. Caius Cæsar Augustus raro humanis vestimentis indui voluit, quippe qui luxurians sæpe numero conspectus fuit deorum habitu, nunc aurea barba, nunc Veneris habitu. Nero nullam vestem bis induit Heliogabalus gemmas ab optimis sculptas artificibus in calceamentis ferebat, quæ nūquam iterabat Sed & hodie in Anglia Gualterus Raiolæus, Reginæ Elizabethæ amasius, visus est in aula crepidas gestare ita gēmis onustas, vt ad 6600. aureos, & amplius æstimarentur: homo alioqui obscurus, & ante amores regios sortis abie-

Lib. 2. ca 12.

Exempla. Sueto. in eius vita. Al xa. lib Alex. lib 5. cap. 18.

abiectissimæ. Denique eo nunc luxus iste in Anglia excreuit, vt qui Henrici septimi, cui octauus successit huius Elizabethæ pater, vestitus fuit, vix nunc nobilem mediocrem deceat; & quo olim primarij nobiles, Duces, Marchiones, Comites, vsi fuerunt, eo nunc inferior nobilibus vestitus splendore vtatur, nobilitatis vero inferioris amictu veteri vix mechanici & villici agrorum iam contenti sint, vt quod Christus hic dixit, *Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt*; iam multo latius pateat, & in quibusuis nobilium, ciuium, villicorum domibus, mollibus vestiantur tam viri quam fœminæ: vtique ad multos iam in Anglia, Gallia, & alibi viros mollissime comptos & cultos, illud Diogenis iterum dici debeat. Ille enim quum vidisset generosum quendam adolescentem muliebriter vestitum; *Non te pudet*, inquit, *qui peius tibi velis quam ipsa natura voluit? Illa siquidem te virũ esse voluit, tu vero teipsum ex vestitu mulierem facis.* Lege de hoc luxu muliebri D. Chrysost. hom. 90. in Matth. prolixe disserentem. Fecit nimirum prodigiosissima horum temporum mollities, & luxus in hoc genere effusissimus, vt hunc vnum locum copiosius tractauerim: eo etiam magis, quod vix in alio Euangelio per Ecclesias legi solito, mollities ista & luxus reprehendatur. Deliget ex tanta varietate concionator ea, quæ de his omnibus, præsenti loco, tempori, personis magis conuenire, magisque fructuosa fore iudicabit. Quare vt hunc locum concludamus molles isti & papiliones depicti, illud, Amos Prophetæ auscultent: *Væ vobis Optimates, capita populorum, ingredientes pompatice domum Israel.* Quid enim hodie diceret, si videret, non Optimates tantum, sed de vulgo ipso & media plebe, quanta pompa, quo apparatu & splẽdore templa Dei ingrediũtur? Deum suppliciter oraturi, quanto maximo possunt cum fastu & splendore domum eius ingrediuntur: quo nihil absurdius.

Laer. lib. 9.
Apophthegma.
Amos 8.

EVANGELIVM DOMINICÆ III. ADVENTVS.

Ioan. 1.

ISERVNT Iudæi ab Hierosolymis Sacerdotes & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum, Tu quis es? Et confessus est, & non negauit: & confessus est, quia non sum ego Christus. Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non. Dixerunt ergo ei: Quis es, vt responsum demus his qui miserunt nos? Quid dicis de te ipso? Ait: Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta. Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis. Et interrogauerunt eum: & dixerunt ei. Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta? Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo in aqua: Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis. Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est: cuius non sum dignus vt soluam eius corrigiam calceamenti. Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans.

PERICOPE Moralis huius Euangelij.

1. *Miserunt Iudæi ab Hierosolymis Sacerdotes, & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum, Tu quis es?* De vano & temerario mundi iudicio.

2. *Confessus est, & non negauit: & confessus est: quia non sum ego Christus.* De vana existimatione fugienda.

3. *Ego vox clamantis in deserto.* De vero officio prædicatorum verbi, saluti auditorum necessario.

4. *Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta.* De necessaria præparatione ex parte nostra ad Christi gratiam.

5. *Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neq; Elias, neque*

neque Propheta: De leuitate & inconstantia fauoris & existimationis humanæ.

6. *Medius vestrum stetit, quem vos nescitis.* Contra ambitionem.

7. *Quem vos nescitis.* De fidei virtute & interiori oculo.

8. *Cuius non sum dignus corrigiam calceamenti soluere.* De humilitatis præstantissima virtute.

1. *Miserunt Iudæi ab Hierosolymis Sacerdotes & Leuitas ad Ioannem: vt interrogarent eum, &c.*

LOCVS moralis de mundi huius vano & temerario iudicio. Ad Ioannem mittunt Iudæi legationem honorificam (nam isti sacerdotes missi ex Pharisæis erant, qui scientiæ & sanctitatis opinione cæteris tunc omnibus præcellebant) vt illum pro Messia, quem tunc omnes expectabant, si se eum profiteri vellet, reciperent. In illa enim interrogatione, *Tu quis es?* an Messias esset interrogabant, sicuti ex Ioannis responsione euidenter patet, dicentis, *Non sum ego Christus.* Alioqui ad interrogatum non respōdisset, nisi hoc illi vel apertis verbis, quæ breuitatis causa Euangelista prætermisit, vel tacita intentione & voluntate eum interrogassent. Nam & simpliciter quis esset Ioan. ignorare non poterant, cuius & genus, & vitam, & doctrinam tot annis exploratam habuissent. Interrogant igitur Ioannem Iudæi, & quidem solenni atque honorifica missa, à Metropoli sua ciuitate legatione, an sit Christus: & hunc illi maximum honorem deferunt. At Christo nunquam eũ honorem detulerunt. Nunquam ad illum legatos miserunt. Nunquam nisi captiose, an Christus esset, interrogant. At cur istud obsecro? Maiora fuerunt Christi opera quam Ioannis. Imo Ioannes ideo nullum miraculum fecit, vt tanto esset illustrior Christi gloria, tantoque facilius eum Iudæi pro vero Messia reciperent. Excelsior & diuinior fuit eius doctrina. Sic enim docebat, non vt Pharisæi & alij legis doctores, sed *tanquam potestatem habens.* Denique vt se Messiam ostendat, dixit discipulis Ioannis: *Renuntiate Ioanni ea, quæ audistis & vidistis.* Ipsi quoque Iudæi confessi sunt: *Nunquam sic loquutus est homo, sicut hic homo loquitur.* Et alius ex Principibus Iudæorum dixit: *Nemo*

Mundanæ existimationis vanitas.

Chry. hom. 14. in Mat.

Matth. 7.

Matth. XI.

Ioan. 7.

Ioan.3. *mo potest hæc signa facere, quæ tu facis nisi fuerit Deus cum illo.* Quæ ergo causa, quod Christo ita prætetito & neglecto, ad Ioannem proficiscuntur, & hanc nobilissimam legationem de re tanta instituunt? An quia Christus aspere eorum vitia taxabat? At asperius Ioanne non fecit, qui sic ipsos Pharisæos alloquutus est: *Genimina viperarum, quis vos docuit à ventura fugere ira?* Sed profecto nihil aliud in causa fuisse videtur, quam quod Christum vilem putabant, *fabri filium* reputantes: Ioannem vero magnatem, & magnatis filium, Zacharia sacerdote patre natum, & ciuitate Iuda oriundum; quum Christum ex Nazareth Galilææ, humillima & contempta ciuitatula (vnde ipse Nathanael, vir iustus, per contemptum tamen dixit: *A Nazareth potest aliquid boni esse?*) natum existimarent. Nobilitatem itaque externam mundi more respiciebant Iudæi, malebantque Ioannem, honestissimo loco natum, pro Messia agnoscere, quam Christum humillime natum, seu natiuitatis, seu educationis locum, seu matris, seu patris putatitij statum & fortunam spectes. Quum filius aliquis Isai vngendus esset à Samuele in Regem, & Samuel ipse videns Eliab primogenitum, fortem & egregium adolescentem, dixit statim mundano affectu & iudicio: *Num coram Domino est Christus eius? Et dicit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum eius, neque altitudinem staturæ eius, quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominum ego iudico. Homo enim videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* Nempe homini carnali tota ratio iudicandi est consuetudo cernendi, & in rebus ac negotiis humanis perspiciendis, tractandis, iudicandis oculatissimi sunt homines mundani, in rebus spiritualibus cæci & ignari. *Quemadmodum noctuæ aspectus noctu quidem valet, sole autem illucescente non mediocriter offuscatur & hebescit: sic secularium hominum & huius mundi sapientum mens acutissima quidem ad vanas res perspiciendas esse videtur; hebetissima vero, caligineque referta, ad ipsam lucem veram percipiendam euasit.* Nempe rebus terrenis, & honore ac splendore mundano affecti, atque corrupti, de cœlestibus & diuinis rectum iudicium ferre nequeunt. Quemadmodum luna ex parte sua superiori plena, soli propinqua est, sed

Marginal notes: Matth.3. — Matth.13. Marc.6. — Ioan.1. — Exempl. — 1.Reg.6. — Simile. Basil.ho.8. Hexameron.

ſed terram verſus nihil tunc habet luminis; contra vero quum terram verſus plena & ſplendida collucet à ſole eſt remotiſſima, & à parte globi ſuperiori, tota tenebroſa eſt; ſic quo magis ad Deum accedimus in pietate & vitæ puritate: ab illo quidem magis illuminamur, & apud illum illuſtriores ſumus, mundo autem ignobiles, & ad res mundanas tractandas minus idonei: contra vero, quo magis à Deo recedimus, vitæ totius vanitate, & terrenis deſideriis affecti, eo magis mundo placemus, eo nobiliores, & illuſtriores mundo apparemus, ſimulque ad res mundanas percipiendas atque tractandas acutiores. Deus non apparuit Moyſi adhuc in Ægypto agenti, ſed vbi inde receſſerat. Sic iis qui in ſæculi tenebris verſantur, diliguntque tenebras magis quam lucem, vmbras bonorum magis quam vera bona, diuinæ gratiæ lux non affulget. Phariſæi toti mundani, & ſuperbi, Chriſtum nec honorant, nec agnoſcunt. Ioannes & in deſerto eum agnoſcit, & in carcere cum miſſa ſuorum diſcipulorum legatione honorauit: hoc eſt, quod alius Ioannes dixit: *In mundo erat, & mundus eum non cognouit.* Idem de ſuis futurum Chriſtus prædixit: *Si mundus vos odit, ſcitote, quia me priorem odio habuit, Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret. Quia vero de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* Hic ergo ad ſuam conſolationem pij obſeruent, æquanimiter ferendum, ſi ſe, & bonis omnibus interdum præteritis, mali in mundo, & à mundo honorentur, poſtquam Chriſto præterito Phariſæi Ioannem potius pro Meſſia agnoſcere parati erant. Hanc quoque cautionem contra vana mundi iudicia diſcant, vt illa prorſus contemnant; quia ſemper in iis, quæ ad Deum pertinent, cæca ſunt. Si famulo tuo in furto aliquo aut mendacio deprehenſo, nihil fidere, nihil vel iuranti etiam credere ſoles: quid iudicium mundi magni facis, qui tot iniquas ſententias contra tot Sanctos protulit? Si cauſam bonam in iudicio pendentem haberes, & in prima quidem inſtantia coram iudice vel ignaro, vel temerario, vel iniquo; parum curares ſi cauſa caderes, modo alium iudicem haberes doctum, diligentem, & iuſtum, ad quem à prima ſenten-

Allegoria.
Exod. 2.
Matth. 11.
Ioan. 1.
Ioan. 15.
Similia.

sententia appellares. Sic mundi præsens iudicium prorsus contemnendum est, quia Deum habemus iudicem qui æquissime iudicaturus est.

2. *Confessus est, & non negauit: & confessus est, quia non sum ego Christus.*

Vana sui existimatio fugienda.

LOCVS moralis de vana existimatione fugienda. D. Ioannes de maxima & suprema apud Iudæos dignitate rogatus, cuius iam specimen maximum totius vitæ austeritate, diuina prædicatione, & noui baptismi administratione dedisse videbatur, non frigide & cunctanter, quasi sibi quidem arrogare nolens, videri tamen volens (vt multi existimationes honorificas verecundia composita fugientes; eas ambiunt, & quærunt magis) sed rotunde & constanter negat se illum esse, quem illi arbitrantur. Nempe veri discipuli Christi magis sollicite curant, ne etiam de veris virtutibus glorientur, quam vani huius seculi homines de gloria & laude quauis occasione captanda contendunt. Paulus & Barnabas, quum diuinos illis honores Listrenses exhibere vellent propter sanatum claudum, *conscissis tunicis suis, exilierunt in turbas, clamantes & dicentes: Viri quid hæc facitis?* Petrus quoque & Ioannes, accurrente populo propter simile miraculum, dixerunt. *Viri Israelitæ quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare?* Sic Daniel vocatus à Nabuchodonosor, & sapientiæ nomine commendatus, vt somnium eius interpretaretur, respondit, omnem à se sapientiæ opinionem & laudem remouens. *Est Deus in cælo reuelans mysteria. Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me plus quam in cunctis viuentibus, sacramentum hoc reuelatum est, sed vt interpretatio regis manifesta fieret.* Sic & S. Ioseph Pharaoni: *absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.* Horum exempla secutus & Sanctus Bernardus, quum multa signa & miracula per varias Galliæ partes faceret, ne sibi aliquid propterea plus cæteris videretur, anxietate maxima prospiciens, in hæc verba prorupit: *Ex scripturis didici signa fieri vel per perfectos, vel per fictos. Ego nec perfectionis mihi sum conscius, nec fictionis.*

Exempl. 1. Actor. 14. 2. Actor. 3. 3. Dan. 2. 4. Gen. 41. 5. In vita eius l. 3. c. 6.

Nihil

Nihil ergo mihi & signis istis, quandoquidem mea illa fama magis quam vita nouerim exhiberi, nec ad meam fieri commendationem, sed ad commonitionem potius, ad fructum autem aliorum, & ad fouendam bonam de me opinionem. Sic videlicet in hoc sancto vincebat sublimitatem nominis humilitas cordis. Nec tantum poterat vniuersus mundus eum erigere, quantum se ipse deijcere solus. Pulchra scilicet ratiocinatione & magno studio inuenta, sanctitatis de se opinionem à mente sua remouit: nec minus laborauit, ne sanctulus videretur, quum esset sanctissimus; quam alij laborant vt sanctissimi, & doctissimi, & fortissimi, & prudentissimi videantur, quum nihil minus sint, quam sancti, docti, fortes, prudentes. idem studium in alijs sanctis fuit. S. Gregorius Turonensis Episcopus (quum multa per eum Deum miracula facere videret) reliquias semper sanctorum collo circumferebat eo fine, vt quoties diuina virtus aliquid per eum gessisset, non suis meritis, sed virtuti reliquiarum, quas circumferebat, tribueretur. Sic in hoc genere excelluit Sanctus Eligius, Nouiomensis Episcopus, vir nobilitate, eruditione, pietate celeberrimus. Mendicus quidam cæcus à Sancto Eligio, adhuc laico nobili, sed vulgi opinione, viro sancto; eleemosynam accepturus manum subtraxit orans, vt oculis potius eius crucis signum imprimat, visumque illi præbeat. Cui ille assimulans, ac subridens. Tu inquit, amice necdum nosti te signare? Docebo te. Moxque signum crucis imprimens, illius oculos aperuit: totumque hominis fidei tribuendum asseruit. Idem quum pauperem aridam manum habentem, & eleemosynam petentem, arrepta arida manu, similiter sanasset; vt miraculum à se factum occultaret, Ego, inquit, putaui ideo illum fingere, vt à me facilius eleemosynam possit petere. Idem vir sanctus quum quendam in publica via transiens suspensum cerneret, cumque vt sepulturæ corpus daret, per suos deposuisset, alijs fossam parantibus, cœpit, tacite orans, illud ab imis, vsque ad summa palpare. Vbi autem sensit adesse animam, mira arte à se virtutem facti repellens, O quam grande, inquit, scelus nisi Dominus audiuisset, perpetrare poteramus, si cor-

6. In vita eius apud Sur. to.

7. Lib. 1. c. 29. Vide apud Sur. to. 6.

8. Ibid. c. 24.

si corpus hoc humo texissemus, quum anima eius in ipso sit! Hæc dicens, mirantibus famulis, iussit eum vestimentis indui, & quiescere paululum: quo surgente, & ita recreato, quasi nullam passus esset molestiam, discessit vir sanctus cum suis, ac si nullum virtutis signum fecisset. Rara sunt hæc, sed pulcerrima veræ humilitatis exempla, quando sic vana gloria fugitur, vt ne quidem in veris virtutibus, veraque laude dignis vllo modo admittatur. Vnum igitur adhuc aliud subiiciam.

10. *In vita eius apud Suriũ tom. 6. lib. 2. cap. 3.* S. Anno Archiepiscopus Coloniensis, accedentem ad se cæcum quendam, qui in visione accepisse se dixerat, fore vt visum reciperet, si aqua, qua manus suas ad altare lauisset, suos oculos ablueret, ideóq; cũ ab eo iam ad sacrum faciendum se præparante, hanc gratiam petiisset; Episcopus multum commotus, eum acribus verbis reiecit, fallacem & impostorem vocans. Cæcus nihilominus in fide persistens, obtinuit clanculum à clerico, qui celebranti Episcopo ministrauerat, aquam prædictam: moxque oculos ea abluens, visum recepit. Quum autem finito sacro ad Episcopi pedes se prouoluens, accepti beneficij gratias agere vellet, Episcopus, re intellecta, eum vehementer iterum obiurgauit, quod ita Deum tentare ausus fuisset: clerico vero leuiter alapam dedit, quod huiusmodi facto vanam de se apud populum opinionem concitare vellet. Vtrique autem sub graui anathemate iniunxit, vt se viuo nemini hoc propalaret, sed soli Deo acceptum referret, eique soli gratias ageret.

11. *Ibid. cap. 4.* Rursum quum alia quædam fœmina ei à sacro prodeunti supplex aduolueretur, similem vt supra visionem se accepisse referens, similem gratiam postulans; ille, vt semper virtutem celaret, & iactantiam fugeret, se commotum simulans, vt custodiæ traderetur mox imperauit, suspicionem astantibus relinquens, vt dure acciperetur. Post prandium autem, ea ad se vocata, coram duobus clericis, & vno cubiculario puero, non oculos, sed pedes eius poplite flexo lauit, & cibo illi apposito, ac degustare iussa, vix edulio palatum imbuerat, quum perfecte visum recipit. Mox ei eleemosynam bonam in manum dat, vehementer obtestatus ne ingratam sibi de seipso opinionem circumferret. Sed & parum ei fidens

(vt

(vt est fœminarum natura loquax) abeuntem ad propria, donec villa egrederetur, ab vno clerico comite deducendam curauit. Simile fuit D. Nicolai factum, qui ad pauperes filias matrimonio locandas, argentum clanculum per fenestram iniecit: & tertiò hoc faciens, conspectus, fuga se celerrimè recepit, ne agnosceretur. Hæc videlicet Sanctorum virorum ingens curà & solicitudo maxima fuit, vt non leuiter & oscitanter, sed acriter & constanter laudis & excellentiæ opinionem seu veram, seu falsam, à se longissimè repellerent, sicut hic Ioannes Baptista fecit. Est tamen hic communis omnium mortalium, adeoque (proh pudor!) fidelium Christianorum morbus, vt non solum videri nolint, quod sunt, sola apud Deum gloria contenti, sed etiam (quod multo & turpius & flagitiosius est) videri etiam velint esse, quod non sunt. Quem morbum humanum pulchrè Socrates expressit. Si quis (inquit) in theatro iuberet coriarios omnes surgere, illi soli surgerent; similiter si fabros ferrarios, textores, aut alios generatim: si verò prudentes aut iustos iubeat surgere, hic omnes illicò consurgent, quia omnes tales videri volunt. Thales Milesius iam senex, admirandam quandam rationem de cœlo commentus, eandem Mandritæ Philosopho Sirenensi communicauit: qui quum hoc nomine magnas gratias ageret, rogaretque quam mercedem pro tanto documento vellet, Satis, inquit Thales, mihi fuerit ò Mandrita, si id quod à me didicisti, quum proferre volueris, tibi non ascripseris, sed me eius repertorem prædicaueris. Quanto magis hoc summo iure Deus a nobis flagitat, vt omnem virtutem, scientiam, prudentiam, fortitudinem, si quam habemus, non nobis, sed illi acceptam referamus, quoties ea vtimur! Quanto magis summa ratio docet, & Theologos ac Christianos decet, vt omnes ingenuè agnoscant, per quas profecerint! Pulchrè Sapiens magistri & discipuli officium vno quasi verbo docuit: *Hac est sapientia, quam sine simulatione didici, & sine inuidia communicaui.* Certè hypocrita, qui id videri vult, quod non est, aut ex se esse, quod non nisi ex Deo est, vel per se inuenisse, quod ab aliis accepit & didicit, similis est miluo, qui altè quidem ascendit & volitat, sed

Stob. Ser. 21.

Apophthegm. 1.

Lud. Granat. tom. 1. de temp. Pag. 3[illegible]

Apophthegm. 1.

Sap. 7.

Simile.

ſed ſemper humum ſpectat, vt prædam rapiat; ille quidem carnem mortuam, iſte verò laudem inanem. Plura de hac materia in aliis Euangeliis dabitur dicendi locus.

3. *Ego vox clamantis in deſertò.*

Prædicatoris officium.

LOCVS moralis de vero officio prædicatorum verbi, ſaluti auditorum neceſſario. Omnis enim prædicator, qui ad Chriſtum ſeu fide credendum (quod fecit Ioannes) ſeu operibus imitandum, homines vel incredulos vel peccatores adducit, eſt verè vox clamantis in deſerto; eſt vox clamantis, adhortantis, comminantis, obiurgantis, non molliter palpantis, loquentis placentia, & auribus hominum ſubſeruientis. Clamare neceſſe eſt ad eos, qui vel procul abſunt, vel difficulter audiunt. Tales ſunt omnes peccatores. Peccatum elongat nos à Deo. *Peccata veſtra diuiſerunt inter me & vos.* Deus ante peccatum & dixit, & facta ſunt; & loquebatur Adæ molliter ac familiariter: *Benedixit illi Deus, & ait: Creſcite & multiplicamini.* Rurſum *dixit Deus*: *Ecce dedi vobis omnem herbam, &c.* Iterum præcepit ei dicens: *Ex omni ligno Paradiſi comedes, &c.* At poſt peccatum commiſſum ita clamauit Deus: *Vt audiret Adam vocem Dei deambulantis in Paradyſo,* moxq́; : *Vocauit Dominus Deus Adam, & dixit ei: Vbi es?* Deus autem clamat poſt nos, per eos, quos mittit ad prædicandum: & per tribulationes, quas nobis immittit, vt à ſomno peccati excitemur.

Simile.

Gen. 1.

Gen. 2.

Gen. 3.

Nos per peccata noſtra quodammodo proſequimur Deum, *iterum crucifigentes nobiſmetipſis Filium Dei, & ſanguinem Teſtamenti pollutum dicentes*; Sicut Saul impius perſecutus eſt Dauid iuſtum. Sed perſequendo Deū in ſpeluncis peccatorum abſcondimur, quaſi à Deo non videremur: quia illum ipſi non videmus, & altum dormimus, ſecuri de vindicta & iuſtitia Dei. At ille primùm ſicut Dauid occupato in ſpelunca Sauli *oram chlamydis præſcidit*, ſic aliquid nobis ex bonis temporalibus aufert, quaſiq́ue expoſtulat nobiſcum de iniuſta perſecutione, ſicut Dauid expoſtulauit cum Saule, dicens: *Quare audis verba hominum loquentium, Dauid quærit malum aduerſum*

Allegoria.

1. Reg. 24.

uersum te? Quare audis verba hominum, aut etiam dæmonum, tentantium te ad malum, & dicentium: Deus quærit malum aduersum te, vel quia mandata eius nimis grauia & ardua sunt: vel quia sua gratia non te adiuuat? vel quia seuerus Iudex est, nec peccanti ignoscet, vt idcirco vel ad benefaciendum animum despondeas, vel ad te reconciliandum desperes? *Ecce iam vides, quod te occidere potuissem*, qui tamen leui detrimento te affeci. Sed verum est prouerbium: *Ab impiis egredietur impietas*. Sui quisque peccati author est. Atque hic interdum remordet conscientia, & ploramus in corde, & statuimus iterum non peccare: sicut hic Saul gratias agit Dauidi, quasi eum amplius non persecuturus. Sed rursum promissionis obliti, ad iniurias redimus, & nouis flagitiis Deum irritamus: qui iterum in somno peccati dormientibus nobis, *hastam aufert*, robur ac fortitudinem, mor-
bos immittens; aut etiam *vas aquæ aufert*, id est, vxorem, fratrem, aut amicum coniunctissimum, vt Sauli dormienti in castris, vtramque abstulit Dauid, quum occidere eum facilimè potuisset. Sic Deus clamat post nos, vt à somno peccati excitet, interim *sua benignitate & longanimitate ad pœnitentiam nos adducens*. Atqui Deo tacente & dissimulante, nec aliquid nobis auferente, sed vt omnibus rebus affluamus permittente, saltem Prædicator omnis vox clamantis esse debet. Prædicatores verbi in Euangelio piscatores vocantur. Piscator verò quum vnum aliquem piscem capere vult, arundine vtitur & magno silentio. Qui priuatim aliquem admonet aut corripit, patienter & mansuetè id agere debet. Sed quum multos simul pisces capere piscator vult, reti vtitur, ac sagena missa in mare: & tunc strepunt ex proposito piscatores, aquas verberant, ac pisces deterrent, vt vndique excitati confluant. Sic prædicator pro concione minis ac reprehensionibus strepere debet: quæ cùm communes omnibus sint, nemo conqueri potest. Rursum clamare debet concionator contra peccatores, quia difficulter audiunt. Qui foris pulsat, intus non auditur, quum omnia domi strepitu & clamore sunt plena. Deus foris pulsans, aut prædicator sonans, non

1. Reg. 26.

Rom. 2.

Philip. Diez. Conc. 2. de Diuo Thoma.

Simile.

Stella de contemp. mundi part. 2. c. 23

Simile.

non auditur, nisi fortiter clamando, quam diu in corde auditoris vel variæ cupiditates obstrepunt, vel peccata ipsa clamant vindictam à Deo. Hic ergo clamandum necessariò, vt ad aures cordis perueniat vox prædicatoris. Sic Ioannes clamauit fortiter: *Agite pœnitentiam, iam ad radicem arboris posita securis est. Appropinquat regnum cælorum*, & similia. Ideò etiam dicitur *Vox clamantis*, seu vehementer clamans (vt vas electionis, vas singulariter electum; virga æquitatis, virga æquissima; terra promissionis, terra excellenter promissa) *in deserto*. Est enim anima omnis peccatoris quasi quoddam desertum, in quo omnia sunt sterilia & arida, nec nisi vel vepres ibi crescunt vel serpentes grassantur. Rursum *in deserto*, quia hominibus à Deo desertis, & post voluptatum deuia & errores aberrantibus, prædicator loquens, eos ad Deum reuocare clamando debeat.

Matth. 3.

Rursum Ioannes erat vox clamans, quia non solùm vocem habebat benè clamantem, benè sonantem (vt plerique concionatores) sed etiam vox erat. Quicquid enim in Ioanne erat, victus, vestitus, habitatio, tota vita vox erat, clamabat pœnitentiam, mortificationem, sanctitatem. Alii concionatores, quorum vita verbis non respondet, vocem quidem habent, eamque inanem, *vt æs sonans, vel cymbalum tinniens*, sed non sunt vox. Sunt similes aurificibus crucem efformantibus, sed eam non contemplantibus: sicut vasa ad continendũ salem, quum ipsa sint omni sale destituta: sicut puteus, cuius aqua abluuntur immunda vasa, quum ipse sit luto & spurcitia repletus: denique sicut campana, quæ omnes ad templum vocat, sed ipsa non ingreditur. Sicut quædam peccata clamant in cœlum, sic quædam virtutes clamant in terra. *Sanguis Abel adhuc loquitur*. Vita Ioannis talis vox erat, vt de tota Iudæa exirent in desertum ad eum videndum. *Quid exiistis in desertum videre?* non solùm ad eum audiendum. Imò prius clamauit vita quàm prædicatio; sicut *Iesus prius cœpit facere quàm docere*. Hunc ordinem concionator seruare debet, vt prius sit vox, postea vocem exerat.

Hector Pintus in Esa. cap. 40.

1. Cor. 13.

Similia.

Heb. 12.

Matth. 11.

Actor. 1.

4 Diri-

4. *Dirigite viam Domini, ſicut dixit Iſaias Propheta?*

LOCVS moralis de neceſſaria præparatione ex parte noſtra ad Chriſti gratiam & redemptionis beneficium recipiendum. Hoc enim clamauit illa vox in deſerto, hoc clamant omnes verbi Dei præcones ad ſuorum temporum peccatores. *Dirigite viam Domini, rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri.* Hoc enim apud Eſaiam ſequitur, ad quem locum Ioannes hic remittit; & quæ Eſaiæ verba cæteri Euangeliſtæ, Matthæus, Marcus, & Lucas expreſsè addiderunt. Dirigere hanc viam Domini, præparare ſe ad Chriſti gratiam (quod quando cum Scriptura dicimus, ſemper præueniens & cooperans Dei ſpeciale auxilium, cum Scriptura intelligimus) eſt diſponere ſe ad iuſtitiam per pœnitentiam, quam vt Ioannes Baptiſta ſpecialiter prædicauit Iudæis, ita poſtea Petrus, omneſque à Chriſto dati Doctores & Paſtores, prædicare debent. Sicut Iudæos oportebat dimittere antiquam & carnalem conuerſationem, & (vt ait Cyrillus) *Sicut hactenus viam Moyſi ambularunt, ita nunc viam Chriſti ſuſcipere*; ſic oportet vel adhuc incredulos, vel poſt fidem peccatores, vt Deo per Chriſtum reconcilientur, vetuſtatem deponere, & in nouitate viæ ambulare. *Si quid* (inquit Ambroſius) *in via mentis* (*quam Deus inambulat, & in qua habitat*) *vel moribus aſperum, vel crudelitate durum, vel conuerſatione pollutum fuerit, iubemur id mundare, componere, coæquare.* Amouendi ſunt igitur peccatorum ſcopuli, voluntas & affectus peccandi penitus deponenda, vt via paretur Domino. Hoc Eſaias his verbis expreſſit, ſtatim ſubiungens loco citato: *Omnis vallis exaltabitur, omnis mons & collis humiliabitur: & erunt praua in directa, & aſpera in vias planas. Via impiorum eſt complanata lapidibus.* Omnia illi ſunt lapides offenſionis; etiam ipſæ virtutes. Via peccatorum multas habet ſordes voluptatum, colles vanitatum, montes ſuperbiæ & faſtus, ſcopulos & ſaxa inuidiæ, iracundiæ, maleuolentiæ. Hæc omnia & ſingula prorſus remouenda ſunt, vt via cordis à ſordibus mundetur, vanitate ſublata ſolidetur, ſuperbia depoſita humilietur, ſaxis eiectis complanetur, vt ſic eam

Eſaia 40. *Matth. 3.* *Marc. 1.* *Luc. 3.* *Actor. 2.* *Epheſ. 4.* *In Ioan. 25. lib. 1. c.* *Serm. 64.* *2. Cor. 6.* *Eſa. 40.* *Eccl. 21.*

Similia. Christus inhabitet. Rex vrbem ingrediens habet præcursores & prouisores, qui viarum sordes amoueant, difficultates tollant. Sed & ante medici aduentum docetur ægrotus, vt agnoscens morbum suum, medicum venientem reuerenter accipiat, seseque illi per omnia morigerum & obedientem præbeat. Christus Rex noster & medicus animarum nostrarum est. Sicut anteibat præco, clamans nomine Regis, vt omnes ei genua flecterent: sic ante Christi quidem personam ibat vox clamantis Ioannes Baptista; sed & semper ante eius gratiam & Redemptionis beneficium clamat Ecclesia (ordinariè loquendo) vt qui peccatores reconciliari volunt, genua Christo flectant, eius Sacramenta accipiant, mandata seruent, fidem teneant. Hæc est via Domini, quam dirigere seu parare debemus. Clamat per Esaiam Deus: *Non sunt cogitationes meæ cogitationes vestræ, nec via vestra via mea, dicit Dominus: Quia sicut exaltantur cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris.* Viæ nostræ sunt peccata nostra, in quibus ambulamus, imò currimus. De hac via dicunt damnati: *Laßati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus.* De qua etiam Salomon: *Via impiorum tenebrosa, nesciunt, vbi corruant.* At verò via Domini est via mandatorum eius, quam omnes iusti ambulant, *euntes de virtute in virtutem. Non enim qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulauerunt.* Sed hæc via paranda est, id est, ad hanc viam perueniendum est, per præcedentem pœnitentiam, per peccatorum odium & detestationem, per cordis contritionem, per confessionem & satisfactionem. Hoc enim totum docuit Ioannes, quum hanc viam Domini pararet: *Pœnitentiam agite, appropinquat enim regnum cælorum.* Rursus venientes ad Ioannem, *baptizabantur ab eo confitentes peccata sua.* Deinde clamauit: *Facite fructus dignos pœnitentiæ,* id est, *Tanto maiora quærite bonorum operum lucra per pœnitentiam, quanto grauiora vobis intulistis damna per culpam,* ait Gregorius.

Chrys. hom. operis impe. in Matth. Stell. in Luc. c. 3. Esa. 55. Sap. 5. Prou. 5. Psal 83. Psal. 118. Matth 3. Luc. 3. Hom. 20. in Euang.

5. *Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?*

LOCVS moralis de leuitate & inconstantia fauoris & existimationis humanæ. Prius enim adulando vel blandiendo nihil proficientes, nunc obiurgando & reprehendendo molesti sunt. Vbi pellis vulpina non profecit, induitur leonina. Sic Herodes primùm palpauit. *Vt ego (inquit) veniens adorem eum*: Postea ratus, quòd hac via res non successit, *occidit omnes pueros in Bethlehem à bimatu, & infra*. Sic Absolom, quum per literas à Ioab nihil impetraret, vt eum patri reconciliaret, segetem eius succendit. Sic Lystrenses in Actis Apostolicis, quum primò Paulo *tanquam Mercurio sacrificare vellent*, paulò post iidem persuasi à quibusdam superuenientibus ex Antiochia Iudæis, *lapidantes Paulum, traxerunt extra ciuitatem, existimantes eum mortuum esse*. Hæc est hominum maleuolorum, & seipsos tantum quærentium, leuitas animi & inconstantia. Mundus nempe in omni sua actione & distributione bonorum, in iudicio suo & existimatione, appendit sine trutina, numerat absque calculo, metitur absque regula & mensura. Trutina, calculus, & regula illi est, sui ipsius & suorum amor cæcus. Hanc ob causam quouis momento huc illucque impellitur. Argentum viuum, vtcunque auro commisceatur, vbi primum ignem attigerit, ab auro separatur. Sic amicitia, blandimenta, existimatio mundana, vbi primùm offenditur, vel aduersi aliquid patitur, faciem auertit. Huius rei egregiam hypotyposin scripsit Damascenus. Homo quidam tres amicos habuit, ex quibus duos ingenti affectu colebat, tertio exiguam beneuolentiam præstabat. Idem in discrimen capitis & fortunarum vocatus, primum adit, vt eum iuuare velit: qui aliqua tantum illi vestimenta porrigit, quibus in via ad iudicium vtatur, aliud adiumenti nihil. Secundum accedens, ab eo hoc vnum solatium accepit, vt aliquousque in via ad tribunal eum deduceret. Tertium igitur amicum, necessitate adactus, etsi non absque rubore quum adiisset, opemque eius flagitasset, illi solus præter

Mundi fauoris inconstantia.
Theop. in com. in hũc locum.
Exempla.
Matth. 2.
2. Reg. 14.
Actor. 4.
Hector Pintus dial. par. 2. dia. 3. c. 8.
Simile.
Stell. de cõtemp. mundi part. 2. c. 3. In hist. de Barlaam & Ioseph. c. 13.
Parabola.

expectationem omnem, illi suam operam pollicitus, ipsum iudicem pro amico adit, causamque eius diligenter agit. Ex his tribus amicis, primus est diuitiarum amor, ex quibus morientes, & ad Dei tribunal vocandi, nihil nisi duos fortè panniculos, quibus corpus obuoluitur, reportamus. Secundus amicus est vxor, liberi, cognati, amici carnales, qui ad sepulcrum vsque duntaxat cadauer conducunt, & funus honestant, postea omnem memoriam deponunt. Tertius amicus, cuius paruam in hac vita rationem habemus, sed maximè post hanc vitam nos apud Deum iuuat atque commendat, virtus est, & bonorum operum chorus.

Illa ergo est amicitiæ mundanæ & carnalis constantia & certitudo. Pharisæi & Scribæ, qui Ioannem summo honore afficere voluerant, citò ad eum reprehendendum conuertuntur, minima vel nulla potius data occasione. *Promptissimo animo* (ait Chrysostomus) *ad Ioannem Pharisæi primo venerunt, licet postmodum mutati sunt. Quæ ambo Christus his verbis significauit: Ille erat lucerna ardens & lucens, & vos voluistis ad horam exultare in eius luce.* Reuera mundi fauor, existimatio, honor, blanditiæ exultant ad horam tantum, & breue momentum, nihilque eis mutabilius. Nam & ideo Princeps Iudæorum, qui hac honorifica legatione summam se de Ioanne opinionem habere ostendebant, adeò vt suo solius de se ipso testimonio credere parati essent, dicebant enim; *Quid dicis de teipso?* (quòd maximæ apud eos authoritatis Ioannem fuisse, ostendit Chrysostomus) postea tamen eum penitus contempserunt, & vt hominem dæmoniacum despexerunt, iuxta illud Christi: *Venit Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicitis, Dæmonium habet.* Negligendus ergo fauor humanus, vel certè non magnum in eo momentum ponendum; sic tamen vt nostra vel ignauia vel culpa nemo offendatur; nullius boni viri fauor & existimatio bona depereat. Alioqui si te rectè agente, illi habere non potest, sicut qui in stadio currunt, parui faciunt astantium spectatorum iudicium, modò solus agonotheta eos laudet, & brauium illis consignet, sic cogita satis tibi esse, *quod placent Deo opera tua.* Altare in templo veteri idcirco ex lapidibus

Hom.15. in Ioan. *Ioan.5.* *Ioan.1.* *Loco tam citato.* *Matth.11.* Simile. *Eccl. 9.* Allegoria.

bus impolitis factum fuit, Deo sic iubente, vt intelligeremus bona opera non sic studiosè ornanda & polienda deforis, vt hominibus appareant & placeant; sed sufficere vt sua soliditate Deo probentur. Si merces operum bonorum, & gloria vitæ alterius, ab hominum existimatione penderet, & in die retributionis, hominum testimonia & suffragia peterentur; esset sanè hominum fauor, & existimatio in primis quærenda, & hoc maximè agendum, vt in hac vita omnes te pro Sancto haberent. Nunc autem, quia hęc ibi locum non habent, ea minus curare oportet.

Exod. 20. Deut. 27. Iacob. Stel. de contemp. mundi, par. 1. c. 7. & 8.

6. *Medius vestrûm stetit, quem vos nescitis.*

LOCVS moralis contra ambitionem, siue de humili ac mediocri statu æquanimiter ferendo, & de non aspirando intempestiuè ad altiora. Docet enim Ioannes (vt notauit Chrysostomus) *Christum commixtum fuisse populo, & vnum multorum, & se per omnia humilem ostenderet.* Nemini certè longum videri debet, si diu exaltationem expectat, postquam Christus tum ante manifestationem suam totis triginta annis, vt fabri filius obscurissimè egit; tum facta iam manifestatione, in communi conuersatione sic vixit, *manducans ac bibens*, id est, vitam communem agens, vt Pharisæi dicerent: *Ecce homo vorax, & potator vini, & publicanorum & peccatorum amicus.* Sic medius Iudæorum stetit, sic in turba hominum vixit: sic vt vnus de populo in victu & vestitu apparuit. Ioseph seruit in Ægypto, in carcere obscurus agit, & postea exaltatur. Daniel in vulgo captiuorum satis diu nutritur, antequam vt diuinus vates agnosceretur. Dauid inter fratres minimus oues pascit, & domi manet, cæteris ad militiam proficiscentibus, adeoque vnctus in Regem, in syluis & speluncis latitat, quasique ex raptu victitat, antequam regni gubernacula acciperet. Moyses oues soceri sui pascit in deserto ad multam ætatem, indeque, vt Dux esset populi, à Deo vocatur. Ambitionis æstum & impetum feruentem hæc exempla vtcunque comprimere deberent. *Ambitiosus* (ait pulchrè Seneca) *instar turbinis est, qui rapta conuoluit, sed ipse antea voluitur: & ob hoc maiore impetu*

Cōtra ambitionem.

Homil. 15. in Ioan.

Ambitionis vitium.

Matth. 11.

Exempla.

Ioseph.

Daniel.

Dauid.

Moyses.

Epist. 95.

Epist. 74. *impetu incurrit, quia nullum illi sui regimen est*, nullo satis honore contentus est. Vnde alibi: *Nemo eorum qui in Republic. versantur, quos vincat, sed à quibus vincatur, aspicit: & illis non tam iucundum est multos post se videre, quam grauem aliquem ante se.* Vtinam idem in Ecclesia, quod tunc in Republica, hodie locum non haberet. Ad honores, ad dignitates festinatur, quocunque periculo, quocunque detrimento; & intemperantia illa pene incredibilis Agrippinæ, matris Neronis, in multis renouatur. *Suetonius in Nerone.* Quum enim illi à Genethliacis prædictum esset, imperaturum quidem filium, sed matrem in imperio occisurum: *Occidat*, inquit illa, *modò imperet*: vtrumque autem contigit. Caueant multi ne sic apud se statuant: Peream, modo vel in Ecclesia, vel in Republica honoratus viuam. *Ambitionis stultitia.* Magna stultitia, magna temeritas, maxima impietas hic affectus est. Stultitia eius plane puerilis est. *De contemp. mundi par. 1. c. 26.* Sicut enim pueri equos baculinos & pupas magis amant quam veros equos, & veras imagines rerum: sic ambitiosi vmbraticos & falsos honores veris ex virtute honoribus anteponunt. *Similia.* Neque enim vere magnus est, qui ex solo honore, aut dignitate quam obtinet, magnus est, quod sic docet Seneca: *Epist. 77.* *Nemo istorum, quos diuitiæ & honores in alto fastigio ponunt, magnus est, sed ideo magnus videtur; quia illum cum basi sua metiris. Pumilio magnus non est, licet in monte constiterit. Colossus magnitudinem suam seruabit, etiamsi steterit in puteo. Sic nobis imponitur, quo hominem æstimamus eo quod est, sed adijcimus illi ea, quibus ornatus est.* Hæc ille. Quare quod Archidamus Lacedæmon superbienti Philippo Macedonum Regi, propter victoriam adeptam, & per literas insultanti, respondit; *Apophthegma. Plutarch. in Laconicis.* *Si metiaris vmbram tuam, haudquaquam reperies illam maiorem factam quam erat ante victoriam*; idem prorsus respondere licet illis omnibus, qui ad aliquem euecti honorem, hoc se propterea cæteris maiores putant. Sane sicuti ægroti quidam, & maxime mulieres grauidæ, terram auidissime comedunt, eoque cibo delectantur: sic ex magna iudicij corruptione procedit, vt quispiam famulorum comitatu, & domesticorum parietum ornatu, cæterisque similibus adeo oblectetur, vt propter hæc

hæc paranda atque tuenda, diuina & humana iura violare non dubitet.

Sed & magna temeritas ambitionis affectus est, quum non aduertant ambitiosi, eum qui per tectorum culmina ambulare vult, forti admodum & firmo cerebro esse debere, alioqui certo se præcipitij & promptæ necis periculo obijcere. Sic enim qui honorum fastigia conscendunt, nisi valde cordati & firmi in amore Dei persistant, certo se æterni barathri præcipitio per superbiam exponunt. Sed nec hoc aduertunt, quod maiores pisces, piscatorum retia ingressi, capiuntur; minores autem per foramina sæpe elabuntur. Vnde & Sapiens: *Grauissimum iudicium fiet his qui præsunt.* Sic Nabuchodonosor iudicia Dei in Israele exercens, magnates omnes captiuos secum in Babylonem abduxit, populum autem in terra patria reliquit. Denique non aduertunt quod *ambitio est quædam simia charitatis. Charitas enim patiens est pro æternis, ambitio patitur omnia pro caducis. Charitas benigna est pauperibus, ambitio diuitibus. Charitas omnia sustinet pro veritate, ambitio pro vanitate, vtraque omnia credit, omnia sperat, sed longe dissimili modo.* In hæc se videlicet discrimina temere conijciunt, qui nolunt cum Christo stare vt medij inter homines, sed ambiunt conscendere excelsi supra homines. Postremò maxima impietas hic animi morbus est, de quo sic D. Bernardus: *Quoties hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire contendo, & tunc vere non sapio quæ Dei sunt.* Et alio in loco: *Radix iniquitatis ambitio, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parens, vitiorum origo, criminis fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remedijs morbos creans, generans ex medicina languorem.* Christus Dominus ex suorum animis hanc pestem penitus volens eximere, dixit suis: *Qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator.* Nam quod ad honoris & prælationis desiderium ac studium attinet, paganum & gentile esse docuit; suisque, id est, Christianis, indignum. *Reges*, inquit, *gentium dominantur eorum; & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur: vos autem non sic.* Omnem igitur aufert prælationis affectum.

Ambitionis temeritas.
De contemp. mundi, par. 1. cap. 27.
Simile.
Ibid. cap. 12.
Sapient. 6.
Exempla.
4. *Reg.* 24.
Ambitio simia charitatis.
Petr. Rau. in serm.
Ambitionis impietas.
In ser. 1. super missus est.
In Psal. Qui habitat.
Luca 22.

Eccles. II. Quod & vetus scriptura nos docuit: *Confide in Deo, & mane in loco tuo. Facilè est enim in oculis Dei subitò honestare pauperem.* Plura in alijs Dominicis.

7. *Quem vos nescitis.*

Ignorantia Christi in medio Christianorum. LOCVS moralis de fidei virtute, & interiori oculo; Christus inter Iudæos nascitur, conuersatur, docet, operatur, & tamen eum nesciunt. Cur ita? Quia oculo tantum carnali illum videbant, vel, quod deterius erat, inuidiæ ac maleuolentiæ, de qua Christus dixit: *Si*

Ioan. 15. *ad eos non venissem, &c. peccatum non haberent. Nunc autem & viderunt, & oderunt me, & Patrem meum.* Hanc illis incredulitatem & maleuolentiam tacitè Ioannes exprobrat: *Quem vos nescitis*, id est, scire & agnoscere non vultis; quia videlicet nec fidei lumen, nec amoris scin-

Ioan. 1. tilla vlla in vobis est. *Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam*

Ioan. 3. *non comprehenderunt.* Et rursum: *Hoc est iudicium mundi, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.* Hinc iudicabitur & condemnabitur non Iudæus tantùm, sed & mundus totus incredulus & impius: quia Christo veniente, & medio omnium stante, eum tamen nescierunt, diligendo magis veteres peccatorum & ignorantiæ tenebras, quàm nouam veritatis &

Quomodo Christus hodie nascitur. puritatis Euangelicæ lucem. Quod autem de Christi persona, respectu Iudæorum, Ioannes dicit; hoc de Christi corpore, quod est Ecclesia, respectu omnium mortalium intelligendum est. Stat Christus medius nostrû omnium,

1. & eum nescimus. Sol lucet per fenestras nostras, nobis etiam dormientibus, Christi gratia omnibus patet. Clamat

Matth. 11. enim: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos*, Et quàm multi manent in peccatis, quasi vel nullus esset Christus, vel nulla amplius auxiliatrix eius

2. gratia! Christi doctrina per omnes Ecclesias sonat. Dicit enim sui verbi prædicatoribus: *Qui vos audit, me audit.* Et tamen quàm multi nesciunt illam, & ex veri ignoratione

Luca 10. pereunt. *Qui enim ignorat, ignorabitur.* Christi Sacramen-

1. Cor. 14. ta omnibus exposita sunt, de quibus Scriptura dicit: *Sa-*

3. *pientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Im-*

Prouerb. 9. *molauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam*

suam,

suam, misit ancillas suas (verbi præcones) *vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis* (quæ est Ecclesia:) *Si quis est paruulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis.* Et tamen quam multi hodie vel hæretici hunc panem nesciunt, & negant impiè; vel mali Catholici fastidiunt, *& obliuiscuntur comedere panem suum!* Christus quotidie in suis paruulis seu minimis potius videtur, de quibus dixit; *Quod vni ex his fratribus meis minimis fecistis, mihi fecistis:* & tamen nescitur. Opera Charitatis & misericordiæ, Christo præsenti in suis fratribus negantur. Christus maximè in pijs omnibus, iustis ac timentibus Deum, cernitur, de quibus dixit: *Qui facit voluntatem patris mei, qui in cælis est, hic mater mea, & frater meus, & soror est:* & tamen ita prorsus nescitur, vt etiam condemnetur à multis, ac penitus despectui habeatur. Christus deniq; in suæ potestatis vicarijs, in Ecclesiarum magistris, Episcopis, Pastoribus, Doctoribus, & videtur, & loquitur, & tractat quotidie nobiscum, de quibus dixit: *Qui vos recipit, me recipit: & qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedē Prophetæ accipiet:* & tamen à quàm paucis vel agnoscitur, vel honoratur, atque recipitur, vt par erat! Omnibus his modis, & adhuc alijs, *Christus medius nostrum stat, & nescimus eum.* Non credimus, non amamus, nō colimus eum. Ratio est, quia sic Iudæi habuerunt, sic & nos habemus oculos tantùm carnales & exteriores, non autem spirituales & interiores. Quod ex hac comparatione, quàm ponit Augustinus, intelligi potest: *Dicturus es mihi, Christum non video. Quomodo sum amaturus quem non video? Ergo nihil amas quod non vides? Ecce amas amicum. Quid in illo amas? Fortè amicus iste tuus, vt alia omittam, senex homo est. Quid amas in sene? Incuruum corpus, album caput, rugas in fronte, contractam maxillam? Si corpus quod vides, nihil deformius præ senectute. Et tamen aliquid in illo amas. Si quæram à te quare amas? responsurus es mihi. Homo est fidelis. Si fidem amas, quibus oculis videtur fides, ipsis oculis videtur Christus.* Hos igitur interiores oculos afferre debemus, vt Christum nobis præsentem videamus. Sicut amicitia, ita & scientia triplex est, vt Augustinus eodem in loco docet: *consuetudinis*, qua familiares nouimus,

Psal. 101. 4.
Matth. 25.
5.
Matth. 12.
6.
Matth. 10.
Homil. 38. ex hom. 50.

uimus, & diligimus; *rationis*, qua virtutis ergò eos amamus, quos nunquam vidimus; *fidei & charitatis diuina*, qua Deum, Christum, & ea quæ Christi sunt, credimus, amamus, reueremur. Hic interior oculus necessarius est, vt Christum in medio nostrum stantem cognoscamus, Christus Ecclesiæ suæ dixit, Ecclesiæ inquam

7. magistris & Prælatis, quibus euangelizandi & baptizandi curam ac potestatem dedit: *Ecce ego vobiscum* (scilicet Euangelium prædicantibus & baptizantibus) *sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Et tamen hæretici hodie fide & charitate vacui, nec credentes, nec amantes Ecclesiam, non vident Christum in sua Ecclesia præsentem; non vident Ecclesiam Christi visibilem, Sacramenta administrantem, & verbum Dei prædicantem. Negant externam Ecclesiæ Catholicæ faciem, & eam è mundo ante aliquot sæcula perijsse, impiè affirmant, inuisibili quadam piorum & electorum relicta in orbe Ecclesia, quam nemo nouit, nemo vidit, nec ipsi ostendere possunt, sed fingere non pudet. In horum medio Christus stat, & eum nesciunt. Isti (ait Augustinus) *palpant in meridie, quasi in media nocte,* (*quod & omnium hæreticorum est*) *qui rem manifestissimam in luce omnium gentium positam, Ecclesiam Catholicam toto orbe diffusam, videre non possunt.* Isti Iudæis peiores sunt qui miracula quidem & opera Christi viderunt, sed tot sæculorum, & tot gentium consensum non viderunt. Imò tanto grauius quam Iudæi, peccant in hoc genere hæretici, quanto clarius & illustrius (vt docet Augustinus) Scripturæ sacræ Ecclesiam nobis descripserunt & manifestarunt, quam Christum ipsum, vt alio † in loco nos ostendimus.

Matth. vlt. — Locus contra hæreticos. — *Contra Par. lib. 2. cap. 3.* — *Enar. in Psalm. 30. conc. 2.* — † *De principijs fidei, l. 2.*

8. *Cuius non sum dignus corrigiam calceamenti soluere.*

LOCVS moralis de humilitatis præstantissima virtute. Diuus Ioannes Baptista, vir tantus & talis, quem *totus populus pro Propheta habebat, quem ipse* Herodes Rex ab eo reprehensus, sciens esse virum iustum & sanctum, metuebat, & ideo contristatur in occisione eius,

Humilitatis virtus. — *Marc. 6.* — *Matth. 14.* — *Ioan. 1.*

tius; quem Principes Iudæorum, an Christus ipse esset, ambigebant, & pro Christo agnoscere parati erant, si verbum dixisset; quem Christus Dominus magnificè prædicauit, & de quo dixit: *Inter natos mulierum non est maior Ioanne Baptista:* tantus ac talis tamen non existimat se dignum, qui vel minimum obsequium Christo præbeat. Hoc enim infimum plane obsequij genus est, corrigiam calceamenti cuiquam soluere. Quanta ergo eorum hodie vanitas & cæcitas, qui putant se dignos sacerdotio, dignos Episcopatu, dignos Prælatura Ecclesiastica, dignos qui Christi Vicarij sint, & personam gerant, & non tam illi seruiant, quam quibus eius nomine ab alijs seruiatur! Sed tu Christiane & Ecclesiastice attentè hic considera: Quanto se quisque humiliat magis, tanto exaltatur magis. Ioannes dicens, se non esse dignum qui calceamentum Christi soluat, dignus fuit qui capiti eius manum suam imponeret, eum in Iordane baptizans. Et vt dignum eum hoc ministerio fuisse intelligas, Christus, eo primùm recusante, & dicente: *Ego debeo à te baptizari, & tu venis ad me?* Respondit ei: *Sine modo: Sic decet nos adimplere omnem iustitiam.* Iustum quippe fuit, vt tantus Baptista, etiam Christum ipsum baptizaret. Propter hanc insignem humilitatem Ioannes Baptista Luciferi supremi Angeli locum in cœlo (qui per superbiam inde decidit) tenere creditur. Petrus quum ex summa humilitate, & sui ipsius deiectione diceret Christo, *Exi à me Domine, quia homo peccator ego sum*; audiuit statim à Christo, *Ex hoc eris homines capiens*, fitque postea Princeps pastorum, petra, & fundamentum Ecclesiæ, clauiger regni cœlorum. Paulus dixit: *Non sum dignus vocari Apostolus.* Et hodie per agnominationem, quum Paulum dicere volumus, Apostolum dicimus. Centurio dicens CHRISTO, *Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum*; audiuit à Christo, *Non inueni tantam fidem in Israel.* Iacob tot & tantis à Deo beneficijs acceptis, fratri seniori prælatus, duodecim tribuum pater effectus, maximis diuitijs locupletatus humiliter Deo dicit: *Omnibus miserationibus tuis minor sum.* Dauid in regnum totius Israelis sublimatus, *Quis*, inquit, *sum ego, aut quæ domus patris mei?* Beatissima virgo,

Matth. 11.
Humilis exaltatur.
Exempla. 1. *Matth. 3.*
Stell. in Luc. cap. 5.
2. *Luca 5.* *Matth. 16.*
3. *1. Cor. 15.*
4. *Matth. 8.*
5. *Genes. 32.*
6. *2. Reg. 7.*

accepto nuncio incarnandi de ea Filij Dei, respondit: *Ecce ancilla Domini.* Et postea: *Respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ.* Elizabetha, Ioannis Baptistæ mater, salutante eam B. Virgine, ait: *Vnde hoc mihi, vt veniat ad me mater Domini mei?* Omnes planè quos Deus exaltauit, humilitate semper excelluerunt, & omni sese exaltatione indignos semper iudicarunt. An verò isti omnes aut stulti fuerunt, aut ignaui, vt vel nescirent quid esset honore dignum; vel scientes, cum abiecto animo despicerent? Imò verò solus humilis verè sapiens est, solus humilis verè magnanimus est. Vtrumque ostendemus. Ad prius quod attinet, disertè id explicat Chrysost. *Sicut quanto acutius videmus, tanto magis percipimus quàm longe à cæli regione distamus; sic etiam quanto altius per spiritualem profectum ad virtutis culmen conscendimus, & mentis oculum perpurgamus magis, tanto amplius docemur quam sit inter Deum & nos grande discrimen; tanto clarius cernimus, quam adhuc humili & abiecto loco iacemus.* Hoc nempe est quod Apostolus dixit: *Qui existimat se aliquid scire, nondum nouit quomodo oporteat scire*: id est, nescit quantum sua qualiscumque scientia, à perfecta & diuina scientia absit, cuius hæc sua particula est, quasi riuulus à fonte deriuatus, aut quasi ramusculus ab arbore scientiæ dependens, aut quasi radiolus à luce inaccessibili porrectus. Hoc enim modo si se scire cognosceret, profectò se aliquid scire non putaret; sed considerata illa Dei scientia, se nihil scire existimaret. Deinde, vt docet pulchrè S. Augustinus, rationes explicans propter quas in vera & solida humilitate quisque se continere debet, si sapiens quisquam est, ignorare non potest primum, etsi in aliquo excellat, tamen in multis alijs se deficere: deinde, etsi in aliquo excellat, alium tamen, quem ipse nescit, in eo etiam genere eum superare: tertio, alios multa præstare posse, & in multis excellere, in quibus ipse nihil sciat: quarto, quod in aliqua graui tentatione forte succumbet, iuxta illud; *Qui se existimat stare, videat ne cadat*: quinto, quod quicquid habet, est alienus thesaurus apud eum depositus, iuxta illud; *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Hæc autem omnia considerare & scire sapientis est.

Marginalia: 7. *Lucæ 1.* *Lucæ 2.* — Humilis sapiens. — *Chrysost. hom. 29. in Matth.* — *Simile.* — 1. *Cor.* 8. — *In lib. de sancta virginitate c.47. & seq.* — 1. *Cor.* 10. — 1. *Cor.* 4.

est: ideoque solus humilis, qui ista considerans, humilitatem seruat, verè sapiens est. Sapienter solebat dicere S. Franciscus: *Quantum homo est in oculis Dei, tantum est, & non plus.* Stultum proinde iudicans de mundanis extolli honoribus, malebat de se vituperium audire, quam laudem: sciens sapienter, quod hoc ad emendandum induceret, illa ad cadendum impelleret. Et vide, quæso, quam sapienter humilitatem seruauerit. *Rogatus quid de se sentiret. Videor, inquit, mihi maximus peccatorum. Cui cum frater diceret ex aduerso, quod hoc non posset sana conscientia dicere, nec sentire, subiunxit. Si quantumq; sceleratum hominem tanta fuisset Christus misericordia prosecutus, arbitror sanè quod multo, quam ego, gratior esset.* Nec dissimili sapientia respondit frater Ægidius, vnus ex quatuor primis comitibus S. Francisci, vir quidem illiteratus & idiota, sed diuina sapientia plenus. *Rogabat eum frater quidam, quid faceret? Ille respondit, se male facere. Fratre porrò dicente, Et quidnam tu male facis, quum sis Minorita? Ægidius alteri astanti fratri ait: Vter paratior est, Deus ne ad dandam, an homo ad percipiendam Dei gratiam? Illo asserente, propensius Deum largiri suam gratiam, quam nos recipere: Ægidius dixit: Rectène igitur nos facimus? Imo verò inquit ille, male facimus. Tum Ægidius ad alterum; Vides me verum tibi respondisse, me male facere, vt qui eius gratiam non semper recipiam, nec in ea, prout par erat, ambulem.* Quæ certè sapientissima & verissima consideratio facit, vt qui optimus est, veraciter se putare possit pessimũ: quam esse veri humilis definitionem, idem dixit Ægidius. Hæ igitur considerationes perspicue docent, humilem esse sapientem & humilitatem cum magna sapiẽtia coniunctam esse. Quod autem vir humilis, humiliter de se ipso sentiens, quum vere magnus sit, sit vir magnanimus, hac ratione docet S. Chrysostomus: *Ille,* inquit, *magnanimus est, qui vere humilis est, nullius adulator, nullius contemptor. Alterum enim magnanimitatis, alterum stultitiæ argumentum est. Sit quispiam qui lutum, lutum esse arbitretur, & tanquam lutum contemnat: alter lutum tanquam aurum & admiretur, & plurimi faciat. Vter magnanimus est? nunquid qui lutum nulla admiratione prosequitur? Vter abiectus? nonne qui id admiratur? Eadem ratione hoc in loco*

S. *Apophthegma.*
In vita eius per S. Bonauent. cap. 5.
Apophthegma.
Ibid. cap. 6.
In vita eius apud Surium tom. 7.
Humilis magnanimus.
Hom. 1. in 2. ad Cor.

considera, quod qui se lutum ac puluerem existimat, magni animi est quod ex humilitate proficiscitur. Qui autem neque terram se, neque cinerem intelligit, sed intumescit, & maximam de se opinionem concepit, nonne hic omnium vilissimus est, quum minima magna sibi esse persuadeat? Hæc ille. Nempe magnanimitas est rerum abiectarum contemptus, & excelsarum appetitus. Humilis igitur magnanimus est, qui omnem humanam gloriam despicit, ea sola contentus, quam in Dei oculis habet, & vberius post hanc vitam habiturus est. Sic S. Maria Oegniacensis, rogata num ex laudibus humanis, vel diuinis reuelationibus, vana gloria vel leuiter se titillari sentiret, ita respōdit: *Comparatione veræ gloriæ, quam ego expecto, nihil prorsus est, vel existimari potest omnis humana gloria & prædicatio.* Hac sapientia & magnanimitate preditus S. Ioannes Baptista, non se putauit dignum, qui corrigiam calceamenti solueret. De hac præstantissima virtute in alijs Euangelijs plura dicentur.

In vita eius apud Surium lib. 2. c. 2.

EVANGELIVM DOMINICÆ IV. ADVENTVS.

Lucæ 3.

NNO *quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituraeæ & Traconitidis regionis, & Lysania Albinitæ tetrarcha sub Principibus sacerdotum Anne & Caipha, factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto. Et venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, sicut scriptum est, in libro sermonum Isaiæ Prophetæ: Vox clamantis in deserto; Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Omnis vallis implebitur, & omnis collis humiliabitur. Et erunt praua in directa, & aspera in vias planas. Et videbit omnis caro salutare Dei.*

PERI-

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris.* Contra adolescentes & iuuenes prædicatores verbi.

2. *Factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto.* De bono solitudinis Deo specialiter seruientibus necessario.

3. *Prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* De prædicatione pœnitentiæ necessaria.

4. *Rectas facite semitas eius.* De vijs iustorum rectis, per quas ambulandum est.

5. *Omnis vallis implebitur.* Contra pusillanimitatem, seu imaginariam difficultatem circa vias Domini rectas.

6. *Omnis mons & collis humiliabitur.* Contra superbiam, & de necessitate humilitatis.

7. *Erunt praua in directa, & aspera in vias planas.* De via virtutis per Christum facili & expedita.

1. *Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris.*

LOCVS moralis de verbi Dei præcone & concionatore ante iustam ætatem non audiendo. S. Euangelista non absque causa annum ipsum notauit, quo Diuus Ioannes Baptista prædicare cœpit, qui fuit ætatis eius trigesimus. Quum enim Augustus Cæsar annis 57. imperauerit; & anno imperij eius 42. D. Ioannes natus est, eodem scilicet quo Christus, vt idem Lucas narrat. Augusto autem Tiberio proximè succedente, eius imperij anno decimoquinto prædicare cœperit; manifestum est, triginta annos ætatis Ioannem ante prædicationem compleuisse, quindecim sub Augusto, & quindecim sub Tiberio. Et tamen tantæ virtutis D. Ioannes erat, à prima ætate sanctissime in deserto vitam agens, vt etiam ante annum ætatis vigesimum, idoneus ad prædicandum videri potuerit. Nunc autem non ante annum trigesimum. *Factum verbum Domini super eum, vt veniens in omnem regionem circa Iordanem prædicaret.* Sic Christus ipse eum annum expectauit, antequam se mundo manifestaret. Sic Ioseph, quando stetit coram Pharaone, vt esset Dominus Ægypti, triginta annos compleuerat. In hac quoque ætate Dauid regnare incepit.

Prædicatores adolescentuli.

Exempla.

Genes. 41.

2. Reg. 5.

In eadem ætate vidit Ezechiel mirabiles visiones, & vaticinari ac prædicare cœpit. Condemnant hæc exempla ambitionem & præsumptionem adolescentum nostri temporis, tam Catholicorum, qui, degustata parum Theologia, statim prædicationis Euangelicæ munus suscipiunt, quam maxime hæreticorum, qui non minus indocti quam imberbes, cathedras prædicatorum verbi inuadunt, more veterum omnium hæreticorum, de quibus eleganter Tertullianus: *Nusquam citius proficitur quam in castris rebellium, Vbi ipsum illic esse, promereri est. Nunc neophytos collocant, nunc sæculo obstrictos, nunc apostatas nostros, Vt gloria eos obligent, quia Veritate non possunt.* Certe ætatis & diuturnæ conuersationis rationem habendam esse, illud Apostoli in ordinando Episcopo, id est, quouis animarum pastore, & verbi Dei prædicatore, interdictum docet, quo dicit: *Non neophytum, ne in superbiam elatus, incidat in iudicium diaboli.* Ostendit ipsi prædicatori adolescenti periculosum hoc munus esse, ne insolescat. Vt poma immatura, quæ ab arboribus vento deijciuntur, nec suauitatem habent, nec stomacho prosunt; quæ verò sunt matura, hæc grata & suauia sunt: sic concionatores iuuenes, qui vento vanæ gloriæ impulsi, studia & stationem deserunt, nec dulcedinem habent spiritualem, nec vtilitatem mentibus auditorum afferunt; sed quæ sunt tempore maturo è sacris literis collecta, & morum ac iudicij grauitate digesta, illa demum & salubria sunt, & iucunda. Non difficulter delectabit iuuenis concionator magis ornatus sermone quam solidus, magis elegans quam instructus, sed difficillimè, vt oportet docebit ac monebit: *Habet Vnguentum fragrantiam, habet & Pharmacum: sed hoc interest, quod illud ad delectationem tantummodo paratur, istud, præterquam quod obiter bene olet, purgat etiam, sanat, carne Vulnus obducit. Pictores quoque colores iucundos ac tincturas miscent; sunt quoque medicorum pharmaca nonnulla aspectu iucunda. Sed illa solum delectant, hæc etiam iuuant.* Sic bonus verbi Dei prædicator non delectare tantum, aut etiam affectus mouere; sed maxime salutaria & solida, grauiter & neruose docere debet: ad quod ætas, iudicium, multa lectio, multa experientia requiritur.

Hier. in procem. in Ezech.

In præscrip. cont. hæret. cap. 14.

1. Tim. 3.

Simile.

Stell. in Luc. 3.

Simile.

Plut. lib. de discrim. adulat. & amici.

ritur. Alioqui qui loquendo placentia, aut certe inania, & minus solida, auditorum moribus & affectibus, vel corrumpendis, vel certe falso gustu afficiendis, & assuefaciendis subseruiunt, illi similes sunt malis dispensatoribus, qui non de aceruo in horreo reposito, sed de semine in terram iacto, frumenta capiunt. Inficiunt enim isti seminarium actionum, qui affectus est, & ipsum habitum animi corrumpunt. Deinde in verbi prædicatione, maxima, si qua vsquam, prudentia requiritur. Non omnibus idem cibus conuenit. Alijs *opus est lacte*, alij *solido cibo* pascendi sunt. Ille *prudens paterfamilias* censetur, *qui nouit dare cibum in tempore*. Et alius Euangelista addit *tritici mensuram*. Itaque nec omnibus eadem, nec quouis tempore idem, nec singulis in eadem mensura verbum Dei prædicandum. D. Ioannes docuit Pharisæos aperte, populum placide, milites moderate. Verbi prædicator debet esse (vt Paulum describit Chrysostomus) *varius ac multiplex: non vtique dissimulatione mutabilis, sed faciens omnia quæ prædicationis salutisque necessitas poscebat.* Sic nempe de se ipso Paulus dicit: *Factus sum omnia omnibus, vt omnes lucrifacerem.* Et quidem magni studij ac laboris est, *vt exhortandis singulis, seruiatur ad singula, & vnicuique propria quæ conueniunt, dispensentur: Longe autem laboriosius est auditores innumeros, ac diuersis passionibus laborantes, vno eodemque tempore, voce vnius & communis exhortationis admonere, vt more gladij bicipitis tumores cogitationum carnalium ex diuerso latere incidat, & palestritarum more in omnes se partes feriendo vertat.* Nam, vt idem Gregorius alibi dicit: *Herba quæ hæc animalia nutriunt, alia occidunt; & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat. Et medicamentum quod hunc morbum minuit, alteri vires auget.* Neque enim (vt alius Gregorius Nazianzenus scripsit) *sicut virtuti accidit & malitiæ, vt illa sit semper optima & vtilissima, & hæc pessima & noxia; sic nostræ accidit medicinæ, vt vnum aliquid & idem semper sit eiusdem vel saluberrimum vel perniciosissimum.* Quam ob causam, *multa opus est pastoris prudentia*, (vt scripsit Chrysostomus) *& sexcentis, vt ita dicam, oculis, vt recte vndique humani animi habitum circumspicere possit*, vt videlicet sciat quando molliter & blandè

Simile.
Hebr. 5.
1. Corinth. 3.
Matth. 24.
Luca 12.
Hom. 5. de Laudib. Pau.
1. Cor. 9.
Greg. cura past. par. 3. cap. 2.
Ib. in prolog. par. 3.
In Apolog.
Lib. de sacerdotio.

blandè, quando fortiter & asperè agendum est. Dicit A- 1.Tim.4.
postolus: *Increpa illos in omni patientia & doctrina.* Dicit Tit.3.
enim alibi: *Increpa illos durè, vt sint sani in fide.* Quæ non
sunt contradictoria, sed varietati personarum, tempo-
rum, locorum subseruiunt. Quam varietatem multum Cura past.
laborauit S. Gregorius vt explicaret: nec tamen, tantus par.3.
pastor quum esset, ei argumento satisfecit. Deinde alia Ezech.34.
difficultas est, ne imprudens concionator, *quod infirmum est, non consolidet; quod ægrotum est, non sanet; quod confractum est, non alliget; & quod abiectum est, non reducat*: sed contra, *vel linum fumigans prorsus extinguat*: *vel arundinem quassatam*, penitus *confringat*, vnde Christus primis prædicatoribus dixit: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.* Quod sic exponit S. Gregorius: *Sic sapienter loquatur pastor, vt eloquio sapientiæ, vnitatem audientium non confundat.* Et ad hæc omnia adolescentulus præstanda idoneus erit? Scilicet vt in Ecclesia fiat, quod in republica Græcorum cum eius pernicie accidit. *Prodierunt oratores, adolescentuli, noui.* Vnde grauiter & sapienter S. Gregorius: *Admonendi sunt quos ab officio prædicationis imperfectio & ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit, quod pulli auium si ante pennarum perfectionem volare appetunt, vnde ire in alta cupiunt, inde in ima merguntur, quodque structuris recentibus, nec dum solidatis si tignorum pondus superponitur, non habitaculum, sed ruina fabricatur; quodq; concepta proles, ante tempus nata, non domos, sed tumulos replent.* Sed legant, tales, vt sui muneris magnitudinem magis intelligant Chrysostomi libros de sacerdotio, Gregorium Magnum de cura pastorali, Gregorij Nazianzeni Apologeticum, Augustini librum de pastoribus, & inter modernos Ludouicum Granatensem de ratione concionandi.

(Marginalia: Marc.9. — Cura past. par.2. cap.4. — Cura past. par.3. c.26.)

2. *Factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto.*

1. Reg.5. LOCVS moralis de solitudinis bono, ei necessario qui Deo specialius seruire, vel arctius frui vult. Conuersatio enim, vel saltem affectio mundana, cum Dei speciali seruitio & fauore consistere non potest. Nunquam Dominus permisit vt in eodem altari arca Testamenti,

menti, & idolum Dagon simul essent. Deus animæ sanctæ, cui reuelare sua secreta voluit, dixit per Oseam: *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.* Neque aliud est quod per Apostolum dixit: *Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus, vt ei placeat, cui se probauit.* Sicut Ioannem ad prædicationem, sic Moysen ad principatũ populi sui Deus vocauit in deserto: & volens loqui familiariter Moysi, tollit eum seorsim in monte Sinai. Angelus consolatur Agar in solitudine deserti. Elias extra vrbem & in spelunca erat, quando ei familiariter loquitur Dominus. Quando Dominus cor nostrum solum inuenit, ab omni vana cupiditate vacuũ, à cura, solicitudine, perturbatione liberum, tunc cœnaturus nobiscum sedet. Qui *enim ad ostium nostrum stat pulsans, non intrabit & canabit, nisi aperiamus ei.* Non autem aperitur cor Deo, nisi claudatur mundo: quia *nemo potest duobus dominis seruire: sed aut vnum odio habebit, & alterum diliget; aut vnum sustinebit, & alterum condemnet.* Hæc est solitudo quam Deus diligit ei soli adhærere, soli seruire, soli vacare. Hanc mirabiliter adiuuat solitudo externa, conuersationis & familiaritatis humanæ fuga, quam tot sanctissimi viri in desertis & solitudinibus victitando sectati sunt: quos in numero sapientum iustorum Apostolus ponens ait: *In solitudinibus errantes, in speluncis & cauernis terræ, quibus dignus non erat mundus.* Ad hos proximè accedunt, qui à communi hominum vita segregati claustrisque conclusi, cœnobiticam, & monasticam vitam agunt. Quod genus hominum dum hæretici horum temporum nec in suis sectis vllo modo admittunt, atque in Catholica superbè irrident, ideoq; & D. Ioannis desertum praua & ridicula interpretatione peruertere student; ostendunt manifestè, nec vllum diuini Spiritus gustum se habere, nec hoc Euangelium intelligere, vel certè intelligere velle: sicuti in altero nostro Promptuario docuimus. Sed hanc solitudinem omnibus affectandam, vt quantum fieri possit, & quantum communis vitæ necessitates concedunt, à conuictu, conuersatione & familiaritate nimia hominum (nisi fortè bonorum, quorum exemplis & consuetudine proficias) se subducere, quam sit virtuti & pietati res necessaria, pulchrè docet Seneca,

Osea 2. *2. Tim. 2.* *Exempla.* *Exod. 3. & 19.* *Genes. 21.* *3. Reg. 19.* *Apoc. 3.* *Matth. 6.* *Heb. 11.* Locus cõtra hæreticos.

Epist. 7. *Quid tibi vitandum præcipue existimem, quæris? Turbam. Ego certe confiteor imbecillitatem meam. Nunquam mores quos extuli fero. Aliquid ex eo quod composui, turbatur, aliquid ex his quæ fugaui, redit. Auarior redeo, ambitiosior, luxuriosior, imo verò crudelior & inhumanior; quia inter homines fui. Subducendus populo est tener animus, & parum tenax recti: facile transitur ad plures: Vnum exemplum luxuriæ aut auaritiæ multum mali facit. Conuictor delicatus paulatim eneruat & mollit. Vicinus diues cupiditatem irritat. Malignus comes, quamuis candido & simplici rubiginem suam affricuit. Quid tu accidere his moribus credis, in quos publice factus est impetus? Necesse est aut imiteris, aut oderis. Vtrumq; autem deuitandum est: ne vel similis malis fias, qui multi sunt, vel inimicus multis, quia dissimiles sunt.* Hęc ille non minus sapienter quã eleganter, Et rursum alibi: *Sicut per frequẽtia vrbis loca properanti, in multos incursitandum est, & alicubi labi necesse est, alicubi retineri: alicubi respergi, ita in hoc vita actu dissipato & vago multa impedimẽta, multa querelæ incidunt. Alius spem nostram fefellit, alius distulit, alius intercepit. Non ex destinato proposita fluxerunt.* Ita videlic. multas animi perturbationes affert, variè & multum à Deo distrahit illa vita communis, quę negotiorum curis plena, quæ cupiditatũ spinis & aculeis vndiq; obsessa est: quam tamen ferè omnes insano appetitu affectant.

De ira lib. 3. cap. 6.

Propter hanc seu insaniã, seu seruitutem volũtariam, tam multa peccamus, vt ob eam solam (si alia non essent) quotidianam pœnitentiam agendam esse doceat S. Augustinus. *Nõ solùm* (inquit) *propter vitæ humanæ mutabilitatem & ignorantiam, & propter diei malitiam, quæ vtinam sufficeret; sed etiam propter ipsum puluerem mundi huius, qui per itinera consulendi, consulentium pedibus adhærescit, & damna quæ in ipsa negotiosissima dispensationis actione contingunt, quotidianam debemus agere pœnitentiam. Sed si hoc dispensatores verbi Dei, & ministri Sacramentorum eius, milites Christi; quanto magis cætera stipendiaria multitudo, & quædam prouincia magni Regis! quanto magis Ecclesiæ prouinciales sæcularibus negotijs obligati, qui quamuis ab omnibus flagitijs & facinoribus immunes esse debeant, tamen propter administrationem rerum familiarium & coniugiorum arctissima vincula tam multa pec-*

Hom. 50. ex homil. 50. cap. 6. & 7.

cant,

cant, vt non tam de istius mundi puluere aspergi, quàm luto oblinire videantur! Istæ & aliæ considerationes, totas Ægypti & Thebaidis solitudines à tempore S. Antonii vsq; ad infaustam Occidentis & Orientis diuisionem, sub Constantino IV. eiusque successoribus Iconomachis, per annos ferè quadringentos, eremitis sanctissimis viris repleuit: qui postea per Italiam, Germaniam, Galliam totumque Occidentem passim floruerunt, donec cœnobiorum & collegiorum claustra omnes solitudinis huius diuinæ amantes in suum sinum receperunt. Huius porrò solitudinis quanto amore affecti, quanta cura & sollicitudine eius præditi fuerint sancti & optimi quique viri, multorum exempla ostendunt. S. Elizeus ita humanas familiaritates fugiebat, vt etiam hospitis suæ, quæ multoties domi suæ eum receperat, nomen ignoraret; & iubens eam per Giezi ad se vocari, *Voca*, inquit, *Sunamitidem illam*. Pior monachus, paterna domo relicta, sic solitudinem adamauit, vt aliquot post annis à sorore visitatus, non nisi clausis oculis eam alloqui voluerit. D. Bernardus per annum integrum in vna cella agens, eam exiens, nesciebat vtrum adhuc desuper celata, vel testudinea domus esset. Virginem quandam, quæ se ab omniũ virorum oculis remouerat, transiens per locum S. Martinus Episcopus loci inuisere voluerat. At illa per alteram mulierem se excusans, nec ab eo videri voluit: quod ille & æquo animo tulit, & vehementer laudauit. S. Hugo Episcopus Gratianopolitanus, quum per annos quinquaginta populum rexisset, nullam vnquam fœminam sic aspexit, vt si occurreret, ex consideratione vultus posset agnoscere. Sed & dicebat idem, viros ipsos non nimium vel attentè vel frequenter contuendos; per communionem quippe humanæ mutabilitatis atque compassionis fieri, vt affectiones aspecti ad memoriam aspicientis frequenter recurrant, & de conspecto irato iratus, de tristi tristis, de lasciuiente lasciuus fiat: quas passiones satis est (inquiebat) habere vnumquemque proprias: non in se transcribere opus est alienas. Sed in hoc maximè excelluit magnus ille Arsenius, primum Arcadii & Honorii Imperatorum pædagogus, postea eremita, qui etiam ipsorum monachorum, & verè spiritualium virorum con-

Exempla.

4. Reg. 4.

Nicep. li. 11. cap. 37.

Vita eius lib. 1. c. 4.

Seuer. Sul. dial. lib. 2. c. 13.

In Vita eius apud Suriũ 1. April.

In Vita eius

apud Surium to. 4. suetudinem fugiebat. Cuius rei causam rogatus, quum ab huiusmodi nō læderetur, illis verò etiam ipse prodesse posset, respondit: Ego quidem à charitate vestra multum pendeo. Sed quid agam? Non possum me diuidere Deo & hominibus. Est enim facilius ei placere quàm istis Angelorum millibus & decies mille millibus vnus est scopus, & vna voluntas, vt Deum laudent, illiusq; mandatis seruiant. Hominibus autem aliis aliæ sunt voluntates, *Pintus par. 1. dial. 5. c. 3.* scopique & instituta diuersa: & ideo est eis, vt dixi, difficilius placere quàm Deo. Porrò si sapientis esse putatur, *Simile.* tempestates marinas fugere, vt portum teneas; de rimosa & patula naui tempestiuè exire, ne naufragium facias, è domo ruinosa se subducere, ne casu obruaris: quanto magis conuersatio mundana, cum tot periculis & corruptelis coniuncta, homini sapienti cauenda est! Mare turbu- *Sene. epi. 74.* lentum vita hæc mortalis est. Vocatio cuiusque nauis est, in qua ad alterius vitæ portum nauiget; vt in naui seu mercator seu vector tranquillitatem quærit, sic in suo quisque vitæ genere. Iam verò *Quemadmodum Neptuno plus debere se iudicat, ex his, qui eadem tranquillitate vsi sunt, qui plura & pretiosiora illo mari vexit, & animosius à mercatore quàm à vectore naulus soluitur, sic huius pacis beneficium altius ad eos peruenit, qui illa bene vtuntur.* Vitam autem solitariam, illam nauem esse, vitam inquam à curis & cupiditatibus mundi remotam docere possunt *In quæst. fusè dispu. res. ad q. 6.* communis & negotiosæ vitæ pericula, quæ sic paucis D. Basilius complectitur: *Meditatio & oratio* (actio ad salutem inprimis necessaria) *inter frequentes distractiones & mundanas occupationes integra seruari non potest. In seculo qui plurimorum peccata videt, in comparatione deteriorum se optimè vitam agere existimat:* sic de propriis peccatis non conteritur. Deinde *rerum terrenarum memoria obrutus non solum non delicatur in Deo*, & sic lucrum cessans patitur; *sed etiam ad diuinorum iudiciorum obliuionem & contemptum paulatim inducitur*, in quo maximum damnum emergens incurrit. De hac materia in aliis Euangeliis plura.

Vide Dom. 11. post Pent. text. 3. & alias ibi annotatas.

3. *Prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.*

LOCVS moralis de prædicatione pœnitentiæ neceſſaria. Nam de ipſa pœnitentiæ qualitate & neceſſitate ad remiſſionem peccatorum per Chriſtum conſequendam, in altero Promptuario contra hæreticos diximus. De eius quoque virtute & efficacia circa pœnitentiam Magdalenæ, eodem in libro diſputauimus. Nunc de ipſa prædicatione pœnitentiæ neceſſaria, quædam ad mores pertinentia proferemus. D. Ioannes populo multis & magnis flagitiis onerato pœnitentiam, & nihil quàm pœnitentiam prædicabat: hodiè, quum *totus mundus in maligno poſitus ſit*, pauci eam prædicant. Quod Oſeas de ſuo tempore ſcribit; hodie veriſſimum eſt: *Non eſt veritas, non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra. Maledictum & mendacium, & homicidium, & furtum & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit.* Quod Eſaias quoque dixit: *Omne caput languidum, & omne cor mærens; à planta pedis vſque ad verticem capitis non eſt in eo ſanitas*; de hac deploratiſſima tempeſtate noſtra nimis verum eſt. Hæreſes enim hodiernæ, dum ſuperſtitionibus mederi volunt, vniuerſum Dei cultum peſſundederunt; & vt non minus verè quàm eleganter dicebat Thomas Morus: *Suſtulerunt hypocriſin, & impudentiam ſubſtituerunt; vt qui antè religionem ſimulabant, nunc in impietate glorientur.* Certè in Anglia hæretica, ita vna carnis libido non impunita tantùm, ſed inculpata, nec inculpata modò, ſed collaudata; nec & collaudata tantùm, ſed & publicè remunerata, atque adeo honorata, prorſus dominatur: vt in ea nunc hæretica gente vſu euenerit, quod aliquando euenire poſſe metuebat Auguſt. ſcribens in hæc verba: *Tanta eſt peruerſitas generis humani, vt aliquando metuendum ſit, ne caſtus erubeſcat inter impudicos.* Non enim in aula tantùm regia (vbi qui non fornicatur, vel non amicus Principis, vel non aula dignus, vel etiam Papiſta reputatur) ſed per totum ferè regnum deſpectui habetur, qui coniugalem caſtitatem religiosè ſeruat; honoratur verò, & pro indubitato

Pœnitentię prædicatio neceſſaria.

1. Ioan. 5.

Oſea 4.

Eſaia 1.

In vita eius c. 12.

Angliæ hæreticæ deprauatio.

Lib. de decem chordis c. 9.

pro

Protestante ad Reipublicæ administrationem vocatur, qui egregiè libidinatur. Hoc vnum autem crimen quam multa alia vel præcedant, vel subsequantur, vel pari gressu comitentur, gula, ebrietas, luxus, mendacia, rapinæ, Dei obliuio, proximi contemptus; tum criminis natura docet, tum experientia & euidentia facti demonstrat. Et tamen in eo quidem regno nunquam (sola fides enim saluificans contradicit) aliis autem in locis vbi similia

Isa.30. peccata, etsi non tanto impetu, nec sic sine fronte gras-

Ezech.13. santur, rarissimè prædicatur pœnitentia in remissionem peccatorum, sed aliud potius quodcumque tractatur ar-

In vita eius c.12. gumentum. *Loquuntur placentia* verbi prædicatores plerique, *& consuunt puluillos sub vnoquoque cubito: dicunt, Pax pax, vbi non est pax.* Quos ignauos & molles animarum curatores satis apta hypotyposi descripsit Thomas Morus, *Sicut*, inquit, *astuta mater tenerum paruulum, qui nimium diu in lecto stertuit, & iturus ad scholam plorat, virgam metuens, blandis verbis & promissis emittit, omnia illi salua pollicens, vel quia tam serum non est, vel quia præceptor hac vice indulgebit: nec quam pœnam in schola luat, pensi habet, modò hilari vultu cum suo butyraceo eum à se dimittat: sic multi animarum curatores diuitibus, & voluptariis placentia loquuntur, ad mortem properantes, & à pœnis infernalibus sibi metuentes, vana spe lactant, omniaque salua pollicentur, vel quia non ita grauiter Deum offenderunt: vel quia misericors Deus facilè indulgebit; nec quas postea in inferno pœnas luant, quicquam curant, modò eos in hac vita non contristent, sed beneficos & liberales ergà se dimittant.* Et tales quidem illi, sicut ignaui pastores qui ouiculas suas potius ad syluas suauiter pergere sinant vbi à lupis deuorentur, quam vel baculo, vel sibilo, vel telluris iactu à via, quam ceperunt, deflectere, aut hanc vel illis, vel sibi quasi molestiam facessere velint. Aliter maximus ille & peritissimus Ecclesiastes Ioannes Chrysostomus: qui, quo primùm die in Pontificiali Cathedra Patriarchatus Constantinopolitani præsente Imperatore Arcadio, multisque Episcopis summo cum honore collocatus fuit, sic suum ad eos sermonem exorsus est: *Nos qui ineffabilibus Dei rationibus ideò ad vos venimus, vt voluntatem eius testificemur, hoc primum*

Simile. Simile. Exempla. *In vita eius apud Suriū per Simeonem Metaphrastem 27. Ian.*

ver-

verbum à Christo & diuino eius persecutore accipientes, vobis annunciamus & suademus. Pœnitentiam agite, propè est enim regnum cælorum. Hæc autem non dubitabo vobis assiduè reuocare in memoriam. Hæc neminem reuerentes, neque dies timentes, ad vos loquemur. Hæc prima eius prædicatio fuit, quum illi ciuitati & populo præesse inciperet, in quo vitia & flagitia plurimum abundabant. Sed Prophetarum & Apostolorum exempla magis mouere debent. Esaiæ, Ieremiæ, Ezechielis, Oseæ, Amos, Ioel, Ionæ, & omnium fere Prophetarum verba nihil sunt aliud, quàm acerrimæ contra peccata conciones, & quæ ad pœnitentiam hortantur. Petrus Simonem Magum, Paulus fornicarium Corinthium, insensatos Galatas, ac denique ipsum Petrum non ambulantem secundum veritatem Euangelii ad pœnitentiam reuocat, acriter increpat, & in faciem arguit. Porrò quum duæ sint prædicatoris partes, cantare & lamentari, de quibus Christus in Euangelio dicit, *Cantauimus vobis, & non saltastis; lamentauimus vobis, & non plaxxistis*, multi hodie prædicatores cantant suis auditoribus, vt saltent, sed pauci lamentantur, vt plangant. At posterius istud primò fieri oportuit, & ante omnia. *Quemadmodum enim medici primum imponunt cataplasmata magis efficacia, & deinde rupto vulnere, ea quæ leniunt, sicut patres filios suos videntes incompositis moribus, prius verberibus corripiunt, postea admonent & solantur: ita & concionator post increpationem consoletur auditores*, Agricola prius terram fodit, aratro vertit, glebas frangit, vepres & spinas radicitus euellit; postea optima grana terræ mandat: sic concionator prius vitia euellet, pœnitentiam prædicare, gehennæ metum incutere debet, postea Christi promissiones, Dei misericordiam, cœli gaudia proponere. Pictores non prius nouos colores appingunt, quam veteres abraserint. Sic Christus, sic Ioannes, sic Prophetæ, sic Apostoli, primò pœnitentiam cum fide, postea primarias virtutes, & Dei beneficia docuerunt. Postremò tales maximè concionatores laudant sancti Patres, qui ad compunctionem mouent, & pœnitentiam inculcant. *Docente te in Ecclesia*, ait Sanctus Hieronymus, *non clamor populi, sed gemitus suscitentur. Lacrymæ auditorum, laudes tuæ sint.*

Actor. 8.

Luc. 7.

Simile.

Chry. lib. 7. in Gen.

Simile.

Ad Nepotian.

Rursum

In com. in Esa. c. 3. Rursum alio in loco: *Ille est doctor Ecclesiasticus, qui lachrymas, non risum mouet.* Hæretici sanè veteres, sicut nostri hodie in Anglia, plausus & acelamationes auditorum studiosissimè affectabant.

Hist. Eccl. li. 7. c. 26. De Paulo Samasateno sic scribit Eusebius: *Ab auditoribus non fauorem, neque plausum sperare solum, sed theatrali more oraria moueri sibi expectabat, & vocem tanquam de caueis dari.* Similem applausum quum Catholicis suis Doctoribus redderent, grauiter id SS. Patres tulerunt, vt videre est apud Chrysostomum & Augustin. Quum in quadam concione acclamarent auditores, sic ad eos Chrysost.

Conc. 3. de Lazaro. *Tacete, qui hæc auditis, Multo maiorem habeo vobis gratiam pro silentio, quam pro plausibus, propterea quòd plausus quidem ac laudes me faciunt gloriosiorem: silentium verò vos reddit compositiores.*

Serm. 5. de verb. Domini. Nec multum dissimiliter Sanctus Augustinus: *Laudes istæ vestræ grauant nos potius, & in periculum mittunt. Toleramus illas, & tremimus inter illas. Tamen fratres mei, istæ laudes vestræ folia sunt arborum, fructus quæritur.* Certè de Lutheranorum primis concionibus, quum nouum hoc Euangelium orbi propinaretur vt calix Babylonius,

In Episto. ad frat. infer. Germ. scribit Erasmus, auditores Lutheranos sic ab illis domum rediisse, feros & arrogantes, & audaces, ac si non ab Ecclesia Christiani, sed à prœlio milites reuerterentur. Iam si turpe est, in causis ciuilibus ad gratiam loqui, & assentatorem agere; quanto magis in causa salutis æternæ, eos qui magistrorum locum tenent, suorum affectibus subseruire; quasi nihil inter oratorem forensem & prædicatorem Ecclesiasticum interesset!

Aelianus var. hi. l. 9. *Apophthegma.* Quo in genere falsò Demosthenem taxauit Diogenes. Is quodam tempore prandium in caupona sumebat; quumque videret prætereuntem Demosthenem, eum inuitabat. Qui cùm renueret, *Putas*, inquit, *o Demosthenes, hoc esse tibi decori, si in cauponam ingrediaris, quum nulla dies prætereat, quin dominus tuus intrò veniat? populum intelligens, & de plebe singulos: quoniam concionatores & oratores multitudinis quodammodo serui existunt.* Hæc ille.

1. Cor. 7. Quòd si illa est libertas Christiana omnibus communis, vt nullius affectibus seruiant, iuxta illud Apostoli: *Empti estis pretio magno, nolite fieri serui hominum*; quanto magis illa est libertas Euangelica verbi prædicatoribus propria, vt in tanto munere

munere non placentia, sed salutaria loquantur; nec prurientibus auribus, sed animis auditorum consulant, iuxta illud etiam Apostoli: *Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.* Mouere hæ considerationes debent verbi tractatores, vt à pœnitentiæ prædicatione, in tanta vitiorum colluuie & exundantia prorsus necessaria non abstineant: quas etiam populo proponere poterunt, vt id prædicationis & doctrinæ genus æquanimius ferant. Galat. 2.

4. *Rectas facite semitas eius.*

Locvs moralis de viis iustorum rectis, per quas in hac vita ambulandum est; Rectæ enim semitæ iustorum, Dei vocantur; quia secundum Deum sunt, quia Deum authorem habent, quia ad Deum ambulantẽ perducunt, De hoc dicit Scriptura: *Iustum deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei.* Et ne quis ambigat, quæ sint hæ viæ rectæ; statim subiungit: *Honestauit illum in laborib. & compleuit labores illius.* Via ergo laboriosa, quæ via virtutis, via pœnitentiæ, via Crucis Christi est, semita recta est, per quam suos iustos deducit Dominus. De hac ipse Dominus dicit: *Qui vult venire post me,* (hoc est, qui vult ambulare vias meas, & rectas facere illas, non aberrando, neq; ad dextram, neq; ad sinistram) *tollat crucem suam quotidie, & sequatur me:* Sed quæ est illa crux nostra? Explicat paucis verbis Basilius: *Præparatio ad mortem pro Christo, mortificatio membrorum super terram, ad omne periculum pro Christi nomine suscipiendum sedato animo accedere, & erga hanc præsentem vitam affectum non esse: hoc est, suam crucem post Christum tollere.* Hanc ob causam dixit Propheta Regius: *Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras,* vt videlicet fieret, quod sequitur: *Perfice gressus meos in semitis tuis, vt non moueantur vestigia mea.* Hanc quoq; viam se tenuisse Apost. docet dicẽs: *Semper mortificationẽ Iesu Christi in corporib. nostris.* Nẽpe vt vita Christi erat ærũnis plena, quæ pauperiẽ, quæ famẽ, quæ sitim pertulit, (*non enim habuit, vbi reclinaret caput suũ, esuriit in deserto, & sitiuit ad puteũ Iacob:*) q̃ verbera, quę spinas, quæ alapas sustinuit; quæ deniq;

Virtutis via laboriosa.

Sap. 10.

Luc. 9.

In regu. bre. resp. ad q. 6.

Psalm. 16.

1. Cor. 4.

Luc. 9.

Matth. 4.

Ioan. 4.

denique crucem, & in cruce clauos ac lanceam tulit, in ipsis corporibus nostris (ait Paulus) manifestetur, non in sola præparatione animi, non in nuda gratiarum actione, vt somniant delicati hæretici, sed in liuore, macie, pœna, acerbitate corporea, conspicua & illustris appareat. Hoc est, Christum sequendo, ad quem Ioannes manu duxit, *rectas facere semitas eius*. Ad hanc viam hortatur Paulus: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram*. Et quemadmodum Christus de se ipso dixit: *Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam*; sic de nobis Paulus dicit: *Oportet nos per multas tribulationes intrare in regnum Dei*. Qua de re superius plura diximus.

Coloss. 3.

Luca 14.

Actor. 14.

Prouer. 4.

De his semitis iustorum rectis dicit Scriptura: *Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem. Via impiorum tenebrosa, nesciunt, vbi corruant*. Vtrumque explicabitur; nam humano ingenio vtrumque contrario se modo habere videtur via voluptatum, honorum, diuitiarum, splendida & lucida; via patientiæ, paupertatis, mortificationis, obscura & tenebrosa. Sed ad viam impiorum quod attinet, qui per agros niue coopertos aliquamdiu ambularunt, (quorum via pulcherrima apparet) quum hospitium ingrediuntur, nihil vident oculis diuturno illo & nimio fulgore perstrictis: ideoque periculosum tunc est, in transitum aliquem difficilem circa hospitii ingressum incidere, certissimè quippe corruent, nihil videntes: eodem modo qui per prospera mundi (quæ niuis instar speciosa videntur, sed falsa tantum specie oculos perstringunt) tota vita aut diutius ambulauerunt, quum per mortis ianuam in alterius vitæ diuersorium veniunt, incredibiliter attoniti de repentina illa mutatione, & noua rerum facie, nihil vident, quid de ipsis fiet. Si diuitiis, honoribus, & toto splendore illo moderatè, iustè, humiliter vsi non fuerint, sed intemperanter, iniquè, arroganter, difficilimos animarum transitus à dæmonibus vndique obsessos, superare nullo modo poterunt. Sic impiorum via verè tenebrosa est, quia tenebras & caliginem animo, nisi cordatissimo affundit, & nesciunt, vbi corruant. Quare de illa dicitur: *Et via, quæ videtur homini recta, nouissima autem*

Simile.

Prouer. 14.

eius ducunt ad infernum. Contra iustorum semita vt lux splendet, & de sapientia, quæ via iustorum est, Scriptura iterum dicit: *Viæ eius, viæ pulchræ, & omnes semitæ illius pacificæ.* Non pulchræ tantum, sed & pacificæ seu faciles dicuntur, & in nostro Euangelio *semitæ rectæ. Rectas facite semitas*, id est, sic ambulate, vt non nisi per semitas rectas ambuletis. vnde Sapiens: *Qui ambulat simpliciter* (hoc est recte) *saluus erit: qui peruersis graditur viis* (id est, per obliqua & deuia peccatorum) *concidet semel.* Sunt autem viæ iustorum viæ rectæ, faciles, pacificæ; viæ pulchræ, perspicuæ & planæ, denique etiam iucundę & delectabiles, iuxta illud: *In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis*: sed spiritui, non carni; animo, non corpori; interiori homini, non exteriori, denique nouo homini, non veteri. Per has quippe vias carni, corpori exteriori & veteri homini asperas, difficiles, iniucundas, animus iusti manet rectus, hilaris, & perpetua veraque voluptate affluens; idque propter solam *charitatem Dei diffusam in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*: qua dilatatus corde Propheta dixit: *Viam mandatorum tuorum cucurri, quum dilatasti cor meum.* Et alius Propheta similiter: *Qui sperant in Domino* (id est, amando sperant; non enim sperare ab aliquo bonum possumus, de cuius erga nos amore dubitamus, vel quem ipsi non amamus) *mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ current, & non laborabunt; ambulabunt, & non deficient.* Sic Paulus, multis enumeratis difficultatibus, & maximis: *In his omnibus, superamus propter eũ qui dilexit nos.* Quare describit ipse in se has iustorum vias, foris obscuras, intus pulchras; foris duras, intus pacificas. *In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur; aporiamur, sed non destituimur; humiliamur, sed non confundimur; persecutionem patimur, sed non derelinquimur; deiicimur, sed non perimimus.* Et paulo post iterum: *In omnibus exhibeamus nos ipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis.* Hæ sunt viæ foris, asperæ & obscuræ, corporis mala. Sed vide nunc animi bona & vias pulchras atque pacificas. Sequitur: *In castitate, in scientia, in longa-*

Prou. 3. Prou. 28. Psal. 118. Rom. 5. Psal. 118. Esaia 40. Rom. 8. 2. Cor. 4. 2. Cor. 6.

longanimitate, in ſuauitate, in Spiritu ſancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei. Denique ſtatim vtrumque pulcherrima cõtentione connectit: *Per arma iuſtitiæ à dextris, & à ſiniſtris; per gloriam, & ignobilitatem; per infamiam, & bonam famam; vt ſeductores, & veraces, ſicut qui ignoti, & ecce cogniti; vt caſtigati, & non mortificati; quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes; ſicut egentes, multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes; tanquam morientes, & ecce viuimus.* Hæc eſt via iuſtorum, intus pulchra, foris horrida: hæ ſemitæ rectæ, foris obſcuræ, intus pacificæ & lucidæ. Hinc aliæ Scri-
Pſal.30. pturæ de ſponſa Dei, quæ anima iuſti eſt: *Omnis gloria fi-*
Cant.1. *lia regis ab intus eſt. Nigra ſum, ſed formoſa. Nolite cõſiderare quod fuſca ſum, quia decolorauit me ſol:* id eſt, ardens charitas hęc mihi omnia imperauit, & à me extorſit. Pulchre
In Declã. de bonis deſerend. D. Bern. *Quid laborioſa quæque & humilia conuerſationis noſtræ tã ſedulo numeratis? Saga cilicina ſunt, & pelles arietum rubricatæ, quibus interna tegitur gloria, vt illæſa à pulueris & imbris iniuria conſeruetur. Nolite mirari. Neque enim triſtitiæ aut neceſſitatis eſt exterior iſte neglectus, ſed occulti ſplendoris, & exultationis internæ.* Huc etiam pertinet quod Pſalmiſta dixit: *Nunquid adhæret tibi ſedes ini-*
Pſal.93. *quitatis, qui fingis laborem in præcepto?* An non fictus in præcepto labor eſt, onus Chriſti leue, iugum ſuaue, crux inuncta? vident enim homines carnales iuſtorum cruces, ſed non vident quæ illis coniuncta ſunt ſpiritualis lætitię
Pſal.93. vnguenta, de quibus ibidem Dauid: *Secundum multitudi-*
Stella in Lucæ 3. *nem dolorum meorum, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Rurſum, vt via vel iter rectum ſit, opus eſt vt medium extremis conforme ſit. Qui vellet Pariſijs Romã tendere, magnum faceret diſpendium ſi per Neapolim trãſiret. Rectam igitur facimus viam, ſi vt vltima primis, ſic media vtriſque conueniunt. Exordium vitæ noſtræ ploratus & gemitus. Finis vitæ noſtrę labor & dolor, quia mortis anguſtiis nihil triſtius; adeo vt ipſe Apoſtolus di-
2. Cor.15. xerit: *Cupimus ſuperueſtiri, ſed non expoliari.* Haud dubie vita reliqua conformis eſſe debet, vt recta ſit, ſibique ſi-
Matth.6. milis. Ideo Chriſtus: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Quumque diues purpuratus, & Lazarus vlcero-
Lucæ 16. ſus, diuerſas vias ambulaſſent, ille *recipiens bona in vita ſua*,

sua, cruciatur in altera; hic autem mala accipiens, in sinu Abrahæ quiescit. S. Iob ex hac consideratione, de principio & fine vitæ suæ dixit: *Nudus egressus sum de Vtero matris meæ: & nudus reuertar illuc.* De medio cursu dixit: *Dimitte me Domine* (in hac videlicet vita) *Vt plāgam paululum dolorem meum, antequam Vadam ad terram tenebrosam, &c.* Hæc vita recta iustorum, cuius medium totum cum extremis conforme est. Contra vero, *in circuitu ambulant impij*: rectum cursum non tenent. Sicut iumenta ad molas alligata, cum continenter in orbem ambulent, eodem tamen semper in spatio reperiuntur; & fracto laboribus corpore, ipsa tamen vltra exigui loci fines progressa non sunt: sic voluptuarij & impij, quum assidue in corporis libidinibus, mundique vanitatibus intricentur, in hisque depressi inhærescant, ad spiritus fastigium nunquam euadunt, ad cœlestia nunquam aspirant, ad viam virtutis carpendam nunquam se attollunt, denique rectas Dei semitas nunquam faciunt, sed inexhausto cursu, in orbem perpetuo incitati feruntur, & eodem vnde mouerant, perpetuo referuntur, quasi qui ab iniqua seruitute, in qua detinentur, liberari nequeant. Totam ergo vitæ nostræ reformationem hæc verba significant: *Rectas facite semitas Dei nostri.*

Iob 1. *Iob 10.* *Psal. 11.* *Basilius Con. monæ. cap. 9.* *Simile.*

5. *Omnis vallis implebitur.*

LOcvs moralis de pusillanimitate, seu imaginaria difficultate circa vias Domini rectas tollenda. Vt enim rectæ viæ fiant, difficultates tollantur, loca depressiora replenda sunt, & reliquæ vitæ coæquandæ. Locus depressus in corde, est quædam eius ignauia, & vecordia, & timiditas inanis, quæ vtilitatem & progressum spiritualem in vijs Domini tenendis, hoc est, in mandatis eius custodiendis, impedit ac remoratur. Hic defectus (nam de defectu circa vias Dei non de virtute aliqua, qualis humilitas in primis est, loquitur hic Propheta Esaias) ante omnia tollendus est. Hic defectus, hæc pusillanimitas, hæc cordis ignauia, & inanis trepidatio mentis in causa fuit, cur filij Israel mirarentur magnitudinem gigantum

Pusillanimitatis vitium.

Num.13. terræ promissionis, & murmurarent, dicentes: *Nequaquam ad hunc populum possumus ascendere, quia fortior nobis est.* Hæc ignauia fecit vt in exercitu Gedeonis, viginti duo millia virorum, qui formidolosi & timidi erant, reuerterentur, solis decem millibus relictis, ex quibus etiam soli trecenti remanserant, reliquis dimissis. Sed illos Deus grauissime puniuit, & terra promissionis priuauit; per hos victoriam nobilem adipisci voluit. Sicut autem qui flumen transmittunt, monendi sunt, ne aquas rapido impetu currentes aspiciant, sed oculos alio deflectant: ita qui vias Dei ambulare volunt, non naturæ suæ imbecillitatem, sed Dei gratiam intueri; nec suis, sed gratiæ viribus, quæ in virtute ardua videntur, metiri debent. Vnde D. Ambrosius: *Nemo dura putet esse, quæ iusta sunt. Non enim ex infirmitate nostra vis æstimanda iustitiæ est, qui durum putamus esse, quicquid per imbecillitatem animi ferre non possumus.* Contra hanc animi mollitiem & ignauiam dicit aperte Scriptura: *Mandata eius non sunt grauia.* Et Christus, vt has valles impleret, timiditatem & animi ignauiam auferret, clara voce profitetur: *Venite ad me omnes qui laboratis,* (laborat autem proprie qui oneri succumbit, & cui grauia & dura omnia videntur quæ præcipiũtur) *& onerati estis;* id est, onera grauia vos ferre putatis; *& ego reficiam vos,* id est, *Spiritus vitæ* quem ego dabo, *liberabit vos à lege peccati*, ab onere, à iugo, à tyrannide eius. *Peccatum nõ dominabitur vobis, quia non estis sub lege, sed sub gratia.* Idcirco apud Matthæum addit. *Tollite iugum meum super vos: Iugum enim meum suaue est, & onus leue.* Lex sancta iugum vocatur, quia iugum à duobus iunctis animalibus portatur. Qui se iugo Christi voluntarie submittit, non solus laborat, sed Christus cum illo coniunctus, iugum pariter portat. Sic Paulus quum dixisset. *Plus omnibus laboraui,* adiecit, *Non ego autem: sed gratia Dei mecum.* Rursum onus Christi est leue; quia sicut auis alis, quas portat, non grauatur, sed ad volandum aptior redditur; sic mandata Christi non addunt pondus, sed alleuiant: quia sic iubet facere, vt det quod iubet. Ideo enim lex mandatorum *non euacuatur per fidem Christi, sed statuitur per fidẽ*, vt Apostolus dixit, quia *fides impetrat gratiam, quâ lex impleatur*, vt exponit

Margin notes: Iud.7. — Simile. — Serm.14.in Psal.118. — 1.Ioan.14. — Matth.11. — Rom.8. — Rom.6. — Matth.11. — De contẽp. mundi. par.2.c.12. — 1.Cor.3. — Rom.3.

ponit Augustinus. Fides autem impetrat gratiam, quia credentibus, & non nisi credentibus, datur hæc gratia Spiritus sancti; quæ est *Charitas diffusa in cordibus*, cuius tanta vis est, *vt sit valida sicut mors.* Vnde alibi Augustinus: *Cui mandata Dei videntur grauia, non accepit charitatis donum, vnde fiant leuia.* Sic ergo valles implētur per Christum, vt recte fiant semitæ eius, qui naturalem illam bene operandi imbecillitatem & pusillanimitatem, eius gratia sustulit, nouis adiectis viribus, & facta noua creatura. Quam nouitatem & vallis repletionem pulchre in seipso describit B. Cyprianus. *Postquam*, inquit, *cœlitus spiritu hausto, in nouum me hominem natiuitas secunda reparauit, mirum in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa, facultatem dare quod prius difficile videbatur, geri posse quod impossibile putabatur; vt esset agnoscere terrenum fuisse, quod prius carnaliter natum delictis obnoxium fuisset.* Hæc ille. Vides quam multæ valles, & depressa loca, noua Baptismatis gratia impleta fuerint, Vide simile exemplum in conuersatione S. Augustini, infra Dominic. post Pentec. text. 3. Non igitur mandatorum difficultati, sed nostræ ignauiæ deputandum est, si in via illorum quasi in sabulo hæremus, & pusillanimitate deiecti succumbimus. *Qui mollis & dissolutus in opere suo fuerit, frater est sua opera dissipantis.* Rursum: *Dicit piger: Leo est foris in medio platearū occidendus sum.* Iterum dicit Ignauus: *Sciebam quia homo durus es ideo timens abij, & abscondi talentum meum.* Sed hunc seruum inutilem cum suo timore eiicit Dominus in tenebras exteriores. Et de pigro illo addit Scriptura: *Per agrum hominis pigri transiui, & ecce totum repleuerant vrticæ*, id est, totus otio & desidia vacabat. *Otiositas autem multam malitiam docuit.* Vrtica quippe recte figurat acediam. Nam habet molle folium, sed in folio aculeum pungentem. Tunc autem pungit, quum molliter & obiter attingis; si autem fortiter stringas, non pungit. Sic acedia in mollitie remissionis aculeum pungentem habet, & multas tentationes adfert; sed actione feruenti compressa, pungere desinit. Ad hanc pigritiam, ignauiam, pusillanimitatem, & inanem difficultatum opinionem, ac metum suorum animis eximendum

De Spiritu lib. cap. 2.
Rom. 5.
Cant. 8.
de perfect. iustitia.
Exempl.
Li. 2. epi. 21.
Prou. 18.
Prouer. 24.
Eccl. 33.
S. Bonau. in diata salutis, c. 7.
Simile.

Ioan.16. Christus Dominus sæpius suos hortatur, docens se illi
1.Ioan.4. malo remedium attulisse: *Confidite, ego vici mundũ*, & ite-
Matth.10. rum: *Qui in vobis est, maior est quam qui in mundo est*, &
Lucæ 12. rursum. *Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris ve-*
Matth.28. *stri, qui loquitur in vobis. Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterũt resistere omnes aduersarij vestri.* & demum: *Ecce ego vobiscũ sum omnibus diebus, vsq; ad consummatio-*
Ioan.14. *nem seculi*: & postremo: *Rogabo patrem, & alium Paracletum* (consolatorem in omnibus aduersis & arduis) *dabit vobis, Spiritum Sanctum, qui maneat vobiscum in æternum.* Sic valles implentur per Christum. Propter hoc dixit A-
Philip.1. postolus: *Omnia possum in eo qui me confortat.* & rursum à
1.Cor.12. Domino audiuit: *Sufficit tibi gratia mea, virtus in infirmitate perficitur*: id est, in maxima nostra infirmitate, maxi-
Lud. Granat. conc.1. in die Pasch. ma Dei virtus elucescit. Quemadmodum enim cum paruulo filio iter faciẽs pater, vbi via plana & facilis est, ambulare, & suis vti pedibus paruulum permittit; vbi autem ad flumen aliquod, vel difficilem locum transeundum
Simile. venitur, humeris suis eum imponit, quo fit vt paruulus plana suis, aspera alienis pedibus transiens, plus in plana
Galat.4. quam in aspera via laboret: Sic Deus pater *per Spiritum*
Rom.8. *Filij sui, quem misit in corda nostra, & in quo clamamus, Abba Pater*: in via virtutis, vbi fossæ & valles profundæ occurrunt, ad omnia magis ardua, & naturæ corruptæ difficilia peragenda, suam specialem gratiam tribuit, in facilioribus nos nobis interdum relinquit. Atque hinc sane fieri videmus, vt tam in fide quam in moribus, qui maiora crediderunt, & difficiliora præstiterunt à Deo
Ioan.1. adiuti, in minoribus hæreant, & faciliora impingant, sibi ipsis relicti. Credimus quod scriptum est: *Verbum caro factum est*: & dubitamus de eo quod etiam scriptum est,
Lucæ 22. *Hoc est corpus meum.* Ex decem mandatis nouem seruamus, & in vno, eoque minimo titubamus.

6. *Omnis mons & collis humiliabitur.*

Contra superbiam. LOcvs moralis contra superbiam, quatenus alte-
Iacobi 4. rum est, idemque maximum impedimentum quo
Psal.18. minus rectas Domini vias faciamus. Qui enim *hu-*
Lucæ 4. *milibus dat gratiam, superbis resistit*, id est, prorsus negat, qui *sapientiã dat paruulis, euangelizat pauperibus, reuelat*

sua mysteria humilibus: idem *perdit sapientiam sapiẽtum, & prudentiam prudentum reprobat. Qui humilia respicit* de propinquo, *alta à longe cognoscit. Accedet homo ad cor altũ, & exaltabitur Deus*, id est, altior illo, & sublimior erit. Nempe sicut omnia alia peccata, quasi per tertiam personam à Deo hominem separant, nimirum aut propter vtile, vt auaritia, furta, rapinæ; aut propter iucundum aliquid quod prætendunt, vt omnia peccata carnis; sola autem superbia per seipsam hominem in vniuersum à Deo separat, quasique bellum contra Deum gerit: sic è diuerso cætera peccata Deus alijs medijs punit, tollendo ea quę delectant & commodum afferunt, sed superbiam punit per seipsum, quasi pugnando contra illam. *Deus superbis resistit. Odibilis coram Deo & hominibus superbia.* Vnde docet Chrysostomus, superbiam magis hominem polluere, quam fornicationem & adulterium: *Quia*, (inquit) *fornicatio, etsi indigna venia sit, potest tamen quispiam concupiscentiam in excusationem adducere: superbia autem ne minimam habet excusationem, propter quam vel vmbram saltem venia consequatur, sed nihil aliud est quam deprauatio animi, & morbus grauissimus, nõ aliunde quam ex insania ortum ducens. Nihil enim superbo homine insanius quamuis ditissimus sit, quamuis multa hac exteriori sapientia praditus, quamuis potens, quamuis omnia qua homini exoptanda videntur, in illum congerantur. Si enim in veris bonis superbit, ingratus est, & omnium mercedẽ amittit: si in falsis & vmbraticis bonis superbit, stultus est, non tantum impius.* Quare cætera peccata diuidunt quidem à Deo, sed superbia elongat. Humiliari igitur debet, vt vias Domini rectas inambulet. Iudæi & Philosophi propter superbiam credere in Christum non potuerunt. De Iudæis Christus eis in os dixit: *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam qua à solo Deo est, non quaritis?* Quum Pharisæi Christum docentem deriderent, dixit Christus, causam irrisionis superbiam notans, *Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus. Deus autem nouit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.* De Gentilium Philosophis Apostolus dicit: *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt; qui cũ cognouissent Deum, non glorificauerunt eum, &* euanue-

1. Cor. 1.
Psal. 137.
Psal. 63.
De contẽp. mũdi part. 2. Cap. 14.
Simile.
Superbia cur grauissimũ peccatum.
Iacob 4.
Eccl. 10.
Homil. 15. in Ioan.
Ioan. 5.
Luca 16.
Rom. 1.

euanuerunt cogitationibus suis. Isti montes & colles erant, nec humiliari voluerunt, ideoque rectas Dei semitas facere non poterant. De hoc puncto in altero Promptuario multa diximus super illa verba: *Confiteor tibi Pater, &c. quia reuelasti ea paruulis*: quod ad fidei rationem attinet, quæ à superbis capi non potest. Sed nunc totius gratiæ omniumque virtutum incapaces superbos esse hic locus ostendit, humilitatem autem viam esse ad virtutem prorsus necessariam. *Quemadmodum in aqua fit, vt tãto altius ascendat, quanto illam quisquam ad ima deduxerit: & in iaculando, quantum quis ex interuallo iaculatus fuerit, tanto ponitur: sic quo animus humilior, eo altius atque sublimius operatur.* Nonne aries, retro quum cedit, fortius vrget? Qui ex arcu sagittant, quanto magis chordam retrahunt, tanto fortius sagittam emittunt. Cœlum quidem altum & sublime est; sed porta, per quam intratur, angusta est. In porta angusta demittere se oportet, qui intrare contendit. Arbores non prius fructificant, quam radices altas & profundas egerint. Excelso ædificio opus est fundamento profundo: sic vt cœlum conscendas, iaciendum humilitatis fundamentum valde profundum. Omnes fere rerum naturæ humilitatis necessitatem docent. *Sicut de fonte terreno, & de corporali fluuio* (ait Cæsarius) *non potest aliquis bibere, nisi voluerit se inclinare; ita de viuo fonte Christi, & sancti spiritus fluuio nemo aquam viuam haurire poterit, nisi se humiliter inclinare voluerit.* Hoc ille: quod adeo verum est, vt nec per situlam haurire aquam valeas, nisi ea penitus in aquam demissa. Et hanc ob causam Christus in Euangelio & seipsum fonti comparat, dicens, *Si quis sitit, veniat ad me*: & gratiam, quam suis daturus erat, aquæ assimilat, dicens, *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Facit autem humilitas ad diuinam gratiam recipiendam capaces triplici arte, ait S. Bonauent. Primo, incuruando se per orationis studium; sicut hydria se incuruat, vt aquam accipiat. Secundo, euacuando se per modicam sui reputationem, sicut etiam vas quod aquam vult recipere, vacuum esse debet. Tertio, dilatando se per animi gratitudinem; sicut aperiri vas debet, quod aquam accipit.

Sicut

In Festo S. Matthia.

Simile.

Chry. hom. 11. ad Ephe.

Similia.

Aug. de Ver. Dom. ser. 10. Homil. 30.

Cur humiles capaces gratiæ.

Ioan. 7.

Ioan. 4.

In diata salutis, cap. 26.

Sicut specula depressa, quæ ignita vocantur, radijs solaribus apposita ignem concipiunt, quod alia specula non faciunt, quæ conuexa sunt & tumescentia: sic cor humile & depressum, diuini Spiritus ignem statim concipit, quod inflata & tumida corda non faciunt: sed huius seculi amore magis oblectantur; in quo omnia sibi deberi existimant. Magna igitur humilitatis vis, virtus, & efficacia, quam acute frater Ægidius, de quo supra diximus, hoc simili explicauit & expressit. *Humilitas*, inquit, *mihi fulminis instar esse videtur, quod ferit terribiliter, nec vlla eius exstant vestigia. Sic enim humilitas omne peccatum odit & dissipat, & tamen efficit vt homo se se nihil pendat.* Alij magneti humilitatem comparant; quæ quidem non coniuncta ferro, sed ab eo diuulsa, illud ad se trahit. Sic enim humilis se à diuinis muneribus longe abesse credens, eadem ad se maxime trahit. Sed S. Bonauenturæ comparatio rem acu tangit, quam propterea breuiter explicabimus. Reuera enim omnis humilis quia deesse sibi multa, imo omnem perfectionem atque virtutem putat, propterea per orationem se incuruat, & incessanter Dei gratiam & dona implorat: contra superbus, quia sibi nihil deesse arbitratur, quia se satis iustum esse, se non in adeo multis peccare, se cæteris meliorem, aut certe æque bonum, sapientem, fortem putat, propterea non se incuruat ad orationem, sed cum superbo Pharisæo, *gratias Deo agit, quod non est sicuti cæteri homines.* Rursum omnis humilis vere se euacuat; & vacuum se existimans, esurit & sitit iustitiam: quum superbus se plenum & diuitem iudicans, nihil amplius sitit aut esurit, sed de sua saturitate sibi placens, alios præ se contemnit. Sed Deus vtrumque respiciens, *esurientes impleuit bonis, & diuites* (id est, qui sibi sic videntur) *dimisit inanes. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Tertio, omnis humilis vere dilatat & aperit cor suum Deo; quia vacuum se iudicans, desiderat impleri: & tunc fit quod Scriptura dicit: *Dilata os tuum, & ego implebo illud.* Quod totum alijs verbis Christus dixit: *Petite, & accipietis, quærite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis.* Hæc omnia humilis facit. Petit, se incuruando; quærit, quia vacuum se videt; pul-

Hector Pintus dial. par. 2. dial. 1. cap. 25.

Similia.

In vita eius apud. Sur. tom. 7.

Grana. ser. de temp. tō. 2. pa. 701.

Humiles quomodo maxime capaces gratiæ.

1

Luc. 18.

2

Luc. 1.

Matth. 5.

3

sat desiderando, quorum omnium nihil superbus facit. Necesse est igitur montes & colles humiliari, vt rectas faciant semitas Dei sui. *Cum enim* (ait Gregorius) *hominem tumere Deus conspicit, se sibi illum ostendendo relinquit, vt mens derelicta quid sit, inueniat, quæ male in se secura gaudebat.* Imo tanta est humilitatis necessitas, vt ad eam seruandam, atque superbiam longissime arcendam, graues tentationes Deus suis electis immittat, adeoq; in alia quædam peccata incidere permittat Apostolo Paulo, *ne magnitudo reuelationum eum extolleret, datus est stimulus carnis, angelus satanæ, qui eum colaphizaret.* Qua in re exclamat Augustinus: *O venenum quod non curatur nisi veneno! Caput cædebatur, ne caput extolleretur.* Vides grauissimam tentationem, eamq; vehementer vrgentem (nam *ter Dominum rogauit vt auferretur*) & in vase electionis, ne qui iam humilis erat, mons aut collis fieret. Nunc de peccato vide. *Vtilius est arroganti* (ait Isidorus) *in quodcunq; vitium labi, & humilem post casum Deo fieri, quam per elationem, superbiæ grauiorem ruinam & damnationem subire.* Sic & August. idq; præter morem suum, magna cum confidentia. *Audeo* (inquit) *dicere, superbis esse vtile cadere in aliquod peccatum apertum manifestumq;, vnde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderunt. Salubrius sibi Petrus displicuit quando fleuit, quã sibi placuit quando præsumpsit. Hoc dicit & sacer Psalmus: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Ratio autem huius rei est, quia quum cætera peccata sint manifesta, iuxta illud Apostoli; *Manifesta sunt opera carnis*, inter quę superbiam non numerat; vt facile videntur, & agnoscuntur, ita tanto facilius corriguntur (*primus enim ad indulgentiam gradus est, agnoscere delictum*, ait Cyprianus) sola autem superbia incorrigibilis est, nisi humilietur: quia hoc vitium quanto magis patimur, tanto minus videmus. Hac de causa Sancti viri, vbi periculum superbiæ, vel in se, vel in alijs viderent, dæmonum vexationem & possessionem vel sibi precabantur, vel alijs procurabant. Vtriusq; exemplum proferam. Refert Seuerus Sulpitius in vita Sancti Martini, eremitam quendam, magnis virtutibus signisque mirabilem, ad expellendam de corde suo iactantiæ vanitatem, quam incurrerat, exorasse, vt, per-

Moral. in Iob. li. 10. ca. 13.
Humilitatis necessitas.
1. Cor. 12.
De verbis Apost. ser. 3.
De summo bono lib. 2. c. 28.
De ciu. Dei lib. 14. ca. 13.
Psalm. 82.
Galat. 5.
Lib. 1 epi. 3.
Superbia Dęmonum tentatione curanda.
Dial. 1.
Exempla.

permissa in se mensibus quinque diaboli potestate, similis his fieret, quos ipse curauerat. Correptus itaque & tentus in vinculis, quinto mense curatus est, non tantum à Dæmone, sed ab elationis vanitate. Hic sanctus vt in seipso hanc pestem hoc nouo remedij genere curauit. At S. Seuerinus Archiepiscopus Coloniensis hoc fecit in alijs. Quum enim tres monachos haberet superbiæ spiritu inflatos & incorrigibiles, Deum orans, impetrauit, vt à dœmone omnes correpti vexarentur. Sic ergo per quadraginta dies obsessos, arduis abstinentiæ remedijs mancipauit. Quibus expletis, data super eos oratione, à potestate dœmonis, & à fastu mentes liberauit. Dicebat Sanctus Arsenius, superbos omnem sibi viã ad cœlorum aditum præcludere, non secus quam qui equis insidentes, & maximum aliquod lignum transuersum inferentes, templi ianuas ingredi vellent. Hoc enim, ne quidem in maximo templo possunt, quia lignum ferunt oblique, & nolunt illud demittere, vt sic ingrediantur, lignumque suum pariter introducant. Et vero quis nescit omnes inferiores Magistratus fasces suos & sceptra quæcunque coram suo Principe demittere? Sic omnia seu naturæ seu gratiæ dona in Dei conspectu semper demittere oportet, & (quod in Apocalypsi legitur) *mittere coronas nostras* omnes (si quas habemus) *ante thronum Dei viuentis, dicentes: Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem, quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.* Si in cœlo beati hoc faciunt, quanto magis in terra miseros nos facere oportebit! Sed de humilitatis virtute in se, eiusque præmijs, in Euangelijs plura. Hic necessitatem eius tantum ostendere voluimus, quæ in hoc Euangelio docetur, & quam omnes concionatores diligentissime tradere, & frequentissime inculcare deberent. Est enim *propria* quędam *disciplina Christianorum*, vt scribit Augustinus, sed certe rarissima.

In vita eius apud Sur. to. 1 pag. 158.

In vita eius apud Sur. to. 4. pag. 250.

Simile.

Apoc. 4.

Epist. 56.

7. *Erunt praua in directa, & aspera in vias planas.*

LOCVS moralis de via virtutis per Christum facili & expedita, Gratia Christi, ad quam Ioannes suos audito-

De Christi gratia, &

auditores præparabat, & cuius aduentum hoc tempore Ecclesia celebrat, hanc in animis hominum admirabilem nouitatem faciet, vt non solum quæ praua & obliqua, & contra regulam rationis atque virtutis fiebant, nunc directa fiant, & in via virtutis recta ambuletur (de quo supra dictum est) sed etiam, vt quæ prius aspera, difficilia, peneque impossibilia, corruptæ videlicet naturæ erant, nunc plana & facilia, sanatæ per Christum naturæ fiant. De hoc Apostolus: *Quod impossibile erat Legi, in quo infirmabatur per carnem*, id est, quod per solum Legis mandatum carnalis infirmitas præstare non potuit; *Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati*, id est, incarnato Filio Dei, & facto homine per omnia infirmo, excepto peccato: *de peccato damnauit peccatum in carne*, id est, per hostiam peccati in carne sua, damnauit peccatum hominum carnalium; *damnauit* autem, id est, redemit, non solum pœnas peccatorum nostrorum in corpore suo persoluendo, quod est vna redemptionis pars, soluto precio pro captiuo redimendo; sed etiam liberando nos à seruitute peccati, & plena libertate nos donando, quæ est altera pars redempti captiui. Eramus enim captiui; non solum pœna peccati obligati, sed etiam ipsi peccato, cui per concupiscentias seruiebamus. Christus per hostiam peccati, id est, carnem suam crucifixam, ab vtroque nos redemit, & vtrumque damnauit, seu sustulit, *tollens chirographum quod contra nos erat, & affigens illud Cruci.* De hac posteriori redemptione subiungit statim Apostolus loco inchoato: *Vt iustificatio Legis impleretur in nobis, qui* (scilicet,) *non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.* De hac Petrus: *Redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis pretioso sanguine.* Filij Dei. De hac iterum Paulus: *Dedit semetipsum pro nobis, vt mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum,* & iterum: *Tradidit semetipsum pro Ecclesia, vt eam sanctificaret,* & rursum: *Reconciliauit vos in corpore carnis eius per mortem, exhibere vos sanctos & immaculatos, &c.* Denique quod sanguis hircorum & vitulorum præstare non potuit in Lege Mosaica, quæ erant omnia *iustitia carnis*, hoc præstitit Christi sanguis, *emundans conscientiam nostram ab operibus mortuis*

[Margin: mandatorum facilitate. — Rom. 8. — Redemptionis nostræ partes duæ. — Coloss. 2. — Rom. 2. — 1. Pet. 1. — Tit. 2. — Ephes. 5. — Coloss. 1. — Heb. 7.]

mortuis, id est, peccatis. De quo & Ioannes; *Sanguis Iesu Christi Filij eius emundat nos ab omni peccato.* Christi autem passio redemit nos à seruitute peccati, id est, *Vt non seruiamus peccato, sed seruiamus iustitiæ,* & pari facilitate opera iustitiæ per eũ regenerati faciamus, qua opera iniustitiæ de carne nati faciebamus, duobus modis, Vno modo per modum meriti, altero per modum exempli. Eius enim passio merebatur nobis gratiam Spiritus sancti, cuius beneficio & perpetuo adiutorio in via mandatorum Dei curremus. Hoc docuit Ioannes, quum Christi verba, quibus dixit. *Aqua quam ego dabo, erit ei qui bibit fons aquæ salientis in vitam æternam*, exponeret, dicens: *Hoc autem dixit de Spiritu* (gratiæ) *quem accepturi erant credentes. Spiritus enim nondum erat datus, quia Iesus nondum fuit clarificatus.* Clarificatio ergo Christi, quæ fuit per passionem, de qua dixit, *Pater iam venit hora: clarifica Filium tuum*, fuit causa (haud dubie meritoria) dati nobis Spiritus sancti. Hoc alijs verbis profitetur Zacharias in natiuitate filij sui Ioannis: *Memorari testamenti sui sancti, iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis*, quod totum factum est Christo incarnato) *Vt sine timore inimicorum nostrorum* (id est, sine seruili subiectione passionum, & pessimarum affectionũ nostrarum; *Inimici enim hominis, domestici eius*) *liberati, seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris*: Per modum exempli, quia (vt scripsit Petrus) *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.* Christo enim pro omnibus moriente, omnes in eum credentes, timorem mortis abiecerunt. *Charitas Christi vrget nos: quia si vnus pro omnibus mortuus est, igitur & omnes mortui sunt.* Et Aug. *Hoc egit mors Domini, ne mors amplius timeretur.* Hæc est proprie gratia noui Testamenti, vt non solum cætera virtutis opera, sed nec mors ipsa pro fide, pro iustitia, pro Deo suscipienda, ardua aut dura veris Christianis videatur. Quod totum etiam contra hereticos nostri temporis diligenter notandum est, qui hanc proprie gratiam noui Testamẽti, quæ facit, vt non *regnet peccatum in mortali corpore nostro*, sed *gratia regnet per iustitiam in vitam æternam*; & vt *soluti à lege mortis, in qua detinebamur* (quæ fuit seruitus pecca-

[Margin: *1. Ioan. 1.* — *Rom. 6.* — Christi passio redemit à seruitute peccati dupliciter. — *Ioan. 4.* — *Ioan. 12.* — *Luc. 1.* — *Matth. 10.* — *1. Pet. 2.* — *1. Cor. 15.* — *In exposit. quarũd. propos. in epist. ad Roman.* — Locus contra hæreticos. — *Rom. 5.*]

peccati, & difficultas recte operandi) *seruiamus in nouitate spiritus*; hanc inquam penitus sustulerunt, & pro ea imputatiuam suam iustitiā Scripturis, & Ecclesiæ hactenus inauditā, substituerūt, qua soli Christi iustitia nobis imputetur, vt simus coram Deo iusti, quia (aiunt, & mentiuntur illi) obseruatio mandatorum est impossibilis, & in omni opere nostro peccamus. Sic per illos falsum est, quod Propheta Esaias de Christi gratia tanto tempore prædixit, & in hoc Euangelio repetitum est. *Erunt praua in directa, & aspera in vias planas*: quia secundum illos adhuc omnia sunt aspera, nihil planum; omnia adhuc praua, nihil rectum. Sed illis relictis, quæ ad mores magis faciunt, prosequamur. per Christi gratiam tanta est facilitas virtutis, & bonorum operum, sic aspera fiunt plana, vt Dauid dixerit, *Labores manuum tuarum manducabis*. Non dicit fructum laborum; sed ipsos labores manducabis. Iusti quippe non tantum fructum laborum suorum in altera vita comedent, sed etiam ipsos labores in hac vita comedunt, id est, pro cibo suauissimo exequuntur: sicut Christus caput nostrum dixit: *Cibus meus est, vt faciam voluntatem, qui misit me*. Sic cibus iustorum est orare, opera misericordiæ facere, ieiunare, atque adeo ipsum lachrymare. Vnde Propheta in persona iustorum dixit: *Lachrymæ meæ panes mei die, ac nocte*: & Augustinus, qui hunc gustum bene senserat: *Dulciores* (inquit) *sunt lachrymæ orantium, quam gaudia theatrorum*. Quam suauis sit gustus operum spiritualium atque virtutis, carnales nesciunt, qui hanc viam mandatorum ambulare cœperunt tantum, non multum perrexerunt. Ingressus itineris durus semper & asper est. Quo magis progrederis, eo leuior semper itineris labor videbitur. Vt iudices an aspera sit via, ex illis interrogandum est, qui eam totam aut certe maiori ex parte ambulauerunt: quales sunt iusti, & sancti maiores nostri in via mandatorum. Porro difficile est ambulare sine lumine. Atqui de malis Scriptura dicit. *Ambulant vt cæci quia Domino peccauerunt*. Ideo omnia illis sunt difficilia. *Iustorum autem semita est quasi lux splendens*: &, *Qui sequitur me* (ait Christus) *non ambulat in tenebris*. Ideo melius videntes viam expeditius ambulant. Deinde im-

[Margin notes: *Esa.* 40. — *Psalm.* 127. — Mandatorum Dei suauis exequutio. — *Ioan.* 4. — *Psal.* 41. — *Enar. in Psal.* 127. — *Similia.* — *Sophon.* 1. — *Prouerb.* 4. — *Ioan.* 8.]

pij *nec gustauerunt donum cœleste, nec participes facti sunt Spiritus sancti.* Ideo non fecerunt quod monet Scriptura: *Gustate & videte quam suauis est Dominus?* nec velut filij Dei amant Deum, vt ex amore operentur, vt possint dicere cum Ioanne dilecto: *In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, de Spiritu suo quem dedit nobis.* Si filios Israel in deserto peregrinantes arca Dei semper præcessit, vt eam continuo sequerentur; illa stante, quiescerent; illa eleuata, castra mouerent; sed & columna nubis per diem æstum temperaret, & columna ignis per noctem lucem daret: quanto magis in hac peregrinatione nostra Christus dux vitæ nos semper præcedit, exemplo, mandato, doctrina, gratia sua; & per diem quidem, ac in ijs quæ faciliora sunt, columna Ecclesiæ nos manuducat, & singularitatis feruorem, ac superstitionis æstum sua authoritate tollat; per noctem vero, & in rebus vel obscurioribus, vel difficilioribus, ignis Spiritus sancti affulgeat, *Paracletus noster, qui nos ducat in omnem veritatem*, quo Spiritu agimur, & facta carnis mortificamus. Sic enim *Dominus custodit nos ab omni malo, vt per diem sol non vrat nos, neque luna per noctem.* Referunt qui naturæ historiam scribunt, esse quendam fluuium, cuius epota aqua, potãtes reddit abstemios. Talis est aqua Christi, & spirituales eius deliciæ, vt earum gustus omnes alias mundi delicias fastidire faciat. Hinc apud Esaiam legimus Sabbatha delicata. *Si vocaueris* (inquit) *sabbathum delicatum, & glorificaueris Deum, dum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, tunc delectaberis super Domino.* De hoc sabbatho delicato sic Basilius: *Quisquis à sollicitudinibus mundana vita desciuit, & qui nulla peccati sarcina pragrauatur, reuera talis tranquilla per otia transigit sabbathum.* Nempe Christi gratia facit sabbatha nostra delicata, id est, vniuersum Dei cultum periucundum & delectabilem. Quemadmodum enim globi plumbei, suapte natura deorsum celerrime tendunt, vi tamen ignis tormentarij eiaculati, altissime volant: sic opera nostra, etsi quatenus natura ea producit, non nisi terrena respiciunt, & *corpus, quod corrũpitur, aggrauat animam*; tamen quatenus à gratia producun-

Heb. 6. Psal. 33. 1. Ioan. 4. Ioan. 14. Rom. 8. Psal. 120. Granat. to. 2. Ser de temp. pag. 226. Esa. 58. In com. in ca. 1. Esaia. **Simile.** Pint. dial. par. 2. dial 5. ca. 18. Sap. 9.

tur

tur, & diuinæ charitatis igne accensa proferuntur, ipsū cœlum, & qui super omnes cœlos est, Deum petunt, ad eius honorem, cultum, obsequium maximo cum impetu, & feruore diriguntur. Et sicut aqua igni admota, non modo ignis calorem, sed & motum atque agilitatem participat, celerrime bulliens: sic homo, diuino Spiritu hausto, non modo nouo amore rerum diuinarum incalescit, sed etiam maximo cum feruore, & facilitate ac voluptate opera pietatis, opera spiritualia producit. Sic aspera fiunt in vias planas. Porro sicut viride lignum in igne positum, simul lachrymatur, & ardet; sic homo iustus in virtutum operibus simul laborat & gaudet. Et vt in ligno humor naturalis lachrymas elicit, sed ignis adueniens, calorem inducit: sic in homine iusto naturalis infirmitas, & corruptio aspera & laboriosa facit pietatis opera, sed ignis diuini Spiritus piorum corda inhabitās, feruorem & facilitatem apportat. Denique ex eo, quod diuini Spiritus gratia, quæ charitas est diffusa in cordibus nostris: igni a Christo comparatur dicente: *Ignem veni mittere in terram*; ideoque & in specie ignis Spiritus Sanctus descendit, facile elucescit, quomodo vi diuinæ gratiæ aspera fiunt in vias planas. Nam vt ignis carbonem extinctum accendit, sic gratia spiritus cor mortuū viuificat. Vitæ autem principium motus & actus est. Rursum, vt ignis vsque ad cineres consumit, sic gratia in cinerem mortificationis hominem redigit. Ignis sursum tendit rapidissimo motu, sic charitas superna petit vehementissimo impetu. Ignis aufert rubiginem à ferro, & humanis vsibus aptum reddit: Charitas aufert torporem à corde, & diuinis actionibus idoneum facit. Ignis scintillas frequenter emittit: sic charitas cœlestium rerum pia desideria eiaculatur. Denique charitas igne naturali actuosior est: nam quum ignem quælibet aqua extinguat, de charitate dicitur, quod *multa aqua non potuerūt extinguere illam*. Postremo dicitur *Valida sicut mors:* quia vt mors perimit carnem, ita charitas carnalitatem: & sicut mors aufert sensum mortuo, sic charitas facit hominem insensibilem mundo. Illa enim fecit Paulum dicere: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo*, id est, quia ego

[Margin notes: *Simile.* — *Granat. tom. 3. Ser. de temp. pa. 174.* — *Simile. ibid. tom. 2. de tem. pag. 437.* — *Luc. 12.* — *Actor. 1.* — *S. Bonau. in Diata salut. ca. 25.* — *Similia.* 1. 2. 3 4 5 6 — *Cant. 8.*]

ego illa in me habeo quæ mundus horret tanquam crucē, vt orare, ieiunare, eleemosynas dare, corpus mortificare, humiliter de meipso sentire, & alia quæuis veræ virtutis & pietatis opera; propterea mundo sum crucifixus, id est, ita despectui habitus, atque si in patibulo, vt malefactor, fixus penderem. Mihi quoque mundus crucifixus est: quia quicquid ille amat, suspicit & ambit, vt sunt honores, voluptates, diuitiæ, ego illa despicio vt res vilissimas, & cruce dignas. Hunc affectum qui sic aspera facit plana, Dei gratia producit. Eadem vis tantam vim habet, & sic nouam creaturam facit, vt Paulus, ea plenus, rursum dixerit: *Iam non viuo ego, sed viuit in me Christus.* *Galat. 2.* Transformatus scilicet in alium virum sic fuit, vt quæcunque mundo asperrima videbantur; illi viderentur iucundissima, modo in illis Christum inueniret, aut eius *Simile.* gloriam atque obsequium. Sane sicut patri & matri vehementissimum prolis amorem Deus ingenerauit; propter quem labores in ea educanda maximos; etiam cum voluptate, assumunt: sic sui amoris ignem piorum pectoribus ita se inseuit, vt pro cœlestibus acquirendis, omnis eis, labor, voluptas videatur. *Lud. Granat. tom. 3. de temp. pa. 135.*

EVANGELIVM DOMINICÆ INFRA OCT. NATIVITATIS DOMINI.

RANT Ioseph & Maria mater Iesu mirantes super his, quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariã matrem eius: Ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem multorum in Israel: & in signum cui contradicetur, & tuam ipsius animam pertransibit gladius; vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna Prophetissa filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua: Et hæc vidua vsq; ad annos octoginta quatuor: *Luc. 2.*

quæ non discedebat de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruiens nocte ac die. Et hæc ipsa hora superueniens, confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel. Et vt perfecerunt omnia secundum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam, in ciuitatem suam Nazareth. Puer autem crescebat, & confortabatur, plenus sapientia: & gratia Dei erat in illo.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Mirãtes super his quæ dicebantur de illo.* De meditatione operum & beneficiorum Dei.

2. *Ecce hic positus est in ruinam multorum in Israel.* De profectu nostro in professione Christiana examinando.

3. *Et in resurrectionem multorum in Israel.* De vera per Christum resurrectione & regeneratione nostra.

4. *Et in signum cui cõtradicetur.* De imitatione Christi, Christianis omnibus necessaria.

5. *Quæ non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens Deo nocte ac die.* De orandi & templa frequentandi assiduitate.

6. *In ieiunijs & obsecrationibus seruiens.* De ieiunio cum oratione coniungendo.

Meditatio operum & beneficiorum Dei.

1. *Mirantes super his quæ dicebantur de illo.*

LOCVS moralis de operum & beneficiorum Dei meditatione & contemplatione. Ioseph enim & Maria mater Christi non mirabantur super his quæ dicebantur de paruulo Iesu, primum à pastoribus, postea à Magis, nunc à Simeone sene, iusto & timorato, ex ignorantia, aut quasi nescientes ipsum esse Dei Filium, mundi Saluatorem, lumen Gentium, & gloriam Israel, (nam ex Angeli annunciatione, totaque Christi natiuitate, & maxime diuino docente Spiritu hæc omnia prius exactissime nouerant) sed mirabantur ex ampliori notitia, & attentiore consideratione eorum omnium quæ dicebantur. Opera enim & beneficia Dei quanto amplius cognoscuntur, tanto admirabilius mentem suspendunt. Tanto autem

autem amplius cognoscuntur, quanto attentius considerantur, & per meditationem frequentem expenduntur. Hæc enim duo sese inuicem iuuant & excitant, meditatio & cognitio. Meditatio enim parit notitiam maiorem; maior notitia prouocat ad frequentem meditationem. Vtraque autem generat admirationem; admiratio vero tum ad humilitatem circa sapientiam Dei, tum ad perpetuam gratiarum actionem circa bonitatem Dei, mentem excitat. Vnde Dauid: *Mirabilia opera tua, ideo scrutata est anima mea* Ignorantia, ingratitudo, tepor & torpor hodie Christianorum ex eo maxime oriũtur, quod Dei opera & beneficia, & maxime hanc admirabilem Filij Dei, pro humano genere asserendo, incarnationem non meditantur, non admirantur, non expendunt exemplo S. Mariæ matris Dei, & Ioseph viri eius. Tota fides nostra Catholica, absq; earum rerum consideratione quas credimus, est quasi epistola obsignata, sigilloque munita, in qua licet maxima mœroris & lætitię nũcia referantur, nihil tamen eorum mouet, quia non leguntur illa, nec examinantur, quæ epistola habet. Nihil certe est igne calidius, aut actuosius, sed si obiter tantum digito attingas, vix vllum calorem, aut alterationem sentis. Nihil Dei beneficijs erga nos, & maxime Incarnatione Filij Dei, ad accẽdenda corda fidelium potẽtius; sed quia obiter tantum, & vix leui cogitatione ea contingimus, ideo nihil illa nos mouent: at si ad hunc ignem accedas, iam calesces plus satis. Hoc expertus Propheta, dixit: *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescit ignis.* Nec mouet tantum & quasi torpentem mentem excitat meditatio ista, verum etiam alit & confortat ad vberrimos inde bonorum operum fructus producendos. Quemadmodum enim aqua humore suo vitali arborem educat & confirmat, illamq; lætissimorum copia fructuum exornat: ita piorum animus meditatione rerum diuinarum alitur ad æternitatem, amplissimosque virtutũ fructus edit; Hinc Propheta, postquam dixisset, *In lege eius meditabitur die & nocte,* subiunxit; *Et erit tanquam lignum quod plãtatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.* Meditatio quippe assidua operũ & beneficiorũ Dei, est sicut decursus aquarũ: quia

[Margin notes: Psal. 118. — Similia. — Psal. 38. — Psal. 1.]

Simile. sicut vita corporea corporeo indiget alimento, ne naturalis calor consumatur; sic vita spiritualis indiget spirituali alimento, quod in ipsa meditatione abunde suppeditatur; ne charitatis diuinæ calor per peccatum, aut mundi curas, & terrenarum rerum amorem penitus vel extinguatur, vel suffocetur. Sane quod vt lectio Scripturarum, vel auditus verbi Dei facit inquirere, hoc meditatio facit inuenire: & vt illa cibum ori apponit, ita ista masticat & frangit; atque vt ista quidem sine illa est erronea, sic illa sine meditatione est arida atque infructuosa. Quid enim iuuat cibos degustasse, nisi in stomachũ demittas? In veteri lege animalia quæ non ruminabant, immunda iudicabantur, & non licebat ea comedere, vel in vsum sacrificiorum adhibere. Pectus Christiani quod Christi beneficia non ruminat, non meditatur, non masticat, non expendit, non imis sensibus reponit, immundum est coram Deo, & nec homines ædificat aliquo bono opere, nec Deo sacrificium offert vllo spirituali officio. Vnde sancta scriptura: *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis, vir autem stultus deglutit illum.* Nempe nihil amplius cogitando, vel ruminando. Contra, diligens & frequens meditatio operum & beneficiorum Dei, admirabiles fructus in eorum animis fecit, qui ea vsi sunt. S. Maria Oegniacensis, quum semel maxima compunctione cordis passionem Christi considerasset, & cum tanta vbertate lachrymarum, vt per totum corpus vsque ad talos illæ defluerent, ab eo tempore nec crucis imagines intueri, nec vel ipsa loqui, vel alios loquentes audire potuit, quin præ cordis defectu ecstasim pateretur. Frater Ægidius Minorita tam ardenter de Deo meditatus fuerat, deque eius operibus & beneficijs, vt non potuerit postea de Deo cogitare sine ecstasi: ideoque fratres, quum eius colloquio frui vellent, diligentissime cauebant, ne de Deo, vel de Trinitate vllam mentionem inijcerent. De S. Francisco scribit S. Bonauentura, quod, quum Psalmos legendo nomen *Domini* in eis occurreret, præ suauitatis dulcedine, labia sua lingere videbatur. Nomen autem *Iesu* quum exprimeret vel audiret, iubilo quodam repletus interius, totus videbatur exterius alterari, ac si mel-

Meditationis effect⁹.

Prouerb. 21.

Exempla.

In vita eius cap. 5. apud Sur. Tom. 5.

In vita eius apud Sur. tom. 7.

In vita eius cap. 10.

si mellifluus sapor gustum; vel harmoniacus sonus, ipsius immutasset auditum. Hoc S. Bonauentura. Quum ad S. Elzearum Comitem diutius absentem, vxor eius famulum mitteret, vt sciret quid ageret, respondit per literas; sanus corpore sum & sospes. Quod si vero videre me cupis, quære me in vulnere lateris Christi, Illic enim habito, & ibi me poteris inuenire, & frustra alibi quæsitura.

In Vita eius ca. 30. apud. Sur. tom. 5.

Iam vero non in animo tantum hos mirabiles effectus meditatio beneficiorum Christi produxit, sed etiam in corpora Sanctorum ita redundauit, vt quidam ipsa Christi Saluatoris vulnera carni suæ impressa, ex vi & feruore meditationis huius, habuerint. Quod in primis de Sancto Francisco celeberrimum est, cuius manibus & pedibus, itemque lateri, quinque stigmata impressa fuisse, quum in monte Aluerno intentius meditaretur è cruce seraphica, quæ illi in aëre apparuit, mirabiliter emissa, grauissimus author S. Bonauentura copiose scribit. Sancta quoque Catharina Senensis, Coleta Ordinis S. Claræ reformatrix sanctissima, Lydvvina, virgines, eadem Christi vulnera corporibus suis impressa sustinuerunt, ex vi & frequentia meditationis nata. Quare sanctissimum & saluberrimum est illud hodie Societatis Iesu institutum, quæ meditatione huiusmodi suos quotidie per horam integram exercet eamque matutinam; vt minime mirandum sit, si vel hoc solo nomine, & exercitio quotidiano tam excellenti, verum de illa Societate sit, quod ante quadringentos annos de ea scripsisse videtur Ioachimus Abbas his verbis: *Insurget vna noua religio sanctissima, quæ erit libera & spiritualis, in qua Romani Pontifices, potiti pace Ecclesiæ, se continebunt. Quam religionem & ordinem Deus super omnes alias diliget, quia perfectio illius vincet omnes alias aliorum ordinum.* Hæc ille. Harum meditationum gustum saluberrimum præbuit Franciscus Costerus, Societatis Doctor Theologus, emissis in lucem duobus libellis Meditationum: vno in passionem Dominicam, altero in B. Virginem. Certe meditatio ista matutina, alicuius vel operis vel beneficij diuini, vel alicuius

Meditationis vis in corpus redundat.

In Vita eius cap. 13.

Apud Sur. in vitis ipsarum.

Societatis Iesu meditationes quotidianæ.

Lib. 5. Concordia. fol. 14.

Meditationis matutinæ virtus.

virtutis & gratiæ, vel contra aliquod vitium & peccatum est fornax quædam, quę ita animum accendit, sicut ignis ollam, in qua vi ignis sordes omnes ad summum ascendunt, vt facile videantur, & abstergantur. Sic enim meditando, & mentaliter orando, vel lecta ruminando, diuina Maiestas, sapientia, bonitas sic ab oculos meditationis vi & feruore ponitur, vt nostrarũ imperfectionũ sordes statim nobis appareant, nosque ad eas abolendas & corrigendas incitemur. Et vt olla semel bene accensa, modicus postmodum ignis ad calorem illum fouendum sufficiet: sic matutina meditatione si bene inardescat animus, modico deuotionis studio toto reliquo die adhibito, ad pietatis opera peragenda, & ad Deo inhærendum, satis incitati erimus. Sane sicut odia & simultates in corde fouemus, quia aliquam nobis factam iniuriam sæpe animo voluimus ac reuoluimus, omnesque eius circunstantias expendimus, trutinamus, aggrauamus, nec eius vnquam obliuiscimur: ita profecto Dei amorem animo altissime impressum gereremus, si in eius beneficijs memoria tenendis, expendendis, trutinandis, eandem operam & curam poneremus. Hinc sane Propheta Regius vir in hoc genere exercitatissimus, more veterum Patriarcharum, vt de Isaac legimus, quod inclinata iam die egrediebatur ad meditandum in agro, sic scripsit: *Iam matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus*: & iterum; *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua*, & rursum: *Meditatus sum nocte cum corde meo, & excitabar, & scopebam spiritum meum*. Scopia enim quædam cordis est, attenta, frequẽs, & assidua rerum diuinarum meditatio. Vnde ibidem adhuc sequitur: *Memor fui operum Domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum: & meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinuentionibus tuis*, vel, vt Chaldæa lectio habet, in causis miraculorum tuorum *exercebor*. Sic mirabantur Christum natum Ioseph, & Maria mater eius, nempe, vt de beata Maria paulo post dicitur: *Obseruantes, & conferentes omnia in corde suo*.

Genes. 24. *Psal. 62.* *Psal. 118.* *Psal. 76.* *Luc. 2.*

Meditatiuncula de

Age ergo, miremur paulisper & nos cum parentibus Christi; obseruemus & conferamus in corde nostro,

ſtro, quæ hoc tempore geſta ſunt. Amplectamur amoris brachijs cum Simeone iuſto puerum Ieſum: confiteamur illum cum Anna vidua: inſpiciamus illum ſiue in præſepio reclinatum, & panniculis inuolutum, ſiue in maternis brachijs, matris vbera, paruulorum more, auide apprehendentem, atque ſugentem; Simeonem deinde ſenem, & Annam viduam prope aſtantes, complectentes, laudantes, præ gaudio lachrymantes. Quid? Hoc te ſpectaculum non mouet? imo omnia tua viſcera non commouet? Neſcis quis ille puer? Scio, inquis, & credo firmiſſime Filium eſſe Dei: *Deum de Deo, lumen de lumine, genitum, non factum, conſubſtantialem Patri.* Scis quare hanc paruuli formam accepit? Scio inquis, *quod propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus de Spiritu ſancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt.* Scis quæ & quanta pro te faciet, loquetur, patietur? Scio inquis, quia magiſter, Mediator, & Redemptor futurus venit. Scis hæc omnia, credis hæc omnia, tenes firmiſſime, & nec dum totus incaleſcis? nec dum amoris eius flamma corriperis? necdum tibi pectus & viſcera concutiuntur? Sicut in aduentu diaboli omnibus gentibus plāctus indictus eſt, clamante Angelo de cœlo, *Væ terræ & mari, quia deſcendit diabolus ad vos habens iram magnam?* ſic contra in Aduentu Chriſti canunt Angeli, *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*: Clamat Propheta Regius; *Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis, &c.* Sed propius accede, & humanarum affectionum calceis depoſitis, veni & vide, non viſionem hanc magnam, ſed rem geſtam longe maximam Aromata, quantumuis odorifera, in apothecis clauſa non ſentiuntur; at illis apertis, tota domus ſuauiſſimo odore completur. Aulæa pulcherrimis figuris contexta, complicata quum ſint, nihil à cæteris pannis differunt; expanſa vero & extenta, ſuam pulchritudinem oſtendunt. Age ergo, inſiſte hic aliquantum, attende diligenter, cogita, aduerte, perpende huius tantæ rei nouitatem, huius miraculi excellentiam, huius beneficij magnitudinem. De nouitate dixit Ieremias: *Creauit Dominum nouum ſuper terram: Fœmina circumdabit virum*

incarnato filio Dei,

In Symbolo Nicano.

Apoc.12.

Luc.2.

Pſal.46.

Vide Arnobium ſub Pſal.46.

Similia.

Ierem.31.

Ser.9.de tēp. Incarnatio nis Domini cæ admirā-dā nouitas.

Quod quale sit, Augustinus exponit: *Portans omnia verbo virtutis suæ ab infirmitate portatur. Qui terra, mari, cæloque non capitur, intra vnius corpusculi membra suscipitur. De creatura sua creator omnium procreatur, & de riuulo suo fons magnus exoritur. Radix omnium de virgulto suo nascitur, & vitis vera palmitis sui fructus efficitur.* Hæc ille. Rursus tres tantum ab orbe condito nouæ nascendi species, præter vsitatum humanæ conceptionis morem, leguntur: quarum hæc tertia est, & sua nouitate maxime stupenda. *Prima natiuitas erat, quod Adam ex limo terræ creatus est. Secunda, quod mulier formata est de masculo. Tertia, quæ sola cælestis & diuina est, quod Christus processit ex Virgine.* Sic apparet quam verum sit quod quotidie Ecclesia repetit: *Deus qui humanam substantiam mirabiliter condidisti, & mirabilius reparasti, &c.* Vnde S. Leo: *Multum est origini humanæ datum, quod fecit nos Deus ad imaginem suam: sed reparationi nostræ longe amplius est tributum, quādo ipse Deus factus est ad imaginem nostram, & seruili forma ipse se Dominus aptauit.* Nouitatem huius rei hæc satis docent.

Aug. ser. 11. de tempore. In missa Catholica. Ser. 3. de Nat. Domini.

Incarnat. Dominicæ miraculum triplex.

1. *Ex parte medicinæ.*

Serm. 19. de Sanctis.

Miraculi excellentia triplex notari potest. Primum, de admirabili ratione medicinæ, per hanc incarnationem factæ generi humano, respectu & ex parte ipsius hominis. Nam in incarnato Filio Dei medicus ipse vt nos sanaret, ipsam se medicinam fecit, imo & æger fieri voluit. *Mirabile plane* (ait August.) *& incomparabile genus medicinæ, propter quā medicus voluit ægrotare, & ægrotos ipsos, quibus salutis remedium procurauit, sua decreuit infirmitate curare. Quemadmodum igitur, scorpionum carnes oleo coctæ percussionibus medentur scorpionum, & theriaca de serpentis carne confecta, morsibus serpentinis occurrit, & potiones veneno infectas in potu sumpta expellit: sic carnem nostram de serpente percussam sua carne medicus noster sanauit.* Hæc Augustinus. Idem Docet D. Basilius, & post eum D. Ambros. Rursum ex hac consideratione sic scripsit Theodoretus: *Medicos eos maxime laudare solemus, non qui nos quidem suis ministris curandos committunt: sed qui pallium deponunt, interulamque succincti, suis ipsi manibus ferrum accipiunt, vlcusq́; si sit opus, incidunt, neq; fœtorem vlceris auersantur, imo autem profluentem saniē excipiunt,*

Bas. hom. 25. Ambros. in Psalm. 37. Lib. 6. de cura. Græc. affectionum.

piunt, spongiaq; inspergunt, & vnguenta compingunt, aliaq; remedia multa conficiunt, quæ adhiberi medicinæ lex iubet. At sic Christus nos sanare voluit, vt non Angelis, non aliis hominibus sanandos committeret, sed in propria persona, exinaniens seipsum, & humilians vsque ad mortem, mortem autem crucis, sic salutem nostram operatus sit in terris. Mirabile hoc & inauditum medicinæ genus, mirabile bonitatis argumentum.

Secunda miraculi excellentia circa iustitiam, quam in nostra redemptione exercuit, diabolum scilicet, à quo captiui tenebamur, non potentia, sed iustitia superans; nec per potentiam, sed per iustitiam ex eius nos faucibus eripiens. Vnde S. Leo: *Magno & mirabili æquitatis iure certatum est, dũ omnipotens Dominus cũ sæuissimo hoste non in sua Maiestate, sed in nostra congreditur humilitate, vt inuentor mortis diabolus per ipsam quam vicerat carnem vinceretur.* De hac Dei iustitia in tanto hoste superando prædixit Iob: *An extrahere poteris Leuiathan hamo? & fune ligabis linguam eius?* Quod sic exponit Chrysostomus, & post eum Rupertus: *Sicut in hamo esca præda posita, pisces illuditur, qui auiditate prædæ hamo capiuntur: sic & diabolo contigit, dum tantum corpus hominis in Filio Dei considerat, & Deum in corpore non agnoscit, quasi ad præparatã sibi prædam solita rapina festinat,* tẽtat, vexat, persequitur, occidendum procurat. *Sed dum vult auidius prædam rapere, ipse Leuiathan, ipse draco, vt piscis adductus in hamo, præda Domini captus efficitur.* Hæc ille. *Tunc enim* (ait Augustinus) *sanguis ille, quoniam eius erat qui nullum habuit omnino peccatum, ad remissionem nostrorum fusus est peccatorum; vt, quia eos diabolus merito tenebat, quos peccati reos conditione mortis obstrinxit, hos per eum merito dimitteret, quem nullius peccati reum immerito pœna mortis affecit. Hac iustitia victus, & hoc vinculo vinctus est fortis, vt vasa eius eriperentur, quæ fuerant vasa iræ, & in vasa misericordiæ conuerterentur.* Hæc ille. Hæc fuit admirabilis Incarnati Filij Dei bonitas, vt non potentia, sed iustitia diabolum vinceret, nosque redimeret.

Tertia huius miraculi in Incarnato Filio Dei excellentia est, quod hac demum ratione reconciliatio ge-

2. Ex parte iustitiæ.

Serm. 1. de Natiuit.

Iob 40.

Chry. hom. 5. ex variis in Matth. locis. Rupertus lib. 1. in Matth.

De Trinit. lib. 13. c. 15.

3. Ex parte conuenientiæ.

Ex Aug. de ciuitate Dei, lib. 9. cap. 15. neris humani cũ Deo non solum efficaciter, sed & modo conuenientissimo facta fuit. Quum enim diabolus tanquam medius malus separauit amicos, Deum & hominem, ab initio; Filius Dei homo factus est, vt tanquam medius bonus reconciliaret inimicos, Deum & hominem, post peccatum. Ac diabolus quidem immortalis & miser, cum Deo immortalis, cum homine lapso miser, medium quoddam inter vtrumque fuit, sed pessimum; id est, disiunctiuum, & ad separationem factum, ideoque hoc semper contendens, vt ad suam miseram immortalitatem, miseros mortales perducat. Deus igitur beatus, factus pro nobis mortalis, oppositum plane medium est inter Deum & nos. Nam aduersus diaboli immortalitatem & miseriam mortalis esse ad tempus voluit, qui beatus in sua æternitate semper perstitit: vt sic factus Mediator optimus, id est, coniunctiuus, & faciens vtraque vnum, nos miseros mortales ad suam beatitudinem im-
Ephes. 2. mortalem pertraheret: *soluẽs inimicitias in carne sua, &c.* Hæc fuit admirabilis conuenientia saluandi generis humani per incarnatum Dei filium.

Incarnat. Domini beneficium triplex.

Sed nunc beneficij huius amplissimi magnitudinem triplicem quoque considera. Nam quum contra triplicem humanæ naturæ morbum, 1. ignorantiam intellectus cum superbia coniunctam (de qua Præcursoris doctrina clamabat, *Omnis mons & collis humiliabitur*) 2. difficultatem agendi desperatione plenam (de qua eadẽ doctrina clamabat. *Erunt aspera in vias planas*) 3. infirmitatem voluntatis, & pusillanimitatem (de qua rursum eadem doctrina dixit, *Omnis vallis implebitur*: quæ tria in præcedenti Dominica explanauimus) opus erat

1. Fidei humilis doctrina.

tribus gratiæ remediis, fide humili, spe bona, & charitate in Deum inflammata hæc tria remedia, has tres virtutes (sine quibus redemptionis participes esse non poteramus) hoc triplex incomparabile beneficium Verbi Dei Incarnatio nobis procurauit: homo enim factus, idemque pauper & humilis homo, omnem se-
1. Cor. 1. culi superbiam, & falsæ sapientiæ inanitatem euacua-
De ciuit. Dei lib. 10. Cap. 29. uit, ostendens, *quod infirmum est Dei, fortius esse hominibus, Deus Dei filius* (ait Augustinus) *homine assumpto, constituit atque fundauit fidem, vt via homini ad Deum esset*

homo

homo Deus. Rursum via homini ad Deum est homo Deus, quia Deus homo factus, & veritas in carne apparẽs, quid credendum sit, docuit. Via homini ad Deum est homo Deus, quia via ad fidem in Deum est humilitas, quam Filij Dei Incarnatio & humiliatio luculenter docuit: quam tot illa loca in præcedentibus Euangeliis explicata, & à matre Ecclesia idcirco Aduentus tempore in Ecclesiis lecta, vt Incarnationis & Aduentus huius Dominici beneficia melius explicarentur, explicata intelligerentur, intellecta ad pietatem hortarentur, manifeste tradiderunt. Hæc videlicet: *Pauperes Euangelizantur. Parate viã Domini, rectas facite semitas eius. Omnis mons & collis humiliabitur.* Quid enim? Descendit optimus maximus ad statum paupertatis & patientiæ; & tu pessimus ac minimus, vis ascendere & ambulare in magnis & mirabilibus super te? Ille descendit de cœlo ad terram; & tu apponis te magnificare super terram; Magnum certe miraculum est, Deus propter hominem humiliatus; sed maius esse videtur portentum, quod homo propter Deum humiliari recusat. Quum Dauid Absolonem fugiens nudis pedibus, operto capite, per cliuum montis oliuarum ascenderet; omnis quoque familia, quę eum sequebatur, operto similiter capite ascendebat, plorans: & Christus verus Dauid tantopere, idq; pro nobis, humiliatus, nullum nobis humilitatis documentum erit? Iam vero ad spem erigendam, maximam vim habet verbi Dei Incarnatio. *Si enim natura Dei Filius* (ait Augustinus) *propter filios hominum, gratia Dei factus est filius hominis; quanto est credibilius, natura filios hominis, gratia Dei filios Dei fieri! Propter hoc persuadendum, Dei filius particeps nostræ mortalitatis effectus est.* Et paulo post: *Nihil tam necessarium fuit ad erigendam spem nostram, mentesq; mortalium, conditione ipsius mortalitatis abiectas, ab immortalitatis desperatione liberandas, quam vt demonstraretur nobis, quanti nos faceret Deus, quantumq; diligeret.*

Ioan. 1. Matth. 11. Luc. 3.

Humilitatis documentum.

2. Reg. 15.

2. ad spem erigẽdam. De Trinit. lib. 13. cap. 9.

Cap. 10.

Ad charitatis flammas in nobis mirabiliter excitandas nihil accommodatius fieri potuit. *Etenim quia naturale est* (ait sapienter Augustinus) *vt homines diligen- ... se diligāt, hac humilitate & charitate Incarnati Filij Dei liquefacta est duritia mundi; vt agnosceret saltem beneficiũ*

3. Ad charitatem inflammandam. Serm. 9. de Sanctis.

sua

suæ reparationis, quæ non agnouerat excellentiam suæ conditionis. Sic & Saluianus Episcopus Massiliensis: *Sicut illas naturæ admirabilis gemmas ferunt* (magnetem scilicet) *quæ ferro propius admotæ, durissimum licet chalybem, affectu quasi spirante suspendunt: ita Christus omni gemma preciosior hoc voluit, vt dū se licet durissimis nobis, descendens de cælo, propius adiungeret, affectu suo nos quasi amoris sui manibus admoueret; vt agnoscentes vtiq; dona sua ac beneficia, intelligeremus quid nos pro Domino tam bono facere conueniret, quū ille pro malis seruis tāta fecisse comperiretur.* Hæc ille. Huc accedit, quod per hanc incarnationem sic inimicos suos dilexit, vt eos à se toto impetu fugientes non persequeretur, sed sequeretur; nec vt caperet, sed vt caperetur; à malis quidem per scelus ad mortem temporalem subeundam, à bonis vero per gratiam ad vitam æternam consequendam. *Sed semen Abrahæ apprehendit*, quasique fugiens comprehendit. Denique charitatis Filij Dei incarnati immēsitas, ex hoc maxime elucescit quod hac in re Deus insuperabilis semetipsum superauit, quod sic eleganter explicat Gregorius Nyssenus: *Magnum & excelsum aliquid operari, in Deo non miraculum, sed naturæ eius consentaneum est. At in humilem & abiectum statum descendere, qui omnium supremus est, hoc omnem admirationem superat. Si flamma sursum petens vastum incendium facit, nihil est mirandum. At si flamma seorsum sua sponte descenderet, & ima loca teneret, illud vero stupendum videatur.* Quare hac in re Deum seipsum quodammodo vicisse, notauit Augustinus: *Deus*, inquit, *omnipotentem se in hoc maxime incarnationis Sacramento monstrauit, quo illud potestati suæ subiecit, quod ab omni subiectione liberū permanebat.* Quemadmodū enim nihil difficilius quam seipsum vincere, (quid enim homini charius aut preciosius seipso? ea autem quæ amamus, difficillime deprimimus) ita nulla in Deo admirabilior victoria, & per consequens nulla maior amoris significatio, quam qua humanam infirmitatem pro salute humana induens, seipsum sibi subiecit, & homo factus, *obedientiam didicit* (vt loquitur Apostolus) qui solus omnibus imperauit. Hæc incomparabilis charitas, hæc tanta dilectio, corda plus quam adamantina, ad mutuam dilectionem, flectere

De proui dent. Dei.

Hebr. 1.

In dial. cateche c. 24.

Simile.

Serm. 22. de temp.

Simile.

Hebr. 5.

flectere & emollire debebat. Hæc est ergo admiranda nouitas, hoc nouum miraculum, hoc incomparabile beneficium, hæc immensa Filij Dei bonitas, sapientia, iustitia, qua pro nobis homo fieri voluit: quam merito parentes Iesu mirabantur, *obseruantes, & conferentes in corde suo hæc omnia*; multoque plura. Sic videlicet mirabantur, sic nos mirari decet incarnationis Dominicæ ineffabile mysterium: non sicut illi, qui idiotæ quum sint, pulcherrimam aliquam scripturam contemplati, scriptoris quidem artem & characteres pariles ac decoras suspiciunt & extollunt, nihil autem in illis legere possunt; sed sicut illi qui docti quum sint, & scriptoris artem laudant, & literas ipsas legunt, legendoque intelligunt. Sic autem vt Christi beneficia legamus & intelligamus, meditatione & contemplatione nobis opus est, vel nostra opera & industria, mediante ad Deum humili prece ac oratione, vel aliena, & sanctorum Patrum (sicut hic fecimus propter defectum in nobis ipsis) qui vitæ totius pietate & puritate, accedente industria & labore, sic à Deo illuminati sunt, vt mysterium hoc tantum nobis legendum & intelligendum exposuerint. De hac materia vide plura in alia Dominica.

Luc. 1.

Aug. tract. 24. in Ioan.

Dom. 1. post Epip. tex. 5.

2. *Ecce hic positus est in ruinam multorum in Israel.*

LOCVS moralis de profectu nostro in professione Christiana diligentius examinando. Sola professio aut fides Christiana ad salutem non sufficit. Christus est in ruinam multis in Israel, id est, vocatis ipsis ad fidem, sicut totus Israel erat populus vocatus. Videndum igitur, ne hoc ipsum Christianum esse, sit nobis in ruinam, id est, in maiorem condemnationem. *Melius fuisset nõ cognoscere viã iustitiæ, quam post agnitionẽ retrorsum conuerti ab eo quod illis traditũ est sancto mandato. Si enim refugientes coinquinationes mundi* (id est, si ex professo abdicantes vanitates & impietates eius, superbiam, ambitionem, inuidiam, luxum, libidinem, auaritiam, & consimilia) *in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi* (id est, in professione Christianismi) *his rursus*

Professionis Christianæ profectus necessarius.

2. Petr. 2.

rursus implicati superantur; facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Sed prorsus est in ruinā. Ideo in eadē epistola Petrus iterum, post enumerationem multarum virtutum ad quas hortatur, *Cui*, inquit, *præsto non sunt hæc, cæcus est, & manu tentans, obliuionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. Quapropter fratres, magis satagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.* Nempe vocatio ad fidem Christi sine bonis operibus certa non est, sed magis ad ruinam. Sic in Euangelio Christus ipse sanato paralytico dixit: *Ecce iam sanus factus es. Noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*; id est, ne meum beneficium tibi in ruinam sit. De omnibus illis qui ex fiducia vel præsumptione poti⁹ misericordiæ Dei in peccata frequenter relabuntur, vehementer metuendum est, ne Christus sit illis in ruinam. Male sanatur à medico, qui hausta potione sic eā euomit, vt nihil in ventriculo remaneat. Male ille Deo per Christum reconciliatur, qui reconciliatus, nihilo fit melior. Negligēs ille nauclerus, & dignus naufragio est, qui vbi ad scopulum nauem semel fregit, eo tamen denuo nauem impellit. Stupidus ille viator est, qui postquam in lapidem semel impegit & cecidit, ad eundem rursus impingit caditq; Huiusmodi arenosis littoribus comparātur, qui pluuiam gratiæ è cœlo accipiunt, sed nihil eius retinere possunt. Quod etiam illa in Euangelio parabola nos docet, qua Christus dicit: *Omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificauit domum suam super arenam*, id est, non super petram Christum, non super Dei amorem, sed super caduca & fluxa huius mundi bona, omnes suas actiones ad illa vt finem referens, & illa bona pro fundamento omnium suarum actionum habens: *& descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti*, id est; tentationes ad peccatum, tribulationes in corpore & bonis, persecutiones fidei venerunt, *& irruerunt in domum illam, & cecidit; & fuit ruina illius magna.* Magna certe ruina est hominis Christiani in peccatum mortale prolapsi, vel per peccatum in gehennam cadentis: quia in tali ruina *non manet lapis super lapidem.* Nullum vel gratiæ vel naturæ beneficiū manet: omnia vel auferuntur, vel loco suo mota non nisi impietati de-

[Margin notes: *Cap.1.* — *Ioan.5.* — Recidiua peccati frequens. — *Similia.* — *Matth.7.* — Christianus impius, magna ruina.]

tati deseruiunt: vt ad oculũ videre est in impiis Christianis, maxime hęreticis & apostatis, qui quosuis infideles impietate superant. Rursum de huiusmodi etiam illa parabola intelligitur, qua dicitur; *Quis ex vobis volens turrim ædificare, non primus sedens cõputat sumptus qui necessarij sunt ad perficiendum? ne postea, quum posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei dicentes: Hic homo capit ædificare, & non potuit perficere.* Omnes Christiani turrim ædificant, qua cœlum conscendant. Huc enim spectat illa professio. Videndum igitur cuique, an dona gratiæ habeat, ad hoc ædificium necessaria; ne forte, posito fidei fundamento in Christũ, nec de cæteris gratiæ donis, de charitate, humilitate, patientia, castitate, temperantia, & huiusmodi curãs, vel non orans Deum pro illis, vel illis acceptis in vacuum abutens, non possit perficere, vt sic omnes Angeli, tam boni quam mali, imo & mundus ipse infidelium huiusmodi infelicibus Christianis misere illudant. Nos enim Christiani *spectaculum facti sumus mũdo, Angelis, & hominibus.* Videndum ergo ne reuera ridiculum spectaculum simus, vt simia illa purpurata, de qua sic scribit Gregorius Nyssenus: *Aiunt quendam in vrbe Alexandrina circulatorem docuisse simiam, vt agilitate quadam in habitum saltatricis se componeret eique saltatricis opposuisse personam, ac vestem circumdedisse conuenientem: & quum chorum ei adhibuisset, placuisse, ac celebratum hominum sermone in pretio fuisse propter simiam, qua ad cantilena modos se flecteret, ac per omnia naturam occultaret. Cum autem capti essent rei nouitate spectatores, quendam astutiorem cæteris ibi fuisse, qui ludo quodam inhiantibus spectaculo ostenderit simiam esse simiam. Acclamantibus enim cunctis, proiecisse eum aiunt in orchestra ex bellarijs, ea qua talium bestiarum ingluuiem attrahunt, illam vero vt viderat ante chorum dispersa amygdala, oblitam & saltationis & plausuum, & vestis, & ornamentorum, accurrisse ad ea, & manuum palmas collegisse, &, ne impedimento esset, personam ori detraxisse celeriter, atq; vnguibus suis simulatam formam corrupisse, atque ita pro laudibus risum mouisse spectantib. Quemadmodũ igitur illi non satis fuit falsa ascitaq; forma ad hoc vt homo existimaretur: deprensa per ingluuiem* bella-

Luc. 14.

1. Cor. 4.

In serm. de perfecta Christiani hominis forma.

Simia erit simia, etiã si purpura induatur.

bellariorum natura; ita qui nō vere ipsam naturā suam fide formauerint, facile per diaboli escam & ingluuiem cōuincētur quod aliud sint, quam præ se ferant, ac profiteantur. Pro caricis enim, aut amygdalis, vana gloria, ambitio; lucri voluptatisq́; studium (mala diaboli annona) loco bellariorum hominibus corruptis proposita, simiarum similes animas facile prodit, qui per fictam imitationem Christianismum simulant. Hæc Nyssenus. Sed huius fabulæ exitus risus erat: Christianus simulatus non risus tantum erit aliis, sed *fletus & stridor dentiū* sibi; dicente illis Chisto in extremo

Matth.25. iudicio, *Nescio vos, Discedite à me omnes qui operamini iniquitatē.* Et rursum: *Amice, quomodo huc intrasti, non habēs*

Matth.22. *vestem nuptialem? Ille autem obmutuit. Qui autē inuitauit, dixit ministris: Accipite eum, & ligatis pedibus ac manibus, proijcite eum in tenebras exteriores.* Hæc est ruina magna corū, qui nomine tenus tantum Christiani sunt. Sic Chri-

Isaia 8. stus est positus in ruinam multorū, &, vt Esaias prædixit, *in lapidem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel; in laqueū & in ruinā habitantibus Ierusalē,* id est, futuris nomine tenus fidelibus. Illis enim Christi nomen profitentibus, sed Christi legem non seruantibus, multo maior ruina, laqueus acerbior, & scandalum grauius erit lapis iste ac petra Christus, quam iis qui in eum non

Matth.21. crediderunt: Quod apud Matthæum Christus his verbis expressit: *Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero ceciderit, conteretur.* Cadunt enim & offendunt in lapidem Christum, quasi titubantes in via, & cadentes, qui non credunt in nomine eius. Sic Paulus

Rom.9. de Iudæis incredulis quum dixisset; *Israel sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit. quare? quia non ex fide, sed quasi ex operibus;* id est, qui gratiam fidei credentes non acceperunt, sed solis operibus, seu ex doctrina legis, seu ex naturæ viribus profectis se iustificandos præsumpserunt: statim adiecit: *Offenderunt enim in lapidem offensionis, sicut scriptum est: Ecce pono in Siō lapidē offensionis, &c.* moxq́; addit: *Et omnis qui credit in eū non confun-*

Simile. *detur.* Igitur non credendo offenderunt; & ceciderunt super lapidem Christum, & in eius iudicium. Nam sicut qui cadit super lapidem, in eius duritiam cadit, sensurus mox rigorem eius, & quantum lædere cadentem valeat:

valeat: sic qui offendunt in lapidem Christum, non credendo in eum, sed scandalizati de eo, cadunt in eum, sentiendo quòd verus sit iudex viuorum & mortuorum, & experiendo quod Paulus dixit: *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.* Sic & Diuus Petrus exponit: *Vobis* (inquit) *credentibus honor; non credentibus autem lapis, quem reprobauerunt ædificantes, & factus est in caput anguli; hic est lapis offensionis, & petra scandali, &c.* Sed quum addit Christus: *Super quem verò ceciderit hic lapis, conteretur*: notat grauiorem pœnam eorum, super quos Christus cadit, id est, *super quos venit ira Dei*, & iusti Iudicis Christi. Nam sicut ille grauius læditur atque conteritur, adeoque in frusta sæpè comminuitur, super quem ingens saxum de alto cadit, vel proiectum percussit, quàm qui super saxum ignorans ceciderit: sic illi grauiùs puniuntur, atque horrendis pœnis acerbissimè torquentur & conteruntur, super quos irati Iudicis Christi vindicta cadet, quam qui ignorantes fidem, & non credentes, super eum ceciderunt. Quanta sit futura Christi Iudicis ira contra impios, id est, contra malos Christianos, qui soli in iudicio per modum examinis damnabuntur. (*Qui enim non credit, iam iudicatus est*) in prima Dominica Aduentus exposuimus. Super quos autem illa ira cadet, tum ex eo, quod iam diximus, manifestum est, (impios videlicet Christianos illos fore) tum apertè D. Paulus docet, dicens: *Secundum duritiam tuam & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicii Dei, qui reddet vnicuique secundum opera eius; iis quidem, qui secundum patientiam boni operis gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam; iis autem, qui sunt ex contentione* (id est, superbè & ambitiosè viuunt) *& qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati* (id est, veræ pietatis doctrinæ non obediunt, sed iniquitatis præcepta sequuntur) *ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum.* Sic videlicet conteretur, super quem cadit irati Iudicis ira. Sic *positus est* Christus *in ruinam multorum in Israel.* De quibus adhuc loco citato addit Esaias: *Et offendent ex eis plurimi, & cadent* (& non credendo) *& conterentur* (male viuendo) *& irretientur & capientur*, id est, non euadent

Heb.10. *1.Pet.2.* *Matth.21.* *Ephes.5.* *Simile.* *Ioan.5.* *Rom.2.* *Esa.8.*

dent vltionem iusti iudicis. Hoc totum cum Propheta prædixit hic Simeon iustus. Hoc totum nos vocatos Iesu Christi, plurimum monere debet, vt vitam Christiano homine dignam traducamus. Sicut enim ex eodem flore apes mel, aranea venenum colligit; sic Christus flos campi excellentissimus aliis est in sanctificationem & resurrectionem vitæ, aliis in ruinam, & petram scandali, non suo aliquo, sed malè colligentium vitio. Sic Apostolus de sua prædicatione: *Christi bonus odor sumus Dei in iis, qui salui fiunt, & in iis, qui pereunt; aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam.* Hanc etiam differentiam tum ex parte euentus, tum ex parte causæ notauit Propheta dicens: *Perditio tua ex te Israel, saluatio autem tua ex me.* Nam vt seras quasdam videmus, quæ absq; claue clauduntur, sed absque claue aperiri non possunt: sic absque claue vel ope aliena claudimus nobis cœlum nostra propria culpa, & motu proprio; sed absque claue regni cœlorum, quam Christus à Patre accepit, & Ecclesiæ suæ reliquit, aperire nobis regnum cœlorum non possumus. Valet etiam vniuersa hæc doctrina contra hæreticorum hodie solam fidem, & inanem fiduciam: quia credentibus in Christum, & non iuxta Christi leges viuentibus, positus est Christus in ruinam, non in resurrectionem, quod etiam in sequentibus magis adhuc elucescet.

Simile.

2. Cor. 2.

Osea 11.

Simile.

Locus contra hæreticos.

3. *Et in resurrectionem multorum in Israel.*

Gratia noui Testamenti.

LOCVS moralis de vera per Christum resurrectione seu regeneratione nostra, & de gratia noui Testamenti. Resurrectionem enim hic Simeon dicit, non corporum, sed animarum: nec postremam illam & generalem, sed præsentem & particularem credentium in Christum: denique per resurrectionem, salutem & saluationem significat; quæ opponitur ruinæ. Resurrectio nostra per Christum quæ sit, Apostolus his verbis describit: *Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per*

Rom. 6.

per gloriam Patris, ita nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius (id est, sic vt ille corpore in cruce, sic nos peccato in Baptismo mortui sumus) *simul & resurrectionis erimus*, id est, simul cum Christo resurgemus: nos quidem ad totius vitæ nouitatem, ille verò ad totius corporis gloriam, *Hoc scientes, quia vetus homo noster* (id est, inueterata consuetudo peccandi, vel vetus inclinatio ad peccatum ex Adamo contracta) *simul crucifixus est* (cum Christo) *vt destruatur corpus peccati* (id est, peccatum ipsum) *vt vltrà non seruiamus peccato*. Hæc est per Christi gratiam & Sacramenta resurrectio, id est, in melius mutatio, & renouatio, totius vitæ nostræ, de qua sic ad Colossenses scribit iterum Paul. *Si consurrexistis cum Christo*, videlicet in nouitate vitæ, destructo peccato: *quæ sursum sunt, quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram*. Ergo quærere cœlestia, non terrena; sapere cœlestia, non terrena; delectari in Deo, & in via mandatorum eius, non in terra, & voluptatibus eius; sapere secundum Deum, non secundum carnem; hæc est resurrectio nostra per Christum, & propter quam nobis conferendam Christus venit. Hæc spiritualis resurrectio ad vitæ nouitatem, alteram corporalem ad gloriæ æternitatem, quasi via ad terminum, quasi labor ad præmium, quasi meritum ad coronam præcedit. Vnde Augustinus: *Per fidem credimus, quòd Deus nos à mortuis excitet; interim spiritu, vt in nouitate eius gratia temperanter, & iustè & piè viuamus in hoc seculo; post etiam carne nostra ad immortalitatem resurrectura, quod meritum ipsius spiritus est, qui eam in resurrectione sibi congrua, hoc est, in iustificatione præcedit*. Hæc ille: Resurrectionem hanc spiritualem, quæ fit in nouitate vitæ, & est iustificatio nostra in Christo, vocat alteri resurrectioni corporali ad gloriam congruam & respondentem: quia vna non est, si altera non est; & hæc illam præcedere debet. Hæc resurrectio est tota nostra iustificatio, adeoque totum Euangelium Christi. Vnde Sanctus Basilius: *Si quis definiens, dicat Euangelium esse formam vitæ, quæ est ex resurrectione, mihi nequaquam videretur à vero aberrare*. Quod etiam obiter contra nostri temporis hæreticos valet, qui Euangelium & iustificatio-

Resurrectio nostra per Christum quæ.

Coloss. 3.

De spiritu & litera, cap. 9.

Similes.

De Spiritu S. c. 15.

Locus contra hæreticos.

ficationem nostram per fidem in Christum, nihil esse aliud volunt, quam gratuitam remissionem peccatorum per Christum. At docent hæc verba Simeonis, docent verba Apostoli citata, docent Patres allegati, resurrectionem spiritualem, quia in vitæ totius nouitatem & sanctitatem resurgimus, esse nostram in Christo iustificationem, ipsumque gratiæ Euangelium. Sed hæc resurrectio nostra per Christum fit, & per gratiam eius,
Ephes. 2. *non ex nobis, ne quis glorietur: non ex operibus iustitiæ, quæ*
Tit 3. *fecimus nos, antequam per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritum suum sanctum effunderet in nos abun-*
2. *Pet.* 1. *dè, sed per bona opera*, quibus iam renouati & vocati *certam facimus vocationem nostram & electionem*, vt Petrus
Rom. 5. ait: per opera charitatis, *quæ diffusa est in cordibus nostris*
Coloss. 3. *per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*, vt Paulus docet: *per mortificationem membrorum nostrorum super terram*,
Rom. 8. quam Dei spiritus operatur in nobis, iuxta illud: *Si Spiri-*
Ioan. 11. *tu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Hoc sensu Christus est *Resurrectio & vita*, vt apud Ioannem dixit: Quia Spiritus eius, quem nobis regeneratis & baptizatis, dedit, resurgendi à peccatis; & viuendi in mandatis & lege Domini, facultatem dat. Rursum omnibus peccatoribus Christus resurrectio est, quia omnes per eum resurgere pos-
Ephes. 5. sunt, iuxta illud Apostoli: *Surge, qui dormis, & illuminabit te Christus.* Non est resurrectio, nisi præcesserit ruina.
Simile. Nemo ergo iacens desperet. Sicut odor vineæ florentis, iuxta naturam suam dulcis est hominibus, sed intolerabilis est serpentibus: sic Christus Dominus, qui *non*
Ioan. 3. *venit in mundum, vt iudicet eum, sed vt saluetur mundus per ipsum*, hominibus, & humana docilitate præditis (nam nemo adeò ferus est, qui non mitescere possit, si modò culturæ patientem accommodet aurem) est ex sua naturali bonitate & clementia odor vitæ, salus & resurrectio: at serpentina & ferina seu pertinacia seu libidine infectis atque corruptis, qui se sanari & duci non patiuntur, est odor mortis, petra scandali, & ruina. Hæc docent, sibi quemque imputare debere, si pereat: posse autem facilimè quemque saluari, si velit, quum Christus non alia de causa in mundum venerit. *Ego* (inquit) *veni,*
Ioan. 10. *vt vitam habeant, & abundantius habeant.* Et Apostolus

Chri-

Christum cum Adamo comparans: *Si in vnius delicto mors regnauit per vnum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum.* Rom. 5.

4. Et in signum, cui contradicetur.

LOCVS moralis de imitatione Christi, omnibus Christianis, & saluos fieri cupientibus, necessaria. Imitatio Christi Christianis necessaria. Christus enim, vt erat signum tam Iudæis, quàm Gentibus omnibus, quoad fidem, de quo Esaias: *Radix Iesse stat in signum populorum, ipsum deprecabuntur omnes gentes*, & in Euangelio Christus: *Hæc est voluntas Patris, vt credatis in eum, quem misit ille*; & hanc voluntatem Dei Patris, Incarnatio Filii significabat: sic præterea, quoad charitatem & exemplum imitationis, positus est in signum Christus, vt per ipsum cursum nostrum dirigamus. Ephes. 11. Quare Christus non semel seipsum nobis imitandum proponit: *Discite à me, quia humilis sum & mitis corde. Hoc est mandatum nouum; vt diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos. Si mundus vos odio habet, me priorem odio habuit. Non est discipulus supra magistrum.* Matth. 11. Sic humilitatem, dilectionem fraternam, patientiam malorum, suo nos exemplo, vt signum quoddam propositum, docet. Nempè hic aduentus Christi scopus fuit, à cœlesti Patre ab æterno initus. Rom. 9. Vt *conformes fieremus imagini Filij sui*, sicuti Paulus disertè de electis affirmat. Et ipse Paulus sic suos Ephesios adhortatur: *Estote imitatores mei, sicut ego Christi.* Ephes. 3. Sic & Diuus Ioannes: *Qui dicit se in Christo manere; debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.* 1. Ioan. 2. Denique quum omnis Christi actio nostra sit instructio, positus ille nobis est in signum humilitatis in præsepio: in signum paupertatis, quum *non haberet, vbi caput reclinaret*: in signum charitatis in tota prædicatione *pertranseundo & benefaciendo, & omnes à languoribus sanando*, in signum patientiæ, in tota acerbissima passione: in signum denique quod omnes aspicere debent ad salutem, sicut *serpentem exaltatum à Moyse in deserto, exaltatus in crucem*; in qua tale signum fuit, vt omnia ad se pertraheret. Ioan. 3. Atqui quum tot modis, & adhuc aliis, in

ſignum illuſtriſſimum nobis datus ſit in omnibus iſtis modis ferè ab omnibus huic ſigno contradicitur. Nam & nunc verum eſt de peſſimis Chriſtianis, quod de corruptiſſimis Iudæis vetus Scriptura commemorat: *A maximo vſque ad minimum omnes auaritiæ ſtudent. Dicunt impii inter ſe: Venite, perfruamur bonis, quæ ſunt, & vtamur creatura. Hinnit vnuſquiſque aduerſus vxorem proximi ſui.* Denique talis eſt hodie vita Chriſtianorum, vt vix deterior vnquam fuerit paganorum. Omnes hi contradicunt Chriſto, & toti œconomiæ eius. Quod enim Paulus de guloſis dixit, *Multi ambulant inimici crucis Chriſti, quorum Deus venter eſt*, idem de quocunque peccati genere dici poteſt. Crux enim Chriſti ad omnia abolenda peccata aſſumpta eſt. Ideò Paulus de quibuſuis relapſis dicit, *eos iterum Chriſtum crucifigere.* Quare vt Petro reuocanti Chriſtum à ſua paſſione dixit acerrimè Chriſtus: *Vade retro poſt me Satana; ſcandalum mihi es, & non ſapis ea, quæ Dei ſunt*; ſic omnibus Chriſtianis ſua impietate Chriſti paſſionem, quantum in ſe eſt, euacuantibus, *& ſanguinem teſtamenti pollutum ducentibus*, verè dicitur: Scandalum Chriſto eſtis, & eius morti contradicitis, cuius fructum ſic vilipenditis. Hac conſideratione dixit Apoſtolus: *Empti eſtis pretio magno; glorificate Deum in corpore veſtro.* Nam à contrario, qui hoc non faciunt, ſed Deum inhonorant in corpore ſuo, *& blaſphemari faciunt nomen Dei apud Gentes*, illi omnes magnum pretium, quo empti ſunt, deſpectui habent, eique contradicunt. Nam contradicere, eſt non ſolùm illud verbis negare, vt infideles vel hæretici quidam faciunt, ſed etiam factis negare. De quibus Apoſtolus dicit: *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant, cùm ſint abominati & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.* Iſti omnes ſimiles illis ſunt, qui numiſmate ad nihil aliud vtuntur, quàm ad numerandum: quod de Græcis optimè loquentibus, & contraria facientibus, dicere ſolebat Anacharſis. Chriſtianam enim profeſſionem verbotenus tenent, ſed vſum eius non habent. Imò potiùs ſimiles illis ſunt, qui pro bona valetudine ſacrificant, & in ipſo ſacro epulis ſe ingurgitant, quæ bonæ valetudini ſunt contrariæ, quod de quibuſdam Philoſophis dixit Diogenes, quo-

Ierem. 6. *Sapient. 2.* *Philip. 3.* *Matth. 16.* *Hebr. 10.* *1. Cor. 6.* *Rom. 2.* *Tit. 1.* *Plutarch. li. de profectu vnorum.* *Similia.*

quorum præceptis vita erat contraria. Sic omnibus malis Christianis in signum Christus est, cui contradicitur. Huic loco affine illud est, quod Christus ipse dixit: *Beatus, qui non fuerit scandalizatus in me*, quem locum in alio Euangelio tractauimus. Hunc etiam locum in altero Promptuario contra hæreticos, ratione fidei in Christum crucifixum, explicuimus.

Laert. lib. 14.
Matth. 11.

5. *Quæ non discedebat de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruiens Deo nocte ac die.*

LOCVS moralis de assiduitate orandi, & templa, quæ orationis loca sunt, piè frequentandi. Huius enim nobilissimæ virtutis nomine singulariter ab Euangelista hæc vidua Anna laudatur. Huius virtutis nomine sola ex omnibus in Ierusalem mulieribus digna fuit, quæ Christum adhuc paruulum agnosceret & videret. Huius virtutis nomine tantam spiritus fortitudinem accepit, vt non sit verita aduentum Christi in mundum publicè confiteri, *& loqui de eo omnibus expectantibus redemptionem Israel.* Hanc virtutem Christus Dominus in sua benedicta persona exercuit, *pernoctans in oratione Dei*, & eandem orationem ter repetens, *prostratus in faciem*; de quo etiam Paulus dicit, quòd *in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis obtulit.* Qua in re quid nos multo magis facere tum oporteat, tum deceat, suo beatissimo exemplo luculenter docuit. Sed & verbo quoque hanc nobis virtutem singulariter commendauit: *Oportet semper orare, & non deficere.* quod statim parabola iniqui iudicis, qui assiduas viduæ preces, saltem ad vitandam molestiam, exaudiuit, confirmat. Rursum alibi: *Petite, & accipietis; quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis.* Vbi familiari exemplo allato de patre naturali, qui filii preces non reiicit, infert: *Quanto magis Pater vester dabit bona petentibus se!* Et rursum apud Ioan. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Ac postremò omnib. indicit: *Vigilate omni tempore orātes, vt digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura*

De assiduitate orandi.
Luca 2.
Luca 6.
Luca 12.
Hebr. 5.
Luca 18.
Matth. 7.
Ioan. 16.
Luca 21.

ſunt, & ſtare ante Filium hominis. In quibus omnibus verbis docet Chriſtus Dominus & neceſſitatem, & vtilitatem, & perſeuerantiam, atque aſſiduitatem orationis. Sed de vtilitate ac neceſſitate in aliis Euangeliis dicetur. Nunc de ſola aſſiduitate, quæ in Anna vidua hic commendatur, quædam proferemus. Hanc aſſiduitatem Apoſtolus commendat: *Sine intermiſſione orate,* & de ſe ipſo ſcribit ad Romanos: *Sine intermiſſione memoriam veſtri facio ſemper in orationibus meis.* Et ad Epheſios: *Non ceſſo gratias agens pro vobis, memoriam veſtri faciens in orationibus meis.* Sic ad Philippenſes & Theſſalonicenſes, ſuumque Timotheum ac Titum. D. quoque Iacobus: *Multum,* inquit, *valet deprecatio iuſti aſſidua.* Cuius rei exemplum ipſe D. Iacobus eſſe poteſt, qui Epiſcop. Hieroſolymorum quum eſſet, & apud ipſos Iudæos ſanctitatis opinione celebris, templum Hieroſolymitanum liberè frequentabat, atque in ipſa Sancta ſanctorum ingredi permiſſus eſt, vbi tam aſſiduus in oratione fuit, vt genua eius callum obduxerint, & inſtar camelorum pellis obduruerint. In Prato Spirituali legimus, quum in cellula ſenis cuiuſdam monachi tabula quædam ſubſtrata eſſet, in qua genu flectens orabat, locus ipſe, vbi genua figebat & manus, ex vſu perpetuo orandi, concauus erat plus quam digitorum quatuor. Sed & hodie (quod enim vidimus, teſtamur) in ſpelunca Sancti Benedicti, in rupe altiſſima, iuxta Sublacum oppidum, quadraginta milliaribus ab vrbe Roma diſtans, quum anguſtus adeò ſit locus, vt nec erecto corpore ſtare, nec in genua ſe erigere quis poſſet: in longum tamen ſit porrectus, quantum humani corporis longitudo requirit, locus ipſe, vbi ſanctus Benedictus oratione continua ſe proſtrauit, triennium ibi agens; politiſſimus eſt, & pia nimia æqualitate lubricus, quum tota reliqua ſpeluncæ pars, tam intus quàm extra, ſaxum ſit longè aſperrimum. Certè nullum pietatis genus viri ſancti, & qui Deo placere ſtuduerunt, magis aſſiduè exercuerunt, quàm orandi ſtudium. *Cùm videro quempiam* (ait Chryſoſtomus) *non amantem orandi ſtudium, nec huius rei feruida vehementiq; cura teneri; continuò mihi palã eſt, eum nihil egregia dolis in*

1.Theſ.5. Rom.1. Epheſ.1. Iacobi 5. Exempla. Hieron. in Catalogo. Cap.184. Lib.1.de orando Deũ

animo

animo habere. Rursus vbi quem conspexero insatiabiliter adhærentem cultui diuino, idque in summis damnis numerantem, si non continuo orauerit; coniecto talem omnis virtutis firmum esse meditatorem, ac Dei templum. Etenim si vestitus hominis, si pedum incessus, si risus dentium declarat qualis sit, multo magis deprecatio signum est totius iustitiæ, virtutis, pietatis. Est quippe orationis assiduitas & perseuerantia, non solum laudabile quid, sed plane necessarium. Sicut illa gallina pullos nunquam educet suos, quæ, vbi primùm ouis incubare cœperit, illa deserit; sic ex oratione fructum nõ percipiet, qui ex ariditate vel languore citò ab ea desistit. Frater Ægidius Minorita, eum qui propter distractiones ab orationis perseuerantia desistit, similem esse dicebat fugienti è prœlio. In oratione quippe pugnamus contra hostes nostros, carnem, mundum, & maximè Satanam, qui propterea orantes maximè perturbat. Idem vir sanctus, & mirabiliter à Deo illuminatus, dicente quodam fratre molestissimum videri posse, si is qui orat, nullam percipere queat deuotionem aut consolationem, aut alium quempiam orationis suæ fructum, respondit: *Si parum vini haberes in vase, cui faces adiuncta essent: num tu propterea vas confringeres, vinumque cum facibus commisceres? Absurdum id fuerit. Cogitabis te indignum qui vllam consolationem nouam accipiat; ea interim contentus, quam in præsenti habes, quæque te ad orandum Deum extimulat. Quod si quis à mundi exordio tot quotidie lachrymas funderet, quot capere possit paropsis, nec sic tamen diuinam semper mereatur consolationem* Idem dicebat: Sicut qui absque vllo merito in Rempubl. peteret à Rege magnam pecuniæ vim, mirari non deberet, si repulsam pateretur: sic minimè mirandum est, si singulares gratias à Deo petendo, repulsam sæpe patimur; sed id potius satagendum vt de nostra indignitate humiliter sentientes, per bonorum operum studium, & orandi assiduitatem, aliquid tandem accipere mereamur. Dicebat rursum: *Si gratiam in precibus sentis, ora vt augeantur. Si non sentis, non cesses propterea à precibus. Gratos enim habuit Deus etiam caprarum pilos, qui et iuxta præceptum legis offerebantur.* Denique ad orationis assiduitatem persuadendam hoc simili vtebatur. *Cùm primùm est plantata*

Simile.

Lud. Granat. tom. 1. Serm. de temp. p. 553.

In vita eius apud Sur. tom. 7.

Simile.

Exod. 25.

Simile.

arbor, non illicò grandescit: & quamuis producat flores, non statim etiam fructus affert; neque fructus ipsi, si quos ferat, confestim maturescunt: atque etiam ij qui maturi sunt, non omnes eduntur ab hominibus, sed partim eos porci deuorant, partim computrescunt. Eodem modo quis ad me fructus inde redire queat, si vel centum annis rogem pro cælesti regno nec perseuero in precibus vsque in finem? Hæc ille. Nempe anima Deo reconciliata, & à peccatis liberata, quasi nouella arbor plantata, non statim est in deuotione fortis; nec si est, statim bona desideria producit; nec si producit, statim per bona opera fructificat; nec si fructificat, statim perfecta sunt illa opera in modo agendi; nec si sint perfecta, statim illos ædificant ad Dei gloriam: sed vel vitio aliorum à porcis deuorantur, contemptui habita, & à prauis affectibus conculcata, vel vitio proprio (vt per vanam gloriam, aut etiam desidiam ac cessationem) computrescunt, vel meritum suum amittendo, vel certè profectum & incrementum. Perseuerandum igitur in oratione, vt fructus tandem, quem optamus, consequatur. Sanè vt omnis boni operis, sic maximè orationis, virtus est perseuerantia. Sicut enim semina in terram iacta, quo diutius, gelu premente, intra eius viscera delitescunt, eo deinceps proceriora, & vberiora surgunt, quia altius radices egerunt: sic diutius multiplicatæ preces, maioribus à Deo muneribus afficiuntur. Abraham vsque ad annum centesimum prolem ex sua Sara expectauit; sed natus est ei Isaac filius promissionis, in cuius semine omnes gentes benedicentur. Isaac similiter etiam accepta promissione prolis, tamen diu & multum deprecabatur Deum pro sterili vxore sua Rebecca: quæ tandem gemellos peperit, & duas gentes ex vtero protulit. Anna mater Samuelis, quanto tempore sterilis fuit! sed tandem precibus filium impetrauit, Prophetam sanctissimum. Elizabeth Zachariæ viro in vltimam vsque senectutem sterilis mansit: sed Ioannem Baptistam peperit, *quo non surrexit maior inter natos mulierum*: Sed & Anna hæc vidua, *octoginta annis vidua permansit, non discedens de templo, in ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte ac die*, vt ita tandem Messiam natum videre, complecti, confiteri mereretur. Nos autem ideò nihil magni à Deo

Granat. to. 1. Ser. de temp. pag. 245.

Simile.

Exemplũ.

Matth. 11.
Luca 2.

à Deo impetrare possumus: quia in oratione perseuera-
re, indignum ducimus. Quem grauem errorem sic redar-
guit D. Basilius: *Sapè petiui, inquis, neq; impetraui tamen.*
Prorsus quia non rectè petiuisti, videlicet aut dubitabundus,
aut aliud agens, aut quæ tibi vtilia non erant: aut postremò
perseuerantiam non adhibuisti. Qui Abrahæ promisit multi- *Constit.*
plicaturum se semen illius (nec tamen nisi post multorum an- *monast.*
norum decursum id fecit) idem promisit daturum se nobis *cap. 2.*
quicquid ab eo petierimus, etsi post multos aliquando annos
non det quod petimus. Perseuerãdum igitur in spe, & oratio-
ne, vt Abraham fecit. Et paulò post: *Deus, quæ daturus est,*
ideò differt dare, vt hoc modo magis nos ad assiduitatem o-
randi vocet, & vt intelligamus, quod sit donũ Dei, & vt da-
tum diligẽter custodiamus. Quod enim difficulter acquiritur,
diligenter asseruatur. Salomon donum sapiẽtiæ cito impetra-
uit, ideoq; negligenter illud custodiendo cito amisit. Hæc ille.
Apte quoq; & accommodate hac de re scripsit S. August. *Hom. 50. ex*
Fac (inquit) *incertum esse, vtrum concedat Deus quod petis.* *homil. 50.*
Quid perdis quum supplicas Deo, qui salutem perdere non
dubitasti, cum offenderes Deum? Quis enim certus est, quod
Imperator etiam ignoscat? Et tamen pecunia funditur, maria
transmeantur, procellarum incerta subeuntur, & penè, vt
mors vitetur, mors ipsa suscipitur. Supplicatur deinde per ho-
mines homini. Sine dubitatione fiunt ista, quum sit dubium
quo fine proueniant; & tamen certiora sunt promissa Christi,
quam corda Regũ. Hæc ille. & haud dubiè si tam esset cor-
di animæ salus, quam corporis; si ita Deum, vt hunc mun-
dum amaremus, si virtutũ profectus perinde nos delecta-
ret, quam diuitiarũ copia; si sic spirituales deliciæ nos af-
ficerent, ac terrenę, nõ minor esset, imò multo maior no-
stra orandi assiduitas, perseuerantia, feruor, cuius benefi-
cio animę salutem procuramus, Deo familiares sumus, in
virtute vehementer proficimus, abundãtiam gratiæ con-
sequimur; quam in terrenis illis consequendis labor &
industria, feruor, & vigilantia nostra esse solet. Nunc au- *Simile.*
tem omne tempus orationi impensum perijsse nobis vi- *S. Bonauen.*
detur; aut certè multum, ac sæpe eandem rem oratione à *in diata sal.*
Deo expetere, fastigium ingens, & nauseam parit. Cuius *cap. 14.*
rei absurditas hoc simili elucescet. Sicut castrum Re-
gium tenens, si obsidetur, ab inimicis, reputatur infidelis,

& pro-

& proditor, læsæque Maiestatis reus, si non statim Regi indicet, ac subsidium petat, nisi etiam, postquam petierit, expectet a Rege auxilium, multo autem adhuc magis, si post acceptum auxilium, castrum hostibus prodat. Sic omnino quum hostes, seu visibiles (vt mundus, caro, & earum illecebræ) siue inuisibiles (vt maligni spiritus) animam varijs tentationibus obsident (quam Deo acceptam, & varijs eius gratijs ac muneribus beneficio Sacramentorum eius, doctrinæque Ecclesiasticæ bene munitam & instructam, ad Dei obsequium & gloriam custodire debemus, simulque nos ipsos cum ea, qui castrum custodit, semetipsum cum eo custodit.) Debemus statim regi regum, Deo nostro nuncium orationis mittere, & obsidionem denunciare. Sicut David fecit, dicens: *Consilium malignantium obsedit me.*

Psalm. 25.

Quod etsi Deus differat auxilium statim mittere, non propterea debemus ab oratione desistere, sed credere dicenti, *Fidelis Deus est, qui non patietur nos tentari supra id quod possumus*, itemque illud: *Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum.* Postremo cauendum ne accepta gratia abutamur, & nostra iterum ignauia, est, cessando ab oratione, quæ ad conseruationem gratiæ necessaria est, animam hostibus prodamus. Certe oratio est cursoris, & nuncij instar, qui nostra desideria ad Deum perfert. Cursor autem præterquam quod diligens & velox esse debet, ideoque alia seponit negotia, & deponit onera, dexter quoque in negotio suo procurando, elegans in sua legatione exponenda, &c. debet quoque, quamuis repulsam aliquoties passus, importunè tamen vrgere, & omnem lapidem mouere, donec negotium expediat. Sic oratio præterquam quod debeat esse velox, ideoque à curis terrenis libera prudenter concepta, prudenter pronunciata, debet quoque iterum atque iterum esse petita; nec prius ab orando cessare, donec exaudiatur. Grauiter, & iustè sacerdotes culpauerat S. Iudith, qui, nisi intra quinque dies auxilium à Deo accepissent, locum hostibus tradere decreuerant. *Qui*, inquit, *estis vos, qui tentatis Dominum? posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei?* Sic faciunt, qui, nisi cito exaudiantur

1. Cor. 10.

Psal. 26.

Simile.

Iudith 8.

audiantur, orare desinunt. Atqui quandam orandi importunitatem Christus nos in Euangelio docet, sub parabola *amici venientis de nocte, vt tres panes commodato acciperet*, & iniqui iudicis, vt supra annotatum est. Sic Iacob in illa lucta cum Angelo, quæ nihil erat aliud quam feruens ad Deum oratio, vt à fratre Esau liberaretur, iurauit quod *non dimitteret eum, donec benediceret ei. Et benedixit ei Angelus eodem in loco.* Nempe *quemadmodum patres* (ait Chrysostomus) *filios indulgentius amantes, quo illos diutius apud se detineant, quos de fide vident, dedita opera morantur aliquid datum*, & interdum minus dant quam petitur, vt sæpius petendo recurrant: *sic si differt aliquando Dominus exaudire, non id odio facit, neque te auersatur, sed differendo diutius, te secum seruare vult*; vel minus dando quam petisti, causam dare sæpius per orationem recurrendi. Deinde hanc assiduitatem & perseuerantiam orationis, rerum natura nos docet. *Sicut enim certaminis brauium non assequitur, qui, antequam ad metas attingat, deficit; sic orationis fructu priuatur, quisquis in illa non extiterit importunus.* Et quemadmodum ignis, quanto magis in vnum colligitur, tanto amplius nutritur, & flammas euaporans, rursus impetuosius erumpit: ita & mens quam diutius intra se commota fuerit, in oratione perseuerans, & ardentius per amoris incendium vrit in se, & sublimius per desiderium eleuatur in Deum. Auget ergo orandi assiduitas orationis feruorem. Porrò eo tardius suos etiam amicos audit Deus, quo magis eos vult orando mereri. Vnde B. Gregorius: *Eo magis Sancti exaudiuntur ad meritum, quo citius non exaudiuntur ad votum. Ex dilatione enim crescit desiderium.* Sic & Augustinus. *Cum aliquid aliquando tardius dat Deus, commendat sua dona, nō negat. Desiderata diu dulcius obtinentur, citò autem data vilescunt.* Paulus ipse contra stimulum carnis *ter Dominum rogans*; id est, sæpius obsecrans, *vt auferretur ab eo*, non est exauditus; sed responsum accepit. *Sufficit tibi gratia mea.* Si Paulus pulsans perseuerare debuit, nec adhuc apertum est ei iuxta votum suum; qui sumus nos, vt, nisi mox exaudiamur, ab oratione cessemus? D. Hieronymus de sua orandi assiduitate sic scribit; *Memini me, clamantem*

Luca 1.

Genes. 32.

In hom. de profectu Euangelij.

Simile.

Simile.

Laurent. Iustinia. in ligno vitæ, cap. 9. de oratione.

Simile.

Mora. in Iob lib. 20. c. 25.

De verbis Dom. ser. 1.

2. Cor. 12.

Exempla.

In epist. ad Latam. *mantem diem crebrò iunxisse cum nocte, nec prius à pectore cessare verberibus quam rediret, Domino impetrante, tranquillitas.* Sic S. Antonius, quum diu multumq; inter vexationes dæmonum orasset, ac longo tandem post tempore liberatus ab illis fuisset, clamabat: *Vbi eras bone Iesu vbi eras? Quare non à principio affuisti, vt sanares vulnera mea?* Et vox ad eum facta est, dicens: *Antoni, hîc eram: sed expectabam videre certamen tuum. Nunc autem quia dimicando viriliter non cessisti, semper auxiliabor tibi.* Idem fere de S. Catharina Senensi legitur, in vita eius apud Surium.

In vita eius per S. Athanas. apud Sur. tom. 1.

Tom. 2. pag. 926. cap. 3. Illustre porrò est necessariæ huius perseuerantiæ in oratione exemplum in Prato spirituali. Canon presbyter ad ministerium baptismi deputatus, quum in fœminarum baptismo se tentari videret, nec diu multumque orans ab illa tentatione liberari posset, recedere voluit. Cum autem iam locum exijsset, occurrit ei S. Ioannes Baptista; & signans eum in vmbilico ter signo crucis, ait illi: Crede mihi presbyter Canon, volebam te pro hac pugna mercede donari, sed quia non vis, ecce abstuli à te hoc bellum: nec vllus mulieris aspectus te amplius turbabit. Mercede autem huius operis carebis. Hæc ibi. Atqui qui excutere è silice ignem vult, non contentus semel percussisse, iterum atque iterum percutit, donec tandem scintillam excutiat: Ita quisquis Dominum precatur, etiam si illicò ad votum non exaudiatur, perseueret tamen: quoniam si perseuerauerit pulsans, voti tandem compos fiet.

Granat. in Silua.

Simile.

Psalm. 65. Quare ex eo quod Psalmista dicit: *Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me* perspicuè sequitur, quod quam diu Deus non tollit à te orationem tuam, non amouebit à te misericordiam suam. Argumentum futuræ misericordiæ Dei, est perseuratio orationis nostræ, & contra. Postremò assiduitatem orandi necessariam ipsa infirmitas & ægritudo nostra perpetua luce clarius euincit. Nam quemadmodum ægrotus, qui vix pedibus consistere valet; assiduo eget adminiculo,

Similia.

1. grotus, qui vix pedibus consistere valet; assiduo eget alimento, quo nutantia membra sustentet;
2. vt cæcus qui per iter difficile graditur, continuo eget ductore, qui eum in via dirigat;
3. vt arbor in arido plantata solo, frequentibus eget aquis, quibus irrigetur, vt fructum proferat; sicut locus sordidus, ex se fætores noxios exhalans, bonis odoribus

bus implendus est, ne noceat; sicut denique vlcus ardore 4.
suo finitimam carnem incendens, frigidis assiduè liquo- 5.
ribus refrigerandus est: ad eundem modum nos per naturæ conditionem infirmi, per cupiditates cæci, in arido huius mundi solo plantati, fomitem peccati fœtidum circumgestantes, vlcere multorum peccatorum fœdati, assiduis orationibus & precibus ad Deum, tanquam omnium malorum optimo & præsentissimo medicamento, opus habemus. Est ergo assiduitas orandi, vel ex Christi exemplo & mandato, vel ex Sanctorum doctrina & pietate, vel ex ipsa orationis virtute, vel ex Dei sic nos exer- 1.
centis voluntate, vel varia nostra infirmitate, vel ad ma- 2. 3.
ius nostrum bonum ac meritum prorsus vnicuique no- 4.
strum necessaria, non laudabilis tantum & fructuosa. & 5. 6.
in has omnes partes huius loci partitio fieri poterit. De orationibus in templo faciendis, in altero Promptuario diximus, propter nostri temporis hæreticos.

6. *In ieiunijs & obsecrationibus seruiens.*

LOCVS moralis de ieiunio cum oratione iungendo. Sic hæc sancta vidua fecit. Sic Esdras reducturus populum ex captiuitate in terram suam, *ieiunauimus*, inquit, *& rogauimus Dominum pro hoc, & euenit nobis prosperè.* Filij Israel primò & secundò à filijs Benjamin percussi sunt, etiam in optima causa pugnantes; postea orantes fleuerunt coram Domino, & ieiunauerunt de illo, & sic præualuerunt in illos. Iosaphat Rex Iuda, videns se à Moabitis & Ammonitis numerosissimo collecto exercitu premi, *contulit se ad rogandum Dominum, & prædicauit ieiunium*, & amplissima potitus est victoria. Rogaturus Nehemias Artaxerxem Regem pro ciuitate sancta, vt muri eius possent reparari, dicit de seipso: *Ieiunabam & orabam ante faciem Dei cœli.* Daniel rogans, & deprecans *Dominum in ieiunijs, sacco & cinere*, percepit specialem reuelationē de incarnatione & passione Christi. Sic Christi discipuli fecerūt: *Ministrantibus illis Domino, & ieiunantibus, dixit illis Spir. S. Segregate mihi Paulum & Barnabam*: moxque *ieiunantes & orantes imposuerunt eis manus.* Rursus ijdem cùm constituissent in diuersis ciuitatibus

Ieiunium cum oratione. *Exempla.* *1. Esd. 8.* *Iudic. 20.* *2. Par. 20.* *Nehem. 1.* *Dan. 10.* *Actor. 13.*

Actor. 14. uitatibus per singulas Ecclesias Presbyteros, *& orassent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino.* Hinc dicit S. Scriptura: *Bona est oratio cum ieiunio.* Sicut enim
Tob. 12. sine cibo & potu non est plena refectio corporis; sic sine
Simile. ieiunio & oratione coniunctis, non est plena animi refectio: & vt cibus robur adfert, potus cibum temperat;
2. Cor. 4. sic ieiunium animum roborat (nam dum *qui foris noster*
Simile. *homo est, corrumpitur; is qui intus est, renouatur*) & oratio
Hom. 15. in ieiunium temperat, dulceque reddit. Rursus, *sicut nec*
Matth. operis imperf. *miles sine armis est aliquis, nec arma sine milite* (ait Chrysostomus) *sic nec oratio sine ieiunio, nec ieiunium sine oratione.* Pugnat enim certè oratio contra dæmonem, & omnia peccata, sed absque ieiunio debilis & inermis est.
Homil. 71. Vnde alibi idem Chrysostomus: *Qui orat ieiunans, bi-*
ad popul. *nas possidet alas, quibus ventos ipsos volando praeteruehitur:*
Ant. *non enim oscitat, nec extenditur, nec torpet orando; sed igne ardentior, & terra superior, terribilis hostibus redditur.* Quod & hoc familiari exemplo magis poterit elucesce-
Stella in re. Si in ignem ouum sanum, vel castaneæ absque vlla
Luc. 2. fractione mittantur, agente in ijs igne dehiscunt, fran-
Simile. guntur, & extra ignem saliunt; si vero ante calefactionem paululum frangantur, non item: similiter de homine ad Christum per orationem accedere cupiente, dicendum est: Si talis fuerit corpore integer, & nihil fractus ieiunio cito deficiet, & ab oratione discedet: si vero fractus & ieiunio armatus orauerit, minimè recedet; imò promptè
Exemplũ. & delectabiliter orans, perseuerabit. Tres pueri Baby-
Dan. 1. & 3. lonici, quia multis ieiunijs fracti erant, (nec enim cibos mensæ regalis contingebant, sed legumina tantùm) quasi castanea missi sunt in fornacem ignis, & illæsi egressi.

EVAN-

EVANGELIVM DOMINICÆ I. POST EPIPH.

VM factus esset Iesus annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam, secundum consuetudinem diei festi, consummatisque diebus cùm redirent, remansit puer Iesus in Ierusalem, & non cognouerunt parentes eius. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non inuenientes, regressi sunt in Hierusalem, requirentes eum. Et factum est, post triduum inuenerunt illum in templo sedentem in medio Doctorum, audientem illos & interrogantem. Stupebant autem omnes qui eum audiebant, super prudentia & responsis eius. Et videntes, admirati sunt. Et dixit mater eius ad eum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad illos. Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis. Et mater eius conseruabat omnia verba hæc in corde suo. Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia, apud Deum & homines. Luca 2.

PERICOPE moralis hujus Euangelij.

1. *Ascendentibus illis Hierosolymam, secundum consuetudinem diei festi.* De deuotione circa Dei cultum, tam debita, quam voluntaria.

2. *Secundum consuetudinem diei festi.* Pias & laudabiles Ecclesiæ consuetudines esse seruandas.

3. *Remansit puer Iesus in Hierusalem.* De parentum officio circa curam liberorum.

4. *Et non cognouerunt parentes eius.* De cultu & honore Dei, parentum honori præferendo.

5. *Descendit cum eis, & erat subditus illis.* De obedientia Superioribus præstanda, absq; respectu personarum.

6. *Et mater eius conseruabat omnia verba hæc in corde suo.* De meditatione operum & beneficiorum Dei.

1. *Ascendentibus illis Hierosolymam, secundum consuetudinem diei festi.*

Exod. 34.

LOCVS moralis de deuotione circa Dei cultum, tam debita, quam voluntaria. Nam Ioseph quidem iuxta legis præceptum (quæ iubet, *Vt ter in anno omne masculinum in templo præsentetur coram Domino*, quotum trium temporum præcipuum erat Pascha) ascendebat ad festum Hierosolymam, & debitam hac in parte deuotionem ostendit. Sed quum nec mulieres, nec paruuli hac lege tenerentur, voluntaria fuit B. Virginis deuotio quod ascenderit, puerumque duodenum Iesum secum duxerit. Ac de debita hac in parte deuotione, in altero Promptuario egimus contra hæreticos, qui festorum celebrationem nullam debitam, aut ex obligatione & mandato Ecclesiæ institutam agnoscere volunt. Nunc de voluntaria deuotione pauca dicemus. Nunc enim plerique Christiani, circa templum frequentandum, & Dei cultum, anxiè quærunt, & inuestigant, teneantur ne quotidie sacrum audire, aut sæpius in anno quam semel confiteri, & similia; quasi magnum aliquod detrimentum accepturi, aut iugum aliquod iniquum subituri essent, si aliquod Deo obsequium, supra id quod prorsus necessarium est, præstarent. At verò vt hic B. Virgo non ex debito & obligatione legis, sed ex propria deuotione, ex Galilæa Hierosolymam, via satis longa, oratura perrexit: sic nos Christianos facere decet, nec ad ea quæ per se pia, sancta, & salutaria sunt, præceptum, obligationem, censuram, aut excommunicationis periculum expectare. Seruile hoc est, & ad veteris Testamenti filium pertinet, non noui. Nunc enim *liberè seruimus iustitiæ*. Nunc *iusto lex non est posita*. Nunc *Spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus, Abba Pater*. Filius non expectat, vt seuerè ei à patre aut matre aliquid præcipiatur, sed

De voluntaria deuotione.

Rom. 6. & 8.

sed cognita pia parentum voluntate, omne præceptum anteuertit. Sed etsi serui tantùm essemus Dei, non etiam filij, nemo dominus eos libenter famulos aleret, qui nihil nisi iussi facerent. Molestum & fastidiosum est eos seruos habere, à quibus nihil nisi strictè præcipiendo, nihil absque minis, flagris aut tormentis, seruitij extorqueas. Idem existimet Christianus quisque iam non seruus, sed filius; *non hospes & aduena, sed ciuis & domesticus Dei*, imò amicus, adeoque frater (sic enim suos Christus vocare dignatus est) intolerabile se & fastidiosum Deo esse, si nihil boni faciat, nisi mortis æternę aut tormentorum gehennæ metu: si in omnibus præceptum, obligationem, damnationis periculum expectet. Non acceperat Dauid prçceptum vt ædificaret templum Domino, vt arcam Dei in domum suam inferret, vt ante illam saltaret; fecit tamen magna cum laude hæc omnia, tantaque in hæc sollicitudine incubuit, vt diceret: *Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.* Plura huius spontaneæ deuotionis exempla, Deo longè gratissima, in altero Promptuario contra hæreticos produximus, qui tantum impietate malos Christianos superant, quantum mali bonos. Deinde quare illud Christi non perpetuò recordamur: *Qua mensura mensi fueritis, remetietur & vobis*: & illud Pauli: *Qui parcè seminat, parcè & metet; qui seminat in benedictione, de benedictionibus & metet?* Qua enim fronte Deum rogamus, *ne intret in iudicium cum seruo suo*, ne ex rigore legis nos iudicet; quando nos volumus ex rigore legis Deum metiri, nec alia bona facere, quam quæ lege præcipiũtur? Quod si tu in hanc phrenesim incidas, vt dicas, Nolo confiteri, nisi in Quadragesima, nolo communicare, nisi in Paschate, nolo audire sacrum, nisi in Dominicis & festis diebus, quare non metuis, ne quum primùm in aliquod mortale peccatum incideris, statim Deus dicat, Volo vt terra dehiscat, & hunc impium deuoret? *Iudicium enim sine misericordia ei qui non fecit misericordiam.* Et quod te mortaliter peccantem Deus adhuc viuere sustinet, ineffabilis misericordiæ est. *Misericordia enim Domini, quod non sumus consumpti.* Sed illud Petri meminisse oportuit:

[Margin notes: Simile. — Ephes. 2. — Matth. 28. Vers. 10. — 2. Reg. 7. — Psal. 131. — In Domin. Palmarum. — Luca 6. — 2. Cor. 9. — Psal. 142. — Iacob. 2. — Thren. 3.]

1. Petr. 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum*, id est, multa peccata Deus misericorditer condonat ei, qui multa alia bona opera liberaliter, & ex sola Dei & proximi charitate facit, non ex præcepto tantùm, aut legis obligatione. Quare sic Scriptura nos hortatur: *Quodcunque potest facere manus tua, instanter operare*: nempe, vt pœnam peccatis tuis debitam deuites. Sequitur enim: *Quia nec opus, nec oratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas*, id est, post hanc vitam nihil poteris operari, nulla te iuuabit sapientia aut scientia, vt aliquid opereris, vnde pœnas tuas apud inferos, quò tu properas, alleuies, aut misericordiam illic inuenias. Rursus alia Scriptura: *Manè semina semen tuum, & vespere, ne cesset manus tua: quia nescis quod magis oriatur, hoc aut illud, & si vtrumque simul, melius erit.* Monet à bono opere etiam indebito non cessandum, sed omnia tentanda, in quibus vel Deo seruire, vel proximo prodesse possumus; quia nescimus in quo genere opera nostra magis Deo placeant: quod si in vtroque, tanto melius, tanto vberiorem laboris fructum recipiemus. Et quid est aliud, *in vacuum Dei gratiam accipere*, quàm continuas Dei ad bonum inspirationes reijcere, nisi forte aliquid suggerant, quod sub præcepto cadit? Seruus quoque ille malus & piger cur in tenebras exteriores eijcitur? Non quia impius erat, sed quia inutilis. *Inutilem seruum proijcite in tenebras exteriores.* Inutilis autem vocatur, quia *accepta talenta abscondit*; id est, Dei dona ad bonum vsum non conuertit: Dei gratias, Dei bonas inspirationes abiecit, dicens: *Sciebam quia durus es, & ideo timens abscondi*, id est, sciebam te rigidum exactorem legis esse, & opera nostra seuerè à te examinari: ideo solam legem implere studui, alia opera bona aggredi non sum ausus; nec minus rectè illa præstando, magis offenderem, quam placerem. Sic enim multi à sacro quotidie audiendo, à confessione, & sacra synaxi frequentanda, alijsque multis pijs laboribus abstinent, timentes scilicet ne minus perfectè ea exequentes offendant. Præposterus hic timor est. Deus enim non operum perfectionem, sed nostram faciendi voluntatem attendit, *Pax hominibus bonæ voluntatis. Qui cœpit in vobis bonum opus perficiet. Adhuc loquen-*

[Margin references: Eccles. 9. (beside "ne. Quare sic Scriptura"); Eccles. 11. (beside "sus alia Scriptura"); 2. Cor. 6. (beside "liud"); Matth. 25. (beside "quia impius erat"); Luce 1. (beside "faciendi voluntatem"); Philip. 6. (beside "luntatis").]

loquente te, ecce adsum. Alios non timor retundit, sed inertia & pigritia dissoluit: contra quos illa produci possunt, quæ superius attulimus ad illa Euangelij verba, *Omnis vallis implebitur.* Certè contra vtrosque illud Hebræorum prouerbium valet: *Qui pridie sabbathi non colligit, in sabbatho non comedet.* Lex nempe Mosaica iussit, vt in die sexta populus duo gomor, id est, duas mensuras manna per singula capita colligeret, eo quod in ipso sabbatho non inueniebatur manna in agro. Qui ergo hanc duplicem mensuram in prosabbatho non collegisset, in ipso sabbatho quod comederet, non habebat. Atqui prosabbathum nostrum hæc vita præsens est, *in qua peregrinamur à Domino.* Sabbathum nostrum est alterius vitæ requies, de qua Paulus ait: *Relinquitur sabbatismus populo Dei*; vnde *festinare* nos monet, *Vt ingrediamur in illam requiem.* Nisi hic duplicem mensuram collegerimus, eam videlicet quæ & præsenti iustitiæ sufficiat, mandata omnia seruando, & futuris pœnis alleuiandis, ac præmijs percipiendis conueniat, multa alia bona opera iuxta datam nobis gratiam & facultatem faciendo, in illo sabbatismo popeli Dei requiem non inueniemus. *Nisi aptemus & ornemus lampades nostras, ne desit oleum in illis* (id est, opera bona, misericordiæ & charitatis pinguedine plena, lucentia ante Deum & homines) veniente sponso excludemur, etiamsi virgines simus, etiamsi castitatis præceptum seruauimus. Nisi *operemur dum lucem habemus*, nox illa tristis superueniet, & *tenebræ nos comprehendent.* Non ergo id solùm bono Christiano considerandum est, quid Deus strictè præcipiat sub pœna damnationis æternæ, quid Ecclesia præcisè iubeat sub pœna censurarum aut excommunicationis; sed sic *reformari* debemus *in nouitate sensus nostri* (vt Paulus docet) *Vt probemus quæ sit voluntas Dei bona, & bene placens, & perfecta,* probemus, id est, in vsum deducamus. Sic alibi iterum: *De cætero fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque bonæ famæ; si qua virtus, si qua laus, hæc cogitate: Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum*: id est, Deum placatum & benignum patrem sentietis, non durum & seuerum iudicem; qui

Esa. 58.
Dom. 4. Aduent.
tex. 5.
Exod. 16.
Allegoria.
2. Cor. 5.
Hebr. 4.
Matth. 25.
Ioan. 12.
Rom. 12.
Philip. 4.

Matth. 25. clauso ostio respondeat, *Nescio vos.* Certè in vestimen-
Simile. tis, in cibis, in loco habitationis non spectamus necessitatem tantùm, sed honestatem, ciuilitatem, commoditatem. Et in solo Dei cultu atque obsequio necessarijs contenti erimus? Sic rebus omnibus Deum postponimus.

2. *Secundum consuetudinem diei festi.*

Consuetudines Ecclesiasticæ piè seruandæ.

LOCVS moralis docendi populum, pias & laudabiles sanctæ Ecclesiæ consuetudines piè ac religiosè obseruandas esse. B. Virgo mater Christi, cum Ioseph sponso eius, Synagogæ consuetudines exactè seruabant. Antea, *secundum consuetudinem legis*, obtulerunt pro puero Iesu oblationes: nunc, *secundum consuetudinem diei festi*, ascendunt Hierosolymam cum puero. Iesus ipse, *secundum consuetudinem ibat in montem oliuarum* orandi causa. Apostolus consuetudinem allegat mulierum, dum in Ecclesiam orandi causa conueniunt. Pilatus pro libertate innocentis Iesu, consuetudinem adducit Iudæorum. Festus tribunus affert consuetudinem Romanorum contra Iudæos, Apostolo necem molientes, neminem inauditum damnari debere. Zacharias, secundum consuetudinem sacerdotij, sorte exiuit, vt poneret incensum coram Domino. Denique Apostolus hac sola consuetudinis Ecclesiasticæ voce hæreticos & contentiosos retundi voluit. *Si quis* (inquit) *vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Vnde Coxo commissario Regio hæretico in Anglia sub Edoardo puero, quum Oxonij appositis in mensa die ieiunij carnibus, Treshamum Doctorem Theologum & Catholicum, porrecta illi assati capi ala, interrogaret, Quam Scripturam habes, domine Doctor, contra hunc cibum hodie comedendum? respondit confestim ex Apostolo: *Nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Quo audito, obmutuit Commissarius, homo alioqui procacissimus. Sic olim veteres Doctores & sancti Patres fecerunt. *Consuetudo est, traditio est: nihil amplius quaras*, ait Chrysostomus. *Si consuetudines* (ait sanctus Basilius) *quæ scripto prodita non sunt, reijcere conamur*

Matth. 26. 1. Cor. 11. Matth. 27. Actor. 25. Luca 1. 1. Cor. 15. Hom. 4. in 2. ad Thess. De Spiritu sancto c. 27.

ipsa

ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. In causa illa grauissima de baptizandis hæreticis, *Consuetudinis robore*, ait Augustinus, *tenebatur orbis terrarum, & hac sola opponebatur inducere volentibus nouitatem.* De Origene notat Basilius, quod etsi non omnino sanas haberet in omnibus de Spiritu S. opiniones, *nihil animus* (ait) *& hic reueritus consuetudinis robur, pias voces emisit de Spiritu.* Tertullianus huius rei causam assignat: *Consuetudo* (inquit) *sine dubio de traditione Apostolica manauit. Quo modo enim vsurpari potest, quod traditum prius nō est?* Vniuersaliter scilic. Vnde sic August. *Multa non inueniuntur in literis Apostolorum, neq; in Concilijs posterorum: & tamen quia per vniuersam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita & commendata creduntur,* Vnde iterum Aug. *In his rebus, vbi nihil certè statuit Scriptura diuina, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege tenenda sunt.* Hæc veteris Ecclesiæ pietas fuit. Hæc SS. Patrum grauissima iudicia extiterunt. Hoc Euangelista disertè notare voluit, ascendisse parentes Christi, *iuxta consuetudinem diei festi.* Hic locus etiam contra nostri temporis hęreticos valet.

De Bap. cont. Donat. lib. 2. cap. 9. De Spiritu S. cap. 29.

In libr. de corona militis.

De Bap. cont. Donat. lib. 2. cap. 7. Epist. 86. ad Casulanum.

Locus contra hæreticos.

3. *Remansit puer Iesus in Hierusalem.*

LOCVS moralis de parentum officio circa curam liberorum; cuius illa pars maxima est, vt eos in diuino cultu instituant, & à teneris annis Dei templa frequentare doceant, exemplo parentum Christi adhuc pueri in hoc Euangelio. Quo enim semel est imbuta recens seruabit odorem testa diu. Vnde Sapiens: *Filij tibi sunt? erudi eos, & curua illos à pueritia eorum.* Abraham ideo Deo sic charus erat, vt ei secreta sua iudicia reuelaret; quia, quod à Deo didicerat, filios suos postea docturus erat. Dixit enim Deus, ad perdendam Sodomam suos Angelos missurus: *Num celare potero Abraham quæ gesturus sum? cum futurus sit in gentem magnam ac robustissimam*; id est, quum plurimorum liberorum ac nepotum pater futurus sit: *Scio enim quod præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini, & faciant iudicium & iustitiam.* Præclarum exemplum boni patris, & Deo propterea gratissimi. Terribile exemplum negligentię paternæ Heli sacerdos fuit, sic de eo ad

Parentum officium circa curam liberorum.

Eccl. 7.

Genes. 18.

Exempla.

1. Reg. 4. Samuelem loquente Deo: *Prædixi ei quod iudicaturus essem domum eius in æternum propter iniquitatem, eo quod nouerit indignè agere filios suos, & non corripuerit eos. Nunc*
1. Reg. 5. *ego incipiam, & complebo.* Quod & factum paulò post fuit, quum vno & eodem die duo eius filij in castris occiderentur. Arca Dei caperetur, & ille sedens in sella sua, cadens retrorsum fractis ceruicibus interiret.

Lib. de liber. educat. Sed & ipsi ethnici hac in parte docere nos possunt. Eleganter Plutarchus, *Parentes* (inquit) *qui filijs ditandis omnem curam impendunt, eorum autem mores negligunt,* (quanto magis salutem?) *similes sunt ijs qui magnam calceorum curam habent, & interim pedem ipsum paruipendunt.* *Apophthegma.* *Vnde ille merito ab Aristippo derisus est, qui rogans quantam instruendi gratia filij mercedem postularet, illo mille drachmas postulante intulit. Atqui seruum mille drachmis comparare possum. Cui Aristippus: Duos itaque serues habebis, illum quem mercaberis, & filium.* Nihil enim à seruo filius rusticè educatus differt. *Laert. lib. 2. cap. 8.* Vnde idem Philosophus cuidam percontanti, quare melior esset euasurus filius, si eum curaret literis erudiendum; *Apophthegma.* *Vt nihil aliud,* inquit, *certè in theatro non sedebit lapis super lapidem.* Homo idiota in hoc magno mundi theatro quasi lapis super lapidem sedet. *Ælianus de Variar. hist. lib. 12.* Acutè Diogenes dicebat se *Megarensis alicuius arietem esse malle quam filium,* significans, Megarenses pecorum maiorem curam habere, quam liberorum. *Apophthegma.* At hodie si viueret, de multis Christianis (proh dolor!) diceret malle se canem aut equum multorum esse, quam filium: adeo horum maxima, liberorum nulla cura habetur: nulla inquam, quoad animæ salutem, quoad Dei cultum à prima ætate addiscendum. Nam ad alia quod attinet, ad huius mundi ciuilitatem, prudentiam, vel astutiam potius & calliditatem, ad ipsas quoque bonas literas ediscendas, hac iam ætate magna satis cura adhibetur. Sed regnat hodie ille fœdus error, de quo suo tempore conquestus est August. in hæc verba: *De disciplina Christiana, cap. 2.* *Quare issisti in scholam, & vapulasti? quare tanta mala in pueritia pertulisti? Vt disceres? Quid disceres? Literas. Quare? Vt haberetur pecunia, aut vt compararetur honor, & teneretur sublimitas dignitatis. Vide quid periturus es propter perituram rem.* Et paulò post: *Parentes nostri quando nos in scholam mittebant, non hoc nobis dice-*

dicebant, *Discite literas, vt habeatis, vnde legere poßitis codices Dominicos; nec ipsi Christiani filiis suis hoc dicunt: sed, Disce literas, vt sis homo. Quid enim; Modò pecus sum? Quia dico, vt sis homo, hoc est, vt sis eminens inter homines.* Hæc ille. Hic autem error quantus sit, rectè describit alter nostri temporis Seneca, si moralem tantùm virtutem & eruditionem spectes (sed veræ virtutis & religionis nomine Seneca, omnibusque Philosophis maior & felicior, Thomas Morus, martyr Christi celebris, in quadam ad scholæ suæ domesticæ præceptorem epistola his verbis: *Ego quo difficilius video superbiæ pestem excutere, eo magis enitēdum censeo, vt id quisque statim meditetur ab infantia. Neque aliam causam puto, cur hoc malum tam ineluctabile pectoribus nostris inhæreat, quàm quod prope simul ac nati sumus, mollibus animulis puerorum à nutricibus inseritur, fouetur à magistris, à parentibus alitur atq; perficitur: dum nemo quicquam ne bonum quidem docet, a quo non laudem iubeat protinus expectare, velut hostimentum pretiumque virtutis. Inde laudes diu sueti magnifacere; tandem eo venitur, vt, dum pluribus, hoc est, peioribus placere student, bonos esse pudescat* Hæc ille. *In vita D. Thom. Mori c.10.*

Atque hæc quidem eò pertinent, ne praua parentum educatione vitiis assuescant pueri. Sed pietas Christiana plus postulat, vt in Dei cultu, timore, obsequio suos liberos parentes instituant. Quod eos monet non semel Scriptura: *Melior est vnus timens Deum, quàm mille filii impii, & vtilius est mori sine filiis, quàm relinquere filios impios.* *Eccl. 16.* Et iterum: *Lacta filium, & pauere te faciet. Lude cum eo, & contristabit. Non corrideas illi, non des illi potestatem in iuuentute.* *Eccl. 30.* Denique & illud: *De patre impio queruntur filii, quia propter ipsum sunt in opprobrio.* *Eccl. 41.* Quare Apostolus cum dixisset, *Patres nolite ad iracundiam prouocare filios vestros*; id est, ad maledicendum vobis, quum ex mala educatione perire se vident, adiecit: *Sed educate illos in disciplina & correptione Domini*, *Ephes. 6.* nempe vt Deum cognoscere, amare, timere, colere discant. Ipsa profectò rerum natura hanc diligentiam & curam parentes docet. Perdices pullos fugientes se occultare, ac supinos iacentes se gleba terræ pedibus apprehensa cooperire docent. Ciconiarum pullis parentes in tectis adsunt, vt periti inexpertis præ- *Plut. in lib. de liberis educandis.*

stò adsint ad volandum. Lusciniæ verò pullos suos cantare prædocent; ac si qui capiuntur adhuc rudes; & hominum manibus nutriantur, peius canunt, vt qui ante legitimū tempus à Doctore subtracti sint. Quanto magis parentes Christiani, quæ ad filiorum salutem pertinent, omni studio perdocere debebant; ne, mala consuetudine capti, tota vita peius canant!

Similia.

4. *Et non cognouerunt parentes eius.*

Parentum honori Dei cultus præferendus.

LOCVS moralis de Dei cultu & honore, parentum carnalium obedientiæ & honori præferendo. Parentes quidem pueri Iesu eum ad festum & templum secum adduxerunt, eaque in re communis pietatis bonum exemplum dederunt, de quo iam diximus; sed vltra publici & festi tempus, eum in templo remanere non concesserant. At puer Iesus volens aliquid extra ordinem facere, & singulare Deo obsequium præstare supra communem & vulgarem pietatem, volens Patris sui cœlestis imperio parere, & aliquod suæ diuinitatis specimen dare, insciis parentibus hoc facit disertè docens, in iis, quæ singulariter ad diuinum obsequium spectant, parentum consensum neque obsecrandum, neque expectandum esse; nullam denique carnalium parentum, aut amicorum eo in negotio curam aut rationem habendam, etiam si tales alioqui sint, quos nihil sancto proposito obfuturos esse constet: quales haud dubiè parentes pueri Iesu erant; facileque permissuri, vt in tanta causa, de qua postea illis dixit: *Oportebat me in iis, quæ Patris mei sunt, esse*, finito festo, in ciuitate & templo remaneret. Eos tamen huius rei conscios non facit, exemplum suis daturus, ne illi simili in casu id faciant, qualescunque demùm parentes habeant; non vt boni parentes contemnantur, sed vt mali, vel certè minus boni caueantur, quorum maximus numerus est. Vt enim leges, sic exempla sancta id spectant, quod communiter fieri solet. Hoc autem, quod Christus exemplo docuit, tum antea per seruum suum Moysen, tum postea viuæ vocis suæ oraculo expressit. Moyses dixit: *Qui dixerit patri suo, aut matri suæ, nescio vos: & fratribus suis, ignoro illos; & nescierunt filios suos; hi custodie-*

Deuter. 33.

ſtodierunt eloquium tuum & pactum tuum ſeruauerunt, iudicia tua o Iacob, & legem tuam o Iſrael. Hæc eſt benedictio tribus Leuiticæ in figura ſacerdotii noui teſtamenti; & maximè ſtatus monaſtici, qui in cauſa cultus diuini neſciunt parentes ſuos.

Typus.

Hoc Chriſtus docuit, quum diceret: *Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus.*

Matth. 10.

In quem locum Chryſoſtomus: *In omnibus obtemperandum parentibus eſt, præterquam in iis, quæ pietati officiunt.*

Homil. 36. in Matth.

Sic Auguſtinus: *Sicut parentes honorare debemus, ita eos propter annunciationem regni Dei nulla impietate contemnimus.*

Contra Adimant. cap. 6.

Fortiùs adhuc Diuus Hieronymus: *Licet paſſo crine & ſciſſis veſtibus vbera, quibus te nutrierat mater oſtendat, licet in limine pater iaceat, percalcatum perge patrem: ſiccis oculis ad vexillum crucis euola.*

Epiſt. ad Heliodorū.

Rationem aſſignat Diuus Ambroſius: *Natura pignora, Dei beneficia ſunt. Nec quiſquam debet plus amare beneficium, quā benefactorem.*

In Luc. lib. 7. c. 12.

Aliam aſſignat Auguſtinus: *Virtus nihil aliud eſt, quàm rectus ordo amoris.*

De ciuit. Dei lib. 15. c. 22.

Ordo autem amoris hoc habet, vt diligendus ſit proximus in ordine ad Deum; ideoque proximi cuiuſcunque dilectio eſt gradus ad diligendum Deum. In hoc igitur gradu ſic ſubſiſtendum, vt ſuperior ordo propter eum non violetur. Aliam cauſam adfert Diuus Chryſoſtomus: *Hæc doctrina Saluatoris,* (Qui amat patrem plus quàm me, &c.) *& credentes filios maioris animi fecit, & patres remiſſiores ac leniores, ne ab amore Chriſti liberos dimouerent, videntes tantas eſſe ipſius vires, vt facilè poſſet à parentibus filios eripere.* Hæc ille.

Homil. 36. in Matth.

Exempl.

Huius verò heroicæ pietatis tot ferè exempla ſunt, quot boni ſacerdotes & monachi, carnales & mundanos parentes habuerunt. Vnum aut alterum illuſtrius ſubiiciam, Sanctus Franciſcus in primis ſuæ conuerſationis initiis, quum à patre iuberetur coram Epiſcopo bonis paternis cedere, eo quod omnia per eleemoſynas diſſiparet, libenter id fecit, etiam tota veſte exuta, moxque dixit: Nunc liberiùs & veriùs dicere poſſum, *Pater noſter, qui eſt in cælis.*

In Brev. Rom.

Diuus Thomas Aquinas habitu Dominicanorum ſumpto, quum in via ad ſtadia proficiſcendo à duobus germanis fratribus, armata manu raperetur, & ad caſtrum matris, nobiliſſimæ fœminæ, duceretur; nec à matre, nec à ſororibus, nec fratribus,

In vita eius apud Surium 7. Martii.

nec

nec vlla denique humana arte aut industria, à sancto propósito reuocari posset; tandem conniuente matre, per fenestram demittitur, & sui Ordinis Patribus restituitur. Diuus Bernardus à suis fratribus vehementur pulsatus, vt religionis propositum mutaret, eloquentior ipsis ac felicior, eos ipsos, aliosque multos in suam sententiam pertraxit. Sic isti manserunt in templo, non inscijs tantùm, sed & inuitis parentibus.

In Bre. Rom.

6. *Descendit cum eis, & erat subditus illis.*

Obedientia sine respectu personarum.

LOCVS moralis de obedientia superioribus præstanda, absque vllo respectu personarum. Maior Christo esse non potes; nec minori obedire, quam erat Ioseph Faber, idemque pauper. *Sapientia Dei* (ait Cyrillus) *tanto summus inferiores, quanto natura minores.* Hæc autem sapientia Dei fuit, non solùm vt homo fieret, sed etiam subditus; idque patri putatitio, non vero. Ioseph cum dominaretur in tota Ægypto; tamen patrem senem, & rerum necessariarum penuria afflictum omnibus modis honorat. In agnitione fratrum, prima vox eius erat. *Ego sum Ioseph; adhuc viuit pater meus?* Amoris hoc argumentum fuit verè filialis. Vocat ex terra Chanaan patrem suum. *Habitabis in terra Gessen, eris q; iuxta me, & filii tui, & filii filiorum tuorum. Ibi te pascam, &c.* Aliud honoris genus hoc fuit parentibus à filiis debitum, vt eorum necessitatibus subueniant. Venienti in Ægyptum patri, *iuncto Ioseph curru suo, ascendit obuiam ei.* Hæc erat reuerentia filialis etiam à magno Principe pauperi patri præstita. Denique *introduxit Ioseph patrem suum ad Regem, & statuit eum coram eo.* Hic honor fuit specialis patri exhibitus. Postremò morituri patris clausit oculos; & *audito quod ægrotaret pater suus, sponte ad eum perrexit, cum duobus filiis suis, Festinabat quippe* (ait Ambrosius) *sumere benedictionem paternam. Pater enim, etsi pauper sit, nec diuitiarum copias habeat, quas relinquat filiis suis, habet tamen vltimam benedictionis hereditatem, quæ sanctificationis opes successoribus largiatur.* Hæc Ambrosius. Sic & Salomon Rex, quum ingrederetur ad eum Bersabee mater e-

Lib. 6. in Iulianum.

Exempla.

Genes. 46.

Genes. 45.

Genes. 48.

Lib. de benedict. Patria c. 1.

ius, *surrexit in occursum eius adorauitq; eam, & sedit super thronum suum, positusq; est thronus matri eius, qua sedit ad dexteram eius.* Nempe in omni obedientiæ genere, quam diuina lex vel Ecclesia præcipit aut commendat, nulla personarum ratio, cui obediatur, habenda est, sed voluntatis & ordinationis diuinæ, quæ eos nobis præposuit, & patres dedit, seu naturales, seu spirituales, seu etiam ciuiles. Sic enim *soli Deo datur honos & gloria*; quum alios præter Deum, non nisi propter Deum honoramus, id est, quia Deus eum nobis patrem aut præpositum dedit. Si enim alio quocunque respectu id facimus, vt prudentiæ, potentiæ, aut etiam virtutis causa, non iam vt patrem, aut præpositum, sed vt prudentem, potentem, bonum honoramus: qui honor, etsi legitimus sit, tamen non est propriè honor parentum aut superiorum, quem Scriptura præcipit. Quum enim *omnis potestas à Deo sit; quæ autem à Deo sunt, ordinata sunt.* omni potestati propter Deum, qui sic ordinauit, obedire & subiacere debemus absque personarum respectu, in quibus aliquid semper quod displiceat inuenire facilimum est, & nihil quod offendat inuenire difficilimum. Amasius ex plebeio Rex Ægypti factus, quibusdam ex antiqua nobilitate obsequium detrectantibus, & eam subiectionem ægrè ferentibus, curauit ex pelui quadam, in qua ipse & domestici eius pedes lauare solebant certum idolum fieri simile illi, quod ab Ægyptiis præcipuè adorabatur; moxque solemniter in templo collocatum, ab omnibus adorari. Quo facto, ostendit idolum ex qua materia factum fuisset; quæ vtcumque esset vilissima; honore tamen dignum ab eis existimatum, propter sublimem honoris locum, in quem euecta fuisset: quare & idem de eo iudicarent, qui vtcumque loco obscuro ortus esset; tamen, Deo ita disponente, ad regalem thronum peruenisset. Sapienti commento, id quod res erat, ostendebat, in omni præpositura diuinitus ordinata, non materiam, sed formam, non personam, sed vocationem spectandam esse. S. Francisco super asellum equitante, socius eius cœpit dicere intra se: non de pari ludebant parentes eius & mei. En ipse equitat, & ego pedester eius asinum duco. Hoc illo cogitante, protinus descendit de asino vir

1. Reg. 2

1. Tim. 1.

Rom. 13.

Exempla.

Herodotus l. 2. hist. circa finem.

In Vita eius per S. Bonauent. c. 11.

san-

sanctus, & ait: Non conuenit, frater, vt ego equitem, tu venias pedes; quia nobilior & potentior in seculo tu me fuisti. Obstupuit frater, & rubore suffusus, veniam cum lachrymis petiit, culpam confessus. Nempe in omni obedientia religionis & fidei, & maximè in cura conscientiæ, nobilitas, opes, & alia terrena, quæ in seculo valent, & magni pretii habentur, nullum pretium aut valorem habere debent. Sunt enim illa quasi mundi numismata, & in mundo omnique statu mundano valent vt publica moneta. Sed in causa fidei, & in statu religionis, quasi extra dominium suum monetæ vim non habent, sed tãtum valent, quantum sunt, id est, nihil. Omnis enim huiusmodi rerum valor ex hominum æstimatione procedit: Dei dona nulla vel pecunia vel nobilitate emuntur. Quare in causa fidei & conscientiæ æqualis debet esse Regis & mendici obedientia. Hoc nos puer Iesus docere voluit, subditus patri putatitio, & matri pauperculæ. Aurum & argentum *habent inscriptionem & imaginem Regis*, Regi ergo & regno debentur. *At omnis paternitas* (ait Apostolus) *in cælo & in terra ex Deo Patre nominatur. Omnis potestas* (vt idem ait) *ex Deo est*. Reddenda ergo *quæ Dei sunt, Deo, quæ Cæsaris, Cæsari*. Obedientia fidei, obedientia spiritualis, non magis respicere debet aurum & argentum, nobilitatem & potentiam mundanam, quàm ligna & lapides. Hoc mundo paradoxum puer Iesus, sed ita sapiens, vt cum Doctoribus in templo cum omnium stupore & admiratione disputaret. Docuit subditus parentibus suis. Certè tota vita Christi obedientia fuit. Venit in mundum ex obedientia. *In capite libri scriptum est de me, vt faciam Deus voluntatem tuam. Tunc dixi, Ecce venio.* Et rursum: *Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam sed eius, qui misit me, Patris.* In mundo manens, puer subditur parentibus: subditur Legi circumcisus: subditur Cæsari, tributum *soluens pro se & pro Petro.* Subditur Patri, *obediens vsque ad mortem.* Sic nos obedientiam docere voluit. Est autem hæc virtus maximè necessaria, vt credamus ea, quæ sunt credenda; sic Apostolus vocat *obedientiam fidei*, de qua in altero Promptuario diximus: vt faciamus mandata Dei in omnibus; vt legibus & præceptis matris Ecclesiæ obsequamur; de qua re Apostolus

Simile. *Matth. 22.* *Ephes. 3.* *Rom. 16.* *Matth. 22.* *Hebr. 10.* *Psal. 39.* *Ioan. 6.* *Luc. 2.* *Matth. 17.* *Philip. 3.* 1. *Rom. 2.* 2. 3.

Obedite præpositis vestris, & subiacete illis. Denique vt po- *Hebr.13.*
testati etiam seculari subiiciamur, iuxta Apostoli verba 4.
citata. *Optimus ille minister tuus est* (ait D. Augustinus) *Confess. lib.*
qui non intuetur hoc à te magis audire, quod ipse voluerit; 10. c.16.
sed potius hoc velle, quod à te audierit. Inobedientes con- Inobedien-
tra, Deus & cœlo & terra & mari & ipso in aere puniuit. tium pœ-
Luciferum cum suis rebellantem de cœlo deturbauit. na.
Chore, Dathan, & Abiron, Moysi inobedientes, terra *Num.16.*
viuos absorpsit, Ionam fugientem in Tharsis, & Dei præ- *Iona 1.*
cepto inobedientem, nec aqua potuit ferre, nec aer, nec
nauis; sed proiici in profundum maris debuit. *Inobedien-* *In tract. de*
tiæ crimen (ait D. Bernardus) *in quo, & quantum sit, apud* *præcepto &*
Samuelem aduertite. Quasi, inquit, peccatum hariolandi est *dispensat.*
*repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Non
ait, non acquiescere; sed nolle acquiescere: vt non iussionis sim-
plex ipsa transgressio, sed voluntatis superba contemptio, sce-
lus idololatriæ reputetur. Non enim est idipsum nolle obedire,
& non obedire. Hoc quippe interdum erroris est, nonnunquã
& infirmitatis: illud vero aut odiosæ pertinaciæ, aut contu-
maciæ non ferendæ.* Hæc ille. Porrò vt quædam idolola- *1. Reg.15.*
tria est inobedientia, sicuti Sauli Samuel dixit: (seipsum n.
colit, suamque voluntatem adorat omnis inobediens, id
est, obedire nolens) sic supremus & præstantissimus Dei *In vita S.*
cultus obedientia est, *Omnia alia etiam rectissimè facta* *Platonis, a-*
(vt sapienter scripsit Theodorus Studites) *obedientiæ tamẽ* *pud Surium*
studio comparanda non sunt. Per illam .n. anima illumina- *tom. 6. p.*
tur, & propria voluntatis affectus extinguitur, perfectaq; e- 920.
tus, qui per Spiritum nascitur in eũ, à quo gignitur, adoptio *Iacob.4.*
efficitur. Tria bona obedientiæ dicit: Lumen animæ, quia
humilib. Deus dat gratiã: philautiæ extinctionem, quæ o-
mnium peccatorum radix est, & animæ pestis: veram in
Christũ adoptionẽ. Verus enim filius est, qui patrẽ maxi- *Simile.*
mè & forma & morib. refert. Adoptio autem spiritualis
in Dei filiũ tunc perfecta est, quando Christi obedientiæ,
aliisq; virtutib. conformes efficimur. Sed mirari licet, hãc
tantam virtutem etiam Ethnicis Philosophis incognitam
non fuisse. Quum enim Hesiod. magna cũ sapientiæ opi-
nione & laude, primas partes tribuisset sapienti per se, se-
cundas ei, qui recta moneti parebat, hãc eius sententiã *Laert. lib. 7.*
correxit Zeno Citticus, primas partes ei tribuit, qui rectè *c.1. de Vit.*
monen- *Philosoph.*

Apoph-thegma. momenti obtemperat: secundas ei, qui per se sapit. *Quid* inquit, *hic nihil habet præter intelligentiam, ille etiam habet effectum.* Sanè enim qui optimè intelligunt, & ex se sapiunt, rarissimè id præstant, quod sciunt. Sed & præterea qui rectè monenti obtemperat, maximè in authorita-
1. te constituto, idque ex Dei ordinatione, præter operis ef-
2. fectum, habet obedientiæ meritum, habet Saluatoris sui
3. imitationem & conformitatem, habet omnium aliarum
4. virtutum custodiam humilitatem: quæ omnia ille Philosophus videre quum non posset, tamen ex vno solo capite obedientiam sapientiæ prætulit: quanto magis nos Christiani eam præferre debemus! De hac virtute in aliis Euangeliis plura.

6. *Et mater eius conseruabat omnia verba hæc in corde suo.*

De meditatione operum & beneficiorum Dei.

LOCVS moralis de meditatione & frequenti recordatione verborum, operum, & beneficiorum Dei. De qua virtute, vt in alia Dominica quædam diximus, ita hic plura adiiciemus, loco non minùs proprio. Notat Euangelista, quòd B. Virgo, pro sua sapientia & pietate, omnia Christi verba atq; etiam facta (nam verba hoc loco res significant phrasi Hebraica) conseruaret & retineret in corde suo, vtiq; meditando ea, ac diligenter & frequenter ruminando. Sic nos facere oportet, audita verbi Dei prædicatione aut lectione: ne de nobis id dicatur, quod apud Ezechielem de improbis Iudæis Deus dixit: *Factus es eis quasi carmē musicum. Audiunt verba tua, & non faciunt ea.* (Ezech. 33.) Atqui qui vel concionem audit, vel Scripturas legit, nec ad theatrum, nec ad cantationē, sed ad Christi scholam accessit: vt dicat, vt conseruet in corde suo: vt retineat ac meditetur, ne illud Propheticum nobis dicatur: *Qui merces congregauit, misit eas in sacculum pertusum.* (Aggai 1.) Hi videntur habitare in terra obliuionis, de quibus Psalmista: *Nunquid cognoscētur in tenebris mirabilia tua, aut iustitia tua in terra obliuionis?* (Psalm. 87.) Hic est infernus. Sed adhuc dum viuitur, in luce ambulamus. *Operamini igitur dū lucem habetis, ne tenebræ vos cōprehendant.* (Ioan. 12.) De istis obliuiosis & sacculis pertusis dicit Scriptura: *Nō est Deus in* (Psalm. 6.)

conspe-

conspectu eius. inquinatæ sunt vie illius omni tempore. Hic est fructus talis obliuionis. Contra hanc negligentiam iterum loquitur Scriptura: *Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opere manuum eius destrues illos, & non ædificabis eos.* Nempe quis te ferat in tonstrina surgentem, mox assistere speculo, & contactu capitis cæsariem intueri, num probe sis tonsus; ex Ecclesia vero aut schola Christi regressum, non protinus teipsum contemplari, & ex animo tuo rationem accipere, quid ad fidem roborandam vel illustrandam, quid ad mores in melius formandos didiceris? Otiosi aliqui interdum ignem, ex silice ferro excutiunt, tantum vt videant quomodo scintillæ euolant? sed escam non admouent, vt ignem accendant. Tales sunt auditores obliuiosi & magis curiosi quam attenti. Notant pulchre, ingeniose, eleganter dicta, & aiunt: Plus volat hic prædicator quam ille, &c. sed escam boni affectus non applicant, vt ignem deuotionis arripiant. Atq; quod veterem populum Deus admonuit, hoc multo magis nos Christianos facere oportet, quanto videlicet maiora beneficia accepimus. *Ne obliuiscaris* (inquit) *verborum quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo omnibus diebus vitæ tuæ.* & infra: *Recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis.* Et iterum paulo post: *Erunt verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens*; id est, vesperi & mane. *Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntq; & mouebuntur ante oculos tuos: scribesq; ea in limine & ostiis domus tuæ.* id est; siue egrediens, siue ingrediens domum tuam in quocunq; negotio seculari, horũ verborum, quæ erant de liberatione ex captiuitate Ægyptiaca, de introductione in terram promissionis, & de præceptis ac ceremoniis legalibus perpetuo memor eris. Quanto magis Christianũ Baptismi sui, & regenerationis in Christo, beneficiorum & operum Dei, repromissæ beatitudinis perpetuo memorem esse par est! Sic monuit Ecclesiasticus: *Cogitatum tuum habe in præceptis Altissimi, & in mandatis eius assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.* Rursum paulo post:

Psal. 27.
Plutarch. li. de officio audit.
Simile.
Simile.
Deut. 4.
Deuter. 6. & 11.
Eccl. 6.

Eccl.14. post: *Beatus vir qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia sua meditabitur, & in sensu suo cogitabit circumspectionem Dei.* Morabitur autem in Dei sapientia, qui Dei opera & beneficia frequenter cogitat, & ruminat in corde suo, nec ea facile dilabi patitur. Hoc & Salomon monuit: Prou.6. *Conserua fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. Liga eam in corde tuo iugiter, & circumda gutturi tuo.*

Iam vero maximam huius meditationis assiduæ vtilitatem paucis verbis Dauid expressit: *A mandatis tuis intellexi, propterea odiui omnem viam iniquitatis.* Et rursum. Psal.118. *Nisi quia lex tua meditatio mea est, tunc forte periissem in humilitate mea:* id est, in afflictione, tentatione, & paupertate mea, quum exularem per Saul. Docet diuinæ legis meditationem armaturam esse fortissimam contra omnes, siue à dæmone & carne tentationes, siue à mundo & fortuna aduersitates. Vnde in hæc verba Ambrosius: *Athleta, nisi exercitio palestra prius fuerit assuefactus,* Serm.12.in Psal.118. *non audet subire certamen. Vngamus igitur oleo lectionis mentis nostræ lacertos. Sit nobis tota die ac nocte exercitij vsus* Simile. *in quadam cælestium Scripturarum palæstra; vt, quum aduersarius assistere cœperit, & puluere nos suæ tentationis aspersérit, stemus intrepidi.* Et paulo post: *Exerceamur indefessò meditationis vsu, exerceamur ante certamen, vt simus certamini semper parati.* Mox varijs exemplis sancti Iob, sanctorum Martyrum Christi, S. Ioseph, qui acerbissima passi, & varie tentati fuerunt, ostendit eos absq; meditatione præuia magna atque assidua, operum, beneficiorum, & promissionum DEI, tanta & tam varia tentationum certamina nunquam sustinere & superare potuisse. Moxque concludit: *Si athleticis epulis pastam animam nostram aduersarius noster potuerit inuenire, si sit Euanglicus succus in nobis, si Apostolicus escæ maturitas nostræ mentis thoros, animaque robusta solidauerit si frequenti meditatione memoria tenax præceptorum cælestium parata ad* Homil.2. in Matt. operis imperf. *tempus exempla deprompserit, nulla tentationum poterit nos perturbare congressio.* Hæc Ambrosius. Sic & Chrysostomus: Simile. *Videmus plane corporis oculos, quum in fumo remorantur, lachrymas effundere; si vero potiantur aere purgato, & florentibus pratis, & hortis virentibus, & fontibus inter*

amæna

amœna fluentibus, & saniores esse, multoque maiori aciei fulgore rutilare. Talis profecto est & mentis oculus. Si in pratis spiritualis pascatur eloquij, erit totus sine dubio purus atque lucidus, & acutius cuncta perlustrans. Si vero in fumum secularium negotiorum fuerit ingressus, ad innumera prorsus mala lachrymabitur. Hæc ille: Atq; hæc de vtilitate ex parte nostra. Nunc & ex parte Dei quam sit hæc meditatio & conseruatio verborum Christi in corde necessaria; paucis ostendetur. Pulchre & sapienter Hugo de S. Victore: *Sicut (* inquit *) nullum est momentum quo homo non vtatur vel fruatur Dei bonitate & misericordia; sic nullum debet esse momentum quo eum præsentem non habeat in memoria.* Hæc ille. Et certe si quis hoc tecum pactum iniret, vt, quam diu ipse te beneficiis prosequeretur, tu illius memorem animum gereres, an non libenter hanc conditionem acciperes? At Deus perpetuo tibi benefacit, quum te in esse conseruat, & necessaria vitæ subministrat. Cur ergo non semper illũ in mente habeas? Hinc optime sanctus Gregorius Nazianzenus, *Non tam sæpe,* inquit, *respirare oportet, quam Dei meminisse.* Profecto quo temporis momento a nobis oculos Deus diuelleret, eo momento in nihilum redigeremur.

Lib. 1. de Claustro animæ.

In orat. de cura pauperum.

Similia.

Sicut enim hominis imago qui faciem suam in speculo cõspicit, protinus
aboletur, vbi is sese à speculo auertit: ita si Deus, ad 1.
cuius imaginem facti sumus, ideoque quasi in speculo
nos sui imaginem contuetur, à nobis oculos deflexerit, 2.
ad nihilum rediremus. Rursum sicut calor in aqua, non
ab aquæ natura, sed vel à sole, vel ab igne est, à quibus separata calere desinit: sic deuotio & amor Dei ex rerum diuinarum meditatione & contemplatione procedit; quibus sublatis, feruor ille deuotionis paulatim tepescit. Quare qui feruorem hunc perpetuum esse cupit, à DEO; qui ignis consumens est, recedere non debet. Aristoteles in Meteoris mundum hunc inferio-
rem superiori coniunctum esse oportere testatur, quo 3.
videlicet cœlestes influxus, astrorumque virtutes, huic inferiori communicari possint. Ad eundem modum spiritus noster Spiritui diuino per continuam recordationem & meditationem coniunctus esse debet, & vt spiritualis influxus, diuinæque lucis radij ad

cum hoc modo pertingant. Denique vt corpus animæ, rami arboris trunco, & solares radij soli vniti esse debent, vt ab illis virtutem, motum, & vitam trahant: sic per actualem eleuationem mentis in Deum (qui maxime est meditatio operum, & beneficiorum eius) vniti semper Deo esse debemus, vt virtutum gratias ab eo capiamus. Sic Propheta: *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur*, id est, à Deo illuminati omnia ab eo facile impetrabitis.

Psal. 31.

EVANGELIVM DOMINICÆ II. POST EPIPHANIAM.

Ioan. 2.

VPTIÆ factæ sunt in Cana Galilææ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus, & discipuli eius ad nuptias. Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est mulier? Nondum venit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcunque dixerit vobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ, secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas vel ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vsque ad summum. Et dicit eis Iesus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt. Vt autem gustauit architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat vnde esset, ministri autem sciebant qui hauserant aquam, vocat sponsum architriclinus, & dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit; & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est: tu autem seruasti bonum vinum vsque adhuc. Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ; & manifestauit gloriam suam: & crediderunt in eum discipuli eius.

PERI-

PERICOPE Moralis huius Euangelij.

1. *Vocatus est Iesus & discipuli eius ad nuptias.* De sobrietate seruanda in conuiuiis.

2. *Dicit mater Iesu ad eum. Vinum non habent.* De inuocando Christo in necessitatibus fratrum nostrorum.

3. *Dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est mulier?* Carnalis propinquitatis in bonis spiritualibus dispensandis non esse habendam rationem.

4. *Quodcunque dixerit vobis, facite.* De obedientiæ integritate Dei mandatis præstanda.

5. *Implete hydrias aqua. Et impleuerũt eas vsq; ad summum.* De necessaria cooperatione nostra ad Dei beneficia obtinenda.

6. *Omnis homo primum bonum vinum ponit, & postea deterius: tu autem seruasti bonum vinum vsque adhuc.* De perseuerantia Dei in bono.

1. Vocatus est Iesus & discipuli eius ad nuptias.

LOCVS moralis de sobrietate seruanda in conuiuiis. Quæ enim nuptiæ, quæ conuiuia præsente Iesu & discipulis eius celebrantur, illa omni sobrietate & modestia carere nequeunt. In quibus conuiuiis & nuptiis luxus, ebrietas, & lasciuia exercentur, ad illas diabolus inuitatur cum satellitibus suis: ibi ille tripudiat, & choreas ducit. De talibus dicit Petrus: *Voluptatem existimantes diei delicias in conuiuiis suis luxuriantes, oculos habentes plenos adulterij, incessabilis delicti.* At in istis nuptiis tanta sobrietas erat, vt conuiuantibus vinum defuerit. Nisi enim ad honestatem & sobrietatem seruandam defuisset, nec Beata Virgo diceret, *Vinum non habent*; sed vtcunque toto vino consumpto, tacuisset, quia vinum mutasset. Sed fuerunt istæ nuptiæ tales, quales iunioris Tobiæ, & amicorum eius. *Cum timore Domini conuiuium nuptiarum exercebant.* Fuit hoc conuiuium tale, quale post Holophernem à Iudith occisum populus celebrabat, de quo dicitur: *Erat populus iucundus secundum faciem sanctorum*, id est, sicut populo sancto, & verum Deum colenti conueniebat. Quare S.

[Margin notes: Conuiuiorum sobrietas. — 2. *Petr.* 2. — *Exempla.* *Tob.* 9. — *Iudith.* 10.]

Iob 1.

Iob vir ditissimus, cuius *filij fecerunt conuiuia per domos, vnusquisque in die suo, quum in orbem transiissent dies conuiuij, mittebat ad illos Iob; & sanctificabat illos* (id est, precibus suis mandabat) *consurgensq; diluculo, offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis*: id est, ex affluenti voluptate aliqua contra Deum blasphema cogitatione vsi fuerint. Sic veteres, iusti sobrietatem in conuiuiis exercuerunt. Acute S. Basilius, eos qui hospites splendide & laute excipiunt, *illo apparatu contumeliam illis infligere, nimirũ ventris illis libidinem obijcere*, scripsit. Sic nempe suos hospites tractant, sicuti eos tractari velle existimant. Quare sapienter quidam ex Philosophis inuitatus ad cœnam hospiti dixit: *Vide sic me tractes, vt bonam de me opinionem te habere ostendas.* A quo non abhorret illud Socratis dictum, qui rogatus cur multis inuitatis, admodum tenuem fecisset apparatum, respondit: *si boni sunt*, id est, sobrij, *satis erit: sin minus, plus satis.* De conuiuis Christianorum sapienter dixit Chrysostomus: *Non omnino negem conueniendum inter nos esse nonnunquam & concœnandum; sed inhonesta & turpia conuiuia interdici velim; & luxum in cibum conuerti, qui dolore, temulentia & lasciuia careat: vt vel Gentes intelligant Christianos nosse modum delicijs facere, id est, modeste & temperanter his vti. Exultate Domino in tremore, ait Propheta. Qualis erit illa exultatio? Hymnos scilicet pronunciare, sermones honestos conferre, orare, & Psalmos pro seruilibus illis cantionibus inducere. Hoc pacto Christus mẽsæ aderit, & dapes benedictione complebit: cum preces ad eum fuderis, cum spiritu decantabis, cum egenos ad victus communionẽ conuocaueris, conuiuijsq; modum & temperantiam exhibebis.* Hæc ibi ille. At de conuiuij luxu planius sic alibi ait. *Vbi ebrietas, ibi diabolus, vbi turpia verba, vbi saturitas, illic dæmones choreas agunt.* Certe Philosophorum & ethnicorum in hac parte temperantia nos cum rubore & confusione doceat. Dux Atheniensium vocatus à Platone in conuiuium, quum frugaliter tractatus esset, postridie conueniens Platonem, dixit, *Vos, ô, Plato, melius cœnatis sequenti die quam præsenti.* Conuiuia quippe immoderata, postridie stomachum grauant, moderata acuunt. Democritus alius

Olympiod. in Catena.

In reg. fus. disput resp. ad q. 20.

Apophthegma.

Laert. in vita eius.

Apophthegma.

In ser. super illo: Carnis concupis. ne secteris.

Homil. 57. ad pop. Antioc.

Exempla.

Aelian. lib. 2. de var. hist.

Stobaeus.

lius Philosophus dicebat : *Cœnas lautas & sumptuosas suppeditare potest fortuna : at faciles, & quæ sufficiant necessitati, suppeditat temperantia.* Nemini autem dubium, præstantius id esse, quod à virtute, quam quod à fortuna confertur. Sed solidius nos docet Scriptura diuina : *Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitia.* Non prohibentur epulæ & exultatio, sed fieri iubentur *in conspectu Dei* : id est, sicut decet eos qui Deo præsente epularentur. Sic cum Iethro, ad videndum generum suum Moysen accessit in desertum, Aaron senioresque Israel conuenisse dicuntur, *vt comederent panem cum eo coram Domino* : id est, in honorem Dei, vt exponit Augustinus; cum omni videlicet modestia. Neque enim vel tabernaculum adhuc erectum fuit, vel Arca testamẽti, vt, coram illis facto conuiuio, coram Domino fieri diceretur. Sed & huius modestiæ seruandæ caussa diserte in lege præcepit Deus, vt ad omne conuiuium Leuita aliquis vocaretur, cuius præsentia temperantiæ seruandæ frenum illis esset. *Comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu & domus tua, & Leuita qui intra portas tuas est. Caue ne derelinquas eũ.* Sic Iesus vocatur ad nuptias cum discipulis suis, tanquam grauitatis Leuiticæ & sanctitatis ac modestiæ exemplar ; & ne quid in nuptiis leue aut indecorum fieret. Docet quippe suo exemplo Christus honesta conuiuia non esse etiam à viris sanctis refugienda. *Non dedignatus est Dominus* (ait Sanctus Augustinus) *conuersationem hominum, qui vsum carnis acceperat; nec secularia instituta contempsit, qui ad hæc venerat corrigenda.* Imo nusquam modestia & temperantia vel Ecclesiasticorum, vel alioqui bonorum virorum magis elucescit, quam in externa conuersatione & conuictu. Sic Christus publicanorum mensas, & Pharisæorum conuiuia non est aspernatus ; sed cœlestis suæ doctrinæ fructum etiam inter medias epulas eructauit. Hoc est ad literam, quod sapientia de seipsa prædicat : *In plateis sicut cinnamomum & balsamum aromatizans odorem dedi.* Iusti quippe, qui à sapientia gubernantur, in locis etiam prophanioribus, & vbi plures sunt peccandi occasiones, illic suauissimum præbent boni exempli ac pietatis odorem. Nempe sicut

Psal. 67.
Exod. 18. Quæst. 66. super exod.
Deut. 4.
Typus.
Eccl. 24.

Similia. Plut. in Polit. Soli subiecta corpora splendorem, quem inde accipiunt, vicissim reddunt, sic boni suam bonitatem aliis conuersatione mutua impertiunt. Et sicut mutæ literæ ex commixtione vocalium in articulata erumpunt verba; sic rudes ex sapientum conuictu sapere incipiunt. Denique sicut hædera nascentis arboris stipitem vndiq; amplexa, vna consurgit & adolescit, cum arbore grandi futura grandis; sic bonis qui adhærent & conuersantur, in bonitate facile crescunt. De ipsis autem bonis & sapientibus, qui à ciuili & honesta conuersatione & conuictu abhorrent, sapienter Socrates dicere solebat: *Neque vinum austerum aptum esse potioni, neque mores agrestes hominum conuersationi.* Vbi ergo ædificationis locus aut spes est, conuiuiis adesse vir bonus non detrectabit. De gula ipsa & intemperantia, in aliis Euangeliis plura.

Stob. serm. 3. de imprudentia. Apophthegma.

Deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent.

LOCVS moralis de inuocanda B. Virgine in omnibus defectibus nostris, vt pro nobis apud Filium intercedat, dicens: *Vinum non habent*, panem nō habent; fidem, charitatem, castitatem, & cæteras virtutes non habent. Hunc locum tractandi in altero Promptuario satis multa supellex subministratur, tū super hoc Euangelium, & hæc huius Euangelij verba, tum in festis B. Virginis, maxime in festo Natiuitatis eius, vbi ostendimus eam esse matrem fidelium, & patronam maximam contra nostri temporis hæreticos.

2. *Dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent.*

Orandum pro fratribus.

LOCVS moralis Christum Iesum fiducialiter inuocandi & adeundi non solum in nostris, sed & in fratrum nostrorum necessitatibus, exemplo beatissimæ Virginis, quæ non pro sua, sed pro conuiuantium vel necessitate, vel honesta consolatione intercessit. Etsi enim tanta nullius sit apud Deum gratia & authoritas, quanta fuit & est beatissimæ matris eius, tamen multæ & magnæ sunt caussæ cur hoc faciamus.

Pri-

Primum quia omnib. in se credētib. Christus dixit: *Quicquid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis.* Quorum verborum quanta sit vis, in alio Euangelio dicemus. Deinde quia & nos, si Dei voluntatem facimus, Christi quodammodo matres sumus, iuxta ipsius verba; *Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse frater meus & soror mea, & mater est:* id est, à me diligetur sicut frater, soror, & mater, vera dilectione, non æquali, vt sæpe Scriptura loquitur: *Estote perfecti, sicut Pater vester, &c. Omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est. Vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Qui dicit se in Christo manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.* Quæ omnia non æqualitatem, sed similitudinem & veritatem significant, quod obiter contra hæreticos hodie dictum sit, qui propter illa Christi verba (Matthæi 12.) non verentur se & meretriculas suas euangelicas beatissimæ matri Dei adæquare. Tertio, quia præceptum charitatis hoc nos iubet, quo dicitur: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Orare igitur pro proximo debemus sicut pro nobis ipsis. Quarto, quia diserte Scriptura hoc præcipit. Sic enim Diuus Iacobus: *Orate pro inuicem, vt saluemini.* Et causam subiungit: *Multum enim valet deprecatio iusti assidua:* nempe non pro se tantum, sed & pro alio. Quod exemplum Eliæ à Iacobo subiūctum docet: qui orans ne plueret propter peccata populi, & rursum orans, vt plueret propter populi respicientiam, vtrobique exauditus est. Quinto & vltimo, propter exempla Apostolorum & aliorum Sanctorum. D. Paulus non solum orat sine intermissione pro Romanis, pro Corinthijs, pro Philippensibus, & alijs ad quos scribit, vt supra citatum est, verum etiam enixe alios petit vt pro ipso orent. *In quem speramus, quoniam & adhuc eripiet, adiuuantibus vobis in oratione pro nobis, vt ex multarum personis facierum, eius quæ in nobis est donationis, per multos gratia agantur pro nobis.* Hieremias Propheta etiam ex hac vita sublatus hoc nomine commendatur: *Hic est amator fratrum, hic est qui multum orat pro populo Dei.* Proferam hoc loco illustria quædam exempla de efficacia orationum, quas viri sancti & iusti in hac vita pro fratrum salute & necessitate fuderunt;

[Margin: 1 | Ioan. 16. | Dom. 5 post pascha. | 2 | Matth. 12. | Matth. 7. | 1. Ioan. 3. | Ioan. 18. | 1. Ioan. 2. | Locus contra hæreticos. | 3. | Luc. 10. | 4 | Iacob. 5. | Exempl. | 1 | 5 | 2. Cor. 1. | 2 | 2. Math. 15.]

vt sic magis excitet suos auditores concionator, quo bonorum virorum precibus se enixius commendent, ipsique pro alijs feruentius orent: quæ vtraque pietas hodie
1 propemodum neglecta iacet, nisi apud illos demum qui hoc subsidij genere minus indigent. S. Dominicus, quum cuidam Priori Cistertiensi declarasset, hanc à Deo gratiam singularem se hactenus percepisse, vt nunquam quicquam à Domino postulauerit, quod non pro voto impetrarit, rogatur statim ab eodem, vt pro conuersione
In Vita eius lib. 4. ca. 6. M. Conradi rogare Deum vellet. Cui ille, Rem (inquit) frater difficilem petis: attamen si velim hac nocte Dominum deprecari, de solita eius benignitate nihil ambigo, quin sit nostras admissurus preces. Eadem nocte, præ-
2 *In Vita eius apud Sur. tom. 2. pag. 914. & 939.* sente illo Priore, Deum orat. Proximo mane Conradus ille, vir egregius & doctus, qui hactenus à vita monastica totus abhorruerat, sic ad Deum conuertitur, vt habitum monasticum instanter peteret, & obtineret. S. Catharina Senensis, rogata à Patre suo spirituali Raimundo, contritionem peccatorum ei vehementissimam, qualem
3 tota vita prius non senserat, impetrauit. Eadem duobus
4 *In Vita eius apud Sur. to. 7. pa. 165.* maleficis ad mortem condemnatis, sed nulla pœnitentia ductis, pœnitentiæ gratiam suis precibus impetrauit. Idem à Deo impetrauit duobus alijs impœnitentibus damnatis, recitato Psalmo, *Miserere mei Deus*, Sancta virgo Coleta Ordinis S. Claræ mirifica reformatrix. Sed ele-
5 *In Vita eius apud Sur. to. 6. pa. 458.* gans & admirabilis est hac in parte de precibus S. Elizabethæ, Regis Hungarorum filiæ historia. Adolescens quidam multum dissolutus, ab illa grauiter admonitus vt in melius mores mutaret, rogauit illam, vt pro eo Deum precari hoc vellet. Mox illa: Serio petis vt pro te Deum rogem? Peto, ait ille, serio intimeque. Statim illa, Oportet te (inquit) idem facere, precesque meas tuis iuuare: Quo persuaso, itum est, ac vtrimque oratum loco congruenti. Nonnihil moræ intercesserat, tum ecce adolescens clamare cœpit; Iam iam o Domina precari desiste: incendor enim ita tuarum feruore precum, vt ferre vix queam. Tum illa vehementius orationi instare. At ille se intentius inflammari sentiens, viribusque paulatim destitui, toto iam corpore in sudorem eunte, clamat altiori voce, deiectis præ lassitudine brachijs: Cessa o do-

o domina, cessa quia supplicationis tuæ incendio præcordia mea depascuntur. Deficientem ita iuuenem duæ ex eius pedissequis sustentant, feruorem eius intẽsissimũ & perfusa sudore membra, vix tactu manuum pati valentes. tandem nihilo segnius orare perseuerante illa, anhelans iuuenis quam potuit altissima voce sæpius inclamat, dicens: Oro te per Iesum, vt a cœpto supersedeas, ne me tuis precibus infauste mori cogas. Confestim igitur vt Elizabetha orandi studium remisit, remisso pariter calore, iuuenis est velocissime refrigeratus, assũpturum se maturius S. Francisci institutum pollicitus: quod non multo post tempore assumpsit, assumptum coluit, cultum viriliter consummauit. Certe in Scripturis orante Iob pro amicis suis, Deus placatur; & dum pro alijs orat, ipsemet sanatur. Abraham quoque orauit pro Abimelech, quia Propheta erat, & a Deo percussus non est. 6 *Iob. Vlt.* 7 *Genes. 20.*

3. *Dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est mulier?*

LOCVS moralis de consanguinitatis & affinitatis carnalis nulla habenda ratione, in bonis Ecclesiæ dispensandis, vel gratijs impartiendis. Nam inter varias causas, quas sancti Patres assignant, cur sic aspere Christus beatissimæ matri suæ respondeat (quas omnes in altero Promptuario hoc in loco protulimus) vna hæc fuit, quod docere Christus voluit, in sacris rebus dispensandis, & operibus diuinis exhibendis, nihil se cum matre habere commune. Sic Augustinus: *Miraculum exigebat mater. At ille tanquam non agnoscit viscera humana, operaturus facta diuina.* Sic Theophilus Alexandrinus: *Quia Deus erat faciens miracula, & homo per matrem humana tractans mysterium operaturus, nihil se cum matre commune habere ostendit:* Eandem caussam reddit Euthymius. D. quoq; Bernardus eodem fere modo: *Docet, vt ad hanc Dominum semel conuersi, de carnali propinquitate minus simus solliciti.* Hæc igitur responsio Christi etiam ipsi veræ matri, & beatissimæ Virgini facta, grauissima esse debet instru-

Ecclesię bona consanguineis nõ deferenda.

Tract. 9. in Ioan. Alleg. in Ioan. li. 2. In com. ad hunc locum. Serm. 2. in

instructio eorum omnium qui in terris Christi vicem gerunt, Episcoporum, Prælatorum, Sacerdotum, vt in gratijs & bonis Ecclesiæ seu spiritualibus, seu temporalibus dispensandis (gratia enim quam B. Virgo à filio suo Iesu petierat, ratione miraculi spiritualis erat; ratione vini, quod pro conuiuis petebat, temporalis fuit) carnalium parentum & propinquorũ, quatenus talium, nullam plane rationem habeant, nisi videlicet alia subsit causa largitionis, vt virtus, paupertas, aut aliud meriti genus.

Exempla. 1 *Bap. Fulgosius li.4.c.a.3.* Clemens Quartus Summus Pontifex, vir ante Sacerdotium coniugatus, Bononiæ legum doctor atque professor, quum duæ eius filiæ adhuc innuptæ dotem ab illo peterent præsenti dignitati paternæ conuenientem, respondit, Papam non habere filias : sufficere illis debere patrimonium totum illis relictum. Atque ita inanes raro, sed illustri exemplo dimisit. *In Vita eius apud Sur. to. 1. pa. 178.* Sanctus Laurentius Iustinianus, Patriarcha Venetus, rogatus à consanguineo quodam suo non ita paupere, vt pecunia eum iuuaret in filiæ dotem, non minus sapienter quam pie respondit: Considera quæso, frater; Si parum dedero, non est quo opus habes: si multum, defraudauero multos, vt vni satisfaciam : & præterea quicquid illud est quod est, ad cibos potius pauperum, quam in tortos crines aut margaritas ab Ecclesia traditum est. Hæc ille, petitioni prorsus abnuens. Certe huius iniquæ dispensationis terribile Prælatis omnibus exemplum esse potest

3 *In Vita eius apud Sur. tom. 6.* cruenta cædes & miseranda, S. Engelberti Coloniensis Archiepiscopi, in via publica facta à Comite Frederico, duobus eius fratribus cædis autoribus, quos ille feudis Ecclesiasticis ditauerat; sed quia in omnibus eis gratificari noluit, per quem ex tenuibus opulenti facti, in superbiam elati sunt, eum è medio sustulerunt. Sed isti Ecclesiastici Prælati, qui de bonis Ecclesiæ carnales suos propinquos inique ditant, de numero cæcorum sunt qui in mundo ambulant, a mundi vanitatibus, & falso

Simile. fulgore decepti. Sunt enim tria genera cæcorum, vel tribus modis cæci in via ducuntur : alij baculo viam tentant, alij canem colligatum sequuntur, alij puero, aut filio, aut nepotulo mandantur. Cæci qui baculo vtuntur

tur, homines sunt in seculari dignitate constituti, qui, vt baculo dignitatis fruantur, omnia prætentant, per fas nefasque contendunt. Ambitionis studio in omnibus actionibus suis cæci ducuntur: & nihil vident, nihil intuentur aliud, quam honorem quo aspirant, vel quem tenent. Cæci quos canis ducit, sui miseri litigatores & contentiosi homines, qui diuitiarum cupiditate excæcati, pro re quauis litigant. Hos famelici aduocati & procuratores, solis lucris intenti ducunt quo volunt, litem protrahunt, & visa aliqua offa (id est, ingenti spe cõmodi, aut vtilitate præsenti) cæcos suos clientes in fossam pertrahunt, & causa cadere permittunt, qui se recta ad iustitiæ viam, & ad victoriam obtinendam, duci existimabant. Tertium genus cæcorum magis quidem ciuile honestum est, sed omnium maxime periculosum, qui à puero, filio videlicet aut nepotulo, ducuntur. Hi sunt Ecclesiastici viri, & Ecclesiastici Prælati, qui vt puerum suum, vt nepotem aut fratrem ditare, & in seculo illustrem facere possint, cæco plane affectu, vel beneficia illi vndequaque conquirunt, vel bonis Ecclesiæ suæ temporalibus supra omnem modum & mensuram ditant. Isti enim dum suos pueros & propinquos carnales cæci sequuntur, & ab eorum affectib. & commodis se duci patiuntur, in mille pericula incidunt, ipsamque damnationem æternam propter eorum peccata quos ditarunt; & quos ditando, ad multa peccata induxerunt, sæpenumero incurrunt: sicuti qui à paruulo cæcus ducitur, lasciuiente in via paruulo, & ad obiectas voluptates diuagante, multum & sæpe de recta via deflectere, & aliquando in lutum, & saxa cadere cogitur. S. Vdalricus Episcopus Augustanus, vir alioqui sanctissimus, tamen per purgatorium ignem transire debuit, hoc solo nomine, quod Adalberonem, nepotem suum, sibi adhuc viuenti successorem in Episcopatu constituerat.

Philip. Deiz. conc. 1. in Dom. 20. post Pentec.

Exempl. In vita eius apud Sur. to. 4. pag. 90.

Turpe fuit Themistocli, Atheniensium Duci, quod de seipso fatebatur, temeritatem tandem suam agnoscens. *Meam* (inquit) *vxorem puer meus regit, vxor me, ego Athenas. Sic Athenas regit puer meus.* Turpius est, & coram Deo sacrilegium. Prælatum Ecclesiasticum à propinqui-

Plutarch. in vita eius. Apophthegma.

pinqui-

pinquitate carnali duci, id est, in eorum gratiam & commodum omnia facere aut multa facere, aut denique aliquid inhonestum facere, maxime res spirituales, aut spiritualibus annexas, vt beneficia & Ecclesiæ bona, quæ pauperum sunt, conferre. Quemadmodum Princeps, qui filium suum nutrici alendum exponens, ideoque cibos optimos largiter suppeditans, si macilentum nihilominus filium videat, eo quod nutrix ipsa filios & nepotes habet, quibus Principis alimenta distribuit, & filium eius negligit, haud dubie filium suum à nutrice auferet, eamque in sua pristina paupertate relinquet: sic Deus, qui Ecclesiæ multa bona temporalia concessit, vt Prælati nutrices pauperum essent, quum videt pauperes à Prælatis negligi, & cognatos ditari, iusto iudicio bona temporalia ab Ecclesiasticis aufert, vel per hæreses, vel per auaritiam Principum, vel alio modo. Rursum delinquens, quãdiu in loco sacro moratur, à ministris iustitiæ non apprehenditur: vbi locum sacrum egressus inuenitur, statim à potestate seculari comprehenditur. Bona Ecclesiæ, sunt bona peccatorum, ab ipsis Deo oblata in remissionem peccatorum suorum. Hęc bona sacris & pijs vsibus applicata, intra Ecclesiam tuto manent. At vbi prophanari incipiunt, data consanguineis, impẽsa prophanis vsibus, excitat Deus dominos temporales, qui vel ex necessitate, vel ex auaritia ea diripiunt, vident enim ea locum sacrũ egressa.

Phil. Diez. In festo Purifica. B. Vir. conc. 1.

Simile.

Gerson. in li. de vita contempla.

4. *Quodcunque dixerit vobis, facite.*

Obediẽtia prompta & plena.

LOCVS moralis de perfecta & omnibus modis integra obedientia, Christi verbis præstanda, maxime quoties aliquam ab eo gratiam singularem expectamus. B. Virgo facta petitione sua de vino cõuiuis suppeditando, & Christi filij sui responsionem vtcumque verbis aduersam sic intelligens, vt non repulsa, sed delatio fuerit; ne quid ex ea responsione ministri domestici diffidentiæ aut dubitationis conciperent, ne animum despondérent, iubet illos nihilominus ad omnia paratos esse, quæcunque illis Christus facienda diceret. Est illu-

stris

ctris & nobilissima doctrina à beatissima Dei matre profecta, vt quoties in rebus arduis, in magnis defectibus nostris, in quibusuis necessitatibus, seu publicis seu priuatis; singulare aliquod à Deo per Christum auxilium, subsidium, patrocinium expectamus, tametsi aliquamdiu misericordia eius dilata fuerit, nosque repulsam passi videamur, nihilominus ita speremus in Domino, vt interim omnia eius mandata faciamus; interim in statu gratiæ, & extra peccatum mortale nos ipsos conseruemus; interim ad omnia illa media pertentanda parati simus, quæcunque sua diuina prouidentia nobis subministrabit, ad id, quod optamus, consequendum. Hoc totum dicere voluit B. Virgo: Vtcunque mihi filius meus ita responderit, vt bis me reiecisse videatur, vel quia hic vini defectus, aut huius defectus remedium maxime miraculosum ad me non pertineat, vel quia nondum venit hora eius; vos tamen ministri domestici, estote semper parati ad id faciendum quod ille iusserit, quicquid id demum sit. Quod etiam ministri diligenter fecerunt. Iussi quippe implere hydrias aqua, *impleuerunt vsq; ad summum*. Talem obedientiam promptam, hilarem, integram, atque perfectā, respectu mandatorum Christi, locus iste Euangelicus nobis commendat. Sane eadem doctrina est, quam CHRISTVS postea pene solam suis Apostolis in mundum mittendis in mandatis dedit, & qua totam pene legationem Apostolicam terminauit: *Docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis.* Omnimodam præscribit nobis Christus mandatorum suorum obedientiam; quam certe vel solum eius exemplum docere nos deberet. Omnia quippe quæ in mundo fecit, ex obedientia fecit. *Non veni vt faciam voluntatem meam, sed eius qui misit me Patris.* Rurs. *Vt cognoscat mundus; quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio, surgite, eamus hinc.* Moxq; ad passionem suam pergit. Sic Apostolus. *Factus est obediens Patri vsque ad mortem.* Iam vero ait Ioannes: *Qui dicit se in Christo manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.* At tota Christi vita, doctrina, passio, mors, obedientia fuit. Nostra igitur quoq; talis esse debet. Sed in hoc Euangelio promptitudo, & integritas huius virtutis ostendendæ sunt;

[Right margin notes: **B. Virginis documentum.** — *Matth.* 8. — 1 *Ioan.* 4. 5. 6. — *Ioan.* 14. — *Phil.* 3. — 1. *Ioan.* 2.]

sunt; alia alias. Propter primum Christus laudauit Centurionis fidem, qua dixit: *Ego homo sum sub potestate constitutus, & dico huic, Vade, & vadit; & seruo meo, Fac hoc, & facit.* Nam vt Centurio ex hac sua, & suorum obedientia facile colligit omnia Deo obedire, ideoque solo verbo Christum sanare posse: sic Christus hanc collectionem mirifice probans, ideoque fidem eius commendans, eadem opera ipsam quoque collectionem, & assumptam propositionem laudat, & docet, omnia reuera debere sic Deo, & Christi verbo obedire, sicut in seculari potestate, Principis verbo omnia obediunt. Quæ sane obedientia secularis nostram erga Deum maxime deberet incitare sicut illam deficientem maxime coarguit atque confundit. Scipio Maior suos in Sicilia milites ostẽdens, dixit: Nullus horum est qui nõ conscensa turri semet in mare præcipitaturus sit; si iussero. Cuius etiam gestæ obedientiæ exemplum commemorat Baptista Fulgosius, Assassinorum in Syria Princeps, Vætus dictus, præsente Henrico Campaniæ Comite; qui ad eum Legatus venerat, vt suorum subditorum obedientia quanta esset, ostenderet, monstratis in altæ turris summitate aliquot hominibus: vnum nominatim euocauit: & is nulla mora facta in ipsorum conspectu è turri se demisit; qui ex casu detritus, vitam statim finiuit, & cum alios etiam vocare vellet, Comitis precibus, ne id faceret, vix retentus fuit. Sed & non minorem obedientiæ erga Deum promptitudinem (qui ea abuti non potest, vt mundi principes) Scripturæ nos docent. Quod enim scribit Ezechiel, *Animalia ibant & reuertebantur, in similitudinem fulguris coruscantis.* celeritatem obedientiæ iustorum significat: quia diuinis præceptis, & omnibus etiam internis motibus velocissimi fulguris instar obediunt. Hanc promptissimam & celerem obedientiam Abraham præstitit, pater credentium, & cuius æque obedientiam atque fidem sequi debemus, quando sicut hanc Paulus, ita illam Iacobus, necessariam commendat. Ait enim: *Et ex operibus fides eius consummata est*: id est, ad salutem perfecta & efficax futura alioqui inutilis, & vt Iacobus ibi loquitur, *mortua*. Atqui Abraham iussus se circuncidere, *eadem*

Matth. 8.

Exempla.

Plu. in Rom. Apophthegma.

Lib. 1. cap. 1. verum memorabili.

Ezech. 1.

Iacob 2.

Abrahæ obedientia promptissima.

dem die & se, & Ismaelem filium suum, & omnes suos vernaculos circumcidit. Iussus Isaac filium suum immolare, filium vnicum, filium quem diligebat, idque in monte quem postea ostenderet, loco incerto; statim ipsa nocte, inconsulta vxore; nemini re communicata, filium excitat, ignem accipit, ligna filij humeris imponit. Rursum quum tres Angelos hospitio exciperet, *festinauit ad tabernaculum Saræ*, vt panem pararet: *cucurrit ad armentum, vt vitulum tenerrimum acciperet.* Puer quoque, eo sic iubente, *festinus coxit illum.* Hæc fuit eius celerrima & promptissima, & ad omne parata obedientia, omnibus fidelibus, *qui sequuntur vestigia patris sui Abrahæ*, respectu mandatorum Christi, necessario imitanda. Sic idem Abraham, dicente Deo; *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrauero tibi*; egressus est statim, sicut præceperat ei Dominus, &, vt ait Paulus, *Obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem, & exijt, nesciens quo iret.* Talem promptam, simplicem, quasique cæcam obedientiam Deo præstandam, Scriptura docet. Hanc ob causam Christus in Euangelio suos fideles perpetuo oues vocat: *Ego sum Pastor bonus. Oues meæ audiunt vocem meam, & sequuntur me. Quemadmodum igitur pastori suo* (ait Basilius) *oues obtemperant, & viam quamcumque ille vult, ingrediuntur; sic qui ex Deo pietatis cultores sunt, moderatoribus suis* (qui à Christo videlicet potestatem acceperunt, eiusque in terris Vicarij sunt) *obsequi debent, nihil omnino illorum causa curiosius perscrutantes (quando libera sunt à peccato) contraque ea summa animi alacritate, summoque studio conficere.* Certe sicut famuli qui ad fores palatij Regum excubant, sic ad vocantis domini vocem attenti sunt, vt cum primum illa insonuerit, sine vlla mora occurrant, & sermonem quem cum amicis magna cum voluptate conferebant, maiori cum iucunditate intermittant; sic fideles Christi serui ad Domini sui non modo vocem, sed etiam nutum, rebus omnibus posthabitis, parati & expediti esse debent. Vere quippe obediens est instar sphærici corporis in plano constituti, quod leuissimo tactu, atque adeo solo flatu, quocunque volueris, mouetur. Refractarius contra est instar onu-

Genes. 17. *Genes. 22.* *Genes. 18.* *Rom. 4.* *Genes. 12.* *Heb. 11.* *Ioan. 10.* Simile. *Const. monast. ca. 23.* Similia. 1 *Granat. in festo Visit. B. Mariæ conc. 2.*

3 stæ nauis, quæ nisi vehementissimis flatibus concessa fuerit, immota manet. Denique quemadmodum in militaribus equis ea facilitas, qua freno aptissime parent, potissimum laudari solet, vt se ad domini voluntatem huc atque illuc facillime versent: ita in veris fidelibus & militibus Christi, nulla virtus magis commendatur, quam obedientiæ promptitudo. Sane sicut mem-

4 *S. Bonaue. in Diata sal. cap. 20.* bra iudicantur paralytica, quæ non mouentur ad imperium capitis; sic illi Christiani vere paralytici sunt qui ad imperium Christi Capitis non mouentur; at vt sana membra facillime mouentur, quo capitis sensus & ratio dirigit: sic sani & veri fideles paratissimi sunt omnia facere quæcunque præceperit Christus. Et vt

5 omne humidum male terminatur proprio termino (quia natura fluidum est) sed bene terminatur alieno, absque quo semper flueret, nec in quo subsisteret, haberet: sic natura mortalium humida, & fluens in hæc expectabilia mundi huius, pessime & periculose termino voluntatis propriæ terminatur, eoque perpetuo cupiditatum fluxu agitatur; at alieno termino, & ad alterius voluntatem saluberrime sistitur, Dei videlicet, *ad*

Genes. 1. *cuius similitudinem creata est*, id est, vt ei assimilaretur, creata est. Est ergo obedientia voluntati diui-

6 *Basil. in reg. fus. disp. res. ad q 5.* næ, vt necessaria, & Christiano digna, sic etiam saluberrima. Nam sicut faber lecticam faciens, nisi semper in animo ferat eum à quo opus faciendum accepit, vt iuxta præscriptam ab illo latitudinem, longitudinem, reliquamque figuram, eam conficiat; sed si aliquid obliuiscitur, aut etiam recordans contemnit, necessario errat in opere: ita prorsus DEI voluntas, ad cuius normam omnes nostræ actiones dirigi debent, perpetuo à nobis est & memoria tenenda per vigilantiam, & opere exequenda per obedientiam. Adeo ex multis causis faciendum est quod

Exempl. Beata Virgo ministris dixit: *Quodcunque dixerit vobis, facite.* Hanc obedientiam statim in puncto pri-

Actor. 8. *Luc. 22.* mæ suæ conuersionis Paulus habuit, clamans ad Christum: *Domine, quid me vis facere?* paratus videlicet ad omnia. Sic Petrus ad Christum: *Domine, tecum paratus sum & in carcerem, & mortem ire.* Quæ etsi con-

fiden-

fidentius dixit quam fortius, ostendit tamen quæ debeat esse Discipuli Christi promptitudo : de qua ad Timotheum Paulus loquens, ostendit veros electos, scilicet vasa in honorem sanctificata, & Domino vtilia, *esse ad omne opus bonum parata.* Quod si enim idem Apostolus vult omnes fideles principib s & potestatibus sic subditos esse, vt *dicto obediant, ad omne opus bonum paratis*; quanto magis eadem Christo obedientia præstanda! Quam vero absurdum est, vt Christo *imperante ventis & mari, facta est statim tranquillitas*, solus homo, idemque per Christum regeneratus, imperanti Christo non obediat! Sic veterem populum redarguit Ieremias : *Audi popule stulte, qui non habes cor. Me ergo non timebitis, ait Dominus, qui posui arenam terminum mari præceptum sempiternum quod non præteribit; & commouebuntur, & non poterunt & intumescent fluctus eius, & non transibunt illud. Populo autem huic factum est cor incredulum & exasperans.* Hominum adeoque credentium in obedientiam ipsa insensibilis creaturæ obedientia condemnabit. Hanc porro obedientiam Deo debitam prorsus integram & in omnibus esse oportere, vt B. Virgo hic loquitur, *Quodcunq; dixerit vobis, facite*, multa ex Scripturis argumenta docent. *Qui offenderit in vno, factus est omnium reus.* Sic Acham, propter solum sacrilegium, & vnam solam inobedientiam de tangendis hostium spolijs, lapidatus est. Maria soror Moysis, propter vnam contumeliam in fratrem lepra percutitur. Ipse Moyses, vir tantus ac talis, tamen propter vnam inobedientiam apud aquas contradictionis, quia non statim Deo obediuit, petram percutiens, sed prius populum obiurgauit, ab ingressu terræ promissionis exclusus est. Imo idem Moyses descendens ex terra Madian in Ægyptum, iuxta Dei præceptum, tamen in via ab Angelo in diuersorio occisus fuisset, nisi confestim filios ex Sephora genitos circuncidisset, Deo illi irato propter omissam suorum circuncisionem. Heli Sacerdos, alioqui vir iustus, tamen propter solam inobedientiam circa filiorum correptionem, morte violenta & repentina interijt, cadens retrorsum de sella in qua sedit. Ananiam & Saphiram, propter vnum mendacium contra Spiritum sanctum, subita

2. Tim. 2.
Tit. 3.
Matth. 8.
Ierem. 5.
Obediẽtia integra.
Iacob. 2.
Exempla.
Iosue 2.
Num. 12.
Num. 21.
1. Reg. 2.
Actor. 4.

subita morte Petrus extinxit. Idem Petrus, parum inobe-
Ioan. 18. diens Christo, & tantum lauari suos pedes ab eo recu-
Matth. 25. sans, & quidem ex reuerentia, audit statim: *Nisi lauero te, non habebis partem mecum.* Denique in postremo iudicio damnātur, qui vnum aut alterum opus misericordiæ facere neglexerunt. Adeo videlicet necessarium est facere, quodcunque dixerit nobis Christus. Quare
Hom. in diuites auaros. D. Basilius eos qui cæteris Dei mandatis seruatis, in vno solo impingunt, apta comparatione vsus, similes esse
1 aitilli, qui iter faciens ciuitatis alicuius spectandæ studio, & toto emenso itinere, ad portas vsque ciuitatis peruenien, reperto ante portas diuersorio, ibi quiescit: modicumque quod restat viæ, vel ob pigritiam ire detrectans, vel ob vanam aliquam in diuersorio voluptatem ire vlterius nolens, simul & toleratum itineris laborem inanem reddit, & spectaculo bonorum, quæ in vrbe sunt, priuatur. Sic enim à cœlestis ciuitatis ingressu excluditur, vtcunque per viam multorum mandatorum multum cucurrit, qui vnum aliquod facere contempsit. S. quoque Pachomius, multorum monachorum celeberrimus Pater, & Tabennesiotarum princeps, satis
2 idonea similitudine hanc rem expressit. Dicebat enim:
In Vita S. Pachomij apud Sur. tom. 3. pag. 280. Si sit domus ampla, habens centum mansiones, pertinens ad vnum patremfamilias; emat autem alius ab eo interiorem mansionem, nonne prohibetur à suo habitaculo? Ita fidelis, si in multorum mandatorum obseruatione mansiones multas Deo faciat in anima sua, insidijs tamen diaboli vnum graue peccatum in cor intromittat, & diabolo hac in parte cor suum vendat, puta vanam gloriam, aut auaritiam, aut libidinem aliquam; certum est Spiritum sanctum hoc vno diaboli ingressu suo habitaculo excedere. Præterea, sicut auis in laqueum cadens, si vel vngue solum vinciatur, non minus vincta
3 & capta manet, quam si toto corpore vinciretur; sicut &
Granat. to. 2. ser. de tem. p. 319. mus in muscipulam veniens, sola cauda tenetur: sic vna in obedientia alicuius mandati, in diaboli potestate animam captiuam tenet. Nempe modicum absynthium pleno vasi mellis infusum, amaritudinem suam toti vasi impartit; sed mel duplo maius absynthio dulcedinem

non infundit. Vno etiam aliquando lapide sublato, vel domus corruit, vel fluminis repagulum soluitur. Idem in anima facit vna formalis inobedientia mandatorum Dei. Hinc nempe pro iustis in Scripturis laudantur, qui omnia Dei mandata custodiunt. *Tunc non confundar, quum perspexero in omnibus mandatis tuis.* Rursum: *Ab omni via mala prohibui pedes meos, vt custodiam mandata tua.* Quare hic sancto viro perhibet testimonium Scriptura: *Inueni Dauid filium Iesse virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.* De Zacharia & Elizabeth, S. Ioannis parentibus, dicit Euangelium: *Erant iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela.* Sic S. Iob de seipso veraciter, non mendaciter; *in omni vita mea non reprehendit me cor meum.* Hæc est obedientia iustorum, ad quam si cæteri peccatores non perueniunt, tamen eo vt perueniãt omnes contendere debent; & vbi in aliquo defecerint, ad pœnitentiæ remedium, quod Christus in Ecclesia reliquit, cõfugere oportet. *Tunc enim* (vt sapienter scribit S. August.) *omnia mandata facta deputantur, quando quicquid non fit, ignoscitur.* Et sic ad ipsa implenda mandata pertinet oratio Dominica, qua dicimus, *Dimitte nobis debita nostra, &c.* vt idem sapientissimus Doctor docet. Sed de hac materia vide opusculum nostrum, De iustificatione, li. 6. ca. 8. Valet autem hic locus contra hæreticos, qui mandatorum obseruationem ad salutem necessariam esse impie negant.

Psal. 118. *Actor. 13.* *Luc. 1.* *Iob 27.* *Retract. li. 1. ca. 19.* *Lib. 3. ca. 7. cont. 2. epist. Pelagis.* Locus contra hæreticos.

5\. *Implete hydrias aqua. Et impleuerunt vsque ad summum.*

LOCVS Moralis de necessaria cooperatione nostra ad Dei beneficia, gratias, & auxilia obtinenda. Potuisset sane Christus vel absque vlla aqua vinum ex nihilo creasse, & vacuas hydrias vino implesse, vel absque ministrorum opera aquam in hydrijs creasse, sicut in deserto *eduxit aquas de petra, & mel de saxo durissimo,* quam postea in vinum verteret: sed voluit vt ministri domestici cooperarentur, & facerent quod in se erat. Ideoque Euangelista, vt ostenderet eos Christi intentio-

Cooperatio nostra in Dei beneficijs. *Deut. 32.*

lui & voluntati optime satis fecisse, adiecit: *Et impleuerunt vsq; ad summum.* Docet ergo Christus debere vnũquemque, quantum in se est, facere & cooperari ad suam salutem, ad proximos iuuandos, ad quodcunque opus pium & arduum perficiendum. Docet non debere nos omnia sic à Deo expectare, vt ipsi interim nihil agamus, aut in puteo iacentes, manum erigenti porrigere negligamus. Naaman quidem Syrus, superborum & ignauorum typus, sic ab Elizeo de sua lepra curari voluit. Dicente enim illi Elizeo. *Vade, & lauare septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua.* (in quibus verbis eum suæ recuperandæ sanitati cooperari voluit) ille *iratus recedebat, dicens: Putabam quod egrederetur ad me, & stans inuocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me.* Voluit ergo delicatus æger sic diuinitus sanari, vt omnia Propheta faceret, ipse nihil: & nisi meliori accepto consilio fecisset quod Propheta iussit, leprosus domum redijsset. Sic in Euangelio Christus, vt cæcum à natiuitate sanaret, dicit illi: *Vade, & laua in natatoria Siloe. Abijt ergo cæcus, & lauit, & venit videns.* Quum vellet Deus per Moysen educere filios Israel ex Ægypto, & aliquo miraculo eius missionem confirmare, quia Moyses de simplici missione dubitabat an ei crederetur, dicit ei: *Quid est quod tenes in manu tua? Respondit Virga.* Hac igitur virga Moyses serpentes fecit, aquam in sanguinem conuertit, cyniphes excitauit percusso terræ puluere, mare rubrum diuisit, aquas è petra eduxit: in omnibus istis Dei operibus sua virga vsus. Quũ mulier vidua, magno ære alieno obstricta, clamaret ad Elizeum pro auxilio, dixit ei Propheta, *Quid vis vt faciã tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua?* Moxq; modicũ olei, quod habebat, ita multiplicauit, vt haberet vnde tũ creditorib. solueret, tum de reliquo ipsa & filij eius viuerent. Quum Christus ad preces Mariæ & Marthæ Lazarum resuscitare vellet, iam in sepulchro positum, dixit circumstantibus. *Tollite lapidem,* quumque Martha excusationes necteret, dicens: *Domine, iam quatriduanus est, fœtet;* intulit Christus: *Nõne dixi tibi, quia si credideris, videbis gloriam Dei?* Iuxta hæc sanctarum Scripturarum exempla debemus nos, vt aqua nostra in vinum, tepor in

Exempla.
1 4. Reg. 5.
2 Ioan. 9.
3 Exod. 4. 7. 8. 14. 7.
4 4 Reg. 4.
5 Ioan. 11.

feruorem conuertatur, implere hydrias nostras aqua idque ad summum, orationes, & preces quales possumus, vtcunque frigidas, Deo offerre, idque indesinenter, & quanto studio possumus. Debemus, vt à lepra peccatorum nostrorum sanemur, non sic esse delicati, vt totum Deo & Ecclesiæ relinquamus; vt vel omnia in Christi passionem referamus (vt hodie hæretici) quasi eius sola satisfactio, sine vlla pœnitentia & satisfactione nostra peccata sanaret, vel ad solius Ecclesiæ publicas preces attendamus, vt indeuoti Catholici, qui satis esse putant si Sacerdotes, Monachi pro ipsis orent & sacrificent; sed Sacramenta accipere, nostris proprijs lachrymis, quasi *in Iordane septies*, id est, iterum atque iterum nos lauare, vt sic mundemur. Debemus videre & circumspicere *quid tenemus in manu nostra*, id est, quam facultatem ipsi habemus, vel orandi, vel laborandi in vinea Domini, item *quid habemus in domo nostra*: an aliquod oleum charitatis, quo per aliquas eleemosynas iuuare proximum possimus, iuxta facultatum nostrarum modulum, vt sic vel alios ex Ægypto & diaboli seruitute aut alia aliqua calamitate liberemus, vel nostra ipsorum peccata & debita persoluamus. Debemus denique, vt noster Lazarus vtcumque quatriduanus & fœtens resuscitetur, id est, vt nostra peccandi consuetudo quantumque inueterata excutiatur, *Lapidem tollere*, impedimenta gratiæ remouere, occasiones peccati, conuersationes noxias, & huiusmodi derelinquere; denique fidem & obedientiam adferre. Quum Saul, quærens asinas patris sui, moneretur à comite suo, vt post multum laboris inaniter transactum, Samuelem Prophetam adiret, eumque consuleret; *Ecce*, inquit Saul, *ibimus; sed quid feremus homini Dei?* Respondit alter: *Inuenta est in manu mea quarta pars stateris argenti: demus homini Dei, vt indicet nobis viam nostram.* Minimum certe quid hoc fuit; sed ita Deo grata fuit hæc Saulis pietas, vt statim à Samuele in Regem vngeretur. Christus in Euangelio *viduæ* pauperculæ *duo minuta* sic laudauit, vt diceret eam plus obtulisse in Gazophylacium, quam cæteros diuites. Non Deus respicit quid aut quantum; sed quo animo, quo feruore facimus.

Exemplū. *1. Reg 9.* *Luc. 20.*

Psal. 15. Neque enim ille *bonorum nostrorum indiget* sed affectum
Prouerb. 23. & cor nostrum desiderat. *Da mihi* (inquit) *cor tuum.* Vbi autem cordis affectus est, actio & opus non deerit. *Probatio enim dilectionis, est exhibitio operis* : quod quantulumcumque sit, Deus non respuit. Apud Persas lex erat,
Ælianus de Var. hist. li. 1. vt Regi foras exeunti, omnes & singuli aliquid muneris donarent, iuxta facultatis cuiusque modum. Sineta
Exemplū. Persa inciderat in via procul à domo sua in Regem Artaxerxem: quumque cæteri Persæ omnes certatim dona Regi ac munera deferrent, ille contristatus & anxius, quia nihil quod donaret, habebat, ad proximum fluuium celerrime accurrit, & aquam vtraque vola haustam Regi offert, suam præsentem inopiam deplorans. Artaxerxes facto delectatus, collaudato multis verbis offerentis animo, mandat spadonibus, vt in auream phialam aquam de manibus rustici acciperent ; & quum ad diuersorium suum peruenisset, misit rusti-
Matth. 13. co stolam Persicam, phialam auream, & mille Daricos pro mercede. Et quis fidelis dubitabit, Regem nostrum & Saluatorem Christum, paruos suorum labores & conatus plena manu remuneraturum: & quum secundo venerit in die retributionis, stolam immortalitatis & gloriæ sempiternæ donaturum? Hoc nempe est quod in Euangelio dicit: *Habenti dabitur, & abundabit: non habenti autem, etiam quod habet, auferetur ab eo,* id est, recte vtenti vel naturæ vel gratiæ donis ac muneribus quæ à Deo accepit, incrementum gratiæ dabitur, & bonis operibus abundauit, *ambulans de virtute in virtutem:* sed non habenti, id est, perinde oscitanti ac dormienti, ac si nihil haberet, ac si nullum in eo vel naturæ vel gratiæ donum esset (quo tamen nemo caret) etiam ea dona quæ habet, auferentur; & alijs habentibus, hoc recte vtentibus donis acceptis, dabuntur. Nempe vult Deus vt in hac malitia nostra manum operi admoueamus, & in pugna spirituali, viribus naturæ & gratiæ,
Exemplū. quæ accepimus, vtamur. Theodosio Abbati; celeberri-
In vita eius ca. 66. mo Monachorum Patri, quum adhuc nouitius esset, dæmon in persona AEthiopis ingentis magnitudinis apparuit. Ad cuius aspectum territo illi alius apparuit in specie humana fulgidissima, dicens: Cum hoc

Æthio-

Æthiope te luctari omnino oportet. Illo autem se excusante, ait iterum: Aggredere illum cum alacritate. Mox enim vt tu illum adorsus fueris, ego adiutor adero, tibique victoriæ coronam reponam, atque ita factum est. Hoc vero illud est, quod Petrus scripsit: *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Mox enim vt resistere incipimus, fortes in fide, Deus nos adiuuat. Est huius cooperationis nostræ vtcunque modicæ, semper tamen in rebus difficilibus necessariæ, illustre exemplum, & historia admirabilis (quam hic in pauca contraham) apud S. Paulinum Nolanum Episcopum, authorem fide dignissimum, tum eruditionis, tum sanctitatis, tum antiquitatis nomine. Senex quidam Catechumenus, nomine Valgius, solus à cæteris nautis in sentina relictus, quum illi tempestate orta, scaphis conscensis, nauem deseruissent, in mari Adriatico totis viginti tribus diebus ingenti tempestate agitatus, ac primum ex Sardinia (vnde primũ soluerat) ad Romani portus pharum abreptus, inde Campaniam longis tractibus legens, in Africæ littora delatus, ac deinde rursus Siciliam totam transcurrens, in Lucanis demum littoribus appulit; toto eo tempore à Christo visibiliter illi apparente quem amaris precibus implorauerat) adiutus quidem fuit; sed ita, vt quum vel antemone armari nauem oporteret, vel sentinam depleri necesse erat, vel arbor ipsa nauis excindi debuit, vel saburra exoneranda, vel carbasa deponenda, vel transtra & iuga loco mouenda fuerant, vel rudentes & podia aut laxari, aut constringi opus erat, vel aliud denique officium faciendum, quod marina illa iactatio; & naualis instructio postulabat, in singulis istis, & ad singula opera vocatus à Domino, porrigere tantum specie agendi manum iubebatur. Vel enim lenissime adnitens senex, à primo statim conatu suo manibus Angelicis res effectas vidit, stupens laborem sibi sine labore præcerpi. Et certè quid aut quantum illud erat quod Gedeon cum suis fecit, vacuas lagunculas collidens, & lampades accensas ferens, quum de Madianitis amplissimam victoriam reportaret? Et tamen illud minimum facere, illum conatum adhibere, & ridiculo propemodum

1. Petr. 5.

Illustre exemplum.

Epist. 34. ad Marcarium, in appendice Bibliothecæ sacra.

Exempl. Iud. 7.

Ioan.6. illo terrore hostes fugare debuit. Sic *Christus ex quinque panibus pauit quinque millia hominum.* Perinde hoc fuit ac nihil. Sed voluit nostros paruos conatus, & nostram perpetuam cooperationem, qualemcunque tandem illam, his exemplis confirmare. Hac etiam de caussa in hoc Euangelio non prius Dominus suum vinum bibendum dare voluit, quam totum sponsi vinum exhaustum fuisset. Vult enim primum, vt nos præstemus quæ nostra sunt. At vero deficientibus nostris, ipse sua munera concedit, nostros defectus supplet, & à nobis inchoatum sua bonitate perficit: etsi tam in principio, quam in consummatione, nec nos sine gratia Dei, nec gratia Dei sine nobis operetur: sed in consummatione & perfectione ardui operis magis elucet Dei gratia, & magis abundat. Qui autem secundas caussas, & suam cooperationem negligeret, quasi miraculum a Deo perpetuo expeteret, Deumque tentaret. Valet autem hic locus etiam contra nostri temporis hæreticos, qui nostras cooperationes in oratione boni operis, quod Deo gratum sit, nobisque fructuosum, reijciunt: & arbitrij libertatem non minus insulse quam impie negant.

Locus contra hæreticos.

6. Omnis homo primum bonum vinum ponit, & postea deterius: tu autem seruasti optimum vinum vsque adhuc.

LOCVS moralis hic esse potest, ex mystico sensu de perseuerantia in bono. Christi enim vinum optimum est etiam vsque in finem, & vltimum haustum. Hominum vina in principio valent & feruent, sed postea flaccescunt, vbi videlicet inebriati iam fuerint. Nempe in humanis disciplinis, in Reipub. gubernaculis, in negotiis domesticis, atque adeo in ipso Dei cultu, post aliquam ex statu peccati conuersionem, initia feruent, disciplina viget, & nouæ scopæ (vt dici solet) optime purgant. Postea doctrinæ opinionem nacti homines literati, authoritatem adepti, & potestate confirmata, viri principes, ac magistratus conuersus

aliquantulum emendatus, studij impetum remittunt; sibi ipsis indulgent; ex feruidis, tepidi, ex tepidis, frigidi, fiunt. At verus Christianus, & vino gratiæ Christi vere repletus, quo videlicet repleti Apostoli, musto madere & ebrij esse putabantur, feruorem retinet, & semper bonus est. Cæteri inebriati, id est, vel mundi deliciis ac voluptatibus incrassati ac dilatati, Deum obliuiscuntur; vel in Christo luxuriantes, ad ingenium redeunt; & pro vino gratiæ, aquis lutulentis & turbatis potantur. Sed vino gratiæ quo quis magis inebriatur; eo magis feruet. *Qui bibunt me, adhuc sitient:* siti videlicet non indigentiæ, sed voluptatis, id est, quo magis Deo seruierunt hactenus, eo feruentius postea seruient. hoc est quod Apostolus dicit: *Et quæ sunt retro, obliuiscens; ad ea autem quæ ante me sunt, extẽdens.* Nec ineleganter Diogenes, qui rogatus cur in vltima senectute dolium suum adhuc volueret, nec adhuc philosophari desineret, respondit: Si in stadio currerem, vtrum iam metæ vicinum cursum remittere, an magis intendere oporteret? ne videlicet & tam propinqua victoria alius brauium auferat. Sed Sanctus Franciscus multo sanctius: qui post stigmata Dominicæ Crucis in corpore accepta, post multorum annorum labores maximos, paulo ante mortem dicebat fratribus: *Incipiamus, fratres, seruire Domino Deo nostro, quia vsque nunc parum profecimus*: Flagrabat etiam desiderio magno, ad humilitatis redire primordia, vt leprosis, sicut à principio, ministraret. Hic seruauit vinum optimum vsque in nouissimum. Nempe Deus non artis, sed naturæ ordinem sequitur in salute hominum operanda: ab imperfecto ad perfectius progreditur. Sicut in toto genere, post Legis literam & ceremonialia, Legem gratiæ, & Spiritum noui Testamenti dedit, seruans bonum vinum vsque ad nouissimum; sic in vnoquoque particulari, ex paruæ gratiæ bono vsu, ad maioris gratiæ collocationem procedit. Sicut natura ex modica planta vel semine facit arborem miræ celsitudinis continue operando; & sicut aquæ gutta cauat lapidem, non vi, sed sæpe cadendo; & sicut ignis conseruatur, continue subministrando ligna: sic DEVS per suam gratiam velut

Perseuerãdum in bono.

Eccl. 24.

Philip. 3.

Simile.

Laer. lib. 6.

Exempl.

In Vita eius c. 10.

Simile.

velut semen quoddam, sed continue influendo, mirabilia virtutum opera in suis electis producit, & postrema sunt semper optima. Vestis Aaronica ex præscripto Dei deorsum ad pedes habuit in circuitu quasi mala punica, & tintinnabula aurea. Mala punica, inter omnes alios fructus, sola coronæ cuiusdam speciem habent. Illa corona est virtutum perfectio & consummatio. Finis enim coronat opus. Hanc idcirco coronam Deus nec in principio, nec in medio, sed ad pedes posuit tunicæ sacerdotalis. Denique *non prius quod spirituale, sed quod animale est*, vt postea spirituale fiat. Sic in typo allegorico, Cain, Ismael, Esau, omnes maiores natu reprobantur: Abel, Isaac, Iacob, fratres eorum secundo geniti, vt filij promissionis eliguntur. De quo vide Augustinum.

Allegoria.

1.Cor.15.

De Bapt. cont.Donat. lib.1. cap.15.

EVANGELIVM DOMINICÆ III. POST EPIPHANIAM.

Matth.8.

VM descendisset Iesus de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ. Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens: Domine si vis, potes me mundare. Et extendens manum Iesus, tetigit eum dicens: Volo, Mundare. Et confestim mundata est lepra eius. Et ait illi Iesus: vide nemini dixeris; sed vade, ostende te Sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis. Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. Et ait illi Iesus: Ego veniam, & curabo eum. Et respondens Centurio, ait: Domine, non sum dignus vt intres sub tectum meum; sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub

me milites: & dico huic, Vade, & vadit; & seruo meo. Fac hoc, & facit. Audiens autem Iesus, miratus est & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel. Dico autem vobis, quod multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum: filij autem regni, eijcientur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus, & stridor dentium. Et dixit Iesus Centurioni: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Leprosus veniens adorabat eum.* De externa corporis reuerentia, quando Deo supplicamus.

2. *Domine si vis, potes me mundare.* De duabus orationis partibus, fide & obedientia.

3. *Et ait illi Iesus: Vide nemini dixeris.* De vana ostentatione boni operis fugienda.

4. *Sed vade, ostende te Sacerdoti.* De debito honore ac reuerentia ordini Sacerdotali exhibenda.

5. *Et offer munus quod præcepit Moyses.* De gratitudine animi erga Dei beneficia.

6. *In testimonium illis.* De grauiori iudicio eorum, qui maiora à Deo virtutis documenta & adiumenta acceperunt.

7. *Domine, puer meus iacet in domo paralyticus.* De cura & officio dominorum erga seruos.

8. *Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum.* De humili sui ipsius consideratione.

9. *Filij regni eijcientur in tenebras exteriores.* Vocationem & professionem externam non sufficere ad pietatem.

10. *Illic erit fletus, & stridor dentium.* De pœnis inferni.

1. *Leprosus veniens, adorabat eum.*

LOCVS moralis de externa corporis reuerentia, quando ad Deum supplicaturi accedimus. Hic enim Leprosus, sanitatem à Christo petiturus, adorat eum De reuerentia externa.

Marc.1. Lucæ 5. Ephes.3. Lucæ 22. Dom.10.& 23.post Pen.

rateum, & (vt addit Marcus) *genuflexo*, imo etiam (vt Lucas scribit) *procidens in faciem suam*. Sic Paulus orauit: *Flecto*, inquit, *genua mea ad Patrem Domini mei Iesu Christi, vt det vobis*, &c. Sic Christus ipse procidens in faciem suam, & genibus flexis orauit Patrem. De hac externa reuerentia in altero Promptuario contra hæreticos aliqua dicta sunt; sed hic pauca adijciemus, magis ad mores pertinentia. Ac primum Christi exemplum quem non moueat? De quo sic Cæsarius Arelatensis:

Homil.29. Admonit. ad fil. spirit.

Prostratus in terra orat medicus, & non inclinatur ægrotus? Quare sic suum filium spiritualem hortatur Basilius: *Tu fili, cum accesseris ad precandum Dominum, prosterne te humiliter in conspectu eius.* Leonis natura hoc habet, vt

Simile.

neminem prostratum lædat; sed adblandiatur potius. Sic Deo placet corporis reuerentia. Vnde sic in Scriptura loquitur: *Nonne vidisti Achab humiliatum coram me?*

3.Reg.21. Exempl.

Quia igitur humiliatus est mei caussa, non inducam malum in diebus eius. At humiliatio eius externa magna fuit. *Cilicio indutus ambulauit demisso capite.* Quum enim

Ioan.4.

humilitas cordis prorsus ad orationem necessaria sit, huic internæ externa debet respondere. *Hoc enim est adorare in Spiritu, & veritate*: ne, si vel mente humili & corpore superbo, vel mente inflata & corpore humili oretur, mendacium id sit, non veritas. Hinc Paulus modo iubet *viros orare non velato capite*, modo docet leuare manus inter orandum. *Leuantes*, inquit, *puras manus, sine ira & disceptatione, vt videlicet* (ait Augustinus) *dum leuas manus ad Deum, veniant tibi in mentem opera tua. Nam & ideo Propheta dicit: In nomine tuo leuabo manus meas.*

1.Cor.11. 1.Tim.2. Enar.in Psal.62.

Hæc externa humilitas Deum ad misericordiam prouocat. Vnde & de huius leprosi adoratione sequitur

Marc.1.

apud Marcum: *Iesus autem misertus eius, extendit manum suam, & tangens eum, ait illi, &c.* Hic enim præter sanitatem datam; tria alia amoris signa Christus ostendit. 1. quod misertus illius fuit, & ex misericordia eum sanauerit. 2. quod quasi in signum beneuolentiæ extendit illi manum, quod in aliis sanandis nusquam Christus fecisse legitur. 3. quod lepram eius tangere voluit, rem lege prohibitam, & per se satis ingratam. Adeo placuit Christo leprosi huius externa veneratio & humilitas

militas. Si nos Catholici Manichæi essemus, qui solam animam se à Deo accepisse credebant, minus mirum esset, si sola anima ac mente Deum coleremus. Nunc autem quum vtrunque, & corpus & animam, à bono & solo Deo nos accepisse fateamur, vtroque illum colere & adorare oportet. Moyses atque Aaron *ceciderunt proni in faciem atque dixerunt: Fortissime Deus spirituum vniuersæ carnis, num vno peccato contra omnes ira tua desæuiet?* Vide quanta corporis & verborum reuerentia vsi sunt. Dauid, quum oraret pro paruulo ægroto, *tacuit super terram*, Rex quum esset. Et ad hunc orandi modum nos inuitat: *Venite adoremus & procidamus ante Deum: ploremus coram Domino, qui fecit nos.* Diligenter notant Euangelistæ, non solum de hoc leproso, sed de omnibus fere, qui aliquod à Christo beneficium petierunt, vel eum adorasse, vel ad pedes eius cecidisse. Princeps qui pro filia defuncta Christum rogauit, *accedens adorabat eum.* Chananæa veniens ad CHRISTVM, *adorauit eum, dicens: Domine adiuua me,* Mater filiorum Zebedæi accessit ad Christum, *adorans, & petens aliquid ab eo.* Marcus de illo Principe dicit, quod videns Iesum, *procidit ad pedes eius, & deprecabatur eum multum.* Mulier Syrophœnissa, *cuius filia habebat spiritum immundum, intrauit, & procidit ad pedes Christi.* Mulier fluxum patiens, sanata, *cecidit ante pedes Christi,* confessa acceptum beneficium. Leprosus Samaritanus à Christo sanatus, *cecidit in faciem ante pedes eius gratias agens.* Maria pro Lazaro defuncto rogatura, *cecidit ad pedes Christi.* Si Christum adhuc mortalem, pro sanitate corporis obtinenda, sic omnes adorauerunt, cadentes in terram, & hoc officium singuli Euangelistæ tam diligenter annotarunt; multo magis non decet tantum, sed & oportet nos Christum glorificatum orantes adorare, cadentes in terram, & pro animæ salute impetranda: & hoc officium Præpositi Ecclesiarum merito à singulis exigunt. Sane quod Paulus dixit, *Cum metu & tremore salutem vestram operemini;* vt metum animi, sic corporis tremorem & reuerentiam in Dei cultu docet. Sic mulier de fluxu sanguinis sanata, *timens & tremens cadit ad pedes Christi*, fassa beneficium

Exempla. Num. 16. 2. Reg. 12. Psal. 94. Matth. 9. Matth. 15. Matth. 10. Marc. 5. Marc. 7. Luca 8. Luc. 17. Ioan. 11. Philip. 2. Marc. 5. Luc. 8.

cium. Tremor ille corporis fuit, timor animi. Sic de tribus Marijs, quæ fugerunt de monumento Christi sepulti, dicit Scriptura: *Inuaserat enim eas tremor & pauor.* Sic Saulus ab equo deiectus, *tremens ac stupens clamauit.* Cum hoc tremore etiam externo supplicantes Deo accedere vult Apostolus, & sic salutem suam operari.

Marc. 16.

Actor. 9.

2. Domine, si vis, potes me mundare.

Orationis partes, fides & obedientia.

LOcvs moralis de duabus orationis partibus, fide & obedientia. Leprosus enim iste, præter humilitatem quam externa corporis reuerentia præ se tulit, ostendit se & fidem fortissimam, & obedientiam perfectam habuisse. In eo fidem ostendit, quod potentiam agnouit, *Potes me mundare.* Obedientiam suam, qua se diuinæ voluntati totum conformat; his verbis ostendit. *Si vis.* Non enim, hoc dicens, de Christi voluntate simpliciter dubitauit, an ille tam bonus & misericors esset, vt, quod posset, id vellet; sed de sua indignitate metuens, an Christi voluntas erga ipsum talis esset, dubitauit; ideoque eius voluntati se totum submittit. Neque enim quicquid Deus potest, hoc etiam aut vult; sic enim omnes peccatores statim perderet; aut velle tenetur; sic enim nullum peccatorem puniret. Talis igitur omnium fidelium debet esse oratio: plena fide & obedientia. Fidei necessitatem omnia fere à Christo beneficia in Euangelio collata ostendunt, quæ omnia, & qualis illa fides esse debeat, in altero Promptuario contra hæreticos ostendimus. De hoc Iacobus: *Postulet in fide, nihil hæsitans*, de Dei videlicet vel potestate vel voluntate in genere, & quoad Deum ipsũ. Nam nobis quid vel expediat in rebus temporalibus, vel quid Deus concedere velit, seruato ordine vniuersalis iustitiæ in spiritualibus, & salute animæ, certa fide intelligere & credere non possumus, etsi optime sperare liceat. Et hoc sensu Apostolus dixit: *Quid oremus sicut oportet, nescimus.* Nam & sic ipse etiam in caussa salutis nesciebat quid oraret sicut oportebat, quando pro stimulo carnis auferendo, ter Dominum rogauit, neque exauditus est tamen. *Sed ipse Spiritus Dei adiuuat infirmitatem nostrã, & interpellat pro nobis*, id est, docet nos interpellare

Iacob. 1.

Rom. 8.

2. Cor. 12.

vt A

vt Augustinus exponit. Oratio igitur nostra sic fidelis esse debet, vt etiam sit obediens, & diuinæ voluntati conformis. Nec confidentia obedientiam excludere debet præsumendo, sed cum Dauide dicendum: *Si exurgat aduersum me prælium* tentationis aut tribulationis, *in hoc ego sperabo*, id est, acquiescam diuinæ prouidentiæ; nec obedientia confidentiam debet tollere; animum despondendo, sed cum S. Iob dicendum: *Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo: Veruntamen vias meas in conspectu eius arguam*, id est, quicquid mihi Deus calamitatis inferat, non despondebo animum; sed meam dignitatem profitebor, eiusque iustitiam collaudabo. Sic leprosus iste: *Si vis, potes me mundare.* Tanta est tua potẽtia, quanta voluntas. Potentiam credo, voluntatem spero; quia de mea indignitate dubito. In hoc sensu tres pueri responderunt Nabuchodonosor Regi: *Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino: quòd si noluerit, noueris, quòd statuam tuam non adoramus.* Hæc est vera rectè orantis fides, & vera confidentia. Vnde S. Chrysostomus: *Magna ad Deum confidentia accedes; si te arbitraris merito carere, vnde confidas. Contra summum dedecus, summa condemnatio, si te arbitreris posse fidenter agere. Quanquam enim multa præclarè feceris, quanquam nullius tibi conscius sis mali, modò putes, agere te posse fidenter ac liberè, omni gradu orationis continuo deiiceris ac decidis. Contra, si onera conscientiæ innumerabilia sustines, & peccatis summis grauaris, modo illud vnum persuasum tibi, te omnium esse minimum, mirificè tibi animus fidendi audendiq́; apud Deum præstabitur.* Hæc ille. Sic & D. Basilius filium suum spiritualem docet: *Ne postules*, inquit, *quicquam, quasi ex gratia meritorum: & si est tibi conscientia aliqua boni operis, cela illam, vt, te silente, à Deo multiplicetur. Deus enim euulgabit omnia opera humilis, qui anima sua virtutes celare festinet.* Hoc est, quod Scriptura dicit: *Oratio humiliantis se penetrat nubes.* Humiliatio autem orantis illa est, quæ totum à pura Dei misericordia expetit: Sic Dauid se leprosum sentiens, id est, grauissimè peccasse, vide quam humiliter loquitur: *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.* Primùm non dicit, Miserere Dauid; sicut alibi, quum in statu gratiæ esset, dixit: *Memento Domine*

Epist. 121.
Psal. 26.
Iob. 13.
Daniel. 3.
De incomprehensib. Dei nat. hom. 5.
In admonit. ad fil. spirit.
Eccl. 35.
Psal. 50.
Psalm. 131.

Psalm. 62. *mine Dauid, & omnis mansuetudinis eius.* Deinde non audet dicere, Miserere mei Deus meus, sicut quum in statu gratiæ dixit: *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo;* sed dicit: *Miserere mei Deus.* Vix enim suum audet dicere, quem peccato fecerat non suum. Sic leprosus iste, *Domine,* dicit; non, Domine meus. Postremò non dicit, Miserere mei secundum misericordiam meam: sed, *secundum misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum.* Hoc est, quod leprosus hic dixit: *Domine, si vis:* si infinitæ tuæ misericordiæ hoc placet.

Simile. Quemadmodum & terra fructus, & mare pisces, & cœlum lumen mortalibus suppeditant, non pro hominum sola indigentia (quum infinita supersint) sed pro Dei creatoris magnificentia; &, vt Alexander semel dixit magnam mercedem pauperi tribuēs, *se non dare, quod alter mereretur, sed quod Alexandro dignum erat:*

Apophthegma. Sic peccatoribus Deus misericordiam præstat, non quia illi indigent, aut quanta solùm indigent, sed quia ille misericors est: *& seipsum negare non potest, & omnia potest facere superabundanter, quàm petimus, secundum virtutem, qua operatur in nobis.*

2. Timot. 2. *Ephes. 3.*

3. Et ait illi Iesus: Vide nemini dixeris.

Contra vanam gloriam. LOCVS moralis de vana ostentatione boni operis studiosè fugienda. *Ideo enim nulli dicere iubet,* ait Chrysostomus, *docens non diligere ostentationem & honorem. Nam quod alio in loco sanatum à se Christus iubet beneficiũ publicare, non diuulgari seipsum iussit, sed dari gloriam Deo. Narra, inquit, quanta tibi fecit Deus. Per hunc ergo leprosum instruit nos, non esse vanè gloriosos; per illũ autem, non esse ingratos, sed omnia ad Dei laudem referre.*

Homil. 26. in Matth. *Luca 8.*

Causæ 4. Virtus boni operis occultari debet, aut certè non affectatè publicari; tum quia alioqui mercede apud Deum carebit; tum quia non crescet ampliùs, sed flaccescet virtus; tum quia populari laude nihil fucatius, aut mendacius; tum denique quia vanum hoc per se ipsum est, & superbiæ species.

1. Causa mercedis spoliatio. *Matth. 6.* De primo dicit Christus: *Receperunt mercedem suam.* *Hom. 13. in Matth. operis imperf.* In quem locum Chrysostomus: *Quid enim à Deo accipies, qui nihil Deo dedisti? Nam quod propter Deum fit, Deo datur, & ab eo accipitur: quod autem propter homines fit, in*

ventos effunditur. Quid enim est aliud hominum laus, quàm
ventorum transeuntium sonus: Quæ est autem sapientia, res 1.
dare, & verba vacua comparare? Rursum quæ sapientia est, 2.
mercedem Dei contemnere in perpetuum manentem in cœlis,
& fugientes hominum sermones eligere? Deinde melius est 3.
non facere, quàm propter homines facere. Qui enim non fa-
cit, etsi in cœlo nihil inuenit, saltem in terra nihil perdit, puta
labores, pecuniam, & alia. Qui aūt propter homines facit, &
in terra perdit, & in cœlo non inuenit. Præterea vel illum a- 4.
spice, à quo laudem expectas; quid sentit de te? Ideo te laudat,
quia propter Deum te facere putat. Si autem intelligeret, quia
propter eum facis, nō te laudaret, sed vituperaret magis. Quid 5.
ergo illi placere festinas, qui si te aliquando intellexerit, irri-
debit? Postremò sic est homo, qui propter hoēs facit bonū, sicut
mercenarius malus, qui intra tempus locationis suæ comedit
omnes mercedes suas; quum autem tēpore completo recesserit,
nudus egreditur. Sic. n. vacuus vadit ad Deum, qui mercedē
omnium bonorum suorū accipere desiderauit in seculo. Hæc
ille. Sapienter quoq; D. Bernardus: Si tanto studio vitia no-
stra abscondimus, ne humanam gloriam amittamus; quanto
maiori cura dissimulandæ virtutes sunt, ne cœlestis gloriæ ia-
cturam faciamus! Est ratio fortissima, & luculenter popu-
lo explicanda. Hoc nempe studiosè ait diabolus, vt per Simile.
vanæ gloriæ studium omni nos bonorum operum mer- Stella in
cede spoliet. Est enim similis pauoni, qui oua gallinæ suæ Lucam 5.
quærit, vt frangat & comedat, vt sic liberius libidini va-
cet, quod etiam cuniculi faciunt, teneros in nido inuen-
tos comedentes: sed gallina & cunicula oua & tenellos
suos sagaciter abscondunt & seruant. Sic diabolus quærit
nostra bona opera, vt ea nobis auferat, ipseq; per vanita-
tē euulgata comedat. Ezechias Rex, quia suos thesauros
oēs ostentauit Assyriis, grauiter à Propheta increpatus, Exēplum.
grauius in filio suo punitur, à quo Assyrii omnia in Baby- 4. Reg. 20.
lonē abstulerūt. Assyrii illi Babylonici diabolū figurāt, cui
ostentantur bona opera, quoties humana laus ex illis ca- De contemp.
ptatur. Manna die sabbathi seruatū integrū mansit & pu- mundi par.
rū: alio quocunq; die septimanæ seruatū putruit, & ver- 1. c. 8. & 10.
mes generauit. Sic bona opera, quæ in præsenti vita lau- Allegoria.
dātur, putrescūt; quæ in sabbathi cœlestis gloriā laudan-
tur, reseruātur, vigebūt. Basiliscus animal venenatū, & ho- Simile.

minis hostis capitalis; si primus te videt, interficit certissimè; si à te prius conspicitur, facilè superatur: sic vana gloria, si à te primùm expenditur, nullo negotio repellitur; si incautum te occupet, opprimit. Quod qualiter faciat, sapienter describit S. Basilius: *Inanis gloria, spiritualium opum est latro, blandus animarum hostis, tinea virtutum, sub mellis illitu fraudis suæ venena propinat, & poculum mortiferum porrigit. Quos captiuos tenet, eos ad omne nefas facilè impellit, vt id faciant, quod admirationi esse animaduerterunt, quantumcunque id turpe & inhonestum sit. Sic non modo honestas omnes actiones subuertit, sed & ad improbas iter facit.* Hæc ille. Refert Plinius, quòd aquilæ pullis (quæ in alto semper nidificat) serpens, qui vocatur Parias, insidiatur; qui videns se propter altitudinem accedere non posse, trahit ad se ventum, & venenum emittit, vt aer infectus per venenum ad pullos deductus, illos occidat. Sed aquila ex instinctu naturali, vt huic malo occurrat, nido suo inædificat lapidem, qui vocatur gagates, & semper in illa parte, quæ est contra ventum, ponit. Iste autem lapis venenum expellit, ne ad pullos accedat. Simili industria & cautela debemus nos pullos nostros, id est, bona opera, quæ per Dei gratiam in sublimi virtutum exercitio operamur, ne à vento superbiæ diaboli arte excitato pereant & dissoluantur, Christum lapidem, seu Dei gloriam, inter opera nostra & ventum vanæ gloriæ ponere. Eleganter dicebat S. Arsenius: *Qui bona quidem opera facit, sed vt studeat hominibus placere, similis est perpetuo haurienti aquam, & in canalem perforatum perpetuo infundenti.* Et certè, sicut dementissimum esset, pretiosis gemmis atque lapillis, ruinosi alicuius parietis rimulas implere atque fulcire, sic pro virtute humanos fauores desiderare, & rem cœlo dignam, vili pretio venalem exponere. Porrò sicut ineptus ille mercator esset, qui merces optimas paruo præsenti pretio venderet, certò sciens, si ad aliquot dies expectaret, centuplo plus se accepturum; sic inepti illi operatores sunt, qui bonas operationes præsenti hominum laude, eaque leui & momentanea vendunt. quum certò sciant post hanc vitam futurum, vt amplissimam mercedem accipiant, si tantisper expectent.

Constitu. monast. c. 11.

Natura. hist. lib. 10. ca. 3. & lib. 36. c. 19.

Simile.

In vita eius apud Suriū pag. 257.

Similia.

Et quum

Et quum vix vſquam tam ineptus mercator inueniatur,
ineptos iſtos operatores vbique locorum inuenias. Sed
diaboli hoc eſſe artificium, viri ſecundum Deum pruden- *Dom.3. Ad-*
tes facilè aduertunt, ideoque (vt in alio Euangelio o- *uent. tex. 8.*
ſtendimus) non tam improbi homines ſtudioſè conten-
dunt, vt ab aliis laudentur, quàm illi cauent, ne lauden-
tur. Neque vllus vir vſque adeo de vxoris ſuæ pudicitia
conſeruanda ſollicitus eſt, ac ſancti omnes ſunt & fue-
runt, ne vanæ gloriæ animum intenderent. Vnum hic a- **Exẽplum.**
liud exemplum proferam. Quum S. Marcellus Abbas *In vita eius*
τῶν ἀκοιμήτων dæmones multis precibus coniuraret, vt *apud Sur.*
ex poſſeſſis corporibus exirent; clamant illi: iube nos ex- *to. 6. pag.*
ire, quoniam in nos accepiſti poteſtatem. Ille perſeuerat *1029.*
in oratione, donec virtute diuina expellerentur. Cùm au-
tem cauſam rogarent, qui tunc aderant, cur dæmonibus
ſe ceſſuros confitentibus, ab initio nihil præcepit; ille re-
ſpondit: Quoniam dicentes me in eos accepiſſe poteſta-
tem, non aliud agebant, quàm quòd vanæ gloriæ laqueis
me conabantur implicare.

Sed nunc, vt per vanam gloriam virtus flacceſcat, 2. Cauſa
nec creſcere queat ampliùs, oſtendendum. *Simile eſt re-* virtutis de-
gnum cælorum theſauro abſcondito in agro: quem qui inue- trimen-
nit homo, abſcondit. Theſaurus bonorum operum occul- tum.
tè inuenitur, occultè emitur, & occultè foditur. Qui ſta- *Matth.* 13.
tim ſuam virtutem oſtendunt, ſunt tanquam amygda- *Stella in*
lus, quæ florem citò emittit, & flante vento celeriter a- *Luc. c. 5.*
mittit; qui autem occultant, morum imitantur, quæ **Similia.**
quum ſerò emittat flores, nullo vnquam ventu aut gelu
offenduntur. Natura prouidit, vt non eſſet in manu &
poteſtate mulierum parere: nam ſi quando vellent, ipſæ
parerent, multa monſtra vtique emitterent, & aliæ ſpa-
tio vnius menſis, aliæ duorum aut trium parerent. Sic
opus eſt labore & manu Dei obſtetricante, vt virtus, ſi-
cut fœtus in ventre, abſcondatur, & laboret in hac vita, *Ioan.* 16.
donec tempus pariendi adueniat. De quo Chriſtus di-
xit: *Mulier dum parit, triſtitiam habet, quum autem peperit,*
non meminit preſſuræ propter gaudium. Sic *vos contriſtabi-*
mini, in multa ſcilicet patientia bonum operantes, *ſed*
triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Quòd ſi ante tempus
prodire & parere virtus vult, & hic gloriã quærere, vt fœ-

tus immaturus variis casibus extinguetur, vel superbia sua, vel inuidia, aut adulatione aliena. Animalia apud Ezechielem habebant quatuor alas, quarum duæ erant erectæ; illæ sunt opera virtutum sursum tendentia: *aliis duabus tegebant corpora sua*, istæ sunt timor & humilitas, quibus virtutum actus & substantiæ à vana laude teguntur. Qui iter longum faciunt, solent secum duas crumenas ferre, quarum altera monetam auream ferunt, hanc semper ducunt absconditam; altera minoris valoris, & vulgarem concludunt; & hanc in hospitiis manifestant, hospitibus ex ea symbolum soluentes; alteram occultant, ne latronibus insidiandi ansam præbeant. Sic abscondita debet esse virtus, vt sicut Christus monuit, *nesciat sinistra manus, quid faciat dextera*, id est (vt exponit Chrysostomus) *nesciat voluntas carnis, quæ Deo semper est contraria, quid faciat voluntas animæ, & superioris rationis Deo subdita*. Certè vt thesaurus absconditus tutior à latronibus est; & virgo domi clausa faciliùs castitatem seruat, quam ea, quæ vagatur: sic virtus occultata, à superbia & diaboli laqueis tutior est. Et quemadmodum fructus arborum, quæ iuxta viam publicam crescunt, rarissimè maturescunt, quia à transeuntibus præpostera auiditate comedendi, ante maturitatem colliguntur: sic virtutum opera, quæ in hominum conspectu fiunt, vel, vt ab hominibus spectentur, ostentantur, nunquam ad veram soliditatem perueniunt, quia statim humano fauore intumescere operantem faciunt, ideoque iam distentum ad progrediendum in virtute, vel ad alia virtutum opera capessenda, prorsus inidoneum reddunt. Postremò sicut gallina, quæ ouo posito statim cantillat, causam præbet, cur statim collectis ouis, nunquam pullos pariat: sic qui suas virtutes statim prædicant, aut prædicari cupiunt; id agunt, ne vllos virtutum suarum fructus ampliùs producant. Sapienter Chrysostomus: *Sicut aurum vestemq; pretiosam quum in publico ponimus, plurimos ad insidias prouocamus: si vero ea recondamus atque occultemus, domi in tuto cuncta seruabimus, sic, si diuitias virtutum in memoria quasi venales assiduè portemus, armamus hostem, irritamus inimicum, & dolosum inuitamus ad furturum; sin verò nemo* *aliter*

Marginalia: Ezech. 1. — Allegoria. — Matth. 6. — Hom. 13. in Matth. operis imperf. — Similia. 1. 2. 3. 4. — Hom. 3. in Matth.

aliter id scierit, nisi quem nulla occulta latere possunt, tutissimo in loco pretiosa consistunt. Certus enim rectè factorum thesaurus, obliuio. Vnde Apostolus: *Ea, quæ sunt retrò, obliuiscens.* Memoria quippe præteritarum virtutum impedimentum est sequentium; dum ex præteritis ita sibi quisque inaniter placet, vt plus sibi ad cumulum addi, aut non necesse putet, aut negligat: ita cum inani gloria crescere aut maturari virtus non potest. Verum quidem est, quòd virtus laudata crescit, quando vera virtus & solida est, quæ laudatur, id est, quæ propter solum Deum suscepta fuit & non propter laudem humanam. Quemadmodum enim aurum, si verum & purum est, in fornace purgatum manet; si adulterinum, in fumum abit: sic virtus laudata, si vera & pura virtus est, crescit & solidatur; si falsa & fucata, euanescit. Vnde Salomon: *Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum, sic probatur homo ore laudantis.* Philip. 3. Prouer. 27.

Iam verò laude hac populari & humana nihil fucatius aut mendacius, vt eam in rectè factis consectari velle, dementia sit. *Nonne dementia est, cum habeas theatrum in cœlo constitutum, spectatores tamen in terra tibi deligere? Athleta vbi certat, ibi & probari cupit. Tu cum in superioribus certes, in inferioribus coronari quæris. Videamus tamen si placet, coronas. Illa quidem superbia constat, hæc autem inuidia; quædam ex ironia & adulatione, propter pecunias & alia, nonnulla etiam ex seruili ministerio. Quemadmodum enim pueri ludentes ex fœno coronas alicui imponunt, coronatum autem suum post tergum irrident; sic sæpè fit, vt qui te in faciem prædicant, apud seipsos clanculum subsannent.* Deinde, nonne dementia esset, laruas & personas histrionum, quas in scenis gestant, vehementer adamare aut appetere? Sunt tamen persæpè honestissimè & exactissimè fabrefactæ. Attamen nemo tam demens, vt eas appetat aut amet; quia inanem tantùm & fictum esse illarum decorem notant omnes, & aliud esse personam, aliud rem personatam. Atqui laus in ore hominum, persona tantùm & larua veræ laudis est, quum sæpissimè aliter sentiunt, quàm loquantur: & vt id non fiat, breuis temporis laus est, & facilè in contemptum verti-

3. Causa laudis vanitas. Chrys. hom. 17. in Epist. ad Rom. Similia. 1. 2.

1. Cor. 1. vertitur, ac denique, non nisi huius vitæ est, & valde caduca. *Gloria mea* (ait Apostolus) *hæc est, testimonium*
1. Cor. 4. *conscientiæ meæ.* Et iterum: *Mihi pro minimo est, ab hominibus iudicari, aut ab humano die*, id est, fauore & existi-
Eccl. 27. matione. Qui conscientias suas in alienis labiis posue-
Aelian. Var. runt, modò magni, modò parui, modò nulli sunt. Sic
hist. lib. 14. *stultus vt luna mutatur.* Crescit & decrescit pro laudato-
Exempla. rum arbitrio. Polycletus Statuarius duo simulachra fecit:
1. vnum ad arbitrium plebis transponens & commutans, prout quisque accedens atque aspiciens, mutandum diceret, & cuiusque voluntati morem gerens, in publico opus suum effingens; alterum verò ex artis suæ peritia, domi fabricauit suæ. Quum vtrumque in foro posuisset, & domesticum omnes admirationi haberent, publicum omnes deriderent, vtpote in quo vix vllum membrum alterius proportioni respondit; Atqui, in-
Idem libr. 2. quit Polycletus, quod vituperatis, à vestra arte profe-
2. ctum est; quod verò suspicitis, ego mea facultate sum fabricatus. Hippomachus, pugillandi magister, quum athleta quidam ex eius discipulis specimen exhiberet artis, & circumstans multitudo vniuersa acclamaret;
Laert. lib. 6. percussit eum virga, inquiens: Sed tu perperam fecisti,
Apophthegma. nam si quid artificiosum præstitisses, ignari isti non te collaudarent. Antisthenes Philosophus, dicenti si-
4. bi cuidam: *Multi laudant; Quid enim, ait, mali feci?* Sic
Plut. in Phocione. Phocion, quum inter orandum eius sententiam vniuersa concio magno accessu accepisset; ad proximos
Apophthegma. conuersus: *Me miserum*, inquit, *Vereor enim, ne quod mihi stultum verbum exciderit.* Turpe est, Christianos, & Sa-
Laert. li. 6. cerdotes, Theologos hoc non videre, quod isti ethnici
5. viderunt. Acutè hoc in Diogene taxauit Plato. Stetit ali-
Apoph. quando Diogenes gelidissimo tempore in aquis penè
Cassianus congelatis nudus. Quum magna multitudo hoc spe-
collat. 5. ctans, commiseratione hominis tangeretur; superue-
c. 12. niens Plato, multitudini dixit: *Si huic homini misereri vultis, eumq; hac molestia liberare, discedite.* Huic affine est, quod Macharius percontanti cuidam, cur fame ab hora tertia in eremo pulsaretur, qui in cœnobio hebdomadibus integris refectionem sæpè contemnens, non sensisset famem, respondit: Quia nullus hic est ieiunii

tui testis, qui te suis laudibus nutriat; ibi autem te digitus hominum & xenodochij refectio saginabat. Accedit ad hæc omnia, ex virtute laudem humanam aucupari velle, per se malum esse, & superbiæ speciem, ideoque Deo exosam: & (vt Chrysostomus loquitur) *matrem gehennæ. Qui enim se exaltat*, id est, suas laudes prædicat, vel se laude dignum & cæteris præferendum iudicat, *humiliabitur*, id est, ad barathrum detrudetur. Nam vt humilis exaltatio, de qua Christus illic loquitur, est cœlestis gloria; sic superbi humiliatio, est inferni pœna. *Vitia cætera in peccatis*, (ait Augustinus) *superbia verò etiam in rectè factis timenda est; ne illa quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur.* Quare hanc vanitatem pestiferam naufragium in portu esse docet Chrysostomus. *Sicut nauis*, inquit, *quæ multos fluctus transiit, multasque tempestates effugit, in ipso autem portu tandem in scopulum impingit, iacturam totius in se reconditi thesauri facit; ita qui post multos labores ac virtutes linguam & mentem à cupiditate laudis non temperauit, in ipso portu naufragium fecit.* Hac de causa apposite Plato superbiam vocat *vltimam vestem quam anima deponit*, quasi in exuendo vetere homine, extremus sit superbiæ pannus. Quod alijs verbis Isidorus dixit: *Superbia est in peccato prima; & in conflictu postrema: quia vt est omnium criminum origo; sic est omnium virtutum ruina.* S. Pachomius, vir admirabilis sanctitatis & prudentiæ, quum animaduertisset quendam ex suis duas paruas storeas vno die factas (quum cæteri fratres vnicam quisque faceret) sic ex aduerso loci, vbi vir ille sedebat, sub vesperam posuisse, vt ab illo viderentur, simulque vt à Pachomio laborantis industria prædicaretur, dixit astantibus tristis: Frater iste à manè huc vsque laborans, totum suum laborem diabolo donauit, nihil sibi fructus ex opere relinquens, sed magis amans hominum gloriam, quam Dei. Quare & acerrimè increpitum seuerè puniuit, vt hoc in eo vanitatis vitium sanaret. Docet ergo Christus in illis ad leprosum sanatum verbis; *Vide nemini dixeris*, cupiditatem inanis gloriæ etiam in veris virtutibus nullo modo affectandam, sed sedulò repellendam esse; siue quia affectus ille præposterus omni apud Deum mercede bo-

[Margin notes: 4. Causa, superbiæ malum. — *Hom. 17. in epist. ad Rom.* — *Luc. 18.* — *Epist. 56.* — Simile. — *Hom. de profectu Euang.* — *In Timæo.* — *De summo bono, lib. 2. cap. 28.* — Exempla. — *In vita eius apud Sur. to. 3. pag. 291.*]

num opus ſpoliat, ſiue quia virtutis incrementum impedit, ſiue quia omnis humana laus fucata & falſa eſt, ſiue deniq; quia vitioſus per ſe, & damnabilis hic affectus eſt.

4. *Sed vade, oſtende te Sacerdoti.*

Sacerdotalis reuerentia.

LOcus moralis de debito honore ac reuerentia Sacerdotali ordini exhibenda. Quum enim iuxta præſcripta legis veteris, leproſus non cenſebatur mundus à lepra, nec in cõſortium hominum recipiebatur, niſi à Sacerdote mundus declararetur: Chriſtus hoc loco, etſi nec legi ſubiectus, nec approbatione illa ſacerdotali opus habens, leproſum tamen à ſe mundatum, & diuina potentia mundatum, & ita purè mundatum, vt nulla lepræ ſpecies, nulla emundationis dubitatio relicta eſſet, mittit ad Sacerdotes, vt ſe illis oſtendat, & exhibeat, eorumq; declarationem & approbationem accipiat. Sic videlicet Chriſtus vtcumque ſupra legem & extra ordinem ſanans, Sacerdotium illud vetus honorare voluit; & ab ijs, quos ſanauerat, honorari iuſſit. Docet hoc facto Chriſtus, multò fortius, multoque ſincerius noui Teſtamenti Sacerdotium ab ipſo inſtitutum honorandum eſſe. *Illis enim legis veteris Sacerdotibus* (ait Chryſoſtomus) *corporis lepram purgare, ſeu vt verius dicã, haud purgare, ſed purgatos probare, datum fuit. At noſtris Sacerdotibus non corporis lepram, verùm animi ſordes; non dico purgatos probare, ſed prorſus purgare conceſſum eſt.* Quanto igitur maior Sacerdotij noſtri efficacia, poteſtas, virtus, tanto excelſior dignitas eſt, tanto maior ei honor & veneratio debetur.

Lib. 3. de Sacerdotio.

2. Corinth. 3.

Nam ſi miniſtratio damnationis in gloria eſt (ait Apoſtolus) *multo magis abundat miniſterium iuſtitiæ in gloria.* De vtriuſque Sacerdotij diſcrimine, & noſtri dignitate, in altero Promptuario, ad hunc locum, & alterum ei ſimilem, Dominica 13. poſt Pentecoſten diximus. Nunc de reuerentia Sacerdotibus noui Teſtamenti exhibenda, quatenus ad debitam populi pietatem hoc pertinet, pauca dicemus. Sacerdos, quum Chriſti perſonam gerat (*pro Chriſto enim legatione fungimur:* &, *Sic nos exiſtimet homo, ſicut miniſtros Chriſti*, ait Apoſtolus) hoc primum nomine ſingulari honore ac veneratione affici debet. Dicit enim Chriſtus: *Qui vos audit, me audit; qui vos ſpernit, me ſpernit.*

1. Ratio, quia Chriſti perſonam gerit.

Matth. 10.

nit. Rursum alia Scriptura dicit de Samuele Sacerdote contempto; *Non te spreuerunt, sed me.* Ex hac consideratione dixit Gregorius: *Si Dauid Regum iustissimus, in Saul, quem constabat à Domino iam reprobatum, manum mittere non præsumpsit, quia Vnctus Domini erat; quanto magis cauendum est, ne manum detractionis, aut vituperationis, siue indiscretionis, aut dehonorationis quidam mittant in Vnctum Domini, vel in prædicatores sanctæ Ecclesiæ; quia eorum vexatio siue detractio ad Christum pertinent, cuius vice in Ecclesia & legatione funguntur!* Similia scribit Chrysostomus: *An nescitis quod honor Sacerdoti collatus, ad Deum ipsum pertinet? Ne igitur respicias illum, cui honor confertur. Non enim propter illum debes quod tuum est facere: sed propter eum, cuius Sacerdos est, vt & ab illo mercedem accipias.* Rursum in alio loco: *An ignoras quid sit Sacerdos: Angelus vtique Domini est. Non ex seipso loquitur. Si despicis, non illum despicis; sed Deum, qui illum ordinauit. Si per asinæ os, si per Balaam scelestum hominem populi causa Deus loquutus est, multo magis loquitur per Sacerdotem, plebis suæ gratia. Quid enim non agit Deus salutis nostræ causa? per quem non loquitur? per quem non operatur? Si enim per Iudam operatus est, si per Caipham, si per Prophetas eos, quibus dicturus est, Non noui vos; discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem: quanto magis per Sacerdotes diuino ministerio famulantes operatur!* Propterea igitur honorandi Sacerdotes; quia Dei, & Christi eius personam ex officio gerunt. Alia ratio huius debiti honoris est, quia nostri curam gerit. De hac Paulus: *Obedite Præpositis vestris, & subiacete illis, ipsi enim peruigilant pro animabus vestris, tanquam rationem reddituri apud Deum.* Quemadmodum ergo de Medico Scriptura dicit: *Honora Medicum propter necessitatem:* ita multo magis animarum medici, vel propter hanc summam necessitatem, mirificè honorandi sunt. Ex hac consideratione sic scribit S. Chrysost. *Dic oro, ipse tanto periculo tui gratia subditus est, & tu illi obtemperare detrectas in his quæ tibi vtilia sunt? Etsi enim ille sua omnia ritè disponat, quamdiu tu minus rectè vales, angoris vacuus esse non potest, quum duplex sit ab eo ratio exigenda. Iam vos considerate quanti sit periculi per singulos subditorum discuti, rationemque* pro

Marginal notes: 1. Reg. 8. — Epist. lib. III. epist. 31. — Homil. 65. in Genes. — Hom. 2. in 2. ad Tim. — 2. Ratio. — Hebr. 13. — Eccl. 38. — Hom. 2. in 2. ad Tim.

pro omnibus reddere. Quantumuis illi honoris impendas quantumlibet obsequij deferas, nihil his periculis par referre poteris. Nam etsi animam ponas, ipse hoc pro te iugiter facit. Et si id mihi minus in hac vita facit, quod persecutionis tempus non sit, eam tamen periculo aeterna mortis exponit. Tu contra neque ad verba vsq; illi subijceris? Hoc nempe est malorum omnium causa, quod Praepositorum vestrorum autoritas perijt, nulla ijs reuerentia habetur, nullus honor, nullus metus. Hæc ille. Ex hoc sanè colligi potest, maiorem esse causam, cur Sacerdotem populus amet, ac reuereatur, quam cur Sacerdos populum. Quanto enim maior est ratio vt nos ipsos, & bonum nostrum amemus, quam alienum; quia charitas à seipso debet incipere in ratione secundæ tabulæ: tanto maior ratio est, vt populus pastorem diligat, qui ad suum bonum datus est; quam vt pastor populum, qui ad populi bonum & vtilitatem ordinatus est.

3. Ratio. Atque hinc emergit alia ratio reuerentiæ Sacerdotalis, quia videlicet eorum studio & labore, maxima ad nos salutis nostræ adiumenta perferuntur. Quare quum Apostolus dixisset, *Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni sunt*; adiecit, *Maximè qui laborant in verbo & doctrina*. (1. *Tim.* 5.) Hæc enim pars officij Sacerdotalis, qua verbum Dei populo administratur, & pro populo oratur, talis ac tanta est, vt nullo satis obsequio aut officio compensari queat. Vrget hoc Chrysost. his verbis: (*Loco iam citato.*) *Reuerere Sacerdotem quod tibi diebus singulis diuina ministrat. Scripturas relegit facit, tui gratia exornat domum, propter te vigilat, tui causa preces exoluit, pro te apud Deum precaturus astat, propter te vota persoluit, pro te apud illam religio cultusq; & obsequium est, pro te ista omnia. Reuerere ergo atq; considera.* Hæc ille. (*Simile.*) Certè sicut nobilis pater, qui filij sui præceptorem, vt eum diligentius erudiat, magis muneribus afficit, non modo præceptorem, sed ipsum quoque filium honorat: (*Gran. tom. 3. serm. de tem. p. 418.*) sic qui Dei ministros vel honore, vel muneribus afficit, vt eum apud Deum iuuet, vel quia eius consilio in causa pietatis vsus est, non solùm ipsum Sacerdotem, sed & Deum ipsum honorat, ac sui ipsius dilectionem veram ac religiosam se habere ostendit. Quare hac de re sic iterum Chrysostomus: (*Lib. de Sacerdotio.*) *Insania manifestissima est, tantum istum principatum, sine quo neque salutis, neq; bonorum à Christo pro-*

promissorum participes fieri possumus, despicere. Nam si non potest introire in regnum cælorum, nisi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto; si æterna vita priuatur, qui nõ manducat carnem Domini, & sanguinem bibit; omnia autem hæc haud aliter, quam per sacrosanctas illas manus perficiuntur, manus, inquam, Sacerdotum: quî fiet, vt citra illarum opem, aut gehennam euitare, aut cœli præmia consequi quis possit? Hoc certè nomine Sacerdotes meritò, non modo plus vereri debemus, quam vel principes vel reges; sed etiam maiori honore quam parentes proprios honestare. Hæc ille. Iam verò etiam propter ipsas oues & populum fidelem, necessaria est hæc reuerentia, hic honor sacerdotibus præstandus, ipsique populo inprimis est vtilis. Hinc Apostolus, postquam dixisset, *Obedite præpositis vestris*, adiecit, *Vt cum gaudio hoc faciant, non gementes. Hoc enim non expedit vobis.* Nempe non expedit populo, vt propter eius vel obedientiam & contemptum, vel ingratitudinem & neglectum, cum tristitia & gemitu, suo munere fungantur Sacerdotes, idque multis de causis. Primo, quia graue est hoc in populo peccatum. Secundo, quia honor ille exhibitus populo est vtilior quam pastori. Tertio, quia alioqui difficilius curatur & docetur populus. Quarto, quia suos pastores lædunt, & pascendi prouinciam difficiliorem ijs reddunt. Singula paucis ostendentur. De primo exemplum esse potest Dathan, & Abiron cum suis, qui propter inobedientiam Sacerdotio exhibitam descenderunt in infernum viuentes. *Meo quidem iudicio* (ait Chrysostomus) *qui nostros Sacerdotes despiciunt & contemnunt, multò sceleratiores, ac maiori supplicio digni sunt, quam Dathan cum suis omnibus.* Aliud exemplum esse possunt Iudæi Samuelem reijcientes; & regem postulantes. Sic enim graui iugo postea subijciebantur, vt latè illis futurum exposuit Samuel. Huc etiam pertinet quod de suis Sacerdotibus per prophetam Deus dixit: *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Hinc D. Cyprianus: *Qui Christo non credit Sacerdotem facienti, postea credere incipiet Sacerdotem vindicanti.* De secundo sic scribit Chrysostomus: *Quid præpositi de nostro honore lucrantur, nisi in quantum obtemperantes habebunt, idque pro vtilitate nostra? Hi enim licet honorentur, nihil ex eo honore in futurum*

[Margin notes: 4. Ratio. — Hebr. 13. — 1. 2. 3. 4. — Sacerdotem nõ revereri peccatum. — Exempla. — Num. 16. — Lib. 5. de sacerdotio. — 1. Reg. 8. — Zach. 2. — Libr. 4. epist. 9. — Sacerdotem reuereri populo est vtile.]

lucrantur.

Hom. 1. in 2. ad Tim.

lucrantur; imò maiorem inde sæpe damnationem suscipiunt. Et si patiantur iniurias, nihil ex eis detrimenti in futurum acquirent, imò & meritorum illis accedit cumulus atque defensio: Nostri autem causa cuncta hæc fiunt. Nam siue honorentur à subditis, & hoc illis fieri iubet sicuti dicebat ad Heli: Assumpsit te de domo patris tui, siue iniurijs afficiantur; hoc in se Deus ipse perpetitur, vt ad Samuelem ait: Non te spreuerunt, sed me. Itaque illis contumelia, lucrum, honor, onus est.

Sacerdotis reuerentia facit populum docilem.

Similia.

Tertium per se patet. Quemadmodum enim recalcitrantem ouem non facile pastor curauerit; & qui reluctatur æger, difficilius medelam capit: ita subditi immorigeri & morosi, qui vel per contemptum pastorem non audiunt, vel auditum per superbiam contemnunt, difficillime ab eo formantur. Multo autem hoc verius in animarum cura accidit, quam in illis alijs. Curari enim anima non potest, nisi sponte & lubens se disciplinæ subijciat. *Volentium enim, non coactorum salutis est mysterium,* ait Gregor. Nazianzenus: *& Christus eos æterna corona donat,* (ait Chrysost.) *non qui coacti aut inuiti, sed qui certo animi proposito à peccato abstinent.* Quare D. Basilius verba Apostoli citata exponens, ait: *Quod hic dicitur, Hoc enim non expedit vobis, mea quidem sententia magni cuiusdam detrimenti, & quod ægre admittat curationem, significationem habet. Res est enim omnium difficillima, seipsum cognoscere & curare. Naturaliter enim seipsum vnusquisque amat: ab alijs autem cognosci & curare facile est.* Iam verò quod quarto dictum fuit, non expedire populo, vt gementes ac dolentes pastores officiũ faciant, quia sic pastores suos lædunt, & difficiliorem illis prouinciam pascendi reddunt, ex eo patet, quod animi dolor ac tristitia, quæ ex subditorum peruicacia oritur, animi vires frangit, & ad munera pastoralia obeunda grauem atq; inidoneum facit. *Mæstitia* (ait Chrysostomus) *itemq; curæ ac sollicitudines perpetuæ, animi vim maximè possunt prosternere, eundemq; ad summam etiam imbecillitatem perducere. Nam menti tenebras offundunt, neq; sinunt eius fœtus puros sincerosq; euadere.* Sic & D. Gregorius magnus: *Loqui de Deo, quietæ valde & liberæ mentis est. Nec enim concussa aqua imaginem respicientis reddit; sed tunc in ea vultus intendentis aspicitur, quum non mouetur.* Sic & D. Aug. *Ex ipsa tristitia sermo procedens, minus*

In orat. quum à patre in consortium assumptus esset.

Lib. 2. de Sacerd. Consti. monast. cap. 23.

Sacerdotib. negata reuerentia, facit eos minus vtiles.

Lib. 3. de Sacerd.

Hom. 11. in Ezech.

De catechi. rudib. ca. 10.

nus gratus est, quia de ariditate mœstitia, minus exuberat: & profectò languidus & insuauis ille sermo erit, qui per venam cordis æstuantem fumantemq́ traijcitur. Plurimum ergo sibiipsis detrimenti adferunt, qui sua peruicacia & irreuerentia id agunt, vt animarum curatores gementes ac dolentes officium faciant; quando ita constituti, nec cum Spiritus libertate & charitate alijs consulere, nec salutis pabulum vbertim subministrare, nec laborantibus suis condolere & compati possunt. Vnde Apostolus: *Benedictus Deus qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, vt possimus & ipsi eos consolari, qui in omni pressura sunt.* His igitur de causis tum ipsi populo, tum ex rei natura necessaria est Sacerdotum in Ecclesia Christi debita reuerentia: quam in his verbis commendare Christus voluit, cum à se sanatum leprosum mittit nihilominus ad Sacerdotes, vt illis se ostẽdat. Vnum exemplum subijciam: S. Martinus, Episcopus Turonensis, à Maximo Imperatore inuitatus, quum primum illi poculum iubente Imperatore porrigeretur, eo fine, vt ipsi Imperatori Episcop⁹ honoris causa, ante omnes præbiberet; neglecto Imperatore, suo sacellano Presbytero propinauit. Quo viso, dixit Imperator, alios quidem Episcopos, etiam in templo, illi adulari; Martinum verò, nec in mensa Principis, sacerdotalis reuerentiæ aliquid imminuere velle.

2. Cor. 1.

Exemplũ. Seuerus Sulpitius in vita S. Martini.

5. *Et offer munus quod præcepit Moyses.*

LOCVS moralis de animi gratitudine in Dei beneficijs acceptis præstanda. Leprosus enim sanatus, iubetur in lege offerre duos passeres viuos, iuxta ritum in Leuitico præscriptum; quam oblationem Christus hic *Munus* vocat: id est, donum in gratiarum actionem pro munditie accepta oblatum. Multum quippe Deo displicet hominis à peccato sanati (quod per lepram significari in altero Promptuario ostendimus) ingratitudo! Vnde pietas quam Deo debemus, propriè in eo consistit (vt definit Augustinus) vt anima non sit ingrata Deo. *Cultus Dei, inquit, in hoc maximè constitutus est, vt anima ei non sit ingrata: vnde in ipso verissimo & singulari sacrificio, Domino Deo nostro gratias agere admonemur. Deus enim bonorum nostrorum non indiget,* ait Dauid, sed

Gratitudo animi.

Leuit. 14.

De Spiritũ & in cap. 11. Psal. 15.

sed totum obsequium nostrum, quod Deo præstare pos-
sumus, illud est, ne eius beneficijs ingrati simus. Vnde
1. Thess. 5. Apostolus: *In omnibus gratias agite. Hac est enim volun-*
tas Dei. Ad hoc officium multis verbis Propheta regius
Psalm. 102. se excitauit, dicens: *Benedic anima mea Domino, & noli*
obliuisci omnes retributiones eius. Qui propitiatur omnibus
iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas: qui
redemit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericor-
Allegoria. *dia, & in miserationibus.* Præcepit Dominus per Ezechie-
Ezech. 46. lem, vt qui templum ingrediebatur, per aliam portam
egrederetur, ne propitiatorio terga verteret, cum à tem-
Similia. plo exiret. Qui enim eadem porta regrederetur, terga
Stella in verteret propitiatorio. Docuit iste ritus typicus, acce-
Lucam 5. pto aliquo à Deo propitiante beneficio, non esse illi per
1. obliuionem terga vertenda. Omnes qui aqua indigent
præcipites in fontem vadunt, in eum oculos & animum
dirigentes: sed iam benè potati reuertuntur; terga fon-
ti animumque vertentes. Sic multi in sua siti & tribula-
tione, diuinæ bonitatis fontem inclamant; liberati, ob-
2. liuiscuntur. Sed & situla, qua aquam è fonte haurimus
Pint. Dial. vt aquam intromittat, os inclinat, & immergit; vbi a-
part. 2. quam receperit, fundum illi quasi tergum obuertit. Sic
Dial. 2. cap. faciunt ingrati. Et sicut mare aquas dulces è cœlo acci-
10. & 11. pit, sed easdem salsas reddit; sic multi, pro bonis à Deo
4. acceptis, mala per ingratitudinem rependunt. Et sicut
5. nubes virtute radij solaris è terra exhalatur & attolli-
tur, sublata autem ipsum aërem obnubilat, & radios
solares obscurat: sic homo ingratus, Dei fauore exalta-
tus, Deum postea spernit, & mandata eius violat: De
Esa. 1. hoc conqueritur per Prophetam Deus: *Filios enutriui &*
exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Et rursus: *Bos cognouit*
possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel au-
Cant. 4. *tem me non cognouit.* Sponsa in Canticis, quæ est anima
Phil. Diez. fidelis, quum laudatur à sponso, *Vt tota pulchra:* prima
in hanc pulchritudinis pars, vnde sic laudatur, est: *Oculi tui sicut*
Domin. *columbarum.* In quo eam gratitudinis nomine colla-
conc. 3. dat. Columba enim cum singula grana rostro deglutit,
Similia. rostrum atque oculos in altum extollit. Accipit vnum
1. granum, & oculos in altum eleuat: accipit alterum, &
iterum oculos erigit: & sic denique ad singula grana
facit,

facit, quæ deglutit. Talis est anima fidelis ad singula Dei beneficia oculos & corda sursum tollit, gratias agens Deo suo. Hanc virtutem in iustis commendat Psalmista. *Vox exultationis, & salutis in tabernaculis iustorum:* *Psal. 32.* hoc est, nunquam cessant Deum laudare. Laus autem Dei vocatur *Vox exultationis*; quia ex gratitudine singulare animi gaudium iustis oritur. Vocatur *Vox salutis*, quia gratiarum actio non solum perseuerantiam in bono, sed & ampliora gratiæ beneficia à Deo impetrat. *Quemadmodum enim exiguum pharmacum è magnis plerumque morbis hominem eripit; sic ob res paruas Deo gratias agere, ingentia bona conciliat*: ait sanctus Damascenus in historia de Barlaam & Iosaphat. 2. Sicut enim omnia flumina currunt in mare, vnde per exhalationes marinas orta sunt, vt eò reuertantur, vnde iterum fluant, 3. fiatque hoc modo perpetuus aquarum cursus atque recursus, fluxus atque refluxus assiduè reciprocus: sic omnia Dei dona, quæ ad nos descendunt à Patre luminum, ad Deum denuò per gratiarum actionem reportantur, vt sic rursum à Deo ad nos recurrant, sitque perpetuus gratiarum eius, & reciprocus recursus inter Deum & nos. *Ingratitudo verò* (ait Diuus Bernardus) *est quasi ventus exiccans, & vrens fontem pietatis, rorem misericordia, fluenta gratia.* *Serm. 51. in Cant.* Si Rex quotannis mille aureos tibi dari iuberet, tu verò illos omnes in emendo veneno, *Simile.* quo eum tolleres, vel in armis ad ei bellum inferendum, consumeres; nonne maximam iniquitatem te admisisse, & mille mortes commeruisse omnes iudicarent? At sic faciunt, qui Dei dona in occasionem peccati vertunt, qui diuitijs, honoribus, scientia, accepta denique frequenti peccatorum remissione ad luxum, ad superbiam, ad impietatem, ad faciliorem recidiuam abutuntur. Dedit Deus Hebræorum populo eam gratiam in oculis Ægyptiorum, vt eos omni auro atque argento, rebus pretiosis spoliarent. *Exemplũ. Exod. 11. Exod. 32.* At boni isti Hebræi ex his Ægyptiorum spolijs vitulum sibi aureum conflauerunt, quem reiecto vero Deo infande colerent. An magis execrabilis potuit esse ingratitudo? At eandem committimus omnes, qui, quod modo dictum est, facimus. Hanc ingratitudinem mirabili metaphora veteri populo Deus

exprobrauit, quæ tanto maior est in populo nouo, quanto maiora accepit beneficia Christi Ecclesia, quam synagoga Iudaica. Sic apud Ezechielem loquitur: *Iuraui tibi, & ingressus sum pactum tecum, ait Dominus Deus, & facta es mihi. Et laui te aqua, & emundaui sanguinem tuum ex te, & vnxi te oleo.* Considera hic Baptismum, emundationem à peccatis, Sacramentum Chrismatis. *Et vestiui te discoloribus; & calceaui te hyacintho, & cinxi te bysso, & indui te subtilibus.* Considera hic varias virtutes, pacem in affectibus, castitatem in lumbis, intellectum acutissimum in mente. *Et ornaui te ornamento; dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum, & dedi inaurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo.* Considera hic ornamenta exteriora, bona opera manuum, abstinentiam gutturis, silentium oris, custodiam auditus; & victoriam vitiorum. *Et ornata es auro & argento, & vestita es bysso & polymito, & multis coloribus.* Considera hic dona charitatis, & eloquentiæ, & omnis generis virtutum. *Similam, & mel, & oleum comedisti, & decora facta es vehementer nimis.* Considera hic omnium rerum abundantiam, etiam quoad victum corporis. *Et profecisti in regnum, & egressum est nomen tuum in gentibus propter speciem tuam, quia perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus.* Certè nomen Christianum, totum orbem occupauit, & post professionem Christianam plurima regna maximè floruerunt. Sed & anima fidelis regnat in gratia, quam diu non regnat in ea peccatum. *Et habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo, & exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, vt eius fieres.* Hæc est execrabilis ingratitudo, vt, vnde maiorem Deo seruiendi materiam anima acciperet, inde ansas & materias peccandi, Deumque offendendi, maiores caperet: *Incrassata quippe, impinguata, dilatata, recalcitrauit.* Renouatá in Christo anima, & noua creatura facta, quasi iam satis pulchra atque perfecta, deque salute certa & secura (vt impij hodie hæretici blasphemant) Dei mandata negligit, omni se voluptati prostituit. Adhuc sequitur in Ezechiele. *Et tulisti vasa decoris tui de auro meo & argento meo, & fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata*

Ezech. 16.

Deut. 32.

catus es in oīs. Talia idola nobis fabricamus de donis Dei nobis concessis, quotquot ad honores, ad voluptates, ad diuitias, ad odia & simultates exercendas, vel ingenij, vel corporis, vel fortunæ viribus abutimur. Concludit Propheta: *Va, va vobis, ait Dominus.* Notauit Seneca, ab humanis legibus nullam ingratitudini pœnam constitutam esse: quia tanta est eius iniquitas, vt sola Dei iustitiæ rigidissimæ relinquatur punienda. Sunt autem ingrati mulo similes, qui, quum saturatus est lacte materno, calcibus petit matrem. Rogatus Diogenes, quid apud homines celerius senesceret; beneficium, respondit. Nam iniurias quidem acceptas marmori, beneficia pulueri inscribimus. Et sicut muscæ in tersissimis speculis reptantes dilabuntur, in asperis vero locis hærent facillimè; sic, quæ est nostra morositas, beneficiorum immemores, iniuriarum tenacissimi sumus. Sed & insanis ac furentibus similes ingrati sunt, qui in xenodochiis aluntur, & suos benefactores nunquam agnoscunt. Ad hanc ingratitudinem circa Dei beneficia diligentissimè cauendam, innumera gratitudinis exempla, barbaris & ethnicis exhibita, nos incitare debebant: quod fecit S. Saba, multorum monasteriorum celeberrimus pater. Quibusdam Agarenis per cellam eius transeuntibus, & famentibus, apposuerat radices tantum quasdam melagriorum, & arundinum cortices: neque enim alio cibo ipse vtebatur. Redierunt illi postea, afferentes ei caseos & dactylos. Quo viso, Heu mihi, inquit, Barbari isti, parui nostri beneficij memores referre gratiam munificè studuerunt: nos autem, qui quotidiè fruimur bonis Creatoris, nullam ei vicissim studemus referre gratiam per mandatorum obseruationem. Quæ de cætero excusatio, quæ venia dabitur? Hæc ille. Ideo Apostolus generale & perpetuum præceptum contra ingratitudinis vitium dat: *Omne quodcunq; facitis aut verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo & patri per ipsum.* Quemadmodum enim ingrato vniuersa inter manus euanescunt; sic illi, qui pro omnibus Deo agere gratias nouit, omnia crescunt & multiplicantur. De hac materia in aliis Euangeliis plura.

Ælia. lib. 4.
Simile.
Apophthegma.
Similia.
Exemplū.
In vita eius apud Sur. tom. 6. pag. 759.
Coloss. 3.

6. *In testimonium illis.*

LOcvs moralis de grauiori iudicio eorum, qui maiora à Deo virtutis documenta, & adiumenta acceperunt. Nam vt idcirco hunc sanatum leprosum ad Sacerdotes mittit Christus, quo videntes miraculum Christi, nec tamen credentes in Christum, inexcusabiles fierent, hoc ipso miraculo testimonium incredulitatis contra illos perhibente: sic hodie inexcusabiles fiunt, qui videntes quotidie mirabilia Dei opera, audientes optimas conciones, habentes ante oculos tot exempla virtutum, manent tamen in peccatis suis. Illa enim omnia erunt illis in testimonium: Sic Christus de persecutione, quam à Iudæis Apostoli passuri erant, dixit: *Continget autem hoc vobis in testimonium.* Hinc Diuus Augustinus. *Tot iudicibus inops astabo, quot me præcesserunt in opere bono. Tot arguentibus confundar, quot mihi præbuerunt bene viuendi exemplar. Tot conuincar testibus, quot me monuerunt proficuis sermonibus, seque imitandos iustis dederunt actionibus.* Quare sicut Christus de Iudæis dixit; *Si non venissem, & opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent; nunc autem & viderunt, & oderunt me, & Patrem meum; peccatum eorum manet:* idem de nobis dicetur, qui Christi operibus, beneficijs, promissionibus, visis, acceptis & intellectis nihilo tamen meliores simus. Terrere nos debent Christi verba: *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sydone facta essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pænitentiam egissent. Veruntamen dico vobis Tyro & Sydoni remissius erit in die iudicij quam vobis.* Consideret quisque, quas & quantas virtutes, naturæ, fortunæ, gratiæ Deus in ipso fecerit, videatque an adhuc pœnitentiam egerit, vitamq; emendatius traduxerit. *Durissimum iudicium his qui præsunt: & potentes potenter tormenta patientur.* Quanto magis crescunt dona, tanto & crescunt rationes donorum, ait sanctus Gregorius. Hanc inconsiderationem exprobrat Propheta, dicens: *Homo quum in honore esset, non intellexit: Comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* In honore homo est, qui magna Dei dona accepit, multas miserationes sensit.

Luca 12. *Medita. cap. 4.* *Ioan. 9.* *Matth. 11.* *Sap. 8.* *Psal. 48.*

sensit. Hæc si non intelligit, erunt omnia *in testimonium illi*, & comparabitur iumentis insipientibus; quæ quum magnum à natura robur acceperint, à paruulo tamen puero minantur & reguntur. Quum non reciperetur Apostolorum prędicatio, *exeuntes illi, excutiebant puluerem de pedibus suis.* Vbi nunc Apostolica prędicatio corda non immutat, sic anathema & maledictio erit Deo, vt nec minimum ab Ecclesiæ Sacramentis beneficium sit accepturus; sed etiam pro minutissimis peccatis pœnas graues luiturus. Bonorum fidelium, non solum pulueres, sed & sordes Ecclesia portat, pro multis eorum peccatis apud Deum intercedens, adeoque ea comedens. Matth. 10. Osea 4.

7. *Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, &c.*

LOCVS moralis de cura & officio dominorum erga seruos. Bonus hic enim Centurio pro seruo suo (vt disertè Lucas eum vocat) tum per se, vt hic apparet; tum per amicos suos, seniores Israel (vt est apud Lucam) apud Christum omni studio atque officio intercessit, vt à graui morbo sanaretur. Damnatur hoc exemplo illorum dominorum pessima consuetudo, qui ægrotos ministros statim domo expellunt, & ad hospitale publicum emittunt. Illis quippe maior equi aut mulæ, quam seruorum, imò conseruorum, cura est. Apostolus quum seruis erga dominos omnem charitatem imperasset, subiungit: *Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas.* Parem charitatem exigit à dominis erga seruos, quam à seruis erga dominos. Et causam subiungit fortissimam: *Scientes quia & illorum & vester Dominus est in cœlis, & personarum acceptio non est apud Deum.* Et rursum in alia Epistola: *Domini, quod iustum est & æquum, seruis præstate.* At quid æquius & iustius, quam domesticorum suorum curam habere? *Si quis enim suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infidelis deterior*, id est, grauius in hoc genere peccat, quam ipsi infideles solent: & fidem negauit, id est, fidem Christi diffamauit, & graui ignominia affecit, ea faciens quæ fidei non conueniunt,

Dominorum in seruos cura. Ephes. 6. Coloss. 4. 1. Tim. 5.

imo quæ nec infidelis faceret; vt in isto Centurione homine gentili patet. Sic & Seneca, homo infidelis, sensit. *Libenter*, inquit, *ex his qui à te veniunt, cognoui familiariter te cum seruis tuis viuere. Hoc prudentiam tuam, hoc eruditionem decet. Serui sunt? imo homines. Serui sunt? imo contubernales. Serui sunt? imo humiles amici. Denique serui sunt? imo conserui, si cogitaueris tantundem in vtrosque licere fortunæ.* Hæc quidem ille. Sed multo magis conseruos æstimabimus, si cogitauerimus, eodem esse pretio emptos pretiosi sanguinis Christi, & eundem nobiscum habere Patrem & Dominum. Sic Christus: *Non debuisti misereri conserui tui?* Crudelitatis dominorum in seruos vnum exemplum proferam. Memoria nostra (ait Franciscus Senensis, scriptor modernus) extitit ingenij pessimi seruus, cui etiam sæuissimus herus fuit, qui in eum verberibus sæuire non desinebat. Iratus seruus, quum dominum vlcisci nequiret, duos quos habebat dominus infantes, anniculum vnum, alterum bimulum corripuit; turrique edita conscensa, dominum vocauit, monens vt infantes suos gremio exciperet: quos quam primum illisos parieti deiecit, seseque præcipitauit, ne viuus in potestatem domini veniret. Hoc animaduertant, quia omnia sibi in seruos licere arbitrantur, quorum nunquam tam destituta fortuna est, vt non interim nocere dominis possint.

Epist. 47.

Matth. 18.

Lib. 4. de Republ.

Exemplū.

8. Domine, non sum dignus vt intres sub tectum meum.

Humiliatio sui.

LOCVS moralis de humili consideratione sui ipsius; & de se quisque humiliter sentiat. Superbus omnia sibi deberi putat, humilis nihil. Erat hic Centurio vt nobilis, & Capharnaum, qui Galilææ caput erat, Præfectus à Romanis constitutus, qui & gentem Iudaicam sic amauit, vt synagogam ipse eis ædificauerit, ideoque seniores Iudæorum pro eo apud Christum intercesserint, dicentes: *Dignus est vt hoc illi præstes:* qui etiam venienti Christo ad se, *amicos obuiam misit, dicens, Domine, noli vexari.* Hic tamen nec generis nobilitatem, nec officij sui dignitatem, nec merita in gentem

Lucæ 7.

Centurionis humilitas.

tem Christi, nec pietatem & gratiam, qua valebat, respiciens, omnino se indignum putat, non solum beneficio quod petebat seruo suo, non sibi; sed etiam conspectu Christi. *Propter quod*, inquit, *me ipsum non sum dignum arbitratus vt venirem ad te.* Obseruatione dignissima
est huius ethnici hominis tam profunda humilitas. Re- *S. Bonauent.*
uera, quo quisque melior est, eo humilior est, eo se cæ- *in Diæta*
teris humiliorem iudicat. Ramus in quo pendet fru- *sal. cap. 36.*
ctus, & spica plena grano declinat se in terram: sic ani- *Similia.*
ma humilis, onusta fructibus bonorum operum, respi-
cit humi, propriam scilicet fragilitatem & conditionem 1.
terrenam, vnde sese humiliandi causam accipit. Ramus
erectus & spica erecta vacua sunt. Vnusquisque nempe, 973
non solum ex parte corporis (quod clarum est) sed etiam
ex parte animæ, se puluerem & cinerem reputare de-
bet, & sic se semper humiliare. Sicut enim cinis vilis est, 2.
sic anima ex culpa (delicta autem quis intelligit?) vilis, *Cineri ho-*
& abominabilis Deo est. Sicut cinis statim quouis ven- *mo assimi-*
to dispergitur, sic homo per se non potest resistere modi- *latur.*
cæ tentationi, sed ad sibilum modici verbi sæpe cadit. Denique sicut cinis non potest redire ad statum suæ materiæ; sic peccator non potest redire ad statum gratiæ, nisi sola Dei virtute.

Certè quicquid consideramus, siue ea quæ extra nos *Humilia-*
sunt, siue quæ intra; siue quæ infra nos sunt, siue quæ su- *tionis no-*
pra; siue denique quæ contra nos: omnia nos humilia- *stræ causa.*
tionem & abiectionem nostri ipsius docent. Propterea 1.
quæ extra nos sunt humiliare nos possumus considerando proximorum virtutes. Propterea quæ sunt intra nos 2.
ipsos, considerando proprias offensas, inclinationes prauas, defectus vel etiam ipsas virtutes, si quæ sunt, à Deo
esse, non à nobis. Propterea quæ infra nos sunt, si qua- 3.
drupedia consideras, vides ea fortiora; si volatilia, vides ea agiliora; si terræ nascentia, vides vel vtiliora, vt
fructus; vel pulchriora, vt flores. Propterea quæ supra 4.
nos sunt, considerando Deum, cuius vel potentiam euadere, vel sapientiam latere, vel iustitiam corrumpere, vel misericordiam tuis viribus promereri, & sine ea tamen
esse non possumus. Propterea quę contra nos sunt, consi- 5.
derando hostium varietatem, importunitatem, crudeli-

tatem, mundi varietatem, carnis importunitatem, dæmonum crudelitatem, vt dicere quiſque debeat: *Miſericordia Domini quod non ſumus conſumpti.* In hac tam varia conſideratione quis ita demens, vt de ſe non humiliter ſentiat? Sed hæc pauci deſiderant. At ſicut muſcus in locis fœtentibus recuperat odorem, ſic humilitas fragrantior efficitur, quum quis propriam conſiderat vilitatem. Vnde D. Ambroſius, *Sicut apes*, inquit, *quum aeris motus ſuſpectos habet, lapillis ſæpe ſublatis, per inania ſe librat nubila, ne leue alarum remigium præcipitent flabra ventorum: ſic qui à vana gloria vento ſibi timet, nec eius impulſu in tranſuerſum rapiatur, ſuarum culparum & imperfectionum conſideratione aſſumpta, mentis ſuæ cogitationes libret, vt, quantum vana laus attollere potuit, tantum alia deprimat.* Hæc ille. Sic Diuus Chryſoſtomus: *Si vel vnius*, inquit, *diei peccata in memoriam reuoces, faciet illa recordatio, vt faciei criſtas demittas.* Vbi pauo ſuperbus pedes ſuos contuetur admodum turpes, caudam, vnde ſuperbit, ſtatim demittit. Sic indignum ſe quiſque reputabit, quum forte dignus ſit, ſi ſuas imperfectiones & peccata conſiderat. Sicut, ſi quis veſtem manu tenens, à iunctura manus vſq; ad cubitum ſe tegat, reliquo toto corpore nudus, meritò inſanire iudicaretur; meritò ab omnibus derideretur, ſi illam ſuam manicam ſemper ob oculos habens, propter illam ſe bene veſtitum putat, & contra alios, eius nuditatem ſpectantes atque irridentes, offenditur: ſic omninò qui propter vnam aut alteram virtutem, quum multis præterea vitijs ſcateat, ſibi interim bene placet, & plaudit, meritò deridendus ab hominibus, meritò reprobatur à Deo. *Qui iacet in terra, non habet vnde cadat.* Qui humiliter de ſeipſo ſentit, vix in peccatum cadet; certè in temporalibus cadere non poteſt. Nam vt ſuperbia quærit contentionem, id eſt, locum ſuperiorem, pro quo omnes contendunt; ita humilitas ſemper habet pacem, quia quærit locum inferiorem, pro quo nemo contendit. Plura de hac virtute ſuperius dicta ſunt in præcedentibus Dominicis: in alijs quoq; ſequentibus plura dicentur.

Margin notes: *Thren.* 2. — *Similia.* 1. — *Libr.* 2. *de Virginibus.* — 2. — *Homil.* 10. *in Matth.* — 3. — 4. — 5. — *Domin.* 3. *Aduent. text.* 1. & 8. *Domin.* 4. *Aduent.* & 6.

9. Filii regni eiicientur in tenebras exteriores.

LOCVS moralis de vocatione incerta, siue ad Christiani nominis, siue ad religionis cuiuspiam, aut status ecclesiastici professionem, neque satis esse Christum profiteri, religionis propositum suscipere, Sacerdotalis ordinis esse, nisi vocationi & professioni tota vita & res ipsa respondeat. Nam vt Iudæis nihil profuit, Dei populum & peculium fuisse, filios promissionis, & semen Abrahæ secundum carnem extitisse, circumcisionem accepisse, verum Deum cognouisse, *credita illis eloquia Dei fuisse, adoptionem filiorum, & gloriam, & testamentum, & legulationem, & obsequium, & promissa accepisse, patres denique fuisse, ex quibus esset Christus secundum carnem*, quia in Christum credere noluerunt: sic nec nobis Christianis proderit, *nunc populum Dei esse, qui eramus non populus*; filios promissionis esse secundum fidem, Baptismo per Christum incorporatos esse, Scripturas sanctas nobis relictas habere, *adoptionem filiorum, in qua clamamus, Abba Pater*; & gloriam & testamentum, & nouam legislationem *in melioribus repromissionibus sancitam*, & cultum Sacramentorum, & amplissimas Christi promissiones accepisse, patres denique in Christo fuisse, ex quibus multi in Christo spirituales filii nascerentur, si fidem nostram bonis operibus non consummamus, vt Iacob de fide Abrahæ loquitur (*fides eius operibus consummata est*) & *vocationem nostram per bona opera certam facere non satagimus*, vt Petrus monuit. Sumus per fidem filii regni, *ciues & domestici Dei*, vocatione sancti; sed nisi Centurionis humilitatem, & fidem operantem imitemur, in tenebras exteriores eiiciemur. Orat Paulus pro Ephesiis, *Vt det illis Deus spiritum sapientiæ & reuelationis in agnitione Christi, vt sciant, quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis.* Est enim certè maxima spes vocationis Christianæ, sed vide, quid eisdem paulò pòst Paulus scribat: *Obsecro vos ego vinctus in Domino, vt digne ambuletis vocatione, qua vocati estis: cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, &c.* Paulus ipse ait, se ea, quæ sunt retrò obliuiscentem, *ad ea, quæ sunt priora,*

Vocationis nulla certitudo.

Rom. 3. & 9.

Osea 1.

Rom. 8.

Hebr. 9.

Iacob. 2.
2. Pet. 2.
Ephes. 2.

Ephes. 1.

Ephes. 4.

Philip. 3.

priora, extendere seipsum, ad destinatum persequi, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu. Magnum certè est vocationi nostræ brauium propositum; sed *eo contendere, vt in agone oportet*, nosque ipsos magis ac magis ad bona opera *extendere*, non per ignauiam & socordiam nos distendere, vt somnolenti faciunt. Orat rursum Paulus pro

2. Thess. 1. Thessalonicensibus, *vt dignetur eos* (id est, dignos faciat) *vocatione sua sancta Deus, & impleat omnem voluntatem*

1. Thess. 4. *bonitatis suæ, & opus fidei in virtute.* Nam (vt in priori epistola dicit) *non vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.* Ita semper beatissimus Apostolus vocationem nostram in Christo spe plenam quidem esse docet; sed omnino à rectè factis, & à bonis operib. ac sancta

Rom. 8. patientia, spei huius complementum pendere, *Hæredes*

2. Cor. 5. *sumus secundum spem vitæ æternæ*; sed sequitur: *Si tamen*

Matth. 22. *compatimur, vt conglorificemur. Superinduì cupimus* (gloria cœlesti) *si tamen vestiti* (bonis operibus) *& non nudi inueniamur*, videlicet *sine veste nuptiali*; quam qui non habuit,

Hebr. 3. in tenebras exteriores eiectus est. Rursum, *Participes Christi sumus, & vocationis cœlestis*, ait Paulus; sed addit:

Iacob. 1. *Si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmum retineamus*, id est, si renouationem in Baptismo factam, de

Hebr. 3. qua Iacobus dixit, *Voluntariè nos genuit verbo veritatis, simus initium aliquod creaturæ eius*, integram seruamus. Rursum, *Domus Christi sumus nos*; sed, *si fiduciam & gloriam spei vsque ad fidem firmiter teneamus.* Spes autem & fiducia, sine conscientiæ bonitate & integritate, præsumptio est, non spes: & audacia, non fiducia. Omnes denique Dei & Christi promissiones ad filios regni factæ,

2. Tim. 2. conditionales sunt. *Si commortui sumus, & conuiuemus. Si*

Tit. 1. *sustinebimus, & conregnabimus. Si negauerimus illum* (*fa-*

Ioan. 8. *ctis autem negatur*, non verbo tantùm) *& ille negabit nos*; denique: *Si manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis.* Adeò verum est, quod filii regni eiicientur foras, nisi, quod filios regni decet, pro regno obtinendo legitimè

Locus contra hæreticos. decertent. Valet autem hic locus contra pestilentes horum temporum hæreticos, qui de doctrina solius fidei statuunt filios regni eiici de regno non posse, postquam semel per fidem adoptati in filios sunt: vt in altero Promptuario non semel ostendimus.

10. *Ibi erit fletus & stridor dentium.*

LOcvs moralis de pœnis inferni: quas per fletum & stridorem dentium Christus ex parte hoc loco describit, & per tenebras exteriores, id est, extremas, & quibus nihil est vlterius aut profundius. Fletus autem iste, etsi non sit fortè resolutio lachrymarum, quæ alterationem præsupponit, quæ, cessante motu cœli, naturaliter fieri non potest; est tamen dolor aliquis fletui corporali respondens, vt commotio capitis, & turbatio cerebri acerbissima, quod ad corpus ipsum attinet: animæ verò summus mœror atq; tristitia, qualem in hac vita lachrymæ solent exprimere. Nam fletus iste atq; stridor dentiũ, qui verè in damnatis corporibus erit, non ab igne, frigore, fumo, tenebris, aut aliqua causa extrinseca, sed à causa intrinseca, à tristitia & indignatione mentis procedent. Stridor autem dentium fiet ex concussione totius corporis, quam tristitia & dolor incredibilis efficient. De his pœnis Esaias: *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur.* Vermis conscientiæ animam; ignis comburens corpus in æternum affliget. In his pœnis est perpetuus & intolerabilis fœtor, de quo Dauid: *Ignis & sulphur, & spiritus procellarum,* (id est, turbulentæ tempestates, seu strepitus ventosi) *pars calicis eorum*, id est, pars afflictionis damnatorum. Fœtor autem huiusmodi est, vt, si corpus damnati super terram poneretur, vniuersum aerem suo fœtore inficere posse, à quibusdam existimetur. Ad has pœnas accedit alterum cum calore frigus, non ad recreationem, sed ne vllo pœnæ genere careat damnatus. Sic S. Iob: *Transeant ab aquis niuium ad calorem nimium, & vsque ad inferos peccatum eorum.* Fames quoque & sitis damnatos premet. *Serui mei comedent* (ait per Esaiam Deus, & addit Christus, *in regno patris mei*) *& vos esurietis. Sic diues in inferno guttam aquæ petiit à Lazaro.* Sed & torquebunt maligni spiritus, carnifices infernales. *Tradidit eum tortoribus, donec redderet vniuersum debitum.* Deniq; horror erit illic perpetuus, confusio, strepitus: *Vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Atque hinc tartarus à verbo ταράσσω vocatur à D. Petro. Postremò

De pœnis inferni.

Esaia vlt.

Psalm. 10.

S. Bonauen. in Diata sal. c. 39.

Iob. 24.

Esaia 65.

Luca 16.

Matth. 18.

Iob. 9.

2. Pet. 4.

(quòd

Æternitatis consideratio. (quod omnium est grauissimum) pœnarum æternitas: *Ite maledicti in ignem æternum.* Hæc de pœnis inferni Scriptura sancta nobis reuelauit. Ex his omnibus si sola æternitas consideretur, ad fugam & detestationem peccati vel sola posset sufficere. Considera Oceani magnitudinem, quam immensa est aqua, quam continet; finge animo, centesimo millesimo quoque anno formicam ex eo bibere, quantum formica potest, dicere autem Deum damnatis, Confidite: nam quum exhaurietur à formica mare, tunc pœnarum vestrarum finis erit, magnam haud dubiè ex eo spem & consolationem conciperent damnati, qui saltem finis sic aliquis tormentorum esset. Nam hoc quantumcunque longissimum temporis spatium, tamen præ æternitate prorsus nihil est. Sed & de his pœnis sic alia Scriptura loquitur: *Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta sua. In tempore consummationis effundent virtutē, & furore eius, qui fecit illos, confundent, ignis, grando, & fames, & mors; omnia hæc ad vindictam creata sunt; bestiarum dentes, & scorpii, & serpentes, & romphæa vindicans in exterminiū impios.* Hæc autem descriptio pœnarum inferni, etiam ex voce *Gehennæ*, quam primus de loco & pœnis inferni Christus Dominus in Euangelio vsurpauit, colligi potest. Significat enim vox illa vallem quandam prope Ierusalem, quæ Gehenna, quod vallem filiorum Hinnon significat, vulgò vocabatur. In hac autem valle solebant idololatræ Iudæi filios suos per ignem diabolo immolare, & immolationis tempore, ne paruulorum lamentabilis clamor audiretur, tubis ac tympanis, aliisque instrumentis bene sonoris resonantibus aerem complere. Cessante autem idololatria, in tanti sceleris horrorem, in hanc vallem sordes omnes, stercora, cadauera exportabantur. Vt verisimile sit, Redemptorem nostrum hoc vocabulum ad tormentorum locum, & inferni pœnas significanda vsurpasse, eò quòd in inferno ploratus & vlulatus, fletus, & stridor dentium, fœtores, scorpii, serpentes (qui huiusmodi in fines enasci solent) vindictam in impios exercerent. Has pœnas singulis peccatis responsuras, iuxta illud: *Quantum se glorificauit in deliciis, tantum date illi tormentum & luctum,* sic apud Iob legimus: *Panis eius in vtero illius*

Margin notes: *Eccl. 39.* — Gehennæ vox. — *Hier. in c. 10. Matth.* — *Apocal.* 18.

lius vertetur in fel aspidum intrinsecus. Diuitias, quas deuorauit, euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. Caput aspidum suget, & occidet lingua vipera. Luet, qua fecit omnia, nec tamen consumetur, iuxta multitudinem adinuentionum suarum, sic & sustinebit. Sed de his inferni pœnis alias plura. Iob.20. Dom. 5. post Epiph. tex. 9.

EVANGELIVM DOMINICÆ IV. POST EPIPHANIAM.

SCENDENTE Iesu in nauiculam, secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus. Ipse verò dormiebat. Et accesserunt discipuli eius, & suscitauerunt eum, dicentes: Domine salua nos: perimus. Et dicit eis: Quid timidi estis, modicæ fidei? Tunc surgens imperauit ventis & mari: & facta est tranquillitas magna. Porrò homines mirati sunt dicentes: Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei? Matth. 8.

PERICOPE Moralis huius Euangelii.

1. *Motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus.* De tribulationibus iustorum, ad patientiæ virtutem exercendam, ad arctiorem erga Deum amorem prouocandum, ad maiorem Dei erga nos amoris significationem.

2. *Ipse autem dormiebat.* De apparente Dei obliuione, sed vigili semper prouidentia.

3. *Et suscitauerunt eum, dicentes: Domine, salua nos: perimus.* De inuocando per orationem Christo in omni necessitate.

4. *Quid timidi estis modicæ fidei?* De fiducia in Deum nunquam deponenda.

5. *Tunc surgens, imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.* De Dei clementia, qui post procellas serenitatem adfert.

1. *Motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus.*

De tribulationib. iustorum.

LOCVS moralis de tribulationibus & aduersis, quæ Deus sua prouidentia, etiam ab eo maximè dilectis, immittit; vel ad maiorem suam gloriam in eorum postea liberatione ostendendam, vel vt ipsos electos suos liberatos à malis, ad maiorem gratitudinem, & Dei amorem excitet. Apostoli enim hic in mari tempestatem sentiunt, & quidem tantam, vt iam iam perituri viderentur, sed à qua Christus sic eos liberat, vt & suam gloriam magis manifestet, & suorum erga se fidem & dilectionem magis prouocet. Nam Christus quidem solo imperio tempestatem tollit; Apostoli verò in seipsis miraculum experti, ad Christi amorem, magis accenduntur, quàm in aliorum morbis & malis expellendis, quæ quotidie cernebant. Sic solet Deus in pericula quidem eaque præsentia, suos coniicere, non vt pereant, vt exercitentur. Passus est Iacob reuertentem de Mesopotamia videre fratrem suum Esau cum quadragintis viris ad se venientem, & ingenti metu concuti; sed vbi eum docuerat, à quanto periculo liberandus erat; absque vllo damno liberauit. Voluit Deus, vt filii Israel viderent Ægyptios à tergo suo cũ curribus & equis in maxima multitudine eos prementes, & præsenti se periculo proximos cernerent, sed eos statim maximo miraculo liberauit: vt videlicet Dei potentiam, & erga eos misericordiam, tanto magis agnoscerent. Suauissima est hæc Dei prouidentia, ad patientiæ virtutem exercendam, ad arctiorem in nobis Dei amorem prouocandum, ad maiorem diuini erga nos amoris significationem. Quæ tria breuiter ostendentur. Sane quum ad omne virtutis opus patientia non minus sit necessaria, quam ad reliquos cibos panis (difficultates enim virtutum operationi naturaliter insitas patientia, superat, sicuti reliquis cibis saporem & gustum panis adfert) hinc fit, vt patientiæ virtus perpetuò nobis sit necessaria, quasi instrumentum quoddam, cuius ministerio reliquas virtutes operemur. At verò quemadmodum gladius ferruginosus, & qui diutissimè è vagina non extra-

Deus suos exercet. *Genes.* 31. *Exod.* 14. 1. 2. 3. Patientiam operatur tribulatio. *Similia.* 1. *Stella in Luc. c.* 8.

ctus

ctus, æruginem contraxit, quum ad arma venitur, dominum suum sæpenumero adeo moratur; vt prius ab aduersario vulneretur, fortè & occidatur, quàm è vagina educi possit; sic omnino patientia non excitata adeò tarda est, vt sæpenumero locum diabolo concedat miseram vulnerandi animam, antequam se armare contra obortam difficultatem aut tentationem possit. Hac de causa exercet suos Deus tribulationibus externis, vt fortiores sint ad tentationes internas: exercet, vbi non est peccati periculum iactura temporali, vt firmiores sint in tentatione ad peccatum, ad conseruandam salutem æternam. Sic Apostolos hic patitur Christus in mari iactari & periclitari, vt eos ad patientiam exerceat, si quando vel à persequutoribus fidei, vel ab internis animæ hostibus agitentur.

Non est arbor solida nec fortis, nisi in quam frequens ventus incursat: ipse enim vexatione constringitur, & radices certius figit: fragiles sunt, quæ in aprica valle creuerunt. Sic ad ferenda aduersa delicati sunt, qui non fuerũt prius exercitati vsu malorum. Ad suspicionẽ vulneris tyro pallescit. Audacter veteranus cruorem suum spectat, qui scit se sæpe vicisse post sanguinem. Exercitia igitur fortem faciunt. Videmus equos, quos ad cursum natura formauit, si diu in stabulo torpeant atque desideant, claudos effici & marcescere. Ferrum vsu splendescit, argenti instar: diu in terra iacens, rubiginem contrahit, & tandem in terram vertitur. Sic virtus non exercitata arescit; & terrenus fit, qui spiritualis erat nullis aduersis excitatus. Quisquis igitur tentatur, tribulatur, vexatur, seu à Diabolo, seu ab hominibus malis, seu à Deo percutiente; si aurum est, expurgatur; si ferrum est, rubiginem amittit. Et quia ferrum potius quàm aurum plerique sumus, ideò ad excutiendam rubiginem, & ad exercendam patientiam, plerisque est necessaria tribulatio. Hinc illi Deo chariores ostenduntur, quos vt salutem eorum procuret, diligenter exercet. Iratus Deus Israelitis, dixit: *Dimittam vineam, & non putabitur, atque fodietur.* In quæ verba Basilius: *Quemadmodum qui vineam putant, astringunt eius vites, & internè continent, vt maiore cũ temperamento procedat ad proferendos vtiles fructus, ad eundẽ modũ contingit ani-*

3. *Seneca de prouidentia Dei.*
4.
5. *Granat. to. 8. de Sanctis, p. 86.*
6.
Esa. 5.
In c. 5. Esa.
Simile.

anima, aßiduitate afflictionum incuruata. Quodammodo in se contrahitur, seque humiliter dimittit atque humiliat, atque ad sui diligentiorem custodiam retrahitur. E contrario anima, quæ indulgenter ac remiße viuere sinitur, perinde atque vinea quæpiam neglecta, luxuriat, & siluescit sarmentis, seque effundens circa incommoda, nec vllam afferentia frugem, natiuo succo exhauritur. Christus ergo suos Apostolos in omni patientiæ genere exercuit. Cum illo famem & sitim in deserto, cum illo frigus & æstum in paupertate communi, cum illo labores & peregrinationes, pertranseundo de ciuitate in ciuitatem prædicationis causa; cum illo in mari tempestates & periculum extremum (vt in hoc Euangelio) cum illo denique Pharisæorum accusationes, Iudæorum opprobria perpessi sunt. Quare illis dicit: *Vos estis, qui permansistis mecum in omnibus tentationibus meis.* Sic eos igitur ad omnia postea pro sancto eius nomine perferenda exercuit & obdurauit; sic suos semper fideles & amicos in hac vita exercet, & patientiam docet: *Sicut enim qui mare nauigarunt, & innumeras procellas tulerunt, multasq; hyemes perpessi sunt, antequam merces referunt, non paruum peregrinationis suæ lucrum reportant, eo quod aliquanto fidentiores sunt, ac pelagi sæuitiam minus horrent, ideoq; intrepidè ac voluptate quadam transmarinas peregrinationes aggrediuntur: ita & qui in præsenti vita propter Christum multas fert afflictiones, etiam antequam regni cælorum magnam illam retributionem assequatur, magna hic potitur fiducia, animamq; suam ita excelsam efficit, vt posthac grauia omnia quasi è sublimi derideat.* Nempe sic fiunt (vt canit Ecclesia) *tunsionib. pressuris expoliti lapides, qui suis coaptantur locis per manum artificis, vt disponantur permansuri sacris ædificiis.* De qua dispositione & præparatione Sanctorum sic S. Augustin. super illa Psalmi verba: In *tubis ductilib. in voce tubæ corneæ. Ductiles tubæ areæ sunt, quæ tundendo producuntur: Si tundendo, ergo vapulādo eritis tubæ ductiles in laudem Dei productæ. Sic cum tribulamur, tribulatio, tunsio; profectus, productio est. Quomodo sonuit, & quā suauiter tuba ductilis, qui in tribulatione percussus gratias agit! Ecce, inquit, fabricat Deus. illam tubam perficere volo. Non perficiā, nisi fundam. Malè sonabat, antequā produceretur. Nūc productus & fa[ctus] tub[a]*

Apostolorū exercitia.

Lucæ 22.

Chrysost. hom. de Resurrect.

Similia.

Enarra. in Psal. 95.

tuba ductilis laudes Dei sonabit, quia antea blasphemias intonuit. Nempe sicut aurum, quo magis tunditur, eo magis, extenditur, & in laminas tenuissimas producitur, adeoq; in fila subtilissima; sic iusti, quo magis per varias tribulationes tunduntur, eo se in charitatem Dei magis dilatant, eo subtilius & excellentius operantur. Quare (quod secundo loco diximus) ad amorem nostrum in Deum magis accendendum valet tribulatio. de quo mox plura. Sed patientiæ & fortitudinis robur ab afflictionibus nasci, ex eo adhuc demonstrari potest, quod quemadmodum cocti lateres nisi vehementi igne coquantur, mox vbi aquam biberint, dissoluuntur, & in minutissimas micas abeunt, igne autem, quo consumendi viderentur, & in cineres redigendi, ita roborantur & obdurescunt, vt nulla aqua dissolui queant, fiantque ad ædificia aptissimi: sic omnino iusti, quos ingentes tribulationes frangere, & è statu mentis dimouere posse cuipiam videantur, ex eisdem tamen tantum animi robur, fortitudinem tantam concipiunt & acquirunt, vt nullis rerum aduersarum fluctibus lædi queant, sed ad ædificium spirituale maxime idonei reddantur, qui viui & electi lapides in eo fiant. Nempe sicut lana & linum, antequam illa pannus bonus, hoc tela subtilis fiat, tundi, neri, texi & pecti debet, variamque fortunam subire; sic, vt vasa in honorem fiamus, multa pati, variis ærumnis disponi & exerceri prius oportet. Arbor, vt melius crescat, magisq; fructificet, varias patitur incisiones, & multa palmitum spolia ferre debet. Denique ipsa aromata, nisi pistillo contusa, suauem odorem non spirant. Tot & tanta sunt in rerum natura, quæ necessariam hanc fidelium exercitationem docent, & ad oculum illud ostendunt quod Paulus dixit: *Tribulatio patientiam, patientia probationem operatur.* Nunc de secundo puncto.

Simile. — *Pintus dial. par. 1. dial. 4. c. 3.* — *Similia.* 1. — 2. — 3. — 4. — *Rom. 5.*

Nam quod tribulatio frequens ad maiorem Dei amorem excitat, & vt arctius Deo adhæreamus facit, vel ex hoc etiam Euangelio patet. Nam Apostoli videntes sese in mari periclitari, statim ad Christum accurrunt, dormientem excitant, & clamant: *Domine, salua nos, perimus.* Sic Dauid. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: postea accelerauerunt* Hinc D. Chrysostomus: *Deus tribulationes irruere*

2. Tribulatio ad maiorē Dei amorē excitat. — *Psal. 15.* — *Hom. 10 in Matth.*

Similia. *irruere permittit, vt ad ipsum frequentius confugiamus. Tale aliquid faciunt amantiores filiorum parentes, cum paruu-*
1. *los suos viderint à se quidem sæpe discedere, æquæuorum autem suorum lusibus detineri, præcipiunt famulis terribilia multa simulare, vt exagitati metu paruuli ad maternum sinum confugere festinent.* Sed & mater paruulum infantem
2. laxius & negligentius in sinu suo hærentem, ex industria cadere in terram permittit, vt casu læsus, & matrem inclamans, in sinum post receptus, tenacius adhæreat, matrisque collum amantissime stringat. Ita enim Deus non modo ab aliis tribulari & vexari nos sinit, sed nonnunquam etiam ipse plagam minatur, adeoq; infert, vt nos ad se vagantes & lasciuientes adducat. *Sane sicut pluuia*
3. *in terram cadens, erigit semina* (ait idem Chrysostomus)
Homil. 14. ex var. in Matt. locis. *sic tribulatio animum ingressa, erigit desiderium. Nam sicut granum tritici inclusum in palea, foras non egreditur, nisi fuerit trituratum; sic & homo impedimentis mundialibus*
4. *& rebus carnalibus, quasi in palea inuolutus, difficile egreditur, nisi fuerit aliqua tribulatione vexatus,* ait idem alio
Homil. 5. in Matth. operis imperfecti. in loco Chrysostomus. Attentiorem quippe hominem facit, & in causa salutis vigilantiorem, inflicta tribulatio. Quemadmodum enim viator magis tunc in via sollicitus est, cautius & circumspectius ambulat, quando vel
Pintus par. 2. dial. 2. c. 10. densæ syluæ, & loco latrociniis obnoxio appropinquat, vel semitam aliquam aut transitum difficiliorē inuenit;
5. in campestribus autem planis ac spatiosis locis securus & negligenter procedit, sic omnino tribulatione graui oborta, recolligimus nos ipsos attentius, & actionum nostrarum vestigia cautius ponimus; ideoq; Dei voluntatem consideramus pressius, & auxilium imploramus feruentius. Sic ad maiorem Dei amorem tribulatio ex-
3. citat. Iam quod tertio loco diximus, immissas seu per-
Tribulationes, amoris Dei erga nos testimonia. missas à Deo tribulationes ipsius diuini erga nos amoris significationem esse, vel ex hoc etiam Euangelio liquere potest. Quid enim Christo suis Apostolis charius? quid rursum illis innocentius? imo quid sanctius, qui omnia reliquerunt, vt Christum sequerentur: Et tamen in mari illos iactari permittit, & ita iactari, *vt nauicula operiretur fluctibus*, iáq; morti proximi essent: vt cū
1. Reg. 2. Dauide, à Saule agitato, dicere possent, *Vno tantum gradu nos*

tu nos morsque diuidimur. Sed amoris hoc totum significatio fuit. Quum enim illos & probare & coronare vellet; via autem ad coronas, & modus probationis sit ipsa tribulatio: quo magis eos & amplius coronare desiderauit, eo magis & amplius eos tribulari necesse erat: iuxta illud Angeli ad Tobiam: *Quia acceptus eras Deo, necesse erat vt hac tentatio te probaret.* De qua re alio Euangelio plura diximus. Sed hic pauca adijciemus. *Potest enim certe Deus* (vt sapienter scripsit Chrysostomus) *omnia grauia hodie soluere? sed donec nos purgatos videat, & firmam atque inconcussam conuersionem, tribulationem non dissoluit. Etenim aurifex, donec aurum bene purgatum viderit, de conflatorio non extrahit. Nec cytharœdus neruum intendere prius desinit, quam harmoniæ concentum perfectum aduerterit. Sic Deus non abducit tribulationis nubem, donec nos penitus emendauerit.* Ergo vt aurifex aurum, & cytharœdus concentum; sic Deus nostram salutem amat, desiderat, procurat. Innocentissimus inter filios Iacob, erat Ioseph; cæteris tamen omnibus domi quiete & prospere agentibus, solus tribulatur. In cisternam fame periturus mittitur. Inde extractus, Ismaelitis in seruum & mancipium venditur. Ab illis in Ægyptum trahitur, vbi linguam, quam non nouerat, audiuit. In Ægypto seruitio mancipatur, denuo venditus. In seruitio ad adulterium grauissime tentatur. Tentationi resistens, fidem Deo ac Domino suo castissime seruans, falso tamen accusatur, condemnatur, in carcerem & in lacum mittitur; multis annis in eo custoditur. Ab ingrato pincerna decipitur. Sed quorsum tot annorum tam varia; tam grauis afflictio? Vt hac ratione à Pharaone exaltaretur & totius Ægypti Dominus fieret, patremque suum & totam cognationem, imo totum, qui tunc in terris erat, populum & peculium Dei à fame extrema liberaret. Nisi enim à fratribus in Ægyptum venditus, nisi in Ægypto in carcerem missus, nisi in carcere à pincerna deceptus fuisset; nec in Ægyptum venisset, nec Pharaoni per tardam licet pincernæ declarationem pro viro sapienti innotescere potuisset. Sed vt ipsemet fratribus suis dixit: *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum, qui fecit me quasi patrem Pharaonis, &*

[Margin notes: *Dominic. 2. Aduent. text. 1.* — *Hom. 4. ad pop. Antio.* — Similia. — Iosephi persecutio. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. — *Genes. 45.*]

nis, & dominum vniuersæ domus eius, & Principem in omni terra Ægypti. Sed quare? *Pro salute vestra, vt reseruemini super terram, & escas ad viuendum habere possitis.* Denique pro annis quatuordecim quibus afflictus erat Ioseph, dominatus est in Ægypto annis octoginta. Nam anno ætatis decimo sexto venditur à fratribus, anno ætatis trigesimo venit in conspectum Pharaonis. Vixit autem annis centum & decem. Sed & vide quo modo pro singulis malis quæ patitur, singulas accipit mercedes. Pro odio fratrum, acquisiuit gratiam Regis & Principum eius. Pro contemptu fratrum & irrisione, dicentium, *Ecce somniator venit*, ab illis adoratur pronis in terram non semel, & muneribus honoratur. Pro exilio, exaltationem in terra aliena. Pro labore manuum in seruitio Putipharis, annulum regium in gratia Pharaonis. Pro tunica polymita, qua fratres eum spoliauerant; stolam byssinam, qua Rex eum induit. Pro compedibus in carcere, torquem auream in honore. Pro eo quod vinctis in carcere ministrabat, Regi in summa dignitate ministrat. Pro carcere & lacu, sedet super currum regium. Pro eo quod ab omnibus contemptus fuit, vt extraneus, vt seruus, vt vinctus; ab omnibus honoratur genu flexione, sic iubente Pharaone. Pro nomine seruili, quod in Ægypto Ismaelitæ illi indiderunt, nomen regium & magnificum, vt vocaretur *Saluator mundi.* Pro contempta illicita adulterij voluptate, accipit in vxorem legitimam feminam nobilissimam. Deniq;, pro domo paterna amissa, dominatur in vniuersa Ægypto. Sed existimet hic forte aliquis hoc totum in persona & figura Christi contigisse, qui à Iudæis venditus, proditus, spoliatus, irrisus & morti traditus est; atque hæc omnia *non eorum consilio, sed Dei voluntate passus*, vt viueremus nos omnes, & (vt ait Propheta) *in vmbra sua viueremus in gentibus*; quique postea *exaltatus à terra, omnia traxit ad seipsum*, & accepit à Patre nomē, *vt in nomine eius omne genu flecteretur, & omnis lingua confiteretur, quia ille sedet in gloria Patris*; ideòque ad nostram necessariam tribulationem istud exemplum non pertinere. Quasi vero qui scripsit, *Oportuit Christum ista pati, & ita intrare in gloriam suam*; non etiam scripserit, *Opor-*

Margin notes: Iosephi mercedes. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. — *Actor.* 4. — *Thre.* 4. — *Ioan.* 12. — *Philip.* 3. — *Luca* 24.

rit. *Oportet nos per multas tribulationes intrare in regnum Dei.* Aut quasi non etiam ideo Christus passus sit, *vt nobis relinqueret exemplum, vt & nos sequamur vestigia eius.* Sed tamen obseruatione dignum est, non minus Iosephi fratres (qui nostri haud dubie figura fuerunt) ab ipso Iosepho passos & tribulatos fuisse, antequam eos pro fratribus suis recognoscere vellet; quam ipse Ioseph à Deo, antequam dominus Ægypti fieret; vt propterea, sicut Christus à Patre, sic nos à Christo multa pati necessario debeamus, quatenus *Christo compatientes; Christo conglorificemur.* Vide ergo quanta à Iosephi passi fratres fuerunt, & quot modis eos probauit, id est, dilexit, & fauore atque gratia sua dignos fecit, antequam seipsum illis manifestauit. Quum primo ad eum venirent frumenti emendi caussa, probauit eos vere pœnituisse de eo quod ipsum vendiderant. Quum enim illis prius in vincula coniectis & grauiter accusatis, quod exploratores terræ essent, ac tandem, cæteris dimissis, vnus teneretur in vinculis. *Locuti sunt ad inuicem: Merito hæc patimur; quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustias animæ illius quum deprecaretur nos, & nõ audiuimus. Idcirco venit super nos ista tribulatio. E quibus vnus Ruben ait: Nunquid non dixi vobis, Nolite peccare in puerum; & non audistis me? En sanguis eius exquiritur.* Hanc eorum nobilem cõfessionem & pœnitentiã audiuit Ioseph: *Nesciebãt autem quod intelligeret Ioseph, eo quod per interpretẽ loqueretur ad eos.* Sic hac prima vexatione eorum pœnitentiam probauit. Secundo voluit eos probare, an in fratrem suum vterinum Beniamin aliquid peccassent. Propterea ait illis: *Fratrem vestrum minimum ad me adducite, vt possim vestros probare sermones, & non moriamini.* Illo tandem adducto, tertio eos probauit, an fatri suo minimo inuiderent. Idcirco posita mensa, vt ante eum omnes comederent, *Maior pars venit Beniamin, ita vt quinque partibus excederet.* Quarto probare eos voluit, an sic fratrem suum Beniamin diligerent, vt propter illum solum detentum, omnes è cœpto itinere redire vellent. Propterea enim misso scypho argẽteo in sacco Beniamin, & ibi inuento, quum antea compromisissent, *vt apud quemcunque fuisset inuentus scyphus moreretur;* cæteri, omnes

[Margin notes: Actor. 14. — 1. Petr. 5. — Rom. 8. — Probatio fratrum Ioseph. — 1. — Typus. — Genes. 42. — 2. — Ibidem. — 3. — Gen. 43. — Gen. 44.]

omnes, *scissis vestibus oneratisq; rursum asinis, reuersi sunt in oppidum*; & Iudas pro fratre Beniamin captiuum se sistit.
5. Quinto probat eos, an patrem ex animo diligerent, & an redire vellent, relicto in vinculis Beniamin: qua
Ibidem. vna re summam calamitatem eos patri allaturos sciebat. Dicente enim Iuda, *Omnes serui sumus domini mei, & nos, & apud quem inuentus est scyphus*; dixit Ioseph: *Absit à me vt sic agam. Qui furatus est scyphum, ipse sit seruus meus: Vos autem abite liberi ad patrem vestrum.* Sed quum Iudas perlisteret, & longa oratione habita, tandem con-
Genes.45. cluderet. *Non possum redire ad patrem meum absente puero; nec calamitatis, quæ oppressura est patrem meum, testis assistam*: hac videlicet extrema probatione facta, *Non se poterat vltra cohibere Ioseph: & eleuata voce, cum fletu, dixit*
Matth.28. *fratribus suis; Ego sum Ioseph.* Sic, sic Ioseph noster, Saluator noster, qui nos fratres suos vocare dignatus est, post variam & legitimam cuiusque probationem, manifesta-
Ioan.14. bit seipsum nobis, iuxta id quod in Euang. promittit: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo; & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum* hoc est, Diligam eum, probando amorem & patientiam eius: & vbi probauero, manifestabo ei meipsum. Non vltra me continere potero. Dicam fratribus meis eleuata voce, sic vt totus mundus audiat,
Matth.26. in extremo iudicio: Ego sum Iesus frater vester: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum; &c.* Nam vt vocem
Gen.45. Ioseph, quum fratribus suis se manifestaret, *audierunt Ægyptij, omnisque domus Pharaonis*; sic vocem Christi in iudicio, quando manifestabit se fratribus suis, audiet cœlum & terra, audient omnes Angeli, audiēt etiam damnati, & tota domus inferni. *Illa enim hora est, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocē Filij Dei.* Sed de hac materia, quatenus qui tribulantur, magis à Deo diliguntur; & quod signum sit dilectionis, è Deo vel propter Deum aduersa pati; tum supra quædam diximus, tum in aliis adhuc Euāg. plura dicemus. Esse tribulationes dile-
Domin.1. Aduent. Epist.111. ctionis diuinæ signum, vtilitates earum docent, quas his verbis Aug. tradit: *Molestiæ tribulationesq; temporales plerumque prosunt, vel ad sanandum tumorem superbiæ, vel ad probandam patientiam, & exercendā, vel ad quæcunq; flagellanda & abolenda peccata.* Quinque vtilitates posuit, quæ

quæ ſingulæ amplificari poterunt, quia ſingulę magnum pondus habent.

2. *Ipſe autem dormiebat.*

LOcvs moralis de Dei apparente & varia rerum humanarum, ſed afflictionum, & tribulationum maxime, obliuione. Orta enim grauiſſima tempeſtate, nauicula iam fluctibus cooperta, Apoſtolis in ſummo vitæ diſcrimine poſitis, dormit Chriſtus. Videtur Chriſtus & ſuam, vt homo; & Apoſtolorum ſuorum, & nautarum cæterorum, nauiſque ipſius in qua nauigat, ſalutem negligere, curam non habere, penitus denique obliuiſci. Nunquid ergo falſum erit quod ſcriptum eſt: *Non dormiet, neque dormitabit qui cuſtodit Iſrael?* aut quod alius Proph. dixit: *Nũquid poteſt mulier obliuiſci infantem vteri ſui? Sed etſi obliuiſcatur illa, ego tui non obliuiſcar. In manibus meis deſcripſi te. Muri tui coram oculis meis ſemper.* Quid cuique homini particulari præſentius manibus ſuis? Quid in ciuitate illuſtrius quam muri eius? Sic ergo Deus vnumquemque ſemper in memoria habet, ſicut ſuas quiſque manus: ſic totam Eccleſiam in oculis fert, ſicut ciuitatem qui mœnia eius videt. Hinc D. Auguſt. *O tu bone omnipotens, qui ſic curas vnumquemque noſtrum tanquam ſolum cures, & ſic omnes tanquam ſingulos.* Hæc quum ita ſint, tamen dormit Chriſtus, dormit prouidentia Dei; ſed dormiens vigilat. Vnde vox illa Spõſi in Cant. *Ego dormio, & cor meum vigilat.* id eſt, oculis clauſis ſomnum præ me fero, ſed vere non dormio. Videor exterius tantum aſpicientibus dormire: ſed qui cor meum videt, vigilantem me videt; qui meam prouidentiam conſiderat, intelligit me nihil minus quam dormire. Laborauit in hoc genere vnus Proph. & dicit: *Mei pene moti ſunt pedes, pene effuſi ſunt greſſus mei. Quia zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorũ videns.* Et poſt pauca: *Et dixi, Ergo ſine cauſſa iuſtificaui cor meũ, &c. Si dicebam, Narrabo ſic.* id eſt, ſi in ea ſententia manerem, vt propter proſperitatem præſentem impiorum, meam mortificationem vanam & inanem eſſe putarem; *Nationem filiorũ tuorum reprobaui:* id eſt, omnes electos damnaui ſtultitiæ quaſi fruſtra iuſtitiæ ſtudẽtes. *Exiſtimabam vt cognoſcerem; hoc labor eſt ante me.* Inueni rem laborioſam, huius

Prouidentia Dei non dormit.

Pſal. 120.

Eſaia 49.

Confeſ. lib. 3. cap. 11.

Cant. 5.

Pſal. 72.

rei caussam cognoscere. *Denec intrem in sanctuarium Dei*, id est, in secretam Dei prouidentiam: *& intelligam in nouissimis eorum*; id est, considerem quis sit finis eorum: de

Philip.3. quo Apostolus, *Quorum finis interitus*. Hinc ergo dormire videbatur Deus oculis clausis, quasi non videns facinora impiorum: sed tandem, re melius introspecta, vidit

Abacuc.1. cor Dei vigilare, & prouidentiam non dormire. Laborauit hoc genere & alius Propheta; & in persona populi in captiuitate Babylonica conquerentis: & contra Dei iustitiam & prouidentiam murmurantis, sic loquitur: *Vsquequo Domine clamabo, & non exaudies?* (quasi dormientē in naui Christum inclamat) *Vociferabor ad te, vim patiens, & non saluabis? Quare ostendis mihi iniquitatem* (persequentium nos) *& laborem? Videre pradam & iustitiā contra me? Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorem se? Et facies homines quasi pisces maris* (vbi maiores etiam eiusdem generis deuorant minores) *& quasi reptilia, non habentia ducem?* Grauissima hæc cū Deo Prophetæ expostulatio est, sed in persona afflictorū, qui patientiam perdidisse videntur, quasiq; Dei prouidentiam negare, & dicere, non magis eum homines curare quam bestias. Sed postquam respondit postea in persona Dei, totam illam afflictionem esse iustam pœnam peccatorum, etsi carnifex Chaldæus fuerit ipsis castigatis nequior, & maiori pœna dignus; tandem canticum instituit, cui titulum fecit, *Pro ignoratione*, vel, *Pro i-*

Abacuc.3. *gnorantijs*: vbi orat veniam à Deo, quod ignoranter contra Deum murmurauerit: *Domine audiui auditionem tuā & timui*, & quæ sequuntur. Laborant in hoc genere illi omnes qui diuina prouidentia afflicti, vtcunque innocenter viuant, dormire Deum, & eorum curam non ha-

Psal.12. bere existimant: & clamant cum Propheta: *Vsq; quo Domine obliuisceris me in finē? Vsque quo auertes faciem tuā à me? Quam diu ponam consilia in anima mea? dolorē in corde meo per diē? Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me?*

Psal.54. Et adhuc alibi apertius, *Exaudi Deus deprecationem meā & ne despexeris orationem meā. Intēde mihi, & exaudi me.* Sed quam ob caussam sic quasi dormientem excitat. Sequitur: *cōtristatus sum in exercitatione mea, & cōturbatus sum à voce inimici, & à tribulatione peccatoris*; per quā videlicet

delicet exercebatur, à malis hominibus vexatus. Et paulo post: *Expectaui eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate.* In quem locum Augustinus: *Forte nauis tua ideo turbatur, quia Christus in te dormit. Merito forte turbatur cor tuum, quia excidit tibi in quem credideris. Intolerabiliter pateris, quia non venit tibi in mentem quid pro te pertulerit Christus: si in mentem non venit tibi, Christus dormit. Excita Christum, recole fidem. Tunc enim in te dormit Christus, si oblitus fueris passionis Christi. Tunc in te vigilat Christus, si memineris passionum Christi. Cum autem pleno corde intuitus fueris quid ille fuerit passus, nonne æquo animo & tu tolerabis? Et fortassis gaudes, quia inuentus es in aliqua similitudine passionum Regis tui. Cum igitur ista cogitans consolari & gaudere cœperis, ille surrexit, ille ventis imperauit. Ideo facta est tranquillitas.* Hæc Augustinus. Illis ergo dormit Christus, quorum fides in Christum dormit. Nam & ideo in hoc Euangelio Christus excitatus, & euigilans, primo statim verbo Apostolos obiurgat: *Quid timidi estis modicæ fidei?* Nam vt illi præsente Christo adhuc timebant; sic multi, præsente in corde & in Ecclesia Christo, timent, dubitant, diffidunt. Dixit Ecclesiæ suæ Christus: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.* Et tamen ac si nobiscum non esset, timemus omnia, & sæpenumero *trepidamus timore, vbi non est timor.* De Ioseph in carcere scribitur, *Et fuit Dominus cum eo:* quia fidem & spem in Deum Ioseph, nec in cisterna, nec in seruitio, nec in carcere amisit; quo tamen toto tempore ex iudicio humano longissime abesse videbatur. *Descendit cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit eum,* ait Sapiens de præsentia Dei cum Ioseph. Continuit enim manus fratrum ne eum occiderent: continuit irati domini manum, ne eum de violata vxore suspectum interficeret. Sic dormiens, vigilabat cum Ioseph Deus. Sic & cum Iacob etsi grauissima passo; semper fuit Deus. Fuit cum eo in itinere in Mesopotamiam, vt viam eius dirigeret. Fuit cum eo apud Laban, vt greges eius multiplicaret. Fuit cum eo in reditu, ne Laban iratus de fuga illum retraheret. Fuit cum eo in ingressu terræ natiuitatis suæ, ne ab Esau opprimeretur. Denique

Enarrat. in Psal. 54.

Quibus dormiat Christus.

Matth. 8.

Matth. 28.

Genes. 39.

Sap. 20.

Genes. 46. descendenti in Ægyptum dixit: *Ego descendam tecum in Ægyptum: Ego inde reducam te.* Sane totidem verbis nobis

Ioan. 14. 15. & 16. Matth. 28. omnibus Christus dixit: *Confidite, ego vici mundum. Et vado parare vobis locum. Ego veniens, assumam vos ad meipsum. Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis. Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi.* Inter tot promissiones adhuc dormit in nobis Christus? Excitanda fides de perpetua Dei prouidentia, & Christi assistentia, ne dormiat. De priori Basilius:

Hom. 4. de gratiarum actione. Simile. *Sicuti rerum grauium pondera appendendo, libra momentu discernimus; vtque de auro, purum ne sit & excoctum, an secus, experimur affrictu lapidis: sic memoria repetentes mensuram, modumque rerum omnium nobis à diuina voluntate & prouidētia præscriptum, iuxta illam omnia mensurantes, nunquam ab animi moderatione & quiete excidere poterimus, quicquid demum aduersi nobis accidere videatur.* Hæc ille. De posteriori S. Bonauentura:

In Diata salut. c. 26. *Oculo dextero comparatur fides, qua omnia tam naturalia quam supernaturalia, videt: Oculo sinistro ratio comparatur, qua solum de naturalibus iudicat.*

Simile. Sicut ergo qui amisit oculum dextrum inutilis est ad pugnam manu conserendam, quia scutum operit oculus sinister, si qui nō habet fidem, inutilis est ad pugnam spiritualem. Vnde quod Naas dixit viris Iabes Galaad;

1. Reg. 11. *In hoc feriam vobiscum fœdus; vt eruam omnium vestrum oculos dextros;* significat, diabolum (nam Naas interpretatur serpens) hoc pactum cum suis ferire, vt fidem illis eripiat: contra id quod Apostolus dixit,

Ephes. 6. Similia. *In omnibus sumentes scutum fidei.* Nam sicut scutū ponitur ad sinistram partem; sic fides præcipue armat contra aduersitates, vt nunquam dormiat in nobis Christus. Et sicut scutum portatur à parte cordis, quod est in sinistra parte hominis; sic fides est armatura mentis. Et sicut scuto repellimus hostiles ictus; sic fidem opponimus falsis diaboli suggestionibus,

1. Pet. 5. iuxta illud: *Cui resistite fortes in fide.* Denique & hanc ob

Matth. 17. caussam fides in Euangelio grano sinapis comparatur. Sicut enim granum sinapis, quo plus teritur, tanto fortius viget; sic fides in aduersitate magis inualescit. Vigilare ergo fides debet, ne Christus dormiat. Sed hæc quæ de fide hic diximus tanquam de trepidationis & diffidentiæ circa præsens semper Dei in rebus arduis auxi-

hium,

ctum remedio; ad alia magis huius Euangelij verba pertinent, quæ mox tractabimus: *Quid timidi estis, modicæ fidei?* Quare vide illic plura. Sed & de Dei prouidētia, quę nunquam fallit, in alijs Euangelijs erit, & magis proprius dicendi locus.

3. *Et suscitauerunt eum, dicentes: Domine salua nos: perimus.*

LOCVS moralis de inuocando per orationem Christo in omni afflictione & necessitate nostra. Hoc nobiscum pactum inijt, hanc legem misericordiæ plenam reliquit: *Venite ad me omnes qui laboratis, & ego reficiam vos. Pulsate, & aperietur vobis. Inuoca me in die tribulationis tuæ, & ego exaudiam te. Aperi os tuum, & ego implebo illud.* In apertione oris nostri, salus nostra est. Si perimus, nostra culpa perimus, qui os aperire noluimus. Excitatur quippe celerrime ad vocem ouiculæ, pastor; ad clamorem pulli, gallina; ad gemitum paruuli, mater: quibus omnibus in Scriptura Deus cōparatur. Sic Iosaphat Rex, ab hostibus vndique pressus: *Quum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habeamus residuum, vt oculos nostros ad te dirigamus.* Sic monet Petrus: *Omnem sollicitudinem vestram proijcite in eum, quoniam ipsi est cura de vobis.* Sic Paulus: *Nihil solliciti sitis; sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum.* Rationem adfert Dauid: *Exaudi me Domine; quoniam benigna est misericordia tua.* Sicut enim non grauat puerperam distenta lacte vbera gestantem infantulus qui ea sugit; sed potius alleuiat, & delectat: sic diuinæ bonitati exuberantissimæ molestus non est, sed acceptissimus, quisquis ei miserendi materiam præbet. Et quemadmodum in naturalibus forma magis appetit materiam, quam materia formam, quia hæc necessitate naturali, illa bonitate naturali appetit: sic Dei amor est fortior & propensior erga nos, qui ex bonitate nascitur: quam noster erga eum, qui ex necessitate oritur. Hanc paratissimam Dei inuocantibus eum misericordiā, modis omnibus Christus in Euangelio commendat. *Si vos, quum sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris; quanto magis Pater vester qui in cælis est.* Quis vnquam de causa despe-

Christus in necessitate inuocand[s].
Matth. 11.
Psalm. 80.
Similia.
2. *Par.* 20. 20 13
1. *Pet.* 5.
Phil. 4.
Psal. 68.
Similia.
Matth. 8.

desperet, quis certissimam victoriam non expectabit, quando Iudex ipse partem litigantem & ad supplicandum hortatur, & formam supplicandi docet, & facilem impetrationem spondet? At hæc omnia nobis præstitit Christus Iudex noster, vt omnes difficultates superaremus. Monet vt oremus. Docet orare. Promittit iterum

Matth.7. atq; iterum: *Petite, & accipietis, &c.* Sed nostrum est Christum

Exempla. quasi dormientenm suscitare, vt hic Apostoli fecerant.

Psal.43. Docet nos suo exemplo Dauid. *Exurge quare obdormis Domine? Exurge, adiuua nos, & libera nos propter no-*

1

Psalm. 80. *men tuum.* Hanc operam nostram & industriam laudat

Ierem.3. Deus: *in tribulatione inuocasti me, & liberaui te: exaudiui te in abscondito tempestatis.* Negligentes nos in hac parte, & torpentes, vehementer ipse excitat & inuitat, idque peccatores deploratæ nequitiæ. Sic apud Ieremiam: *Frons meretricis facta est tibi: noluisti erubescere. Ergo saltem amodo voca me, Pater meus, dux virginitatis meæ tu es. Nunquid*

3

irasceris in perpetuum, aut perseuerabis in finem? Esaias, ex-

Esa.33. plicata impiorum nequitia, ad orationem confugit: *Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? &c. Domine miserere nostri. Te enim expectauimus. Esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tribulationis.* Susanna ca-

Dan.13. stissima, in extremo vitæ & infamiæ periculo posita, ad orationem confugit: *Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiat, tu scis quoniam fal-*

5

sum testimonium tulerunt contra me. Moxq; spiritum pueri Danielis Deus excitat, qui eam liberat Israelitæ etiam, repulsa semel accepta à Deo, quia toties eum dereliquerant; perseuerantes tamen clamauerunt; *Peccauimus.*

Iud.10. & 11. *Redde tu nobis quidquid tibi placet. Tantum nunc libera*

6

nos. Exaudiuit eos Deus &, Iephte Duce dato, liberauit

2.Par.18. eos à iugo filiorum Ammon. Rex Iosaphat ab equitatu

7

Syriorum circundatus, & in summo discrimine positus,

1.Reg.17. *clamauit ad Dominum, & auxiliatus est ei, & auertit eos Dominus ab illo.* Ezechias Rex sua oratione in templo facta prostrauit Sennacherib cum exercitu 18,000. hominum. Hæc & alia ex Scripturis exempla in hunc locum afferri possunt, vt doceatur populus exemplo Apostolorum in hoc Euangelio, perpetuo & semper in omni qua-

Simile. cunque necessitate, ad Deum oratione confugere. Medici

dici pro morborum varietate, varia ægris medicamenta applicant: sed oratio medicamentum generale est, quod omnes tam animi quam corporis morbos sanat. Orationis efficacia nunquam satis à Patribus laudari potuit: Augustinus eam vocat *Clauem cæli*: & certe Elias aperuit cœlum precibus suis, eodem fere tempore & ignem ad sacrificia, & aquas ad terræ fructus è cœlo deducens. Paulinus vocat eam, *Tabulam naufragorum*, quæ in tot & tantis non fluctibus mundanis tutos ad portum vehit. Chrysostomus *animæ solem* nuncupat: quia vt sol mundum, sic oratio mentem illuminat. Theodosius de suis hostibus decuplo fortioribus, pernoctans pridie pugnæ in oratione, amplissimam victoriam reportauit, non sine manifestis diuini auxilij indicijs, vt late describit Augustinus. Heraclius Imperator frequentibus supplicationibus ieiunia atque orationes addens, Chosdrocem Persarum Regem, etsi viribus multo inferior, duobus maximis prœlijs superauit. Maselcetus Africæ Comes, ad prælium se, per orationes inter eremitas ac sacerdotes medius orans, sic muniuit, vt cum quinque millibus hominum, Gildonem fratrem octoginta millia pugnatorum ducentem vicerit ac deleuerit. D. Basilius suis & suorum precibus clausas Nicææ Ecclesias reserauit, frustra hoc orantibus Arrianis; quum Valens Imperator illis Ecclesias decreuisset, ad quorum preces sua sponte patescerent. Sed illustre admodum huius rei exemplum commemorat Cedrenus apud Zonaram, cuius historiæ Cedreni additiones interseruntur, his verbis: *Castrum est in Persarum atque Indorum confinio, nomine Tzudader, in quo multum pecuniæ, margaritarum & lapidum pretiosorum repositum, à dæmonibus asseruabatur. Cabades Rex Persarum, ea re percepta, castrum occupare est enixus. Cumque ei à dæmonibus obsisteretur, omnibus & Magorum & mox Iudæorum tentatis artibus impos propositi fuit. Ergo quum ei persuasum esset, Christianorum ad Deum precibus eo se potiri posse: hoc à quodam Episcopo Christianorum in Perside agentium contendit. Is synaxi coacta, cum diuinis mysterijs communicasset, ad locum accedens, dæmonas ibi morantes exegit, castrumque Cabadæ nullo labore occupandum tradidit. Quo miraculo Cabades attonitus, primum in*

confessu

Serm. 226. De Temp.

3. Reg. 18.

Epist. 31.

Lib. 1. De orando Deū.

Alia exempla.

De ciu. Dei lib. 5. ca. 26.

Baptista Fulgosius li. 1. ca. 1.

Zonaras in Valente.

Apud Zonaram to. 3. in Anastasio.

consensu locum Episcopo ei attribuit, quē hactenus Manichæi & Iudæi tenuerunt: liberam quoque potestatem fecit ijs: qui baptizari vellent Hęc ibi. Est nempe oratio sicut vena auri inexhausta, in qua quoties fodis, toties auri massā inuenis. Alexander Patriarcha Alexandrinus, quo tempore regnauit Constantinus, primus Imperator Christianus, indicta Synodo omnium qui ei subiecti erant Episcoporum, volebat gentiles statuas, quę in Ægypto adhuc multę supererant, cōmunib. precibus euertere. Itaq; omnes Episcoporum communibus precibus deiectæ sunt, vna sola excepta, quæ S. Spiridionis orationi reseruata fuit, Deo tunc sanctum illum virum sic honorare volente. Alia huiusmodi exempla de admirabili orationis efficacia, vide in Collationibus sacris Tilmanni Bredenbachij; & apud Marcum Marulum in libro Exemplorum, qui plurima diligenter & data opera collegit. Nos quæ apud illos non sunt, annotauimus.

In vita S. Spiridion. apud Sur. to. 6. pa. 878.

Lib. 1. & 4.

Li. 2. ca. 2.

4. *Quid timidi estis, modicæ fidei?*

De fiducia in Deum.

LOCVS moralis de fiducia in Deum in medijs periculis & malis nunquam deponenda. Apostoli enim non eo quod orabant, dicentes, *Domine salua nos*, à Christo reprehenduntur; sed eo quod addiderunt, *Perimus*. Illa enim vox diffidentiæ erat, & modicæ fidei, maxime præsente Christo, quo nisi pereunte, perire non poterant, quum in eadem naui nauigarent, vt in altero Prōptuario ostendimus. Docet ergo hic locus, tum in proprijs malis & difficultatibus, tum in publicis Ecclesię periculis & damnis, nunquam de Christi auxilio & præsentia dubitare, nunquam illam vocem vsurpare, *Perimus*. Actum est de Ecclesia per istas hæreses: actum est de nobis. Certe quod ad Ecclesiam attinet, in eadem naui nauigat cum illa Christus. Caput enim à corpore non scīditur. Perire Ecclesia de hoc mundo non potest, nisi Christo quoque, vt homine per passionem à Deo Patre glorificato pereunte, id est, nisi Christi gloria illa pereunte, de qua Paulus dixit, *Humiliauit seipsum, &c. vsq; ad mortem. Propter quod Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen*, & quæ sequuntur: *Vt omnis lingua confiteatur, quia Iesus est in gloria Patris.* Sed vt hanc Christi glo-

Ecclesia perire non potest.

Philip. 3.

sti gloriam vsq; ad seculi finem stabilem permanere, *donec tradiderit regnum Deo Patri*, nemo nisi infidelis, negauerit; sic Ecclesiam vel perijsse de mundo per aliquot sæcula (vt multi hodie hæretici sustinent) vel in periculo esse ne pereat de mundo, non modicæ tantum fidei, sed & nullius. De hac materia in altero Promptuario plura. *1. Cor. 15.*

Ad priuata cuiusq; pericula, & difficultates quod attinet: Vt timor filialis bonus est, ne propter peccata, quibus patrem cœlestem offendimus, ab eo deseramur; ita fiducia necessaria est, vt ab eo nos non deserendos bene semper speremus. Prima fere sapientis vox illa est: *Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum.* Si enim etiam inter homines hoc sæpe accidit, vt inimicus inimicum in aliquo periculo constitutum, ad se confugiendum recipit, maximi hoc honoris loco ducens, & generosi pectoris esse iudicans, quanto magis Deus absque dubio humiliter, & veraciter ad se confugientes recipiet! Retinenda igitur hæc fiducia ad extremum vsque periculum, tanquam anchora fortissima, *Confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis*, id est, in cœlum vsque, cuius typus erat sancta sanctorum. Et rursum illis, qui rapinam bonorum pro Christo passi erant, dicit idem Apostolus. *Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.* Certe viri sancti in maximis periculis maximam fiduciam concipiunt. Sic Iob: *Etiamsi me occiderit, in eo sperabo:* & S. Anna, Samuelis mater: *Dominus mortificat, & viuificat: deducit ad inferos, & reducit.* Et iterum: *Dominus illuminatio mea & salus mea: quem timebo?* & quæ toto fere Psal. sequuntur. S. Martinus à latronibus captus & librata in caput eius securi, & altero latrone ictum retrahente seruatus, rogatus postea an nunc timeret, constantissime profitebatur, nunquam se tam fuisse securum, quia sciret misericordiam Domini maxime in tribulationibus affuturam. Wenceslaus, Bohemiæ Rex, quum toto exercitu profligato, & viribus fractis, captiuus teneretur: rogatus quo animo esset, respondit: Nūquam meliori. Quum enim (inquit) omnib. humanis præsidijs vallatus essem, vix de Deo cogitandi spacium

In die S. Petri. *Sapient. 1.* *Simile.* *Heb. 6.* *Heb. 10.* *Iob. 13.* *1. Reg. 4.* *Psal. 26.* *Exempla.* *Seuer. Sul. in vita eius.* *Æneas Syluius in hist. Bohem.*

spacium dabatur: nunc illis omnibus exutus, Deum solum cogito, & in eo spem meam omnem colloco; qui me sat scio non deseret, sed inuocantem exaudiet. S. Hugo, Lincolniensis in Anglia Episcopus quum nocte quadam à grauibus curis & sollicitudinibus distractus, & infestatus, eas excutere non valeret, ideoque perturbato animo cæpisset, mox ad se reuersus, grauiter ingemuit, & primo mane confessarium accersit, valde se peccasse pronuncians, quod non sic, vt decet hominem Christianum, omnem curam suam iactasset in Dominum, sed perinde ac si proprijs adinuentionibus fidendum illi esset, discruciari & angi inaniter cæpisset. Hanc autem in Deum fiduciam, & confidentiam ethnici ipsi ad nostram confusionem docere possunt. Marcus Antonius pius Imperator, reprehendenti cuipiam eum, quod in hostes mitis fuisset, & coniuratis quos vicerat, pepercisset, ac dicenti: Quid si hostes vicissent? grauiter respondit: *Nos non sic deos colimus, nec sic viuimus, vt illi nos vincant.* Quanto magis Christianus, Christum colens, vt oportet, nihil aduersum formidare debet, memor eius quod Propheta scripsit: *Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet* Et Rursum: *Nunquam vidi iustum derelictum, & semen eius quærens panem.* Et iterum: *Renuit consolari anima mea*: scilicet ex rebus terrenis, quas mihi omnes aduersas vidi. *Memor fui Dei, & delectatus sum.* Memor bonitatis, memor promissionum, memor beneficiorum eius. Et Apostolus: *Si Deus nobiscum, quis contra nos?* Illustre est exemplum veteris populi, quum Abias Rex Iuda Ieroboam & Israel maximo prælio vinceret. Ait enim Scriptura *Humiliati sunt filij Israel in tempore illo, & vehementissime confortati filij Iuda, eo quod sperassent in Domino Deo patrũ suorum.* Hæc ergo fides magna, & fiducia in Deum amplissimæ victoriæ causa fuit: nam & Rex ipse Abias sic loquebatur ante pugnam initam, quum copiæ Israelitarum duplo maiores essent, quam filiorum Iuda: *In exercitu nostro Dux Deus est, & sacerdotes eius.* Hæc Dei præsentia, cultusq; verus, causa fiduciæ; hæc fiducia causa victoriæ fuit. Sic iterum Dauid: *Non in arcu meo sperabo: & gladius meus non saluabit me.* (sola scilicet, vt solis humanis præsidijs nitatur) *sed in nomine tuo Domine sperne-mus*

In vita eius apud Sur. c. 21.

Bruson. li. 5. ca. 26.

Vulcat. Gal. in Aui. Cass.

Apophthegma.

Psalm. 54.

Psalm. 36.

Psalm. 76.

Rom. 4.

Exempl.

2. Par. 13.

Ibidem.

Psalm. 43.

mus insurgentes in nobis. Et iterum: *Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus.* Talis erat pusilli Dauid contra gigantem Goliath victoria: *Ego venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminũ Israel.* Tales erant Machabæorum victoriæ contra Antiochi Duces: *Sicut fuerit voluntas in cælo, sic fiet.* Hoc totum docere nos voluit Christus, dicens Apostolis suis, adhuc in schola eius nouitius, & ad præsens periculum trepidantibus: *Quid timidi estis, modicæ fidei?*

1\. Reg. 17.
1\. Mach. 3.

5\. *Tunc surgens, imperauit ventis & mari: & facta est tranquillitas magna.*

LOCVS moralis de summa Dei clementia, qui post tribulationum procellas, serenitatis pacem adfert. Christus enim clamantes ad se Apostolos non solũ periculo exemit, aut modum tempestati imposuit, ac calamitatem mitigauit; sed tum potẽtiam suam ostendendo, *imperauit ventis & mari* (quod doctrinæ locus est) tũ bonitatem admirabilem declarando, *tranquillitatẽ magnam fecit.* Has enim tribulationum & tentationum nostrarum catastrophas, Dei clementia facit. *Vos contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Sic apud Esaiam: *Ad punctum in modico dereliquit te, & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui.* Et iterum Christus ipse: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Et addit Ioannes: *Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit vltra.* Hæc est tranquillitas magna post calamitates præsentes. Sed & in hac vita quoq; (nam illa retributio æterna alterius loci est) suos semper ita consolatur Deus, vt post tẽpestates succedat tranquillitas magna. Tobias post cæcitatem recuperat visum, videtq; filios filiorum suorum, & (vt ait Scriptura) *reliquum vitæ suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Dei perrexit in pace.* Iob post plagas suas *accepit omnia duplicia, & post illas vixit annis centum quadraginta, & vidit filios filiorum suorum, vsq; ad quartam generationem.* Sic Ioseph post exilium & carceres, sic

Tribulatio vertitur in gaudium.
Ioan. 16.
Esa. 54.
Matth. 5.
Apoc. 21.
Tob. 14.
Iob vlt.

Dauid post longam Saulis persecutionem, sic Iacob post longum de Ioseph perdito mœrorem, tranquillitatem maximam inuenerunt, in summa pace florentes. Audiens
Genes. 45. enim Iacob, nuntiantes ei filios, & dicentes: *Ioseph viuit, & ipse dominatur in omni terra Ægypti; quasi de graui somno euigilans, tamen non credebat eis. Cum autem vidisset plaustra, & vniuersa quæ miserat Ioseph, reuixit spiritus eius.*
Tob. 13. Sic videlicet Tobias dixit Deo: *Tu flagellas, & saluas; tu*
Psal. 93. *deducis ad inferos, & reducis.* Hoc est quod Dauid dixit: *Secundum multitudinem dolorum meorum cõsolationes tuæ lætificauerunt animam meam*: & quod Apostol. primum
1. Cor. 10. de seipso dicit; *Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & abundat per Christum consolatio nostra.* Deinde nos do-
1. Cor. 1. cet, dicens: *Fidelis Deus, qui neminem tentat supra id quod potest: sed dat etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere*, hoc est, dat post procellam tranquillitatẽ, subministrans gratiæ vires, quibus procella sustineri queat,
Psal. 56. donec finiatur, & (vt alia Scriptura dicit) *Donec transeat iniquitas. In vmbra*, inquit, *alarum tuarum sperabo, donec*
Simile. *transeat iniquitas.* Nempe *sicut hi qui agonibus præsunt* (ait
De princ. lib. Origenes) *eos qui ad certamen veniunt, non vtcunq́ue, neque*
3. cap. 2. *fortuito inter se sinunt inire certamina, sed diligenti examinatione, prout viderint corpora vel ætates, æquissima comparatione iungentes illum cum illo, vt pueros cum pueris, viros cum viris, &c ita intelligendum est de Deo quod homines, qui in hos humanæ vitæ descẽdunt agones, iustissima ratione dispenset, secundum rationem vniuscuiusque virtutis, quam ipse solus agnoscit; vt alius quidem pugnet aduersus carnem, talem & tanto tempore, alius vero non tanto; tum vt alius resistat aduersus inimicam potestatem hanc vel illam, alius aduersus duas vel tres simul*: & sic in alijs. Nimirum conflictus isti nostri contra carnem, contra diabolum, & contra mundi illecebras, sunt procellæ, & tempestates, & venti, quibus in hoc mari magno & spacioso huius mortalis vitæ periclitamur, & quidem mergi incipimus, si Christus in nobis dormiat, nisi feruenti oratione eum, id est, fidem & fiduciam in illum nostram excitemus, vt ille imperet ventis, fiatq; trãquillitas. Hoc enim pietatis of-
Psalm. 17. ficium si præstamus, dicemus cum Propheta: *Trãsiuimus*
Iona. 2. *per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.* Et cum

alio Propheta. *Omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt, & ego dixi, Abiectus sum à facie oculorum tuorum. Veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum.* Hic enim Ionas non Christi tantum, sed & omnium nostrum typus erat. In maximis periculis, nempe in profundo maris, bona spe plenus est. Philo Iudæorum legatus apud Caium Caligulam Imperatorem, nec repulsam tantum passus, sed acerbissime & contumeliose reiectus, sapientissime dixit: *Bono animo nos esse oportet, quibus iratus est Caius: nunc enim Deus nobis contra illum aderit.* Quod ita factum fuisse, seq. ca. apud Iosephum mirabiliter narratur.

Exempl.

Ioseph Antiq. Iudaicarum lib. 18. *cap.* 10.

EVANGELIVM DOMINICÆ V. POST EPIPH.

Matth. 13.

IXIT *Iesus discipulis suis parabolam hanc: Simile factum est regnum cælorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit Zizania in medio tritici & abiit. Cum autem creuißet herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & Zizania. Accedentes autem serui Patris familias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? vnde ergo habet Zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei: Vis imus, & colligimus ea? Et ait, Non; ne forte colligentes zizania, eradicetis & triticum. Sinite vtraq; crescere vsque ad messem: in tempore meßis: dicam messoribus: Colligite primum Zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendũ: triticum a. congregate in horreum meũ.*

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Qui seminauit bonum semen in agro suo.* De bono semine legis & gratiæ per Christum seminato.

2. *Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius.* De negligentia Christianorum post acceptam gratiam.

3. *Venit inimicus eius, & superseminauit zizania.* De mali otij fructibus pessimis, & de diaboli vigilantia.

4. *Vnde ergo habet zizania?* Contra iniquitatis abundantiam, abundare Christi gratiam.

5. *Inimicus homo hoc fecit.* De pugna nostra necessaria contra diabolum.

6. *Serui autem dixerunt ei: Vis imus, & colligimus ea?* De zelo iustorum contra peccata.

7. *Ne forte colligentes zizania, eradicetis & triticum.* Tolerari malos vt fiant boni.

8. *Sinite vtraque crescere vsque ad messem.* Tolerari in mundo malos propter bonos; & in medio malorum cõseruari bonos.

9. *Colligite zizania, & colligate ea in fasciculos ad comburendum.* De terribili impiorum iudicio in consummatione seculi.

1. *Qui seminauit bonum semen in agro suo.*

De semine gratiæ.

LOCVS moralis de bono semine legis & gratię, quod in cordibus fidelium Christus seminauit. Etsi enim Christus ipse hanc parabolam edisserens, *per bonum semen, filios regni; per agrum, mundum hunc* intelligi exponit: tamen quia filij regni non nisi per fidem, per legis obseruationem, & per gratiam sunt tales filij; & mundus, in quo Christus hoc seminauit, non est mundus impiorum, de quo suis Apostolis dicit. *Ego elegi vos de mundo: Si de mundo essetis, mundus, quod suum esset, diligeret, &c.* (Ioan. 5.) sed est mundus piorum, & vera Ecclesia Christi de quo mundo dixit, *Filius hominis non venit vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum:* (Ioan. 3.) idcirco bonum semen in agro, est Dei gratia in corde pio. Christus ergo in agro Ecclesiæ suæ seminauit filios regni: verbo & prædicatione sua, exemplo & miraculis suis, gratia & Sacramentis suis, primo per seipsum, postea per eos quos misit in mundum, multa semina iecit, multos ad fidem traxit, doctrinam pure Euangelicam per omnes gentes disseminauit. De hoc Esaias: *Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei,* (Esa. 5.) id est, in loco edito & excelso, eodemque frugifero, & oliuis consito. Ecclesia enim Christi, est *ciuitas su-* (Matth. 5.)

pra

pra montem posita. In eam Christus *Spiritum sanctum effudit abunde, diffusa charitate* (quæ per oleum significatur) *in cordibus* fidelium. *Et sepiuit eam,* lege mandatorũ & Angelorum custodia. *Angelis enim suis mandauit de ea, vt custodiant eam in omnibus vijs suis.* Et de lege Dei dicitur: *Ne demittas eam & custodiet te, dilige eam, & cõseruabit te.* Nam vt sepes agros à bestiarũ incursu, sic leges Dei fidelium animas à vitiorũ impetu & ingressu defendunt. Sequitur in Esaia: *Et lapides elegit ex illa,* id est, omnia impedimenta salutis abstulit, præterita peccata deleuit: *tollens chirographum quod contra nos erat, & affigens illud Cruci.* Idola, superstitiones, ignorantias, luce prędicationis Euangelicæ sustulit. Dura corda emolliuit. *Abstulit cor lapideum, & dedit cor carneum,* docile videlicet, & ad omne bonum flexile. Deinde *plantauit vineam electam.* Sublatis enim impedimentis, *mundauit Ecclesiam sanguine suo in lauacro aquæ, & verbo vitæ, vt esset sine macula & ruga:* mundauit sibi *populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.* Porro *ædificauit turrim in medio eius.* Dedit *Apostolos, Prophetas, Doctores, Pastores, in ædificationem corporis sui, in consummationem sanctorum.* Istis dicit. *Vos estis lux mundi. Vos estis ciuitas supra montem posita.* Hos dedit speculatores domui suæ, tanquam turrem in vinea, tanquam speculam in agro, vt regant Ecclesiam suam. Postremo, (vt nihil desit) *Torcular extruxit in ea.* Plurimam & gloriosam patientiæ materiam dedit, ad probationem sanctorum, & ad confirmandam spem gloriæ filiorũ Dei. Nam vt in torculari vineæ fructus compressi, & calcati, optimum vinum reddunt; sic in tribulatione & afflictione fidelium, virtutes eorũ optimum odorem spirant, fortius operantur, clarius elucent, copiosius concurrunt. Vnde Iacobus: *Omne gaudium existimate fratres, quum in varias tentationes incideritis, scientes quod probatio fidei vestra* (hæc est, torcular nostrum) *patientiam operatur: patientia autem perfectum opus habeat, vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.* Hæc videlicet est perfectio filiorum regni, non solum declinare à malo, & facere bonũ, sed etiam *per multas tribulationes ingredi in regnũ Dei: pati persecutiones in hoc seculo, & in patientia sua possidere animas suas:* Deniq; *tollere vnumquemq; crucem suã, & sequi*

Marginalia: Tit. 3. | Rom. 5. | Psal. 90. | Prouerb. 4. | Colos. 2. | Ezech. 36. | Ephes. 5. | Tit. 3. | Ephes. 4. | Matth. 5. | Simile. | Iacob. 1. | Actor. 14. | Luc. 18. | Luc. 9.

Esa. 5. *Christum.* His ergo promissis concludit Propheta: *Quid est quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci?* Sic seminauit Christus bonum semen in agro suo. Rursum torcular extruxit Christus in vinea Ecclesiæ suæ, quia reliquit in ea fructum passionis suæ. In ea enim

Esa. 63. *torcular calcauit solus, & non erat de gentibus vir cum eo.* Vel quia solus ab omnibus, etiam suis, adeoque à Deo Patre derelictus, Crucem pertulit, vel quia talem Crucem nemo sustinuit & non erat *similis dolor, sicut dolor eius*; vel quia ratione personæ quæ patiebatur, talis alia passio, tale torcular non fuit. Ex hoc autem torculari fluxerunt Sacramenta salutis nostræ, ex hoc Spiritus gratiæ quem accepimus:

Ioan. 4. *Nam Spiritus nondum erat datus, quia Iesus nondum erat* (per mortem) *glorificatus.* ex hoc deniq; fons meritorum nostrorum deriuatur, & poculum immortalitatis nostræ bibitur. Sic ergo suam vineam excoluit: sic bonum semen seminatur.

De hoc suo seminandi labore cuius fructus postea Apostoli & eorum successores collegerunt, sic ad eos Christus suauissime loquitur:

Ioan. 4. *Ecce dico vobis, leuate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt iam ad messem.* Dixit hoc Christus post Samaritanam illam conuersam, &

Eccl. 24. Gentium conuersionem futuram in Spiritu præuidens

Daniel. 3. atque prænuncians. *Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam* (*Qui enim elucident me,* dicit Sapientia, *vitam æternam habebunt*: & *qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt vt stellæ in perpetuas æternitates*) *vt & qui seminat simul gaudeat & qui metit.* Ait enim postea suis: *Ego veniã. & assumam vos ad me ipsum.*

Ioan. 15. Et Patri cœlesti dicit: *Volo pater, vt, vbi ego sum, ibi sit & minister meus.* Tunc quippe congaudet Christus cum Apostolis, Pastoribus, Doctoribus, quos in Ecclesia posuit. Sequitur in verbis Christi:

Ioan. 4. *In hoc e- im est verbum verum: quia alius est qui seminat, & alius est qui metit. Ego misi vos metere quod vos non laborastis. Alij laborauerunt. & vos labores eorum introijstis.* Christus enim laborauit, in humilitate incarnationis suæ, *formã serui accipiens*; in doctrina & prædicatione sua, in Cruce & tota Passione sua. Nam propter hæc omnia datus est Spiritus gratiæ. Apostoli postea id docentes quod Christus docuerat, & sola

manuum

manuum impositione Spiritum sanctum dantes, introierunt in labores Christi, id est, fructum eius collegerunt, conuertendo populos. De hoc bono semine; quod bonus paterfamilias Christus pro sua diuina bonitate in agro cordis seminauit, dicit Beatus Petrus: *Animas vestras castificantes, in obedientia charitatis*, (Erga Ecclesiæ præpositos, seminatoris ministros) *in fraternitatis amore simplici, ex corde inuicem diligite attentius.* His enim duobus castificatur anima, ne fornicetur à Deo, cui desponsata est, si Ecclesiam obsequenter audimus, & fraternam charitatem retinemus. Nam & *qui diligit proximum, legem impleuit*, & ait de suis præpositis Christus: *Qui vos audit, me audit.* Sed vnde hæc animæ castificatio & puritas? Sequitur apud Petrum: *Renati non ex semine corruptibili*, (*quod enim de carne natum est, caro est*, & carnaliter affectum) *sed incorruptibile per verbum Dei viui, & permanentis in æternum.* Hoc verbum Dei viui, est tota prædicatio Euangelica, quam à Christo seminante Apostoli acceperunt, nobisque tradiderunt. Hæc prædicatio est *semen incorruptibile*, purum, sincerum, non admixtum zizanijs, non caducum aut fluxum, sed firmum & stabile, &, vt Paulus ait, *ad salutem omni credenti.* Omnis humana doctrina, persuasio, philosophia, sapientia, vana est & inepta, multisque erroribus corrupta; fluxa quoque & fragilis, ac cito intermoritura. Vnde Petrus subiungit: *Quia omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos eius decidit, verbum autem Domini manet in æternum. Hoc est autem verbum quod Euangelizatum est in vobis.* Hoc ergo est verbũ Euangelizatum, hæc tota prædicatio Euangelica, tota Christi cœlestis doctrina per Ecclesiæ ministerium nobis prędicata & tradita, est *semen incorruptibile*, quod bonus Paterfamilias seminauit in agro suo. Rursum interna Spiritus sancti dona, & gratiæ munera, *per quæ diuinæ naturæ consortes nos fecit* (vt idem Petrus loquitur) sunt hoc semen. De quo Diuus Ioãnes: *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet: & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Quod tantum valet atque illa Christi verba: *Non potest arbor bona malos fructus facere*, id est, voluntas bona non

[Margin notes: 1. Pet. 2. — Rom. 12. — Ioan. 3. — Rom. 1. — 1. Pet. 1. — Ibid. — 1. Ioan. 3. — Matth. 7.]

Rom. 6. potest nisi actiones bonas proferre : quam diu scilicet & & quatenus bona est. Est autem voluntas bona, per gratiam, quam omnes renati in Christo accipiunt, tanquam *Rom. 8.* semen nouæ vitæ. Hoc Apostolus dixit : *Peccatum vobis non dominabitur. Non enim estis sub lege, sed sub gratia:* quod alijs verbis dixit : *Non accepimus spiritum seruitutis in timore* (lex enim iubendo, vetando , comminando, non nisi terret, & seruiliter quasi sub iugo premit)*sed accepimus spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba Pater,* id est, spiritum dilectionis. Est autem dile-*Rom. 4.* ctio, seu *charitas Dei diffusa in cordibus nostris*, primum & præcipuum donum gratiæ per Spiritum sanctum. Hæc charitas Dei, hoc donum gratiæ, est semen nobis datum à Christo, quando illum per Baptismum induimus, vel *Luc. 15.* quando per veram pœnitentiam ei reconciliamur. Tunc enim reddidit nobis *stolam primam*. Hoc semen qui habet, & in quo manet, ille non peccat, nec peccare potest, ad mortem scilicet, vel sic, vt desinat esse filius Dei, vel, vt Ioannes loquitur, *natus ex Deo*. non potest, inquam, ex potentia habitus gratiæ, etsi possit potentia naturæ. Hoc *Simile.* est bonum semen , quod , vt nascerentur noui filij Dei, filius hominis seminauit in agro suo. Nam vt ager habet potentiam ad producendum triticum , & alia grana (quam saxum non habet) sed illa potentia sine semine iacto nulla est : sic cor humanum possibilitatem ad bonum habet , post peccatum relictam ; sed illa possibilitas nulla esset, nisi semen diuinæ gratiæ cordi infunderetur. Et sicut semen iactum etiam in terram bonam, tamen non germinat, nisi pluuia tempestiua rigetur : sic *Rom. 10.* semen gratiæ cordi infusum, non germinat fructum boni operis, sine verbo fidei prædicato: *Quomodo enim cre-* *1. Cor. 3.* *dent sine prædicante?* De quo ministerio ait Apostolus: *Ego plantaui, Apollo rigauit*, & mox: *Qui autem plantat, & qui rigat, vnum sunt*. Prædicatio enim verbi incipientes plantat, proficientes rigat. Christus autem vtroque modo seminauit bonum semen, & plantauit, quum in terris doceret. Sed nunc in gloria patris seminat quotidie per seipsum, plantat & rigat per ministros suos. Hic locus de bono semine, etsi magis ad doctrinam quam ad mores facere videatur, tamen tractari hic debuit, & explicari,

quia

quia fundamentum est locorum omnium quæ ad mores pertinentia, mox tractabuntur.

2. *Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius.*

LOcvs moralis de summa renatorum in Christo negligentia, qui accepto bono semine agriculturæ diuinæ, accepto verbo prædicationis Euangelicæ, accepto semine incorruptibili regenerationis nouæ, habentes vineam & agrum cordis sui omnibus modis excultam (vt supra ex Esaia ostendimus) nihilominus tamen tam alte dormierunt, vt potuerit inimicus homo sua superseminare zizania. Somnus iste negligentiæ altus & profundus fuit, quem sic exaggerat Paulus: *Impossibile est, eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque seculi venturi* (id est, qui bonum semen acceperunt, vt in superioribus explanatum est) *& prolapsi sunt, rursus renouari, &c.* Videbimus ergo primum, quid sit hoc loco *dormire*; postea, quam graue hoc sit vel peccatum, vel detrimentum. *Dormiunt homines*, accepto bono semine in agro cordis sui, qui in vacuum Dei gratiam accipiunt. Vnde Apostolos suos excitat, ne dormiant: *Adiuuantes exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Ait enim: Tempore accepto exaudiui te.* Sic Proph. dixit: *quis ascendet in montem Domini? &c. Qui non recepit in vanum animam suam.* In vanum aliquid accipitur, quando in eum finem, cui destinatum erat, non applicatur. In vanum vestem tibi emisti, si eam nunquam indueris. In vanum accipis animam tuam, Dei gratiam, & bonum semen, si ad desideria cœlestium, & ad bonorum operum fructum, ad quæ obtinenda anima creata, & cætera data fuere, ea diligenter & vigilanter non dirigas. Sed ad particularia veniendo, dormitur in singulis diuinæ gratiæ, & boni seminis neglectibus & abusibus, dum non fit quod Apostolus monet: *Contemplantes ne quis desit gratia Dei* (id est, ne abutatur bono semine, aut vsum eius negligat) *ne qua radix amaritudinis*, id est, amara radix, praua & vitiosa, *sursum germinans impediat.*

Negligentia Christianorum.

Hebr. 6.

Loci partitio.

Dormire, quid sit.

2. Cor. 6.

Psal. 23.

Simile.

Hebr. 12.

Sicut enim ex agricolæ negligentia herbæ malæ succrescentes segetem impediunt, sic operationem gratiæ, succrescentia vitia. Vnde Apostolus paulo ante ibidem; *Remissas manus, & soluta genua erigite.* id est, torporem & negligentiam excutite. Dormit in caussa fidei (quod est præcipuum) & zizaniis hæresum in corde suo seminandis locum præbet, qui non facit quod Apostolus dicit: *Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini*, & rursum quod Christus monet: *Attendite vobis à falsis Prophetis*: & rursum: *Probate spiritus an ex Deo sint.* Hæc enim omnia vigilantiam, attentionem, & diligentiam notant, somno contrariam, vt in altero Promptuario ostensum est. Porro quis ille somnus sit, propter quem hæresum zizania seminantur & crescunt, in eodem quoque Promptuario explicatum est in festo SS. Simonis & Iudæ. Dormit omnis, & pessimum somnum dormit, qui odio fratris laborat. *Qui enim odit fratrem, adhuc in tenebris manet*, ait D. Ioannes. Tenebras autem affectat omnis qui dormit, adeo vt de die dormiens, vel fenestras claudat, vel faciem cooperiat dormiturus. Dormit carnalis, & libidini deditus. Vnde Apostolus, quum dixisset; *Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere*: adiecit: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Dormit omnis auarus, & suauissime (vt sibi videtur) quiescit, dicẽs: *Requiesce nũc anima mea; habes multa bona reposita in annos multos.* Sed istorum somnum deridet Scriptura, dicens: *Dormierunt somnum suum omnes viri diuitiarum, & nihil inuenerunt in manibus suis.* Dormit gulosus, & ventri deditus, quem his verbis D. Petrus stertentem excitat: *Fratres, sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.* Dormit proprijssime, & altissime stertit omnis negligẽs, indeuotus, & salutis suæ curam non habens; de quo Sapiens: *Piger complicat manus suas: vult & non vult piger. Sicut cardo in ostio, sic piger in lecto suo vertitur. Dicit piger: Leo est in via; in media platea occidendus sum.* Sic somno suo scilicet indulget. Omnia illi difficilia, omnia impossibilia videntur. Nullũ adhuc ille tempus surgendi à peccato, nullum bene operandi tempus inuenit. At omnis

Marginalia: 1. Cor. 16. — Matth. 7. — Dom. 7. post Pentec. — 1. Ioan. 2. — Ephes. 5. — Luc. 12. — Psal. 75. — 1. Petr. 5. — Prouer. 13. 19. 22.

Scri-

Scriptura nos, nos, inquam, in Christo renatos, & bonũ semen, & filios regni, ad vigilantiam hortatur, à somno deterret, ne dormiamus, & locum diabolo dormientes demus, creberrime excitat. Christus clamat & repetit: *Vigilate: quod vobis dico, omnibus dico, vigilate.* Rursum: *Si quis sciret qua hora fur veniret, vigilaret vtiq; & non sineret perfodi domum suam* Et iterum: *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem* Sic Paulus vas electionis: *Vos fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis, neq; tenebrarum, igitur non dormiamus, sicut & cateri* (Gentiles scilicet qui Christum ignorant) *sed vigilemus, & sobrij simus, qui enim dormiunt, nocte dormiunt; & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. Nos autem, qui diei sumus, sobrij simus.* Christus iterum iubet nos esse *similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptijs.* Ad perpetuam vigilantiam excitandam, nihil significantius dici potuit. Nunquam enim maiori studio ministri dominum suum expectant, quam, quando à solennitate nuptiarum in templo peracta, ad conuiuium nuptiale peragendum eum recipiunt: siue sollicitudinem spectes rerum ad conuiuium necessariarũ: siue promptitudinem, vt domino reuertenti, nouas nuptias gratulentur. Quare vt omnia in huiusmodi debent esse negotio & charitate plena; sic in nobis Christianis, Christi nostri aduentum gloriosum expectantibus. Marc.4. Luc.21. 1. Thess.5. Luc.12.

Sed nunc, quam sit damnabile non vigilare, quantum detrimentum dormire, paucis dicetur. Non excluduntur à nuptiis sponsi, à gaudio cœlesti, nisi *qui veniẽte sponso*, absque oleo in lampadibus suis, *dormitauerunt, & dormierunt.* Si enim *beatus homo, quem, quum venerit Dominus, inuenerit vigilantem*; profecto miser, quem inuenerit dormientem. Sic Apostolus quum dixisset, *Hora est iam nos de somno surgere*; addit caussam: *Nunc enim propior est nostra salus* (vitæ æternæ) *quam quum credidimus*, id est, cum primo fidem Christi accepimus, aut primum Christiani esse cœpimus. Quanto enim professionem hanc Christianam diutius tenuimus, tanto in ea magis profecimus, aut certe profecisse debuimus; ne illud nobis exprobretur, quod suis Hebræis Paulus dixit: Matt.25. Luc.12. Rom.13.

Quum

Hebr.5. *Quum deberetis esse magistri propter tempus, rursum indigetis vt doceamini quæ sint elementa exordij sermonum Dei.* Somnum igitur propterea excutere debemus, quia iā dudum Christiani sumus, siue quoad totam Ecclesiam: siue quoad vnumquemque nostrum. Sic enim comminatur Apocal.3. Scriptura: *Si non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te.* videlicet vel per mortem Matth.25. temporalem, quod est iustitiæ; & sic *clausa erit ianua:* vel per pœnam temporalem, vt à somno exciteris, quod est maximæ misericordiæ, quia sic *non obdormies in morte.* Psal.12. Quam sit autem hic negligentiæ somnus Deo exosus, illis verbis explicat, quum dicit: *Vtinam aut frigidus esses aut calidus! sed quia tepidus es, nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo: Aperte*, ait Ambrosius, *negligentiam grauiori damnat iudicio, quam imprudentiam.* Apocal.3. In Psal.118. serm.2. *Frigidus est enim qui fidem nescit; calidus, qui Spiritus sancti feruore succensus est. Qui enim calorem fidei non habet, tolerabilius illi fuerat fidem non accepisse, quam neglexisse.* Hæc ille. Sic diuus Gregorius: *Calidus est, qui bona studia arripit, & consummat. Frigidus est, qui consummanda nec inchoat: & sicut à frigore per teporem transitur ad calorem, ita à calore quoque per teporem reditur ad frigus. Quisquis ergo amisso infidelitatis frigore, sed nequaquam tepore superato, exardescit vt ferueat; proculdubio calore desperato, dum noxio in tepore demoratur, agit vt frigescat.* Cura Pastor.par.3. cap.35. Hæc ille. Et paulo superius eodē in loco: *In hoc mūdo humana anima quasi more nauis est, contra ictum fluminis contendentis, quæ vno in loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabitur nisi ad summa conetur. Hinc per Salomonem dicitur: Qui mollis & dissolutus in opere suo fuerit, frater est sua opera dissipantis: quia videlicet qui cœpta bona districte non exequitur, dissolutione negligentiæ manum destruentis imitatur.* Simile. Prou.18. Hæc ille. Nempe vt auicula non capitur dum est in motu, sed vbi primum subsistit, facile attingitur; sic nisi otiosos & dormientes aduersarius diabolus ferit. Hinc Salomon: *Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum.* vigilantium videlicet & attendentium, vt solet auicula aucupem attendere. Vt aquæ dulces in motu semper sunt; ita stagnantes aquæ nec dulces, nec salubres sunt, & non nisi venenata & noxia generant. In domo derelicta, vbi nemo

mo habitat, animalia immunda multiplicantur, mures, sorices, araneæ, vermes. Animalia quæ diu iacent in terra, nec ambulant, vngulas amittunt. Aues quoque quæ morantur in nidis, plumas perdunt. Sed & vulgo dicitur: Non vtentes priuilegio, vel abutentes, perdunt illud. Sic bonis gratiæ collatis excidit, bono semine priuatur, zizania cupiditatum facile admittit, qui dormit, & otio stertit. *Otiositas enim multam malitiam docuit. Tota die concupiscit, & desiderat.* Labore parua crescunt; ignauia & negligentia magna dilabuntur. Iustus protestatur: *Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, requiem temporibus meis, donec inueniam locum Domino,* id est, templum ei spirituale in corde meo fabricauero, quod libenter inhabitet. Eccl. 33. Psal. 131.

Dormitatio porro hæc, & salutis negligentia, quot ex causis periculosa & perniciosa sit, breui enumeratione ex S. Bonauentura annotabimus. Cui longum iter faciendum est, & breue tempus suppetit, ad finem non perueniet, nisi continuo ambulet. Ad cœlum nobis eundum est: cuius via longa est, quia multæ tentationes superandæ, multa mandata seruanda, multa bona opera facienda, multa mala toleranda sunt, antequam eo perueniatur. Tempus nostrum hæc vita est, cuius breues dies sunt, & nec de crastino certi sumus. Vt quid ergo hæsitamus in via, imo dormimus? Deinde quando quis à domino suo expectatur, nonne æquum est vt properet? At nos expectant iusti & sancti omnes, ipseque Deus. Rursum qui inuitatur à maiori suo ad cœnam, & quidem ad cœnam magnam: nonne grauiter peccat, si sero veniens, cæteris in mora est? nonne multum periclitatur, ne, tempestiue non veniens, excludatur? At Christus nos omnes ad talem cœnam vocat, vt in alio Euangelio explicabitur. Quid enim maius gloria cœlesti, ad quam omnes inuitamur? Porro quum multa sint impedimenta in via, vel quia difficile inuenitur, vel quia latronum insidiæ timentur, vel quia transitus habet asperos; nonne necessarium est, vt tanto expeditius ambulare viator incipiat? At in via salutis, tentationes sunt multæ; insidiantur dæmones, multæ obijciuntur difficultates. Nunquam igitur dormiendum, sed carpenda

Negligentia quot ex causis periculosa. *S. Bonau. in Diata sal. cap. 7.* Similium congeries. 1. 2. 3. *Dom. 2. post Pentecost.* 4.

penda

penda celeriter via est. Præterea quando in periculo sumus, ne præscribat aduersarius longam possessionem, nonne festinandum est in causa? At per habitus diuturnæ negligentiæ, in quibus dormimus, præscribit nobis diabolus. Excutiendi igitur tempestiue sunt, ne præscriptio valeat. Iam vero quando media quotidie ab amico offeruntur, quibus te possis ab aliquo malo liberare; an non maxime amicum offendis, si illa media negligas? At Deus quotidie suam gratiam nobis offert, cuius medio à periculo perdendæ salutis certissime liberamur. Sed & illud quoq;, nonne maxime nostram negligētiam arguit, quod in præsenti & ter maximo periculo constituti, damnationis scilicet æternæ, pœnæque infernalis, adhuc stertimus? Postremo, qui proprium tempus aliquid comparandi prætermittit, nonne grauissime culpatur? Solet dici: *Fronte capillata, post est occasio calua.* At tota hæc vita tempus nostrum est; nobis à Deo concessum, *Nunc enim est dies salutis, nunc tempus acceptabile.* Illud ergo quare patimur præterfluere? *Volat irreuocabilis hora.* Hæc singula amplificari poterunt, vt intelligant auditores, quantum hoc valeat, *Cum dormirent homines.* Sed & ex loco proxime sequenti ista magis elucescent.

5.

6.

7.

8.

Rom. 13.

3. *Venit inimicus eius, & superseminauit zizania.*

Diabolus otiosos opprimit.

LOCVS moralis de malis seminibus tentationum, vitiorum, errorum, quæ in anima negligenti & dormienti, opera & studio diaboli, cito seminantur, appari tura, & in opus exitura postea. Hoc est quod alibi Christus dixit: *Cum immundus spiritus exierit ab homine*, id est, quum factus fuerit semen bonum, & filius regni, expulso dæmone, *à quo ante captiuus tenebatur ad voluntatem eius, perambulat per loca inaquosa, quærens requiem*, id est, improbæ suæ voluntatis, qui hominis saluti inuidet executionem: *Et non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui.* Nam propter vnterem peccati consuetudinem tum domum suam vocat, tum spem reuertendi concipit. *Et quum venerit, inuenit eam vacantem*, id est, otiosam & accepta reconciliatione securam, nullique bono operi intentam: *scopis mundatam*, id est,

2. Tim. 2.
Luc. 11.

Matth. 8.

id est, leuiter & superficie tenus purgatam: quia bonum semen tenaciter non inhæret, nec ex imo pectore conuersio ad Deum facta est. *Tunc assumit septem spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi.* Ista sunt zizania quæ inimicus homo bono semini superseminat, quando homines dormiunt, id est, otiose & negligenter agunt, accepto beneficio gratiæ. Qui fuit aliquamdiu compedibus vinctus, quando compedes soluuntur, libereque dimittitur, nec recte statim, nec expedite, sed modice & tortuose ambulat. Quare talis, nisi diligentissime caueat, cito cadet, damnumque accipiet. Auicula quæ longo tempore in cauea detenta fuit, si qua forte ratione exit, modicum volat, & alicui statim aut arbori, aut tecto insidet: vnde non difficulter vel capi, vel occidi tunc possit, nisi magnam sibi vim faciat. Qui ex graui morbo recenter conualuit, magnam diligentiam adhibet, ne recidiuet. Sic accepto bono semine, vel regenerationis primæ, vel reconciliationis & conuersionis secundæ, nisi diligens pietati opera adhibeatur, sua statim zizania debili adhuc & infirmæ animæ diabolus superseminat. Nempe vt hostes explorat præsidia infirma, & loca; & in ciuitatis obsidione prima eius cura est, vt locum maxime infirmum deprehendat, sic diabolus adhuc infirmam & recenter conuersam animam maxime aggreditur. Præterea siue recenter seminato bono semini, siue etiam iam radices agenti, & animo bene confirmato ac radicato in fide & charitate sua non desinit superseminare zizania dæmon. Imo *Vt piratæ his potissimum nauibus insidiantur, quas auro, & pretiosis mercibus onustas esse intelligunt: ita dæmon his potissimum laqueos ostendit, quos bono accepto semine, spiritualibus diuitiis abundare cognoscit.* Quare & hic dicitur, quod in medio tritici superseminauit zizania. Hanc ob causam monuit Sapiens: *Omni custodia custodi cor tuum. Siquidem* (ait Basilius) *et perinde vt si aurum esset, dies noctesque à dæmonibus insidiæ comparantur, & repente tum, quum minimum expectas, minimeque intelligis, asportatur.* Vnde facile colligitur, quam non sit tutum, accepto bono semine dormire & dormitare. Hinc Apostolus monet: *Nolite locum dare diabolo.*

Similium congeries.
1.
2.
3.
4.
5.

Chry. hom. 4. de Verbis Esaiæ.

Prouer. 4.
In serm. de abdicat. rerum.

Ephes. 4.

Ille locum dat diabolo, qui nulli boni operi intentus
1. Petr. 5. dormit. Quod Petrus satis expressit, qui, vbi monuit nos sobrios esse & vigilare, adiecit hanc causam. *Quia aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem deuoret.* Si semper circuit, & iratus & famelicus circuit, quid mirum, si zizania & venena sua spar-
Iud. 18. gendo, bonum semen corrumpit? Filij Dan, de qua tribu Antichristus nasciturus creditur, occupauerunt ciuitatem Lais sine sanguine, totamque destruxerunt, quia & opulentam illam, & valde securam atque quiete
Typus. agentem, absque vllo timore inuenerunt. Typus erat dæmonum, hominum animas bono semine ditatas, quando secure & absque timore dormiunt, spolian-
Allegoria. tium & occidentium Sauli dormienti vas aquæ & hastam in medio exercitus fortissimi abstulit Dauid, & ense eum confodere potuerat, si voluisset. Dormienti Christiano, vtcunque in Catholica Ecclesia, & inter
Exod. 16. optimos viuat, instrumenta tamen malitiæ spiritualis diabolus aufert, &, si Deus permittat, necem infert. Noluit Deus sic filios Israel in deserto pascere, & manna illis de cœlo pluere, vt vel pro toto anno, mense, aut hebdomada plueret; sed in singulos tantum dies, vt
Diaboli vigilantia. quotidie colligerent. Sic Deus nos quotidie vigilare, orare, animæ curam agere voluit, non semel bono semine dato in totam vitam alere. Et vt diabolus nun-
Exempl. quam cessat, ne momento quidem temporis animæ
1. nostræ insidiari, vt sua zizania superseminet; sic nos perpetuo contra eum aduigilare necesse est. Vix ab Adam Deus recesserat, dato præcepto de non comedendo ex ligno scientiæ boni & mali, quod mandatum optimum semen fuit; quum statim diabolus suum adfert
2. zizanium, dicens, *Nequaquam morte moriemini.* Dauid quum esset vir secundum cor Dei, & multo bono semine opulenter excultus, tamen suum libidinis zizanium otio domi vacanti inseuit diabolus; vt adulterium, & homicidium vno fere habitu perpetraret. Paulus in maximo feruore spiritus, *& audiens arcana*
3. *Dei, quæ non licet homini loqui, colaphizatur tamen ab angelo satanæ stimulo carnis.* Nec enim inimicus iste homo vel vlli, vel vnquam parcit. Omni operanti bonum, & in omni

omni operatione insidiatur, vt, iacto zizanio, bonum semen corrumpat. Vnde in Euangelio nostro dicitur, quòd *superseminauit in medio tritici*, id est, vt docet sapienter S. Gregorius, aut intentionem, aut actionem, aut finem boni operis aliquo vitio contaminare studet. *Intentionem boni operis polluit: quia cum facilia ad decipiendum corda hominum viderit* (qualia sunt, quæ minus diligenter custodiuntur) *eorum desideriis curam transitorii fauoris apponit. Intentionem vitiare si nequit, actionem quasi in via corrumpit: vt vel laus humana obuians, quamuis quæsita non fuerit, tamen oblata delectet; vel zelus iustitiæ immoderatus mentem turbet*; quod ceteri non sic faciant; *vel tristitia obnubilet, vel denique immoderata lætitia ex bono opere percepta dissoluat. De qua varia hostis infestatione dixit Dauid: In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. Cum vero antiquus hostis neque in exordio intentionis ferit, neque in itinere actionis intercipit, duriores in fine laqueos tendit: vt saltem per lassitudinem fractus, & tædio perseuerandi affectus, anteacti laboris meritum perdat.* Sic sua inimicus superseminat zizania. Nec tamen propterea bene operandi fastidium quemquam capiat, quoniam iste aut ille iam à diabolo captus est. Si in diuitiis custodiendis contra latronum insidias, contra superfluos sumptus, contra futuras necessitates, mille curas impendimus; si vasa vinaria & olearia, ne vinum aut oleum vel diffluat vel acescat, tam diligenter conficimus, obstruimus, collocamus; si vestes & reliquam suppellectilem sedulò custodimus, ne à tinea lædantur, ne situ & puluere maculentur, ne humore corrumpantur: quàm est indignum, boni seminis, ad salutem & gloriam nostram æternam à Deo accepti, parem curam non habere, ne superseminato zizanio suffocetur? *Via diaboli* (ait D. Bernardus) *sunt circuitio & circumuentio. Circuit terrã, & perambulat eam, vt nos circumueniat.* Nec, si interdum cessare videtur, propterea imparati esse debemus. Qui versantur in bello, quando induciæ dantur, tunc sese muniunt, & propugnacula reficiunt. Idem nobis faciendum in conscientiæ pace. Verum quidem est, quòd *non dormit neq; dormitat, qui custodit Israel*; sed neque dormit nec dormitat, qui impugnat Israel: *An ideo dissimulandum nobis,*

Mor. lib. in Iob. lib. 1. c. 38.

Psal. 141.

Similia. 1. 2. 3.

Serm. 12. super Psal. 90. 4.

Ibi. serm. 11.

nobis, quia vndiq; subuenitur nobis? Imo propterea studiosius vigilandum. Neq; enim tam magna pro nobis in cœlo pariter & in terra sollicitudo gereretur, si non magna nobis incumbere necessitas videretur. Non tam multiplex nobis custodia, nisi ob multiplices insidias poneretur. Hæc D. Bernard. Tulit legem Solon, vt, qui sectatur otium, omnibus accusare volentibus obnoxius esset. Hanc legem Deus tulisse videtur, vt otio vacans, & circa salutem negligens, omnib. dæmonibus ad tentandum & accusandum obnoxius, & omnibus vitiis expositus sit.

Laert. lib. 1. c. 2.

4. *Vnde ergo habet Zizania?*

Iniquitatis abundantia.

LOCVS moralis contra iniquitatis abundantiã, abundante gratia Christi. Boni quippe serui magni patrisfamilias, siue Angeli, siue Sancti in hac vita, meritò demirantur, tot & tanta esse in agro Dominico zizania, quũ non nisi bonũ semen ille seminauerit. De bono semine seminato dicit Apostolus: *Vbi abũdauit delictum, superabũdauit gratia; vt sicut regnauit peccatũ in mortẽ, ita & gratia regnet per iustitiã in vitã æternã, per Iesum Christũ Dom. nostrũ.* Sed ne postea zizaniis amplius locus esset, subiũgit: *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, vt gratia abũdet?* Superseminabimus zizania, vt superabundãs gratia boni seminis magis elucescat? *Absit: Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuem⁹ in illo?* Moxque ostẽdit latè Apostolus, virtutẽ baptismi nostri illã esse, huiusq; boni seminis à Christo seminati vim & efficaciã talẽ; *vt, destructo corpore peccati, vltra nõ seruiamus peccato.* Vnde ergo tot zizania in agro Dominico? Vnde tot peccata in hominibus Christianis? Sic demiratur Esaias Propheta, postquã Dei bonitatẽ & diligentiã in vinea sua excolẽda descripsisset, dicẽs: *Quid est, quod debui vltra facere vineæ meæ, & nõ feci? An quod expectaui, vt faceret vuas, & fecit labruscas?* Sic apud Iere. *Ego plãtaui te vineã electã, omne semẽ verũ. Quomodo ergo cõuersa es mihi in prauũ vinea aliena?* Sic Christus in Euãgelio: *Aut facite arborẽ bonã; & fructus eius bonos: aut facite arborẽ malã, & fructus eius malos: Omnis quippe arbor bona* (vt alibi dicit) *facit fructus bonos.* Vnde ergo habet zizania ager Dominicus bono semine seminatus? quomodo vitis profert labruscas? quomodo arbor bona fructus malos facit? Hoc est,

Rom. 5. *Rom. 6.* *Esaias 5.* *Iere. 2.* *Matth. 12.* *Matth. 7.*

est, ꝙ Angeli, ꝙ Sancti, ꝙ pii omnes non sine stomacho
demirātur. Sic in illa Scriptura: *Laui pedes meos, & quomo-* *Cant. 5.*
do iterū coinquinabo illos? Sic adhuc Paulus: *Tūc quidem i-* *Galat. 4.*
gnorantes Deū, iis qui natura nō sunt dii, seruiebatis: nunc
aūt, cū cognoueritis Deum, imo cogniti sitis ab illo; quomodo
cōuertimini iterū ad infirma & egena elementa, quib. denuo
seruire vultis; Quæ vt ille de carnali obseruatione legaliū
dixit, ita multo fortius de carnali cōuersatione, & pecca- Peccati in
torū repetitione dici possunt. Nēpe quid demū causæ est, Christiano
cur bono semini superseminet zizanium, cur, accepta absurditas.
gratia, seruiamus peccato. Si volūtas est bona, & in Chri- 1.
sto renata semine incorruptibili, vt quid peccatū appe- *3. Reg. 18.*
tit, ꝙ haud dubiè malū est? *Vsq; quo claudicatis in vtramq;* 2.
partē? Si Dominus est Deus, sequimini illū; si Baal est Deus,
sequimini illū. Rursum si peccatū est contra Deū, & cōtra
intentionē seminatoris, qui non nisi bonum semen semi-
nauit; cur eū offendimus, à quo tot bona quotidie acci-
pimus? *Obstupescite cæli super hoc, & portæ eius desolamini*
vehementer, dicit Dominus. Duo n. mala fecit populus meus: *Ierem. 2.*
Me dereliquerūt fontē aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas
dissipatas, quæ continere non valent aquas. Bonum semen
destruxerunt, & zizania superseminarunt, vel certè super-
seminata, libenter receperunt. Præterea, si peccatum est
ipsi peccatori noxium, si zizanium agri bonitatem cor- 3.
rumpit, vnde habet zizania? *Qui enim diligit iniquitatē,*
odit animā suā. Et alia Scriptura: *Miserere animæ tuæ, pla-* *Psalm. 10.*
cens Deo. Et Ionas Propheta: *Qui custodiunt vanitates fru-* *Eccl. 30.*
stra, misericordiam suam derelinquunt. Nonne per peccatū *Iona 2.*
mors, & per mortem oēs eius comites, adiūcta & agnata 4.
omnia, pœnæ, cruciatus, miseriæ huius vitæ omnes? Por-
tò peccatū nonne toti mundo detrimentum adfert; & in
diaboli seruitutem eū redigit? Si. n. omnia propter homi-
nem creata sunt, & homini cūcta seruiūt; profectò quem-
admodū quū Deo seruit homo, cætera omnia Deo serui-
ūt, ita quū seruit diabolo per peccatum, facit, vt cætera o-
mnia diabolo seruiāt, eiusq; volūtatē faciant. Hinc apud
Paul. *totus mūdus ingemiscit, quia vanitati seruit*; & apud *Rom. 8.*
Petr. *igne cremandus est*, quia vanitatis instrumentū fuit, *2. Pet. 3.*
quia tot zizania protulit. Iam verò si peccatum nos infer- 5.
no addicit, vt in pœnis æternis dæmonū socii simus; quæ

Rom. 7. dementia, quod tot zizania sumus? Hoc est enim, quod
In exposit. Paulus dicit: *Venundari sub peccato*, quia (vt Augustinus
eius loci. exponit) *Vnusquisque peccando animam suam diabolo*
Hom. 28. in *vendit, accepto tanquam precio dulcedine temporalis volu-*
epist. ad *ptatis.* Sic Chrysostomus peccatum *voluntarium quendã*
Rom. *dæmonem & spontaneam insaniam* vocat. Hic accedit,
6. quòd ipsi rationi & lumini naturali omne peccatum ad-
uersatur. Omnia ingenia humana illud condemnant.
Vnde ergo tot zizania? cur sic contra naturam ascendit
7. impetus fluminis? Iam totum Euangelium, & tota pro-
Rom. 8. fessio Christiana quid aliud clamat, docet, profitetur, quã
Ephes. 6. contra peccatum? vt *non regnet amplius peccatum in mor-*
1. Cor. 5. *tali corpore nostro*; vt *sicut filii lucis ambulemus*; vt *expurga-*
Ephes. 4. *to veteri fermento, simus noua conspersio, sicut sumus azymi*,
vt *exuentes veterem hominem, induamus nouum, qui se-*
cundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis;
vt, retento bono semine, fructificemus in vitam æternã.
Vnde ergo habet zizania ager Dominicus? Postremò,
8. cur incarnatus est Filius Dei, cur tanta docuit, fecit, pas-
sus est? Nonne *vt dissolueret opera diaboli*, quæ sunt pec-
1. Pet. 4. cata? Nonne *vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mun-*
daret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operũ?
Tit. 2. Nonne *vt iam non desideriis hominum, sed voluntati Dei,*
quod reliquum est, viuamus tempori? Nonne nunc qui
peccato seruiunt, *crucifigunt iterum in semetipsis Filium*
Dei, sanguinem testamenti pollutum ducunt, Spiritui gratiæ
contumeliam faciunt? vnde ergo zizania, vnde tanta ini-
quitatis abundantia? Adeò certè nunc corruptus est po-
Simile. pulus Christianus, vt quemadmodum tempore pestis nõ
eos, qui moriuntur, sed eos, qui supersunt, admiramur; sic
hodiè non eos, qui peccant & flagitiosè viuunt, sed ho-
nestos, pudicos, veraces, misericordes, deuotos, quasi mi-
raculum aliquod, quod tantę corruptionis immunes fue-
rint, miramur. Arguit hic locus, & vehementissimè ar-
guit hominum Christianorum negligentiam, ingratitu-
dinem, extremam impietatem; & contra peccati turpi-
tudinem iustè exaggerandam, plurimum
valet.

5. Inimi-

5. *Inimicus homo hoc fecit.*

LOCVS moralis contra generis nostri, & salutis humanæ hostem capitalem diabolum. Hic est inimicus ille homo, non quia homo, sed quia homini inimicus est. Inimicus homo vocatur, vel quia id facit, quod inimicus homo homini facere consueuit, cum quo simultatem exercet; vel quia hominis inimicus & iuratus hostis est. Ille enim est, qui ad tantam absurditatem & ingratitudinem credentes in Christum adducit, vt ne quicquam accepto bono semine, sua tamen zizania eos admittere persuadeat. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates; aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus.* Quare ibi nos armat Apostolus contra inimicum hunc hominem, ne eius zizania in corde nostro locum accipiant. *Induite*, inquit, *armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli.* Moxque hanc armaturam describit: *State succincti lumbos vestros in veritate.* Primùm enim hostis vnicus superandus est, carnis luxuria castitatis studio comprimenda: non fictè, nec simulatè, sed sincerissimè. *Et induti loricam iustitiæ.* Vincendo illicitas cupiditates rerum temporalium. Nam vt iustitia suum cuique tribuens, omnes quasi virtutes complectitur, sic lorica totum corpus tegit. *Et calceati pedes in præparationem Euangelii pacis:* id est, vitiosis affectibus, & superflua cura rerum temporalium depositis: *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere.* Sic Petrus: *Cui resistite fortes in fide:* quod quale sit, supra explicuimus. *Et galeam salutis assumite;* quæ est spes firma, tam de præsenti gratia ad auxilium, quàm de futura gloria ad præmium: *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei:* exemplo Christi, qui sic diabolum in deserto prostrauit: *per omnem orationem & obseruationem, orantes omni tempore in spiritu.* Est enim oratio fortissima armatura, vt supra diximus: *Et in ipso vigilantes omni instantia.* Ne videlicet dormientes & negligentes nos opprimat, vt paulo superius dictum est satis. Habemus hic ergo octo armorum genera, quibus facilè

Marginalia (in order down the right margin): Diabolus hostis capitalis. — *Ephes. 6.* — Armatura contra hostem Diabolum. — 1. — 2. — 3. — 4. — *Dom. 4. post Epiph. text. 2.* — 5. — 6. — 7. — 8.

diabolum ſuperamus. Succinctos caſtitate lumbos; loricam iuſtitiæ; calceatos pedes; ſcutum fidei; galeam ſpei; gladium Spiritus; orationem; & vigilantiam. Non enim ſua virtute, ſed noſtra ignauia inimicus homo ſuperſeminat zizania. Sic Iacobus: *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.* Si quis ab aduerſario in ius vocaretur cum diſcrimine non fortunarum tantùm, ſed & capitis; qui tamen aduerſarius nullas vires haberet, ſed talis eſſet, vt ſolùm fortiter ſe illi opponendo, & litem conteſtando, quilibet vinceret: quis tam demens aut ignauus eſſet, vt ſeſe non opponeret, litemq; ſtrenuè conteſtaretur, ad omnia ſe reſponſurum paratum oſtendens? Quis tam ignauus, vt talem aduerſarium timeat, vel ab eo ſe vinci patiatur? At diabolus talis aduerſarius eſt. Per ſuas ſuggeſtiones & tentationes, in diſcrimen ſalutis æternæ nos vocat. Sed ſola fide, id eſt, ſola oratione fidei Deum inuocando, & hoc modo ei reſiſtendo, in fugam coniicimus. Nec oratione tantùm fidei, ſed & ſigno fidei, ſigno crucis Dominicæ, adeoque ſola nominis Ieſu inuocatione fugatur. Sic D. Antonius, maximus ille & ſanctiſſimus Eremita, ſæpius rem expertus, dicere, ac ſuos docere ſolitus erat, vt in vita eius ſcribit author grauiſſimus S. Athanaſius: *Ad primum*, inquit, *ſignum Crucis dæmones euaneſcunt. Ridendi potius ſunt, quàm timendi. Cum enim ſint debiles, minantur cuncta, nec faciunt; Adueniente enim Chriſto, omne penitus diaboli robur elanguit, & calcaneo Chriſtianorum ſubſtratus gemit.* Hæc magnus ille Antonius iuxta Scripturas. Quod enim in Euangelio Chriſtus dixit: *Vidi Satanam ſicut fulgur cadentem de cælo*; & quod Ioannes in Apocalypſi dicit, *Satanam ad mille annos alligatum fuiſſe*, hæc Antonii verba confirmant. Sed multo apertius quod D. Ioannes ſcripſit: *Vos ex Deo eſtis filioli, & vicistis eum,* (Antichriſtum ſcilicet) *quia maior eſt, qui in vobis eſt, quàm qui in mundo*, id eſt: Maior eſt Spiritus ſanctus in cordib. fidelium, quàm Diabolus, princeps huius mundi. Noſtra igitur ignauia vincit, & ſua zizania ſic ſuperſeminat, *vt crescente herba, in medio tritici appareant.* De virtute nominis Ieſu fideliter inuocati contra dæmones, in altero Promptuario quædam protulimus. Propter orationem fidei, propter ſignum fidei, propter inuocationem nominis Ie-

Margin notes: Diabolus noſtra ignauia vincit. — *Iacob. 4.* — *Simile.* — Diaboli victoria facilis. — *S. Anton.* — *Luc. 10.* — *Apocal. 20.* — *1. Ioan. 4.* — *In feſto Circumciſionis Domini.*

nis Iesu in fide, dixit Petrus de diabolo quærente quem deuoret: *Cui resistite fortes in fide.* Neminem enim, nisi trepidantem, & de Dei auxilio parum fidentem, diabolus opprimit. Sic S. Antonius in hoc certaminis genere exercitatissimus: *Si quod*, inquit, *in pectoribus nostris mala mentis & pauoris semen inuenerint dæmones* (quod per signa exteriora deprehendunt) *mox quasi latrones, vni deserta obtinent loca, cæptos cumulant timores, crudeliter imminentes infelicem vexant animum. Sin autem alacres fuerimus in Domino, & futurorum bonorum nos cupido succenderit, si semper omnia manibus Dei committimus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere.* Hæc ille. Nostra igitur culpa, ignauia & timiditate nostra fit, vt sua in nobis zizania seminet diabolus. Mirabile est, quod Petrus Ananiæ dixit: *Cur tentauit Satanas cor tuum mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri?* Non enim dicit: Quomodo te à Satana superari passus es; sed: *Cur tentauit Satanas cor tuum?* hoc est, quã illi ansam præbuisti, vt te tentaret, atque ita prosterneret. Ostendit nostra ignauia fieri, non solùm quod superamur, sed etiam q tentamur à Satana. Etsi enim etiam optimos & fortissimos tentat Satan, tamen plurimas à nobis victorias reportat, quia occasiones ei præbuimus. Sic Iudæos grauiter taxat Ierem. *Quid dices, quum visitauerit te?* scilicet hostis, Ab aquilone. *Tu enim docuisti eos aduersum te, & erudisti in caput tuum. Nunquid non dolores apprehendent te quasi mulierem parturientem?* Idem de plerisq; hodie nostrum dici potest. Nosmetipsi diabolum docemus, quanam nos via aggrediatur, quia somnolenti & negligentes, quia pauidi & diffidentes, quia cupidi & carnales sumus. In Ezechiele dicitur de quatuor illis animalibus, *quod totum corpus oculis plenum, in circuitu ipsorum quatuor erat*, in quo maxima vigilantia aduersus Satanæ importunitatem docetur. Sed fit in nobis, quod in auiculis, quæ auidè in prædam dum currunt, laqueo capiuntur, non videntes retia. Apposite Propheta: *Onager assuetus in sollicitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui: nullus auertet eum.* Sic enim currit ad fœminę vocem, vbi eam rudentem audiuit, vt insequentiũ nec venabula, nec insidias vel attendat, vel curet. Ita fit, vt nostræ cupiditates, diaboli

1. Pet. 5.

Athanasius in vita S. Antonii.

Actor. 5.

Ierem. 13.

Ezech. 1.

Simile.

Ierem. 2.

insidiis non exponant, & retibus illaqueent: qui ad omnem rei benè gerendæ occasionem intentissimus est: vbi verò sobrios nos & circumspectos aduertit, aggredi non audet. Rectissimè monet sapiens: *Si spiritus potestatem habentis* (id est, diaboli) *ascenderit super te, locũ tuum ne dimiseris*; id est, sta fortis in fide: *quia curatio faciet cessare peccata maxima*; id est, tempestiua attentio principiis tentationum occurrens, seruabit te à grauissimis peccatis, quæ facilè incurres, si primis aduersarii suggestionibus aditum præbes. Vinci & fugari diabolũ prompta & forti fide vno exemplo docebitur. Cum monachus quidam ex primis S. Nortberti Præmonstratensium monachorum Patris sanctissimi discipulis, cui multum insidiabatur diabolus, se modicæ fidei tandem agnoscens, seque ipsum reprehendens, fiduciam sumpsisset, & solus pro singulari quadam necessitate claustrum exiisset, astitit dæmon coram eo terribilis valde, hominis effigie assumpta, & aspectu nigerrimo incedens, & quasi ipsum esset in aerem delaturus, minas intentans. Ille autem fidei collectis viribus, & vigore animi assumpto, intra se dicebat: Quamdiu hæc importunissimi inimici figmenta & phantasias patiar? Surgens igitur, apprehendere eũ voluit; sed dæmon statim in fugam versus est, quem & ille insequitur, donec disparerét. Hac animi virtute; serpentis illusione deuicta, nullum postea eius timorem passus est. Sicut in hac externa, sic in spirituali pugna fide fugatur inimicus homo. De quo in aliis Euangeliis plura dicendi locus dabitur.

Eccl. 10.

Exemplũ. In Vita S. Nortberti, c. 38. apud Surium to. 3. pag. 537.

In Domin. 1. Quadr. tex. 3. Domin. 3. Quadr. tex. 1.

6. *Serui autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea?*

Zelus iustorum contra peccata.

LOCVS moralis de zelo iustorum contra peccata. Tam enim indignum videtur iustis & sanctis, Deumque amantibus, in tanta gratiæ abundantia, à tali aduersario, tam sæpè, tam grauiter, vinci homines; tot zizania, tot scandala, tot peccata in agro Dominico, in Ecclesia militante conspici; vt propter Dei gloriam, propter zelum domus Dei, propter iustitiæ dilectionem, hæc omnia primo quoque tempore tolli cupiant.

cupiant, nec messem expectari; sed vbi primum enascuntur, vel enata appareant, statim eradicari & colligi velint; ad quod suum ministerium libentissimè offerunt atque promptissimè. Aiunt enim: *Vis imus?* non aiunt, ibimus, eo quod absque mora confestim tolli zizania desiderent. Hæc est enim in scripturis vox iustorum: *Zelus domus tua comedit me, & opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt super me.* Iniuriam quippe Deo factam, sibi ipsi fieri vir iustus existimat; imò multo magis de domo, & honore Dei violatis torquetur, quam de sua quacumque accepta iniuria; Sic in conseruum illum crudelem, qui, omnium debitorum accepta à domino remissione, suo conseruo remittere noluit, cæteri conserui videntes, *contristati valde narrauerunt domino omnia, quæ facta sunt.* Sic Dauid: *Vidi prauaricantes, & tabescebam: quia eloquia tua non custodierunt.* Talis erat maximus ille Esaias, qui, quum propter zelum domus Dei videns suo tempore omnia plena zizanijs persequutionem passus, in speluncam fugeret, atque à Deo rogaretur, quid illic rerum ageret, respondit; *zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum domini filij Israel, &c.* Talis erat Apostolus Paulus, sic ad Galatas scribens: *Qui conturbat vos, portabit iudicium, quicunque est ille*: & paulò post, *Vtinam abscindantur, qui vos conturbant.* Sed ad Corinthios multo vehementius & verbo, & opere, hunc zelum ostendit, *Omnino*, inquit, *auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat.* Hæc ad delinquentem. Nam ad tolerantes, & dissimulantes: *Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis; vt tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit.* Reprehendit eos, quod nihil commoti, nullo dolore, nullo zelo, tacti fuerint, vt è medio illorum tolleretur zizanium. Nunc ergo ad opus venit. *Ego absens corpore, præsens spiritu, iudicaui vt præsens, tradere huiusmodi hominem sathanæ, &c.* Moxque redit ad illorum negligentiam & teporem reprehendendum. *Non est bona gloriatio vestra, nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum,* & cætera. quasi dicens, quia pauca zizania totum triticum corrumpunt; eradicate zizania de medio tritici. Eodem zelo & D. Petrus Ananiam & Saphiram,

Psal. 68.
Matth. 18.
Psal. 118.
Exempla.
3. Reg. 19.
Galat. 5.
1. Cor. 5.

Act. 5. & 7. phiram, mentientes Spiritui sancto, è medio tollit: Simonem magum, sacrilegium perpetrantem confestim excommunicat. *Non est tibi pars neque sors in sermone isto. Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Hic zelus honoris Dei res est vt per se sanctissima, sic Deo gratissima. Et quamuis hanc seruorum voluntatem Deus exequi noluit, quia quasi generalem zizaniorum eradicationem expetebant, quam propter causas, quas mox dicemus, concedere noluit; tamen eorum zelum non reprehendit, sed suo tempore, quod cupiunt, futurum docet. Huiusmodi zelus si singulorum esset, non sic abundarent zizania. Nam & ideo hodie innumeri zizania fiunt, quia vel in honore sunt peccata, vt ambitio, auaritia, calliditas; vel à nemine fere reprehenduntur vt cætera omnia. Sed sapienter Solon, *interrogatus quanam ratione nullum in Vrbe scelus perpetraretur, respondit: Si tam indignarentur illi quibus non est facta iniuria, quam quibus facta est.* Sic & Timon ille μισάνθρωπος dictus, rogatus cur sic homines odisset, *improbos* inquit, *odi, quia improbi sunt: probos verò, quia improbos non oderunt.* Nec multo aliter Propheta tribui Iuda vitio dicit, quod ablatis in captiuitatem decem tribubus, fratrum suorum tam miserabili ruina, & horrendis sceleribus, quæ in causa erant, nihil tangebantur. *Væ*, inquit, *illis qui nihil patiebantur super contritione Ioseph.* Est quippe huiusmodi zelus & reuerentiæ erga Deum & amoris erga proximum, & iusti odij contra peccatum, illustre argumentum.

Apophthegma. Stob. ser. 41.

Apophthegma. Maximus serm. 6.

Amos 6.

7. Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis & triticum.

Malorum toleratio, vt emendentur.

LOcvs moralis de admirabili Dei bonitate & longanimitate in tolerandis malis, vt fiant boni. Idcirco enim non vult bonus Dominus zizania colligi quam primùm apparent in agro, vt ipsis zizanijs tempus pœnitendi concedat, quo fiant triticum: *Ne fortè*, inquit, *eradicetis & triticum*, id est, futuros triticum. Sic Paulus bonam terram, quæ triticum profert, à Deo statim benedici docet, malum verò serius male-

maledici. *Terra ſæpe venientem ſuper ſe bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo*; confeſtim ſcilicet, & in præſenti; *proferens autem ſpinas ac tribulos reprobata eſt, ac maledicto proxima*; id eſt, non ſtatim maledicitur, ſed ſuo tempore maledicetur. Hanc Dei bonitatem mirificè exaggerat Paulus alio in loco: *Deus*, inquit, *ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum* (Hæc ſunt zizania in agro) *vt oſtẽderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam*. Docet Deum ſuſtinere vaſa iræ formaliter talia, & apta quidem in interitũ, vt fiant vaſa miſericordię. Vnde alio in loco, quum dixiſſet, *quædam eſſe vaſa in contumeliam*, addit: *Si quis autem ſe emundauerit ab iſtis* (ſcilicet vaſis in contumeliam) *erit vas in honorem ſanctificatũ, & vtile Domino*. Tolerat ergo vaſa iræ & zizania ad tempus talia, vt fiant triticũ & vaſa miſericordiæ in æternum. Quare & ſuum Timotheũ Paulus, vt hanc Dei bonitatem imitetur, eodem in loco docet. *Seruum Domini*, inquit, *oportet cum modeſtia corripere eos qui reſiſtunt veritati: ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur*. Ecce iſta erãt zizania ab inimico homine ſeminata, & eis laqueis implicata: ſed non eradicantur ſtatim, vt tempus reſipiſcendi habeant. Hac de re tota ſic ſapienter ſcribit S. Auguſt. *Omnis malus aut ideo viuit vt corrigatur, aut ideo vt per illum bonus exerceatur. Vtinam ergo, qui nos modò exercent, conuertantur, & nobiſcum exerceantur. Tamen quam diu ita ſunt vt exerceant, non eos oderimus: quia in eo quod malus eſt quis eorum, vtrum in finem perſeueraturus ſit, ignoramus: & plerumque, quum tibi videris odiſſe inimicum, fratrem odiſti, & neſcis*. Dei ergo bonitatem imitari docemur, qui *ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos*. Sed hoc in loco admirabilis Dei bonitas, qua peccatores tam diu tolerat, altè conſideranda eſt. Saulum perſequentem ſi ſtatim Deus eradicaſſet, Paulum prædicantem non haberemus. Propterea in ſeipſo hanc admirabilem bonitatẽ ſedulò prædicat: *Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quod Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere: quorum primus ego ſum. Sed ideo miſericordiã conſequutus ſum,*

Hebr. 6. — *Rom. 9.* — *2. Tim. 2.* — *Ibidem.* — *Enar. in Pſal. 54.* — *Luc. 6.* — Dei bonitas in malis tolerandis. — *1. Tim. 1.*

Vt in

Vt in me primò ostenderet Christus Iesus omnem patientiam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in vitam æternam. Sed dicit exemplum diuinæ patientiæ, qua non vult statim eradicari zizania, ad nostram informationem: vt & in nobis singuli similem Dei patientiam admiremur; & incessanter de hoc singulari beneficio gratias agamus, quod millies nos barathro proximos, viuere tamen, & pœnitentiæ tempus sustinuerit. *Ha sunt diuitiæ bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis; quoniam benignitas Dei ad pænitentiam nos adducit.* De hac pulchrè Chrysostomus: *Nos homines multo tempore ædificamus, vno die distribuimus. Deus contra. Cum struit, velociter struit; quum destruit, tarde destruit. Illud potentiæ, bonitatis istud, potentiæ excellentia velox, mulcta de bonitate tarda. Sex diebus cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt, creauit. Vt vnam vrbem Hiericho destrueret, septem diebus eam non circuiuit.* Dauid peccantem, adulterium atque homicidium patrantem, multis diebus tolerauit; pœnitentem vno verbo restaurauit. De hac Dei patientia, quæ in peruersis Iudæis maximè enituit, Propheta. *Toto die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi.* Et alibi: *Sabbatha vestra facta sunt mihi molesta. Laboraui sustinens.* qui videlicet tam diu & frustra eos ad pœnitentiam expectauerat. In Euangelio quoque *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* Paucos Deus punit, vt innumeros sanet. Tormenta paucorum, exempla sunt omnium. Sic parcit zizanijs, vt fiant bonum triticum.

Rom. 2. — *Homil. 5. de pœnitent.* — *Esa. 65.* — *Idem 1.* — *Luca 13.*

8. *Sinite vtraq; crescere vsq; ad messem.*

Mali tolerantur propter bonos.

LOCVS moràlis de alia Dei benignitate, eaque duplici, qua & propter bonos sustinet in mundo malos, & in medio malorum conseruat bonos. Has enim duas ob causas vtraque simul crescunt, simul proueniunt, tam zizania, quam bonum triticum. Nam quod ad prius attinet, iam dudum mala zizania de mundo eradicata fuissent, nisi vel propter bonos Deus illis parceret ad vtilitatem bonorum eos in mundo esse permitteret. Si in Sodoma & Gomorrha decem fuissent iusti inuen-

Genes. 18.

innocentes, illis ciuitatibus ad Abrahæ preces pepercisset Deus. Quot ibi zizania stetissent, si vel manipulus tritici in agro creuisset? Nam & sic agricola, vbi parum aut nihil tritici est, sed omnia zizanijs plena sunt, omnia in fasciculos colligit & comburit. Sed & ciuitati Segor propter vnum Loth iustum pepercerant Angeli. Hoc respectu bonus Rex Ioas, decumbente ad mortem Eliseo Propheta, flens dicebat: *Pater mi, pater mi, currus & auriga Israel.* Aurigam vocat, quia suo sancto exemplo atq; doctrina totum Israelem ducebat. Currum vocat, quia virtute sua, crebrisque orationibus populum sustinebat, ne Deus illos propter peccata ipsorum perderet. Hoc sensu in veteri Lege dicuntur *sacerdotes templi comedere peccata populi:* quia stante sacerdotio, & iugi sacrificio, Deus illi populo semper aderat, & vtcunque aliter peccantem tolerabat, suæque gratiæ beneficijs prosequebatur. Quemadmodum paterfamilias, quum famuli eius aliquod scelus perpetrarint, quod supplicio dignum sit, si quis fortè vir nobilis, cui reuerentia debeatur, superueniat, non eos punit, sed iubet gratias agere circumstantibus; prædicens tamen fore, vt, vbi eos solos comprehenderit absque patronis, tunc pœnas illi dabunt: eodem modo Deus in hoc sæculo parcit malis, pœnam eorum differt: sinit ea crescere propter præsentiam iustorum, quos diligit, & quorum preces pro malis audit; in futuro autem sæculo pœnas dabunt, quando totum triticum in horreum fuerit congregatum, solaque remanserint zizania, nec vllæ iustorum preces iuuabunt, vt in alio quodam Euangelio ex Scripturis ostendimus. Sic apud Ieremiam, *Circuite* (ait Dominus) *vias Hierusalem, & aspicite, & considerate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, & quærentem fidem, & propitius ero ei,* id est, Hierusalem ciuitati. Sic & apud Ezechielem; *Quæsiui de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni.* Sic videlicet & ante captiuitatem Babylonicam, vt ciuitatem Hierusalem seruaret, & in ipsa captiuitate, vt terram populo suo redderet, quæsiuit Deus paucos iustos: quæsiuit triticum, vt seruaret zizania. Nonne totum populum in deserto, factum zizania, disperdere Deus voluit,

Gen. 19.
4. Reg. 13.
Osea 4.
Simile.
Domin. 1. Aduent. text. 1.
Ierem. 5.
Ezech. 22.
Exod. 32.

voluit, nisi vnicum tritici granum Moyses obstitisset, suaque oratione Dei iram placasset? Tanti valet, vt vtraque sinantur crescere. Ex quo loco & illud salubriter obseruare concionator poterit, quanto in errore illi versentur, qui propter multitudinem peccantium leuius se à Deo castigandos, vel etiam non castigandos putant; ideoque id maximè satagunt, vt, in quo illi peccant, in eo ab vniuersis peccetur, quasi peccatum quanto generalius, tanto leuius esset, & venia dignius. Contra enim se res habet: & si sic multitudo peccantium crescat, sic zizania multiplicentur, vt omnes mali fiant; absque vllo dubio celerrimè omnes sint perituri cum Sodoma, Gomorrha, & Hierusalem; quum nulli simul boni crescant, propter quos soluentur, alius quoque populi error grauis ex hoc loco taxari potest; quo improbi homines, & licenter vitam agere cupientes, à suo consortio, domicilio, ciuitate, viros bonos & Deo gratos longissimè abarcere student. Contra enim si saperent, id maximè satagere deberent, vt, etsi improbi ipsi sint, nec virtutis callem carpere ipsis libeat, alios tamen ad se pios, religiosos, ac sanctos viros habeant, in quorum certè gratiam & fauorem loco & domicilio illorum parcat Deus, & temporales saltem has pœnas ab illorum capitibus depellat. Crescit quippe cum zizanijs triticum, vt propter triticum non eradicentur zizania, ne vna ambos pœna inuoluat.

Peccatium multitudo aggrauat.

Bonorum cohabitatio malis vtilis.

Rursum crescunt vtraque simul, zizania cum tritico, etiam vsque ad messem, & consummationem sæculi, ad bonum, & vtilitatem ipsius tritici, & propter filios regni: idque partim vt exerceantur à malis, partim vt eorum numerus compleatur. *Omnis enim malus* (vt ex Augustino paulo suprà ostendimus) *ideo viuit in mundo, vel vt corrigatur*, (de quo prius dictum est) *vel vt per eum bonus exerceatur*, quod huic loco proprium est. Nempe (vt ibidem adiecit Augustinus) *quum iubeat nos Dominus inimicos diligere, sublatis inimicis*, id est, malis hominibus, *quomodo in hoc præcepto exerceamur?* Sed & pleraque charitatis ac misericordiæ, omnia certè fortitudinis & patientiæ officia; sublatis è mundo malis, cessabunt.

Mali ad vtilitatem bonorum tolerantur.

Enarr. in Psal. 54.

fabunt. Dicit Deus de veteri populo: *Ego non delebo Gentes quas dimisit Iosue, & mortuus est, vt in ipsis experiar Israel, vtrum custodiant viam Domini, & ambulent in ea.* Sic in Ecclesia noui populi sinuntur zizania crescere, & multiplicari, & prosperare cum tritico, vt experiatur nos Deus in illis, vtrum custodiamus viam Domini. Impiorum enim maledicta, iniuriæ, rapinæ, probant & experiuntur patientiam bonorum; inuidia, odium; detractio, charitatem. Hoc quoque exercitium quod à malis hominibus patiuntur boni, acerbius plerumque est, quam quod à dæmonibus patiuntur. Vnde hæ iusti voces: *Eripe me Domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me.* Et causam subiungit: *Qui cogitauerunt iniquitates in corde, tota die constituebant prælia. Acuerunt linguas suas sicut serpentes, venenum aspidum sub labijs eorum.* Ad exercitium itaque & maiorem gloriam bonorum tolerantur mali. Nec ad maiorem gloriam tantùm, sed & ad maximam & necessariam vtilitatem. Torpet enim absq; certamine virtus, & peius vacat quam occupatur. Quum cibus in stomachum descendit, calor naturalis quasi pugnam contra eum instituit, donec in suam substantiam eum conuerterit: sed hac pugna alitur stomachus, totumq; corpus. Vbi verò stomachus vacuus est, contra seipsum pugnat ille calor: planeq; seipsum absumeret, nisi identidem nouo alimento subministrato exerceretur. Eodem prorsus modo externis tentationibus exercetur piorum animus, quasique alitur & impinguatur præclarissimis virtutibus: quibus si careat, sibi ipsi tentatio erit, suis seipsum cogitationibus affliget, & vel vanæ gloriæ, vel inuidiæ, vel etiam peruersæ libidinis iaculis otiosus ferietur. Sed & extra tentationem à rebus externis, vel periculosa securitas, vel præsumptio bonos incautè inuadet. Nam sicut naues in mari pacato & sereno magis periclitantur, quam orta tempestate; quia plura sunt contra tempestatem remedia hominum industria inuenta, quàm contra tranquillitatem & mollitiem maris, quæ solis ventis, qui in nostra potestate non sunt, curatur: sic omnino animus iusti & timentis Deum, tutior est in tentatione, quam in alta & longa pace, quia contra tentationes multa sunt remedia, & diligenter à iusto adhi-

Iud. 2.

Psal. 139.

De contēp. mūdi par. 3. cap. 34.

Simile.

Simile.

adhibentur. Extra tentationem verò sine maxima vigilantia, & perpetuo flante diuini Spiritus aura, assiduè periclitamur, ne vel torpor opprimat, vel securitas diabolo exponat, vel præsumptio præcipitet, vel inuidia pungat, vel vanitas dissipet. Propter maximam igitur bonorum vtilitatem & exercitium necessarium sinuntur vtraque simul crescere, mali cum bonis, zizania cum tritico. Porrò vt numerus electorum compleatur, tolerari in agro Dominico zizania, & vt vtraque simul crescant permitti, illa Scriptura docet, vt clamantibus ad Deum iustis, *Vsquequo Domine sanctus & verax non iudicas & vindicas sanguinem nostrum de ijs qui habitant in terra?* (hoc enim erat eradicare zizania ex agro Dominico huius militantis Ecclesiæ) *dictum est illis, vt requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conserui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut illi.* Sic Paulus ab improbis & malis hominibus afflictus, se hoc respectu omnia libenti animo sustinere scribit. *In quo* (Euangelio) *laboro vsque ad vincula, quasi malè operans. Sed verbum Dei non est alligatum. Ideo omnia sustineo propter electos, & vt ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu cum gloria cœlesti.* Hoc est quod sanctus Hilarius scripsit, *Longam Dei patientiam in tolerandis impijs, in profectum humanæ salutis extendi.* Hoc denique finis parabolæ perspicuè docet, vbi dicit Saluator, se *messis tempore dicturum messoribus* (id est, Angelis, & diuinæ iustitiæ ministris) *vt zizania colligant in fasciculos, bonum autem triticum congregent in horreum suum.* In eum igitur finem crescere sinuntur, vt plenum sit triticum in horrea congregandum. Atque hæc de priori Dei benignitate admirabili, qua propter bonos sustinet in mundo malos, siue ex parte malorum, ne intereant, siue ex parte bonorum, vt vtilitatem inde capiant.

Mali tolerantur vt compleantur electi.

Apoc. 6.

2. Tim. 2.

Can. 26. in Matth.

Nunc de altera Dei benignitate, qua in medio malorum bonos conseruat, & sic sinit vtraque crescere vsque ad messem, vt tamen crescentia zizania triticum suffocare aut exsiccare non valeant (quod boni illi serui, qui eradicare zizania cupiebant, metuisse videntur) tribus verbis dicetur; si forte hanc partem tractare Concionator desideret, ad maiorem Dei gloriam, & populi fidelis

Bonos in medio malorum conseruat Deus.

fidelis amorem in Deum accendendum. *Scimus* (ait Apostolus) *quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, ijs qui secundum propositum vocati sunt sancti.* Docet, sic Deum in medio malorum conseruare bonos, vt malorum commixtio etiam in bonum ipsis cooperetur; & quod in perniciem futurum videbatur, in salutem fiat. Sic Dauid Propheta: *Maledicent, & tu benedices. Qui insurgunt in me, confundantur: seruus autem tuus lætabitur.* Exemplum in Balaam homine impio, sed Propheta, à Rege Balac, hoste Iudæorum, ad maledicendum illis vocato. *Veni* (inquit Rex ad Balaam) *& maledic Iacob: propera, & detestare Israel.* Cui Balaam: *Quomodo maledicam, cui benedixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur?* Quumque statim verba benedictionis plena protulisset, ait illi Rex impius: *Vt malediceres inimicis meis vocaui te, & tu è contrario benedicis eis.* Exemplum in fratribus Ioseph, qui, vt frustrarent somnia eius, ex odio & inuidia vendiderunt eum Ismaelitis in Ægyptum. Sed hoc totum in gloriam Ioseph, atque in ipsorum fratrum consolationem versum fuit. *Pro salute vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum* (ait illis Ioseph) *vt reseruemini super terram. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum.* De hoc genere dixit Salomon: *Vir impius procaciter obfirmat vultum suum* (vt noceat videlicet iusto) *qui autem rectus est, corrigit vitam suam*: id est, correctionis & emendationis suæ causam ex illa impij peruicacia accipit. Et rationem subiungit: *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit*: hoc est, frustra impij iustum perdere contendunt. Sicut equus in bello sessori suo, sic Dominus in tentatione iusto suo, cuius cor possidet, & quem inhabitat, certissimam salutem adfert. Hoc est quod Christus de suis ouibus dixit: *Nemo rapiet eas de manu mea:* & quod Paulus cōfidentissimè dixit; *Si Deus nobiscum, quis contra nos?* Ex hac etiam consideratione sic Dauid profitetur: *Dominus illuminatio mea & salus mea: quem timebo? Dominus protector vitæ meæ: à quo trepidabo? Dum appropiant super me nocentes, vt edant carnes meas. Qui tribulant me inimici mei ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Si consistant*

Rom. 8. — Psal. 108. — Exempl. 1. — Num. 19. — 2. — Genes. 45. — Prouerb. 21. — Ioan. 10. — Rom. 8. — Psal. 26.

aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Hoc est dicere: Crescant zizania vsq; ad messem, multiplicentur impij contra iustos (neq; enim in sua tantùm, sed & in omnium iustorum persona propheticè hoc dixit) nihil mihi ab illis timebo, quia *turris fortissima nomen Domini.* Nec per se tantùm, & per sanctissimæ gratiæ suæ auxilia vberrima, sed etiam per Angelos suos, cõtra zizaniorum corruptionem incolumes suos seruat Deus; iuxta illud Psalmistæ: *Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Ingens pollicitatio: sed quo defensore tanta protectio? Sequitur: *Quoniam Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.* Si in omnibus, ergo nusquam cadendi periculum timeas. Addit tamen ad maiorem certitudinem: *In manibus suis portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Ad quæ omnia verba diligentiùs expensa exclamat D. Bernar. *O triticum inter zizania! ô granum inter paleas! ô lilium inter spinas! Gratias ei fratres, gratias ei, & pro nobis pariter, & pro vobis agite. Pretiosum depositum nobis commiserat fructum crucis suæ, pretium sanguinis sui. Non est contentus custodia hac super muros tuos Hierusalem constituit custodes. Angelis suis mandauit de te. Mira dignatio. Quis enim, quibus, de quo, quid mandauit?* Deus Angelis, de homine, custodiam exactissimam. *Quantam tibi decet hoc verbum inferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam!* Hæc ille, & multo illic plura, quæ vide. In hoc ergo prouidus paterfamilias, & gloriam suam, & dilectionem in nos longè maximam ostendit, quod sic sinat crescere zizania cum tritico vsque ad messem, vt ipse tamen conseruet triticum in messem, nec ei nocere valeant zizania.

Prouerb. 18. — *Psal. 90.* — *Serm. 12. in Psal. 90.*

9. Colligite zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum.

Iudicium impiorum terribile. — *Mora. in Iob, libr. 9. cap. 47.*

LOCVS moralis de terribili impiorum iudicio in consummatione sæculi. Dicturus est Deus Angelis suis, vt colligant impios, & in certos fasciculos alligent, & in ignem æternum proijciant. Quod de fasciculis dicitur, sic exponit S. Gregorius: *Si nullus in supplicijs ordo seruabitur, cur comburenda zizania in fasciculos colligantur?*

gantur? Sed nimirum fasciculos ad comburendum ligare est, hos qui æternis ignibus tradendi sunt, pares paribus sociare; Vt quos similis culpa inquinat, par etiam pœna constringat; & (vt alibi scribit) superbi cum superbis, luxuriosi cum luxuriosis, auari cum auaris, fallaces cum fallacibus, inuidi cum inuidis, infideles cum infidelibus ardeant. Nempe docere Saluator vult, omnes quidem impios vnam manere ignis æterni pœnam, sed Vt in domo patris eius multa mansiones sunt ad disparem iustorum gloriam; sic in domo inferni multa supplicia erunt ad varia impiorum tormenta. Nam sicut Vno sole (ait sanctus Gregorius) omnes tangimur, nec tamen sub eo Vno ordine omnes æstuamus, quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris: sic damnatis, & Vna est gehenna quæ afficit, & tamen non Vna omnes qualitate comburit; quia quod hic agit dispar Valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum. Hæc ille. In istis quippe fasciculis illam Angeli exequentur sententiam, qua dictum est: Quantum se exaltauit, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Item illud futurum est, quod Ezechiel de vltione per Angelos facta, in visione præuidit: Vnusquisque Vas interfectionis habet in manu sua. Dictum terribile, & spectaculum terribilius, ab illis in extremo iudicio acerrimè puniri, quos in hac vita patronos & custodes salutis habuimus. Ab aliquo carnifice pœnas accipere, vt vulgate, ita minus graue est. Sed à proprio parente, aut veteri amico, publico supplicio per viam iustitiæ affici, quanto horrori, quam crudele tormentum esset? Deinde societas ipsa simul in hac vita peccantium, qui simul puniendi colligabuntur, quantæ erit confusionis? Vsurarius cum vxore, liberis, ac famulis suis, quos ex vsura aluit, in vno fasciculo: Confessarius cum ijs, quos malè absoluebat, in alio: iniquus iudex, fallax scriba, aduocatus fraudulentus, relator ac testis mendax, alium fasciculum conficient. Mox in alio medicus, chirurgus, pharmacopola, qui ægris malè ministrarunt, suum quoque fasciculum facient. Deinde meretrices, lenones, fornicarij in alio colligati ferentur: & sic de cæteris; sicut enumerat sanctus Augustinus hæc verba tractans. Porro ista colligatio in fasciculos, ostendit promiscuè omnes puniendos

Dial. lib. 4. cap. 35.

Ioan. 14.

Vbi suprà in Iob.

Apoc. 18.

Ezech. 9.

S. Aug. Ser. 30. de sanct.

secundum delicta, non secundum statum, quem in hoc
Simile. sæculo quisque tenebat. Nam vt in messe est vna spica grandis, alia parua atque humilis; sed cum messor omnes colligit ad alligandum, non apparet quæ grandior, quæ minor fuerit, nec fit delectus maiorum à minoribus; sed simul omnes paruæ & magnæ, quæ eiusdem generis sunt, colligantur; sic in illa messe postrema, quum id fiet, quod
Actor.14. Angelo in Apocalypsi præcipitur: *Mitte falcem tuam, & mete, quia venit hora vt metatur*, parui cum magnis, potentes cum mendicis, pariter colligabuntur absque vllo discrimine.
Simile. Rursum quemadmodum in scacchorum ludo, quam diu certe ludus agitur, stant suo ordine Rex, Regina mitrati, Equites, Cataphracti, milites gregarij; ac finito ludo, & mensa sublata, vbi omnes in sacculum conijciuntur, confusi iacent, & sine discrimine, Rex forte in fundo, & miles gregarius in capite: sic omnino in huius quidem vitæ theatro, personas suas splendide agunt Reges, Prælati, Nobiles, & diuites huius sæculi; sed ludo huius vitæ finito, & theatro vacuato, omnes mali simul in fasciculos colligati, in barathri saccum proijciuntur.
Æternæ pœnæ grauitas. Sed parum est sic colligari, atque confundi. Illud quam horrendum, *Colligate in fasciculos ad comburendum!* igne videlicet æterno. Zizania illa & paleæ inanes quomodo hunc ignem sustinebunt? Si non homines, sed montes Pyrenæi, vel alpes Cottiæ, vel Armeniæ altissimi, vel Olympus essent, hanc flammam sempiternam & acerrimam sustinere nequirent. Hic est
Apoc.14. ille ignis, de quo in Apocalypsi dicitur: *Cruciabuntur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & in conspectu Agni, & fumus tormentorum eorum ascendit in*
Esa.33. *sæcula sæculorum.* Hic est ille ignis, de quo Esaias dicit: *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Hic est ille
Psal.20. ignis, de quo Dauid prædicit: *Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.* Quomodo hunc talem, tantum, tam sempiternum ignem delicati peccatores sustinebunt, qui vel minimum capitis dolorem sine gemitu
Ierem.12. ferre non possunt? *Si cum peditibus currens laborasti,*
Simile. *quomodo contendere poteris cum equis?* Sed quemadmodum

dum ferrum, quando fortius & diutius igni resistit, vt calefiat, tanto iam calefactum acrius ardet, & iam ignitum, ipso igne feruentius vrit; lignum autem, quod facile ignem concipit, non ita combustum vrit: sic delicati & voluptuosi in hac vita, quanto diutius & fortius omni mortificationi restiterunt, & nihil asperum, aut durum pati vel pro Christi amore, vel pro peccatis suis voluerunt, nec famem in ieiunijs, nec frigus in orationibus, nec æstum in laboribus, aut aliquid simile; tanto ab hoc igne infernali acrius corripientur, tanto & ardebunt vehementius, & flammam sentient subtilius: quia quanto plus & fortius aliquid suo contrario resistit, tanto violentius, vbi ab eo semel victum fuerit, in suum contrarium transit. Tunc quippe fiet quod de pœnis impiorum prædixit Esaias: *Erit fortitudo vestra vt fauilla stupæ, & opus vestrum quasi scintilla: & succendetur vtrumque simul, & non erit qui extinguet.* Nihil tenuius, aut ad flammam concipiendam promptius quam stupa; sed eius fauilla nihil siccius, nihil inanius: scintilla quoque nihil leuius aut magis momentaneum. Tale quid tunc erit impiorum fortitudo, id est, gloria, robur, deliciæ. In nihilum totum redigetur, & igne tamen inextinguibili comburetur. Sic diuitis epulonis fortitudo, & tota gloria conuersa fuit in fauillam stupæ semper ardentem. Ignis autem seu flamma quam pertulit, quam intolerabilis fuerit, ex eo liquet, quod nec eius restinctionem petijt, quam æternam sciebat; nec vas aquæ, quo totum corpus ablueret, rogauit; quod impetrari non posse sciebat, sed *guttam aquæ* tantum, eamque *extremo digito Lazari intinctam, quæ refrigeret linguam suam*, implorauit. Mirabilis mutatio. Qui micas è mensa Lazaro negauit, vnam aquæ guttam ab extremo Lazari digito petit. Hic est ergo zizaniorum finis & exitus, quæ alioqui vsque ad messem bonus paterfamilias siuit crescere.

Esaia 1.

Luca 16.

Obserua autem, quod hoc totum Euangelium etiam hæreticis applicari potest, vt bonum semen sit sana doctrina; zizania hæreses quæ diabolus superseminauit, post traditam a Christo cœlestem doctrinam: & illas tolerari non simpliciter, sed quatenus periculum est eradicandi

triticeum, si & illa extirparentur. Et ita in altero Promptuario hoc Euangelium tractauimus. Neque tamen aut hic aut ibi textui Euangelico vllam vim fecimus, tum quia eiusdem loci plures esse sensus possunt, etiam literales (vt illis verbis: *Ego ero ei in Patrem, & ille mihi in Filium*, manifestissimum est; quod tam de Salomone, quam de Christo ad literam intelligitur) tum quia *filij nequam*, quos per zizania intelligi Christus exponit, vtrosq; æquè proprie significat, hæreticos & malos Christianos: tum denique, quia vtroque modo hæc verba Patres exposuerunt.

EVANGELIVM DOMINICÆ VI. POST EPIPH.

Matth. 13.

IXIT Iesus turbis parabolam hanc: simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminauit in argo suo; quod minimum quidem est omnibus seminibus. Cum autem creuerit, maius est omnibus oleribus, & fit arbor; ita vt volucres cœli veniant & habitent in ramis eius. Aliam parabolam locutus est eis: Simile est regnum cœlorum fermento quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum. Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, & sine parabolis non loquebatur eis; vt impleretur quod prædictum est per Prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum: eructabo abscondita à constitutione mundi.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Simile est regnum cœlorum grano sinapis.* De fidei virtute ita vt oportet exculta.

2. *Cùm autem creuerit, maius fit omnibus oleribus, & fit arbor; ita vt volucres cœli habitent in ramis eius.* De fidei excellentia, incremento, & affectibus.

3. Simi-

3. *Simile est regnum cælorum fermento; quod acceptum mulier abscondit in farina satis tribus; donec fermentatum est totum.* De virtute & efficacia vitæ exemplaris, & de ædificatione proximi.

1. *Simile est regnum cælorum grano sinapis.*

LOCVS moralis de fidei virtute ita vt oportet exculta. Quum enim Christus per regnum cœlorum siue cœleste (iuxta Scripturæ phrasim) intelligit hoc loco Ecclesiam suam, in qua Christus regnat, quæ legibus cœlestibus gubernatur, quæ non nisi cœlestia appetit, cuius origo de cœlo, cuius conseruatio in cœlis, cuius finis est ad cœlum tendere (propter quas causas regnum cœlorum vocatur) hæc omnia non nisi per rectam fidem, ita vt oportet bonis operibus excultam, fiunt; propterea per granum sinapis illam & significare & describere voluit. Habet quippe illa omnes sinapis proprietates, ad morum ædificationem egregiè pertinentes. Primùm enim, vt granum sinapis *in omnibus seminibus minimum est* (vt hic Christus dicit) ad oculum videlicet, & aspectui humano: sic fides Christiana, quæ videlicet rationi absurda, cupiditatibus contraria, mundo abiectissima apparet. Quare vt pauci & obscuri (*non multi nobiles, non multi potentes*) eam, ab initio amplexi sunt; sic pauci & obscuri (*infirma enim mundi, & contemptibilia elegit Deus, vt fortia confunderet*) eam vt oportet, excoluit. De hac paucitate Christus: *Putasne, quum venerit Filius hominis, inueniet fidem in terra?* Viuam scilicet, operantem, rectè, & laudabiliter bonis operib. excultam, vt D. Hieronym. & August. exponunt. Et iterum: *Nolite timere pusillus grex, quia complacitum est Patri vestro dare vobis regnum.* Non quia paucorum est Ecclesia; sed quia *multi vocati, pauci electi. Nec omnium est fides*; eorum scilic. qui eam profitentur. Multi quippe verbis aiunt, factis negant. *Qui autem dicit se nosse Deum, & mandata eius non seruat, mendax est.* Fides ergo granum sinapis est, quia plerisq; contemptibilis est, & à paucis in pretio habetur. Rursum veri fideles & pij latitudinem terrenam fugiunt, profundam humilitatem amplectuntur. *Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Vt granum

De fide excolenda.

1.

1. Cor. 1.

Luca 18.

Luc. 12.

Matth. 20.

Rom. 10.

1. Ioan. 4.

2.

Matth. 29.

sinapis esse, vtilitatem amare, vel certe non respuere, non aspernari à Deo immissam exterius, interne verò perpetuò tenere, excelsa non morari, non appetere oportet. Sed hoc granum sinapis in mentis horto consitum, & altè plantatum, firmis actis radicibus, crescit in arborem
Lucæ 18. magnam: quia *omnis qui se humiliat, exaltabitur*: & radix
3. gloriæ est humilitas; quod alias ostendimus. Præterea granum sinapis fides est, non solum quia è paruo fit magnum quid, quod etiam nuci alijsque seminibus conuenit; sed quia quum minimum quiddam sit, totam tamen suam virtutem & calorem, atq; acrimoniam interius habet, qualem nulla alia habent semina ita crescentia. Sic fidei tota virtus interior est; hominem interiorem sanat,
Actor. 15. purificat, perficit. Vnde Petrus: *Fide purificans corda eo-*
Ephes. 3. *rum*, & Paulus ait: *Christum per fidem habitare in cordibus*
Hebr. 6. *nostris*: nosq; per fidem, *ad interiora vel anima tabernaculi*
1. Cor. 2. *Dei ingredi, & profunda scrutari.* Iam verò non purificat
4. tantum cor fides: sed etiam sicut granum sinapis contritum calorem & acrimoniam confert, sic fides exercita laboribus, probata rebus arduis, persecutionibus agitata & compressa, fortius valet, nouos spiritus induit, & vim suam admirabilem exerit. Qua de re sic pulchrè D. Ambrosius, & post eum penè ad verbum S. August. *Sicut granum sinapis prima fronte specie sui est paruum, vile, despectum, non saporem præstans, non odorem circumferens, non indicans suauitatem; at vbi teri cœperit, statim odorem suum acrimonia exhibet cibum flammei saporis exhalat, & tanto feruoris calore succenditur, vt mirum sit, in tam friuolis grani tantum ignem fuisse conclusum; cuius etiam seminis cibum homines hyemis præcipuè tempore magna pro suauitate percipiunt, quatenus repellant frigora, humores egerant, viscerum interna calefaciant: sæpe etiam ex hoc capiti adhibēt medicinam, vt si quid inualidum, si quid ægrotum fuerit, sinapis igne curetur: ita & fides Christiana prima fronte videtur esse parua, vilis, & tenuis, non potentiam suam ostendens, non superbiam præferens, non gratiam subministrans, at vbi diuersis tentationibus teri cœperit, statim vigorem suum prodit, acrimoniam indicat, calorem Dominicæ credulitatis aspirat; & tanto diuini ignis ardore iactatur, vt & ipsa feruat, & participantem sibi ardere compellat.*

Serm. 1.
Serm. 21.
de Sanctis.
Sinapis virtutes fidei applicatæ.
Simile.

Et granum quidem sinapis membrorum viscera calefacit; fides autem vigor, cordium peccata comburit. Illud asperum algorem frigoris remouet: hæc delictorum diabolicum frigus expellit, acediæ torporem discutit. Sinapis iniquos humores decoquit corporum: fides autem libidinum fluenta consumit. Per illud medicina capiti procuratur, per fidem spirituale caput nostrum, quod est Christus, in suis membris sæpe refouetur. Sed & fidei iuxta comparationem sinapis sancto odore perfruimur; dicente Apostolo, Christi bonus odor sumus. Hæc illi. Porrò sicut sinapis, sic cibus est corpori conducens, vt tamen, quanto purior est, tanto maiori cum acerbitate comedatur; sic fides ita animæ cibus & alimentum est, vt, quanto viuacior illa est, tanto maiori quadam cum asperitate salutem adferat. De qua re sic iidem duo Patres citati iterum scribunt: *Sicut cum sinapis succum sumimus, vultu contristamur, fronte contrahimur, ad lachrymas prouocamur, & ipsam salubritatem corporis nostri cum quodam fletu austeritatis accipimus, illinc enim nos amaritudo exasperat; acrimonia penetrat; hinc calor ignei saporis accendit; & toto perturbati corpore, tunc magis sani efficimur, cum amplius deploramus: ita omnino, cum fidei Christianæ præcepta percipimus, contristamur animo, affligimur corpore, ad lachrymas prouocamur, & ipsam nostram salutem cum quodam fletu ac mœrore sequimur. Inde enim ieiunia nos exasperant, illinc peccatorum conscientia macerat, hinc patrimonii iactura perturbat, & toto contristati habitu, magis salutem consequimur, si amplius defleamus: secundum id, quod ait Dominus: Vos plorabitis, mundus autem gaudebit.* Hæc illi. Sed & ita per omnia grano sinapis similis fides est, vt etiam in modo sanandi eadem sit fidei ratio respectu animæ, quæ est sinapis respectu corporis, quam rem eodem in loco Patres citati his verbis explicant: *Sicut cum sinapi caput forte curandum est, iubemur abrasos capillos demere, impedimenta cutis vniuersa deponere, vt nudo corpori perfectius medicina proueniat; ita & quum anima per fidem curanda est, præcipimur substantiam à nobis seculi auferre, impedimenta auri argentiq; deponere* (quoad eorum videlicet cupiditatem, non vsum, & animi præparationem) *vt nuda & soli animæ congruentius spiritualis medicina proueniat. Quisq; enim rebus mundi & diuitiis seculi*

2. Cor. 2.

5.

Amb. ser. 2.
Aug. ser. 33.
de sanctis.
Simile.

6.
Simile.

obuolutus est (mentis suæ cogitationes & desideria in illis infixa gerens) *huic fidei medicina non proderit. Ergo quod succus sinapis in corpore, hoc fides Christiana operatur in anima.* Hæc rursum illi. Tanta & tam varia est fidei nostræ cum grano sinapis proportio & similitudo.

2. ***Cùm autem creuerit, maius fit omnibus oleribus, & fit arbor; ita vt volucres cœli habitent in ramis eius.***

Fidei incrementum, & eius effectus.

LOCVS moralis de incremento fidei, eiusque effectibus. Nam vt minimum sinapis granum sic crescit, vt sit maius ceteris oleribus, fiatque arbor, atque ea satis capax & ampla; sic secundum has tres proprietates, fides de corde puro sic in animo crescit, vt cæteras amoris intellectualis virtutes longissimè superet, vt fiat arbor bonorum operum egregiè fructifera, ac denique vt in tali fide rerum diuinarum admirabiles contemplationes & amores seraphici, veluti volucres in ramis, habitent & conquiescant. De quibus singulis aliquid dicetur. Quod ad primum attinet, fides Christiana & Euangelica, omnes humanas scientias ac disciplinas, dignitate & vtilitate, omnes virtutes intellectuales certitudine & amplitudine vincit: atque hinc fit, vt in arborem crescat, quum cæteræ in nihilum euanescant. Docet hoc Diuus Hieronymus in hæc verba: *Confer doctrinam fidei dogmatibus philosophorum, & libris eorum: & splendori eloquentiæ, & compositioni sermonum: & videbis, quanto minor sit cæteris seminibus sementis Euangelij. Sed illa cùm creuerit, nihil mordax, nihil viuidum, nihil vitale demonstrat; sed totum flaccidum marcidumq; & molliculũ ebullit in olera & in herbas, quæ citò arescunt, & corruunt. Hæc autem deprecatio, quum in anima credentis sata fuerint; crescit in arborem.* Hęc ille. Nempe omnia Socratica dogmata, & cætera philosophorum placita, scripta, plæclara dicta, vt nihil diuini Spiritus habebant, ita nisi morales quasdam & ciuiles virtutes animo audientium & legentium inserebant, nullas solidas virtutes, & verè diuinas: non humilitatem, non purum

Fides Euangelica humanis omnibus disciplinis excellentior.

In com. in Matth. c. 13.

Philosophiæ humanæ defectus.

rum mundi contemptum ob Dei amorem, non fortitudinem spiritualem, non excellentem virginitatem, non cultum & obsequium Dei purum, non orationis studium, non denique maximum charitatis charisma, quo Deum supra omnia, & proximum tanquam nosipsos in Deo diligimus. Rursum illa omnis humana Philosophia nec Deo adhærere, quem nesciebat; nec beneficia mediatoris agnoscere, quem ignorabat; nec exemplis eius commoueri, quæ non audierat; nec naturæ suæ corruptionem videre, de qua nihil legerat; nec eius remedium quærere, quod non curabat, vllo modo poterat. At fides hæc omnia docet; & docendo ingentem diuinæ sapientiæ thesaurum animo credentium recondit. *Christi doctrina* (ait Augustinus) *est granum frumenti, quia confirmat cor hominis; & est granum sinapis, quia cor hominis accendit. Granum tritici, quum de eius Resurrectione tractatur; quia Resurrectionis exemplum mentem alit, spem acuit, firmat affectum. Granum autem sinapis, eo quod amarior & acrior sit sermo de Domini Passione, amarior ad flendum, acrior ad commouendum. Itaq; quum audiuimus & legimus ieiunasse Dominum, sitisse Dominum, lachrymasse Dominum, vapulasse Dominum, dicentem Dominum sub tempore passionis, Vigilate & orate, ne intretis in tentationē velut succo amarioris sermonis increpati, voluptatum corporalium suauitates iusto dulciores temperamus.* Hęc ille. Tale granum est fides nostra, seu frumenti ad pascendū, seu sinapis ad commouendum. Cōtra, omnis humana philosophia, vel siliqua est inanis quoad doctrinam, nihil solidi nutrimenti adferens, vel cortex aridus & insipidus quoad mores, nihil acrimoniæ conferens. Tota Philosophorum theologia, physica & naturalis, quæ maxima erat apud eos doctrinæ sapientia, quia non opera hominum, vt saxa; aut poetarum figmenta, vt falsos Deos; sed opera Dei, vt cœlum, mare, terram colebant; inanis erat siliqua, de qua sic Augustin. *Hac siliqua intra dulce tectorium sonantes lapillos quatit. Non est aūt hominum, sed porcorum cibus. Tam.n. mihi statua qualibet, quàm mare vniuersum non est Deus.* Omnia quoq; morū præcepta, quasi ad extremum ornatum hominis; vt vestis aliqua, potius pertinebant, quam ad internam hominis reformationē.

Lib. 7. in Luc. c.13.

De doctrina Christ. lib. 3. c. 7.

Talia etiam sunt eorum scripta, & documenta etiam Christianorum, qui Philosophico magis quàm Christiano spiritu scribunt. Quo in genere illustre est, quod de Erasmi scriptis moralibus, vt de Enchiridio militis Christiani, de Ecclesiaste eius, aliisque similibus libellis, vir sanctissimus, & nostri temporis lumen splendidissimum, Pater Ignatius Loyola, Societatis Iesu fundator nobilissimus, grauissimè iudicauit. Quum enim vir ille spiritu diuino plenus, Erasmi Enchiridion militis Christiani studiosè perlegere cœpisset; celeriter sensit, ea lectione Spiritus feruorem in se, quasi frigida superfusa, restingui: consultoque per preces Deo, ita librum illum abiecit, vt neque in manus postea sumpserit ipse; & multo post, Generalis Societatis Præpositus creatus, omnia illius opera in Societate legi vetuerit. Quod eius grauissimum decretum, hodieque merito, & salubriter obseruatur: adeoque à Sede nunc Apostolica confirmari audio.

Erasmi libri morales damnati.

In vita eius lib. 1. c. 16.

Fides oēs intellectuales virtutes superat.

Iam verò quòd fides omnes intellectuales virtutes, omnemque scientiam certitudine superat; inde manifestum fit, quòd hæc sola sic perficit intellectum, vt faciat eum infallibiliter tendere in suum obiectum, quod est verum; ideoque caret imperfectione illa, non solùm quæ est in fide humana, sed etiam quæ est in quacunque scientia acquisita: quæ tota, quia nititur rationi humanæ non concludenti ex necessitate, fallere, & falli potest. Fidei aũt falsum nõ solũ non subest, sed iter subesse põt. Vnde longè superat fides omnem scientiam & certitudinem humanam simpliciter, id est, secundum causam suæ certitudinis. Quũ enim nitatur diuinæ veritati reuelanti tanquam medio, reddit intellectum incredibiliter certiorem quam vlla scientia, quantumcumque demonstratiua, reddere possit. Etsi enim non intelligit plenissimè, tamen assentitur firmissimè, & rei creditæ adhæret tenacissimè fides. Huc accedit, quod etiam ex parte obiecti seu eius, quod creditur, omnem humanam scientiam vehementer superat: quia supra captum & facultatem intellectus humani sunt, quæ fide Christiana creduntur; ideoque intellectus credentis, dono quodam supernaturali eleuatur, vt credat; non siquidem, vt vel illo dono, v.

no, vel voce Dei loquentis conuincatur intellectus, ac credere ex euidentia cogatur (quod certè nulla virtus esset) sed sic, vt ex illo dono libenter pareat voluntas, suumque intellectum in obedientiam fidei captiuet; atque ita credendo, excellentem virtutem exerceat, & opus diuinum faciat, iuxta illud Christi: *Hoc est opus Dei, vt credatis in eum.* Huc pertinet, quod in Canticis dicitur: *Meliora sunt vbera tua vino*, id est; ac fidei, quod ex vberibus sponsæ Ecclesiæ Christi sugitur, nec videtur, sed hauritur, atque suauiter accipitur, vt hoc matris paruulus haurit dulciter sed non videt, melius est omni vino scientiæ, cuius color & species per rationes & argumenta videtur. Sic fides, quum sit sicut granum sinapis, ita tamen crescit in animo credentis, vt cæteras omnes intellectuales virtutes, omnemque scientiam humanam, & dignitate atque vtilitate, & certitudine atque amplitudine longè superet, ideoque verè maius fiat omnibus seminibus. *Ioan.* 6. *Cant.* 1.

Nunc vt in arborem crescat, bonorum operum atque admirabilium fertilem & feracem vix opus est explicare, adeò tota passim Scriptura Euangelica & Apostolica hoc prædicat. Omnes veterum iustorum heroicas virtutes Paulus fidei tribuit, tanquam fructus arbori, aut certè radici Christus alio in loco suis dicit: *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti: Tollere, & iactare in mare, & fiet.* Nempe quum illud granum sinapis in arborem creuit, (ideò enim præmiserant Apostoli: *Domine adauge nobis fidem*) quum illa fides fortis & valida, & perfecta est. Vnde Apostolus: *Si omnem fidem habuero, ita vt montes transferam.* Qualis arbor hæc fides sit, ex fructibus eius agnosci potest. Fide diabolus superatur. *Cui resistite fortes in fide.* Eadem mundus vincitur. *Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.* Hæc est vita, seu radix vitalis totius iustitiæ. *Iustus ex fide viuit.* Hæc orationes nostras & preces perficit. *Postulet in fide, nihil hæsitans.* Hæc omnibus operibus bonis, vt verè bona sint, cooperatur. Sic de obedientia Abrahæ in immolando filio D. Iacobus: *Vides, quòd fides cooperabatur operibus illius. Sine hac*, tanquam necessaria omnium virtutum radice, *impossibile est placere Deo.* Hæc à Christo

Fides operum bonorum ferax. *Hebr.* 11. *Matth.* 17. 1. *Cor.* 13. 1. *Pet.* 5. 1. *Ioan.* 5. *Rom.* 1. *Iacob.* 1. *Iacob.* 2. *Hebr.* 11.

Marc. 5. & 10. Christo omnia sanitatum beneficia, impetrauit. *Fides tua te saluum fecit. Fiat tibi, sicut credidisti. Si potes credere omnia sunt possibilia credenti*: & multa similia. Deinde vide ex hac fidei arbore, quanti fructus pendent. (2. Pet. 1.) *Vos* (inquit Petrus) *curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia abstinentiam, in abstinentia patientiam, in patientia pietatem, in pietate amorem fraternitatis, in amore fraternitatis charitatem.* Ab ima radice ad summitatem arboris, à fundamento ad tecti culmen, à fide ad charitatem singula cōtexuit. In talem arborem crescit fides, tot virtutes profert, tot fructus adfert, quando in arborem adoleuit. Nec enim vel infirmi in fide, vel modicæ fidei, vel mortuam fidem habentes, id est, bonis operibus vacuam, huiusmodi fructus proferunt. Fides arbor est frugifera, sed (Galat. 5.) charitate formata, & quæ (vt Apostolus loquitur) *per dilectionem operatur*, quæ etiam per illam crescit & adolescit. (2. Thess. 1.) Vnde Apostolus, quum dixisset, *Quoniam supercrescit fides vestra*, subiunxit: *Et abundat charitas vniuscuiusque vestrum in inuicem*, id est, in charitatem supercrescit, sine qua prorsus arescit. Sed fides ita crescens in arborem fructiferam, protulit nobis fortissimos Christi martyres, sanctos confessores, sacratas Deo virgines, seculi contemptores, monachos; omnes denique veros Christi milites. (Exempl. In vita S. Ioannis Eleemosynarii, apud Surium tom. 1. & in historia Palladii 116.) Quo sensu sapienter Serapion Sidonius, vir magnæ sanctitatis, quum & pallio & tunica algentibus pauperibus datis, ipse nudus in frigore sederet, vlnis Euangelii codicem tenens, ac rogaretur quis eum sic nudasset, respondit; *Hoc me nudauit*; Euangelium, quod tenebat, ostendens. Propter fidem enim Euangelii, in quo tam præclaræ promissiones eleemosynis factæ leguntur, ita sese expoliauit. Atqui, vt talis in nobis fides crescat diligenter & assiduè bonis operibus excolenda est. (Simile.) Hortorum certè cultores omnem operam suam in excolenda arborum radice ponunt. Hanc aquis irrigant, fimo iniecto fouent, terram, cui innixa est, mollem reddunt. Beneficium quippe in vnam radicem, collatum in omnes arboris ramos redundat. Idem studium in fide omnium virtutum radice excolenda, fouenda, roboranda, & confirmanda, collocari debet. (Simile.) Sicut enim stoma-

stomacho refecto, cætera corporis membra vigent; ita fide aucta, quæ fundamentum est, cæteræ virtutes incrementa capiunt. Quòd si verò, neglecta hac cura, & nulla vel promissionum, vel comminationum diuinarum ratione habita, (quas fides ante oculos ponit) liberas peccato habenas damus; quæ in arborem creuerat, vix aridæ radicis locum tenebit. Etsi enim fides absque bonis operibus maneat, & vera fides sit, tamen longa & multa impietate excuti potest, penitusque arescere, & extingui. Quemadmodum enim arbores, abscissa coma, quæ a radice vitalem succum trahit, radicis beneficio rursum reuirescunt, & surculos emittunt nouos, quos etiam si euulseris, alios item atque alios subinde propagant; verùm si tu in hac contentione persistas, vt propagines omnes suppullulare incipientes euellas, ipsa demùm radix tam diu frustra nixa, omni vitali humore destituetur & arescet; sic omnino fides quæ virtutum omnium radix est, & in magnam arborem per varios virtutum fractus excrescit, si bonorum operum propagines, scelerate viuendo, pertinaciter & continuò absciderīs, arescet tandem tota, & in hæresis alicuius, aut etiam infidelitatis & atheismi crimen prolabetur. Vt ergo in arborem crescat hoc granum sinapis, omni virtutum genere fides nostra excolenda est.

Multa peccata fidem excutiunt.

Simile.

Tertia huius grani sinapis proprietas, quam in hoc Euangelio Christus designat, hæc est: *Vt volucres cæli habitent in ramis eius*, id est, vt in fide, quæ iam in arborem creuit, per diuinarum rerum varias & admirabiles contemplationes, quæ ex fidei radice diffunduntur, sublimia virtutum opera veluti volucres in ramis habitent. Rami enim huius arboris, qui fructus ex radice prouenientes portant, sunt beneficiorum & operum Dei, ac mysteriorum fidei nostræ frequentes meditationes, ex quibus proximè & immediatè multa virtutum opera crescunt & propagantur, vt in vno atque altero Euangelio iam explicatum est; sed & hic pauca adiicienda sunt. Certè in Ecclesiastico non breuiter tantùm hoc perstringitur, sed copiosè explicatur: *Beatus vir, qui in sapientia morabitur*; id est, in rerum diuinarum cognitione

Meditatio beneficiorum Dei.

Eccl. 14.

fixus

fixus hærebit, eas voluens atque reuoluens: *& qui in iu-stitia sua meditabitur*; id est, dum opus iustitiæ operatur, considerat, quo demùm modo maximè ad Dei gloriam illud operari valeat: *& qui in sensu suo cogitabat circum-spectionem Dei*, id est, qui in omni actione & cogitatione sua Deum sibi præsentem agnoscit: *qui excogitat vias il-lius* (id est, Dei mandata) *in corde suo, & in absconditis suis intelligens* (id est, intimo intellectu capiens) *vadens post illam quasi inuestigator* (venatorum more omnia sa-pientiæ latibula perscrutans & indagans) *& in viis illius consistens* (non temerè præteriens) *qui respicit per fenestras illius*, id est, externa Dei opera in creatura mundi consi-derat: *& in ianuis illius audiens*; id est, in Prophetis eius & magistris auscultans: *qui requiescit iuxta domum illius*; id est, non vagatur in vana, sed adhæret sapientiæ: *& in parietibus eius figens palum, statuet casulam suam ad manus illius*; id est, qui in sapientiæ operibus considerandis intentionem figit, ille quoque in iisdem operibus per imitationem exequendis, statum vitæ suæ constituet: *& requiescent in casula illius bona per æuum*, id est, status vitæ huiusmodi hominis, erit in æternum beatus: *& sta-tuet filios suos sub tegmine illius*; id est, protegentur à sa-pientia omnes actiones eius, quæ sunt sanctæ medita-tionis & fidei benè exercitatæ proles seu fructus: *& sub ramis eius morabitur*; id est, qui fidem meditando exercet sub sapientiæ cœlestis ramis, & variis eius consideratio-nibus, quasi in vmbra iucundissima requiescet, sicut vo-lucres cœli requiescere in arborum ramis solent. *Pro-tegetur sub regimine illius à feruore, & in gloria eius re-quiescet*, id est, qui sic in sapientia meditatur, qui fidem suam exercet, qui sic Dei opera, & in vnumquemque nostrum beneficia cogitat & recogitat, ille certè à fer-uore carnalis concupiscentiæ per istas sanctas cogita-tiones facilè protegetur, quasi qui sub tecto agit fer-uente sole, ille quoque in gloria huius sapientiæ, id est, in maxima voluptate spirituali quam ex ea percipiet prorsus requiescet, vanas seculi & carnis voluptates

Psalm.118. prorsus contemnendo. Vnde Dauid quum dixisset; *Ve-niant mihi miserationes tuæ, & veniam*; subiuxit, per quod medium id fieret: *Quia lex tua meditatio mea est.* Vides

quot

quot verbis sub perpetua quadam parabola, præsentis Euangelij parabolæ non absimili, scriptor Ecclesiasticus fidei adultæ, & in arborem magnam excrescentis exercitationem atque meditationem diligentem describit & amplificat. Sed & alio in loco verbis amplissimis sapientiæ huius cœlestis, quæ est rerum cœlestium per fidem cognitio, virtutes admirabiles & encomia prosequendo, inter cætera ait: *Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoru & gratiæ. Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis.* Comparat sapientiam cœlestem, id est, cognitionem Dei rerumque diuinarum per fidem, terebintho arbori, quæ extendit ramos suos, pulchros admodum & egregios. Terebinthus quæ in Syria & Palæstina crescit, excelsa admodum arbor est, quæ pyramidis in modum fastigio desinit, frondosa valde, & perpetuo viridis, & ita frondosa, vt pari ambitu ac latitudine frondes excrescant, nihilque inæquale cernatur: ideo rami eius honorifici & gratiosi vocantur, quia aspectum valde delectant. Tale quid est fides Christiana, quando per bonorum operum exercitium in arborem magnam excreuit. Pyramidis formam habet, & in fastigium excelsum atque acutum desinit, quia *quæ sursum sunt sapit, quæ sursum sunt quærit*, & in vnũ Deum tota cogitatione & actione tendit: frondosa est, quia operosa est, frondes & ramos habet gratia & honore plenos, quia opera eius diuinæ gratiæ opera sunt, & magni apud Deum meriti, magnæ apud homines existimationis & laudis. Sub his ramis, & bonorum operum fructibus ex fide factis, animæ sanctæ requiescant. Sub his ramis Deum contemplantur, & post contemplationem laudant; sicut volucres cœli post volatum in arborum ramis quiescunt atque cantillant. Denique sub his ramis sapientiæ diuinæ, eandem sapientiam exercent; quia ex fide in fidem quasi ex radice in frondem, ex fronde in florem, ex flore in fructum, ex modica fide in magnam, ex magna in maiorem, ex maiori fide in operum bonorum fructus progrediuntur. *Iustus enim ex fide viuit:* quia ex radice fidei opera vitæ æternæ producit; & iuxta fidei suæ præcepta, vitæ suæ rationem dirigit

Eccl. 24.

Simile.

Coloss. 3.

Hebr. 10.

atque gubernat; verborum flores per fidei professionem, operum fructus per fidei exercitium incessanter profert. Qui secus facit, nec ex fide viuit, sed mortuam fidem habet; nec fidem tenet grano sinapis similem, quæ in arborem excrescat; sed arido stipiti similem, qui in ignem mittatur. Fides nostra est lucerna nostra (*Lucerna pedibus meis verbum tuum* hoc est, verbum fidei) est fax accensa, non debet lucerna poni sub modio; non debet fax accensa abscondi. Si Rex tibi literas mitteret, in quibus te aliquid in sui ministerium facere iuberet; maximæ esset impudentię, lectis semel literis nihil amplius facere, sed sola lectione literarum contentum esse, quasi ea vna in re Regi tuo satis obsequutus esses. Tota nostra fides in Scripturis reuelata, & per Ecclesiam nobis tradita atque explicata, est quasi epistola literaria à Deo ad nos missa, in qua voluntatem suam nobis patefecit, quid in obsequium & cultum eius facere debeamus. Qui lecta hac epistola, lecta Scriptura, audita Ecclesia, credit quidem vera & bona esse, quæ Scriptura dicit, quæ Ecclesia prædicat, & Dei voluntatem sic se habere, sed interim nihil eorum facit sola sua fide illa inani & mortua contentus; ille profecto toto cœlo aberrat, totoque cœlo excidet; ille impudentissimum se, & ineptissimum ostendit. Docet ergo hæc parabola de grano sinapis, talem Christianorum fidem esse debere, vt acrimoniam & feruorem habeat, vt in arborem magnam crescat, vt frequenti meditatione exerceatur, bonisq; operibus assidue excolatur. Quare etiam contra nostri temporis hæreticos, & contra eorum solam fidem, hic locus valere potest.

Psal. 118.

Simile.

Locus contra hæreticos.

3. *Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.*

Vitæ exemplaris efficacia.

LOCVS moralis de virtute & efficacia vitæ exemplaris, seu hominis Christiani pie ac religiose Deum colentis. Nam vt in grano sinapis, fidem ac religionem Christianam in se Christus Dominus

informare voluit, sic in parabola fermenti eandem respectu proximi, & totius societatis fidelium informat. Dicit ergo, fidem Euangelicam, & verum Numinis cultum, de quibus in istis parabolis nomine regni cœlorum docet, esse fermento similem, *quod mulier acceptum abscondit in farina satis tribus*, siue in quacunque alia mensura (hanc enim mensuram nominat, quia in Palestina tunc, vt & in tota Syria moris erat, non priuatim in vnaquaque familia, aut apud diuersos pistores, panem pinsere, vt hodie vbique in hac mundi parte fieri solet, sed in publico furno totius villæ, omnes eius villæ inquilinos pariter pinsere; ideoque in qualibet coctura panum, tria sata, id est, tres modij farinæ fermentabantur, vt ex tanta massa panes fierent) donec tota massa fermentaretur: quia quemadmodum modicum illud fermentum dispersum in minutissimas partes, totique farinæ commixtum, totam massam per se insipidam fermentat, suoque sapore inficit; sic eodem plane modo fides Euangelica in vno iam aut altero fideli, opera diuini Spiritus, & Ecclesiæ ministerio (quæ hic per mulierem significari potest, quanquam in singulis sui partibus parabolam rei significatæ conuenire non est necesse) plantata, & (si reliquas parabolæ partes applicare libet) in abdito cordis & interioris hominis primum abscondita, idque & farinæ satis tribus, id est, in renouatione totius hominis, quoad corpus, quoad animam, & quoad spiritum, iuxta illud Pauli, vt *in die Domini integer spiritus vester, & anima & corpus seruetur*, postea aliis farinis insipidis, seu infidelibus, seu Christianis parum religiosis, vel communi conuersatione, vel docendi officio, communicata, & siue per doctrinam tradita, siue per pietatis exemplum commendata, & hoc modo veluti dispersa atque commixta, suum illis saporem bonum impartit, & vel ad fidem conuertit, vel in moribus & vitæ instituto corrigit ac reformat, massamque efficiunt bene sapidam, quæ igne diuini Spiritus postea concocta, & aqua salutari vel Baptismi in prima conuersione, vel lachrymarum in vitæ emendatione constipata & solidata, purus panis efficiatur, mensæ Domini apponendus. Nam & *1. Thess. 5.*

1. Reg. 21. panes propositionis, qui in veteri Testamento altari apponebantur coram Domino, idque calidi semper nec nisi à sacerdotibus comedi poterant, aut certe non nisi à mundis, veros noui Testamenti fideles & spirituales panes significant; qui Domino quotidie sistuntur, non vt comedantur, sed vt hostia in odorem suauitatis accepta Deo, calore diuini Spiritus semper accensi. Nempe quemadmodum *modicum fermentum*, si malum est non ex bona massa relictum, sed aliquo iniquo sapore infectum, *totam massam corrumpit* (vt Apostolus docuit) ideoque *à fermento*, & corrupta doctrina *Pharisæorum*, cuius traditione & commixtione sancta Dei mandata polluebant & corrumpebant, *cauere* suos Christus monuit: & vt vna praua hæretica doctrina totam fidei orthodoxæ confessionem peruertit, vnaque ouis scabiosa totum gregem inficit, *& corrumpunt bonos mores colloquia praua*; ac denique *cum peruerso peruerteris*: sic è contra modicum fermentum bonum, & ex bona massa relictum quales sunt orthodoxi & pij fideles, Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ germani filij, eiusque purissimæ massæ, quam Christus ipse fermentauit, veræ particulæ, suo sapore optimo alias farinas conspergit, vt fiant noua consperso, & massa sibi similis: quia *inter electos electus eris*. Docet igitur Christus Dominus, quod quemadmodum ipse erat fermentum optimum, in sacrosancta sua passione (vt scribit sanctus Ambrosius) *diuersis passionibus confractus, laceratus, & dissolutus, succusq; eius sanguinis pretiosi guttatim effusus, vt admixtione sui omne genus humanum solidaret, quod per diuersa antra resolutum iacebat, quasi farinarum aridarum, & insipidarum multitudo dispersa*; vt sic vigore passionis Christi in eius corpus redacti, suoque Spiritu in omnes diffuso cunctos Christianos, id est, esse faceret quod Christus est, & vt Petrus loquitur, *diuinæ consortes naturæ*: sic etiam & nos à Christo fermentati, iuxta ordinem & modulum nostrum, bonum fermentum esse debemus, ad alios fermentandos, & vel doctrinæ puritate, vel vitæ innocentia & integritate, aliis ad Christum pertrahendis, vel in Christo reformandis, instrumenta esse & media. Et quemadmodum Petrus de Christo dicit, *Ad quem accedentes*

[Margin notes: Simile. — 1. Cor. 5. — Matt. 16. — 1. Cor. 5. — Psal. 17. — Christus optimum fermentũ. — Serm. 5. — 1. Petr. 1. — Fermenta esse debemus aliis. — 1. Petr. 2.]

dentes lapidem viuum, & ipsi tanquam lapides viui superædificamini: sic etiam nos tales lapides viui esse debemus, vt qui nos accedunt, nostramque vel sanam doctrinam audiunt vel sanctam conuersationem vident, in lapides viuos & ipsi ædificentur. Nam sic de bonis Christianis dixit Paulus: *Vt sitis sine querela, & simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.* & rursum Petrus; *In quo admirantur impij, non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confessionem, blasphemantes.* Hoc sensu Christus Apostolis suis, & eorum in Ecclesia successoribus dixit. *Vos estis lux mundi. Sic luceat lux vestra corā hominibus, vt videant opera vestra bona, vt glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.* De alienis autem recte factis Deū non glorificat, nisi qui vel imitatur quod laudat, vel ad imitandum paratus est, vel certe, quod non imitatur, compungitur, suamque seu infirmitatem, seu negligentiam humiliter agnoscit atque deplorat. Qui certe vnus est fermentationis & emendationis gradus. Rursum dicit: *Vos estis sal terræ.* Nam vt carnes, sale admixto tum à putredine conseruamus, tum etiam nouo sapore condimus; sic *peccatorum condiendis & extinguendis putoribus, salem Apostolicum Dominus misit in mundum*, ait Augustinus. Id autem fiebat tum doctrina salutari, tum exemplo vitæ: Vnde Paulus: *Christi bonus odor sumus Deo in ijs qui salui fiunt; & in ijs qui pereunt; alijs quidem odor mortis in mortem, alijs odor vitæ in vitam.* Id est, vt exponit D. Hieronymus *prædicationis nostræ longe lateque spirat fragrantia.* Sed obseruandum, quare tam bonus odor vitæ Paulus fuerit, & quare sic eius prædicationis fragrantia spirauerit. Sequitur. *Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur*, id est, non suam, sed Christi gloriam in omnibus quærebat. Adulterat enim verbum Dei, qui non ex eo generationem quærit filiorum Dei, sed voluptatem tantum suam in tractando spectat, vt adulteri carnales non proles quærunt, sed voluptati tantum vacant suæ. Quia ergo Paulus bonum fermentum fuit, bonus odor, azimus sinceritatis; ideo sua doctrina tot populos fermentabat, vt ve-

Philip. 2.
1. Petr. 4.
Matt. 6.
Matt. 5.
Simile.
De ser. Domini in mōte li. 1. c. 10.
2. Cor.
Quæst. 11. ad Hedibiam. tom. 3.
2. Cor. 2.

Exempla. rus sal terrę & lux mundi. Interrogatus Franciscanus qui-
In Vita sancti Bernardini, apud Surium to. 7. pag. 432. dam, vir egregie doctus, & celebris Ecclesiastes, quid
caussę esset, cur non eam sermones eius ad populum vim
& energiam haberent, quam Bernardini eiusdem Ordi-
nis viri, quem ipse & doctrina & eloquentia superaret,
respondit: Ego comparari possum carboni calido, sed
1. non ignito, cui si alij carbones apponantur, ignem non
concipiunt. At Bernardinus similis est carboni ardenti,
diuino inflammatus Spiritu; cui carboni si alij frigidi
apponantur, ignem ab illo colligent & incalescent. Ta-
les carbones ardēter sunt fermenta Euangelica, ad mul-
tas farinas fermentandas. Sed absque doctrina publica
in priuata vita & conuersatione, talia quoque fermenta
sunt religionis Christianæ puri & veri cultores: adeo vt
non conuersatio tantum, sed & aspectus solus ad fer-
mentationem & compunctionem aridarum farinarum
sæpenumero valeat. De multis sanctis memoriæ prodi-
tum est: eos solo vultu atque aspectu impiorum animos
vel fregisse vel terruisse, vel ad meliorem frugem conuer-
2. tisse. Reynerius Marchio, homo impudicus, & alioqui
In Vita Sancti Romualdi, tom. 3. p. 721. Sur. ferus, dicere solebat: *Non imperator, non aliquis morta-
lium tantum mihi metum valet incutere, quantum me Ro-
mualdi Abbatis terret aspectus. Ante eius quippe vultum ne-
que quid dicam scio, neque quibus me defendere valeam in-
3. uenio.* Sancta Coleta virgo, Ordinis sanctæ Claræ refor-
In Vita eius tom. 7. matrix, homines impudicos, & animo lubrico ad se acce-
dentes, solo aspectu ita commouit, vt eos castos ac pudi-
4. cos ablegaret. Sic ad solum aspectum sanctæ Mariæ
In Vita eius lib. 1. cap. 17. OEgniacensis, clericus quidam Cameracensis, satis dis-
solutus, ita subito mirabiliter mutatus fuit, vt magnam
5. profuderit lachrymarum vim, multumque compunctus
So. 6. p. 97. & ædificatus decesserit; sic de plenitudine cordis in fa-
ciem eius diuini Spiritus gratia redundabat. Sanctus Ma-
lachias, Hiberniæ Episcopus, (vt in eius vita scribit san-
ctus Bernardus) armatorum contra se multitudinem, &
in caput eius conspirantium sola præsentia, & sermonis
6. grauitate compescuit. Idem quoque fecit sanctus Nort-
Tom. 3. p. 544. bertus, Præmonstratensium Monachorum Pater, in sua
ciuitate Episcopali Magdeburgi, quum populi aduersus
eum acerrimus tumultus, & furore plenus, concitare-
tur.

tur. Quod & de sancto Odone Abbate Cluniacensi, circa 7.
cuiusdam monasterij reformationem accidisse, in eius *Tom. 6. pag.*
vita apud Surium scribitur. Sed illustre est in hoc genere 436.
exemplum, quod sanctus Gregorius de sancto Equitio 8.
Abbate commemorat. *Iulianus defensor à Romano Pon-* *Dial. lib. 1.*
tifice missus, vt hunc Abbatem Romam euocaret, quum ad *cap. 4.*
monasterij locum peruenisset, & Abbatem in agro fenum tunc secare intellexisset; superbum quendam valde & contumacem puerum, cui vix poterat vel ipse dominari quum haberet, per hunc Abbatem ad se vocat. Perrexit puer, & proteruo spiritu pratum velociter ingressus, omnesq; illic intuens fenũ secãtes, requisiuit quisnam esset Equitius. Moxq; vt audiuit quis esset, eum adhuc longe positum aspexit, & immenso timore correptus, cœpit timore lassescere: qui tremens ad Dei hominem peruenit, atque vlnis humiliter submissis, eius genua deosculans strinxit suumq; Dominum ei occurrisse nunciauit. Cui resalutato Dei famulus præcepit, dicens: Leua fenum viride, porta pabulum iumentis in quibus venistis: ecce ego, quia parum superest, opere expleto te subsequor. Iulianus autem quum post lõgiorem moram reuertentẽ tandem puerum conspicit, atque in collo fenum ex prato deferentem, vehementer iratus, cœpit clamare, dicens: Quid est hoc? Ego te misi hominem deducere, non fenum portare. Cui puer respondit: Quem quæris, ecce subsequitur. Tum vir Dei clauatis calceatus caligis falcem fenariam in collo deferens veniebat. Quem adhuc longe positum puer suo Domino, quia ipse esset quem quæreret, indicauit. Idem vero Iulianus repente vt vidit Dei famulum, ex ipso habitu despexit, eumq; qualiter deberet alloqui proterua mente præparabat. Mox vero vt seruus Dei comminus affuit, eiusdem Iuliani animum intollerabilis pauor inuasit, ita vt tremeret, atq; ad insinuãdũ hoc ipsum, pro quo venerat, vix sufficere lingua potuisset. Qui humiliato mox spiritu ad eius genua cucurrit, orationem pro se fieri petijt, & quia pater eius Apostolicus eum videre vellet, indicauit. Hæc ibi. Tanta est virtutis vis & pietatis energia. Talem odorẽ spargit, sic fermentat farinas, quibus etiam per occasionem admiscetur. Si talia hodie fermenta nos sacerdotes essemus, si tam bonus odor, profecto non secus & nos nobiscum conuersantes fermẽntaremus. *Non fermento malitiæ & nequitiæ, sed sinceritatis*

& puritatis, vt melius Deum ac diuina saperent. Tales olim fuisse in Ecclesia primitiua Anglicana sacerdotes & monachos ante annos iam fere mille, scribit venerabilis Beda author grauissimus, & perantiquus. *Tota*, inquit, *tunc fuit sollicitudo doctoribus illis Deo seruiendi, non seculo; tota cura cordis excolendi, non ventris. Vnde & in magna erat veneratione tempore illo religionis habitus, ita vt vbicunque clericus aliquis aut monachus adueniret, gaudenter ab omnibus tanquam Dei famulus exciperetur: Et si in itinere pergens inueniretur, accurrebant, & flexa ceruice, vel manu signari, vel ore illius se benedici gaudebat. Verbu quoq; horum exhortatoriis diligẽter auditum præbebant. Quod si quis sacerdotum in vicum forte deueniret, mox congregati in vnũ vicini, verbum vitæ ab illo expetere curabant.* Hæc venerabilis Beda. Talis tunc erat sacerdotum Anglorum (quam gentem quomodo hæresis hodie prorsus immutauit, & ex pia ac religiosa admodum, in omnem nunc luxum, libidinem, vitæq; licentiam effusam reddiderit, sine lachrymis cogitare vix possumus) pietas & vitæ sanctitas, tam bonus odor, tam forte fermentum, ideoq; sic populum passim quasi occasione fermentabat. Vt tale singuli fermentum simus, his verbis Apostolus vnumquẽque hortatur: *Omnis sermo malus ex ore vestro non prodeat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus.* Et iterum; *Omnia ad ædificationẽ fiant.* Et alio in loco: *Quæ pacis sunt, sectemur; & quæ ædificationis sunt, ad inuicem custodiamus.* Et rursum: *Vnusquisq; vestrum placeat proximo suo in bonum ad ædificationẽ.* Et adhuc semel: *Consolamini inuicem, & ædificate alterutrum sicut facitis.* Tota hæc ædificatio, quam toties tam diligẽter Apostolus inculcat, est illa huius Euangelij fermẽtatio, quã bonorum operum luce, exemplo, odore, alios ad bonum ædificamus, ad virtutem exstimulamus, & in massam bonã ac sapidam, nobisque consimilem conuertimus. De hac etiam spirituali ædificatione & fermentatione Petrus: *Vnusquisq; sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei, Si quis loquitur, quasi sermones Dei, si quis ministrat, tanquã ex virtute quã administrat Deus: vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christũ.* Vult videlicet, vt omnes nostræ actio-

In hist. gent. Anglorum lib. 1. cap. 26. 9.

Ephes. 4. 1. Cor. 14. Rom. 14. Rom. 15. 1. Thess. 5.

1. Petr. 4.

actiones & sermones proximum ædificent, & fermenti loco sint ad Dei gloriam, id est, *donec totum fermentetur.* Hic enim est totius ædificationis finis, & tota perfectio. Sed quia alios fermentare vult, debet ipse prius fermentum esse à Christo, & in Christo bene sapidum ac sanctificatum. Quod quomodo fiat, his verbis diuus Ambrosius docet: *Ecclesia renatum hominem, qui est in anima, & corpore, & spiritu, fermento sanctificat spirituali, vt fiant vnum hæc tria fermentum. Quod vtique tūc fit, quum sibi tria hæc pars quadam cupiditatum lance consentiunt, & æqualis aspirat concordia voluntatum: iuxta illud Apostoli: Vt integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela, in die Domini nostri Iesu Christi seruetur. Sed Spiritus quo viuimus omnes in hoc corpore siti, hoc verius facit quando carnis lasciuia non redundat, & anima corporalibus non incuruatur erroribus, ac mensura viuendi in toto homine inoffensa seruatur. Sed quia mensurarum æqualitas, sine adiumento Ecclesiæ atq; doctrinæ difficile perseuerat, idcirco mulier illa, quæ figuram Ecclesiæ gerit, tam diu virtutum illis doctrina spiritualis admiscet, donec fermentetur totus ille interior homo cordis absconditus, & in gratiam panis cœlestis assurgat. Bene enim fermentum dicitur doctrina Christi, quia panis est Christus. Et Apostolus ait: Vnus panis, vnum corpus multi sumus. Fit ergo vnum fermentum, quando caro non concupiscit aduersus spiritum, nec spiritus aduersus carnem, sed facta carnis mortificamus, & anima ex afflatu Dei flatum vitæ sumpsisse se conscia, secularis necessitudinis contagia terrena declinat.* Hæc ille. Tale fermentum esse debemus, vt alijs fermentandis idonei simus. Quemadmodum enim ignis, vt ad rem aliquam comburēdam idoneus fiat, prius in ea per calorem emissum radicatur, & comburere nititur; quod postquam aliquantulum effecit, vires suas colligit, vt iuxta proprium naturæ suæ motum sursum purius aduolet, sicut apparet in flamma quæ sursum ascēdit: anima primum corpus animat, illudque viuificās ei communicatur, estq; forma eius, & in hac communicatione aliquantulum terrestris esse videtur, contra naturam suam, sed quando sursum ad Deum eleuatur, & quasi flamma supra corpus extollitur, tunc spiritus esse dicitur, tunc veluti carbo ignitus est, ad alios accenden-

Lib. 7. in Luc. 13.

2. Thess. 5.

Simile.

Domin. in Albis, text. 5. Dom. 3. post Pent. text. 1. dos idoneus. De hac fermentatione, & ædificatione proximi in alijs Dominicis alius erit dicendi locus.

EVANGELIVM DOMINICÆ SEPTVAGESIMÆ.

Matth. 20.

IMILE est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam; & quod iustum fuerit dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exijt circa sextam & nonam horam, & fecit similiter. Circa vndecimam vero exijt, & inuenit alios stantes, & dicit illis: Quid hic statis toto die otiosi? Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam. Cum sero autem factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo: voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens, à nouissimis vsque ad primos. Cum venissent ergo qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi. Acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Et accipientes, murmurabant aduersus patremfamilias, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus. At ille respondens vni eorum dixit: Amice, non facio tibi iniuriam: nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade. Volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi. Aut non licet mihi quod volo facere? Aut oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?

sum? Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Exijt primo mane, hora tertia, sexta, nona, & circa vndecimam.* De prouidentia & benignitate Dei, in procuranda hominum salute.

2. *Conducere operarios in vineam suam.* De bonorum operum necessitate ad vitam æternam consequendam.

3. *Misit eos in vineam suam.* De genere operum ad vitæ æternæ denarium consequendum necessario.

4. *Illi autem abierunt.* Contra dilatores & procrastinatores in causa salutis, & diuini obsequij.

5. *Quid hic statis tota die otiosi.* Contra otiosos, & ignauos in causa salutis.

6. *Quia nemo nos conduxit.* De vera & certa mercede bonorum operum, propter quam conducti sumus.

7. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* De bonorum operum mercede, in quinq; loca subdiuisus. 1. Mercedem reddi operibus alioqui debitis. 2. Operibus quæ nobis ipsis sunt vtilia, non Deo. 3. Pro exiguo labore mercedem ingentem. 4. Quantus ad virtutem stimulus hæc merces sit. 5. De gaudio & gloria beatitudinis æternæ.

1 *Exijt primo mane, hora tertia, sexta, nona, & circa vndecimam.*

LOCVS moralis de summa Dei misericordia, prouidentia, benignitate circa hominum salutem procurandam, à nobis humiliter, & cum debita gratiarum actione consideranda. Exire enim Dei, est vocare, & operari nouum effectum in creatura. *Hoc est* (ait August.) *exire patremfamilias, innotescere: quoniam qui in domo est, in abdito est, non videtur ab eis qui foris sunt. Cum autem exijt de domo, videtur ab eis, qui foris sunt. Cristus quando non intelligitur, & non agnoscitur, in secreto est: quando autem agnoscitur, exijt conducere.* Hæc ille. Deus ergo exit per suam prouidentiam & misericordiam, humanæ salutis caussam agens, seq; ipsum, & voluntatem suam nobis patefaciens, vt eam cognitam exequamur, exequendo salui simus. *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad*

[Margin: Prouidentia Dei circa salutem hominum.]

[Margin: Serm. 59. de Verbis Dom.]

[Margin: Ioan. 3.]

nit ad me, ait Christus. Sic Deus Pater exit ad nos l[o-]
quendo nobis per internam gratiam. Rursus: *Ego sto a[d]*
Apoc. 3. *ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperue[rit]*
ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cũ illo, & ipse mecu[m.]
Sic De⁹, qui omnia implet, exit de se, vt intret in nos, im[o]
Paul. de Palacio in Matth. c. 20. vt nos conuertat in se: hoc enim, *Cœnabo cum illo & il[le]*
mecum. Sicut enim verbum exijt à Patre, & venit in mu[n-]
dum; quia deiecit se, & humiliauit se, vt deificet mund[um;]
ita pater exit velut à se, velut à Maiestate sua, vt inhabit[et]
Psalm. 8. in nobis. Hic est ineffabilis Dei erga nos amor. Quid h[a-]
bet pectus nostrum, vt ad ipsum venire velit Deus? *Q[uid]*
Luc. 1. *est homo, quod memor es eius; aut filius hominis, quonia[m]*
visitas eum? Si S. Elisabeth profunda cum humilitate d[i-]
xit, veniente ad eam B. Virgine: *Vnde hoc mihi, vt ma[ter]*
domini veniat ad me? quanta cum humilitate aduent[um]
Dei in cor nostrum, qui singulis pene momentis fit, ex[ci-]
Esa. 27. pere & venerari deberemus! De vinea sua, de anima h[u-]
mana dicit Deus: *Ego Dominus qui seruo eam. Repente p[ro-]*
pinabo ei, ne forte visitetur contra eum. Nocte & die se[ruo]
eam. Sic in hoc Euãgelio primo mane, hora tertia, sex[ta,]
nona, & circa vndecimam exit bonus paterfamilias, v[i-]
neæ suæ curam habens. Primo mane, in lege naturæ, p[er]
Angelos, in quibus locutus est ad Patres veteres; ho[ra]
tertia, per Moysen in lege scripta, hora sexta, per Proph[e-]
tas; hora nona, per Christũ; circa vndecimam & noui[ssi-]
mam horam, & fines seculorum, in quos nos deuenim[us,]
per Apostolos suos, eorumque perpetuos successores, E[c-]
Heb. 1. clesiæ sanctæ præpositos. Sic Apostolus; *Multifarie, m[ul-]*
tisq; modis loquens Deus olim Patribus per Prophetas, no[uis-]
sime autem locutus est nobis in Filio. Sed in singulis n[o-]
strum, in prima ætate cuiusque, vsq; ad decrepitam sene-
ctutem vocat nos Deus, vel ad pœnitẽtiam, vel ad maio-
res in virtute progressus. De hac Dei prouidentia iam in
alijs Euangelijs plura diximus.

2. *Conducere operarios in vineam suam.*

Bonorum operum necessitas.

LOCVS moralis de bonorum operum necessitate [ad]
vitam æternam consequendam. Quos Deus vo[ca-]
uit in gratiam suam, eos quasi operarios in vineam
co[nducit]

conducit. Vult vt operentur, & operãdo, denarium diurnum, qui vita æterna eſt, conſequantur. Denarius enim vocatur, propter perfectionem, & omnium bonorum aggregationem. Denarius ſiquidem omnes numeros claudit, & vltra denarium nulla nouit natio numerare niſi iterum ab vnitate incipiendo. Diurnus vocatur, quia in ea felicitate nox & tenebræ non ſunt. Agnus eſt lucerna ciuitatis: nihil peccati, ignorantiæ, aut mali in ea admiſcetur. Laboris ergo & operis boni aſſiduitatem hic locus docet. *Vt auis ad volandum, ſic homo ad laborandum natus eſt.* Ac primum operari omnibus naturale eſt. Nil ſine duro vita labore dedit mortalibus. Apud ethnicos Iupiter omnia habuit labore venalia. Terra inculta, nihil niſi ſpinas & tribulos profert. Aër detentus corrumpitur. Domus non habitatæ corruunt. Viæ non tritæ ſilueſcunt. Inſtrumenta muſica, quæ non pulſantur, deſtruuntur. Ferrum ſine exercitio rubiginem contrahit. Aqua ſtagnans non niſi ranas, & bufones, & ſerpentes alit, ac producit. Equus generoſiſſimus in ſtabulo quieſcens marceſcit; Ad artes autem ſi reſpicimus, nunquam bonus colonus erit, niſi qui fuerit gnauus & induſtrius, & ruſticarum rerum ſtudio vehementer incenſus. Opifices qui non de multa nocte vigilant, mercator ignauus, miles ſegnis, nec rem facere, nec aliquid laude dignum exequi poſſunt: Artium maximarum ſtudia ſine vigilantia, & labore fruſtra appetuntur. Tota laus Imperatoris, & ducis, in mira celeritate & vigilantia poſita eſt. Hinc illud Veſpaſia in dictum: *Imperatorem ſtantem debere mori*, Catonis ſententia erat: *Homines nihil agendo, male agere diſcunt.* Diogenes ne otio torperet, dolium ſuum voluebat aſſidue. Solon præcipit, parentem à filio nullum vitæ ſubſidium accipere, qui nullam artem filium docuiſſet. Lex fuit apud Ægyptios, qua ſinguli cogebantur nomina apud Præſidem profiteri, & qua arte ſuſtentaretur oſtendere: quod ſi mentirentur, aut iniuſto quæſtu viuerent, capite plecterentur. Denique labor omnes artes adinuenit, domos ædificat, agros colit, terra peragrat, mare nauigat, naturam ipſam excolit; fera & ſilueſtria animalia, manſueta & domeſtica reddit. Ingenium acuit, memoriam perficit, auro ipſi ac gemmis pretioſis ſplendorem

Denarius diurnus.

Similium congeries.

Iob 5.

Oſor. de Reg. inſtit.

Apophthegma.

Suet. Brut. lib. 4.

Laer. lib. 6.

Fran. Seuõ. lib. 1. de iuſt. Rep. ex Diod. Sicul.

dorem

dorem adfert, &, vt nobilis Poeta dixit: *Labor improbus omnia vincit.* Dicat hic forte aliquis, vel ignauus Catholicus, vel impius hæreticus: Seculi quidem huius bona nō nisi labore acquiruntur: vita autem æterna, Dei beneficio, CHRISTI gratia liberaliter donatur, vel certe fide credentium comparatur, iuxta illud Apostoli: *Gratia Dei*
Rom. 6. *vita æterna.* Atqui Christus hic dicit, conduci operarios in
Matth. 11. vineam, & alibi: *Regnum cælorum vim patitur, & violenti*
2. Cor. 3. *rapiunt illud.* & idem Apostolus: *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum laborem suum.* Sed vita æterna est gratia; quia radix & principium eius est gratia. De qua re vide plura in altero Promptuario. Accepta autem gratia bonorum operum radice, nostrum est fructus producere: accepta Domini pecunia, nostrum est eam bene expendere. *Arbor non faciens fructum, excidetur, & in ignem mittetur. Ite, negotiamini donec veniam.* Quod qui
Matth. 3. non fecit ei Dominus dicit. *Quare non dedisti pecuniam*
Luc. 19. *ad mensam? & ego veniens, cum vsuris vtiq; exegissem illam.*
Matth. 25. Ad operandum ergo, ad negotiandum, ad fructum boni operis faciendum omnes vocati sumus, vt denarium accipiamus. Hac enim conuentione facta, denarium vitæ æternæ accipiemus. Quod certe ne in statu gratiæ Euangelicæ cuiquam mirum aut durum videatur, etiam in statu innocentiæ, ante peccatum talis quædam conuentio
Genes. 2. cum primo parente nostro facta est. *Tulit Deus hominem, & posuit eum in paradisum voluptatis, vt operaretur, & custodierit illum:* id est, operando, & Dei mandatis obediendo, eum custodiret. Idcirco enim sequitur; *Præcepitq; ei dicens: Ex omni ligno Paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quocunq; enim die comederis ex eo, morte morieris.* Ecce opus Adæ in Paradiso, obedire præcepto Dei; ecce conuentio cum eo facta, quo die mandatum violat, morte morietur. Sic in hunc locum
De Genes. ad lit. li. 8. c. 12. August. *Positus est homo in Paradiso, vt operaretur eundem Paradisum per agriculturam non laboriosam, sed delitiosam, & mentem prudentis magna, atque vtilia commonentem; custodiret autem eundem Paradisum ipsi sibi, ne aliquid admitteret, quare inde mereretur expelli. Deniq;, accipit & præceptum, vt super quod sibi custodiat Paradisum id est, quo conseruato, inde non proijciatur.* Hæc ille. Sic mihi mul-

mur, vt operarij in vineam quisq; suam, quæ tamen Domini vinea est, ad animæ cultum & custodiam, vt eam bonis operibus excolendo (hoc est enim operari in vinea Domini) custodiamus eam nobisipsis nihil admittendo vnde illam perdamus. Sumus quippe operarij, sed non qualescunque: nec satis est operari, sed videndum quid, & in quem finem operemur. Opera hic intelliguntur, non vnde viuamus, non vnde honores & opes acquiramus (hæc sunt huius vitæ vel necessitates, vel vanitates) sed vnde vineam Domini excolamus operando Dei gloriam, salutem nostram & proximorum: *Mercenarius (ait S. Chrysost.) non ad manducandum conducitur, sed vt opus domini sui faciat. Et vna quidem aut altera hora manducat, cæteris laborat, & pensum facit. Quo autem die opus non fecerit, erubescit panem petere.* Sic nos Christiani, qui (vt docet Origenes) *ad operandum in Baptismo conducti sumus, ibi nomen militiæ dedimus, ibi Diabolo & Pompis eius renunciauimus,* ad opera Dei facienda, ad mandata eius seruanda, ad labores pro nomine eius suscipiendos, ad salutem nostram & proximorum procurandam vocati sumus, non ad huius vitæ vel necessitates procurandas, vel vanitates conquirẽdas; quorum illud cuiusuis hominis est, & cum brutis commune, hoc impijs proprium. Et modicũ quidem temporis, naturæ necessitatibus impendere; longe maximam vitæ partem Dei cultui, & excolendæ vineæ Domini tribuere oportet. Quo deniq; die nullum opus Dei fecimus, eo die pudeat dicere, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Titus Imperator ita beneficentiæ amans fuit, vt, quo die nulli beneficiũ præstitisset, suis dicere solitus fuerit: *Amici diẽ perdidimus.* Nobilis quoque pictor Apelles dicere solebat: *Nulla dies sine linea.* Totum hoc nostram ignauiam confundere debuit. *Victum, & quæ eo pertinent, quærere, non sunt opera nostra, sed diaria nostra,* ait Chrysostomus loco citato. Sed væ vobis, quorum totum opus est, viuere in hac vita posse; & qui diaria conuertimus in totum opificium. Laudatur Ezechias Rex in veteri Scriptura hoc modo: *Operatus est bonum, & rectum, & verum coram Domino Deo suo in vniuersa cultura ministerij domus Domini, iuxta legem & ceremonias, volens requirere Deũ suum in toto corde suo: fecitque, & pro-*

In Matth. hom. 34. operis imperf.

Tract. 10. in Matth.

Sueton. in Tito.

Apophthegma.

Exemplũ.

2. Par. 31.

& prosperatus est. Nobile exemplum boni & veri opera-
rij in vinea Domini sui. Operatus est *bonum*, iuxta operis
substantiam & naturam: *rectum*, ex parte intentionis: *ve-*
rum, quia feruenter & diligenter: *coram Domino*, quia
propter Deum: *in vniuersa cultura*, nihil omittendo quod
ad vineam Domini excolendam pertinebat: deniq; *iuxta*
legem & ceremonias, non ex cerebro aut sensu suo: postre-
mo, *volens requirere toto corde*, id est, omnem perfectionis
4.Reg.20. conatum adhibendo. Hanc ob caussam idem Ezechias
accepta mortis sententia, sic Deum precatus est: *Obsecro*
Domine, memento, quæso, quomodo ambulauerim coram
in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est cora
te fecerim. Si Rex in synagoga talis, qualis in Ecclesia Chri-
sti quilibet Christianus esse debet; De hac re mox plura
altero textu.

3. *Misit eos in vineam suam.*

De operum genere. LOCVS moralis de genere operum, quæ ad den-
rium vitæ æternæ accipiendum præstare opor-
Mittit nos Deus in vineam suam. Iubemur ire
vineam eius: non ad fabulandum (quod æque in fo-
fiebat, vbi otiosos illos stantes inuenit) sed ad opera-
dum, & id totum exequendum quod vineæ cultura
Opera in excolenda vinea. siderat. Certe quæ in vinea excolenda requiruntur,
fere omnia in anima curanda, seu nostra, seu proxi-
desiderantur. Vt vinea excolatur, primum terra p-
ganda, eijciendo lapides, & exstirpando spinas ac
1 pres. Primum opus ad animam excolendam, illud
vt conscientia superbiæ, auaritiæ, libidinis, aliorum-
que vitiorum spinis, sedulo pœnitentiæ studio expur-
Matth.2. tur. Ideo prima vox Ioannis præcursoris Domini,
Actor.2. Petri vicarij Domini illa erat: *Pœnitentiam agite.*
2 purganda terra, fodiendus plantandæ vineæ locus.
Prouerb.1. moris & humilitatis spiritus cordi inducendus; quia
Matth.5. *tium sapientiæ timor Domini*, nec seruilis, qui pœnæ p-
tius quam Dei timor est, & sapientiam præcedit po-
quam pars eius est; nec filialis, qui perfectorum etia-
sapientum est; sed initialis, qui sapientiæ principium
clusiue est, quem & Christus primo beatitudinem lo-
posuit, dicens: *Beati pauperes spiritu.* Humilitas videli-
ac-

ac demissus animus, beneque profundus, ideoque ad pietatem docilis. Hic enim virtutis principium est, sicut *initium peccati superbia*. De quo timore Apostolus dixit: *Noli altum sapere, sed time*. His gestis plantatur palmes. Bona virtutum opera animo inserenda, ante omnia fides, spes, charitas, moxque earum fructus. Ad quæ inserenda, vt *Deus Pater agricola est*, & *Christus Vitis ipsa*, cuius palmites esse, & cui incorporari debemus, vt *Dei agricultura simus*: sic & ex parte nostra quædam opera concurrunt; *auditus Verbi Dei*, ex quo fides; consideratio promissionum Dei, ex qua spes; præparatio voluntatis nostræ, *Vt diffundatur charitas in corde nostro*, iuxta illud: *Aperi os tuum, & implebo illud*. Iam vt melius crescat palmes, in terra fixus & plantatus, fossa circumducenda, sublata terra quæ circa palmitem est, vt aquam & solis calorem vberibus percipiat. In anima quoque spirituales fossæ faciendæ sunt; terra terrenaque desideria à radice cordis longissime remouenda, vt rorem gratiæ de cœlo spiritualem, & calorem Solis iustitiæ, liberius animus accipiat, atque ita sua desideria cœlum versus detegere, & aperire & eleuare valeat. Hoc est enim *renouari in nouitate sensus nostri*, vt, qui antea non nisi terrena, & carnalia appetiuimus, nũc nõ nisi cœlestia & spiritualia appetamus. Hoc Dauid fecit quum diceret: *Os meum aperui, & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam*. Quasi fossam in ore fecit desiderio profundo seruandi mandata, atque hac ratione diuinum ad se Spiritum copiose attraxit. Qui enim concupiscit sapientiam, inueniet eam. Vnde illa eius vox: *Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini*. Vbi palmites creuerint, putandi diligenter, ne folia superflua, & crebro pullulantes pampini, fructuum & copiam lædant, & maturitatem retardent. Sic rerum, & curarum, & negotiorum terrenorum superfluitas resecanda, ne vel virtutes alias illa cura impediat, quia istæ spinæ diuitiarum & sollicitudinum huius seculi *suffocant Verbum Dei*, vt crescere in corde nequeat; & *grauantur corda curis huius vitæ*, vt ad Deum & diuina se extollere non valeant: vel saltem ne virtutum profectus impediat ac remoretur: quia plurib.

Eccl. 1. Rom. 11. 3 Ioan. 15. 1. Cor. 13. Rom. 10. Rom. 5. Psalm. 80. 4 Ephe. 4. Psalm. 118. Eccl. 24. 5 Luc. 8. & 22.

intentus minor est ad singula sensus. Superflua autem sunt, quibus homo recte vti non potest, sicut superfluus cibus est, qui stomachum grauat. Alioqui vt stomachus bene sanus multum cibum bene digerit: sic animus cordatus & sapiens dicere potuit, *Scio abundare*,
Phil. 4.
6 *scio & penuriam pati.* Illud quoque in vineæ cura in primis cauendum est, ne racemus in palmite crescens terram attingat: mox enim putrefiet. Non debet bonum opus, quod bona voluntas bene operando protulit, terram respicere aut tangere, hominum laudes ac fauorem quærere. Sic enim putrefit, & omne meritum ac præmium apud Deum amittit. In Canticis sponsa dicit:
Cant. 7. *Omnia poma seruaui tibi, noua & vetera.* Non mihi, inquit, sed tibi seruaui. Non meam laudem, honorem, aut commodum meum in meis bonis fructibus quæro, sed tuum, o Domine, honorem & gloriam. Alia cura
7 vineæ est, vt ad palum ligetur, ne suo pondere eo citius in terram corruat, quo vberius excreuit. Anima semel purgata, ne iterum ad terrena recurrat (*naturam expellas furca, tamen vsque recurret*) ad Christum per amoris vinculum ligari debet, vt cum Paulo quisque dicat:
Galat. 2, *Christo confixus sum cruci*, & rursum: *Quis me separabit à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu?* Tale amoris vinculum facit, vt Christo commortui, & resurgentes cum Christo, ea quæ sursum sunt quæramus, non quæ
8 super terram. Porro vitis, quia trunci est natura gracilis, sustentari necessario fulcris & baculis debet, ne quouis vento agitata, & huc illucque impulsa, magnum in fructibus detrimentum ferat. Sic & mens humana, quia ex naturali sua per peccatum primigenium corruptione leuis, & ad omne malum procliuis est, vt quouis superbiæ vento agitetur, aut vanitatis aura inflectur, ne sic bonorum operum suorum fructum penitus amittat, sanctæ & profundæ humilitatis fulcro (quæ omnium virtutum custodia est) sustentari & fulciri, & communiri debet: sicuti videmus apes, corpora leuissima, quum
Simile. vehementis aeris motus suspectos habent, lapillis quibusdam pedibus tenentes sese per inania nubila, hoc pondere adhibito, librare & sustentare, ne leue alarum remi-

remigium præcipitent flabra ventorum. Humilitas quippe pondus est salutare, deorsum mentem trahens, ne vana elatione sublatus, quo altius effertur, eo grauius præcipitetur. Præter hæc omnia vitis bene constituta & collocata, sepe aut muro circundari debet, ne bestiarum morsibus aut incursibus pateat, ne singularis ferus depascat eam, & vel tenera virgulta in transcursu frangat, vel corpus ipsum & truncum grauiter impellendo lædat. Eodem prorsus modo anima humana semel à Deo sanctificata, & in Christo iustificata, sepe & regula certa mandatorum intra pietatis & sanæ doctrinæ fines ac terminos coerci & conseruari debet, ne feræ siluestres rariorum vitiorum eam depascant, penitusque corrumpant; vel etiam falsæ doctrinæ, & impia consilia vastent eam. Sic apud Esaiam: *Deus vineam suam sepe circundedit*, vt iam alio in loco explicuimus. His singulis rite in vinea procuratis, restat vt racemi bonis vuis onusti colligantur, fructusque vberes ex vinea ita bene exculta deprecantur. Sic debet vnusquisque tum in seipso aduertere, an diuini Spiritus fructus iam produxerit, de quibus Paulus: *Fructus Spiritus sunt charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas*; tum etiam ad ædificationem proximi talenta sibi data expendere, & fructum facere. Postremo collectis vuis, etsi quædam integræ domini vsibus seruiant, tamen & multo maior earum pars adeoque selectiores, & maturiores, pulchriores in torculari calcantur, vt vinum inde exprimatur. Sic omnino etsi quibusdam fidelibus salutis ad salutem sit, *declinare à malo, & facere bonum*, absque insigni aliqua cruce & certamine, absque eo quod per varias tribulationes torculari probentur; tamen plerique electi, & quidem Deo chariores, & fructu bonorum operum pleniores, & in torculari calcantur, in varias tribulationes incidunt, & per longam probationem, patientiæ (*quæ perfectum est opus*) virtutem exercent, & coronam reportant. Sic qui parcit Confessoribus, vincit in Martyribus. *Dico vobis amicis meis: Nolite timere eos qui corpus occidunt.* De hac re in superioribus sæpe diximus. Sed & solent vinitores, spinis

[Margin: 4; Esa. 5. Domin 5. post. Epiph. 10; Galat. 6. 11; Iacob. 1. Luc. 12. 12]

& vepribus ex vinea ſublatis, vineam munire, & à ferarum ingreſſu arcere. Sic tu peccata per pœnitentiam ſublata, animo tamen reuolue. Ab ijſdem repetendis, vel ab alijs vitiorum monſtris, illa recordatio cuſtodiæ ac munimenti loco erit. Videat nunc vnuſquiſque quouſque in vineæ Domini cultura proceſſerit, & ſi nihil habeat quod agat, otioſe ſedeat: ſin multa ſibi adhuc deeſſe perſpiciat, ſemper ſibi operandum eſſe intelligat. In hanc vineam omnes conducti ſumus. *Empti ſumus pretio magno.* Et quare? *Vt glorificemus Deum in corpore noſtro*: quanto magis animo, in tota mente, & corde? In Chriſti caſtris militamus. Nullus labor militaris recuſandus. Qui vult ex mercatura diteſcere, nullum nauigandi laborem detrectat. Qui liberari à graui morbo deſiderat, medicamenta non reſpuit. Qui fundum emere cupit, ſtatim de pretio incipit cogitare. Sic qui ad vineam Domini ſe & vocatum, & conductum & miſſum eſſe intelligit, ad labores aſſiduos ſe vocari ſciat. In omni agriculturæ genere, nihil tam varium & tam aſſiduum coloni laborem atque induſtriam deſiderat, atque vnius vineæ cura. In bruma, in vere, in æſtate, in autumno aliquid ſemper eſt quod agat agricola. Vix bene finita vindemia, reſecandi palmites, qui tota æſtate luxuriarunt; terrena de nouo purganda, plantæ nouæ inſerendæ, foſſæ ducendæ; ſepes renouanda, ſuſtentacula paranda noua. Vbi pullulare cœperit, pampini ſollicite inſpiciendi vt purgentur, vt putentur quum opus fuerit: folia ſuperflua reſecanda. Vbi vuæ maturuerint, quantus in tota vindemia labor! Maior certe quam in reliqua vt adoleſceret cultura. Nam & in cuſtodia & recto vſu virtutum maior labor, prudentia, & cautela maior adhibenda, quam in ipſa earum operatione. Ideo Chriſtus, vt oſtendat nos operarios eſſe debere perpetuos; dicit, ſe nos in vineam ſuam mittere.

Similia.

4 *Illi autem abierunt.*

Contra dilationem

LOCVS moralis contra dilatatores & procraſtinatores, in cauſa ſalutis & obſequij diuini. Etſi enim Deus

Deus pro ſua infinita bonitate omnibus horis vocat in vineam, mane, hora tertia, ſexta, nona, vndecima tamen neque eoſdem omnibus, iſtis horis in hoc Euangelio vocauit, ſed modo hos, modo alios; neque vlla eius vſquam extat promiſſio aut vitæ longioris, aut iterandæ vocationis. Imo hoc Euangelium diſerte notat, quod iſti vocati, mox vt vocati fuerant, abierunt. Qui mane vocatus eſt, non ſe excuſat, vt expectetur, vſque ad tertiam: nec qui tertia, vt differatur vſq; ad ſextam. Vnde ſanctus Auguſtinus: *Tu quando vocaris, veni. Sexta hora vocaris, veni, Paterfamilias etiam hora vndecima venienti denarium promiſit: ſed vtrum viuas vſq; ad ſeptimam horam, non promiſit.* Et alio in loco: *Verum quidem dicis, quod Deus pœnitentiæ tuæ indulgentiam promiſit, ſed huic dilationi tuæ diem craſtinum non promiſit.* Quare Apoſtolus ſuos Hebræos ſic grauiter monet: *Videte fratres, ne forte ſit in aliquo veſtrum cor malum incredulitatis, diſcedendi à Deo viuo:* non ſolum infidelitate hæreſis, ſed etiam infidelitate ſeparationis à diuino amore, & obediẽtia Dei viui: quaſi deſerendo culturam vineæ eius, aut etiam nolendo ire in vineam. Sequitur: *Sed adhortamini voſmet ipſos per ſingulos dies, donec Hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.* Sunt verba pulcherrima. Per ſingulos dies adhortari nos ipſos ad virtutem iubet: nec vllum cras expectare; ſed illud *Hodie* ſemper in animo & opere habere. Sic enim alia ſcriptura dixit: *Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Per totam hanc vitam, *Hodie; cognominatur in nobis.* Hodie vox Dei eſt, Cras vox diaboli eſt, quam hic Apoſtolus vocat. *Fallaciã peccati.* Diabolus enim & peccatum in eo nos perpetuo fallunt: quod Hodie ſibi reſeruant, & Cras Deo fallaciter promittunt. Obſeruauit hoc ſapienter & ſalubriter Gregorius Nazianzenus: *Quod ſi hodiernum diem ſemper prateriens, ſalutem in poſterum reijcias, tacitis nimirum dilationibus à peſtifero ſpiritu deceptus, vt illius conſuetudo fert, dicentis, Da mihi id quod nunc fluit temporis, futurum Deo; mihi ætatis florem, Deo ſenectutem; voluptates, Deo corpus effætum, nulliuſq; vſibus aptum, quanto miſer in periculo verſaberis! quot quamq; inopinati rerum caſus te abripient!* Et vide, quæſo, diaboli fallaciam. In omnibus huius

virtutis.

Serm. 59. de verb. Dom.

Enarrat. in Pſal. 114.

Hebr. 3.

Pſalm. 90.

Cras, vox diaboli.

Orat. in S. Baptiſm.

Diaboli fallacia.

ius seculi negotijs, vel necessarijs, vel superuacaneis, nullam nobis requiem, nullam dilationem permittit. Canit nobis illud per Poetam: *Fronte capillata post est occasio calua.* Si filio, si nepoti, si amico, si tibi ipsi beneficium, officium, patrimonium conquiritur, noctes ac dies currimus, nullum rei bene gerendæ tempus elabi sinimus: sic ad omnia vigilamus, quasi cras aut hodie mo-
Eccl.5. riendum esset. In sola causa salutis Nestorios nobis annos promittit. Sic vafer diabolus præsens tempus per otium & voluptates, futurum per spem inanem lactando, nobis surripit; donec die quo minime putamus in suum nos barathrum ex improuiso cum maximis cachinnis protrahat. Hæc est fallacia diaboli & peccati, qua obduramur in malo, de quo Apostolus cauere nos iussit. Sic iterum Spiritus sanctus nos monet: *Ne tardes*
1. Cor. 6. *conuerti ad Dominum, nec differas de die in diem. Subito*
Vide supra. *enim venit ira eius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Sic iterum Paul. *Ecce nunc tempus acceptabile, nũc dies salutis. Illud nunc* (ait Nazian.) *non certum aliquod tempus, sed tempus omne designat.* Illud nunc nullum crastinum habet. Vide quæso, diaboli fraudem. Vt palam atque aperte virtutem contemnat, homini mediocriter Christiano persuadere non potest. Id ergo agit, vt differat, ac differendo amittat. *Qui non est hodie, cras minus aptus erit.* Quanto enim magis differtur bonum, tanto difficilius redditur, vel propter peccati consuetudinem, vel propter Dei maiorem offensionem, vel quia tandem impius,
Simile. quum in profundum venerit, contemnit. *Nauis, etsi mul-*
Basil. in ex- *ta onera capiat, tam diu onerari potest, vt submergatur.*
hor. ad Bapt. Tam diu & frequenter in peccato manere quis potest, vt
Ezech. 16. gratiam suam Deus penitus subtrahat, quod & diserte futurum Scriptura prædicit: *Auferetur zelus meus à te, & quiescam, nec irascar amplius, eo quod non fueris recorda-*
Psal. 8. *ta dierum adolescentiæ tuæ.* Non irascar, id est, non te castigabo vt emenderis. *Dimisit eos secundum desideria cordis ipsorum in adinuentionibus suis.* Deinde quantum malum temporis iactura! Sicut pannus, quum adhuc integer est, quamcumque velis de eo vestem conficere licet; vbi autem semel aliquam formam accepit, ad aliam aptari non potest, absque magna panni iactura, aut cum

magna

magna nouæ vestis deformitate: sic tempus elapsum, quod otio aut voluptati datum fuit, animæ saluti applicari, aut vtile esse non potest, sed detrimento potius est, quia male impensum. Sed & ideo mortis horam rem incertissimam Deus esse voluit, vt omnis Deo seruiendi dilatio penitus præscinderetur, & omni tempore vigilātes, quasi in acie accincti staremus: vt de extremi iudicij hora incerta, in alia Dominica ostendimus. *Domin. 2. Aduent.*

5. *Quid hic statis tota die otiosi?*

LOCVS moralis contra otiosos, ignauos & desides in Dei obsequio & salutis caussa. Si enim necdum in vineam conductos ita arguit paterfamilias, quā to magis iam per Baptismum vocatos & conductos arguet? Si in foro otiosum esse non licet, quanto minus in vinea? Si nati ex carne, & adhuc de mundo homines otij arguuntur, quanto magis nati ex Deo, & electi de hoc mundo, vt Christo nomen dent, si otio torpescunt, redarguentur? Sed in foro huius mundi nulla sunt negotia? Imo locus ille omnium negotiosissimus est, vbi frequentissima mercatura, contractus plurimi, & magna politiæ ciuilis exercentur. Sed hoc negotiosos homines, Paterfamilias Deus vocat otiosos: quia licet *infinitis se quæstionibus immisceant*, & *solliciti sint circa plurima*, tamen quia vnum, quod necessarium est, amittunt; otiosi coram Deo censentur, & sunt. Vt enim Dauid tacuit dum clamaret tota die, (ait enim: *Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die*: clamauit enim in peccato, sed tacuit in gratia) & sicut Ierusalem plangitur, vt *ciuitas sola, plena populo*, quia Deo suo caruit: & vt *caeci duces* vocantur Pharisæi, quia veritatem non videbant, alioqui satis oculati; ac denique vt tota prudentia humana *stultitia est coram Deo*: sic tota negotiositas humana, quæ circa terrena occupatur; & cuius finis terra, & præsens commoditas est, otiositas est coram Deo. Sicut enim pueri, quum in casulis luteis componendis occupantur; & in arundine equitant, videntur sibi occupatissimi, quum nostro hominum iudicio meras nugas otiose agant; sic

Contra otiū & ignauiam.

Mundi negotia, otia sunt Deo.

Eccl. 7.
Ioan. 11.

Psal. 31.

Thren. 1.

Simile.

omnino omnes occupationes terrenæ, in quibus vel Dei gloria, vel salus proximi, aut nostra non quæritur, etsi nobis hominibus seria & grauia negotia videantur, tamen Deo & Angelis eius, imo sapienti cuiq; meræ nugæ & inane otium videntur, & sunt. Simile est in agricola, opifice, mercatore, quando non id agunt quod ars & professio eorum postulat. Sed vt de otiosis proprie dictis, & iuxta communem intellectum acceptis, Euangelij verba tractemus, hoc ipsum, otiosum esse, seu in foro, seu in vinea, merito reprehendit paterfamilias; & vt bonus Medicus radicem & causam morbi patefecit. *Otiositas enim*, vt alibi dictum est, *multam malitiam docuit*, id est, caussa & radix est multorum peccatorum. Vnde illud etiam hominis ethnici: *Otia si tollas periere Cupidinis arcus*. Sed audiamus potius Sanctos nostros. Esse otium per se graue peccatum, familiari exemplo docet S. Chrysostomus. *Nihil* (inquit) *boni facere, hoc ipsum est male facere, Dicas enim velim: si famulum haberes qui nec furaretur, nec conuitiaretur, nec contradiceret, nec inebriaretur, nec quicquam mali faceret, sederet tamen toto die otiosus, nec aliquid eorum, quæ seruus hero præstare debet, faceret, non flagellares illum? Atqui nihil mali operatus est*. Plane sic Deus flagellabit otiosos, hoc ipso quod otiosi sunt. Duplex enim est hominis iustitia. Non solum *Declinare à malo*, sed etiam *facere bonum*. *Pisistratus, Atheniensium tyrannus, accersi iussit eos qui in foro deambulando atque otiando tempus tererent, dixit: Si nec boues nec semina habebitis, de meo accipite, vt terram colatis: veritus ne horum otium insidias aliquas pareret*. Sic Deus, non nostras insidias metuens, sed nostræ saluti prospiciens, & multorum malorum causas tollens, vocat nos in vineam suam, dans nobis de suo & naturæ vires, & gratiæ semina, quibus freti laboremus. Huius otij & desidiæ fructum recte sapiens expressit, dicens: *Propter frigus piger arare noluit; mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi*. Docet qui in hac vita non laborant, in altera vita nihil gratiæ aut fauoris impetraturos. Omnes creaturæ accepto operandi præcepto, ab initio creationis suæ vsque hodie operantur. Cœli motus non cessant, terra germinat, bestiæ & pisces multiplicantur. Solus homo,

Otiositas maiorum radix.

Eccl. 33.

Hom. 16. in Ep. ad Eph.

Ælian. Var. hist. lib. 9.

Prou. 20.

mo, quia liberi arbitrij est; non obtemperat præcepto siue naturæ; *In sudore vultus tui comedes panem tuum*; siue gratiæ Euangelicæ, *Regnum cælorum vim patitur*, & operarij conducuntur in vineam. Quare ad creaturas easdemque vilissimas, otiosos & pigros Deus mittit. *Vade ad formicam ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam.* Quanta ignominia, vt à formica homo discat, & sapientiam discat! Cur hoc? Sequitur: *Quæ cum non habet ducem, neque præceptorem, neque Principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.* id est, quum non habeat cuius exemplum sequatur, vt nos Christi Mediatoris, & tot Sanctorum eius, nec cuius præceptis obtemperet, vt nos Ecclesiam, & omnes Præpositos eius; nec à quo reprehendatur, vt nos verbi prædicatores, & animarum curatores habemus: tamen parat in æstate, & congregat in messe quod comedat in hyeme: & nos in præsenti vita, & tot bonorum occasionibus & opportunitatibus, non prospicimus futuro iudicio. Sed & vide sapientiam formicæ atque industriam. Est animal paruum, in quo laudatur humilitas: grano puro pascitur, in quo commendatur honestas: socios laborantes adiuuat, in quo docetur charitas: sollicita semper cursitat, in quo monstratur industria: prouida est de futuro, in quo ostenditur prudentia; grana collecta detruncat, ne in terra germinent, vel putrescant, in quo significatur nostra mortificatio: tempore imbris grana abscondit, in quo nos docet tentationis fugam: tempore sereno granum soli exponit, in quo docet, vel Deum de bonis suis laudare, vel ad Dei gloriam bona nostra depromere: pondus portat maius quam ipsa sit, in quo monstrat zelum compassionis. Occultas vias (ait Solinus) rectas faciunt, per quas incedant. Hoc nos docuit Scriptura, clamans: *Rectas facite semitas Dei nostri.* vt supra explicatum est. Iuxta Plinium, lib. 11 cap. 10. Grana sibi inuicem communicant, & labores ordinant. Documentum dant charitatis, eiusdemq; ordinatæ. Faciunt denique semitas in silice tritas, quo docent duras vias nos custodire. Vides formicæ sapientiam, sine duce, sine præceptore, sine principe. Ergo non iam Regina Austri, aut Niniuitæ, sed vna formica surget in iudi-

Gen. 3.
Matt. 11.
Prou. 6.
S. Bonau. in Diata salutis, cap. 28.
Formicæ sapientia.

cio, & nos pigros, otiosos, desides, vacuos, inanes ac steriles bonorum operum, condemnabit. Sed audi rursum sapientem, quomodo exclamat: *Vsquequo piger dormies? quando consurges de somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, & veniet tibi pauperies quasi vir armatus*, id est, cui resistere & mederi non poteris; a qua etiam in æternum non liberaberis, quia captiuum te abducet, vt armati hostes aduersarios suos pigros, & bello captos, solent. Augustinus ante suam conuersionem hoc se pigritiæ morbo laborasse, his verbis docet: *Vndique ostendenti vera te dicere, Domine, non erat omnino quod responderem veritate conuictus, nisi tantum verba lenta & somnolenta Modo, ecce modo, sine paululum. Sed modo & modo non habebant modũ, sine paululum ibat in longum.* Otium optimis Philosophis tam absurda res visa est, vt mundum æternum potius ponere, quam creationem eius in tempore agnoscendo otium in Deo agnoscere maluerint. Insipienter quidem, quoad Dei otium, quia etiam non creato mundo, maiora habet in seipso Deus in quibus occupetur (vt suæ diuinæ essentiæ contemplationem, amorem, & communicationem diuinarum personarum) quam sit totius vniuersi creatio & gubernatio; in hoc tamen sapienter, quod otium ita detestabantur, vt ne quidem Deo conuenire existimarent. Si enim Deo non conuenit, qui nulla re indiget, quanto minus nobis hominibus, quibus nihil est indigentius, adeo vt panem quotidie à Deo mendicemus, dicentes. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; Otij fugiendi exemplo sunt fatuæ virgines, quæ, *moram faciente Sponso, dormierunt, & dormitauerunt.* Volentes enim alienum oleum mendicare dicentes, *Date nobis de oleo vestro*, repulsam acceperunt, & quidem negligentia dignam. In extremo mortis articulo qui petit alienum oleum, id est, vt alterius bonis misericordiæ operibus iuuetur, frustra tunc hoc petit; sed bene ei respondetur: *Ito ad vendentes, & emite ibi*, hoc est, tu ipse vide quas eleemosynas pauperibus feceris (illi enim vendunt quodammodo cœlum, qui, *quum defecerimus, recipiunt nos in æterna tabernacula*, eo quod ex mamona iniquitatis eos nobis amicos fecerimus:) vel quæ

Prou. 6.

Confess. lib. 8. cap. 5.

Matth. 26.

Luca 16.

alioqui misericordiæ & virtutum opera exequutus fueris. Nam qui in tali articulo non inuenit oleum misericordiæ, quod eum sursum euehat aqua negligentiæ suffocabitur, *Iudicium sine misericordia ei qui non fecit misericordiam.* Sera autem illa & extrema pœnitentia, vix pœnitētia dici potest: quia licet mortis metus angat, amoris tamen Dei paruum aut nullum vestigium ostendit. Quare D. Augustinus, vt talibus pœnitentiam negare non vult, ita pœnitentiæ fructum illis promittere non audet, vt multis verbis in quadam cōcione ad populum disseruit. Otium igitur fugiendum, ne ad extremum hoc nos periculum adducat. Vnde sapienter S. Augustinus otium vocauit *Viui hominis sepulturam.* Si lex dormientibus non est scripta, vt iureconsulti dicunt, quanto minus cœlum dormientibus paratur! Dauid in bello fortis, domi otiosus sedens, alienam vxorem rapit, & homicidium committit. Salomon, quia in summa pace otio fruebatur, libidine seipsum perdidit. Populus in deserto, absente Moyse, & nihil agens, *sedit manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* De hac materia superius plura.

Iacob. 2.
Hom. 41.
Ex hom. 50.
Serm. 17. ad fratres in eremo.
Exempl.
Dom. 5. post Epiph. tex. 2.

6. *Quia nemo nos conduxit.*

LOCVS moralis de vera & certa mercede bonorum operum, propter quam conducti sumus. Error enim omnium, fidem in Scripturis reuelatam ignorantium fuit, aut fere omnium, nullum esse post hanc vitam virtuti præmium, mercedem nullam. Hunc humani generis errorem Christus hac voce huius parabolæ significare voluit. Otiosorum enim tam infidelium quam etiam fidelium, sed impiorum & fidem suam factis negantium illa vox est. *Nemo nos conduxit.* Nullus est virtutis honos, præmium, merces nulla. Horum vocem Ecclesiastes expressit, dicens: *Dixi in corde meo de filijs hominum, Vt probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestijs.* Nimirum qui id sentirent quod sequitur: *idcirco Vnus interitus est hominis & iumentorum, & æqua Vtriusque conditio: sicut moritur homo; sic & illa moriuntur: similiter spirāt omnia, & nihil amat homo iumēto amplius.* In his verbis (vt exponit S. Gregorius) *ex mente infirmantiū*, id est, qui labo-

Merces certa bonorum operum.
Eccl. 3.

Dial lib.4. cap.4.
Eccl.6.
1.Cor.15.
Philoſophorum omniũ vox.

laborant ignoratione veri, *humanæ ſuſpicionis ſententiam proponit. Qui tamen, ex definitione rationis, ſuam poſtmo-dum ſententiam protulit, dicẽs. Quid habet amplius ſapien[s] ſtulto, & quid pauper niſi vt pergat illuc vbi eſt vita?* Han[c] etiam impiorum & infidelium opinionem diuus Paulu[s] his verbis correxit: *Si in hac vita tantum in Chriſto ſperan-tes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.* Vete-res ſiquidem Philoſophi, & ſapientes huius mundi, ve[l] ipſam voluntatem, & rerum omnium affluentiam pr[o] ſummo bono habuerunt, non virtutis actionem, vt E-picurei; vel qui virtutem coluerunt, aut propter ſe ſo-lam expetendam ſine vlla mercede à Deo expectand[a] (vt qui Stoici vocabantur, & rigidiſſimi virtutis culto-res habiti ſunt) aut gloria præſentis ſeculi, tanqua[m] iuſta & ampla mercede, eam compenſari putabant, v[el] denique nihil eſſe Deo curæ actiones noſtras, ſeu bo-nas ſeu malas, aſſerebant. Omnium horum vox erat: *N[e]-mo nos conduxit*: Contra hos omnes diſputans Lactãtiu[s] ait: *Virtus mercedem ſuam à Deo iudice accipiet: quam ſi tollas, nihil poteſt in vita hominum tam ſtultum, tam inu-tile videri, quam virtus.* Nam & ideo diſputabant oli[m] Philoſophi Academici (vt apud Ciceronem Carneade[s]) iuſtitiam eſſe ſtultitiam. *Iuſtus* (inquit ille Carneades) *aut equum ſaucio, aut tabulam naufrago non ademeri[t] quum in periculo vel hoſtium vel naufragij verſatur, ſtu[l]-tus eſt. Ipſi enim pereundum eſt, niſi fecerit. Si ademerit, in-iuſtus eſt; prudens tamen, quia ſuæ ſaluti conſulit.* Hæc oli[m] ethnicorum, hæc hodie impiorum etiam Chriſtianoru[m] diſputatio eſt, qui vtile honeſto, commodum ſuum iuſti-tiæ & æquitati præferunt; & dum prudentes eſſe volun[t] iniuſti ſunt, rebuſque tantum præſentibus conſulendu[m] putant. *Cur enim ſi ille diſputauit* (ait Lactantius) *niſi qui ad hanc vitam temporalem referebat omnia, virtutiſq; præ-mia, quæ ſunt æterna & immortalia, nõ videbat?* Qui enim iuſtitiæ præmium, iniuſtitiæ pœnas reddi firmiter credit, vitam potius præſentem quam iuſtitiam, deſeret. Verum ideo otioſi tota die in foro ſtamus, ideo Dei & iuſtitiæ operibus neglectis improbe, fraudulenter, iniuſte neg[o]-tiamur, *circumuenientes fratres in negotio* (quæ magna h[o]-die, proh ſcelus, prudentia videtur) quia cum iſtis ethn[i]-

Diuinar. Inſtit. lib.5.
Cic. lib.3. de Repub. apud Aug. de ciui. Dei lib. 2.c.21.
Diuin. Inſtit. lib.5.
1.Theſ.4.

cis,

cis, & atheis in corde dicimus: *Nemo nos conduxit* ad benefaciendum: nulla virtutis aut iustitiæ merces est. Nam (quod notandum est) hæc vox nec eorum est qui mane, nec qui hora tertia, sexta, nona, sed qui circa vndecimam vocati in vineam fuerunt: nempe vel gentilium Philosophorum, & huius mundi sapientium, qui paulo ante Christi aduentum florere in orbe cœperunt, & iniquitas omnis sic abundare, vt iustitia stultitia videretur; vel impiorum credentium, qui totam fere vitam in fraudibus, & mendaciis, & iniustitiis vbi contriuerint, vt opes accumulent, in vltima tandem ætate compuncti, & vocati in vineam, vt de animæ salute cogitent, pro sua excusatione dicunt: *Nemo nos conduxit*. de fututæ vitæ præmio nihil hactenus cogitaui. Hanc opinionem impiam, & otij atque socordiæ fontem (marcescit enim virtus, cui nulla spes præmij proponitur, & insitam omni virtuti difficultatem, mercedis expectatio vel tollit, vel minuit, quia, *Vt patientia probationem operatur, sic probatio spem adfert*) nostri temporis hæretici renouarunt, suorumque animis altissime impresserunt, omnem bonorum operum apud Deum mercedem negantes, sicut omne meritum negant, & operas eucharisticas (sic enim loquuntur) & gratuitas prædicant, dicentes, posse quidem vnumquemque bene operari (ait enim Flaccus Illyricus, *Verum est nos excludi bona opera ac virtutes, seu vt quis vetetur eas habere*) sed nec ob expectationem mercedis (hoc enim mercenarium vocant, & seruis ptoprium, non filiis Dei) nec tanquam rem ad salutem necessariam (sic enim illorum sola & specialis fides penitus concideret) verum ex solo intuitu beneplaciti Dei: quia videlicet iuxta istos, *Nemo nos conduxit*: Sed hæc duplex persuasio & doctrina impia, omne prorsus bene operandi studium hominum animis eximit. Christianos enim frigidos & infirmos (quorum maxima turba est) ad bonorum operum contemptum inducit; alacriores & fortiores in desperationem trahit. Illi enim bene operandi studium, vt minime necessariu n, perlibenter deponunt. Nam qui summa bonorum operum necessitate persuasa, & firmiter credita, tam tepidi nihilominus ac languidi sumus, eiusdem

Rom. 5.
Locus cõtra hæreticos.

eiusdem necessitatis opinione sublata, quomodo non penitus frigidi erimus & plane stupidi? Isti vero propter perfectionem summam (est enim perfectissimus operandi modus, & rara auis in terris, ex puro & solo Dei amore, absque vllo mercedis desiderio, virtutem sectari) bonorum operum labores suscipere desperant. Qua ex caussa apud horum temporum hæreticos omnis pietas, iustitia, virtus, Dei timor, religio non exulat tantum & iacet, verum etiam exploditur ac deridetur. Quod enim de Gentibus nullam futuræ gloriæ spem habentibus Paulus scribit, hoc illis accidit. *Ephes.4.* *Desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operatione immunditiæ omnis, in auaritia.* *Ierem.18.* Sic aliæ Scripturæ: *Desperauimus: post cogitationes nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus.* *Sapient.2.* Rursum: *Nescierunt sacramenta Dei, neque sperauerunt mercedem iustitiæ.* At nos Christiani Catholici agnoscimus & profitemur nos esse conductos ad operandum in vinea Domini amplissima mercede proposita. Sic sumus filij Dei & liberi, vt simus tamen serui. *Rom.9.* Sumus liberi peccato, serui iustitiæ. Quod pene cum stomacho Apostolus docet, nostri temporis Libertinos in spiritu præuidens. *Nescitis*, inquit, *quoniam cui exhibuistis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obeditis? siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam? Gratias autem Deo, quod fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formã doctrinæ, in qua traditi estis. Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ.* Ergo sic filij & liberi sumus, vt tamen serui. Certe ita serui Dei sumus, vt quum fecerimus omnia quæ præcepit nobis, dicere tamen debeamus, *Luc.17.* *serui inutiles sumus.* Deo quidem inutiles, *Psal.15.* *qui bonorum nostrorum non indiget*; nobis autem ipsis per omnem modum vtiles: quia talibus dicetur; *Luc.19.* *Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Rursum sic serui sumus, vt etiam mercenarij simus, non quidem sordidi, sed heroici; nec coactitij, sed spõtanei ac liberi. Merces quippe quam expectamus, non res vilis aut sordida est, non bonum aliquod temporale & terrenum, & huius vitæ, sed illa quam seruo suo Abrahæ Deus repromisit: *Genes.15.* *Ego merces tua magna nimis.* Qui talem mercedem respiciunt, heroici & nobiles mercenarij sunt; sicut Regi-

Regibus seruire, nobilitas est. Quare Apostolus disertis verbis dicit: *Scientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis, Christo Domino seruite.* Sic serui Dei sumus, vt empti precio magno, ita conducti mercede amplissima. Quare vt conductitij, finito labore, expectant suam mercedem; sic iusti in Scripturis. Pauli illa vox est & doctrina: *Sobrie, iuste, pie viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei.* Iubet bene operari, expectando mercedem. Hæc expectatio mercedis nostræ, est quasi cibus noster inter laborandum. Deus in hoc Euangelio conducit operarios, & conuenit cum illis *ex denario diurno.* Quibusdam etiam dixit. *Quod iustum fuerit, dabo vobis.* De cibo & potu nihil dicit. Et tamen qui in vinea laborat, præter denarium quem accipit, quod comedat habere debet. Noster ergo cibus spes est & expectatio mercedis. De hoc cibo dixit Propheta: *Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras,* verba labiorum Dei, promissiones amplissimas dicit. Et iterum: *Sustinuit anima mea in verbo eius, sperauit anima mea in Domino.* Quasi enim sustentatur anima, pascitur & refocillatur in mediis laboribus, expectando beatam spem. Hæc expectatio, hæc spes mercedis, fuit cibus Martyrum in tormentis, cibus Confessorum in perpetua mortificatione, cibus denique & consolatio Christi ipsius, quũ nostras iniquitates portaret. De illo enim Apostolus scribit: *Qui proposito sibi gaudio, sustinuit crucẽ, confusione contempta.* Tollenda ergo vox illa otiosorum hominum, vox ethnica, vox hodie hæretica, vox impia, & desperatione plena: *Nemo nos conduxit.* Conducti sumus, quia *pietas,* quam in vinea excolenda exercemus, *vtilis est ad omnia, habens promissionem vitæ, quæ nunc est, & futuræ.* Conducti sumus denario, quæ est vita æterna.

Coloss. 3. *Matth. 20.* *Psal. 16.* *Psal. 119.* *Hebr. 12.* *1. Tim. 4.*

7. *Voca operarios, & redde illis mercedem.*

LOCVS moralis, & consolatione plenus, de bonorum operum mercede à Deo reddenda. Hunc locum, quod ad doctrinam attinet, & de vera mercedis retributione, in altero Promptuario contra hæreticos tractauimus. Nunc vt ad mores valet, & ad pietatem

De mercẽdis bonorũ operum qualitate.

1\. pietatem extimulat, tractandus est. Quo in loco primum Dei benignitas spectanda est, quæ nostris operibus mercedem promittere voluit. Secundo, quantus
2\. ad virtutem stimulus hæc reposita merces esse debeat.
3\. Tertio, quæ & quanta hæc merces est, paucis explicabitur. Ad primum quod attinet, quum opera nostra seruorum sint opera, & prorsus debita, quum nobis ipsis sint vtilia & necessaria, quum parui temporis & exigui laboris sint, immensa Dei benignitas satis laudari non potest, quæ illis mercedem repromittit, vitam æternam. Seruorum opera esse labores fidelium in Dei præceptis exequendis, iam modo ostensum est: sed & inde patet, quod quicquid sumus, Deo debemus. Vnde illa fidelis serui vox: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Huc accedit, quod omnia fere virtutum opera, Dei præcepta sunt: à nobis igitur præstari debent, etsi nulla proponeretur merces. Ideò peccata nostra & transgressiones vocantur debita nostra. *Dimitte nobis debita nostra*, quia id, quod debuimus facere, non fecimus. Deus ergo opera à nobis alioqui debita sic remunerat, veluti si magnus aliquis Princeps, propter seruatam torquem auream, magnum auri pondus ministro daret. Nam vt ille commissam sibi torquem seruare debuit, alioqui puniendus, sic nos Dei mandata. Rursum nulla mercede proposita æquum, & conueniens erat, nos Christianos Christo pro nobis passo compati, & capitis nostri vestigia sequi. Ex qua consideratione Paulus ait: *Charitas Christi vrget nos: quia si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* Et tamen compatientibus illi mercedem repromittit Christus; dicente Paulo: *Si compatimur, conglorificabimur. Socij facti passionum socij erimus consolationum.* Amplificari hic ergo debet bonitas & benignitas Dei, quæ operibus, alioqui debitis, mercedem tamen maximam reddit. Iam vero quale illud est, vt hæc ipsa bona opera, quibus merces promittitur, nobis ipsis sint vtilia, & sic vtilia; vt absque illis bruta, non homines, essemus. Quid enim aliud sunt omnia virtutum opera, quam animi humani ornamenta? Quid aliud tota illa vineæ Dominicæ cultura, in qua laborantes mercede remunerat, quam ipsius animæ cuius-

Margin notes: 1. Dei benignitas triplex. 1. 2. 3. — 1. Opera nostra esse debita. 1. *Psal.* 115. 2. — *Simile.* 3. — 2. *Cor.* 15. — *Rom.* 8. 1. *Cor.* 1. — 2. Opera nostra nobis vtilia.

cuiusque nostrum necessaria cura, homine rationali digna, vt in superioribus explicatum est; Quare quemadmodum pii parentes ægrotantibus filiis, & potiones amaras recusantibus, dona & xenia promittunt, si medici præceptis obtemperauerint, quum tamen salutis beneficium non tam parentum quam filiorum sit: sic Deus Pater cœlestis, præceptorum suorum obseruationi, & virtutum exercitio, quæ nobis in hac corrupta natura grauiter ægrotantibus salutaria sunt, illi autem nullo modo necessaria aut vtilia, ingentia præmia promittit. De hac Christi medicina Augustinus: *Misit Deus medicum, qui nos gratis sanaret. Parum est, qui gratis sanaret; qui sanatis etiam mercedem daret. Nihil addi ad istam beneuolentiam potest. Quis est, qui dicat: Sanem te, & do tibi mercedem? Optimè fecit. Sciebat se venisse diuitem ad pauperes. Sanat ægrotos: sanatis donat, & non aliud quàm seipsum donat.* Hæc consideratio tam clara & certa est, vt multi Gentium Philosophi virtutem propter seipsam expetendam & exequendam esse docuerint. Vnde Seneca: *altum quiddam est virtus, excelsum & regale inuictum, & infatigabile. Voluptas humile, seruile, imbecille, caducum, cuius domicilium fornices ac popinæ sunt.* Hæc est ergo maxima Dei benignitas, quod bonis operibus operam dando, *& hic dulcem vitam* (vt scribit Chrysostomus) *virtutum ipsarum delectatione ducemus, & futurorum dono potiemur bonorum. Denique insolubiles amicitias sortiemur.* Quid nempe vel humanæ societati commodius, vel cuiuis homini iucundius esse potest, quàm perpetua & sincera dilectio? At hoc est maximum Dei mandatum. Imò *qui diligit proximum, legem impleuit.* Denique omnia decalogi mandata, an aliud iubent, quàm quod omnis Respub. ciuitas, familia à suis omnibus exactè obseruari percuperet? Talia sunt omnia Dei & Ecclesiæ præcepta, vt magis ad nostram vtilitatem & consolationem, quàm ad Dei gloriam sint comparata. Imò in virtutum ratione magis nostro commodo, quàm suo honori, Deus prospectum voluit. Verbi gratia: Orta est inter te & aliũ simultas; Vide quid iubeat Deus: *Vade prius reconciliare fratri tuo, & sic offeres munus tuum ad altare.* Consultum & prospectũ prius vult

Simile.

Serm. 13. de verb. Apost.

In lib. de vita beata.

Homil. 11. Matth.

Rom. 13.

Matth. 5.

paci fraternæ, & resarciendæ iniuriæ proximi, quàm suo
honori, qui in oblationibus ad altare præstatur. Sed &
inimicum tuum, nisi tibi reconcilietur, Deus idcirco non
Hom. 11. in diligit, quia tibi inimicus est, & quia tu amicus Dei es. De
Matth. operis imperf. qua re sic Chrysostomus: *Quia Deus nos perfectè diligit, ideo inimicis nostris non vult esse amicus. Vt puta: Deo inimici estis fideles: ideo tibi non vult esse amicus, quia illi amicus est: & ideo illi non vult esse amicus, quia tibi amicus est. Ergo te diligens est illi inimicus, & illum diligens tibi est inimicus.* Hæc ille.

Simile. Sic Deus propter bonum nostrum ad perpetuam charitatem cogit; non secus quam si bonus pater duobus litigantibus filiis, etsi vtrumque amet, neutrum tamen, durante lite, velit diligere, quia alter alteri litigando nocet, quum ille vtrique bene consultum vellet.

Amplificari multum & copiosè hæc Dei benignitas potest, quod illa in nobis virtutū opera magnificè remunerat, quæ nobis potissimum vtilitatem adferunt. Nam vide,
Matth. 6. quæso, quomodo hanc fraternam dilectionem remuneret. Iubet nos orare: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Hoc est, promittit nobis veniam peccatorum, si nos aliis in nos peccantibus ignoscimus. Et ideo in alia Scriptura dixit:
1. Pet. 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Denique in extremo iudicio illa bona opera maximè remunerat, quæ proximorum nostrorum vtilitatibus seruierunt, vt pascere esuri-
Matth. 25. entes, vestire nudos, visitare captiuos. Tertium punctum quod in ineffabili Dei benignitate circa bonorum operum remunerationem annotari potest, adhuc excellen-
3. Retributionis excessus. tius est, quod parui temporis, & exigui laboris opera, æterna & splendidissima mercede remuneret. Vnde Apostolus:
2. Cor. 4. *Quod in præsenti momentaneum est & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Leuitati laboris, pondus gloriæ, idemque supra modum sublime, momentaneo æternitas respondet. Sic alibi:
Rom. 8. *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Nempe,
Enarrat. in Psal. 93. vt scribit Augustinus, *siliqua laboru ad requiem sempiternam.*
Simile. Si tibi certò constaret, & ad hoc deploma regium signatum haberes, te per annos in hac vita quinquaginta

maximis redditibus potiturum, si decem prius annos in regis obsequio & seruitio ageres; an hanc conditionem recusares? Non adeò opinor demens aut stupidus esses, si bonorum huius vitæ amator es. Quod si ergo cœlestem gloriam amas, quid de tantilli temporis labore causaris? An præsentium magis voluptate traheris? Nempe sic in vinea Satanæ se res habet. Prius illic merces redditur, & postea laboratur: Prius ad momentum temporis deliciantur, & postea in inferno cruciantur. Prius conuiuantur splendidè, sed postea symbolum soluunt peracerbè. Paucas pecunias ex vsuris mutuant, & postea duplum persoluunt. *Fauus distillans labia meretricis, nouissima autem eius amara, quasi absynthium. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto descendunt in infernum.* An hanc conditionem cupis, vt præsenti voluptate modica æternos cruciatus emas? Atqui in Christi vinea prius laboratur, & postea merces redditur: qui omnis honestæ negotiationis ordo est. Agricola prius seminat, postea metit. Mercator primùm nauigat & peregrinatur, postea ex mercibus domum apportatis rem facit. Opifex cuiuscunque artis primum opus facit, postea mercedem accipit. Sed isti omnes vix lucrum percipiunt, quod labores compenset; aut, si accedat compensatio laborem, mediocris ille excessus est; & vt sit maximus, paruo tempore eius fructus manet; mille quoque periculis subest, vt, quod longo tempore & labore comparatum est, vno momento pereat, aut bello aut latrocinio, aut incendio, aut morte. Sed merces quam operariis suis Deus retribuit, vt infiniti excessus est, ita nullo casu intercedit, quia æterna est. Eleganter Chrysostomus: *Vtrum melius est, metuere, & anxio semper timore distineri, an cum securitate laborare? Si quis te collocasset otiosum in domo ruinosa dicens, Expecta, donec in caput tuum ceciderit testudo iam putris, fortaßis enim cadet, fortaßis non cadet; quod si hæc conditio non placet, age operare, ac tutissimum inhabita thalamum: Vtrum magis eligeres? otiumne illud cum timore, an laborem cum securitate? Sic igitur & nunc facito: Siquidem incertus iste euentus futuri*, dũ voluptatis causa, virtutis laborem fugiens, repentinæ te mortis & damnationis periculo exponis, *est quasi*

Vinea Satanæ.

Prou. 5.
Iob. 21.

Similia.

In prologo in D. Ioannem.

Simile.

domus quadam putris, semper ruinam minitans. At industria, quanquam laborem habet, tamen spondet securitatem. Tale est discrimen hominis voluptuarii, & in vinea Domini operarii. Quod si adhuc laboris magnitudinem quis causetur, quem in vinea Domini excolenda, & in Dei præceptis obseruandis suscipere potest, certò sciat, quisquis ille est, idcirco eum hoc causari, idcirco labores illi arduos videri, quia Deum non amat: quod hac demonstratione ostendit Augustinus: *Secari & vri se homines patiuntur, vt incertam & breuem corporis sanitatem consequantur. Immanissimis bellis miles atteritur, pluribus forte annis in laboribus inquietus, quam in otio quieturus. Quibus tempestatibus & procellis, quàm horribili & tremenda sauitia cœli & maris expositi sunt mercatores, vt diuitias ventosas acquirant, maioribus quàm quibus acquisituri sunt periculis & tempestatibus plenas! Quos æstus, qua frigora, qua pericula, ab equis, à fossis, à pracipitiis, à fluminibus, à feris perferunt venatores! quem laborem sitiendi & esuriedi, quatas vilissimi & sordidissimi cibi & potus angustias, vt bestiam capiant, & interdum nec ipsius bestia carnes, propter quam & hac tanta sustinent, epulis necessarias! Quanquam, etsi aper, ceruusq; capiatur, magis suaue fit venantis animo, quia captus est, quam comedentis palato, quia coctus est. Sed in his omnibus, qui hac non amant, eadem grauia patiuntur; qui verò amant, eadem quidem, sed non grauia pati videntur. Quanto ergo certius & facilius ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miseriam, quantum potuit, cupiditas fecit!* Hæc ille. Si tantum ergo laboris rebus perituris, vanis quoq; & futilibus comparandis impenditur; quis non videt beatitudinis æternæ retributionem operibus virtutum (quæ tantam adiunctam difficultatem non habent) misericordissimè & liberalissimè à Deo reddi? Atque ex his capitibus Dei benignitas in hac mercedis retributione demonstrari poterit.

Serm.9. de Verbis Domini.

Similia.

4. Mercedis expectatio virtutis stimulus.

Nunc quantus ad virtutem gnauiter capessendam stimulus hæc merces beatitudinis æternæ, bonis operibus reddita, esse debeat, paucis ostendetur. Dauidis certè illa vox est: *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem.* Sic Paulus ad virtutem adhortans ait: *Non contemplantibus nobis, qua videntur, sed*

Psal.1.8.

quæ non videntur. Et rursum, prolata illa Dei amplissima promissione, *Ero vobis in Patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens;* (*Si autem filii & hæredes*, vt alibi dicit) mox infert: *Has ergo habentes promissiones mundemus nos ab omni inquinatione carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.* Sciebat enim acerrimum esse ad virtutum stimulum, repromissæ à Deo mercedis expectationem. Hoc stimulo veteres iustos ad opera pietatis ardua vehementer permotos fuisse, exemplis alio in loco ostendit. *Abraham*, inquit, *obediuit exire in locum, & exiit nesciens quo iret. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor Deus. Moyses grandis factus, negauit se esse filium filiæ Pharaonis magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem: maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi. Aspiciebat enim in remunerationem.* Moxque paulò post infert: *Ideoq; & nos, deponentes omne pondus & circumstans peccatum, per patientiã curramus ad propositum nobis certamen* (seu brauium) *aspiciens in authorem fidei, & consummatorem Iesum*, id est, illum pro exemplo in oculis ferentes: *qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem*; vt ita nos, proposita mercede, sustineamus labores. Et paulò post: *Omnis disciplina*, id est, virtutum exercitatio, *in præsenti quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris: postea autem fructũ pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ.* Hic fructus iustitiæ est merces operariis reddita. *Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedib. vestris.* Vides, quàm studiosè ad virtutis callem gnauiter terẽdum, hac proposita mercede, adhortatur. Sed & in seipso ostendit, ex hoc stimulo plurimum se incitatum fuisse. *Quæ*, inquit, *retrò sunt, obliuiscens, ad ea verò quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.* Est igitur istius mercedis, bonis operibus repromissa, huius brauii expectatio acerrimus virtutis stimulus, ideoq; crebrò cogitanda, & ante mentis oculos ponenda. Appositè ad hanc rem scripsit Xenophon, & Dux, & Philosophus insignis, *Eosdem labores non esse æquè grandes Imperatori ac militi, eo quòd ipse bonos laborem leuiorem faciat Imperatorum.* Quod eius

2. Cor. 6.
Rom. 8.
2. Cor. 7.
Exempla.
Hebr. 11.
Hebr. 12.
Philip. 3.
Apophthegma.

Tusc. 2. verbum multum laudauit Scipio Africanus, ait Cicero. Quanto enim magis iidem labores non erunt æquè graues fideli & infideli, pio & impio, religioso & seculari, eo quod ipsa merces fidelibus & piis certissimè expectata, labores illis facit leuiores! Quemadmodum enim auarus, si incidat in tabulas thesaurum alicui absconditum indicantes; is autem locus, qui thesaurum tenet, non sine multo labore & sudore adiri potest; nulli labori parcet, vt thesauro potiatur, quia auarus est, cui ad pecunias congerendas nihil videtur arduum: sic omnino vir pius, & Deo frui desiderans, inuentis Scripturæ tabulis, quæ illum docent, operariis in vinea Domini mercedem denarii retribui, quæ est vita æterna, suauissimè operatur, vt denario illo ac Deo suo fruatur. *Seruiuit Iacob pro Rachel septem annis, & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.* Nostra Rachel est vita æterna, decora facie, & venusto aspectu. *Si nautis minaces pelagi fluctus; si tempestates atque hyemes agricolis, si vulnera cædesq; militibus, si grauissimi illi ictus, plagæq; pugilibus leues videntur atque tolerabiles, propter spem temporalium ac pereuntium commodorum; multo magis quum cœlum propanatur in præmio, nihil ex præsentibus his aduersitatibus sentietur.* An fortassè dicet quispiam, cœlestis gaudii expectationem ideo minus mouere, quia etsi credatur firmissimè, tamen non cernitur euidenter? Qui hoc fuco ac prætextu suam vel incredulitatem vel ignauiam excusaret, hac quotidiana experientia conuincitur inexcusabilis. Nullus pater carnalis euidenti cognitione scire potest, an proles ex vxore suscepta, vera & legitima sit. Hæc tamen ipsa cognitio, quæ ex sola vxoris credita pudicitia colligi potest, tantam vim habet, vt maximum filiorum amorem in patris pectore ingeneret: huiusmodi sanè, vt in filiis benè educandis, posteaque in seculo euehendis, nullis sumptibus, nulli labori parcat. Quanto magis qui ex sola Dei promissione firmissimè credita, æternam beatitudinem bonis operibus repromitti cognouit, ad illam assequendam bonorum operum studio impensè incumbet! Nonne vides, vt vrsi aluearia inuadunt, fauorum dulcedine allecti, quos illic esse melle plenos autumant, nec apum aculeos, nec ferien-

Margin notes: *Simile.* *Greg. Nisse. orat. 1. de beatitud.* *Gen. 29.* *Chrysostom. hom. 24. in Matth.* *Simile.* *Simile.* *Similia.*

ferientium vulnera quicquam morantes: Nonne si inter mille nauigantes vnus tantùm ex Indiis auro onustus redeat, cæteris pereuntibus, eandem mox nauigationem, spe similis futuræ, innumeri suspiciunt? Eundem debet animis piorum stimulum addere mercedis æternæ certissima tribulatio, etsi ex mille operariis in vinea vnus tantum aut alter eam acciperet.

Postrema huius loci particula est, vt quæ & quanta sit hæc merces operariis in vinea retributa, paucis explicetur: imo tantam esse potius, vt explicari nequeat, ostendatur, quod his verbis ostendit Apostolus: *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se.* Quare, vt Simonides Philosophus ab Hierone tyranno rogatus, quid Deus esset, primò vnum diem ad deliberandum petiit, mox biduum, denique quadriduum, atque ita sæpius & identidem numerum duplicauit; *quia* (inquiebat) *quanto diutius considero, tanto res mihi videtur obscurior.* Sic de beatitudine cœlesti, quæ ipsius Dei visio ac fruitio est, responderi potest. Attamen sicut de Pythagora narrat Plutarchus, & post eum Aulus Gellius, quod ex stadio Olympico ducentorum pedum ab Hercule metato primum pedis eius magnitudinem, ac postea, inuento pede, totam corporis proportionem deprehendit, tanto cæteris hominibus excelsiorem, quanto Olympicum stadium cæteris pari numero pedum anteiret: ita ex eius cœlestis gloriæ vestigiis quibusdam, vel in Scriptura sacra reuelatis, vel in Dei operibus, ac rerum naturæ obseruatis, quæ & quanta illa sit, quantumque omnem huius vitæ felicitatem superet, aliquatenus delineari poterit. Ac primum in Scripturis hæc merces vocatur gaudium Domini. *Intra in gaudium Domini tui.* Nempe, vt qui particeps laborum cum CHRISTO fuit, eiusdem etiam gaudii, quo CHRISTVS ad dexteram Patris sedens exultat & fruitur, sit etiam plene particeps. Intrare enim in gaudium est, non eminus illud prospicere & videre, sed intus receptum ad participationem admitti. Nunc tu cogita, quantum Christi gaudium in cœlis sit, quod eum consolari potuit, quum in terris esset; dicente Apostolo: *Proposito sibi gaudio, sustinuit crucē.*

5. Quanta merces.

1. Cor. 5.

Cic. lib. 1. de nat. deorum.

Noct. Attic. lib. 1. c. 1.

Matth. 25. 1.

Heb. 12.

2. Porrò in hac mercede esse gaudium omnibus rebus ad voluntatem comparatis affluentissimum, verba ad captum nostrum accommodatis CHRISTVS describit,
Luc.22. quum dicit: *Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo*, non quod illic sit nectar aut Ambrosia Poetica, vel Mahumetis carnales epulæ: sed quia affluentissima erit animæ delectatio, sicuti in edendo & bibendo ad mensas regias corporis esse solet. Nempe affluentissimi huius gaudii particulæ, in Scripturis reuelatæ, hæ
3. sunt: Primùm, esse cum Deo, nec ab illius præsentia
Ioan.13. vnquam diuelli. *Vbi ego sum, illic erit & minister meus.*
Apoc. 14. *Sequuntur Agnum, quocunque ierit.* Deinde non esse tantum cum eo, sed & videre eum clara visione, vt eius
1.Ioan.3. præsentia, totaque gloria plenissimè fruamur. *Videbimus eum, sicuti est.* Non iam amplius in speculo & æni-
1.Cor. 13. gmate, *sed facie ad faciem.* Iam verò quoad nos ipsos, pri-
4. mùm status erit maximè gloriosus, in quo ipse Dei Fi-
Luc.12. lius ministrabit Sanctis suis honoris causa. *Beati serui, quos, quum venerit Dominus* (ad iudicium scilicet) *inuenerit vigilantes*, id est, in vinea Domini operantes. *Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discũbere, & transiens ministrabit eis*, hoc est, singulos sanctos spirituali consolatione suauissimè visitabit, seque totum singulis communicabit, non transiens de loco in locum, sed varias consolationes, vnam post aliam, quasi ministrantium more, nouos cibos afferentium, subministrans. Verbis tamen illis Christus hanc rem exprimit, quibus
Rom.8. ostendat suum erga sanctos non affectum tantùm, sed & honorem. Nempe honor huiusmodi erit, vt singuli
2.Tim.2. Sancti, non hæredes tantùm Dei, sed & *cohæredes Christi*
Marc.12. futuri sint; & cum illo (vt Apostolus iterum loquitur)
Apoc.22. *conregnabunt, & conglorificabuntur.* Parum nunc est, esse *sicut Angelos Dei*, aut, vt alia Scriptura dicit; *regnare in seculum seculi*; quia pariter cum Christo regnabunt, & suo propemodum honore Christus suos dignabitur. Huius autem honoris & regni vide quantus futurus sit splendor. *Tunc fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris eorum.* Et
Matth.13. vt cætera paucis perstringamus (quæ amplificabit disertus
5. tus Concionator) in hac mercede erit sanitas sine inti-

mita-

mitate: *Qui sanat omnes infirmitates tuas.* erit satietas sine fastidio: *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* erit libertas à seruitute: *Creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertate gloria filiorum Dei*, id est, propter plenissimam humanæ naturæ in illa gloria cœlesti liberationem, creaturæ omnes, quæ propter hominem peccantem peccato seruierunt, & seruiendo corruptæ fuerunt, à tali seruitute per ignem expurgatæ liberabuntur, vt noui cœli fiant, & noua terra, in noua Sanctorum gloria, noua videlicet vestita puritate. Erit porro hoc gaudium in loco amœnissimo; *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei*, quam ciuitatem nouam, *descendentem de cælo: Vt sponsam ornatam viro suo*, describit S. Ioann. in Apocal. Erit quoque in hoc gaudio societas iucundissima, quam Apostolus vocat *Multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum qui conscripti sunt in cælis.* De qua etiam Ioannes dicit: *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterit, ex omnibus gentibus, stantes ante thronum, &c.* Postremo in hoc gaudio totum opus & exercitium Sanctorum erit perpetua iubilatio: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* Hęc ex Scripturis breuiter delibata, ex quibus aliquousq; conijcere licet, quę & quanta hęc merces sit, Sanctorum laboribus, & bonis operarijs in vinea Domini reposita, ac in hoc Euangelio repromissa.

Psal. 102. *Psal. 16.* *Rom. 8.* 6. *Psal. 86.* *Apoc. 21.* 7. *Heb. 12.* *Apoc. 7.* 8. *Psal. 83.*

Sed & alia qualis ac quanta sit, ex præsenti Dei liberalitate, ac bonitate; qua in hac vita vel iustorum merita solatur, vel impiorum morales quasdam & ciuiles virtutes remunerat, non difficulter colligi potest. Si enim tanti vitrum, quanti margaritum! Si in fragili & mortali vita magnus splendor, in æterna beatitudine quanta erit gloria! Si in valle miseriæ liberalis retributio; in cœlesti gloria quanta remuneratio! Pulchrè S. Augustinus, *Si, mi Domine pro hoc corpore ignobili & corruptibili tam magna, & innumera beneficia præstas à cælo & aere, à terra & mari, a luce & tenebris, à calore & vmbra; rore ac imbre, ventis & pluuijs, volucribus & piscibus, bestijs, & arboribus à multiplicitate herbarum & germinum terræ, nobis successiuè ministrantium, vt alleuies fastidium nostrum: qualia, quæso, & quam magna, & innumerabilia erunt illa bona, quæ*

Ex bonis præsentis vitæ conijciuntur futura.

Solilo. c. 21.

præparasti diligentibus te, in illa cælesti patria, vbi te videbimus facie ad faciem. Si tanta facis nobis in carcere, quid ages in palatio? Si tanta solatia in hac die lachrymarum, quanta conferes in die nuptiarum? Si tam innumera, & varia dona tua, quæ nunc amicis pariter tribuis, & inimicis, quam dulcia & delectabilia, quæ solis es largiturus amicis! Hæc ille.

Enarr. in Psal. 85. Rursum in alio loco: *Bona cogitate, & considerate fratres, quæ dat Deus peccatoribus: & hinc intelligite quid seruet seruis suis. Peccatoribus, blasphemantibus eum quotidie, dat cælum & terram, dat fontes, fructus, salutem, filios, copias, vbertatem. Qui talia peccatoribus dat, quid eum putas seruare fidelibus suis?* Hæc ille. Hæc videlicet sanctorum virorum sapientia est, vt, visa huius sæculi pulchritudine, non ea se fascinari & decipi sinant, sed ad alterius sæculi considerandam pulchritudinem, quasi de gradu inferiori ad superiorem, ex ea conscendant.

Exempla. *In vita eius apud Sur. tom. 1.* B. Fulgentius, Ruspensus Episcopus, persecutionem Arianorum fugiens, Romæ quum peregrinaretur, visa Romani Senatus, & vrbis Romæ gloria, sic ad fratres, peregrinationis suæ comites, loquitur. *Quam speciosa potest esse Hierusalem cælestis, si sic fulget Roma terrestris? Et si in hoc sæculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem, qualis honor & gloria præstabitur Sanctis diligentibus veritatem!* Hæc ille. Similia verba protulit sanctus Porphyrius, Gazæorum Episcopus, quum ex causa quadam Constantinopoli existens, Theodosij iunioris infantuli baptismum ingenti cum pompa & magnificentia celebratum cerneret.

In vita eius apud Sur. tom. 1. pag. 1068. Nos (inquit, vitæ eius scriptor) admirati sumus, videntes tantam gloriam. Dicit autem nobis sanctus Porphyrius: *Si ea quæ paulo post euanescunt, tantam habent gloriam; quanto magis cælestia quæ parata sunt Sanctis Dei!* Nempe Deus hac in re sicut locuples aliquis mercator facit.

Simile. *Phil. Diez. in con. ser. 5. post Dom. 2. Quadrag.* Quum vadit in emptorium vt mercimonia emat, pro ijs quæ viliora sunt & parui valoris, statim in numerato persoluit. Sed pro mercibus magis pretiosis, maiorisque sumptus, fideiubet, vt proximo emptorio, vel die condicto soluat. Sic Deus morales & ciuiles virtutes peccatorum, vt res minimi valoris ac pretij, statim in præsenti vita remunerat, sed piorum rectè facta, quæ in gratia & charitate, ad Dei gloriam, vel proximorum & suam salutem operati sunt,

sunt, tanquam res maximi valoris & pretij, in altero sæculo, quasi in altero emptorio, ęterna gloria compensanda & remuneranda reseruat. Hinc etiam colligere licet, quantum excellat merces illa operarijs reposita & repromissa. Sed & huius rei causa est, quod huiusmodi in cœlis persolutio nostro maximo commodo fiat. Nam vt mercator prudens, qui citò vult ditescere, ibi merces emit, vbi in magna copia habentur, vt postea reuendat, vbi rarò inueniuntur: Sic iusti in hac vita multos pro Deo labores vel suscipiunt alacriter, vel sustinent fortiter, quæ hic quidem vulgares sunt merces & viles, nulloq; in pretio; vt ieiunia, mortificationes corporis, humiliatio sui, & cuiuscunque generis tribulationes. Huiusmodi enim plena est hæc vita, & huiusmodi pauci æstimant, sed à se singuli reijciunt. At in cœlo tales merces non inueniuntur, vbi omnia lætitia & honore sunt plena. Sed illic talia quocunque velis pretio vendentur. Ille enim locus est, in quo *absterget Deus omnem lachrymam ab oculis iustorum:* & in quo, qui hic laborauerunt, *requiescent à laboribus suis.* Ibi præteriti labores carè venduntur, & vberrimè remunerantur. Nostro igitur maximo bono fit, vt non nisi illic, operantibus in vinea merces reddatur. Hæc est beata catastrophe eorum, quos Paterfamilias conduxit in vineam suam, hic huius parabolæ finis. De gaudio cœlesti & gloria, vide plura apud sanctum Chrysostomum, in Epistola ad Hebræos, homil. sexta in fine: & in paræn. 1. ad Theodor. lapsum.

Didac. Stella de contemp. mund. par. 1. c. 27.

Simile.

Apoc. 7. & 14.

8. *Multi vocati, pauci electi.*

LOCVS moralis de paucitate saluandorum ad vtilem timorem incutiendum idoneus: quem vide tractatum in parte Æstiuali. Dominic. 19. post Pentecosten, text. 19.

EVAN-

EVANGELIVM DOMINICÆ SEXAGESIMÆ.

Lucæ 8.

VM turba plurima conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad Iesum, dixit per similitudinem: exijt qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est; & volucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas: & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat. Interrogabant autem eum discipuli eius, quæ esset hæc parabola. Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: cæteris autem in parabolis; vt videntes non videant, & audientes non intelligant. Est autem hæc parabola. Semen est verbum Dei. Quod autem secus viam, hi sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. Nam quod supra petram, hi sunt, qui, cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum. Quod autem in terram bonam, hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Cùm turba plurima conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad Iesum.* De frequenter audiendo Dei verbo.

2. *Hac dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.* De attentione audiendi verbum Dei.

3. *Semen est verbum Dei.* De virtute & necessitate audiendi verbi Dei.

4. *Quod secus viam, hi sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum.* Contra otiosos, vagos, & distractos auditores verbi Dei.

5. *Qui supra petram, qui, cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* De duritia cordis, & consuetudine peccati.

6. *Qod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur.* Locus triplex. 1. Contra sollicitudines & curas vitæ præsentis. 2. Contra diuitias. 3. Contra voluptates carnis: quatenus hæc tria spinæ sunt, & verbum Dei suffocant.

7. *Quod autem in terram bonam, hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent.* De corde bono & optimo, & de verbo Dei retinendo.

8. *Et fructum afferunt cum patientia.* De patientia ad omnes virtutes exequendas necessaria.

1. *Cùm turba plurima conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad Iesum.*

LOCVS moralis de diligentia & frequentia in audiendo verbo Dei, exemplo populi Iudæorum, qui sic vndequaque ad Christum audiendum cōfluxerunt. Hic locus tractari potest ex ijs quæ infra dicentur, tum in hoc Euangelio textu 3. & 4. tum in Dominica Quadragesimæ, text. 7. & in Dominica Passionis, text. 2.

2. *Hæc dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.*

LOCVS moralis de attentione feruenti auditorum, verbo Dei adhibenda. Christus enim de fru- Attentio feruens

ctu

audiendi verbum Dei. — ctu audiendi verbi Dei sub parabola seminis, deque huius fructus impedimentis quum dixisset; hac acclamatione, præter morem & consuetudinem suam, parabolam conclusit. Non nisi ter quatérve in toto Euangelio, hac vice excepta, clamasse legitur. Primùm apud Ioannem: *Ioan. 7.* *Clamabat in templo Iesus, dicens: Et me scitis, & vnde sim scitis*; Iudæorum cauillationi contra aduentum eius in mundum respondens: moxque eodem tempore, *In nouissimo die facto festiuitatis, stabat Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat*, vbi se Messiam & mundi Saluatorem esse disertè proclamat. Secundo in *Ioan. 11.* Lazaro resuscitando iam quatriduano. *Clamauit voce magna, Lazare, veni foras*: vt hoc clamore ostenderet, peccatoris longa peccati consuetudine fœtentis suscitationem longè esse difficillimam. Rursum alia vice, de *Ioan. 12.* quo sic Ioannes: *Iesus autem clamauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed eum qui misit me*, vt se & Patrem vnum esse ostenderet. Ac postremò in Cruce bis *Matth. 27.* clamauit. Semel illud: *Deus, Deus meus, quare me dereliquisti?* ac secundo: *Clamans voce magna, emisit spiritum.* In omnibus istis clamoribus, non nisi propter res maximas, & ex causis longè grauissimis, clamasse legitur Redemptor noster. Sic in hoc Euangelio, recitata parabola seminantis, *qui exijt seminare semen suum*, clamabat, vt doctrinam huius parabolæ primariam esse, summè necessariam, & maxima attentione excipienda doceret.

Aures ad audiēdum. — Vide enim quid clamet: *Qui habet aures audiendi audiat.* Ambas aures ferè omnes habent: sed non omnes aures ad audiendum habent. *Similia.* Qui podagra laborat, pedes habet, sed non ad currendum. Qui luscus est, ambos oculos habet, sed non ad clarè & perspicuè videndum. Qui à superiori aliqua potestate manus ligatas habet (vt loquuntur) manibus certè non caret; sed vt liberè, quod vult, agat, manus non habet. Sic omnes aures habent, sed pauci ad audiendum: nempe id quod bonum est, & benè, *Eccles. 3.* & vt oportet. *Auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam.* Duo dicit: Primo, quod sapientiam, id est, non nisi bona & salutaria audiet. Secundo, quod feruenter, & magno discendi desiderio, ea quæ ad animæ salutem & Dei gloriam pertinent. Rationem huius affert Salomon

lomon: *Audiens sapiens sapientior erit; stultus autem nec plagis emendabitur.* Vnde huiusmodi dici solet; Surdo narras fabulam: non quia auribus caret, sed quia aures ad audiendum non habet. Enimuero vel maximum est reprobationis & diuinæ iracundiæ argumentum, aures audiendi non habere, desiderio discendi ea, quæ ad salutem pertinent, non teneri. Iuxta leges ciuiles, in primo furto deprehensus nudatur, & publicè vapulat. In secundo latrocinio abscinduntur aures. Ad quem latronem auribus iam amputatis Iudex deprehendit, è vestigio suspenditur: Sic Deus in primis peccatis exuit gratiæ vestibus, & conscientiæ flagellis acriter verberat peccatorem. Secundo ac tertio in idem relapso, aures audiendi amputat; sensum & dolorem peccati peccator amittit: nec ad audiendum amplius vel DEI verba, vel sana consilia, aures præbet iuxta illud: *Impius quum in profundum venerit, contemnit.* Talem autem contemptum verbi Dei, quid nisi extrema damnatio consequitur? In veteri lege prohibetur, ne quis vel ouem, vel bouem ex voto offerret, aure & cauda amputatis. Animal auribus amputatis offerri noluit Deus, quia qui auribus priuatur, præcipuo ad salutem medio destituitur: *Fides enim ex auditu*, & proprius cuiusuis disciplinæ sensus, est auditus. Iudicialis quoque in veteri populo lex erat, vt seruus emptitius, qui septimo remissionis anno libertate data vti noluit, sed diligens dominum suum, ei adhuc seruire voluit, applicaretur ad ostium & postes domus domini sui: *Perforabitque (dominus) aurem eius subula, eritque ei seruus sempiternus.* Peccator, qui seruiens peccato, diabolo seruit, si, oblata illi in prædicatione Euangelica lege libertatis, eam acceptare nolit, vt per baptismum & pœnitentiam liberatus à lege peccati, iam non sit amplius sub peccato, neque sub lege, sed sub gratia; sed adhuc vult domino suo diabolo seruire, diligens eum, & post concupiscentias suas ambulans; hic aures habet subula perforatas, perefluentes, & ad audiendum inutiles, quia ostio domini sui affixæ fuerunt: *neque potest quis duobus dominis seruire, Deo & Mammonæ.* Aures ergo audiendi habet, qui salutis desiderio tangitur, qui libertate gra-

Prouerb. 1.
Simile.
Prouerb. 18.
Allegoria.
Leu. 22.
Rom. 10.
Exod. 21.
Deut. 15.
Allegoria.
Matth. 6.

tiæ, ad quam vocatus est, vtitur, qui diaboli mancipium non est.

3. Semen est verbum Dei.

Necessitas & fructus audiendi verbi.

LOCVS moralis de virtute & necessitate audiendi verbi Dei. Christus enim ideo verbum prædicatum (hoc enim est verbum seminatum) semini comparat, quia naturam & proprietates seminis habet respectu salutis humanæ. Seminis autem proprietates, respectu fructus qui ex semine nascitur, potissimum sunt virtus eius & necessitas: Necessitas, quia sine semine iacto nullus sperari fructus potest; virtus, quia semen habet proximam virtutem ad producendum fructum, adeoque totus fructus in semine est virtute. Si se habet verbum Dei ad animæ fructum, fructus & vltimus finis noster Deus est. Nam vt in arbore, plantatis, vltimum est fructus; sic nostrum vltimum & summum bonum Deus est. Deus autem (quem vt omnium actionum nostrarum finem speramus) non impetratur sine charitate: *Deus enim charitas est; & qui manet in charitate, manet in Deo: qui autem non est in charitate, manet in morte.* Charitas autem non habetur sine fide. *Sine fide enim impossibile est placere Deo,* hoc est, diligere Deum, vel ex dilectione opus aliquod Deo gratum facere. Fides autem non acquiritur sine prædicatione verbi Dei, *Quomodo enim credent quem non audierunt? Quomodo audient sine prædicante?* Semen ergo seu principium salutis necessarium, est auditus verbi Dei. Atq; ex his patet necessitas audiendi verbum: quæ quemlibet salutis suę cupidum maximè stimulare deberet, vt aures audiendi habeat. Sed virtus huius seminis adhuc magis stimulabit. Est enim *Euangelium* (ait Apostolus) id est, Euangelij prædicatio, *Virtus ad salutem omni credenti*, hoc est, potest saluare, & est vnum medium saluandi omnes credentes. Sicut semen est virtus ad fructum producendum in omni terra bona; sic verbum Dei prædicatum, est virtus seu potentia ad salutem in omni corde credenti: nempe sic credente, *Vt verbum retineat, fructumque afferat in patientia.* Et sicut Deus per semen terræ iniectum opera

1. Ioan. 3. *Hebr. 11.* *Rom. 10.* *Rom. 1.* *Lucæ 8.* Simile.

operatur in ipsa terra vt fructum adferat; sic per Euangelium prædicatum exerit potentiam suam, & operatur in cordibus credentium, vt sit illis ad salutem, & vt fructum afferat multiplicem. Et sicut Deus in creatione mundi dixit: *Germinet terra herbam virentem & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta germen suum, cuius semen sit in semetipso super terram: & factum est ita:* sic in Ecclesiæ suæ constitutione dixit Apostolis, per quos illam colligere & propagare voluit, *Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit* (vobis scilicet prædicantibus) *& baptizatus fuerit, saluus erit:* & ita factum est, nec secus per verbi prædicationem perpetuam creuit Ecclesia credentium, quam per illam Dei creantis vocem crescit hodie vsque herba, lignumq; omnis generis pomiferum. Nam vt lignum pomiferum semen suum habet in semetipso, vt illo iacto in terram multiplicetur: sic Ecclesia habet verbum Dei in semetipso, cordibus insculptum (iuxta illud Ieremiæ, *Dabo leges meas in cordibus eorũ, &c.*) & per prædicatores suos iacto illo verbi semine, quotidie multiplicantur & crescunt fideles. Iam verò quemadmodum vt semen crescat, sitque virtus ad fructum faciendum, necesse est incorporetur in terra, vt alteretur, vt radices agat, vt in ea conseruetur ad maturitatem vsque: sic omnino vt Euangelium sit virtus ad salutem, verbique diuini semen fructificet, debet cordi credentis penitus infigi, debet quasi cibus in stomacho digestus, per ruminationem diligentem alterari, debet virtutum radices agere, ac denique in corde retineri, vt in hoc Euangelio dicitur. Quæ quum fiunt, admirabilem virtutem atq; potentiam habet verbi semen, ad totum hominem in melius commutandum. Hac de causa verbum Dei vocatur in Scripturis, *Ignitum eloquium vehementer*, quia nouas amoris flammas excitat. Vocatur *malleus cõterens petras*, quia corda durissima emollit. Vocatur *omni gladio ancipiti penetrabilius*, quia interna viscera penetrat, & intimos affectus mouet ac mutat. Vocatur *lucerna pedibus nostris*, quia diriget nos tutissimè via salutis, & tenebras nostras illuminat. Vocatur postremò cibus animarum, quia *Non in solo pane viuit homo, sed ex omni verbo quod procedit de ore Dei.* Hæc eius virtus

Marginal notes: *Genes.* 1. — *Matth.* & *Marc.* vlt. — *Ierem.* 31. — *Psal.* 118. — *Ierem.* 23. — *Hebr.* 4. — *Psal.* 118. — *Matth.* 4.

& efficacia est. Cur autem hanc suam virtutem non semper operatur, in alijs huius Euangelij partibus mox dicetur. Alias seminis proprietates, quæ verbo Dei conueniunt, in altero Promptuario ex parte doctrinæ contra hæreticos explicauimus. Sed & de semine verbi Dei plura vide superius.

Domin.5. post Epi.to.1.

4. *Quod secus viam, hi sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum.*

Auditores otiosi.

Hom. 45. in Matth.

LOCVS moralis contra otiosos, vagos, & distractos auditores verbi Dei. *Qui via significantur* (ait Chrysostomus) *hi negligentes sunt, atque otiosi.* Qui enim secus viam publicam ambulant, multas distractiones patiuntur, multum animo vagantur, prout multa & varia ab illis cernuntur. At in audiendo verbo DEI, animo collecto & attento esse oportet, ne, si vel ad momentum vageris, aliud agens & cogitans derepente diabolus id rapiat, alias atque alias immittens cogitationes.

Simile.

Sicut enim semen negligenter iactum, nec postea terra obductum, volucres cœli rapiunt & comedunt: sic verbum Dei negligenter acceptum, nec animo reconditum, sed oscitanter auditum, atque ita à nobis contemptum, dæmones rapiunt & comedunt, quia de nostro contemptu vehementer gaudent, & voluptatem magnam capiunt. Verbum Dei est, animæ speculum, in quo omnes virtutes, & omnia vitia, omnem animi decorem omnemque deformitatem cernimus. Si speculum obiter inspicias, perinde est ac si non inspexisses. Hic D. Iacobus: *Qui auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo: considerauit enim se, & abijt, & statim oblitus est qualis fuerit.*

Iacob. 1.

Solent enim viri nisi obiter & transeunter specula inspicere, mulieres nimis attentè & prolixè. Ideo viro, non mulieri, speculum inspicienti negligentem auditorem sapienter comparauit.

Erasmus de asini vmbra.

Exemplū.

Demosthenes, Orator Atheniensis, quum de rebus grauissimis, & salute Græciæ dissereus, oscitantem populum, & negligentius auscultantem videret, ait, se breue quiddam velle illis narrare. Facta omnium attentione,

tione, Adolescens, inquit, quidam æstiuo tempore asinum conduxerat, ab Athenis Megaram vsque. Sole verò circa meridiem vehementer æstuante, vterque volebat subire vmbram asini, sed vterq; alterum prohibebat. Hic dicebat asinum conductum, non vmbram, alter contendebat, per conductionem, & asini & vmbræ ius esse factum. Atq; hæc locutus Demosthenes abijt à suggestu. Populo verò renitenti, ac narrationis finem flagitanti. *De asini, inquit, vmbra audire cupitis; de salute Græciæ loquentem audire non vultis?* Sic otiosus auditor fabellam potius nescio quam audire attentissimè, quam de animæ salute Dei verbum attentè. Diogenes Cynicus, quum aliquando de re seria disserens, nullum haberet auscultatorem attendentem, cœpit ineptam cantionem canere, veluti saltaturis: Vbi iam plurimi concurrissent, obiurgauit illos, quod ad stulta & inepta frequentes & alacres accurrerent; ad seria verò, & ad benè viuendum vtilia, nec alacriter conuenirent, nec diligenter auscultarent. Meminisse deberent multo magis Christiani, quod ad verbi Dei prædicationem cum veniunt, non in theatrum: quasi ad tragœdiam vel comœdiam audiendam, nempe vsque ad finem; neq; ad cantationem musicam, vbi solus oblectatur auditus; sed ad scholas venerint, & quidem ad Christi cathedram, vt ex sermone vitam emendent.

Auditores vagi.

Apophthegma.

Laert. lib. 6.

Exemplũ.

Dissimile.

Auditores infructuosi.

Laudatur merito Aristonis dictum, *neque balnei vllam esse vtilitatem, neque orationis, vnde non prodeas purior.* Sed grauius per Prophetam Deus increpat: *Et eis quasi carmen musicum, quod suaui dulcique sono canitur, Audiunt verba tua, & non faciunt ea.* Verbi Dei prædicatio, vt res est maximè negotiosa, fructuosa, excellens, diuina, ita auditorem requirit minimè otiosum, sed attentum & diligentem. Vnde Diuus Chrysostomus: *Sicut qui pratum transit, florem accipit, & qui hortum præterit, fructum colligit: & qui à conuiuio surgit reliquias filiolis suis aufert: sic ex concione aliquid semper anima tua reportet domum.*

Plut. lib. de offic. auditor.

Ezech. 33.

Similia.

1.

Hom. 6. ad pop. Antioch.

Alioqui quam absurdum est in concione audienda turbari interdum, & compungi, sed nihil emendati propter negligentiam! Quemadmodum à medico sectus, si mox aufugiat, nec patiatur se obligari, & re-

2.

Plutarch. vbi suprà.

& reliqua perfici quæ ad medicandum superſunt, dolorem quidem ſenſit, ac curationis remedium non expectauit: ſic qui audito Dei verbo quaſi plagam correptionis accepit, & confuſus ad momentum fuit, ſed ſtatim obliuiſcitur; diſcedit accepto morſu ac dolore, ſed nihil promouit.
3 Tales auditores videntur quaſi conuiuæ in ſympoſio inertes aſſidere, vbi laborantibus alijs, ſudante concionatore, loquente Chriſto, cooperante Spiritu ſancto, ipſi nihil aliud agant, quam vt voluptate fruantur, & vel ſuis ſe vanis cogitationibus à re præſenti alieniſſimis oblectent, vel ſola prædicatoris verba, non rem,
Epiſt.109. attendant. De his verum eſt quod ſcribit Seneca: *Magnam hanc auditorum partem videbis, cui Philoſophi ſchola diuiſorium otij ſit. Non id agunt, vt aliqua illa vitia deponant, vt aliquam vitæ legem accipiant, ad quam mores ſuos componant, vel exigant, ſed vt oblectamento aurium perfruantur. Aliqui tamen cum pugillaribus veniunt, non vt res accipiant, ſed verba: quæ tam ſine profectu alieno dicunt, quam ſine ſuo audiunt.* Eſt plerorumque hodie auditorum verbi Dei deſcriptio, qui ſic audiunt quaſi ſecum viam eſſent, non in ſchola Chriſti.

Laer. lib. 7. Apophthegma. Zeno Citticus aiebat *Auditorem ſic eis quæ dicuntur attentum eſſe debere, vt non vacet illi ad notas faciendas.* Si hoc in humana ſapientia laudabiliter poſtulauit, quantus pudor in Dei verbo audiendo idem non præſtare? Sed ita nunc verbi Dei prædicatores audiuntur, ac ſi ijs, quæ ab illis dicuntur, nihil eſſet vilius, ac ſi Anaximenis nugæ iterum proferrentur. Diogenes, diſſerente aliquando Anaximine, pernam protendens, auditores eius omnes in ſe

Laer. lib. 6. conuertit. Indignante illo, *Anaximenis diſputationem,* inquit Diogenes, *vnius oboli pretium diſſoluit.* Qui otioſè & oſcitanter concionantes audiunt, propter vnius oboli pretium, à verbo Dei animum ſæpe auertunt: &, ſi aliquis Diogenes pernam protenderet, concionem relinquerent.

Qui verba, non rem attendunt. In libr. de offi. audit. Similia.

Porrò otioſi & negligentes auditores ſunt, qui verba tantùm, non rem attendunt. Horum abſurditatem & ineptiam bene deſcribit Plutarchus. Apes, inquit, quum in prata volant, violis, roſis, hyacintho, referta,
1. illis tamen neglectis thymum accedunt, florem aſperrimum

rimum, atque amarissimum, illique insidant, flauum mel conficientes. Sic auditorem decet, delicata verborum ornamenta vt herbam inutilem missa facere, diligenti autem attentione in mentem sermonis & dicentis affectum irrepere, vnde ad se trahat, quod bonum sit & conducibile. Rursus sicut floribus insidens apicula flauum mel ex succo conficit, quum alij in eisdem floribus nihil præter colorem & odorem admirantur: sic prudens & pius auditor non ornatam verborum, sed rerum sapientiam consectabitur. Qui secus faciunt, ijs similes sunt, qui Pharmaci odore capiuntur & nidore, sanandi vim & purgandi negligunt. 2. 3.

Otiosè audire, quam res perniciosa.

Nihil autem est huiusmodi insania perniciosius; & quum in omni bono opere negligentia otiositas multum sit noxia & damnabilis (vt alio in loco iam ostensum est) tum vero maximè in verbo Dei audiendo. Quam diu enim opifex aliquis artis suæ instrumenta retinet, quibus operari queat, spes est eum sibi victum parare posse (quam etiam ob causam, quum ad persoluendum creditoribus cætera bona omnia distrahi ac diuendi ius ciuile permittit, artis tamen instrumenta vendi non patitur) at illis etiam deperditis vel sublatis, nulla spes superest: Sic qui vitæ spiritualis instrumentis (quorum maximum est Dei verbum, eiusque in Ecclesia institutio & doctrina) destituitur, vel ea non audiens, vel audita negligens; extra omnem salutis spem positus esse videtur. Quam etiam ob causam Ecclesiæ disciplina hoc habet, vt quos, ob certa crimina, Sacramentorum & orationum communione priuat, eosdem tamen à concionibus non excludat: imò ethnicos & catechumenos, quibus sacris interesse non licuit, ad verbum Dei audiendum Ecclesia semper admisit. Censuit videlicet, quasi instrumenta artis, & media salutis prorsus cuilibet necessaria esse, verbi Dei frequentes conciones, ideoque neminem illis priuari oportere. Quanta igitur eorum insania, qui tanto bono seipsos priuant, vel quia non audiunt, vel quia (quod perinde est) negligenter & oscitanter audiunt? Nemo sibi blandiatur, quod frequenter verbum Dei audiat, si mox vt audierit, rapiat illud diabolus de corde eius. Talis enim

4. *Gran. ser. de temp. tom. 1. p. 542.*

Hebr. 6. enim suum iudicium & condemnationem audit. *Terra*
Deut. 32. *sæpe venientem super se bibens imbrem (fluit autem vt ros eloquium Dei, quasi imber super herbam, & quasi stilla super gramina) proferens autem spinas ac tribulos reproba est,*
Ezech. 33. *& maledictioni proxima.* Sic & Propheta docuit: *Sonum*
Stephanus Cantuariens. *buccinæ audiuit, & non se obseruauit. Sanguis eius super ipsum erit.* Denique talis omnis literas Vriæ defert. Vrias
2. Reg. 11. acceptis à Rege Dauid literis ad Ioab militiæ principem, existimabat se ex illis literis aliquid aut honoris, aut commodi accepturum. At miser mortis suæ nuncium & præceptum tulit. Qui conciones multas, se oscitanter audierunt has secum conciones inter alia bona opera ad Dei iudicium perferent; sed inspectis illis & lectis, inueniet iudex, auditorem omnia aliter fecisse, quam edoctus
Similia. fuit, ideoque ex illis ipsis eum condemnabit. Parum prodest vini copiam ex vindemia collectam habere, nisi vasa munda paraueris, quibus id infundas, & serues. Musicus instrumentum pulsare non potest, nisi chordas habeat instrumento aptas. Non capit verbum anima immunda:
Dom. 5. post Epiph. & Dom. infr. Oct. Nat. Domin. pulsare cor auditoris concionator non potest, quod timoris & amoris fidibus caret. Huc conferri possunt quæ de zizanijs bono semini superseminatis, & in illa verba: *Ecce hic positus est in ruinam multorum*, in alijs supra Dominicis protulimus.

5. *Qui supra petram, qui, cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.*

Auditores duri & incorrigibiles.

LOCVS moralis contra duritiam cordis, & auditores verbi in melius nunquam proficientes. Ideo enim audito Dei verbo impius non corrigitur, quia cor lapideum & durum habet, peccatis assuetum & obduratum, quo fit vt radices agere in corde Dei verbum
Rom. 2. nequeat. Sic Apostolus duritiam cordis & impœnitentiam pro eodem ponit: *Tu autem, secundum duritiam & impœnitens cor tuum, thesaurizas tibi iram in die iræ.*
Eccles. 3. Ostendit quis sit fructus duri cordis. Sic alia Scriptura: *Cor durum malè habebit in nouissimo*, & ostendit quomodo:

modo: *Qui amat periculum, peribit in illo.* Nihil duro corde periculosius. Qui tamen hoc se periculo oblectat, & obstinate in peccatis pergit; quidquid in verbi DEI prædicatione contrarium audit, in hoc suo periculo peribit. Ægyptij cum suo Pharaone contra Moysem & populum Dei obdurati, eosque iam abeuntes & dimissos, pertinaciter tamen persecuti, in mari rubro perierunt: & vt ait Scriptura: *Descenderunt in profundum sicut lapis.* Exod. 15.
Duritiam cordis expressit Scriptura, simulque pœnam ei respondentem. Hoc erat maximum Iudæorum peccatum, & reprobationis eorum causa. Sic à Deo vocatur, *Populus duræ ceruicis:* & rursus apud Ezechielem, *Filij dura facie, & indomabili corde : & domus exasperans.* Exod. 32. & 33.
Sic & de illis Esaias : *Scio quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ænea.* Nec aliter de illis Ierem. Ezech. 2. Esa. 48.
Indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti, videlicet ad prædicationem Prophetarum, quod adhuc magis exaggerauit Zacharias Propheta: *Noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedentes, & aures suas aggrauarunt, ne audirent, & cor suum posuerunt vt adamantem, ne audirent legem & verba quæ misit Deus exercituum in Spiritu suo per manum Prophetarum priorum.* Nihil certè adamante durius. Et sic quidem Iudæi, qui propterea variè afflicti, sæpius subiugati, in Babylonem expulsi, tandem toto orbe dispersi, & reprobati à Deo fuerunt, & vsq; hodie manent. At nos Christiani iterum atq; iterum videamus, ne simus adhuc hoc populo duriores. *Adamas vtcunque durissimus, sanguine tamen hirci mollescit & domatur: Nos sanguine Christi,* (qui fuit caper emissarius veterum sacrificiorum figuratus) *nec adhuc mollimur, aut cordis duritiem deponimus.* Atqui hæc proprie Christi est gratia, de qua sic Ezechiel: *Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum:* id est, molle & flexile: quod alijs verbis dixit Ioannes: *Erunt omnes docibiles Dei.* Sumus quippe omnes Christiani, *epistola Christi* (vt Paulus loquitur) *ministrata* quidem *à nobis*, id est, ab Ecclesiæ præpositis, verbum Dei administrantibus, sed *scripta* (à Christo) *non atramento, sed Spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.* Consideret ergo quisquis ille est, qui ex verbi Dei prædicatione non

Ierem. 5. Zach. 7. Cypr. de dup. martyr. Ezech. 36. Ioan. 6. 2. Cor. 3.

Christianus nō est, qui prædicatione verbi non flectitur.

emendatur, non mollescit, non flectitur, sed in peccatis pristinis obduratus manet, quod ille Christianus non est, nec Christi gratiam adhuc accepit, vtcunque nomen & Sacramenta Christi portet, *Charitate Filij Dei, qua voluit pro homine homo fieri, liquefacta est duritia mundi* (ait Augustinus) *Vt agnosceret saltem beneficium suæ reparationis, qua non agnouerat excellentiam suæ conditionis.* Qui ergo nec adhuc mollescit, quouis Iudæo, quouis adamante durior est, CHRISTI gratiæ particeps non est. Moyses *virga percussit petram, & fluxerunt aquæ.* Virga illa crucem Christi significat, quæ percutiens dura corda, elicit pœnitentiæ lachrymas. Memoria passionum Christi, & beneficiorum eius, cor credentis necessariò emollit. Sed in corde duro verbum Dei non penetrat, etsi superficie tenus moueat, (nam *cum gaudio susciptunt verbum:* placet illis veritas Euangelica & delectat prædicator de virtute disputans, *& ad tempus credunt*, sermonem amplectuntur, & emendationem fortè proponunt) quia radices fidei & charitatis Dei non habent. Non sunt *in charitate radicati & fundati* (vt Apostolus loquitur) *nec Christum habent per fidem in corde habitantem*, vt *possint comprehendere cum omnibus sanctis*, id est, sicut omnes sancti, seu veri fideles, qui sic eo tempore nuncupabantur, comprehendunt, *quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum*: nempe crucis Christi, seu Christi crucifixi. Hoc enim si comprehenderent, quod per illas duas radices fidem & charitatem fit, duritia cordis non laborarent; verbum Dei intima animi latibula penetraret, non ad tempus tantùm crederent (interim dum verbum prædicatur) sed in tempore quoque tentationis recurrentes in fide manerent, resistendo fortiter in fide, non recedendo à bono proposito inter audiendum concepto. Nunc autem qui, quum irritantur, excandescunt, quum affliguntur, despondent animum, quum honorantur, attolluntur; qui, quod vident, statim concupiscunt, & concupiscentiæ morem gerunt; isti sunt petra, hi cor lapideum habent.

Serm. 19. de Sanctis.

Psal. 77.

Ephes. 3.

Duri cordis indicia.

Duri cordis remedia.

Postulat igitur hic locus, remedia aliqua proferre ad cordis duritiem remouendam, siue ad tentationes superandas, ne illis accedentibus, recedat cor à Deo.

Talia remedia sapienter enumerauit Dionysius Carthusianus, & sunt saluberrima. Primum, propriam fragilitatem & insufficientiam agnoscere, atque ad Dei auxilium incessanter confugere, & cum Propheta dicere: *Ego egenus sum & pauper: Deus adiuua me, Dominus adiutor meus, & liberator meus: Deus ne moreris.* Secundum, seipsum coram Deo profundè humiliare, & pro nihilo reputare, *Deus enim humilibus dat gratiam*, id est, in tentatione victoriam. Tertium, Dei præsentiam semper attendere, & eius iudicium atque iustitiam vereri, quod est singulare remedium. *Prouidebam Dominum semper in conspectu meo. A dexteris est mihi, ne commouear.* Quartum attentè considerare, quis est, qui tentat, quid quærit, quò tendat: quæ omnia, in negotiis temporalibus, qui non considerat, stultus habetur. Est autem diabolus, vel minister eius, qui tentat, nostram perniciem quærit, ad infernum trahit. Hoc est, quod Sapiens monuit: *Omni custodia custodi cor tuum, quia ex ipso vita procedit.* Quintum, exitum tentationis expendere, & caudam serpentis obseruare. *Nouissima eius ducunt ad mortem.* Sextum, habere ante oculos Sanctorum exempla, qui tentationibus resisterunt, & quantam inde gloriam adepti sunt. *Mementote præpositorum vestrorum, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini & fidem.* Septimum, contemplari quod Deus cum omnibus sanctis Angelis conflictum tuum intuentur, parati iuuare, & de tua pugna atque victoria exultantes. De Deo iustus dicit: *Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi: & exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis.* Hæc sunt tentationum pericula. Angeli quoque, si *gaudent super vno peccatore pœnitentiam agente*, non est dubium, quin gaudeant de iusto pœnitētiam præuenienté, & in certamine victoriā peccati obtinente. Octauum considerare, quantopere de tuo lapsu dæmones exultent, & iacenti insultent, iuxta illud: *Qui tribulant me, exultabunt, si motus fuero;* & iterum: *Non supergaudeant mihi, non dicant in cordibus suis, euge euge anima nostra; nec dicant, deuorabimus eum.* Nonum, in principio tentationis, maximè carnalis, animum ab ea auertere, & ad salutaria cogitanda conuertere. *Beatus, qui allidat paruulos*

In scala religiosorum, part. 1. art. 5.
1. *Psalm. 99.*
2. *Iacob. 4.*
3. *Psalm. 15.*
4.
Prou. 4.
5. *Prouerb. 16.*
6. *Heb. 13.*
7. *Psalm. 39.*
Luc. 15.
8. *Psalm. 12. & 34.*
9. *Psalm. 136.*

tuos (Babylonicos videlicet, & Satanæ fœtus adhuc te-
10. neros) *ad petram*: de Christo eiusq; beneficiis, gratia, iusti-
tia cogitando. Decimum, affligere afflictores tuos, impu-
ros dæmones, applicando te tanto instantius ad actus
Psalm. 17. virtutum, ad pios labores, ad opera misericordiæ, prout
vnicuique dedit Deus, & dicere cum Propheta: *Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar, donec deficiant*: sed in Deo, non in nostris viribus. Hæc sunt pauca de multis remedia; ne, qui ad tempus verbo Dei credimus, in tempore tentationis recedamus.

Consuetudo peccati. Similium congeries. Porrò vt ad cor durum redeamus (proprium huius loci subiectum) duritia cordis, quæ semen verbi DEI intrò non recipit, etsi foris admittat, ex peccati consuetudine oritur.
1. Sicut enim cadente pluuia lapides foris madescunt, intus verò suam siccitatem cum duritia seruant; sic dura corda imbrem eloquii diuini foris accipiunt, & aliquo modo compluuntur, quia *cum gaudio*
2. *suscipiunt verbum* (vt in hoc Euangelio dicitur) sed intus
Confess. lib. 8. c. 5. sicci & aridi manent, mala consuetudine aditum gratiæ violenter prohibente. Cogitationes enim, quibus audito DEI verbo, quasi resurgere è peccato conatur, qui ei iam dudum assueuit, *similes sunt* (ait sanctus Augustinus, hoc in ipso ante conuersionem expertus) *conatibus expergisci volentium, qui tamen superati soporis altitudine remerguntur. Et sicut nemo est, qui dormire semper velit, omniumque sano iudicio vigilare præstat, differt tamen plerumque homo somnum excutere, quum grauis torpor in membris est, eumque iam displicentem carpit libentius, quamuis surgendi tempus aduenerit: ita vetusti peccatores audito DEI verbo certum habent, esse melius, diuinæ charitati se dedere, quam suæ cupiditati cedere. Sed istud placet, hoc vincit.* Surgendi è peccato tempus agnoscunt; sed soporis, quo tenentur, grauitate in peccata recidunt. Sicut
3. enim quæ natura dura sunt, eadem grauia sunt, vt lapis, ferrum, plumbum, ideoque deorsum feruntur: sic cor durum, in consuetudine peccati obduratum graue est, & de-
4. orsum fertur. Hoc facit inuicta propemodum consuetu-
Basil. in reg. fus. disp. ad quæst. 55. do peccati. *Sicut enim morbi corporis inueterati, non nisi longa & acri curatione sanantur; sic peccata inueterata, diuturna patientia, assidua oratione, & acerrima animi contentio-*

tentione curari oportet. Quod repetitis vicibus, ac multo cum labore intinctum est, tincturam accipit pressius inhaerentem, & qua vix elui queat; obiter autem colore aliquo infectum, 5.
tincturam bibit facile mobilem, sic anima sanie peccatorum Idem in c.
suppurata, & in habitu constituta malitia, vix multo nego- 2. Esaia.
tio elui potest. Quare sicut agricola, quum euellit syluestre 6.
germen, & infrugiferum, vbi validè impacto ligone subuertit radicem, aut admoto igne accendit; sed in vite putanda, aut purgando oleastro, mollius agitur: sic peccata inueterata rudius exagitari, & fortius eradicari conuenit. Est enim verbum Dei, *mallem conterens petras*, vt supra ex Ieremia dictum est, & ad durissima corda emollienda aptum. Sicut quum intus in domo omnia strepitu & 7.
tumultu plena sunt, audiri non potest, qui foris pulsat, nisi fortissimè & crebro id faciat: sic à corde insanis cupiditatibus pleno, audiri verbum Dei non potest, nisi 8.
fortius intonet; tandem nihilominus audiri & penetrare poterit. Cibum noxium ac pestilentem nec stomacho retinere audemus, ne nos corrumpat; nec sine molestia eiicere possumus iam bili permixtum: sic inueteratum peccatum si retinemus, interficit; si eiicimus, non aliter atq; choleram summo cum dolore euomimus; euomendum tamen est, & vim nobis ipsis facere oportet, si salui esse 9.
volumus. Hanc difficultatem sentit peccator, quum à S. Bonauen.
Dei verbo audito manifestè se argui & conuinci videt. Diat. salut.
Nam sicut bos ligatus, non sentit se esse ligatum, nisi c. 2.
quum vult fugere; nec falco ad perticam, nisi quum vult volare: sic peccator non sentit sua vincula, aut prauæ cõsuetudinis tyrannidem, neque quum peccat, neque quũ perseuerat in peccato, sed quum verbo Dei excitatus, inde emergere conatur. Vnde de peccatore Sapiens dixit: *Ignorat, quod ad vincula stultus trahitur.* Nempe sicut Prouer. 7. 10.
eadem ignis scintilla, arida quidem ligna facilius, viridia verò & humentia difficilius absumit: ita auxilium diuinæ gratiæ per verbum Dei seminatum operans (vt supra dictum est) recenter lapsos facilè cõuertit, vt Petrum negantem, & Dauidem adulterantem celeri misericordia sanauit; diuturna autem peccandi consuetudine obduratos; aut nunquam, aut tardissimè, vt in Pharaone, in Achab Rege Israel, ipsoque tandem populo toto

Iſraelitico Scriptura oſtendit. De quo populo, iam obdurato conſuetudine peccati, illa ſunt Prophetæ verba:
Ierem.13. *Nunquid poteſt Æthiops mutare pellem ſuam, aut Pardus varietates ſuas? Sic nec vos poteſtis benefacere, quum didiceritis malum*, id eſt, quaſi in diſciplina quadam diuturna,
11. in peccato exercitati fueritis. Hoc enim eſt, non ſolùm malè facere, ſed malum diſcere. Tales ergo ad verbum Dei obſurdeſcunt. Vt enim illi, qui ad loca Nili, Catadupas appellata, inhabitantes prorſus nihil audiunt, quoniam nimio fluuii fragore ab altiſſimis montibus labentis, ſurditatem natiuam contrahunt: ſic qui cupiditatum ſuarum tumultibus diu aſſueuerunt, ſurditatem ſpiritualem contraxerunt, & ſonum quidem verbi Dei audiant, confuſum illum & foris tantum; clarum autem, diſtinctum, & intus penetrantem non admittunt. Quare quemadmodum ſoporiferis febribus
12. granatos ſi vellices, & magnis clamoribus à ſomno excites, ſomnique periculum declares, attollunt oculos, & gratum habent, & vigilare nituntur; mox tamen humoris noxii abundantia preſſi, iterum obdormiunt: ſic peccatorum ſomno, conſuetudine, & voluptate conſopitis accidit; ad quos, ſi pro concione inclamas, ſi mortem, ſi iudicium, ſi gehennam, ſi æterna præmia, & ipſam quoque Domini crucem, & alia ob oculos ponas, audiunt illi quidem non libenter, *cum gaudio verbum ſuſcipientes*, & vera eſſe ac ſalutaria, quæ dicis, agnoſcunt, & quaſi emergere velle conantur; pondere tamen præ conſuetudinis preſſi, & amore ſeculi, ac prauis voluptatibus deliniti, in priſtinos mores delabuntur. Ele-
13. ganter hac de re ſanctus Anſelmus dixit: Sicut puer auis
In vita eius apud Surium tom.2. pedem filo annexum tenens, aliquando laxius ire auem permittit, ſed mox ſe auolare poſſe ſperantem retrahit captiuam, eoque ludo mirè oblectatur: ſic diabolus, homines peccati conſuetudine irretitos tenens, aliquando eos tentare ceſſat, moxque illi, audito Dei verbo compuncti, facta ſua deflent, emendationem proponunt, atque ita ſe iam liberos auolare poſſe putant; ſed quia prauo vſu ab hoſte irretiti tenentur, illo iterum tentante, & peccati occaſiones ſubminiſtrante, in eadem vitia à diabolo deiiciuntur: & bellus hic illi ludus eſt, dum ſæpiùs hoc

hoc fit, nec tamen peccator liberatur. Solum ergo remedium est, filum consuetudinis, quo teneris, abrumpere, & omnem prorsus relabendi occasionem præscindere, nouaque virtutis contrariæ consuetudine veterem vincere. Nec minus ad hanc rem apposite Hector Pintus, scriptor modernus, eruditus admodum, valde spiritualis ac pius, & in primis elegans: Quemadmodum (inquit) piscator, cùm magnum aliquem piscem capit, non statim violenter astringit, sed extendit filum piscatorium, donec piscis deuoret penitus hamum, sibique machinetur perniciem, ne si confestim nimis coerceat, scindatur filum & seta, & ita piscis aufugiat: sic diabolus, cùm peccatorem hamo suo deuinctum tenet, mortifero scelere constrictum, & illecebris voluptatum ex longa consuetudine alligatum, non illum statim opprimit & exasperat, nec ad vehementer absurda statim inducit, ne nimium à dæmone irritatus & concitatus, vincula abrumpat, & euadat. Mulcet illum, & in aliquas virtutum actiones incumbere permittit, vt paulatim flagitiosæ consuetudinis hamo irretitus, ipsi sibimet exitum pariat, totumque in se malum accipiat. Extendit itaque dæmon setam, seu filum piscatorium: permittit eum conciones audire, verbo attentum esse, auidè illud & cum gaudio suscipere: non vt peccatorem dimittat; sed vt propter repetitum & reiteratum verbi Dei contemptum firmius stringat & securius teneat. Sic Herodi hamo suo apprehenso permittebat, *Vt Ioannem Baptistam libenter audiret, & audito eo multa faceret*, eius consilium in multis sequeretur: tandem tamen multis maleficiis & flagitiis contaminatum in æternæ perditionis massam pertraxit; *Vt super omnia sua mala etiam hoc adiiceret*, vt Ioannem Baptistam occideret. Hic est diaboli ludus, in hoc Euangelio expressus circa illos, *qui ad tempus credunt, cum gaudio verbum suscipiunt, sed in tempore tentationis recedunt*. Hoc est horrendum prauæ consuetudinis periculum. Hæc duri cordis durissima conditio. Huius duri cordis illustre exemplum sit Pharao, qui tot verbis & signis per Moysen editis moueri non potuit, vt populum Dei dimitteret. Contra hoc malum

Hectoris Pinti laus.

In commen. in Ezech. c.29.

Matth.6.

Luc.3.

Exemplũ.

orat

Sicut enim ex agricolæ negligentia herbæ malæ succrescentes segetem impediunt, sic operationem gratiæ, succrescentia vitia. Vnde Apostolus paulo ante ibidem; *Remissas manus, & soluta genua erigite*. id est, torporem & negligentiam excutite. Dormit in caussa fidei (quod est præcipuum) & zizaniis hæresum in corde suo seminandis locum præbet, qui non facit quod
1. Cor. 16. Apostolus dicit: *Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini*, & rursum quod Christus monet: *attendite vobis à falsis Prophetis*: & rursum: *Probate spiritus an ex Deo sint*. Hæc enim omnia vigilantiam, attentionem, & diligentiam notant, somno contrariam, vt in altero Promptuario ostensum est. Porro quis ille somnus sit, propter quem hæresum zizania seminantur & crescunt, in eodem quoque Promptuario explicatum est in festo SS. Simonis & Iudæ. Dormit omnis, & pessimum somnum dormit, qui odio fratris laborat. *Qui*
Matth. 7.
Dom. 7. post Pentec.
1. Ioan. 2. *enim odit fratrem, adhuc in tenebris manet*, ait D. Ioannes. Tenebras autem affectat omnis qui dormit, adeo vt de die dormiens, vel fenestras claudat, vel faciem cooperiat dormiturus. Dormit carnalis, & libidini deditus.
Ephes. 5. Vnde Apostolus, quum dixisset; *Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere*: adiecit: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus*. Dormit omnis auarus, & suauissime (vt sibi videtur) quiescit, dicēs:
Luc. 12.
Psal. 75. *Requiesce nūc anima mea; habes multa bona reposita in annos multos*. Sed istorum somnum deridet Scriptura, dicens: *Dormierunt somnum suum omnes viri diuitiarum, & nihil inuenerunt in manibus suis*. Dormit gulosus, & ventri deditus, quem his verbis D. Petrus stertentem excitat:
1. Petr. 5. *Fratres, sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret*. Dormit proprijssime, & altissime stertit omnis negligēs, indeuotus, & salutis suæ curam non habens; de quo Sapiens: *Piger complicat manus suas: Vult & non vult piger*.
Prouer. 13. 19. 22. *Sicut cardo in ostio, sic piger in lecto suo vertitur. Dicit piger: Leo est in via; in media platea occidendus sum*. Sic somno suo scilicet indulget. Omnia illi difficilia, omnia impossibilia videntur. Nullū adhuc ille tempus surgendi à peccato, nullum bene operandi tempus inuenit. At omnis

Scriptura nos, nos, inquam, in Christo renatos, & bonũ semen, & filios regni, ad vigilantiam hortatur, à somno deterret, ne dormiamus, & locum diabolo dormientes demus, creberrime excitat. Christus clamat & repetit: *Vigilate: quod vobis dico, omnibus dico, vigilate.* Rursum: *si quis sciret qua hora fur veniret, vigilaret vtiq; & non sineret perfodi domum suam* Et iterum: *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem* Sic Paulus vas electionis: *Vos fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis, neq; tenebrarum, igitur non dormiamus, sicut & cæteri* (Gentiles scilicet qui Christum ignorant) *sed vigilemus, & sobrij simus, qui enim dormiunt, nocte dormiunt; & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. Nos autem, qui diei sumus, sobrij sumus.* Christus iterum iubet nos esse *similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptijs.* Ad perpetuam vigilantiam excitandam, nihil significantius dici potuit. Nunquam enim maiori studio ministri dominum suum expectant, quam, quando à solennitate nuptiarum in templo peracta, ad conuiuium nuptiale peragendum eum recipiunt: siue sollicitudinem spectes rerum ad conuiuium necessariarũ: siue promptitudinem, vt domino reuertenti, nouas nuptias gratulentur. Quare vt omnia in huiusmodi debent esse negotio & charitate plena; sic in nobis Christianis, Christi nostri aduentum gloriosum expectantibus.

Marc.4. Luc.21. 1. Thess.5. Luc.12.

Sed nunc, quam sit damnabile non vigilare, quantum detrimentum dormire, paucis dicetur. Non excluduntur à nuptiis sponsi, à gaudio cœlesti, nisi *qui veniẽte sponso*, absque oleo in lampadibus suis, *dormitauerunt, & dormierunt.* Si enim *beatus homo, quem, quum venerit Dominus, inuenerit vigilantem*; profecto miser, quem inuenerit dormientem. Sic Apostolus quum dixisset, *Hora est iam nos de somno surgere*; addit caussam: *Nunc enim propior est nostra salus* (vitæ æternæ) *quam quum credidimus*, id est, cum primo fidem Christi accepimus, aut primum Christiani esse cœpimus. Quanto enim professionem hanc Christianam diutius tenuimus, tanto in ea magis profecimus, aut certe profecisse debuimus; ne illud nobis exprobretur, quod suis Hebræis Paulus dixit: *Quum*

Matt.25. Luc.12. Rom.13.

Hebr. 5. *Quum deberetis esse magistri propter tempus, rursum indigetis vt doceamini quæ sint elementa exordij sermonum Dei.* Somnum igitur propterea excutere debemus, quia iã dudum Christiani sumus, siue quoad totam Ecclesiam: siue quoad vnumquemque nostrum. Sic enim comminatur

Apocal. 3. Scriptura: *Si non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te.* videlicet vel per mortem

Matth. 25. temporalem, quod est iustitiæ; & sic *clausa erit ianua:* vel per pœnam temporalem, vt à somno exciteris, quod est

Psal. 12. maximæ misericordiæ, quia sic *non obdormies in morte.* Quam sit autem hic negligentiæ somnus Deo exosus, illis verbis explicat, quum dicit: *Vtinam aut frigidus esses aut calidus! sed quia tepidus es, nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo:*

Apocal. 3. In Psal. 118. serm. 2. *Aperte*, ait Ambrosius, *negligentiam grauiori damnat iudicio, quam imprudentiam. Frigidus est enim qui fidem nescit; calidus, qui Spiritus sancti feruore succensus est. Qui enim calorem fidei non habet, tolerabilius illi fuerat fidem non accepisse, quam neglexisse.*

Cura Pastor. par. 3. cap. 35. Hæc ille. Sic diuus Gregorius: *Calidus est, qui bona studia arripit, & consummat. Frigidus est, qui consummanda nec inchoat: & sicut à frigore per teporem transitur ad calorem, ita à calore quoque per teporem reditur ad frigus. Quisquis ergo amisso infidelitatis frigore, sed nequaquam tepore superato, exardescit vt ferueat; proculdubio calore desperato, dum noxio in tepore demoratur, agit vt frigescat.* Hæc ille. Et paulo

Simile. lo superius eodẽ in loco: *In hoc mũdo humana anima quasi more nauis est, contra ictum fluminis contendentis, quæ vno*

Prou. 18. *in loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. Hinc per Salomonem dicitur: Qui mollis & dissolutus in opere suo fuerit, frater est sua opera dissipantis: quia videlicet qui cœpta bona districte non exequitur, dissolutione negligentiæ manum destruentis imitatur.*

Simile. Hæc ille. Nempe vt auicula non capitur dum est in motu, sed vbi primum subsistit, facile attingitur; sic nisi otio-

Prou. 1. sos & dormientes aduersarius diabolus ferit. Hinc Salomon: *Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum.* vigilantium videlicet & attendentium, vt solet auicula aucu-

Similia. pem attendere. Vt aquæ dulces in motu semper sunt; ita stagnantes aquæ nec dulces, nec salubres sunt, & non nisi venenata & noxia generant. In domo derelicta, vbi nemo

mo habitat, animalia immunda multiplicantur, mures, sorices, araneæ, vermes. Animalia quæ diu iacent in terra, nec ambulant, vngulas amittunt. Aues quoque quæ morantur in nidis, plumas perdunt. Sed & vulgo dicitur: Non vtentes priuilegio, vel abutentes, perdunt illud. Sic bonis gratiæ collatis excidit, bono semine priuatur, zizania cupiditatum facile admittit, qui dormit, & otio stertit. *Otiositas enim multam malitiam docuit. Tota die concupiscit, & desiderat.* Labore parua crescunt; ignauia & negligentia magna dilabuntur. Iustus protestatur: *Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, requiem temporibus meis, donec inueniam locum Domino,* id est, templum ei spirituale in corde meo fabricauero, quod libenter inhabitet. *Eccl. 33.* *Psal. 131.*

Dormitatio porro hæc, & salutis negligentia, quot ex causis periculosa & pernitiosa sit, breui enumeratione ex S. Bonauentura annotabimus. Cui longum iter faciendum est, & breue tempus suppetit, ad finem non perueniet, nisi continuo ambulet. Ad cœlum nobis eundum est: cuius via longa est, quia multæ tentationes superandæ, multa mandata seruanda, multa bona opera facienda, multa mala toleranda sunt, antequam eo perueniatur, Tempus nostrum hæc vita est, cuius breues dies sunt, & nec de crastino certi sumus. Vt quid ergo hæsitamus in via, imo dormimus? Deinde quando quis à domino suo expectatur, nonne æquum est vt properet? At nos expectant iusti & sancti omnes, ipseque Deus. Rursum qui inuitatur à maiori suo ad cœnam, & quidem ad cœnam magnam: nonne grauiter peccat, si serò veniens, cæteris in mora est? nonne multum periclitatur, ne, tempestiue non veniens, excludatur? At Christus nos omnes ad talem cœnam vocat, vt in alio Euangelio explicabitur. Quid enim maius gloria cœlesti, ad quam omnes inuitamur? Porro quum multa sint impedimenta in via, vel quia difficile inuenitur, vel quia latronum insidiæ timentur, vel quia transitus habet asperos; nonne necessarium est, vt tanto expeditius ambulare viator incipiat? At in via salutis, tentationes sunt multæ; insidiantur dæmones, multæ obijciuntur difficultates. Nunquam igitur dormiendum, sed carpenda

Negligentia quot ex causis periculosa. *S. Bonau. in Diata sal. cap. 7.* *Similium congeries.* 1. 2. 3. *Dom. 2. post Pentecost.* 4.

penda celeriter via est. Præterea quando in periculo sumus, ne præscribat aduersarius longam possessionem, nonne festinandum est in causa? At per habitus diuturnæ negligentiæ, in quibus dormimus, præscribit nobis diabolus. Excutiendi igitur tempestiue sunt, ne præscriptio valeat. Iam vero quando media quotidie ab amico offeruntur, quibus te possis ab aliquo malo liberare; an non maxime amicum offendis, si illa media negligas? At Deus quotidie suam gratiam nobis offert, cuius medio à periculo perdendæ salutis certissime liberamur. Sed & illud quoq;, nonne maxime nostram negligẽtiam arguit, quod in præsenti & ter maximo periculo constituti, damnationis scilicet æternæ, pœnæque infernalis, adhuc stertimus? Postremo, qui proprium tempus aliquid comparandi prætermittit, nonne grauissime culpatur? Solet dici: *Fronte capillata, post est occasio calua.* At tota hæc vita tempus nostrum est; nobis à Deo concessum, *Nunc enim est dies salutis, nunc tempus acceptabile.* Illud ergo quare patimur præterfluere? *Volat irreuocabilis hora.* Hæc singula amplificari poterunt, vt intelligant auditores, quantum hoc valeat, *Cum dormirent homines.* Sed & ex loco proxime sequenti ista magis elucescent.

(Margin: 5. 6. 7. 8. Rom. 13.)

3. *Venit inimicus eius, & superseminauit zizania.*

Diabolus otiosos opprimit.

LOCVS moralis de malis seminibus tentationum, vitiorum, errorum, quæ in anima negligenti & dormienti, opera & studio diaboli, cito seminantur, apparitura, & in opus exitura postea. Hoc est quod alibi Christus dixit: *Cum immundus spiritus exierit ab homine*, id est, quum factus fuerit semen bonum, & filius regni, expulso dæmone, *à quo anteà captiuus tenebatur ad voluntatem eius, perambulat per loca inaquosa, quærens requiem,* id est, improbæ suæ voluntatis, qui hominis saluti inuidet executionem: *Et non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui.* Nam propter vnterem peccati consuetudinem tum domum suam vocat, tum spem reuertendi concipit. *Et quum venerit, inuenit eam vacantem*, id est, otiosam & accepta reconciliatione securam, nullique bono operi intentam: *scopis mundatam,* id est,

(Margin: 2. Tim. 2. Luc. 11. Matth. 8.)

id est, leuiter & superficie tenus purgatam: quia bonum semen tenaciter non inhæret, nec ex imo pectore conuersio ad Deum facta est. *Tunc assumit septem spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi.* Ista sunt zizania quæ inimicus homo bono semini superseminat, quando homines dormiunt, id est, otiose & negligenter agunt, accepto beneficio gratiæ. Qui fuit aliquamdiu compedibus vinctus, quando compedes soluuntur, libereque dimittitur, nec recte statim, nec expedite, sed modice & tortuose ambulat. Quare talis, nisi diligentissime caueat, cito cadet, damnumque accipiet. Auicula quæ longo tempore in cauea detenta fuit, si qua forte ratione exit, modicum volat, & alicui statim aut arbori, aut tecto insidet: vnde non difficulter vel capi, vel occidi tunc possit, nisi magnam sibi vim faciat. Qui ex graui morbo recenter conualuit, magnam diligentiam adhibet, ne recidiuet. Sic accepto bono semine, vel regenerationis primæ, vel reconciliationis & conuersionis secundæ, nisi diligens pietati opera adhibeatur, sua statim zizania debili adhuc & infirmæ animæ diabolus superseminat. Nempe vt hostes explorat præsidia infirma, & loca; & in ciuitatis obsidione prima eius cura est, vt locum maxime infirmum deprehendat, sic diabolus adhuc infirmam & recenter conuersam animam maxime aggreditur. Præterea siue recenter seminato bono semini, siue etiam iam radices agenti, & animo bene confirmato ac radicato in fide & charitate sua non desinit superseminare zizania dæmon. Imo *Vt piratæ his potissimum nauibus insidiantur, quas auro, & pretiosis mercibus onustas esse intelligunt: ita dæmon his potissimum laqueos ostendit, quos bono accepto semine, spiritualibus diuitiis abundare cognoscit.* Quare & hic dicitur, quod in medio tritici superseminauit zizania. Hanc ob causã monuit Sapiens: *Omni custodia custodi cor tuum. Siquidem (ait Basilius) es perinde vt si aurum esset, dies noctesq; à dæmonibus insidiæ comparantur, & repente tum, quum minimum expectas, minimeq; intelligis, asportatur.* Vnde facile colligitur, quam non sit tutum, accepto bono semine dormire & dormitare. Hinc Apostolus monet: *Nolite locum dare diabolo.*

Similium congeries.
1.
2.
3.
4.
5.
Chry. hom. 4. de Verbis Esaiæ.
Prouer. 4.
In serm. de abdicat. rerum.
Ephes. 4.

Ille

Ille locum dat diabolo, qui nulli boni operi intentus dormit. Quod Petrus satis expressit, qui, vbi monuit nos sobrios esse & vigilare, adiecit hanc causam. *Quia aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem deuoret.* Si semper circuit, & iratus & famelicus circuit, quid mirum, si zizania & venena sua spargendo, bonum semen corrumpit? Filij Dan, de qua tribu Antichristus nasciturus creditur, occupauerunt ciuitatem Lais sine sanguine, totamque destruxerunt, quia & opulentam illam, & valde securam atque quiete agentem, absque vllo timore inuenerunt. Typus erat dæmonum, hominum animas bono semine ditatas, quando secure & absque timore dormiunt, spoliantium & occidentium Sauli dormienti vas aquæ & hastam in medio exercitus fortissimi abstulit Dauid, & ense eum confodere potuerat, si voluisset. Dormienti Christiano, vtcunque in Catholica Ecclesia, & inter optimos viuat, instrumenta tamen malitiæ spiritualis diabolus aufert, &, si Deus permittat, necem infert. Noluit Deus sic filios Israel in deserto pascere, & manna illis de cœlo pluere, vt vel pro toto anno, mense, aut hebdomada plueret; sed in singulos tantum dies, vt quotidie colligerent. Sic Deus nos quotidie vigilare, orare, animæ curam agere voluit, non semel bono semine dato in totam vitam alere. Et vt diabolus nunquam cessat, ne momento quidem temporis animæ nostræ insidiari, vt sua zizania superseminet; sic nos perpetuo contra eum aduigilare necesse est. Vix ab Adam Deus recesserat, dato præcepto de non comedendo ex ligno scientiæ boni & mali, quod mandatum optimum semen fuit; quum statim diabolus suum adfert zizanium, dicens, *Nequaquam morte moriemini.* Dauid quum esset vir secundum cor Dei, & multo bono semine opulenter excultus, tamen suum libidinis zizanium otio domi vacanti inseuit diabolus; vt adulterium, & homicidium vno fere habitu perpetraret. Paulus in maximo feruore spiritus, *& audiens arcana Dei, quæ non licet homini loqui, colaphizatur tamen ab angelo satanæ stimulo carnis.* Nec enim inimicus iste homini vel vlli, vel vnquam parcit. Omni operanti bonum, & in omni

1. Petr. 5. — *Iud. 18.* — *Typus.* — *Allegoria.* — *Exod. 16.* — Diaboli vigilantia. — *Exempl.* 1. — 2. — 3.

omni operatione insidiatur, vt, iacto zizanio, bonum semen corrumpat. Vnde in Euangelio nostro dicitur, quòd *superseminauit in medio tritici*, id est, vt docet sapienter S. Gregorius, aut intentionem, aut actionem, aut finem boni operis aliquo vitio contaminare studet. *Intentionem boni operis polluit: quia cum facilia ad decipiendum corda hominum viderit* (qualia sunt, quæ minus diligenter custodiuntur) *eorum desideriis curam transitorii fauoris apponit. Intentionem vitiare si nequit, actionem quasi in via corrumpit: vt vel laus humana obuians, quamuis quæsita non fuerit, tamen oblata delectet; vel zelus iustitiæ immoderatus mentem turbet*; quod ceteri non sic faciant; *vel tristitia obnubilet, vel denique immoderata lætitia ex bono opere percepta dissoluat. De qua varia hostis infestatione dixit Dauid: In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. Cum vero antiquus hostis neque in exordio intentionis ferit, neque in itinere actionis intercipit, duriores in fine laqueos tendit: vt saltem per lassitudinem fractus, & tædio perseuerandi affectus, anteacti laboris meritum perdat.* Sic sua inimicus superseminat zizania. Nec tamen propterea bene operandi fastidium quemquam capiat, quoniam iste aut ille iam à diabolo captus est. Si in diuitiis custodiendis contra latronum insidias, contra superfluos sumptus, contra futuras necessitates, mille curas impẽdimus; si vasa vinaria & olearia, ne vinum aut oleum vel diffluat vel acescat, tam diligenter conficimus, obstruimus, collocamus; si vestes & reliquam suppellectilem sedulò custodimus, ne à tinea lædantur, ne situ & puluere maculentur, ne humore corrumpantur: quàm est indignum, boni seminis, ad salutem & gloriam nostram æternam à Deo accepti, parem curam non habere, ne superseminato zizanio suffocetur? *Via diaboli* (ait D. Bernardus) *sunt circuitio & circumuentio. Circuit terrã, & perambulat eam, vt nos circumueniat.* Nec, si interdum cessare videtur, propterea imparati esse debemus. Qui versantur in bello, quando induciæ dantur, tunc sese muniunt, & propugnacula reficiunt. Idem nobis faciendum in conscientiæ pace. Verum quidem est, quòd *non dormit neq; dormitat, qui custodit Israel*; sed neque dormit nec dormitat, qui impugnat Israel: *An ideo dissimulandum nobis,*

[Margin: *Mor. lib. in Iob. lib. 1. c. 38.* — *Psal. 141.* — *Similia.* 1. 2. 3. — *Serm. 12. super Psal. 90.* 4. — *Ibi. serm. 11.*]

nobis, quia vndiq; subuenitur nobis? Imo propterea studiosius vigilandum. Neq; enim tam magna pro nobis in cælo pariter & in terra sollicitudo gereretur, si non magna nobis incumbere necessitas videretur. Non tam multiplex nobis custodia, nisi ob multiplices insidias poneretur. Hæc D. Bernard. Tulit legem Solon, vt, qui sectatur otium, omnibus accusare volentibus obnoxius esset. Hanc legem Deus tulisse videtur, vt otio vacans, & circa salutem negligens, omnib. dæmonibus ad tentandum & accusandum obnoxius, & omnibus vitiis expositus sit.

Laert. lib. 1. c. 2.

4. *Vnde ergo habet Zizania?*

Iniquitatis abundantia.

LOCVS moralis contra iniquitatis abundantiã, abundante gratia Christi. Boni quippe serui magni patrisfamilias, siue Angeli, siue Sancti in hac vita, meritò demirantur, tot & tanta esse in agro Dominico zizania, quũ non nisi bonũ semen ille seminauerit. De bono semine seminato dicit Apostolus: *Vbi abũdauit delictum, superabũdauit gratia; vt sicut regnauit peccatũ in mortẽ, ita & gratia regnet per iustitiã in vitã æternã, per Iesum Christũ Dom. nostrũ.* Sed ne postea zizaniis amplius locus esset, subiũgit: *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, vt gratia abũdet?* Superseminabimus zizania, vt superabundãs gratia boni seminis magis elucescat? *Absit: Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuem⁹ in illo?* Moxque ostẽdit latè Apostolus, virtutẽ baptismi nostri illã esse, huiusq; boni seminis à Christo seminati vim & efficaciã talẽ; *vt, destructo corpore peccati, vltra nõ seruiamus peccato.* Vnde ergo tot zizania in agro Dominico? Vnde tot peccata in hominibus Christianis? Sic demiratur Esaias Propheta, postquã Dei bonitatẽ & diligentiã in vinea sua excolẽda descripsisset, dicẽs: *Quid est, quod debui vltra facere vineæ meæ, & nõ feci? An quod expectaui, vt faceret vuas, & fecit labruscas?* Sic apud Iere. *Ego plãtaui te vineã electã, omne semẽ verũ. Quomodo ergo cõuersa es mihi in prauũ vinea aliena?* Sic Christus in Euãgelio: *Aut facite arborẽ bonã; & fructus eius bonos: aut facite arborẽ malã, & fructus eius malos: Omnis quippe arbor bona* (vt alibi dicit) *facit fructus bonos.* Vnde ergo habet zizania ager Dominicus bono semine seminatus? quomodo vitis profert labruscas? quomodo arbor bona fructus malos facit? Hoc est,

Rom. 5. *Rom. 6.* *Esaia 5.* *Iere. 2.* *Matth. 12.* *Matth. 7.*

est, quod Angeli, quod Sancti, quod pii omnes non sine stomacho demirãtur. Sic in illa Scriptura: *Laui pedes meos, & quomodo iterũ comquinabo illos?* Sic adhuc Paulus: *Tũc quidem ignorantes Deũ, iis qui natura nõ sunt dii, seruiebatis: nunc aũt, cũ cognoueritis Deum, imo cogniti sitis ab illo; quomodo cõuertimini iterũ ad infirma & egena elementa, quib. denuo seruire vultis;* Quæ vt ille de carnali obseruatione legaliũ dixit, ita multo fortius de carnali cõuersatione, & peccatorũ repetitione dici possunt. Nẽpe quid demũ causæ est, cur bono semini superseminet zizanium, cur, accepta gratia, seruiamus peccato. Si volũtas est bona, & in Christo renata semine incorruptibili, vt quid peccatũ appetit, quod haud dubiè malũ est? *Vsq; quo claudicatis in vtramq; partẽ? Si Dominus est Deus, sequimini illũ; si Baal est Deus, sequimini illũ.* Rursum si peccatũ est contra Deũ, & cõtra intentionẽ seminatoris, qui non nisi bonum semen seminauit; cur eũ offendimus, à quo tot bona quotidie accipimus? *Obstupescite cæli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer, dicit Dominus. Duo n. mala fecit populus meus: Me dereliquerũt fontẽ aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Bonum semen destruxerunt, & zizania superseminarunt, vel certè superseminata, libenter receperunt. Præterea, si peccatum est ipsi peccatori noxium, si zizanium agri bonitatem corrumpit, vnde habet zizania? *Qui enim diligit iniquitatẽ, odit animã suã.* Et alia Scriptura: *Miserere animæ tuæ, placens Deo.* Et Ionas Propheta: *Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt.* Nonne per peccatũ mors, & per mortem oẽs eius comites, adiũcta & agnata omnia, pœnæ, cruciatus, miseriæ huius vitæ omnes? Porrò peccatũ nonne toti mundo detrimentum adfert; & in diaboli seruitutem eũ redigit? Si. n. omnia propter hominem creata sunt, & homini cũcta seruiũt; profectò quemadmodũ quũ Deo seruit homo, cætera omnia Deo seruiũt, ita quũ seruit diabolo per peccatum, facit, vt cætera omnia diabolo seruiãt, eiusq; volũtatẽ faciant. Hinc apud Paul. *totus mũdus ingemiscit, quia vanitati seruit;* & apud Petr. *igne cremandus est*, quia vanitatis instrumentũ fuit, quia tot zizania protulit. Iam verò si peccatum nos inferno addicit, vt in pœnis æternis dæmonũ socii simus; quæ

Cant. 5.
Galat. 4.
Peccati in Christiano absurditas.
1.
3. Reg. 18.
2.
Ierem. 2.
3.
Psalm. 10.
Eccl. 30.
Iona 2.
4.
Rom. 8.
2. Pet. 3.
5.

Rom. 7. dementia, quod tot zizania sumus? Hoc est enim, quod
In exposit. Paulus dicit: *Venundari sub peccato*, quia (vt Augustinus
eius loci. exponit) *Vnusquisque peccando animam suam diabolo*
Hom. 28. *in* *vendit, accepto tanquam precio dulcedine temporalis volu-*
epist. ad *ptatis.* Sic Chrysostomus peccatum *voluntarium quendã*
Rom. *dæmonem & spontaneam insaniam* vocat. Hic accedit,
6. quòd ipsi rationi & lumini naturali omne peccatum ad-
uersatur. Omnia ingenia humana illud condemnant.
Vnde ergo tot zizania? cur sic contra naturam ascendit
7. impetus fluminis? Iam totum Euangelium, & tota pro-
Rom. 8. fessio Christiana quid aliud clamat, docet, profitetur, quã
Ephes. 6. contra peccatum? vt *non regnet amplius peccatum in mor-*
1. *Cor.* 5. *tali corpore nostro*; vt *sicut filii lucis ambulemus*; vt *expurga-*
Ephes. 4. *to veteri fermento, simus noua conspersio, sicut sumus azymi*,
vt *exuentes veterem hominem, induamus nouum, qui se-*
cundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis;
vt, retento bono semine, fructificemus in vitam æternã.
Vnde ergo habet zizania ager Dominicus? Postremò,
8. cur incarnatus est Filius Dei, cur tanta docuit, fecit, pas-
sus est? Nonne *vt dissolueret opera diaboli*, quæ sunt pec-
1. *Pet.* 4. cata? Nonne *vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mun-*
daret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operũ?
Tit. 2. Nonne *vt iam non desideriis hominum, sed voluntati Dei,*
quod reliquum est, viuamus tempori? Nonne nunc qui
peccato seruiunt, *crucifigunt iterum in semetipsis Filium*
Dei, sanguinem testamenti pollutum ducunt, Spiritui gratiæ
contumeliam faciunt? vnde ergo zizania, vnde tanta ini-
quitatis abundantia? Adeò certè nunc corruptus est po-
Simile. pulus Christianus, vt quemadmodum tempore pestis nõ
eos, qui moriuntur, sed eos, qui supersunt, admiramur; sic
hodiè non eos, qui peccant & flagitiosè viuunt, sed ho-
nestos, pudicos, veraces, misericordes, deuotos, quasi mi-
raculum aliquod, quod tantę corruptionis immunes fue-
rint, miramur. Arguit hic locus, & vehementissimè ar-
guit hominum Christianorum negligentiam, ingratitu-
dinem, extremam impietatem; & contra peccati turpi-
tudinem iustè exaggerandam, plurimum
valet.

5. Inimi-

5. *Inimicus homo hoc fecit.*

LOcvs moralis contra generis nostri, & salutis humanæ hostem capitalem diabolum. Hic est inimicus ille homo, non quia homo, sed quia homini inimicus est. Inimicus homo vocatur, vel quia id facit, quod inimicus homo homini facere consueuit, cum quo simultatem exercet; vel quia hominis inimicus & iuratus hostis est. Ille enim est, qui ad tantam absurditatem & ingratitudinem credentes in Christum adducit, vt ne quicquam accepto bono semine, sua tamen zizania eos admittere persuadeat. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates; aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in cœlestibus.* Quare ibi nos armat Apostolus contra inimicum hunc hominem, ne eius zizania in corde nostro locum accipiant. *Induite*, inquit, *armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli.* Moxque hanc armaturam describit: *State succincti lumbos vestros in veritate.* Primùm enim hostis vnicus superandus est, carnis luxuria castitatis studio comprimenda: non fictè, nec simulatè, sed sincerissimè. *Et induti loricam iustitiæ.* Vincendo illicitas cupiditates rerum temporalium. Nam vt iustitia suum cuique tribuens, omnes quasi virtutes complectitur, sic lorica totum corpus tegit. *Et calceati pedes in præparationem Euangelii pacis:* id est, vitiosis affectibus, & superflua cura rerum temporalium depositis: *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere.* Sic Petrus: *Cui resistite fortes in fide:* quod quale sit, supra explicuimus. *Et galeam salutis assumite;* quæ est spes firma, tam de præsenti gratia ad auxilium, quam de futura gloria ad præmium: *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei:* exemplo Christi, qui sic diabolum in deserto prostrauit: *per omnem orationem & obseruationem, orantes omni tempore in spiritu.* Est enim oratio fortissima armatura, vt supra diximus: *Et in ipso vigilantes omni instantia.* Ne videlicet dormientes & negligentes nos opprimat, vt paulo superius dictum est satis. Habemus hic ergo octo armorum genera, quibus facilè

Diabolus hostis capitalis.

Ephes. 6.

Armatura contra hostem Diabolum.

1. 2. 3. 4.

Dom. 4. post Epiph. text. 2.

5. 6. 7. 8.

diabolum superamus. Succinctos castitate lumbos; loricam iustitiæ; calceatos pedes; scutum fidei; galeam spei; gladium Spiritus; orationem; & vigilantiam. Non enim sua virtute, sed nostra ignauia inimicus homo superseminat zizania. Sic Iacobus: *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Si quis ab aduersario in ius vocaretur cum discrimine non fortunarum tantùm, sed & capitis; qui tamen aduersarius nullas vires haberet, sed talis esset, vt solùm fortiter se illi opponendo, & litem contestando, quilibet vinceret: quis tam demens aut ignauus esset, vt sese non opponeret, litemq; strenuè contestaretur, ad omnia se responsurum paratum ostendens? Quis tam ignauus, vt talem aduersarium timeat, vel ab eo se vinci patiatur? At diabolus talis aduersarius est. Per suas suggestiones & tentationes, in discrimen salutis æternæ nos vocat. Sed sola fide, id est, sola oratione fidei Deum inuocando, & hoc modo ei resistendo, in fugam coniicimus. Nec oratione tantùm fidei, sed & signo fidei, signo crucis Dominicæ, adeoque sola nominis Iesu inuocatione fugatur. Sic D. Antonius, maximus ille & sanctissimus Eremita, sæpius rem expertus, dicere, ac suos docere solitus erat, vt in vita eius scribit author grauissimus S. Athanasius: *Ad primum,* inquit, *signum Crucis dæmones euanescunt. Ridendi potius sunt, quàm timendi. Cum enim sint debiles, minantur cuncta, nec faciunt; Adueniente enim Christo, omne penitus diaboli robur elanguit, & calcaneo Christianorum substratus gemit.* Hæc magnus ille Antonius iuxta Scripturas. Quod enim in Euangelio Christus dixit: *Vidi Satanam sicut fulgur cadentem de cœlo;* & quod Ioannes in Apocalypsi dicit, *Satanam ad mille annos alligatum fuisse,* hæc Antonii verba confirmant. Sed multo apertius quod D. Ioannes scripsit: *Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eum,* (Antichristum scilicet) *quia maior est, qui in vobis est, quàm qui in mundo,* id est: Maior est Spiritus sanctus in cordibus fidelium, quàm Diabolus, princeps huius mundi. Nostra igitur ignauia vincit, & sua zizania sic superseminat, *vt crescente herba, in medio tritici appareant.* De virtute nominis Iesu fideliter inuocati contra dæmones, in altero Promptuario quædam protulimus. Propter orationem fidei, propter signum fidei, propter inuocationem nominis Ie-

[Margin notes: Diabolus nostra ignauia vincit. — *Iacob. 4.* — *Simile.* — Diaboli victoria facilis. — *S. Anton.* — *Luc. 10.* — *Apocal. 20.* — *1. Ioan. 4.* — *In festo Circumcisionis Domini.*]

nis Iesu in fide, dixit Petrus de diabolo quærente quem deuoret: *Cui resistite fortes in fide.* Neminem enim, nisi trepidantem, & de Dei auxilio parum fidentem, diabolus opprimit. Sic S. Antonius in hoc certaminis genere exercitatissimus: *Si quod,* inquit, *in pectoribus nostris mala mentis & pauoris semen inuenerint dæmones* (quod per signa exteriora deprehendunt) *mox quasi latrones, vbi deserta obtinent loca, cœptos cumulant timores, crudeliter imminentes infelicem vexant animum. Sin autem alacres fuerimus in Domino, & futurorum bonorum nos cupido succenderit, si semper omnia manibus Dei committimus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere.* Hæc ille. Nostra igitur culpa, ignauia & timiditate nostra fit, vt sua in nobis zizania seminet diabolus. Mirabile est, quod Petrus Ananiæ dixit: *Cur tentauit Satanas cor tuum mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri?* Non enim dicit: Quomodo te à Satana superari passus es; sed: *Cur tentauit Satanas cor tuum?* hoc est, quã illi ansam præbuisti, vt te tentaret, atque ita prosterneret. Ostendit nostra ignauia fieri, non solùm quod superamur, sed etiam q̃ tentamur à Satana. Etsi enim etiam optimos & fortissimos tentat Satan, tamen plurimas à nobis victorias reportat, quia occasiones ei præbuimus. Sic Iudæos grauiter taxat Ierem. *Quid dices, quum visitauerit te?* scilicet hostis, Ab aquilone. *Tu enim docuisti eos aduersum te, & erudisti in caput tuum. Nunquid non dolores apprehendent te quasi mulierem parturientem?* Idem de plerisq; hodie nostrum dici potest. Nosmetipsi diabolum docemus, quanam nos via aggrediatur, quia somnolenti & negligentes, quia pauidi & diffidentes, quia cupidi & carnales sumus. In Ezechiele dicitur de quatuor illis animalibus, *quod totum corpus oculis plenum, in circuitu ipsorum quatuor erat,* in quo maxima vigilantia aduersus Satanæ importunitatem docetur. Sed fit in nobis, quod in auiculis, quæ auidè in prædam dum currunt, laqueo capiuntur, non videntes retia. Apposite Propheta: *Onager assuetus in sollicitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui: nullus auertet eum.* Sic enim currit ad fœminę vocem, vbi eam rudentem audiuit, vt insequentiũ nec venabula, nec insidias vel attendat, vel curet. Ita fit, vt nostræ cupiditates, diaboli

Marginalia (right): 1. Pet. 5. — Athanasius in vita S. Antonii. — Actor. 5. — Ierem. 13. — Ezech. 1. — Simile. — Ierem. 2.

insidiis non exponant, & retibus illaqueent: qui ad omnem rei benè gerendæ occasionem intentissimus est: vbi verò sobrios nos & circumspectos aduertit, aggredi non audet. Rectissimè monet sapiens: *Si spiritus potestatem habentis* (id est, diaboli) *ascenderit super te, locũ tuum ne dimiseris*; id est, sta fortis in fide: *quia curatio faciet cessare peccata maxima*; id est, tempestiua attentio principiis tentationum occurrens, seruabit te à grauissimis peccatis, quæ facilè incurres, si primis aduersarii suggestionibus aditum præbes. Vinci & fugari diabolũ prompta & forti fide vno exemplo docebitur. Cum monachus quidam ex primis S. Nortberti Præmonstratensium monachorum Patris sanctissimi discipulis, cui multum insidiabatur diabolus, se modicæ fidei tandem agnoscens, seque ipsum reprehendens, fiduciam sumpsisset, & solus pro singulari quadam necessitate claustrum exiisset, astitit dæmon coram eo terribilis valde, hominis effigie assumpta, & aspectu nigerrimo incedens, & quasi ipsum esset in aerem delaturus, minas intentans. Ille autem fidei collectis viribus, & vigore animi assumpto, intra se dicebat: Quamdiu hæc importunissimi inimici figmenta & phantasias patiar? Surgens igitur, apprehendere eũ voluit; sed dæmon statim in fugam versus est, quem & ille insequitur, donec disparerét. Hac animi virtute, serpentis illusione deuicta, nullum postea eius timorem passus est. Sicut in hac externa, sic in spirituali pugna fide fugatur inimicus homo. De quo in aliis Euangeliis plura dicendi locus dabitur.

Eccl. 10.

Exemplũ. In Vita S. Nortberti, c. 38 apud Surium to. 3. pap. 537.

In Domin. 1. Quadr. tex. 3. Domin. 3. Quadr. tex. 1.

6. *Serui autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea?*

Zelus iustorum contra peccata.

LOcvs moralis de zelo iustorum contra peccata. Tam enim indignum videtur iustis & sanctis, Deumque amantibus, in tanta gratiæ abundantia, à tali aduersario, tam sæpè, tam grauiter, vinci homines; tot zizania, tot scandala, tot peccata in agro Dominico, in Ecclesia militante conspici; vt propter Dei gloriam, propter zelum domus Dei, propter iustitiæ dilectionem, hæc omnia primo quoque tempore tolli

cupiant, nec messem expectari; sed vbi primum enascuntur, vel enata appareant, statim eradicari & colligi velint; ad quod suum ministerium libentissimè offerunt atque promptissimè. Aiunt enim: *Vis imus?* non aiunt, ibimus, eo quod absque mora confestim tolli zizania desiderent. Hæc est enim in scripturis vox iustorum: *Zelus domus tua comedit me, & opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt super me.* Psal. 68. Iniuriam quippe Deo factam, sibi ipsi fieri vir iustus existimat; imò multo magis de domo, & honore Dei violatis torquetur, quam de sua quacumque accepta iniuria; Sic in conseruum illum crudelem, qui, omnium debitorum accepta à domino remissione, suo conseruo remittere noluit, cæteri conserui videntes, *contristati valde narrauerunt domino omnia, quæ facta sunt.* Matth. 18. Sic Dauid: *Vidi præuaricantes, & tabescebam: quia eloquia tua non custodierunt.* Psal. 118. Exempla. Talis erat maximus ille Esaias, qui, quum propter zelum domus Dei videns suo tempore omnia plena zizanijs persequutionem passus, in speluncam fugeret, atque à Deo rogaretur, quid illic rerum ageret, respondit; *zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum domini filij Israel, &c.* 3. Reg. 19. Talis erat Apostolus Paulus, sic ad Galatas scribens: *Qui conturbat vos, portabit iudicium, quicunque est ille:* Galat. 5. & paulò post, *Vtinam abscindantur, qui vos conturbant.* Sed ad Corinthios multo vehementius & verbo, & opere, hunc zelum ostendit, 1. Cor. 5. *Omnino*, inquit, *auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat.* Hæc ad delinquentem. Nam ad tolerantes, & dissimulantes: *Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis; vt tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit.* Reprehendit eos, quod nihil commoti, nullo dolore, nullo zelo, tacti fuerint, vt è medio illorum tolleretur zizanium. Nunc ergo ad opus venit. *Ego absens corpore, præsens spiritu, iudicaui vt præsens, tradere huiusmodi hominem sathanæ, &c.* Moxque redit ad illorum negligentiam & teporem reprehendendum. *Non est bona gloriatio vestra, nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum*, & cætera. quasi dicens, quia pauca zizania totum triticum corrumpunt; eradicate zizania de medio tritici. Eodem zelo & D. Petrus Ananiam & Saphiram,

Act. 5. & 7. phiram, mentientes Spiritui sancto, è medio tollit: Simonem magum, sacrilegium perpetrantem confestim excommunicat. *Non est tibi pars neque sors in sermone isto. Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Hic zelus honoris Dei res est vt per se sanctissima, sic Deo gratissima. Et quamuis hanc seruorum voluntatem Deus exequi noluit, quia quasi generalem zizaniorum eradicationem expetebant, quam propter causas, quas mox dicemus, concedere noluit; tamen eorum zelum non reprehendit, sed suo tempore, quod cupiunt, futurum docet. Huiusmodi zelus si singulorum esset, non sic abundarent zizania. Nam & ideo hodie innumeri zizania fiunt, quia vel in honore sunt peccata, vt ambitio, auaritia, calliditas; vel à nemine fere reprehenduntur, vt cætera omnia. Sed sapienter Solon, *interrogatus quanam ratione nullum in Vrbe scelus perpetraretur, respondit: Si tam indignarentur illi quibus non est facta iniuria, quam quibus facta est.* Sic & Timon ille μισάνθρωπος dictus, rogatus cur sic homines odisset, *improbos*, inquit, *odi, quia improbi sunt: probos verò, quia improbos non oderunt.* Nec multo aliter Propheta tribui Iuda væ dicit, quod ablatis in captiuitatem decem tribubus, fratrum suorum tam miserabili ruina, & horrendis sceleribus, quæ in causa erant, nihil tangebantur. *Væ*, inquit, *illis qui nihil patiebantur super contritione Ioseph.* Est quippe huiusmodi zelus & reuerentiæ erga Deum & amoris erga proximum, & iusti odij contra peccatum, illustre argumentum.

Apophthegma. Stob. ser. 41.

Apophthegma. Maximus serm. 6.

Amos 6.

7. *Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis & triticum.*

Malorum toleratio, vt emendentur.

LOcvs moralis de admirabili Dei bonitate & longanimitate in tolerandis malis, vt fiant boni. Idcirco enim non vult bonus Dominus zizania colligi quam primùm apparent in agro, vt ipsis zizanijs tempus pœnitendi concedat, quo fiant triticum: *Ne fortè*, inquit, *eradicetis & triticum*, id est, futuros triticum. Sic Paulus bonam terram, quæ triticum profert, à Deo statim benedici docet, malum verò serius male-

maledici. *Terra sæpe venientem super se bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo*; confestim scilicet, & in præsenti; *proferens autem spinas ac tribulos reproba est, ac maledicto proxima*; id est, non statim maledicitur, sed suo tempore maledicetur. Hanc Dei bonitatem mirificè exaggerat Paulus alio in loco: *Deus*, inquit, *sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum* (Hæc sunt zizania in agro) *vt ostẽderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam*. Docet Deum sustinere vasa iræ formaliter talia, & apta quidem in interitũ, vt fiant vasa misericordiȩ. Vnde alio in loco, quum dixisset, *quædam esse vasa in contumeliam*, addit: *Si quis autem se emundauerit ab istis* (scilicet vasis in contumeliam) *erit vas in honorem sanctificatũ, & vtile Domino*. Tolerat ergo vasa iræ & zizania ad tempus talia, vt fiant triticũ & vasa misericordiæ in æternum. Quare & suum Timotheũ Paulus, vt hanc Dei bonitatem imitetur, eodem in loco docet. *Seruum Domini*, inquit, *oportet cum modestia corripere eos qui resistunt veritati: ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur*. Ecce ista erãt zizania ab inimico homine seminata, & eis laqueis implicata: sed non eradicantur statim, vt tèmpus resipiscendi habeant. Hac de re tota sic sapienter scribit S. August. *Omnis malus aut ideo viuit vt corrigatur, aut ideo vt per illum bonus exerceatur. Vtinam ergo, qui nos modò exercent, conuertantur, & nobiscum exerceantur. Tamen quam diu ita sunt vt exerceant, non eos oderimus: quia in eo quod malus est quis eorum, vtrum in finem perseueraturus sit, ignoramus: & plerumque, quum tibi videris odisse inimicum, fratrem odisti, & nescis*. Dei ergo bonitatem imitari docemur, qui *solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos*. Sed hoc in loco admirabilis Dei bonitas, qua peccatores tam diu tolerat, altè consideranda est. Saulum persequentem si statim Deus eradicasset, Paulum prædicantem non haberemus. Propterea in seipso hanc admirabilem bonitatẽ sedulò prædicat: *Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quod Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere: quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiã consequutus sum,*

Hebr. 6.
Rom. 9.
2. Tim. 2.
Ibidem.
Enar. in Psal. 54.
Luc. 6.
Dei bonitas in malis tolerandis.
1. Tim. 1.

Vt in me primò ostenderet Christus Iesus omnem patientiam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in vitam æternam. Sed dicit exemplum diuinæ patientiæ, qua non vult statim eradicari zizania, ad nostram informationem: vt & in nobis singuli similem Dei patientiam admiremur; & incessanter de hoc singulari beneficio gratias agamus, quod millies nos barathro proximos, viuere tamen, & pœnitentiæ tempus sustinuerit. *Rom. 2.* *Hæ sunt diuitiæ bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis; quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam nos adducit.* De hac pulchrè Chrysostomus: *Homil. 5. de pœnitent.* *Nos homines multo tempore ædificamus, vno die distribuimus. Deus contra. Cum struit, velociter struit; quum destruit, tarde destruit. Illud potentiæ, bonitatis istud, potentiæ excellentia velox, mulcta de bonitate tarda. Sex diebus cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt, creauit. Vt vnam vrbem Hiericho destrueret, septem diebus eam non circuiuit.* Dauid peccantem, adulterium atque homicidium patrantem, multis diebus tolerauit; pœnitentem vno verbo restaurauit. De hac Dei patientia, quæ in peruersis Iudæis maximè enituit, Propheta. *Esa. 65.* *Toto die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi.* Et alibi: *Idem 1.* *Sabbatha vestra facta sunt mihi molesta. Laboraui sustinens.* qui videlicet tam diu & frustra eos ad pœnitentiam expectauerat. *Luca 13.* In Euangelio quoque: *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* Paucos Deus punit, vt innumeros sanet. Tormenta paucorum, exempla sunt omnium. Sic parcit zizanijs, vt fiant bonum triticum.

8. Sinite vtraq; crescere vsq; ad messem.

Mali tolerantur propter bonos.

LOCVS moràlis de alia Dei benignitate, eaque duplici, qua & propter bonos sustinet in mundo malos, & in medio malorum conseruat bonos. Has enim duas ob causas vtraque simul crescunt, simul prodeunt, tam zizania, quam bonum triticum. Nam quod ad prius attinet, iam dudum mala zizania de mundo eradicata fuissent, nisi vel propter bonos Deus illis parcèret ad vtilitatem bonorum eos in mundo esse permitteret. *Genes. 18.* Si in Sodoma & Gomorrha decem fuissent iusti inu-

innocentes, illis ciuitatibus ad Abrahæ preces pepercisset Deus. Quot ibi zizania stetissent, si vel manipulus tritici in agro creuisset? Nam & sic agricola, vbi parum aut nihil tritici est, sed omnia zizanijs plena sunt, omnia in fasciculos colligit & comburit. Sed & ciuitati Segor propter vnum Loth iustum pepercerunt Angeli. Hoc respectu bonus Rex Ioas, decumbente ad mortem Eliseo Propheta, flens dicebat: *Pater mi, pater mi, currus & auriga Israel.* Aurigam vocat, quia suo sancto exemplo atq; doctrina totum Israelem ducebat. Currum vocat, quia virtute sua, crebrisque orationibus populum sustinebat, ne Deus illos propter peccata ipsorum perderet. Hoc sensu in veteri Lege dicuntur *sacerdotes templi comedere peccata populi:* quia stante sacerdotio, & iugi sacrificio, Deus illi populo semper aderat, & vtcunque aliter peccantem tolerabat, suæque gratiæ beneficijs prosequebatur. Quemadmodum paterfamilias, quum famuli eius aliquod scelus perpetrarint, quod supplicio dignum sit, si quis fortè vir nobilis, cui reuerentia debeatur, superueniat, non eos punit, sed iubet gratias agere circumstantibus; prædicens tamen fore, vt, vbi eos solos comprehenderit absque patronis, tunc pœnas illi dabunt: eodem modo Deus in hoc sæculo parcit malis, pœnam eorum differt: sinit ea crescere propter præsentiam iustorum, quos diligit, & quorum preces pro malis audit; in futuro autem sæculo pœnas dabunt, quando totum triticum in horreum fuerit congregatum, solaque remanserint zizania, nec vllæ iustorum preces iuuabunt, vt in alio quodam Euangelio ex Scripturis ostendimus. Sic apud Ieremiam, *Circuite* (ait Dominus) *vias Hierusalem, & aspicite, & considerate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, & quærentem fidem, & propitius ero ei,* id est, Hierusalem ciuitati. Sic & apud Ezechielem; *Quæsiui de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni.* Sic videlicet & ante captiuitatem Babylonicam, vt ciuitatem Hierusalem seruaret, & in ipsa captiuitate, vt terram populo suo redderet, quæsiuit Deus paucos iustos: quæsiuit triticum, vt seruaret zizania. Nonne totum populum in deserto, factum zizania, disperdere Deus voluit,

Gen. 19.
4. Reg. 13.
Osea 4.
Simile.
Domin. 1. Aduent. text. 1.
Ierem. 5.
Ezech. 22.
Exod. 32.

voluit, nisi vnicum tritici granum Moyses obstitisset, suaque oratione Dei iram placasset? Tanti valet, vt vtraque sinantur crescere. Ex quo loco & illud salubriter obseruare concionator poterit, quanto in errore illi versentur, qui propter multitudinem peccantium lenius se à Deo castigandos, vel etiam non castigandos putant; ideoque id maximè satagunt, vt, in quo illi peccant, in eo ab vniuersis peccetur, quasi peccatum quanto generalius, tanto leuius esset, & venia dignius. Contra enim se res habet: & si sic multitudo peccantium crescat, sic zizania multiplicentur, vt omnes mali fiant; absque vllo dubio celerrimè omnes sint perituri cum Sodoma, Gomorrha, & Hierusalem; quum nulli simul boni crescant, propter quos soluentur, alius quoque populi error grauis ex hoc loco taxari potest; quo improbi homines, & licenter vitam agere cupientes, à suo consortio, domicilio, ciuitate, viros bonos & Deo gratos longissimè abarcere student. Contra enim si saperent, id maximè satagere deberent, vt, etsi improbi ipsi sint, nec virtutis callem carpere ipsis libeat, alios tamen ad se pios, religiosos, ac sanctos viros habeant, in quorum certè gratiam & fauorem loco & domicilio illorum parcat Deus, & temporales saltem has pœnas ab illorum capitibus depellat. Crescit quippe cum zizanijs triticum, vt propter triticum non eradicentur zizania, ne vna ambos pœna inuoluat.

Peccātium multitudo aggrauat.

Bonorum cohabitatio malis vtilis.

Rursum crescunt vtraque simul, zizania cum tritico, etiam vsque ad messem, & consummationem sæculi, ad bonum, & vtilitatem ipsius tritici, & propter filios regni: idque partim vt exerceantur à malis, partim vt eorum numerus compleatur. *Omnis enim malus* (vt ex Augustino paulo suprà ostendimus) *ideo viuit in mundo, vel vt corrigatur*, (de quo prius dictum est) *vel vt per eum bonus exerceatur*, quod huic loco proprium est. Nempe (vt ibidem adiecit Augustinus) *quum iubeat nos Dominus inimicos diligere, sublatis inimicis*, id est, malis hominibus, *quomodo in hoc præcepto exerceamur?* Sed & pleraque charitatis ac misericordiæ, omnia certè fortitudinis & patientiæ officia; sublatis è mundo malis, cessabunt.

Mali ad vtilitatem bonorum tolerantur.

Enarr. in Psal. 54.

sabunt. Dicit Deus de veteri populo: *Ego non delebo Gentes quas dimisit Iosue, & mortuus est, vt in ipsis experiar Israel, vtrum custodiant viam Domini, & ambulent in ea.* Sic in Ecclesia noui populi sinuntur zizania crescere, & multiplicari, & prosperare cum tritico, vt experiatur nos Deus in illis, vtrum custodiamus viam Domini. Impiorum enim maledicta, iniuriæ, rapinæ, probant & experiuntur patientiam bonorum; inuidia, odium; detractio, charitatem. Hoc quoque exercitium quod à malis hominibus patiuntur boni, acerbius plerumque est, quam quod à dæmonibus patiuntur. Vnde hæ iusti voces: *Eripe me Domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me.* Et causam subiungit: *Qui cogitauerunt iniquitates in corde, tota die constituebant prælia. Acuerunt linguas suas sicut serpentes, venenum aspidum sub labijs eorum.* Ad exercitium itaque & maiorem gloriam bonorum tolerantur mali. Nec ad maiorem gloriam tantùm, sed & ad maximam & necessariam vtilitatem. Torpet enim absq; certamine virtus, & peius vacat quam occupatur. Quum cibus in stomachum descendit, calor naturalis quasi pugnam contra eum instituit, donec in suam substantiam eum conuerterit: sed hac pugna alitur stomachus, totumq; corpus. Vbi verò stomachus vacuus est, contra seipsum pugnat ille calor: planeq; seipsum absumeret, nisi identidem nouo alimento subministrato exerceretur. Eodem prorsus modo externis tentationibus exercetur piorum animus, quasiq́ue alitur & impinguatur præclarissimis virtutibus: quibus si careat, sibi ipsi tentatio erit, suis seipsum cogitationibus affliget, & vel vanæ gloriæ, vel inuidiæ, vel etiam peruersæ libidinis iaculis otiosus ferietur. Sed & extra tentationem à rebus externis, vel periculosa securitas, vel præsumptio bonos incautè inuadet. Nam sicut naues in mari pacato & sereno magis periclitantur, quam orta tempestate; quia plura sunt contra tempestatem remedia hominum industria inuenta, quàm contra tranquillitatem & mollitiem maris, quæ solis ventis, qui in nostra potestate non sunt, curatur: sic omnino animus iusti & timentis Deum, tutior est in tentatione, quam in alta & longa pace, quia contra tentationes multa sunt remedia, & diligenter à iusto adhi-

Iud. 2.

Psal. 139.

De contēp. mūdi par. 3. cap. 34.

Simile.

Simile.

adhibentur. Extra tentationem verò sine maxima vigilantia, & perpetuo flante diuini Spiritus aura, assiduè periclitamur, ne vel torpor opprimat, vel securitas diabolo exponat, vel præsumptio præcipitet, vel inuidia pungat, vel vanitas dissipet. Propter maximam igitur bonorum vtilitatem & exercitium necessarium sinuntur vtraque simul crescere, mali cum bonis, zizania cum tritico. Porrò vt numerus electorum compleatur, tolerari in agro Dominico zizania, & vt vtraque simul crescant permitti, illa Scriptura docet, vt clamantibus ad Deum iustis, *Vsquequo Domine sanctus & verax non iudicas & vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra* (hoc enim erat eradicare zizania ex agro Dominico huius militantis Ecclesiæ) *dictum est illis, vt requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conserui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut illi.* Sic Paulus ab improbis & malis hominibus afflictus, se hoc respectu omnia libenti animo sustinere scribit. *In quo* (Euangelio) *laboro vsque ad vincula, quasi malè operans. Sed verbum Dei non est alligatum. Ideo omnia sustineo propter electos & vt ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu cum gloria cœlesti.* Hoc est quod sanctus Hilarius scripsit, *Longam Dei patientiam in tolerandis impiis, in profectum humanæ salutis extendi.* Hoc denique finis parabolæ perspicuè docet, vbi dicit Saluator, se *messis tempore dicturum messoribus* (id est, Angelis, & diuinæ iustitiæ ministris) *vt zizania colligant in fasciculos, bonum autem triticum congregent in horreum suum.* In eum igitur finem crescere sinuntur, vt plenum sit triticum in horrea congregandum. Atque hæc de priori Dei benignitate admirabili qua propter bonos sustinet in mundo malos, siue ex parte malorum, ne intereant, siue ex parte bonorum, vt vtilitatem inde capiant.

Mali tolerantur vt compleantur electi.

Apoc. 6.

2. Tim. 2.

Can. 26. in Matth.

Nunc de altera Dei benignitate, qua in medio malorum bonos conseruat, & sic sinit vtraque crescere vsque ad messem, vt tamen crescentia zizania triticum suffocare aut exsiccare non valeant (quod boni illi serui, qui eradicare zizania cupiebant, metuisse videntur) tribus verbis dicetur; si forte hanc partem tractare Concionator desideraret, ad maiorem Dei gloriam, & populi fidelis

Bonos in medio malorum conseruat Deus.

fidelis amorem in Deum accendendum. *Scimus* (ait Apostolus) *quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, ijs qui secundum propositum vocati sunt sancti.* Docet, sic Deum in medio malorum conseruare bonos, vt malorum commixtio etiam in bonum ipsis cooperetur; & quod in perniciem futurum videbatur, in salutem fiat. Rom. 8.

Sic Dauid Propheta: *Maledicent, & tu benedices. Qui insurgunt in me, confundantur: seruus autem tuus lætabitur.* Psal. 108. Exempl. 1.

Exemplum in Balaam homine impio, sed Propheta, à Rege Balac, hoste Iudæorum, ad maledicendum illis vocato. *Veni* (inquit Rex ad Balaam) *& maledic Iacob: propera, & detestare Israel.* Cui Balaam: *Quomodo maledicam, cui benedixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur?* Quumque statim verba benedictionis plena protulisset, ait illi Rex impius: *Vt malediceres inimicis meis vocaui te, & tu è contrario benedicis eis.* Num. 19.

Exemplum in fratribus Ioseph, qui, vt frustrarent somnia eius, ex odio & inuidia vendiderunt eum Ismaelitis in Ægyptum. Sed hoc totum in gloriam Ioseph, atque in ipsorum fratrum consolationem versum fuit. *Pro salute vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum* (ait illis Ioseph) *vt reseruemini super terram. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum.* De hoc genere dixit Salomon: *Vir impius procaciter obfirmat vultum suum* (vt noceat videlicet iusto) *qui autem rectus est, corrigit viam suam*: id est, correctionis & emendationis suæ causam ex illa impij peruicacia accipit. Et rationem subiungit: *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit*: hoc est, frustra impij iustum perdere contendunt. Sicut equus in bello sessori suo, sic Dominus in tentatione iusto suo, cuius cor possidet, & quem inhabitat, certissimam salutem adfert. Hoc est quod Christus de suis ouibus dixit: *Nemo rapiet eas de manu mea*: & quod Paulus cõfidentissimè dixit; *Si Deus nobiscum, quis contra nos?* Ex hac etiam consideratione sic Dauid profitetur: *Dominus illuminatio mea & salus mea: quem timebo? Dominus protector vitæ meæ: à quo trepidabo? Dum appropiant super me nocentes, vt edant carnes meas. Qui tribulant me inimici mei ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Si consistant* 2. Genes. 45. Prouerb. 21. Ioan. 10. Rom. 8. Psal. 26.

aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Hoc est dicere: Crescant zizania vsq; ad messem, multiplicentur impij contra iustos (neq; enim in sua tantùm, sed & in omnium iustorum persona prophetice hoc dixit) nihil mihi ab illis timebo, quia *turris fortissima nomen Domini.* Nec per se tantùm, & per sanctissimæ gratiæ suæ auxilia vberrima, sed etiam per Angelos suos, cótra zizaniorum corruptionem incolumes suos seruat Deus; iuxta illud Psalmistæ: *Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Ingens pollicitatio: sed quo defensore tanta protectio? Sequitur: *Quoniam Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.* Si in omnibus, ergo nusquam cadendi periculum timeas. Addit tamen ad maiorem certitudinem: *In manibus suis portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Ad quæ omnia verba diligentiùs expensa exclamat D. Bernar. *O triticum inter zizania! ô granum inter paleas! ô lilium inter spinas! Gratias ei fratres, gratias ei, & pro nobis pariter, & pro vobis agite. Pretiosum depositum nobis commiserat fructum crucis suæ, pretium sanguinis sui. Non est contentus custodia hac super muros tuos Hierusalem constituit custodes. Angelis suis mandauit de te. Mira dignatio. Quis enim, quibus, de quo, quid mandauit?* Deus Angelis, de homine, custodiam exactissimam. *Quantam tibi decet hoc verbum inferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam!* Hæc ille, & multo illic plura, quæ vide. In hoc ergo prouidus paterfamilias, & gloriam suam, & dilectionem in nos longè maximam ostendit, quod sic sinat crescere zizania cum tritico vsque ad messem, vt ipse tamen conseruet triticum in messem, nec ei nocere valeant zizania.

Prouerb. 18. / Psal. 90. / Serm. 12. in Psal. 90.

9. *Colligite zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum.*

Iudicium impiorum terribile. / Mora. in Iob, libr. 9. cap. 47.

LOcvs moralis de terribili impiorum iudicio in consummatione sæculi. Dicturus est Deus Angelis suis, vt colligant impios, & in certos fasciculos alligent, & in ignem æternum proijciant. Quod de fasciculis dicitur, sic exponit S. Gregorius: *Si nullus in supplicijs ordo seruabitur, cur comburenda zizania in fasciculos colligantur?*

gantur? *Sed nimirum fasciculos ad comburendum ligare est, hos qui æternis ignibus tradendi sunt, pares paribus sociare; vt quos similis culpa inquinat, par etiam pœna constringat;* & (vt alibi scribit) *superbi cum superbis, luxuriosi cum luxuriosis, auari cum auaris, fallaces cum fallacibus, inuidi cum inuidis, infideles cum infidelibus ardeant.* Nempe docere Saluator vult, omnes quidem impios vnam manere ignis æterni pœnam, sed *vt in domo patris eius multa mansiones sunt* ad disparem iustorum gloriam; sic in domo inferni multa supplicia erunt ad varia impiorum tormenta. *Nam sicut vno sole* (ait sanctus Gregorius) *omnes tangimur, nec tamen sub eo vno ordine omnes æstuamus, quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris: sic damnatis, & vna est gehenna quæ afficit, & tamen non vna omnes qualitate comburit; quia quod hic agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum.* Hæc ille. In istis quippe fasciculis illam Angeli exequentur sententiam, qua dictum est: *Quantum se exaltauit, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Item illud futurum est, quod Ezechiel de vltione per Angelos facta, in visione præuidit: *Vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua.* Dictum terribile, & spectaculum terribilius, ab illis in extremo iudicio acerrimè puniri, quos in hac vita patronos & custodes salutis habuimus. Ab aliquo carnifice pœnas accipere, vt vulgare, ita minus graue est. Sed à proprio parente, aut veteri amico, publico supplicio per viam iustitiæ affici, quanto horrori, quam crudele tormentum esset? Deinde societas ipsa simul in hac vita peccantium, qui simul puniendi colligabuntur, quantæ erit confusionis? Vsurarius cum vxore, liberis, ac famulis suis, quos ex vsura aluit, in vno fasciculo: Confessarius cum ijs, quos malè absoluebat, in alio: iniquus iudex, fallax scriba, aduocatus fraudulentus, relator ac testis mendax, alium fasciculum conficient. Mox in alio medicus, chirurgus, pharmacopola, qui ægris malè ministrarunt, suum quoque fasciculum facient. Deinde meretrices, lenones, fornicarij in alio colligati ferentur: & sic de cæteris; sicut enumerat sanctus Augustinus hæc verba tractans. Porro ista colligatio in fasciculos, ostendit promiscuè omnes puniendos

Dial. lib. 4. cap. 35.

Ioan. 14.

Vbi suprà in Iob.

Apoc. 18.

Ezech. 9.

S. Aug. Ser. 30. de sanct.

secundum delicta, non secundum statum, quem in hoc sæculo quisque tenebat. Nam vt in messe est vna spica grandis, alia parua atque humilis; sed cum messor omnes colligit ad alligandum, non apparet quæ grandior, quæ minor fuerit, nec fit delectus maiorum à minoribus; sed simul omnes paruæ & magnæ, quæ eiusdem generis sunt, colligantur; sic in illa messe postrema, quum id fiet, quod Angelo in Apocalypsi præcipitur: *Mitte falcem tuam, & mete, quia venit hora vt metatur*, parui cum magnis, potentes cum mendicis, pariter colligabuntur absque vllo discrimine. Rursum quemadmodum in scacchorum ludo, quam diu certe ludus agitur, stant suo ordine Rex, Regina mitrati, Equites, Cataphracti, milites gregarij; ac finito ludo, & mensa sublata, vbi omnes in sacculum conijciuntur, confusi iacent, & sine discrimine, Rex forte in fundo, & miles gregarius in capite: sic omnino in huius quidem vitæ theatro, personas suas splendide agunt Reges, Prælati, Nobiles, & diuites huius sæculi; sed ludo huius vitæ finito, & theatro vacuato, omnes mali simul in fasciculos colligati, in barathri saccum proijciuntur. Sed parum est sic colligari, atque confundi. Illud quam horrendum, *Colligari in fasciculos ad comburendum!* igne videlicet æterno. Zizania illa & paleæ inanes quomodo hunc ignem sustinebunt? Si non homines, sed montes Pyrenæi, vel alpes Cottiæ, vel Armeniæ altissimi, vel Olympus essent, hanc flammam sempiternam & acerrimam sustinere nequirent. Hic est ille ignis, de quo in Apocalypsi dicitur: *Cruciabuntur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & in conspectu Agni, & fumus tormentorum eorum ascendit in sæcula sæculorum.* Hic est ille ignis, de quo Esaias dicit: *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Hic est ille ignis, de quo Dauid prædicit: *Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui Dominus in ira sua conturbabit eos & deuorabit eos ignis.* Quomodo hunc talem, tantum, tam sempiternum ignem delicati peccatores sustinebunt, qui vel minimum capitis dolorem sine gemitu ferre non possunt? *Si cum peditibus currens laborasti, quomodo contendere poteris cum equis?* Sed quemadmodum

Simile. | Actor. 14. | Simile. | Æternæ pœnæ grauitas. | Apoc. 14. | Esa. 33. | Psal. 20. | Ierem. 12. | Simile.

dum ferrum, quando fortius & diutius igni resistit, vt calefiat, tanto iam calefactum acrius ardet, & iam ignitum, ipso igne feruentius vrit; lignum autem, quod facile ignem concipit, non ita combustum vrit: sic delicati & voluptuosi in hac vita, quanto diutius & fortius omni mortificationi restiterunt, & nihil asperum, aut durum pati vel pro Christi amore, vel pro peccatis suis voluerunt, nec famem in ieiunijs, nec frigus in orationibus, nec æstum in laboribus, aut aliquid simile; tanto ab hoc igne infernali acrius corripientur, tanto & ardebunt vehementius, & flammam sentient subtilius: quia quanto plus & fortius aliquid suo contrario resistit, tanto violentius, vbi ab eo semel victum fuerit, in suum contrarium transit. Tunc quippe fiet quod de pœnis impiorum prædixit Esaias: *Erit fortitudo vestra vt fauilla stupæ, & opus vestrum quasi scintilla: & succendetur vtrumque simul, & non erit qui extinguet.* Nihil tenuius, aut ad flammam concipiendam promptius quam stupa; sed eius fauilla nihil siccius, nihil inanius: scintilla quoque nihil leuius aut magis momentaneum. Tale quid tunc erit impiorum fortitudo, id est, gloria, robur, deliciæ. In nihilum totum redigetur, & igne tamen inextinguibili comburetur. Sic diuitis epulonis fortitudo, & tota gloria conuersa fuit in fauillam stupæ semper ardentem. Ignis autem seu flamma quam pertulit, quam intolerabilis fuerit, ex eo liquet, quod nec eius restinctionem petijt, quam æternam sciebat; nec vas aquæ, quo totum corpus ablueret, rogauit; quod impetrari non posse sciebat, sed *guttam aquæ* tantum, eamque *extremo digito Lazari intinctam, quæ refrigeret linguam suam*, implorauit. Mirabilis mutatio. Qui micas è mensa Lazaro negauit, vnam aquæ guttam ab extremo Lazari digito petit. Hic est ergo zizaniorum finis & exitus, quæ alioqui vsque ad messem bonus paterfamilias sinit crescere.

Esaia 1.

Luca 16.

Obserua autem, quod hoc totum Euangelium etiam hæreticis applicari potest, vt bonum semen sit sana doctrina; zizania hæreses quæ diabolus superseminauit, post traditam a Christo cœlestem doctrinam: & illas tolerari non simpliciter, sed quatenus periculum est eradicandi

triticeum, si & illa extirparentur. Et ita in altero Promptuario hoc Euangelium tractauimus. Neque tamen aut hic aut ibi textui Euangelico vllam vim fecimus, tum quia eiusdem loci plures esse sensus possunt, etiam literales (vt illis verbis: *Ego ero ei in Patrem, & ille mihi in Filium*, manifestissimum est; quod tam de Salomone, quam de Christo ad literam intelligitur) tum quia *filij nequam*, quos per zizania intelligi Christus exponit, vtrosq; æquè proprie significat, hæreticos & malos Christianos: tum denique, quia vtroque modo hæc verba Patres exposuerunt.

EVANGELIVM DOMINICÆ VI. POST EPIPH.

Matth. 13. *DIXIT Iesus turbis parabolam hanc: simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminauit in argo suo; quod minimum quidem est omnibus seminibus. Cum autem creuerit, maius est omnibus oleribus, & fit arbor; ita vt volucres cœli veniant & habitent in ramis eius. Aliam parabolam locutus est eis: Simile est regnum cœlorum fermento quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum. Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, & sine parabolis non loquebatur eis; vt impleretur quod prædictum est per Prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum: eructabo abscondita à constitutione mundi.*

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Simile est regnum cœlorum grano sinapis.* De fidei virtute ita vt oportet exculta.

2. *Cum autem creuerit, maius fit omnibus oleribus, & fit arbor; ita vt volucres cæli habitent in ramis eius.* De fidei excellentia, incremento, & affectibus.

3. Simi-

3. *Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farina satis tribus; donec fermentatum est totum.* De virtute & efficacia vitæ exemplaris, & de ædificatione proximi.

1. *Simile est regnum cœlorum grano sinapis.*

LOcus moralis de fidei virtute ita vt oportet exculta. Quum enim Christus per regnum cœlorum siue cœleste (iuxta Scripturæ phrasim) intelligit hoc loco Ecclesiam suam, in qua Christus regnat, quæ legibus cœlestibus gubernatur, quæ non nisi cœlestia appetit, cuius origo de cœlo, cuius conseruatio in cœlis, cuius finis est ad cœlum tendere (propter quas causas regnum cœlorum vocatur) hæc omnia non nisi per rectam fidem, ita vt oportet bonis operibus excultam, fiunt; propterea per granum sinapis illam & significare & describere voluit. Habet quippe illa omnes sinapis proprietates, ad morum ædificationem egregiè pertinentes. Primùm enim, vt granum sinapis *in omnibus seminibus minimum est* (vt hic Christus dicit) ad oculum videlicet, & aspectui humano: sic fides Christiana, quæ videlicet rationi absurda, cupiditatibus contraria, mundo abiectissima apparet. Quare vt pauci & obscuri (*non multi nobiles, non multi potentes*) eam, ab initio amplexi sunt; sic pauci & obscuri (*infirma enim mundi, & contemptibilia elegit Deus, vt fortia confunderet*) eam vt oportet, excoluit. De hac paucitate Christus: *Putásne, quum venerit Filius hominis, inueniet fidem in terra?* Viuam scilicet, operantem, rectè, & laudabiliter bonis operib. excultam, vt D. Hieronym. & August. exponunt. Et iterum: *Nolite timere pusillus grex, quia complacitum est Patri vestro dare vobis regnum.* Non quia paucorum est Ecclesia; sed quia *multi vocati, pauci electi. Nec omnium est fides*; eorum scilic. qui eam profitentur. Multi quippe verbis aiunt, factis negant. *Qui autem dicit se nosse Deum, & mandata eius non seruat, mendax est.* Fides ergo granum sinapis est, quia plerisq; contemptibilis est, & à paucis in pretio habetur. Rursum veri fideles & pij latitudinem terrenam fugiunt, profundam humilitatem amplectuntur. *Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Vt granum

[Marginal notes: De fide excolenda. — 1. — 1. Cor. 1. — Luca 18. — Luc. 1. 2. — Matth. 20. — Rom. 10. — 1. Ioan. 4. — 2. — Matth. 29.]

ſinapis eſſe, vtilitatem amare, vel certe non reſpuere, non
aſpernari à Deo immiſſam exterius, interne verò perpe-
tuò tenere; excelſa non morari, non appetere oportet.
Sed hoc granum ſinapis in mentis horto conſitum, & al-
tè plantatum, firmis actis radicibus, creſcit in arborem
Lucæ 18. magnam: quia *omnis qui ſe humiliat, exaltabitur*: & radix
3. gloriæ eſt humilitas; quod alias oſtendimus. Præterea
granum ſinapis fides eſt, non ſolum quia è paruo fit ma-
gnum quid, quod etiam nuci alijſque ſeminibus conue-
nit; ſed quia quum minimum quiddam ſit, totam tamen
ſuam virtutem & calorem, atq; acrimoniam interius ha-
bet, qualem nulla alia habent ſemina ita creſcentia. Sic
fidei tota virtus interior eſt; hominem interiorem ſanat,
Actor. 15. purificat, perficit. Vnde Petrus: *Fide purificans corda eo-*
Ephes. 3. *rum*, & Paulus ait; *Chriſtum per fidem habitare in cordibus*
Hebr. 6. *noſtris*: noſq; per fidem, *ad interiora vel anima tabernaculi*
1. Cor. 2. *Dei ingredi, & profunda ſcrutari.* Iam verò non purificat
4. tantum cor fides: ſed etiam ſicut granum ſinapis contri-
tum calorem & acrimoniam confert; ſic fides exercita la-
Serm. 1. boribus, probata rebus arduis, perſecutionibus agitata &
Serm. 21. compreſſa, fortius valet, nouos ſpiritus induit, & vim ſu-
de Sanctis. am admirabilem exerit. Qua de re ſic pulchrè D. Ambro-
Sinapis vir- ſius, & poſt eum penè ad verbum S. Auguſt. *Sicut granum*
tutes fidei *ſinapis prima fronte ſpecie ſui eſt paruum, vile, deſpectum,*
applicatæ. *non ſaporem præſtans, non odorem circumferens, non indi-*
Simile. *cans ſuauitatem; at vbi teri cœperit; ſtatim odorem ſuum*
acrimonia exhibet cibum flammei ſaporis exhalat, & tan-
to feruoris calore ſuccenditur, vt mirum ſit, in tam friuo-
lis granis tantum ignem fuiſſe concluſum; cuius etiam ſe-
minis cibum homines hyemis præcipuè tempore magna pro
ſuauitate percipiunt, quatenus repellant frigora, humores e-
gerant, viſcerum interna calefaciant: ſæpe etiam ex hoc capi-
ti adhibēt medicinam, vt ſi quid inualidum, ſi quid ægrotum
fuerit, ſinapis igne curetur: ita & fides Chriſtiana prima fron-
te videtur eſſe parua, vilis, & tenuis, non potentiam ſuam
oſtendens, non ſuperbiam præferens, non gratiam ſubmini-
ſtrans, at vbi diuerſis tentationibus teri cœperit, ſtatim vi-
gorem ſuum prodit, acrimoniam indicat, calorem Dominicæ
ca credulitatis aſpirat; & tanto diuini ignis ardore iacta-
tur, vt & ipſa feruescat, & participantem ſibi ardere compellat.

Et

Et granum quidem sinapis membrorum viscera calefacit; fides autem vigor, cordium peccata comburit. Illud asperum algorem frigoris remouet: hæc delictorum diabolicum frigus expellit, acediæ torporem discutit. Sinapis iniquos humores decoquit corporum: fides autem libidinum fluenta consumit. Per illud medicina capiti procuratur, per fidem spirituale caput nostrum, quod est Christus, in suis membris sæpe refouetur. Sed & fidei iuxta comparationem sinapis sancto odore perfruimur; dicente Apostolo, Christi bonus odor sumus. Hæc illi. Porrò sicut sinapis, sic cibus est corpori conducens, vt tamen, quanto purior est, tanto maiori cum acerbitate comedatur; sic fides ita animæ cibus & alimentum est, vt, quanto viuacior illa est, tanto maiori quadam cum asperitate salutem adferat. De qua re sic iidem duo Patres citati iterum scribunt: *Sicut cum sinapis succum sumimus, vultu contristamur, fronte contrahimur, ad lachrymas prouocamur, & ipsam salubritatem corporis nostri cum quodam fletu austeritatis accipimus, illinc enim nos amaritudo exasperat, acrimonia penetrat; hinc calor ignei saporis accendit; & toto perturbati corpore, tunc magis sani efficimur, cum amplius deploramus: ita omnino, cum fidei Christianæ præcepta percipimus, contristamur animo, affligimur corpore, ad lachrymas prouocamur, & ipsam nostram salutem cum quodam fletu ac mærore sequimur. Inde enim ieiunia nos exasperant, illinc peccatorum conscientia macerat, hinc patrimonii iactura perturbat, & toto contristati habitu, magis salutem consequimur, si amplius defleamus: secundum id, quod ait Dominus: Vos plorabitis, mundus autem gaudebit.* Hæc illi. Sed & ita per omnia grano sinapis similis fides est, vt etiam in modo sanandi eadem sit fidei ratio respectu animæ, quæ est sinapis respectu corporis, quam rem eodem in loco Patres citati his verbis explicant: *Sicut cum sinapi caput forte curandum est, iubemur abrasos capillos demere, impedimenta cutis vniuersa deponere, vt nudo corpori perfectius medicina proueniat; ita & quum anima per fidem curanda est, præcipimur substantiam à nobis seculi auferre, impedimenta auri argentiq; deponere* (quoad eorum videlicet cupiditatem, non vsum, & animi præparationem) *vt nuda & soli animæ congruentius spiritualis medicina proueniat. Quisq; enim rebus mundi & diuitiis seculi*

2. Cor. 2. 5.

Amb. ser. 2. Aug. ser. 33. de sanctis.

Simile.

6.

Simile.

obuolutus est (mentis suæ cogitationes & desideria in illis infixa gerens) *huic fidei medicina non proderit.* Ergo quod *succus sinapis in corpore, hoc fides Christiana operatur in anima.* Hæc rursum illi. Tanta & tam varia est fidei nostræ cum grano sinapis proportio & similitudo.

2. *Cùm autem creuerit, maius fit omnibus oleribus, & fit arbor; ita vt volucres cœli habitent in ramis eius.*

Fidei incrementum, & eius effectus.

LOCVS moralis de incremento fidei, eiusque effectibus. Nam vt minimum sinapis granum sic crescit, vt sit maius ceteris oleribus, fiatque arbor, atque ea satis capax & ampla; sic secundum has tres proprietates, fides de corde puro sic in animo crescit, vt cæteras amoris intellectualis virtutes longissimè superet, vt fiat arbor bonorum operum egregiè fructifera, ac denique vt in tali fide rerum diuinarum admirabiles contemplationes & amores seraphici, veluti volucres in ramis, habitent & conquiescant. De quibus singulis aliquid dicetur. Quod ad primum attinet, fides Christiana & Euangelica, omnes humanas scientias ac disciplinas, dignitate & vtilitate, omnes virtutes intellectuales certitudine & amplitudine vincit: atque hinc fit, vt in arborem crescat, quum cæteræ in nihilum euanescant. Docet hoc Diuus Hieronymus in hæc verba: *Confer doctrinam fidei dogmatibus philosophorum, & libris eorum: & splendori eloquentiæ, & compositioni sermonum: & videbis, quanto minor sit cæteris seminibus sementis Euangelij. Sed illa cùm creuerit, nihil mordax, nihil viuidum, nihil vitale demonstrat; sed totum flaccidum marcidumque, & molliculũ ebullit in olera & in herbas, quæ cito arescunt, & corruunt. Hæc autem deprecatio, quum in anima credentium sata fuerint; crescit in arborem.* Hęc ille. Nempe omnia Socratica dogmata, & cætera philosophorum placita, scripta, plæclara dicta, vt nihil diuini Spiritus habebant, ita nisi morales quasdam & ciuiles virtutes animo audientium & legentium inserebant, nullas solidas virtutes, & verè diuinas: non humilitatem, non purum

Fides Euangelica humanis omnibus disciplinis excellentior.

In com. in Matth. c. 13.

Philosophiæ humanæ defectus.

rum mundi contemptum ob Dei amorem, non fortitudinem spiritualem, non excellentem virginitatem, non cultum & obsequium Dei purum, non orationis studium, non denique maximum charitatis charisma, quo Deum supra omnia, & proximum tanquam nosipsos in Deo diligimus. Rursum illa omnis humana Philosophia nec Deo adhærere, quem nesciebat; nec beneficia mediatoris agnoscere, quem ignorabat; nec exemplis eius commoueri, quæ non audierat; nec naturæ suæ corruptionem videre, de qua nihil legerat; nec eius remedium quærere, quod non curabat, vllo modo poterat. At fides hæc omnia docet; & docendo ingentem diuinæ sapientiæ thesaurum animo credentium recondit. *Christi doctrina* (ait Augustinus) *est granum frumenti, quia confirmat cor hominis; & est granum sinapis, quia cor hominis accendit. Granum tritici, quum de eius Resurrectione tractatur; quia Resurrectionis exemplum mentem alit, spem acuit, firmat affectum. Granum autem sinapis, eo quod amarior & acrior sit sermo de Domini Passione, amarior ad flendum, acrior ad commouendum. Itaq; quum audiuimus & legimus ieiunasse Dominum, sitisse Dominum, lachrymasse Dominum, vapulasse Dominum, dicentem Dominum sub tempore passionis, Vigilate & orate, ne intretis in tentationē velut succo amarioris sermonis increpati, voluptatum corporalium suauitates iusto dulciores temperamus.* Hęc ille. Tale granum est fides nostra, seu frumenti ad pascendū, seu sinapis ad commouendum. Cōtra, omnis humana philosophia, vel siliqua est inanis quoad doctrinam, nihil solidi nutrimenti adferens, vel cortex aridus & insipidus quoad mores, nihil acrimoniæ conferens. Tota Philosophorum theologia, physica & naturalis, quæ maxima erat apud eos doctrinæ sapientia, quia non opera hominum, vt saxa; aut poetarum figmenta, vt falsos Deos; sed opera Dei, vt cœlum, mare, terram colebant; inanis erat siliqua, de qua sic Augustin. *Hac siliqua intra dulce rectorum sonantes lapillos quatit. Non est aūt hominum, sed porcorum cibus. Tam.n. mihi statua qualibet, quàm mare vniuersum non est Deus.* Omnia quoq; morū præcepta, quasi ad extremum ornatum hominis; vt vestis aliqua, potius pertinebant, quam ad internam hominis reformationē.

Lib. 7. in Luc. c.13.

De doctrina Christ. lib. 3. c. 7.

Talia

Talia etiam sunt eorum scripta, & documenta etiam Christianorum, qui Philosophico magis quàm Christiano spiritu scribunt. Quo in genere illustre est, quod de Erasmi scriptis moralibus, vt de Enchiridio militis Christiani, de Ecclesiaste eius, aliisque similibus libellis, vir sanctissimus, & nostri temporis lumen splendidissimum, Pater Ignatius Loyola, Societatis Iesu fundator nobilissimus, grauissimè iudicauit. Quum enim vir ille spiritu diuino plenus, Erasmi Enchiridion militis Christiani studiosè perlegere cœpisset; celeriter sensit, ea lectione Spiritus feruorem in se, quasi frigida superfusa, restingui: consultoque per preces Deo, ita librum illum abiecit, vt neque in manus postea sumpserit ipse; & multo post, Generalis Societatis Præpositus creatus, omnia illius opera in Societate legi vetuerit. Quod eius grauissimum decretum, hodieque merito, & salubriter obseruatur: adeoque à Sede nunc Apostolica confirmari audio.

Erasmi libri morales damnati.

In vita eius lib. 1. c. 16.

Iam verò quòd fides omnes intellectuales virtutes, omnemque scientiam certitudine superat; inde manifestum fit, quòd hæc sola sic perficit intellectum, vt faciat eum infallibiliter tendere in suum obiectum, quod est verum; ideoque caret imperfectione illa, non solùm quæ est in fide humana, sed etiam quæ est in quacunque scientia acquisita: quæ tota, quia nititur rationi humanæ non concludenti ex necessitate, fallere, & falli potest. Fidei aũt falsum nõ solũ non subest, sed iter subesse põt. Vnde longè superat fides omnem scientiam & certitudinem humanam simpliciter, id est, secundum causam suæ certitudinis. Quũ enim nitatur diuinæ veritati reuelanti tanquam medio, reddit intellectum incredibiliter certiorem quam vlla scientia, quantumcumque demonstratiua, reddere possit. Etsi enim non intelligit plenissimè, tamen assentitur firmissimè, & rei creditæ adhæret tenacissimè fides. Huc accedit, quod etiam ex parte obiecti, seu eius, quod creditur, omnem humanam scientiam vehementer superat: quia supra captum & facultatem intellectus humani sunt, quæ fide Christiana creduntur; ideoque intellectus credentis, dono quodam supernaturali eleuatur, vt credat; non siquidem, vt vel illo do-

Fides oẽs intellectuales virtutes superat.

no, vt

no, vel voce Dei loquentis conuincatur intellectus, ac credere ex euidentia cogatur (quod certè nulla virtus esset) sed sic, vt ex illo dono libenter pareat voluntas, suumque intellectum in obedientiam fidei captiuet; atque ita credendo, excellentem virtutem exerceat, & opus diuinum faciat, iuxta illud Christi: *Hoc est opus Dei, vt credatis in eum.* Huc pertinet, quod in Canticis dicitur: *Meliora sunt vbera tua vino*, id est; ac fidei, quod ex vberibus sponsæ Ecclesiæ Christi sugitur, nec videtur, sed hauritur, atque suauiter accipitur, vt hoc matris paruulus haurit dulciter sed non videt, melius est omni vino scientiæ, cuius color & species per rationes & argumenta videtur. Sic fides, quum sit sicut granum sinapis, ita tamen crescit in animo credentis, vt cæteras omnes intellectuales virtutes, omnemque scientiam humanam, & dignitate atque vtilitate, & certitudine atque amplitudine longè superet, ideoque verè maius fiat omnibus seminibus. *Ioan. 6.* *Cant. 1.*

Nunc vt in arborem crescat, bonorum operum atque admirabilium fertilem & feracem vix opus est explicare, adeò tota passim Scriptura Euangelica & Apostolica hoc prædicat. Omnes veterum iustorum heroicas virtutes Paulus fidei tribuit, tanquam fructus arbori, aut certè radici Christus alio in loco suis dicit: *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti: Tollere, & iactare in mare, & fiet.* Nempe quum illud granum sinapis in arborem creuit, (ideò enim præmiserant Apostoli: *Domine adauge nobis fidem*) quum illa fides fortis & valida, & perfecta est. Vnde Apostolus: *Si omnem fidem habuero, ita vt montes transferam.* Qualis arbor hæc fides sit, ex fructibus eius agnosci potest. Fide diabolus superatur. *Cui resistite fortes in fide.* Eadem mundus vincitur. *Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.* Hæc est vita, seu radix vitalis totius iustitiæ. *Iustus ex fide viuit.* Hæc orationes nostras & preces perficit. *Postulet in fide, nihil hæsitans.* Hæc omnibus operibus bonis, vt verè bona sint, cooperatur. Sic de obedientia Abrahæ in immolando filio D. Iacobus: *Vides, quòd fides cooperabatur operibus illius.* *Sine hac*, tanquam necessaria omnium virtutum radice, *impossibile est placere Deo.* Hæc à Christo

Fides operum bonorum ferax. *Hebr. 11.* *Matth. 17.* *1. Cor. 13.* *1. Pet. 5.* *1. Ioan. 5.* *Rom. 1.* *Iacob. 1.* *Iacob. 2.* *Hebr. 11.*

Marc. 5. & 10. Christo omnia sanitatum beneficia, impetrauit. *Fides tua te saluum fecit. Fiat tibi, sicut credidisti. Si potes credere: omnia sunt possibilia credenti*: & multa similia. Deinde vide ex hac fidei arbore, quanti fructus pendent. *Vos* (inquit
2. Pet. 1. Petrus) *curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia abstinentiam, in abstinentia patientiam, in patientia pietatem, in pietate amorem fraternitatis, in amore fraternitatis charitatem.* Ab ima radice ad summitatem arboris, à fundamento ad tecti culmen, à fide ad charitatem singula cõtexuit. In talem arborem crescit fides, tot virtutes profert, tot fructus adfert, quando in arborem adoleuit. Nec enim vel infirmi in fide, vel modicæ fidei, vel mortuam fidem habentes, id est, bonis operibus vacuam, huiusmodi fructus proferunt. Fides arbor est frugifera, sed
Galat. 5. charitate formata, & quæ (vt Apostolus loquitur) *per dilectionem operatur*, quæ etiam per illam crescit & adole-
2. Thes. 1. scit. Vnde Apostolus, quum dixisset, *Quoniam supercrescit fides vestra*, subiunxit: *Et abundat charitas vniuscuiusque vestrum in inuicem*, id est, in charitatem supercrescit, sine qua prorsus arescit. Sed fides ita crescens in arborem fructiferam, protulit nobis fortissimos Christi martyres, sanctos confessores, sacratas Deo virgines, seculi contemptores, monachos; omnes denique veros Christi
Exempl. In vita S. Ioannis Eleemosynarii, apud Surium tom. 1. & in historia Palladii 116. milites. Quo sensu sapienter Serapion Sidonius, vir magnæ sanctitatis, quum & pallio & tunica algentibus pauperibus datis, ipse nudus in frigore sederet, vlnis Euangelii codicem tenens, ac rogaretur quis eum sic nudasset, respondit; *Hoc me nudauit*; Euangelium, quod tenebat, ostendens. Propter fidem enim Euangelii, in quo tam præclaræ promissiones eleemosynis factæ leguntur, ita sese expoliauit. Atqui, vt talis in nobis fides crescat, diligenter & assiduè bonis operibus excolenda est. Hor-
Simile. torum certè cultores omnem operam suam in excolenda arborum radice ponunt. Hanc aquis irrigant, fimo iniecto fouent, terram, cui innixa est, mollem reddunt. Beneficium quippe in vnam radicem, collatum in omnes arboris ramos redundat. Idem studium in fide omnium virtutum radice excolenda, fouenda, ro-
Simile. boranda, & confirmanda, collocari debet. Sicut enim

stoma-

stomacho refecto, cætera corporis membra vigent; ita fide aucta, quæ fundamentum est, cæteræ virtutes incrementa capiunt. Quòd si verò, neglecta hac cura, & nulla vel promissionum, vel comminationum diuinarum ratione habita, (quas fides ante oculos ponit) liberas peccato habenas damus; quæ in arborem creuerat, vix aridæ radicis locum tenebit. Etsi enim fides absque bonis operibus maneat, & vera fides sit, tamen longa & multa impietate excuti potest, penitusque arescere, & extingui. Quemadmodum enim arbores, abscissa coma, quæ a radice vitalem succum trahit, radicis beneficio rursum reuirescunt, & surculos emittunt nouos, quos etiam si euulseris, alios item atque alios subinde propagant; verùm si tu in hac contentione persistas, vt propagines omnes suppullulare incipientes euellas, ipsa demùm radix tam diu frustra nixa, omni vitali humore destituetur & arescet; sic omnino fides quæ virtutum omnium radix est, & in magnam arborem per varios virtutum fructus excrescit, si bonorum operum propagines, scelerate viuendo, pertinaciter & continuò abscideris, arescet tandem tota, & in hæresis alicuius, aut etiam infidelitatis & atheismi crimen prolabetur. Vt ergo in arborem crescat hoc granum sinapis, omni virtutum genere fides nostra excolenda est.

Multa peccata fidem excutiunt.

Simile.

Tertia huius grani sinapis proprietas, quam in hoc Euangelio Christus designat, hæc est: *Vt volucres cæli habitent in ramis eius*, id est, vt in fide, quæ iam in arborem creuit, per diuinarum rerum varias & admirabiles contemplationes, quæ ex fidei radice diffunduntur, sublimia virtutum opera veluti volucres in ramis habitent. Rami enim huius arboris, qui fructus ex radice prouenientes portant, sunt beneficiorum & operum Dei, ac mysteriorum fidei nostræ frequentes meditationes, ex quibus proximè & immediatè multa virtutum opera crescunt & propagantur, vt in vno atque altero Euangelio iam explicatum est; sed & hic pauca adiicienda sunt. Certè in Ecclesiastico non breuiter tantùm hoc perstringitur, sed copiosè explicatur: *Beatus vir, qui in sapientia morabitur*; id est, in rerum diuinarum cognitione fixus

Meditatio beneficiorum Dei.

Eccl.14.

fixus hærebit, eas voluens atque reuoluens: *& qui in iu-stitia sua meditabitur*; id est, dum opus iustitiæ operatur, considerat, quo demum modo maximè ad Dei gloriam illud operari valeat: *& qui in sensu suo cogitabat circum-spectionem Dei*, id est, qui in omni actione & cogitatione sua Deum sibi præsentem agnoscit: *qui excogitat vias il-lius* (id est, Dei mandata) *in corde suo, & in absconditis suis intelligens* (id est, intimo intellectu capiens) *vadens post illam quasi inuestigator* (venatorum more omnia sa-pientiæ latibula perscrutans & indagans) *& in viis illius consistens* (non temerè præteriens) *qui respicit per fenestras illius*, id est, externa Dei opera in creatura mundi consi-derat: *& in ianuis illius audiens*; id est, in Prophetis eius & magistris auscultans: *qui requiescit iuxta domum illius*; id est, non vagatur in vana, sed adhæret sapientiæ: *& in parietibus eius figens palum, statuet casulam suam ad manus illius*; id est, qui in sapientiæ operibus considerando dis intentionem figit, ille quoque in iisdem operibus pe imitationem exequendis, statum vitæ suæ constituet *& requiescent in casula illius bona per æuum*, id est, statu vitæ huiusmodi hominis, erit in æternum beatus: *& sta-tuet filios suos sub tegmine illius*; id est, protegentur à sa-pientia omnes actiones eius, quæ sunt sanctæ medita-tionis & fidei benè exercitatæ proles seu fructus: *& sub ramis eius morabitur*; id est, qui fidem meditando exerce sub sapientiæ cœlestis ramis, & variis eius considerati-nibus, quasi in vmbra iucundissima requiescet, sicut vo-lucres cœli requiescere in arborum ramis solent. *Pro-tegetur sub regimine illius à feruore, & in gloria eius re-quiescet*, id est, qui sic in sapientia meditatur, qui fidem suam exercet, qui sic Dei opera, & in vnumquemque nostrum beneficia cogitat & recogitat, ille certè à fer-uore carnalis concupiscentiæ per istas sanctas cogita-tiones facilè protegetur, quasi qui sub tecto agit fer-uente sole, ille quoque in gloria huius sapientiæ, id est, in maxima voluptate spirituali quam ex ea percipiet prorsus requiescet, vanas seculi & carnis voluptates

Psalm. 118. prorsus contemnendo. Vnde Dauid quum dixisset: *Ve-niant mihi miserationes tuæ, & veniam*; subiunxit, per quod medium id fieret: *Quia lex tua meditatio mea est.*

quot verbis sub perpetua quadam parabola, præsentis Euangelij parabolæ non absimili, scriptor Ecclesiasticus fidei adultæ, & in arborem magnam excrescentis exercitationem atque meditationem diligentem describit & amplificat. Sed & alio in loco verbis amplissimis sapientiæ huius cœlestis, quæ est rerum cœlestium per fidem cognitio, virtutes admirabiles & encomia prosequendo, inter cætera ait: *Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ. Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis.* Comparat sapientiam cœlestem, id est, cognitionem Dei rerumque diuinarum per fidem, terebintho arbori, quæ extendit ramos suos, pulchros admodum & egregios. Terebinthus quæ in Syria & Palæstina crescit, excelsa admodum arbor est, quæ pyramidis in modum fastigio desinit, frondosa valde, & perpetuo viridis, & ita frondosa, vt pari ambitu ac latitudine frondes excrescant, nihilque inæquale cernatur: ideo rami eius honorifici & gratiosi vocantur, quia aspectum valde delectant. Tale quid est fides Christiana, quando per bonorum operum exercitium in arborem magnam excreuit. Pyramidis formam habet, & in fastigium excelsum atque acutum desinit, quia *quæ sursum sunt sapit, quæ sursum sunt quærit*, & in vnū Deum tota cogitatione & actione tendit: frondosa est, quia operosa est, frondes & ramos habet gratia & honore plenos, quia opera eius diuinæ gratiæ opera sunt, & magni apud Deum meriti, magnæ apud homines existimationis & laudis. Sub his ramis, & bonorum operum fructibus ex fide factis, animæ sanctæ requiescunt. Sub his ramis Deum contemplantur, & post contemplationem laudant; sicut volucres cœli post volatum in arborum ramis quiescunt atque cantillant. Denique sub his ramis sapientiæ diuinæ, eandem sapientiam exercent; quia ex fide in fidem quasi ex radice in frondem, ex fronde in florem, ex flore in fructum, ex modica fide in magnam, ex magna in maiorem, ex maiori fide in operum bonorum fructus progrediuntur. *Iustus enim ex fide viuit*: quia ex radice fidei opera vitæ æternæ producit; & iuxta fidei suæ præcepta, vitæ suæ rationem dirigit

Eccl. 24.
Simile.
Coloss. 3.
Hebr. 10.

atque gubernat; verborum flores per fidei professionem, operum fructus per fidei exercitium incessanter profert. Qui secus facit, nec ex fide viuit, sed mortuam fidem habet; nec fidem tenet grano sinapis similem, quæ in arborem excrescat; sed arido stipiti similem, qui in ignem mittatur. Fides nostra est lucerna nostra (*Lucerna pedibus meis Verbum tuum* hoc est, verbum fidei) est fax accensa, non debet lucerna poni sub modio; non debet fax accensa abscondi. Si Rex tibi literas mitteret, in quibus te aliquid in sui ministerium facere iuberet; maximæ esset impudentię, lectis semel literis nihil amplius facere, sed sola lectione literarum contentum esse, quasi ea vna in re Regi tuo satis obsequutus esses. Tota nostra fides in Scripturis reuelata, & per Ecclesiam nobis tradita atque explicata, est quasi epistola literaria à Deo ad nos missa, in qua voluntatem suam nobis patefecit, quid in obsequium & cultum eius facere debeamus. Qui lecta hac epistola, lecta Scriptura, audita Ecclesia, credit quidem vera & bona esse, quæ Scriptura dicit, quæ Ecclesia prædicat, & Dei voluntatem sic se habere, sed interim nihil eorum facit sola sua fide illa inani & mortua contentus; ille profectò toto cœlo aberrat, totoque cœlo excidet; ille impudentissimum se, & ineptissimum ostendit. Docet ergo hæc parabola de grano sinapis, talem Christianorum fidem esse debere, vt acrimoniam & feruorem habeat, vt in arborem magnam crescat, vt frequēti meditatione exerceatur, bonisq; operibus assiduè excolatur. Quare etiam contra nostri temporis hæreticos, & contra eorum solam fidem, hic locus valere potest.

Psal. 118.

Simile.

Locus contra hæreticos.

3. *Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.*

LOcvs moralis de virtute & efficacia vitæ exemplaris, seu hominis Christiani pie ac religiose Deum colentis. Nam vt in grano sinapis, fidem ac religionem Christianam in se Christus Dominus infor-

Vitæ exemplaris efficacia.

informare voluit, sic in parabola fermenti eandem respectu proximi, & totius societatis fidelium informat. Dicit ergo, fidem Euangelicam, & verum Numinis cultum, de quibus in istis parabolis nomine regni cœlorum docet, esse fermento similem, *quod mulier acceptum abscondit in farinæ satis tribus*, siue in quacunque alia mensura (hanc enim mensuram nominat, quia in Palestina tunc, vt & in tota Syria moris erat, non priuatim in vnaquaque familia, aut apud diuersos pistores, panem pinsere, vt hodie vbique in hac mundi parte fieri solet, sed in publico furno totius villæ, omnes eius villæ inquilinos pariter pinsere; ideoque in qualibet coctura panum, tria sata, id est, tres modij farinæ fermentabantur, vt ex tanta massa panes fierent) donec tota massa fermentaretur: quia quemadmodum modicum illud fermentum dispersum in minutissimas partes, totique farinæ commixtum, totam massam per se insipidam fermentat, suoque sapore inficit; sic eodem plane modo fides Euangelica in vno iam aut altero fideli, opera diuini Spiritus, & Ecclesiæ ministerio (quæ hic per mulierem significari potest, quanquam in singulis sui partibus parabolam rei significatæ conuenire non est necesse) plantata, & (si reliquas parabolæ partes applicare libet) in abdito cordis & interioris hominis primum abscondita, idque & farinæ satis tribus, id est, in renouatione totius hominis, quoad corpus, quoad animam, & quoad spiritum, iuxta illud Pauli, vt *in die Domini integer spiritus vester, & anima & corpus seruetur*, postea aliis farinis insipidis, seu infidelibus, seu Christianis parum religiosis, vel communi conuersatione, vel docendi officio, communicata, & siue per doctrinam tradita, siue per pietatis exemplum commendata, & hoc modo veluti dispersa atque commixta, suum illis saporem bonum impartit, & vel ad fidem conuertit, vel in moribus & vitæ instituto corrigit ac reformat, massamque efficiunt bene sapidam, quæ igne diuini Spiritus postea concocta, & aqua salutari vel Baptismi in prima conuersione, vel lachrymarum in vitæ emendatione constipata & solidata, purus panis efficiatur, mensæ Domini apponendus. Nam &

1. Thess. 5.

1.Reg.21. panes propositionis, qui in veteri Testamento altari apponebantur coram Domino, idque calidi semper nec nisi à sacerdotibus comedi poterant, aut certe non nisi à mundis, veros noui Testamenti fideles & spirituales panes significant; qui Domino quotidie sistuntur, non vt comedantur, sed vt hostia in odorem suauitatis accepta Deo, calore diuini Spiritus semper accensi.

Simile. Nempe quemadmodum *modicum fermentum*, si malum est non ex bona massa relictum, sed aliquo iniquo sapore infectum, *totam massam corrumpit* (vt Apostolus docuit) ideoque *à fermento*, & corrupta doctrina *Pharisæorum*, cuius traditione & commixtione sancta Dei mandata polluebant & corrumpebant, *cauere* suos Christus monuit: & vt vna praua hæretica doctrina totam fidei orthodoxæ confessionem peruertit, vnaque ouis scabiosa totum gregem inficit, *& corrumpunt bonos mores colloquuta praua*; ac denique *cum peruerso peruerteris*: sic è contra modicum fermentum bonum, & ex bona massa relictum quales sunt orthodoxi & pij fideles, Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ germani filij, eiusque purissimæ massæ, quam Christus ipse fermentauit, veræ particulæ, suo sapore optimo alias farinas conspergit, vt fiant noua conspersio, & massa sibi similis: quia *inter electos electus eris*.

1.Cor.5. Matt.16. 1.Cor.5. Psal.17.

Christus optimum fermentũ. Serm.5. Docet igitur Christus Dominus, quod quemadmodum ipse erat fermentum optimum, in sacrosancta sua passione (vt scribit sanctus Ambrosius) *diuersis passionibus confractus, laceratus, & dissolutus, succusq; eius sanguinis pretiosi guttatim effusus, vt admixtione sui omne genus humanum solidaret, quod per diuersa antra resolutum iacebat, quasi farinarum aridarum, & insipidarum multitudo dispersa*; vt sic vigore passionis Christi in eius corpus redacti, suoque Spiritu in omnes diffuso cunctos Christianos, id est, esse faceret quod Christus est, & vt Petrus loquitur, *diuinæ consortes naturæ*:

1.Petr.1. Fermenta esse debemus aliis. sic etiam & nos à Christo fermentati, iuxta ordinem & modulum nostrum, bonum fermentum esse debemus, ad alios fermentandos, & vel doctrinæ puritate, vel vitæ innocentia & integritate, aliis ad Christum pertrahendis, vel in Christo reformandis, instrumenta esse & media.

1.Petr.2. Et quemadmodum Petrus de Christo dicit, *Ad quem accedentes*

dentes lapidem viuum, & ipsi tanquam lapides viui superædificamini: sic etiam nos tales lapides viui esse debemus, vt qui nos accedunt, nostramque vel sanam doctrinam audiunt vel sanctam conuersationem vident, in lapides viuos & ipsi ædificentur. Nam sic de bonis Christianis dixit Paulus: *Vt sitis sine querela, & simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.* & rursum Petrus; *In quo admirantur impij, non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confessionem, blasphemantes.* Hoc sensu Christus Apostolis suis, & eorum in Ecclesia successoribus dixit. *Vos estis lux mundi. Sic luceat lux vestra corā hominibus, vt videant opera vestra bona, vt glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est.* De alienis autem recte factis Deū non glorificat, nisi qui vel imitatur quod laudat, vel ad imitandum paratus est, vel certe, quod non imitatur, compungitur, suamque seu infirmitatem, seu negligentiam humiliter agnoscit atque deplorat. Qui certe vnus est fermentationis & emendationis gradus. Rursum dicit: *Vos estis sal terræ.* Nam vt carnes, sale admixto tum à putredine conseruamus, tum etiam nouo sapore condimus; sic *peccatorum condiendis & extinguendis putoribus, salem Apostolicum Dominus misit in mundum*, ait Augustinus. Id autem fiebat tum doctrina salutari, tum exemplo vitæ: Vnde Paulus: *Christi bonus odor sumus Deo in ijs qui salui fiunt; & in ijs qui pereunt; alijs quidem odor mortis in mortem, alijs odor vitæ in vitam.* Id est, vt exponit D. Hieronymus *prædicationis nostræ longe lateque spirat fragrantia.* Sed obseruandum, quare tam bonus odor vitæ Paulus fuerit, & quare sic eius prædicationis fragrantia spirauerit. Sequitur. *Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur*, id est, non suam, sed Christi gloriam in omnibus quærebat. Adulterat enim verbum Dei, qui non ex eo generationem quærit filiorum Dei, sed voluptatem tantum suam in tractando spectat, vt adulteri carnales non proles quærunt, sed voluptati tantum vacant suæ. Quia ergo Paulus bonum fermentum fuit, bonus odor, azimus sinceritatis; ideo sua doctrina tot populos fermentabat, vt ve-

Philip. 2.
1. Petr. 4.
Matt. 6.
Matt. 5.
Simile.
De ser. Domini in mōte li. 1. c. 10.
2. Cor.
Quæst. 11. ad Hedibiam. tom. 3.
2. Cor. 2.

Exempla. rus sal terrę & lux mundi. Interrogatus Franciscanus quidam, vir egregie doctus, & celebris Ecclesiastes, quid caussę esset, cur non eam sermones eius ad populum vim & energiam haberent, quam Bernardini eiusdem Ordinis viri, quem ipse & doctrina & eloquentia superaret, respondit: Ego comparari possum carboni calido, sed non ignito, cui si alij carbones apponantur, ignem non concipiunt. At Bernardinus similis est carboni ardenti, diuino inflammatus Spiritu; cui carboni si alij frigidi apponantur, ignem ab illo colligent & incalescent. Tales carbones ardẽter sunt fermenta Euangelica, ad multas farinas fermentandas. Sed absque doctrina publica in priuata vita & conuersatione, talia quoque fermenta sunt religionis Christianæ puri & veri cultores: adeo vt non conuersatio tantum, sed & aspectus solus ad fermentationem & compunctionem aridarum farinarum sæpenumero valeat. De multis sanctis memoriæ proditum est: eos solo vultu atque aspectu impiorum animos vel fregisse vel terruisse, vel ad meliorem frugem conuertisse. Reynerius Marchio, homo impudicus, & alioqui ferus, dicere solebat: *Non imperator, non aliquis mortalium tantum mihi metum valet incutere, quantum me Romualdi Abbatis terret aspectus. Ante eius quippe vultum neque quid dicam scio, neque quibus me defendere valeam inuenio.* Sancta Coleta virgo, Ordinis sanctæ Claræ reformatrix, homines impudicos, & animo lubrico ad se accedentes, solo aspectu ita commouit, vt eos castos ac pudicos ablegaret. Sic ad solum aspectum sanctæ Mariæ OEgniacensis, clericus quidam Cameracensis, satis dissolutus, ita subito mirabiliter mutatus fuit, vt magnam profuderit lachrymarum vim, multumque compunctus & ædificatus decesserit; sic de plenitudine cordis in faciem eius diuini Spiritus gratia redundabat. Sanctus Malachias, Hiberniæ Episcopus, (vt in eius vita scribit sanctus Bernardus) armatorum contra se multitudinem, & in caput eius conspirantium sola præsentia, & sermonis grauitate compescuit. Idem quoque fecit sanctus Norbertus, Præmonstratensium Monachorum Pater, in sua ciuitate Episcopali Magdeburgi, quum populi aduersus eum acerrimus tumultus, & furore plenus, concitare-

tur.

In vita sancti Bernardini, apud Surium to. 7. pag. 432. 1.

2. *In vita Sancti Romualdi, tom. 3. p. 721. Sur.*

3. *In vita eius tom. 7.*

4. *In vita eius lib. 1. cap. 17.*

5. *To. 6. p. 97.*

6. *Tom. 3. p. 544.*

tur. Quod & de sancto Odone Abbate Cluniacensi, circa 7.
cuiusdam monasterij reformationem accidisse, in eius *Tom.6.pag.*
vita apud Surium scribitur. Sed illustre est in hoc genere 436.
exemplum, quod sanctus Gregorius de sancto Equitio 8.
Abbate commemorat. *Iulianus defensor à Romano Pon-* *Dial.lib.1.*
tifice missus, ut hunc Abbatem Romam euocaret, quum ad *cap.4.*
monasterij locum peruenisset, & Abbatem in agro fenum tunc secare intellexisset; superbum quendam valde & contumacem puerum, cui vix poterat vel ipse dominari quum haberet, per hunc Abbatem ad se vocat. Perrexit puer, & proteruo spiritu pratum velociter ingressus, omnesque illic intuens fenū secātes, requisiuit quisnam esset Equitius. Moxque vt audiuit quis esset, eum adhuc longe positum aspexit, & immenso timore correptus, cœpit timore lassescere: qui tremens ad Dei hominem peruenit, atque vlnis humiliter submissis, eius genua deosculans strinxit suumque Dominum ei occurrisse nunciauit. Cui resalutato Dei famulus præcepit, dicens: Leua fenum viride, porta pabulum iumentis in quibus venistis: ecce ego, quia parum superest, opere expleto te subsequor. Iulianus autem quum post lōgiorem moram reuertentē tandem puerum conspicit, atque in collo fenum ex prato deferentem, vehementer iratus, cœpit clamare, dicens: Quid est hoc? Ego te misi hominem deducere, non fenum portare. Cui puer respondit: Quem quaris, ecce subsequitur. Tum vir Dei clauatis calceatus caligis falcem fenariam in collo deferens veniebat. Quem adhuc longe positum puer suo Domino, quia ipse esset quem quæreret, indicauit. Idem vero Iulianus repente vt vidit Dei famulum, ex ipso habitu despexit, eumque qualiter deberet alloqui proterua mente præparabat. Mox vero vt seruus Dei comminus affuit, eiusdem Iuliani animum intollerabilis pauor inuasit, ita vt tremeret, atque ad insinuādū hoc ipsum, pro quo venerat, vix sufficere lingua potuisset. Qui humiliato mox spiritu ad eius genua cucurrit, orationem pro se fieri petijt, & quia pater eius Apostolicus eum videre vellet, indicauit. Hæc ibi. Tanta est virtutis vis & pietatis energia. Talem odorē spargit, sic fermentat farinas, quibus etiam per occasionem admiscetur. Si talia hodie fermenta nos sacerdotes essemus, si tam bonus odor, profecto non secus & nos nobiscum conuersantes fermētaremus. *Non fermento malitiæ & nequitiæ, sed sinceritatis*

 & purita-

& puritatis, vt melius Deum ac diuina saperent. Tales olim fuisse in Ecclesia primitiua Anglicana sacerdotes & monachos ante annos iam fere mille, scribit venerabilis Beda author grauissimus, & perantiquus. *Tota*, inquit, *tunc fuit sollicitudo doctoribus illis Deo seruiendi, non seculo; tota cura cordis excolendi, non ventris. Vnde & in magna erat veneratione tempore illo religionis habitus, ita vt vbicunque clericus aliquis aut monachus adueniret, gaudenter ab omnibus tanquam Dei famulus exciperetur: Et si in itinere pergens inueniretur, accurrebant, & flexa ceruice, vel manu signari, vel ore illius se benedici gaudebat. Verbis quoq; horum exhortatoriis diligẽter auditum prabebant. Quod si quis sacerdotum in vicum forte deueniret, mox congregati in vnũ vicini, verbum vitæ ab illo expetere curabant.* Hæc venerabilis Beda. Talis tunc erat sacerdotum Anglorum (quam gentem quomodo hæresis hodie prorsus immutauit, & ex pia ac religiosa admodum, in omnem nunc luxum, libidinem, vitæq; licentiam effusam reddiderit, sine lachrymis cogitare vix possumus) pietas & vitæ sanctitas, tam bonus odor, tam forte fermentum, ideoq; sic populum passim quasi occasione fermentabat. Vt tale singuli fermentum simus, his verbis Apostolus vnumquemque hortatur: *Omnis sermo malus ex ore vestro non prodeat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus.* Et iterum; *Omnia ad ædificationẽ fiant.* Et alio in loco: *Quæ pacis sunt, sectemur; & quæ ædificationis sunt, ad inuicem custodiamus.* Et rursum: *Vnusquisq; vestrum placeat proximo suo in bonum ad ædificationẽ.* Et adhuc semel: *Consolamini inuicem, & ædificate alterutrum sicut facitis.* Tota hæc ædificatio, quam toties tam diligẽter Apostolus inculcat, est illa huius Euangelij fermẽtatio, quà bonorum operum luce, exemplo, odore, alios ad bonum ædificamus, ad virtutem exstimulamus, & in massam bonã ac sapidam, nobisque consimilem conuertimus. De hac etiam spirituali ædificatione & fermentatione Petrus: *Vnusquisq; sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Si quis loquitur, quasi sermones Dei, si quis ministrat, tanquã ex virtute quã administrat Deus: vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christũ.* Vult videlicet, vt omnes nostræ actio-

In hist. gent. Anglorum lib. 1. cap. 26. 9.

Ephes. 4.
1. Cor. 14.
Rom. 14.
Rom. 15.
1. Thess. 5.
1. Petr. 4.

actiones & sermones proximum ædificent, & fermenti loco sint ad Dei gloriam, id est, *donec totum fermentetur.* Hic enim est totius ædificationis finis, & tota perfectio. Sed quia alios fermentare vult, debet ipse prius fermentum esse à Christo, & in Christo bene sapidum ac sanctificatum. Quod quomodo fiat, his verbis diuus Ambrosius docet: *Ecclesia renatum hominem, qui est in anima, & corpore, & spiritu, fermento sanctificat spirituali, vt fiant vnum hæc tria fermentum. Quod vtique tūc fit, quum sibi tria hæc pari quadam cupiditatum lance consentiunt, & æqualis aspirat concordia voluntatum: iuxta illud Apostoli: Vt integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela, in die Domini nostri Iesu Christi seruetur. Sed Spiritus quo viuimus omnes in hoc corpore siti, hoc verius facit quando carnis lasciuia non redundat, & anima corporalibus non incuruatur erroribus, ac mensura viuendi in toto homine inoffensa seruatur. Sed quia mensurarum æqualitas, sine adiumento Ecclesiæ atq; doctrinæ difficile perseuerat, idcirco mulier illa, quæ figuram Ecclesiæ gerit, tam diu virtutum illis doctrina spiritualis admiscet, donec fermentetur totus ille interior homo cordis absconditus, & in gratiam panis cœlestis assurgat. Bene enim fermentum dicitur doctrina Christi, quia panis est Christus. Et Apostolus ait: Vnus panis, vnum corpus multi sumus. Fit ergo vnum fermentum, quando caro non concupiscit aduersus spiritum, nec spiritus aduersus carnem, sed facta carnis mortificamus, & anima ex afflatu Dei flatum vitæ sumpsisse se conscia, secularis necessitudinis contagia terrena declinat.* Hæc ille. Tale fermentum esse debemus, vt alijs fermentandis idonei simus. Quemadmodum enim ignis, vt ad rem aliquam comburēdam idoneus fiat, prius in ea per calorem emissum radicatur, & comburere nititur; quod postquam aliquantulum effecit, vires suas colligit, vt iuxta proprium naturæ suæ motum sursum purius aduolet, sicut apparet in flamma quæ sursum ascēdit: anima primum corpus animat, illudque viuificās ei communicatur, estq; forma eius, & in hac communicatione aliquantulum terrestris esse videtur, contra naturam suam, sed quando sursum ad Deum eleuatur, & quasi flamma supra corpus extollitur, tunc spiritus esse dicitur, tunc veluti carbo ignitus est, ad alios accenden-

Lib. 7. in Luc. 13.

2. Thess. 5.

Simile.

Domin. in Albis, text. 5 Dom. 3. post Pent. text. 1.

dos idoneus. De hac fermentatione, & ædificatione proximi in alijs Dominicis alius erit dicendi locus.

EVANGELIVM DOMINICÆ SEPTVAGESIMÆ.

Matth. 20.

IMILE est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam; & quod iustum fuerit dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exijt circa sextam & nonam horam, & fecit similiter. Circa vndecimam vero exijt, & inuenit alios stantes, & dicit illis: Quid hic statis toto die otiosi? Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam. Cum sero autem factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo: voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens, à nouissimis vsque ad primos. Cum venissent ergo qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi. Acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Et accipientes, murmurabant aduersus patremfamilias, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus. At ille respondens vni eorum dixit: Amice, non facio tibi iniuriam: nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade. Volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi. Aut non licet mihi quod volo facere? Aut oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?

sum? Sic erunt nouißimi primi, & primi nouißimi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Exijt primo mane, hora tertia, sexta, nona, & circa vndecimam.* De prouidentia & benignitate Dei, in procuranda hominum salute.

2. *Conducere operarios in vineam suam.* De bonorum operum necessitate ad vitam æternam consequendam.

3. *Misit eos in vineam suam.* De genere operum ad vitæ æternæ denarium consequendum necessario.

4. *Illi autem abierunt.* Contra dilatores & procrastinatores in causa salutis, & diuini obsequij.

5. *Quid hic statis tota die otiosi.* Contra otiosos, & ignauos in causa salutis.

6. *Quia nemo nos conduxit.* De vera & certa mercede bonorum operum, propter quam conducti sumus.

7. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* De bonorum operum mercede, in quinq; loca subdiuisus. 1. Mercedem reddi operibus alioqui debitis. 2. Operibus quæ nobis ipsis sunt vtilia, non Deo. 3. Pro exiguo labore mercedem ingentem. 4. Quantus ad virtutem stimulus hæc merces sit. 5. De gaudio & gloria beatitudinis æternæ.

1 *Exijt primo mane, hora tertia, sexta, nona, & circa vndecimam.*

LOCVS moralis de summa Dei misericordia, prouidentia, benignitate circa hominum salutem procurandam, à nobis humiliter, & cum debita gratiarum actione consideranda. Exire enim Dei, est vocare, & operari nouum effectum in creatura. *Hoc est* (ait August.) *exire patremfamilias, innotescere: quoniam qui in domo est, in abdito est, non videtur ab eis qui foris sunt. Cum autem exijt de domo, videtur ab eis, qui foris sunt. Cristus quando non intelligitur, & non agnoscitur, in secreto est: quando autem agnoscitur, exijt conducere.* Hæc ille. Deus ergo exit per suam prouidentiam & misericordiam, humanæ salutis caussam agens, seq; ipsum, & voluntatem suam nobis patefaciens, vt eam cognitam exequamur, exequendo salui simus. *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad*

[Margin: Prouidentia Dei circa salutem hominum.]

[Margin: *Serm. 59. de verbis Dom.*]

[Margin: *Ioan. 3.*]

nit ad me, ait Christus. Sic Deus Pater exit ad nos lo-
quendo nobis per internam gratiam. Rursus: *Ego sto ad*
Apoc. 3. *ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit*
ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cũ illo, & ipse mecum.
Sic De⁹, qui omnia implet, exit de se, vt intret in nos, im(o)
Paul. de Palacio in Matth. c. 20. vt nos conuertat in se: hoc enim, *Cœnabo cum illo & ille*
mecum. Sicut enim verbum exijt à Patre, & venit in mun-
dum; quia deiecit se, & humiliauit se, vt deificet mundũ:
ita pater exit velut à se, velut à Maiestate sua, vt inhabitet
Psalm. 8. in nobis. Hic est ineffabilis Dei erga nos amor. Quid ha-
bet pectus nostrum, vt ad ipsum venire velit Deus? *Quid*
Luc. 1. *est homo, quod memor es eius; aut filius hominis, quoniam*
visitas eum? Si S. Elisabeth profunda cum humilitate di-
xit, veniente ad eam B. Virgine: *Vnde hoc mihi, vt mater*
domini veniat ad me? quanta cum humilitate aduentu(m)
Dei in cor nostrum, qui singulis pene momentis fit, exci-
Esa. 27. pere & venerari deberemus! De vinea sua, de anima hu-
mana dicit Deus: *Ego Dominus qui seruo eam. Repente pro-*
pinabo ei, ne forte visitetur contra eum. Nocte & die seruo
eam. Sic in hoc Euãgelio primo mane, hora tertia, sexta,
nona, & circa vndecimam exit bonus paterfamilias, vi-
neæ suæ curam habens. Primo mane, in lege naturæ, per
Angelos, in quibus locutus est ad Patres veteres; hora
tertia, per Moysen in lege scripta, hora sexta, per Prophe-
tas; hora nona, per Christũ; circa vndecimam & nouissi-
mam horam, & fines seculorum, in quos nos deuenimus,
per Apostolos suos, eorumque perpetuos successores, Ec-
Heb. 1. clesiæ sanctæ præpositos. Sic Apostolus; *Multifariè, mul-*
tisq; modis loquens Deus olim Patribus per Prophetas, nouis-
sime autem locutus est nobis in Filio. Sed in singulis no-
strum, in prima ætate cuiusque, vsq; ad decrepitam sene-
ctutem vocat nos Deus, vel ad pœnitẽtiam, vel ad maio-
res in virtute progressus. De hac Dei prouidentia iam in
alijs Euangelijs plura diximus.

2. Conducere operarios in vineam suam.

Bonorum operum necessitas. LOCVS moralis de bonorum operum necessitate ad
vitam æternam consequendam. Quos Deus vocauit in gratiam suam, eos quasi operarios in vineã
co-

conducit. Vult vt operentur, & operãdo, denarium diurnum, qui vita æterna est, consequantur. Denarius enim vocatur, propter perfectionem, & omnium bonorum aggregationem. Denarius siquidem omnes numeros claudit, & vltra denarium nulla nouit natio numerare nisi iterum ab vnitate incipiendo. Diurnus vocatur, quia in ea felicitate nox & tenebræ non sunt. Agnus est lucerna ciuitatis: nihil peccati, ignorantiæ, aut mali in ea admisceetur. Laboris ergo & operis boni assiduitatem hic locus docet. *Vt auis ad volandum, sic homo ad laborandum natus est.* Ac primum operari omnibus naturale est. Nil sine duro vita labore dedit mortalibus. Apud ethnicos Iupiter omnia habuit labore venalia. Terra inculta, nihil nisi spinas & tribulos profert. Aër detentus corrumpitur. Domus non habitatæ corruunt. Viæ non tritæ siluescunt. Instrumenta musica, quæ non pulsantur, destruuntur. Ferrum sine exercitio rubiginem contrahit. Aqua stagnans non nisi ranas, & bufones, & serpentes alit, ac producit. Equus generosissimus in stabulo quiescens marcescit; Ad artes autem si respicimus, nunquam bonus colonus erit, nisi qui fuerit gnauus & industrius, & rusticarum rerum studio vehementer incensus. Opifices qui non de multa nocte vigilant, mercator ignauus, miles segnis, nec rem facere, nec aliquid laude dignum exequi possunt: Artium maximarum studia sine vigilantia, & labore frustra appetuntur. Tota laus Imperatoris, & ducis, in mira celeritate & vigilantia posita est. Hinc illud Vespasiani dictum: *Imperatorem stantem debere mori*, Catonis sententia erat: *Homines nihil agendo, male agere discunt.* Diogenes ne otio torperet, dolium suum voluebat assidue. Solon præcipit, parentem à filio nullum vitæ subsidium accipere, qui nullam artem filium docuisset. Lex fuit apud Ægyptios, qua singuli cogebantur nomina apud Præsidem profiteri, & qua arte sustentaretur ostendere: quod si mentirentur, aut iniusto quæstu viuerent, capite plecterentur. Denique labor omnes artes adinuenit, domos ædificat, agros colit, terra peragrat, mare nauigat, naturam ipsam excolit; fera & siluestria animalia, mansueta & domestica reddit. Ingenium acuit, memoriam perficit, auro ipsi ac gemmis pretiosis splendorem

Denarius diurnus.

Similium congeries.

Iob 5.

Osor. de Reg. instit.

Apophthegma.

Suet. Brut. lib. 4.

Laer. lib. 6.

Fran. Seuõ. lib. 1. de iust. Rep. ex Diod. Sicul.

dorem adfert, &, vt nobilis Poeta dixit: *Labor improbus omnia vincit.* Dicat hic forte aliquis, vel ignauus Catholicus, vel impius hæreticus: Seculi quidem huius bona nō nisi labore acquiruntur: vita autem æterna, Dei beneficio, CHRISTI gratia liberaliter donatur, vel certe fide credentium comparatur, iuxta illud Apostoli: *Gratia Dei*
Rom. 6. *vita æterna.* Atqui Christus hic dicit, conduci operarios in
Matth. 11. vineam, & alibi: *Regnum cælorum vim patitur, & violenti*
2. Cor. 3. *rapiunt illud.* & idem Apostolus: *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum laborem suum.* Sed vita æterna est gratia; quia radix & principium eius est gratia. De qua re vide plura in altero Promptuario. Accepta autem gratia bonorum operum radice, nostrum est fructus producere: accepta Domini pecunia, nostrum est eam bene expendere. *Arbor non faciens fructum, excidetur, & in ignem mittetur. Ite, negotiamini donec veniam.* Quod qui
Matth. 3. non fecit ei Dominus dicit. *Quare non dedisti pecuniam*
Luc. 19. *ad mensam? & ego veniens, cum vsuris vtiq; exegissem illam.*
Matth. 25. Ad operandum ergo, ad negotiandum, ad fructum boni operis faciendum omnes vocati sumus, vt denarium accipiamus. Hac enim conuentione facta, denarium vitæ æternæ accipiemus. Quod certe ne in statu gratiæ Euangelicæ cuiquam mirum aut durum videatur, etiam in statu innocentiæ, ante peccatum talis quædam conuentio
Genes. 2. cum primo parente nostro facta est. *Tulit Deus hominem & posuit eum in paradisum voluptatis, vt operaretur, & custodierit illum:* id est, operando, & Dei mandatis obediendo, eum custodiret. Idcirco enim sequitur; *Præcepitq; ei dicens: Ex omni ligno Paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quocunq; enim die comederis ex eo, morte morieris.* Ecce opus Adæ in Paradiso, obedire præcepto Dei; ecce conuentio cum eo facta, quo die mandatum violat, morte morietur. Sic in hunc locum
De Genes. August. *Positus est homo in Paradiso, vt operaretur eundem*
ad lit. li. 8. c. *Paradisum per agriculturam non laboriosam, sed delitiosam,*
12. *& mentem prudentis magna, atque vtilia commonentem; custodiret autem eundem Paradisum ipsi sibi, ne aliquid admitteret, quare inde mereretur expelli. Deniq; accepit & præceptum, vt super quod sibi custodiat Paradisum, in est, quo conseruato, inde non proijciatur.* Hæc ille. Sic militamur

mur, vt operarij in vineam quisq; suam, quæ tamen Domini vinea est, ad animæ cultum & custodiam, vt eam bonis operibus excolendo (hoc est enim operari in vinea Domini) custodiamus eam nobisipsis nihil admittendo vnde illam perdamus. Sumus quippe operarij, sed non qualescunque: nec satis est operari, sed videndum quid, & in quem finem operemur. Opera hic intelliguntur, non vnde viuamus, non vnde honores & opes acquiramus (hęc sunt huius vitæ vel necessitates, vel vanitates) sed vnde vineam Domini excolamus operando Dei gloriam, salutem nostram & proximorum: *Mercenarius (ait S. Chrysost.) non ad manducandum conducitur, sed vt opus domini sui faciat. Et vna quidem aut altera hora manducat, cæteris laborat, & pensum facit. Quo autem die opus non fecerit, erubescit panem petere.* Sic nos Christiani, qui (vt docet Origenes) *ad operandum in Baptismo conducti sumus, ibi nomen militia dedimus, ibi Diabolo & Pompis eius renunciauimus,* ad opera Dei facienda, ad mandata eius seruanda, ad labores pro nomine eius suscipiendos, ad salutem nostram & proximorum procurandam vocati sumus, non ad huius vitæ vel necessitates procurandas, vel vanitates conquirēdas; quorum illud cuiusuis hominis est, & cum brutis commune, hoc impijs proprium. Et modicū quidem temporis, naturæ necessitatibus impendere; longe maximam vitæ partem Dei cultui, & excolendæ vineæ Domini tribuere oportet. Quo deniq; die nullum opus Dei fecimus, eo die pudeat dicere, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Titus Imperator ita beneficentiæ amans fuit, vt, quo die nulli beneficiū præstitisset, suis dicere solitus fuerit: *Amici diē perdidimus.* Nobilis quoque pictor Apelles dicere solebat: *Nulla dies sine linea.* Totum hoc nostram ignauiam confundere debuit. *Victum, & quæ eo pertinent, quærere, non sunt opera nostra, sed diaria nostra,* ait Chrysostomus loco citato. Sed væ vobis, quorum totum opus est, viuere in hac vita posse; & qui diaria conuertimus in totum opificium. Laudatur Ezechias Rex in veteri Scriptura hoc modo: *Operatus est bonum, & rectum, & verum coram Domino Deo suo in vniuersa cultura ministerij domus Domini, iuxta legem & ceremonias, volens requirere Deū suum in toto corde suo: feciique, & pre-*

In Matth. hom. 34. operis imperf.

Tract. 10. in Matth.

Sueton. in Tito.

Apophthegma.

Exemplū. 2. Par. 31.

& prosperatus est. Nobile exemplum boni & veri operarij in vinea Domini sui. Operatus est *bonum*, iuxta operis substantiam & naturam: *rectum*, ex parte intentionis: *verum*, quia feruenter & diligenter: *coram Domino*, quia propter Deum: *in vniuersa cultura*, nihil omittendo quod ad vineam Domini excolendam pertinebat: deniq; *iuxta legem & ceremonias*, non ex cerebro aut sensu suo: postremo, *volens requirere toto corde*, id est, omnem perfectionis conatum adhibendo. Hanc ob caussam idem Ezechias, accepta mortis sententia, sic Deum precatus est: *Obsecro Domine, memento, quaso, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te fecerim.* Si Rex in synagoga talis, qualis in Ecclesia Christi quilibet Christianus esse debet; De hac re mox plura in altero textu.

4. Reg. 20.

3. *Misit eos in vineam suam.*

De operum genere.

LOCVS moralis de genere operum, quæ ad denarium vitæ æternæ accipiendum præstare oportet. Mittit nos Deus in vineam suam. Iubemur ire in vineam eius: non ad fabulandum (quod æque in foro fiebat, vbi otiosos illos stantes inuenit) sed ad operandum, & id totum exequendum quod vineæ cultura desiderat. Certe quæ in vinea excolenda requiruntur, eadem fere omnia in anima curanda, seu nostra, seu proximi desiderantur. Vt vinea excolatur, primum terra purganda, eijciendo lapides, & exstirpando spinas ac vepres. Primum opus ad animam excolendam, illud est, vt conscientia superbiæ, auaritiæ, libidinis, aliorumque vitiorum spinis, sedulo pœnitentiæ studio expurgetur. Ideo prima vox Ioannis præcursoris Domini, & Petri vicarij Domini illa erat: *Pœnitentiam agite.* Expurganda terra, fodiendus plantandæ vineæ locus. Timoris & humilitatis spiritus cordi inducendus; quia *initium sapientiæ timor Domini*, nec seruilis, qui pœnæ potius quam Dei timor est, & sapientiam præcedit potius quam pars eius est; nec filialis, qui perfectorum etiam sapientum est; sed initialis, qui sapientiæ principium inclusiue est, quem & Christus primo beatitudinem loco posuit, dicens: *Beati pauperes spiritu.* Humilitas videlicet ac de-

Opera in excolenda vinea.

1

Matth. 3.
Actor. 2.

2

Prouerb. 1.
Matth. 5.

ac demissus animus, beneque profundus, ideoque ad pietatem docilis. Hic enim virtutis principium est, sicut *initium peccati superbia*. De quo timore Apostolus dixit: *Noli altum sapere, sed time*. His gestis plantatur palmes. Bona virtutum opera animo inserenda, ante omnia fides, spes, charitas, moxque earum fructus. Ad quæ inserenda, vt *Deus Pater agricola est, & Christus Vitis ipsa*, cuius palmites esse, & cui incorporari debemus, vt *Dei agricultura simus*: sic & ex parte nostra quædam opera concurrunt; *auditus Verbi Dei*, ex quo fides; consideratio promissionum Dei, ex qua spes; præparatio voluntatis nostræ, *Vt diffundatur charitas in corde nostro*, iuxta illud: *Aperi os tuum, & implebo illud*. Iam vt melius crescat palmes, in terra fixus & plantatus, fossa circumducenda, sublata terra quæ circa palmitem est, vt aquam & solis calorem vberibus percipiat. In anima quoque spirituales fossæ faciendæ sunt; terra terrenaque desideria à radice cordis longissime remouenda, vt rorem gratiæ de cœlo spiritualem, & calorem Solis iustitiæ, liberius animus accipiat, atque ita sua desideria cœlum versus detegere, & aperire & eleuare valeat. Hoc est enim *renouari in nouitate sensus nostri*, vt, qui antea non nisi terrena, & carnalia appetiuimus, nũc nõ nisi cœlestia & spiritualia appetamus. Hoc Dauid fecit quum diceret: *Os meum aperui, & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam*. Quasi fossam in ore fecit desiderio profundo seruandi mandata, atque hac ratione diuinum ad se Spiritum copiose attraxit. Qui enim concupiscit sapientiam, inueniet eam. Vnde illa eius vox: *Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini*. Vbi palmites creuerint, putandi diligenter, ne folia superflua, & crebro pullulantes pampini, fructuum & copiam lædant, & maturitatem retardent. Sic rerum, & curarum, & negotiorum terrenorum superfluitas resecanda, ne vel virtutes alias illa cura impediat, quia istæ spinæ diuitiarum & sollicitudinum huius seculi *suffocant Verbum Dei*, vt crescere in corde nequeat; & *grauantur corda curis huius vitæ*, vt ad Deum & diuina se extollere non valeant: vel saltem ne virtutum profectus impediat ac remoretur: quia plurib.

Eccl. 1. *Rom. 11. 3* *Ioan. 15.* *1. Cor. 13.* *Rom. 10.* *Rom. 5.* *Psalm. 80. 4* *Ephe. 4.* *Psalm. 118.* *Eccl. 24. 5* *Luc. 8. & 22.*

intentus minor est ad singula sensus. Superflua autem sunt, quibus homo recte vti non potest, sicut superfluus cibus est, qui stomachum grauat. Alioqui vt stoma-
Phil. 4. chus bene sanus multum cibum bene digerit: sic ani-
6 mus cordatus & sapiens dicere potuit, *Scio abundare, scio & penuriam pati.* Illud quoque in vineæ cura in primis cauendum est, ne racemus in palmite crescens terram attingat: mox enim putrefiet. Non debet bonum opus, quod bona voluntas bene operando protulit, terram respicere aut tangere, hominum laudes ac fauorem quærere. Sic enim putrefit, & omne meritum ac præmium apud Deum amittit. In Canticis sponsa dicit:
Cant. 7. *Omnia poma seruaui tibi, noua & vetera.* Non mihi, inquit, sed tibi seruaui. Non meam laudem, honorem, aut commodum meum in meis bonis fructibus quæro, sed tuum, o Domine, honorem & gloriam. Alia cura
7 vineæ est, vt ad palum ligetur, ne suo pondere eo citius in terram corruat, quo vberius excreuit. Anima semel purgata, ne iterum ad terrena recurrat (*naturam expellas furca, tamen vsque recurret*) ad Christum per amoris vinculum ligari debet, vt cum Paulo quisque dicat:
Galat. 2. *Christo confixus sum cruci*, & rursum: *Quis me separabit a charitate Dei, quæ est in Christo Iesu?* Tale amoris vinculum facit, vt Christo commortui, & resurgentes cum Christo, ea quæ sursum sunt quæramus, non quæ
8 super terram. Porro vitis, quia trunci est natura gracilis, sustentari necessario fulcris & baculis debet, ne quouis vento agitata, & huc illucque impulsa, magnum in fructibus detrimentum ferat. Sic & mens humana, quia ex naturali sua per peccatum primigenium corruptione leuis, & ad omne malum procliuis est, vt quouis superbiæ vento agitetur, aut vanitatis aura inflectur, ne sic bonorum operum suorum fructum penitus amittat, sanctæ & profundæ humilitatis fulcro (quæ omnium virtutum custodia est) sustentari & fulciri, & communi-
Simile. ri debet: sicuti videmus apes, corpora leuissima, quum vehementis aeris motus suspectos habent, lapillis quibusdam pedibus tenentes sese per inania nubila, hoc pondere adhibito, librare & sustentare, ne leue alarum remi-

remigium præcipitent flabra ventorum. Humilitas quippe pondus eſt ſalutare, deorſum mentem trahens, ne vana elatione ſublatus, quo altius effertur, eo grauius præcipitetur. Præter hæc omnia vitis bene conſtituta & collocata, ſepe aut muro circundari debet, ne beſtiarum morſibus aut incurſibus pateat, ne ſingularis ferus depaſcat eam, & vel tenera virgulta in tranſcurſu frangat, vel corpus ipſum & truncum grauiter impellendo lædat. Eodem prorſus modo anima humana ſemel à Deo ſanctificata, & in Chriſto iuſtificata, ſepe & regula certa mandatorum intra pietatis & ſanæ doctrinæ fines ac terminos coerci & conſeruari debet, ne feræ ſilueſtres variorum vitiorum eam depaſcant, penituſque corrumpant; vel etiam falſæ doctrinæ, & impia conſilia vaſtent eam. Sic apud Eſaiam: *Deus Vineam ſuam ſepe circundedit*, vt iam alio in loco explicuimus. His ſingulis rite in vinea procuratis, reſtat vt racemi bonis vuis onuſti colligantur, fructuſque vberes ex vinea ita bene exculta deprecantur. Sic debet vnuſquiſque tum in ſeipſo aduertere, an diuini Spiritus fructus iam produxerit, de quibus Paulus: *Fructus Spiritus ſunt charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas*; tum etiam ad ædificationem proximi talenta ſibi data expendere, & fructum facere. Poſtremo collectis vuis, etſi quædam integræ domini vſibus ſeruiant, tamen & multo maior earum pars adeoque ſelectiores, & maturiores, pulchriores in torculari calcantur, vt vinum inde exprimatur. Sic omnino etſi quibuſdam fidelibus ſalutis ad ſalutem ſit, *declinare à malo, & facere bonum*, abſque inſigni aliqua cruce & certamine, abſque eo quod per varias tribulationes torculari probentur; tamen plerique electi, & quidem Deo chariores, & fructu bonorum operum pleniores, & in torculari calcantur, in varias tribulationes incidunt, & per longam probationem, patientiæ (*quæ perfectum eſt opus*) virtutem exercent, & coronam reportant. Sic qui parcit Confeſſoribus, vincit in Martyribus. *Dico vobis amicis meis: Nolite timere eos qui corpus occidunt.* De hac re in ſuperioribus ſæpe diximus. Sed & ſolent vinitores, ſpinis

Margin notes: 4 — *Eſa.5.* — *Domin 5. poſt. Epiph.* — 10 — *Galat.6.* — 11 — *Iacob.1.* — *Luc.12.* — 12

& vepribus ex vinea ſublatis, vineam munire, & à ferarum ingreſſu arcere. Sic tu peccata per pœnitentiam ſublata, animo tamen reuolue. Ab ijſdem repetendis, vel ab alijs vitiorum monſtris, illa recordatio cuſtodiæ ac munimenti loco erit. Videat nunc vnuſquiſque quouſque in vineæ Domini cultura proceſſerit, & ſi nihil habeat quod agat, otiose ſedeat: ſin multa ſibi adhuc deeſſe perſpiciat, ſemper ſibi operandum eſſe intelligat. In hanc vineam omnes conducti ſumus. *Empti ſumus pretio magno.* Et quare? *Vt glorificemus Deum in corpore noſtro*: quanto magis animo, in tota mente, & corde? In Christi caſtris militamus. Nullus labor militaris recuſandus. Qui vult ex mercatura diteſcere, nullum nauigandi laborem detrectat. Qui liberari à graui morbo deſiderat, medicamenta non reſpuit. Qui fundum emere cupit, ſtatim de pretio incipit cogitare. Sic qui ad vineam Domini ſe & vocatum, & conductum & miſſum eſſe intelligit, ad labores aſſiduos ſe vocari ſciat. In omni agriculturæ genere, nihil tam varium & tam aſſiduum coloni laborem atque induſtriam deſiderat, atque vnius vineæ cura. In bruma, in vere, in æstate, in autumno aliquid ſemper eſt quod agat agricola. Vix bene finita vindemia, reſecandi palmites, qui tota æſtate luxuriarunt; terrena de nouo purganda, plantæ nouæ inſerendæ, foſſæ ducendæ; ſepes renouanda, ſuſtentacula paranda noua. Vbi pullulare cœperit, pampini ſollicite inſpiciendi vt purgentur, vt putentur quum opus fuerit: folia ſuperflua reſecanda. Vbi vuæ maturuerint, quantus in tota vindemia labor! Maior certe quam in reliqua vt adoleſceret cultura. Nam & in cuſtodia & recto vſu virtutum maior labor, prudentia, & cautela maior adhibenda, quam in ipſa earum operatione. Ideo Chriſtus, vt oſtendat nos operarios eſſe debere perpetuos; dicit, ſe nos in vineam ſuam mittere.

Similia.

4 *Illi autem abierunt.*

Contra dilationem

LOCVS moralis contra dilatatores & procraſtinatores, in cauſa ſalutis & obſequij diuini. Etſi enim Deus

Deus pro sua infinita bonitate omnibus horis vocat in vineam, mane, hora tertia, sexta, nona, vndecima tamen neque eosdem omnibus, istis horis in hoc Euangelio vocauit, sed modo hos, modo alios; neque vlla eius vsquam extat promissio aut vitæ longioris, aut iterandæ vocationis. Imo hoc Euangelium diserte notat, quod isti vocati, mox vt vocati fuerant, abierunt. Qui mane vocatus est, non se excusat, vt expectetur, vsque ad tertiam: nec qui tertia, vt differatur vsq; ad sextam. Vnde sanctus Augustinus: *Tu quando vocaris, veni. Sexta hora vocaris, veni, Paterfamilias etiam hora vndecima venienti denarium promisit: sed vtrum viuas vsq; ad septimam horam, non promisit.* Et alio in loco: *Verum quidem dicis, quod Deus pœnitentia tua indulgentiam promisit, sed huic dilationi tua diem crastinum non promisit.* Quare Apostolus suos Hebræos sic grauiter monet: *Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendi à Deo viuo:* non solum infidelitate hæresis, sed etiam infidelitate separationis à diuino amore, & obediētia Dei viui: quasi deserendo culturam vineæ eius, aut etiam nolendo ire in vineam. Sequitur: *Sed adhortamini vosmet ipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.* Sunt verba pulcherrima. Per singulos dies adhortari nos ipsos ad virtutem iubet: nec vllum cras expectare; sed illud *Hodie* semper in animo & opere habere. Sic enim alia scriptura dixit: *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Per totam hanc vitam, *Hodie; cognominatur in nobis.* Hodie vox Dei est, Cras vox diaboli est, quam hic Apostolus vocat. *Fallaciā peccati.* Diabolus enim & peccatum in eo nos perpetuo fallunt: quod Hodie sibi reseruant, & Cras Deo fallaciter promittunt. Obseruauit hoc sapienter & salubriter Gregorius Nazianzenus: *Quod si hodiernum diem semper prætereens, salutem in posterum reÿcias, tacitis nimirum dilationibus à pestifero spiritu deceptus, vt illius consuetudo fert, dicentis, Da mihi id quod nunc fluit temporis, futurum Deo; mihi ætatis florem, Deo senectutem; voluptates, Deo corpus effœtum, nulliq; vsibus aptum, quanto miser in periculo versaberis! quot quamq; inopinati rerum casus te abripient!* Et vide, quæso, diaboli fallaciam. In omnibus huius

virtutis.

Serm. 59. de verb. Dom.

Enarrat. in Psal. 114.

Hebr. 3.

Psalm. 90.

Cras, vox diaboli.

Orat. in S. Baptisma.

Diaboli fallacia.

ius seculi negotijs, vel necessarijs, vel superuacaneis, nullam nobis requiem, nullam dilationem permittit. Canit nobis illud per Poetam: *Fronte capillata post est occasio calua.* Si filio, si nepoti, si amico, si tibi ipsi beneficium, officium, patrimonium conquiritur, noctes ac dies currimus, nullum rei bene gerendæ tempus elabi sinimus: sic ad omnia vigilamus, quasi cras aut hodie moriendum esset. In sola causa salutis Nestorios nobis annos promittit. Sic vafer diabolus præsens tempus per otium & voluptates, futurum per spem inanem lactando, nobis surripit; donec die quo minime putamus in suum nos barathrum ex improuiso cum maximis cachinnis protrahat. Hæc est fallacia diaboli & peccati, qua obduramur in malo, de quo Apostolus cauere nos iussit. Sic iterum Spiritus sanctus nos monet: *Ne tardes conuerti ad Dominum, nec differas de die in diem. Subito enim venit ira eius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Sic iterum Paul. *Ecce nunc tempus acceptabile, nūc dies salutis. Illud nunc* (ait Nazian.) *non certum aliquod tempus, sed tempus omne designat.* Illud nunc nullum crastinum habet. Vide quæso, diaboli fraudem. Vt palam atque aperte virtutem contemnat, homini mediocriter Christiano persuadere non potest. Id ergo agit, vt differat, ac differendo amittat. *Qui non est hodie, cras minus aptus erit.* Quanto enim magis differtur bonum, tanto difficilius redditur, vel propter peccati consuetudinem, vel propter Dei maiorem offensionem, vel quia tandem impius, quum in profundum venerit, contemnit. *Nauis, etsi multa onera capiat, tam diu onerari potest, vt submergatur.* Tam diu & frequenter in peccato manere quis potest, vt gratiam suam Deus penitus subtrahat, quod & diserte futurum Scriptura prædicit: *Auferetur zelus meus à te, & quiescam, nec irascar amplius, eo quod non fueris recordata dierum adolescentiæ tuæ.* Non irascar, id est, non te castigabo vt emenderis. *Dimisit eos secundum desideria cordis ipsorum in adinuentionibus suis.* Deinde quantum malum temporis iactura! Sicut pannus, quum adhuc integer est, quamcumque velis de eo vestem conficere licet; vbi autem semel aliquam formam accepit, ad aliam aptari non potest, absque magna panni iactura, aut cum magna

Eccl. 5.

1. Cor. 6.

Vide supra.

Similit.

Basil. in exhor. ad Bapt.

Ezech. 16.

Psal. 8.

magna nouæ vestis deformitate: sic tempus elapsum, quod otio aut voluptati datum fuit, animæ saluti applicari, aut vtile esse non potest, sed detrimento potius est, quia male impensum. Sed & ideo mortis horam rem incertissimam Deus esse voluit, vt omnis Deo seruiendi dilatio penitus præscinderetur, & omni tempore vigilãtes, quasi in acie accincti staremus: vt de extremi iudicij hora incerta, in alia Dominica ostendimus. *Domin. 2. Aduent.*

5. *Quid hic statis tota die otiosi?*

LOCVS moralis contra otiosos, ignauos & desides in Dei obsequio & salutis caussa. Si enim necdum in vineam conductos ita arguit paterfamilias, quãto magis iam per Baptismum vocatos & conductos arguet? Si in foro otiosum esse non licet, quanto minus in vinea? Si nati ex carne, & adhuc de mundo homines otij arguuntur, quanto magis nati ex Deo, & electi de hoc mundo, vt Christo nomen dent, si otio torpescunt, redarguentur? Sed in foro huius mundi nulla sunt negotia? Imo locus ille omnium negotiosissimus est, vbi frequentissima mercatura, contractus plurimi, & magna politiæ ciuilis exercentur. Sed hoc negotiosos homines, Paterfamilias Deus vocat otiosos: quia licet *infinitis se quæstionibus immisceant, & solliciti sint circa plurima*, tamen quia vnum, quod necessarium est, amittunt; otiosi coram Deo censentur, & sunt. Vt enim Dauid tacuit dum clamaret tota die, (ait enim: *Quoniam tacuit, inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die*: clamauit enim in peccato, sed tacuit in gratia) & sicut Ierusalem plangitur, vt *ciuitas sola, plena populo*, quia Deo suo caruit: & vt *caeci duces* vocantur Pharisæi, quia veritatem non videbant, alioqui satis oculati; ac denique vt tota prudentia humana *stultitia est coram Deo*: sic tota negotiositas humana, quæ circa terrena occupatur; & cuius finis terra, & præsens commoditas est, otiositas est coram Deo. Sicut enim pueri, quum in casulis luteis componendis occupantur; & in arundine equitant, videntur sibi occupatissimi, quum nostro hominum iudicio meras nugas otiose agant; sic

Contra otiũ & ignauiam.

Mundi negotia, otia sunt Deo.

Eccl. 7.
Ioan. 11.

Psal. 31.

Threni. 1.

Simile.

omnino omnes occupationes terrenæ, in quibus vel Dei gloria, vel salus proximi, aut nostra non quæritur, etsi nobis hominibus seria & grauia negotia videantur, tamen Deo & Angelis eius, imo sapienti cuiq; meræ nugæ & inane otium videntur, & sunt. Simile est in agricola, opifice, mercatore, quando non id agunt quod ars & professio eorum postulat. Sed vt de otiosis proprie dictis, & iuxta communem intellectum acceptis, Euangelij verba tractemus, hoc ipsum, otiosum esse, seu in foro, seu in vinea, merito reprehendit paterfamilias; & vt bonus Medicus radicem & causam morbi patefecit. *Otiositas enim*, vt alibi dictum est, *multam malitiam docuit*, id est, caussa & radix est multorum peccatorum. Vnde illud etiam hominis ethnici: *Otia si tollas periere Cupidinis arcus*. Sed audiamus potius Sanctos nostros. Esse otium per se graue peccatum, familiari exemplo docet S. Chrysostomus. *Nihil* (inquit) *boni facere, hoc ipsum est male facere, Dicas enim velim: si famulum haberes qui nec furaretur, nec conuitiaretur, nec contradiceret, nec inebriaretur, nec quicquam mali faceret, sederet tamen toto die otiosus, nec aliquid eorum, quæ seruus hero præstare debet, faceret, non flagellares illum? Atqui nihil mali operatus est.* Plane sic Deus flagellabit otiosos, hoc ipso quod otiosi sunt. Duplex enim est hominis iustitia. Non solum *Declinare à malo*, sed etiam *facere bonum*. *Pisistratus, Atheniensium tyrannus, accersi iussit eos qui in foro deambulando atque otiando tempus tererent, dixit: Si nec boues nec semina habebitis, de meo accipite, vt terram colatis: veritus ne horum otium insidias aliquas pareret.* Sic Deus, non nostras insidias metuens, sed nostræ saluti prospiciens, & multorum malorum causas tollens, vocat nos in vineam suam, dans nobis de suo & naturæ vires, & gratiæ semina, quibus freti laboremus. Huius otij & desidiæ fructum recte sapiens expressit, dicens: *Propter frigus piger arare noluit; mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi.* Docet qui in hac vita non laborant, in altera vita nihil gratiæ aut fauoris impetraturos. Omnes creaturæ accepto operandi præcepto, ab initio creationis suæ vsque hodie operantur. Cœli motus non cessant, terra germinat, bestiæ & pisces multiplicantur. Solus homo,

Otiositas maiorum radix.

Eccl. 33.

Hom. 16. in Ep. ad Eph.

Ælian. Var. hist. lib. 9.

Prou. 20.

mo, quia liberi arbitrij est; non obtemperat præcepto siue naturæ; *In sudore vultus tui comedes panem tuum*; siue gratiæ Euangelicæ, *Regnum cœlorum vim patitur*, & operarij conducuntur in vineam. Quare ad creaturas easdemque vilissimas, otiosos & pigros Deus mittit. *Vade ad formicam ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam.* Quanta ignominia, vt à formica homo discat, & sapientiam discat! Cur hoc? Sequitur: *Quæ cum non habet ducem, neque præceptorem, neque Principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.* id est, quum non habeat cuius exemplum sequatur, vt nos Christi Mediatoris, & tot Sanctorum eius, nec cuius præceptis obtemperet, vt nos Ecclesiam, & omnes Præpositos eius; nec à quo reprehendatur, vt nos verbi prædicatores, & animarum curatores habemus: tamen parat in æstate, & congregat in messe quod comedat in hyeme: & nos in præsenti vita, & tot bonorum occasionibus & opportunitatibus, non prospicimus futuro iudicio. Sed & vide sapientiam formicæ atque industriam. Est animal paruum, in quo laudatur humilitas: grano puro pascitur, in quo commendatur honestas: socios laborantes adiuuat, in quo docetur charitas: sollicita semper cursitat, in quo monstratur industria: prouida est de futuro, in quo ostenditur prudentia; grana collecta detruncat, ne in terra germinent, vel putrescant, in quo significatur nostra mortificatio: tempore imbris grana abscondit, in quo nos docet tentationis fugam: tempore sereno granum soli exponit, in quo docet, vel Deum de bonis suis laudare, vel ad Dei gloriam bona nostra depromere: pondus portat maius quam ipsa sit, in quo monstrat zelum compassionis. Occultas vias (ait Solinus) rectas faciunt, per quas incedant. Hoc nos docuit Scriptura, clamans: *Rectas facite semitas Dei nostri.* vt supra explicatum est. Iuxta Plinium, lib. 11 cap. 10. Grana sibi inuicem communicant, & labores ordinant. Documentum dant charitatis, eiusdemq; ordinatæ. Faciunt denique semitas in silice tritas, quo docent duras vias nos custodire. Vides formicæ sapientiam, sine duce, sine præceptore, sine principe. Ergo non iam Regina Austri, aut Niniuitæ, sed vna formica surget in iudicio

Gen. 3.
Matt. 11.
Prou. 6.
S. Bonau in Diata salutis, cap. 28.
Formicæ sapientia.

cio, & nos pigros, otiosos, desides, vacuos, inanes ac steriles bonorum operum, condemnabit. Sed audi rursum sapientem, quomodo exclamat: *Vsquequo piger dormies? quando consurges de somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, & veniet tibi pauperies quasi vir armatus*, id est, cui resistere & mederi non poteris; a qua etiam in æternum non liberaberis, quia captiuum te abducet, vt armati hostes aduersarios suos pigros, & bello captos, solent. Augustinus ante suam cõuersionem hoc se pigritiæ morbo laborasse, his verbis docet: *Vndique ostendenti vera te dicere, Domine, non erat omnino quod responderem veritate conuictus, nisi tantum verba lenta & somnolenta. Modo, ecce modo, sine paululum. Sed modo & modo non habebant modũ, sine paululum ibat in longum.* Otium optimis Philosophis tam absurda res visa est, vt mundum æternum potius ponere, quam creationem eius in tempore agnoscendo otium in Deo agnoscere maluerint. Insipienter quidem, quoad Dei otium, quia etiam non creato mundo, maiora habet in seipso Deus in quibus occupetur (vt suæ diuinæ essentiæ contemplationem, amorem, & communicationem diuinarum personarum) quam sit totius vniuersi creatio & gubernatio; in hoc tamen sapienter, quod otium ita detestabantur, vt ne quidem Deo conuenire existimarent. Si enim Deo non conuenit, qui nulla re indiget, quanto minus nobis hominibus, quibus nihil est indigentius, adeo vt panem quotidie à Deo mendicemus, dicentes. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; Otij fugiendi exemplo sunt fatuæ virgines, quæ, *moram faciente Sponso, dormierunt, & dormitauerunt.* Volentes enim alienum oleum mendicare dicentes, *Date nobis de oleo vestro*, repulsam acceperunt, & quidem negligentia dignam. In extremo mortis articulo qui petit alienum oleum, id est, vt alterius bonis misericordiæ operibus iuuetur, frustra tunc hoc petit; sed bene ei respondetur: *Ite ad vendentes, & emite sibi*, hoc est, tu ipse vide quas eleemosynas pauperibus feceris (illi enim vendunt quodammodo cœlum, qui, *quum defecerimus, recipiunt nos in æterna tabernacula*, eo quod ex mãmona iniquitatis eos nobis amicos fecerimus:) vel quæ alioqui

Prou.6. *Confes. lib. 8. cap. 5.* *Matth. 26.* *Luca 16.*

alioqui misericordiæ & virtutum opera exequutus fueris. Nam qui in tali articulo non inuenit oleum misericordiæ, quod eum sursum euehat aqua negligentiæ suffocabitur, *Iudicium sine misericordia ei qui non fecit misericordiam.* Sera autem illa & extrema pœnitentia, vix pœnitētia dici potest: quia licet mortis metus angat, amoris tamen Dei paruum aut nullum vestigium ostendit. Quare D. Augustinus, vt talibus pœnitentiam negare non vult, ita pœnitentiæ fructum illis promittere non audet, vt multis verbis in quadam cōcione ad populum disseruit. Otium igitur fugiendum, ne ad extremum hoc nos periculum adducat. Vnde sapienter S. Augustinus otium vocauit *Viui hominis sepulturam.* Si lex dormientibus non est scripta, vt iureconsulti dicunt, quanto minus cœlum dormientibus paratur! Dauid in bello fortis, domi otiosus sedens, alienam vxorem rapit, & homicidium committit. Salomon, quia in summa pace otio fruebatur, libidine seipsum perdidit. Populus in deserto, absente Moyse, & nihil agens, *sedit manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* De hac materia superius plura.

Iacob. 2. *Hom. 41.* *Ex hom. 50.* *Serm. 17. ad fratres in eremo.* Exempl. *Dom. 5. post Epiph. tex. 2.*

6. *Quia nemo nos conduxit.*

LOcvs moralis de vera & certa mercede bonorum operum, propter quam conducti sumus. Error enim omnium, fidem in Scripturis reuelatam ignorantium fuit, aut fere omnium, nullum esse post hanc vitam virtuti præmium, mercedem nullam. Hunc humani generis errorem Christus hac voce huius parabolæ significare voluit. Otiosorum enim tam infidelium quam etiam fidelium, sed impiorum & fidem suam factis negantium illa vox est. *Nemo nos conduxit.* Nullus est virtutis honos, præmium, merces nulla. Horum vocem Ecclesiastes expressit, dicens: *Dixi in corde meo de filijs hominum, Vt probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestijs.* Nimirum qui id sentirent quod sequitur: *idcirco vnus interitus est hominis & iumentorum, & aqua vtriusque conditio: sicut moritur homo; sic & illa moriuntur: similiter spirāt omnia, & nihil amat homo iumēto amplius.* In his verbis (vt exponit S. Gregorius) *ex mente infirmantiū,* id est, qui labo-

Merces certa bonorum operum. *Eccl. 3.*

Dial lib.4. cap.4.
Eccl.6.

laborant ignoratione veri, *humanæ suspicionis sententian*
proponit. Qui tamen, ex definitione rationis, suam postme
dum sententiam protulit, dicẽs. Quid habet amplius sapien
stulto, & quid pauper nisi vt pergat illuc vbi est vita? Han
etiam impiorum & infidelium opinionem diuus Paulu
his verbis correxit: *Si in hac vita tantum in Christo speran*
tes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Vete
res siquidem Philosophi, & sapientes huius mundi, ve
ipsam voluntatem, & rerum omnium affluentiam pr
summo bono habuerunt, non virtutis actionem, vt E
picurei; vel qui virtutem coluerunt, aut propter se so
lam expetendam sine vlla mercede à Deo expectand
(vt qui Stoici vocabantur, & rigidissimi virtutis culto
res habiti sunt) aut gloria præsentis seculi, tanqua
iusta & ampla mercede, eam compensari putabant, v
denique nihil esse Deo curæ actiones nostras, seu bo
nas seu malas, asserebant. Omnium horum vox erat: *N*
mo nos conduxit: Contra hos omnes disputans Lactãtiu
ait: *Virtus mercedem suam à Deo iudice accipiet: quam*
tollas, nihil potest in vita hominum tam stultum, tam in
tile videri, quam virtus. Nam & ideo disputabant oli
Philosophi Academici (vt apud Ciceronem Carneade
iustitiam esse stultitiam. *Iustus* (inquit ille Carneades)
aut equum saucio, aut tabulam naufrago non ademer
quum in periculo vel hostium vel naufragij versatur, stu
tus est. Ipsi enim pereundum est, nisi fecerit. Si ademerit, in
iustus est; prudens tamen, quia suæ saluti consulit. Hæc oli
ethnicorum, hæc hodie impiorum etiam Christianoru
disputatio est, qui vtile honesto, commodum suum iu
tiæ & æquitati præferunt; & dum prudentes esse volu
iniusti sunt, rebusque tantum præsentibus consulend
putant. *Cur enim si ille disputauit* (ait Lactantius) *nisi qu*
ad hanc vitam temporalem referebat omnia, virtutisq́; pr
mia, quæ sunt æterna & immortalia, nõ videbat? Qui enim
iustitiæ præmium, iniustitiæ pœnas reddi firmiter credi
vitam potius præsentem quam iustitiam, deseret. Veru
ideo otiosi tota die in foro stamus, ideo Dei & iustiti
operibus neglectis improbe, fraudulenter, iniuste neg
tiamur, *circumuenientes fratres in negotio* (quæ magna h
die, proh scelus, prudentia videtur) quia cum istis eth
cis,

1.Cor.15.
Philosophorum omniũ vox.
Diuinar. Instit.lib.5.
Cic. lib.3.de Repub. apud Aug.de ciui.Dei lib.2.c.21.
Diuin.Instit.lib.5.
1.Thes.4.

cis, & atheis in corde dicimus: *Nemo nos conduxit* ad benefaciendum: nulla virtutis aut iustitiæ merces est. Nam (quod notandum est) hæc vox nec eorum est qui mane, nec qui hora tertia, sexta, nona, sed qui circa vndecimam vocati in vineam fuerunt: nempe vel gentilium Philosophorum, & huius mundi sapientium, qui paulo ante Christi aduentum florere in orbe cœperunt, & iniquitas omnis sic abundare, vt iustitia stultitia videretur; vel impiorum credentium, qui totam fere vitam in fraudibus, & mendaciis, & iniustitiis vbi contriuerint, vt opes accumulent, in vltima tandem ætate compuncti, & vocati in vineam, vt de animæ salute cogitent, pro sua excusatione dicunt: *Nemo nos conduxit.* de futuræ vitæ præmio nihil hactenus cogitaui. Hanc opinionem impiam, & otij atque socordiæ fontem (marcescit enim virtus, cui nulla spes præmij proponitur, & insitam omni virtuti difficultatem, mercedis expectatio vel tollit, vel minuit, quia, *vt patientia probationem operatur, sic probatio spem adfert*) nostri temporis hæretici renouarunt, suorumque animis altissime impresserunt, omnem bonorum operum apud Deum mercedem negantes, sicut omne meritum negant, & operas eucharisticas (sic enim loquuntur) & gratuitas prædicant, dicentes, posse quidem vnumquemque bene operari (ait enim Flaccus Illyricus, *Verum est nos excludi bona opera ac virtutes, seu vt quis vetetur eas habere*) sed nec ob expectationem mercedis (hoc enim mercenarium vocant, & seruis proprium, non filiis Dei) nec tanquam rem ad salutem necessariam (sic enim illorum sola & specialis fides penitus concideret) verum ex solo intuitu beneplaciti Dei: quia videlicet iuxta istos, *Nemo nos conduxit*: Sed hæc duplex persuasio & doctrina impia, omne prorsus bene operandi studium hominum animis eximit. Christianos enim frigidos & infirmos (quorum maxima turba est) ad bonorum operum contemptum inducit; alacriores & fortiores in desperationem trahit. Illi enim bene operandi studium, vt minime necessarium, perlibenter deponunt. Nam qui summa bonorum operum necessitate persuasa, & firmiter credita, tam tepidi nihilominus ac languidi sumus,

Rom. 5.

Locus cõtra hæreticos.

ciusdem

eiusdem necessitatis opinione sublata, quomodo non penitus frigidi erimus & plane stupidi? Isti vero propter perfectionem summam (est enim perfectissimus operandi modus, & rara auis in terris, ex puro & solo Dei amore, absque vllo mercedis desiderio, virtutem sectari) bonorum operum labores suscipere desperant. Qua ex caussa apud horum temporum hæreticos omnis pietas, iustitia, virtus, Dei timor, religio non exulat tantum & iacet, verum etiam exploditur ac deridetur. Quod enim de Gentibus nullam futuræ gloriæ spem habentibus Paulus scribit, hoc illis accidit. *Desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operatione immunditiæ omnis, in auaritia.* Sic aliæ Scripturæ: *Desperauimus: post cogitationes nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus.* Rursum: *Nescierunt sacramenta Dei, neque sperauerunt mercedem iustitiæ.* At nos Christiani Catholici agnoscimus & profitemur nos esse conductos ad operandum in vinea Domini amplissima mercede proposita. Sic sumus filij Dei & liberi, vt simus tamen serui. Sumus liberi peccato, serui iustitiæ. Quod pene cum stomacho Apostolus docet, nostri temporis Libertinos in spiritu præuidens. *Nescitis,* inquit, *quoniam cui exhibuistis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obeditis? siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam? Gratias autem Deo, quod fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formã doctrinæ, in qua traditi estis. Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ.* Ergo sic filij & liberi sumus, vt tamen serui. Certe ita serui Dei sumus, vt quum fecerimus omnia quæ præcepit nobis, dicere tamen debeamus, *serui inutiles sumus.* Deo quidem inutiles, *qui bonorum nostrorum non indiget*; nobis autem ipsis per omnem modum vtiles: quia talibus dicetur; *Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Rursum sic serui sumus, vt etiam mercenarij simus, non quidem sordidi, sed heroici; nec coactitij, sed spõtanei ac liberi. Merces quippe quam expectamus, non res vilis aut sordida est, non bonum aliquod temporale & terrenum, & huius vitæ, sed illa quam seruo suo Abrahæ Deus repromisit: *Ego merces tua magna nimis.* Qui talem mercedem respiciunt, heroici & nobiles mercenarij sunt; sicut Regi-

Ephes.4. *Ierem.18.* *Sapient.1.* *Rom.9.* *Luc.17.* *Psal.15.* *Luc.19.* *Genes.15.*

Regibus seruire, nobilitas est. Quare Apostolus disertis verbis dicit: *Scientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis, Christo Domino seruire.* Sic serui Dei sumus, vt empti precio magno, ita conducti mercede amplissima. Quare vt conductitij, finito labore, expectant suam mercedem; sic iusti in Scripturis. Pauli illa vox est & doctrina: *Sobrie, iuste, pie viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei.* Iubet bene operari, expectando mercedem. Hæc expectatio mercedis nostræ, est quasi cibus noster inter laborandum. Deus in hoc Euangelio conducit operarios, & conuenit cum illis *ex denario diurno.* Quibusdam etiam dixit, *Quod iustum fuerit, dabo vobis.* De cibo & potu nihil dicit. Et tamen qui in vinea laborat, præter denarium quem accipit, quod comedat habere debet. Noster ergo cibus spes est & expectatio mercedis. De hoc cibo dixit Propheta: *Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras,* verba labiorum Dei, promissiones amplissimas dicit. Et iterum: *Sustinuit anima mea in verbo eius, sperauit anima mea in Domino.* Quasi enim sustentatur anima, pascitur & refocillatur in mediis laboribus, expectando beatam spem. Hæc expectatio, hæc spes mercedis, fuit cibus Martyrum in tormentis, cibus Confessorum in perpetua mortificatione, cibus denique & consolatio Christi ipsius, quū nostras iniquitates portaret. De illo enim Apostolus scribit: *Qui proposito sibi gaudio, sustinuit crucē, confusione contempta.* Tollenda ergo vox illa otiosorum hominum, vox ethnica, vox hodie hæretica, vox impia, & desperatione plena: *Nemo nos conduxit.* Conducti sumus, quia *pietas,* quam in vinea excolenda exercemus, *vtilis est ad omnia, habens promissionem vitæ, quæ nunc est, & futuræ.* Conducti sumus denario, quæ est vita æterna.

Coloss. 3. Tit. 2. Matth. 20. Psal. 16. Psal. 119. Hebr. 12. 1. Tim. 4.

7. *Voca operarios, & redde illis mercedem.*

De mercedis bonorū operum qualitate.

LOCVS moralis, & consolatione plenus, de bonorum operum mercede à Deo reddenda. Hunc locum, quod ad doctrinam attinet, & de vera mercedis retributione, in altero Promptuario contra hæreticos tractauimus. Nunc vt ad mores valet, & ad

pietatem

1. pietatem extimulat, tractandus est. Quo in loco primum Dei benignitas spectanda est, quæ nostris operi-
2. bus mercedem promittere voluit. Secundo, quantus
3. ad virtutem stimulus hæc reposita merces esse debeat.
1. Dei benignitas triplex. Tertio, quæ & quanta hæc merces est, paucis explicabitur. Ad primum quod attinet, quum opera nostra seruorum sint opera, & prorsus debita, quum nobis ipsis
1. sint vtilia & necessaria, quum parui temporis & exigui
2. laboris sint, immensa Dei benignitas satis laudari non
3. potest, quæ illis mercedem repromittit, vitam æternam.
1. Opera nostra esse debita. Seruorum opera esse labores fidelium in Dei præceptis exequendis, iam modo ostensum est: sed & inde patet, quod quicquid sumus, Deo debemus. Vnde illa
1. fidelis serui vox: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ*
Psal. 115. *retribuit mihi?* Huc accedit, quod omnia fere virtutum
2. opera, Dei præcepta sunt: à nobis igitur præstari debent, etsi nulla proponeretur merces. Ideo peccata nostra & transgressiones vocantur debita nostra. *Dimitte nobis debita nostra*, quia id, quod debuimus facere, non feci-
Simile. mus. Deus ergo opera à nobis alioqui debita sic remune-
3. rat, veluti si magnus aliquis Princeps, propter seruatam torquem auream, magnum auri pondus ministro daret. Nam vt ille commissam sibi torquem serua-
2. *Cor.* 15. re debuit, alioqui puniendus, sic nos Dei mandata. Rursum nulla mercede proposita æquum, & conueniens
Rom. 8. erat, nos Christianos Christo pro nobis passo compa-
1. *Cor.* 1. ti, & capitis nostri vestigia sequi. Ex qua consideratione Paulus ait: *Charitas Christi vrget nos: quia si vnus pro o-*
2. Opera nostra nobis vtilia. *mnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* Et tamen compatientibus illi mercedem repromittit Christus; dicente Paulo: *Si compatimur, conglorificabimur. Socij facti passionum socij erimus consolationum.* Amplificari hic ergo debet bonitas & benignitas Dei, quæ operibus, alioqui debitis, mercedem tamen maximam reddit. Iam vero quale illud est, vt hæc ipsa bona opera, quibus merces promittitur, nobis ipsis sint vtilia, & sic vtilia; vt absque illis bruta, non homines, essemus. Quid enim aliud sunt omnia virtutum opera, quam animi humani ornamenta? Quid aliud tota illa vineæ Dominicæ cultura, in qua laborantes mercede remunerat, quam ipsius animæ

cuiusque nostrum necessaria cura, homine rationali digna, vt in superioribus explicatum est; Quare quemadmodum pii parentes ægrotantibus filiis, & potiones amaras recusantibus, dona & xenia promittunt, si medici præceptis obtemperauerint, quum tamen salutis beneficium non tam parentum quam filiorum fit: sic Deus Pater cœlestis, præceptorum suorum obseruationi, & virtutum exercitio, quæ nobis in hac corrupta natura grauiter ægrotantibus salutaria sunt, illi autem nullo modo necessaria aut vtilia, ingentia præmia promittit. De hac Christi medicina Augustinus: *Misit Deus medicum, qui nos gratis sanaret. Parum est, qui gratis sanaret; qui sanatis etiam mercedem daret. Nihil addi ad istam beneuolentiam potest. Quis est, qui dicat: Sanem te, & do tibi mercedem? Optimè fecit. Sciebat se venisse diuitem ad pauperes. Sanat ægrotos: sanatis donat, & non aliud quàm seipsum donat.* Hæc consideratio tam clara & certa est, vt multi Gentium Philosophi virtutem propter seipsam expetendam & exequendam esse docuerint. Vnde Seneca: *altum quiddam est virtus, excelsum & regale inuictum, & infatigabile. Voluptas humile, seruile, imbecille; caducum, cuius domicilium fornices ac popina sunt.* Hæc est ergo maxima Dei benignitas, quod bonis operibus operam dando, *& hic dulcem vitam* (vt scribit Chrysostomus) *virtutum ipsarum delectatione ducemus, & futurorum dono potiemur bonorum. Denique insolubiles amicitias sortiemur.* Quid nempe vel humanæ societati commodius, vel cuiuis homini iucundius esse potest, quàm perpetua & sincera dilectio? At hoc est maximum Dei mandatum. Imò *qui diligit proximum, legem impleuit.* Denique omnia decalogi mandata, an aliud iubent, quàm quod omnis Respub. ciuitas, familia à suis omnibus exactè obseruari percuperet? Talia sunt omnia Dei & Ecclesiæ præcepta, vt magis ad nostram vtilitatem & consolationem, quàm ad Dei gloriam sint comparata. Imò in virtutum ratione magis nostro commodo, quàm suo honori, Deus prospectum voluit. Verbi gratia: Orta est inter te & aliū simultas; Vide quid iubeat Deus: *Vade prius reconciliare fratri tuo, & sic offeres munus tuum ad altare.* Consultum & prospectū prius vult

Simile.

Serm. 13. de verb. Apost.

In lib. de vita beata.

Homil. 11. Matth.

Rom. 13.

Matth. 5.

paci fraternæ, & resarciendæ iniuriæ proximi, quàm suo honori, qui in oblationibus ad altare præstatur. Sed & inimicum tuum, nisi tibi reconcilietur, Deus idcirco non diligit, quia tibi inimicus est, & quia tu amicus Dei es. De qua re sic Chrysostomus: *Quia Deus nos perfectè diligit, ideo inimicis nostris non vult esse amicus. Vt puta: Deo inimici estis fideles: ideo tibi non vult esse amicus, quia illi amicus est: & ideo illi non vult esse amicus, quia tibi amicus est. Ergo te diligens est illi inimicus, & illum diligens tibi est inimicus.* Hæc ille. Sic Deus propter bonum nostrum ad perpetuam charitatem cogit; non secus quam si bonus pater duobus litigantibus filiis, etsi vtrumque amet, neutrum tamen, durante lite, velit diligere, quia alter alteri litigando nocet, quum ille vtrique bene consultum vellet. Amplificari multum & copiosè hæc Dei benignitas potest, quod illa in nobis virtutũ opera magnificè remunerat, quæ nobis potissimum vtilitatem adferunt. Nam vide, quæso, quomodo hanc fraternam dilectionem remuneret. Iubet nos orare: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Hoc est, promittit nobis veniam peccatorum, si nos aliis in nos peccantibus ignoscimus. Et ideo in alia Scriptura dixit: *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Denique in extremo iudicio illa bona opera maximè remunerat, quæ proximorum nostrorum vtilitatibus seruierunt, vt pascere esurientes, vestire nudos, visitare captiuos. Tertium punctum quod in ineffabili Dei benignitate circa bonorum operum remunerationem annotari potest, adhuc excellentius est, quod parui temporis, & exigui laboris opera, æterna & splendidissima mercede remuneret. Vnde Apostolus: *Quod in præsenti momentaneum est & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Leuitati laboris, pondus gloriæ, idemque supra modum sublime, momentaneo æternum respondet. Sic alibi: *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Nempe, vt scribit Augustinus, *siliqua laboru ad requiem sempiternam.* Si tibi certò constaret, & ad hoc deploma regium signatum haberes, te per annos in hac vita quinquaginta maxi-

[Margin notes: *Hom. 11. in Matth. operis imperf.* — *Simile.* — *Matth. 6.* — *1. Pet. 4.* — *Matth. 25.* — 3. Retributionis excessus. — *2. Cor. 4.* — *Rom. 8.* — *Enarrat. in Psal. 93.* — *Simile.*]

maximis redditibus potiturum, si decem prius annos in regis obsequio & seruitio ageres; an hanc conditionem recusares? Non adeò opinor demens aut stupidus esses, si bonorum huius vitæ amator es. Quod si ergo cœlestem gloriam amas, quid de tantilli temporis labore causaris? An præsentium magis voluptate traheris? Nempe sic in vinea Satanæ se res habet. Prius illic merces redditur, & postea laboratur: Prius ad momentum temporis deliciantur, & postea in inferno crucian- tur. Prius conuiuantur splendidè, sed postea symbolum soluunt peracerbè. Paucas pecunias ex vsuris mutuant, & postea duplum persoluunt. *Fauus distillans labia meretricis, nouissima autem eius amara, quasi absynthium. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto descendunt in infernum.* An hanc conditionem cupis, vt præsenti voluptate modica æternos cruciatus emas? Atqui in Christi vinea prius laboratur, & postea merces redditur: qui omnis honestæ negotiationis ordo est. Agricola prius seminat, postea metit. Mercator primùm nauigat & peregrinatur, postea ex mercibus domum apportatis rem facit. Opifex cuiuscunque artis primum opus facit, postea mercedem accipit. Sed isti omnes vix lucrum percipiunt, quod labores compenset; aut, si accedat compensatio laborem, mediocris ille excessus est; & vt sit maximus, paruo tempore eius fructus manet; mille quoque periculis subest, vt, quod longo tempore & labore comparatum est, vno momento pereat, aut bello aut latrocinio, aut incendio, aut morte. Sed merces quam operariis suis Deus retribuit, vt infiniti excessus est, ita nullo casu intercedit, quia æterna est. Eleganter Chrysostomus: *Vtrum melius est, metuere, & anxio semper timore distineri, an cum securitate laborare? Si quis te collocasset otiosum in domo ruinosa dicens, Expecta, donec in caput tuum ceciderit testudo iam putris, fortaßis enim cadet, fortaßis non cadet; quod si hæc conditio non placet, age operare, ac tutissimum inhabita thalamum: Vtrum magis eliges? otiumne illud cum timore, an laborem cum securitate? Sic igitur & nunc facito: Siquidem incertus iste euentus futuri,* dũ voluptatis causa, virtutis laborem fugiens, repentinæ te mortis & damnationis periculo exponis, *est quasi*

Vinea Satanæ.

Prou. 5.
Iob. 21.

Similia.

In prologo in D. Ioannem.

Simile.

domus quadam putris, semper ruinam minitans. At industria, quanquam laborem habet, tamen spondet securitatem. Tale est discrimen hominis voluptuarii, & in vinea Domini operarii. Quod si adhuc laboris magnitudinem quis causetur, quem in vinea Domini excolenda, & in Dei præceptis obseruandis suscipere potest, certò sciat, quisquis ille est, idcirco eum hoc causari, idcirco labores illi arduos videri, quia Deum non amat: quod hac demonstratione ostendit Augustinus: *Secari & vri se homines patiuntur, vt incertam & breuem corporis sanitatem consequantur. Immanissimis bellis miles atteritur, pluribus fortè annis in laboribus inquietus, quàm in otio quieturus. Quibus tempestatibus & procellis, quàm horribili & tremenda sauitia cæli & maris expositi sunt mercatores, vt diuitias ventosas acquirant, maioribus quàm quibus acquisituri sunt periculis & tempestatibus plenas! Quos æstus, qua frigora, qua pericula, ab equis, à fossis, à præcipitiis, à fluminibus, à feris perferunt venatores! quem laborem sitiendi & esuriēdi, quātas vilissimi & sordidissimi cibi & potus angustias, vt bestiam capiant, & interdum nec ipsius bestia carnes, propter quam & hac tanta sustinent, epulis necessarias! Quanquam, etsi aper, ceruusq; capiatur, magis suaue fit venantis animo, quia captus est, quàm comedentis palato, quia coctus est. Sed in his omnibus, qui hæc non amant, eadem grauia patiuntur; qui verò amant, eadem quidem, sed non grauia pati videntur. Quanto ergo certius & facilius ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miseriam, quantum potuit, cupiditas fecit!* Hæc ille. Si tantum ergo laboris rebus perituris, vanis quoq; & futilibus comparandis impenditur; quis non videt beatitudinis æternæ retributionem operibus virtutum (quæ tantam adiunctam difficultatem non habent) misericordissimè & liberalissimè à Deo reddi? Atque ex his capitibus Dei benignitas in hac mercedis retributione demonstrari poterit.

Serm. 9. de verbis Domini.

Similia.

4. Mercedis expectatio virtutis stimulus.

Nunc quantus ad virtutem gnauiter capessendam stimulus hæc merces beatitudinis æternæ, bonis operibus reddita, esse debeat, paucis ostendetur. Dauidis certè illa vox est: *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem.* Sic Paulus ad virtutem adhortans ait: *Non contemplantibus nobis, qua videntur, sed qua*

Psal. 1. 8.

qua non videntur. Et rursum, prolata illa Dei amplissima promissione, Ero vobis in Patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens; (Si autem filii & haeredes, vt alibi dicit) mox infert: Has ergo habentes promissiones mundemus nos ab omni inquinatione carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. Sciebat enim acerrimum esse ad virtutum stimulum, repromissae à Deo mercedis expectationem. Hoc stimulo veteres iustos ad opera pietatis ardua vehementer permotos fuisse, exemplis alio in loco ostendit. Abraham, inquit, obediuit exire in locum, & exiit nesciens quo iret. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor Deus. Moyses grandis factus, negauit se esse filium filiae Pharaonis magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem: maiores diuitias aestimans thesauro Aegyptiorum, improperium Christi. Aspiciebat enim in remunerationem. Moxque paulò post infert: Ideoque & nos, deponentes omne pondus & circumstans peccatum, per patientiã curramus ad propositum nobis certamen (seu brauium) aspicientes in authorem fidei, & consummatorem Iesum, id est, illum pro exemplo in oculis ferentes: qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem; vt ita nos, proposita mercede, sustineamus labores. Et paulò post: Omnis disciplina, id est, virtutum exercitatio, in praesenti quidem videtur non esse gaudij, sed maeroris: postea autem fructũ pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiae. Hic fructus iustitiae est merces operariis reddita. Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedib. vestris. Vides, quàm studiosè ad virtutis callem gnauiter terẽdum, hac proposita mercede, adhortatur. Sed & in seipso ostendit, ex hoc stimulo plurimum se incitatum fuisse. Quae, inquit, retrò sunt, obliuiscens, ad ea verò quae sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad brauium supernae vocationis Dei in Christo Iesu. Est igitur istius mercedis, bonis operibus repromissa, huius brauii expectatio acerrimus virtutis stimulus, ideoq; crebrò cogitanda, & ante mentis oculos ponenda. Appositè ad hanc rem scripsit Xenophon, & Dux, & Philosophus insignis, Eosdem labores non esse aequè grandes Imperatori ac militi, eo quòd ipse honos laborem leuiorem faciat Imperatorum. Quod eius

2. Cor. 6.
Rom. 8.
2. Cor. 7.
Exempla.
Hebr. 11.
Hebr. 12.
Philip. 5.
Apophthegma.

Tusc. 2. verbum multum laudauit Scipio Africanus, ait Cicero. Quanto enim magis iidem labores non erunt æquè graues fideli & infideli, pio & impio, religioso & seculari, eo quod ipsa merces fidelibus & piis certissimè expectata, labores illis facit leuiores! Quemadmodum enim auarus, si incidat in tabulas thesaurum alicui absconditum indicantes; is autem locus, qui thesaurum tenet, non sine multo labore & sudore adiri potest; nulli labori parcet, vt thesauro potiatur, quia auarus est, cui ad pecunias congerendas nihil videtur arduum: sic omnino vir pius, & Deo frui desiderans, inuentis Scripturæ tabulis, quæ illum docent, operariis in vinea Domini mercedem denarii retribui, quæ est vita æterna, suauissimè operatur, vt denario illo ac Deo suo fruatur. *Seruiuit Iacob pro Rachel septem annis, & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.* Nostra Rachel est vita æterna, decora facie, & venusto aspectu. *Si nautis minaces pelagi fluctus; si tempestates atque hyemes agricolis, si vulnera cædesq; militibus, si grauissimi illi ictus, plagæq; pugilibus leues videntur atque tolerabiles, propter spem temporalium ac pereuntium commodorum; multo magis quum cælum propanatur in præmio, nihil ex præsentibus his aduersitatibus sentietur.* An fortasse dicet quispiam, cœlestis gaudii expectationem ideo minus mouere, quia etsi credatur firmissimè, tamen non cernitur euidenter? Qui hoc fuco ac prætextu suam vel incredulitatem vel ignauiam excusaret, hac quotidiana experientia conuincitur inexcusabilis. Nullus pater carnalis euidenti cognitione scire potest, an proles ex vxore suscepta, vera & legitima sit. Hæc tamen ipsa cognitio, quæ ex sola vxoris credita pudicitia colligi potest, tantam vim habet, vt maximum filiorum amorem in patris pectore ingeneret: huiusmodi sanè, vt in filiis benè educandis, posteaque in seculo euehendis, nullis sumptibus, nulli labori parcat. Quanto magis qui ex sola Dei promissione firmissimè credita, æternam beatitudinem bonis operibus repromitti cognouit, ad illam assequendam bonorum operum studio impensè incumbet! Nonne vides, vt visi aluearia inuadunt, fauorum dulcedine allecti, quos illic esse melle plenos autumant, nec apum aculeos, nec ferien-

Margin notes: *Simile.* — *Greg. Nisse. orat. 1. de beatitud.* — *Gen. 29.* — *Chrysostom. hom. 24. in Matth.* — *Simile.* — *Simile.* — *Similia.*

ferientium vulnera quicquam morantes: Nonne si inter mille nauigantes vnus tantùm ex Indiis auro onustus redeat, cæteris pereuntibus, eandem mox nauigationem, spe similis futuræ, innumeri suscipiunt? Eundem debet animis piorum stimulum addere mercedis æternæ certissima tribulatio, etsi ex mille operariis in vinea vnus tantum aut alter eam acciperet.

Postrema huius loci particula est, vt quæ & quanta sit hæc merces operariis in vinea retributa, paucis explicetur: imo tantam esse potius, vt explicari nequeat, ostendatur, quod his verbis ostendit Apostolus: *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se.* Quare, vt Simonides Philosophus ab Hierone tyranno rogatus, quid Deus esset, primò vnum diem ad deliberandum petiit, mox biduum, denique quadriduum, atque ita sæpius & identidem numerum duplicauit; *quia* (inquiebat) *quanto diutius considero, tanto res mihi videtur obscurior.* Sic de beatitudine cœlesti, quæ ipsius Dei visio ac fruitio est, responderi potest. Attamen sicut de Pythagora narrat Plutarchus, & post eum Aulus Gellius, quod ex stadio Olympico ducentorum pedum ab Hercule metato primum pedis eius magnitudinem, ac postea, inuento pede, totam corporis proportionem deprehendit, tanto cæteris hominibus excelsiorem, quanto Olympicum stadium cæteris pari numero pedum anteiret: ita ex eius cœlestis gloriæ vestigiis quibusdam, vel in Scriptura sacra reuelatis, vel in Dei operibus, ac rerum naturæ obseruatis, quæ & quanta illa sit, quantumque omnem huius vitæ felicitatem superet, aliquatenus delineari poterit. Ac primum in Scripturis hæc merces vocatur gaudium Domini. *Intra in gaudium Domini tui.* Nempe, vt qui particeps laborum cum CHRISTO fuit, eiusdem etiam gaudii, quo CHRISTVS ad dexteram Patris sedens exultat & fruitur, sit etiam plene particeps. Intrare enim in gaudium est, non eminus illud prospicere & videre, sed intus receptum ad participationem admitti. Nunc tu cogita, quantum Christi gaudium in cœlis sit, quod eum consolari potuit, quum in terris esset; dicente Apostolo: *Proposito sibi gaudio, sustinuit crucē.*

[Marginal notes: 5. Quanta merces. — 1. Cor. 5. — Cic. lib. 1. de nat. deorum. — Noct. Attic. lib. 1. c. 1. — Matth. 25. 1. — Heb. 12.]

2. Porrò in hac mercede esse gaudium omnibus rebus ad voluntatem comparatis affluentissimum, verba ad captum nostrum accommodatis CHRISTVS describit, Luc.22. quum dicit: *Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo*, non quod illic sit nectar aut Ambrosia Poetica, vel Mahumetis carnales epulæ: sed quia affluentissima erit animæ delectatio, sicuti in edendo & bibendo ad mensas regias corporis esse solet. Nempe affluentissimi huius gaudii particulæ, in Scripturis reuelatæ, hæ 3. sunt: Primùm, esse cum Deo, nec ab illius præsentia Ioan.13. vnquam diuelli. *Vbi ego sum, illic erit & minister meus.* Apoc. 14. *Sequuntur Agnum, quocunque ierit.* Deinde non esse tantum cum eo, sed & videre eum clara visione, vt eius 1.Ioan.3. præsentia, totaque gloria plenissimè fruamur. *Videbimus eum, sicuti est.* 1.Cor.13. Non iam amplius in speculo & ænigmate, *sed facie ad faciem.* 4. Iam verò quoad nos ipsos, primùm status erit maximè gloriosus, in quo ipse Dei Fi-Luc.12. lius ministrabit Sanctis suis honoris causa. *Beati serui, quos, quum venerit Dominus* (ad iudicium scilicet) *inuenerit vigilantes*, id est, in vinea Domini operantes. *Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discũbere, & transiens ministrabit eis*, hoc est, singulos sanctos spirituali consolatione suauissimè visitabit, seque totum singulis communicabit, non transiens de loco in locum, sed varias consolationes, vnam post aliam, quasi ministrantium more, nouos cibos afferentium, subministrans. Verbis tamen illis Christus hanc rem exprimit, quibus Rom.8. ostendat suum erga sanctos non affectum tantùm, sed & honorem. Nempe honor huiusmodi erit, vt singuli 2.Tim.2. Sancti, non hæredes tantùm Dei, sed & *cohæredes Christi* Marc.12. futuri sint; & cum illo (vt Apostolus iterum loquitur) Apoc.22. *conregnabunt, & conglorificabuntur.* Parum nunc est, esse *sicut Angelos Dei*, aut, vt alia Scriptura dicit; *regnare in seculum seculi*; quia pariter cum Christo regnabunt, & suo propemodum honore Christus suos dignabitur. Huius autem honoris & regni vide quantus futurus sit splendor. *Tunc fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris eorum.* Et Matth.13. vt cætera paucis perstringamus (quæ amplificabit disertus Concionator) in hac mercede erit sanitas sine infi-5.

mita-

mitate: *Qui sanat omnes infirmitates tuas.* erit satietas sine *Psal.* 102.
fastidio: *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* erit libertas à *Psal.* 16.
seruitute: *Creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in* *Rom.* 8.
libertate gloriæ filiorum Dei, id est, propter plenissimam humanæ naturæ in illa gloria cœlesti liberationem, creaturæ omnes, quæ propter hominem peccantem peccato seruierunt, & seruiendo corruptæ fuerunt, à tali seruitute per ignem expurgatæ liberabuntur, vt noui cœli fiant, & noua terra, in noua Sanctorum gloria, noua videlicet vestita puritate. Erit porro hoc gaudium in loco amœnissimo; *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei*, quam ciuitatem nouam, *descendentem de cœlo: Vt sponsam ornatam Viro suo*, describit S. Ioann. in Apocal. Erit quoque in hoc 6.
gaudio societas iucundissima, quam Apostolus vocat *Psal.* 86.
Multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam *Apoc.* 21.
primitiuorum qui conscripti sunt in cœlis. De qua etiam Io- 7.
annes dicit: *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo* *Heb.* 12.
poterit, ex omnibus gentibus, stantes ante thronum, &c. Po- *Apoc.* 7.
stremo in hoc gaudio totum opus & exercitium Sancto- 8.
rum erit perpetua iubilatio: *Beati qui habitant in domo* *Psal.* 83.
tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Hęc ex Scripturis breuiter delibata, ex quibus aliquousq; conijcere licet, quę & quanta hęc merces sit, Sanctorum laboribus, & bonis operarijs in vinea Domini reposita, ac in hoc Euangelio repromissa.

Ex bonis præsentis vitæ conijciuntur futura.

Sed & alia qualis ac quanta sit, ex præsenti Dei liberalitate, ac bonitate; qua in hac vita vel iustorum merita solatur, vel impiorum morales quasdam & ciuiles virtutes remunerat, non difficulter colligi potest. Si enim tanti vitrum, quanti margaritum! Si in fragili & mortali vita magnus splendor, in æterna beatitudine quanta erit gloria! Si in valle miseriæ liberalis retributio; in cœlesti gloria quanta remuneratio! Pulchrè S. Augustinus, *Si,* *Solilo. c.* 21.
mi Domine pro hoc corpore ignobili & corruptibili tam magna, & innumera beneficia præstas à cœlo & aere, à terra & mari, a luce & tenebris, à calore & vmbra; rore ac imbre, ventis & pluuijs, volucribus & piscibus, bestijs, & arboribus à multiplicitate herbarum & germinum terræ, nobis successiuè ministrantium, vt alleuies fastidium nostrum: qualia, quæso, & quam magna, & innumerabilia erunt illa bona, quæ

præparasti diligentibus te, in illa cœlesti patria, vbi te videbimus facie ad faciem. Si tanta facis nobis in carcere, quid ages in palatio? Si tanta solatia in hac die lachrymarum, quanta conferes in die nuptiarum? Si tam innumera, & varia dona tua, quæ nunc amicis pariter tribuis, & inimicis, quam dulcia & delectabilia, quæ solis es largiturus amicis! Hæc ille.

Enarr. in Psal. 85. Rursum in alio loco: *Bona cogitate, & considerate, fratres, quæ dat Deus peccatoribus: & hinc intelligite quid seruet seruis suis. Peccatoribus, blasphemantibus eum quotidie, dat cælum & terram, dat fontes, fructus, salutem, filios, copias, vbertatem. Qui talia peccatoribus dat, quid eum putas seruare fidelibus suis?* Hæc ille. Hæc videlicet sanctorum virorum sapientia est, vt, visa huius sæculi pulchritudine, non ea se fascinari & decipi sinant, sed ad alterius sæculi considerandam pulchritudinem, quasi de gradu inferiori ad superiorem, ex ea conscendant.

Exempla.

In vita eius apud Sur. tom. 1. B. Fulgentius, Ruspensis Episcopus, persecutionem Arianorum fugiens, Romæ quum peregrinaretur, visa Romani Senatus, & vrbis Romæ gloria, sic ad fratres, peregrinationis suæ comites, loquitur. *Quam speciosa potest esse Hierusalem cœlestis, si sic fulget Roma terrestris? Et si in hoc sæculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem, qualis honor & gloria præstabitur Sanctis diligentibus veritatem!* Hæc ille. Similia verba protulit sanctus Porphyrius, Gazæorum Episcopus, quum ex causa quadam Constantinopoli existens, Theodosij iunioris infantuli baptismum ingenti cum

In vita eius apud Sur. tom. 1. pag. 1068. pompa & magnificentia celebratum cerneret. Nos (inquit, vitæ eius scriptor) admirati sumus, videntes tantam gloriam. Dicit autem nobis sanctus Porphyrius: *Si ea quæ paulo post euanescunt, tantam habent gloriam; quanto magis cœlestia quæ parata sunt Sanctis Dei!*

Simile.

Phil. Diez. in con. ser. 5. post Dom. 2. Quadrag. Nempe Deus hac in re sicut locuples aliquis mercator facit. Quum vadit in emptorium vt mercimonia emat, pro ijs quæ viliora sunt & parui valoris, statim in numerato persoluit. Sed pro mercibus magis pretiosis, maiorisque sumptus, fideiubet, vt proximo emptorio, vel die condicto soluat. Sic Deus morales & ciuiles virtutes peccatorum, vt res minimi valoris ac pretij, statim in præsenti vita remunerat, sed piorum rectè facta, quæ in gratia & charitate, ad Dei gloriam, vel proximorum & suam salutem operati sunt.

sunt, tanquam res maximi valoris & pretij, in altero sæculo, quasi in altero emptorio, ęterna gloria compensanda & remuneranda reseruat. Hinc etiam colligere licet, quantum excellat merces illa operarijs reposita & repromissa. Sed & huius rei causa est, quod huiusmodi in cœlis persolutio nostro maximo commodo fiat. Nam vt mercator prudens, qui citò vult ditescere, ibi merces emit, vbi in magna copia habentur, vt postea reuendat, vbi rarò inueniuntur: Sic iusti in hac vita multos pro Deo labores vel suscipiunt alacriter, vel sustinent fortiter, quæ hic quidem vulgares sunt merces & viles, nulloq; in pretio; vt ieiunia, mortificationes corporis, humiliatio sui, & cuiuscunque generis tribulationes. Huiusmodi enim plena est hæc vita, & huiusmodi pauci æstimant, sed à se singuli reijciunt. At in cœlo tales merces non inueniuntur, vbi omnia lætitia & honore sunt plena. Sed illic talia quocunque velis pretio vendentur. Ille enim locus est, in quo *abstergет Deus omnem lachrymam ab oculis iustorum:* & in quo, qui hic laborauerunt, *requiescent à laboribus suis.* Ibi præteriti labores carè venduntur, & vberrimè remunerantur. Nostro igitur maximo bono fit, vt non nisi illic, operantibus in vinea merces reddatur. Hæc est beata catastrophe eorum, quos Paterfamilias conduxit in vineam suam, hic huius parabolæ finis. De gaudio cœlesti & gloria, vide plura apud sanctum Chrysostomum, in Epistola ad Hebræos, homil. sexta in fine: & in paræn. 1. ad Theodor. lapsum.

Didac. Stella de contemp. mund. par. 1. c. 27.

Simile.

Apoc. 7. & 14.

8. *Multi vocati, pauci electi.*

LOCVS moralis de paucitate saluandorum ad vtilem timorem incutiendum idoneus: quem vide tractatum in parte Æstiuali. Dominic. 19. post Pentecosten, text. 10.

EVANGELIVM DOMINICÆ SEXAGESIMÆ.

Lucæ 8.

VM turba plurima conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad Iesum, dixit per similitudinem: exijt qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat: aliud cecidit secus viam, & conculcatum est: & volucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas: & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat. Interrogabant autem eum discipuli eius, quæ esset hæc parabola. Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: cæteris autem in parabolis; vt videntes non videant, & audientes non intelligant. Est autem hæc parabola. Semen est verbum Dei. Quod autem secus viam, hi sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. Nam quod supra petram, hi sunt, qui, cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum. Quod autem in terram bonam, hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

PERI-

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Cùm turba plurima conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad Iesum.* De frequenter audiendo Dei verbo.

2. *Hac dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.* De attentione audiendi verbum Dei.

3. *Semen est verbum Dei.* De virtute & necessitate audiendi verbi Dei.

4. *Quod secus viam, hi sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum.* Contra otiosos, vagos, & distractos auditores verbi Dei.

5. *Qui supra petram, qui, cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* De duritia cordis, & consuetudine peccati.

6. *Qod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vita euntes suffocantur.* Locus triplex. 1. Contra sollicitudines & curas vitæ præsentis. 2. Contra diuitias. 3. Contra voluptates carnis: quatenus hæc tria spinæ sunt, & verbum Dei suffocant.

7. *Quod autem in terram bonam, hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent.* De corde bono & optimo, & de verbo Dei retinendo.

8. *Et fructum afferunt cum patientia.* De patientia ad omnes virtutes exequendas necessaria.

1. *Cùm turba plurima conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad Iesum.*

LOCVS moralis de diligentia & frequentia in audiendo verbo Dei, exemplo populi Iudæorum, qui sic vndequaque ad Christum audiendum cōfluxerunt. Hic locus tractari potest ex ijs quæ infra dicentur, tum in hoc Euangelio textu 3. & 4. tum in Dominica Quadragesimæ, text. 7. & in Dominica Passionis, text. 2.

2. *Hæc dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.*

LOCVS moralis de attentione feruenti auditorum, verbo Dei adhibenda. Christus enim de fru- Attentio feruens

ctu

audiendi ctu audiendi verbi Dei sub parabola seminis, deque hu
verbum ius fructus impedimentis quum dixisset; hac acclamatio-
Dei. ne, præter morem & consuetudinem suam, parabolam
Ioan. 7. conclusit. Non nisi ter quaterve in toto Euangelio, hac
vice excepta, clamasse legitur. Primùm apud Ioannem:
Clamabat in templo Iesus, dicens: Et me scitis, & vnde sim
scitis; Iudæorum cauillationi contra aduentum eius in
mundum respondens: moxque eodem tempore, *In no-*
uissimo die facto festiuitatis, stabat Iesus, & clamabat, di-
cens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, vbi se Messiam &
mundi Saluatorem esse disertè proclamat. Secundo in
Ioan. 11. Lazaro resuscitando iam quatriduano. *Clamauit voce*
magna, Lazare, veni foras: vt hoc clamore ostende-
ret, peccatoris longa peccati consuetudine fœtentis sa-
nationem longè esse difficillimam. Rursum alia vice, de
Ioan. 12. quo sic Ioannes: *Iesus autem clamauit, & dixit: Qui cre-*
dit in me, non credit in me, sed eum qui misit me, vt se & Pa-
trem vnum esse ostenderet. Ac postremò in Cruce bis
Matth. 27. clamauit. Semel illud: *Deus, Deus meus, quare me dereli-*
quisti? ac secundo: *Clamans voce magna, emisit spiritum.*
In omnibus istis clamoribus, non nisi propter res maxi-
mas, & ex caussis longè grauissimis, clamasse legitur Re-
demptor noster. Sic in hoc Euangelio, recitata parabo-
la seminantis, *qui exijt seminare semen suum*, clamabat
vt doctrinam huius parabolæ primariam esse, summe
necessariam, & maxima attentione excipienda doceret.
Aures ad Vide enim quid clamet: *Qui habet aures audiendi au-*
audiēdum. *diat.* Ambas aures ferè omnes habent: sed non omnes
Similia. aures ad audiendum habent. Qui podagra laborat, pe-
des habet, sed non ad currendum. Qui luscus est, ambos
oculos habet, sed non ad clarè & perspicuè videndum.
Qui à superiori aliqua potestate manus ligatas habet (vt
loquuntur) manibus certè non caret; sed vt liberè, quod
vult, agat, manus non habet. Sic omnes aures habent, sed
pauci ad audiendum: nempe id quod bonum est, & bene,
Eccles. 3. & vt oportet. *Auris bona audiet cum omni concupiscen-*
tia sapientiam. Duo dicit: Primo, quod sapientiam, id est,
non nisi bona & salutaria audiet. Secundo, quod feruen-
ter, & magno discendi desiderio, ea quæ ad animæ salu-
tem & Dei gloriam pertinent. Rationem huius affert Sa-
lomon

lomon: *Audiens sapiens sapientior erit; stultus autem nec plagis emendabitur.* Vnde huiusmodi dici solet; Surdo narras fabulam: non quia auribus caret, sed quia aures ad audiendum non habet. Enimuero vel maximum est reprobationis & diuinæ iracundiæ argumentum, aures audiendi non habere, desiderio discendi ea, quæ ad salutem pertinent, non teneri. Iuxta leges ciuiles, in primo furto deprehensus nudatur, & publicè vapulat. In secundo latrocinio abscinduntur aures. Ad quem latronem auribus iam amputatis Iudex deprehendit, è vestigio suspenditur: Sic Deus in primis peccatis exuit gratiæ vestibus, & conscientiæ flagellis acriter verberat peccatorem. Secundo ac tertio in idem relapso, aures audiendi amputat; sensum & dolorem peccati peccator amittit: nec ad audiendum amplius vel DEI verba, vel sana consilia, aures præbet iuxta illud: *Impius quum in profundum venerit, contemnit.* Talem autem contemptum verbi Dei, quid nisi extrema damnatio consequitur? In veteri lege prohibetur, ne quis vel ouem, vel bouem ex voto offerret, aure & cauda amputatis. Animal auribus amputatis offerri noluit Deus, quia qui auribus priuatur, præcipuo ad salutem medio destituitur: *Fides enim ex auditu*, & proprius cuiusuis disciplinæ sensus, est auditus. Iudicialis quoque in veteri populo lex erat, vt seruus emptitius, qui septimo remissionis anno libertate data vti noluit, sed diligens dominum suum, ei adhuc seruire voluit, applicaretur ad ostium & postes domus domini sui: *Perforabitque (dominus) aurem eius subula, eritque ei seruus sempiternus.* Peccator, qui seruiens peccato, diabolo seruit, si, oblata illi in prædicatione Euangelica lege libertatis, eam acceptare nolit, vt per baptismum & pœnitentiam liberatus à lege peccati, iam non sit amplius sub peccato, neque sub lege, sed sub gratia; sed adhuc vult domino suo diabolo seruire, diligens eum, & post concupiscentias suas ambulans; hic aures habet subula perforatas, perefflucntes, & ad audiendum inutiles, quia ostio domini sui affixæ fuerunt: *neque potest quis duobus dominis seruire, Deo & Mammonæ.* Aures ergo audiendi habet, qui salutis desiderio tangitur, qui libertate gra-

Prouerb. 1.
Simile.
Prouerb. 18.
Allegoria.
Leu. 22.
Rom. 10.
Exod. 21.
Deut. 15.
Allegoria.
Matth. 6.

tiæ, ad quam vocatus eſt, vtitur, qui diaboli mancipium non eſt.

3. Semen eſt verbum Dei.

Neceſſitas & fructus audiendi verbi.

LOCVS moralis de virtute & neceſſitate audiendi verbi Dei. Chriſtus enim ideo verbum prædicatum (hoc enim eſt verbum ſeminatum) ſemini comparat, quia naturam & proprietates ſeminis habet reſpectu ſalutis humanæ. Seminis autem proprietates reſpectu fructus qui ex ſemine naſcitur, potiſſimum ſunt virtus eius & neceſſitas: Neceſſitas, quia ſine ſemine iacto nullus ſperari fructus poteſt; virtus, quia ſemen habet proximam virtutem ad producendum fructum, adeoque totus fructus in ſemine eſt virtute. Sic ſe habet verbum Dei ad animæ fructum, fructus & vltimus finis noſter Deus eſt. Nam vt in arbore, plantatis, vltimum eſt fructus; ſic noſtrum vltimum & ſummum bonum Deus eſt. Deus autem (quem vt omnium actionum noſtrarum finem ſperamus) non impetratur ſine charitate: *Deus enim charitas eſt; & qui manet in charitate, manet in Deo: qui autem non eſt in charitate, manet in morte.* Charitas autem non habetur ſine fide. *Sine fide enim impoſſibile eſt placere Deo,* hoc eſt, diligere Deum, vel ex dilectione opus aliquod Deo gratum facere. Fides autem non acquiritur ſine prædicatione verbi Dei, *Quomodo enim credent quem non audierunt? Quomodo audient ſine prædicante?* Semen ergo ſeu principium ſalutis neceſſarium, eſt auditus verbi Dei. Atq; ex his patet neceſſitas audiendi verbum: quæ quemlibet ſalutis ſuę cupidum maximè ſtimulare deberet, vt aures audiendi habeat. Sed virtus huius ſeminis adhuc magis ſtimulabit. Eſt enim *Euangelium* (ait Apoſtolus) id eſt, Euangelij prædicatio, *Virtus ad ſalutem omni credenti*, hoc eſt, poteſt ſaluare, & eſt vnum medium ſaluandi omnes credentes. Sicut ſemen eſt virtus ad fructum producendum in omni terra bona; ſic verbum Dei prædicatum, eſt virtus ſeu potentia ad ſalutem in omni corde credente, nempe ſic credente, *Vt verbum retineat, fructumque afferat in patientia.* Et ſicut Deus per ſemen terræ iniectum

1. Ioan. 3. Hebr. 11. Rom. 10. Rom. 1. Lucæ 8. Simile.

operatur in ipsa terra vt fructum adferat; sic per Euangelium prædicatum exerit potentiam suam, & operatur in cordibus credentium, vt sit illis ad salutem, & vt fructum afferat multiplicem. Et sicut Deus in creatione mundi dixit: *Germinet terra herbam virentem & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta germen suum, cuius semen sit in semetipso super terram: & factum est ita:* sic in Ecclesiæ suæ constitutione dixit Apostolis, per quos illam colligere & propagare voluit, *Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit* (vobis scilicet prædicantibus) *& baptizatus fuerit, saluus erit:* & ita factum est, nec secus per verbi prædicationem perpetuam creuit Ecclesia credentium, quam per illam Dei creantis vocem crescit hodie vsque herba, lignumq; omnis generis pomiferum. Nam vt lignum pomiferum semen suum habet in semetipso, vt illo iacto in terram multiplicetur: sic Ecclesia habet verbum Dei in semetipso, cordibus insculptum (iuxta illud Ieremiæ, *Dabo leges meas in cordibus eorũ, &c.*) & per prædicatores suos iacto illo verbi semine, quotidie multiplicantur & crescunt fideles. Iam verò quemadmodum vt semen crescat, sitque virtus ad fructum faciendum, necesse est incorporetur in terra, vt alteretur, vt radices agat, vt in ea conseruetur ad maturitatem vsque: sic omnino vt Euangelium sit virtus ad salutem, verbique diuini semen fructificet, debet cordi credentis penitus infigi, debet quasi cibus in stomacho digestus, per ruminationem diligentem alterari, debet virtutum radices agere, ac denique in corde retineri, vt in hoc Euangelio dicitur. Quæ quum fiunt, admirabilem virtutem atq; potentiam habet verbi semen, ad totum hominem in melius commutandum. Hac de causa verbum Dei vocatur in Scripturis, *Ignitum eloquium vehementer*, quia nouas amoris flammas excitat. Vocatur *malleus cõterens petras*, quia corda durissima emollit. Vocatur *omni gladio ancipiti penetrabilius*, quia interna viscera penetrat, & intimos affectus mouet ac mutat. Vocatur *lucerna pedibus nostris*, quia diriget nos tutissimè via salutis, & tenebras nostras illuminat. Vocatur postremò cibus animarum, quia *Non in solo pane viuit homo, sed ex omni verbo quod procedit de ore Dei.* Hæc eius virtus

Genes. 1.
Matth. & Marc. vlt.
Ierem. 31.
Psal. 118.
Ierem. 23.
Hebr. 4.
Psal. 118.
Matth. 4.

& efficacia est. Cur autem hanc suam virtutem non semper operatur, in alijs huius Euangelij partibus mox dicetur. Alias seminis proprietates, quæ verbo Dei conueniunt, in altero Promptuario ex parte doctrinæ contra hæreticos explicauimus. Sed & de semine verbi Dei plura vide superius.

Domin. 5. post Epi. to. 1.

4. *Quod secus viam, hi sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum.*

Auditores otiosi.

Hom. 45. in Matth.

LOCVS moralis contra otiosos, vagos, & distractos auditores verbi Dei. *Qui via significantur* (ait Chrysostomus) *hi negligentes sunt, atque otiosi.* Qui enim secus viam publicam ambulant, multas distractiones patiuntur, multum animo vagantur, prout multa & varia ab illis cernuntur. At in audiendo verbo DEI, animo collecto & attento esse oportet, ne, si vel ad momentum vageris, aliud agens & cogitans derepente diabolus id rapiat, alias atque alias immittens cogitationes.

Simile.

Sicut enim semen negligenter iactum, nec postea terra obductum, volucres cœli rapiunt & comedunt: sic verbum Dei negligenter acceptum, nec animo reconditum, sed oscitanter auditum, atque ita à nobis contemptum, dæmones rapiunt & comedunt, quia de nostro contemptu vehementer gaudent, & voluptatem magnam capiunt. Verbum Dei est, animæ speculum, in quo omnes virtutes, & omnia vitia, omnem animi decorem omnemque deformitatem cernimus. Si speculum obiter inspicias, perinde est ac si non inspexisses. Hic D. Iacobus: *Qui auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo: considerauit enim se, & abijt, & statim oblitus est qualis fuerit.* Solent enim viri nisi obiter & transeunter specula inspicere, mulieres nimis attentè & prolixè. Ideo viro, non mulieri, speculum inspicienti negligentem auditorem sapienter comparauit.

Iacob. 1.

Erasmus de asini vmbra.

Exemplũ.

Demosthenes, Orator Atheniensis, quum de rebus grauissimis, & salute Græciæ disserens, oscitantem populum, & negligentius auscultantem videret, ait, se breue quiddam velle illis narrare. Facta omnium attentione,

tione, Adolescens, inquit, quidam ęstiuo tempore asinum conduxerat, ab Athenis Megaram vsque. Sole verò circa meridiem vehementer æstuante, vterque volebat subire vmbram asini, sed vterq; alterum prohibebat. Hic dicebat asinum conductum, non vmbram, alter contendebat, per conductionem, & asini & vmbræ ius esse factum. Atq; hæc locutus Demosthenes abijt à suggestu. Populo verò renitenti, ac narrationis finem flagitanti. *De asini, inquit, Vmbra audire cupitis; de salute Græcia loquentem audire non Vultis?* Sic otiosus auditor fabellam potius nescio quam audire attentissimè, quam de animæ salute Dei verbum attentè. Diogenes Cynicus, quum aliquando de re seria disserens, nullum haberet auscultatorem attendentem, cœpit ineptam cantionem canere, veluti saltaturis: Vbi iam plurimi concurrissent, obiurgauit illos, quod ad stulta & inepta frequentes & alacres accurrerent; ad seria verò, & ad benè viuendum vtilia, nec alacriter conuenirent, nec diligenter auscultarent. Meminisse deberent multo magis Christiani, quod ad verbi Dei prædicationem cum veniunt, non in theatrum: quasi ad tragœdiam vel comœdiam audiendam, nempe vsque ad finem; neq; ad cantationem musicam, vbi solus oblectatur auditus; sed ad scholas venerint, & quidem ad Christi cathedram, vt ex sermone vitam emendent.

Auditores vagi.

Apophthegma.

Laert. lib. 6.

Exemplū.

Dißimile.

Auditores infructuosi.

Laudatur merito Aristonis dictum, *neque balnei Vllam esse Vtilitatem, neque orationis, Vnde non prodeas purior.* Sed grauius per Prophetam Deus increpat: *Et eis quasi carmen musicum, quod suaui dulcique sono canitur, Audiunt Verba tua, & non faciunt ea.* Verbi Dei prædicatio, vt res est maximè negotiosa, fructuosa, excellens, diuina, ita auditorem requirit minimè otiosum, sed attentum & diligentem. Vnde Diuus Chrysostomus: *Sicut qui pratum transit, florem accipit, & qui hortum præterit, fructum colligit: & qui à conuiuio surgit reliquias filiolis suis aufert: sic ex concione aliquid semper anima tua reportet domum.*

Plut. lib. de offic. auditor.

Ezech. 33.

Similia.

1\.

Hom. 6. ad pop. Antioch.

Alioqui quam absurdum est in concione audienda turbari interdum, & compungi, sed nihil emendati propter negligentiam! Quemadmodum à medico sectus, si mox aufugiat, nec patiatur se obligari, & c.

2\.

Plutarch. Vbi suprà.

& reliqua perfici quæ ad medicandum superſunt, dolorem quidem ſenſit, ac curationis remedium non expectauit: ſic qui audito Dei verbo quaſi plagam correptionis accepit, & confuſus ad momentum fuit, ſed ſtatim obliuiſcitur; diſcedit accepto morſu ac dolore, ſed nihil

3 promouit. Tales auditores videntur quaſi conuiuæ in ſympoſio inertes aſſidere, vbi laborantibus alijs, ſudante concionatore, loquente Chriſto, cooperante Spiritu ſancto, ipſi nihil aliud agant, quam vt voluptate fruantur, & vel ſuis ſe vanis cogitationibus à re præſenti alieniſſimis oblectent, vel ſola prædicatoris verba, non rem,

Epiſt.109. attendant. De his verum eſt quod ſcribit Seneca: *Magnam hanc auditorum partem videbis, cui Philoſophi ſchola diuiſorium otij ſit. Non id agunt, vt aliqua illa vitia deponant, vt aliquam vitæ legem accipiant, ad quam mores ſuos componant, vel exigant, ſed vt oblectamento aurium perfruantur. Aliqui tamen cum pugillaribus veniunt, non vt res accipiant, ſed verba: quæ tam ſine profectu alieno dicunt, quam ſine ſuo audiunt.* Eſt plerorumque hodie auditorum verbi Dei deſcriptio, qui ſic audiunt quaſi ſecu-

Laer.lib.7. Apophthegma. viam eſſent, non in ſchola Chriſti. Zeno Citticus aiebat: *Auditorem ſic eis quæ dicuntur attentum eſſe debere, vt non vacet illi ad notas faciendas.* Si hoc in humana ſapientia laudabiliter poſtulauit, quantus pudor in Dei verbo audiendo idem non præſtare? Sed ita nunc verbi Dei prædicatores audiuntur, ac ſi ijs, quæ ab illis dicuntur, nihil eſſet vilius, ac ſi Anaximenis nugæ iterum proferrentur. Diogenes, diſſerente aliquando Anaximine, pernam protendens, auditores eius omnes in ſe

Laer.lib.6. conuertit. Indignante illo, *Anaximenis diſputationem*, inquit Diogenes, *vnius oboli pretium diſſoluit.* Qui otioſè & oſcitanter concionantes audiunt, propter vnius oboli pretium, à verbo Dei animum ſæpe auertunt: &, ſi aliquis Diogenes pernam protenderet, concionem relinquerent.

Qui verba, non rem attendunt.

Porrò otioſi & negligentes auditores ſunt, qui verba tantùm, non rem attendunt. Horum abſurditatem

In libr. de offi. audit. & ineptiam bene deſcribit Plutarchus. Apes, inquit,

Similia. quum in prata volant, violis, roſis, hyacintho, refertæ,

1. illis tamen neglectis thymum accedunt, florem aſperrimum,

rimum,atque amariſſimum,illiq́ue inſidant,flauum mel conficientes. Sic auditorem decet, delicata verborum ornamenta vt herbam inutilem miſſa facere, diligenti autem attentione in mentem ſermonis & dicentis affectum irrepere, vnde ad ſe trahat,quod bonum ſit & conducibile. Rurſus ſicut floribus inſidens apicula flauum mel ex ſucco conficit, quum alij in eiſdem floribus nihil præter colorem & odorem admirantur:ſic prudens & pius auditor non ornatam verborum,ſed rerum ſapientiam conſectabitur. 2. Qui ſecus faciunt, ijs ſimiles ſunt, qui Pharmaci odore capiuntur & nidore,ſanandi vim & purgandi negligunt. 3.

Nihil autem eſt huiuſmodi inſania pernicioſius; & quum in omni bono opere negligentia otioſitas multum ſit noxia & damnabilis (vt alio in loco iam oſtenſum eſt) tum vero maximè in verbo Dei audiendo. Quam diu enim opifex aliquis artis ſuæ inſtrumenta retinet, quibus operari queat, ſpes eſt eum ſibi victum parare poſſe (quam etiam ob cauſam, quum ad perſoluendum creditoribus cætera bona omnia diſtrahi ac diuendi ius ciuile permittit, artis tamen inſtrumenta vendi non patitur) at illis etiam deperditis vel ſublatis, nulla ſpes ſupereſt: Sic qui vitæ ſpiritualis inſtrumentis (quorum maximum eſt Dei verbum, eiusq́ue in Eccleſia inſtitutio & doctrina) deſtituitur, vel ea non audiens, vel audita negligens; extra omnem ſalutis ſpem poſitus eſſe videtur. Quam etiam ob cauſam Eccleſiæ diſciplina hoc habet, vt quos, ob certa crimina, Sacramentorum & orationum communione priuat, eoſdem tamen à concionibus non excludat: imò ethnicos & catechumenos, quibus ſacris intereſſe non licuit, ad verbum Dei audiendum Eccleſia ſemper admiſit. Cenſuit videlicet, quaſi inſtrumenta artis, & media ſalutis prorſus cuilibet neceſſaria eſſe, verbi Dei frequentes conciones, ideoque neminem illis priuari oportere. Quanta igitur eorum inſania, qui tanto bono ſeipſos priuant, vel quia non audiunt, vel quia (quod perinde eſt) negligenter & oſcitanter audiunt? Nemo ſibi blandiatur, quod frequenter verbum Dei audiat, ſi mox vt audierit, rapiat illud diabolus de corde eius. Talis

Otiosè audire,quam res pernicioſa.

4.

Gran.ſer. de temp. tom.1. p.542.

Hebr. 6. *Deut. 32.* enim suum iudicium & condemnationem audit. *Terra sæpe venientem super se bibens imbrem (fluit autem vt ros eloquium Dei, quasi imber super herbam, & quasi stilla super gramina) proferens autem spinas ac tribulos reproba est, & maledictioni proxima.* *Ezech. 33.* Sic & Propheta docuit: *Sonum buccinæ audiuit, & non se obseruauit. Sanguis eius super ipsum erit.* *Stephanus Cantuariens.* *2. Reg. 11.* Denique talis omnis literas Vriæ defert. Vrias acceptis à Rege Dauid literis ad Ioab militiæ principem, existimabat se ex illis literis aliquid aut honoris, aut commodi accepturum. At miser mortis suæ nuncium & præceptum tulit. Qui conciones multas, se oscitanter audierunt has secum conciones inter alia bona opera ad Dei iudicium perferent; sed inspectis illis & lectis, inueniet iudex, auditorem omnia aliter fecisse, quam edoctus fuit, ideoque ex illis ipsis eum condemnabit. *Similia.* Parum prodest vini copiam ex vindemia collectam habere, nisi vasa munda paraueris, quibus id infundas, & serues. Musicus instrumentum pulsare non potest, nisi chordas habeat instrumento aptas. Non capit verbum anima immunda; pulsare cor auditoris concionator non potest, quod timoris & amoris fidibus caret. *Dom. 5. post Epiph. & Dom. infr. Oct. Nat. Domin.* Huc conferri possunt quæ de zizanijs bono semini superseminatis, & in illa verba: *Ecce hic positus est in ruinam multorum*, in alijs supra Dominicis protulimus.

5. *Qui supra petram, qui, cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.*

Auditores duri & incorrigibiles.

LOCVS moralis contra duritiam cordis, & auditores verbi in melius nunquam proficientes. Ideo enim audito Dei verbo impius non corrigitur, quia cor lapideum & durum habet, peccatis assuetum & obduratum, quo fit vt radices agere in corde Dei verbum nequeat. *Rom. 2.* Sic Apostolus duritiam cordis & impœnitentiam pro eodem ponit: *Tu autem, secundum duritiam & impœnitens cor tuum, thesaurizas tibi iram in die iræ.* Ostendit quis sit fructus duri cordis. *Eccles. 3.* Sic alia Scriptura: *Cor durum malè habebit in nouissimo*, & ostendit quo-

modo:

modo: *Qui amat periculum, peribit in illo.* Nihil duro corde periculosius. Qui tamen hoc se periculo oblectat, & obstinate in peccatis pergit; quidquid in verbi DEI prædicatione contrarium audit, in hoc suo periculo peribit. Ægyptij cum suo Pharaone contra Moysem & populum Dei obdurati, eosque iam abeuntes & dimissos, pertinaciter tamen persecuti, in mari rubro perierunt: & vt ait Scriptura: *Descenderunt in profundum sicut lapis.* **Exod. 15.**
Duritiam cordis expressit Scriptura, simulque pœnam ei respondentem. Hoc erat maximum Iudæorum peccatum, & reprobationis eorum causa. Sic à Deo vocatur, *Populus duræ ceruicis*: & rursus apud Ezechielem, *Filij dura facie, & indomabili corde: & domus exasperans.* **Exod. 32. & 33.**
Sic & de illis Esaias: *Scio quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ænea.* Nec aliter de illis Ierem. **Ezech. 2. Esa. 48.**
Indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti, videlicet ad prædicationem Prophetarum, quod adhuc magis exaggerauit Zacharias Propheta: *Noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedentes, & aures suas aggrauarunt, ne audirent, & cor suum posuerunt vt adamantem, ne audirent legem & verba quæ misit Deus exercituum in Spiritu suo per manum Prophetarum priorum.* Nihil certè adamante durius. Et sic quidem Iudæi, qui propterea variè afflicti, sæpius subiugati, in Babylonem expulsi, tandem toto orbe dispersi, & reprobati à Deo fuerunt, & vsq; hodie manent. At nos Christiani iterum atq; iterum videamus, ne simus adhuc hoc populo duriores. *Adamas vtcunque durissimus, sanguine tamen hirci mollescit & domatur: Nos sanguine Christi*, (qui fuit caper emissarius veterum sacrificiorum figuratus) *nec adhuc mollimur, aut cordis duritiem deponimus.* Atqui hæc proprie Christi est gratia, de qua sic Ezechiel: *Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum:* id est, molle & flexile: quod alijs verbis dixit Ioannes: *Erunt omnes docibiles Dei.* Sumus quippe omnes Christiani, *epistola Christi* (vt Paulus loquitur) *ministrata* quidem *à nobis*, id est, ab Ecclesiæ præpositis, verbum Dei administrantibus, sed *scripta* (à Christo) *non atramento, sed Spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.* Consideret ergo quisquis ille est, qui ex verbi Dei prædicatione non

Ierem. 5. Zach. 7. Cypr. de dup. martyr. Ezech. 36. Ioan. 6. 2. Cor. 3.

Christianus nõ est, qui prædicatione verbi non flectitur.

emendatur, non mollescit, non flectitur, sed in peccatis pristinis obduratus manet, quod ille Christianus non est, nec Christi gratiam adhuc accepit, vtcunque nomen & Sacramenta Christi portet, *Charitate Filij Dei, qua voluit pro homine homo fieri, liquefacta est duritia mundi* (ait Augustinus) *vt agnosceret saltem beneficium suæ reparationis, qua non agnouerat excellentiam suæ conditionis.* Qui ergo nec adhuc mollescit, quouis Iudæo, quouis adamante durior est, CHRISTI gratiæ particeps non est.

Serm.19. de Sanctis.

Psal. 77.

Moyses *virga percussit petram, & fluxerunt aquæ.* Virga illa crucem Christi significat, quæ percutiens dura corda, elicit pœnitentiæ lachrymas. Memoria passionum Christi, & beneficiorum eius, cor credentis necessariò emollit. Sed in corde duro verbum Dei non penetrat, etsi superficie tenus moueat, (nam *cum gaudio suscipiunt verbum:* placet illis veritas Euangelica & delectat prædicator de virtute disputans, *& ad tempus credunt*, sermonem amplectuntur, & emendationem fortè proponunt) quia radices fidei & charitatis Dei non habent. Non sunt *in charitate radicati & fundati* (vt Apostolus loquitur) *nec Christum habent per fidem in corde habitantem,* vt *possint comprehendere cum omnibus sanctis*, id est, sicut omnes sancti, seu veri fideles, qui sic eo tempore nuncupabantur, comprehendunt, *quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum* : nempe crucis Christi, seu Christi crucifixi. Hoc enim si comprehenderent, quod per illas duas radices fidem & charitatem fit, duritia cordis non laborarent; verbum Dei intima animi latibula penetraret, non ad tempus tantùm crederent (interim dum verbum prædicatur) sed in tempore quoque tentationis recurrentes in fide manerent, resistendo fortiter in fide, non recedendo à bono proposito inter audiendum concepto. Nunc autem qui, quum irritantur, excandescunt, quum affliguntur, despondent animum, quum honorantur, attolluntur; qui, quod vident, statim concupiscunt, & concupiscentiæ morem gerunt; isti sunt petra, hi cor lapideum habent.

Ephes. 3.

Duri cordis indicia.

Postulat igitur hic locus, remedia aliqua proferre ad cordis duritiem remouendam, siue ad tentationes superandas, ne illis accedentibus, recedat cor à Deo.

Duri cordis remedia.

Talia

Talia remedia sapienter enumerauit Dionysius Carthusianus, & sunt saluberrima. Primum, propriam fragilitatem & insufficientiam agnoscere, atque ad Dei auxilium incessanter confugere, & cum Propheta dicere: *Ego egenus sum & pauper: Deus adiuua me, Dominus adiutor meus, & liberator meus: Deus ne moreris.* Secundum, seipsum coram Deo profundè humiliare, & pro nihilo reputare, *Deus enim humilibus dat gratiam*, id est, in tentatione victoriam. Tertium, Dei præsentiam semper attendere, & eius iudicium atque iustitiam vereri, quod est singulare remedium. *Prouidebam Dominum semper in conspectu meo. A dexteris est mihi, ne commouear.* Quartum attentè considerare, quis est, qui tentat, quid quærit, quò tendat: quæ omnia, in negotiis temporalibus, qui non considerat, stultus habetur. Est autem diabolus, vel minister eius, qui tentat, nostram perniciem quærit, ad infernum trahit. Hoc est, quod Sapiens monuit: *Omni custodia custodi cor tuum, quia ex ipso vita procedit.* Quintum, exitum tentationis expendere, & caudam serpentis obseruare. *Nouissima eius ducunt ad mortem.* Sextum, habere ante oculos Sanctorum exempla, qui tentationibus resisterunt, & quantam inde gloriam adepti sunt. *Mementote præpositorum vestrorum, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini & fidem.* Septimum, contemplari quod Deus cum omnibus sanctis Angelis conflictum tuum intuentur, parati iuuare, & de tua pugna atque victoria exultantes. De Deo iustus dicit: *Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi: & exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis.* Hæc sunt tentationum pericula. Angeli quoque, si *gaudent super vno peccatore pœnitentiam agente*, non est dubium, quin gaudeant de iusto pœnitētiam præueniente, & in certamine victoriā peccati obtinente. Octauum considerare, quantopere de tuo lapsu dæmones exultent, & iacenti insultent, iuxta illud: *Qui tribulant me, exultabunt, si motus fuero*; & iterum: *Non supergaudeant mihi, non dicant in cordibus suis, euge euge anima nostra; nec dicant, deuorabimus eum.* Nonum, in principio tentationis, maximè carnalis, animum ab ea auertere, & ad salutaria cogitanda conuertere. *Beatus, qui allidat paruulos*

In scala religiosorum, part.1, art.5.
1. *Psalm.99.*
2. *Iacob.4.*
3. *Psalm.15.*
4.
Prou.4.
5. *Prouerb.16.*
6.
Heb.13.
7.
Psalm.39.
Luc.15.
8.
Psalm.12. & 34.
9.
Psalm.136.

tuos (Babylonicos videlicet, & Satanæ fœtus adhuc te-
10. neros) *ad petram*: de Christo eiusq; beneficiis, gratia, iustitia cogitando. Decimum, affligere afflictores tuos, impuros dæmones, applicando te tanto instantius ad actus
Psalm. 17. virtutum, ad pios labores, ad opera misericordiæ, prout vnicuique dedit Deus, & dicere cum Propheta: *Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar, donec deficiant*: sed in Deo, non in nostris viribus. Hæc sunt pauca de multis remedia; ne, qui ad tempus verbo Dei credimus, in tempore tentationis recedamus.

Consuetudo peccati. *Similium congeries.* Porrò vt ad cor durum redeamus (proprium huius loci subiectum) duritia cordis, quæ semen verbi DEI intrò non recipit, etsi foris admittat, ex peccati consuetudine oritur. Sicut enim cadente pluuia lapides foris
1. madescunt, intus verò suam siccitatem cum duritia seruant; sic dura corda imbrem eloquii diuini foris accipiunt, & aliquo modo compluuntur, quia *cum gaudio*
2. *suscipiunt Verbum* (vt in hoc Euangelio dicitur) sed intus
Confess. lib. 8. c. 5. sicci & aridi manent, mala consuetudine aditum gratiæ violenter prohibente. Cogitationes enim, quibus audito DEI verbo, quasi resurgere è peccato conatur, qui ei iam dudum assueuit, *similes sunt* (ait sanctus Augustinus, hoc in ipso ante conuersionem expertus) *conatibus expergisci volentium, qui tamen superati soporis altitudine remerguntur. Et sicut nemo est, qui dormire semper velit, omniumque sano iudicio vigilare præstat, differt tamen plerumque homo somnum excutere, quum grauis torpor in membris est, eumque iam displicentem carpit libentius, quamuis surgendi tempus aduenerit: ita vetusti peccatores, audito DEI verbo certum habent, esse melius, diuina charitati se dedere, quam suæ cupiditati cedere. Sed istud placet, hoc vincit.* Surgendi è peccato tempus agnoscunt; sed soporis, quo tenentur, grauitate in peccata recidunt. Sicut
3. enim quæ natura dura sunt, eadem grauia sunt, vt lapis, ferrum, plumbum, ideoque deorsum feruntur: sic cor durum, in consuetudine peccati obduratum graue est, & de-
4. orsum fertur. Hoc facit inuicta propemodum consuetu-
Basil. in reg. fus. disp. ad quæst. 55. do peccati. *Sicut enim morbi corporis inueterati, non nisi longa & acri curatione sanantur; sic peccata inueterata, diuturna patientia, assidua oratione, & acerrima animi contentio-*

*tentione curari oportet. Quod repetitis vicibus, ac multo cum
labore intinctum eſt, tincturam accipit preſsius inhærentem,
& quæ vix elui queat; obiter autem colore aliquo infectum,* 5.
tincturam bibit facile mobilem, ſic anima ſanie peccatorum *Idem in c.*
ſuppurata, & in habitu conſtituta malitia, vix multo nego- *2. Eſaia.*
tio elui poteſt. Quare ſicut agricola, quum euellit ſylueſtre 6.
germen, & infrugiferum, vbi validè impacto ligone ſub-
uertit radicem, aut admoto igne accendit; ſed in vite pu-
tanda, aut purgando oleaſtro, mollius agitur: ſic peccata
inueterata rudius exagitari, & fortius eradicari conue-
nit. Eſt enim verbum Dei, *malleus conterens petras*, vt ſu-
pra ex Ieremia dictum eſt, & ad duriſſima corda emolli-
enda aptum. Sicut quum intus in domo omnia ſtrepitu & 7.
tumultu plena ſunt, audiri non poteſt, qui foris pulſat,
niſi fortiſſimè & crebro id faciat: ſic à corde inſanis cu-
piditatibus pleno, audiri verbum Dei non poteſt, niſi 8.
fortius intonet; tandem nihilominus audiri & penetrare
poterit. Cibum noxium ac peſtilentem nec ſtomacho re-
tinere audemus, ne nos corrumpat; nec ſine moleſtia eii-
cere poſſumus iam bili permixtum: ſic inueteratum pec-
catum ſi retinemus, interficit; ſi eiicimus, non aliter atq;
choleram ſummo cum dolore euomimus; euomendum
tamen eſt, & vim nobis ipſis facere oportet, ſi ſalui eſſe
volumus. Hanc difficultatem ſentit peccator, quum à 9.
Dei verbo audito manifeſtè ſe argui & conuinci videt. *S. Bonauen.*
Nam ſicut bos ligatus, non ſentit ſe eſſe ligatum, niſi *Diat. ſalut.*
quum vult fugere; nec falco ad perticam, niſi quum vult *c. 2.*
volare: ſic peccator non ſentit ſua vincula, aut prauæ cō-
ſuetudinis tyrannidem, neque quum peccat, neque quū
perſeuerat in peccato, ſed quum verbo Dei excitatus,
inde emergere conatur. Vnde de peccatore Sapiens di-
xit: *Ignorat, quod ad vincula ſtultus trahitur.* Nempe ſicut *Prouе. 7. 10.*
eadem ignis ſcintilla, arida quidem ligna facilius, viridia
verò & humentia difficilius abſumit: ita auxilium diui-
næ gratiæ per verbum Dei ſeminatum operans (vt ſu-
pra dictum eſt) recenter lapſos facilè cōuertit, vt Petrum
negantem, & Dauidem adulterantem celeri miſericor-
dia ſanauit; diuturna autem peccandi conſuetudine
obduratos; aut nunquam, aut tardiſſimè, vt in Pharao-
ne, in Achab Rege Iſrael, ipſoque tandem populo toto
Iſraeli-

Iſraelitico Scriptura oſtendit. De quo populo, iam obdurato conſuetudine peccati, illa ſunt Prophetæ verba:
Ierem.13. *Nunquid poteſt Æthiops mutare pellem ſuam, aut Pardus varietates ſuas? Sic nec vos poteſtis benefacere, quum didiceritis malum,* id eſt, quaſi in diſciplina quadam diuturna,
11. in peccato exercitati fueritis. Hoc enim eſt, non ſolùm malè facere, ſed malum diſcere. Tales ergo ad verbum Dei obſurdeſcunt. Vt enim illi, qui ad loca Nili, Catadupas appellata, inhabitantes prorſus nihil audiunt, quoniam nimio fluuii fragore ab altiſſimis montibus labentis, ſurditatem natiuam contrahunt: ſic qui cupiditatum ſuarum tumultibus diu aſſueuerunt, ſurditatem ſpiritualem contraxerunt, & ſonum quidem verbi Dei audiant, confuſum illum & foris tantum; clarum autem, diſtinctum, & intus penetrantem non admittunt. Quare quemadmodum ſoporiferis febribus
12. granatos ſi vellices, & magnis clamoribus à ſomno excites, ſomnique periculum declares, attollunt oculos, & gratum habent, & vigilare nituntur; mox tamen humoris noxii abundantia preſſi, iterum obdormiunt: ſic peccatorum ſomno, conſuetudine, & voluptate conſopitis accidit; ad quos, ſi pro concione inclamas, ſi mortem, ſi iudicium, ſi gehennam, ſi æterna præmia, & ipſam quoque Domini crucem, & alia ob oculos ponas, audiunt illi quidem non libenter, *cum gaudio verbum ſuſcipientes*, & vera eſſe ac ſalutaria, quæ dicis, agnoſcunt, & quaſi emergere velle conantur; pondere tamen præ conſuetudinis preſſi, & amore ſeculi, ac prauis voluptatibus deliniti, in priſtinos mores delabuntur. Ele-
13. ganter hac de re ſanctus Anſelmus dixit: Sicut puer auis
In vita eius pedem filo annexum tenens, aliquando laxius ire auem
apud Surium tom.2. permittit, ſed mox ſe auolare poſſe ſperantem retrahit captiuam, eoque ludo mirè oblectatur: ſic diabolus, homines peccati conſuetudine irretitos tenens, aliquando eos tentare ceſſat, moxque illi, audito Dei verbo compuncti, facta ſua deflent, emendationem proponunt, atque ita ſe iam liberos auolare poſſe putant; ſed quia paruo vſu ab hoſte irretiti tenentur, illo iterum tentante, & peccati occaſiones ſubminiſtrante, in eadem vitia à diabolo deiiciuntur: & bellus hic illi ludus eſt, dum ſæpiùs hoc

hoc fit, nec tamen peccator liberatur. Solum ergo remedium est, filum consuetudinis, quo teneris, abrumpere, & omnem prorsus relabendi occasionem præscindere, nouaque virtutis contrariæ consuetudine veterem vincere. Nec minus ad hanc rem apposite Hector Pintus, scriptor modernus, eruditus admodum, valde spiritualis ac pius, & in primis elegans: Quemadmodum (inquit) piscator, cùm magnum aliquem piscem capit, non statim violenter astringit, sed extendit filum piscatorium, donec piscis deuoret penitus hamum, sibique machinetur perniciem, ne si confestim nimis coerceat, scindatur filum & seta, & ita piscis aufugiat: sic diabolus, cùm peccatorem hamo suo deuinctum tenet, mortifero scelere constrictum, & illecebris voluptatum ex longa consuetudine alligatum, non illum statim opprimit & exasperat, nec ad vehementer absurda statim inducit, ne nimium à dæmone irritatus & concitatus, vincula abrumpat, & euadat. Mulcet illum, & in aliquas virtutum actiones incumbere permittit, vt paulatim flagitiosæ consuetudinis hamo irretitus, ipsi sibimet exitum pariat, totumque in se malum accipiat. Extendit itaque dæmon setam, seu filum piscatorium: permittit eum conciones audire, verbo attentum esse, auidè illud & cum gaudio suscipere: non vt peccatorem dimittat; sed vt propter repetitum & reiteratum verbi Dei contemptum firmius stringat & securius teneat. Sic Herodi hamo suo apprehenso permittebat, *Vt Ioannem Baptistam libenter audiret, & audito eo multa faceret*, eius consilium in multis sequeretur: tandem tamen multis maleficiis & flagitiis contaminatum in æternæ perditionis massam pertraxit; *Vt super omnia sua mala etiam hoc adiiceret*, vt Ioannem Baptistam occideret. Hic est diaboli ludus, in hoc Euangelio expressus circa illos, *qui ad tempus credunt, cum gaudio Verbum suscipiunt, sed in tempore tentationis recedunt.* Hoc est horrendum prauæ consuetudinis periculum. Hæc duri cordis durissima conditio. Huius duri cordis illustre exemplum fit Pharao, qui tot verbis & signis per Moysen editis moueri non potuit, vt populum Dei dimitteret. Contra hoc malum

Hectoris Pinti laus.

In commen. in Ezech. c.29.

Matth.6.

Luc.3.

Exemplũ.

Psal. 68. orat feruenter Propheta: *Eripe me de luto, ut non infigar: libera me ab iis, qui oderunt me, & de profundis aquarum. Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neq; urgeat super me puteus os suum.* Luto infigitur, non aspergitur tantum, qui consuetudine mala irretitur. In profundis aquarum iacet, qui per prauam peccati consuetudinem in profundum venit, de quo Sapiens: *Impius, quum in profundum venerit, contemnet.* Reliqua Psalmistæ verba sic D. Gregorius exponit: *Quem mali operis iniquitas à bona stabilitate commouit, quasi tempestas aquæ rapuit: sed si adhuc longa consuetudine non praualuit, non demersit: Iam in puteum cecidit, qui hoc, quod diuina lex prohibuit, perpetrauit. Sed si adhuc longa consuetudo non deprimit; nequaquam os suum puteus coangustauit. Tanto ergo facilius egreditur, quanto minori consuetudine coarctatur. Lapis verò puteo superponitur, quum etiam dura consuetudine mens in peccato deuoratur, ut, etsi velit exurgere, iam utcunq; non possit, quia moles desuper malæ consuetudinis premit.* Hæc ille. Hoc igitur tam horrendum periculum, quo quasi de animæ salute conclamatur, vide quātò studio orat Propheta, ne quando incurrat. Nempe & ante illa verba præmisit, *In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ.* Et post illa verba statim subiecit: *Exaudi me Domine, quoniam benigna est misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me:* & quæ sequuntur. Nihilominus ea est DEI clementia, & tanta verbi diuini efficacia, vt etiam obstinatissima corda mille modis nitatur mollire. Quemadmodum enim qui aliquid molle facere vult, prius impressum manibus huc illuc versat, si adhuc resistit, adhibet vnctionem, post vnctionem verò in aquam coniicit, postea in ignem, deinde ad incudem ducit; quod si nec hoc modo molliri potest, tanquam omnino inutile abiicit: sic Deus erga humana se gerit corda. Primùm enim illa quasi manibus suis contrectans, benigna passionis suæ grandiumque beneficiorum memoria mulcet. Secundò illa inungit diuinis auxiliis & inspirationib. quibus facilius peccati rigorem deponant. Tertio bonorum temporalium aquis inundat, vt gratias authori agendo in memoriam veniant delicti sui. Quartò ignibus tribulatio-

Marginalia: Prouerb. 18. — Moral. in Iob. lib. 26. c. 30. & 31. — Psalm. 68. — Durissima corda Deus mollit. Stella in Luc. 8. — 1. — 2. — 3. — 4.

lationum & infirmitatum vexat. Denique ictibus mortis temporalis committit, vt vel saltem tunc resipiscant & conuertantur. At verò si nihil istorum potest deperditam reuocare voluntatem, nihil nisi infernum superest. Hic est duri cordis exitus. Sicut in hac vita insensatum & stupidum reddit ad salutis remedia capessenda, sic in altera vita extremis suppliciis addicit, quæ omnibus sensibus acutissimè tanguntur.

6. *Quod autem in spinas cecidit, hi sunt, qui audierunt, & à sollicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitæ suffocantur.*

LOcvs moralis triplex. 1. Contra sollicitudines & curas vitæ præsentis. 2. Contra diuitias. 3. Contra voluptates carnis. His enim tribus suffocatur DEI verbum, etiam intimè in corda receptum, & compunctione vehementi consecuta; ita sanè vt fructificare incipiens Dei verbum, atque emendationem conceptam operari, mox in ipso progressus exordio, quasi nascens herbula, reprimatur & extinguatur, quasique onere imposito suffocetur. Nam primi quidem æquè citò verbum negligentia sua perdiderunt, atque acceperunt. Secundi retinuerunt vtcunque verbum, ad tempus credentes, sed in ipsa mentis penetralia, propter cordis duritiem, non amiserunt. Isti tertii intro receperunt, & compunctionem atque emendationis desiderium senserunt, ideoque operari melius cœperunt, sed a tribus illis, vel aliquo illorũ corrupti atque compressi, referre fructum non potuerũt. De istis tribus seorsim & separatim dicamus.

1. **Locus de sollicitudinibus, verbum Dei suffocantibus.**

SOllicitvdo, & cura, & anxietas animi, quacunq; ex causa suscipiatur, ita animũ obsessum tenet, vt vix ad illud aliquid cõsiderandũ foris prospicere valeat. Quũ igitur circa res huius mundi ac vitæ versatur, prorsus impedit, ne cœlestia cogitentur; tum quia contraria hæc sibi maxima sunt, cœlestia & terrena; tum quia mens homi- Sollicitudo verbum suffocat.

hominum, peccato originali corrupta, terrenis magis afficitur, altius immergitur, & tenacius sua sponte adhærescit. Nam vt oculus iste corporalis simul & eodem motu cœlum ac terram contueri non potest, nec vnus oculus cœlum, alter terram eodem momento aspicere; sic curare sollicitè cœlestia simul & terrena mens humana non potest. Huc accedit, quòd spiritus vitalis, per quem verbum Dei fructificat, est charitas & amor Dei, amor salutis, amor cœlestium. Hic enim amor animum extimulat, vt iuxta verbi doctrinam bonos fructus proferat. At hunc amorem sollicitudo illa, quæ ex maximo rerum terrenarum amore nascitur, vehementer restinguit & suffocat, sicut aqua ignem. Spinæ suffocant semen propter tria. Primò, humorem & pinguedinem terræ exhauriunt, vt tanto minus ad boni seminis radices alendas deriuetur. Secundò, Solem & imbres à semine excludunt, vt nec æstum necessarium recipere, nec opportuno imbre rigari valeat. Tertiò, crescentes grani aristas, aut recentia pomiferi fructus virgulta, tenerosque palmites, quasi circumplicando & obsidendo impediunt, quo minus liberè exurgant, sesèque dilatent. Tot quoque modis huius vitæ sollicitudines, & sponsæ anxietates, semen diuinæ gratiæ, & verbi Dei fructificationem impediunt. Primùm enim quum animi pinguedo, & humor vitalis respectu cœlestium sit intensa Dei dilectio, quæ non secus animum fœcundat quàm fimi pinguedo terram; hanc dilectionem exhaurit & consumit rerum terrenarum dilectio. Hoc docent Scripturæ: *Si quis dilexerit mundum, dilectio Patris non est in eo.* Et rursum: *Qui vult amicus esse huius mundi, inimicus Dei constituitur.* Et quemadmodum si fontem aquæ vtcunque vberem in varios canales deriues, necesse est, vt, quo plures sunt canales, eo minus & parcius per singulos aqua defluat: sic etsi dilectionis & amoris fons in homine vberrimus sit, & quam latissimè se diffundere queat, tamen, quia infinitus non est, necesse est, vt, quo plura diligis, in quo plures quasi rerum obiectarum canales amorem tuum dispergis, eo in singulis minor & remissior dilectio fluat. Nunc autem si istos canales sic distribuas, vt vnus quidem aut

Simile.

Spinæ trib. modis suffocant semen.

Sollicitudines tribus modis suffocant verbum.

1.

1. Ioan. 2.

Simile.

aut alter sursum petat, & in editiorem locum tendat; alij vero multo plures vel per plana ducantur, vel deorsum in loca depressiora ferantur: quis dubitat, ad superiores illos canales parum aut nihil aquæ fluxurum, reliquos vero canales vbertim replendos esse? Sic se res habet in affectibus animi, quos ex dilectionis fonte deriuamus. Si enim sic erga multa affici volumus, vt rebus istis inferioribus plures canales distribuamus, maiorem curam & sollicitudinem impendamus; rebus autem superioribus & æternis modice & tenuiter afficiamur: perspicuum est, ad hæc meliora dilectionis impetum pæne nullum fore, sed omni humore & pinguedine ea cito destitui; in rebus autem caducis omnes nostras cogitationes & actiones fixam sedem habituras. Hoc Apostolus docuit, quum diceret: *Qui volunt diuites fieri*, hoc est, qui solicite id agunt, vt ditescant, βελόμενοι πλουτεῖν, quod plus est quam, ἐθέλοντες, & significat studiose velle; *incidunt in tentationes & laqueum diaboli, & desideria multa & inutilia, & nociua, quæ mergũt homines in interitum.* Docet, eos occupari desideriis multis, eisdemq; vanis, atq; etiam noxiis. Hæc igitur tam multa, tam vana, tam noxia, omnem diuini amoris pinguedinẽ exhauriunt. De his desideriis multis & malis, quæ totum hominem possident, pulchre Basilius: *Quædam est diaboli methodus ad suggerendas diuitibus mille sumptuum inanium occasiones; vt ea quæ superflua & ad rem pertinentia non sunt, pro necessarijs ducantur. Sit, inquiunt, res partim condita sepositaq;. Item quæ in vsu sunt, necessitatis terminos transcendant. Ista seruiant sumptibus domesticis, illa præsto sint ad externas phantasias: vt iter facienti ornatus, equitatus, viaticum pro conditione fiant. Hæc domi permanenti vitam reddant splendidam & illustrem: vt mihi miraculum sit quomodo tot inanes sumptus excogitentur. Adsunt præterea coci, pincernæ, pistores, venatores, fictores, pictores, voluptatis omnimodæ commentatores.* Hęc Basilius. Verum ẽsto. Sint hæc iam omnia, quia sic consuetudo inualuit (contra quam sic exclamat Augustinus: *Væ tibi flumen moris humani, quis resistet tibi? quam diu nõ siccaberis? quousque volues filios Euæ in mare magnum & formidolosum, quod vix transeunt qui lignum conscenderint?*) nobili-

1. Tim. 6.

Hom. in diuites auaros.

Confess. lib. 1. cap. 16.

tati saltem necessaria. Atqui interea sic in multa animum distrahunt & discerpunt; sic harum rerum cura & sollicitudo animæ vires exhaurit, vt ad diuina cogitanda parum virium supersit, etsi voluntas id conetur. Veluti enim flumina ex paruis initiis & raris scatebris profluentia, deinde paulatim aliis adaucta aquis, incrementum intolerabile in progressu accipiunt, ita vt violento impetu, quicquid obuium est, secum trahant: eodem sane modo rerum huius mundi cura & sollicitudo à paucis & necessariis ortum accipiens, aliis mox adaucta cupiditatibus tantum paulatim incrementum capit, tam multis & variis animum onerat, vt obuia quæque secum rapiat, & ipsa & cœlestia, verbi Dei prædicationem, Sacramentorum vsum, ac quicquid est religionis, suis vsibus deseruire cogat. Nam quorum animos hæc cura & sollicitudo tenet, eatenus religionem colunt, quatenus ea ipsis vtilis, & rebus ipsorum commoda est, de quibus Augustinus verissime dixit. *Vtuntur Deo, fruuntur mundo. Quoniam non nummum propter Deum impendunt, sed Deũ propter nummum colunt.* Tales sunt spinæ, sollicitudo & cura anxia huius vitæ; & sic vbertatem & pinguedinem diuinæ gratiæ exhauriunt, omnem ad se succum, omnem animi conatum & impetum attrahendo. Secundo loco sic spinarum naturam & indolem hæc sollicitudo refert, vt solem & imbrem à semine verbi Dei excludat. Vt verbum Dei in animo audientis fructificet, multum adiuuant iustorum exempla, quorum bona opera sicut lux solaris lucent coram hominibus. Nam sicut radij solares terræ semina calefaciunt, vt citius & facilius germinent; sic bona aliorum opera animos intuentium accendunt, & (vt in alio Euangelio explicuimus) sicut carbones ardentes alios inflammant. Atqui qui rerum secularium cura & sollicitudine tenetur, ad huiusmodi exempla animum & oculos coniicere recusat. *Mundus enim* (vt Christus docet) *quod suum est, amat.* Sicut oculos noctuæ ad lucem, sic affectus hominis mundani (id est, cuius cura ac sollicitudo mundus est) ad res omnes spirituales caligat. Sed neque Christum iustitiæ solem, & iubar splendidissimũ æquis oculis videt, terrenarum rerum curis & amori deditus, quia in Christo o-

Simile.

De ciuit. Dei lib. 11. c. 25.

2. Modus suffocationis.

Exempla bonorum operum.

Similia.

Dom. 6. post Epiph. tex. 3.

Ioan. 15.

Simile.

ſto omnes huiuſmodi ſcandalizatur, vt in alio Euangelio oſtenſum eſt. Vnde D. Chryſoſtom. *Sicut cũ aliquis ebrietatis vino obſeſſus eſt, difficile omnino credit eſſe quempiam hominum, qui ne aquam quidem guſtarit vnquam, quum certo plurimi id apud nos monachi fecerint; & ſicut ille qui cum mille meretricibus volutatur, virginem quenquam poſſe permanere deſperat; & vt alienorum raptor etiam propriã quenquam facile contemnere poſſe non annuit: ita qui mille curarum languoribus contabeſcunt, non facile accipiunt hanc, quæ à Saluatore præcipitur, in aliis eſſe virtutem.* Hæc ille. Vides quomodo ſolem iuſtitiæ, & pietatis radios hęc ſollicitudinis ſpina obumbrat; ne videri queant. Porro ſolem diuinæ gratiæ non magis admittit animus terrenis curis obſeſſus; quam clauſa ſpelunca ſolis radios. Eſt enim clauſa Deo ſpelunca animus curis terrenis occupatus. Vnde Paulus: *Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſecularibus.* Sed & imbrem diuini eloquij, ne libere in cor defluat, impedit ſollicitudinem ſpina. *Nam vt vociferantium terror, & clamor obuij flatus impetu frangitur; ſic interna mentis cogitatio, externorum ſollicitudine interpellatur*, ait Gregorius Nazianzenus. Nempe alio animum auertit ſollicitudo terrena, ne verba cœleſtia in eum recto curſu decidant; ſicut imbrem cadentem alio ventus auertit, ne eum in locum cadat, in quem caſurus erat. Tertio, ſpinarum in modum ſollicitudo terrena verbum Dei ſuffocat, creſcentes ariſtas complicando, & ne ſurſum ſe libere attollant, remorando; quia conantem & volentem ſe ad cœleſtia cogitanda erigere, deque animæ ſalute ſerio tractare, fructusque aliquos bonorum operum, & melioris conuerſationis proferre, terrena ſollicitudo deprimit, & ſic implicatum ac irretitum tenet, vt, quod ſancte propoſuit, fortiter exequi non valeat. Nec eleemoſyna dari, nec ſtatis horis Dei templum adiri, proximos conſilio aut auxilio iuuari, nec de Dei beneficiis aut operibus ſermo familiaris libenter audiri poteſt, quia contradicit his omnibus ſollicitudo terrena, & ait eleemoſynis rem domeſticam minui, quæ potius augenda eſt; frequentatione templi tempus abſumi, domeſticis negotiis neceſſarium; proximum iuuare dum vis, tibi ipſi inuidiam & odium

[Margin: *Dom. 2. Aduent. text. 6.* — Simile. — *Hom. 22. in Matth.* — *2. Tim. 2.* — Simile. — *Lib. 2. de Theolog.* — Simile. — 3. Modus ſuffocationis. — Sollicitudo terrena quod bona opera impediat.]

aliorum conflari, qui tuis vsibus necessarij sunt, aut esse
Matth.6. poterunt; denique sermonem de rebus diuinis, monachis & sacerdotibus relinquendum, & nihil illum ad rem familiarem augendam facere. Totus enim in illa re est, qui eius rei sollicitudine & amore tenetur. *Vbi enim thesaurus tuus, ibi cor tuum.* Accepi aurifabrum iam in mor-
Exempl. tis articulo constitutum, quum vltimum quasi spiritum exhalaturo Crucifixi Saluatoris imago spectanda exhiberetur tota aurea, & gemmis ornata, ab astantibus solli-
In Vita eius apud Suriũ to.3. pa. 619. cite rogasse, quanti vncia venderetur. Ita ille auri pretiũ, de quo per totam vitam sollicitus fuerat; nõ Christi Redemptoris passionem, ne in extremo quidem articulo, cogitare potuit.
Exemplũ. S. Antonius de Padua, vir diuinus, & prophetico spiritu præditus, in vsurarij cuiusdã exequiis concionaturus, thematis loco tractauit illud Euangelij: *Vbi est thesaurus tuus, ibi cor tuum.* Sub concione autẽ, inter cætera, ait: Mortuus est hic diues, & sepultus est in inferno. Ite ad thesaurum eius: & in illius medio inuenietis cor eius, corpore iam humato. Abierunt hominis parentes & amici, & cor adhuc calidum in medio nummorum eius inuenerunt. Certe hanc nimiæ & superfluæ sollicitudinis vanitatem videre etiam ethnici, & rerum
Ælianus de Var. hist. lib. 14. cœlestium ignari, potuerunt. Aristippus Philosophus validissimis argumentis hortabatur; nec de præteritis curã postea suscipiendam, nec de futuris antea. Id enim animi
Apophthegma. bene constituti signum esse. Iubebat autem in diem animum intendere, *Solum enim aiebat præsens in manu nostra*
Stobæus ser. 1. de Prud. *positũ esse, non præteritum, nec instans. Illud enim abijsse, hoc an euenturum sit, incertum esse.* Phocion Atheniẽsis dicere
Apophthegma. solebat, *multo satius esse humi cubantẽ viuere, ac bono quietoq; animo esse, quam perturbatum in aureo lecto.* Si Christi Saluatoris doctrina non mouet, docentis vitæ verbum sollicitudinibus huius vitæ suffocari; moueat ethnicorum sententia, qui sollicitudinem viro prudente indignam iudicarunt. Sed etsi quem fides nõ mouet, ratio pa-
Text.4. rum mouebit, tamen fidei nostræ tarditatem rationis lumen confundet, & coram Deo condemnabit. Vide plura in Dom. 14. post Pentecost.

2. Locus de diuitiis, verbum Dei suffocantibus.

QVIA diuitias rem esse spinosam, & saluti nostrę ita inimicam atq; aduersam, vt verbum salutis suffocēt, ne fructum aliquem in corde referat, difficulter à multis creditur, perspicuis id & multis argumentis ostendetur, manēdo in comparatione Saluatoris, quam maxime aptam & appositam fuisse dubitari non debet. Diuitiarum autem hoc loco non vsum necessarium atque laudabilem, sed cupiditatem cæcam, & vanam circa illas voluptatem, Christus intelligit: & diuites vel auaros, vel vanos, & arrogantes hæc parabola taxat: non iustos, misericordes, liberales, ac dispensatores fideles. 1.
De huiusmodi igitur loquendo, primum, quemadmodum ad spinas accessus est difficilis & periculosus, & vix illæsus ab illis discedis; sic diuitum conuersatio & familiaritas pauperibus est periculosa, qui ita sæpenumero lacerati ab illis abeunt (quum amicitia dissoluitur) vt hic agrum, ille domum, alius pecora sibi ablata deploret. Sed & ipsius diuitis animus non minus laceratur, atque in multa conuellitur, studens diuitiis. Vnde Sapiens: *Semita omnis auari animas possidentium rapiunt.* id est, studia & cogitationes auari, quibus vult per fas nefasque ditescere, animam eius perdunt, rapiunt, lacerant. Rursum diuitiæ spinis in eo assimulantur, quod qui spinas laxa & aperta manu tenet, illarum non pungitur aculeis: sin vero manum contrahit, quo magis contrahit, eo magis sauciatur. Si enim diuitiæ, si expensa & liberali manu ferantur, noxiæ non sunt, sed caussa meriti; si vero arctius eas comprimis, si auide constringis & tenes, si difficulter eas à te perinde ac si viscera tua essent, auelli sinas, iam animum tuum mortiferis aculeis cruentant, Dei & salutis tuæ curam tibi auferunt, verbum Dei in te suffocant, insana te cupiditate affligunt, fœdo amore rei per se vilissimæ dedecorant, Deo te & hominibus exosum, vilem atque inutilem reddunt. Hinc Propheta: *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Pungent enim, si fortiter cor apponas. Tertio comparantur spinæ diuitiis; quia sicut spineta suapte natura latibula sunt repti-

Diuitiæ quot modis sunt spinæ.
Stella in Luca 8.
1.
Prou. 1.
2.
Psal. 61.
3.

lium, & animalium venenatorum receptacula: sic
Hom. 8. in epist. ad Rom. omnium fere vitiorum diuitiæ. *Diabolus veluti serpens* (ait Chrysostomus) *spinis occultatur, intra diuitiarum imposturam assidue latitans. Radix omnium malorum cupi-*
1. Tim. 6. *ditas*; materialis scilicet, quia omnibus exequendis peccatis materiam vberrimam præbet. Diuitem enim luxus, fastus, ambitio, gula, comessatio, rapina, fraus, iu-
Eccl. 13. ramenta iam quodammodo decere & ornare videntur, aut certe ei impune licere. Vnde Sapiens: *Diues iniuste egit, & fremet*; id est, superbe loquetur: *pauper autem læ-*
Psalm. 10. *sus tacebit*. Diuites illi sunt, de quibus per indignationem
Psalm. 51. Propheta dicit: *Laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur*. Et Rursum: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?* id est, qui potentiam tuam
Eccl. 13. exerces inique agendo. Rursum: *Diues loquutus est, & omnes tacuerunt. Et verbum illius vsque ad nubes perducent. Pauper loquutus est, & dicunt, Quis est hic? & si offenderit, subuertent illum.* Nonne ergo diuitiæ vera sunt vitiorum latibula & spineta, in quibus & facere & loqui liceat quicquid libet? Recte Diogenes vocauit diui-
Laer. lib. 6. tias *velamentum malitiæ*. Iam vero, vt spinas quasdam es-
4. se diuitias Deus ostenderet, mille difficultatibus earum aditum sepiuit, & ad acquirendum difficiles esse voluit.
Simile. Sicut enim olitores hortos circumsepire spinis solent, ne furibus, aut pecori facilis pateat locus; ita Deus diuitiis comparandis & conseruandis, sollicitudinum & anxietatum claustra obdidit, ne homines, qui belluino more in secularia ruunt, impune transeant. Vnde per
Osea 2. Prophetam: *Sepiam vias tuas spinis*. quasi diceret: Quia auiditas tua nullis potest coerceri vinculis, quin hortos & pomaria expiles, aliud excogitabo remedium. Auiditatem hanc tuam multorum laborum vepribus circumdabo, vt, quod pudor non potuit, prohibeat peri-
Similia. culum. Et tamen hominum dementia est, vt quemmodum pueri furaces & petulantes, per medias spinarum & ruborum siluas, cruentatis etiam manibus & pedibus, non dubitant pomaria expilare: sic & illi, omnes à Deo difficultates immissas nihil morati, ad opes conquirendas, etsi multis acceptis animi corporisque vulneribus, pertinaciter contendunt. Deus in ipsis

terræ visceribus, & intimis adytis, aurum argentumque recondidit, vt nec facile inueniri, nec inuentum nisi difficillime effodi potuerit. At nihilominus *effodiuntur opes, irritamenta malorum.* Sed huiusmodi homines foueas sibi fodiunt, non in quibus boni aliquid inueniant, verum per quas in infernum descendant. Sic Augustinus: *Vt quid terram sollicitas? fossam facis, qua descendas, & foueam, qua pereas: non in qua, quod quæris, inuenias.* Serm.341.de temp.

5. Rursum, vt spina dolorem infert, quum infigitur, & cum infixa manet, & multo maxime cum extrahitur: sic omnino diuitiæ sudores magnos adferunt in acquirendo, maiores in possidendo, sed multo maximos in amittendo, & vt colligi spinæ non possunt, quin manum lædant; sic comparari diuitiæ vix possunt, quin anima lædatur. Ludolphus de Vita Christi par. 1.cap.64.

6. Porro sic diuitiæ sunt spinæ, vt quemadmodum spinæ non nisi in extremitate pungunt, & aculeos gerunt, quum reliquum corpus planum & tractabile sit: ita diuitiæ nunc quidem videntur dulces, ac iucundæ & elegantes; sed in morte, & extremo vitæ ita horribiliter pungunt, vt sanguinem cordis eliciant. Nemo moriens tanto dolore efficitur quanto auarus. Vnde Sapiens. *O mors, quam amara est memoria tui homini habenti pacem in substantia sua!* id est, qui in diuitiis tanquam in summo quodam bono conquiescit. Qualis ille erat, de quo in Euangelio Christus: *Dicam animæ meæ: Anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare.* Vides quanta pax huic homini in substantia sua fuit? quam illi dulces, & iucundæ diuitiæ fuerunt? Sed vide aculeum extremis hærentem: *Stulte, hac nocte animã tuam repetunt à te; quæ autẽ parasti, cuius erunt?* Eccl.41. Luc.12.

Solẽt pueri, vt alios decipiant, in rosa pulcherrima spinam abscondere, vt alij, eius pulchritudinẽ admirati, nares admoueant olfaciendi caussa; quod cum faciunt, à spina pungũtur: sic diabolus nummorum pulchritudine, in quibus latet spina, homines decipit. Hac de caussa Christus apud Matt. *Fallaces diuitias* vocat. Fallud enim mille modis. 1. quia spina latet, quæ in extremo pungit, vt iam dictũ est. 2. quia multa promittunt, & nihil conferunt. *Dormierunt omnes viri diuitiarũ somnum suũ;* Simile. Matth.13. Diuitiæ fallaces.

Serm. 3. de & *nihil inuenerunt in manibus suis.* Vnde Sanctus Augu-
Innocent. stinus: *Cum acquiruntur diuitiæ, falsam lætitiam retribuūt:*
3. *& quum perduntur, veram tristitiam derelinquunt.* 3. quia
Epist. 121. bona videntur, sed nō sunt. Vnde Augustinus: *Talibus bo-*
Simile. *nis non fiunt homines boni; sed aliunde boni facti, bene vten-*
Plut. lib. de *do faciunt vt ista sint bona.* Et vt vestimenta non calefa-
Vir. & Vitijs. ciunt corpora, sed à corporibus calefiunt, posteaque ca-
4. lorem fouent: sic diuitiæ non faciunt bonum, sed ex bo-
no vsu possidentis fouendę virtuti subseruiunt. 4. fallunt,
quia ne hoc ipsum quidem, propter quod appetuntur,
In lib. de cu- præstant; id est, cupiditatem habendi non restinguunt,
pidit. diui- sed augent. Apposite Plutarchus: *A quibus malis liberant*
tiarum. *diuitiæ, si nec hoc ipsum quidē adimunt malum, sui cupidi-*
Apophthe- *tatem?* Potus sitim sedat, famen cibus restinguit, vestis
gmata. corpus calefacit; nullæ diuitiæ auaro satisfaciunt. Idem
5. diuitiis dicere licebit, quod in medicum competit im-
Simile. postorem: *Pharmacum tuum, morbum auget.* 5. fallunt,
quia quum vsibus nostris seruire deberent, faciunt vt nos
De contemp. illis seruiamus. Serui & ministri ad hoc in domo sunt,
mund. par. vt dominum à varia sollicitudine liberent, dum vnus
1. cap. 18. huius, alter illius curam habet, & in illis dominus ac-
6. quiescit. At è contra diuitiæ non liberant possessores
suos à curis & molestiis, sed onerant eos maximis sol-
licitudinibus. 6. fallunt, quia quum stabilitatem pro-
Hom. 2. ad mittant, mille casib. abripiuntur, & nihil illis fugacius.
pop. Antio. Pulchre Chrysostomus: *Fugitiuus est & ingratus seruus*
pecunia, vel si innumera ei vincula iniicias. Nam & cum
7. *ipsis vinculis aufugit, & quamuis seruorum adhibita sit cu-*
stodia: sæpius tamen seruis persuadens, cum ipsis fugit custo-
dibus. 7. maxime fallunt; quod dum sui nos amore capiūt
Luc. 18. & oblectant, cœlestium nos amore, quæ nobis oblata
sunt, penitus spoliant: & est hæc maxima deceptio. *Non*
potestis Deo seruire, & mammonæ, Deum amare & pecu-
Eccl. 5. niam. De hac deceptione dixit Sapiens: *Est & alia infir-*
mitas pessima, quam vidi sub sole: diuitiæ conseruatæ in ma-
Abacuc. 2. *lum Domini sui. Pereunt enim in afflictione pessima.* Et Pro-
pheta: *Væ qui congregat auaritiā malam domui suæ. Vsque-*
Simile. *quo aggrauat contra se densum lutum?* Nam vt è dēso luto
nec facile quis extrahitur, & tamen turpiter maculatur;
sic amor diuitiarum difficillime excutitur, & animum

tamen

tamen fœde conspurcat. Rursum adhuc ideo fallunt; 8
quia non cedunt ei, propter quem seruantur. Sic de auaro Sapiens: *Generauit filium qui in summa egestate erit.* Eccl.5.
Sic Dauid: *Nesciuit autem cui congregauit ea.* Et Christus Psal.38.
in Euangelio: *Quæ autem parasti, cuius erunt?* Hanc pro- Luc.12.
priam auari pœnam Scriptura describit. Denique & in eo 9
misere fallunt diuitiæ, quod faciunt homines superbire, quum nihil in istis sit vnde superbiant. Diuitiæ enim *dantur quidem bonis, ne putentur mala: sed dantur etiam & malis, ne putentur magna bona,* ait sanctus Augustinus. Epist.70.
Quare Apostolus dicit: *Præcipe diuitibus huius seculi, non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum.* Apposite 1.Tim.6.
D. Augustinus: *Superbire de diuitijs quæ abundant, & de illis gaudere, tale est, ac si vulneratus quis iactet, quia habeat multa emplastra in domo; quum hoc illi bonum esset, vt vulnera non haberet, & ne vno quidem indigeret emplastro.* Simile. Quæst. Euang. lib.2. quæst.29.
Vulnus enim & ægritudo animi, est amor diuitiarum.
Postremo fallunt, quia non assequitur diues quod am- 10
biebat. *Telas araneæ texuerant: telæ eorum non erunt in vestimentum opera eorum inutilia.* Aranea se totam euiscerat, vt telam amplam texat qua muscas capiat; quam vbi texuerit, vnico scopæ ictu dissoluitur. Similes sunt cani Æsopico vmbram consectanti, & id quod habet amittenti: vmbras bonorum quærunt, veris bonis excidunt. Esa.59.
Tot ergo modis, & adhuc multo pluribus (quos ex Scripturis & Patribus diligens concionator obseruare poterit) fallaces sunt diuitiæ; & quia fallaces, ideo in illis latet spina, quæ occulte pungit auare possidentes. Quod si vero has spinas diuites non sentiunt, hoc ideo fit, quia manicis ferreis induti, has spinas contrectant, id est, cor habent auaritia & ambitione sic obduratum, vt illas non sentiant. Iam vero, si diuitiæ sunt spinæ, profecto diues ipse rubus & spinetum, erit: rubus certe, qualem Moyses vidit, qui ardet, & non comburitur. Verbum enim Dei, *ignitum eloquium est vehementer.* Et Dominus per Ieremiam ait: *Nunquid verba mea non sunt quasi ignis, dicit Dominus?* Verbum ergo Dei à diuite auditum, acceptum, creditum, ardet, & calefacit, mouet & compungit; diuitiarum tamen spinas & cor auarum non exuit, non consumit. In pecuniarum amore inte- Diues spinetum est. Psal.118. Ierem.3.

 grum

grum & immotum cor manet. Hoc est miraculum satanæ, quod quia quotidie videtur, pro miraculo non habetur. Diuites enim, seu diuitiarum amatores, ideo audito Dei verbo fructum non faciunt, ideo in illis suffocatur verbum, quia (vt Dauid canit) *Furor illis secundum similitudinem serpentis sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas: quæ non exaudiet voces incantantium, & venefici incantantis sapienter.* Eadem quippe laborant insania, eadem pertinacia, qua aspides: qui (vt D. August. hunc locum exponit) *ne se in lucem è latebris cauea sua exerat, audita venefici incantatione, qua naturaliter delectatur & educitur, alteram aurem, terram vero cauda extremitate obdit & claudit; quo facto, immota permanet in sua spelunca.* Sic enim diuitiarum amator, vt in vitiorum suorum fouea delitescat, ne vocem Dei in verbi prædicatione vocantis audiat, animi sui auditum partim terra, id est, terrenis cogitationibus & voluptatibus oppilat; partim vero cauda, id est, fine sibi proposito, in quem omnes suos conatus dirigit, & à quo recedere non vult; qui est, vt per diuitias celebris in seculo fiat, aut plures adhuc opes acquirat, aliudue consimile. Hic ergo amor seculi, & rerum secularium in diuitibus auaris, germinatorem virtutem suffocat, neque fructum facere sinit. Sicut luna non patitur eclipsim; nisi cum plena est; sic homo tunc maxime obscuratur, quum plenus est diuitijs. Et sicut luna in plenilunio magis distat à sole, à quo lumen accipit; ita homo tum demum longissime ab illuminatore Deo separatur, quando diuitiarum luxu & superabundantia tumet. Atque hæc de diuitiarum amore, quatenus spinosæ sunt, & verbum Dei suffocant. Plura contra insanam auaritiam in alijs Euangelijs.

Psal. 57.

Enar. ibid.

Simile.

Simile.

3. *Locus de voluptatibus vitæ, quæ verbum Dei suffocant.*

De volupta te carnali.

QVOD Christus adiecit, *Et voluptatibus vitæ euntes suffocantur*, non minus verum ac vulgare est, quam quod de sollicitudinibus & diuitijs dictum est. Voluptas enim carnalis magis adhuc animam implicatam & impeditam tenet, ne verbum Dei in ea fructificet

cet, quam vel sollicitudo, vel diuitiæ. Quemadmodum enim spiritui nihil magis ex diametro aduersum est, quã caro, quæ quasi iuratus hostis *concupiscit aduersus spiritum*, & bellum cum eo incessanter gerit: sic eius voluptas spirituali doctrinæ maximum obicem ponit. Cum aqua suam retinet naturam, igni aduersatur atq; resistit, cumque restinguit; at quum in ardentem fornacem iniecta, in ignẽ versa est, ipsum ignem vehementius accendit: sic plane in hominibus voluptuarijs ita spiritus quodammodo in carnem versus est, vt non nisi carnis desideria perficiat, ipsamque carnem magis inflammet, omnes suas cogitationes ad carnis voluptates explendas conuertens, omnemque ingenij facultatem ad cultum ventris impendens, cuius tamen natura & officium erat, carnem suo imperio subigere, & vel rationis vinculo cohibere, vel gratiæ adiutorio eius impetum superare, & flammas restinguere. Sed hanc in animum tyrannidem exercet caro voluptati assueta: quod tunc primum apparet, quum, verbo Dei audito, erigere se, & à voluptatis sordibus emergere animus conatur. Quemadmodum enim pisces, quamdiu inuenta in hamo esca pascuntur, nihil doloris sentiunt; at vbi piscator fallacia fila in sublime attollit, & pisces hamo comprehensi, ab aquis extrahuntur, tunc, quæ illis esca dulcis videbatur, aculeus est vitam eripiens: sic qui carnis voluptatibus irretiti tenentur, tunc demum se captos sentiunt, quando verbo DEI, pœnas æternas comminante, territi, & à diabolo se sublimes teneri animaduertentes, inde se extricare cupiunt, & non possunt. Et sicut auis, cum laqueo capta, & esca oblectata, ibidem sponte manet, vincula non sentit; at vbi iam satiata, auolare nititur, tunc demum stringentis laquei vim agnoscit: sic omnino voluptuarij, quamdiu nihil de Deo audiunt vel cogitant, sed voluptatibus fruuntur suis, nullo se in periculo versari existimant; vbi ex auditu verbi Dei, periculi magnitudine perspecta, emergere conantur, tunc demum & carnis suæ tyrannidem, & diaboli laqueum atque potentiam agnoscunt. Huius autem tyrannidis, & ad emergendum difficultatis caussa est, improbæ voluptatis vis & potentia, quam ad Dei verbum suffocandum, quasi ex na-

Galat. 5.

Simile.

Simile.

Simile.

Voluptas tyrannidis.

Simile. ex natura sua habet. Quemadmodum enim vilissimis ci-
bis repletus, ad splendidam mensam recumbens, nullo
optimorum ciborum desiderio tangitur: sic carnalibus
voluptatibus repleti, cœlestia fastidiunt. Imo huius-
modi non secus ac serpentes, quę terram comedunt cun-
ctis diebus; aut talpæ, quæ sola terra aluntur, & non
nisi in terra absconduntur; aut sicut conchylia terræ per-
petuo affixa victitant: sic solis terrenis & carnalibus ob-
lectantur, omni rerum spiritualium gustu amisso. Hoc
Osea 9. est quod Propheta de huiusmodi dixit: *Ipsi intrauerunt
ad Beelphegor* (qui Deus immunditiæ erat) *& abalie-
nati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles, sic-
ut ea, quæ dilexerunt.* In carnem & terram versi sunt,
quorum in huiusmodi rebus voluptas tota consistit.
Similia. Quare quemadmodum vlcerosi quidam, qui ex vlce-
1 rum suorum ostentatione stipem colligunt, si salutem
illis pollicearis, plane respuunt, quia per vlcera sua ali-
mentum sibi & lucrum parant; sic isti voluptuarij, pror-
sus in carnem conuersi, suarum voluptatum illecebris
sic deliniti sunt, vt neque modum agnoscant, nec ab
2 illo sanari velint. Nihil igitur mirum, si verbum Dei
auditum in illis penitus suffocatur. Sunt nempe ligno
viridi similes, quod adeo à subiecto igne non accendi-
tur, vt etiam ignem suo humore extinguat. Sic enim
isti adeo à Dei verbo non accenduntur, vt illud etiam
3 penitus suffocent, atque adeo pedibus conculcent. Hi
enim sunt *porci, quorum Deus venter est*. quibus *mar-
garitas proijci*, cœlestia administrari, vetat Christus, *ne
pedibus conculcent ea*: id est, fœdis affectibus concul-
4 culent. Nam vt simia suam deformitatem in speculo
videns, ipsum speculum si potest, irata confringit: sic
Philip. 3. voluptuarij (quos *inimicos crucis Christi* Paulus vocat)
verbum Dei (in quo, sicut in speculo, suas turpitudines
omnes damnatas vident) eiusque prædicationem exo-
5 sam habent, & prorsus non fieri vellent. Vnde fit, vt
quemadmodum reliquæ sane oues auroram mane ad-
uentantem garritu strepituque excipiunt, noctuæ ve-
ro & vespertiliones fugiunt, seque in penitissimas ca-
uorum suorum partes abdunt; sic voluptuarij, & car-
nales lucem diuini verbi fugiant, & vel Ecclesiam ad-

ant, quum concio habenda est; vel, si manent, omnem reprehendendi occasionem rapiant: boni vero & audiunt, & laudant, & seruant quæ dicuntur. Vnde Sapiens: *Audiuit luxuriosus verbum sapiens, & displicebit illi, & proijciet illud post dorsum suum.* Horum quippe iudicium nihil à brutis differt: quæ vt fœno magis delectantur quam auro, quædam etiam luto ipso, vt porci; sic isti carnis voluptatibus, eisdemque subinde sordidissimis magis quam cœlesti sapientia, quæ est *desiderabilis super aurum & topazion*, oblectantur. Iacob quam diu de Lia & ancilla eius filios suscepit, de redeundo in patriam nunquam cogitauit: at vbi ex Rachel filium suscepit, statim in patriam redijt. Sic voluptatibus terrenis implicati, cœlum obliuiscuntur. Diues ille epulo, totus voluptarius, qui *epulabatur quotidie splendide*, quum in loco tormentorum esset, rogat Lazarum ad fratres suos resuscitatum remitti, qui eos moneret, ne in eundem locum, delicijs quoque & illi vacantes, venirent. Sed responsum accepit: *Habent Moysen & Prophetas. Si eos non audierint, nec si ex mortuis quis resurgat, credent.* Ad Scripturæ & verbi prædicationem voluptuarios remittit Christus: qui si hoc medio non resipiscant, nullo emendabuntur. Si ergo saluari volunt, tales esse desinere debent, vt verbum amplius non suffocetur, sed fructum ferat. Deus non in delicijs inuenitur; sed in temperantia & sobrietate. Moyses non inter epulas, sed in deserto, & iuxta rubrum fuit, quum enim Deus vocaret, vt dux esset populi sui. Dalilæ fictæ blanditiæ fortissimum Sampsonem & oculis priuarunt, & in pistrinum duxerunt. Salomonem voluptates perdiderunt. Voluptates carnis etiam fortissimos excæcant, vt lucem verbi Dei ferre nequeant, & in miseram vitiorum seruitutem adigunt. Sed surgant ethnici, & nostram cæcitatem condemnent. Gulæ & ventri deditos Diogenes similes esse dicebat arboribus per præcipitia nascentibus, quorum fructus homo non gustaret, sed à coruis & volucribus ederentur. Docet voluptuarios & Reipbl. & sibi infructuosos esse, sed escam dæmonum. Dicebat idem, sicuti, vbi magna ciborum copia est, ibi multi mures & feles versari solent: sic ea

Eccl. xx. 6 — *Psal. 118.* — *Allegoria.* — *Luc. 16.* — *Exempl.* — *Laer. lib. 6.* — *Simile.* — *Maximus serm. 27.* — *Laert. li. 6. c. 1.*

corpora

Apophthegma. corpora quæ multum cibi capiunt, multos animi morbos contrahere. Antisthenes alius Philosophus dicebat se malle insanire; quam voluptate affici. Insaniam enim aufert medicus: voluptas mentem aufert, & vix sanabile malum est. Aristoteles admonebat, vt voluptates contemplemur non venientes, sed abeuntes; non à fronte, sed à tergo. Venientes enim fucata specie blandiuntur; abeuntes autem, pœnitentiam ac dolorem relinquunt.

Idem li.5.c.1.

Voluptates fallaces.

Prou.14.

Similia.

1 Sic sancta Scriptura dixit: *Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat.* Quare voluptuarios species prima voluptatis sic decipit, vt paruulos pueros accensa candela: qui flammam pulchre lucentem videntes, digitos immittunt, vt eam rapiant, existimantes non ignem, sed lucidum quid esse; moxque adustis digitis, inconsolabiliter plorant. Sic enim voluptuarij, specie voluptatum capti ignem inueniunt, vbi lucem expectabant; dolorem sentiunt, seu nunc conscientiæ vermem, seu post

2 ea ignem æternum. Sicut enim mercator de falso panno non ostendit emptori medium neque finem, sed tantum caput; sic diabolus, mercator peccati, ostendit peccatori solum caput panni, id est, delectationem culpæ, non medium, id est, remorsum conscientiæ; nec finem, qui est pœna gehennæ. Quemadmodum enim latrones, quum non possint apertam vim hominibus afferre in locis opacis, aut confractis vallibus iuxta viam

Bonau. in Diata salut. cap.2.

Basil. in orat. de abdicat. rerum.

3 positis, viatoribus insidiantur, vt inopinatos opprimant; sic diabolus, mundanarum voluptatum vmbras subiens, quæ iuxta nos in hac vita, eiusque communibus actionibus sunt, & frequenter occurrunt, per illas nobis insidiatur. Sed in hac praxi & fraude diabolica, boni quidem apprehendunt peccatum per caudam, finem eius spectantes, vt electus. *Iacob tenuit pedem fratris sui Esau*, & vt *Moyses accipiens serpentem per caudam, conuertit eum in virgam*, id est, in id quod erat; sed mali apprehendunt peccatum per caput, præsentem voluptatem sectantes, & sic, quasi ab ore serpentis, deuorantur. Quum in tam varijs Philosophorum sectis, alij ad alias subinde transirent. Peripatetici ad Platonicos, & vicissim vtrique etiam ad Stoicos; & Stoici, ad Academicos, & vicissim; tamen ex solis Epicureis (quibus voluptas erat sum-

Allegoria.

Genes.25.

Exod.2.

summum bonum) nulli ad alias sectas defecerunt. Huius rei causam rogatus Arcesilaus respondit. *Quia ex Viris galli fiunt, ex gallis Viri nequaquam.* Gallos dixit sacerdotes Cybeles euiratos: sentiens homines à voluptatis morbo vix vnquam sanari, & ad meliorem mentem transire. Alterius Philosophi sententia erat, *mel, summo digito, non caua manu gustandum esse.* Quo euidenter docetur, parcissime esse voluptates capiendas. Sic ad pugnam Gedeonis illi soli eliguntur, qui caua manu ex flumine biberunt; illi, vt inutiles ad bellum Domini, reijciuntur, qui flexo poplite, & proni in terram cubantes, biberunt: quo docetur, homines terrenis voluptatibus sese immergentes, ad militiam Christianam ineptos esse. Sed ad voluptatum corruptelam vt redeam: Sicut in vase aliquo aceti pleno, si guttulam mellis instillaueris, nihil de acore acetum deponet, quia tantilla dulcedo in tanta contrarij saporis multitudine facile euanescit: sic in anima hominis voluptuarij, qui non nisi ea quæ carnis sunt, sapit, verbi diuini suauitas perire solet, & suffocari. Qui enim carni deditus est, cor acetosum, & multis amaritudinibus repletum habet; labore videlicet in ijs conquirendis quę voluptatem pariunt: timorem & anxietatem, vt vel sine infamia, vel sine damno ea conseruet: dolorem, si quando concupitis (vt sæpe fit) non potiatur. Qui enim nimis amantur, nimio dolore relinquuntur. Mel ergo verbi cœlestis, vel diuinarum inspirationum, in animum his contrarijs affectibus plenum ac perturbatum, vbi immissum fuerit, cito dissipabitur. Bion Boristhenites, philosophus Platonicus, cum illi probro daretur, quod adolescentem quendam in suam disciplinam non traxisset. *Non est,* inquit, *possibile mollem caseum hamo trahere.* Virtutis disciplinam, quæ asperum quid & arduum in primo congressu præ se fert, ab animo molli, & voluptatibus dedito, attripi non posse sentiebat. Nec minus sapienter Bias Prienæus, vnus ex septem (quos vocabant) sapientibus percontanti impio, quid esset pietas, nihil respondit. Quumque ille silentij causam sciscitaretur: *Quia* (inquit) *de rebus nihil ad te pertinentibus quaris.* Sentiebat

Laer. lib. 4. Cap. 6. *Apophthegma.* *Dionys. sophista apud Philostratum.* *Iudic. 6.* Voluptatũ corruptela. *Simile.* *Exemplũ.* *Laer. lib. 5. Apophthegma.* *Exemplũ.* *Laert. lib. 1. cap. 5.*

Apophthegma. tiebat honestæ, & salutaris doctrinæ homines male feriatos capaces non esse. Atque ita quidem rei se natura habet. Non tamen à schola verbi sui voluptuarios Christus abarcet; imo omnes *qui laborant & onerati sunt,* ad se vocat. Laborat autem, si quis alius, voluptarius maxime, cui acerrimus, domesticus, & perpetuus hostis caro est. Sed monet in hoc Euangelio, voluptatum curam deponendam, vt verbum in corde fructificet.

Matth.11.

Exempla. *Laer. lib. 4.* Si Palemonem iuuenem ebriosum & coronatum, cum suis sodalibus in scholam Xenocratis irruentem per contemptum, oratio Xenocratis de temperantia habita in alium virum mutare potuit; multo magis Christi doctrina Magdalenas, Matthæos & Zachæos conuerterit. Cum Paulus coram Felice, Proconsule Romano. *De iustitia, & castitate, & de iudicio futuro disputauit, tremefactus Felix* fuit, & clementer Paulum dimisit: sed voluptates seculi quibus abundauit, verbum salutis in eo suffocauerunt.

Actor. 24.

Similia. Vt sensus morbo deprauatus, dulcem fauum iudicat amarum; sic animus prauis affectibus corruptus, suauia Dei verba insuauia æstimat. Vt sues rosas proijciunt, & latum quærũt; sic voluptuarij siliquis porcorum cum filio prodigo vescuntur & delectantur, verbi Dei gustum non habent.

De crapula & ebrietate, voluptatum frontibus. Quum autem voluptatum maxima pars, quasi quod fundamentum & radix, in ventris cura consistat, in crapula & ebrietate versetur, ad huius loci tractationem referri potest, quod CHRISTVS in alio Euangelio dicit: *Attendite vobis, ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate, & superueniat in vos repentina dies illa.* Docet enim illis verbis Christus, vnam causam obliuionis Dei, vnam causam suffocati verbi Dei, vnam causam neglectæ & indebitæ præparationis nostræ ad futurum iudicium, hanc in primis esse, quod in crapula & ebrietate voluptatem consectando, grauantur corda hominum, & ad rerum cœlestium cogitationem ac desideria hebetantur. Sic passim docet Scriptura: *Vinum & ebrietas auferunt cor,* ait Oseas. Apostolus curam ventris, & cultum Christi, quasi ex diametro pugnare docuit, dicens: *Non in comessationibus, nec in ebrietatibus sed*

Luc. 21.

Osea 4.

Rom. 13.

sed induimini Iesum Christum; & carnis curam ne feceritis in desiderijs. Opponit hæc duo: Indui CHRISTVM, & carnis curam facere in desiderijs, id est, voluptatis causa. Rursum alibi: *Inimicos crucis Christi,* vocat, *quorum Deus venter est.* Adeo videlicet grauantur corda crapula & ebrietate, vt gulosi ac ebrij ventri suo seruiant, non Deo. De veteri populo in deserto scripsit Moyses: *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere,* id est, post epulas vitulum suum aureum adorauerunt. Vox enim *ludere*, hoc loco idolum adorare, apud Hebræos significat. Sed & hoc alias futurum prædixit: *Cum comederint, & saturati, crassique fuerint, auertentur ad deos alienos, & seruient eis.* Quod ita accidisse Oseas commemorat: *Iuxta pascua sua adimpleti sunt. Saturati sunt, & eleuauerunt cor suum, & obliti sunt mei.* Sodomæ & Gomorrhæ incendia ex hac gulæ fornace accensa sunt. *Hæc fuit iniquitas tua Sodoma, otium, & saturitas panis.* Propter hanc gulæ vim & certam corruptelam, orat in Scripturis vir sanctus: *Aufer à me concupiscentias ventris, & animo irreuerenti & impudico ne tradas me.* Et sic quidem Scriptura de facto se rem habere docet. Sed nunc causas breuiter aperiam. Neminem latet, ex duplici natura hominem constare, corpore, & anima rationali; vna mortali, altera immortali; vna ad præsentis vitæ officia constituta, altera ad sempiternam beatitudinem consequendam ordinata; vna deniq; post peccati corruptionem ad sensibilia procliui, altera sursum ferri, & Deum appetere nata. Inter hæc duo, etiam in homine necdum in Christo regenerato, quædam pugna, vt ratio superior inferiori hominis parti contraria apperenti contradicat, & hæc vicissim illi repugnet. Sed Spiritu diuinæ gratiæ accedente, fortius est humani spiritus contra carnem, & superioris rationis contra appetitum inferiorem certamen: carnis tamen nō minus quam antea contentio pertinax. De qua Apostolus: *Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur, vt non, quæcunq; vultis, illa faciatis.* Et iterum: *Abstinete à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam.* Et rursum: *Qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt. Sapientia autem carnis,*

Philip. 1. Exod. 32. Deut. 32. Osea 13. Ezech. 16. Eccl. 23. Galat. 5. Rom. 8.

inimica est Deo. Legi enim Dei subiecta non est: nec enim potest. Qui autem in carne sunt, placere Deo non possunt. Hæc omnia Apostolus docens, eos qui carnis & sensuum desideria sequuntur, secundum spiritum ambulare, & Deo placere non posse. Hinc sequitur, eos qui carnem immodice fouent, qui crapulæ & ebrietati vacantes, & voluptatibus huius vitæ operam dantes, carnis curam faciunt in desiderijs, habere corda grauata, secundum spiritum sapere nō posse, deniq; verbum Dei in eis suffocari. Quemadmodum enim, si duo æquales viribus in singulare certamen descendunt; ille haud dubie victor euadet, cui subsidia afferuntur: sic, si corpori subsidium adfers, delicate nutris, cibo potuq; assidue reples, vires ei & impetum auges; non dubium, quin animam eiusque motus facillime superabit. Quare Apostolus, qui Spiritum Dei habuit (ait enim non vane, *Puto quod & ego Spiritum Dei habeam*) *castigat tamen corpus suum,* macerat, mortificat, *ne reprobus efficiatur,* ne contra spiritum præualeat: Si castigatur corpus, ne reprobus quis fiat, id est, *ne tradatur in reprobum sensum, faciens ea quæ non conueniunt*; profecto corpus adeo non castigatum, vt etiam crapula repleatur, animam haud dubie reprobam efficiet. *Sicut nauis oneraria* (ait Chrysost.) *quæ supra suam magnitudinem vehenda capit, oneris magnitudine grauata submergitur; ita anima & corporis nostri natura, si plures acceperit cibos, quam ferat sua vis, superimpletur, &, iniectorum grauitatem non ferens, in perditionis pelagus demergitur, & nautas & gubernatores, & eos qui prora, & alijs nauigantes, & ipsum onus cum hominibus perdit. Sicut igitur non tranquillitas maris, non scientia gubernatorū, non nautarum multitudo, nō præparationis studium, non anni pars tempestiua, nō aliud quicquam naui, quæ sic onere grauatur, prodest; ita & crapula distentis, ac delicatis, & voracib. accidit. Neq; cogitationum multitudo, neq; eruditio & admonitio, neq; consilia, neq; aliud quicquam, neq; timor futurorum, neq; pudor, neq; accusatio præsentium, neq; aliud quid saluare potest sic periclitantem animam; sed inualescit luxus & amentia per omnia, & sub aquas, nolens, volēs, eum, qui ægrotat, defert, & graue facit naufragium.* Hæc ille. Rursum alibi: *Quemadmodum seruus, quando supra vires quicquam impositum est, domino suo*

Simile.

1. Cor. 7.
1. Cor. 9.

Rom. 1.

Simile.
In serm. con. luxum & crapulam.

Hom. 45. Matth.

ſuo impudentius maledicit : ſic & venter nimium plenus, mentem & cogitationem plerumq; corrumpit. Sane quia hoſtis ſpiritui caro eſt, magna dementia eſt, hoſtem tuum alere, eique arma quibus te feriat, atq; adeo occidat, ſubminiſtrare. Subtrahe ligna ſi vis, vt nō ardeat focus. Ignis carnalis ligna ſunt potus & cibus. Arma quibus hoſtis te inuadit, carnis tuæ membra ſunt. Illa igitur mortificare, non roborare debebas. Daniel primo deſtruxit idolum Bel, cui epulæ quotidie apponebantur, & poſtea draconem in eo latentem facile expulit, periculoſum eſt, palſo indomito ſine chamo & freno inſidere. Sobrietas & abſtinentia, carnis frenum ſunt. Deinde ſuffocat Dei verbum, & cor aggrauat crapula, quia lumen cordis offuſcat ventris repletio. Vnde S. Auguſtinus: *Cum anima ab eſu & potu fuerit liberata, tunc ſe melius agnoſcit. Sicut enim in ſpeculo ſordido non ſe talem homo aſpicit qualis eſt; ita & eſca & crapula ſi quis fuerit grauatus, alterum ſe ſentit quam eſt.* Ita bonas omnes cogitationes, quas ieiunus & ſobrius animus facile concipit, conceptas retinet, retentas in opus educit; vna crapula obruit, ſuffocat, extinguit. *Quemadmodum enim famelici animus* (ait S. Maximus) *panem imaginatur; & ſitientis, aquam: ſic hominis crapuloſi, & ventri ſeruientis animus non niſi ciborum varias cupedias cogitat.* Guathonis animus non niſi in patinis eſt, & culinæ veſtibulum non egreditur. Eleganter Tertullianus de huiuſmodi: *Tota eorum charitas in cacabis feruet, tota fides in culinis calet, tota ſpes in ferculis iacet.* Apposite etiam Nilus, autor Græcus: *Sicut miles ignauus ad ſonitum buccinæ, prælium indicantis, exhorreſcit; ſic homo guloſus ad omnē ſermonem pietatis contremiſcit.* Nullus ei de Deo, aut reb. diuinis, aut mortificatione corporis ſermo gratus eſt. Oportet (inquit) vt quocunq; tempore viuatur: & in officijs iſtis Eccleſiaſticis, quanto minus fieri poteſt, obſtringi debemus. Hæc eſt vox inimicorum crucis Chriſti, *quorum Deus venter eſt, pulmo templum, aqualiculus altare, ſacerdos coquus,* vt loco citato ſcribit Tertullianus. Quod Apoſtolus de viduis dixit. Vidua in delicijs viuens, mortua eſt; hoc de quouis ventriculo & guloſo verum eſt. *Ventri enim ſolummodo* (ait S. Chryſoſtomus, hæc verba Apoſtoli exponens) *viuit cæteris ſenſibus mortuus. Neque aſpicit*

Similia.
Stell. de contempt. mund. par. 3. cap. 18.
Allegoria.
Li. qq. vet. & nou. teſt. quaſt. 110.
Simile.
Lib. 2. de. Charit.
Lib. Contra Pſychicos.
Orat. 1. aduerſ. vitia.
Simile.
1. Tim. 5.
Hom. 13. in 1. ad Tim.

Similia. *aspicienda, neq; audit quæ necessario audire conuenit, neque*
1 *loquitur quæ loqui oportet. Quemadmodum mortuus quispiam, in lecto iacens, complosis palpebris, clausisq; luminibus, nullum omnino sensum habet, ita & hic. imo longe deterius hic, quam ille affectus est. ille enim bona aque atq; mala non sentit: hic autem malorum tantum admittit sensum, nihilq; boni penitus sentit. Nihil illum, ex his quæ in futura vita seruantur, mouet: sed ad omnia præstat immobilis, & quasi in*
2 *tenebris instar mortuorum degit.* Et paulo post: *Sicuti in oculorum pupilla, si interius positas tuniculas crassiores effeceris, cernendi vim ex se emittere nequit, & clarius intueri; cum radius ille oculorum ex ea pinguedine obtundatur, ac tenebris plena sint omnia: ita & corpus quum fuerit obesum, animam quoq; obtusiorem euadere necesse est.* Hæc ille. Sic
3 in delicijs viuens, mortuus est, & suffocatur in eo verbum
In Diæta sa. cap. 8. Dei, Deum & diuina cogitare, appetere, comprehendere non potest. *Sicut accipiter bene satur* (ait S. Bonauentura) *non venit ad manum Domini, vtcunq; ostensis illi carnibus vocetur: sic impinguatus, incrassatus, dilatus, dereliquit factorem suum, ne quicquam ei ostensa rubicunda eius pas-*
4 *sione.* Hæc ille. Quare quod eleganter de castitate dixit Climacus, hoc de omni virtute intelligẽdum: *Ille* (inquit) *qui saturo corpore castitatem se putat seruaturum, similis illi est, qui protecto pane, canem à se abigere conatur.* Necesse enim est, vt obiecta moueant potentiam, & carni naturaliter deditus, carni indulgens, carnem vt equum ferocientem nimium impinguans, totus in cogitationes carnis feratur; sitq; totus & animo & carne carnalis, nõ carne tantum appetens, sed & mẽte consentiens peccato. *In toto enim isto animi & corporis nostri commercio id accidit* (vt
Isidor. Cla. orat. 59. scripsit Clarius) *quod in stateris; vt, quod vni additur, alterius fiat detrimentum: vt quo magis corpus alitur, hoc totum*
5 *ad animi infirmitatem redundet. Si quum is, qui foris noster homo est, corrumpitur, is qui intus est, renouatur de die in diem.* vt Apostol. scripsit, nihil dubium quin è diuerso quum is, qui foris est noster homo, impinguatur & roboratur; is qui intus est, maceratur & infirmatur. Sic videlicet voluptates huius vitæ, quarũ vel maxima est gula carnisque cura, verbum Dei, & salutis æternæ doctrinam suffocant, grauem nobis & insipidam reddunt.

7. Quod

7. *Quod autem in terram bonam, hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent.*

LOCVS moralis de corde bono & optimo. Cor bonum, verbum Dei retinet: cor optimum, fructum affert. Stomachus bonus cibum retinet. Stomachus optimus retentum digerit, & in singulas venas distribuit. Cor bonum debet habere tres virtutes, tribus alijs vitijs iam explicatis contrarias. 1. Cor fide ac fortitudine plenum, ideoque bene custoditum & collectum fide, vt verbum retineat, ne diabolus id rapiat: fortitudine, vt natum non arescat, nec suffocetur, sed fructum in patientia referat. 2. Cor charitate radicatum, ideoque molle, & ad verbi doctrinam flexile. 3. Cor cupiditate vacuum, & rerum diuinarum amore succensum. In tali corde verbum Dei retinetur. Sicut cibus nec prodest, nec accedit corpori, qui statim emittitur, sic verbum cordi quod non retinetur, non masticatur, non comeditur, non seruatur. Vnde ille: *In corde meo abscondi eloquia tua*, id est, diligenter, tanquam thesaurum reconditum, custodiui. Ad Prophetam Deus dicit: *Fili hominis, quodcunque inueneris comede. Comede volumen hoc.* Quod Propheta quum exequutus esset, dixit: *Comedi illud, & factum est in ore meo sicut mel dulce*, Nullum est alimentum dulcius verbo Dei. Id intelligens Dauid, qui erat *vir secundum cor Dei*, id est, corde bono & optimo præditus, dixit. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo.* Et iterum: *Iudicia Domini iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & fauum.* Et adhuc semel: *Videte & gustate quam suauis est Dominus.* Et Paulus de verbo Dei ait: *Omnis Scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* Sed illis demum sunt Dei verba dulcia & tot modis vtilia, qui ea retinent, qui gustant, qui comedunt, id est, diligenter meditantur & ruminant. Alimenta corporea, quam diu in sua qualitate perdurant, & solida innatant stomacho, onera sunt. At ex eo quod erant mutata, in vires & sanguinem transeunt. Verba

Verbũ Dei retinendũ & ruminandum.

Simile.

Psalm. 118.

Ezech. 3.

Psalm. 118.

Psal. 18.

Psalm. 33.

2. *Tim.* 3.

Simile.

Dei sola fide accepta, nec per intellectum ruminata & expensa, nec per voluntatem affectu intimo comprehensa, & in praxim deducta onera sunt, & ad maius iudicium: sed operatione animi exercita, nouas illi vires addunt, & varias virtutes proferunt. Quare Ezechieli dixit Deus, dato illi volumine prophetico: *Venter tuus comedet, & viscera tua implebuntur volumine isto.* id est, Non solum hæc ore comedes, sed etiam in stomacho retinebis. Non solum verba mea intelliges (quod auari & voluptuarij faciunt) sed ea scrutaberis, in animo versabis, & in stomacho intellectus coquenda & dirigenda seruabis. Quemadmodum nihil prodest plantam inserere, si priusquam fructum ferat, turbine aut procella euellatur; sic parum nobis vtilitatis adfert verbum Dei auditum, & in animo insertum & plantatum, si priusquam fructum producat, fuerit tentationum vento conuulsum. De quibus Deus per Prophetam dicit: *Seminastis multum, & intulistis parum: comedistis, & non estis saturati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum.* Ostendit omnes nostros inanes Auditores, de quibus in hoc Euangelio Christus. Verbum Dei est *Manna* cœleste, quod interpretatur, *Quid est hoc?* vt, quotiescunque illud audimus, quæramus. Quid est hoc? Quare de illis, qui corde bono & optimo verbum retinent, longe aliter Scriptura loquitur: *Veni in hortum meum, soror mea sponsa: messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi fauum cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo. Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.* Describit delicias verbi Dei, quibus corda bona & optima vbertim pascuntur & inebriantur. De quo & Dauid: *Calix Domini inebrians, quam præclarus est!* & apertius in Euangel. Christus: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum*, quod de Spiritu sancto in credentes effundendo abunde dixit. At per verbi Dei prædicationem hic Spiritus gratiæ datur, vt supra est explicatum. Admirabiles igitur fructus percipit, & varias diuinæ gratiæ benedictiones accipit cor bonum & optimum, Dei verbum retinens, comedens, & bibens, quod auditu accepit. De qua verbi Dei ruminatione & meditatione, eiusque

Ezech. 3. *Hector. Pint. in com. ibid.*

Simile.

Aggai 1.

Cant. 5.

Psal. 22.

Ioan. 4.

eiusque fructu vario & amplissimo, iam semel atque iterum diximus, Laudat Romanos Apostolus: *Obedistis ex corde in eam formam doctrinæ, in qua traditi estis.* Laudat Galatas, *quod sicut Angelum Dei exceperunt eum*, idq; adeo vt dicat: *Testimonium perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.* Laudat Thessalonicenses, dicẽs: *Gratias agimus Deo sine intermissione, quoniam, quum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non vt verbum hominum, sed (sicut vere est) verbum Dei, qui operatur in vobis qui credidistis.* Isti auditores in corde bono & optimo acceperunt verbum Dei. Et ne quis excipiat Paulum fuisse qui tunc prædicabat; sed similem verbi operationem, aut auditorum conuersionem, ad cuiusuis hodie Prædicatoris verbum non esse expectandum, proferam alia exempla, Audito hoc verbo Euangelico in Ecclesia, *Vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me*; Antonius fit eremita. Audito illo verbo, *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, &c.* Aproniamus primum in Christum credit, baptizatur, fit martyr. Audita illa voce, Tolle lege, tolle lege; moxque lectis illis verbis Apostoli, *Non in comessationibus, & ebrietatibus, non in contentione & æmulatione, non in cubilibus & impudicitijs, sed induimini Iesum Christum*; August. plene ad Christum conuertitur. Isti corde bono & optimo audierunt. Cor bonum, quod bonæ indolis est, nulloque flagitio, aut scelere corruptum. Cor optimum quod gratia Dei illustrauit. *Omnia Ecclesiæ magisteria forinsecus, sonant. Cathedram habet in cælo, qui intus docet.* Ait S. Aug. *Neq; enim qui plantat, neq; qui rigat est aliquid, sed qui incrementum dat, Deus.* Quare vt S. Grego. scripsit, *Mutum est os omne quod loquitur, si Deus interius in corde non clamet: qui etiam aspirat verba quæ audiuntur. Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam. Vanum est vobis ante lucem surgere. Surgite postquam sederitis:* id est, à peccato liberamini, postquam lucem Dei verbi, aut diuinæ inspirationis in corde retinueritis, meditando & recolendo illam, vt sedentes solent: eos *qui manducatis panem doloris*, id est, quorum tota voluptas carnalis est, conuertenda postea in dolores acerbissimos. Cain Dei ipsius voce admoni-

Dom. inf. Oct. Nat.
Dom. tex. 1.
Dom. 1. post Epiph. tex. 2.
Rom. 6.
Exempl.
Galat. 4.
1. Thess. 2.
In vita eius per Athanas.
In gestis S. Marcelli Papæ. Confess. l. 8. c. 12.
Rom. 3.
Tract. 3. in epist. Ioan.
1. Cor. 3.
Mora. in Iob. Lib. XI cap. 5.
Psal. 126.
Genes. 3.

tus fuit, nec hilo tamen melior factus est. Simon magus ab ipso diuo Petro ad Pœnitentiam inuitatur: sed quia cor habuit *felle amaritudinis repletum*, auaritia scilicet & ambitione, nihil profecit.

8. *Et fructum afferunt cum patientia.*

Patientia ad virtutes exsequēdas necessaria. LOCVS moralis de patientia ad omnes virtutes exequendas necessaria. Neque enim temere, sed significantissime adiecit Christus, *cum patientia*. Quemadmodum enim agricola de semine suo in terram iacto nunquam fructum referet, nisi magna vsus fuerit patientia, nisi multos labores perferat, multum diuque messem expectet; vnde Dauid, *Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua*: sic cor bonum, adeoque optimum, ex verbo Dei accepto nunquam fructum referet, nisi magna cum patientia, & animi fortitudine, qua negligentiam excutiat, consuetudini prauæ resistat, tentationes, vel ex cupiditate, vel ex voluptate natus repellat, operi virtutis, quod verbum docet, incumbat: Nempe quum virtus quælibet, vtcunque res per se iucunda & amabilis, ardua tamen sit, multisque difficultatibus circumsepta; siue propter naturæ nostræ prauitatem, quæ ad malum procliuis fertur, siue propter tot virtutis hostes, diabolum, mundum, carnem; siue denique propter ignauiam mentis: nisi tota hæc, & tam varia difficultas patientia superetur, prorsus inaccessa erit. Vnde apposite dictum est: *Virtus sine patientia vidua est.* Et Apostolus virtutis præmium describens, dixit: *Iis qui secundum patientiam boni operis gloriam & honorem quærunt, &c.* Non dixit, per bonum opus: sed, per patientiam boni operis: quia sine illa patientia vix multum boni operis præstari posse sciebat. Ideo alio in loco: *Exhibeamus nos tanquam Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs.* Et ad Hebræos dicit: *Patientia vobis necessaria est; vt voluntatem Dei facientes, reportetis repromissionem.* Denique Christus, vbi multas & acerbas suorum calamitates prædixisset, subiecit, sermonem concludens: *In patientia vestra possidebitis animas vestras*, quasi dicens, absque patientia vestra seruare animas vestras non poteris. Quare patientia, id est, vide-

Simile.
Psalm.125.
Rom.2.
2.Cor.6.
Hebr.10.
Luc.21.

videtur ad animi virtutem, quod panis est ad corporis vitam. Nam vt absque pane nullo cibo vesci potes, seu carne, seu pisce, seu oleribus, seu etiam pomis, vt salubriter vescaris; sed cum pane hæc omnia & optime palato sapiunt, & alendo corpori salutaria fiunt: sic omnino absque patientia actiones suas nulla virtus explicare potest propter difficultates adiunctas; adhibita vero patientia, labores superantur, imo etiam delectant, ipsaque virtus vt iucundissima, sic facillima efficitur. Sed & hac de causa sanctus Iacobus dixit: *Patientia perfectum opus habet*, vel, vt Græci legunt, *habeat*, id est, curate vt patientia præsto vobis sit, quę omne op[us] bonum perficiat. Ideo subiungit: *Vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes*, id est, vt nulla vobis virtus desit. Absq; patientia enim in multis deficietis. *Simile.* *Iacob. 1.*

Porro virtutem nobilitat patientia. vnde Apostolus dixit: *Vnusquisque mercedem accipiet secundum proprium laborem*. Quorum verborum vim attendens diuus Chrysostomus, sic scribit: *Dicam aliquid quod opinionem multorum videatur excedere, non tamen veritatem. Etsi bonum quis operatus fuerit magnificum vel virile, non autem cum labore atq; periculo, non aliquam multam recipiet mercedē. Vnusquisque enim propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem; non secundum magnitudinem facti, sed prout fuerit qualitas passionu.* Hæc ille, quæ mox exemplis, è Scripturis probat. Paulus enim gloriatur nisi de *infirmitatibus suis, & variis tribulationibus*. Iob ante calamitates quas tolerauit, vir erat *iustus, & rectus, & timens Deum*; atq; adeo admirandæ virtutis, quia *in tota vita sua cor suum non reprehenderat eum*. Sed totum hoc diabolus calumniabatur, dicens, *Nunquid frustra colit Iob Deum? Nonne vallasti eum, & totam substantiam eius?* Atqui quum omnibus exutus, & vlcere pessimo percussus, patiētiam perpetuam seruaret, terga dat diabolus, nec amplius quod calumniaretur, habuit. Denique Christus Dominus non aliam ob caussam solius passionis & vulnerum suorum signa & cicatrices in corpore gloriosissimo tulit, atque in cœlum vexit, quam vt doceret, passionis opus omnia alia miraculorum opera, & doctrinę munera, nobilitate & laude longo interuallo superasse. Nē-

Patientia virtutem nobilitat. *1. Cor. 3.* *In epist. ad Olympiam.* *2. Cor. 12.* *Iob 1.* *Iob 27.* *Iob 1.* *Passio Christi opus eius nobilissimum.*

pe vt odores solēt tum demum latius spargi, quum commouentur; sic Sanctorum virtutes, quæ nobili patientia illustrantur, odorem reddunt & Deo gratiorem & hominibus illustriorem. Magna patientiæ virtus, quæ nouit contumelias mutare in gaudium, infirmitates in gloriam, tribulationes in lætitiam: vt de singulis docet Scriptura. *Ibant Apostoli gaudentes à Conspectu Concilij, quod digni habiti essent, pro nomine Iesu contumeliam pati.* Paulus ait: *Gloriabor in infirmitatibus meis.* Et Iacobus dicit. *Omne gaudium existimate, fratres, quum in varias tentationes incideritis.*

Simile.

Patientia mutat mala in bona.

Act. 4.

2. Cor. 12.

Iacobi 1.

Præterea, quia *iustus ex fide viuit*, fides autem est *rerum sperandarum basis* & fundamentum, spes vero patientia sustentatur; fit vt patientia sit vita iusti. Hinc Apostolus: *Si quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus.* Quare vt aceto oleum permiscemus, quod acrimoniam eius mitiget; & oculis nimio fulgore perculsis, ad viridia eos deflectimus, vt recreentur: sic ad virtutum labores alacriter capessendos, patientiæ virtutum, & futurorum bonorum expectationem adhibemus.

Hebr. 11.

Patientia vita iusti.

Rom. 8.

Similia.

EVANGELIVM DOMINICÆ QVINQVAGESIMÆ.

Lucæ 18.

ASSVMPSIT Iesus duodecim discipulos suos secreto, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur. Et postquam flagellauerint, occident eum; & die tertia resurget. Et ipsi nihil horum intellexerunt. Erat autem verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur: Factum est autem, cum appropinquaret Iericho, cæcus quidam sedebat secus viam mendicans

cans. Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autem ei, quod Iesus Nazarenus transiret. Et clamauit, dicens: Iesu fili Dauid, miserere mei. Et qui præibant, increpabant eum vt taceret. Ipse vero multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei. Stans autem Iesus, iußit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogabat illum dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, vt videam. Et dixit illi Iesus: Respice. Fides tua te saluum fecit. Et confestim vidit: & sequebatur illum, magnificans Deũ. Et omnis plebs, vt vidit, dedit laudem Deo.

PERICOPE Moralis huius Euangelij.

1. *Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.* De memoria passionis Dominicæ, & contra Bacchanalia ante caput ieiunij Quadragesimalis.

2. *Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur.* De Christi erga nos amore, & horrore peccati, causis passionis.

3. *Ipse vero multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei.* Non cedendum tentationi, aut difficultatibus obiectis circa bonum opus.

4. *Stans autem Iesus, iussit illum adduci ad se.* De præsenti Dei auxilio, & Christi clementia erga fortes in fide, & constantes in bono opere.

5. *Quid tibi vis faciam? Domine, vt videam.* De omnium peccatorum cæcitate humiliter agnoscenda.

1. *Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.*

LOCVS moralis de passione Redemptoris nostri, & ab ipso prædicta, & ab Ecclesia in hac præsenti Dominica repræsentata. Vtrumque enim ad mores plurimum facit. Nam ad prius quod attinet; Passio Christi.

etsi

etsi alias ob caussas ex parte doctrinæ Christus passio-
Matth.20. nem suam & nunc & alias prædixerit ; primum ad
Ioan.13. fidem discipulorum confirmandam , *Amodo iam dixi vobis, priusquam fiat, vt, quum factum fuerit , credatis, quia ego sum* : secundo, vt ostenderet se sponte passurum,
Ioan.10. *Potestatem habeo ponendi animam meam , & iterum sumendi eam.* tertio , vt certissimam suam præscientiam
Ioan.13. monstraret, *Sciens Iesus, quia venit hora eius*, &c. quam etiam ob caussam, ipsas futuræ passionis circumstantias in hoc Euangelio prædixit : tamen & ideo quoque prædixit, vt & amorem suum erga nos maximum ostenderet , & tantæ rei memoriam mentibus nostris altissimè infigeret : quorum illud nostrum erga CHRISTVM amorem mutuum , plurimum accendit ; istud multis rationibus mores informat. Amorem suum erga nos suam passionem prædicando , expressit ; quia de illa prius loquens & tractans cum Apostolis , plane docet quanto cum patienti desiderio ad eam accesserit , id est, quantum nos dilexerit, quum non nisi propter nos & propter nostram salutem , passus fuerit. Hinc illæ Christi voces : *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiam!* Hic erat Baptismus sanguinis, quo
Luc.12. Christus *sanctificauit seipsum, vt nos sancti essemus*, vt apud Ioannem loquitur : id est , sacrificium sese Deo Patri
Ioan.17. obtulit , vt nos ei sacrificaremus sacrificium iustitiæ. Rursum : *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar.* Et iterum D. Ioannes: *Christus*
Luc.22.
Ioan.13. *quum dilexisset suos, in finem dilexit eos.* Puella quæ ad nuptias aspirat , appetente nuptiarum tempore , non nisi de illis libenter loquitur, propter ardentem sponsi sui amorem, quem diligit. Christus de sua passione, tanquam
Apocal.13. *de nuptiis Agni*, libenter præloquitur, ad illas, tanquam ad concupitas nuptias, anhelat, idque propter amorem sponsæ suæ, quæ est Ecclesia , & anima quoque fidelis. Alioqui mortis expectatio , ipsa morte grauior esse solet. Imo in morte nullus esset penitus dolor nisi animi internuncio excitarentur sensus ad dolendum. Malunt fere omnes semel & simpliciter mori , quam tormenta , mortem præcedentia , absque ipsa morte sustinere. Abraham filium suum Isaac immolaturus , hanc

Christus ardenti in nos amore ad suam passionem accessit.

eum rem prorsus celauit, imo nec roganti in via, vbi esset victima holocausti, aliud respondere voluit, quam: *Deus prouidebit sibi victimam, fili mi.* Sciebat horrorem & expectationem mortis, ipsa morte & immolatione, filio futuram fuisse acerbiorem. At Christus Iesus, verus Isaac, quem sua mors latere non potuit, etiam de illa sæpius cogitare & loqui voluit: atque adeo ab ipso conceptionis tempore vniuersam semper ante oculos gessit passionis suæ figuram: *Ideo ingrediens mundum dicit, Hostiam & oblationem noluisti*; pecorum videlicet & brutorum animalium; *corpus autem aptasti mihi*: vel, vt in Psalmo legimus, *Aures autem perfecisti mihi*: id est, me hominem, & intelligentem, & obedientem tuæ voluntati fecisti. *Holocaustomata & pro peccato non tibi placuerunt.* Illa pro hominum peccatis satisfacere diuinæ iustitiæ non potuerunt. *Tunc dixi: Ecce venio. In capite libri scriptum est de me, vt faciam Deus voluntatem tuam.* Ego igitur, homo factus, in mundum venio, & in ipso capite, & exordio libri, seu causæ aduentus mei, video scriptum de me, vt faciam voluntatem tuam, id est, vt, quia cætera sacrificia non placuerunt, ego sacrificium fierem, & *per oblationem corporis mei consummarem in sempiternum sanctificatos.* Ergo Christus ab initio conceptionis suæ, hanc Patris voluntatem, vt pro humano genere mortem acerbam pateretur, in mente habuit, ante oculos tulit: frequenter & libenter pro incredibili erga nos, & vnumquemque nostrum amore, prædixit. Dico, in vnumquemque nostrum. Debet enim vnusquisque fidelis cum Paulo dicere: *In fide viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semeipsum pro me.* Hic locus nostrum erga Christum amorem vehementissime debet perurgere, vt cum Paulo ex corde dicamus: *Charitas Christi vrget nos*: id est, amor, quo nos dilexit, cogit, & premit nos: *æstimantes hoc*, id est, multum ponderantes, *quoniam si vnus pro omnibus mortuus est*; innocēs pro impiis, amicus pro inimicis, Deus pro homine; *ergo omnes mortui sunt*, vel peccato scilicet, pro quo abolendo ille mortuus est (& hoc minimum est:) vel spontanea mortificatione corporis nostri (& hoc adhuc parum est:) vel denique moriendo etiam & sanguinem fundendo pro Chri-

Genes. 22.
Hebr. 10.
Psal. 39.
Hebr. 10.
Galat. 2.
2. *Cor.* 5.

Christo: & hoc aliquid erit. Quare Paulus adiunxit: *Et pro omnibus mortuus est Christus, vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Verum hæc Pauli diuina verba alio in loco, si Deus voluerit, latius tractabimus. Sic ergo amorem suum erga nos Christus, passionem suam prædicando, significare nostrumque pariter erga illum amorem debitum excitare voluit.

Dom. 1. post Pasch. tex. 6.

Alia causa (ad mores quod attinet) cur passionem suam prædixerit, illa est, vt hac ratione, *magis illam nostræ commendaret memoriæ*, vt annotauit D. Hieronymus. Quam etiam causam satis expressit Christus ipse alio in loco apud Lucam. *Ponite vos in cordibus vestris sermones istos. Filius enim hominis futurum est vt tradatur in manus hominum.* Est autem memoria passionis Dominicæ multas ob causas vtilis & necessaria, perque totam vitam retinenda, non tantum in die Parasceues, vel in solo mortis articulo. Insanus haberetur, qui, accepto à Rege literarum fasciculo, in quo certo sciret inclusum deferri Regium chirographum de ingenti aliquo reditu, differret illum resignare & legere vsque ad mortem. Semetipsos mirabiliter fallunt, qui circa mortis articulum de Domini pro ipsis suscepta passione, deuote se cogitaturos existimant. Satis enim tunc habebunt, quod de suis propriis doloribus, quos morbus, & dira mortis expectatio adferet, cogitabunt. Quod Apostolus dixit: *Semper mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circumferentes*; hoc de perpetua memoria passionis Christi sapienter exponit Origenes. *Certum est*, inquit, *quia vbi mors Christi animo circumfertur, non potest regnare peccatum. Est enim tanta vis crucis Christi, vt, si ante oculos ponatur, & in mente fideliter retineatur, ita vt in ipsam mortem Christi intentus mentis oculus inspiciatur, nulla concupiscentia, nulla libido, nullus furor, nulla superare possit inuidia? sed continue ad eius præsentiam totus ille peccati & carnis fugatur exercitus.* Ratio autem huius hæc est. Duobus cōtrariis simul appositis, verbi gratia, igne & aqua; quod imbecillius est, cedat necesse est fortiori. Maxime autem contraria sunt Christi passio & peccatum. Nam *de peccato* (id per hostiam & sacrificium corporis sui) *damnauit pecca-*

In com. in Matt. c. 20.
Luc. 9.
Passionis Dominicæ memoria vtilissima.
Simile.
2. Cor. 4.
In com. in c. 7. ad Rom.
Memoria Pass. Dom. expellit peccatum.
Rom. 8.

pecca-

peccatum in carne Christus. Et prætérea tot in passione Christi virtutes elucent, tot charitatis erga nos indicia, tantum & tale Redemptionis beneficium, vt cum eius attenta consideratione peccatum consistere nequeat. *Simile.* Solet mater fastidiente filio cibos, ei nihilominus salutares, sed vel ex morbo, vel ex prauitate animi fastidientis, vt ad gustandum inuitet, suos illi labores, quibus in illis præparandis vsa fuerat, diligenter commemorare. Sic Christi passio, per quam salutis & redemptionis beneficium accepimus, ante oculos illorum posita, qui male viuendo hoc beneficium negligunt, plurimum mouet. Veteranus quidam Cæsaris Augusti *Exemplū.* miles, quum vocatus in ius periclitaretur, adiit Cæsarem, rogans vt sibi vellet adesse. Cæsar è comitatu suo selectum illico dedit; eique litigatorem commendabit. Hic miles vociferans, ait: At non ego Cæsar periclitante te, Actiaco bello vicarium quæsiui, sed pro te ipse pugnaui: simulque aperta veste detexit cicatrices. *Suetonius in Augusto.* Erubuit Cæsar, atque ipse descendit in aduocationem. Si sic vnius militis ostensæ cicatrices Imperatorem orbis mouere potuerunt; quem, quæso, vere Christianum, Christi vulnera inspecta, passio considerata, mors ante oculos posita, non permouebunt? Sed hoc quidem ratione exempli & accepti beneficij. Verum ipsa in se passio Christi tot ac tantas in se virtutes habet, vt in memoria perpetuo habita, à peccato conseruet. Sicut enim aromata tactu quidem ipso calida non sunt, *Simile.* ab occulta tamen proprietate calorem magnum ægris adhibita generant: sic passio Dominica ad vitæ institutionem, & vitiorum fugam, si diligenter introspicias, & causas eius euoluas, plurimum facit; etsi expresse nec virtutem docere, nec à vitiis deterrere videatur. Qui hoc in particulari scire, ac pro concione docere desideret, legat Meditationes passionis Dominicæ (opus egregie pium & salutare) à Francisco Costero Societatis IESV Theologo, editus. Porro ad omnes in tentationibus & tribulationibus difficultates fortiter superandas, maximum stimulum adfert passionis Dominicæ memoria. Docet hoc diserte Apost. *Recogitate illum qui talē sustinuit aduersus semetipsum contradictionē,* *Memoria pass. Dom. reficit laborantes.*

Vt non

Similia. *Vt non fatigemini animis vestris deficientes.* Sicut enim onus graue imponit, & digito suo non vult id leuare, qui, quod iubet, non facit ipse (vt Christus Pharisæis exprobrauit:) sic è contra onus quasi subleuat, & portat ipse qui exemplo præit. Nam & febricitans, videns ex parte, qui exemplo præit. Nam & febricitans, videns cibos quod ipse fastidit, ab aliis auide deuorari, ad edendum quoque prouocatur. Certe Christus in sua passione calicem passionum nobis propinauit, vt solet bonus medicus pharmacum gustare, quod æger fastidit. Vrias, bonus Israelita, monitus à Rege ipso vt lauaret pedes, & in domum suam se reciperet, respondit: *Arca Dei, & Israel, & Iuda habitant in papilionibus, & dominus meus Ioab, & serui domini mei super faciem terræ manent; & ego ingrediar domum meam, vt comedam, & bibam, & dormiam cum vxore mea? Per salutem tuam, & per salutem animæ tuæ non faciam rem hanc.* Quanto magis bonus Christianus, recolens Christum pro se tot & tanta passum, à superfluis deliciis, maxime à peccato, cauebit? Rebecca noluit camelo suo insidere, quum videret Isaac, virum futurum, pedibus venientem. Et sic quidem contra peccata, omnemque animi elationem & vanitatem, passionis Dominicæ memoria valet. Sic & contra hostiles tentationes singulare munimentum est; & protectio. Angelus exterminator neminem læsit in Ægypto, vbi postes sanguine agni tincti cernebantur. Neminem diabolus lædere potest, cuius præcordia sanguine Christi tincta, id est, perpetua passionis eius recordatione imbuta sunt. In Ezechiele iubentur omnes occidi, qui non habebant signum T. in frontibus suis expressum. quo docuit Propheta, eos omnes perire, qui in cordibus suis, & ante oculos suos, passionis Dominicæ memoriam non circumferunt. Has igitur ob causas vtilis & necessaria est passionis Dominicæ frequens memoria, atque ideo assidua & perpetua recordatio: quæ vt fieret, illam Christus suis semel atque iterum, antequam fieret, prædixit: & vt, postquam facta est, in memoria quotidie haberetur, Sacrificium in Ecclesia sua quotidianum instituit, dicens: *Hoc facite in meam commemorationem.* Quod Paulus apertius exponens, dixit: *Hoc quotiescunque feceritis, annuntiabitis mortem Domini, donec veniat.* Tanti

Exempla. *2.Reg.2.* *Genes.24.* Memoria pass. Dom. contra tentationes valet. *Exod.12.* *Ezech.9.* *Luc.22.* *1.Cor.10.*

Tanti ergo fecit, tam nobis vtilem & necessariam iudicauit Christus passionis suæ memoriam perpetuam, vt eam quotidiè solemni ritu repræsentari, diuinissimo sacrificio applicari voluerit.

Ecclesia verò hanc passionis Dominicæ prædictionem hodierno die recitari voluit, tempore, vt videtur, satis alieno, quum non ieiunii aut mortificationis, sed epulatum & recreationis hoc tempus sit; sed reuera tempore accommodatissimo, & hora maximè opportuna. Quemadmodum enim militares duces, imminente iam prælio, quo cum hostibus cominus decertandum est, aduocatis militibus, & vexillo regio in medio constituto, accurata concione suos milites ad pugnam adhortantur: sic Ecclesia hodie ad spiritualem pugnam, quam tempore Quadragesimali iam instante profitemur, strenuè capessendam, hac passionis Dominicæ prædictione historica, quasi vexillo quodam proposito, & hac veluti concione facta, suos omnes adhortatur. Dicit enim nobis Dux noster cœlestis, *Ecce ascendimus Hierosolymam.* Videte qua lætitia vado. Non ascendo timidus. Non recuso mori. Nempe videt Ecclesia, nos hac Dominica, & biduo sequenti, velle insanire, luxuriari, bacchari, vnde Bacchanalia, pudenda vox, & Christianis auribus indigna. Sicut ergo mulier, videns filios suos cum occisoribus patris ipsorum, viri sui, fœdera pepegisse, ludere, conuiuari, subuculam tunicam viri sui vulneribus iniqui homicidæ transfossam, & eius sanguine aspersam profert, vt, ea conspecta, filios suos ab iniquorum hominum consortio auellat: sic Ecclesia hodie, videns nos vitiis ac voluptatibus hoc tempore indulgere, propter quæ abolenda sponsus eius & pater noster crucifixus est, eius hodie flagella, sputa, opprobria nobis conspicienda proponit, vt, illis inspectis & consideratis, huic insaniæ nuntium remittamus. Videndum diligenter, ne eadem opera & Deo Patri maximam iniuriam, & Matris Ecclesiæ diligentiæ summam ignominiam inferamus. Semei, vir Belial, Dauidi Regi suo flenti, & nudis pedibus ac operto capite montem Oliuarum ascendenti, maledixit maledictione pessima, & lapides in eum proiecit. Qui hodie Bacchanalia exercent, Christo ascendenti Hierosolymam, vt omni illic

Passio Dominica cur hodie proponatur.

Simile.

Luc. 18.

Contra Bacchanalia, ante caput ieiunii.

Simile.

2. *Reg.* 15.

pro illis ignominia afficiatur, insultant, & improbis factis maledicunt. Nempe proponitur in hodierno Euangelio Christo non gloriosus, iucundus, lætabundus, sed *flagellandus, illudendus, conspuendus, crucifigendus.* Quum ergo sponsus tuus lugubri & atro colore vestiatur, nisi mauis dicere, rubeo & sanguineo, tu contra, qui sponsam te eius profiteris, candido & fulgenti veste indutus procedis, totus hilaris, iucundus, fortè etiam crapula distentus & ebrius? An non hoc est, quod Iob dixit: *Noctem verterunt in diem?* Tempus luctus & pœnitentiæ, in risum & delicias? Aut quod Christus ipse dixit: *Lamentauimus vobis, & non plorastis?* Ego dico, me pro vobis ad mortem ire, & vos ridetis. Clamat ad nos Christus sicut Gedeon: *Quod me videritis facere, hoc facite.* Vrnam confregit Gedeon. Idem fecerunt milites. Ascendit hodie Christus passurus multa verba. Dicamus cum S. Thoma: *Eamus & nos, & moriamur cum illo.* Scribitur in historia sacra, quod milites Antiochi Regis, pugnaturi contra Iudæos, *elephantis suis ostenderunt sanguinem vuæ & mori, ad acuendos eos in prælium.* Simili artificio vtitur hodie Ecclesia, sanguinem Christi fundendum nobis proponens, vt ad spiritualem, quam dixi, pugnam nos accendat & animet.

Simile. Iob. 17. Luc. 7. Iud. 7. Ioan. 11. 1. Macha. 6.

Nos contra Quadragesimale ieiunium iam iam incepturi, nos interea totos ingurgitamus, ventrique & abdomini seruimus, quasi post hoc triduum non Christo, sed Veneri sacra facturi. Est autem hæc intemperantia præpostera, intempestiua, incongrua, insana, noxia. Præpostera est, quia tam proximè præcedens crapula, subsequens ieiunium facit triste, id est, hypocriticum. Qui enim nunc libenter epulatur, lugebit postea ventris inediam. At *hilarem datorem diligit Deus*, &, *Cum ieiunatis nolite fieri tristes.* Deinde tam præposterum est hoc, ac si quis retrocedendo progredi vellet. *Non est enim* (vt scribit hac de re Basilius) *per temulentiam aditus ad ieiunium, nec ad iustitiam iter per fraudem, nec ad sobrietatem per lasciuiam, nec per malitiam ad virtutem. Crapula & ebrietas ad lasciuiam inducunt, ad ieiunium frugalitas.* Intempestiua est hæc intemperantia, quia difficile ac laboriosum fecit ieiunium subsequens. Difficulter enim ab vno extremo in alterum transitur. Cras dimicaturus, hodie te mutilas,

1. Præpostera. 2. Cor. 9. Matth. 6. Hom. 1. de laud. ieiun. 2. Intempestiua.

mutilas. Apposite hac ipsa de re Chrysostomus: *Si medici pharmaca dare volentes, iubent interea temperanter agere, ne minus pharmaca operentur, multo magis ieiunium suscepturos tenuitate victus mentem expurgare, & leuiorem reddere oportet.* Sed vide absurditatem. Quia Christianos vocat Deus ad pœnitentiam, volunt prius tradi diabolo, ne postea eam possint facere, prout deberent. Ineptus esset Musicus, qui coram Rege cantaturus, aut instrumentum musicum pulsaturus, à quo (si præclarè se gesserit) magnam mercedem recepturus est, antea pila luderet, ita vt manus concitatæ & nimis agitatæ, commodè pulsare non possent, vox quoque raucedinem contraheret. Equites periti, cum publicum aliquod equorum certamen instituitur, quo in stadio curritur, iuxta parietem aliquem prius equos suos agitare consuescunt, & prope illum recta decurrere docent, ne postea in certamine terminos prætereant. Qui.n.equi non nisi in plano ac spatioso campo currere consueuerunt, ad certam lineam decurrere nō poterunt. Eodem modo quorum corpora effrenata sunt, & ad libitum per vitia vagari sinuntur, illa certè strictam ieiuniorum regulam vt obseruent, difficilimè induci poterunt. Incongrua & absurda est huius temporis intemperantia, quia totum subsequens ieiunium euacuat, & inutile reddit. Non enim est ieiunium, sed medicamentum, quod crapula præcessit: nec hoc est in ieiunio meritum, sed in abstinentia sanitatem quærere, nec animæ, sed corporis salutem agere; nec denique Deo, sed naturæ seruire. Vnde diuus Hieronymus: *Crapula distentus, ventris ingluuiem ieiunando decoquit, vt in cochlearum morem succo victitet suo, & futuris dapibus ac sagina aqualiculum paret.* Deinde crapulæ & ebrietati succedit ieiunium, vt pœna peccati, non vt præmium virtutis. Vnde diuus Basilius: *Athleta ante certamen exercetur: Ieiunator ad ieiunandum temperantia præparatur; ne velut vlciscens veniat dies ieiunii.* Porrò insana & impia est hæc intemperantia, quæ fucum & fraudem facit legi. Non enim ideo præcipitur cras ieiunare, vt hodie crapula disrumparis. Nec quia cras splendidè vestiri oportet, ideo hodie pannosum esse ac lutosum decet. Nemo sic vellet sibi cras obsequium singulare ab aliquo fieri, vt hodie ab eodem mille in-

Hom.1.in Genes.

Similia.

3. Incongrua.

In epist.ad Latam.

Hom.1.de lau.t. ieiunii.

4. Impia.

Hom. 1. de ieiunio. le iniuriis oneretur. Appositè D. Basilius: *Quis cras pudicam vxorem legitimè ducturus, hodie scorta, & concubinas inducat in ædes? Aut quæ vxor legitima tale pateretur contubernium?* At hoc facit, qui cras aut perendie cum tota Ecclesia ieiunaturus, hodie sic viuit, *vt Deus illi venter sit,* *Lib. contra Psychicos.* &(vt Tertullianus falsè adiecit) *pulmo templum, aqualiculus altare, sacerdos coquus: cuius tota charitas in cacabis feruet, tota fides in culinis calet, tota spes in ferculis iacet.*

5. Noxia. Hæc ille. Noxia postremò & multum damnosa hæc huius temporis intemperantia est, quia magno se crimine obstringit, & laqueum sibi nectit, qui in sacri Ieiunii quasi vestibulo gulosum agit. Hæc enim crapula Christi gratia priuat penitus, sine qua tamen tam prolixum Ieiunii spatium nemo etiam sobrius decurrere poterit. Imo hæc crapula quasi inuitatio hospiti Christo, & iam iam aduentanti, fores tum rusticè, tum impiè occludit. Neque enim ille huius crapulæ ructus & frusta redolentia ferre poterit. Hinc D. Basilius: *Nullus seruus, hero suo reconciliari cupiens, hostem illius patronum adhibet. Ebrietas inimica est Deo. Itaq; si cupis per confessionem reuerti ad Deum, fuge temulentiam, ne magis etiam abs te Deum alienet.*

Hom. 1. de ieiunio.

Simile. Solent aliquando homines malè feriati, equos conductitios, quando conductionis finis appropinquat, ita improbè agitare, onerare, vexare, vt postridiè aut perendiè domino suo reddendi, ad longum tempus inutiles ei fiant: sic diabolus homines improbos mancipia sua, quum videt tempus Quadragesimale accedere, in quo per pœnitentiam Domino Deo verisimiliter reconciliari volent, ita eos diebus proximè præcedentibus, & hoc maximè triduo, per intemperantiam agitat, ita gulæ & ebrietatis peccatis onerat, ita animos eorum inquietos & perturbatos reddit, vt, quomodocunq; Deo suo reconcilientur, vix longo post tempore, ad Deo seruiendum sicut oportet, idonei & vtiles futuri sint. Talis est huius tridui intemperantia, à qua sancta Mater Ecclesia, hoc proposito Euangelio, filios suos & studiosè auocare & retrahere voluit.

2. Tra-

2. *Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur.*

LOCVS moralis, de incredibili Christi erga nos amore, qui non simplici morte, sed cum tot ignominiis & pœnis coniuncta, nos redemit: & de peccati horrore ac turpitudine, quod tantis suppliciis in tali persona expiari debuit. Has enim duas ob causas & tanta passus Christus est, & singulas circumstantias in hoc Euangelio suis discipulis prædixit. Vnaquæque enim circumstantia magnum habet & doloris pondus & ignominiæ dedecus: quæ nos ad Christi amorem atque imitationem, pariterque ad peccati detestationem, excitare debent. Singulas igitur breuiter tractabimus, quia, quanto pro nobis Christus vilior factus est, tanto nobis charior esse debet. Vulnera sponsi, quæ ex amore sponsæ suscepta sunt, quo illum deformiorem, eo amabiliorem reddunt. Prima circumstantia est: *Tradetur Gentibus.* Hoc enim ad doloris magnitudinem accessit, quòd, ex Iudæis oriundus quum esset, in manus Gentium, Romanorum scilicet, tradendus, & ab eis omni ignominia ac pœna afficiendus erat. Nihil apud Iudæos Gentilismo vilius, aut magis abominabile. Quare Iudæi Christum per summum contemptum Samaritanum vocant. Et alibi, quum dixisset, *Quo ego vado, vos non potestis venire;* dixerunt Iudæi, *Nunquid in dispersionem Gentibus iturus est?* quo vno nihil abominabilius habebant. Nam & ideo boni illi Iudæi, qui Christum gentibus tradere crucifigendum non verebantur, tamen *Prætorium Pilati*, hominis Gentilis, *ingredi nolebant, ne contaminarentur.* Christus ergo in sensu & ad captum Iudæorum loquens, hanc etiam circumstantiam adiecit. Sic Nathan Propheta, quum Dauidi adulterium & homicidium exprobraret in occidẽdo Vria, adiecit: *Et occidisti eum gladio filiorum Ammon*, quod grauius & turpius erat, quàm si per manus contribulium suorum extinctus esset. Sic vendito Ioseph in Ægyptum, duplex erat scelus. Primum, quòd a fratribus venderetur: alterum, quòd Ismaelitis, hominibus alienigenis, traderetur. Sic Dauid Ionathæ dixit:

[Margin notes: Christi erga nos amor. | Simile. | Christus traditus. | Ioan. 8. | Ioan. 7. | Ioan. 19. | 2. Reg. 12. | Genes. 40.]

1.Reg.20. *Si est iniquitas aliqua in me, tu me interfice; & ad patrem tuum ne introducas me.* Acerbius duxit ab inimico interfici, qui etiam morienti illuderet, quam ab amico. Maluit quoque ab amico interfici, quam tradi & prodi. Proditoris enim ingratitudo ipsa morte durior est. Sic Christus non solum traditus est Gentibus, sed & à Iudæis, atque adeo à discipulo suo. De quo sic per Spiritum conqueritur: *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique: tu vero homo vnanimus, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum consensu*; hoc scilicet tantum facinus cōmittes? Est enim grauissima aposiopesis; quā sic Christus postea expressit: *Iuda, osculo Filium hominis tradis?* Docet hæc circumstantia, qua patientia ferendum sit, quum id nobis accidit, quod CHRISTVS suis prædixit: *Cauete ab hominibus. Tradent enim vos in Conciliis.* Et paulo post: *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filiū, & insurgent filii in parentes.* Et alio in loco: *Tunc scandalizabuntur multi, & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem.* Quod totum nunc in afflictissima nostra Anglia per hæreticos quotidie fieri cernimus. Sed Christus traditus, & gentibus traditus, & à proprio discipulo traditus, vt Apostolus tunc, omnesque postea CHRISTI martyres mirabiliter animauit ad similia perferenda, sic ad Dei gloriam in nostra Anglia quam plurimos animauit, & vel ad exilium voluntarium compulit, vel in vinculis extinxit, vel ad aculeos & cruces, & acerbissimum mortis genus pro fide Catholica fortiter suscipiendum, feliciter perduxit.

Psalm.54. Luc.22. Matth.10. Matth.24. Vide Concertationes Catholic. & Anglo-Caluin. Treueris, an. 1588.

Christus illusus.

Altera circumstantia est, *illudetur.* Illusio CHRISTI varia & multiplex erat. Primum *in domo Caiphæ velata facie* illuditur à Iudæis. Postea ab Herode, & toto exercitu eius *illuditur, alba veste indutus.* Rursum à Romanis militibus in prætorio Pilati illuditur, clamantibus, *Aue Rex Iudæorum.* Sed in ipsa cruce pendens, & in ligno vitæ nostræ constitutus, in signum & vexillum salutis erectus, multum & à multis illuditur. Primò à Iudæis, clamantibus: *Vah qui destruis templum Dei, & triduo reædificas illud, descende nunc de cruce, & salua temetipsum.* 2. à Sacerdotibus: *Principes sacerdotum illudentes*

Matth.26. Luc.23. Ioan.18. Matth.27.

tes eum, cum Scribis & senioribus, dicebant: Si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei. 3. à latronibus, qui crucifixi erant cum eo. Isti enim idipsum improperabant illi. 4. à militibus Romanis. Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei. Si tu es Rex Iudaeorum; saluum te fac. Sic CHRISTI verbum in hoc Euangelio, sic veteres prophetiæ completæ sunt: Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me: quia zelus domus tua comedit me. Et iterum: Contumelia & tormento interrogemus eum, vt sciamus reuerentiam eius; & probemus patientiam illius. Et rursum: Factus sum illis in parabolam. Hæc omnia docere nos debent contumelias verborum cum Christo & pro Christo sustinere. Alia circumstantia est, Et flagellabitur. scilicet à gentibus & militibus prætorianis Pilati. Sic veteres prophetiæ: Disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. Et rursum: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus. Hæc fœda dilaceratio tanta fuit, vt obstupescens Propheta dixerit: Vidimus eum, & non erat aspectus; vnde nec reputauimus eum.

Psalm. 68. *Sap. 2.* *Psalm. 26.* Christus flagellatus. *Esa. 53. & 50.*

Quarta circumstantia, Et conspuetur: Nempe tum à Iudæis in domo Caiphæ, tum à gentibus in Prætorio Pilati. Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem eius. Percutiebant caput eius arundine, & conspuebant eum. Quam etiam ignominiam veteres Prophetæ non tacuerunt: Faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus me. Sed & Iob, siue de se, siue de Christo, siue de vtroque (quia & eius patientia, Christi patientiæ typus esse poterat) dixit: Abominantur me, & lõgè fugiunt à me, & faciem meam conspuere non verentur. Christus ergo pro nobis omnem ignominiam sustinuit. Venditur vt seruus, illuditur vt stultus, conspuitur vt insanus, flagellatur vt fur, occiditur vt maleficus. Hæc omnia nos commeruimus; sed, nobis saluis, imago nostra suspenditur. Christus enim etsi verus homo, tamen non verus peccator, sed imago illius fuit. Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccatoris, id est, homini peccatori similẽ, & inter iniquos deputatum; de peccato dãnauit peccatum in carne: per illam similitudinem peccati crucifixam liberauit à peccato, & à pœna eius, hominẽ peccatorem.

Christus conspútus. *Marc. 14. 15.* *Esa. 50.* *Iob. 30.* *Rom. 6.* *Esa. 53.*

Hæc nos ad CHRISTI amorem mirabiliter commouere, hæc ad peccati detestationem, ad quod redimendum tot & tanta sustinuit, vehementer excitare debent. Si amicus aliquis tuus, te pro meritis ad supplicium quæsito, tuas vestes indueret, seipsum pro te capi, damnari, & in crucem agi sineret (quale quid de Damone, & Phytia narratur, & de Alexandro martyre, qui ad Antoninam virginem Christianam ad lupanar condemnatam ingrediens, vestes suas illi dedit, vt illis induta, liberè exiret: quod cum factum esset, remansit ille in lupanari virginis loco, & martyrii palmam pariter cum virgine postea obtinuit, scribit Simeon Metaphrastes) tu verò vicem eius non doleres; sed contra post illum vociferareris, imò ipsos carnifices in eum concitares, quin & temetipsum carnificem præberes, nonne mille mortibus dignus esses? At hoc facit omnis Christianus, quoties mortale peccatum committit. *Crucifigit enim sibimetipsi Filium Dei, & ostentui habet*, ait Paulus. Quomodo crucifigit, Quomodo ostentui habet, & (vt alio in loco dicit) *Filium Dei conculcat, & sanguinem testamenti*, in cruce effusum, *pollutum ducit, in quo sanctificatus est*, nisi quia perinde peccat, ac si frustra Christus mortuus esset, & totum passionis eius fructum, quantum in se est, euacuat, & totam Christi pro se crucifixionem, totam passionem, mortem, sanguinem effusum nihil ducit, despicit, contemnit, conculcat, ostẽtui habet? Etsi enim formaliter & expresè hoc non facit, tacite tamen, & virtute, & consequenter hoc facit. Etsi tantum nefas non intendit facere, tamen facto committit. Hoc Pauli verba dicere volunt, quæ certè cor veri Christiani plurimum mouere debent. Bonus Tobias iunior à Raphaele Angelo ad domum paternam sanus ac saluus, rebus omnibus ex animi sententia confectis, quum reductus esset, sic ad patrem loquitur: *Pater, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficiis eius? Me duxit & reduxit sanum. Pecuniam à Gabelo ipse recepit. Vxorem ipse me habere fecit; & dæmonium ab ea ipse compescuit. Gaudium parentibus eius fecit. Meipsum à deuoratione pisces eripuit. Te quoque videre fecit lumen cæli, & bonis omnib. per ipsum repleti sumus: Quid illi ad hæc poterimus*

Margin notes: *Simile.* — *Apud Surium 3. Maii.* — *Hebr. 9.* — *Hebr. 10.* — *Exempl.* — *Tob. 12.*

terimus dignum dare? Sed peto à te pater mi, vt roges eum, si fortè dignabitur medietatem de omnibus, quæ allata sunt sibi assumere. Sequamur vt minimum hoc gratitudinis exemplum. Plura nobis & maiora bona contulit Christus, quam ille Raphael Tobiæ. Maiori fidei lumine illustrati sumus nos Christiani, quam ille fuit Tobias. Christus pro nostra salute *& homo factus est*, & homo pauper esse voluit, & prædicandi laborem suscepit, & *transijt benefaciendo, & sanādo omnes oppressos à diabolo*, & *traditus est gentibus, & illusus, & flagellatus, & conspuitus, & corona spinea indutus*, & *cum latronibus crucifixus, & occisus fuit. Tulit chirographum quod contra nos erat, & affixit illud cruci: soluit inimicitias in carne sua: eripuit nos de potestate tenebrarum: vocauit nos in admirabile lumen suum: dedit nobis potestatem filios Dei fieri.* Denique omnibus bonis per eum repleti sumus. *Qui enim Filium suum nobis donauit, quomodo non cum eo omnia donauit? Quid ergo retribuemus Domino pro omnibus quæ retribuit nobis?* Rogemus eum, si fortè dignabitur medietatem vitæ nostræ in eius obsequium accipere, postquam totum ei dare, mundo penitus relicto & abdicato, plerique non possumus. *Non enim omnes capiunt verbum hoc.* Et qui totum se Deo dare profitentur, aliquid tamen suis necessitatibus & infirmitatibus reseruant: vtinam non nisi dimidium vitæ suæ. Sed & totum Deo dat, qui Dei mandata seruat omnia, & ad Dei gloriam omnes suas actiones dirigit.

Ioan. 1. *Actor. 2.* *Luca 18. & 22.* *Coloss. 2.* *Ephes. 2.* *1. Petr. 2.* *Ioan. 1.* *Rom. 5.* *Psal. 115.* *Matth. 19.*

3. *Ipse verò multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei.*

Locvs moralis de impedimentis orationis, aut cuiusuis boni operis, fortiter repellendis, nec cedere tentationi. Cæcus iste, fortis in fide, quo magis alij eum increpabant, vt taceret, vel hominem contemnentes, vel eius bono inuidentes, eo magis post Christum clamabat. Qui fortes in fide sunt, nec propter hominum irrisiones; quibus deuotæ personæ sæpius afficiuntur; nec propter dæmonum infestationes, qui in bono opere occupatos, multis & miris modis diuexant; nec propter aliquas vitæ difficultates & infortunia, vel

Tentationi non cedendum.

Simile. ab orando, vel ab alio quouis bono opere, bona intentione suscepto, desistunt. Paruus certè ignis, vt qui in lucerna est, minimo quoque flatu extinguitur. Magnus autem ignis, quo magis insufflatur, eo magis accrescit, & contrarijs augetur. Sic parua charitas, debilis intentio, circa opus bonum minimo quoque impedimento extinguitur, aut certè deficit & refrigescit. Magna verò charitas & feruens, ex contrarijs recipit augmentum: & quo magis exagitatur, conferuescit & incalescit magis.

Exemplū. 1. Dauid à Michol derisus & reprehensus, quod coram Domino discoopertus saltasset; quia ex feruido Dei amore id fecerat, nihil animum remisit, sed respondit: *Ludam, & vilior fiam plus quam factus sum, & ero humilis meis.* *2. Reg. 6.*

2. Quum in prima conuersione sua Paulus Damasci Christum prædicaret, multique hanc eius mutationem stupefacti mirarentur, & impedire conarentur; *ille multo magis conualescebat, & confundebat Iudæos qui habitabant Damasci.* *Actor. 9.*

3. *Genes. 15.* *Allegoria.* Non destitit Abraham à sacrificio quod offerebat, etsi videbat aues descendentes vt eum impedirent, sed eas diligenter abigebat, & in suo sancto opere perseuerabat, donec sol occumberet. Non est à bono opere desistendum, quam diu vires suppetunt id perficiendi, quantæcunque aues descendant, quantæcunque per hominum malitiam aut fraudem difficultates obijciantur. Contra huiusmodi impedimenta, dicendum cum Dauide: *In Domino confido: quomodo dicitis animæ mea, transmigra in montem sicut passer?* *Psal. 10.* id est, desere sanctum propositum, & institutum tuum, in quo iam diu velut in nido habitasti, & auola per montes, discurrendo & vagando per incerta. Hæc est enim vox clamantium in via, & increpantium eos qui bonum opus aggrediuntur: quorum è contra vox esse debet: *In Domino confido*: quomodo tam vana mihi loquimini? *Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro,* id est, clanculum, & indirectè, & per media obliqua, *rectos corde*, & qui bona opera intendunt. Sed in huiusmodi remoris & obstaculis iniectis, tu contra audentior ito.

Simile. *Phil. Diez. in hac Dom.* Canis pecuarius, syluis assuefactus, vbi nec luporum vlulatibus, nec leonum rugitibus, nec syluestrium animalium clamoribus deterre-

tur, quum in vrbem venit, exeuntque illi obuiam catuli latrantes, securus & tranquillus in via procedit, ipsique catuli allatrando fatigantur. Idem facit canis generosus etiam in vrbe, & summa pace nutritus. Sic qui vel appetitibus suis refrenandis assueuit, vel alioqui forti & generoso pectore est, magna in Deum fide, ingenti charitate præditus, omnes obiectas difficultates tanquam latratus catulorum despiciet, & in bono opere, quod aggressus est, fortiter progredietur. Non est semper expectandum, vt in bono opere perficiendo, satis perpetuò & secundos progressus inuenias. Filijs Israel profectis in desertum, iuxta sermonem Domini, sæpè defecit aqua, multi obiecti hostes, multa occurrerunt aduersa: vndecim tribus ex DEI mandato suscipiunt bellum aduersus Benjamin, & duobus tamen prœlijs maximam cladem acceperunt; sed tertio prœlio eos penitus debellarunt. Tales igitur difficultates etiam ex DEI voluntate interdum objiciuntur, ad maiorem suorum fidem & fortitudinem comprobandam. Sed plerumque Diaboli fraude, & ministrorum eius malis artibus hoc fit. Ille enim est *coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò.* Quemadmodum enim venator, qui feram sponte in retia incurrentem, tacitus obseruat, neque vlla vtitur vociferatione, si verò diuersam abire videt, sese illi in via opponit, cogitque terroribus, & minis in laqueos redire; sic diabolus, quos sponte videt aut perire, aut otiosè & ignauè vitam ducere, non molestat; illos verò qui salutem suam diligenter procurant, aut opus aliquod virtutis egregium ac laudabile conantur, omnibus modis infestat, vt à proposito deterreat, & ad laqueos ipsius, peccatum, & ignauiam, redeant. Sed boni fideles, qui *diaboli cogitationes norunt* (vt Paulus loquitur) & eius studia perspecta habent, nihilo secius in bono opere pergunt. Audiens Dauid Goliam blasphemasse Populum DEI, & tractans apud seipsum de illo expugnando, ideoque dicens: *Quid dabitur viro, qui percusserit Philistæum hunc? Quis est enim hic Philistæus incircumcisus, qui exprobrat acies Dei viuentis?* à fratre suo maiore natu Eliab, grauiter increpatur. Ait enim illi:

Virtus habet impedimenta.

Exempla.

Exod. 17.

Typus.

Iudic. 12.

Genes. 49.

Similia.

Stell. in Luc. cap. 18.

Perseuerandum in bono.

1. *Reg.* 17.

Quare

Quare venisti, & quare dereliquisti paruulas oues illas in deserto? Ego noui superbiam tuam, & nequitiam cordis tui, quia vt videres prælium descendisti. Vides quam acerba increpatio, quam acre impedimentum obijcitur, vides qualis coluber in via, qualis cerastes, id est, cornutus vel cornupeta serpens in semita. At Dauid mitissimè respondens dixit: *Quid feci? Nunquid non verbum est?* id est, nonne quod interrogo, est res publicè proclamata, & omnibus proposita? *Et declinauit paululum ab eo ad alium, dixitque eundem sermonem.* Perseuerat in sua bona intentione: obiectam tentationem diuertit: moxque ad Regem perductus, Goliam gloriosè interfecit, & immortalem laudem apud Deum & homines consequutus est. Quum ex Babylone reuersi filij Israel, templum Domini reædificare cœperunt, populus terræ, qui infidelis & alienigena erat, cœpit eos omnibus modis impedire. Sed illi

2. Esdr. 4. *vna manu facientes opus, altera gladium tenentes*, id est, in animo fortitudinem, in opere perseuerantiam habentes, sancto operi vsque ad finem insistebant. Iacob, postquam

Genes. 32.
Allegoria.

cum Angelo Dei luctatus est, & Deum vidit; & vocatus est Israel, *cœpit vno pede claudicare.* Qui semel aliquod opus heroicum Deo insigniter gratum aggrediuntur, quasi videntes, & familiares Deo, statim mundo claudicant, displicent, stulti & insani videntur.

Fides persecutione roboratur.

Præterea cæcus iste, propter aliorum increpationem magis post Christum clamans, ostendit naturam & proprietatem fidei persecutionis tempore. Nam & ad fidem eius exercendam, Christus ad primum clamorem, quem ignorare non potuit, non substitit; & disertè Christus fidei suæ hoc beneficium collatum fuisse profitetur, dicens: *Respice, Fides tua te saluum fecit.* Talis nempe est natura fidei, vt, quanto magis increpatur, & tacere iubetur, tanto clarius eloquatur, altius clamet, & sese per confessionem audacius exerat. *Virtus fidei* (ait Chrysostomus) *in periculis secura est, & in securitate periclitatur. Quid enim aliud sic vigorem fidei in hominibus laxat, ac longa tranquillitas?* Hæc ille. Sic & D. Cyprianus: *Traditam nobis diuinitus disciplinam pax longa corruperat; iacentem fidem, & pene dixerim dormientem, censura cœlestis,*

Hom. 26. in Matth. operis imperf.

stis, (id est, persecutio) *erexit*. In quam etiam sententiam sic scribit D. Hilarius: *Proprium hoc Ecclesiæ est* (hoc est, fidelibus in Ecclesia) *vt tum vincat, cum læditur; tum intelligat, cum arguitur; tum obtineat, cum deseritur*. Sic quædam herbæ, vt gramen ipsum campestre chamæmelū, raphanus, & quædam aliæ, quo magis calcantur & premūntur, eo magis crescunt, & vberius proueniunt. Sed & hac de causa vineæ in Scripturis frequenter comparatur Ecclesia, vel anima fidelis. Vnde D. Ambrosius: *Vt vinea, dum ligatur, erigitur; & recisa, non minuitur, sed augetur: ita sancta plebs dum ligatur, erigitur; dum humiliatur, attollitur; dum reciditur, coronatur*. Nempe fides est illud granum, quod, *quum cadens in terram, mortuum fuerit, multum fructum affert*. Quare vt per omnes ætates, quo grauior & acerbior persequutio fuit, eo vberior & illustrior Martyrum seges exstitit, fidesque ipsa fortius enituit: sic hodie in afflictissima Anglia nobilissima fidei exempla extiterunt; & post triginta annorum dominantem illic hæresim, post leges sanguinarias, post tyrannidem acerbissimam, quæ vel minima Catholicæ fidei testimonia (vt crucem gestare, vel precularum rosario vti) tanquam læsæ Maiestatis crimen plectit; suos tamen habet illa insula maximo numero domi forisque Catholicæ fidei assertores.

De Trinit. libr. 7.
Simile.
Lib. 9. in Luc.
Ioan. 12.

4. *Stans autem Iesus, iussit illum adduci ad se.*

Locvs moralis de præsenti Dei auxilio, & maxima Christi redemptoris clementia erga eos, qui fortes in fide, & constantes in bono opere se prebent. *Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate*, hoc est, in vera, sincera, & forti fide. Sicut medicus diligens & beneuolus nunquam longè ab infirmo recedit; quinimo prope illum cubat, comedit, & versatur nocte dieque; sic Deus inuocantibus eum propè est. Quod expertus Moyses cecinit: *Non est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut adest nobis Deus noster*. Hanc suam perpetuam præsentiam in forma tabernaculi, quò ad orationem confugere populus debuit, Deus expressit, quum iuberet. *Propitiatorium fieri*

Constanter Deus adiuuat.
Psal. 44.
Simile.
Deut. 4.
Exod. 25.

fieri iuxta Arcam testamenti, in qua legis tabulæ seruabantur. Ideo enim hoc factum est, vt haberent legis transgressores paratum propitiationis remedium. Diuus Stephanus, quum contra obstinatissimam Iudæorum pertinaciam, in Christi Iesu confessione fortis persisteret: *Vidit apertos cælos, & Iesum stantem* (ad auxilium eius) *à dextris Virtutis Dei.* Nempe sic Deus ad auxilium gratiæ semper præsto est, vt ad benefaciendum promptior sit, quam nos ad accipiendum. Quemadmodum enim in naturalibus forma magis appetit materiam, quam materia formam; quia illa necessitate naturali, hæc bonitate naturali appetit: sic Dei amor erga nos est fortior, qui ex bonitate nascitur; quam noster erga eum, qui ex necessitate oritur. Nos enim ad Deum accurrimus, quia cogit necessitas: Deus nostri miseretur, quia impellit bonitas. Acrior autem est virtutis impetus, quam necessitatis. Quare sicut naucleri solent in cœlum aspicere, interdiu in solem noctu in Arcton, vel aliud semper apparens astrum, ac per hoc rectam in pelago viam commentari: sic in omni difficultate ac necessitate ad Deum mens eleuanda: quia *qui habitat in adiutorio altissimi*, id est, qui in eum posuit spem suam, *in protectione Dei cæli commorabitur. Dicet Domino. Susceptor meus es tu*, & quę sequuntur. Vide plura de hac materia in Domin. 4. post Epiph.

Typus. *Exemplū.* *Actor. 7.* *Simile.* *Simile.* *Basi. Hom. in princip.* *Prou.* *Psal. 90.* *Text. 2. & 3.*

5. *Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine vt videam.*

LOCVS moralis de omnium peccatorum cæcitate humiliter agnoscenda. Nam & hic cæcus secus viam sedens, peccatores omnes in huius vitæ cursu significat; & Christus eum rogat quid velit, non desiderium cæci ignorans, sed ad cæcitatis suæ agnitionem & desiderij sui humilem manifestationem inuitans. Omnis peccans est ignorans, vt decernunt Philosophi; non quia ex ignorantia omnes peccant, sed quia ex peccato omnes fiunt ignorantes & cæci. Vnde Propheta: *Ambulabunt cæci, quia Domino peccauerunt.* Prima peccati pœna, est cæcitas mentis; & primum quod operatur circa peccatorem diabolus, est mentem obcæcare. Qui enim

Peccatorū cæcitas. *Sophon. 1.*

enim perpetrato peccato quietus est, & dicit: *Peccaui, & quid mihi accidit triste?* ideo quietus est, quia cæcus est, & non videt quod animam mortuam in corpore sano circumfert: non videt quem offenderit, nec magis mouetur, quam si contra Deum aliquem ligneum aut marmoreum peccasset. *Si quis furtum faciens* (ait S. Augustinus) *statim oculum perdidisset, omnes dicerent Deum præsentem vindicasse. Oculum cordis amisit, & ei pepercisse putatur Deus?* Hæc ille. Fratres Iosephi, postquam eum in cisternam posuissent, animo eum illic relinquendi, *sederunt vt comederent panem*: nihil compuncti, ad solitas mensas accumbunt. Esau accepto pane & lentis edulio, comedit, paruipendens quod primogenita vendidisset. Quod si tanto in periculo anima versatur, perpetrato mortali peccato, cerneret peccator, ne vno quidem momento à misericordia Dei imploranda cessaret. Sed vt Sampson non potuit ad molam adduci, nisi prius oculis illi erutis, sic diabolus ad pristinam seruitutem peccati miseros peccatores nunquam adduceret, nisi prius mentis oculos illis eruisset. Non sufficerent vlli compedes ad retinendum accipitrem in pertica cui alligatur, nisi capitio quodam caput obuolueretur; sed videns se illic alligari, omni modo, etiam cum periculo sese lacerandi, auolare conaretur. Nulli voluptatum compedes hominem in peccato retinerent, si quanto in periculo per peccatum versetur, perspicuè videret, quin quocunque malo suo ad pœnitentiam conuolaret: sed diabolus cæca cupiditate, & falsis consilijs, ita peccatorem excæcauit, vt quietissimè cum suis compedibus ligatus stet, nec se vllo prorsus in periculo constitutum putet. Malis quippe & corruptis cogitationibus ac desiderijs sic mentem peccatoris occupatam tenet (sic enim *ab eo captiui tenentur ad voluntatem eius*) vt aliud præterea nihil videre queat. Aquila, vt ceruum occidat, dicitur in arenam se conferre, in eaque se ita obuoluere, vt alas puluere onustas repleat, moxque super cerui caput volitans, illudque tenacissimis vnguibus apprehendens, collectum illum puluerem astu quodam super cerui oculos ita affatim congerit, vt eum excæcet; excæcatum verò, & nescientem quò vadit, facilè

Eccl. 5.
Enarr. in Psal. 57.
Exemplū.
Genes. 25. & 37.
Simile.
Diabolus excæcat fallacijs suis.
2. Tim. 2.
Simile.
Petr. Berchorius lib. 7. cap. 3. Reductorij moralis.

facilè deijciat, mactet, comedat. Sic omninò diabolus cogitationum vel carnalium, vel odij, inuidiæ, superbiæ puluerem ac nubem potius ita cordi immittit, vt penitus quo ad cœlestia & sana desideria hominem excæcet, & excæcatum captiuet ad suam voluntatem. Nonne prorsus eos excæcat, quibus virtutem, vt rem horridam, difficilem, ingratam, rem futilem, vanam, & ad nihil vtilem proponit; res verò maximè caducas, tanquam perpetuò duraturas; res vilissimas, tanquam preciosissimas; res pestilentes, tanquam vtiles & fructuosas menti exhibet, vt diuitias, honores, voluptates: sicuti pictores rem vnamquamque pro suo arbitratu, non iuxta proprias naturas, depingunt: Sic filijs Israel in deserto ollas tantùm & carnes Ægyptiacas in memoriam reuocauit, seruitutem acerbissimam tacuit: vt eos Deo rebelles, reuertendi in Ægyptum cupidos redderet. Ita semper quid in peccato dulce est, vtcumque modicum & momentaneum, mirabiliter amplificat; sed infinitos dolores peccatum consequentes improbus tacet. Sicut cæcus amor deformem prorsus vt formosissimam oculis repræsentat; sic diabolus res turpissimas, vt longè elegantissimas, animis suorum offert. Nempe sicut venator insequens feram, non illam manibus prehendere, sed vel in retia trahere, vel sagittis eminus configere conatur: sic diabolus, callidus animarum venator, aut crassa facinora non proponit, non adulterium, non homicidium, non rapinam; sed horum omnium principia, concupiscentiam, odium, auaritiam, seu cupiditatem, quibus, veluti à longè, cor lethaliter ferit; aut, si maxima flagitia persuadet, solam in illis voluptatem quasi escam ostendit, nec Dei offensionem, nec proximi iniuriam, nec proprij honoris maculam; aut conscientiæ labem vllo modo attingit: & veluti improbi mercatores mercium, si qua est, bonitatem mirificè amplificant, vitia & defectus tacent; sic ille peccatores fallit & excæcat. Hinc fit vt omnis peccator ignorans peccet; & cæcus fit. Hanc ob causam Christus venit, vt *lux qua illuminet omnem hominem venientem in hunc mundum*, & vt *eriperet nos à potestate tenebrarum*, id est, vel diaboli, qui est

Simile. *Exemplū.* *Exod. 6.* *Similia.* 1. 2. 3. *Ioan. 1.* *Coloss. 1.*

est *princeps tenebrarum harum*; vel peccati, quod est *opus tenebrarum*. *Eph. 6.* *Rom. 13.*

Sed & amor creaturarum hominem excæcat, vt, relicto Sole iustitiæ: *Qui vocauit nos in admirabile lumen suum*, seruiamus potius creaturæ quam creatori, *ambulantes in vanitate sensus nostri, & tenebris obscuratum intellectum habentes, propter cæcitatem cordis quæ in nobis est.* Creaturarum amor excæcat. *Eph. 4.* De hac cæcitatis nostræ causa dixit Sapiens: *Creatura Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.* *Sap. 14.* Omnium ergo peccatorum oratio esse debet: *Domine, vt videam.* Sic orauit Dauid: *Illumina oculos meos, ne quando obdormiam in morte.* *Psal. 12.* Ad hanc orationem, & cæcitatis suæ confessionem, hunc cæcum Christus inuitauit, dicens: *Quid tibi vis faciam?* Quia agens vniuersale determinatur ad vnum ex subiecti dispositione; hominis autem dispositio, est voluntas petentis: ideo Deus aliquid nobis daturus, prius affectum nostrum sua gratia excitat, vt sic ad dona eius recipienda, per eius præuenientem gratiam, nostramque, quæ mox operatur, liberam voluntatem, idonei & dispositi simus. Gratia enim voluntatem excitat, vt excitata voluntas, gratiæ beneficium petat. Nisi enim cum desiderio petatur, cum fructu accipi non potest. Vnde D. Augustinus: *Deus non voluntatem nostram sibi vult innotescere, quam ignorare non potest; sed exerceri vult in orationibus desiderium nostrum, quo possimus capere quod præparat dare. Illud enim valde magnum est; sed nos ad accipiendum parui & angustissimi.* *Epist. 121.* Ideo nobis dicitur: *Dilatamini & vos.* *2. Cor. 6.* Et alio in loco: *Ipsa orationis intentio cor nostrum serenat & purgat, capaciusque efficit ad excipienda diuina munera. Non enim semper sumus parati accipere, cum inclinamur in alia, & rerum temporalium cupiditate obtenebramur.* *De ser. Do. in mont. lib. 2. cap. 7.* Hæc igitur vna causa est, quod Dei beneficia non nisi orando & petendo obtinemus: quæ nobis ipsis vtilis est, quia facit nos diuinę gratię capaciores, vt ibi explicauimus. Alia causa est, vt ipsi cæcitatem, ignorantiam, & paupertatem nostram humiliter agnoscamus & confiteamur: quo fiet, vt Deum nobis placatiorem simus habituri. Orando humiliamur coram Deo. Ad hoc Christus cæcum excitauit, dicens: *Quid tibi vis faciam?* Sic languidum, qui triginta

Ioan. 5. annos in infirmitate habuit, interrogauit: *Vis sanus fieri?* Sic Agar in deserto eiecta à facie dominæ suæ consolatu-
Genes. 21. rus Angelus primùm interrogat: *Quid agis Agar?* Idem in omnibus quod sanauit, fecit in Euangelio Christus: vt
Prouerb. 28. in altero Promptuario ostendimus. *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit ea, misericor-*
Psal. 37. *diam consequetur.* Ideo Dauid in persona peccatoris nec dum ad confessionem excitati, inquit: *Corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ*, id est, quia insipientes tacui, & cicatrices peccatorum meorum non agnoui, addidi præteritis noua peccata, ideoque putruerunt & corruptæ sunt cicatrices peccatorum meorum, factæque propemodum incurabiles. Sic & Dominus fleuit super
Luca 19. Ierusalem, *quia non cognouit tempus visitationis suæ.* Sic
Gen. 4. Deus excitauit Cain ad Confessionem delicti, dicens: *Vbi est Abel frater tuus?* Sed quia nec iste suum fratricidium, nec illa ciuitas suam visitationem, id est, peccata sua, quæ Christi prædicatio illis reuelauit, agnoscere volue-
Ioan. 21. runt, in peccatis suis perierunt. Sed contra Petrus, qui cognouit & fleuit crimen abiuratæ veritatis, Pastor Ec-
2. Tim. 1. clesiæ instituitur. Paulus agnoscit crimen blasphemiæ, &
Luc. 7. fit vas electionis. Magdalena, quæ verecundia peccati stat retrò secus pedes Iesu, & præ dolore lachrymatur, & præ amore lauat pedes Christi; moxque audit: *Remittuntur tibi peccata tua.* Latro bonus in cruce dixit: *Nos qui-*
Luc. 23. *dem digna factis suscipimus*, & veniam obtinuit. Nempe
Lib. 1. Epi. 3. vt sapienter scripsit Cyprianus, *Primus ad indulgentiam gradus est, agnoscere delictum.* In mundi quidem iudicio (quod ferè in omnibus Dei iudicio contrarium est) vbi primùm quis crimen confitetur, damnatur: in Dei iudicio, vbi primum confitetur, absoluitur. Quare Dauid,
Psal. 50. postquam Dei misericordiam flagitasset, dicens; *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam: & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam*: subiungit quasi causam cur hoc Deus facere debeat; *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper*, id est, semper me accusat, semper in memoria habeo, non post tergum reijcio, moxque confitetur: *Tibi soli peccaui, & malum coram*
Simile. *te feci. Sicut fumus præcedit incendium, sic flammam fidei & cha-*

& charitatis pracedit peccatorum confessio, vt scripsit Primasius. Docetur igitur in hoc Euangelio peccator clamare post Christum, in clamore persistere, cæcitatem suam confiteri, lumen expetere. Dicit enim Scriptura: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Sed accedere oportet fide, oratione, perseuerantia, confessione. Sic enim *surgit qui dormit, & illuminabit eum Christus.* Bene surgit, qui sic excitatus surgit. *Lib. 4. in Apocal.* *Psal. 33.* *Ephes. 5.*

EVANGELIVM DOMINICÆ I. QVADRAGESIMÆ.

TVNC ductus est Iesus à Spiritu in desertum, vt tentaretur à diabolo. Et cùm ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esurijt. Ecce accedens tentator, dixit ei: Si Filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit: Scriptum est: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod pro edit de ore Dei. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculum templi, & dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim, Quia Angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Ait illi Iesus rursum: Scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam illorum. Et dixit illi: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Tunc dixit ei Iesus: Vade Satana, scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Tunc reliquit eum diabolus: & ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei. *Matth. 4.*

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Ductus est Iesus à Spiritu in desertum, vt tentaretur à diabolo.* Tentationes omnibus iustis esse necessarias, non quærendas tamen.

2. *Et cùm ieiunasset 40. diebus & 40. noctibus.* De ieiunij Quadragesimalis recto ac legitimo vsu.

3. *Accedens tentator dixit ad eum.* De tentatione diaboli, salutis nostræ hostis perpetui.

4. *Si Filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant.* De varia tentatoris diaboli astutia & calliditate.

5. *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* De perpetua & infallibili Dei prouidentia circa suorum necessitates.

6. *Si Filius Dei es, mitte te deorsum. Angelis enim suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.* De fine & scopo omnium tentationum diaboli, vt sub spe protectionis diuinæ, peccatorum periculis se obijciat homo.

7. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* De certa victoria tentationis diabolicæ.

8. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.* Contra auaritiæ & gloriæ mundanæ idolum, deque eius vanitate.

9. *Vade Satana.* De horrendis tentationibus hic verbo fidei celeriter repellendis.

10. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* De generali solutione omnium tentationum, & de amando Deo super omnia.

1. *Ductus est Iesus à Spiritu in desertum, vt tentaretur à diabolo.*

Tentationes necessario ferendæ, non quærendæ. *Luca 7. Marc. 1. Luc. 17.*

LOcvs moralis de tentationibus diaboli non quidem quęrendis, sed tamen necessariò ferendis. Tentatur enim hic Christus à diabolo; sed vt tentaretur non semetipsum exposuit, verùm *ducitur à Spiritu Dei.* Non dicitur, Christus ibat in desertum, sicut circa alias Christi actiones ferè semper in Euangelio dicitur: *Ibat Iesus in ciuitatem Naim. Egressus ibat in desertum locum, ibiq; orabat. Transibat per mediam Samariam.* Adeoq; ip-

ipsa sua passione dicit ipse: *Ecce ascendimus Hierosolymam, & cætera.* & *Exiuit, baiulans sibi ipse crucem.* In his omnibus actiue legitur iuisse CHRISTVS. At hic passiue loquuntur tres Euangelistæ. *Ductus est à Spiritu*, ait Matthæus. *Agebatur à Spiritu in desertum*, ait Lucas. *Spiritus expulit eum in desertum*, ait Marcus. Docet ergo hic locus, non esse quærendas & captandas à nobis tentationes. *Ideo oramus, ne intremus in tentationem, quia eas quærere non debemus*, ait Chrysostomus. Nam, vt ait Sapiens, *Qui amat periculum, peribit in illo: & qui tangit picem, inquinabitur ab ea.* Quare Dauid orat: *Auerte oculos meos ne videant vanitatem.* Non dicit, ne diligant, ne sequantur, sed ne videant quidem. Appositè Seneca: *Quantum possumus, à lubrico recedamus. In sicco quoque parum firmiter stamus.* Cotys Rex Thraciæ, quum natura esset celer ad iram, & suorum castigationem, deferente ad illum hospite quondam vascula fragilia tenuiaque, sed scitè & curiosè fabrefacta, hospiti quidem munera dedit, sed vascula omnia confregit. Rogatus quare: Ne, inquit, sæuiam in eos qui fracturi erant. Tentationes ad malum, cui se obnoxium agnouit, causam & radicem præscidit. Augusto Cæsare ad cœnam ab Asinio Pollione inuitato, accidit, vnum ex seruis vas crystallinum frangere. Mox iubente Pollione in viuarium demergendus, & murenulis pascendis cibus futuris ducitur: sed à ducentium manibus elapsus, ad Augustum currens, eius se pedibus prouoluit, vitæ salutem petens. Augustus, cognita causa, vasa omnia crystallina Asinij Pollionis educi iussa, virgula confregit, ad Pollionem dicens: Ne tibi iracundiæ & temeritatis causa sint. Discamus saltem ethnicorum exemplo tentationes peccati declinare. Vide etiam apud Cassianum elegans exemplum cuiusdam eremitæ, qui missum ad se ex patria fasciculum literarum ne resignare quidem voluit, sed in ignem coniecit, dicens: *Ite cogitationes patriæ pariter concremamini, nec me vlterius ad illa quæ fugi, reuocare tentetis.* Interim tamen tentationibus, Dei permissione, & diaboli operatione immissis, nemo iustus carere potest, postquam Christus eis non caruit. Imò DEI Spiritus Christum in desertum expulit, vt hunc locum Patres exponunt, [a] Ambrosius, [b] Gregorius, [c] Euthimius, [d] & Theo-

Matth. 4. *Luca 4.* *Marc. 1.* *Hom. 13. in Malach.* *Eccl. 3.* *Eccl. 13.* *Psal. 118.* *Epist. 117.* Exemplū. *Plut. in Regum Apoph.* Exemplū. *Bap. Fulgos. lib. 5. cap. 3.* *Monast. institut. lib. 5. c. 32.* Apophthegma. [a] *Lib. 4. in Lucam.* [b] *Hom. 16. in Euang.* [c d] *In com. Eccl.*

phylactus, Dei prouidentia & voluntate hoc factum est, fitque quotidie, vt iusti tententur à diabolo. *Qui nos est tentatus, quid scit?* ait Scriptura. Certè neque se, neque Deum, neque alios. Seipsum nescit, quia vires suas non probauit; & multo fortè imbecillior est, quam sibi videtur esse. *Nam vt aurum fornax, sic iustos tentatio probat.*
Sapient. 3. *Et* (vt scribit sanctus Gregorius) *qui adipisci virtutes quærunt, sed labores virtutum fugiunt* (id est, tentatio-
Mor. 7. cap. 14. nibus carere volunt) *quid aliud, quam exhibere belli certamina in campo nesciunt, & triumphare in vrbibus de*
Simile. *bello concupiscunt?* Deum nescit, quia eius auxilio minus sibi indigere videtur. Alios nescit, quia aliorum infirmitatibus, quas ipse non est expertus, compati & indulgere non nouit. Cuius rei perelegans exemplum refert in suis collationibus Cassianus, quod hic in com-
Colla. 2. cap. 13. pendium redigemus. Iuuenis quidam monachus, fornicationis spiritu vehementer tentatus, quam vbi seni
Exemplū. monacho consilij gratia exposuisset, vehementissimè à sene obiurgatur, & monachi nomine indignus arguitur: qui tales cogitationes vel leuissimè in animum admiserit: qua ille obiurgatione fractus penitus, & ad sæculum redire meditans, in alium, Deo disponente, senem prudentiorem incidit: qui, vt iuuenem solaretur, se huiusmodi etiam stimulis agitari affirmat, &, vt ad vnum atque alterum diem expectaret, obtinuit: moxque Deum rogat, vt senem illum alterum imprudentem simili malo affligi atque tentari permittat: quod vbi factum esset, senexque ille inhumanus, eodem spiritu nequam agitatus, per eremum discurrens, suum quoque morbum eidem seni prudenti (is Apollo dicebatur) aperuisset, his eum verbis senex Apollo obiurgat: Reuertere ad cellam, tandemque intellige, vel ignotum te hactenus à diabolo, vel despectum, nec in eorum numero reputatum, quibus ille quotidie confligere & colluctari ex profectibus eorum ac studijs instigatur. Et hoc de stimulo quem nec ad vnum diem ferre quiuisti, ideo sauciatum agnosce, vt saltem in senecta discas compati infirmitatibus alienis. Moxque oratione facta, senex imprudens à graui tentatione liberatur, &, vt aliorum infirmitatibus melius ac mitius condescendat, suo malo & peri-

periculo docetur. Nempe tentatio perpetuum est iustorum exercitium, pugna videlicet militiæ Christianæ. Dicit Apostolus: *Qui Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt: & si Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis:* Quæ verba sic exponit Augustinus: *Qui Spiritu Dei aguntur, pugnant: facta enim carnis Spiritu mortificant. Ibi concupiscit caro aduersus Spiritum, vbi est Spiritus.* Certè si caro semper *concupiscit aduersus Spiritum* (habemus enim semper *legem membrorum, repugnantem legi mentis nostræ*) in quo talis concupiscentia repugnans non apparet, (concupiscentiæ autem nomine tota sensualitas, & quodlibet prauum desiderium intelligitur, non sola carnis libido) in eo caro dominatur penitus, & totus in diaboli potestate positus acquiescit. *Cùm ianua domus aperta fuerit, & exit atq; intrat quicunq; velit; non auditur sonitus pulsantis, sed solum quum clausa fuerit: sic omnino si aditus cordis patet vitiorum affectibus, nullas eorum percipit suggestiones,* nullas tentationes aduersas: non pulsant animum, non vexant, non colaphizant (vt Paulus de se conquerebatur) sed & in suum habitaculum liberè veniunt, quia locum sibi semper paratum inueniunt. Carnis libido luxuriosum non molestat, sed delectat. Pecuniæ cupiditas auaro non est ingrata, sed iucunda. Vana laus superbum non turbat, sed titillat. Prouocari ad æquales haustus, ebrioso non est graue, sed delectabile. Atqui castitatis amatori colaphizatio est stimulus carnis. Paucis contento molesta est cupiditatis tentatio. Humili corde triste & durum est, coram laudari. Sobrio mors est, inter pocula bacchari. Sed & ipse diabolus, quos vno aut altero graui peccato irretitos tenet, vix in alijs tentat. Canis non domesticos, sed extraneos mordet. Auceps non tendit laqueos perdicibus, quas in custodia sua in agrum defert: imò eis vtitur, vt ad eorum cantum aliæ appropinquent. Sic (ait B. Gregorius) *Dæmon eos tentare negligit, quos iure perpetuo se possidere sentit: imò eis vtitur ad iustos aucupandos & euertendos.* Latro non ingreditur domum vbi nihil sunt, nisi paleæ, sed in officinas mercatorum, aut ædes diuitum locupletissimas. Tentantur ergo potissimum iusti: & raro aut nunquam à dæmone tentari, pessimum indicium est. *Circuit quasi leo rugiens, quærens* quem

Rom. 8.
Ser. 43. de Verb. Dom.
Galat. 5.
Rom. 7.
Simile.
Gerar. Zutpha de reformatione animæ, cap. 8.
2. Cor. 11.
Impij tentationes non sentiunt.
Similia.
1.
2.
Moral. lib. 4. cap. 24.
3.
1. Pet. 5.

Simile. *quem deuoret.* Si caterua leonum rugientium in hoc auditorium irrueret, quantus hic terror, quantus tumultus fieret? At caterua dæmonum & hic, & vbicunque fideles ac boni Christiani sunt, perpetuò grassatur, quærens quem deuoret. Neque enim tentationis eius aut finis aut modus est. Tentat nos literis, ingenio, nobilitate, vestibus, statu, rerum copia, vniuersis Dei donis, nostrisque peccatis. Nam vt DEI

1. Pet. 4. Spiritus omnia ad eius gloriam conuertit, *Vt in omnibus honorificetur Deus, & electis Dei omnia cooperantur* Rom. 8. *in bonum*, etiam ipsa peccata per pœnitentiam sanata: sic è diuerso malignus spiritus ex omnibus tentandi materiam accipit, etiam ex ipsis virtutibus, quibus superbia

Apoc. 12. maximè insidiatur. Draco in Apocalypsi, videns se nec matrem, nec filium deuorare potuisse, *nec mulierem, nec masculum quem peperit, iratus abijt facere prœlium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata Dei.* Cùm nec Christum, caput Ecclesiæ, in deserto, (sicut hoc Euangelium refert) nec totum Ecclesiæ corpus, quæ per mulierem significatur, diabolus tentando perdere potuit, ad singulos Ecclesiæ filios, eosque meliores,

Simile. tentandos & affligendos se conuertit. Sicut enim qui cum altero digladiatur, animaduertens se eum in capite ferire non posse, in corpus eius reliquum ictus infligit, vt vel manum vel tibiam vulneret: sic diabolus, quia contra Christum non præualuit, membra eius, singulos fideles, aggreditur. Sed & quemadmodum

Conuersio tentationibus plena. Christum statim à baptismate tentauit; sic contra eius membra tunc maximè sæuit, quum vel pœnitentiæ, vel emendationis, vel sanctioris instituti propositum animo agitatur Pharao, tunc maximè filios Israel duplicato labore oppressit, quando ex Ægypto commigran-

Typus. di consilium cœperunt. Nascentem virtutis sobolem interficere studet, vt Herodes Christum paruulum. Sed & necesse est, vt qui nouam virtutem aggreditur, vetustatis pugnam sentiat: & mori pristinis vitijs prauæque

Similia. consuetudini absque dolore non potes. Noua ædificia & humorem adhuc suum, ac teneritudinem retinentia, minimo negotio diruuntur. Planta adhuc recens & nouella, leui impulsu è terra excutitur. Lucerna recens

exstincta leui flatu reaccenditur. Quare vt semper, totaq; vita; ita tunc maximè diaboli tentationes cauendæ & obseruandæ sunt, quando vitæ emendatio instituitur, aut ad sinceriorem Dei cultum obseruantia Ecclesiastica (vt hoc Quadragesimæ tempore) vt nos vocat, propter quā fortè causam, hoc de tentationibus CHRISTI Euangelium Mater Ecclesia in ipso Quadragesimæ exordio legendum, & pro concione explicandum proposuit, iuxta illud Scripturæ: *Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationes.* Tunc enim vel maximè rerum suarum satagit satanas; tum ne veterem prædam animo deuoratam, quasique ex faucib. ereptam, perdat; tum ex anima illi contra profectus nostros inuidia. *Eccl. 2.*

2. Et cùm ieiunassent quadraginta diebus, & 40. noctibus.

LOCVS moralis de ieiunii, & nominatim Quadragesimalis, vel necessitate, vel recto ac legitimo vsu, vel etiam fructu. Hunc locum contra hæreticos in altero Promptuario magna ex parte tractauimus. Hic tamen pauca magis ad mores propria adiiciemus. Atqui ibi quidem de causis instituti ieiunii Quadragesimalis, de ratione præcepti eius, de fructu quadruplici disputabimus. Hoc nunc loco de recto ac legitimo ieiunandi modo quædam proferemus, & de vtilitate ac fructu aliqua addemus. Est ieiunium multiplex: gulosi, auari, Manichæum, Pharisaicum, Philosophicum, Ecclesiasticum, perfectum seu generale. Gulosi ieiunium est, quod gula vel præcessit, vel sequuta est. Ac ne præcedat gula ieiunium, iam multas causas attulimus in Dominica Quinquagesimæ, quibus adde ex Chrysostomo & Basilio: *Quam primum mens vinolentia obruta fuerit* (ait Chrysostomus) *statim & in ipso initio vtilitas, quæ ex ieiunio fit, repellitur. Quid enim insanius, quàm vsque ad mediam noctem meracum sorbere, sub aurora deinde vinum quasi recens ingestum, adhuc spirare? Qui castam & ingenuā sponsam ducturi sunt, thalamis vndiq; tapedib. ornatis, domoq; tota purgata, & ingressu omnibus inhonestis ancillis*

Ieiunium Quadragesimale.

Ieiunium multiplex. 1. Gulosi ieiunium.

Hom. 1. in Gen.

interdicto, in cubiculum illam introducunt. Sic omnino purificata prius mente, valeq; deliciis & voracitati dicto ieiunium, pudicitia matrem omniumque virtutum magistram, expansis & obuiis vlnis suscipite. Hæc ille. Nec aliter Diuus Basilius: *Satietas*, inquit, *lasciuia initium est. Protinus enim vnà cum deliciis, ebrietate, & conditis bellariis, irrumpit omnis forma intemperantia.* Ad temperantiam, modestiam, pietatem mores suos componere non potest (quæ veri ieiunii partes sunt) deliciis corruptus & præoccupatus. *Qui longinquam profectionem adornant, componunt sarcinas, commeatum parant. At gulosus ante ieiunium hostem permittit omnia animi munimenta praoccupare. Sicut enim fumus abigit apes, ita dona spiritualia fugat luxus.* Hæc ille contra gulam ante ieiunium, id est, contra eos, qui ieiunaturi prius se ingurgitant. Sed nec minus cauendum est, ne ieiunium gula sequatur in diebus ieiunii, post inediam longam fastidiosa succedat saturitas. Monet hoc diligenter Augustinus: *Nihil prodest tota die longum duxisse ieiunium, si postea ciborum vel suauitate vel nimietate anima obruatur, & corpori suo magis commutasse quàm subtraxisse ciborum abundantiam videatur; illico enim mens repleta torpescit; & irrigata corporis nostri terra spinas libidinum germinabit.* Quare fructum ieiunii talis ieiunator statim amittit. Auari ieiunium reprobat & Scriptura sacra, & doctrina Ecclesiastica, quia eleemosynam ei semper adiungit. Auari quippe ieiunium est, in quo id agitur, vt sumptibus parcatur, non vt vel Deus colatur, vel anima vegetetur, vel proximus iuuetur. Sed Esaias ieiunium Deo gratum describens, ait: *Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuam.* Sed Saluator noster, quum ieiunium Pharisaicum reprobasset, addit: *Thesaurizate vobis thesauros in cælo, vbi neque ærugo neque tinea demolitur, &c.* Ecclesiasticam hac in parte doctrinam sic tradit S. Leo: *Ieiunium sine eleemosyna non tam purgatio animæ quàm carnis afflictio est: magisq; ad auaritiam quàm ad continentiam referendum est, quando aliquis sic à cibo abstinet, vt etiam à pietate abstineat.* Idem docet antiquissimus Ignatius: *Quartam & sextam feriam ieiunantes superflua pauperibus erogate.* Nempe, vt alia Dominica ostendimus, duas alas habet oratio, quibus

Hom. 1. de laud. ieiun.

Serm. 56. de temp.

2. Auari ieiunium.

Esa. 58.

Matth. 6.

Serm. 4. de ieiunio 10. mensis.

Epist. ad Philipp.

quibus in cœlum volet, ieiunium & eleemosynā: quorum illud puriorē, hæc leuiorē, & expeditiorē eam facit, Deoque gratiorem. Manichæū ieiuniū, quod ita à certis cibis abstinuit, vt cibos immundos doceret, studiosissime semper execrata est, & damnauit Ecclesia Catholica, vt in altero Prōptuario ostendimus, contra hæreticos, qui furorem Manichæū ieiunii Catholicorum, ipsi magis furiosi, impingunt. Pharisaicum ieiunium reprobat Saluator, eorum qui *tristes ieiunant, & exterminant facies suas, vt videantur ab hominibus ieiunantes.* Nos ieiunium animo hilari & fronte læta suscipimus. Materialiter est triste, sed in modo & fine lætum ac iucundum est. Augustinus Manichæorum ieiunia ex fine reprobat. *Quæro*, inquit, *à vobis, quo fine faciatis, quod non vescimini carnibus, & vinum non bibitis. Finis.n. si laudabilis fuerit, facta quoq; laude digna erunt. De Catalina memoria proditum est, quod frigus, sitim, famem ferre poterat. Hæc erant illi spurco sacrilegoq; et cum Apostolis nostris communia; sed fine discernuntur. Ille.n. ista tolerabat, vt immanissimas expleret cupiditates; hi verò, vt eas premerent, & dominanti rationi seruire cogerent. Si ergo & vos parsimoniæ, & coercendæ libidinis causa facitis, laudo & probo. Sed non ita est.* Hæc ille. Sic Pharisæorum ieiunium reprobatur ex fine, quia laudis humanæ gratia id faciunt, & ideo hypocriticum est, non verum. Alioqui ieiunium ex se & triste est, & triste esse debet. Pœna enim est, & per modum pœnæ tolerari oportet. Sed aptè distinguit Augustin. *Nemo quod tolerat, amat, licet tolerare propter Deum amet. Tolerare tristia iubes Domine, non amare.* Vt ergo Pharisaicum ieiunium vitetur, *Dies ieiunii* (vt monet S. Basilius) *tanquā veteres nutricios* (ad pietatem scilicet) *hilares ac alacres excipere debemus, nec ventris inediam lugere, sed menti gratulari spiritualibus deliciis repletæ.* Causam quoq; inprimis idoneam affert Aug. *Illi*, inquit, *longum fit ieiunii tēpus & fastidiosum, qui nec orat de culpa, nec sperat de venia.* Debet ergo remedii quod secum adfert, vel necessitas vel oportunitas iucundū reddere ieiuniū. Sed & valet in ieiunio, quod in omnibus aliis virtutū operib. locum habet; *Fides libenter accipit, quicquid arduum videtur incredulis*, quod de ieiunio hoc Quadragesimali scripsit Augustinus. De Philosophico ieiunio & gen-

3. Manichæum ieiunium.

4. Pharisaicum seu hypocriticum ieiunium.

Lib. de moribus Manichaorum, c. 13.

Confess. lib. 10. c. 28.

Hom. 1. de laud. ieiunii.

Serm. 56. de temp.

Serm. 68. de temp.

1. Philoso phicum ieiunium.

Lib. 2.

In Cypri. pædagoga.

In Vita eius c. 11.

& gentium sapientibus vsitato, qui propter ἐπιεικίαν quandam & modestiam, magnas & frequentes abstinentias faciebant, dicentes; *Virtus est placitu abstinuisse bonu*: vide multa apud D. Hieronymum contra Iouinianum Tale est hæreticorum hodie ieiunium, qui politicè, non religiosè ieiunare volunt: & Persarum institutum, Lacedæmoniorum & Ægyptiorum sacerdotum sequi malunt, vt ea Xenophon, Theophrastus, & Cheræmon Stoicus descripserunt, quàm Catholicæ Ecclesiæ, & sanctorum Patrum. Tunc (inquiunt) ieiunabimus, quando id carni edomandæ expedire videbimus, quocunque id die accidat, quibus non minus sapienter, quam facetè respondit Thomas Morus: *Hoc si ita est, nec coniugatos vnquam facilè ieiunaturos, qui aliud & facilius remedium in promptu habent: nec virgines ieiunare ausuras, ne impudici iuuenes aduertant à carnis illecebris eas titillari: denique hoc nihil aliud esse; quàm vt suam quisque libidinem prodat.*

Anglocaluinistarum nouum ieiunium.

Hoc est hæreticorum hodie Politicum ieiunium & Philosophicum. Attamen Anglocaluinistarum hodie Politicum quidem, sed minimè Philosophicum, & adhuc minus religiosum ieiunium est, publico edicto præscriptum, vt feriis etiam quartis, præter sextam feriam & Sabbatū, piscibus vescantur omnes, ne piscium & nauigationis vsus pereat, aut detrimenti aliquid accipiat. Superest duplex ieiunium, quorum vnum præcipit & indicit Ecclesia; ad alterum hortatur & manudicit. Per Ecclesiasticum enim ieiunium ad perfectum deuenitur, sine quo prioris fructus aut nullus, aut exiguus admodum est: quo sensu dixit S. Hieronymus: *Ieiunium non perfecta virtus est, sed cæterarum virtutum fundamentum.* Ecclesiasticum ieiunium in tribus consistit. In delectu ciborum, in vnica refectione diurna, & in eius refectionis hora. Ad primum quod attinet, à carnibus & vino antiquissima Ecclesia toto Quadragesimali tempore abstinebat, vt ex Patribus tam Græcis,[a] Chrysostomo,[b] Theodoreto,[c] Theophilo,[d] Basilio; quam Latinis,[e] Augustino,[f] Hieronymo,

Epist. in Demetriadem.

6. Ecclesiasticum ieiunium.

[a] *Serm. 1. de ieiun.*
[b] *In epitome* [c] *Serm. 56. de decret. ca. vlt.* [d] *Lib. 3. Paschali.* [e] *Hom. 1. de laud. diuinorum. ieiunii temp.* [f] *Lib. 2. contra Iouinian.*

nymo, [g] Leone Magno, euidenter constat. A lacticiniis quoque, vt ouis & caseo, abstinuisse veteres diu ante Gregorii Magni tempora, testis locupletissimus est Epiphanius in compendiaria doctrina de fide. Vnica autem refectione omnes contentos esse oportere, eaque vsque in vesperam dilata, Basilius & Augustinus locis citatis, D. Ambrosius sermo. 33. D. Chrysostomus Hom. 10. in Genesin apertè testantur. Diuus quoque Bernardus suo tempore omnes etiam laicos vsque ad vesperam in Quadragesima ieiunasse scribit sermo. 3. de Quadragesima. Postea ad horam nonam, quam nos tertiam pomeridianam vocamus, ieiunium solui cœpit, vt Diui Thomæ Aquinatis tempore factum fuisse ipse testatur in Summa sua Theologica; quod & tempore diui Epiphanii obseruatum fuisse, ipse meminit loco citato. Processu temporis ad meridiem solui cœpit ieiunium. Ecclesia porro ita ieiunium indicit, vt à nemine plus exigat, quàm corporis valetudo ferat, vt in altero Promptuario ostensum est; & quoad cibi quantitatem, relinquit vnumquemque in iure naturæ. Et in his ferè Ecclesiastici ieiunii præceptum consistit. Sed verò Ecclesiæ in hoc præcepto intentio, aliud quid & amplius postulat; & ad ieiunium omnibus suis numeris perfectum suos adhortatur: nempe, vt ab omni prorsus peccato non secus abstineatur, quàm à cibis interdictis, vtque pietati & diuino cultui sanctius ac religiosius vnusquisque vacet. Hanc eius sanctissimam intentionem omnes fere Ecclesiastici scriptores attestantur sacræ Scripturæ conformem. Sic enim DEVS per Prophetam loquitur: *Ecce in diebus ieiunii vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis. Nolite ieiunare sicut vsque in hunc diem, vt audiatur in excelso clamor vester.* Iuxta hanc sacræ Scripturæ doctrinam ieiunare docet Ecclesia. Sic Diuus Basilius: *Verum ieiunium est, ab omnibus vitiis alienum esse.* Sic post eum sanctus Leo: *Non in sola abstinentia nostri stat summa ieiunii, aut fructuosè corpori esca subtrahitur, nisi mens ab iniquitate reuocetur.* In eandem sententiam sic scribit S. Augustinus: *Ieiunium magnum & generale est, abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus seculi: quod est perfectum*

[g] *Serm. 9. de Quadrag.*

2.2.q.147. art.7.

7. Ieiunium perfectum.

Esa. 58.

Hom. 1. de laud. ieiun.

Serm. 4. de Quadrag.

Tract. 17. in Ioan.

fectum ieiunium: Vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè & iustè & piè viuamus in hoc seculo. Cuius

Serm. 64. de temp. rei causam, vel certè conuenientiam, alio in loco his verbis exponit: *Illa est in Quadragesimæ diebus grandis vtilitas, quod, dum etiam à licitis abstinemus, magis ac magis admonemur illicita vitare. Qui enim abstinemus à carnibus, quibus aliis diebus vti licet; qui abstinemus à vino, quo moderatè vti licet; qui ista vitamus, quæ aliquando licent, quomodo peccata admittemus, quæ omnino nunquam licent?*

Serm. 2. de Quadrag. Verè enim, vt scribit S. Leo, *parum religiosus aliis diebus probatur, qui tempore Quadragesimali religiosior non inuenitur.* Sed huius generalis ieiunii necessitatem, & vt totus

Serm. 3. de Quadrag. homo ieiunet, non venter tantùm, eleganter ostendit S. Bernardus. *Si sola,* inquit, *gula peccauit, sola quoque ieiunet. Si verò peccauerunt & cætera membra, cur non ieiunent & ipsa? Ieiunet oculus à curiosis aspectibus. Ieiunet auris à fabulis & rumoribus. Ieiunet lingua à detractione. Ieiunet manus ab operibus illicitis. Ieiunet anima à vitiis.* Hoc est perfectum & generale ieiunium, quale intendit Ecclesia, & ad quale per externam abstinentiam, quasi per mediũ idoneum, ad finem saluberrimum suos manu ducit. A-

Simile. lioqui sicut qui fidens thoraci, quo pectus munitur, certamen aggreditur, magno se periculo exponit, nisi casside quoque, & reliqua armatura muniatur: sic à solis cibis

Hier. 2. de Quadrag. Simile. abstinens, & reliquas virtutes non exercens. Nam, vt appositè scribit Eusebius Emissenus: *Ieiunare & vigilare, & mores non corrigere, sic est, quomodo si aliquis extra vineam, aut circa vineam extirpet & tollat; vineam autem ipsam desertam atque incultam relinquat, vt spinas ac tribulos*

1. Tim. 1. *germinet.* Anima quippe vinea nostra est, quam excolere debemus; corpus extra vineam est, *cuius exercitatio* (ait Apostolus) *ad modicum vtilis est, pietas autem ad omnia.* Hoc igitur & tale ieiunium illud est, cuius amplissimas laudes Patres decantant, cuius virtutem multis exemplis Scriptura commemorat, de cuius fructu quadruplici in

Serm. 25. altero Promptuario disseruimus. Quibus ex Ambrosio adiicimus: *Castra nobis sunt nostra ieiunia, quæ nos à diabolica impugnatione defendunt. Denique & stationes vocantur, quod stantes & commorantes in eis, inimicos insidiantes repellimus. Castra planè sunt ieiunia Christianis,*

à qui-

à quibus si quis aberrauerit, à spirituali Pharaone inuaditur, aut peccatorum sollicitudine deuoratur. Murus igitur quidam est Christiano ieiunium, inexpugnabilis diabolo, intransgressibilis inimico. Hæc ille. Christus ipse tentandus (ductus enim est in desertum, vt tentaretur) ieiunio prius se armauit: non quod ille tali armatura opus habuit, sed vt nos talem armaturam nobis pugnaturis necessarium esse doceret; sicut dux vitæ in transitu angusto, & ignaris periculoso, sed sibi notissimo, baculo viam tentat, non quia ipse baculo indiget, sed vt aliis eum comitaturis, quomodo baculo vti debeant, ostendat. Neq; verò contra inimicum diabolum ieiuniũ nos defendit tantum, verùm etiam ad ipsum quoque diabolum expugnandum, egregiè subseruit. Nam vt nullum castrum ita est inexpugnabile, quin possit expugnari, si victualia ei subtrahendi modus aliquis reperiri queat; sic diaboli castrum, quo fortis armatus custodit atrium suum, & peccatores possidet, quodcunque illud castrum sit, & cuiuscunque peccati genus, per ieiunium vincitur; subtractis peccati fomentis, & ferocientis equi pabulo imminuto. Nec enim libidinem tantum, sed & iram, inuidiam, superbiam ieiunium domat, vt multi sancti Patres docent: D. Basilius homil. 1. de laudibus ieiunii, Chrysost. sermo. 1. de ieiunio, S. Leo sermo. S. de ieiunio 10. mensis, & Sanctus Ambrosius serm. 34.

Christus cur ieiunauerit.

Simile.

S. Bonauen. in Dia. sal. c. 15.

Simile.

3. *Accedens tentator, dixit ad eum.*

LOCVS moralis, de tentatore diabolo, saluti nostræ inceſſanter insidiante. Hic enim tentator vocatur antonomasticè, seu per excellentiam, eo quod assiduè & acriter tentare homines soleat. Sic Apostolus: *Ne fortè tentet vos is, qui tentat.* Et de eo ab initio lapsus humani prædixit Deus: *Ponã inimicitias inter te & mulierem & semen eius: Ipsa cõteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo illius.* Ecce bellum proclamatum ab initio orbis conditi, inter diabolum & genus humanum. De quo bello dicitur in Apocalypsi: *Væ terræ & mari, quia descendit ad vos diabolus, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.* Hic est ille hostis capitalis &

Diabolus hostis noster.

1. Cor. 9.

Genes. 3.

Apoc. 12.

Matth. 5. aduersarius, de quo Christus nos docet, dicens: *Esto consentiens aduersario tuo citò, cum es in via cum eo, ne fortè tradat te aduersarius iudici.* Quæ verba merito expendi debent. Iubet Saluator consentire aduersario, quum tamen aliæ Scripturæ iubeant nos ei resistere, vt alio loco ostendimus. Sed exponit D. Hieronymus: *Quia inisti pactum cum aduersario tuo, dicens ei: Renuncio tibi diabole, & omnibus pompis tuis* (quæ sunt verba nostra omnium in Baptismo) *serua fœdus, quod pepigisti, & esto consentiens pactumque custodiens cum aduersario tuo, dum es in via huius seculi, ne fortè tradat te iudici, & te de suo aliquid vsurpasse conuincat, tradarisque ministro, qui ipse est & inimicus & vindex.* Hæc ille. Hic enim aduersarius talis est, vt & tentator sit per fallaciam, & accusator per malitiam, & carnifex noster ac vindex per iustitiam. Hic est, qui in iudicio extremo contra impios, & sectatores eius ad Deum clamaturus est, vt scribit S. Augustinus: *Æquissime iudex iudica quod æquum est. Iudica meum esse, qui tuus esse noluit. Post renunciationem vt quid inuasit pannos meos? Quid apud eum lasciuia, impudicitia, incontinentia faciebat, quibus ipse renunciauerat? quid intemperantia, quid gula, quid auaritia, quid ira, quid superbia, quid fastus, quid cætera mea? Hæc omnia mea post renunciationem inuasit. Meus esse voluit, mea concupiuit. Iudica, iudica, æquissime iudex; quoniam, quem tu non dedignatus es tanto precio liberare, mihi se postmodum voluit obligare.* Hæc erit aduersarii ius iusta & seuera accusatio contra impios Christianos. Sic ille tradet eos iudici, vt postea per sententiam reos, tradat in carcerem & tenebras exteriores. Nec accusabit modo hostis malignus, sed insultabit hostis superbus, & hunc in modum ex iudicio D. Cypriani loquetur Christo in extremo iudicio: *Ego pro istis, quos mecum vides* (suos voluptuarios, superbos, auaros demonstrans) *nec alapas accepi, nec flagella sustinui, nec crucē pertuli, nec sanguinem fudi, sed nec regnum illis cœleste promitto, nec paradisum reuoco, & tamen se mihi totos suaque omnia consecrarunt.* Sic insultabit miseris ipse miserrimus, vt qui fuit tentator ad culpam, sit etiam tortor ad pœnam. Sic & Diuus Basilius accusantem & insultantem tum nobis, tum Christo ipsi, aduersarium hunc nostrum introducit. Qui

In epist. ad Demetriadem, de virginitate seruanda.

In serm. contra Iudæos, Arrianos, to. 6.

Serm. de eleemosyna.

Qui assidue nunc suis nos artificiis circumuenire, & mundialis istius vita illecebris inescans, omni conatu efficere studet, vt datorum nobis à Deo beneficiorum, Deiq; ipsius memoriam ex animis nostris reuelat, is vbi hinc migrauerimus, tum animarum nostrarum exitio nobis insultans, vehementissimeq; insectans, contemptionē Domino nostram contumeliose exprobrabit, contumaciaq; ac defectione ab ipso nostra gloriandi materia aduersus illum vtetur: quod videlicet, quum nos ipse neq; crearit, neq; pro nobis mortem subierit, sibi tamen, spretis contemptisq; Dei praeceptis, obsequendis habuit. Equidem istam ego futuram aduersus Dominum gloriationem hostis insolentem, grauius longe esse statuo, quam gehenna supplicia. Hæc Sanctus ille, & verus Christi amator. Sed de hoc tentatore, inimico, & aduersario nostro; de eius multiplici tentatione; de caussa tam frequentatis victoriæ eius; de viis & modis, quibus nō cauere tantum; sed & gloriose repelli ac superari tantus hostis possit, in superioribus per occasionem diximus; infra plura dicemus in Dominica Quadragesimæ.

In regulis fusius disputatis Interrogat.

Dom. 5. post Epiph. & Dominic. Sexages.

4. *Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant.*

LOCVS moralis de varia tentatoris diaboli astutia & calliditate. In hac enim prima Christi tentatione sub pacis verbis ad multa tentat, & quam sit diligens ad tentandum docet. Vna enim & eadem opera vult explorare, an Filius Dei sit; &, si non sit, à iustitiæ rectitudine eum prorsus, si potest, dimouere. Explorat ergo primum per conuersionem solo imperio faciendam. *Dic vt lapides isti panes fiant.* Iube hoc miraculum fieri. Dei enim phrasis est dicere. *Dixit Deus, Fiat lux, & facta est.* Deinde vult in peccatum gulæ pertrahere, suggerens vt per viam inordinatam famam compescat. Ideo enim non lapidem, sed *lapides* iubet in panem vertere. Ad famam præsentem reprimendam sufficiebat vnus panis ex vno lapide conuertendus. Et Elias in deserto graui fame oppressus non accepit ab Angelo nisi vnum subcinericium panem, & vas aquæ. Deus parsimoniam, diabolus abundantiam & superfluitatem docet. Nam quamuis apud Lucam legimus, *Dic lapidi huic vt panis fiat*; tamen, iuxta phrasim Scripturæ, significat

Tentatoris diaboli astutia.

1.

2.

3. Reg. 19.

Luc. 4.

multos lapides, ſicuti expreſſe poſuit Matthæus. Sic in
Geneſ.31. Geneſi dicit Iacob: *En tumulus hic, & lapis quem erexi, te-
ſtis erit. Lapidem vocat aceruum lapidum, vnde tumu-
Exod.8. lus fiebat. Sic in Exodo: *Venit muſca grauiſſima in domos*
3. *Pharaonis, & ſeruorum eius.* Tamen vt tẽtationem ſuam
Tentatio-nem occultat. vafer hoſtis occultet, panis tantum mentionem facit, nõ
ad delicias, aut manifeſte ſuperflua virum ſanctum in-
uitat. Sicut enim auceps, quum retia tendit, nihil niſi
cibum, eumque neceſſarium, oſtendit: ſic diabolus la-
borat, vt eius tentatio non tentatio, ſed ratio videa-
tur. Quare occaſionem tentandi obſeruauit, famem
Chriſti. Dicitur enim: *Et poſtea eſuriit, & accedens ten-*
tator dixit. Quia eſurientem Chriſtum vidit, tentandi
4. occaſionem captat. Diabolus ex quauis re minima, &
Occaſiones tentandi captat. quouis aut indicio inclinationis prauæ, aut infirmita-
tis ſigno, tentandi anſam arripit. Si te videt ſaturatum
luxuria tentat: ſi famelicum, gula te oppugnat: ſi labo-
ribus oppreſſum, ad impatientiam ſollicitat: ſi rebus
ſecundis vtentem, ad ſuperbiam vocat. Sed maxima &
5. frequentiſſima tentandi occaſio illi eſt, quum rerum
Neceſſitatibus noſtris abutitur. ſecularium appetentes & eſurientes nos videt. Abu-
titur enim neceſſitatibus noſtris, ſeu veris, ſeu prætenſis.
Sicut auceps rete ſuum præparat brumali potiſſimum
tempore, quando non eſt quod oues comedant, quia
Simile. mox cibum videntes aduolant, & cum ventriculis ple-
nis, capiuntur & moriuntur: ſic diabolus hominem
cupiditate vel neceſſitate laborantem aggreditur;
honoris, vel pecuniæ, vel voluptatis cupidum, vbi ad
peccatum illexerit, & ad concupita obtinenda, ad fla-
gitium vel ſcelus induxerit, iam ſaturatum occidat, ſibi-
que perpetuo obnoxium reddat. Multis perſuadet, pro-
pter rerum temporalium quam putant neceſſitatem,
Diaboli hodie tentationes. Deo recedere. Quam multi hæreticis hodie reluctante
conſcientia ceſſerunt, hac diaboli voce decepti: Opor-
tet vt viuas, vt vxorem ac liberos alas: non teneris pro-
pter fidem hæc omnia deſerere, & teipſum in extre-
mam neceſſitatem coniicere. Eadem aſtutia mercatori
mendacia, & fraudes, latroni rapinas & furta, aduoca-
to dolos malos perſuaſit, quia neceſſe eſt lucrari, &
habere vnde viuant: Sed oratio noſtra eſſe debet contra
has

has tentationes. *Tribulationes cordis mei multiplicata* *Psal. 24.*
sunt: de necessitatibus meis erue me Domine. Deinde dili-
genter à cupiditate distinguenda necessitas. Nam vt alia *Simile.*
est vera sitis sitientis, alia falsa febricitantis, sic alia est
necessitas, alia cupiditas. Necessitati pauca, cupiditati Necessitas
nulla satisfaciunt. Et sicut sitim esse febrilem, non natu- à cupidita-
ralem, tunc euidenter cognoscitur, quando moderato te quo mo-
potu non extinguitur, sed quo magis bibitur, eo ma- do distin-
gis accenditur sitis: sic omnino non necessitatem, sed cu- guenda.
piditatem esse qua laboramus, tunc perspicue scitur,
quando moderatis contenti non sumus, sed quo abun-
damus magis, eo plura appetimus. Diabolus autem ex
vtraque tentandi caussam arripit, quia modum in vtra-
que tenere nescimus. Deinde in hac tentatione obser-
ua, quod, quam potest minimo, suos conducere diabo-
lus vult. Ecce enim in solo pane voluit Christum per- 6.
dere. Ad vnum aliquando nummum lucrandum ho- Minimo
minem perdit. Quantulum erat colligere ligna in sabba suos con-
tho, propter quod lapidatus fuit inobediens legi Iu- ducit dia-
dæus? Sed ad hanc paruam inobedientiam sub necessi- bolus.
tatis specie eum diabolus induxit, vt sic perderet. *Num. 15.*
Quantulum erat Ananiæ & Saphiræ fraudare de pre- Exempl.
cio agri quem dederant? At in hoc paruo sic *tentauit cor*
eorum Satanas (vt Petrus dixit) vt repentina morte extin- *Actor. 5.*
cti fuerint. Sic suasit misero Esau, vt pro lenticula o-
lei venderet sua primogenita, & benedictione Dei *Genes. 25.*
atque paterna excideret. In tanta igitur tam sæui ho-
stis ad tentandum pertinacia, ad decipiendum astutia,
ad captandas occasiones diligentia, ad perdendum, et-
iam pro re minima acrimonia, danda est opera, *Ne cir-* *2. Cor. 2.*
cumueniamur à Satana. Cogitationes enim eius non ignora-
mus, ait Apostolus, de cœlo disciplinæ Ecclesiasticæ lo-
quens. Quia sub pietatis prætextu, & necessitatis intuitu
fallere conatur, vt hic Christum. *Si filius Dei es*, pietatis
prætextus fuit, quasi scire cupiens, an ille Messias esset, vt
adoraret eum: sicut Herodes simili prætextu Magis dixit;
Vbi adoraueritis, renunciate mihi, vt & ego veniens adorem *Matth. 2.*
eũ: quem occidere volebat. Dicens: *Vt lapides panes fiant*,
necessitate consulere videbatur, quum ad gulam & inanẽ
gloriam reuera alliciebat, suadens vt per viam miraculi,

 & plus

& plus quam necesse erat, cibum quæreret. Si ita cum Christo, quanto astutius nobiscum.

5. *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.*

De fiducia in Dei prouidentiam.

LOCVS moralis, de perpetua & infallibili Dei prouidentia circa suorum necessitates. Christus enim hoc vno omnem & variam illam Satanæ tentationem sic vicit, atque dissipauit, vt nec se Filium Dei esse declararet, nec esse necessarium quod diabolus suadebat, doceat: quia non ex solo pane fames compescitur & natura sustentatur, sed ex omni etiam alia quacunque re (*Verbum* enim hoc loco, vt alias sæpe, rem significat) quā diuina sapientia subministrat. Deus per quadraginta annos infinitam pene multitudinem filiorum Israel in deserto absque pane vulgari, aut alio cibo humano, solo

Deut. 8. Manna de cœlo pauit, de quo Moyses ait: *Dedit tibi cibum, Manna, quod ignorabas tu & patres tui, vt ostenderet tibi quod nō in solo pane viuat homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Domini*, id est, ex omni re quam Dei sapiētia (quæ os Dei est) subministrat: vel, ex omni promissione, quam Deus ore suo fecit. Promisit autem quod *inquirentes Dominum, non minuentur omni bono*: & similia

Psal. 33. multa. Docet ergo hic locus diuinæ se prouidentiæ committere, nec de illa vnquam in rebus difficillimis spem

Psal. 54. deponere, iuxta illud: *Iacta super Dominum curam tuam & ipse te enutriet.* Et Christus in Euangelio. *Primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur*

Matth. 6. *vobis.* quem locum in alia Dominica *a* tractare oportebit. Sed & hāc materiam *b* superius delibauimus. Deus in deserto *de petra eduxit aquas, & maria conuertit in aquas dulces*: illud, virga percutiens; hoc ligno interiecto, quod ostendit Moysi Deus. Vtrumque crucis virtutem, & lignū salutis nostræ præfigurauit. Crux enim crucifixi Iesu, lapidea corda liquefecit, liquefacta cōuertit. Lignum crucis Dominicę, fide creditum & ruminatum, *conuertit praua in directa, & aspera in vias planas*, vt superius explicatum est. Nempe hominis per Christum renouati tanta debet esse fides & fortitudo, vt nec in deserto, nec in fame,

a *Infr. Dom. 4. Quadr. & Dom. 14. post Pent.*
b *Supra Dom. 4. post Epiph.*
Num. 20.
Exod. 15.

me, nec post longum ieiunium, etiam de necessario pane extra ordinem tentatus, succumbat tamen, sed Dei prouidentiæ committat: vt, quantum veterem Adam excellat, hac ratione demonstret. Ille enim in mediis paradisi deliciis, in vno tantum vetito ligno de gula tentatus statim succubuit. Nouus Adam, & *qui eius imagini conformantur*, in hortido deserto, propter necessarium panem, ad gulam, ad inanem gloriam, ad diffidentiam tentatus, in nullo succũbet. Hoc Christus nos in Euãgelio docuit, dicens, *Nolite esse solliciti de crastino* : quod suo loco explicabitur. Huius fiduciæ in Deum, quoad victum & alimenta necessaria, vt in antiquis Patribus religiosorum plurima leguntur exempla, maxime in vita S. Dominici: sic hodie quotidianum exemplum est Capuccinorum, qui vocantur, ordo sanctissimus; qui non nisi in diem viuunt; & quicquid vesperi superest, erogant, ex Dei prouidentia quotidie victitantes; nec tamen aliquando fame pereuntes, aut alimentis necessariis indigentes. De vetustissimis cœnobitis memoriæ proditur, quum in Sciti quatuor essent monasteria, in quibus ter mille & quingenti fratres Deo seruirent, & pro quodam senum, ex splene laboráte, modicum aceti quæsitum esset, inueniri non potuit. Tanta erat apud eos paupertas; ita ex sola Dei prouidentia & benignitate victitabant. Quid, quod de Turcarum votariis scribit Christophorus Richerius, quosdam paupertatem sequi ex voto, quibus in diem viuere satis est. Surgent isti in iudicio, & damnabũt sollicitudinem, & incredulitatem nostram, qui ad primam necessitatem vellemus Deum lapides in panes conuertere; id est, quocunque tandem modo, & per quascunque difficultates, nostræ seu necessitati, seu cupiditati seruire.

Ephes. 4. *Dom. 14. post Pent. tex. 4.* *Exempl. Lib. 3. c. 4.* *Prat. spirit. cap. 133.* *De rebus Turcarum lib. 2.*

6. *Si Filius Dei es, mitte te deorsum. Angelis enim suis mandauit de te, &c.*

Locus moralis de fine & scopo omnium tentationum diaboli, vt sub spe protectionis diuinæ, peccatorum periculis se obiiciat peccator. in omni

Contra peccandi præsumptionem.

enim tentatione dicit. *Mitte te deorsum*: vt à spiritu ad carnem, à Deo ad mundi vanitates, à virtute ad vitium descendas, factus ex filio Dei filius gehennæ. In omni occasione & periculo peccati homo mittit se deorsum, suadente diabolo, & promittente, quod Deus eum seruabit, *ne offendat pedem suum*; id est, vt vel non consentiat peccato, vel non multum peccet, vel cito surgat, & relinquat peccatum, vel certe quod veniam omnium in fine impetrabit. Hæc enim duo simul proponit diabolus, dulcedinem culpæ, & spem seu potius præsumptionem veniæ. Sic in prima tentatione obtulit Euæ *pomum pulchrum visu*; & addidit, *nequaquam moriemini*. In tentatione quoque ad malum sub specie boni, vt hoc in loco (nam quia fiduciam in Deum Christus suo responso ad primam tentationem docuerat, ex eadem fiducia suadet ei præcipitationem) proponit exempla diuinæ misericordiæ, vt ex eis homo præsumat. *Angelis suis mandauit de te*. Non est quod timeas. Tam multis Deus pepercit, Latroni in cruce, Magdalenæ, Petro, & aliis innumeris. Parcet quoque & tibi, & dabit pœnitentiæ locum. *Mitte te deorsum*. Fac periculum bonitatis diuinæ. Qua in re sic peccatores decipit diabolus, sicut simiam venatores. Accipiunt multos calceos seu caligas cum multis laqueis & fibulis, & calceant se illos, ac lentissime illos astringunt, spectante in arbore simia; quod postquam fecerint, abeunt relictis calceis, quibus abeuntibus, simia, quæ imitari solet quicquid hominem facientem vidit, eosdem calceos & ipsa induit, ac lentissime se astringit: quod cum fecerit, accurrunt venatores, & implicatam calceis, nec se cito exolamare valentem, capiunt. Sic enim diabolus, propositis aliorum peccatis, veniam à Deo cito consecutis, homines ad eadem prouocat, spe similes veniæ: sed quum eos implicatos tenet, nec illam pœnitentiæ gratiam habent vt se à peccatis eximant, captiuos secum abducit, in barathrum retrudendos: Qui pignus aliquod in cauponam mittit, vt vinum inde accipiat, proponit quidem pignus suum cito redimere, & inde extrahere; victus tamen dulcedine vini, & combibonum improbitate, vsque adeo bibit, vt pignus amittat:

Genes. 3.

Similia.

sic peccator in quolibet peccato mortali animam suam diabolo & inferno oppignerat, intendens semper à peccato suo surgere, nec nisi hac vice peccare: cæterum peccati dulcedine, & mala peccantium societate captus, toties peccata sua repetit, vt animam iam pœnitere nescientem, diabolo in æternum relinquat. Qui de misericordia Dei confidens peccat, tentat Deum: ad quod hic diabolus CHRISTVM tentauit, vt ex Christi responsione, *Non tentabis Dominum Deum tuum*, manifestum est. Deus enim auxilia sua, & misericordiam suam, non peccantibus aut præsumentibus, sed timentibus eum promisit, iuxta illud: *Corroborauit misericordiam suam super omnes timentes se. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se.* Et Rursum: *Non est inopia timentibus eum.* At peccantibus & præsumentibus nihil nisi iram & vindictam Dei scriptura promittit: *Secundum duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ.* Cor quod præsumit de misericordia, manēs in peccato, impœnitens cor est. At hoc hortatur diabolus, dicens, *Mitte te deorsum*; & addens, *Angelis enim suis mandauit de te, Vt custodiant te in omnibus Viis tuis.* Quo loco vt in tentando Christo, sic in aliis omnibus abutitur diabolus. Angelorum quidem custodiam Deus suis promisit, (quæ maxima dignitas & consolatio est) sed in omnibus viis nostris. *Nō dixit in præcipitiis*, ait D. Bernardus. *Qualis Via hac, de pinnaculo templi mittere se deorsum? Hac est Via Luciferi cadentis è cælo.* Viæ nostræ, in quibus nos Deus per Angelos suos bonos custodire dignatur, sunt opera quę tanquam viatores facimus, quibus in cœlum conscēdamus. Sunt viæ nec nimis publicæ & tritæ, ne forte *per latam & spaciosam peccatorum Viam ambulemus*, nec nimis desertæ & obliquæ, *& lapidibus complanata*, qualem esse peccatorū viam affirmat Sapiens; nec ita angustæ, vt ad præcipitia ducant, ex nimia singularitate sua: sed sunt vitæ ordinariæ, Sanctorū pedibus tritæ, & actiones moderatæ iuxta Dei prouidentiam ordinariam: & in talibus Dei auxilium non deest, *qui est adiutor in opportunitatibus & tribulatione*, non in vanitatibus & temeritate. Sed diabolus extra has vias ducit, eos, quos tentare vult, *& pinnaculum templi, &*

Psalm. 102. & 33.

Rom. 2.

Serm. 15. *in Psalm. Qui habitat.*

Viæ peccatorum atq; iustorum.

Matth. 7.

Eccl. 21.

Pinnaculum templi quid.

statuit eos supra illud. Pinnaculum hoc alam illam ex leui ferro confectam significat, quæ supra turres templorum, aut magnorum ædificiorum, ornamenti caussa locari solet, cuius etiam motu differentiæ vẽtorum discernuntur. Hoc pinnaculum excelsam vanitatem significat, siue honorum, siue diuitiarum, siue etiam voluptatum. Huc nos diabolus deducit, vt inde nos ipsos præcipitemus, hac confidentia & fiducia freti, quod nihil illa nobis nocebunt: quia honoratos & diuites, & seculi bonis fruentes, æque Deus saluabit, atque obscuros & pauperes, & parce ac tenuiter vitam agentes. Hæc est diaboli hoc loco tentatio. Omne peccatum mortale est voluntarius supra pinnaculum cõscensus; quia in tali contra obedientiam Dei teipsum erigis, & in aliqua sublimi & periculosa vanitate subsistis, vnde deorsum celerrime cades, si diaboli consiliis acquiescis. *Vere diabolica vox est, Mitte te deorsum* (ait S. Ambrosius) *quæ mẽtem hominis de gradu altiori meritorum præcipitare contendit. Simul etiam infirmitatem suam diabolus cum malitia designat, quia nemini potest nocere, nisi ipse se miserit.* Sic Chrysostomus: *Dicit, Mitte te, quia diabolus hortari potest, cogere non potest.* Docet ergo hæc secunda tentatio, diaboli finem & scopum perpetuum hunc esse, vt nos à virtutis altitudine deiiciat, non opere suo, sed consensu nostro; simulque vana spe impunitatis eludat, & timorem iustitiæ diuinæ animo eximat, quod & hodie profitentur hæretici, per suam solam fidem & certitudinem gratiæ.

Lib. 4. c. 4. in Lucam.

Hom. 5. in Mat. op. imp.

7. *Non tentabis Dominum Deum tuum.*

Dei bonitas non tentanda.

LOCVS moralis de certa victoria tentationis diabolicæ. Quum enim in omni tentatione diabolus hoc agat, vt deorsum nos ipsos deiiciamus spe futuræ impunitatis, vt iam explicatum est; promptissimum & certum remedium est, id animo fixum perpetuo habere. *Non tentabis Dominum Deum tuum*: non sic de eo præsumes, non ita temere & arroganter miraculum à Deo exiges. Miraculum enim est, vt qui male vixit,
1. lum à Deo exiges. Miraculum enim est, vt qui male vixit,
2. bene moriatur. Miraculum est, post multa scelera & flagitia scienter & prudenter perpetrata, in numerum filio-

filiorum Dei cooptari. Miraculum est, à praua & longa peccandi consuetudine emergere; vt auarum pecuniam contemnere, luxuriosum caste viuere, ambitiosum humili loco contentum esse, ebriosum & gulosum parsimoniç studere, de quo miraculo dixit Propheta: *Nunquid potest Æthiops mutare pellem suam, aut pardus varietates suas.* Ierem.13. Qui ergo scelerate viuit, hic à Deo conuersionem expectans, miraculum à Deo exigit. Vult mittere se deorsum sine læsione. Sed Christus ex veteri Scriptura respondet: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Et vide quam multi sunt qui tentant Deum, sicut hic diabolus Christum tentauit. Tentant Dei clementiam, qui negligenter orant, & sine deuotione, iuxta illud Ecclesiastici: *Ante orationem praepara animam tuam, & noli esse quasi qui tentat Deum.* Tentant Dei patientiam, qui perseuerant in peccatis. *Tentauerunt & acerbauerunt Deum excelsum, & testamentum eius non custodierunt.* Tentant Dei bonitatem, qui emendationem vitæ procrastinant, & differunt de die in diem: *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in die tentationis in deserto, vbi tentauerunt me patres vestri, probauerunt & viderunt opera mea.* Tentant Dei iustitiam deprecantes vel optantes vindictam alicuius. Vnde duo Apostoli dixerunt: *Vis dicimus vt descendat ignis de cœlo?* Quibus Christus respondit: *Nescitis cuius spiritus estis*; tacite insinuans hanc cogitationem à maligno tentatoris spiritu profectam esse. Tentant Dei potentiam etiã, qui temerarij sunt in adeundis periculis, & præsentem opem à Deo flagitant, morę impatientes. Ideo Iudith quibusdam, qui Deo assignabant tempus, dixit: *Qui estis vos, qui tentatis Dominum?* Tentant Dei sapientiam, qui volunt sine studio & lectione librorum, sine doctrina maiorum, vel alios docere, vel per seipsos sapere, in quo genere excellunt hæretici. Dei enim sapientia voluit vt nos homines ab hominibus disceremus, vel charitatis mutuæ, vel humilitatis propriæ conseruandæ caussa, vt docet S. Augustinus. Tentant Dei misericordiam, qui alios à bono opere impediunt, aut suam ipsi perfectionem remorantur. Quo in genere quum peccaret Petrus, reuocans

Quot modis tentatur Deus.

1 Eccl.18.

2 Psal.77.

3 Psal.95.

4

Luc.9.

5

Iudith.8.

6

In Prol. l. de doct. Christi.

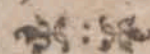
7

Matth. 16. 8 Christum à crucis suę cogitatione, acerrime eum Christus obiurgat, dicens: *Vade post me Satana*, id est, tentator, *quia non sapis ea quæ Dei sunt.* Deniq; tentant omnes Deum, qui volunt tentationibus carere, vel sine puluere & sudore vitia debellare, virtutem colere, Deo seruire. De quibus Iob dixit, *Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum*, vt illa verba B. Gregorius exponit: *omne* (inquit) *quod inuoluitur, in semetipsum replicatur. Inuolutæ igitur sunt semitæ gressuum eorum, qui recta quidem deliberando appetunt, sed ad consueta semper mala replicantur, & quasi extra se tensi ad semetipsos per circuitum redeunt: quia bona quidem capiunt, sed à malis non recedunt. Esse quippe humiles, sed sine despectu; esse contenti proprijs, sed sine vlla indigentia; esse casti, sed sine maceratione corporis, esse patientes, sed sine contumelijs volunt: denique adipisci virtutes quærunt, sed labores virtutum fugiunt.* Tot, & multis alijs modis ten-

Iob 6. Moral. li. 7. cap. 14.

1 tatur Deus, dum in illis singulis suadet diabolus. *Mitte*
2 *te deorsum.* Qui enim oraturus animam non præparat,
3 mittit se deorsum, quia cor non eleuat sursum. Qui per-
4 seuerat in peccatis, mittit se deorsum; quia descendit,
5 & festinat in barathrum. Qui emendationem procra-
6 stinat, mittit se deorsum; quia non se erigit sursum, vt re-
7 surgat à peccato. Qui vindictam alterius cupit, mittit se
8 deorsum, quia Deo vindictam non relinquit, nec cogitat
esse in cœlis qui facit iustitiam. Qui temerarius est in periculis, mittit se deorsum; quia præcipitat se in foueam quam fecit. Qui per seipsum vult sapere, mittit se deorsum; quia in semetipso se demergit. Qui vel suam, vel aliorum perfectionem impedit, mittit se deorsum; quia ad ima se dimittit, vel alium impellit. Qui sine labore vult esse sanctus, mittit se deorsum; quia iacet ignauus in terra, vel in fossa potius pigritiæ & otiositatis: quæ ad nullam virtutem valet, sed *multam malitiam docet.* Ne Deum igitur tentemus vnquam, pia illa Thom. Mori oratio vsurpari commodissime potest: *Domine Deus: fac me in illis consequendis operam collocare, pro quibus obtinendis soleo ad te orare.*

In Vita eius cap. 12.

8. Hæc

8 *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.*

LOCVS moralis contra auaritiæ & gloriæ mundanæ idolum. Docet enim hic locus adorari diabolum ab auaris & ambitiosis. Promittit diabolus Christo *omnia regna mundi, & gloriam illorum*, hoc est, diuitias maximas, cum maxima gloria; ea conditione, *vt cadens adoret eum*: quia videlicet, qui ea diaboli opera conquirunt, per cupiditatem, per fraudes, per mendacia, per iniuriam proximi, per adulationem, per munerum corruptionem, per detractionem aliorum, per quodcunque nefas, illi omnes, vt ea conquirerent, cadentes diabolum adorauerunt: cadentes de statu gratiæ, deserentes Deum & iustitiam eius, diabolo, qui hęc illis omnia suggessit, obsequium præstiterunt. Quod ergo alij facere solent, auari & ambitiosi, ad hoc Christum hic tentat diabolus. Est quippe diabolus non iusta potestate, sed falsa opinione mortalium & superba vsurpatione sua (vt in scripturis vocatur) *Princeps huius mundi*; id est, eorum qui mundum sequuntur. *Est Rex super vniuersos filios superbiæ, quia omne sublime videt*, ait Iob, est *Deus huius seculi, excæcans corda* secularium, id est, qui *secularia desideria non abnegarant*: propter quod apparuit gratia Christi. Et *princeps tenebrarum harum*: id est, autor omnium fere peccatorum, quæ sunt *opera tenebrarũ*. *Est fortis armatus, custodiens atrium suum*: quod est hoc seculũ. Illi enim seruiunt, & obsequium præstant, qui seculi cupiditates sequuntur. Quæ seruitus quam sit impia, ex Christi respõsione patebit: sed quam sit præterea fallax & vana, ex ipsa diaboli tentatione patere potest. Primum fallit diabolus quũ auaris pecunias, ambitiosis honorem pro obsequio illi præstito, id est, pro iniquitatis mercede promittit. Neq; enim eius est dare, aut etiam offerre, sed solius Dei. *Volens Deus ostendere terrenam felicitatem suum donum esse* (Ait August.) *superioribus seculi temporibus dispensauit testamentum vetus, vbi bona temporalia largitus est*. Vt autẽ intelligamus solius Dei esse data auferre; prodit nobis Scriptura sacra, diabolum beato Iob non prius terrenam substantiam auferre potuisse, quam id à Deo permissũ illi fuerat

Auaritia & ambitio, diaboli cult⁹.

Ioan. 14.

Iob. 41.

2. Cor. 4.

Tit. 2.

Ephe 6.

Rom. 13.

Luc. 21.

Bona terrena non dãtur à diabolo.

De ciuit. Dei lib. 10. ca. 19.

fuerat Sic enim diabolus sanctum virum apud Deum calumniatur: *Nũquid Iob frustra timet Deum? Nonne tu vallasti eum, ac domum eius, vniuersamq́; substantiam per circuitum? operibus manuum eius benedixisti: & possessio eius creuit in terram?* Ecce hic fatetur diabolus beatum Iob non à se, sed à Deo bona huius mundi accepisse. Moxque facultatem à Deo petit eisdem bonis eum spoliandi, dicens: *Sed extende paulum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Dixit ergo Dominus ad Satan, Ecce vniuersa quæ habet in manu tua sunt, tantum in eum ne extendas manum tuam.* Diabolus igitur dicens hoc loco Christo, *Dabo tibi omnia regna mundi,* & vt diuus Lucas habet, *Quia mihi tradita sunt, & , cui volo do illa;* splendide mentitur. *Diabolus enim est mendax, & pater mendacij.* Sic primum fallit huius seculi auaros & ambitiosos. Illi enim, relicto Deo, neglecta conscientia, Dei præcepta non curantes, diuitias & honores sibi conquirunt. Quæ si dona Dei esse arbitrarentur, ad illa consequenda Deum non offenderent, sed colerent. Cęterum quasi non Deus, sed Diabolus largitor eorum esset, diaboli voluntatem faciunt, Dei contemnunt. Sed *Domini est terra, & plenitudo eius; orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo.* Dei vox est, *Per me Reges regnant.* Dei vox est. *Mea sunt omnes feræ siluarum, iumenta in montibus & boues.* Ad Salomonem Dei vox est, *Quia non petisti dies multos, nec diuitias, &c. etiam quæ non postulasti, dedi tibi diuitias & gloriam; vt nemo fuerit tibi similis in Regibus, cunctis retro diebus.* Dei ergo dona sunt, non diaboli, & à Deo petenda, quatenus peti possunt. Hæc prima diaboli fraus & fallacia regna mundi promittentis.

Iob 1.

Ioan. 8.

Psal. 23.
Prouerb. 8.
Psalm. 49.
3. Reg. 3.

Ait D. Lucas, quod in hac tentatione diabolus ostendit Christo *omnia regna orbis terræ in momento temporis.* Nempe cito ostensum fuit, quod parui pretij erat. *Bene in momento temporis* (ait diuus Ambrosius) *ostenduntur omnia regna mundi. Non enim tam conspectus celeritas indicatur, quam caduca fragilitas potestatis exprimitur. In momento enim cuncta illa prætereunt, & sæpe honor seculi abijt, antequam venerit. Quid enim seculi potest esse diuturnum, cum ipsa diuturna non sint secula?* Hæc ille. Vide Sapiens: *Tanquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terra.*

Luc 4.
Bona terræ momentanea.
Li. 4. in Luc. cap. 4.

Sap 11.

terrarum. Et Propheta Esaias : *Ecce Gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputata sunt. Omnis caro fænum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Exiccatum est fænum, & cecidit flos.* Moritur homo, & extincta est gloria. *Mundus transit, & concupiscentia eius. Vapor est ad modicum parens.* In vno momento totum ostenditur, & totum præterit. *Vidi impium superexaltatum super cedros Libani. Transiui, & ecce non erat : quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.* Pulchre Seneca: *Quid miraris, quid stupes omnes huius mundi diuitias? pompa est. Ostenduntur istæ res, non possidentur: &, dum placent, transeunt. Vidistine quam intra paucas horas ille ordo pompaticus quamuis lenitus dispositusque transierit:* Pulchre quoque Heraclitus : *In idem flumen bis non descendimus.* Manet idem fluminis nomen, aqua transmissa est. Hoc in amne manifestius est, quam in bonis huius mundi. Sed illa quoque non minus velox cursus præteruehit. Si in via ciuitatis quot dominos vnaquæque domus memoria nostra habuerit, inquirere libet, videbis huius fluminis cursum. Viderunt hanc fluxam mundi gloriam etiam illi, qui ea maxime potiti sunt. Augustus Cæsar iam morti proximus, quum per annos 50. & amplius toti orbi imperasset familiaribus suis dixit : *An non personam meam in hac mundi fabula satis commode egisse videor? Valete ergo, & plaudite.* Saladinus Asiæ, Syriæ, atque Ægypti Sultanus, iussit moriens, vt interior lineus amictus, quo indui solebat, hastæ prælongæ impositus, per castra portaretur, clamitante eo, qui ferret, magna voce, Saladinum Asiæ dominatorem, ex totius Asiæ, Syriæ, atque Ægypti opibus, hoc solum linteum secum deferre. Vidit moriens illam vanitatem, quam viuens reputabat esse maiestatem. Gelimer Rex Vandalorum in Africa per Belisarium captus, & ad Iustinianum perductus quum in Hippodromum peruenisset, & tam Imperatorem supra tribunal sedentem, quam ex vtraque parte vulgus astans vidisset, non quiescebat, ridens acclamans : *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Aperuit eius oculos afflicta fortuna, quod arridens & prospera excæcauerat. In momento igitur temporis ostendit diabolus Christo omnia regna mundi, ta-

Esa. 40.
1. Ioan. 2.
Iacob. 4.
Psal. 36.
Epist. 111.
Apophthegma.
Apud Senecam. epi. 59.
Exempla.
Sueton. in August.
Apophthegma.
Bapt. Fulgosius, li. 7. c. 2.
Paul. Diac. lib. 6. hist.

In præfat. libr. 1. Nat. quæst. di, tamen rem vere momentaneam, fluxam, & caducam. Nec momentaneam tantum, sed vt rem exigui momenti, valoris, ac pretij, *Punctum est hoc totum* (ait Seneca.) *in quo nauigatur, bellatur, & regna disponuntur. Si quis formicis daret intellectum hominis, nonne & illæ vnam aream in multas prouincias diuiderent?* Formicarum discursus est in angusto laborantium, tota ista pro rebus terrenis acquirendis contentio. *Iter angustum rixas transeuntium concitat: late patens via ne populos quidem collidit.* Ista quæ à cupidis & ambitiosis appetuntur, quia exigua sunt, nec possunt ad alterum, nisi alteri erepta transferri, eadem affectantibus pugnas & iurgia excitant.

Similia. Apophthegma. Idem lib. 3. de Ira c. 35.

Diabolus ostendit gloriam, sed non molestias diuitiarum & honorũ. Sed vt diaboli fraudes in hac tentatione magis apeRiantur, ipsaque propterea tentatio quam sit vana & fallax (qua tamen nulla magis vulgaris) vt ostendatur, illud obseruandum est, diabolum ostendisse quidem Christo *omnia regna mundi, & gloriam illorum?* sed non ostendit omnia regna mundi, & molestias eorum, curas, difficultates, & anxietates adiunctas. Hæc perpetua diaboli fraus est, & hæc perpetua peccatorum deceptio est, quod voluptates peccato coniunctæ clarissime cernuntur, tristitiæ & dolores non cogitantur. Certe Antigonus, Macedoniæ Rex, vocauit regnum *Splendidam Seruitutem.* Augustus Cæsar, equite quodam Romano defuncto, qui æs alienum ingens contraxerat, ideoque res eius auctioni subijcerentur, iussit sibi emi culcitram eius cubicularem, ac mirantibus hoc præceptum. Habenda est, inquit, ad somnum conciliandum, in qua ille tanto ære alieno obstrictus, somnum capere potuit. Nam Augustus, ob ingentes curas, sæpe maximam noctis partem ducebat insomnem. Quod si vero regna mundi, diuitiæ, honores, multis videntur nihil huiusmodi habere difficultatis, sed contra omnia in illis esse, voluptate plena, curasque coniunctas honestissimas esse, adeoque delectabiles animi exercitationes; hoc prauum iudicium ex animi morbo ortum habet. Nam vt vlcera quædam nocituras manus appetunt, & tactu gaudent, & fœdam corporum scabiem delectat quicquid exasperat: sic quibusdam mentibus, in quas cupiditates, mame-

Plutar. in Apoph. Gra. Macr. Satur. lib. 2. cap. 4. Apophthegma.

Cur labor circa diuitias voluptas videtur, non labor.

Simile. Seneca de tranquill. Vita, li. 1. Cap. 2.

me ambitio, velut mala vlcera erumpunt, voluptati est labor, & vexatio, & inanis occupatio, à quibus tamen magis augentur animi morbi, magis accenduntur cupiditates, altius terrenis desiderijs mens immergitur, & tenacius adhærescit. Sed vt curas ac molestias præsentes, diuitijs terrenis annexas (de quibus alias diximus) missas faciamus, multam vanitatem, peccandi materiam multam, illis proxime coniunctam esse, per se manifestum est: cupiditatem vero rerum harum, & Deum grauiter offendere, & semen verbi Dei suffocare, & corda aggrauare, *& radicem omnium malorum esse*, tum in præcedentibus per occasionem ostensum est, tum Apostolus perspicue affirmat. Hoc totum diabolus, nec hic Christo, nec ijs quos quotidie ad auaritiam & ambitionem tentat, ostendit; sed externam tantum gloriam. Iubet Deus in veteri Lege, animalia, quæ ei offerebantur, omnia excoriari, & detracta pelle offerri. Pellem voluptatis vitio inductam detrahere oportet. Angelus Tobiæ dixit: *Exentera piscem, & cor eius, & fel: sunt enim hæc necessaria ad medicamenta.* Sic exentera voluptatem carnis, diuitias, honores, fel videbis cæcis oculis medicinam. Multum enim confert, vt malitiam peccati agnoscas, & mundi vanitatem. Statua, quam in somnis vidit Nabuchodonosor, habuit caput aureum, sed pedes terreos. Mundi principia iucunda sunt, sed exitus tristes. Mulier illa in Apocalypsi, quæ Babylon magna vocatur, habuit *poculum aureum in manu sua plenum abominatione & immunditijs.* Poculum aureum ostendit diabolus; latentes abominationes non ostendit. Sunt nempe mundi honores, diuitiæ, voluptates, sicut vuæ acerbæ, & poma viridia atque immatura, quibus dentes comedentium obstupescunt. Sed speciem tantum & viriditatem diabolus ostendit, acerbitatem tacet De hac eius deceptione alias diximus.

Domin. Sexag. — *1. Tim. 6.* — *Leuit. 1.* — *Allegoria.* — *Tob. 6.* — *Daniel. 2.* — *Apocal. 17.* — *Simile.*

Maxima postremo tentatoris deceptio & importunitas est, quod tantos dolos nectens, adorari tamen vult. *Si cadens adoraueris me*: hoc est, si te mihi totum subieceris, & meo imperio parueris. Hoc facit omnis auarus ambitiosus. Seruit ille mammonæ, iste superbiæ.

Peccatores diabolo seruiunt.

Ioan. 8. Vtriusque princeps diabolus est. *Qui facit peccatum, seruus est peccati.* At opus diaboli peccatum est. *Venit enim* 1. Ioan. 3.
Christus vt dissoluat opera diaboli, quæ sunt peccata. Et superbis Iudæis, de genere Abrahę gloriantibus, dixit Christus: *Vos opera facitis patris vestri diaboli.* Cadés ergo adorat diabolum, qui peccato seruit, qui gloriam & pompam huius mundi affectat, quæ etiam in Baptismi nostri mysterijs pompa diaboli vocatur. Sacrificia Gentilium non nisi ex superbia diabolus affectauit: *Non enim cadauerinis nidoribus, sed diuinis gaudebat honoribus: nec cuiuslibet corporis fumo, sed supplicantis animo delectabatur*, ait Augustinus. Eadem ex caussa, ad sui obsequium, hominum mentes varia cupiditate peruertit.

Ioan. 8. — August. de ciuit. Dei. li. 10. c. 19.

9. *Vade Satana.*

Diabolum vincendi modus.

LOCVS moralis de horrendis tétationibus hoc verbo fidei celeriter repellendis. *Vade Satana.* Nam vt Christus hoc dixit tanquam homo diuino Spiritu plenus, non quidem ex fide, quia comprehensor erat, Deiq; visione eius anima fruebatur; sed tamen ex ea fortitudine Spiritus, quam in illo quidem visio diuina generabat, in nobis vero fides & visio in seculo atque ænigmate generat: sic nos eiusdem diuini Spiritus participes (*misit enim Deus Spiritum Filij sui in corda nostra*) & fortitudine fidei dicere possumus & debemus tentatorem repellere possumus & debemus, dicendo. *Vade Satana.* Sic enim facimus quod Petrus dixit: *Cui resistite fortes in fide.* Resistere, est à se repellere: fortitudo fidei est in illa voce. *Vade Satana.* Fortitudo inquam fidei, quæ est similis grano sinapis, acris, & mordens, & feruens. Hæc enim etiam imperat dæmoni, sicut imperat alijs creaturis *Dicetis monti huic, Transi; & transibit*, sed magis dæmoni, quam creaturis. Hunc enim tanquam aduersarium proprium & principalem Christus pro nobis vicit, & nos in illo vincimus. De qua victoria dixit, *Confidite ego vici mundum.* Eadem enim est virtus qua Christus vicit, & qua nos vincimus; eadem Spiritus sancti operatio. Nam si vt Deus tantum mundum vicisset, aut hoc dixisset, quæ esset nostra confidentia, qui non sumus dij? Sed

Galat. 4. — 1. Pet. 5. — Matth. 13. — Ioan. 16.

Sed ideo iubet nos confidere, quia eadem virtus operatur in membris, quæ operata est in capite. De hac victoria Paulus: *Deus pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter.* Magna virtus Spiritus sancti in cordibus fidelium, quæ Satanam non repellit tantum, sed & conterit sub pedibus, idque velociter: quia, vt Iacobus ait, *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Nam & in hoc Euangelio post hoc Christi verbum, Vade Satana, *recessit ab eo diabolus*, nec vltra tentauit. De hac re plura diximus in alio Euangelio.

Rom. 16.

Iacobi. 4.

Dom. 5. post Epip. tex. 5.

Sed & docet hic locus, horrendas tentationes, & quæ diuinæ Maiestati apertam iniuriam faciunt (qualis hæc erat, *Si cadens adoraueris me*) confestim & in ipsis principijs, tanquam scintillas ignis infernalis violenter excutiendas; siue tacita diaboli suggestione, horrendæ cogitationes in animo exoriantur; siue per ministros eius, homines impios, verbo vel facto tentatio fiat. Vtcunque enim in nostra iniuria patientiam & mansuetudinem exercere possumus & debemus, tamen Dei iniuria nullo modo ferenda est; siue contra sanam doctrinam & religionem orthodoxam; siue contra regulam pietatis & bonos mores scandalose proferatur: sed in huiusmodi dicendum, *Vade Satana.* Non est magni animi, qui de alieno liberalis est: sed qui, quod alteri donat, sibi ipsi detrahit; & qui in sua iniuria vindicanda mollis, in aliena vehemens & acer est. Moyses in suis iniurijs ferendis, *mitissimus hominum super terram*, in Scriptura prædicatur; vt apparet in fratris sui Aaronis, & sororis Mariæ contumelijs. At in Dei iniuria vindicanda vehementissimus fuit. Quum populus eo absente vitulum aureum
fabricasset, & pro DEO suo adorasset, descendens de 1
monte, & illam insaniam cernens, primum *tabulas legis*,
quas à Deo acceperat, *ad radicem montis confregit.* Deinde 2
arripiens vitulum quem fecerant, combussit, & contriuit 3
vsque ad puluerem, quem sparsit in aquam: Sed & ex illo 4
puluere *dedit postea potum filijs Israel*, vt maiori horrori & 5
contemptui suum vitulum haberent, Aaron quoque fra- 6
trem suum vehementer obiurgauit. Nec his contentus,
conuocato populo clamat. *Si quis est domini, iungatur*

Dei iniuria feruenter vindicanda.

Simile.

Seneca de clement. lib. 11. c. 20.

Exemplū.

Num. 4.

Exod. 32.

mecum. Moxque ait: *Occidat vnusquisq; suum & amicum & proximum suũ.* Quo facto, dixit: *Consecrastis manus vestras hodie Domino, vnusquisq; in filio & in fratre suo, videtur vobis benedictio.* Vides vt hic mitissimus hominum super terram, in Dei vindicanda iniuria fuerit plane acerrimus. Sic in omni tentatione, ad peccatum (in quo Dei honor violatur, amor deseritur) acriter & vehementer agendum, nõ remisse & molliter; *Vade Satana*, impetum ostendit animi fidelis Deique amantis. Sic Paulus ad Elymam magum: *O plene dolo & omni fallacia, vsquequo non desinis peruertere vias Domini rectas*; Moxque eum cæcitate percutit. Multorum experimento probatum est, hac voce fidei, *Vade Satana*, graues & horrendas tentationes repulsas & deuictas fuisse.

7.
Exemplũ. Exod. 17.

10. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.*

De amãdo Deo super omnia.
Iniquitas omnis idololatria est.
Coloss. 3.
Philip. 3.

LOCVS moralis de generali solutione omnium tentationum. In omni quippe peccato, Dei cultu & honore abdicato, seruimus dijs alienis, & idololatriam perpetramus. *Auaritia idolorum seruitus est*, ait Paulus, vere enim auarus pecuniam suam colit & adorat, qui ea vti non audet, sed tanquam statuam in arca fixam veneratur. Gulosi & ebriosi ventrem suum colunt: *Quorum Deus venter est*. Superbus suis ipsius amorum tanquam Deum largitorem non agnoscit, cæteris omnibus se anteponit, suam voluntatẽ in omnib. fieri atq; expleri (quod soli Deo conuenit) omnino vult Hanc idololatriam expressit Propheta his verbis: *Dixisti, Deus ego sum: dedisti cor tuum quasi cor Dei.* Hoc facit omnis inordinatus amor sui. Idcirco *initium omnis peccati superbia*. Pestis totius pietatis est, quia *omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi*. Omnes peccatores idololatræ sunt, habent sua idola quæ colunt: id est, in quorum gratiam omnes suas cogitationes, occupationes, studia, negotia impendunt. Similes sunt Samaritanis, de quibus dicit Scriptura, *quod timebant Deum, sed habebant idola quæ adorabant*. Sed maledicit illa Propheta, *qui iurant in Domino & iurant in Melchom*, Clamat Elias: *Vsquequo claudicatis in*

Ezech. 28.
Eccl. 10.
Philip. 2.
4. Reg. 17.
Sophon. 1.
3. Reg. 18.

vtramq; partem: *Non potestis Domino seruire & Baal.* Clamat Samuel: *auferte Deos alienos de medio vestri, & seruite Domino soli.* Iosue protestatur filijs Israel: *Non poteritis seruire Domino: Deus enim sanctus & fortis amulator est. Si dimiseritis Dominum, & serueritis dijs alienis, conuertet se, atque affliget vos, atque subuertet, postquam vobis praestiterit bona.* Clamat per Esaiam: *Ego Dominus: gloriam meam alteri non dabo.* Denique in capite libri scriptum est, in principio legis: *Non habebis deos alienos prater me.* Ac postremò Christus in alio Euangelio apertissimè dixit: *Nemo potest duobus dominis seruire. Aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget? aut vnum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo seruire & Mammonae.* Hoc totum Christus hic replicat, tanquam totius pietatis fundamentum, tanquam omnium tentationum remedium. Qui Dominum Deum adorat, & illi soli seruit; id est, eum solum praecipuo amore colit, (colitur enim Deus amore) ille nulli tentationi succumbit, ille nec auaritia, nec ambitione, nec vlla voluptate terrea, vtcunque instigante & sollicitante diabolo, capietur. Quod hic, loco proprio, breuiter explicandum.

1.Reg.12. Iosue 24. Esa.41. Exod.16. Matth.6.

Amor Dei super omnia.

Manifestum est nihil prorsus nostrum esse, & proprium nobis, & in potestate nostra, quod alteri demus praeter amorem, & voluntatis nostrae affectum. Hic solus in nostra potestate est; à nobis, nisi volentibus nobis, auferri non potest. Æque manifestum est, cuicunque amorem & voluntatis affectum damus; rei amatae nos penitus conformari, & tales nos esse, quale id quod amamus. Nam & ideo amor omnis a re amata nomen suum accipit: & terrenus vocatur si terrena, cœlestis si cœlestia amat: quumque liberrime quicquid amatur, amamus, necesse est, vt quod principaliter amam⁹, totos nos possideat, quia totos nos ei concessimus. Nec minus manifestum est voluntatem nostram, animam & id totum quod sumus, ex rei amare, vel dignitate nobilitati, & bonitati beatam reddi vel turpitudine dehonestari & malitia ac miseria miseram & infelicem effici. Vnde sequitur, de nulla re sollicitius nobis perspiciendum esse, quam quid amemus, & cui principaliter rei amorem nostrum affigamus.

1 Remūdus Sebum. natur.theol. cap.129.& sequent.

2

3

Porro quum amor voluntatem immutet, videndum vt
4 non nisi in melius hæc mutatio fiat, nec præter omnium rerum naturam circa nos ipsos agamus. Omnia enim naturæ ductu non nisi in melius mutantur. Aqua, terra, & aer, prima rerum elementa, mutantur in plantas & arbores, res natura nobiliores, quia animatæ sunt. Arbores & plantæ, mediantibus eorum fructibus, in naturam animantium transeunt, quibus cibus sunt. Animalia plantis nobiliora sunt, quia vita viuunt etiam sensitiua. Animalia postea in nostra corpora mutantur longe digniora.
5 Iam vero, vt mutatio per amorem in melius fiat, solus Deus principaliter amandus. Omnes enim cæteræ creaturæ vel inferiores nobis sunt, vt quicquid hoc vniuerso aspectabili comprehenditur, quod propter hominem creatum fuit; vel certe æquales nobis, in quantum voluntatem creatam habent sicut nos, vt Angelica o-
6 mnis creatura. Est autem indignum inferiori seruire, iniustum æquali. Præterea quum amor donum quoddam sit, idque primarium & excellens, dari non debet nisi redamanti. Amor enim amore compensandus est: & quum totum atque vnicum quod dare voluntas potest, amando dat, meretur certe, vt ab eo quod amat, par recipat. Quare amari non debet, nisi quod amoris vim recognoscat, & agnitum redamare compensare tum velit liberaliter, tum possit affluenter. At nulla res liberi arbitrij expers redamare potest, non mundus, non diuitiæ, non honores, non voluptates, non aliquid Angelo minus, & solus Deus superabun-
7 danter hoc potest & vult. Nihil igitur creatum nostro amore principaliter & propter se dignum est. Hinc autem sequitur, quod, quum ea amamus quæ redamare non possunt, vt aurum, honores, voluptates, equos, canes, & similia; triplici nos ipsos iniuria afficimus. 1. quia degeneri amore rebus vilioribus afficimur, toto genere à nobis alienis; quibus per amorem vniti, & *facti sicut ea quæ dileximus* (vt Propheta ait) naturæ nostræ dignitati magnam labem inferimus. 2. Quod preciosissimum habet voluntas nostra, id perit nobis prorsus, quando ibi collocatur, vnde mutui amoris nul-lum

Amati non debet, nisi quod nos redimat.

Osea 2.

lum beneficium recipiet. 3. Naturæ suæ domicillum deserit, vt in terra aliena, eaque bonorum omnium sterili, vaga, ieiuna, & inops vitam traducat miseram. Nam in mundi huius amore alij aere & vento pascuntur, vt superbi, quasi chamæleontes essent: alij metallo, vt auari, quasi vultures essent: alij luto, vt carnales, quasi porci essent: alij veneno, vt inuidi, quasi bufones essent. At animus humanus nihil horum est, nec his reb. pasci potest vnde & delectari non debuit. Iam vero quum amor non excedat rem amatam, nec latius se extendere possit, quam quo se diffundit id quod principaliter amat, & tanquam finem, propter quem cætera; si res principaliter amata angusta est, amor quoque angustus erit, & ad paucissima se diffundet. At quanto res amata bonum quoddam est generalius, & à quo alia multa dependent amore digna, tanto erit amor noster in se vberior, nobis fructuosior alijs communior, seu magis communicabilis: sic auarus, quia non nisi aurum amat, & hoc pro summo bono habet, non vt vtatur, sed vt possideat; propterea nec Deum amat, nec proximum, nec seipsum. Nam nec in suos vsus expendere audet, nec cumulum minuit; nec recogitat, dicens: *Cui laboro, & fraudo animam meam bonis*? Vides quam angustus hic amor est. Atqui Deum amat propter se & principaliter, non propter aliud, & secundario; quia omnia creata ad Deum pertinent, & à Deo pendent atque amantur (*diligit enim omnia quæ creauit*) ideo omnes res creatas in ordine ad Deum amat. Hic amor est in se vberrimus & purissimus: amanti vtilissimus; quia nihil sic redamare potest & solet sicut Deus: ad alia effusissimus; omnes enim mortales tanquam proximos suos amat: omnes bonos tanquam Deo coniunctiores, arctiori amore complectitur. Hæc quæ de amore Dei & creaturarum hactenus diximus, in amore coniugali considerato clarius elucescent. Voluntas amans sponsæ & vxoris locum tenet: quod principaliter; & propter se amatur, viri & sponsi rationem habet. Nam vt vir caput est mulieris, & mulier subiecta viro; sic res principaliter amata, quicquid illud sit, imperat voluntati, & voluntas ei subijcitur. Rursum, sicut

De contēp. mund. par. 3. cap. 8.

8

Amor pecuniæ angustus.

Eccl. 4.

9

mulier libere acceptauit virum; sic voluntas libere elegit suum summum bonum. Sicut mulier vnum virum, sic voluntas vnum habet quod principaliter amat, non plura. Denique sicut mulier viuente viro alium amare non potest, & nisi per mortem amor ille non dissoluitur: sic voluntatis amor erga rem principaliter amatam, nisi per mortem spiritualem voluntatis, dissolui non potest. Nam & mori mundo debes, vt Deum principaliter ames; & mori Deo necesse est, si mundum amas principaliter. De priori Apostolus dixit: *Qui mortui sumus peccato, quomodo viuemus in illo?* De posteriori Iacobus: *Qui vult amicus esse huius seculi, inimicus Dei constituitur.* Ex his apparet, voluntatis amorem erga ea quę principaliter amat, seu Deum seu creaturas, amoris coniugalis veram similitudinem & rationem habere. Quare in scripturis anima Deum amans, sponsa eius dicitur. *Despondi vos vni viro, virginem castam exhibere Christo:* & huius copulæ. *Sacramentum magnum est in Christo & Ecclesia.* Anima vero creaturarum amore corrupta dicitur: *Tu fornicata es cum amatoribus multis.* Da nunc infimæ conditionis hominem, qui octo filias habuerit, quarum primo rustico nupsit, suæ conditionis viro; secunda mercatori, tertia militi, quarta nobili, quinta Comiti, sexta Duci, septima Regi, octaua Imperatori. Per has diuersas nuptias, sororum istarum status & conditio multum diuersa facta est. Prima enim in sui generis conditione manet, nec meliori loco, nec deteriori. Secunda primam excedit, tertia secundam, & sic vsque ad octauam, quæ in summo gradu nobilitatur. Quemadmodum autem hæc nobilitas diuersa non ex fœminarum parte, sed virorum caussam accepit, & viri est vxorem nobilitare, non contra; sic omnino voluntatem humanam res amata vel nobilem vel ignobilem reddit. Si terrena amat, ignobilior redditur quam erat; si non nisi homines sui similes, nullam nouam nobilitatem acquirit; si Angelos tantum, vnum quidem habet nobilitatis gradum, sed non summum: at si Deum amat, & principaliter amat, sicut vxor virum, iam in summo gradu nobilitatis & felicitatis consistit. Hac de caussa dicet hic CHRISTVS contra

Rom. 6.
Iacob. 4.
2. Cor. 1.
Ephes. 5.
Ierem. 3.
10
Simile.
Amor Dei animam nobilitat.

contra diaboli tentationes, qui ad infirmarum rerum amorem voluntatem trahit: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies*. Illum per amorem coles, quia ex illius amore magnam nobilitatem, veram felicitatem acquires. Præterea quemadmodum Imperatori coniugata, cumque perfectissime amans, innumeros homines seu sanguine ei coniunctos, seu beneficijs deiunctos, seu officijs obstrictos amat quoque: sic anima Deum pure amans, propter Deum innumera amat alia amore non principali, sed secundario, & in ordine ad Deum, sicut Imperatori coniugata non hostes, sed amicos & subditos viri sui amat. Rursum sicut mulier viro locupleti nupta, viro bono, honorato & omnibus rebus affluenti, beatas nuptias consecuta dicitur, & nulla re indigebit, in summa pace & affluentia vitam aget; viro autem improbo indigenti & vili nupta infeliciter rupta dicitur, duram, miseram, afflictam ætatem ducet: eodem plane modo anima quæ Deum sponsum elegit, & Deum vt summum suum bonum super omnia amare beato amore amat, & cum scriptura dicet: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætatus sum in omnibus*: quæ autem voluntas in rebus terrenis amorem fixit, & hunc sibi sponsum delegit, miseram seruitutem seruiet, & ex libera, ac per creationem nobili mancipio nupta, serua erit & ipsa multis cupiditatibus captiua, innumeris peccatis obnoxia, sempiternis pœnis affligenda. Denique sicut monstrum esset vt mulier pecudi nubat: sic plane monstrum est, & contra naturam, vt voluntas humana rebus terrenis, sicut principali, & summo bono suo, per amorem copuletur. Atqui hæc quidem ex parte ipsius animæ, & voluntatis humanæ satis ostendunt, quam sit creaturarum amor indignus. Nunc autem ex parte Dei, quem solum principaliter anima humana amare debet, paucis ostēdetur quam sit creaturarum amor iniustus.

Voluntas humana quum non nisi vnum aliquid principaliter, & sub ratione finis vltimi amare possit, sicut vxor nisi virū vnum coniugali fœdere iunctum: hinc sequitur, vnum tantum esse summum hominis bonum, & ab

11 *Simile.*

12 *Simile.*

Amor Dei animam omnibus bonis ditat.

Sap. 7.

13 Amare terrena monstrum naturæ.

Summum bonum aut Deus est, aut quisq; sibi.

eo principaliter dilectum. Porro illud vnum aut Deus est, aut creatura aliqua. Qui ergo Deum pro summo bono non habet, aliquam creaturam vt summum bonum necessario colit. Inter creaturas vero necesse est vt illud voluntas præcipue amet, quod illi est coniunctissimum. Quum ergo nihil sit voluntati humanæ seipsa coniunctius, voluntatem autem homo sic habeat, vt ea vti possit quasi re distincta, quum sit intima; necesse est, si Deum principaliter voluntas non amet, vt seipsam principaliter amet. Si Deus illi summum bonum non est, propria voluntas erit. Quod si propria voluntas primum locum tenet, certe non nisi secundum tenebit Deus.

Amor sui, idololatriæ species.

Si ante omnia propriæ voluntati in omnibus satisfacere homo vult, certe Deo non volet obedire, nisi quatenus propriæ voluntati satisfiat. Atqui hæc est summa impietas. Hæc omnis peccati radix. Hæc vera est idololatria. Seipsum enim, suamque voluntatem vt Deum colit. Et placere, morem gerere, satisfacere, eius desideria explere, mandata exequi, vota præstare in omnibus studebit. Vide autem quanta iniquitas hæc est, vt intelligas quam sit tibi necessarium, *Dominum Deum tuum adorare, & illi soli seruire.*

1 Primum, Deum amore & obsequio illi debito nefarie spolias; *Si pater ego sum, vbi est honor meus? Si Dominus ego sum, vbi est timor meus? Nunquid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, & fecit & creauit*

Malach. 1. *Deuter.* 32.

2 Titulo creationis, gubernationis, redemptionis, omnis illi & supremus amor debetur, vt mandatum taceam. Deinde quo Deum spolias, id tibi ipsi nefarie tribuis, & id tribuere te libet. Non est crimen læsæ Maiestatis grauius, quam sceptrum sibi & solium regium vendicare.

Simile.

At tu hoc facis, qui te ipsum supra omnia amas, & in tua, non Dei voluntate, summum imperium ponis.

3 Præterea tibi arrogas quod soli Deo proprium est. Solus Deus propriam voluntatem habet omnium rerum caussam & regulam. Sola Dei voluntas nullam superiorem habet quam sequatur, cui pareat. Solius Dei est iuxta suam sanctissimam voluntatem actiones suas omnes dirigere, *& omnia facere quæcunque voluit.* At tu, qui te ipsum supra omnia amas, & tuam voluntatem in omni-

omnibus sequeris, totam hanc solius Dei optimi maximi prærogatiuam, maiori quam dici potest impietate, tibi arrogas. Vis tuam voluntatem esse regulam rerum omnium, vt omnia fiant pro tuo beneplacito. Non vis tuam voluntatem vlli alteri subiici, nec Dei, nec hominum legibus parere. Vis iuxta tuam voluntatem teipsum, & alia omnia cursum suum tenere. Atqui sicut sceptra & diademata Regum sunt propria; sic solius 4.
Dei est, suam propriam voluntatem amare. Quare qui tuam voluntatem vt tuam amas, eam Deo iniuriam facis, quam qui Regi sceptrum è manibus extorquet. Hinc porro fit, vt amor nostri ipsorum perpetuum cum Deo bellum gerat: & quemadmodum qui sceptrum & 5. solium regale affectat, ad ea sic pariter omnia aspirat, quæ Regi debentur obsequia, omnino, qui seipsum supra omnia amando, Dei solium inuadit, omnem pariter diuinitatem affectat, suis desideriis & cupiditatibus omnia seruire vult. Atque hinc fit, vt seipsum amans, Deum odio habeat, omnia eius mandata contemnat, simulque diuinam indignationem acerrime prouocet. Denique vt finem faciamus, & vtriusque amoris, Dei supra omnia, vt Christus hic docet; atque nostri supra Deum, vt diabolus tentando hic suggessit, varios ac contrarios effectus ostendamus: ille amor est totius virtutis ac pietatis fundamentum, hic totius impietatis & peccati origo. Amor Dei voluntatem nostram latissime patere, & ad quam plurima se per amorem diffundere facit: amor nostri singularis est, angustus, nec nisi proprius. Amor Dei reddit voluntatem iustam, sanctam, humilem, ad omne bonum opus paratam: amor nostri prauam, impiam, arrogantem, ad omne nefas procliuem. Amor Dei valenti pacem, tranquillitatem, suauitatem adfert: amor nostri molestias, inquietudinem iurgia procurat: *In domo enim superborum non desunt iurgia. At melior est buccella sicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum iurgio.* Amor Dei volūtatem dilatat, ditat, amplificat: amor nostri minuit, coarctat, premit. Amor Dei voluntatem nostram summa libertate donat, ab omni creaturarum subiectione liberat, & in alias omnes creaturas imperium concedit.

Amor sui bellum gerit cū Deo.

Simile.

Amoris Dei & sui effectus diuersi.

1. 2. 3. 4. 5. 6.

Prouer. 15. & 17.

cedit. Sic Paulus: *Scio abundare, scio & penuriam pati.* &
Philip. 4. Rom. 8. rursum: *Quis nos separabit à charitate quæ est in Christo? tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculũ, an persecutio, an gladius? in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos.* Amor nostri omnibus non creaturis captiuos ac subiectus reddit. Auarus enim suo auro, superbus honori, carnalis voluptati, gulosus ventri, cæterique peccatores omnes suis insanis cupiditatibus seruiunt.
4. Rursum amor Dei animum stabilem & constantem facit, firmoque loco ponit, vnde nulla eum violentia
Cant. 8. Matth. 8. depellat. *Valida enim est vt mors, dilectio, & hunc ignem nulla aqua poterit exstinguere. Ædificauit supra Petram,* quæ nullo vento aut turbine mouetur: amor nostri vo-
Simile. luntatem facit perpetuo mutabilem, & nullo certo loco consistentem. Nam quemadmodum qui nauigat, velit nos, vna cum naui mouetur; sic res fluxas & mobiles qui amat, ipse fixus & constans manere non potest, sed pariter cum illis huc illucque impellatur necesse est.
8. Amor Dei, voluntatem Deo maxime vnit, maximeque vnam & collectam tenet, quum Deus quem amat maxime sit vnus & inuariabilis; indeque fortitudinem consequitur inuictam. Omnis enim virtus vnita fortior. Amor nostri in multa nos diuidit & dispergit, ideoque debilem necessario & infirmam facit; quia pluribus
9. intentus, minor est ad singula sensus. Amor Dei, voluntatem quasi in domo natiuitatis suæ florentem te-
Simile. net: ad imaginem enim Dei creata fuit, & ei assimilata, vt eum suauius diligeret; sicut puppas paruuli diligunt, quia sui ipsius similitudinem gerunt, & Deum Gentiles in humana effigie repræsentat, quia nihil homine, hoc est; seipsis pulchrius aut excellentius putabant.
10. Amor sui in terram quasi alienam, exulem pellit, vt creaturis seruiat, quibus imperare debebat. Amor Dei animam satiat, & omnibus replet bonis. Nam & ideo triangularis facta est, ex tribus potentiis consistens, vt solius indiuiduæ Trinitatis amor eam compleret. Triangulum enim circularis figura (qualis mundus est) replere non potest. Amor sui nunquam satiat, quia cupiditatibus nunquam fit satis. Qui rectam viam tenet,
Simile. exitum inuenit: aberranti de via nullus est exitus. Ne-

cessitas

cessitas suum terminum habet, cupiditas nullum. Amor Dei, voluntatem speciosam reddit Deo, & Angelis & hominibus gratissimam. *Lucent enim opera eius, & glorificatur in illis Deus.* Amor sui, turpem, ingratam, & odiosam facit. Nemini enim bene vult, præterquam sibi. Sic à nemine amari potest. Ex his ergo aliqua ex parte explicari poterit, quam sit hoc salutare, necessarium, & contra omnes tentationes præsentissimum remedium: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies*: id est, cum supra omnia coles, diliges, concupisces. 11. Matth. 5.

EVANGELIVM DOMINICÆ II. QVADRAGESIMÆ.

SSVMPSIT Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in montem excelsum seorsum: & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol. Vestimẽta autem eius facta sunt alba sicut nix. Et ecce, apparuerunt illis Moyses & Elias cum illo. Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine bonum est nos hic esse. Faciamus tria tabernacula: tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce vox de nube dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Ipsum audite. Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Et accessit Iesus, & tetigit eos; dixitq́; eis: Surgite, & nolite timere. Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum. Et descendentibus illis de monte, præcipit eis Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis à mortuis resurgat. Matth. 17.

PERI-

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Duxit eos in montem excelsum seorsum* De via virtutis & veræ gloriæ.

2. *Et transfiguratus est ante illos.* De glorioso præmio laborum, qui in hac vita pro pietate suscipiuntur.

3. *Bonum est nos hic esse. Faciamus tria tabernacula.* De amore rerum præsentium inordinato.

4. *Bonum est nos hic esse. Faciamus tria tabernacula.* De amore rerum cœlestium.

5. *Ipsum audite.* De perfecta obedientia erga Christum.

I. *Duxit illos in montem excelsum seorsum.*

Via virtutis & gloriæ ardua.

LOCVS moralis de ardua via virtutis & veræ gloriæ. Christus enim, volens partem suæ gloriæ charissimis suis discipulis in Transfiguratione ostendere, ascendit in montem, eosque in montem ducit, vt doceat viam ad gloriam esse arduam virtutis viam, qua ascenditur, non planam & facilem voluptatis viam; qua in barathrum descenditur. Moyses legem accepturus, in montem Sina ad Deum ascendit; carnalis populus inferius manet: & prædicit Moyses: *Bestia quæ tetigerit montem, morte morietur.* Qui brutalem vitam agunt, ascendere ad Deum non possunt. Sic Christus in monte docet discipulos & turbas; satiaturus turbas ex paucis panibus & piscibus, subiit in montem. In monte Oreb. qui & Sina, Moyses accipit tabulas Legis, & Elias colloquio Dei fruitur. In monte Moria, qui & Sion, Spiritus sanctus datus est. In monte Oliueti Christus cœlum ascendit. In monte Caluariæ exaltatus à terra in crucem, omnia traxit ad seipsum. Vides omnia Dei opera excelsa & gloriosa, non nisi in monte patrari. Docent hæc, animo nos excelsa conscendere oportere, terrena despicere. *Conuersatio nostra in cœlis est*, ait Apostolus. Et rursum: *Quæ sursum sunt quærite, quæ sursum sunt sapite, vbi Christus est in dextera Dei sedens; non quæ sunt super terram.* Hæc ad gloriam & veræ virtutis via est. Ad virtutem quod attinet, diaboli insidias, quas incessanter virtuti struit, hac sola ratione euadis.

Exod. 19.
Allegoria.
Matth 5.
Ioan. 6.

Cœlestia appetenda.
Philip. 3.
Coloss. 3.

dis. Quod ſic apposite docet Chryſoſtomus: *Diabolus formam ſerpentis gerit, deorſum trahitur, ab inferiore loco depugnat: id eſt, à rebus quæ infra nos ſunt, à voluptate, diuitiis, rerum terrenarum amore. Si quem viderit volatu ad cœlum ferri, primo eo vſq; pertingere non poteſt. Deinde id aggreſſus celeriter labetur. Neq; enim pedes habet, ne formides; non alas, ne terreare: ſuper terram trahitur: nihil tibi ſit cum illa commune: Veluti ſerpens ſpinis occultatur; intra diuitiarum imposturas aſſidue latitans. Quod ſi ſpinas incenderit,* diuitiarum amorem excuſſeris, *aufugiet timidus: ſi incantationes diuinas noueris, cæleſtiũ amore tactus, ſtatim vulnerabitur.* Hæc ille. Via ergo virtutis, & immunem eſſe à diaboli laqueis, hæc eſt, vt animo ad excelſa conſcendas: nec eſſe de numero eorum, de quibus Dauid dicit, *Oculos ſuos ſtatuerunt reclinare in terram.* Hæc te via ducit ad montem excelſum gloriæ ſempiternæ. Aſcendere aduerſo itinere, laborioſum eſt, quia *per multas tribulationes oportet intrare in regnum Dei.* In canticis legitur, quod Salomõ *fecit ſibi ferculum de lignis Libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ſed aſcenſum eius fecit purpureum, & media charitate cõſtrauit.* Aſcenſus purpureus eſt, quia per ſanguinem aſcendere oportet ad mõtis verticem, mediante & inſtigante charitatis diuinæ flamma, hoc eſt, amore rerum cœleſtium, contemptu terrenarum, aut certe ſolo vſu earum abſq; cupiditate illicita. Apertius hoc Dauid expreſſit: *Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius?* Reſpondet: *Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vanum animam ſuam.* Innocẽtia manuum, opera bona ſignificat; ſed ex mundo corde, ne vana gloria, aut malo fine ſordidentur: quę in eo inueniuntur, qui non accepit in vanum animam ſuam, id eſt, qui non ad aliud animam ſuam applicat, aut aliis adiicit, quã ad quę inſtituta & creata fuit. *Creatus autem eſt homo* (ait ſanctus Auguſtinus) *vt ſummũ bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando poſſideret, poſſidendo frueretur.* Hæc eſt via ad montem gloriæ cœleſtis. Quod & ethnicus videre potuit: *O quam ridiculi ſunt mortalium termini! Punctum eſt, quod inter tot gentes ferro & igni diuiditur. Surſum ingentia ſpatia ſunt, in quorum poſſeſſionẽ animus admittitur: At ita ſi minimum ſecum ex*

Hom. 8. in epiſt. ad Rom.

Pſal. 16.

Actor. 14.

Cant. 3.

Pſal 32.

De diligen. Deo, c. 13.

Senec. in præfatione lib. 1. Nat. quæſt. c. 49.

corpore

corpore tulit, si sordidum omne detersit, & expeditus leuisq; ac contentus modico emicuit. Cum illa tetigit, alitur, crescit, ac velut vinculis liberatus, in originem redit. Et hoc habet argumentum diuinitatis suæ, quod illum diuina delectant, nec vt alienis interest, sed vt suis. Hæc Seneca. Taurus in circulo agitatus, ad eum locum se semper vertit, per quē intrauit. Nouit instinctu naturali ea via sibi redeundum qua intrauit, si solus exire velit. Cur idem naturæ instinctus, aut saltem fidei lumen, nos non docet, per cœlestium rerum amorem ad Deum esse redeundum, à quo exiuimus, vitæq; & gratiæ principium accepimus? Terra hæc tabernaculum est peregrinationis nostræ, & quasi diuersorium transeuntis. Ridiculus esset, qui in diuersorio positus, totum suum tempus in cubiculo sibi designato componendo & ornando insumeret, à quo cras abeūdum illi est. Satius esset vires reficere ad reliquum itineris peragendum. Ascendere ergo in montem per cœlestium rerum curam & appetitionem, non terrenis affigi oportet, vt eo peruenias. Dicit Esaias: *Qui sperant in domino, assument pennas sicut aquila.* Aquila quum in terram descendit cibum captura, statim in sublime iterum auolat. Locustæ vix volatum vnum faciunt, & statim in terram incidunt. Sic iusti in cœlestibus contemplandis diutius commorantur, & libentius, necessitati corporali obiter satisfaciunt, sicut canes de Nilo lambentes metu crocodili faciunt. Peccatores autem, si aliquando spiritum ad cœlestem aliquam cogitationem erigunt, statim iterum in terram recidunt, quasi pondere terrenorum aggrauati. Quare iusti illa vox est: *Anima mea desiderauit te in noctes: sed & spiritu meo in præcordiis meis, de mane vigilabo ad te.*

Similia. *Esaia 26.* *Similia.* *Esaia 26.*

2. *Et transfiguratus est ante illos.*

Gloria iustorum.

LOCVS moralis, de glorioso præmio laborum in hac vita, qui pro pietate suscepti sunt. Christus enim, inter cæteras caussas, etiam ideo transfigurari voluit coram discipulis suis, vt hoc gustu gloriæ illis exhibito, ex eo coniicerent, quanta illa cœlestis futura esset, quam Christus illis sæpe verbo promiserat; & hoc scopo ex fine laborum proposito, vt ingenti ad virtutem

rem stimulo vterentur. Hæc enim gloria tanta fuit, vt eius dulcedine raptus diuus Petrus, quasique extra se positus, & omnium rerum terrenarum oblitus, etiam condiscipulorum & germani fratris Andreæ, quos in pede montis reliquerat, diceret Christo: *Domine, bonum est nos hic esse. Faciamus tria tabernacula, &c.* Hanc quoque suam gloriam illis potissimum discipulis Christus ostendit, quos cruciatuum eius in horto testes ac spectatores habiturus erat, quiq; pro eo grauissima passuri fuerant. Petrus enim Ecclesiæ princeps, maximos in prædicatione labores, ac demum crucem sustinuit. Iacobus omnium primus gladio percutiendus fuit. Ioannes longissimo in tempore huius vitæ ærumnas, & doctrinæ atque persecutionum certamina subiturus erat: quippe qui 60. annis Christo passo superuixit. Transfiguratur ergo Christus ante passionem, & coram discipulis transfiguratur, vt hoc gustu gloriæ eorum animos, & omnium nostros, ad labores pro pietate suscipiendos mirabiliter extimularet. Sagittarius, nisi scopum acutissime cernat, in incertum iaculatur. *Ego autem* (ait Apostolus) *non sic curro: quasi in incertum; non sic pugno, quasi aerem verberans*: sed (vt alibi dicit) *ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei.* Christus ergo sicut in circumcisione principium pretij redẽptionis nostræ contulit, sanguinem fundens; sic in hac Transfiguratione principium præmij & gloriæ nobis elargitus est. Sicut filiis Israel per speculatores ostendit magnum illum vuarum racemum, quem supra lignum transuersum duo baiulabant, vt ad desiderium terræ eis promissæ, eorum animos accenderet, tædiumque & laborem eam debellandi, aut tolleret, aut minueret, regressum quoque in Ægyptum penitus eximeret, sic in hoc Euangelio per quandam futuræ gloriæ effigiem, animos suorum ad huius deserti fastidium, & ad subeundorum certaminum fortitudinem Christus excitat. *Debet enim spe, qui arat, arare; & qui triturat, spe fructus percipiendi.* Sic Dauid, antequam certamen iniret cum Goliath gigante, dixit: *Quid dabitur viro qui percusserit Philisthæum hunc?* Et responderunt: *Ditabit eum Rex magnis diuitiis, & filiā suam dabit ei, & domum suam faciet absque*

I. Cor. 9.
Philip. 3.
Stella in Lu. cap. 9.
Typus. Num. 13.
I. Cor. 9.
I. Reg. 17.
Exemplū.

tributo

Matth.16. *tributo in Israel.* Nempe Christus in verbis hoc Euangelium paulo præcedentibus, tum apud Matthæum, tum apud Lucam, multa aduersa pro fide & pietate toleranda suis prædixerat: *Qui vult venire post me tollat crucem suam, & sequatur me.* Et iterum: *In synagogis suis flagellabunt vos: ante Reges & Præsides ducemini propter me.* Et rursum: *Si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Post tot labores & cruces prædictas, merito cogitare & rogare poterant: Quid ergo mercedis post tot labores? *Quid dabitur viro qui percusserit Philistæum hunc?* qui in funda & lapide simplicis prædicationis tot gigantes vicerit & subuerterit?

Luca 9. Matth.10. Ioan.15.

Matth.19. Et de facto Petrus rogat: *Ecce nos reliquimus omnia: quid ergo fiet nobis?* Christus ergo non quidem totam mercedem ostēdit: quia illam *nec oculus vidit, nec auris audiuit;* sed partem mercedis: eo sane modo quo solent prudentes patres paruulis filiis, quos tenerrime diligunt, facere. Hortatur pater filium, vt pergat in scholam, & metu virgarum reluctanti ac formidanti dicit: Vade mi fili, & dabo tibi gemmam. Rogante porro filio vt gemmam videat, clausa manu, non totam, sed partem ostendit, dicens, Ecce illam, cuius cupiditate allectus, pergit alacer ad scholam paruulus. Prædixerat Christus Apostolis *Merces vestra copiosa est in cælis.* Sed nunc tanquam paruulis, partem illius mercedis ostendit. Assyrij milites sub Holopherne duce, videntes pulchritudinem Iudith dixerunt: *Quis non pugnabit contra Israel, qui tam decoras habent mulieres?* Quanto magis pugnare debemus contra mundi illecebras, & diaboli tentamenta pro pulchritudine cœlestis gloriæ, cuius tam illustre specimen hoc Euangelium dedit! Hæc consideratio Diuo Paulo in omnibus angustiis ac tribulationibus, quas maximas & plurimas sustinuit, animum dedit, stimulos iniecit, & calcar apposuit. Ideo quum dixisset, *Nostra conuersatio in cælis est;* adiecit. *Vnde enim Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum; qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* Hæc videlicet expectatio futuræ glorificationis etiam in corpore nostro (cuius in hoc Euangelio specimen Christus exhibuit) animauit Paulū, vt animo conuersaretur in cœlis, corpore vero humiliaretur in terris. *Reformabit,* inquit, corpus

Simile. Matth.6. Exempl. Iudith.10. Exemplū. Philip.3.

corpus humilitatis nostræ, id est, corpora nostra humiliata, mortificata, ieiuniis attenuata, vigiliis macerata, flagellis castigata, & in seruitutem redacta, vt Paulus in suo corpore fecit: non corpora delicata, & omni voluptatum genere affluentia. *Omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur*: à corruptibilitate videlicet in incorruptibilitatem in gloriam. Non nitet ferrum, nisi multo vsu confricatũ. Non spirant aromata, nisi pistillo contrita. Non fructificat arbor, nisi sæpius putata, & frondibus luxuriantibus spoliata. Quosdam videre licet qui per sterquilinia & loca immunda diuagantur, obsoletos, sordidos, & veteres pannos colligentes, quos aspicere tãtummodo, nauseam & vomitum excitat. At qui deferunt eos postea in molendinum coniiciunt in aquam, conterunt & contundũt egregiè: tandem optimam & candidissimam ex iis conficiunt papyrum. Qui papyrum videt, rem ita candidam, polytam humidi capacem, scriptioni in tot ætates duraturæ idoneam; vix credat, ex tam vili & sordida & abiecta materia confectam. At hoc facit humani ingenii industria, labore & varia attritione mediante. Qui vitrum cernit rem ita pellucidam, & multis præclaris vsibus aptam; quomodo cogitabat ex filicum radicibus, herba alioqui vilissima, ad nullius animalis pabulum idonea, & telluris inutili pondere illud esse confectum? Sed illæ tamen arefactæ, contritæ, & igne vehementissimo liquefactæ, huiusmodi præclaram materiam producunt, humanæ artis industria. Sic diuina Sapientia corpus humanum natura crassum, ponderosum, densum, facit tamen agilitate aquilas, luce ac splendore solem ipsum superare. *Fulgebunt enim iusti sicut Sol in conspectu Dei*: *& ambulabunt, & sequentur Agnum, quocunq; ierit*. Sed hoc facit in corporib. humilitatis, de quibus Paulus dicit: *Alii ludibria & verbera experti sunt, insuper & vincula, & carceres; lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt: circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus*. Quis hos tales ad tantam gloriam peruenturos sine oculo fidei existimaret? Nam & hoc *videntes impii* (ait Scriptura) *turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, dicentes: Hi sunt, quos habuimus aliquando in*

1. Cor. 15.

Similium congeries.

Matth. 13.
Apoc. 14.
Hebr. 11.
Sap. 5.

derisum, & similitudinem improperii. Hi sunt laceri illi & sordidi panni, quos in sterquilinio vidimus, vel videre potius præ fastidio noluimus. *Nos insensati vitã eorum æstimabamus insaniã, & finẽ illorum sine honore*, absq; quo fine videretur verè insania. *Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorũ.* Hanc gloriæ sortem Christus in hoc Euangelio quadamtenus adumbrauit. Vt linum, tela, & lana pannus fiat tenuis & elegans, quantas mutationes subire, quã variè tonderi, texi, pecti, tũdi, tingi, ac retingi debeat, norunt textores & textrices, fullones, tinctores, & pollinctores. Sic ad gloriã cœlestem non nisi per variã *mortificationẽ membrorum nostrorũ, quæ sunt super terrã*, peruenitur. In molendino papyraceo, parua & modica mutatione facta, exit papyrus nigra, rudis, & bibula: sed vt exeat candida, firma, polita, multã & variam mutationem subire debet. *Corpus* igitur *humilitatis nostræ reformabit Christus, configuratum corpori claritatis suæ*: id est, eodem claritatis genere, etsi non in eodem gradu glorificandum, eamq; ob causam semetipsum in terris viuus coram discipulis suis transfigurauit, *vt speculatores facti gloriæ ipsius* (ait Petrus, qui cum cæteris hoc speculabatur) *notã nobis facerent Christi virtutem*, & repositam in cœlis immarcescibilem coronam. Nam & ideo Christus hanc gloriam oculis suorum subiecit, inferni pœnas non subiecit: quia fortior est ad pietatem stimulus (viris maximè, & noui Testamenti filiis) expectatio gloriæ, quàm timor inferni. Vnde illius mentionem sæpius iniecit: *Nisi quis renatus fuerit, non intrabit in regnũ cælorum. Nisi abundauerit iustitia vestra, &c. non intrabitis in regnum cælorum. Nisi fueritis sicut paruuli isti, non intrabitis in regnum cælorum.* Sic Petro: *Nisi lauero te, non habebis partem mecũ.* Quum diues epulo in inferno rogaret, vt quinq; fratribus viuentibus pœnæ inferni demonstrarentur; responsum est: *Habent Moysen & Prophetas*, Hoc est, ex Scripturis satis intelligent: ocularis demonstratio non est conueniens. At gloriæ cœlestis ocularem demonstrationem in hoc Euangelio Christus facit. Eandem ob causam cœlum nobis aspectabile fecit, & elementum interiacens transparens dedit, vt aerem, Infernum aspectabile non dedit, sed terram interposuit corpus crassum & densum.

Similia. 1. Coloss. 2. 2. 2. Pet. 1. Cur gloriam non pœnam Christus ostendit. Ioan. 3. Matth. 5. & 18. Ioan. 13. Luc. 16.

Ad hanc gloriæ Christi considerationem, cuius & nos participes erimus, sæpè hortatur Scriptura, tanquam ad medium amplectendæ pietatis validissimum. Sic Dauid: *Filii hominum vsque quo graui corde? Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Cur terrena appetitis vanitate plenissima, & fallaci voluptate? *Scitote, quoniam mirificauit Dominus sanctum suum.* Christum glorificatũ cernitis, à quo vestra gloria pendet, & tanquam à capite membra, deriuatur. Sic Paulus, quum dixisset: *Vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*; quasi explicans addit: *Cum autem Christus apparuerit, vita vestra; tunc & apparebitis cum ipso in gloria*: statimq; concludens, infert: *Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terrã*, quasi diceret: Non videatur vobis durum, si corpus in hac vita multis modis mortificetur, quia idẽ corpus postmodum erit in gloria, quæ etsi nunc latet, quia Christus ipse latet, & oculis corporeis non cernitur; tamen & Christus ipse in extremo iudicio apparebit, *Veniens in maiestate sua*, & vos cum Christo in gloria apparebitis. Sic alibi: *Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei*, moxq; addit: *Non solum aũt, sed & gloriamur in tribulationib.* Quare verò in illis? Quia hac spe illæ leuiores fiũt. Sequitur.n. *Scientes, quod tribulatio patientiã operatur, patientia autẽ probationem, probatio verò spem. Spes autem non confundit.* Vides catenam vitæ iustorum. Primus catenæ circulus est tribulatio, mortificatio, humiliatio; postremus circulus est spes gloriæ filiorum Dei. Illam igitur Christus ad oculum ostendere voluit, sicut agonothetæ interdum faciunt, qui brauium victoribus in certaminẽ dandum, loco excelso figunt, vt ab athletis videatur; eoq; viso, alacrius ad decertandum incitentur. Vnde iterum Paulus: *Non omnes* (Nam omniũ Christianorũ hoc est) *reuelata facie gloriam Domini speculantes*, id est oculis fidei, non affectionibus creaturarum quasi cataractis plenis, sed ab amore creaturarum liberis & puris, *in eandẽ imaginẽ transformamur*, id est, in illam Domini gloriã tota spe & affectione penetramus, eamq; quasi nostrã induimus: *à claritate in claritatem*; claritate iustitiæ & bonorum operum, ad claritatẽ spei gloriæ; *tanquam à Domini Spiritu* edocti & instituti. Hic transfigurationis Christi, quoad nos, finis ac scopus

Gloriæ C[...] spectatio virtutis stimulus.

Psalm. 4.

Coloss. 3.

Luc. 21.

Rom. 5.

Catena vitæ iustorum.

Simile.

2. Cor. 3.

fuit. Nam idcirco non solus Christus in hac transfigura-
tione sua gloriosus apparuit, verùm etiam Moyses & E-
Luc.9. lias, qui (vt narrat D. Lucas) *visi erant cum eo in maiestate,*
id est, gloriosi. Sanctos illos viros, etsi necdum visione
Heb.9. & *11.* D E I fruentes (quia *nondum erat propalata via Sanctorū,*
Christo adhuc in æterna tabernacula non recepto; *sed*
non acceptis repromissionibus, defuncti sunt, vt cæteri vete-
ris Testamenti Patres) tamen gloriosos apparere Chri-
stus voluit, ad nostram consolationem, & vt nos fideliter
ei seruientes, cum Moyse legem mandatorum seruantes,
cum Elia zelum fidei & iustitiæ habentes, simili gloria
donandos doceret. Hanc consolationem in suis angu-
25. stiis, sibi proposuit Dauid. Quum enim dixisset, *Si exur-*
gant aduersum me castra, non timebo; subiunxit causam, *V-*
nam petii a Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo
Domini, & videam voluntatem Domini: vel, vt alia lectio
habet, cui Hebræus & Græcus textus fauet, *voluptatem*
Domini: seu, vt Euangelium loquitur, *Gaudium Domini*
tui. Quare paulò inferius dixit: *Credo videre bona Domini*
in terra viuentium: quod de cœlesti gloria dictum nemo
1. Cor. 26. dubitat. Eodem modo & Apostolus adhuc semel: *Sci-*
mus (inquit) *quoniam si terrestris domus nostra huius habi-*
Consola- *tationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, do-*
tio iusto- *mum non manufactam, sed æternam in cælis.* Hac se
rum. consolatur; quæcunque illi fortuna obueniat. Hæc est o-
mnium verè in Christo fidelium vera, & solida, & effica-
cissima consolatio contra omnia huius mundi aduersa.
Ascendere in aduersum oportet, terrena despicere, cœle-
stibus inhiare, labore contendere, difficultates pati. Sed
in vertice montis gloria nos manet. De hac consolatio-
Tract. ad ne Cyprianus: *Viget apud nos spei robur, & firmitas fidei, &*
Demetria- *inter ipsas seculi labentis ruinas erecta mens est, & immobi-*
num. *lis virtus, & nunquam non læta patientia, & de DEO suo*
semper anima secura; sicut per Prophetam Spiritus sanctus
loquitur: Ficus non florebit, & non erit germen in vineis.
Abac. 1. *mentietur opus oliuæ, & arua non afferent cibum. Menti-*
tur de ouili pecus, & non erit armentum in præsepibus. Ego
autem in Domino gaudebo, exultabo in Iesu Deo meo. Dei
hominem, & cultorem Dei, subnixum spei in veritate, & fi-
dei stabilitate fundatum, negat mundi huius & seculi infe-
statio-

stationibus commoueri. Vinea licet fallat, & olea decipiat, & herbis siccitate morientib. æstuans campus arescat; quid hoc ad Christianos, quid ad Dei seruos; quos paradisus inuitat, quos gratia omnis, & copia regni cælestis expectat? Exultant semper in Domino, & lætantur, & gaudent in DEO suo, & mala atq; aduersa mundi fortiter tolerant, dum dona & prospera futura expectant. Hæc Cyprianus contra infideles Ethnicos. Hanc perpetuam fidelium consolationem, totus ille Psalmus canit, cuius initium est: *Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur*: sed ille maximè versiculus, *Cum ipso sum in tribulatione*, quasi dicens: Ego Deus indiuiduus comes sum tribulationis seruorum meorum, ego adsum, ego cum illis iugum traho, vt sic leuius fiat; moxque addit: *Eripiam eum, & glorificabo eum*: id est, non solum curabo, *ne absorbeatur a tristitia, aut tentetur supra id, quod potest*, non solum eripiam eum; sed post labores gloria cœlesti donabo. Nam idcirco adiecit, quasi explicans, quo demum modo eum glorificaret: *Longitudine dierum replebo eum*; hæc est æternitas, *& ostendam illi salutare meum*: hæc est Dei visio atq; fruitio. *Samsoni in via occurrit catulus leonis sæuus & rugiens. At ille irruente in eum Spiritu Domini, dilacerauit eum, quasi hædum in frusta decerpens, nihil omnino habens in manu. Post aliquot dies reuertens, declinauit, vt videret cadauer leonis, & ecce examen apum erat in ore leonis, & fauus mellis.* In vita & via Christiana leones sæpè nobis occurrunt rugientes & sæui: aliqua semper contradictio, aliqua tentatio, aliqua tribulatio. Sed si in Spiritu Dei, quem omnes accepimus, & fortes in fide tentationem superamus, ex ipso labore exibit postea mellis dulcedo, & ineffabilis consolatio, dum aspicimus in remuneratorem Iesum, qui in monte Thabor gloriam suam ostendere voluit, vt ad similem ipsi assequendam, & certa fide expectandam, contenderemus.

Psal.90.
2. Cor. 2.
1. Cor. 10.
Iudic. 14.
Allegoria.

3. *Bonum est nos hic esse, Faciamus tria tabernacula.*

Præsen-tium amor inordinatus. LOcvs moralis de amore præſentium inordinato. Petrus enim hæc verba dicens, tum gloriæ huius cœleſtis, quam in monte vidit, intempeſtiuo amore rapiebatur; tum ſuum præſens bonum inordinatè quærebat, *Bonum eſt nos hic eſſe.* Quare D. Lucas addit illum
Luc. 9. ex ignorantia hoc dixiſſe: *Neſciens quid diceret.* Ignorantia autem eius in eo erat, quod ante labores frui pace & gloria volebat; & eſſe habitator, quum adhuc eſſet viator: denique præſentibus frui. Vnde D. Auguſtinus hæc verba
In orat. de 5. hæreſ. c. 6. tractans ait: *Quid dicis Petre? Mundus perit, & tu ſecretum petis? Vides tot gentes in vnum conueniſſe, & tu requiē quaris? Vides tenebras mundi, & tu lumen abſcondis?* Sic & Da-
In orat. de transfigura. Domini. maſcenus: *quid tu Petre de tabernaculis præpropere cogitas? Calicem Domini te prius bibere oportet, & vniuerſam per mundum Eccleſiam moderari.* Eſt igitur hic Petrus humanæ infirmitatis imago, quæ leui hic aliqua voluptate affecta, altiora non reſpicit. Sicut abſurdè agit, qui longa peregrinatione inſtituta, hoſpitium commodum fortè nactus, ibi ſe oblectat & immoratur, reliquam profectionem negligens; ſic qui præſentib. inſiſtit, oblitus cœleſtium, vel negligens illa, ad quæ vocatur. *Omnia huius*
De Ciui. Dei lib. 19. c. 27. *mundi gaudia* (ait S. Auguſtinus) *ſunt ſolatia miſerorum, non gaudia beatorum.* Nunc autem cæci peccatores in qualibet voluptate tabernaculum figunt, & morari vo-
Impiorum taberna-cula. lunt. Auarus dicit: *Requieſce anima mea, comede, & bibe, & epulare. Habes multa bona in annos plurimos repoſita.* Sed Deus reſpondet: *Stulte, hac nocte animam tuam à te*
Luc. 12. *repetent.* Stultum vocat auarum, quia ſumma ſtultitia eſt in diuitiis huius mundi velle conquieſcere, & dicere, *Bonum eſt nos hic eſſe.* Hinc Nabal ille, qui ob auaritiam negabat Dauidi alimoniam, ſtultus interpretatur, &, vt v-
1. Reg. 25. xor eius Abigail dixit, *ſecundum nomen eius ſtultus eſt, & ſtultitia eſt cum eo.* Superbus dicit: *Sedeo Regina, & vidua*
Apoc. 18. *non ſum, & luctum non videbo.* Sed Deus reſpondet: *Quantum glorificauit ſe & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum; quia dixit in corde ſuo, Sedeo Regina, &c.* id

&c. id est, quia in diuitiis superbiuit, & securitatem sibi, ac pacem in illis promisit. Quum Crœsus Lydorũ Rex, in diuitiis suis spem ponens, à Solone rogaret, an quisquam eo felicior esset: pauperes quosdam Athenienses eo multò feliciores asseruit, vt qui paucis contenti essent, & minùs expositi periculis & inuidiæ. Gulosus in suis epulis & patinis gaudens ait: *Edamus & bibamus, cras moriemur.* Bonũ est nos hic esse. *Venite, fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creatura tanquã in iuuentute celeriter, vino precioso & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequã marcescant. Nullũ pratũ sit, quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo vestrũ exors sit luxuriæ nostræ. Vbiq; relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors.* Sed insanis istis ventricolis respondet Spiritus S. *Vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletũ; & ad planctũ, & ad caluitiũ, & ad cingulũ sacci: & ecce gaudiũ* (scil. vestrũ) *& lætitia occidere vitulos, & iugulare arietes; comedere carnes, & bibere vinum.* Potentes & florentes in seculo dicunt: *Quomodo potui? & quis me subiiciet propter facta mea? Peccaui, & quid mihi accidit triste.* Et hi quoq; quasi in bonis ducunt dies suos. Sed Spiritus S. respondet: *Altissimus patiens est redditor, & in die vindictæ disperdet te.* Et rursum; *Væ qui prædaris, nonne & tu prædaberis: Væ qui spernis, nonne & tu sperneris? Cũ consummaueris deprædationẽ, deprædaberis. Cum fatigatus desieris contemnere, contemneris.* Nulla ergo in præsentib. (quæ dicuntur) bonis stabilitas. Generaliter de omnibus huius seculi pace fruentibus dicit Apostol. *Cum dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis veniet interitus, sicut dolo in vtero habentis, & non effugiens.* Quis securior de vita esse potest, quàm fuit Heli Sacerdos, sedens in cathedra in domo sua? Tamen in cathedra sedens mortẽ obiit repentinam Herodes Rex, quum *vestitus veste regia, sedensque pro tribunali, concionaretur ad Tyrios & Sidones, populusq; acclamaret, Dei voces, & non hominis,* felix sibi & beatus, optimoque loco esse videbatur. *Sed confestim percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo, & consumptus à vermibus, expirauit.* Sed huius rei memorabile exemplum est Leo Armenius Imperator. Ille Michaelem Balbum, de affectato imperio conuictum, igne

[Margin notes: *Laert. lib. 1. c. 2.* — *Apophthegma.* — *1. Cor. 15.* — *Sap. 2.* — *Esa. 22.* — *Eccl. 5.* — *Esa. 33.* — *1. Thes. 5.* — *Exẽplum.* — *1. Reg. 4.* — *Actor. 12.* — *Zonaras Annal. to. 3. in Michael. Balbo.*]

comburendum decreuerat. Itum est ad supplicii locum, Imperatore ipso comitante. Sed quia vigilia Natalis Domini erat, vxore intercedente Imperatoris, dilatum supplicium est. Sed Leo Michaelem ita compedibus vinctum carceri mancipauit, vt ipse clauem seræ ferreæ seruaret; ipsaque nocte insequenti carcerem ingressus, & Michaelem altè dormientem videns, recessit iratus; iramque agitatione manus declarauit; quod totum vnus ex vigilibus somnum simulans conspicatus, Michaeli abeunte Imperatore nunciauit. Ille literas statim ad conscios socios scribit, minitans se eos omnes delaturum, nisi quod suggerebat, exequerentur. Socii igitur consilium eius sequuti, in matutinis horis Natalis Domini cantantem Leonem interficiunt, & eodem die in ipso diluculo, Michael heri comburendus Imperator acclamatur, & in Ecclesia diademate
Diodorus coronatur. Vide cætera apud Zonaram. Crœsus Rex,
Siculus. quum se felicem prædicaret, Soloni contradicenti non credidit, donec ad rogum ventum esset, quo à Cyro Rege, qui eum bello ceperat, comburendus ducebatur. Tunc enim exclamauit, O Solon, Solon. Cuius clamoris causam sciscitatus Cyrus, & intelligens ei prospera fortuna vtenti Solonem dixisse, neminem ante obitum
Eccl.11. beatum dici posse, agnoscens & ipse rerum humanarum
Iob.c.1. incertitudinem, captiuo pepercit. Sapientis igitur illud dictum est: *In die bonorum ne immemor sis malorum.* Iob
Psal.11. quum filii eius facerent conuiuia per domos, *mittebat*
Exēplum. *ad eos & sanctificabat eos, consurgensque diluculo offerebat*
2.Reg.1. *holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint DEO in cordibus suis*: id est, blasphemauerint DEVM, dicentes Bonum est nos hic esse. *Labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?* Dauid, post magnam victoriam in Siceleg, quum iam diuideret spolia, & agere triumphũ vellet, derepente tristissima noua accepit, de toto exercitu Israelitico fuso, Regeque occiso, & animo Ionatha interfecto: vnde in maximum luctum omnia conuersa sunt. Sic in bonis huius mundi, quum iam te putas diuidere posse spolia, & frui opibus collectis, amara mors te rapit. Non est igitur in præsentibus bonis fiducia ponenda, non in illis glo-

tian-

riandum. Sicut homo morbo & annis grauis, si debili baculo innitatur, nunquam ita illi fidit, vt toto corporis pondere in illum incumbat, ne oneris magnitudine fractus, innitentem deludat atque deijciat: ita rebus humanis toto pectore incumbendum non est, nec in eis fœlicitatis pars vlla ponenda, aut vnquam dicendum, *Bonum est nos hîc esse*. Ethnicorum sapientes prosperam fortunam suspectam habuerunt, vt virtuti inimicam. Epaminondas postridie eius diei, quo fœliciter pugnatum erat in Leuctris, processit squalidus ac submissus. Amicis sciscitantibus, ecquid illi molesti accidisset: *Nihil*, inquit: *Sed heri sensi me plus æquo mihi placuisse. Eius gladij intemperantiam hodie castigo.* Talis moderatio, quemuis etiam optimum Christianum docere poterit, ne vnquam vano gaudio elatus dicat, *Bonum est nos hîc esse*: ne in quacunque fortuna sibi placeat. Plato rogatus a Cyrenensibus vt ipsis leges inscriberet, ac Reipubl. statum componeret, recusauit, dicens: *Perdifficilè esse condere leges tam fœlicibus*. Censuit præsentium bonorum vanam delectationem & fruitionem maximam esse ad virtutem capessendam impedimentum.

Simile.

Exemplũ. Plutarch. in Grae. apophthegmat.

Laer. lib. 3. Apophthegma.

4. ***Bonum est nos hîc esse. Faciamus tria tabernacula.***

LOcvs moralis alius de amore cœlestium. Potuit enim D. Petrus hæc verba dixisse, non humano affectu, vt supra exposuimus; sed sancto, diuina videlicet dulcedine captus, & rerum omnium terrenarum oblitus, & fastidio ductus. Nam & si hæc verba exponit D. Chrysostomus: & quod Marcus ac Lucas dicunt. Petrum nescuisse quid dixerat, cum hoc etiam sensu quadrat, quia etiam hoc desiderium adhuc incongruum erat, non absolutè, sed per accidens, quia intempestiuum, vt in altero loco ex Augustino & Damasceno ostendimus. Si quis ergo hæc verba Petri in hunc censum malit accipere, locus erit idoneus de rerum cœlestium amore differendi, & quantam ad pietatem vim ille amor habeat explicandi. Paulus amore rerum cœlestium captus, vt supra ex multis eius sententijs ostendimus, sic omnia terrena contempsit,

Cœlestium rerum amor.

Tex. 2. huius Domin.

 psit,

Philip. 3. psit, vt diceret: *Omnia arbitratus sum vt stercora.* Parit ergo amor cœlestium contemptum terrenorum. Quando seruus ille Abrahæ, iussu domini sui, iuit in Mesopotamiam, quæsitum vxorem Isaac, cùm ei obuiam veniret Rebecca, fecit periculum quo cognouit Dei voluntatem esse, vt illa vxor Isaac existeret: factoque periculo, *dedit illi inaures aureas, & armillas in manu eius.* Postea eam à parentibus exposcit in vxorem filij domini sui, qui mentem adolescentulæ cognoscere cupientes, *interrogauerunt eam: Vis ire cum homine isto: Respondit illa, Vadam.* Magnum hoc fuit mysterium, quo docetur, mox vt Deus alicui obsides gloriæ cœlestis præbet, seseque illi aperit & manifestat per fidem (dicit enim Scriptura: *Sponsabo te mihi in fide:* quæ est inauris aurea, quia *fides ex auditu*) & per charitatem (nam armilla in manibus, est illa *charitas desponsationis*, de qua apud Ieremiam Deus loquitur) exemplo terrena despicit: *obliuiscitur domum patris sui*, veteris Adam; *quia concupiuit Rex speciem decoris eius.* Cum Elias Propheta Domini Dei gloriam & maiestatem coram se prætereuntem vidit, pallio suo oculos texit, quia mox vt quis Dei fruitur delicijs, omnibus terrenis claudit oculos. Vnde Dauid: *Quid mihi est in cœlo, & à te* (id est, præter te) *quid volui super terram; Deus cordis mei & pars mea Deus in æternum.* Cuius enim animum amor cœlestium semel occupauit atque possedit, sordent postea terrena, non secus, quam qui inuentis frugibus contemnit glandes. Hinc Basilius: *Anima quæ semel se modis omnibus desiderio astrinxit sui conditoris, iamque insueuit oblectare se tanta illius pulchritudinis contemplatione, prorsus non sinet vehemens illud gaudium, animique sui iucundissimam effusionem intercipi, aut immutari per multiplicem & succedaneam carnalium affectionum mutationem: quin ea potius quæ alijs mœrorem afferunt & tristitiam, in cumulum sibi vertet, & accessionem lætitiæ.* Quod Apostolus fecit, quum diceret: *Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo. Cum enim infirmor, tunc potens sum.* Sic Dauid: *Renuit consolari anima mea* in externis & terrenis omnibus. *Memor fui Dei, & delectatus sum.* Sapienter in hanc sententiam scripsit Seneca: Vt absurdum

Margin notes: Genes. 24. Allegoria. — Osea 2. Rom. 10. Ierem. 2. Psal. 40. — Allegoria. 3. Reg. 19. — Psal. 70. — Hom. 4. de grattar. actione. — 2. Cor. 12. — Psal. 76. — Epist. 93.

surdum est, Sole non esse contentum quo videas, nisi ali- *Simili.*
quis alicunde igniculus alluxerit; quasi in claritate Solis 1.
haberet scintilla momentum; sic absurdum est, in solo Deo non quiescere, & voluptatem capere, nisi terrenarum etiam rerum delectatio accedat; quasi in eo qui Deo se oblectat, talis voluptatula haberet momentum. Hæc ille.
Qui auream monetam habet, quæ instar multorum 2.
est, paruas æris & argenti monetas, etiam æquiualentes, non desideraret. At in Deo omnium simul creaturarum & pulchritudo & excellentia est: multoque perfectius quam in ipsis creaturis: quia modo quodam infinitè perfectiori se habent in Deo, quam in seipsis.
Quemadmo- 3.
dum vas plenum non potest alium liquorem recipere: sic anima Dei amore imbuta, alios inferiorum rerum amores non capit.
Sicut casta mulier (ait Chrysostomus) *qua* 4.
virum suum amat, nullum alium amat; Si autem alium *Hom. 26. ex*
amauerit, iam non amat virum: ita & homo si Deum amat, *var. in*
mundum nõ amat; si autem mundum amauerit, iam Deum *Matth. locis.*
ex toto corde non amat.
Sunt nempe amor Dei, & amor 5.
creaturæ veluti bilances, in quibus quo magis vna deprimitur, hoc magis altera eleuatur & attollitur.
Et sicut a- 6.
cus qua nauigationis cursum nautæ dirigunt, ex magnetis tactu mundi polum recta semper tendit, quocunque flectatur: sic amor Dei purus hoc menti tribuit humanæ, vt terrenis omnibus spretis, sola cœlestia desideret. Meritò igitur D. Petrus, cœlestis gloriæ gustu & dulcedine captus, sic terrenorum omnium oblitus fuit, vt Christo diceret, *Bonum est nos hîc esse.* Huc referri possunt, quæ in text. 2. huius Dominicæ dicta sunt, quod stimulus virtutis est gloriæ expectatio. De quo etiam vide Dominic. Se- *Text. 7.*
ptuagesimæ.

5. *Ipsum audite.*

Locvs moralis de perfecta obedientia erga Christi Redemptoris mandata omnia. Vox enim de cœlo delapsa, ideo Christum glorificatum coram discipulis esse docuit, non vt illa nunc gloria frueretur, seu humano affectu, seu sancto; sed vt Christum Iesum verum esse Dei Filium, ac mundi Redemptorem intelligerent, eique per omnia, tam in doctrina (quam partem *Christo per omnia obediendum.*

in altero Promptuario tractauimus) quam in moribus obedirent. Dicit ergo vox diuina è cœlo delapsa: Non audiatis mundum, qui docet delicias & diuitias appetendas: sed *ipsum audite*, qui præcepit contemptum diuitiarum, dicens: *Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, detrimentum autem animæ suæ patiatur?* Non audiatis mundum, qui docet dignitates & honores quærendos: sed *ipsum audite*, qui dicit: *Nisi quis humiliauerit se sicut paruulus iste, non intrabit in regnum cælorum.* Non audiatis mundum, qui docet vindictam appetere, par pari reddere, & pro qualibet iniuria litigare: sed *ipsum audite*, qui dixit: *Diligite inimicos vestros*, &, *Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram.* Deus in veteri lege locutus est cum Moyse in monte, audiente vniuerso populo, & postea crediderunt omnibus quæ dixit eis Moyses. Sic in monte transfiguratur Christus, vt ipsum audiamus in omnibus. Si in deserto maxima multitudo perijt, eò quòd non obedirent Moysi seruo Dei; maior & terribilior erit eorum ruina qui Christo non obediunt. *Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem; quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem: quæ quum initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata est?* Et: *Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tanquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant: Christus verò tanquam filius in domo sua, quæ sumus nos. Quapropter hodie, si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, &c.* quæ sequuntur. Sic & Petrus hanc vocem è cœlo auditam vrget, vt ad Christi obedientiam penitus exactissimam fideles adhortetur. *Ipsum audite* (ait S. Cyprianus) *siue cum irascitur, siue cum parcit. In ira te supplico; in clementia gratias ago.* Non audit Christum, qui non diligit. Non diligit, qui peccato seruit. De hac perfecta obedientia erga Christum, in alio Euangelio diximus.

Matth. 10.
Matth. 18.
Matth. 5.
Typus.
Exemplũ.
Hebr. 2.
Hebr. 3.
2. Petr. 1.
Ser. de Bap. Christi.
Dom. 2. post Epiph. tex. 4.

❧

EVAN-

EVANGELIVM DOMINICÆ III. QVADRAGESIMÆ.

RAT Iesus eijciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cùm eiecisset dæmonium, locutus est mutus; & admiratæ sunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Alij tentantes, signum de cœlo quærebant ab eo. Ipse autem vt vidit cogitationes eorum, dixit: Omne regnum in se diuisum desolabitur, & domus supra domum cadet. Si autem & Satanas in seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum ipsius, quia dicitis in Beelzebub eijcere me dæmonia? Si autem ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij vestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. Porrò si in digito Dei eijcio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei. Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Si autem fortior illo superueniens, vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Qui non est mecum, aduersum me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Cùm immundus spiritus exierit ab homine, perambulat per loca inaquosa, quærens requiem. Et non inueniens dicit: Reuertar in domum meam, vnde exiui. Et cùm venerit, inuenit eam scopis mundatam & ornatam. Et tunc vadit, & assumit secum septem alios spiritus nequiores se, ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Factum est autem cùm hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba, dixit ei: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. *Lucæ 11.*

xisti. At ille dixit: Quinimo beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Erat Iesus eijciens dæmonium, & illud erat mutum.* De potestate dæmonis super corpora humana.

2. *Quidam ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia.* De peruerso hominum iudicio, & virtutis odio atque inuidia.

3. *Omne regnum in se diuisum desolabitur.* De pace seruanda cum Deo & proximo.

4. *Cum fortis armatus custodit atrium suum; omnia quæ possidet, sunt in pace.* De falsa pace & securitate impiorum, quam diabolus procurat.

5. *Si autem fortior eo superueniens, vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat.* De perfecto peccati exterminio.

6. *Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.* De recidiua peccati.

7. *Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Locus duplex.

1. Contra auditores verbi infructuosos. 2. Contra non audientes verbum.

1. Erat Iesus eijciens dæmonium, & illud erat mutum.

Diaboli potestas super corpora & animas hominum.

LOCVS moralis de potestate dæmonis super corpora & animas peccatorum. Quum enim frequenter in Euangelio legamus, Christum eiecisse dæmonia è corporibus hominum; & quum iste dæmoniacus, quem in hoc Euangelio Christus sanauit, non solum mutus, sed & surdus, & cæcus fuerit, quumque in hoc Euangelio circa potestatem eijciendi dæmonia cauillati fuerint Iudæi, & accuratè responderit Christus; ac postremò, quum ideo hominum corpora à dæmone vexari DEVS permittat, vt, quam violenter & hostiliter ad animas perdendas operetur, nos doceret & commonefaceret; propterea vt de dæmonum in corpora & animas

animas potestate à DEO illis permissa aliquid dicatur,
hic locus admonet, & ad tanti aduersarij odium & caute-
lam salubriter informat. Dæmoniacus iste apud Marcum *Marc. 7.*
dicitur surdus & mutus, quod vox Græca apud Lucam Κω-
φὸς significat. Apud Matthæum verò additur, etiam cæ- *Matth. 12.*
cus. Dicitur autem dæmonium habuisse mutum, surdum,
& cæcum, quia non à natiuitate, sed vi & operatione dia-
boli talis factus fuerat. Propterea dicit Euangelium, quod
admirata sunt turbæ. Propterea inuidi Iudæi cauillaban- Potestas
tur: *In principe dæmoniorum eijcit dæmonia.* Totum hoc diaboli ex
autem non nisi Dei permissione fiebat. Non potuit dia- Dei per-
bolus Iob in bonis aut corpore tangere, nisi Deo permit- missione.
tente. In deceptione Achab potestatem accipit à Deo spi- *Exempla.*
ritus mendax. In Euangelio petunt à Christo dæmones *Iob 1. & 2.*
facultatem ingrediendi porcos. Multo magis ingredien- *3. Reg. 12.*
di homines potestatem accipiunt. Illustre est huius rei ex- *Matth. 8.*
emplum de Nerone, Christianorum persecutore. Pluri-
mis enim vocatis magis, & toto orbe conquisitis, nullum
poterat ab eis responsum ad sua quæsita, ope dæmonum,
extorquere; Deo illud non permittente, vt refert Plinius.
Permittit autem hoc Deus alias quidem ob causas, quæ *Natu. hist.*
ad doctrinam pertinent, vt propter infideles, qui negant *lib. 3. cap. 2.*
esse dæmones, quales erant Sadducæi, propter magos i-
psos, vt à diabolo ad DEVM conuertantur, vt in Cypria-
no mago factum est; propter Dei potentiam ostenden-
dam, vt docet Augustinus; sed ad maiores quod attinet, *De Trinit.*
duabus potissimum de causis. Primò ad tentationem iu- *lib. 31. c. 19.*
storum. Sic dæmonum opera in ariolis & magis DEVS
permittit, quia, vt ait Scriptura, *Tentat nos Deus vt palam* *Deut. 13.*
fiat, vtrum diligamus eum ex toto corde, an non. Qui enim
non sincerè diligunt Deum, sed sua magis commoda, *Tract. 7.*
confugient ad magos, & ad diabolum, vt latè prosequi- *super Ioan.*
tur Diuus Augustinus, disputans contra incantatores *Psal. 70.*
suorum temporum. Secundò, & frequentius ad puni- Peccata
tionem peccatorum. Sunt enim ministri iustitiæ diuinæ, dæmonia-
qui mittit indignationem iræ suæ per angelos malos. Sunt corum.
enim quædam peccata grauiora, propter quæ dæmon 1.
in corpus ipsum potestatem accipit. Vnum est infide- *Lib. 4. epist.*
litas positiua, seu agnitæ veritati resistere, aut ab ea *7. serm. de*
recedere. Sic Cyprianus docet, suo tempore multos *lapsis.*

fuisse

fuisse à diabolo possessos, quod à fide recessissent: & ex-
emplum adfert de quadam fœmina relapsa, à diabolo in-
2. terfecta. Alterum est abusus Sacramentorum, cuius
rei exempla adfert ibidem Cyprianus, narrans viros &
mulieres à malis spiritibus possessos, eò quod sine con-
fessione & pœnitentia peccatorum & venerabilem Eu-
charistiam accedere præsumpsissent. Ex his quoque e-
1. Cor. 11. rant, de quibus Apostolus dixit: *Propter hoc infirmi*
3. *inter vos multi sunt, & dormiunt multi.* Huius etiam
1. Tim. 1. generis est blasphemia in Deum. Sic Apostolus *Hy-*
4. *menæum & Alexandrum tradidit Satanæ, vt discant non*
blasphemare. Nonnunquam propter vehementem ani-
mi perturbationem, & ex ira & iurgio ortam, diabolus
corpus ingreditur: cuius rei tria recentia exempla refert
Genial. dierum lib. 4. cap. 19. Alexander ab Alexandro, scriptor modernus. Sæpius ve-
rò in tenera ætate, propter imprecationem parentum te-
merariam, sed satis vsitatam, à diabolo possidentur par-
5. uuli & paruulæ. Exempla sunt frequentia. In vita san-
Exempla. Apud Sur. 23. Maij. cti Zenobij martyris sic legitur: Mater quum filio febri-
bus laboranti, quadragies vna nocte poculum porrexis-
set, puero que adhuc potum petenti irata dixisset: Vel
cum hoc diabolum bibe, puer statim a dæmone possidetur.
tur. Celebris illa dæmoniaca Laudunensis in Gallia
anno 1566. liberata, itemque Montensis in Hannonia
anno 1584. ex hac parentum suorum imprecatione
6. potestatem dæmonis venerunt. Interdum ex inuidia &
1. Reg. 16. liuore a dæmone quis possidetur. Sic Saul agitatus fuit
à spiritu malo propter inuidiam, qua in Dauid flagrabat.
7. Interdum propter effrenem libidinem. Sic septem ma-
Tob. 6. riti Saræ, quæ iuniori postea Tobiæ nupsit, à dæmone
In dimidio temp. cap. 6. interfecti sunt. Prosper quoque refert de fœmina à dæ-
mone possessa, eo quod impudicè aspexisset Vene-
8. quoddam idolum in balneo positum. Sed & propter su-
perbiam. Sic enim Nabuchodonosor, supra modum su-
Dan. 4. perbiens, punitus est. Dixit enim: *Nonne hæc est Babylon*
ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore
fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cumque sermo ad-
huc esset in ore Regis, vox de cœlo ruit: Tibi dicitur, Nabucho-
donosor Rex: Regnum transibit à te, & ab hominibus eijci-
ent te, & cum bestijs feris erit habitatio tua: fenum quasi bos
comedes

comedes, &c. Nempe per diabolum sic dementatus fuit, vt putaret se esse bestiam, sicuti hunc locum exponunt sanctus Hieronymus, Epiphanius, & alij; & latè docteque defendit Petrus Loyerius in libris de spectris. Frequentissimè verò propter nimiam curiositatem ex hominum corporibus loquitur dæmon, & decipit stultos: & hæc fere sola causa est, quod tot magos & maleficos etiam hodie passim videmus. De qua re sic Augustinus in Sententijs: *Per dæmonum fallaciam illuditur curiositas humana, quando id impudenter appetunt scire, quod nulla ratione eis competit inuestigare.*

In commen.
In Vita Da.
Libr. 1. c. 11. 9.
Caus. 26. q. 9. can. fin.

At verò per peccatum omne mortale grauius circa animam operatur dæmon, & magis dæmoniaci sumus. Animam quidem ille sicut corpus possidere & inhabitare non potest (soli Deo hoc posse proprium est, quia ipse habet intrinsecam operationem essentiæ) tamen circa illam fœdos effectus operatur. Ideirco enim vocatur *Princeps potestatis aeris huius, quia operatur in filijs diffidentiæ.* Et olim vocabantur Energumeni, in quibus diabolus operabatur: qua voce Paul. hoc loco vsus est, τοῦ ἐνεργοῦντος. Hoc etiam sensu vocatur *Princeps huius mundi. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras.* Videlicet, vt non operetur in hominum animis sicut prius, quia filij diffidentiæ per fidem fient filij Dei, vt sic non regnet amplius peccatum in mortali corpore ipsorum. *Vocatur Princeps mundi* (ait Augustinus) *quia dominatur eis qui diligit temporalia bona, quæ in hoc mundo continentur: & quia princeps est cupiditatum earum, quibus concupiscitur omne quod transit. Quando enim dictum est peccatori: Terra es, & in terram ibis; eodem tempore dictum est diabolo, Terram manducabis. Datus est ergò in cibum diabolo peccator. Non simus terra, si nolumus manducari à serpente. Sicut quod manducamus, in nostrum corpus conuertimus; sic per malos mores hoc efficimur quod diabolus est, et similes eiq; subiecti* Hæc ille. Hac etiam ratione vocatur in hoc *Euangelio, Fortis armatus, custodiens atrium suum.* Per peccati enim dominum, atrium & ingressum cordis nostri ita custodit & tenet, vt nihil diuinum, salutare nihil eo possit ingredi. *Tollit verbum de corde nostro: suffocat illud per fallaces diuitias, sollicitudines, & voluptates*

Dęmoniaci quoad animam.
Ephes. 2.
Ioan. 12.
De agone Christiano; c. 1. & 2.
Genes. 3.
Luc. 8.

Dom. Sexag. ptates huius vitæ: vt in alia Dominica explicatum est. Docent hoc Scripturæ, tam in genere quam in particulari, de quolibet ferè peccato. *Qui facit peccatum, ex diabolo est*: &, *Christus venit vt dissoluat opera diaboli*, id est, peccata. Vnde & Iudæis dixit: *Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere*. Porrò in anima operatur diabolus per odium fraternum: *Qui odit fratrem, homicida est. Diabolus autem fuit homicida ab initio.* Per mendacium: *Diabolus enim mendax est, & pater mendacij.* Per libidinem, quia ille est *immundus spiritus*, vt in hoc Euangelio vocatur. Per superbiam, quia ille est *Rex super omnes filios superbiæ.* Et suadet Apostolus non promoueri neophytum; *ne elatus incidat in iudicium diaboli.* Per auaritiam, propter quam de Iuda auaro dictum est, *Vnus ex vobis diabolus est.* Per dolum, & fallaciam, & circumuentionem proximi. Sic Elymas magus, *Plenus omni dolo & fallacia*, vocatur à Paulo *filius diaboli.* Per iracundiam: *Sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo.* Porrò quanto grauius & infœlicius sit hoc modo dæmoniacum esse, quam corpus à diabolo possideri, argumento esse potest ipsa Ecclesiastica disciplina. Ab Apostolo enim *corpus traditur satanæ, vt spiritus saluus fiat.* Tunc enim Apostoli (ait Chrysostomus) vt a dæmonibus obsessos liberarēt; ita potestati dæmonis peccatores tradere poterant. Huius etiam rei argumentum est, quod etiam propter venialia interdum peccata corpora possidere dæmon permittitur: vt propter impatientiam, vel durius verbum prolatum, Abbas Moyses possessus fuit, teste Cassiano: vt propter gulam leuiorem & auidam de fonte potationem monachus alius, teste sancto Gregorio in dialogis: vt denique propter distractionem inter orandum, vt in vita sancti Bernardi legitur. Refert Seuerus Sulpitius, sanctum quendam Eremitam à Deo petijsse, & impetrasse, vt per aliquot menses à dæmone quoad corpus agitaretur, propter superbiæ periculum Stagyrites ille monachus, ad quem libros de Prouidentia DEI Diuus Chrysostomus scripsit, arreptus à dæmone fuit, non quum in sæculi delicijs inter nobilis versaretur, sed quum in vita monastica vitam sanctissimè institueret. Hæc omnia argumento sunt dæmo-

[Margin notes: 1. Ioan. 3. — Ioan. 8. — 1. Ioan. 3. — Ioan. 8. — Luc. 11. — Iob. 41. — Ioan. 6. — Actor. 13. — Ephes. 4. — 1. Cor. 5. — Homil. 5. in 1. Corinth. — Dæmoniaci corpore propter leuia peccata. — Exempla. Collat. 7. cap. 27. — Lib. 1. cap. 4. — Lib. 2. cap. 1. — In vita S. Martini, dial. 1.]

dæmoniacos corporaliter non esse semper deteriori loco, sed sæpè multo meliori & fœliciori; quam qui animo tenus dæmoniaci sunt. Qui aliter iudicant, ideo sic iudicant, quia oculos habent in carne, non in corde. Quanquam & oculi carnis docere hoc possunt, vt obseruauit sanctus Chrysostomus. *Peccatum*, inquit, *grauius est dæmone. Nam ille quidem humiles facit. An non videtis dæmoniacos, quando resipuerint à morbo, quam sint submissi, quomodo intueri non audent? Nos contra iniustitia afficientes non erubescimus.* Hæc ille. Dæmoniacus, quem Christus in hoc Euangelio sanauit, pessimo loco fuisse videtur, quia mutus, & surdus, & cæcus fuit. Sed plerique hodie peccatores (res dolenda) tales dæmoniaci sunt, muti, surdi, & cæci, non corpore, sed animo; quod infinitè deterius & periculosius est, eoque periculosius, quo minus videtur & agnoscitur periculum. Dæmoniacos corpore fugiunt omnes, & illis exorcista quæritur omni cum diligentia. Dæmoniacos animo fugit nemo, & exorcistas omnes ipsi fugiunt, quia nec videre eos possunt, nec audire volunt. Mutum dæmonium habent, qui nec Deum laudare, nec peccata sua confiteri possunt. Quam multi ad deliberandum in causis humanis facundissimi, ad peccatorum suorum confessionem, sacerdoti Dei faciendam, penitus elingues sunt, & tanquam paruuli, non valentes loqui, aiunt: Interroga me pater, quia confiteri nescio! Hos diabolus mutos fecit, non natura. Diaboli enim hæc grauis astutia est, & dolus pessimus, vt nobis tacentibus peccata nostra, ipse postea nos accuset. Qua de re sic Diuus Chrysostomus: *Pudorem & verecundiam Deus dedit peccato confessioni fiduciam. Inuertit rem diabolus, & peccato fiduciam prabet, confessioni pudorem & verecundiam.* Non pudet peccare, pudet confiteri. Sic ferè & D. Ambrosius: *Nouit omnia Deus, sed expectat vocem tuam. Non vult vt insultet tibi diabolus, & celantem peccata tua arguat. Præueni accusatorem tuum.* Nempe diabolus vocatur in Apocalypsi. *Accusator fratrum, qui accusat nos in conspectu Dei die ac nocte.* Sed illa peccata, quæ hic confessi fuerimus Deo & sacerdoti eius, accusare non potest; cætera omnia accusabit. Sic Origenes: *Cuncta*

Hom. 41. in Act. Apost.

Dæmonium mutum qui habeant.

Hom. 3. de pænitent.

De pænit. lib. 2. cap. 7.

Apoc. 12.

Confessionis peccati necessitas.

Libr. 3. in Leuit. *peccata necesse est publicari, necesse proferri. Proferri autem aut à nobis, aut ab illo, qui & accusator peccati est, & incentor. Si praeueniamus eum in hac vita, nequitiam Diaboli praeuenimus.* Hoc ergo agit, ne peccata in hac vita confiteamur. Quod qui non faciunt, secretarij diaboli sunt, eiusque arcana seruant. Narrat venerabilis Beda, de viro quodam militari & aulico, Regi suo percharo, qui ex graui infirmitate decumbens, à Rege ipso semel atque iterum monitus, peccata vt sua ac scelera confiteretur, pœnitentiamque ageret, respondit: *Non se tunc velle confiteri peccata sua, sed cum ab infirmitate resurgeret, ne fortè exprobrarent sibi sodales, quod timore mortis faceret ea, quæ sospes facere noluerat: fortiter quidem, vt sibi videbatur, locutus, sed miserabiliter, vt postea patuit, dæmoniaca fraude seductus.* Moritur enim paulò pòst absque pœnitentia, & venia desperata. Hic miser dæmonium mutum habuit. Obseruatum est in exorcismis nostri temporis diabolum peccata astantium reuelasse, quæ nondum confessi fuerant; eosdemque post confessionem redeuntes, nullius peccati arguere potuisse. Cuius etiam rei in vita sancti Dunstani Archiepiscopi Cantuariensis exemplum legere licet. Qui in fluuium cadit, etiam si aqua vsque ad barbam accedat, viuere tamen & euadere potest, donec os ipsum aqua intret & cooperiat: tunc enim nullum vitæ remedium. Quum mutum diabolus fecit, quem à peccati confessione abduxit, de eius salute nulla spes reliqua est. DEVS inter cæteras grauissimas comminationes apud Prophetam dicit: *Adhærere faciam linguam tuam palato tuo, & eris mutus.* In palato residet gustus. Linguam adhærere palato, est voluptatem sic capere in peccatis, vt propter voluptatem lingua taceat. Lupus, quum ouem rapit, primùm & ante omnia guttur ore comprehendit, ne possit balare, & pastoris opem inclamare. Sic diabolus os nostrum pudore vel ignauia claudit, vt peccatum vero Pastori CHRISTO, & alijs ab eo pastoribus Ecclesiæ datis, aperire nequeat. Nouit contraria contrarijs curari, ideoque peccatum, quod semper secretum petit, & occultari vult, sui propalatione & manifestatione sanari.

Margin notes: Exemplū. — Hist. Eccle. gentis Angl. lib. 5. cap. 14. — In Histor. Laudunen. cap. 39. — Apud Sur. tom. 3. p. 334. — Simile. — Ezech. 3. — Similia. 1. — Stell. in Luc. cap. 11.

nari. Impudicus, qui virginem sollicitat, id ante omnia suadet, nec parentibus aut amicis aliquid eorum quæ dicuntur, effutiat. Sic dæmon, animam stupraturus, silentium indicit. Qui natura muti sunt, quia loqui nequeunt, per signa, per digitos, per gestus corporis ostendunt quid velint. Sic Christiani, qui mutum dæmonium habent, signis quidem vtuntur communibus; cruce frontem signant, Ecclesiam ingrediuntur, genibus flexis orare se velle ostendunt, sed nihil præter signa habent; nec orant, nec laudant, nec confitentur, fari nequeunt quæ ad Dei gloriam, vel salutem propriam faciunt. Hi habent dæmonium mutum. 2.

Sed qui mutus est, idem surdus est, imò ideò mutus, quia surdus. Dæmonium surdum habet, qui Dei verbum non audit, aut, si audit, non attendit, quia diabolus rapit verbum de corde eius, de quo aliqua diximus in alia Dominica. Si hominem videres in via ambulantem, post quem multi clamarent, monentes vt ab illa deflectat, quia nec recta via est, & præterea latronum insidijs plena, & ille nihilominus pergeret porrò semper; nonne eum surdum omnes existimarent? Talis est, quem nulla verbi Dei prædicatio, nulla Ecclesiæ doctrina, nulla sana consilia ad viam virtutis aberrantem reducere possunt. Qui arcem obsidione premit, curat, vt nullum alimentorum genus ad obsessos ingrediatur: diabolus quos possidere vult, obsidet primum, & ab omni spirituali cibo capiendo diligenter abarcet. Custos carceris non multum impedit, vt, qui carcere detinentur, intra carcerem solutis pedibus ac manibus increpant; hoc autem diligentissimè curat, vt ostium carceris perpetuò sit clausum, ne exeant; sic diabolus, quos in peccato captiuos tenet, non adeò multum curat, si liberas habeant manus ad faciendas eleemosynas, & liberos pedes, quibus Ecclesiam frequentent; sed id summopere curat, ne ostium cordis ad verbi Dei auditum pateat, ne semen bonum intro recipiatur, & fructificet. Dicit Propheta: *Solue vinculum colli tui captiua filia Sion. Gratis venundati estis, & sine argento redimemini.* Inter omnia vincula, colli vinculum maximè est & periculosum & durum, Latro pedibus ma-

Dæmoniũ surdum.

Dom. Sexag.

Similia.

1.

2.

3.

Esa. 52.

4.

nibusque ligatus, spem adhuc habet euadendi mortem: cum verò collum fune alligatur, nouit se suspendio esse proximum. Peccator etsi manibus ac pedibus à diabolo vinctus teneatur, vt vix vllum bonum opus facere valeat, tamen adhuc spes salutis esse potest, quamdiu collum & caput liberum habet, vt ad verbum salutis audiendum aures arrigat suas: sed si ita à diabolo ad terrena incuruatur, vt collo colligato, capitis liberum vsum non habeat, nouerit se damnationi proximum. Dæmonum enim peccatori insultantium illa in

Esa. 51. Scripturis vox est: *Dixerunt animæ tuæ incuruare, vt transeamus: & posuisti vt terram corpus tuum, & quasi viam transeuntibus.* Qui se à diabolo collo ligari permittit, & quasi suffocari in se omne salutis verbum, incuruatur in omnem terrenam cupiditatem, vt super eum diabolus transeat: omnemque suam in eo volunta-

2. Tim. 2. tem faciat, iuxta verbum Pauli de huiusmodi: *Qui ca-*

Dæmoniũ cæcum. *ptiui tenentur ad voluntatem eius.* Sed præterea excæcat suos diabolus, & sunt qui habent dæmonium cæcum;

Dom. Quinquag. tex. 5. quales planè omnes sunt mortaliter peccantes, vt in alio Euangelio ostendimus. Si te opus aliquod aggre-

Simile. dientem, nullo ense aliquis adoriretur, mortem præsentem minitans, tu verò nihilominus in opere patrando pergeres, opusque compleres; nonne te omnes meritò cæcum ducerent, ac nihil videre? aut certè sic operi intentum tuo, vt ad aliquid aliud videndum oculos non

Exemplũ. haberes? Quum Metellus Syracusas post longam obsidionem cœpisset, iubet per edictum toti exercitui, ne

Valer. Max. lib. 8. cap. 7. quis Archimedem Geometram admirabilem læderet: sed ad se saluum perduceret. Ingressus inter prædandum vrbem miles in hospitium Archimedis, sed eum ignorans, videt eum in puluere lineas ducentem: rogat, stricto gladio, quis esset; Archimedes operi intentus, iubet, ne lineas à se ductas pedibus perturbet. Noli (inquit) obsecro, istum circulum disturbare. Iratus miles, hominem interficit. Peccatores, ita peccatis suis intenti & addicti sunt, vt, quasi nulla esset Dei iustitia,

Psal. 7. in opere securi pergant. Et tamen dicit Scriptura: *Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum.* Non dicit, vibrabit, tendet, parabit.

rabit. Sed omnia iam facta & parata affirmat. Non nisi mera cæcitas, qua diabolus eorum corda tenet, hunc diuini iudicij contemptum parit. Balam impius Propheta, & ad maledicendum Dei populum pergens, non videt in via Angelum Dei stantem gladio euaginato. Asina Angelum vidit, & declinat è via quantum potest. Simplices, & timentes Deum, vident Dei iudicia, & timent, & a peccato sibi cauent. Superbi, & pecuniæ cupidi, vt iste Balam, lucrum suum & honorem quærentes, non vident quicquam in via. Nullum Dei iudicium formidant. De hac cæcitate dixit Ioannes: *Mundus Christum non cognouit, & tenebræ eum non comprehenderunt.* Sicut ergo qui somnum prorsus tranquillum capere vult, primùm iubet, vt tota familia silentium seruet, secundò fenestras claudit; tertiò ianitori præcipit, vt neminem intromittat: sic diabolus, vt suos peccati somno oppressos teneat, primùm surdos facit, vt voces prædicatorum non audiant; deinde mutos, vt peccatum nunquam confiteantur; ac postremò cæcos, vt peccatum tandem ipsum non agnoscant, iuxta illud: *Impius, quum in profundum venerit, contemnet.*

Exemplũ. Num. 22. *Ioan. 1.* *Simile.* *Prouerb. 18.*

2. *Quidam ex eis dixerunt: In Beelzebub, principe dæmoniorum, eijcit dæmonia.*

LOCVS moralis de peruerso & iniquo hominum iudicio, & de virtutis odio seu inuidia. Tam stupendum miraculum, tam illustre beneficium, hominis muti, surdi, & cæci, idque dæmoniaci, liberati, quod turbæ & simpliciores homines admirati sunt, digna laude prædicantes; alij tamen, quos Pharisæos fuisse Matthæus dicit, *scribas populi* Marcus scribit; totum pessimè calumniantur, dæmoni, adeoque dæmoniorum principi attribuunt. Quemadmodum lignum, cuius dimidia pars submersa est in aqua, altera verò extra aquas libero aeri subiecta, fractum & obliquum esse intuentibus videtur, quum tamen reuera integrum & rectum sit: sic ea virtus, quæ recta ratione præditis perfecta, & omnibus suis numeris absoluta videtur; ab improbis iniqua iudicatur, propter iudicium inuidiæ

Iudicia peruersa. *Matth. 8.* *Marc. 3.* *Simile.*

& malitiæ crasso humore deprauatum. Nullum est opus tam bonum, quod improbi non vituperent. Si humilis es, abiectum te & vilem reputant: si patiens, pusillanimem & ignauum te dicent: si studiosus, deuotus, pius, hypocritam te vocabunt: si abstinens, auarum: taces, stultum: si loqueris, garrulum: si iustus, crudelem: si misericors, inertem: si grauitatem indueris, superbum: si affabilem te præbes, leuem: si liberalis in pauperes, prodigum: si minus dederis, auarum appellabunt.

Exempla. *2. Reg. 10.* Cùm Dauid misisset nuncios, vt consolarentur Anon Regem Amon, de morte patris sui Naas, charitate motus; impij id factum sic interpretantur, quasi speculandi causa, & animo hostili id fecisset, vnde & maxima ignominia nuncios affecerunt. *Iob. 1.* Sic diabolus ipse, quum Iob virum sanctum Deus laudaret: *Nunquid* (inquit) *gratis Iob timet Deum*? accusat vt hypocritam & auarum.

Similia. 1. Fluuius magnus, & alueus latè patens, omnes riuulos ad se venientes, sinu suo excipit & complectitur. Ignis omnia comburit, & in seipsum conuertit. Charitas dilatata, omnes aliorum actiones in bonam partem accipit: & vbi factum non potest, saltem intentionem excusat. Inuidiæ flamma, superbiæ ignis, malitiæ & iræ feruor omnia bona consumit, & nihil facit, sibique assimilat.
2. Serpens florem comedit, & in venenum conuertit, ex quo apes mel colligit.
3. Ædificium perpendiculo mensuratum, quo plura habet superposita, eo validius est. Si regula errauit, & mensura defecit; quicquid superextruis, corruet. Cor nostrum, quod veluti basis est & fundamentum omnium quæ vel egimus ipsi, vel ab alijs acta iudicamus, si rectæ rationis perpendiculo mensuratur, ex omnibus aliorum bonis operibus ædificatur; *Inuidiæ malum.* Et quanto plura videt, tanto ædificatur magis, & corroboratur, suum in omnibus profectum faciens; at si malitia, odio, inuidia, superbia infectum & corruptum fuerit, omnia in suam perniciem conuertit, ex omnibus calumniandi, rixandi, vituperandi ansam capit.

Exempla. *Ioan. 11.* Quære cur Caiphas, & Pharisæi, & Scribæ, & Seniores populi contra Christum consilium inierunt. Respondebunt, *Quia hic homo multa signa facit.* Quære cur multi hodie pij, religiosi,

giosi, sancti & docti viri odio habentur. Respondebitur, Quia isti homines multa signa faciunt: præter & supra vulgus hominum vitam piè ac sanctè instituunt. De huiusmodi dicit Propheta: *Frater fui draconum, & socius struthionum.* Draco insidiatur elephantis partui; vt postea pungat vel mordeat. Inuidus bono operi alterius, prauæ suspicionis iudicio insidiatur, aculeo murmurationis pungit, & veneno detractionis mordet. Sicut ignis græcus in aquis magis inardescit, & noctua media luce magis caligat: sic inuidia in aquis gratiarum fortius exardescit, vnde deberet exstingui; & luce bonorum operum magis excæcatur, vnde deberet illuminari. Huiusmodi scarabæo similem esse scribit Epiphanius, vel quia non nisi hominum vitia notat, vt in stercore semper versatur scarabæus; vel quia solis aliorum virtutibus vexatur, sicut vnguentum succi balsami, aut nardi, aut alium quemuis odorem scarabæus non sustinet. Sicut ægritudo oculorum (ait Plutarchus) ad omnem splendorem turbatur; sic inuidia ad omnem virtutem: & sicut cantharides lætioribus frumentis, & viridioribus rosis maximè innascuntur; ita inuidia & maleuolentia optimis quibusque insidiatur. Cùm Athenienses Aristidem ostracismo, id est, datis testulis, damnare vellent; & rusticus quidam testulam ad eum deferens, iussisset, vt Aristidis nomen inscriberet; Nostine, inquit Aristides, Aristidem? Cùm ille negasset se nosse, molestè tamen ferre, quòd Iustus cognomine diceretur; siluit Aristides, & nomen suum inscripsit testulæ, & reddit. Aristoteles postea ex Athenis aliò cùm commigrasset domicilium fixurus, causam rogatus, respondit; *Ne bis in Philosophiam Athenæ peccarent*: coniicies id sibi euenturum, quod paulò ante Socrati, qui æmulorum inuidia veneno interire coactus est. Si in puteum luto & cœno plenum aquam puram & claram infuderis, nihil aliud efficies, nisi vt aquam perdas, & cœnum turbes. Sic bona, quæ Christus confert impiis, ipsi in deterius conuertunt, & ex illis deteriores fiunt. Nam quòd ex sola inuidia Pharisæi & Scribæ hoc Christi miraculum principi dæmoniorum attribuerunt, ex vna CHRISTI responsione manifestè patet, quia dixit:

Iob. 30.
S. Bonauen. in Diat. sal. c. 4.
Similia.
1.
2.
Heres. 40.
3.
In libr. de odio.
4.
Exemplū.
Pluta. in Gracis Apoph.
Simile.

Homil. 19. & 42. xit: *Si ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filii vestri in quo eiiciunt*; Filiorum nomine, Chrysostomus, Hieronymus, & Hilarius in hunc locum, discipulos CHRISTI intelligunt, qui iuxta potestatem illis antea datam, dæmonia eiiciebant. Dicebant enim ad CHRISTVM redeuntes: *Domine, etiam dæmonia subiiciuntur nobis.* Qui opus alienum condemnat, transferat illud in alterum, qui eũ nunquam offendit. Videbit, vtrum ex iudicio, an ex affectu condemnet. Iudex, qui alteri parti infensus, alteri amicus est, ipso iure repudiatur. Sic de aliorum factis non est idoneus iudex, quibus infensus est. In languido stomacho cibus omnis quantumcunque pretiosus, perit, & in malos conuertitur humores: Sic cor inuidum, omnia rectè facta conuertit in vitia, & de illis contristatur, non pascitur. Acutè Bion Borysthenites, inuido cuidam subtristi, *Nescio*, inquit, *vtrum tibi malum, an alteri alicui bonum contigerit.* Ad istos applicari potest, quod Propheta dicit: *Occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis.* Nam in bonis operibus, quæ natura sua *sic lucent, vt glorificetur Deus*, inuidus nihil nisi meras tenebras videt: ideoque (vt sapienter scripsit sanctus Gregorius) *Ex alienis bonis, quæ si diligeret, sua faceret bona, non diligendo, sed inuidendo, sua facit mala.* Quam etiam ob causam Christus apud Matthæum, post tantam hanc Pharisæorum blasphemiam, ex inuidia natam terribilissimum in eos fulmen vibrat: *Qui dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro.* Omnis quippe inuidus & maleuolus, qui bona opera, quæ sunt opera Spiritus sancti, ac si essent peccata & diaboli opera, traducit (sicut hic Pharisæi fecerunt) quum talis maleuolentia cor durum & impœnitens reddat, peccat in Spiritum sanctum peccato blasphemiæ, quod non remittetur. *Mala cætera* (ait Cyprianus) *habent terminum: & quodcunque delinquitur, delicti consummatione finitur, in latrone conquiescit scelus homicidio admisso; & prædonis rapacitatem statuit præda possessa. Inuidia terminum non habet; permanens iugiter malum, & sine fine peccatum.* Quod exemplo illustrat Chrysostomus: *Corinthius fornicator accusatus fuit, & breui correctus: Abel Cain inuidus, sed sanatus est. Quia & Deo vlcus eius sanatura*

Margin notes: *Matth.* & *Luc.* 10. — *Similia.* — *Apophthegma.* *Laert. lib.* 4. — *Amos* 8. — *Matth.* 5. — *Cura pasto. per.* 3. *admoni.* 11. — *Matth.* 12. — Peccatum in Spiritum sanctum. — *In serm. de Zelo & liu.* — Exemplũ. — *Hom.* 44. *ad pop. Antioc.*

turo magis intumescebat, & fluctuabatur, & ad cædem properabat. Nempe (vt ait Prosper) vnde *possunt fieri boni, qui sunt in bono mali? Aut quomodo eos punient mala sua, quos etiam bona puniunt aliena?*

De vita contempla. libr. 2. c. 9.

3. *Omne regnum in se diuisum desolabitur.*

LOCVS moralis de pace seruanda cum Deo & proximo. Nam vt in regno, sic in corde humano se res habet, vt omnis diuisio ac separatio, siue a Deo, siue à proximo (quorum vnum sine altero non fit) pestem ei atque perniciem adferat. Primus noster parens è paradiso voluptatis expulsus est, quia non seruauit pacem cum Deo, sed serpentis & vxoris consilium sequutus, diuisit se ab eo, violans mandatum. Mundus diluuio periit propter discordiam, & vitæ dissimilitudinem, quæ erat inter filios Seth, timentes Deum; & filios Cain, qui corruperāt viam suam. Antequam filii Israel in captiuitatem ab Assyriis ducerentur, decem illæ tribus ab aliis duab. Iuda & Beniamin separatæ diuersum regnum constituerunt. In naturalibus, quando elementa in mixto debitam proportionem seruant & conformitatem, mixtum diu perseuerat: vbi illa analogia & pax dissoluitur, mixtum corrumpitur. Vnde iuxta Christi verba dicit Psalmista: *Conturbatæ sunt Gentes, & inclinata sunt regna.* Paulus verò ad pacem singulos inuitans, *si inuicem,* inquit, *mordetis & comeditis, videte, ne ab inuicem consumamini.* In exercitu nulla præsentior clades quam quando acies dissipata est, aut inter milites dissensio coorta: at tota vita nostra militia quædam est super terram. Si cum Deo & proximo pax seruatur, ab hostibus non timendum. Sed ideo debellamur à carne, à mundo, à diabolo, quia hæc pax non seruatur. Originalis peccati pœna est rebellio & rixa carnis contra spiritum. Sed renati & iustificati in Christo *pacem habent apud Deum, vt non regnet peccatum in mortali corpore nostro. Hæc est pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, custodiens corda nostra* (id est, voluntates) *& intelligentias nostras in Christo Iesu.* Vt videlicet, quod per fidem faciendum intelligimus, per voluntatis consensum faciamus. Hanc pacem Christus dedit, quum diceret:

De pace cum DEO & proximo.
Exemplū.
Genes. 3.
Genes. 6.
3. Reg. 11.
4. Reg. 15.
Psalm. 45.
Galat. 5.
Simile.
Ro. 4. & 5.
Philip. 4.

Pacem

Ioan.14. *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Non quomo-*
Mundi pax. *do mundus dat, ego do vobis.* Mundi enim pax est consen-
Matth.27. sus improborum inter se contra Deum, & ea, quæ DEI
sunt. Herodes & Pilatus facti sunt amici, vt Christus in-
terficeretur. Pharisæi & Sadducæi in Christo tollendo
consenserunt. Omnes filii Iacob, contra vnum Ioseph
conspirantes, ita concordiam tenuerunt, vt totis viginti
annis, quum interea sæpè, vt fit, inter se dissentirent,
venditionem tamē fratris patri non aperuerunt. Sed pax
Christi talis non est. Illa enim sic facit vtraque vnum,
vt non sit pax cum DEO, nisi eadem teneatur cum pro-
ximo; nec cum proximo, nisi etiam cum DEO. Cuius rei
hæc est euidens demonstratio. Omnes lineæ, quæ à cir-
cumferentia in centrum ducuntur, & in centro desinunt,
mutuo se in ipso centro contingunt. Quare nulla linea
vel ab aliis lineis se separat, circumferentiam egressa,
quin eadem opera centrum deserat, vel à centro se seiun-
git & diuidit, quin eadem opera à coniunctis lineis se
seiungat. Omnes in DEO, omnium authore & principio
coniungimur, & ab illo in hanc vniuersi circumferen-
tiam. Omnes ortum accepimus, ideoque omnes ve-
De ciuit. proximi sumus, quasique eiusdem circumferentiæ co-
Dei lib.21. gnatæ lineæ. *Nam & ideo* (vt sapienter notauit sanctus
Augustinus) *vnum ac singulum Deus creauit hominem, vt*
eo modo vehementius commendaretur ipsius societatis vni-
tas, vinculumq; concordiæ; si non tantum inter se naturæ si-
militudine, verum etiam cognationis affectu homines necte-
rentur. Nullus itaque vel DEI amorem deponit, quin sta-
tim amorem cum proximo verum (qui est amare proxi-
mum in ordine ad Deum) amittat, vel à proximi amore
recedit, quin eadem opera omnem in Deum veram cha-
Matth.22. ritatem amittat. Hac de causa dixit Christus, *Mandatum*
de diligendo proximo, simile esse mandato de diligendo Deo:
quia videlicet vnum sine altero non impletur: atq; adeo
Rom.12. (vt ait Apostolus) *Qui diligit proximum, legem impleuit.*
Matth.5. Sed & idem Christus docuit, quum diceret: *Si offers mu-*
nus tuū ad altare, & ibi recordatus fueris quòd frater tuus
habet aliquid aduersum te, vade prius, reconciliare fratri
tuo; & sic veni, & offer munus tuum. Idcirco DEVS mu-
nus ad altare non accipit, nisi prius facta pace cum fratre,
quia

quia non est pax inter nos & illum, quam diu non est pax inter nos & proximum. Hac stante pace, stabit regnum nostrum, regnum Dei in nobis, regnum gratiæ; quia gratia regnat per CHRISTVM, vt peccatum non regnet per diabolum. Propter hanc pacem stabiliendam *Christus in mundum venit: vt dissoluat opera diaboli, & duos condat in semetipso, in vnum nouum hominem, faciens pacem, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo per crucem interficiens inimicitias in semetipso.* Sic Patrem orat: *Volo Pater, vt, quos dedisti mihi, omnes vnum sint, sicut & nos vnum sumus.* Et post longam prædicationem: *Hæc,* inquit, *dixi vobis, vt habeatis pacem in me.* Si Princeps aliquis in longinquam profectionem abiturus, sponsæ suæ munus aliquod pretiosum in amoris pignus relinqueret; magna esset ingratitudo & fœdum facinus, si, eo terga vertente, munus illud confestim sponsa proiiceret in sterquilinium. At hoc facit, qui, neglecta pace cum Deo & cum proximo, vel per carnis voluptates fouet bellum contra spiritum; vel per iram, inuidiam, superbiam, violat pacem cum proximo. Monet Apostolus: *Pacem habete, & Deus pacis erit vobiscum.* Alioqui, vt prædixit Psalmista, *Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.* Et, *Non est pax impiis, dicit Dominus.* Et rursum: *Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt.* Accidit quippe in hac pace spirituali, quod in temporali contingere solet. Scipio Africanus, cum Numantinos sæpè victores iam fregisset, obsessosque tandem expugnasset; Tyresium eorum Principem rogauit, Qua de causa Numantia, aut prius inuicta, aut post euersa fuisset? Respondit Tyresius: *Concordia victoriam, discordia exitium præbuit.* Hinc meritò laudatur Themistocles, qui cum Aristide, cum quo illi simultas erat, ad peragendam legationem collega delectus, Vis, inquit, vt in his montibus simultatem deponamus? Nam, si videbitur, reuersi illam resumemus. Si enim ille priuatos affectus publicè posthabuit vtilitati magna cum laude; quanto studiosius priuatos nostros affectus, vel nostræ saluti, vel Ecclesiæ vtilitati, vel DEI gloriæ postponere debemus! Memorabile est, quod de Sciluro quodam, qui moriens octoginta masculos reliquit liberos, memoriæ proditum est.

1. Ioan. 4. *Ephes. 2.* *Ioan. 17.* *Ioan. 16.* *Simile.* *2. Cor. 13.* *Psalm.* 108. *Esa. 48.* *Psalm. 12.* *Brusonius lib. 2. c. 2.* *Exempla.* 1. *Plutar. in Græ. Apop.* 2. 3. *Stob. serm.* 18.

Moritu-

Moriturus, fasciculū iaculorum singulis porrexit, iussitque rumpere. Id cum singuli recusassent, eo quod videretur impossibile, ipse singula iacula exemit, ac ita facile confregit omnia, filios admonens his verbis: Si concordes eritis, validi inuictique permanebitis: contra, si dissidiis & seditione distrahemini, imbecilles eritis, & expugnatu faciles. Sic floruit Ecclesia quàm diu, sicut in exordio, *credentium erat cor vnum & anima vna*. Sed postquam cœperunt Christiani, *non quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt, quærere*; nec omnes *idem sapere*, sed *peregrinis & variis doctrinis abduci*, ab vnitate fidei in sectas & hæreses, ab hæresibus ad atheismum itum est. Leo Byzantinus apud Athenienses legatione fungens, quum, altercante populo, suggestū conscendisset, eo quod valdè obesus & crassus esset, à toto populo sublatis cachinnis irridetur. At ille, Viri, inquit, Athenienses ego crassus & obesus v-xorem quoque habeo pinguissimam: tamen concordes vnus capit lectulus; discordes, nec tota domus. Huc etiam pertinere potest Sertorii Ducis Romani commentum de cauda equina. Duos constituit equos, alterum validissimum, alterum infirmissimum: & huius caudam valido iuuene vniuersam conuelli, illius ac infirmo sene paulatim carpi iussit. Sed dum adolescentis dextera irrito se labore fatigat, senio confecta manus ministerium executa est. Docere voluit, Romanum exercitum per partes conuelli posse, eo aliqua arte disiuncto; vniuersum & concordem atq; coniunctum non posse. De hac pa- in aliis Dominicis plura.

Actor.4. Philip.2. 2.Cor.13. Hebr.13. 4. Philostratus. Valer. Max. lib. 7. cap. 3.

4. *Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia, quæ possidet.*

Pax falsa impiorum.

LOcvs moralis de falsa pace & securitate impiorum, quam diabolus in eorum cordibus operatur, aut certè omnibus modis operari satagit. Fortis armatus est Satan, quem CHRISTVS deuicit. Ille atrium suum, id est, cor peccatoris, ita custodire dicitur, vt in *pace sint omnia, quæ possidet*: vt absque vlla contradictione spiritus, sine vllo conscientiæ scrupulo, totum hominem possideat. Hoc certè agit diabolus, vt omnem diui- niudi-

nî iudicii metum hominum animis eximat, vt in summa pace ac tranquillitate peccent, quos irretitos peccatis tenet; imo vt in peccatis suauiter ludant, canant, triumphent; sicut illi Babylonii filios Israel captiuos hortabantur ad cantum & voluptatem, dicentes: *Cantate nobis canticum de canticis Sion.* Sed veri Israelitæ in captiuitate positi, cantare nolebant dicentes: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Veri fideles à diabolo in peccatum protracti, *non lætabuntur, quum malè fecerint, nec exultabunt in rebus pessimis*; sed se captos esse videntes, de pœnitentia & luctu cogitabunt, vt Deo suo reconcilientur. *Non cantabunt canticum Domini*, canticum lætitiæ spiritualis, *in terra aliena*, in peccato & ira Dei constituti. *Musica in luctu importuna narratio.* Hoc acerbè redarguit Corinthios Paulus circa fornicarium eorum, *Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis.* Vox peccatoris, sed ad pœnitentiam aspirantis, est illa. *Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Tu autem eruisti animam meam, vt non periret.* Ministri Satanæ sunt, qui homini impio pacem sine pœnitentia vel suadent, vel promittũt, vel dare audent. De quibus per Ieremiam Deus dicit: *Curabunt contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes: pax, pax, & non est pax.* Quum Theodosius Imperator à sancto Ambrosio Episcopo Mediolanensi excommunicatus staret, festumque Natalis Domini appropinquaret, sedebat in pallatio tristis. Causam à Ruffino præfecto prætorii rogatus, meritò se dolere dixit, quum, quod cuiuis plebeio Christiano liberum esset, hoc illi non liceret, ad Ecclesiam videlicet accedere, & sacris participare. Hic Ruffinus monet, vt hanc mœstitiam deponat, curaturum se pollicitus, vt vincula imposita Episcopus relaxet. Egit per hunc diabolus, vt in pace possideret huius peccatoris animam. Sed pius & fidelis Imperator, Ruffini successum non expectans, ad Ecclesiam perrexit, & occurrenti ei in via Ruffino, dicentiq́; Episcopum in sententiæ suæ rigore persistere, ideoque hortanti vt in palatium redeat, respondit: *pergam, & iustas suscipiam contumelias.* Quod & fecit; acceptaque ab Episcopo iniuncta pœnitentia, templum ingreditur, & pacem diaboli feliciter à se

reiiciens

Allegoria.
Psalm 136.
Prouer. 2.
Eccl. 22.
1. Cor. 5.
Esa. 38.
Ierem. 6.
Hist. Eccles. tripar. l. 6. 9. c. 30.
Exemplũ.

reiiciens (qua magis hodie potentes peccatores gaudere volunt) pace CHRISTI & Ecclesiæ fruetur. Nulla maior aut perniciosior deceptio est, quam in statu peccati, pacem vel sibi, vel aliis promittere. Qui aliis hoc faciunt, vt molles animarum curatores, & loquentes placentia facere solent: horum adulationem prorsus muliebrem, satis apta hypotyposi Thomas Morus expressit.

In vita eius c.12. Sicut (inquit) astuta mater tenerum paruulum, qui nimium diu in lecto stertuit, & iturus ad scholam plorat virgam metuens, blandis verbis & promissis emittit, omnia ei salua pollicens, vel quia tam serum non est, vel quia præceptor hac vice indulgebit, nec quam pœnam in schola luat, pensi quicquam habet, modo hilari vultu, cum suo butyraceo eum à se dimittat: sic multi animarum curatores, diuitibus & voluptariis placentia loquuntur: ad mortem properantes; & a pœnis infernalibus sibi metuentes, vana spe lactant, omniaque salua promittunt; vel quia non ita grauiter DEVM offenderunt, vel quia misericors DEVS facilè indulgebit; nec quas postea in inferno pœnas luunt, quicquam curant modò eos in hac vita non contristent, sed beneficos & liberales erga se sentiant. Contra istos, qui in peccatis suis pacem quærunt, clamat Christus: *Væ vobis, qui nunc ridetis, quia lugebitis.* Et iterum alia Scriptura: *Quando venerit super vos tribulatio & angustia, tunc inuocabunt me, & non exaudiã; manè consurgent, & non inuenient me; quòd exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint, nec acquieuerint consilio meo & detraxerint vniuersæ correptioni meæ. Comedent igitur fructus viæ suæ, cõsiliis saturabuntur. Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos.* Latè describit eorum miseriam, quos in pace diabolus possidet. Admiratione dignum est, eos, qui ære alieno grauantur, & à creditoribus interpellantur, vix gratum cibum ac somnum, hac cura stimulante, capere posse (vnde culcitram defuncti equitis Romani, qui maximè obæratus, suauem tamen vitam duxisse videbatur, emit sibi Augustus Cæsar ad somnum, vt aiebat, conciliandum) mortali tamen peccato obnoxios & debitis illis oneratos, pro quibus quotidie oramus, *Dimitte nobis debita nostra*, in vtranq; autem dormi-

Simile. *Luc.6.* *Prou.1.* *Simile.* *Suetonius in Augusto.*

dormire posse. Sed caussas huius somni, quo suos oppressos tenet diabolus, paulo superius diximus, de dæmonio cæco, muto, & surdo tractantes. De hac impiorum pace, quam per suos ministros Satanas operatur, grauiter apud Prophetas conqueritur Deus: *Erit manus mea super Prophetas qui vident vana, & diuinant mendacium; eo quod deceperint populum meum, dicentes, Pax, & non est pax. Et ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis*, id est, populus peccabat. Peccatum enim est paries & maceria, diuidens nos à Deo. *Peccata vestra diuiserunt inter me & vos.* Hæc peccata, hunc maceriæ parietem, hanc diuisionem, has inimicitias inter Deum & hominem Christus sua morte & gratia dissoluit. *Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraq; vnum, & mediũ parietem maceriæ soluens, inimicitias in carne sua.* Sed ante eius aduentum, *fortis armatus custodiebat in pace omnia sua*; quia parietem peccatorum ministri eius pseudoprophetæ, & falso toto orbe magistri (non in sola Iudæa) *liniebãt luto absque paleis*, id est, *laudabant peccatores in desideriis suis, & iniquos benedicebant.* Lutum molle, est fœda adulatio: quæ & mollis est, quia placet; & fœda est, quia multipliciter turpis est; tum in re ipsa, quia falsum dicit adulator; tum in origine sua & mente adulantis, quia non id sentit adulator quod dicit; tum ex fine quoque, quia proprium commodum, & alterius deceptionem intendit; tum deniq; quia circa materiam peccati, quæ fœda est, versatur. *Parietis nomine* (ait D. Gregorius) *peccati duritia designatur. Ædificare parietem, est contra se quenquam obstacula peccati construere. Sed parietem liniát, qui peccata perpetrantibus adulantur, vt, quod illi peruerse agentes ædificant, ipsi adulantes quasi nitidum reddant:* per hos quippe Satanę ministros omnia alba fiunt; quum tamen nõ alba, sed *sepulchra dealbata, plena de ossibus mortuorum*, reatibus & reliquiis peccatorũ, impiorum corda sint. De his adhuc dicit Propheta: *Væ iis qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas. Et cum capiebant animas populi mei, viuificabant animas eorum*, id est, postquam molli prædicatione & adulatione animas decepissent, adhuc salua illis omnia promittebat. *Ad hoc puluillus*

Dominic. Quadrag.
Ezech. 11.
Esaia 59.
Ephes. 2.
Psal. 10.
Mora. lib. 18. cap. 3.
Matth. 23.
Ezech. 13.
Vbi supra.

lus ponitur (ait Gregorius) *vt mollius quiescatur. Quisqui ergo male agentibus adulatur, puluillū sub capite vel cubi-*
Locus contra hæreticos. *culo iacētis ponit, vt qui corripi ex culpa debuerat, in mea fultus laudibus molliter quiescat.* Sed & hæretici hodie, per solam fidem, per certitudinē gratiæ, per fiduciam fidemque specialem, & alia nefaria dogmata quæ docent, puluillos consuerunt sub capite & brachio vniuersæ ætatis: timorem iustitiæ diuinæ animis hominū exemerunt, (vt in altero Promptuario ostensum est, & per hoc, vt egregij Satanæ ministri) plurimum illi cooperati sunt, vt in pace omnia sua possideat, sine conscientiæ scrupulo (quam carnificinam vocant) sine timore aut dubitatione salutis vlla, quantumlibet in peccatis maneant.

5. *Si autem fortior eo superueniens, vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat.*

Peccatum penitus extirpandum. LOCVS moralis de perfecto peccati exterminio. Christi Spiritus, siue in persona sua, siue in corpore suo, quod est Ecclesia, est fortior superueniens, qui vincit diabolum. De quo Ioannes: *Vos ex Deo estis filioli, &*
1. *Ioan.* 4. *vicistis eum*, id est, diabolum. *Maior enim est* (Spiritus
Rom. 8. Christi: *Qui enim Spiritum Christi non accepit, hic non est eius*) *qui in vobis est, quam in mundo*; id est, princeps mundi, diabolus. Sed Spiritus Christi in quolibet vere Christiano ita vincit Diabolum, *vt vniuersa eius arma auferat, in quibus confidebat*: id est, vt omnia prorsus peccata, omnes cupiditates & occasiones peccati, quæ sunt arma peccati, vel ad peccandum, penitus à se longissime remo-
Simile. ueat. Si septem latrones domum tuam ingressi essent, & sex quidem fortiter eiecisses, septimum vero negligeres, quomodo securus in domo quiesceres? Moyses contri-
Allegoria. uit vitulum aureum in puluerem minutissimum, & dedit populo ex eo bibere, docens nihil prorsus peccati re-
Simile. manere in pectore debere. Auis in laqueum, aut muscipulam cadens, si vel illa minimo vngue, vel hac extremitate caudæ teneatur, perinde actum de vita est, ac si toto corpore teneretur. Pharao multis plagis percussus, tandem Dei populum ita dimittere voluit, *vt oues*
Exod. 10. *tantū & armēta in Ægypto remanerent.* At Moyses respondit:

dit: *Cuncti greges pergent nobiscum: non remanebit ex eis vngula quæ necessaria sunt in cultum Domini Dei nostri.* Voluit astutus Rex, vt saltem illis pignoribus relictis, occasionem redeundi necessariam haberent. Vult serpens callidissimus, vt, etsi peccata deserimus, occasiones tamē peccatorum domi relinquamus. Ludum (ait) relinque, sed aleas, & taxillos, & mensam non est opus comburere. Fornicari desine, sed concubinam tuam nō potes honeste eiicere. Nō quidem odio habebis inimicum, sed quid necesse est eum diligere? Hæ sunt Pharaonis nostri & diaboli voces. At Moyses noster, Christus Propheta noster, vniuersa arma peccati auferri iubet. *Non remanebit vngula.* Ne minima quidem pars affectus nostri peccato seruiet. *Omnia sunt ad cultum Dei nostri necessaria.* Totum cor, tota anima, totus intellectus, tota voluntas, totus homo. Nullum diaboli pignus apud nos remanebit. Quicquid præter Deum, & non in ordine ad Deum diligimus, pignus diaboli est: quod à nobis dum repetit, & eius occasione aditum in cor nostrum haber, per illud vnum ad alia peccata nos trahit, vel certe à Deo nostro satis distrahit. Apposite ad hanc rem S. Basilius: *Sicut prædo aliquis domum prædaturus, à toto quidem ingressu prohibitus, sed primo tamen limine aliqua fraude occupato, arma tibi aliqua clanculum deponit, aut lanceam, aut clypeum, aut galeam, etsi sociorum gratia egressus tantisper foris videatur, potestate tamen intus est, obq; id, quod ex armis suis ibidem posuit, propriam, suique iuris ac sociorum, quos paulo post secum introducturus est, iam fecit domum: ita profecto voluptatis ac peccati miles atrox, domum sibi per circuitum quærens, etsi in mentis adyta non intromissus excludi videatur, tamen aliquid armorum suorum, vel aspectus lanceam eminus per oculos vulnerantem, vel sermonis impudici galeam per aures penetrantem, vel manuum tactum instar clypei cuiusdā in anima virginis ponens, foris adhuc esse videatur, peccati perpetratione nondum inquinato corpore, potestate tamen intus est, per arma ibi deposita vitians mentem. Obstruendus igitur primus satelliti carnis ingressus, vt nullus illi corporis sensus pateat.* Hoc est videlicet vniuersa diaboli arma deripere. Qui adulteram vel concubinam è domo eiicere vult, neq; monile, neque annulum,

Allegoria.

Pignus diaboli.

Lib: de vera virginitate.

Simile.

neque calceum, nec aliquid quod ipsius est, apud se retinere debet, ne sint vel redeunti pignora, vel noui desiderij incitamenta. In Leuitico præcipit Deus *carnem iuuenci & pellem eius comburi extra castra, quia sacrificium est pro peccato.* Non solum carnes sed & fœces sacrificij pro peccato in locum immundum proiici vult, vt nullæ peccati reliquiæ, vestigium nullum remaneat. Sic de subuersione Gentium, quæ idola colebant, loquens Deus: *Aras*, inquit, *eorum subuertite, & confringite statuas, lucosque succendite, & sculptilia comburite.* Nullam vult peccato memoriam remanere. Hoc significantissime expressit Propheta, dicens: *Effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini.* Nam si alium quemuis liquorem præter aquam effuderis ex vase, siue mel, siue oleum, siue vinum, manebit postea vas ipsum, vel liquore aliquo madefactum & oblinitum, vel odore infectum, aut saltem colore tinctum. Nihil horum reperies in aqua, nec, illa effusa, quicquam aut saporis, aut coloris, aut odoris in vase reperies. Qui amorem seculi, & peccati reliquias apud se retinent, quasi mel & oleum aut vinum cor suum effuderunt. Templum quod à Gentibus prophanatum fuerat, Iudas Machabæus *mundari præcepit, & altare construi recens, & noua vasa fieri.* Nos sic templa Dei, & Spiritus sancti esse debemus, vt nulla diabolica vetustas remaneat, dicente Christo: *Ecce noua facio omnia.* Sic videlicet docet Christus, dicens: *Nemo immittit commissuram à nouo vestimento in vestimentum vetus; alioquin & nouum rumpit, & veteri non conuenit commissura à nouo. Et nemo immittit vinum nouum in vtres veteres alioquin rumpet vinum nouum vtres, & ipsum effundetur, & vtres peribunt: sed vinum nouum in vtres nouos mittendum est, & vtraq; conseruantur.* Docet Christus oportere expoliari veterem hominem penitus, vt induatur nouus. Non debet esse doctrina noua, & vita vetus. Nouum gratiæ vinum non nisi in noua vasa & in nouas creaturas per Christum factas, infundi debet. Creatio fit ex nihilo. Nihil vetustatis manere oportet, vt sit creatura noua. Nihil sane vetustatis (vt cum scholis loquamur) formaliter, nullus consensus in peccatum vetus; etiam materialiter, quoad exercitium manere, non est inconueniens

Leuit. 8.
Allegoria.
Deut. 7.
Typus.
Thren. 3.
Simile.
2. Mach. 10.
Exemplū.
Apocal. 21.
Luc. 5.

niens, ſed cauſſa virtutis. Sic alibi docet Redemptor noſter: *Bonum eſt tibi debilem, vel claudum, in vitam ingredi, quam duas manus vel pedes habentem mitti in gehennam ignis. Itaque ſi oculus tuus, vel pes tuus ſcandalizat te, proijce eũ abs te.* Docet, quæ nobis ſunt coniunctiſſima, vt parentes, familiares, amicos, ſtatum vitæ, ſi arma peccati ſunt, & occaſiones vehementes ad malum, eſſe à nobis penitus abiicienda. Deus præcepit Sauli, vt deſtrueret Amalec. *Percute* (inquit) *Amalec, & demolire vniuerſa eius; non parcas ei, & nõ concupiſcas ex rebus ipſius aliquid: ſed interfice à viro vſque ad mulierem, & paruulum atque lactentem, bouem & ouem, camelum & aſinum.* Quid paruuli meruerunt? quid oues & boues? Sed paruuli initia peccatorum notant; futuri enim impij fuerant, & hoſtes populi Dei, ſicuti cæteri Amalecitæ, ſi adoleſcere permitterentur: oues & boues materiam peccati ſignificant; nam ex illis ſuis idolis ſacrificabant. Quia Saul huic præcepto non obediuit exacte, ſed tum Regem ipſum ſolum captiuum tenuit, tum gregibus pepercit, regno excidit. Non eſt captiuandum tantum, ſed & occidendum peccatum. Captiuatur negato conſenſu: occiditur ſublato ipſo deſiderio. Non eſt parcendum gregibus. Reſcindendæ penitus omnes peccati materiæ & occaſiones. *Demolire vniuerſa eius*, ait Deus. Alioqui regno cœlorum excidemus, vt ſuo temporali regno excidit Saul. Hinc orauit Dauid, exemplo Saulis edoctus, quod cadente, ipſe regnauit: *Viam iniquitatis amoue à me.* Non ſolum iniquitatem, ſed viam & occaſionem quę ducit ad eam, à ſe tolli precatur. Salomon filius eius, quia aliter fecit, à Deo apoſtatauit. Iuſſerat Deus de alienigenis vxoribus: *Non ingrediemini ad eas; certiſſime enim auertent corda veſtra, vt ſequantur deos earum.* Cautelam datam neglexit. Ingreſſus eſt ad eas; ſequutus eſt deos earum.

Matth. 18. | 1. Reg. 15. | *Allegoria.* | *Exemplũ.* | Pſal. 118. | Vide Amb. ſerm. 4. in eundem. | Deut. 12. | 3. Reg. 11.

1. *Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.*

Locvs moralis de recidiua peccati. Chriſtus enim poſtquam calumniis Phariſæorum reſpondens, de diabolo ab eo ſuperando multa dixiſſet,

Recidiua peccati.

nunc ipsum à dæmonio liberatum alloquens docet quanto illo in periculo versatur, si à tantis malis liberatus; iterum per suam negligentiam in diaboli potestatem veniat: consilium sanctissimum his verbis concludit, talis hominis, in quem eiectus semel diabolus denuo reuertitur, *nouissima esse peiora prioribus*. In qua conclusione, tota reliqua moralis doctrina continetur.

1.Ex parte diaboli periculosa.

Sunt ergo hominis in peccatum relapsi nouissima peiora prioribus, tribus potissimum modis. Primum ex parte diaboli, qui hominem à graui peccato liberatum in quo eum captiuum antea tenuerat, tanto crudelius infestat, tanto vigilantius attendit, tanto acrius inuadit, tanquam prædam è manibus, vel bolum è faucibus ereptum. Sic in Euangelio dicitur: *Non inueniens requiem dicit, Reuertar in domum meam, vnde exiui*. Diabolus ab homine eiectus, quem seu corporaliter, seu spiritualiter (vt antea explicatum est) possederat, dicitur non inuenire requiem, donec in domum pristinam reuertatur: non quia nusquam alibi consistere potest, sed quia nusquam alibi consistere cupit: & quia ardenti desiderio tenetur eum iterum possidendi; quem semel possederat.

Simile.

Si ex carcere aliquis negligentia aut indulgentia custodis euasit, quia paulo laxius & humanius tenebatur, & elapsus iterum captus, ad eundem carcerem ducatur, custos haud dubie si simplici catena antea vinxit, nunc duplici vincire volet. Et si antea per noctis silentium & requiem eum non visitabat, nunc non minus de nocte, quam de die iterum atque iterum inuiset. Et si antea vno ostio aut sera clausum tenebat, nunc quasi sub duplici ostio & sera concludet. Sic diabolus quasi è carcere suo per Dei indulgentiam elapso, si sua negligentia redeat, vbi prius vnam aut alteram suggerebat tentationem, modo quinquaginta subministrabit, omnesque porticus & aditus claudet, quibus iterum euadere, & Deo reconciliari posset. Hoc est quod in Euangelio dicitur: *Ducit secum septem spiritus nequiores se*, id est, maiori nequitia & fraude quam prius ei perdendo aduigilabit. Sic ex parte diaboli multo peiori loco est, quam prius fuit.

2.Ex parte Dei.

Secundo ex parte Dei, quia magis à Deo derelinquitur talis peccator, qui velut canis ad vomi-

vomitum, vel sus ad volutabrum redit. Nam vt *languor prolixior grauat medicum*, & semel atque iterum à medico sanatum, sua tamen negligentia recidiuantem, medicus tandem fastidit, & irrito labore fatigatus, deserit; ita Dei indulgentia & misericordia sæpius abutentem, iustitia Dei deserit. Hinc illæ in scriptura voces: *Curauimus Babylonem & non est sanata: Ecce relinquamus eam.* Et ad Ierusalem ait Deus: *Quis miserebitur tui Ierusalem, aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? Tu enim dereliquisti, dicit Dominus. Retrorsum abijsti.* Et apud Esaiam: *In quo percutiam vos vltra, addentes præuaricationem?* Et alia Scriptura: *Iterum eadem peccans, quid proficit humiliando se? Orationē eius quis exaudiet?* Deniq; Christus ipse in Euangelio, sanato paralytico, hoc expresse comminatur, dicens: *Ecce iam sanus factus es. Iam noli amplius peccare, ne tibi aliquid deterius contingat.* Hoc autem totum propter ingratitudinem fit, quæ aggrauat eorum peccata, qui post multa peccata condonata, adhuc eadem peccare non desinant. Quum enim iuxta Christi verbum, *Cui plus dimittitur, plus diligit*; profectò cui plus dimittitur, si adhuc offendat, plus ingratus est, & contra dilectionem Dei plus peccat. Quod & illa parabola docet, qua conseruus, cui Dominus roganti decem talenta remiserat, statim conseruum propter duo talenta in carcerem mittit. Cui Dominus dicit: *Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me; nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus Dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusq; redderet vniuersum debitū.* Hæc ira propter ingratitudinem auari conserui processit. De hac Dei ira in frequēter recidiuātes, scripsit Apostolus. *Terra sæpe superuenientē bibens imbrē* (diuinæ scilicet misericordiæ) *proferēs autem spinas ac tribulos; maledictioni proxima est.* Quā Dei iram erga recidiuantes, exemplis scriptura confirmat. Dauidem in vxore Vriæ peccantem sola morte pueri nati puniuit Deus. Eundem paulo post numerantem populum peste & multorum millium nece percussit. Achab de sublata vinea Naboth ab Elia increpatus & pœnitentiam agens, vineam consequitur. Postea ad impietatem rediens, & Michæam Prophetam in carcerē mācipans in

Eccl. 10.
Simile.
Ierem. 51.
Ibidem. 15.
Esaia 1.
Eccl. 24.
Ioan. 5.
Luc. 7.
Matth. 18.
Heb. 6.
Exempl.
3. Reg. 12. & 24.
3. Reg. 20. & 22.

Exod. 15. bello occiditur. Pharao cum toto suo exercitu in mari rubro submersus, horrendum illum exitum, post tam multas acceptas plagas, & tot promissa de populo dimittendo violata, sortitus est. Vnum extra Scripturam subiiciam exemplum. Canonicus quidam lubricus graui infirmitate correptus, à S. Francisco, facto super eum signo crucis, mirabiliter sanatus est, admonitus ab eodem diligenter ne ad vomitum rediret. Ille postea corpus impudicitiæ reddens, quum in domo cuiusdam Canonici cœnasset, domo tota corruente, cæteris omnibus illæsis & euadentibus, solus repentina morte exstinctus est. Hæc est ingratitudinis pœna; hoc recidiuæ, ex parte iræ diuinæ, periculum. Nunquam sane de misericordia Dei desperandum, nec vnquam sera est ad bonos mores via, & *misericordia Dei non est numerus*; *& si fuerint peccata nostra sicut coccinum, velut nix dealbabuntur; & si fuerint rubra vt vermiculus, velut lana alba erunt*, si per pœnitentiam ad Deum reuertimur: ac denique, vt verissime S. Chrysostomus scripsit, *Tametsi millies qui peccauerit, millies perstet confiteri*: quia si fratribus nostris remittere *non septies tantum, sed & septuagies septies* iubemur, multo sæpius parcet pœnitenti Deus, cuius *miserationes sunt super omnia opera eius*. Hæc sane vera sunt. Recidiua tamen, peccati frequens, periculum hoc habet, vt oblitus misericordiæ Deus iustitiam exerceat, fiantque nouissima peiora prioribus. *Qui amat periculum, peribit in illo*. Non dicit, qui incurrit periculum; sed, *qui amat periculum*, id est, qui studiose & affectate exponit se periculis peccandi: & qui præsumit de venia. Peribit quoque in periculo non infallibiliter, sed probabiliter. Cæterum, si quis medicus diceret, & cum authoritate infallibili diceret, si post morbum recidiuas, peribis in illo; intelligens tamen quod non infallibiliter perires, sed valde probabiliter, profecto corporis sanitati studeremus omnes, vt à recidiua nihilominus diligentissime caueremus. Idem in animæ salute fieret si tam chara hæc esset quam corporis: hoc est, si Christiani essemus, non homines tantum; imo si homines essemus, & aliquid, plus quam bruta, saperemus.

In vita sancti Frācisci, per S. Bonauent. cap. 11.

Psal. 90.

Esaia 1.

Hom. 6. de pœnit.

Matth. 18.

Psal. 144.

Eccl. 3.

Similia.

Tertio & potissimum ex parte peccatoris ipsius, hominis in peccata frequenter delapsi, nouissima fiunt peiora prioribus, idque varijs ex caussis. Primum, quia quum in omni peccato mortali sit auersio à DEO per transgressionem mandati, & conuersio ad creaturas per voluptatem peccati; ex hac posteriori parte per consuetudinem peccandi generantur praui habitus, qui difficilem reddunt conuersionem ad DEVM. Qui sæpius vel per creditores, vel causa furti, aut alterius criminis in carcerem conijcitur, ille tandem verecundiam & pudorem carceris deponit, nec catenas erubescit, nec detentionem magnopere sentit. Sic peccatori sæpius recidiuanti dicit in Scriptura DEVS: *Frons meretricis facta est tibi. Nescis erubescere.* Vestis aliquando sic ex nimio vsu, nimiaque vetustate atteritur, vt rupturæ eius resarciri nequeant; eo quod ita debilis ac tenuis factus est longo vsu pannus, vt nec filum sustentare possit, nec acum. Si peccata repetita, & longa consuetudine inolita, ita animam debilem & languidam reddunt, vt nec Dei inspirationes, nec prædicatorum verbi admonitiones, admittere aut sustinere valeat: vt nec acum timoris domini intromittere, nec charitatis filum, quod timor introducit, suscipere queat. Nempe (vt apposite scripsit sanctus Augustinus) *Ex Voluntate peruersa fit libido: & dum seruitur libidini, fit consuetudo; & dum consuetudini non resistitur, fit necessitas*, id est, dura seruitus peccati. Vnde pulchre sanctus Ambrosius: *Facilius inueni qui innocentiam seruarent, quam qui congrue pœnitentiam agerent.* Febris recidiua difficillime curatur, non propter morbi magnitudinem, sed propter subiecti debilitatem. Corpus enim priori morbo, eiusque cura multum exhaustum, facilliora illa & fortiora remedia, vt venæ sectionem, superfluæ materiæ eductionem, humoris peccantis debitam correctionem, non iam patitur, ideoque per quædam extraordinaria sanari debet. Sic in primis peccatis nec vires gratiæ exhaustæ sunt, nec animæ vires attritæ quasi & attenuatæ adhuc. Sanari possumus per Ecclesiasticam disciplinam, quasi venæ sectionem: per inflictas diuinitus pœnas, quasi per superfluæ materiæ eductionem: per salutares admoni-

[Margin notes: 1. Ex parte peccatoris. — *Simile.* — *Ierem. 3.* — *Simile.* — *Confess. lib. 8. cap. 5.* — *De pœnit. li. 2. ca. 10.* — *Simile.*]

tiones, quasi per peccantis humoris correctionem. At in iteratis peccatis hæc omnia deficiunt, vel quia contemnuntur, vt dictum est de sæpius incarcerato, &, vt alia

Prouerb. 18. Scriptura dicit, *Impius, quum in profundum venerit, contemnit*; vel quia anima contrarijs cupiditatibus assueta (quæ illi quasi in naturam versæ sunt) noua hæc remedia sustinere & capere non potest. Nam quemadmodum multi etiam boni & iusti verbum perfectionis capere nequeunt: vt seipsos propter regnum Dei castrare (de quo

Matth. 13. Christus dixit, *Non omnes capiunt verbum hoc*,) ita impij verbum salutis necessariæ capere non possunt: id est, capere nolunt propter voluntatem habitus peccatorum deprauatam. Quare S. Dauid in persona peccatorum, qui longa peccandi consuetudine aggrauantur, sic orat: *Cor*

Psal. 50. *mundum crea in me Deus, & Spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Quasi dicens: Cor meum ita nunc vetustate peccati attritum est, vt plane noua creatione, nouo Spiritu mihi opus sit. Fac mihi aliam vestem, & in-

Marc. 15. dumentum nouum, & *stolam primam*, qualem filius prodigus, ad patrem per pœnitentiam reuertẽs, accepit. Hic

Recidiuans 4. hostes habet. ergo obseruet diligenter peccator recidiuans quod quũ cæteri peccatores contra tres tantum hostes bellum gerunt, dæmonem, mundum, & carnem, ille etiam contra quartum pugnare debet, eumque infestissimum, *Consue-*

Dom. Sexa. Text. 4. *tudinem*: De qua in alio Euangelio, circa cor durum, aliqua diximus.

Recidiuationis causę tres. Caussæ vero ex parte peccatoris recidiuantis, cur cito recidiuet, & locum iterum diabolo faciat, aut ita nouissima eius fiant peiora prioribus, tres assignari pos-

Similia. sunt. Nempe sicut ex graui infirmitate conualescens, facile in morbum relabitur, nisi diligenter sibi caueat, & quædam adhuc medici præcepta seruet; sic è graui peccato liberati (qui, quum prius muti, surdi, ac cæci essent, nunc singulari DEI beneficio vident virtutis viam, & delectantur in ea, audiunt monita salutis, & am-

1. Caussa. plectuntur ea, confitentur peccata sua, & detestantur ea) facile in peccatum relabuntur, nisi magnam salutis suæ curam gerant. Primum, quia recenter Deo reconciliati, iam se sanos & valentes esse putant: sicut qui recens conualuit, videtur sibi statim ita validus, vt quidquis

uis comedere ac bibere, quiduis agere liceat; vnde diętæ ratione non seruata, quæ corporis vires paulatim reficiat, facile in febrem recidit. At recenter ad DEVM conuersus, debilitatas animæ suæ vires (vt prius diximus) attendere debet, ideoque non se adhuc valentem & fortem, sed infirmum ac debilem contra occasiones peccatorum existimare. Nam & animæ sanitas paulatim incrementum capit. Vnde Scriptura: *De propitiato peccato noli esse sine metu.* Imo (vt alibi ostendimus) tunc maximum cadendi periculum est, quum recenter ad DEVM conuersi, recenterè diaboli faucibus erepti sumus. Secundo, sicut qui è graui morbo recens conualuit, non nisi optimis & saluberrimis cibis nutriri debet, vt deperditas morbo vires corpus recuperet; sic recens à peccato resurgens, optimis & delicatis alimentis spiritũ refocillare & corroborare debet, vt precibus attẽtius incumbere, verbo Dei audiendo diligentius vacare, pijs libris legendis operam dare. Vnde in Canticis noua & tenera sponsa dicit: *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.*

Eccl. 5. 2. Caussa. *Cant. 2.*

Tertio, qui recens conualuit, certis exercitijs corporis vti debet. Multi enim relabuntur in morbum, quia nullum exercitium faciunt. Sic Deo recens reconciliatus; & à dæmonis iugo ereptus, bonis operibus se exercere debet. Nam quia hoc non fiebat, quia otiosam & vagam sanati peccatoris animam diabolus reperit, in eam rursum ingreditur, vt in hoc Euangelio dicitur: *Et veniens inuenit eam scopis mundatam & ornatam*; addit Diuus Matthæus, *vacantem.* Vnde † Patres exponunt, ociosam, & diabolo accommodatam, propter negligentiam & ignauiam cordis. De qua negligentia, & quomodo multorum peccatorum, & frequentis recidiuæ sit caussa, in alio Euangelio diximus. Sane quod vacuam animam opprimit diabolus, in illis verbis expressit Iob, de diabolo loquens: *Ante faciem eius præcedit egestas*, id est, otiositas, & boni operis vacuitas viam diabolo præparat, vnde & Apostolus quum dixisset: *Nolite locum dare diabolo*, adiecit: *Laboret vnusquisque, manibus suis operando quod bonum est.* Nam vt Cato elegãter dixit:

3. Caussa. *Matth 12.* † *Ambros. Hier. Chry. & Beda in hunc locum.* *Iob. 41.* *Ephes 4.* Apophthegma.

Scōpis mū-data.

Homines nihil agendo, male agere discunt. Sane domus scopis mundata, puluere tantum suo purgatur; lutum & cespites scopa non mouet; grauiores peccatorum sordes & quæ tenacius adhærent, ferro acrioris pœnitentiæ rescindendæ sunt, & multis lachrymis abluendæ, multisque postea bonis operibus expurgandæ: quod totum vocat D. Baptista,

Matth. 3.

Fructus dignos pœnitentiæ. Sed ideo recidiuamus, quia per bonorum operum exercitia, huiusmodi fructus dignos non proferimus; Atque hæ quidem recidiuationis caussæ sunt.

Recidiuatio quam graue peccatum.

Simile.

2. Pet. 2.

Nunc de eius grauitate & turpitudine pauca. Sicut libertus libertate donatus, patronum ostendens, grauius peccat quam seruus: sic Deo per Christum reconciliati, è potestate diaboli & tenebrarum erepti, vera libertate Spiritus donati, multo atrocius recidiuando offendunt, quam qui *natura filij iræ* & serui peccati viuunt, fide & gratia Christi nunquam accepta. Vnde diuus Petrus: *Melius erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est, sancto mandato.*

In vita eius apud Sur. to. 4. pag. 257.

Simile.

Amb. in hexamer. li. 5. c. 7.

Simile.

Dicebat sanctus Arsenius. Qui peccata peccatis addit, quum ea resecare deberet pœnitentia & diligentia, similis est ligna scindenti & humeris suis imponenti; quumque iam satis onustus est, vt portare non valeat, noua tamen ligna humeris superaddit, & onus auget. Recidiuantes post peccatorum confessionem & absolutionem Sacerdotalem, similes viperis sunt, quas ferunt in littore maris positas sibilo ad se ex profundo gurgite murenulam euocare, vt eius opera fœtus concipiant: quæ cum ad hoc venenum deponant, vbi à consorte recesserunt, venenum iterum resumunt, quo solito more noceant.

Natu. hist. lib. 8. ca. 39.

Vipera quoque (vt scribit Plinius) adueniente hyeme, venenum euomit, & in terra se occultat; sed vere adueniente, exit, ac venenum in ea nouum generatur, multo perniciosius vetéri. Idem enim facere videntur qui ad horam, dum Sacerdotes adeunt, vel dum Deum in Ecclesia precantur, vel aliqua aduersitate turbati, peccati virus quodammodo deponunt, & magnam emendationem statuunt ac promittunt; peracta vero confessione vel oratione, & cessante tribulatione, virus iterum, quod euomuerant, resorbent,

sorbent, ad vetera peccata prolapsi. Certe quum peccatum porta inferi sit, & ianua inferni, sicut qui ad fores palatij Principis frequenter & continuis diebus residet, ostendit se palatium ingredi velle, & eius rei magno desiderio teneri: sic plane qui frequenter peccat, ostendit facto velle se infernum intrare. Sane sicut illi qui iuxta rapidissima flumina commorantur, auribus vsu obsurdescentibus, molestissimum aquarum fragorem sine vlla molestia perferunt, sic consuetudo delinquendi minuit admirationem delicti. Et sicut qui vicinum habet fabrum ferrarium, cuius malleus noctu dieque incudem ferit, principio quidem molestissime hoc fert, & somnum inquietum ducit; tandem tamen diu assuefactus, nihil molestiæ percipit, sed inter crebros & sonoros ictus altum stertit; sic omnino ad prima peccata acres remorsus & ingentes animo clamores peccator sentit, & vix præ dolore somnum capit; at vsu & consuetudine peccati ita in peius mutatur, vt nullo conscientiæ clamore, quantumuis valido, excitetur, aut euigilet à peccato. Imo fabrorum huiusmodi canibus similes isti sunt, qui continuis malleorum ictibus assueti, etiam altius indormiunt. Tantam vim in animam habet, non tam peccatum ipsum, quam peccandi consuetudo. Apposite Diuus Basilius: *Quemadmodum in pestilentibus locis sensim attractus aer latentem corporibus morbum inijcit; sic in praua consuetudine, maxima nobis mala hauriuntur, etiamsi statim incommodum non sentiatur.* Docet hoc Propheta, dicens: *De radice colubri egredietur regulus.* Si serpentem negligis, basilicus fiet. Si parua nauis foramina non obturas, aqua paulatim accrescens submerget nauem. Denique de recidiuante proprie intelligitur, quod Sapiens dicit: *Euntibus peccatorum suorum vnusquisque constringitur.* Quemadmodum enim qui funes nectunt, alterum semper alteri funem attexunt & interserunt, vt longior fiat; sic qui in profundo malorum festinant, priusquam priori peccato finem imposuerint, adoriuntur secundum. De hac recidiua peccati, maxime hæresis, grauissimi peccati, in oratione quadam nostra. De recidiua hæresis, quæ cum altero Promptuario excuditur, plura dixim⁹. Vt autē ex Scriptura exemplum

S. Iordanes apud Sur. tom 7.

Similia.

1

2

3

5

Homil. 9.

Esa. 14.

4

Prouerb. 5.

Basil. in Esa. cap. 5.

5

emplum proferamus artis & industriæ diabolicæ, quæ de peccato in peccatum hominem trahit, vt faciat semper nouissima peiora prioribus, vnus Samson hoc suo malo docuit. Ille enim primum duobus funibus lineis, deinde neruiceis, postea vero septem nouis funibus fuit alligatus, & quanto magis in Dalilæ suæ consuetudine perseuerabat, tanto fortioribus eum vinculis alligabat. Postea ipsa eius crines dormienti abscidit. Deinde Philistæi oculos eruerunt, victumque per vias, plateas, & tabernas illudentes, deduxerunt: postremò ad molam eum pertraxerunt. Sic peccator Dalilæ suæ, id est, carnis blanditijs obsequens, ex paruis malis in maiora, ab aspectu ad sermones, à sermone ad contactum, à contactu ad oscula, ab osculis ad peccati consummationem procedit, quousque diaboli eius crines, quibus caput operitur, abscindunt, per quos verecundia significatur; qua deperdita eum quocunque volunt, deducunt. Oculos euellunt, hoc est, cœli atque inferni considerationem ei adimunt. Postea per plateas deridendum, infamem reddunt. Postremò ad molam & pistrinum doloris sempiterni miserum perducunt. Sic de malo in peius, de peiore in pessimum pertrahit suos aduersarius noster diabolus. Hanc succrescentem semper in deterius peccatorum herbam his verbis explicat

In ca. 19. Esa. **Simile.** D. Basilius: *Vt gramen præ cæteris herbis prolis est numerosa, nec vnquam intermoritur, aut desinit gignere ex se, sed semper extremitas primitiuæ genituræ origo fit succedaneæ sobolis: sic peccatum, aliud sibi simile semper progignit, vt fornicatio fornicatione, quæ repetita ardescit magis, non restinguitur, & assuefactio mendacij, mater fit mendacij, & sic in alijs peccatis:* Qui post ieiunia, confessiones, pœnitentias pro peccatis susceptas, in eadem recidunt, similes sunt pueris qui in pugna sua ludicra alter alterum quasi hostem capit, & acerrime, ne capiantur, currunt ac decertant: finito autem ludo, amicissime se mutuo complectuntur, & corrident. Sic enim isti, quasi ludicram ad tempus cum diabolo pugnam instituere videntur pœnitendo, lachrymando, ieiunando; sed mox ad pristina peccata redeuntes, amicitiam renouant. Principes filiorum Ephraim malum hoc magnum cognouerunt, quum

quum fratribus suis, post multam filiorum Iuda occisionem, ingentem quoque prædam mulierum & filiorum Iuda ducentibus, dicerent: *Non introducitis huc captiuos, ne peccemus Domino. Quare vultis adijcere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta?* Satis illis erat in occisione semel peccasse. Noluerūt in abducendis captiuis rursum peccare. Huc etiam referri possunt quæ de consuetudine peccati in alio Euangelio protulimus. Recidiuantes vero post pœnitentiam, similes illis sunt, qui ambulantes de nocte per plateas, audito tympano, post cuius pulsum arma gerere non licet, ensem apud amicum reponunt, sed postridie eum resumunt. Sic enim isti, finita Quadragesima, aut peracta pœnitentia, ad pristinas peccatorū sordes, quas ad momentum propter indictum pœnitentiæ tempus deposuerant, redeunt.

2. Par. 28.

Dom. Sexag. text. 4.

7. *Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.*

LOCVS moralis duplex: Vnus contra auditores verbi infructuosos: alter contra non audientes. Beatos enim illos Christus hic pronuntiat, non qui audiunt tantum, sed qui audiunt, & custodiunt verbum Dei: id est, in quos semen verbi Dei, vt in terram bonam cadit; & qui *corde bono & optimo verbum retinent, & fructum afferunt cum patientia.* Super quæ verba præsentem locum in alia Dominica tractauimus. Sed hic, iuuante Christo, pauca adijciemus. Christus vtrumque hic commendat, audire verbum; & custodire verbum: & vt frustra auditur, quod non custoditur, ita difficile custoditur, quod non auditur. Duplex igitur erit locus. Vnus contra auditores infructuosos, alter contra non audientes, & hoc salutis medium negligentes. Ad prius quod attinet, custoditur verbum Dei à nobis bonis operibus, quemadmodum ignis seruatur in fomite. Vnde in Apocalypsi, quum dixisset beatus Ioannes: *Beatus qui audit, & qui legit verba Prophetiæ huius*, protinus adiecit, *& seruat ea, quæ in ea scripta sunt.* Iacobus quoque scripsit: *Estote factores verbi, non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.* Quomodo autē seipsum fallat, Christus docuit, dicens: *Seruus sciens voluntatem Domini sui, & non*

De audiendo verbo Dei.

Contra auditores infructuosos.

Simile.

Apoc. 1.

Iacob. 1.

Luc. 6.

Matth. 7. *& non faciens, vapulabit plagis multis.* Et alio in loco: *Omnis qui audit verba mea hac, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificauit domum suam super arenam, & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti* (id est, variæ, seu tribulationes, seu tentationes; post verbum auditum exortæ sunt) *& irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.* Magna enim est ruina credentis, & non facientis voluntatem Dei. Vnde & hic locus contra nefarios nostri temporis hæreticos valet, qui sola fide hominem iustificari, bona autem opera ad salutem necessaria non esse, impie dogmatizant. Christus enim beatos, id est, iustos & Deo gratos pronuntiat, non qui audiunt tantum, aut audiendo credunt, sed qui operando custodiunt. Sane tantum in hac parte differt hæreticus à Catholico, quantum sophista à Philosopho, vel pharmacopola à medico, vel ostentator à practico, virtutem qui verba putant vt lucum ligna. Sed illis omissis, quos in altero Promptuario subinde (ad hoc quod attinet) refutauimus; ad nostra veniamus. Dicit Dominus: *Beati qui audiunt, & custodiunt.* non dicit, qui audierunt; & custodierunt; vt intelligamus, in vtroque tota vita perseuerandum esse. Istud autem quomodo assequi possimus, docet Sapiens mysterio his verbis: *Quando sederis cum Principe, diligenter attende quæ sunt posita ante faciem tuam, & statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam.* Audire prædicationem verbi Dei, est sedere ad mensam Iesu Christi. Hæc est enim mensa quam Sapientia parauit, & quam vocat paruulos spiritu, dicens. *Venite, comedite panem meũ, & bibite vinum quod miscui vobis.* In hac est panis cœlestis doctrinæ quæ *confirmat cor hominis.* In hac vinũ gratiæ & misericordiæ Dei, quæ *lætificat cor hominis.* Ad hanc mensam, qui sedet, *diligenter attendere debet quæ sunt posita ante faciem suam.* Et vide quantum hæc valeat attentio, etiam vbi semper non adest bona intentio. Principis sacerdotum, & Pharisæi miserunt ministros suos, vt comprehenderent Iesum turbis prædicantem. At illi expectantes prædicationis finem, & attente cum turba audientes, non vt discerent, sed vt caperent in verbo, ita compuncti & mutati fuerunt, vt re infecta

Locus contra hæreticos.

Prouerb. 23.

Ibidem. 9.

Psalm. 103.

Exempla.

infecta redierint. Illis ergo reuersis, dixerunt Pharisæi: *Quare non adduxistis illum: Responderunt ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo. Responderunt ergo eis Pharisæi; Nunquid & vos seducti estis;* accipe aliud exemplum. S. Augustinus adhuc Manichæus quum esset, audiens per occasionem sanctum Ambrosium prædicantem, ad fidem Catholicam inducitur. Qua de re sic ipse scribit: *Ambrosium seruum tuum, non vt doctorem veri, sed vt hominem benignum in me dilexi: & studiose audiebam disputantem in populo, non intentione qua debui, sed quasi explorans eius facundiam, vtrum conueniret famæ sua, & verbis eius suspendebatur intentus. Rerum autem incuriosus & contemptor astabam, & delectabar suauitate sermonis. Sed veniebant in animum meum simul cum verbis quæ diligebam, res etiam quas negligebam. Et dum cor aperirem ad excipiendum quam diserte diceret, pariter intrabat & quam vere diceret; gradatim quidem.* Sunt hæc duo illustria exempla quantum valeat sedula attentio, etiam vbi non adest semper bona intentio. Sed & ille legis doctor, qui interrogauit Christum de maximo mandato, *tentans eum*, vt Matthæus refert, ex Christi responso sic conuersus & mutatus est, vt, laudata Christi responsione, addiderit, dilectionem Dei & proximi, maius esse omnibus holocautomatibus & sacrificijs. Vnde Christus dixit illi: *Non longe es à regno Dei*, vt est apud Marcum. Adeo qui tentator accessit & superbus, abijt instructus & humilis, atque æternæ saluti proximus. Sequitur in Salomone: *Et statue cultrum in gutture tuo.* Culter iste verbum Dei est, quod auditur in mensa Christi: iuxta illud Apostoli, *Assumite gladium Spiritus, quod est verbum Dei.* Hic culter in guttere statuendus est; quia verbum Dei comedendum, hoc est, in corde reponendum, iuxta illud ad Ezechielem, *Comede volumen hoc*, vt alibi exposuimus; & ruminandum in memoria, & repetendum in voce est, vt de eo finita concione mutua loquamur. Sed hoc demum ille præstat, *qui habet in potestate animam suam*: id est, qui audiens verbum, non habet animam suam in negotijs, in pecunia, in patinis, sed in potestate sua, vt rei præsenti eam applicet: qui habet animum à prauis affectibus liberum, ne suffocetur Dei verbum. Dicit enim

Ioan. 7. a
Confess. li. 5. c. 13. & 14.
Matth. 22.
Marc. 12.
Philip. 6.

Eccl.21. Scriptura: *Audit luxuriosus verbum sapiens, displicebit illi,*
& proijciet illud post dorsum suum. Item qui habet ani-
Similia. mum non in via distractum & vagantem, sed attentum
& collectum, & discendi cupidum. Quando epistola
1 aliqua obsignata nobis offertur, statim illam aperimus,
eiusque subscriptionem scire cupimus, quidque in ea
scriptum sit, intelligere. Epistola & nuncia voluntatis
Dei, est verbi Dei prædicatio; quam obsignatam in mul-
tis parabolis, mysterijs, & altis principijs, resignat, ex-
ponit, & deducit pastor Euangelicus. Si illa resignatio
2 non delectat, non mouet, non operatur in nobis, nostra
id culpa fit, qui male dispositi accedimus. Quemad-
modum enim fax madida, licet igni applicetur, lumen
Psal.118. tamen non accipit; sic passionibus tumidi & humidi,
3 ignito Dei verbo non inflammantur. Quare Dauid
quum dixisset; *Ignitum eloquium tuum vehementer.* sta-
tim subiecit; *Et seruus tuus dilexit illud.* Ideo quippe
ignitum est, quia diligitur. Alioqui sicut otiosi pueri
ex silice interdum ferro ignem excutiunt, non vt ignem
accendant, sed vt videant, quomodo euolent scintil-
læ, & modo has, modo illas euolantes scintillas laudant
& admirantur, sed escam non admouent, vt lumen,
ignis accendatur: sic multi, imo innumeri auditores
curiosi magis quam Christiani, ad prædicatores vocem
tanquam ferrum percutiens, intellectum suum, quasi
silicem admouent, vt attente audiant quam apte & ele-
ganter dicat, sed escam voluntatis non apponunt, vt
ea ad virtutem accendatur. Quum varios conciona-
tores audiuerint, plus (inquiunt) volat hic quam il-
le, elegantius iste, copiosius ille, doctius alter perora-
uit. Fit ergo illis sacra concio sicut carmen quoddam
musicum, vbi cantoris vox laudatur; quod autem can-
4 tauit, non aduertitur. Et quemadmodum accidit ali-
quando, vt de nocte in plateis musica sonante, è lecto
quis surgat, vt audiat; ea vero finita, lectum repetat, &
somno, sicut prius, indulgeat; sic plane fit vt audita
concione, qui carnalis, auari, superbi eo accesserunt,
tales etiam domum redeant, & peccati somnum repe-
5 tant: nihilo vel meliores, vel saniores, & prudentio-
res contra peccatum effecti, quam bonus ille minister,
qui

qui rogatus ab hero, quid è concione reportauerat; galerum tuum, domine, & pallium respondit. Tam crassa & supina negligentia parit tandem etiam contemptum verbum DEI, qualem Iudæorum describit Propheta: qui verba Prophetarum, DEVS hoc mandat, Expecta iudicium Dei, modicum & non tardabit; his verbis vulgaribus irridebant. *Manda, remanda, expecta, re expecta, modicum ibi, modicum ibi,* id est: Mandet Deus, & remandet vt volet, nos viuemus, prout libet. Quibus Deus respondet: *Propter hoc audite Verbum Domini, viri illusores. Ego ponam in pondere iudicium, & iustitiam in mensura, & delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit. Flagellum inundans cum transierit eritis in conculcationem.* Solet simia, si quando se in speculo videt, propter nimiam suam deformitatem speculum statim abijcere, &, si potest, in multas partes confringere. Tales simiæ fiunt tandem negligentes verbi Dei auditores, vt verbum ipsum Dei, eiusque prædicationem, in qua veluti in speculo omnia suæ peccata, vanitates, & ineptias omnes ad viuum repræsentari vident, penitus contemnant & abijciant, eiusque cursum & officium, si qua poterunt, vel tollant, vel impediant.

Exemplũ.

Esa.26.

Simile.

Neque est quod prædicatoribus imputent; qui minus ex verbi Dei prædicatione proficiunt, quia spiritum hodie & sanctitatem Apostolicam non habent. Nam & ipso Apostolorum tempore, quo confirmata fuit doctrina, *contestante Deo signis, & portentis, & varijs virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus, secundum suam voluntatem,* dicit tamen Paulus: *Non omnes obediunt Euangelio,* & ex Esaia prolatum de se, suisque coapostolis affirmat: *Domine, qui credidit auditui nostro,* id est, prædicationi nostræ. Non est igitur cur prædicatoribus hodie parum fore Apostolicis imputetur prædicatio verbi infructuosa, quum & ipsi Apostoli multis in locis absque fructu, imo cum contradictione multa, & (vt ait Apostolus) *aduersarijs multis,* prædicauerint. Sed accidit hodie plerisque auditoribus, quod Iudæis Apostolorum tempore, quibus Paulus dixit: *Quoniam repellitis verbum Dei, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce*

Auditorum profectus non pendẽt à sanctitate prædicãtis.

Heb.1.

Rom.10.

I. Cor.16.

Actor.13.

conuertimur ad Gentes : imo & Chriſto ipſo prædicante,
Ioan. 8. qui etiam Iudæis dixit : *Quæritis me interficere, quia ſermo meus non capit in vobis.* Omnes enim audientes verbum Dei, & non cuſtodientes illud, hoc ipſo maxime oſtendunt ſe indignos æternæ vitæ; & in illis omnibus Chriſti ſermo non capit; vel quia reuera non credunt ea quæ de contemptu mundi, de pœnis i[illegible]orum, de mercede iuſtitiæ, in prædicatione verbi dicuntur : vel credentes
Ioan. 6. ſcandalizantur, & *abeunt retro dicentes, Durum eſt verbum hoc: quis poteſt capere illud?* Contingit enim hodie in doctrina morum, quod Iudæis contigit in doctrina fidei. Sicut illi in Chriſtum credere noluerunt, ſic nos hodie obedire Chriſto nolumus. Vtrumque autem æque ad interitum ducit. *Beati* enim, id eſt, iuſti & grati Deo ſunt, *qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.* Miſeri ergo & impij, qui audientes, non cuſtodiunt. Terræ aliquæ perhibentur adeo eſſe ſteriles, vt ſi in eis tritici puriſſimum ſemen ſparſeris, non triticum, ſed typham, aut ſolas paleas referant. Tales ſunt qui ex audito verbo Dei, non fructum pietatis, ſed vanitatis aut curioſitatis paleas proferunt. Sed talis terra eſt maledicto proxima. Remedium huius mali eſt, vt corde cupiditatibus vacuo, ſimulque attento & collecto, verbum Dei
Similia. audiatur. Cor enim vagum & incuſtoditum, & quod
1 communes cogitationes indifferenter admittit, ſimile
2 eſt publico diuerſorio, quod omnes hoſpites accipit, &
3 proprio domino vix locum quieſcendi relinquit : eſt
4 ſimile cymbæ quaſſatæ, quæ per omnes rimulas bibit
5 aquam, & merces impoſitas naufragio exponit : eſt ſi-
6 mile vrbi patenti abſque murorum ambitu, quam æque
7 hoſtes ingrediuntur atque amici : eſt ſimile vineæ ſepe
& maceria deſtitutæ, quæ ab omnibus vel feris depaſcitur, vel latronibus ſpoliatur, & modicum aut nullum domino ſuo fructum refert: eſt ſimile domui ſine ſeris & valuis, in qua omnes libere habitant, conuerſantur, pernoctant. Denique eſt ſimile meretrici in publico lupanari proſtitutæ, quæ, quum omnes mares admittat, ſemper infœcunda manet. Quemadmodum vno eodemque vento decem naues æquora ſecant, aliæ velocius, aliæ tardius, quod non ex parte venti, qui idem eſt, ſed

sed ex parte nauium prouenit; quia quædam rimosæ, quædam integræ sunt; quædam magis, quædam minus oneratæ; ideoque hæ in portum, illę in scopulos deferuntur: sic ad vnam & eandem prædicationem, ad vnum & eundem diuini Spiritus afflatum alij prospere nauigant, & paradisi portum tenent, alij in purgatorio hyemant, alij pessimis cupiditatibus onusti, in profundo barathri naufragium faciunt.

Nunc de audiendi verbum DEI necessitate pauca dicamus: Nam difficile custoditur quod non auditur. certe quum Apostolus dixit: *Quomodo credent quem non audierunt?* Et iterum: *Fides ergo ex auditu, auditus autem per verbum Christi*, prædicatum scilicet: haud dubie non solam doctrinam fidei, & materiam credendorum intellexit, sed etiam quæ ad mores pertinent, & mandatorum DEI obseruationem. Nisi forte ea quæ credenda sunt, à voce Ecclesiæ & prædicatorum verbi discere debemus; ea autem quæ facienda sunt, à nemine discere, sed per nos ipsos cognoscere, eligere, præscribere fas est: quo nihil absurdius, & ad totam pietatis regulam confundendam aptius, cogitari potest. Deinde quum ideo fides ex auditu est, vt Deum inuocemus; ait enim, *Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt? quomodo credent quem non audierunt? quomodo audient sine prædicante?* Inuocatio autem Dei Deo grata, nobis salutaris, ea omnia complectitur, quæ ad vitæ puritatem pertinent; (inuocamus enim Deum, vel colendo eum debito amore & cultu, vel ea omnia petendo, quæ ad nostram pertinent salutem) manifestum est à prædicatione & auditu verbi non secus pendere vniuersam morum & pietatis doctrinam, quam ipsius fidei. Quare Christus potestatem docendi Ecclesiæ quum daret, diserte expressit: *Docentes eos seruare & facere omnia quæcunque præcepi vobis.* Hoc ergo ordinarium medium tam bene viuendi quam recte credendi, à Deo in Ecclesia sua constitutum, contemnere impium, negligere periculosum est, & contra illud, *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Hæc est enim vna & primaria salutis via, in qua *Angelis suis mandauit de nobis, vt custodiant nos in omnibus vijs nostris.* Si omnes alicuius vrbis ciues Re-

Verbum Dei necessario audiendum.

Rom. 10.

Matth. vlt.

Matth. 4.

Simile.

gem grauiter offendissent, ideoque ad mortem omnes condemnati essent, Rex vero pro sua clementia non ministros carnifices, qui pœnas debitas exposcant, sed legatos suos mittat, qui nomine Regis, non tantum veniam omnibus procla[illegible]arent, sed & multa alia ac magnifica beneficia pro[illegible]erent, certoque pollicerentur, modo ciues illi cri[illegible]um præteritorum pœnitentes, nouem vitæ rationem instituerent, iuxta eam formam quam ab ipsius legatis audirent, quis, quæso, illic ciuis esset, vel tam impius, quæ tantæ beneficentiæ tam paratum medium contemneret: vel tam salutis suæ prodigus, vt negligeret; vel tam ingratus & rusticus, vt non humiliter & gratanter acceptaret; vel denique tam superbus & fastuosus, vt ambabus vlnis non amplecteretur, & legatos illos diligenter audire grauaretur? Atqui quum omnes essemus sub peccato & *natura filij iræ*, *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi*, postea que in Apostolis suis, eorumque successoribus, *posuit verbum reconciliationis*; qui quotidie nos *obsecrant pro Christo* (id est, loco & persona Christi) *vt reconciliemur Deo*; *& adiuuantes exhortantur, vt gratiam Dei non in vacuum recipiamus*; idque faciunt *tanquam ministri Christi, & pro Christo legatione fungentes.* Videat nunc quilibet Christianus quomodo tales legatos reconciliationis suæ cum Deo audire contemnat aut negligat. Si in aliqua vrbe maxima fame oppressa, vnum tantum aut alterum horreum esset frumento plenum; qua sollicitudine, cura & festinatione omnes ad illud, quærendi triticum caussa, confluerent; At in singulis vrbibus, plura, in parochijs vnum tale horreum Deus constituit, vnde triticum verbi diuini petatur. Quare eo non confluitur; nisi quia *famis verbi Dei*, desiderium salutis nullum est? Ad hæc maxima plaga est, & maximum reprobationis signum: sicut desperatæ valetudinis maximum argumentum est, cibos omnes fastidire. Si constaret hoc in loco ditissimum esse thesaurum, ex quo, quantum cuique liberet, liceat depromere, quanto omnes impetu huc currerent, & alter alterum præ cupiditate præueniret! Atqui vel me[illegible] Scriptura, vel Dei verbum quouis auro preciosius est, *Iudicia Domini desiderabilia super aurum & lapidem preciosum*

Eph. 2.
2. Cor. 5.
Simile.
Amos. 6.
Simile.
Psal. 18.

sum multum. Hoc autem aurum iudiciorum Dei pro concione audiendum est. *Quomodo enim credent* (Deum videlicet vel iustum vel misericordem esse) *quem non audierunt?* Videmus quanta auiditate milites ad diripiendam vrbem, quæ prædæ data est, & ad diuidenda spolia accurrunt, vix vsquam alias maior alacritas ostenditur. Vnde Scriptura: *Lætabuntur coram te sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores capta præda, quando diuidunt spolia.* At de verbo Dei dixit S. Propheta: *Lætabor ego super eloquia tua sicut qui inuenit spolia multa.* Et quæ est hæc lætitia? Plane sicut milites ita auidi circa spolia sunt, vt sinus ac manus exuuijs impleant, imo asinos ac iumenta onerent, aliquando & currus quoque, nihil interim comedentes, vel bibentes, vel salutantes, vel socios alloquentes, sed toti in prædam attenti, toti in spolijs colligendis occupati: sic verus fidelis, vere amans Deum & salutem suam, ad sanctissima Dei verba audienda, tota auiditate currit, ad cor, ad oculos, ad omnes animæ suę potentias illa colligit, totusq; illis audiendis immersus omnium tantisper rerum corporalium & temporalium obliuiscitur. Vix dici potest quanta cura & sollicitudine apes omnia prata circumuolant, omnibus floribus insident, omnes naturæ suæ vires impendunt, seque & pedibus & alis totas onerant, vt mel copiosum in aluearia reportent. At *iudicia Dei* (ait S. David) *dulciora super mel & fauum.* Et iterum: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo.* Et in Canticis Sponsa dicit: *Meliora sunt vbera tua vino fragrantia vnguentis optimis. Curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Sed fortasse ad illam sponsam non pertinemus, quibus verbum Dei non sapit. Hyemis tempore quando frigus vrget, videre est quo impetu & desiderio ad ignem omnes properant, vt calefiant. At de verbo suo Deus apud Prophetam dicit: *Nunquid non verba mea quasi ignis?* Et idem David dixit: *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Sed adiunxit: *Et seruus tuus dilexit illud.* Ideo nobis non videtur ignitum, quia non diligimus. Ideo ad hunc ignem non accurrimus, quia nimio frigore sensum doloris amisimus, & toti obriguimus. Sane ex hoc iudicio Deus suos cognoscit & deprehendit. Si vis cognoscere

Rom. 10. Simile. Esa. 9. Psal. 118. Simile. Psal. 18. & 118. Cant. 1. Simile. Ierem. 23. Psal. 118. Audire verbum, signũ hominis Christiani.

Simile. an piscis sanus sit vel corruptus, ad auriculam eius oportet olfacere. Si enim ibi fœtet, signum corruptionis est: si ibi bene olet, signum sanitatis & incorruptionis est.

Ioan. 18. Sic suos pisces Deus per auriculam deprehendit. *Qui ex Deo est, verba Dei audit: Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Sic & Diuus Ioannes: *Qui audit nos, ex Deo est; qui non audit nos, ex Deo non est. In hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris.* Quasi diceret:

2. Ioan. 4.

Simile. Per auriculam deprehendimus qualis piscis est qui in sagena nostra capitur; verus ne, an erroneus; bonus ne, an malus. Viuerra, quæ id cuniculis est quod lepori canis, cum in foueas cuniculorum ingreditur, ipsos plerumque per aures inde extrahit. Sic ex quinquaginta peccatoribus, qui ad Deum conuertuntur, quadraginta ex speluncis peccatorum per aures, id est, quia verba Dei audiunt, educit Deus. Nempe voluit Deus hoc instrumento salutis nostræ vti, *vt per prædicationem saluos faceret credentes*, vt verbum suum per vocem operaretur, vocem Ecclesiæ suæ. Quare sic vni Prophetæ loquitur: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam: annuncia populo meo scelera eorum.* Cæci sumus ad nostra peccata cognoscenda, quibus tamen nemo caret. Voluit ergo Deus vt illa nobis per alium annunciarentur. Si audire nolumus, manemus in peccatis nostris. Ideo non dicit, quasi organum aut quasi cymbalus, vt solum delectaret concionator; sed, *quasi tuba*, vt commoueret pigros, vt excitaret dormientes, vt animaret ad pugnam spiritualem ignauos & formidolosos. Pessime sibi consulunt, qui

1. Cor. 1.

Esa. 58.

Docti ab audiendo verbo non excusantur. suæ prudentiæ & doctrinæ fidentes, conciones non audiunt. In illis enim vox Dei sonat, non in libris quos legunt. *Vox autem Domini confringentis cedros: vox Domini intercidentis flammam ignis: vox Domini concutientis desertum.* In prædicatione sonat hæc vox Dei efficacissima.

Psal. 28.

Simile. Herba sagittariorum, qua, vt hostes perimant, sagittas suas inficiunt, sagittæ quidem adhærens interimit: sed extra impetum sagittæ si manibus contrectes, nihil officit. Solum vbi est vulnus, vi sagittæ penetrantis, ibi sanguinem interficit, & animal occidit. Hoc vulnus infligit Deus per concionatorem, qui sua reprehensione vulnerat, vt herba cœlestis doctrinæ cum illa reprehen-

hensione coniuncta, tua vitia interficiat. Sæpe accipit, vt quæ sententia lecta nullam fecit animo impressionem, eadem pro concione dicta aut tractata vehemẽter commouerit: & quod inter legendum, etsi cognitum, tamen obseruatum non fuit, inter audiendum non sine admiratione obseruetur; & mirifice placeat, quod prius sine vllo gustu transiuisti. *Eloquia enim Domini, eloquia casta sunt, argentum igne examinatum, purgatum septuplum.* Psal. 11.
Maximam puritatem habent, mirabiliter relucent ac splendent, multamque voluptatem consideranti adferunt. Sed ab artifice perpoliri debent, nõ in massa haberi. Simile.
Sicut enim gemma tunc magis fulget, quando auro inseritur; & aurum ipsum arte cælatum, maiorem multo splendorem habet & oblectationem adfert: sic cœlestis doctrina voce prædicatoris à Deo vocati & missi, diuino Spiritu tam in loquente quam in audiente cooperante, multo fortius lucet ac mouet, quã per se simpliciter lecta. Sed & habent verba diuina nescio quid diuini & paterni amoris; quod audientes veri Dei filij, qui ad æternam beatitudinem destinati sunt, in ipsis agnoscunt, & gaudent, & exultant. *Quod enim natum est ex Spiritu, Spiritus est*: id est, Spiritus vocem, sicut filius paternam, agnoscit. Ioan. 3.
In omni animantium genere, pulli & paruuli matrum suarum voces agnoscunt. Sic Dei filius, Dei verbis audiendis delectatur; è contra reprobi, vbi concionandi tempus aduenit è templo se festinanter proripiũt, non secus quam si aliqua pars templi statim ruitura foret. In Christi genealogia apud Matthæum, tres Reges penitus omittuntur, ex quorum stirpe recta linea Christus descendit, Ochozias, Ioas, & Amasias: non quia simpliciter peccatores erant, aut etiam idololatræ (nam & Salomon talis fuit, & Manasses, & Ammon) sed quia hi tres diuino verbo specialiter restiterunt, & eius ministros immaniter tractarũt. Nam Ochozias mittit quinquagenarios ad capiendum Eliam. Ioas occidit Zachariam inter templum & altare, quia ei vera dicebat. Amasias Prophetæ cuidam, ipsum Dei nomine reprehendenti, dixit: *Nunquid consiliarius Regis es? Quiesce, ne interficiam te.* Simile. Exempl. 4. Reg. 1. 2. Paral. 24. & 25.
Quando Ierusalem ab Assyriis destructa fuit, caussam vastationis Scriptura assignans, ait: *Quia subsannabant nun-* 2. Paral. 36.

cios Dei, & paruipendebant sermones eius, illudebántque Prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum eius, & esset nulla curatio. Hoc quippe extremum malorum est, quando verbum Dei contemnitur, & amplius non auditur. Et vide quo modo in Euãgelio verbi sui contemptores Christus coarguit: *Quicunque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæ in die iudicij, quam illi ciuitati.* Nihil acrius contra Dei verbi contemptores, id est, *qui non audierint sermones* prædicatorum quos Christus misit, dici potuit. De verbo Dei prædicato dicitur: *Sagittæ tuæ acutæ: populi sub te cadent* (id est, conuertentur à vitiis) *in corda inimicorum Regis.* Sagittæ, inquam, seu tela verborum è superiori loco ionantium, immissę in corda inimicorum Dei, in corda peccatorum, acutæ sunt, & *penetrant*: *Viuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni ancipiti gladio, & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis.* Sed audiri debet, vt sic penetret. Plura habes supra, quæ huc pertinent, in tex. 1. circa dęmonium surdum. Vide etiam infra Domini. Passionis, text. 2.

Matth. 10. *Psal. 44.* *Hebr. 4.*

EVANGELIVM DOMINICÆ IV. QVADRAGESIMÆ.

Ioan. 6.

BIIT Iesus trans mare Galilææ, quod est Tyberiadis, & sequebatur eũ multitudo magna, quia videbãt signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Iesus, & ibi sedebat cum discipulis suis. Erat autem proximum Pascha, dies festus Iudæorum. Cum subleuasset ergo oculos Iesus, & vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum. Ipse enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei

dit ei Philippus: Ducentorum denariorũ panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat. Dicit ei vnus ex discipulis eius, Andreas frater Simonis Petri: Est puer vnus hic qui habet quinq; panes hordeaceos, & duos pisces: sed quid hæc sunt inter tantos? Dicit ergo Iesus: Facite homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia. Accepit ergo Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus. Similiter & ex piscibus quantum volebant. Vt autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmẽtorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his qui manducauerant. Illi ergo homines, cum vidissent quod fecerat Iesus signum, dicebant: Quia hic est vere Propheta qui venturus est in mundum. Iesus ergo cum cognouisset, quia vẽturi essent vt raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipse solus.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Vnde ememus panes, vt manducent hi?* De prouidẽtia Dei erga suos circa necessaria.

2. *Ducentorum denariorum panes non sufficiunt, vt vnusquisque modicum quid accipiat.* Contra diffidentiam humanam circa Dei auxilium.

3. *Cum gratias egisset, distribuit discumbentibus.* De benedictione cibi ante refectionem.

4. *Colligite fragmenta quæ superauerunt, ne pereant.* Contra prodigalitatem.

5. *Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum.* De fructu beneficentiæ & liberalitatis erga egenos.

6. *Cum cognouisset quod venturi essent vt raperent eũ, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipse solus.* De fuga gloriæ & laudis humanæ, peracto bono opere.

1. *Vnde ememus panes, vt manducent hi?*

Prouidentia Dei erga suos. LOcvs moralis, quærentibus regnum Dei, & iustitiam eius, necessaria nō defutura. Christus de turba eum sequente, & vsque in desertum sequente, & tota die vsque ad vesperam eum comitante, curam agit, ne alimento careat necessario. *Vnde*, inquit, *ememus panes?*
3. Reg. 17. Dan. 14. Exod. 16. Non defuerunt carnes Eliæ in spelunca, quem coruo pauit; nec Danieli cibus in lacu leonum, quem Abacuc illi attulit; nec filiis Israel alimenta in deserto, quos Manna de cœlo, & aqua de petra nutriuit; nec viduæ Sareptanæ, quæ pauit Eliam, cuius lecythus olei non defecit.
3. Reg. 17. Sic in Psalmis se facturum promittit: *Non est inopia timentibus eum.*
Psal. 33. 54. & 39. Et iterum: *Iacta super Dominum curam tuam, & ipse enutriet te.* Et iterum: *Nunquam vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem.* Quum laboras aliqua necessitate, & absq; culpa tua, & in Dei vinea iuxta vocationem tuam & talentum laborans, existima Christum tibi dicere: Vnde ememus panes vt manduces tu? Tentat te Dominus, sicut Moyses tentatus fuit in deserto
Exod. 17. propter penuriam aquarum, dicens: *Quid faciam populo*
Confidentia in Deū. *huic? Adhuc paululum, & lapidabit me.* Vnde dixit Dominus ad Moysen & Aarō: *Quia nō credidistis mihi, vt sancti-*
Num. 20. *ficaretis me coram filijs Israel, non introducetis hos populos ad terram quam dabo eis.* Vult Deus, vt in rebus desperatissimis confidentiam in eum non amittamus. Sic enim Philippi fidem his verbis tentauit, vt notat Chrysosto-
Ioan. 6. mus. *Ipse enim sciebat quid esset facturus*, vt adiecit diuus Ioannes. Peccauit Moyses, dicens Deo: *Sexcenta millia*
Num. 11. *sunt, & tu dicis, Dabo eis mense vno carnes ad saturitatem?*
Simile. Inciuile & indignum ducimus, si æger optimo & amanti medico exponat, quo sit ordine ac ratione curandus: & tamen ille sæpe fallitur, ac falli potest. Quanto magis
Iudith 8. Dei prouidentiæ nos totos committere oportet? Iudith sacerdotes populi merito reprehendit, dicens: *Qui estis vos qui tentatis Dominum, quod tradetis ciuitatem Assyrijs, si intra quinque dies non venerit vobis adiutorium? Non est iste sermo qui misericordiam prouocet, sed potius qui iram excitet, & furorem accendat.* Pone ob oculos Ioseph in cisterna,

sterna, in lacu, in exilio, in carcere, & memineris scriptũ de Deo esse: *Descendit cum illo in foueam.* Non deest igitur vnquam aut vsquam Dei erga suos prouidentia: de qua alias plura diximus, Cæterum hæc prouidentia Dei necessitati seruit, non cupiditati. Ait quidem: *Vnde ememus panes?* Non ait, Vnde ememus capones, perdices, gallinas, phasianos, attagines, pauones, ceruas, & huiusmodi delicatiora? Necessitati nostræ Deus consulit, non cupiditati. Quod multum est necessitati, cupiditati nihil est. Cyrus senior, quum apud hospitem diuertisset, rogareturque quid sibi cœnæ vellet apponi, respondit, panem tantum, & sperare se propefluentem aquæ riuulum cœnaturum. Tale fere erat Christi conuiuium in hoc Euangelio. Pulchre Seneca de Dei prouidentia obseruauit: *Necessaria tibi occurrent. Superuacanea & semper, & toto animo quærenda sunt.* Carnes humano victui necessariæ & salubres, vt bouinæ, vitulinæ, ouinæ, vt vulgares sint, prospexit Deus. Non sic in cæteris delicatioribus, magisque ad voluptatem quam necessitatem comparatis. Sed, vt idem Seneca sapienter obseruauit, *inter causas malorũ nostrorum est, quod viuimus ad exempla: nec ratione componimur, sed cõsuetudine abducimur.* Quæ sane consuetudo, vel potius voluptas cuiusque propria in infinitum abduxit: vt etiam hodie verum sit, quod de suo tempore alioqui deploratissimo scripsit idem Seneca. *Non sunt* (inquit) *ad popinam dentibus, & ventre & ore contenti, oculis quoque gulosi sunt. Nihil (aiunt) est melius saxatili nullo ante oculos moriente. Da mihi in manus vas vitreum, in quo exultet, in quo trepidet.* Porro vt error in via immensus est, nec exitum inuenit, sic & huius generis luxus. *Caius Cæsar Caligula centies sestertio* (id est, centies centenis millibus nummorum) *cœnauit vno die, & in hoc omnium ingenio adiutus, vix tamen inuenit quomodo prouinciarum tributum vna cœna fieret.* Sed in totius orbis domino ferendum hoc fortasse aliquis existimet, & summa vitia in summa fortuna æquius toleranda. Atque de Apicio, homine priuato, tantundem fere memorat Seneca. *Cum* (inquit) *sestertium millies in culinam congessisset, ære alieno oppressus, rationes suas tunc primum coactus inspexit. Superfuturum sibi sestertium centies computauit, & velut in vltima*

Sapient. 10.
Ioan. 6.
Exemplum temperantiæ.
Epist. 111.
Epist. 124.
Luxus modum non tenet.
Natu. quæst. lib. 3. cap. 18.
Sen. de cons. ad Albinam c. 9.
De consulat. ad Helniã, cap. 10.

ma fame victurus, si sestertio centies vixisset, veneno vitam finiuit. Quanta luxuria fuit, cui sestertium centies egestas fuit? id est, cui centies centena millia nummorum ad victum sufficere non poterant. Sed hoc illis accidit, qui parsimoniæ fines egressi, non necessitati, sed cupiditati, non naturæ, sed voluptati; non rationi, sed consuetudini seruiunt. *Naturalia desideria finita sunt ex falsa opinione nascentia, vbi desinant non habent. Nullus enim terminus falso est,* sapienter scripsit Seneca.

Epist. 16.

2. *Ducentorum denariorum panes non sufficiunt, vt vnusquisque modicum quid accipiat.*

Diffidentiæ peccatum.

LOCVS moralis contra diffidentiam humanam circa Dei auxilium: Christus enim, antequam miraculum exhibeat, & panes frangat, ac famentes pascat, discipulorum suorum fidem tentat, fiduciam probat, constantiam explorat: dicens enim Philippo, *Vnde ememus panes? hæc dicebat, tentans eum,* ait nostrum Euangelium. Philippus autem respondens, suam diffidentiam his verbis ostendit: *Ducentorum denariorum panes non sufficiunt,* &c. Expectabat Christus, vt sicut discipulum veteranum decuit, agnosceret eius potentiam, quam in multis aliis miraculis viderat; totamque rem ad eius voluntatem referret. Nunc autem ille humano more oblitus potentiæ Magistri respondet. Idem quoque facit Andreas alter ex discipulis, dicens: *Est vnus puer hic, qui habet quinq; panes, & duos pisces. Sed quid hæc sunt inter tantos?* Dubitat ergo & ille. Imo omnes duodecim dubitasse videntur, quum, vt est apud Luc. *accedentes duodecim, dixerunt illi: Dimitte turbas, vt euntes in castella, villasq; quæ circa sunt, diuertant & inueniant escas: quia hic in loco deserto sumus.* Christus autem volēs eorum omnium fidem tentare, dixit ad illos: *Vos date illis manducare. At illi dixerunt: Non sunt nobis plus quam quinq; panes, & duo pisces: nisi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas; erant autem fere viri quinq; millia.* Dubitauerunt ergo omnes, & tanquam rem absurdam, illisque impossibilē, Christi verbum reiecerunt: *Vos date illis manducare.* Sed hoc tantum fecit Redemptor noster, hanc suorum

Lucæ 9.

ſuorum tentationẽ præmiſit bonus Magiſter, vt eos poſtea doceret, noſq; in illis, in rebus difficilibus, neceſſariis tamen (quale iſtud erat) quando humana media deficiunt, non eſſe nimia & anxia ſollicitudine animum vexãdum (ſicut hic diſcipuli venientes ad Chriſtum, & dicentes, *Dimitte turbas, &c.*) ſed de Dei auxilio bene fidẽdum, eiusq; opem & benignitatem largiſſimam inuocandam. Vult nẽpe, vt potius ad manus eius, quam ad manus noſtras oculos coniiciamus: *Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrũ donec miſereatur noſtri.* Psal.122. Ancilla, quia non accipit panem niſi de manibus dominæ ſuæ, in eius manus ſemper oculos intentos habet quum pane indiget, vt videat an ei velit dare. Certe ſicuti matres, quæ multos habent filios domi ſuæ paruulos, ſemper habẽt panem iuxta ſe, quem petentibus porrigant, ſic Deus noſter omnibus bonis affluit, & paratus eſt ſemper dare petentibus ſe. Simile. Vſus eſt ipſe Chriſtus hac comparatione: *Si vos, quum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris; quanto magis Pater veſter cœleſtis dabit ſpiritum bonum petentibus ſe!* Matth.7. Si quis horrea tritico plena haberet, famulumq; ſuum rogaret, tentans eum. Vnde manducabimus? ille autẽ reſponderet; Non ſunt pecuniæ: nunquid non inepte reſponderet, & domini ſui opulentiæ iniuriam faceret? Simile. Petere clauim ad aperiendum horreum deberet, & hoc ſolum ſufficeret. Clauis horrei & abundantiæ diuinæ, eſt eius ſancta voluntas. *Omnia enim, quæcunq; voluit, fecit.* Hæc petenda eſt, vt ille leproſus ſapienter petiit: *Domine, ſi vis, potes me mundare.* Psal.113. Matth.8. Quare eius fidem Chriſtus laudauit, & confeſtim reſpondit: *Volo, mundare*, Vult nempe Deus ſuam à nobis benignitatem plena fide recognoſci, vult vt ex præteritis eius beneficiis ad noua expetenda animemur. Dei beneficia priora fiduciam dare præſentib. Sic Chriſtus ad ſuos, inſtante iam ſacroſancta eius paſſione: *Quando miſi vos ſine ſacculo, & ſine pera, nunquid aliquid vobis defuit?* Luc.22. Conqueritur Deus apud Ierem. quod Iudæi ad eum in tempore neceſſitatis non confugerent, conſiderantes quot quantaque patribus ſuis beneficia contulerat. Exempl. Ait enim: *Quid inuenerunt patres veſtri in me iniquitatis, quia elongauerunt à me, & ambulauerunt poſt vanitatẽ, & vani facti ſunt? & nõ dixerũt, vbi eſt Dominus,* Ierem.2.

qui

qui ascendere nos fecit de terra Ægypti, qui traduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem & inuiam, per terram sitis, & imaginem mortis, per terram in qua non ambulauit vir, nec habitauit homo? Et induxit vos in terram Carmeli, vt comederetis fructus eius, & optima illius. Exaggeratur præteritum beneficium liberationis ex Ægypto: & diffidentiæ arguuntur, quod illud in memoriam non reuocauerint, ex eoque fiduciam in Deum suum non conceperint, sed aliunde, ab idolis videlicet & idololatris, auxilium petierint. Hanc eorum diffidentiam perstringit

Psal. 77. Dauid, dicens: *Male locuti sunt de Deo. Dixerunt, Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto?* nempe quum prius alia Dei miracula & beneficia experti fuissent; ideoque causam huius iustæ reprehensionis subiungit: *Quoniam* (prius videlicet quam de hoc cibo ageretur) *percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt.* Boni igitur & fideles Dei serui, ex præteritis Dei beneficiis, noua petendi fiduciam capiunt. Sic Iacob: *Domi-*

Genes. 32. *ne, qui dixisti mihi, Reuertere in terram tuam; minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua quam explesti seruo tuo. In baculo meo transiuit Iordanem istum; & nunc cum duabus turmis regredior. Erue me de manu fratris mei Esau.* Hæc vltima petitio nititur fiducia prioris liberali-

Iudith 9. tatis diuinæ. Sic sancta Iudith orabat: *Domine Deus patris mei. Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum*, &c. *subueni, quæso te Domine Deus, mihi viduæ. Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti, & hoc factum est quod ipse voluisti. Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Ægyptiorum videre dignatus es.* Priora Dei, cô in genere, & erga familiam ac stirpem eius beneficia commemorat, & ex illis fiduciam capit, Deumque interpel-

1. Mach. 4. lat. Idem fecit vir fortissimus Iudas Machabæus in Dei auxilio, non in sua fortitudine, spem ponens. Sic enim milites suos adhortatur: *Ne timueritis multitudinem eorum. Memêtote qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro: & nunc clamemus in cœlum, & miserabitur nostri Dominus.* Quum Abraham seruum suum ad quærendum filio suo vxorem mitteret, cumque famulus angeretur, nimiumque sollicitus esset, vtrum negotium illud prosperum finem habiturum foret; vir sanctus famulum

lum suum, præteritis Dei beneficiis fultus, confortauit, dicens: *Dominus cæli & terræ, qui eduxit me de domo patris mei, & dixit mihi, Semini tuo dabo terram hanc; ipse mittet Angelum suum tecum, & accipies inde vxorem filio meo.* Sed & Dauid quum Abſalonem fugiens, DEVM oraret, cum magna fiducia hæc verba dixit: *Ego dormiui & soporatus sum, & exſurrexi, quia Dominus suscepit me,* causámque fiduciæ statim subiungit: *Quoniam tu percuſſisti omnes aduersantes mihi sine causa: dentes peccatorum contriuisti.* Denique in alio Pſalmo, in quo maxima DEI beneficia priscis Patribus pristina commemorat, cur id faciat, his verbis explicat: *Quanta mandauit patribus nostris, nota facere ea filiis suis, vt cognoscat generatio altera; filii, qui naſcentur & exſurgent, & narrabunt filiis suis.* Hanc videlicet ob causam. *Vt ponant in Deo ſpem suam, & non obliuiscantur operum Dei.* Postremò Christus in Euangelio, quum discipuli eius aliquantulum diffiderent, & cogitarent, ad alterutrũ dicentes: *Quia panes non habemus;* dicit eis: *Quid cogitatis, quia panes non habetis; Nondum cognoſcitis, neq; intelligitis; nec recordamini, quomodo quinque panes fregi in quinque millia;* id est, non intelligitis miracula, quæ feci; non solum necessitati præsenti seruiiſſe, sed illud etiam docuiſſe, vt in futuris quoque necessitatibus præteritorum beneficiorum memores, perpetuam auxilii mei fiduciam habeatis? Est enim hac in re duplex virtus, & vtraq; Deo gratissima. Vna est, beneficii accepti grata recordatio, & animi gratitudo atque ſubmiſſio. Altera est, pia & fideli digna fiducia, & de Dei bonitate ac benignitate ampliſſima, digna cogitatio, opinio honesta, fides recta. Quum à populo Romano auxilia petituri Rhodii & Megarenses ingreſſi in Senatum eſſent, & illi quidem sua in Romanos socios beneficia commemorassent diligenter, hi verò Romanorum ipsorum in se beneficia longa oratione explicaſſent; priorum postulato reiecto, quod fastum magis quàm supplicantis animum præferebat, horum petitioni acquieuit Senatus, & auxilia decreuit: Est ergo hæc vna confidentiæ in Deum nunquam deponendæ causa, præteritorum eius beneficiorum, & potentiæ ac bonitatis infinitæ debita consideratio, & grata recordatio.

Geneſ. 24.

Pſalm. 3.

Pſalm. 77.

Marc. 8.

Fiduciæ duplex virtus.

Exempl.

Fiducia à tentatione & præsumptione discernitur.

Fiducia in necessitate.

Aliæ eius causæ sunt, tum ipsa necessitas nostra, cui subuenire, DEO proprium est; tum pietas ipsa seruorum DEI, quibus ipse seruientibus Deus semper inseruit. Nam extra necessitatem soli Deo confidere, tentatio est, non fiducia: & hominem impium, in sua impietate persistentem, à DEO omnia expectare, præsumptio est, non infidentia. Ad prius horum quod attinet, Christus Dominus eam ferè ob causam in solitudine & deserto sua miracula faciebat, vt in hoc Euangelio, & aliàs sæpè, vbi raræ & difficiles sunt sustentationes humanæ; quia illic Dei prouidentia subuenire consueuit, vbi humana desunt auxilia, & suos vult DEVS non nisi a se pendere. Permisit Deus ad dexteram deduci Ioseph, adeo vt in pincerna quoque

Genes. 40. *succedentibus rebus prosperis, oblitus fuerit interpretis sui*, solusque ab omnibus desertus, à nemine notus, in carcere iaceret. Sed in eo articulo eum exaltauit. Huius rei alia exempla alias produximus. Ad posterius quod attinet, Abraham de prœlio reuersus cum ampla victoria, nullam ab incircumciso Rege prędæ partem accipere voluit.

Fiducia piorum propriá.

Genes. 14. *Leuo*, inquit, *manum meam ad Dominum Deum excelsum, possessorem cœli & terræ: quia à filo subtegminis vsque ad corrigiam calceamenti non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt: ne dicas, Ego ditaui Abraham.* Sic Elisæus à Naaman

4. Reg. 5. Syro nihil voluit accipere: & Daniel dicit Regi Balthasari:

Daniel. 5. *Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da.* Horum omnium vox illa erat: *ad te leuaui oculos meos, qui habitas*

Psal. 122. *in cœlis. Sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum, ita oculi nostri ad Dominum DEVM nostrum.* Debe-

Simile. mus ergo fiduciæ nostræ & spei anchoram neque in terram, neque in mare, sed in cœlum mittere. Paruuli, vbi primum aliquid aut lætum, aut triste illis offertur, statim in genitricis suæ sinu absconduntur. Sic iusti in vniuersis euentibus ad Deum confugiunt; in prosperis, vt gratias agant, in aduersis, vt auxilium & consolationem petant. Hinc Dauid: *Sicut ablactatus est super matre sua, ita retri-*

Psalm. 130. *butio in anima mea*, id est, quemadmodum infans in matris suæ sinu proiectus, cessat plorare, cessat timere, neque alicuius rei curam habet, quia ætas eius non patitur eum de aliqua re sollicitudinem gerere; sic iustus omnes suas curas in DEO deposuit, quia fides eius non patitur eum

solli-

sollicitum & anxium esse: meminit enim, quid Redemptor eius dixit: *Hac omnia adiicientur vobis*, meminit quoque quam acerba infidelitatis nota hanc sollicitudinem perstrinxit, dicens: *Hæc enim omnia gentes inquirunt.* In veteri templo panes propositionis semper stabant super mensam ante faciem Dei, die ac nocte, sine intermissione. Quo significatum est, sustentationem nostram semper esse coram Deo. De hoc argumento aliis in locis plura diximus, dicturi etiam postea. Matth. 6. Num. 4.

3. *Cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus.*

LOCVS moralis de benedictione cibi ante refectionem. Quod enim hic breuiter Ioannes dicit, *Cum gratias egisset*; hoc alii Euangelistæ paulò vberius & plenius referunt. Matthæus sic: *Aspiciens in cælum, benedixit, & fregit.* Lucas ita: *Acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in cælum & benedixit illis, & fregit*, Vt iam non sit dubium, quin hæc gratiarum actio, vt diuus Ioannes loquitur, fuerit benedictio ipsorum panum & piscium per modum precationis, propter quam dicitur, quod *aspexit in cælum* ad largitorem omnium Deum; vel saltem cum benedictione creaturarum coniuncta. Lucas enim disertè dicit, *Benedixit illis*, scilicet panibus in manus acceptis. Docuit igitur hoc exemplum fideles omnes & pios, non prius mensæ accumbere, quàm benedictio creaturarum Dei fuerit præmissa: Benedictio, inquam, creaturarum, panis, potus, reliquique cibi appositi, & apponendi: à qua benedictione maledicti hæretici abhorrent, vt in altero Promptuario ostendimus. Hanc creaturarũ Dei benedictionem Paulus apertè docet: *Omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum Dei & orationem. Sanctificatur aũt* (ait sanctus Chrysostomus) *facta benedictione in nomine Dei, per signũ crucis impressum.* Creaturã ergo natura sua bonam, benedictionis vi etiam sanctificamus, & vt non solum in naturæ vsum, sed in Creatoris laudem seruiat, efficimus. Nam ideo benedictio & gratiarum actio apud Euangelistas pro eodem sumitur, quia in ipsa bene-

Ciborum benedictio. Matth. 14. Luc. 9. Benedictio mensæ. Dom. 6. post Pentec. 1. Tim. 4. Hom. 12. in 1. ad Tim.

diẽtione & ſanctificatione creaturæ, Deo creatori gratiæ aguntur. Chriſtus ergo gratias agit ante diſtributionem, vt nos doceat gratias Deo agere, & benedictione ac ſanctificatione, ſeu, quod idem valet, conſecratione ciborum vti ante refectionem. Sic in hunc locum Chryſoſtomus: *Cur tandem* (inquit) *quum ſanaturus eſſet paralyticum, quum ſuſcitaturus mortuum, cum maris ſedaturus tẽpeſtatem, non agit gratias Christus; hic autem agit? Vt oſtendat ante cibum gratias Deo agendas.* Huius autem gratiarum actionis quanta vis ſit, alio in loco doctiſſimus ille Pater docet: *Menſa* (inquit) *ab oratione ſumens initium, & in oratione deſinens, nunquam deficiet, ſed fonte largius omnia nobis afferet bona: ne tantum itaq; prætermittamus emolumentum. Abſurdum eſt enim, ſeruos quidem noſtros ſi quam appoſitorum partem à nobis accipiant, nobiſq; gratias agere, & cum benedictione recedere; nos autem tot bonis potientes, nec tantum honoris Deo rependere. Propterea namq; multa tam in communibus, quàm in priuatis rebus præter ſententiam nobis eueniunt, quoniam non ſpiritualia primum, tum verò circa ſecularia curã exhibemus.* Hæc ille. Qui hoc pietatis officium, quod ipſe Chriſtus non neglexit, vel negligenter prætermittunt, vel oſcitanter & perfunctoriè magis ex conſuetudine quàm ex animo, exercent; illo Prophetæ verbo arguuntur: *Leuate in cœlum oculos veſtros & videte, quis creauit hæc.* Certè ex hac gratiarum actione emolumentum illud ad nos peruenire, quod D. Chryſoſtomus deſignauit, Propheta Regius perſpicuè docuit his verbis: *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea & labiis exultationis laudabit os meum.* Vbi poſterius eſt cauſa prioris, vt alia lectio Hieronymiana habet his verbis: *Tanquam adipe & pinguedine ſatiabitur anima mea, quum labiis exultationis laudabit os meum.* Præceptum accepit vetus populus, *vt, cum comederit, & ſatiatus fuerit, benedicat Domino Deo ſuo.* D. Chryſoſtomus benedictionis menſæ formulam ab Eremitis ſui temporis recitari ſolitam commemorat, & eorum ſtudium his verbis commendat: *Si illi, qui ieiunando, humi dormiendo, vigilando, cilicium induendo, milleq; aliis ſeipſos caſtigant, hac etiam admonitione indigent: quando nos moderatè probeq; viuemus, quibus menſa mille naufragiis referta proponuntur,*

Hom.41.in Ioan.

Hom.79.ad pop. Ant.

Eſa.4.

Pſal.62.

Deut.8.

Hom.56.in Matth.

tur, qui nec in principio manducandi, nec in fine, ad orationem nos conuertimus. Eleganter Tertullianus de hac veterum Christianorum solemni pietate scribit: *Non prius discumbitur, quàm oratio ad Deum pragustetur. Æquè oratio conuiuium dirimit. Ita saturantur, vt meminerint etiam per noctem adorandum Deum.* Deniq; illud Apostoli hic locum habet: *Siue manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*, hoc est, vt alibi dicit, *Omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes DEO.*

In Apolog. c. 39.

1. Cor. 10.

Coloss. 3.

4. Collige quæ superauerunt fragmenta, ne pereant.

LOCVS moralis contra prodigalitatem, & de DEI donis frugaliter administrãdis. Christus enim vt circa necessitates suorum iuuandas liberalis fuit; sic in superuacaneis prodigus esse noluit. Nam hæc fragmentorum collectio, vt ad miraculi maiorem illustrationem faciebat, sic haud dubiè hanc, quam dicimus frugalitatẽ docuit, Christo expressè hãc causam addente, *Ne pereãt.* Sic de Manna noluit Deus, vt colligerent filii Israel plus, quam necessarium erat. Quid. n. stultius, quàm quod libenter facis, id ita imprudenter facere, vt diu facere non possis? Rectè & sapienter Plato, conspicatus iuuenem, qui amplum patrimonium abligurierat, frustum panis in media platea sub vesperam comedentem, ait illi: *Si moderate prandisses, melius cœnasses.* Idem Agrigentinorum luxum, qui magnis impensis ædificabant, eodemque modo cœnabãt, taxauit dicens: *Agrigentini ædificant quasi semper victuri, & comedunt quasi semper morituri.* Cui simile est, quod Seneca de auaris dixit: *Omnia tanquam mortales timetis, omnia tanquam immortales concupiscitis.* Hæc. n. duo extrema simili vanitate indissimili modo laborant. Nam vt auarus sic cumulum semper auget, quasi semper indigeret, & auctum sic tenaciter seruat, quasi semper eo fruiturus; sic prodigus in vno luxus genere immortalitatem affectare, in altero mortem sibi præsentem statuere videtur; iuxta illud: *Comedamus & bibamus, cras moriemur.* Phocion, Atheniensium Princeps, oblatam ei à quodam pecuniam remittens, rogatus, cur saltem filio sumẽdam non relinqueret, respondit: Si filius vitam moresque

Prodigalitas cauenda.

Exod. 16.

Apophthegma.

Ælianus var. histor. lib. 12.

Lib. de breuitate vitæ.

Esa. 22.

Exempla.

Bruson. lib. 1. c. 9.

Laert. lib. 3. compoſuerit, viuet paterna hæreditate contentus: ſi prodigus fuerit, ne hoc argentum ſufficiat. Cui affine eſt, quod Crates Thebanus feciſſe legitur. Magnam pecuniæ vim apud nummularios deponens, mandauit, vt ſiquidem eo mortuo, filii frugalem & ſobriam vitam agerent, illis tota crederet; ſin prodigè & luxurioſè vixerint; nihil inde prorſus acciperent. Nempe diuitias comitatur luxus, luxus exit in tyrannidem, dum fœnum migrat in cornua. Hoc vnum habet prodigalitas, vt nunquam ſit ſola, ſed aliis vitiis innumeris comitata procedat, ſuperbia, ambitione, gula, ebrietate, luxuria, rapinis, furto: quibus partim alitur & fouetur, partim exercetur.

Simile. Non eſt arbor liberalis, cui omnes fructus ventus rapit; nec homo liberalis, cui vanitas omnia aufert.

5. *Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum.*

Liberalitatis fructus. LOCVS moralis de fructu beneficentiæ & liberalitatis erga egenos. Sicut enim inter Chriſti manus frangentis panes, multiplicati illi ſunt; miraculo quidem, & operatione diuina; ſic dum frangimus eſurienti panem noſtrum, dum abundantiæ noſtræ particulas egentibus propter Deum & pias cauſas elargimur, operatione quadã & munificentia diuina fit, vt nihil nobis in ea re pereat aut detrahatur, ſed accreſcat magis. Vnde,

In Ioan. li. 1. c. 18. in hunc locum D. Cyrillus Alexandrinus. *Liberalitas nobis hoc miraculo commendatur, & quaſi magna voce dicitur: Quando plura dabis liberaliter ac miſericorditer, tanto tibi*

2. Cor. 9. *plura largius confluent.* Sic & D. Paulus docet: *Qui adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ; vt in omnibus locupletati abundetis in omnem ſimplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.* Multa dicit Apoſtolus. 1. quod Deus *dat ſemen ſeminanti*, id eſt, dat diuiti facultatem largiendi: diuitiæ enim ſemen ſunt beneficentiæ, & qui largitur, ſeminat. Vnde ibidem: *Qui parcè ſeminat, parcè & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* 2. quod *panem ad manducandum præſtabit*, id eſt, ho-

Pſalm. 115. mini erga egenos liberali (*diſperſit, dedit pauperibus*) ſem-

per ne-

per necessaria suppeditabit, ne forte largiendo dubitet quispiam fore, quòd ipsemet egeat. 3. quòd non hoc tantum, sed *& multiplicabit semen vestrum:* id est, præterea ipse diuitias vestras augebit, vt plura semper largiendi facultatem habeatis. 4. *& augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ:* id est, in spiritualibus quoque vos ditabit, siue vt prompto benefaciendi animo semper sitis, siue vt mercedem à Deo gratiæ spiritualis recipiatis. 5. *Vt in omnibus locupletati,* id est, tam in temporalibus quam in spiritualibus, *abundetis in omnem simplicitatem,* id est, sine iactantia & vanitate: *quæ* scilicet largitio simplex, prompta, humilis, pia, *operaretur per nos,* id est, mediantibus nobis, quibus hæc largitio præstatur, *gratiarum actionum apud Deum:* quæ certè gratiarum actio eorum, quibus liberaliter propter Deum, tanquam egentibus, bene fit, tantam apud Deum vim habet, vt suos beneficos *in æterna tabernacula recipiant,* id est, viam illis faciliorem ad cœlum parent. Hæc est multiplicatio panum frangentibus eos esurientibus. *Quemadmodum enim frumentum in terram cadens* (ait S. Basilius) *lucrum proiicienti parit; sic & panis in esurientem proiectus, multam in posterum tibi reddet vtilitatem. Et quemadmodum quicunque putei scaturiunt* (ait Clemens Alexandrinus) *exhausti in pristinam mensuram reuertuntur;* & quo magis hauriuntur, eo citius replentur, aqua quoque puriori: *sic largitio, quæ est bonus fons benignitatis potum sitientibus communicans, rursus augetur, & repletur; quemadmodum ad vbera, quæ suguntur, lac solet accedere.* In his naturæ operibus voluit Deus ostendere hanc huius virtutis propriam quandam energiam & operationem. Hinc in Cant. dicit sponsus sponsæ: *Duo vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli.* Cōfert Spiritus S. vbera lac proferentia, hœdis illud lac sugentibus; quia videlicet misericordiam facere, liberalitatem erga pauperes exercere (hoc est enim vbera lacte manantia habere) est potius quiddam accipere quam dare; sanè quia dando lucrantur. Hoc Eleemosynæ & sanctæ liberalitatis lucrum, Redemptor noster verbis significantissimis expressit: *Date & dabitur vobis. Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Ea quippe mensura, qua mensi fueritis,*

Luc. 16.

Hom. in diuites auaros.

Similia.

Pædagog. lib. 5. c. 7.

Cant. 4.

Luc. 6.

Prou.3. *remetietur vobis.* Quæ verba alio in loco tractabuntur.
Prou.19. Sic & Salomon docuit: *De primitiis frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua satietate.* Et iterũ: *Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis, & vicissitudinẽ*
In Vita c. 9. *suam reddet ei.* Quare S. Franciscus eleemosynam vocauit
Hom. 33. ad pop. Antio. *nobilem prodigalitatem*; D. Chrysostomus, *artẽ omnium artium quæstuosissimam*, quod tota Homilia de hoc argu-
Hom. 37. ad pop. Antio. mento studiosè probat. Vnde & alibi verissimè scripsit: *Nescis, quod non tam propter pauperes, quàm propter im-*
In serm. de eleemos. *pendentes eleemosynas Deus instituit?* Hoc certè D. Cyprianus ex multis Scripturis probat, ad remedium peccatorum, & in maximum commodum ipsorum diuitũ, Eleemosynæ mercedẽ à Christo repromissam fuisse. Sed quia multi spiritu quodam Pharisaico (Pharisæi enim cum de contemptu pecuniarum disputantem Christum au-
Luc.16. dirent, *quia erant auari, deridebant illum*) has Scripturæ promissiones si non derident, certè parum credunt; sed
Beneficentiæ mercedes. suæ prudentiæ magis confidunt; exemplis poterit eorum seu tarditas, seu infirmitas, seu incredulitas iuuari.
Exemplũ. I. Vidua Sareptana, quæ in summa rerum omnium necessitate pascebat Eliam Prophetam, adeoque *illi prius, postea filiis panem parauit*, hoc à Deo munus ac præmium
3. Reg. 17. accepit: *Vt hydria farinæ non deficeret, nec lecythus olei minueretur, vsque ad diem, qua Dominus daret pluuiam super faciem terræ.* *Et tamen illa* (ait B. Cyprianus) *nondum*
Vbi supr. *Christum sciebat, nondum præcepta eius audierat.* S. Ioan-
2. nes Eleemosynarius, Patriarcha Alexandrinus, iussit da-
In Vita eius apud Surium. ri pauperi cuidam quindecim aureos; œconomus id nimium esse arbitrans, dedit tantùm quinque aureos. Eodem die venit nobilis quædam matrona, & Episcopo obtulit in vsum Ecclesiæ quingentos aureos. Quos ille accipiens, dixit: Dic mihi domina, an solos quingentos voluisti dare? Respondit illa: verè, mi Domine, volebam mille quingentos dare, & ita me in charta scripsisse putabam. Aperiens autem chartam hodie, vt iuxta illam pecunias acciperem, inueni tantùm quingentos scriptos, & ideo nec plus attuli, nesciens qua DEI prouidentia numerus imminutus fuerit. Conuersus tunc ille ad œconomum suum dixit: Ecce tua auaritia mille nobis aureos perdidit. Occurrunt in via S.

Germano, Episcopo Antisiodorensi in Gallia, pauperes petentes eleemosynam. Consulit ille diaconum, quantum esset in sumptibus. Tres tantum aureos esse respondit, quos statim præcipit Episcopus erogari. Ad hæc diaconus: Vnde victuri hodie sumus? Respondet ille: Pascet Deus pauperes suos. Tu quod habes præsta pauperibus. Diaconus quasi prouidus, duos erogat, reseruat vnum. Dumque agitur iter cœptum, veniunt post eos equites concitati, a Leporio spectabili viro missi, qui ducentorum solidorum munus obtulerunt. Deinde conuersus ad diaconum, ait: Accipe quæ traduntur, & intellige te fraudem fecisse pauperibus. Nam si totum quod dedi, indigentibus contulisses, remunerator noster trecentos hodie reddidisset. Sanctus Marcellus non dormientium ἀκοιμήτων. Abbas iussit œconomo suo, dare tribus Episcopis, à captiuitate redeuntibus, quicquid auri habebat. Ille ex decem aureis nouem dedit, vno retento; volens fungi officio boni œconomi. Venit paulò post ad Marcellum quidam, donans eum nonaginta talentis. Quibus acceptis, ait ad œconomum, Abbas; Ecce, ô auare, quis sit exitus tuæ parsimoniæ. Fecit vt vno talento minus acceperimus; decem vtique accepturi, si decem aureos dedisset. Hæc est mensura bona, conferta, coagitata, supereffluens, quam Christus promisit. Quod non semper illa mensura retribuitur, defectus fidei in Deum, hilaritatis in dando, misericordiæ erga proximos, & puri amoris Dei, in causa est; sed maximè hoc bonum impedit prudentia huius sæculi, contra quam sic Chrysostomus disputat: *Si agricolæ penu suum euacuant, & semina terra concredunt, idque cum voluptate faciunt, spe maiora recipiendi se solantes; & quamuis sciant quod aeris intemperies, nonnunquam & terræ sterilitas, & alia multa accidentia, vt locustarum exercitus, & rubiginis insidiæ spe excidere faciant, attamen bona spe sese alentes, ea quæ in promptuarijs collecta sunt, terra concredunt: multò magis nos, quæ absque vsu recondita sunt, dispergere in pauperum vsus conuenit.* Nam, vt alibi dicit, eleemosynas faciens in cœlo operatur, vbi nulla aeris inæqualitas, corruptio nulla ventorum est, vbi perire non potest, quod seminatur. Hic est ergo vnus liberalitatis erga egenos ad-

In vita eius, cap. 11. apud Sur. tom. 4.

§ 4. *In vita eius apud Sur. tom. 6. pag. 1024.*

Merces beneficentiæ cur non semper retribuitur.

Hom. 55. in Genes.

Hom. 5. in Matth.

mirabilis fructus (nam alios quoque habet, de quibus est alius dicendi locus) vt magno cum fœnore ac lucro exerceatur.

6. *Cùm cognouisset quod venturi essent, vt raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipse solus.*

Gloriæ fuga.
Cura pastor. par.1. cap.3.
Exempla.
Marcus Marulus lib.1. cap.4.
In Vita eius lib.4. cap.10.
Simile.

LOCVS moralis de fuga gloriæ, & de humana laude, peracto bono opere, statim fugienda. Christus enim hoc facto suo *exemplum se sequentibus præbens* (ait sanctus Gregorius) *Rex fieri noluit; ad crucis verò patibulum sponte peruenit.* Gloriæ cupido semper quidem animæ periculosa est, sed opere bono peracto maximè cauenda, quia tunc maximè insidiatur. Magni illi sancti Benedictus, Antonius, Ægidius, Iudocus, Eulalius, Hilarion, & alij, vbi clarescere alicubi cœperunt, & sanctitatis opinionem habere, statim summa contentione fugientes, ignota loca petebant. S. Dominicus rogatus, cur in Carcassona diœcesi libentius moraretur quam in Tolosana, vbi tot hæreticos conuerterat, sapienter respondit: In Tolosana multos inuenio qui me honore afficiunt, in Carcassona omnes me impugnant. Animalia quædam, ne inueniri possint, vestigia sua circa cubile confundunt; & vulpes saltibus, non gressibus, suum antrum ingreditur. Sic virtutem, ne pateat ad vanam gloriam, dissimulare & tegere oportet. Acrius quippe honores debitos boni fugiunt, quam indebitos improbi ambiunt, quod alio in loco tractauimus; sed hic plura, prout Deus dabit, proferemus. S. Ioannes Canonicus regularis in Anglia ante annos ducentos, inclusam quandam, vt spiritualibus eius colloquijs frueretur, visitauit. Illa post prima verba visionem se illa nocte vidisse affirmauit, de aquila circumuolante cum chartula in rostro, cui inscriptum esset, *Iesus est amor meus*. Tu verò Pater, inquit illa, hæc aquila es, pro excellentia tuorum meritorum. Quod ille audiens, Nos quidem, inquit, eo animo huc accessimus, vt mutuis colloquijs Dei gratiam nobis reconciliaremus: at nunc vt video, malus dæmon, vitiorum nostrorum sagax explo-

Dom.3. Aduent. tex.2. & Dom.3. post Epiph. text.3.
Exemplū.
In Vita eius apud Surium, tom.5. pa.688.

explorator, per hos inanes sermones in animos nostros aditum sibi parat. Atque his dictis, statim abscessit. Verè enim sicut tinea ex veste nascitur, & eandem corrumpit atque exedit; ita vana gloria ex virtutis materia nascitur, & virtutem corrumpit, & omni vera laude ac fructu priuat. Sicut enim dementissimum esset, pretiosis gemmis atque lapillis ruinosi alicuius parietis rimulas implere atque fulcire; sic pro virtute humanos fauores desiderare, est rem cœlo dignam, vili pretio venalem exponere. Quare vanam gloriam, *spiritualium opum latronem* rectè vocarit sanctus Basilius. Quantum autem hominum fauor virtuti noceat, hinc aduertes: quod qui ab omnibus laudatur, nescit seipsum, quum ab omnibus cognoscatur; qui autem ab omnibus contemnitur, nouit seipsum, etsi à nemine cognoscatur. Abbas Pinnusius, celebris in Ægypto Pater, in partes Thebaidæ clam fugit ád cœnobium Tabennesiotarum, vbi post multas preces, & magnam difficultatem, vt nouitius sæcularis recipitur, & horto curando sub iuuene præfecto addicitur; ibique triennio in maxima humilitate vixit, donec tandem agnitus ad monasterium suum reduceretur. Vnde iterum in Palæstinam fugiens, &, vt nouitius inseruiens, iterum agnitus, secundò reducitur. Tanta erat in hoc sancto viro fugiendæ gloriæ cupido, exemplo Redemptoris nostri, qui fugit in montem solus, rapiendus à populo in Regem. Sanctus Gregorius Rom. Pontifex, antea Monachus Benedictinus, quum in summum Pontificem eligeretur, quia palam repudiare integrum non erat, & ab vrbe recedere tuto non potuit, in dolio se condi & exportari fecit. Tum proximi montis vastam solitudinem penetrans, antrum quoddam adijt, satis ibi se latere sperans. Cæterùm quum quæreretur, lucida nubes loco incumbens prodidit latentem. Inuentus ergo, in sedem quam fugerat, inuitus euehitur. Vide plura huius rei exempla apud Marcum Marulum. Honorem autem fugiunt boni, & verè timentes Deum, propter multa ex eo peccatorum pericula. Sicut qui in excelsa aliqua turri positus, homines humi ambu-

Similia.

Constitut. monast. cap. 11. De contemp. mundi, pa. 1. cap. 30.

Exemplũ. Cassianus Institut. mona. lib. 4. cap. 30.

In Vita eius per Ioan. Dia. lib. 1. cap. 44.

Lib. 1. cap. 6.

Simile.

ambulantes desuper intuens, videtur sibi coruos, non homines videre, oculis ex longa distantia obiecti debilitatis; sic in honore sublimi constitutis accidit, vt ordinis inferioris homines contuentes, sibi ipsis præ illis magni, & vt loco, sic merito excelsi videantur; alios verò vt loco, sic virtute & prudentia inferiores existiment, atque contemnant: quæ vt est magna vanitas & ineptia, sic maxima coram Deo impietas. Christus ergo hìc fugit honores, non vt sibi, sed vt alijs (quos exemplo docere vult) periculosos. Est quippe in illis magna deceptio visus, non secus quam in præstigijs accidit. Quemadmodum enim imago, quanto artificiosius depicta, rem, cuius est imago, magis ad vnum repræsentat, tanto mendacior & fallacior est, quia tanto magis intuenti persuadet non imaginem, sed rem ipsam esse quam videt; sicuti Apellis Bucephalus alium equum ad hinnitum concitauit, & ad Zeuxis depictas vuas aues aduolarunt, ipsumque Zeuxum Parrhasij alterius pictoris linteum decepit (depictum enim in tabella linteum, verum esse existimans linteum, detrahi iussit, vt, quid in tabella pingeretur, cerneret:) sic omnino honores huius mundi quanto maiores sunt, eò maiora sunt mendacia, & deceptio maior, quia eò magis videntur veri esse, quum non veri, sed verorum imago sint, & illius solidi honoris repræsentatio quædam, quam vera virtus meretur: quæ certè non est huius vitæ, vtpote fluxa & caduca, malis ac bonis communis, apparens tantum & externa; sed alterius vitæ, *quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit.* Sic enim omnem huius mundi gloriam Scriptura Dei baptizauit: *Vmbra est & vapor ad modicum parens.* Nam vt vmbra corpus, sic virtutem honor sequitur, idque fugientem, sicut fugit ambientem. Et vt vmbra cuiuscumque corporis vmbra sit, seu candidi, seu nigri, seu viridis, seu flaui, ipsa semper non nisi nigra est, & quædam vacuitas, non subsistens aliquid: sic omnis huius sæculi gloria, seu quacunque tandem ex re nascatur, seu vera virtute, seu mundi bonis, non nisi vmbra est, & inane quid, sola opinione consistens, siue eius qui honoratur, siue eius qui honorat. Qui famens putat se comedere, non satiatur, quia cibus substantia est. Qui cupit & putat se honorari, quum

Simile.

Eras. lib. 8. Apophtheg. Volater. libr. 26. & Ælianus lib. 4.

Honores quanto maiores, eo maiora mendacia.

1. Cor. 9.

Iacob. 4.

Similia.

quum non honoretur; perinde gaudet ac si honoraretur, quia honor non nisi opinio est.

EVANGELIVM DOMINICÆ PASSIONIS.

DICEBAT Iesus turbis Iudæorum, & principibus Sacerdotum: Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare non creditis mihi? Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Responderunt igitur Iudæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me. Ego autem non quæro gloriam meam. Est qui quærat, & iudicet. Amen amen dico vobis: Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo Iudæi: Non cognouimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis, Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non gustabit in æternum. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? Et Prophetæ mortui sunt. Quem teipsum facis? Respondit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Et Pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus vester est: & non cognouistis eum, ego autem noui eum. Et si dixero, quia non scio eum, ero similis vobis mendax. Sed scio eum, & sermonem eius seruo. Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum. Vidit, & gauisus est. Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? Dixit eis *Ioan. 8.*

xit eis Iesus: Amen amen dico vobis, quia antequam Abraham fieret, ego sum. Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum. Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Quis ex vobis arguet me de peccato.* De peccati turpitudine, infamia, grauitate.

2. *Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* De audiendo verbo Dei.

3. *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo.* De contumelijs & maledictis patienter ferendis.

4. *Ego non quæro gloriam meam. Est qui quærat, & iudicet.* De debito honore Christi & ministrorum eius in hac vita, & de Dei iudicio aduersus contemptores.

5. *Si ego gloriam meam quæro, gloria mea nihil est.* Contra propriæ laudis appetitum.

6. *Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmonium habes, &c.* Contra maleuolum & temerarium iudicium, quod omnia in pessimam partem interpretatur.

7. *Tulerunt ergo lapides vt iacerent in eum.* Contra iram.

8. *Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo.* Documentum quadruplex. 1. De veræ charitatis officio. 2. De moderatione seruanda in potestate. 3. De non vlciscendo proprias iniurias. 4. Declinari posse persecutiones personales.

1. *Quis ex vobis arguet me de peccato?*

Peccati turpitudo & enormitas.
Ioan. 7.

LOCVS moralis de peccati turpitudine, infamia, grauitate. Christus Dominus, qui infirmitates humanas tulit, paupertatem professus est; ignorantiæ opinionem non excusauit, quum obijceretur, quod literas non didicisset, solum peccatum, aut peccati suspicionem

ctionem exhorruit. Prouocat aduersarios, inuidos, atque maleuolos, id est, oculatissimos: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Nec minimam peccati notam, aut maculam, aut labem sibi aspergi patitur, *Talis enim decebat vt nobis esset Pontifex: sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus.* Sed sanctus hic Pontifex suo sacrificio nos sanctificauit, vt & nos essemus sancti, innocentes, impolluti. *Vna oblatione consummauit in æternum sanctificatos. Qui enim sanctificat & qui sanctificatur ex vno omnes. Dedit enim semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.* Denique, *quos prædestinauit conformes fieri imagini Filij sui, hos vocauit, iustificauit, & glorificauit.* Debemus ergo & nos, vt à Christo Redemptore nostro sanctificati, vt tanti capitis membra, vt tam excellenti imagini conformes, peccatum exhorrere, execrari, abominari. *Tanquam à facie colubri fuisse peccatum,* ait Sapiens: Et vide quid sit peccatum, quanta pestis, quantus horror, qualis turpitudo. Peccatum omni bono opponitur, vtili, honesto, delectabili, ideoque summum malum est. Vtili opponitur, quia maximè damnosum, vt quod summo bono nos priuat, qui Deus est. *Peccata vestra diuiserunt inter me & vos.* Hoc autem quale, quam inexplicabile damnum est! Sicut aduersus viduam omnes ferè insurgunt, quia neminem habet, qui eam defendat; sic omnes dæmones, & omnes creaturæ insurgunt aduersus animam Deo destitutam. *Qui quærebant animam meam, concilium fecerunt in vnum, dicentes: Deus dereliquit eum: persequimini, & comprehendite eum, quia non est qui eripiat.* Sicut nauis quæ clauo, malo, ac gubernatore sublatis, validissima tempestate iactatur, fluctibus ac flatibus cedens, huc illucque agitata, tanquam scopulo illisa frangitur: Sicut ciuitas à truculentissimis hostibus obsessa, nulloque aut militum, aut murorum præsidio cincta, in qua etiam intus ciues ipsi hostilibus inter se odijs dimicant, direptioni est proxima: Sicut excellens virginis pulchritudo, quæ inter multorum adolescentum greges vitam agit, cuius etiam lateri indiuiduus comes germanus frater adhæret, sed ita improbus, vt eam semper ad turpi-

Marginalia: Hebr. 7. — Heb. 1. & 2. — Tit. 2. — Rom. 9. — Eccles. 21. — Peccatum noxium & damnosum. — Esa. 59. — Similium congeries. — 1. — Psal. 70. — 2. — 3. — 4.

turpitudinem prouocet, in summo versatur violandi discrimine: Eodem planè modo misera anima, DEI amicitia & gratia per peccatum destituta, innumeris tentationum fluctibus exponitur, naufragio proxima; ab hostibus suis, dæmone, mundo, carne diripienda, in prædam datur, infestis dæmonibus, germana etiam carne sollicitante, violanda prostituitur.
5. Quemadmodum discedente Rege, omnes qui in curia versantur, omnes domestici Regis pariter discedunt, & curia transfertur; ita cum Deus discedit ab anima, omnes Angeli custodes, omnes amici curiæ cœlestis eam deserunt, imò & bona opera omnia, tam quæ olim in statu gratiæ fecit, quam quæ tunc moraliter bona facit, omni apud Deum mercede carent, omni merito euacuantur. Sic Propheta: *Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem; omnes iustitia eius, quas fecit, non recordabuntur.* (Ezech. 18.)
6. De curia cœlesti quod diximus, docet sanctus Basilius: *Veluti fumus abigit apes, & fœdus odor columbas expellit; sic Angelum vita nostra custodem abigit graue olens peccatum.* (Homil. in Psal. 33.) Certè quum Hierosolyma à Romanis obsidenda erat (in qua obsidione euersa est) paulo antè quam Vespasianus cum exercitu veniret, audita vox Angelorum est: *Migremus hinc.* (Ioseph. de bello Iudaico, libr. 7. cap. 18.) Porrò vno peccato omnia alia bona opera nobis perire, & nullum emolumentum adferre, docet Apostolus his verbis: *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam* (quæ duo maxima sunt virtutum opera) *charitatem autem non habuero* (qua excidit omnis qui lethaliter peccat) *nihil mihi prodest.* (1. Cor. 13.)
Simile. Quemadmodum mancipium, quicquid operatur, non sibi, sed domino suo operatur; in domini commodum, non suum laborat: sic peccator, si qua bona facit, totum in diaboli obsequium cedit, cuius per peccatum seruus est, vt alio in loco ostendimus. *Omnis enim qui facit peccatum, seruus est peccati.* (Ioan. 8.) Peccatum autem opus diaboli est.
Simile. Huic damno vix vllum comparari potest. Si mercator quispiam post longinquam & periculosam nauigationem ex ipsis fortasse Indijs, multis reportatis mercibus, auro argentoque multo, statim vno post reditum de ludo alicui totum exponat; & vnica sponsione, aut aleæ iactu, totius lucri iactu-

iacturam faciat; nonne hunc hominem omnes & dementissimum & miserrimum pariter pronuntiarent? At eo loco, multoque peiori est, qui post multas virtutes magno labore confectas, multaq; in cœlo congesta merita, propter vnius lethiferi peccati voluptatem breuem, omnium iacturam facit. *Sicut enim miles* (ait Sanctus Chrysostomus) *si toto corpore fuerit armis vestitus, & vnam partem habuerit nudam, nihil ei prodest quod totus fuerit vestitus, si per illam vnam partem eum sagitta percusserit, sed sic cadit, ac si totus fuisset nudus: sic Christianus, si iustitiam fecerit, & si in vno peccauerit, similiter peccator statuitur, ac si semper peccasset.* Hæc ille. Quo ad damnum scilicet vitæ æternæ, & ad reatum mortis æternæ, iuxta illud Diui Iacobi: *Qui offendit in vno, factus est omnium reus.* De hac re superius plura diximus. Nihil ergo peccato damnosius. Meritò sanctus Cyprianus scripsit: *Hoc sunt peccata lapsis, quod grando frugibus, quod turbidum sidus arboribus, quod armentis pestilentis vastitas, quod nauigijs sæua tempestas.* Omnes scilicet bonorum operum fructus destruit, animi facultates corrumpit, totum hominem ad interitum ducit: *Quasi rhomphaea bis acuta omnis iniquitas plaga illius non est sanitas,* ait sacra Scriptura. Omnes quippe corporis morbos (de quibus tamen curandis ita solliciti sumus, vt nihil magis) hic animi morbus, peccatum, multis modis superat. Quemadmodum enim periculosior est tempestas, quæ vetat in portum appellere, quam ea quæ cohibet à nauigando; & leuius malum est aliquo impedimento retardari in via, quam in fine itineris excludi à ciuitate clausis ianuis: sic peccatum mortale, quod prohibet ab ingressu cœli, infinitè maius malum est, quam corporis morbus, qui impedit tãtum actionem virtutis. Nec quispiam miretur, si ex vno aliquo mortali peccato tanta calamitas accedat, quum ad beatitudinem comparandam non vna virtus, sed multorum mandatorum obseruatio sit necessaria. Virtus enim ex tota causa est, vitium autem ex quolibet defectu. Vt scopum attingas, punctum tibi feriendum est; vt à scopo aberres, lata patet via, ad dexteram, ad sinistram; procul, tardè. Exiguum absynthium amaritudinem suam multo melli cito impartit: mel duplo

Simile. *Hom. 35. op. imperf.* *Iacob. 2.* *Serm. 5. de lapsis.* *Eccl. 21.* *Simile.* Peccatum vnum cur perdat, quum non nisi ex multis virtutibus sit salus. *Simili.* 1. 2.

3. duplo maius, absynthio dulcedinem non infundit. Paruo lapide submoto, flumen totum in pronum trahitur: eiusdem impetus fortissimo etiam aggere cohiberi vix potest. Sic vnum peccatum totum hominem perdit, vt alias latius est dictum.

Accedit ad hæc maxima damna, quod ipsa anima per peccatum ita vel debilitatur, vel corrumpitur, vt vires ac facultates non gratiæ tantùm diuinæ auferat, sed naturales quoque vehementer imminuat. *Quemadmodum enim per morbum* (ait sanctus Basilius) *in corpore appetitus defectio, & ciborum insuaue fastidium; sic in animo, circa explenda mandata Dei, pigritia ac lentitudo ex peccato generantur.* Hinc & Gregorius scripsit: *peccatum suo pondere in aliud trahit, nisi pœnitentia deleatur.* Hanc ob causam vocatur à Propheta, *Talentum plumbi*: ita hominem deorsum tendere facit, & in terrena depressum tenet. Hinc quoque sanctus Bonauentura, peccatum putredini in fructibus aut carnibus comparat. *Sicut putredo*, inquit, *aufert pomo decorem, colorem, odorem, & saporem, sic peccatum aufert animæ decorem vitæ, odorem famæ, valorem gratiæ, & saporem gloriæ.*

Simile. In Reg. fus. disput. ad q. 174. In Ezech. hom. 11. Zach. 5. In diæta Sal. cap. 2. Simile.

Ad quæ singula explicanda latissimus patet concionatori campus. De primo & quarto aliquid annotabimus. Secundum per se patet, & in secundo puncto tangetur. De tertio iam diximus. Peccatum decorem vitæ perdit, quia efficit vt qui antea DEI filius, DEI amicus, DEO coniunctus, ideoque honorabilis erat, nunc contra diaboli filius, & mancipium, ideoque abiectissimus fiat. Barba in facie hominem honorat; sed si barbæ tonsor eam absciderit, conculcatur, & despicitur. Sic anima Deo coniuncta, honorabilis Dei sponsa est, ab eo per peccatum separata, despicabilis est vt herba resecta, ad nihil vtilis nisi fortè ad ignem. Hanc maximam infœlicitatem expressit Propheta: *Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna syluarum? Numquid tolletur de ea lignum vt fiat opus? aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat in eo quodcunque vas? Ecce igni datum est in escam.* Vineæ in Scriptu-

Peccatum animæ decorem aufert. Simile. Ezech. 15.

Scripturis anima comparatur, & CHRISTVS nos vocat *palmites suos.* Sola autem vitis ex omnibus lignis, nisi fructum adferat, prorsus inutilis est, nisi vt mittatur in ignem. Et vt vitis fructum ferens, omnium est arborum fructuosissima; non ferens, omnium ineptissima: sic anima humana virtutem colens, & Deo coniuncta, res est speciosissima, peccatis dedita, res est turpissima, & quauis creatura deformior. Sicut vinum est quidem remedium efficax contra cicutam; sed si pariter vtrunque commisceatur, vis veneni fit immedicabilis, eò quòd ex vini calore citius cor penetrat: sic fides accepta, & gratia Christi, est contra peccatum remedium proprium & efficacissimum: sed si nostra ingratitudine & negligentia, cum accepta gratia peccatum miscemus, vis peccati est immedicabilis; &, vt Apostolus loquitur: *Impossibile est renouari per pœnitentiam,* id est, valde difficile, sicut venenum vino mixtum difficillimè curatur. Hinc fit, vt nulli sceleratius viuant, quam impij Christiani. Sic decorem vitæ tollit peccatum: saporem gloriæ tollit, quia gloria cœlesti nos penitus priuat. Quod ineffabile damnum vt intelligi facias à populo, hoc exemplum propone. Lysimachus, Macedoniæ Rex, inter Scythas bellum gerens, quum siti grauissima constrictus, sese pariter atque exercitum hostibus dedidisset, ac deinde frigidam bibisset aquam; *Dij boni,* inquit, *quam breuis voluptatis gratia quantum regnum amisi!* Sic dicat omnis peccator, peccati voluptate transacta: O quam breuis voluptatis gratia regnum cœleste amisi! Dicat & resipiscat, ac per pœnitentiam resurgat, nec rursum tali se periculo exponat. *Quemadmodum enim* (ait sanctus Chrysostomus) *qui grauitate capitis ebrietateque tenentur, stultè simpliciterque feruntur, quamuis præcipitium, & aliud aliquid simile subsit, infra concidunt incautè: sic qui corruunt in peccatum, veluti praua ebrietate, actionis desiderio detenti, nesciunt quid faciunt, non præsentia, non futura prouidentes.* Porrò quam sit res damnosa peccatum, docet illa Scriptura, quæ dicit: *Omnis qui comederit vuam acerbam, obstupescent dentes eius.* Peccata sunt vua acerba. Peccatorum dentes

Marginalia: *Ioan. 15.* — *Simile.* — *Simile.* — *Hebr. 6.* — Peccatum saporem gloriæ tollit. — Exemplũ. — *Plutarch. in lib. de tuenda bona valetu.* — *Hom. 1. de pœnit.*

August. in Psal. 48.

sic obstupescunt, vt non possint eius suauitatem sentire, de quo dicitur: *Gustate & videte quam suauis est Dominus. Cuius dentes ex vua acerba manducata obstupescunt, videt alios panem manducantes. Laudare potest quod videt, manducare non potest.*

Simile.

Sic qui suis se diu pauit peccatis, laudat verbum Dei, & non facit.

Greg. Mor. in Iob. lib. 30. cap. 15.

Qui ex absynthio est ebrius, amaritudinem eius sentit. Sic quos peccati cupiditas ac voluptas inebriauit, amaritudinem eius non sentiunt.

Dissimilia.

Venenum in vase aureo, ipsum vas non corrumpit: at peccatum tale venenum est, vt vas suum pretiosissimum animam perdat. Vipera non interficitur suo proprio veneno, nec basiliscus, nec aliquis alius serpens. Solum peccatum subiectum suum ad interitum ducit. Atque hæc de peccato, quatenus damnosa res est, & bono vti contraria.

Peccatum, res turpis & vitiosa.

Nunc aliquid dicendum est, quatenus peccatum bono honesto contrarium est, quam sit res per se turpis & vitiosa. Turpitudo peccati ex eo solo se ad oculum manifestat, digitoque palpandam præbet, quod semper latere vult, & latebras quærit, iuxta illud Saluatoris:

Ioan. 3.

Qui malè agit, odit lucem; & non venit ad lucem, ne arguantur opera eius.

Exempla.

Genes. 3.

Adam vbi primùm peccauit, abscondit se à facie Dei, & cooperuit se folijs fici, & fecit sibi perizomata.

2. Reg. 11.

Quum Dauid vxorem Vriæ violasset, eaque concepisset, vide quot modis tegere conatur peccatum.

Vriam ab exercitu ad se vocat; vt in domum suam eat, iubetur; cibo regio alitur & inebriatur, vt vxoris desiderio incalescat: quumque nihil horum succederet, bonus Vrias præcepto Regis interficitur. Quid necesse erat, Regem circa priuati & gregarij militis iniuriam tam esse sollicitum, nisi quia rem infamem sciebat peccatum esse?

Simile.

Vt qui laborant, non affectant haberi vlcerosi, sed magis fugiunt videri quam esse; sic peccatores omnes: nec adeò quisquam impius est, vt, etsi in facto impio fortè non erubescat, de ipsa tamen impietate non pudeat, aut in ea sibi placeat.

Plutarch. in Moral.

Apophthegma.

Diogenes videns adolescentulum quendam in popina, ex pudore intro fugientem, *Quo interius*, inquit, *fugeris, hoc magis eris in popina.* Ita vitiosi, quò magis abdunt sese intra seipsos

hoc

hoc magis ſunt id quod ſunt. Turpitudinem peccati, ſeruitus ipſa cupiditatum peccato intrinſeca, demonſtrat. Qui enim ſuis cupiditatibus & peccato ſeruiunt, ſunt ſerui ſeruorum omnium iuſtorum & bonorum. Iuſti enim & boni omnes ſecundum rationis & veræ pietatis regulam, cæcam ſuam voluntatem dirigunt, &, vt rectæ rationi ac pietati obſequatur, faciunt. Atqui improbi omnes ſuæ voluntati ſeruiunt. Eius igitur ſerui ſunt, qui à iuſtis ſeruituti ſubijciuntur. Singulorum ferè peccatorum turpitudinem his verbis Diuus Auguſtinus deſcribit: *Coarctat auaritia, diſtendit ſuperbia, conſumit inuidia, inflammat concupiſcentia, infeſtat luxuria, dehoneſtat gula, ebrietas confundit, detractio lacerat, ambitio ſupplantat, rapacitas obiurgat; diſcordia diſſipat, ira perturbat, leuitas diſſoluit, torpor opprimit, hypocriſis fallit, adulatio frangit, fauor attollit, calumnia pungit.* Hæc ſunt vitiorum deformitates, quibus anima peccatrix, in varias cupiditatum laruas miſere diſtracta, fœdatur.

Peccati ſeruitus.

Medit. c. 4.

Iam verò bono delectabili ſic omne lethale peccatum contrarium eſt, vt, quum non niſi voluptatis cauſa peccent homines, in ipſo tamen peccato omnia triſtiſſima inueniant. *Voluiſti Domine, & ita eſt* (ait ſanctus Auguſtinus) *vt omnis animus inordinatus ſibi ipſi ſit pœna.* Vnde ſic per Ieremiam Deus loquitur: *Scito & vide, quam malum & amarum eſt dereliquiſſe te Dominum Deum tuum, & non eſſe timorem mei apud te, dicit Dominus.* Huius amaritudinis vna & maxima pars eſt remorſus conſcientiæ, qui etiam deplorare impios non ſinit conquieſcere. *Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit, & numerus annorum incertus eſt tyrannidis eius. Sonitus terroris ſemper in auribus illius; &, cum pax ſit, ille inſidias ſuſpicatur.* In omnibus ærumnis quas paſſus eſt Iob, nunquam defuit, qui malum nuntium ei afferret. In omni peccato malum nuntium adeſt, quod conſcientiam mordet. Sicuti qui malum vinum bibit, cuius malus guſtus niſi in fine ſentitur, interim dum bibit, benè ſe habere videtur, ſed ſcorpionem in cauda agnoſcit. *Fauus diſtillans labia meretricis, ſed nouiſſima eius amara quaſi abſynthium.* In Ægypto filij Iſrael vix allia & cepas deguſtarunt, quum ſtatim

Peccatum, res triſtis & acerba.

Confeſs. libr. 1. *cap.* 12.

Ierem. 2.

Iob. 15.

Simile.

Prouerb. 5.

Exempla.

Num. 11. tim lachrymæ per oculos defluxerunt. *Adhuc cibus erat in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos.* Ibi quidem ex-
terna vindicta, ſed typus internæ, quæ nulli peccato
3. Reg. 13. deeſt. Amon, ſtuprata ſorore Thamar, ita eam ſtatim
horrori habuit, vt conſpectum eius ferre nequiuerit.
Similia. Eſt quippe peccatum inſtar vlceris prurientis, quod,
1. dum ſcalpitur, delectat, poſtea cruciat: inſtar febris æſtu-
2. antis, qui frigidam bibens, ſtatim releuari videtur, ſed
mox maiorem multo moleſtiam ex noxij humoris cru-
3. ditate incurrit: denique inſtar ebrij, qui in ebrietate mul-
Exemplũ. ta mala perpetrat, quorum ad ſe quum redierit, vehe-
Gen. 42. menter eum pudet ac pœnitet. Fratres Ioſeph, in Ægy-
ptum deſcendentes, quam primùm vexari cœperant, re-
cordantur peccati ante annos viginti perpetrati, dicẽtes:
Meritò hæc patimur, quia peccauimus in puerum. Rurſum
quum ſecunda vice deſcenderent, & Ioſeph ad primum
Gen. 43. eorum conſpectum viſo fratre Benjamin, *eos introduci in
domum iuſſiſſet*, de quo alij gauiſi eſſent, illi adhuc malè
ſibi conſcij, & vehementer timuerunt: *Exterriti dixerunt
mutuò: Propter pecuniam quam retulimus prius in ſaccis no-
ſtris, introducti ſumus, vt deuoluat in nos calumniam, &c.*
Eſa. 66. Sic ait Scriptura: *Vermis impiorum nõ moritur.* Et iterum:
Amos 9. *Iudicium Dei comprehendit eos. Non erit fuga eis:* & rurſus:
Eſa. 57. *Fugit impius nemine perſequente*, & adhuc ſemel: *Cor im-
Pſal. 13. *pij quaſi mare feruens quod quieſcere non poteſt, & redun-
dant fluctus eius in conculcationem & lutum.* Ac denique:
*Contritio & infælicitas in vijs eorum: Viam pacis non cogno-
uerunt.* Poſtremò hæc eſt. *Vua acerba, quam qui comederit,*
Simile. *dentes eius obſtupeſcunt*, vt ſupra dictum eſt. Qui per ob-
Chryſ. hom. ſcuram noctem iter faciunt, etſi nihil metuendum oc-
4. in Ioan. currat, metu tamen perpetuo concutiuntur; ſic qui ſcelus
Simile. aliquod admittunt, etſi nemo id videat, nemo reprehen-
Idem hom. 6. dat, omnia tamen formidant, omnia ſuſpicantur, per-
ad po. Ant. petuis conſcientiæ ſtimulis agitati. Peccatum ſanies
eſt, pœna ferrum eſt medicinale. Sicut igitur ſaniem
habens, etſi ſecatur, malè habet, & cùm non ſecatur,
tunc eſt in maioribus malis: ita peccans, etiam ſi punia-
tur, eſt miſer; & tunc maximè miſer, cùm non punitur.
Simile. Et ſicut ſplene & intercute laborantes, cùm larga fru-
untur

untur menſa, & frigida potione, delicatis ferculis & ſaporibus, tunc præcipue omnium ſunt miſerrimi, de licijs morbum augentes: ſic qui cum iniquitate delicijs fruuntur. Dicit Propheta: *Parturit iuſtitiam, concepit dolorem, peperit iniquitatem.* In quæ verba Chryſoſtomus: Non eſt hic partus, qualis in mulieribus, ſed potius qualis in viperis, quæ vterum diſrumpunt, & latera dilaniantes fœtus procedunt. Ita enim in fraudibus & iniuſtitia inexplicabilis eſt, quem improbi ſuſtinent, dolor & moleſtia, *Omnes dies pauperis* (ait Sapiens) id eſt, peccatoris, *mali*, id eſt, laborioſi, *ſecura mens quaſi iuge conuiuium.* Homini in peccato mortali exiſtenti, etiam cardui lictores videntur. Si fulgurat, ſtatim arbitratur ſe fulmine feriendum. Dicit Deus impijs: *Ponam faciem meam contra vos, & fugietis nemine perſequente.* Et rurſum: *Dabo pauorem in cordibus eorum. Terrebit eos ſonitus folij volantis.* Non potuit ſignificantius terror conſcientiæ impiorum exprimi. Exemplum de Cain: *Ecce* (inquit) *eijcis me hodie à facie terræ: omnis igitur qui inuenerit me, occidet me.* Et tamen ſolus pater eius Adam tunc ſuperuixerat. Tanta eſt timoris & ſtimuli conſcientiæ vis. Porcus quam primùm tangitur, immaniter clamat; quod cætera animalia non faciunt. Ratio eſt, quia quum nihil habeat vſui humano vtile niſi carnem, non lanam, non pellem, non plumas; ad necem ſe peti inſtinctu naturæ formidat. Sic impius ad omnem mortis ſuſpicionem immaniter trepidat, quia nihil niſi cadauer habet, anima iam dudum mortua. Qui vxorem domi verboſam & moleſtam, perpetuoque rixantem patitur, obambulat ſæpe in foro ita lætus ac hilaris vultu, ac ſi nihil pateretur, quum domi vitam agat quauis morte moleſtiorem. Sic impius vtcunque in mundo triumphans, domeſticum ſuum malum circumfert, conſcientiæ carnificinam, quam ipſe ſolus ſentit, ſicut Paulus Æmilius, qui facto cum vxore diuortio amicis factum admirantibus, oſtenſis etiam nouis quos ferebat calceis, reſpondit: Qua me parte premit calceus, nemo veſtrum nouit, ego ſentio. Certè nullum huic malum magnitudine comparari poteſt. Quemadmodum enim, qui rigente

Pſal. 7. *Simile.* *Prou. 15.* *Leuit. 26.* *Exemplū. Geneſ. 4.* *Simile.* *Simile.* *Plut. in Paulo Æmilio.* *Simile.*

Plut. lib. de tranq. animi. gente febri perfrigescunt, aut æstuante exuruntur, acrius infestiusque afficiuntur, quam qui externum aut frigus aut calorem patiuntur: sic obtusiores tristitias habent fortuita & temeraria, vtpote aduentitias; quam praua conscientia, quæ animum intus vrit, sicut ficus in corpore. Chilon Lacedæmonius sæpe in ore habebat;

Apophthegma. *Damnum turpi lucro semper præferendum esse. illud enim semel dolere, hoc semper.* Pythagoricus quidam, emens à

Laert. lib. 1. cap. 4. sutore calceos, quum in promptu pecuniam non haberet, solutionem in crastinum differt: quo cum venisset satisfactum, audit sutorem esse defunctum. Do-

Exemplū. *Eras. lib. 6. Apophtheg.* mum lætus redit propter lucrum inexpectatum. Verum cum sceleris conscientia subinde torqueretur, arreptam pecuniam in sutoris domum proijciens, ait: *Mihi soli viuis, qui alijs omnibus defunctus es.* Hoc ergo solum malum, si solum esset, facile ostendit, quam sit res

1. 2. tristis & amara, peccatum. Alijs etiam nominibus triste est, quia pœnam adfert æternam, quia animi vires

3. *Iob. 7.* debilitat, sensualitatis auget (vnde Iob, *Factus sum mihimetipsi grauis*) quia non sine magnis curis & laboribus

4. Alia adhuc peccati mala. cupiditates explentur, de quibus alias. Propter tam variam peccati malitiam, qua omnis generis bono contraria est, ideoque summum quoddam & completum

1. malum; & propter alias adhuc eius enormitates, quæ

2. ex alijs capitibus demonstrari poterunt; vt quod pœ-

3. nis æternis hominem subijciat, quod sit Dei optimi

4. maximi offensa, quod capitalis hostis sit maiestatis diui-

5. næ, quod propter illud solum inimicitiæ inter Deum

6. & hominem oriuntur, quod hoc solum Deum è cœlo deuocauit, hominem fieri, & crucem subire fecit, quod huius grauitas & enormitas non nisi vnigeniti Filij

7. Dei sanguine expiari potuit, quod ad huius remedium & victoriam tota Christi doctrina, noui Testamenti gratia, omnia Sacramenta data & ordinata sunt;

Exempla detestantiū peccata. à pijs & iustis omnibus maximo semper in horrore habitum fuit. Eudoxia Imperatrice, Arcadij coniuge, per suos nuntios ac legatos minas & terrores S. Chrysostom. Archiepiscopo Constantinopolitano intentante

In vita per Sime- eò quòd eius cupiditatibus iniquis se opposuit, responsum

sum est ei à suis, quos miserat, legatus. *Frustra illum hominem terres. Nihil ille nisi peccatum timet.* Quum Theodosium Imperatorem de sua excommunicatione tristem ac sollicitum valde, vt bono animo esset, hortaretur Ruffinus magister militum, curaturum se dicens, vt Episcopus Ambrosius etiam sua sponte vincula ei laxaret, respondit Theodosius: *Noui ego constantiam Ambrosij, & quòd nullo regiæ Maiestatis terrore diuinam legem transgredietur.* Sanctus Ludouicus, Rex Gallorum, ab ineunte ætate hoc persuasum habebat, *potius mori quàm peccare.* Sancti Edmundi Archiepiscopi Cantuariensis vox erat: *Malo insilire in rogum ardentissimum, quàm peccatum vllum sciens admittere in DEVM meum.* Sanctus Anselmus, Archiepiscopus quoque Cantuariensis dicere solebat: *Si hinc peccati horrorem, inde inferni dolorem corporaliter cernerem, & necessario vni eorum immergi deberem, prius infernum quàm peccatum appeterem.* Cui simile est, quod in opusculis eius eodem authore legitur: *Mallem purus à peccato & innocens gehennam intrare, quàm peccati sorde pollutus cælorum regna intrare.* Sic & bonus ille senex Eleazarus dixit, permitti se velle in infernum potius quàm leges Dei sui transgredi. Nempe sic & Apostolus Paulus sensit, quum scripsit: *Quis nos separabit à charitate Christi: tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius; certus sum, quia neq; mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Domino nostro.* Separatur autem à charitate Dei, qui consentit peccato. Et ne quis perfectionem Apostolicam & Sanctorum hoc loco excipiat, quasi non sit necesse tam esse perfectum; ipsi Ethnici apud quos peccatum non nisi regulæ rationis aduersabatur, & lege naturæ in cordibus scriptæ, hunc tamen peccati horrorem habuerint. Aristotelis dictum est: *melius est mori, quàm facere aliquid contra bonum virtutis.* Socrates ab Atheniensibus, Seneca ab impio Nerone veneno sublati sunt, tanquam rigidi virtutis cultores. Papinianus Iureconsultus mori maluit, quam, iubente Antonino Caracalla Imperatore, parricidium eius de occiso fratre

on. Metaphrast.
Theodor. lib. 5. c. 18. hist. Eccles.
In vita eius apud Suriũ c. 19.
In vita eius tom. 2.
Lib. de beatitud. c. 190.
Machab. 6.
Rom. 8.
Lib. 3. Eth.
Exempla.
Ael. Spart. in Anton. Carac.

Apophthegma. Greta defendere: respondens ei, non tam facilè parricidium excusari posse, quam fieri. Denique Timon ille μισάνθρωπος rogatus, cur ita omnes homines odisset; Quia, inquit, *merito improbos odi; reliquos autem, quia improbos non oderunt.* Sed & Publii Mimi dictum fuit: *Tolerabilior est, qui mori iubet, quàm qui malè viuere.* Peccati ergo horrorem etiam Ethnici videre & docere potuerunt. Surgent illi in iudicio, & condemnabunt nos, non naturæ tantùm, sed & gratiæ lumine signatos. Potuit Demosthenes dicere, quum à Laide meretrice Corinthia, quam sollicitauerat, nimis ampla merces posceretur (poposcerat enim decem millia denariorum nummi Romani) *Non tanti emam pœnitere.* Plutarchus de peccati malitia sic scribit: Quemadmodum facinorosus quisque vltimo affligendus supplicio, corpori suo propriam fert crucem, passiones videlicet, timores, expectationes, & pœnitentias; sic improbitas ex seipsa supplicium sibi struit ipsi, calamitates ingentes, formidines innumeras, passionesque molestissimas, pœnitentias, ac indesinentes continens perturbationes. Ex his ergo monendus diligenter populus, vt peccatum detestentur & abominentur, & odio habeant.

Maximus serm. 6. Aul. Gell. Noct. att. lib. 1. c. 8. Lib. de sera. Nũ. vind. Simile.

2. *Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.*

Verbum Dei audiendum.

LOCVS moralis de audiendo verbo Dei. Quem locum etsi modò in alia Dominica tractauimus, nunc tamen, paucis adiectis, explicabimus magis. Dicit Christus Dominus notam quandam, & certum signum esse verè filii Dei, audire verbum Dei; hoc est, sic audire, vt credatur & custodiatur. Nam & hic præmisit, *Quare non creditis mihi?* & in alio Euangelio subiunxit, *Et custodiunt illud.* Alioqui sicut quum terra post longam siccitatem valde est arida, pluuiarum guttæ desuper cadentes, terram non irrigant, sed in ranas & bufones vertuntur: sic verbum Dei prædicatum incidens in hoc aridum erga diuina, & solis terrenis aut curis aut voluptatibus deditum, non irrigat, non penetrat, non

Simile.

non mouet, sed bufones tantùm, id est, murmura, querelas, iurgia & maledicta contra verbi prædicatores excitat: sicut in hoc Euangelio accidit; dicentibus Christo Iudæis audita eius prædicatione. *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Serpentina hæc verba fuerunt, ex imbre eloquii diuini ortum capientia. Pessimum hoc signum est, vel ex verbo DEI audito, calumniandi ansam arripere; vel ad verbum DEI audiendum, nullo affectu aut desiderio duci. Non censeretur bonus maritus, qui mercaturæ aut militiæ causa peregrè proficiscens, diuque absens; nec vxoris, nec liberorum, quos domi reliquit, nec oppidi sui memor sit, non libenter de illis inquirat & audiat. Meritò iudicaretur nouo aliquo & illicito amore maritus ille implicari. In peregrinatione hic omnes à cœlesti patria constituimur. In ea sponsus noster & Redemptor CHRISTVS est: in ea patrimonium & hæreditas; in ea fratres nostri & conciues cœlorum. Qui de hac sua patria, deque iis, quæ in ea sunt, de via ad patriam & eò pertinentibus nihil cupit audire; sed si qua horum audit, fastidium & nauseam patitur; certum est & infallibile argumentum, eum nouo aliquo & illicito rerum terrenarum amore implicari. Filii Israel in captiuitate Babylonica constituti, quotquot DEVM Israel amabant, fecerunt, quod illos facturos Propheta Dauid prædixit: *Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, & suspendimus organa nostra, dum recordaremur tui Sion.* Siciusti in hoc mundo, dum patriæ cœlestis recordantur, ad illam vehementer suspirant & plorant, de eius gaudiis magnam consolationem capiunt, ad illam tendere & festinare omnibus modis contendunt: ideoque verbi Dei prædicatione; in qua talia docentur & audiuntur, mirificè oblectantur. Qui patria sua exulant, si quando in conterraneum, inde recenter venientem incidunt, illum amplectuntur, & de patria sua minutissima quæque ab eo exquirunt. Vbi tantus est amor cœli, quantus in exule amor patriæ, nihil est verbo Dei delectabilius, in quo de patria cœlesti minutissima quæque narrantur. De illo enim Scriptura dicit: *Infinitus est thesaurus hominibus; quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitia Dei, propter disciplinæ dona*

Simile.

Allegoria.
Psalm. 138.

Simile.

Similia. *dona commendati.* Si Gallo res præclarè gestas Germanorum, aut Germano Gallorum referas; oscitanter plerunque & negligenter audiet: sed si Gallo Gallorū, Germano Germanorum, Anglo Anglorum virtutes, præclara facinora, res laudabiliter gestas narres; attentissimè quisque audiet, quod ad se & suos pertinere iudicat. Idem faceremus nos audiendo cœlestem doctrinam, si cœlum patriam nostram esse omnes agnosceremus. Sed qualis quisque est, talis sibi finis videtur, dixit Philosophus: & ex affectibus homo cognoscitur. Si asino carnes optimas apponis, non gustabit: hordeum, far, & herbas appone, deuorabit. Amatori huius seculi si quid de animæ salute narras, vel stultum te, vel molestum aduersarium existimabit: de seculi gloria, lucro, voluptate si disputas, attentissimum habebis auditorem. Ingrediuntur aliquando boni mercatoris officinam viri illusores; fingunt se pannum empturos: mercator omnes suos pannos explicat, omnes sarcinas euoluit, de pretio diligenter tractat illusores, fatigato mercatore, nihil horum sibi placere aiunt, & absque emptione discedunt. Idem accidit in verbi prædicatione. Veniunt ad concionem audiendam viri illusores, id est, otiosi & vagi, curiosi & improbi, voluptatum amatores & seculi. Prædicator omnia euoluit, quæ habet, sacræ Scripturæ textus explicat, sanctorum Patrum sententias adfert, exemplis rem confirmat, comparationibus illustrat, Ethnicorum pulchrè dictis aspergit, audiunt illusores & contemnunt; à concione discedunt absque vllo fructu. Sed huiusmodi illusoribus quid Deus dicat, in alia Dominica protulimus. Quum Prophetas suos in templo & synagoga audire vetus populus nollet, vide quo artificio, quantaque diligentia Deus vsus fuerit, vt eos ad verbum eius audiendum quouis modo pertraheret. Dicit Ierem. *Vide & sta in porta filiorum populi mei, per quam ingrediuntur Reges Iuda, & egrediuntur, & in cunctis portis Ierusalem, & dices ad eos: Audite verbum Domini Reges Iuda, & omnis Iuda; cunctique habitatores Ierusalem.* Quia Reges & populus ad DEVM audiendum venire noluerunt, DEVS ad eos venit: adeo rem hanc saluti ipsorum necessariam iudicauit. Quum autem nec sic quicquam proficeret Propheta, vide quot verbis rem v-

Domin. 3. Quadrag. tex. vlt.

Ierem. 17.

nam,

nam, imò non rem, ſed rei negationem inculcat. Sequitur in textu: *Et non audierunt, neque inclinauerunt aurem ſuam, ſed indurauerunt ceruicem ſuam, ne audirent me, & ne acciperent diſciplinam.* Hoc vnum non audire multis verbis tanquam facinus indigniſſimum, amplificauit. Sed ideo homines non audiunt verbum Dei, quia ex Deo non ſunt. Vnde Auguſtinus: *Amant homines veritatem lucentem, oderunt eam redarguẽtem.* Maledictus Rex Achab non eſt veritus apertè dicere de ſancto Propheta Michęa: *Ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, ſed malum.* Volebat eum placentia loqui. Eſt hæc diaboli aſtutia, ab audiendo Dei verbo homines auertere, ne conuertantur & ſanentur. Cùm poſſideret Ieroboam regnum Iſrael, *Dixit in corde ſuo: Si aſcenderit populus iſte, vt faciat ſacrificia in domo Domini, conuertetur cor populi huius ad Roboam Regem Iuda, interficientq́; me, & reuertentur ad eum: & ita excogitato conſilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite aſcendere in Ieruſalem: ecce dii tui Iſrael.* Sic omnino diabolus, ne reuertantur peccatores ad Dominum, à quo per rebellionem peccati diſceſſerunt, & illum deſerant, cui per peccatum ſeruiunt, ludis, comœdiis, negotiis, & aliis huiuſmodi, detinet occupatos, ne verbum Dei audiant: qui autem audiunt, cupiditatibus ita impleat, vt verbum Dei in illis fructum facere nequeat. Vide plura ſupra Dominica III. Quadrageſimæ, textu vltimo, & textu primo, circa dæmonium ſurdum.

Confeſſ. lib. 10. c. 23.

3. Reg. 21.

Exẽplum.

3. Reg. 12.

3. *Reſponderunt igitur Iudæi, & dixerunt: Nonne benedicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Reſpondit Ieſus: Ego dæmonium non habeo.*

LOcvs moralis de contumeliis & maledictis æquanimiter ferendis, quando perſonales tantùm ſunt, & Dei gloriam non attingunt. Iudæi ex nimia animi maleuolentia duplex maledictum in CHRISTVM proferunt. Samaritanum vocant, per contemptum perſonæ; dæmoniacum, per calumniam doctrinæ. Ad perſonalem

Contumelia & maledicta ęquanimiter ferenda.

nalem contumeliam, ne verbo quidem respondet. Doctrinæ conuitium refutat, dicens: *Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum.* De contumelia contra Dei gloriam prolata, diligenter repellenda, in alia Dominica diximus. Nunc de contumelia personali, aut qualibet etiam iniuria æquo animo toleranda, vt dicatur, hic locus admonet. Maledictum ex ira, inuidia, maleuolentia ortum suum capit. Iudæi ex Christi doctrina offensi, maledicunt, & maledicendo putant se rectissimè dicere: *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu?* Suam turpitudinem maleuolentia non videt. Sicut fumus oculorum aciem ita perturbat, vt quæ ante pedes sunt, videri nequeant; sic oborta inuidia aut maleuolentia, eam rationi caliginem offundit, vt se delinquere, nulla cogitatione deprehendere queat. Fratres Ioseph odio & inuidia concitat; *Non poterant ei quicquam pacifice loqui.* Ideo eum somniatorem vocantes, & postea vendentes, nihil se peccare existimabant. Zoilus ille, canis Rhetoricus dictus, quum in Platonem, Socratem, & optimum quemque Philosophum ac virtutis magistrum debaccharetur, rogatus cur sic bonos ac doctos omnes lacesseret: *Quoniam*, inquit, *malefacere quum velim, non possum.* Hæc eius origo, hæc natura. Sed de ea toleranda dicendū. Id verò multas ob causas fieri à quouis bono Christiano non par est modo, sed & necessarium. Primùm, vt nostra patientia maledici corrigantur. Vnde Apostolus: *Vince in bono malum.* Et sapiens: *Mollis responsio frangit iram, & lingua mollis confringit duritiam.* Sicut enim ignis subtracta materia extinguitur, sic maledicentis ira alterius patientia compescitur. Vnde Apostolus: *Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius*, hoc est, charitatis ignem in eo excitabis, & ex inimico amicum facies. Caupo quidam ciuitatis Alexandriæ, multis iniuriis & contumeliis affecerat iuuenem quendam, Ioanni Eleemosynario Patriarchæ Alexandrino sanguine coniunctum. Iuuenis apud Episcopum grauiter conqueritur. Episcopus, fingens se etiam commoueri, vt iuuenis animum mitigaret; itane, inquit, ausus te fuit vel verbo violare? Faciam in eo rem, quam tota Alexandria mirabitur. Moxque vocato ad se vestiga-

Dominic. 1. Quadrages. tex. 9.

Simile.

Aristo. apud Stob. ser. 18.

Exempla.

Gen. 37.

Bruson. lib. 1. c. 26.

Causæ ferendæ contumeliæ.

1. Correctio proximi.

Rom. 12.

Prouerb. 15. & 25.

Rom. 12.

Exēplum.

In Vita eius apud Suriū tom. 1.

ctigalium magistro, iubet, vt nihil amplius vectigalis, aut aliquid aliud Ecclesiæ debitum ab illo caupone exigat; sed vt immunem illum ab omni solutione, quæ quidem ipsi vel Ecclesiæ eius deberetur, relinquat. Hoc videlicet eius factum tota Alexandria mirata est, caupoque non solum à maledictis cessauit, sed omni officio Episcopum & iuuenem cognatum coluit. Alia causa esse potest, ne maioris furoris & perturbationis materia maledicenti præbeatur. Hoc enim est oleum camino addere. Vnde sanctus Ambrosius: *Si respondeas maledico, superiorem se arbitrabitur, quia parem inuenit.* Demosthenes à quodam conuitiis lacessitus dixit: Nolim tecum in hoc genus certaminis descendere, in quo qui vincitur, ipso victore melior est. Sanctus Ioannes Canonicus regularis in Anglia, & cœnobii sui Prior, cùm à quodam monasterii sui fratre verbis valde contumeliosis diu impetitus nihil moueretur, & vnus ex astantibus rogaret, cur eius petulantiam nō reprimeret, quum vno verbo illud facere posset, iubens, vt ad cubiculum suum redeat, respondit: Si flamma vorax ædificii tecta lambens, in sublime feratur, num tu consultò facturum putabis eum, qui plus etiam materiæ iniicere in flammam velit: Frater iste ad præsens magno ardet furoris æstu. Cui si ego comminationum faculas admouere velim, furor eius magis magisque inflammabitur. Sed vbi hæc flamma deferbuerit, tum demum ad opportuna remedia animo placato accedimus. Atque his eiectis nihil commotus abscessit. Porrò & idcirco contumelias & maledicta æquo animo, ad exemplum CHRISTI in hoc Euangelio, ferre conuenit, vt virtutis exemplum præbeamus iis, quos eo indigere Dominus nouit. Nam, vt omne virtutis exemplum, ita maximè iniuriarum patientia ædificat, atque in sui admirationem ipsos etiam maledicos pertrahit. In Prato Spirituali, egregio & magnæ authoritatis libro, vtpote qui in Concilio Nicæno secundo ante annos 800. à Patribus citatur, huius rei exemplum legitur: Duo senes monachi cum vno fratre iter agentes, & errantes de via, in sata inuenti sunt, & aliqua de satis volentes nolentesque pedibus conculcabant. Quod cum vidisset agrico-

[Margin notes:]
2. Ne lædas proximum.
Offic. lib. 1. c. 5.
Exemplū.
In Vita eius apud Suriū tom. 5. pag. 687.
3. Ædificatio proximi.
Exemplū. cap. 218.

agricola (erat enim in agro operans) cœpit contra illos multa maledicta proferre, cum iracundia dicens: Vos monachi estis; Vos DEVM timetis; Si timorem DEI ante oculos vestros habuissetis, profectò hoc non fecissetis. Tunc ait vnus senior è sociis suis: Per Dominum, nullus ei respondeat. Conuersusque ad illum, dixit: Rectè dixisti, fili mi. Ille rursus furens, contumeliis impetebat eos. Rursumque dicit senior ad illum: Vera prosequeris fili. Nam si veri monachi essemus, istud non egissemus. Sed per Dominum indulge nobis, quoniam peccauimus. Stupefactus ergo ille ad tantam senis humilitatem, accessit propius, prostrauitque se ad pedes senis, dicens: Peccaui, indulge mihi, & per Dominum assumite me vobiscum. Rusticus ergo, sequutus illos accepit habitum. Atque hac quidem ratione & respectu proximi patientiam in maledictis seruandam docent.

4. Ne teipsum lædas.

Enar. in Psal 45.

Offic. lib. 1. cap. 5.

Nunc autem respectu nostri ipsorum, seruanda necessariò patientia, ne per impatientiam nos ipsos lædamus, & conuitianti aduersario rem gratam faciamus. Vnde Diuus Augustinus: *Passus es malum; Ignosce, ne duo mali sitis.* Sic & sanctus Ambrosius: *Peccator est, qui nos conuiciando prouocat; & similes sui fieri desiderat.*

Exemplũ.

In Vita eius apud Surium tom. 7. pa. 2. c. 1.

Venit aliquando ad Lydvvinam, magnæ sanctitatis virginem mulier quædam fremens & furens, innumeris eam iniuriis, contumeliis, & conuitiis proscindens, vt posset eius commouere animum. Sed cum hac ratione nihil efficeret, in faciem mitissimæ virginis fœdissimè conspuit. At verò nec sic eam quicquam permoueri sentiens, clamoribus & maledictis tanquam vim passa, vicinos concitare cœpit. Sed sancta virgo in patientia animam possidens, adeò mansit immota, vt mirarentur vniuersi. Maleficium verò beneficio compensare volens, clam ei munusculum transmisit; dicebatque suis: Illis ego debere me fateor, qui viam mandatorum Dei, quorum plenitudo dilectio est, me currere compellunt. Rursum tenenda patientia est in maledictis & iniuriis illatis, ne nostram ipsi turpitudinem prodamus, & illis maledictis dignos nos fuisse per animi impatientiam ostendamus. Est quippe muliebris animi & impotentis indicium, maledictum ferre non posse.

Quem-

Quemadmodum exulcerata & ægra corpora sunt, quæ *Simile.*
ad leuissimos tactus gemunt; ita ira muliebre maxime *Seneca de*
& puerile vitium est. Non est illa animi magnitudo, *ira li. 1. c. 16.*
sed tumor. Apposite D. Ambrosius: *Qui cito mouetur in-* *Offic. lib. 1.*
iuria, facit se dignum videri contumelia, dum vult indignus *cap. 6.*
videri. Aristoteles Alexandro, natura iracundo, hoc *Exemplũ.*
consilium dedit, vt omnibus se superiorem & melio- *Ælia. l. 12.*
rem existimans, maledicta contemneret. Sed hoc erat
vno vitio aliud curare, & iracundiæ superbiam substi-
tuere. Christianus maledicta contemnet, non vt male- *Simile.*
dicente melior, sed vt ipso maledicto fortior, atque su-
perior. Conuitia enim per se nullam vim habent; sed *Ælian. li. 5.*
quemadmodum tela, si in corpus durum ac rubustum *Exemplũ.*
incidunt, repercussa cadunt, non penetrant; sic ad ani- *S. Bonau. in*
mum solidum obiecta conuitia intereunt. Socrates; quũ *Diat. sal. ca.*
in comœdia ab Aristophane vehementer taxaretur, ri- *42.*
debat. Polyagrus vero eadem audiens, seipsum stran- *Similia.*
gulabat. Patientia nouit contumelias & verbera muta-
re in aurum, argentum, & lapides pretiosos; sicut vrsus
qui verberibus impinguatur; instar Salamandræ, igne
tribulationis fouetur; ad modum asini pungitiuis pa-
scitur; sicut struthio comedit ferrum; sicut piscis mari-
nus crescit in aqua salsa & amara. Socrates, quum in via
quidam illi per lasciuiam calcem impegisset, admiran- *Exemplũ.*
tibus quod id pateretur; Quid facerem, inquit? Illis hor- *Laert. lib. 2.*
tantibus vt vocaret hominem in ius: Ridiculum, in- *cap. 1.*
quit, *Si quis asinus me calce percussit, diceretis mihi; Voca* *Apophthe-*
illum in ius? Animi fortitudo hæc erat. Sed & ideo in ma- *gma.*
ledictis illatis seruanda patientia est; quia maledicus ho- 6. Commi-
mo commiseratione magis indiget quam talione. Vn- seratio ma-
de sapienter Socrates, quum quidam ab eo comiter in ledici.
via salutatus, non resalutasset, illoque nequaquam hoc *Eras. lib. 8.*
moleste ferente, amici tamen qui aderant indignè fer- *Apoph.*
rent dixit: *Si quidam nos præteriret, peius affectus corpore* *Apophthe-*
quam nos sumus: nequaquã illi succenseremus. Cur igitur illi *gma.*
succenseam qui peius affectus est animo quam nos sumus;
Abbas Stephanus (vt refert S. Gregorius) quũ totus eius
ager iam ad messem paratus ab improbo quodã vicino *Exemplũ.*
succensus esset, & alius, vt hoc nuntiaret, ad eum accur- *Dial. lib. 4.*
rens, diceret: Væ, væ, Pater Stephane, quid tibi contigit; *cap 19.*

Totus enim tuus ager incendio absumptus est : è vestigio respondit ; Imo , væ , væ frater. quid illi contigit qui hoc fecit. me enim certe paruo , seipsum maximo damno mulctauit.

7. Meritum virtutis.

Alia adhuc ratio est æquanimiter ferendi conuitia , vt præstantissimam charitatis virtutem exerceamus , nec bene merendi tam præclaram occasionem nobis excidere patiamur. D. Basilius rogatus, cur maledici diligendi essent, respondit: Quia eorum opera beatitudinem illam consequimur , de qua Christus dixit: *Beati estis cum maledixerint vobis homines mentientes , propter me.* Hæc consideratio Lydvvinam virginem ad patientiam mouit, vt est modo dictum.

In Regu. fus. disp. q. 176.

Matth. 5.

8. Profectus spiritualis.

Quid quod ex conuitijs & maledictis aduersarij ingentem profectum spiritualem colligere licet ; Inimicus enim maledicus , optimus interdum est vitæ nostræ pædagogus, & Medicus gratuitus ac salutaris , vt , si forte vlcus nostrum tangit , corrigamus illud.

Exempla.

S. Monica , mater S. Augustini, *Quum à suis coætaneis , adhuc paruula , meribibula vocaretur , hoc conuitio excitata , illud vitium tum postea ætate correxit.* Philippus Macedonum Rex gaudere se dicebat , Athenienses habere infensos, quia ex eorum maledictis vitia sua cognouit. & vt eos mēdaces faceret, correxit.

Confess. lib. 9. cap. 8.

Plut. lib de vtili. capienda ab inimicis.

Similia.

Sicut igitur qui morbum suspicantur, diligenter cauent ne quid valetudinem offendat , ita propter inimicos atque maledicos caute & circumspecte ambulandi occasio datur. Sic ciuitates propter finitimum hostem , & continens bellum tum leges obseruant diligentius, tum Rempub. administrant rectius. Quemadmodum is qui Prometheum Thessalum cogitabat occidere , casu tuber ita percussit atque dissecuit , vt seruaret hominem , ruptoque tubere , periculo liberaret : ita non raro fit vt conuitium per simultatem & odium impactum medeatur animi morbo , vel neglecto vel ignorato. Quum ergo iustis omnia cooperentur in bonum , vir bonus ex maledicti iaculo non vulnus, sed vulneris sanitatem & profectum spiritualem consequetur.

9. Vt Christo conformemur.

Sed ob hanc potissimum caussam maledictum patienter ferendum , vt Christo Redemptori ac capiti nostro conformemur : *Qui* , vt ait D. Petrus, & in hoc Euangelio luculenter apparet, *quum malediceretur, non maledi-*

1. Petr. 2.

ledicebat; quũ pateretur, non comminabatur: trahebat autẽ Matth.10.
iniuste iudicanti se. Hoc argumento, ad seruandam patientiam Christus ipse nos hortatur: *Non est*, inquit, *discipulus super magistrum, nec seruus super dominum. Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius!* Eodem argumento vtitur Paulus, dicens: *Donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis.* Ephes.4.
Vt ergo circa alia multa, sic circa maledicta ferenda Christum imitari, & in patientia nostra animas nostras possidere debemus. His adiungi potest laus ipsa, & commendatio 10. Laus virtutis.
virtutis, quæ ex huiusmodi patientia oritur. Dum enim erga alios mansueti sumus, & aliorum honori parcendo consulimus, nostrum quoque mirifice conseruamus. Exemplũ.
Cum Iulius Cæsar Pompeij statuas à populo deiectas reponi iussisset, tum Marcus Tullius, *Cum statuas*, Plutar. vbi supra.
inquit, *Pompeij collocasti tuas, constabilisti.* Sed & illud quoque ex hac patientia bonum accedit neutiquam contemnendum, quod assuefacti iuste recteque agere cum inimicis, haud vnquam iniuste doloue cum amicis & familiaribus agemus. 11. Vt cum amicis suauiter agatur.
Sic Pythagoras ab aucupio dehortabatur, & empto retium iactu, pisces captos iubebat in aquas iterum dimitti: vt sic ab animantium cæde abstinendo, ad mansuetudinem cum hominibus seruandam assuefaceret. Exemplũ.
Quemadmodum primis hominibus satis erat, si non læderentur à bestiis; posteriores vero rationes inuenerunt, multas ab illis vtilitates capiendi, dum carnibus vescerentur, pilis vestiuntur, fel & lac ad morbum adhibent remedia: sic in prima naturæ lege satis honestum videbatur inimicos non odisse, non vlcisci; at nunc Christi gratia nos docuit etiam illos amare, & beneficiis prosequi, quia talis eorum amor ad multa nobis est perutilis, vt ex antedictis constare potest. Simile.

4. *Ego non quæro gloriam meam: est qui quærat, & iudicet.*

LOCVS moralis de gloria & honore Christi, & ministrorum eius, etiam in hac vita, & de Dei iudicio aduersus contemptores. Debetur virtuti, & potestati à Deo ordinatæ, honor, iuxta illud Apostoli: *Cui hono-* Sacerdotes honorãdi. Rom.12.

rem, honorem; cui vectigal, vectigal. Æque vtrumque debetur. Christus hoc loco, etsi calumnias & maledicta Iudæorum patitur, tamen eos grauissime in illis peccasse ostendit: *Vos,* inquit, *inhonorastis me. Ego non quæro*
Ioan. 5. *gloriam meam*: sed quia illi nihilominus debetur, Pater meus quærit eam, *Vt omnes honorificent Filium*: & ita quærit, vt eam mihi negantes, seuere iudicet. Ideo alibi dis-
Ioan. 13. cipulos eum honorantes commendat: *Vos vocatis me, Magister & Domine: & bene dicitis; sum etenim.* Sic Paulus, quũ à suis se non eo quo par erat honore habitũ cerneret, *Etsi,* inquit, *mille pædagogos habeatis in Christo, tamẽ*
1. Cor. 4. *non multos Patres. Per Euangelium enim ego vos genui.* De hoc honore, Christi ministris & vicariis exhibendo, in alia quadam Dominica aliqua diximus, quæ huc referri possunt. Quantopere hic honor Christi ministris exhi-
Matth. 10. bitus, Christo placeat, illa eius verba declarant: *Qui reci-*
Zach. 2. *pit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet.* Quãtopere contumelia illis illata Deo displiceat, multæ Scripturæ demonstrant. *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Pueri 42. illudentes Eliseo Prophetæ, & maledicentes ei, *ascende calue, ascẽde calue,* statim ab vr-
4. Reg. 2. sis omnes discerpti ac lacerati sunt. Quum Prophetam concionantem improbi irriderẽt, dicit eis Deus: *Væ vobis*
Esaiæ 28. *viri illusores; flagellum inundans quum transierit, eritis ei in conculcationem.* D. Cyprianus sibi reuelatum à Deo scri-
Lib. 4. epi. 9. psit: *Qui Christo nõ credit sacerdotem facienti, postea credere incipiet sacerdotem vindicanti,* quantusque sacerdotibus Christi honor exhibendus sit, exemplo honoris synagogæ sacrificij præstiti docet. *Dominus* (inquit) *in Euangelio, quum ei dictũ esset. Sic respondes Pontifici? custodiens & docens sacerdotalẽ honorem seruari, contra Pontificem nihil dixit, sed innocentiam suam tantummodo purgans respõdit: Si male locutus sum, testimoniũ perhibe de malo: sin autẽ bene cur me cædis? item B. Apostolus, cum ei dictum esset, Summum sacerdotẽ Dei maledicis? nihil contumeliose locutus est*
Actor. 23. *aduersus sacerdotem, quando & potuerit se constãter exerere aduersus eos qui Dominũ crucifixissent, & qui iam Deũ, & Christum, & templũ, & sacerdotiũ perdidissent. Sed quamuis in falsis & spoliatis sacerdotibus, vmbrã tamen ipsum inanẽ sacerdotalis nominis cogitans, dixerit: Nesciebã fratres, quia* ponti-

Pontifex esset. Scriptum est enim : Principem populi tui non maledices. Hæc Cyprianus, quæ duo exempla, Christi & Pauli, aliis in locis profert, vt ex honore veteri sacerdotio præstito, sacerdotibus Christi honorem debitum asserat, contumelias illatas graue crimen esse ostendat, & à Deo certissime vindicari. *Certe sacerdotibus* (ait Cyprianus) *tantus honor Dei dignitate conceditur, vt quisquis sacerdoti eius, & ad tempus hic iudicandi nō obtemperaret, statim necaretur.* Sic enim Lex habet : *qui non audierit sacerdotem, qui pro tempore fuerit, morietur homo ille.* Sunt autem huius diuinæ vltionis contra sacerdotum Dei cōtemptores in sacris Scripturis crebra exempla, quorum hic quædam proferimus ; vt intelligatur, quanti sit ponderis, quod Christus hic dicit : *Est qui quærat, & iudicet.* Cum aduersus Moysen & Aaron sacerdotes Dei tres ministri, Chore, Dathan, & Abiron, per superbiam insurrexissent, inusitato supplicio, & ipsi & eorum omnia terræ hiatu absorpta sunt. Maria ipsa, soror Moysi, quia contra eum murmurauerat, lepra percutitur. Quia Samuelem Iudæi spreuerant, vel Deum potius in illo (ait enim Deus: *Non te spreuerunt, sed me*) *vt hoc vlcisceretur* (ait Cyprianus) *excitauit eis Saul Regem, qui eos iniurijs grauibus affligeret, & per omnes contumelias & pœnas superbum populum calcaret & premeret, vt contemptus sacerdos de superbo populo vltione diuina vindicaretur.* Sed & Saul ipse, quia Samueli Prophetæ non obtemperauit, regno excidit. Achab propter contemptum, & in vincula coniectum Michæam Prophetam, in bello occisus est. Sed & Ioram, filius Achab, totaq; progenies à Iehu gladio percussi sunt? *Vt vlciscar* (ait Propheta Dei ad Iehu) *sanguinem seruorum meorum Prophetarum, & sanguinem omnium seruorum Domini de manu Iesabel.* Quum Zacharias Sacerdos & Propheta, ex imperio Regis Ioas, in atrio domus Domini interficeretur, *Propheta quum moreretur,* ait: *Videat Dominus, & requirat. Cumq; euolutus esset annus, ascendit contra Ioas exercitus Syriæ, venitq; in Iudā & Ierusalē, & interfecit cunctos Principes populi, atq; vniuersam prædā miserunt Regi Syriæ in Damascum. Et certi quū permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem. In Ioas quoque*

Li.3. epist.9. & lib.1.ep.5.

Deut.17.

Exempla contra cōtemptores veterum sacerdotum.

Num.16.

1.

2.

Num.12.

3.

1.*Reg.*8.

Lib.3.ep.9.

4.

1.*Reg.*31.

5.

3.*Reg.*22.

6.

4.*Reg.*9.

7.

2.*Par.*24.

ignominiosa exercuere iudicia. Et abeuntes, dimiserunt eam
in languoribus magnis. surrexerunt autem contra eum ser-
8. *ui sui in vltionem sanguinis filij Ioiada sacerdotis, & occide-*
2. Para. 25. *runt eum in lectulo suo, & mortuus est.* Amasias Rex Iuda,
quia Prophetam Dei contemnens, dixit, *Num consilia-*
rius Regis es? tace, ne interficiam te; traditus fuit in manus
Ioas Regis Israel, omnibus rebus spoliatus, posteaque à
9. suis interfectus. Ozias quoque filius eius, ius sibi sacer-
2. Para. 26. dotale arrogans, lepra percussus est. Denique quod
10. Christus in Euangelio Iudæis dixit; *Sanguis omnium Pro-*
Luc. 11. *phetarum, a sanguine Abel iusti vsque sanguinem Zacha-*
riæ Prophetæ, quem occidistis inter templum & altare, de
manu vestra requiretur; hanc Dei vindictam terribiliter
expressit. Nam & tota illa gentis Iudæorum per omnes
mundi partes in hodiernum vsque diem dispersio, nihil
est aliud, quam iusta Dei vindicta in sanguinem Chri-
sti ipsius, omniumque Prophetarum Dei. Cladem &
internecionem extremam Hierosolymorum sub Tito
& Vespasiano, Iosephus quidem Iudæus refert in cru-
delem Diui Iacobi Apostoli necem: sed propter Chri-
stum ab illis occisum, factam illam fuisse, dubitari non
Luc. 19. debet, dicente & prædicente in Euangelio Christo:
Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad
pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia
venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, &
circumdabunt te, & coangustabunt te vndique, & ad terram
prosternent te, & filios tuos qui in te sunt: & non relinquent
in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoueris
tempus visitationis tuæ. Nec Iudæi tantum, sed & Pila-
tus, gentilis Iudex, effusi sanguinis CHRISTI, acerbas
11. pœnas dedit. Nam & à Tiberio maximis affectus fuit
Euseb. hist. contumeliis, & postea Caij temporibus extrema cala-
Eccles. lib. 2. mitate oppressus, sicuti id tradunt, qui Græcorum
cap. 7. Olympiadas scripserunt. Ad eas enim angustias ad-
Niceph. li. 2. uersis casibus est redactus, vt manus sibi ipse attule-
cap. 10. rit, diuina eum vltione prosequente. Idem de Anna
& Caipha, aliisque Pharisæis & Scribis, qui Christi ne-
12. cem procurarunt, scribunt Eusebius, & Nicepho-
rus, Sic videlicet, etsi Christus non quæsiuit gloriam
suam vt homo; DEVS tamen, Deique iustitia eam
quæ

quæſiuit, & contra violatores iudicauit. Nec de Christo tantum hoc verum eſt, ſed de omnibus Christi Sacerdotibus, atque in terra miniſtris, quorum iniurias & contumelias etiam in hac vita acerbe Deus vindicauit. Eccleſia quidem, Eccleſiæque Præpoſiti & Prælati, *non quærunt gloriam ſuam*, memores illius quod Christus dixit; *Qui maior eſt veſtrum, fiat ſicut minor*: ſed *eſt qui quærat, & iudicet.* Deus illam quærit, vt à ſubditis exhibeatur; & non exhibitam acerbe iudicat. Exempla hic aliquot huius iudicij diuini ſubiiciam, quia huiuſmodi miniſtrorum Dei contemptoribus plenus eſt hodie mundus. Ex hiſtoriis tam Eccleſiaſticis quam prophanis animaduertere licet Imperatores, Reges, ac Principes, qui Eccleſiæ gloriam ſuam non dederunt, qui Eccleſiæ miniſtros perſecuti ſunt, malo ſemper & acerbo fine vitam terminaſſe, Deique iudicium, & vltionem grauem in hac vita pertuliſſe. Conſtantius, Arrianis fauens, poſtquam Libertum Romanum Pontificem, Athanaſium Alexandrinum, pluri-moſque aliarum Eccleſiarum Epiſcopos orthodoxos in exilium compuliſſet, ſibique cognitionem cauſarum Eccleſiaſticarum arrogaſſet (vt late oſtendit ſanctus Athanaſius) dum Iulianum cognatum imperij æmulum perſequeretur, obſcuro loco, & maximo animi cum mœrore, quem late deſcribit Ammianus Marcellinus, ſcriptor ethnicus, vitam finiuit. Valens Imperator, qui multo adhuc maiorem in Epiſcopos crudelitatem exercuit, & ad bellum contra Gothos profiſciſcens, Iſacium Monachum, qui, vt alter Michæas, eum impietatis ſuæ admonuerat, & in bello moriturum prædixerat, niſi bellum cum Eccleſia gerere deſiſteret, vt alter Achab in vincula coniecerat vſque ad reditum ſuum, eodem in bello ab hoſtibus concluſus, in caſula quadam cum nobilibus, & Principibus ſuis à barbaris incenſus, incendioque conſumptus eſt: quo infami & acerbo necis genere, nullum vnquam Imperatorem aut Regem Christianum ſublatum fuiſſe alias legitur. Valentinianus Iunior Diuum Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem multis modis vexauit: vt baſilicam hæreticis traderet, imperauit: vt in

Matth.10.
Exempla vindictæ diuinæ cōtra cōtemptores Epiſcoporū & ſacerdotum.

1.

Epiſt. ad ſolitar. vit. agen.
Lib.22.

2.

Ammianus Marcellinus lib.31.

3.
Ambr. lib.5. epiſt.31.

4\. *Eutrop. li. 3.* palatio suo coram ipso de fide disputaret, iussit: exilium, ni obsequeretur, comminatus est. Mox vero à propriis ministris infami suspendio necatus est. Anastasius Imperator à Gelasio Papa excommunicatus, & tam Episcoporum quam Monachorum grauis persecutor, fulmine de cœlo ictus interiit. Mauritius Imperator, in Diuum Gregorium, Romanum Pontificem
5\. *Li. 4. epist. 34.* tam durus, & acerbus Princeps, vt sic ad eum aliquando Gregorius scripserit, *Et si peccata Gregorij tanta sunt, vt pati talia debeat: Petri Apostoli peccata nulla sunt, vt vestris temporibus pati ista mereatur.* à gregario milite Phoca,
Blondus li. 3. Decad. 1. vxore prius, & liberis omnibus ante oculos eius interfectis, ipse quoq; interficitur, exclamans: *Iustus es Domine,*
6\. *Paul. Oia. lib. 18.* *& rectum iudicium tuum.* Cóstans, Heraclij nepos, Martinum Papam in exilium ablegauit. Sed subditis suis omnibus hoc nomine exosus (ait Zonaras) deserta Constantinopoli, in Sicilia vixit, ibique in balneo à suis occiditur.
7\. *Zonar. annal. tom. 3. in Constate & Michaele.* Michael Imperator, Theophili filius, qui in Nicolaum I. Romanum Pontificem, superbus fuit, & Ignatium Patriarcham Constantinopolitanum summa iniuria deposuit, quum ebrius cubitum iret, stans iuxta lectum, à suis domesticis occiditur.
8\. Constantinus Pogonatus, Leonis Isaurici filius Catholici Cleri persecutor maximus, incendio diuinitus percussus, blasphemans moritur.
Sigebertus ad an. 778. Atque hæc quidem in Oriente maximis Principibus, Christum in suis vicariis persequentibus, illustria Dei iudicia acciderunt.
9\. *Naucler. volum 3. Gener. 37.* Nec minus in Occidente fuerunt luculenta. Henricus quartus, Occidentalium Imperatorum primus, qui contra Ecclesiam ceruicem erexit, post multas Ecclesiæ illatas iniurias, à Gregorio VII. Romano Pontifice excommunicatus, à proprio suo filio Imperio priuatur, tandemque
10\. *Nauc. Gener. 40.* ab omnibus desertus, extra imperij fines exul, in summa calamitate moritur.
Sabel. Æne. 9. lib. 5. Fridericus Barbarossa, qui multis annis Ecclesiam Dei persecutus est, in sedem Apostolicam superbus ac rebellis valde, quum in fluuio sese animi causa in Cilicia ablueret, repente submersus interiit.
11\. *Nauc. Gen. 41. pag. 271.* Philippus, repugnante Sede Apostolica, ad Imperium euectus, ideoque eiusdem perpetuus hostis, in oppido Bromberga, dum à prandio quie-

quiesceret, à Comite Palatino occiditur. Ottho quartus, post maximas iniurias tota passim Italia Ecclesiæ illatas, à Philippo Francorum Rege in inferiori hac Germania bello petitus & fugatus, paulo post in Saxonia priuatus moritur. Fridericus II. Imperator, non tantum Sedis Apostolicæ, sed & vniuersi Cleri per totum Imperium hostis & persecutor acerrimus, ab Innocentio quarto excommunicatus, à spurio suo Manfredo in Apulia occisus est, vt aliqui scribunt, veneno sublatus; vt alij referunt, suspendio necatus. Sed & tota stirps eius, impij patris vestigijs insistens, cuius facta imitata, eius exitum consecuta est. Conradus enim primogenitus eius ab Innocentio quarto simili ex causa excommunicatus, ab eodem Manfredo in Apulia interficitur. Sed & idem Manfredus, Apuliæ & Siciliæ regna occupans, Ecclesiæque persecutor ferus, ab Alexandro IV. excommunicatus, à Carolo Regis Gallorum fratre, quem Vrbanus IV. Siciliæ & Apuliæ Regem declarauit, debellatur, & in acie occiditur. Conradinus denique, Conradi antedicti filius, ab eodem Carolo victus, extremo afficitur supplicio. Sed & Eutius, alter Friderici II. filius, post multa bella Ecclesiæ illata à Bononiensibus captus, perpetuis carceribus addicitur. Ita tota sacrilegi imperium stirps, & numerosa & potens, breui momento extincta, exemplum posteris reliquit impiæ contra Deum & Ecclesiam eius rebellionis. Ludouicus quartus Imperator, à Sede Apostolica bis excommunicatus, primum à Ioanne XXII. postea à Clemente Sexto, in cuius defensionem contra Ecclesiæ Romanæ immunitates & iurisdictionem temporalem, Poetæ illi & Rhetores hoc nomine infames, Petrarcha, Dantes, Marsilius, & Ioannes Ockam Scholasticus, tam multa scripserunt. Deo hanc caussam iudicante, quum in venatione esset, subita paralysi omnium membrorum correptus, ex equo decidens, moritur. Memorabile est, quod de Sancto Narcisso, Hierosolymorum Episcopo, scribit Nicephorus. Huic sancto Episcopo tres maleuoli homines calumniam intentarant, dirisse, si fallerent, deuouentes. Primus, vt igne conflagraret; secundus, vt fontico de-

[Right margin notes:]
12.
13 Nauc. Gene. 42. Sab. Æne. 9. lib. 6.
14 Nauc. Vbi. Supra pa. 313.
15 Idem p. 320. Sabel. Æn. 9. lib. 7.
16 Nauc. Ge. 42.
17 Naucler. Gener. 45.
18 Lib. 5. ca. 9. hist. Eccles.

teftabilique morbo periret; tertius, vt oculis priuaretur, Sed diuina vindicta non dormiente, primus fcintilla vnica à lucerna profiliente, domo fuccenfa, cum propinquis fortunifque omnibus comburitur. Secundus, morbo grauiffimo, qui totum corpus inuafit corripitur. Tertius dolum & malitiam ftatim eft profeffus; neque lachrymarum prius modum fecit, quam vna cum illis oculorum vim & aciem diffluere fenfit. Tormenta paucorum, exépla funt omnium.

5. *Si ego glorifico meipfum, gloria mea nihil eft.*

Vana gloria. LOCVS moralis contra propriæ laudis & honoris appetitum. Seipfum glorificat, & fuam gloriam quærit, quia laudem aucupatur, feu de rectè factis, vt vanus, feu abfque illis, vt hypocrita. Vtriufque gloria nihil eft, quia Deo non placet, quia boni operis meritum perdit, quia multorum malorum caufla eft.
1. Cor. 1. *Qui gloriatur, in Domino glorietur. Non enim qui feipfum*
2. Cor. 8. *commendat, ille probatus eft, fed quem Deus cõmendat. Qui exiftimat fe aliquid fcire, nondum cognouit quomodo oporteat fcire.*
Sciendi modus optimus. Modus optimus fciendi eft, fuam in plurimis ignorantiam agnofcere. Qui plurima quæ ignorat, attédit, is, etfi multa fciat, fe nihil fcire arbitratur. Tale erat
Apophthegma. Socratis dictum: *Hoc vnum fcio, me nihil fcire.* Quodcunque vas aquæ teneas, fi fontem aut puteum attendas; te
Simile. nihil aquæ habere cogitabis. Nihil eft, quod in comparatione alterius parum eft. Rurfum de ijs, qui fuam
Simile. gloriam quærunt, ait Chriftus: *Receperunt mercedem fuam.* Sicut ventus tollit puluerem de terra, & in aerem difpergit; fic vana gloria tollit meritum boni operis, & totum aeris dæmonibus difpergit, vt illis fuperbis fpiritibus in voluptatem vertatur, quod apud iuftum
Simile. Deum mercedem alioqui habiturum erat. Sicut peregrini mutant veftem in hoftili terra, ne cognofcantur: fic rectè facta occultare, non ad laudem captandam publicare debemus; ne, captata laude in hoftium dæmonum poteftatem veniant. Sapienter Gregorius: *De-*
Exemplũ. *prædari defiderat, qui thefaurum publice portat in via.* O-
4. Reg. 20. ftendit Ezechias Rex nuncijs Babylonijs domũ aromatum,

tum, & aurum, & argentum, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis, Sed ex eo factum est, vt paulo post Sennacherib, Rex Assyriorum, numerosissimo cum exercitu ascenderet ad ea deprædanda. Sicut manus Moysi, extra sinum educta, lepra statim infecta est, sed in sinu reposita, sana erat: sic opus manuum bonum & laudabile, intra conscientiam manens, sanum & integrum est; foras prodiens, lepra vanitatis inficitur. Non est carbo sic ignitus, qui non moriatur, nisi cineribus cooperiatur. Nulla virtus tanta est, cuius tota gloria non pereat, nisi humilitate tegatur. Mira res. Christus ipse suam gloriam quærere non potuit, qui tamen, quæcunque accepit gratiarum munera vt homo, habuit illa in se vt Deus: cuius etiam actiones & virtutes omnes, nec imperfectione vlla, nec labe laborarunt, perfectæ fuerunt, tam quoad operis substantiam, quam quoad modum agendi. Absurdissimum ergo, non solum impium est, quenquam hominem suam gloriam quærere, qui nihil habet nisi quod accepit, cuiusque virtutes & multis peccatis mixtæ sunt, quasique contaminatæ, & vix vnquam perfectæ sunt. ***Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?*** Qui quærit gloriam suam, sic gloriatur, quasi ex se, non ex Deo aliquid gloria dignum faceret. Qui bene intelligit, sed nihil laude dignum ex se, aut suis viribus, sed ex mera Dei gratia, eaque indebita, ideoque ex sola Dei misericordia & benignitate operari & facere, ille certe non in se, sed in Domino solo gloriabitur. Hoc enim sensu: ***Soli Deo honor, & gloria,*** quia solus Deus omnium bonorum & fons & author est. ***Omne donum optimum; desursum est, descendens à patre luminum.*** Qui ergo sibi, non Deo aliquid tribuit, ideoque suam, non Dei gloriam in omnibus quærit, eius gloria nihil est, sed eius peccatum magnum est. Sicut materia prima, quanto magis infirma & omni forma denudata est, tanto magis plurium formarum est susceptiua: sic animus, quanto humilior; tanto gratiarum capacior, ipsaque virtus, quanto se abiectiorem facit, tanto est laude dignior. Lucifer quærens gloriam suam, non Creatoris sui, omni sua gloria spoliatus est, & teterrimus dæmõ effectus.

Allegoria.

Simile.

1. Cor. 4.

1. Tim. 1.

Iacob. 1.

Simile.

Exemplũ.

effectus. Huius rei exempla alia in alia Dominica pro-
tulimus. Ne quis propriam suam gloriam quærat, ma-
Luc. 17. gnum documentum Christus dedit, dicens: *Cum feceritis*
omnia quacunque præcepi vobis, dicite, quia serui inutiles su-
Simile. *mus: quod debuimus facere, fecimus.* Vult nos hoc dicere, &
haud dubie idem sentire. Nunquam autem gloriabitur,
qui se seruum inutilem vere iudicat. Sicut splendor solis
vmbram in corpore generat; sic actio virtutis gloriam a-
gendi parit. Sed vt vmbram suam quanto magis corpus
persequitur, tanto magis illa fugit à corpore: sic gloriam
quanto magis actio virtutis captat, eo magis illa virtus
caret. Idcirco hoc animis omnium hominum ingenera-
Exempla. tum est, vt nullos minus honorent, quam quos honoris
Ælian. Var. cupidos vident. Quum Alexander, superato Dario, ad
hist. lib. 2. Græcos scriberet, vt eum pro Deo haberent; Lacedæ-
1 monij decretum eiusmodi fecerunt: *Quoniam Alexander*
2 *Deus esse vult, Deus esto.* Hominis vanitatem scite refuta-
Idem. li. 12. runt. Menecrates Medicus adeo superbia turgebat, vt se
ipsum Iouem appellaret. Hunc ad splendidum conuiuium
Philippus Macedonum Rex inuitauit, seorsumque men-
sam ei iussit apparari, & apponi acerram, suffitumque
fieri; quo ille primum delectatus, sed fame tandem vr-
gente, quum cæteris epulantibus, nihil ei aliud appone-
Idem. li. 9. retur, delusus & confusus à mensa surrexit. Socrates,
3 quum videret Antisthenem attritam partem vestis sem-
per in conspectum protendere; Quin desinis, inquit, ar-
rogantiam tuam nobis prodere? Adeo viderunt isti Eth-
nici, eos, qui gloriam suam quærunt, omni prorsus glo-
4 ria merito carere, & eorum gloriam nihil esse. Vnde &
Bruson. li. 6. Antisthenes, quia Platonem mire fastuosum noue-
cap. 5. rat, eum aliquando ægrum inuisens, & vas in quo vo-
muerat conspiciens; Bilem hic (inquit) video; fastum non
video: vtile ei fore iudicans, si æque fastum euomere po-
Brus. lib. 3. c. tuisset, quam bilem. Columbæ in aere ex volatu plau-
26. dunt, varieque sulcant, pennarum suarum varietate ob-
Simile. lectatæ: sed interim ex hac ostentatione strepituque ala-
rum quem affectant, accipitri prædæ sunt; alioqui subito
volatu multo accipitre velociores. Idem illis contingit,
qui ex ostentatione virtutum gloriam affectantes, dia-
bolo prædæ, hominibus oblectamento sunt; quod v-
trunque

trunq; vitarent, si celeri obliuione *ea quæ retro sunt obliuiscentes, ad ea quæ ante sunt, sese semper extẽderent*, vt docet Apostolus. Dum enim peracto bono operi per vanam gloriam immoramur, progressum in virtute penitus retardamus. Vnde fit, vt & præteritarum virtutum iusta laus nobis pereat, & virtutis actio in posterum frigescat. De hac propriæ laudis vana & impia cupiditate præclare in hæc verba scripsit Sanctus Augustinus: *Nunquid, Domine qui solus sine typho dominaris, hoc tẽtationis genus cessauit à me, aut cessare in hac tota vita potest, timeri & amari velle ab hominibus, non propter aliud, sed vt inde sit gaudium quod non est gaudium? Misera vita est, & fœda iactãtia. Hinc fit vel maxime non amari te, nec caste timeri te, ideoq; tu superbis resistis, & humilibus das gratiam, & intonas super ambitiones seculi, & contremiscunt fundamenta montiũ. Itaq; nobis, quoniam propter quadã humanæ societatis officia necessariũ est amari & timeri ab hominibus, instat aduersarius veræ beatitudinis nostræ, vbique spargens in laqueis, Euge: Euge: vt dum auide colligimus, incaute capiamur, & à veritate tua gaudium nostrum deponamus, atq; in hominum fallacia ponamus, libeatq; nos amari & timeri, non propter te, sed pro te: atque isto modo sui similes factos ad supplicij sui consortium nos trahat. Nos autem, Domine, pusillus grex tuus sumus. Tu nos posside, Gloria nostra tu esto, propter te amemur.* Et paulo post: *Qui plus gaudet laudari se, quam donum tuum habere vnde laudatur, iste te vituperante laudatur ab hominibus, sed te iudicante non defendetur ab hominibus. Et melior iam est ille qui laudauit, quam iste qui laudatus est. Illi enim placuit in homine donum DEI, huic amplius placuit, donum hominis quam Dei.* Hæc Augustin. Nempe charitas omnia facit & patitur pro veritate; ambitio omnia facit & patitur pro vanitate. Adeo & tot modis verum est, quod Redemptor noster dixit: *Si gloriam meam quæro, gloria mea nihil est.* De hoc argumento in alijs Euangelijs plura diximus.

Philip. 3.

Confess. l. 10. cap. 36.

6 *Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis, Si quis sermonem &c.*

Iudicium maleuolũ & temerarium.

Ioan. 4.

LOCVS moralis contra maleuolum & temerarium iudicium, quod omnia in pessimam partem interpretatur. Quum enim similia verba Christus mulieri Samaritanæ dixisset; *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum*: nec calumniatur, nec irridet, etsi non intelligeret, quid Christus diceret; sed discendi cupida, non carpendi auida respondit: *Domine da mihi hanc aquam, vt non sitiam, neque veniam huc haurire.* Tanto plus valet indocta simplicitas, quam proterua calliditas. Ex eodem flore aranea venenum, apis mel colligit. Eadem pluuia in cicuta venenum, in vite vinum producit. Eadem margarita, à porcis cõculcatur, à peritis in admiratione habetur. In eodem prato bos herbam, canis leporem, ciconia lacertam, apis florem, insidiator prædam, æger sanitatem, sanus voluptatem quærit. Sic Sapientum dicta & facta maleuolis hominibus male sonant, peius olent, pessimum gustum præbent. Iudæorum circa Christi verba & facta, vt maleuolentia insignis, sic cauillatio frequens fuit. Aliquas eorum cauillationes hic commemorabimus; vt eorum exemplo discant fideles, quanta sit maleuolentiæ vis in dictis ac factis proximorum in pessimam semper partem iudicandis. Si enim ipsa Dei Sapientia loquente, iunenire toties maleuolentia potuit quod carperet; in cæteris hominibus (*quorum cogitationes timidæ, & prouidentiæ incertæ sunt*) quid non inueniet maleuolentia, si semel cor possidet, vnde reprehendat? Quum Christus Iudæis diceret, *Ego sum panis qui descendi de cælo: murmurabant dicentes; Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem?* Sed causam murmuris Christus statim docet, quia carnales erant: Respondit enim: *Nolite murmurare ad inuicem. Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus, qui misit me, traxerit eũ.*

Exempla.

Iudæorum cauillationes contra Christum.

Sapien. 9.

Ioan. 6.

1. Cauill.

Nempe

Nempe incredulitatem eorum post tot visa miracula, & maximè hesternum illud de panibus multiplicatis, ex animi superbia & maleuolentia profectam, his verbis arguit, & murmurationes caussam fuisse docet. Rursum quum Christus diceret: *Panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita: Iudæi litigabant ad inuicem dicentes; Quomodo hic potest nobis carnem suam dare ad manducandum?* Sonat hic iterum (vt in hæreticis hodie) incrudelitatis vox, omnia carnaliter intelligentis, & crasse ac pessime omnia interpretantis. Quum Christus in templo doceret, Iudæi mirabantur, dicentes: *Quomodo hic literas scit, quum non didicerit?* Nempe quum doctrinã ipsam reprehendere non possent, personã doctoris examinãt, & sicut ingrati ac male curiosi hospites cibos appositos non sumunt, sed vnde apponuntur inquirunt. Dicente Christo, *Quid me quæritis interficere? Respondit turba, & dixit, Dæmonium habes, quis te quærit interficere?* Quum veritas vlcus digito tangeret, vt sanaret; in maledictum proripiunt, ne sanentur: & quod ad medelam prolatum est, in extremam perniciem vertunt, dum vulnus tacendo & negando, immedicabile illud faciunt. Quum Christi constantiam in docendo, & publice ac palam loquendo, videret turba, adeo vt suspicaretur ipsos synagogæ suæ principes doctrinam eius approbare, quam sic tolerabant, inuenit maleuolentia quod adhuc in Christo carperet. Dicebat enim: *Nonne hic est quẽ quærunt interficere? Et ecce palam loquitur, & nihil illi dicunt. Nunquid vere cognouerunt principes, quia hic est Christus? Sed hũc scimus vnde sit? Christus autẽ quũ venerit, nemo scit vnde sit.* Cauillantur contra conscientiã. Sciebant enim Messiam esse de semine Dauid, & aduentum Christi in carnem non debuisse illos latere, sed iuxta veteres prophetias, quæ quotidie in synagogis legebantur, & ex miraculis quæ videbant, toti populo debuisse innotescere. Nã & ideo, visis miraculis, dicebant: *Christus quũ venerit, nunquid plura signa faciet quam quæ hic facit?* Sed maleuolentia atque inuidia ipsam lucem in tenebras vertit. Paulo post, quum auditis Christi verbis quidam dicerent, *Hic est vere Propheta; alij vero. Hic est Christus:* turba maleuola dicebat. *Nũquid à Galilæa venit Christus?*

Ioan. 6. 2. Cauill. — *Ioan. 7.* 3. Cauill. — *Ibidem.* 4. Cauill. — *Ibidem.* 5. Cauill. — 6. Cauill. *Ibidem.*

Nonne Scriptura dicit, quia ex semine Dauid, & de Bethlehē
castello, vbi erat Dauid, venit Christus? Magna maleuo-
lentiæ cæcitas. Paulo ante dixerũt. *Christus quum venerit,*
nemo scit vnde sit : & hic confitentur tum genus ac fami-
liam, tum natiuitatis locum. Neque ignorare poterant,
etsi in Galilæa educatus esset Christus, tamen in Bethle-
hem natum eum fuisse: quod ne ignorarent, sola illa in-
7. Cauill. nocentum paruulorum tam infamis occisio sufficie-
Ibidem. bat. Sed maleuolentia ad apertam lucem oculos claudit.
Quum ministri ad capiendum Christum missi, & va-
cui redeuntes, dicerent : *Nunquā sic locutus est homo sicut*
hic homo: responderunt eis Pharisæi, Nunquid & vos seducti
estis? Nunquid ex principibus aliquis credidit in eum? aut ex
Pharisæis? Sed turba hæc quæ non nouit legē, maledicti sunt.
Vide rursum quid faciat inuidia & malitia. Turba non
vult credere, etsi principes credant; *Quia quum Christus*
venerit, nemo scit vnde sit. Principes nolunt credere, etsi
turba credat; quia turba ignara est, & nescit legem. Ita
8. Cauill. ad non credendum Christo apud homines maleuolos
Ioan. 8. tam scientia quam ignorantia argumentum facit. Quũ
Christus diceret, *Ego sum lux mundi. Qui sequitur me non*
ambulat in tenebris: Pharisæi dicunt ei : *Tu testimonium*
perhibes de teipso, testimonium tuum non est verum. Et tamē
ijdem Pharisæi, tum ipsi Christo antea dixerant: *Quousque*
que tollis animam nostram? Dic nobis palā si tu es Christus:
tum ad Ioannem miserunt dicentes : *Tu quis es?* vt ipsius
de seipso testimonium acciperent & crederent. Sed ma-
9. Cauill. litia, siue taceas siue dicas veritatem, semper habet quod
Ibidem. reprehendat. Quum Christus diceret, *Quo ego vado, vos*
non potestis venire: Iudæi dixerunt. Nunquid interficiet se-
metipsum? Candida sane interpretatio, & maleuolorum
hominum temeritate digna. Dicente ad Iudæos Christo,
Cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos: responderunt
ei, Semen Abrahæ sumus, Nemini seruiuimus vnquā. Quo
10. Cauill. *modo tu dicis, liberi eritis?* Homines carnales & inflati, non
Ibidem. nisi carnalem libertatem somniant; quam non veritas
11. Cauill. sed vanitas operatur. Nec Christus dixit : *liberi e-*
Ibidem. *ritis*, quasi omni modo serui essent : sed, *Veritas libera-*
bit vos, nempe à vanitate & seruitute peccati. Quũ iterũ
diceret Iudæis, *Vos, quæ vidistis apud patrem vestrum, faci-*
tis re-

tis: responderunt ei, *Pater noster Abraham est*: & paulo post: *Nos ex fornicatione non sumus: Vnum patrem habemus Deum.* Quia maleuolentiæ & inuidiæ radix superbia est, ideo Christi verba intelligere nolunt, quæ de patre per imitationem, non per naturam aut per electionem loquuntur. Ideo Christus illis dixit: *Sermo meus non cadit in vobis.* Et iterum: *Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere.* Nempe superbia, odium, maleuolentia, inuidia, Iudæorum animos sic in transuersum egerunt, vt nulla Christi verba vel intelligere, vel æquo animo capere potuerint. Sic in hoc nostro Euangelio maleuolentiæ suæ fructus varios protulerunt. Dicente Christo; *Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non gustabit in æternum*; quod de morte non temporali, sed æterna; nec corporis, sed animæ, eum dixisse, etiam si simplex tantum Propheta esset loquens in persona Dei, Iudæi in lege Dei edocti, ignorare non poterant, nisi animorum ægritudo caliginem illis offendisset, statim cauillantur, quasi de morte temporali loquutus fuisset dicentes: *Nunc scimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Propheta.* Rursum dicente in hoc Euangelio Christo; *Abraham exultauit vt videret diem meum; vidit, & gauisus est*: cauillantur illi statim, non sensum tantum, sed & verba Christi peruertentes; *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?* Neque enim dixerat Christus quod ipse Abraham viderat: sed quod Abraham illum. Potuit autem Abraham fide aut spiritu Prophetico Christum præuidisse, etsi Christus vt Filius Dei ab æterno non esset. Deinde non dicit Christus quod Abraham ipsum viderit, sed quod *diem eius vidit*, id est, aduentum eius in carnem præuidit: quod certe Iudæi ignorare non debebant, in quorum lege vni Abrahæ de Christo ex semine eius oriundo, in quo omnes gentes benedicerentur, tam claræ & tam crebræ promissiones factæ fuerant. Sed malitia excæcati, in media luce palpant, legem suam ignorant, & Christi verba his peruertunt. Iam vero quum Christus cæcum à natiuitate sanaret in sabbato, oculos illi aperiens, cauillantur Pharisæi: *Non*

12. Cauill. *Ibidem.*

13. Cauill. *Ibidem.*

14. Cauill. *Ioan.9.* *potest hic homo à Deo esse, qui Sabbathum non seruat.* Scilicet maximum miraculum, & magnam Christi misericordiam non vident, non aduertunt, non probant: ex circumstantia temporis ansam cauillandi arripiunt. In qua etiam circumstantia crasse & turpiter errarunt, vt Christus illis in Euangelio sæpius exposuit. Rursum ex nimia

15. Cauill. *Ibidem.* malitia increduli dicunt cæco restituto: *Da gloriam Deo. Nouimus quia hic homo peccator est.* Quum maximam tanti miraculi virtutem arguere, euidentiam confutare non possent; iterum personam carpunt, & impotenter calumniantur. Antea coram, & in facie à Christo prouocati, dicere, *Quis ex vobis arguet me de peccato?* magis muti quam pisces, nihil inueniunt quod arguant. Hic absente Christo mussitant: *Nouimus quia peccator est.* Sic solet in

Ioan.8.

Ioan.10. 16. Cauill. angulis maleuolentia traducere, quos coram & in facie vix audet aspicere, Christo dicente; *Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam*: multi Iudæorum dixerunt, *Dæmonium habet, & insanit: Vt quid auditis eum?* Nulla esse potest magis expressa malitia: vnde alij Iudæi eam statim confutarunt, dicentes; *Nō sunt hæc verba hominis dæmonium habentis. Nunquid dæmonium potest aperire oculos cæcorum?* Duplici modo maleuolentiam confutant: primum à sapientia doctrinæ; deinde ab operum virtute. Sed facilius maleuolentia refutatur quam sanatur. Hæc exempla sufficiant.

7. *Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum.*

Iræ vitium. LOCVS moralis contra iram. Iudæi maleuolentia & odio pleni, quum nihil se contra Christum cauillando proficere posse cernerent, ira & furore

Similia. pleni ad lapides conuolant. Quemadmodum si sera

1 aliqua interiores machinas laxatas conturbatasque habeat, nec aperiri, nec claudi potest; ita si præ iracundia interius animus conturbetur, neque ad ea quæ rationi sunt consentanea percipienda, neque ad verum ipsum

2 discernendum aptus est. Et sicuti arboris trunco commoto & agitato, frondes & rami mira statim celeritate agitantur; sic corde per iracundiam perturbato, illico omnia corporis membra agitationem celerrimam pa-

cian-

tiuntur: lingua garrit, oculi inflammantur, crura tremunt, brachia & manus ad vltionem armantur, vt in hoc Euangelio. Saxa volant, furor arma ministrat. Hac animi passione vtitur diabolus ad multa peccata perpetranda. Quemadmodum enim fur ad furandum, noctem quandam obscurissimam, ac densissimis offusam tenebris diligit; sicut lupus turbulentum expectat tempus quo gregem inuadat; veluti piscator fluuium quærit turbidum ad rete tendendum: ita dæmon rapacissimus prædo, vorax lupus, & piscator astutus, iracundiæ impetus obseruat, ipseque interdum ad iracundiam per obiecta mouet, vt eius occasione in mille mala hominem præcipitet. Hinc enim maledicta, blasphemiæ, iniuriæ, verbera, cædes nascuntur. Memorabile iracundiæ exemplum refert Seneca. Cn. Piso, memoria nostra, quum iratus duci iussisset eum qui ex commeatu sine commilitone redierat, quasi interfecisset; quem non exhibebat, roganti tempus aliquod ad conquirendum non dedit. Damnatus, extra vallum ductus est, & iam ceruicem porrigebat, quum subito apparuit ille qui occisus videbatur. Tunc Centurio, supplicio præpositus, condere gladium spiculatorem iubet. Damnatum ad Pisonem reducit. Conscendit tribunal furens Piso, ac duci iubet vtrunque, & eum militem qui non occiderat, & eum qui non perierat. Adiecit & tertium. Nam ipsum Centurionem, qui damnatum reduxerat duci iussit. O quam solers est iracundia ad fingendas caussas furoris! Te, inquit Piso, duci iubeo, quia damnatus es: te, quia causa damnationis commilitoni fuisti, quia iussus occidere, Imperatori non paruisti. Excogitauit iracundia quomodo tria crimina faceret, quia nullum inuenerat. Hæc ille. Huius impotentis iracundiæ exempla alia multa commemorat Seneca. Alexander magnus, iræ impatiens, intimum amicum suum Clitum sua manu interfecit; Lucius Sylla C. Mario perfringi crura, erui oculos, amputari manus iussit, & quasi toties occideret quoties vulnerabat, paulatim & per singulos artus lacerauit. Caius Caligula, multis occisis Senatoribus, quum nec adhuc ira eius placari posset, optabat populum

Exempl. De ira lib. 1. cap. 16.

Exempla. De Ira li. 3. c. 17.

Cap.10. Romanum vnam ceruicem habere, vt scelera sua tot locis ac temporibus diducta, in vnum locum, & in vnum diem cogeret. Rex Persarum, iratus, totius populi nares recidit in Syria, nouo genere pœnæ delectatus. Cyrus Rex flumini Gynde iratus, quod vnus ex albis equis, qui Regium currum trahebat, in eo abreptus periret, totum belli apparatum in flumen transtulit, & tam diu assedit operi donec centum & octoginta cuniculis diuisum alueum, in trecentos & sexaginta riuos dispergeret, & siccum relinqueret, in diuersum fluetibus aquis. Non est iræ modus, vbi frena ei semel laxantur. Ruinis simillima est, quæ super id quod oppressere pariter franguntur. Sic enim ira non tam qui per iram læditur, quam qui lædit, præcipitem dedit.

Simile.

Ira vitium infame.

Seneca de Ira li. 2. c. 25.

Similia.

Exemplū.

Deinde infame vitium est, & animi prorsus ægerrimi argumentum. Sicut ægræ & infelicis valetudinis est, quem leuis aura contraxit; affecti oculi, quos candida vestis obturbat; dissolutus delicijs, cuius latus alieno labore condoluit, sic ad leuia concitari, mentis ægritudo est. Myndridem aiunt fuisse ex Sybaritarum ciuitate, qui cum vidisset fodientem, & altius rastrum alleuantem, lapsum se fieri questus, vetuit illum opus in conspectu suo facere. Idem se bilem habere sæpius, questus est, quod folijs rosæ duplicitatis incubuisset. Nempe vbi animum simul & corpus voluptates corrupere, nihil tolerabile videtur; non quia dura sunt quæ patimur, sed quia nos molles sumus qui patimur. Nunquam sine querela, ægra tanguntur. Nunquam sine bile iracundus offenditur. Omnia quæ natura fera ac rabida sunt, commouentur ad minima. Taurum color rubicundus excitat; ad vmbram aspidis exurgit; vrsos ac leones irritat mappa. Idem in quietis & stolidis ingenijs euenit. Rerum suspicione feriuntur. Ira non est animi magnitudo, sed tumor inanis; tantumque abest à magnitudine animi, quantum à fortitudine audacia, à fiducia insolentia, ab austeritate tristitia, à seueritate crudelitas. Multum interest inter animum sublimem & superbum. Sublimis omnia aduersa despicit: Superbus minimis turbatur. Vnde S. Scriptura. *In domo superborum nunquam desunt iurgia.* Vt tela à duro resiliunt, ita nulla magnum

Simile.

Ira minimis irritatur.

Ira tumor non magnitudo.

Prouerb. 13.

Simile.

gnum animum iniuria ad sensum sui adducit. Neque vllum argumentum magni animi certius quam nulla iniuria, nulla contumelia, nulla aduersitate è statu suo dimoueri. Pars superior mundi, & ordinatior ac propinqua sideribus, nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur, nec versatur in turbinem, omni tumultu caret. Sed inferiora & sublunaria fulmine feriuntur, ventis agitantur, frigore & æstu affliguntur. Sic sublimis animus quietus semper & in statione tranquilla collocatus, modestus, & venerabilis, & dispositus est: at imbellis, & ignobilis, & ignauus animus quouis aduersi flatus momento quasi inane folium huc illucque rapitur. Cæcam iræ impotentiam tyrannus ille Hippias suo magno malo docuit. Tyrannicida imperfecto opere comprehensus, & ab Hippia tortus, vt conscios indicaret, circumstãtes amicos tyranni nominauit. Et cum ille singulos, vt nominati fuerant, occidi iussisset, interrogauit ecquis superesset. Tu, inquit, solus. Neminẽ enim aliũ, cui charus esses, reliqui. Effecit ira vt tyrannus tyrannicidæ manus accommodaret & præsidia sua gladio suo cæderet. Sicut vespa semel irritata, ipsa saxa ac ligna proxima, non homines tantum cum stridore impetit; sed saxa quidem non lædit homini etsi modicum dolorem inducit, aculeum tamen amittens, ipsa perit: sic iratus cæco iudicio fuerit; verba fundit inania, & quemuis obuium temere petit, multos & fortiores nihil lædens; quos autem lædit, toto charitatis stimulo amisso, cum maximo suo detrimento lædit. Et huius quidem mali remedia, ac patientiæ documenta multa sane sapientia naturalis docuit, quæ vt penitus contemnenda non sunt; quia rationis lumen homini rationali viam aliquando monstrare mirandum non est, ita infirma & inualida sunt præ illis quæ Christi gratia & doctrina cœlestis non docuit, quæ non paulo ante in hoc ipso Euangelio recensuimus. Exempla modestiæ in Socrate, in quo iræ signum erat vocẽ submittere, loqui parcius: in Platone, qui iratus seruo ab alio eum percuti iubet, ipse eum percutere non vult: in Philippo Macedone, qui Democharis petulantiã æquo animo sustinuit, quum Atheniensium legatus existens, ab eoque rogatus, qua in re Atheniensibus gratificari

Simile.

Seneca lib. 3. cap. 6. de ira.

Seneca lib. 2. cap. 13. Ira.

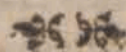
Exempl.

Simile.

Modestiæ ethnicorũ exempla.

possset; respondit, Si teipsum suspendas, in Antigono Rege, qui milites quosdam audiens de se pessime loquétes, nihil alioqui commotus, Longius, inquit illis, discedite, ne vos Rex audiat, in Augusto Cæsare, qui Timaginem historicum, in ipsum, in vxorem, in totam domum eius multa blaterantem, Romæ tamen viuere & florere permisit; non tam nos ad similem modestiam mouere, quam de immodestia confundere debent. Nos Christi Spiritu imbutos, ipsum maxime Redemptoris nostri infinitæ patientiæ & modestiæ exemplum; posteaque Sanctorum, qui eius imitatores fuerunt, exempla mouere debent. Sanctus Elzearius Comes, quum vxor eius nimiam eius, vt videbatur, patientiam miraretur, quod in tam ampla familia, & tam multis negotijs toties offensus, nullum offensionis signum daret. Ecquid vero, inquit, prodest irasci? Nihil profecto. Attamen explicabo tibi arcanum pectoris mei. *Noueris me interdum sentire aliquam in animo aduersus infestantes me indignationem. Sed illico me conuerto ad cogitandas iniurias Christo illatas, dicoque mihi ipsi, eum imitari cupiens: Etiamsi famuli tui barbam tuam conuellerent, & colaphos tibi impingerent, nihil hoc totũ esset præ illis quæ Dominus tuus & plura & maiora perpessus est: certoque habeas (coniunx mea) me nunquã cessare a commemorandis iniurijs Saluatoris mei, donec animus meus plane sit tranquillus.* Plus in hoc vno exemplo succi, & virtutis, & documenti est, apud animum Christi Spiritu imbutum, quam in quibuscunque ethnicorum & Philosophorum seu factis, seu dictis. Nullum enim ad omnem patientiam efficacius remedium, quam Christi Redemptoris vel exemplum, vel gratia, vel doctrina.

Exemplũ sanctum.
In Vita eius ca. 23. Apud Sur. tom. 5.

9. Ipsum

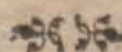
8. *Iesus autem abscondit se, & exiuit è templo.*

LOCI morales varij. Primum docet Christus hoc 1
suo exemplo, quod vera charitas quæ aliorum sunt Charitas,
magis curat, quam quæ sua. Christus enim in alio- quæ aliorũ
rum periculis propulsandis, in sanandis ægris, in redden- sunt quęrit,
dendo visum, auditum, gressum, loquelam, cæcis, surdis, non sua.
claudis, & mutis, in pascendis aliquot hominum milli-
bus, potentem & mirabilem ostendit. In suis autem peri-
culis, per modum infirmi hominis, latebras quærit, & fu-
ga sibi consulit. Hoc exemplo edocti pij, in seipsos rigidi,
erga alios benigni sunt. Secundo docet non esse semper 2
accepta potestate vtendum, sed in tempore eam dissimu- Potestate
landam, tolerando multa in quæ statim animaduertere non est sem
non expedit. Sic paulus: *Omnia mihi licent, sed non omnia* per vtendũ.
ædificant. Et Christus discipulis suis, eius potestatem in 1. *Cor.* 10.
coercendis malis importune flagitantibus, respondit:
Nescitis cuius spiritus estis: Apposite Cato senior dicebat:
Parce vtendum potestate, quo semper ea vti poßis. Sic Petrus *Luc.* 9.
reprehensionem Pauli sustinuit, non vsus potestate qua *Plut. in Rõ.*
potuit: quod his verbis Diuus Cyprianus annotauit. *apopht.*
Nec Petrus quem primum Dominus elegit, & super quem *in Epist. ad*
ædificauit Ecclesiam suam: cum Paulus de circumcisione *Quintum*
postmodum disceptaret, se vindicauit, seu aliquid insolenter *fratrem.*
aut arroganter aßumpsit, vt diceret se primum tenere, & à
posteris ac nouellis obtemperari sibi potius debere. Notat
quoque & hoc & laudat Diuus Gregorius Magnus his *Hom. 18. in*
verbis: *Petrus qui primus erat in Apostolatus culmine, erat* *Ezech.*
primus & in humilitate: qui à minori suo reprehenditur, nec
reprehendi dedignatur. Hæc ille. Eandem in Diuo Petro
moderationem laudat S. Augustinus varijs in locis. De
Baptism. contra Donatistas lib. 2. cap. 1. in comment. in
Epist. ad Galatas, & epist. 19. ad Hieronym. *Est*, inquit,
laus iusta libertatis in Paulo, & sanctæ humilitatis in Pe-
tro. Tertio docet immodicum sui amorem præscindere, 3
nec proprias iniurias in potestate vlcisci. Sapienter Basil. *In regu. bre-*
Multo grauius Superiori ferendæ aliorum iniuriæ, quam suæ *uior. ad q.*
sunt. Hoc enim si fecerit, & suspicionem à se illam hominis se- 50. Propriæ
ipsum immodice amantis submouebit, & plenissime se non iniuriæ con
peccantē odisse, sed peccatũ aduersari ac prosequi, declarabit. donandæ.

Sic enim hoc loco Christus Iudæorum lapides, quum in illos reflectere potenter potuisset, humiliter eos declinare maluit. Quarto docet declinare & fugere nos posse iniustam & violentam persecutionem, maxime personalem, qualis hæc erat. Sic alibi de eo scriptum legimus: *Non valebat in Iudæa ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere.* Rursum post edictum Pharisæorum de eo capiendo: *Non ambulabat palam apud Iudæos, sed abijt in desertum, iuxta regionem Ephrem.* Hæc nos omnia suo, vt carnali lectori videri potest, ignominioso discessu, altissima Dei Sapientia docuit. Quæ singula latius explicare, quia huius Euangelij tractatio multum excreuit, & hæc loca iterum possunt occurrere, in præsenti desistimus.

Persecutionem fugere licet. *Ioan.7.* *Ioan.11.*

EVANGELIVM DOMINICÆ IN RAMIS PALMARVM, ANTE benedictionem earum.

Matth.21.

CVM appropinquasset Iesus Hierosolymis, & venisset Bethphage, ad montem Oliueti, tunc misit duos discipulos suos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est: & statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea, Soluite, & adducite mihi. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet; & confestim dimittet eos. Hoc autem totum factum est, vt impleretur quod dictum est per Prophetam, dicentem: Dicite filiæ Sion; Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subiugalis. Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præceperat illis Iesus. Et adduxerunt asinam & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt. Plurima autem turba strauerunt vestimenta in via. Alij autem cædebant

bant ramos de arboribus, & sternebant in via. Turba autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio Dauid. Benedictus qui venit in nomine Domini.

PERICOPE Moralis huius Euangelij.

1. *Dicite, quia Dominus his opus habet; & confestim dimittet eos.* De operibus misericordiæ in pauperes Christi.

2. *Venit Rex tuus tibi mansuetus.* De charitate erga Christum Regem nostrum, nobis datum, &c.

3. *Sedens super asinam, & pullum filium subiugalis.* De humilitate, & paupertatis studio etiam in mediis honoribus seruando.

4. *Et imposuerunt super eos vestimēta sua, &c. Alij autem cadebant ramos de arboribus, & sternebant in via.* De feruore colendi Deum.

5. *Turba autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio Dauid.* Deum ab omnibus laudandum, ab omni statu, sexu, ætate.

6. *Hosanna filio Dauid Benedictus qui venit in nomine Domini.* De honorum & affectionum humanarum insigni mutabilitate.

1. Dicite, quia Dominus his opus habet; & confestim dimittet eos.

LOCVS moralis de operibus misericordiæ in pauperes Christi. Nam Christus hoc loco in vsum suum asinam & pullum per discipulos suos petens, non alia vel prece, vel persuasione vtitur, quam hac sola voce: *Dominus his opus habet:* Qua opus etiā voce audita confestim dimittuntur. Christi ergo verbum, & eius obedientia ac promptitudo, qui asinæ & pulli Dominus erat, docet, in iuuandis proximis satis superq; caussæ esse, quod nostro subsidio atque adiutorio proximus indigeat: qui videlicet quoties indiget, Dominus indiget: vt hoc solo audito & intellecto, *Dominus his opus habet*; confestim ad opus misericordiæ, tanquam Domini amatores, & serui obedientes accingamur. Qui asinam & pullum hunc alligatos possidebat, De operibus misericordiæ.

auditis illis verbis; *Dominus his opus habet*; de Christo hoc dici intellexerat, tum quia discipuli Christi erant iam circa Hierosolymam notissimi, qui hoc dixerant, tum quia hoc, quasi honoris titulo Christus ab omnibus, qui eum notant, vocabatur. Non solum enim à suis vocabatur Magister & Dominus, vt ipsemet ad eos aliquando dixit, *Vos vocatis me Magister, & Domine; & bene dicitis: sum etenim.* Et rursum Martha ad Mariam dicit, *Magister adest, & vocat te:* & ipsa Martha ad Christum, *Domine si fuisses hic*; & Centurio ad Christum, *Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum*: & Ioannes videns Christum in littore stantem, dixit Petro, *Dominus est*: verum etiam ab iis, qui Christum minus diligebant, eo nomine vocabatur. Quos enim tentandi ergo ad Christum Pharisæi miserant; Dicunt ei, *Magister, scimus quia verax es, &c.* & Simon Pharisæus ad Christum ait: *Magister dic*, Legislator quoque tentans Christum ait illi: *Magister bone, quid faciens vitam æternā possidebo?* Denique qui missi à Christo erant, vt cœnaculum ei pararent, vbi manducaret Pascha, dixerunt hospiti domus: *Magister dicit, Tempus meũ prope est: apud te facio pascha.* Postremo propter multos incredulos, qui Christum etiam in terris voce, non corde prædicabant, & hoc titulo honorabant, dixit Saluator: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum*: Asinæ igitur & pulli dominus, audito discipulorum verbo, *Dominus his opus habet*, nō nisi Christum intellexit, ideoque ob eius reuerentiam confestim eos dimisit. *Nam* (vt scribit diuus Lucas) *soluentibus illis pullum, dixerunt domini eius ad illos; Quid soluitis pullum?* Merito enim mirantur factum insolitum, & hominibus ad rem suam intentis manifeste iniuriosum. Cæterum audito discipulorum respōso, *Dominus his opus habet*, in Christi gratiā, absque vlla difficultate, confestim dimiserunt. Docet tā prompta horum hominum obedientia, Christique ratio proposita ad omne misericordiæ opus promptissimos nos esse debere. Notior nobis est Christus, quam illis hominibus fuit. Plura à Christo beneficia accepimus, plura nos accepturos speramus, quam illi aut acceperant, aut tunc sperare potuerant. Omnes autem pa-

Ioan.13.
Ioan.11.
Matth.8.
Ioan.21.
Matth.12.
Luc.7.
Luc.10.
Matth.26.
Matth.7.
Luc.19.

pauperes fideles, maxime pro Christo & fide eius indigentes, vere Christi pauperes esse, satis manifeste Christus docuit, quum de huiusmodi *minimis suis*, id est, pauperibus & abiectis Christianis diceret: *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis* & Saulo Christianos persequenti, clamat è cœlo Christus: *Saule, Saule, quid me persequeris?* Quoties ergo pauper in Christo, & maxime pro Christo indiget, toties Dominus indiget. Christus in suis pauperibus cibo, potu, vestitu, pecunia indiget. Quoties pauper eleemosynam pro Christo petit, toties cogita tibi dici, *Dominus his opus habet.* Noli de equis, canibus, & auibus tuis alendis magis esse sollicitus, quam de Christi pauperibus. Non toleratur in familia minister, cui paruulorum cura committitur, si neglectis illorum alimoniis, auiculas tantum suas, aut catellos pascat. *Vnicuique dedit Deus curam de proximo suo.* Omnes Christi pauperes, tui sunt, si tu ad Christum pertines. Nullum eius corporis membrum, cuius tu ipse pars, alienum à te esse potest. Sapienter quidam Archiepiscopus (vt refert Philippus Diez) ad suum œconomum dixit. Conquerente enim illo, & dicente Archiepiscopo domino suo, quod plures domi suæ aleret, quam necessitas postularet; iubet Archiepiscopus, vt vtrorumque nomina, tam eorum qui necessarij, quam eorum qui inutiles viderentur, separatim scriberet. Quæ quum legeret Archiepiscopus, *Hos*, inquit, *dicis esse necessarios, illos vere inutiles. Alatur igitur hi, quia horum indigeo, illi vero quia mei indigent.* Sapienter iudicauit, pauperes, etiam nobis inutiles, esse in ampla familia alendos, hoc ipso nomine, quia nostri indigent, id est, *quia Dominus his opus habet*: & hoc esse discrimen inter equos & homines. Simili sapientia vsa Paula, femina nobilissima, cuius encomia scribit sanctus Hieronymus, quum in eleemosynis largiendis esset largissima, dicere solebat: *Iste mendicus si à me non acceperit* (tam nobili & diuite) *à quo accipiet? ego vero si indigens petiero, multos inueniam qui mihi tribuant.* Cauendum ne quando existimemus (quod de apostata Iuda refert Euangelium) *nihil ad nos pertinere de egenis.* Tantum ad nos pertinent,

Matth. 25. Actor. 9. Simile. Eccl. 17. Exemplū. Ser. in hanc Dom. tem. 2. par. 8. Exempl. In epitaphio Paulæ. Ioan. 12.

nent, quantum Christus ipse, quia in Christo illi sunt, & quod illis datur, Christo datur. Eleganter de hac re tota Chrysostomus: *Accedit ad te Dominus indigens. Tu*

Hom. 69. Ioan.

ne supplicantẽ quidem audire poteris, sed accusas & increpas. Quod si ad paululum argenti offerendum, & frustra panis prabenda adeo tenax, auarus, & piger es, quid faceres si vniuersa tibi essent euacuanda? Non vides quot quãtaq; bis, qui se munificos vulgo appellant, scortis in theatro largiuntur? Illorum tu nec centesimam quidem partem dare sustines. At quando diabolus quibuscunque obuiis dare iubet (vt voluptatum nostratum ministris, vanitatũ sociis, gulæ & superbiæ causa) *etsi huic rei gehenna imminet, iucunde tamen illi obtemperas. Cum vero Christus regnũ, si indigentibus obtuleris tibi retribuat; nõ modo nihil præstas, sed insuper etiam petentes contumelia afficis. Sic aperte mauis obedire diabolo, vt puniaris; quam Christo; vt salueris. Qua in re ita fit, ac si*

Simile.

cum diadema & purpuram Rex offerret, sperneretur, latro autem, qui acutum, quo te interficias, mucronem largiatur, facile persuadeat. Hæc Chrysostomus. Qui in pace Ecclesiæ pauperibus non largiuntur, illi maxime sunt, qui in persecutione fidei, fidẽ abnegant, ne bonis huius mundi excidant. Si enim in parua eleemosyna Dominum indigentem non respicis; quomodo eum respicies & audies, omnia quæ habes postulantem, vt fidei tuæ professione eum honores; Catholicorum exiliis, rapinis bonorum, sanguine effuso, Dominus opus habet, ad maiorem sui nominis gloriam. Quis illi totum dabit, qui partem negauit? Hanc abnegatæ fidei causam suo tempore annotauit diuus Cyprianus: *Dissimulanda, fratres, veritas non est, nec vulneris nostri causa & materia reticẽda. Decepit multos patrimonij sui amor cæcus; nec ad recedendum parati aut expediti esse potuerunt, quos facultates sua velut compedes ligauerunt.* At nostris eleemosynis Dominum pasci, & Dominum opus habere, vno aut altero exemplo à Deo miraculis confirmato ostendetur. Venerant ad Landgrauium Turingiæ Lodouicũ comites aliquot procerumque non pauci. Iamque conuiuij tempus aduenerat, cum, residentibus cunctis aberat Elizabeth vxor eius, filia Regis Hungariæ. Iciussu Principis statorum vnus accitum illam. Cui quum obuiam

Duri ad misericordiæ opera, faciles ad fidei naufragium.

In Ser. 5. de lapsis.

In Vita S. Elizabetha, apud Suriũ to. 6 p. 448.

Exempl.

factæ nunciasset, cunctos ad ipsius aduentum pendere conuiuas, illa maturius accedens, vbi cœpit gradus, qui ad triclinium ducebant, ascendere, subito mendicus quidam importunis clamoribus eleemosynam deposcere auditur. Quem illa desuper videns (neque enim antea sub gradibus iacentem præ festinatione viderat) paulisper expectare monet, pollicita missuram se breui quod peteret. Illo nihilominus importunius clamante, & instantissime precante, figit gradum Elisabeth, eique pallium magni pretij quo vestita erat, transmittit. Quod ille alacriter suscipiens, arce statim excessit, id quum reuersus stator, non sine indignatione, propalam retulisset, subridens Princeps, illam iam ingressam rogat vbi pallium reliquerit. Illa porrecto indice, En, inquit, de pertica propendet. Videt ille, accedit, attrectat, euoluit, illudque ipsum esse, quod pauperi donatum audierat, cognoscit: multum attonitus & dubitans, tantæ ne rei miraculum, an egregiam vxoris fidem prius collaudet. Sic pallium pauperi donatum, Christus illico, quasi mutuo acceptum, restituit. Nota est historia de sancto Martino; Turonensi postea Archiepiscopo; qui cum in porta Ambianensi mendico nudo mediam pallij sui partem dedisset, ei proxima nocte Christus apparuit eadem vestitus; ac dicens: *Martinus adhuc Catechumenus hac me veste contexit*. Memorabile etiam est, quod de Osvvaldo Anglorum Rege scribit Venerabilis Beda Rex ille quum die S. Paschæ ad prandium consedisset, assidente ei Aidano Episcopo, positusque esset mensa coram eo discus argenteus, regalibus epulis refertus, iamque essent manus ad panem benedicendum missuri, & ingrediens minister, cui suscipiendorum inopum erat cura delegata, indicaret. Regi magnam pauperum multitudinem per plateas sedere, quæ eleemosynam à Rege postularet; mox dapes sibimet appositas deferri pauperibus, & discum confringi, atque eisdem minutatim diuidi præcepit. Quo viso, Pontifex, qui assidebat, delectatus facto, apprehendit dexteram eius, & ait: *Nunquam veterascat hæc manus*. Quod & ita iuxta votum benedictionis eius euenit. Nam cum postea interfecto illo in pugna,

Aliud.

Seuerus Sulpit. in vita S. Martini.

Histor. gent. Anglor. lib. 3. cap 6.

Aliud.

pugna, manus cum brachio à cætero essent corpore resecatæ, contigit, vt hactenus incorruptæ perdurent. Denique in vrbe regia, quæ Bebba cognominatur, loculo inclusæ argenteo, in Ecclesia sancti Petri seruantur, ac digno cunctis honore venerantur. Hæc venerabilis Beda. Hæc diuinæ gratiæ miracula aperte docent, ita Deo acceptam & gratam esse eleemosynam; aut quodcunque misericordiæ opus, ac si ipsimet tanquam indigenti ea conferentur. Hinc nempe fit id quod Sapiens scribit: *fœneratur Deo qui miseretur pauperis, & vicissitudinem suam reddet ei.* hoc est, vt exponit diuus Basilius: *Quum pauperi dare voles propter Dominum, idem & donum est, & mutuum donum quidem, quia non speras receptionem; mutuum vero propter Domini magnificentiam, qui pro ipso persoluit, qui paucis per pauperē acceptis, magna pro ipsis reddet.* Adeo nempe Deo datur, quod pauperi datur, vt eius, quod datur debitorem se Deus cōstituat, atque ad reddendum obliget. De qua re iam in alia Dominica quædam diximus.

Prouer. 19.

Conc. 2. in Psal. 14.

Dom. 4. Quadrag. text. 5.

2. *Venit Rex tuus tibi mansuetus.*

Christi in nos benignitas.

LOCVS moralis de charitate erga Christum Regem nostrum nobis datum, eumque mansuetum, id est, humilem, benignum, beneuolum; *Non vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.* Hoc maximum charitatis Dei erga nos argumentum admirans tanto ante tempore Propheta, in hæc verba erupit: *Orcite filia Sion.* Hæc fausta noua annunciate: *Ecce venit Rex tuus tibi mansuetus.* Omnia & singula verba admirabilem Dei charitatem loquuntur. *Ecce*, admirationis vox est attentionem excitans, & rei dicendæ magnitudinem declarans. *Venit*, sua videlicet sponte, non coactus. *Venit*, non triumphaturus, sed post breuem triumphum immolādus. *Oblatus est*, autem, *quia ipse voluit.* Venit tamen in triumphi specie, vt suum pro nobis patiendi desiderium ostendat. Hoc desiderium aliis quoque verbis expressit, dicens: *Baptismo habeo baptizari* (hic fuit baptismus sanguinis, quo nostras lauaret sordes) *& quomodo coarctor donec perficiā.* Rursum: *Desiderio desideraui hoc Pascha māducare vobiscum antequam patiar.* Erit enim magna

Ioan 3.

Esaia 53.

Luca 22.

magna alacritate diſcipulis ſuis prædixit: *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, vbi filius hominis tradetur in manus peccatorum*, quæ verba alibi tractauimus. Vide autem quanto myſterio venit hodie in Hieruſalem, cum tanta pompa Chriſtus. *Præceptum legis erat* (ait D. Cyrillus Alexandrin.) *vt decima luna primi menſis, agnus ſiue hœdus in domo occluderetur, vſque ad lunam decimam quartam eiuſdem menſis, quando ad veſperam immolabatur. Vnde & vnus agnus ex omni grege ſine macula electus, pro populi ſanctificatione immolandus, ante quinq; dies, id eſt, decima luna, Hieroſolymam aſcendit. Et appropinquante hora paſſionis, appropinquare voluit & loca paſſionis; vt etiam per hoc clareſceret, quia non inuitus, ſed ſponte pro humani generis ſalute mortem pateretur.* Ideo D. Ioannes, diem huius ſolennitatis notans, dixit: *Ante ſex dies Paſchæ venit Ieſus Bethaniam. In craſtinum autem turba multa quum audiſſet, quia venit Ieſus Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, &c.* Venit ergo hodie, & ſua ſponte venit, & gaudens atque exultans venit, & in ſpecie triumphi venit, & nobis venit, & manſuetus venit, ſuper aſinam & pullum ſedens. Rex noſter Chriſtus. Si duæ pariter citharæ ponantur, eodem tono intentæ ac tẽperatæ, ad vnius tactum altera per ſeipſam reſpondet, propter illam vtriuſq; conſenſionem & harmoniam ſimilem. Ita ſe habet vetus & nouum Teſtamentum, quæ eodem Spiritu ſcripta, in eodem quaſi tono conſentiunt; vt, ſi vnius chordam tangis, alterum mox reſonet; ſi figuram & typum veteris intelligis, veritatem noui ſtatim percipis, & è contra. Sic in hoc Chriſti ingreſſu, quinto die ante paſſionem, cauſa ingreſſus cognita, vetus apparet & eluceſcit figura de agno, decima luna ex agris domum ducendo, vt luna decimaquarta immoletur. Hac quoque figura intellecta, veritas Chriſti hodie ingredientis percipitur. Ac ſi quidem venit Chriſtus. Venit autem vt Rex. In Regis aduentu omnia fauſta ac læta ſunt, qualiſcunque ille Rex ſit, quando manſuetus venit. Sed Rex iſte *Rex regum eſt, & Dominus dominantium, vt in eius fæmore ſcriptum eſt.* Eſt *Rex per quem Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt.* Eſt *Rex gloriæ, Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio; Dominus virtutum,*

Luc.18.

Dom. Quinquag. tex. 1.

In Ioan. lib. 8. cap. 9.

Typus vetus.

Ioan. 12.

Simile.

Apocal. 19.

Prouer. 8.

Pſal. 23.

ipſe

ipse est Rex gloriæ. Huius regnum vt adueniat, quotidie oramus. Nec Rex tantum talis ac tantus est, sed & noster

Rex noster. Rex est. *Ecce venit Rex tuus.* Non enim proinde in extranei Regis aduentu, atque in nostri, lætamur. At Christus Rex noster est non potestate tantum & domino (sic e-

Matth. 28. nim totius orbis, etiam impiorum, Rex est: quia *omnis potestas data est ei in cœlo & in terra*) sed multo magis redemptionis beneficio, vocationis gratia, electionis

Luc. 1. munere, varia denique virtute, fide, spe, charitate. Hoc sensu dixit Angelus de Christo, *Regnabit in domo Iacobi* non in domo Abrahæ, vel Isaac, eo quod vterque istorum reprobos habuit filios, ille Ismael, iste Esau, qui postea idola coluerunt. In domo autem Iacob omnes fili Patriarchæ fuerunt, & vnum verum Deum omnes coluerunt. Sic in credentibus, in iustis, in electis regnat Christus. Rex noster est, si fidem eius, si charitatem tenemus, si præcepta seruamus. Maxima ergo quædam iubilandi causa, quod Rex noster venit, à quo tot be-

Venit nobis. neficia naturæ & gratiæ accepimus. Atque non noster tantum, sed & nobis hodie venit. In nostrum commodum & emolumentum, ad nostram salutem pretio sui sanguinis procurandam venit. Quia naturale est, vt quæ sua sunt, sibique commoda, ea quisque amet & chara habeat; propterea Christus, vt ad sui amorem nos prouocaret, & noster esse, & nobis venire voluit.

Esaia 9. Hodie ostendit, quod tam diu ante prædictum est: *Puer natus est nobis, & filius datus est nobis.* Denique venit mansuetus, humilis, pauper; non in maiestate, sed in bonitate. Alioqui quid commune habet Deus cum mansueto, humili, paupere, quod totum apud Prophe-

Venit mansuetus. tam vox illa, mansuetus significat? An non Deus est

Esaia 6. *Deus Sabaoth, Deus exercituũ & potestatum*, An non Do-

Exodi 15. *minus, quasi vir pugnator, Omnipotens nomen eius*; An non

& 20. *Deus zelotes, vindicans peccata parentum, &c.* An non

Deut. 32. Deus est, *qui inebriat sagittas suas sanguine, cuius gladius*

Psal. 2. *deuorabit carnes?* Qui *regit gentes in virga ferrea, & tanquam*

Ierem. 23. *vas figuli confringit eas?* Qui *terribilis est ijs qui sunt in circuitu eius?* Sed nunc mansuetus venit, noua quadam fa-

Esaia 65. cie assumpta, quia *ecce noua facit omnia, vt & nos in nouitate vita ambulemus.* Venit mansuetus, *vt ouis ad occisionem*

Esaia 53. *ductus*

ductus. Mansuetus, *vt agnus, qui coram tondente se non aperuit os suum.* Mansuetus denique, vt ad eum intrepidè accedamus, clamantem: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*: quia *per eum accessum habemus ad gratiam istam, in qua stamus.* Hæc ergo omnia charitatem nostram in Christum & Regem supremum, & Regem nostrum, & nobis hodie venientem, & tam benignum, ac mansuetum, mirificè excitare & inflammare debent. Pueri, qui regio cubiculo seruiunt, & ad ostium cubiculi præstolantur, quamuis suauissimos interim sermones misceant, aut aliquo alio se negotio, seu serio; seu iucundo occupent; tamen vbi primum vocem regiam eos vocantem audiunt, protinus omnia summa cum voluptate ac celeritate relinquentes accurrunt. Quid ni sic ad Christi mandata obeunda prompti & expediti sumus? Nec maiora præmia promittit, nec grauiores pœnas comminatur vllus toto orbe Rex, quam CHRISTVS sua mandata vel obseruantibus, vel negligentibus. Atqui si Rex terrenus ministris suis diceret: Ad tres annos mihi fideliter seruite; posteaque amplissimas possessiones, & honores per totam vitam à me accipietis; quo autem primùm die mea præcepta transgrediemini, ad triremes perpetuas vos condemnabo: nihil haud dubiè illis ministris diligentius esset. Porrò quanto se discrimini obiiciunt, qui CHRISTO Regi fidem & obedientiam, iurati, eam quotidie violant, illud veteris populi admirabile exemplum docere nos debet. Decem tribubus in Assyriam abductis, ab ipsis Assyriis terra filiorum Israel habitabatur. Quum autem illæ idola colerent, ritu gentis suæ, egressi de montibus leones interficiebant eos; nec prius illa cessauit internecio, quàm, misso Leuita Israelita, verus DEVS cultu legitimo ibi denuò coleretur. Cur tanta plaga in homines DEVM prorsus ignorantes? Quia in terra sancta idola coli DEVS noluit. Quia infra limites populi DEVM colentis, non nisi DEI leges seruari patitur. Quanto magis in populo Christiano, in Ecclesia suo sanguine redempta, in cordibus fidelium, idola peccatorum non feret CHRISTVS, legem suam impunè violari non patietur DEVS? Regem Christum professi sumus Regi

Matth. 11.

Amor Christi ad nos venientis.

Simile.

Simile.

Exemplũ.
4. *Reg.* 17.

1.Pet.5. Christo nisi Christianus obtemperes, expecta leones de
Luc. 11. montibus, qui te interficiant. Veniet ille *leo rugiens, qui circuit, quærens quem deuoret*, cum multis aliis leunculis & catulis suis, imò *cum aliis spiritibus nequioribus se, vt fiant nouissima tua peiora prioribus*, quod alio loco explicatum dedimus. Venit nunc Rex noster mansuetus. Sed si
Sap.7. Simile. rebelles ei sumus; idem venit iratus. *Speculum sine macula*, appellat Scriptura Deum. Si speculo mitem & mansuetum cultum ostendas, talem tibi reddet speculum: si iracundum vultum præbes, similem tibi reddet. Sic omninò, si Deo humilem te mitem ac misericordem erga proximum ostendis, erit tibi Deus mansuetus, mitis, miseri-
Luc.6. cors: si ferocem, superbum, crudelem te præbes, huius-
Prouer.8. modi erga te Deum inuenies. *Qua enim mensura mensi fueritis, remetietur & vobis. Ego* (ait Deus) *diligentes me diligo*. Ad hanc Dei dilectionem meritò nos excitare debet quòd Rex noster fieri, nobis venire & mansuetus voluerit.

3. *Sedens super asinam, & pullum filium subiugalis.*

Humilitatis studium. LOCVS moralis de humilitate, & paupertatis studio etiam in mediis honoribus seruando. Christus hodie cum certa pompa & gloria Hierosolymam ingredi volens, non vt gloriæ huius mundi studiosus (quā semper contemni docuit, & acerrimè fugit, vt alias explicatum est) sed vt ingentem pro humana salute patiendi
Psalm.18. alacritatem ostenderet, vt iam diximus, & de qua Regius Propheta prædixit, *Exultauit vt gigas ad currendum viam suam*; vt omnibus etiam constaret, quam de Christo existimationem cœlestis eius doctrina, & diuina miracula iam meritò apud omnium animos excitassent. (quam
Tract. 51. in Ioan. rationem adfert sanctus Augustinus) ac denique vt circa finem prædicationis suæ clarius se manifestans, ipsis Iudæis in maius testimonium foret, vt notauit sanctus
Hom. 67. in Ioan. Chrysostomus, volēs, inquam, Christus ex his causis, cum quadam pompa & gloria humana Iudææ metropolim ingredi, hanc ipsam tamen ea humilitate temperat, vt non nisi super asinam & pullum (animalia pauperculorum &

rum & vilia) inequitans ingressum tam solennem faceret. Humilitas nempe, perpetua & necessaria Christiani hominis virtus, quia maximè inter honores periclitatur, ideo in ipsis maximè honoribus magno studio seruanda est. Sic monet Sapiens: *In die honoris tui non extollaris.* Et iterum: *In die bonorum ne immemor sis malorum.* Segetem nimia sternit vbertas. Rami onere franguntur. Vinum merum sapientes infatuat, fatuos ad insaniam redigit. *Prosperitas stultorum occidit illos.* Christus igitur, vt honores semper fugit, non propter se, cui & maximè debebantur, & nocere non poterant; sed propter nos, quibus illos maximè periculosos esse sciret; sic in ipso honore, quem breuem, & post tot labores, & tam grauibus ex causis iam commemoratis, acceptare voluit, paupertatis tamen studium non deseruit. Præclarè Chrysostomus hunc locum tractans: *Mihi etiam idcirco in asina sedisse videtur, vt viuendi philosophia nos erudiret. Regulas enim nobis præbet, ne maiora, quam necessarius vsus exigit, requiramus. Itaque quando etiam nascebatur, non magnificas ædes, non locupletem matrem, sed pauperrimam, & fabro desponsatam, elegit: & in tugurio nascitur; & in præsepio ponitur. Sic discipulos non oratores aut Prophetas, nec genere aut fortuna claros voluit, sed inopes valde atque ignotos. Mensa sua hordeaceis nonnunquam panibus, nonnunquam quos discipuli è fore emerant, referta erat. Recumbebat in fœno, vestes viles, nec conditionem vulgi excedentes, induebatur. Domum nullam habebat; cumque de loco in locum transeundum erat, pedibus iter faciebat, & quidem ita, vt labore plerunque conficeretur. Nunquam in sede, nec in puluinari, sed in ipsa superficie terræ, modo in montibus, modo apud fontes sedet & docet.* Hæc ille. Sic tota Christi vita paupertatem & humilitatem docet, vt tandem vehi quasi in pompa volens, non tamen nisi asinæ insideret. Vnde de hoc Christi facto ita D. Bernardus: *Licet multos frangat aduersitas, tamen multo plures extollit prosperitas, sicut scriptum est: Cadent à latere tuo mille, sinistro scilicet, per quod signatur aduersitas; & decem millia, id est, multo plures, à dextris tuis, in quibus prosperitas designatur. Denique quia vtrobique periculū est, orat Sapiens, & dicit: Diuitias & paupertatē ne dederis mihi; ne fortè aut diuitiæ extollerent in superbia, aut paupertas*

Humilitas in ipsis honoribus maximè seruanda.

Eccl. 11.

Prouerb. 1.

Homil. 67. *Matth.*

Christi tota vita paupertatem docuit.

Serm. 2. *in hanc Domi.*

Psalm. 90.

Prouerb. 30.

deiiceret in impatientiam. Vnde & Dominus, sicut in passio-
ne patientiam, ita in hodierna processione humilitatem exhi-
Genes. 47. *bere curauit: non in curribus, & in equis, nec in frenis argen-*
teis, aut sellis auro tectis, sed humilis aselli tergo sedens. Hæc
ille. Rara certè virtus humilitas honorata. Sicut enim ar-
bores in montis cacumine positæ procellis ac ventorum
flatibus sunt subiectæ; ita homines in dignitate consti-
tuti, à superbiæ & insolentiæ ventis concutiuntur. Io-
seph tamen in summa apud Pharaonem dignitate posi-
tus, fratres suos ad eum introducens, voluit, vt statim hu-
milem non dissimularent, sed de eo rogati responderent:
Viri pastores sumus, serui tui, & patres nostri. Asinus ani-
mal contemptibile est, tum quia nullum eo magis insi-
Simile. piens, tum quia nullum eo vilius pascitur; tum quia nul-
lum eo ad labores & onera aptius. At Christus Iesus
quum summa esset DEI sapientia, quum eius cibus deli-
catissimus esset, *facere voluntatem Dei Patris, qui misit*
eum, docere cœlestia, operari diuina; quum ille sit omni-
laborantium merces vnica, refectio, consolatio; voluit
tamen asinæ insidere, vt omnem asinæ humilitatem, vi-
Cur exul- litatem, laborem ac patientiam nos doceret. Hoc est
tandum se- quod Propheta iubet nos *exultare, quia venit nobis Rex*
denteChri- *noster mansuetus*, seu humilis, *sedens super asinam.* Certè
sto super a- secundum homines loquendo, magis exultandum vide-
sinam. retur, si veniret sedens in curru triumphali. Nunc autem
iubet nos gaudere, quia venit sedens super asinam. Sed
ideo hoc iubet, quia sedens super asinam, summam nos
docet sapientiam. Docet in honore seruare humilitatem.
1. Cor. 1. Docet; *quod stultū est hominib. Dei esse sapientiā, & DEI*
virtutem. Docet nos tunc demum sapientes esse, quum
nobis stulti videmur, & nos ipsos abnegamus. Gentium
Rom. 1. sapientes, *dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* Sed
Rom. 12. CHRISTI sapientes, dicentes se esse stultos, *non alta*
sapientes, sed humilibus consentientes, sapientes facti sunt.
Docet nos ex fidei & obedientiæ simplicitate asinos esse
debere, in quibus CHRISTVS sedeat: qualis ille sa-
Psalm. 73. pientissimus Rex & Propheta erat, dicens: *Vt iumentum*
factus sum apud te; & ego semper tecum. Cui enim humili
& obedienti CHRISTVS insidet, ille semper cum
CHRISTO est, & CHRISTVS cum illo. Docet
nos

nos denique laborioſa animalia eſſe debere, vt ſemper
cum Chriſto ſimus. Sic Eſaias hunc ipſum Chriſti in-
greſſum prædicens: *Dicite filiæ Sion; Ecce Saluator tuus ve-* *Eſa.62.*
nit, ecce merces eius cum eo, & opus eius coram illo. Cùm
vides Chriſtum ſedentem ſuper aſellum, intellige duo,
mercedem, opus. In Chriſto merces ſignificatur. Eſt
enim ipſe *Merces noſtra magna nimis.* In aſino eſt ſignifi- *Geneſ.15.*
catio laboris. De hoc iubet gaudere Propheta. Sic & Da-
uid: *Expecta Dominum, viriliter age, ſuſtine* (velut aſellus)
Dominum, & confortetur cor tuum, ſpe mercedis repoſi- *Pſalm.26.*
tæ. Hoc totum nos docet Chriſtus, ſedens ſuper aſinam.
Nempe Dei ſapientia ſic factis & ſignis docet, ſicut ho- Deus factis
mines verbis, quando ſanè inſigne aliquod documen- docet.
tum præbere, aut facinus memorabile deſignare vult.
Chriſtus alibi humilitatem ſuos docturus, accipit in
vlnas ſuas paruulum, dicens: *Niſi efficiamini ſicut paruu-* *Matth.18.*
lus iſte, non intrabitis in regnum cælorum. Legem veteri
populo daturus, quia lex timoris erat, non amoris, o- *Exod.20.*
mnia ſigna terrore plena dedit; *montem Sinai fumantem,* *Exod.3.*
ardentem, fulgurantem. Moyſen in Ægyptum miſſurus,
apparet in rubo ardenti, ſed non combuſto: ſignificans *Actor.2.*
ſe eſſe in populo afflicto, ſed non deſtruendo. Spiritus
ſanctus Apoſtolis quum daretur, apparuerunt illis lin-
guæ igneæ: quibus ſignificabatur ardens charitas, pro-
prium & primum Spiritus ſancti donum, illorum cor-
dibus infuſa. Sic & Prophetæ veteres aliquod ſingula-
re Dei opus aut beneficium prædicatur, ſignis quibuſ-
dam exterioribus illud ſignificabant, idque ex Dei præ-
cepto. Prophetauit Samuel, quòd regnum à Saule in Da-
uid transferendum erat, quando pallium Saulis abſci-
dit per medium, dicens: *Scidit Dominus regnum Iſrael à te* *1.Reg.15.*
hodie. Prophetabat Abias Propheta ad Ieroboam, diui-
dens pallium in duodecim partes, & dans illi decem
partes, quòd daturus eſſet ei Dominus decem tribus fi-
liorum Iſrael, dicens: *Ego ſcindam regnum de manu Salo-* *3.Reg.11.*
monis, & dabo tibi decem tribus. Prophetauit Eliſeus, *4.Reg.3.*
quòd Rex Ioas ter regnum Syriæ vaſtaret, præcipiens illi,
vt ſagittas ad Orientem conijceret. Sanctus Propheta E- *Eſa.20.*
ſaias exuit ſe, *vt nudus & diſcalceatus ambularet*; prædi-
cans ſic Ægyptios & Æthiopes ab Aſſyriis nudandos

Ierem.19. & expoliandos fore. Ieremias Propheta iubetur à DEO confringere laguunculam testeam in conspectu populi, & dicere: *Sic conteram populum istum, & ciuitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest vltra instaurari.* Ezech. 2. Ezechiel Propheta, iubente Deo, *protulit vasa sua, quasi vasa transmigrationis per diem, & vespere perfodit sibi parietem manu, & in caligine egressus est, & in humeris portatus in conspectu populi:* vt hoc facto prædiceret, fore vt dux populi eodem modo ex ciuitate fugeret, prementibus Assyriis, & ab illis nihilominus capiendus. Osea 1. Sic Oseas iubetur accipere vxorem fornicariam, & ex ea facere filios fornicationis, vt sic populi fornicationem à Deo suo expressius prædicaret. Ad hunc modum Christus hodie solenni pompa ab asina vehitur, & Hierosolymam ingreditur sedens super asinam, vt hoc illustri & spectabili signo ea nos doceret, quæ iam diximus. Hæc Dei sapientia illustrem hunc Christi triumphum facit. Imperatores seculi, in eo triumphi sui gloriã ponebant, vt curru veherentur, quem vel elephanti ducerent, vt Cæsar & Pompeius triumphabant; vel leones traheret, vt in Marci Antonii triumpho: vel etiam cerui veherent, vt Aureliani. Nempe illi, vt deformes fœminæ, hoc fuco indigebant. Simile. Aurum purum nõ deauratur. Christi maiestas, sedens super asinam, gloriosior erat; quia illum, non asinam, populus totus tunc spectabat, & hæc ipsa asina magnam nos postea sapientiam docuit, vt iam dictum est.

4. *Et imposuerunt super eos vestimenta sua in via. Alii autem cædebant ramos de arboribus, &c.*

Feruor colendi Deum. LOCVS moralis de feruore colendi Deum. Discipuli Christi iussi quidem erant asinam & pullum eius soluere atque adducere, sed non iussit eos Christus vestimenta sua asinæ & pullo imponere, aut in via sternere. Nec etiam turba iubetur ramos de arboribus præscindere & sternere in via Sed & qui ex Hierosolymis Ioan. 12. *obuiam Christo processerunt cum ramis palmarum* (vt D. Ioannes refert) nullum hac de re peccatum acceperunt: sicut

ſicut nec illi, qui vocales Chriſto laudes cecinerunt, tam in via, quam in plena ciuitate. Hæc omnia ex feruido Chriſti amore proceſſerunt; quæ tum Chriſtus libenter acceptauit, adeoque clamantium voces contra Phariſæos defendit; tum ſancti Euangeliſtæ ad vnum omnes, tanquam celebre pietatis documentum, commemorare voluerunt. Dignus eſt hominibus Chriſtianis huiuſmodi in Chriſto colendo feruor. Abraham viatores hoſpitio excipiens, *currit in occurſum eorum, adorat in terram*; multis verbis, vt apud eum diuertant, precatur; *feſtinat in tabernaculum ad Saram*; illam quoque iubet *accelerare* circa panes parandos; ipſe interea *ad armentum cucurrit*, tulitque inde *vitulum tenerrimum & optimum*; denique *puer feſtinauit, & coxit illum*. Vides vt omnes Abrahæ actiones feruorem ſpirant. Hic eſt pater noſter Abraham, non ſolum *vt ſequamur veſtigia fidei eius*, vt Paulus docuit; ſed etiam vt faciamus opera eius, vt Chriſtus Iudæis dixit: *Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite*. Hic feruor colendi Deum, quo non ſolum mandata ſeruantur, & declinantur flagitia, ſed acri quodam & vehementi ſtudio, tum ipſa mandata facimus, tum alia miſericordiæ & pietatis opera exercemus (qualis erat illa hoſpitalitatis virtus, quam Abraham exercuit) eſt veri Chriſtiani ſignum, certumque indicium. Quum Abraham ſeruum ſuum mitteret, vt vxorem filio ſuo Iſaac, ex cognatione ſua, quæreret; ſeruus, quum ad vrbem Nachor perueniſſet (terram cognationis Abrahæ) hoc ſignum à Domino rogauit, vt illam puellam filio domini ſui vxorem poſtularet, quæ plura faceret, quàm iuberetur, quæ ſeruiendi feruorem oſtenderet. *Puella*, inquit, *cui ego dixero, Inclina hydriam tuam, & bibam, & illa reſponderit, Bibe, quin & camelis tuis dabo potum; ipſa eſt, quam præparaſti ſeruo tuo Iſaac.* Vides, quale ſignum à Deo petiit ſeruus Abrahæ, vt filio domini ſui vxorem eligeret, Deuſque illi ſtatim conceſſit. Vix dum enim ſermonem compleuerat, quum ecce Rebecca egrediebatur, quæ rogata, vt pauxillum aquæ de hydria ſua ad bibendum daret, reſpondit, *Bibe domine*, *celeriterque* (vide promptitudinem) *depoſuit hydriam ſuper vlnam ſuam & dedit ei potum. Cumq; ille bibiſſet, adiecit:* (vide feruorem, quæ plus quàm

Exempla.

Geneſ. 18.

Rom. 4.

Ioan. 8.

Feruor ſpiritus ſignū filii Dei.

Geneſ. 24.

rogaretur, facit) *Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant*, quod & fecit. Hæc videlicet erat digna sponsa filio Abrahæ. Hæc digna erat, ex aqua nasceretur, *in quo benedicerentur omnes gentes.* Hoc signum est animæ fidelis, & de semine Abrahæ, quæ cum spiritus feruore opus charitatis facit (quale hoc Rebeccæ erat) & plus facit, quàm aut rogatur, aut ex præcepto iubetur, sicuti discipuli Christi, & turba Iudæorum credentium in hoc Euangelio fecerunt. Ad hunc feruorem hortatur nos Spiritus sanctus, dicens: *Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam. Esto firmus in via Domini, & prosequatur te nomen pacis & iustitia.* Ventilat se in omnem ventum, qui ex qualibet tentatione, aut quauis occasione oblata, recedit à seruitio Dei, & distrahitur: quem in varias cupiditates sua concupiscentia abstrahit, quasi ad quoduis peccatum procliuem. Stat firmus in via Domini, & pacem in corde, ac iustitiam in opere retinet, qui à nullo se distrahi passus feruet in cultu DEI. Sed & ipsa deuotionis forma, quam hic discipuli, & reliqua turba erga Christum exercuerunt, hunc nos feruorem docet. Sternunt vestimenta sua, cædunt ramos de arboribus, gestant palmas in manibus, clamant, Hosanna in excelsis. *Vestimenta*, ait Chrysostomus, *sunt præcepta diuina, & gratia spiritualis. Sicut enim turpitudo nuditatis vestimento tegitur; sic naturalia mala carnis nostra, præceptis & gratia diuina teguntur.* Vnde & Adam ideo se vidit nudum, id est, peccatorem, quia præceptum Dei violauerat, & gratia exciderat. His ergo Christus honorandus est: præceptorum eius obseruatione, & gratiæ diuinæ recto vsu, fructuque vberi. Rursum sternit vestimenta sua ante Christum in via, parui faciens si sordidentur, qui carnem suam (animæ quasi indumentum) mortificat, & Christi voluntati in vniuersum subiugat, adeoque propter Christum, etiam aliorum Patrum voluntati, & Prælatorum pedibus subiicit, quod monachi faciunt; sicut horum hominum vestimenta non à Christi asina tantùm, sed & ab omnium cum CHRISTO transeuntium pedibus calcabantur. Neque enim alicui Prælato se quisquam vtiliter subiicit, nisi qui in Christi comitatu Hierosolymam ingreditur;

Eccl. 5.

Hom. 38. in Matth.

Sternere vestimenta Christo.

ditur, nisi qui in Ecclesia Christi præficitur. Ramos de arbore cædit, qui affectus suos mortificat, & à pessima cupiditatis terrenæ radice resecat, vt Christo seruiant, ac sancti Spiritus ductum sequantur. Alterum horum necessariò faciendum. Aut alterius iudicio calcanda voluntas (quod Apostolicum est, & Apostoli sua sic vestimenta Christo in hoc Euangelio substrauerunt) aut certè ex arbore terræ defixa, id est, ex terrena hac nostra & carnali voluntate, rami præcidendi, affectus praui resecandi sunt. Ideo qui ramos præcidebant, de promiscua turba erant. Hoc enim generale præceptum est: *Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Sunt autem rami præscindendi, non folia, aut fructus tantùm; *non verbo tantùm & lingua, sed opere & veritate diligendus Deus*, seruiendum Christo. Non folia tantùm verborum, quibus virtutem laudes, & Deum prædices; nec fructus tantùm quorumlibet operum, quibus Dei mandata exequaris, sed rami ipsi ac frondes arboris, omnes videlicet voluntatis tuæ vires, omnes animi tui dotes & ornamenta, diuino cultui, & Christi obsequio mancipanda sunt, vt Christum honorifices, & *glorifices Patrem tuum qui in cœlis est.* Hic est feruor cultus diuini, *vt glorificemus & portemus Deum in corpore nostro*, non animo tantùm obsequentes, sed & omni externo opere gestuq; corporis, in omnibus externis donis, Dei gloriam quærentes, cultum exequentes. Discipuli & turba, vt Christum honorarent, nullum officij genus prætermiserunt.

Ramos de arbore cædere.

Rom. 8.

1. Ioan. 5.

Matth. 5.
1. Cor. 6.

Ad hunc feruorem in bono, impiorum feruor ad malum vehementer incitare debet, nisi quis fortè existimet, plus deberi diabolo quam Christo. At impiorum feruorem sic Propheta graphicè depingit: *Nonne vides quid isti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Hierusalem? Filij colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas reginæ cœli, & libent dijs alienis, & me ad iracundiam prouocent.* Iubet Deus Prophetam obseruare maximam impiorum diligentiam, vt idolis sacrificent: in quo nefario opere vir, vxor, liberi, tota familia concurrit, omnes manum apponunt. Vt autem Deus colatur, aut nemo manum mouet, aut

Feruor impiorum in malo.

Ierem. 7.

pauci, & ij satis tepidè ac negligenter. Sic solet Dei causa & iustitia, frigidè, oscitanter, & perfunctoriè tractari; dum ad occidendum nascentem Christum, omnem operam Herodes ponit, ad prodendum. Iudas non dormit, ad capiendum & condemnandum. Scribæ, Sacerdotes, Seniores populi conuentus vocant, corycæos submittunt, falsos testes subornant, pecunia corrumpunt, satellites mittunt, alta nocte, & somno manè conueniunt, apud Pilatum, apud Herodem studiosè accusant, populum concitant. Cæteris salutem interponunt, denique omnem lapidem mouent, nihil intentatum relinquunt. Ita in salute cuiusque propria procuranda, in Ecclesiæ causis; in Dei honore & cultu prosequendis, se res habet. Feruet impius, friget iustus. Ardet hæreticus, torpet Catholicus. Vigilat filius sæculi, dormit filius lucis. Causa iustorum succumbit, quia maiori animo, impetu, feruore causa iniusta procuratur. Quæ tandem est huius infœlicitatis ratio? Illa sanè, quod in causis honestis & iustis Deum protectorem attendimus, nec fore vt ille causam suam deserat, honorem suum negligat, omninò existimamus. Impij contra in causa mala, sua diligentia malitiam corrigunt: & quod à Deo, cui mala causa displicet, sperare non possunt, hoc sua industria compensant. At maximus hic error est. Pulchrè Scipio dux fortissimus, quum ei scutum diligenter apparatum quidam ostenderet, hortando, vt emeret, respondit. *Atqui ciuem Romanum decet in dextera spem ponere, non in sinistra:* in suo videlicet marte & labore, non in aliena defensione. Diuina quidem protectio est scutum validissimum, & *turris fortissima nomen Domini, & hi in curribus, hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus,* sed tota hæc spes & inuocatio, nostros conatus, studia, labores, nostrum impetum, feruorem, certamen necessariò requirit, vt in alia Dominica explicauimus. Placent summopere Christo nostri conatus, placet feruor, placet deuotio, etsi *bonorum nostrorum non indigeat,* etsi inutilia sunt quæ vel facimus, vel patimur pro gloria eius, quod *leue & momentaneum* Apostolus vocat. Magdalenæ curiosam pietatem vehementer Christus laudauit, & Simonem hospitem

Exempla.

Ælianus Var. hist. l. 11.

Apophthegma.

Prouerb. 18.

Psal. 19.

Dom. 2. *post Epiph. tex.* 5.

Psal. 15.

2. *Cor.* 4.

Exemplū.

tem de nō exhibito honore admonuit. *Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hac autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis tersit. Osculum mihi non dedisti: hac autem, ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxisti: hac autem vnguento vnxit pedes meos.* Vides vt singula feruoris testimonia Christus laudat; negligentiam alterius in singulis culpat. Sed vide quid Redemptor concludit; *Propter quod dico tibi; Remittuntur ei peccata multa, quoniā dilexit multum.* Multa Dei dilectio multum habet feruorem, deuotionē, & studium colendi Deum multum. Si feruor spiritus remittit peccata, quanto magis in iusto augebit coronas! Sic iterum mulierem illam, quæ effudit vnguentum pretiosum super caput eius, murmurante Iuda, & post eum alijs, studiosè Christus defendit, accuratè laudat: *Quid molesti estis huic mulieri: Bonum opus operata est in me: Vbicunque prædicatum fuerit Euangelium, dicetur & quod hac fecit, in memoriam eius.* In quam paucis verbis quanta laus! Redarguit facti culpatores. Operis bonitatem asseuerat. Prædicationem operis, quaqua patet Euangelium, prædicit. Memoriam & commendationem mulieris perpetuam denuntiat. Tanti apud Christum pretij ac valoris est feruore spiritus circa cultum eius. Illa enim mulier ex feruore dilectionis, qua Christum prosequebatur, mysterij ignara quod Christus expressit, vnguentum illud valde preciosum in caput eius effudit. Sic populi & puerorum in hoc Euangelio acclamationes, increpantibus illos Pharisæis (vt solet piorum feruor impijs & frigidis Dei cultoribus vehementer displicere) Christus diligenter defendit. *Indignati Pharisæi contra pueros clamantes in templo, Hosanna in excelsis, dixerunt Christo: Audis quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis: Vtique. Nunquam legistis, quia ex ore infantium & lactantium perfecisti laudem tuam?* Rursum quum quidam ex Pharisæis dicerent Christo; *Magister, increpa discipulos tuos* (eodem videlic. modo clamantes) respondit ille: *Dico vobis, quia, si hi tacuerint, lapides clamabunt.* Vide feruorem Zachæi. In arborem sycomorum ascendit, vt Christum transeuntem videret. Mox Christo dicēte ei; *Oportet me hodie in domo tua manere, festinans descēdit, & excepit illum gaudens.* Vides celeritatē, vides

Luc. 7.
Exemplū.
Matth. 26.
Matth. 21.
Luc. 19.
Exemplū.
Ibidem.

vides lætitiam circa hoſpitalitatis virtutem, qualem in
Abraham modò ex Scripturis oſtendimus. Quam etiam
ob cauſam Chriſtus poſtea hunc Zachæum vocat *filium*
Abrahæ. Ex hoc autem feruore excipiendi Chriſtum, vide
quantum bonum Zachæo collatum fuit. In nouum ho-
minem mutatus, dixit: *Domine, dimidium bonorum me-*
orum do pauperibus, & ſi quem defraudaui, reddo quadru-
Exod. 21. *plũ*. Moxq; Chriſtus concludit; *Salus huic domui facta eſt.*
Allegoria. Præcipit Dominus Moyſi, vt faceret duos Cherubinos
aureos & productiles ex vtraq; parte oraculi. Cur ita? De-
lectatur nempe Dominus Cherubin figuris, quę ſunt ma-
ximæ velocitatis, vt oſtendat quantum celeritate & fer-
uore noſtro circa bonum delectetur. Hortatur ad hunc
Rom. 12. feruorem Apoſtolus: *Sollicitudine non pigri; ſpiritu feruen-*
tes, Domino ſeruientes, ſpe gaudentes. Vt Domino ſerui-
mus, iſta tria coniunxit; celeritatem actionis, feruorem
ſpiritus, lætitiam ſpei. Hoc enim vltimum calcar eſt duo-
Luc. 2. bus alijs, quæ ſemper ſunt indiuulſa. Cuius enim ſpiritus
feruet, actio feſtinat. Paſtores, accepto nuncio de nato
Saluatore, *feſtinantes venerunt in Bethlehem.* Vide plura
huc pertinentia, in Dom. 1. poſt Epiphan. text. 1.

5. Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur,
clamabant, dicentes: Hoſanna filio Dauid.

Omnes Deum laudare & colere oportet.

LOcvs moralis, Deum ab omnibus laudandum
ab omni ſtatu, ſexu, ætate. Qui præcedunt, & qui
ſequuntur Chriſtum, in vitæ genere, ſeu ſæculari,
ſeu eccleſiaſtico, ſeu monaſtico, omnes ad Dei laudes,
ad fidei confeſſionem, ad præceptorum obſeruatio-
nem, ad feruorem & ſtudium colendi Deum (de quo
iam diximus) tenentur. Omnis turba quæ Chriſtum
comitabatur, ſeu antè, ſeu retrò, in Chriſti laudibus oc-
cupata fuit. Omnes clamabant, & Apoſtoli, & reliqui
diſcipuli, & turba popularis, & pueri Hebræorum. Omni-
um vna vox erat, *Hoſanna filio Dauid*: & vt alius Euan-
geliſta refert, *Hoſanna in excelſis*: ſiue per illa verba Meſ-
ſiæ præſenti gratulabantur, ſiue illi ſalutem precaban-
tur, ſiue ſibi ipſis miſericordiam flagitabant. Huc omnes
vocat

vocat Propheta Regius: *Reges terræ, & omnes populi, Principes, & omnes Iudices terræ, iuuenes & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen Domini.* Et rationem alio loco addit: *Laudate Dominum, quoniam bonus est Psalmus: Deo nostro sit iucunda decoraq; laudatio,* id est, animo puro, hilari, libenti Dei laudes resonemus. Huc hortatur & Paulus: *Implemini Spiritu; loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino, gratias agentes semper pro omnibus.* Dicit in cordibus, non quia vocales laudes excludit; sed quia cordis attentionem excludit. Hoc ad Dei gloriam pertinet. *Te decet hymnus Deus in Sion.* Hoc ad nostram consolationem facit. Nam quum dixisset Apostolus: *Pax Christi exultet in cordibus vestris:* paulò pòst adiunxit; *In gratia cantantes in cordibus vestris Deo.* Hoc est exercitium cœleste, & beatorum spirituum tota occupatio. *Beati qui habitant in domo tua Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te.* Quatuor animalia, quæ vidit Ioannes, clamabāt iugiter die ac nocte: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, &c.* Hoc imitatur Ecclesia Catholica in quotidiano Dei obsequio. Quod autem de Dei laude, hoc de fidei confessione, de præceptorum Dei obseruatione, de toto studio colendi Deum, verum est, ad omnes omnino harum rerum curam æquè pertinere. *Hoc planè est* (ait sanctus Chrysostomus) *quod euertit orbem vniuersum, quod summam vitæ bene agendæ diligentiam monachis solum necessariam arbitremur, cæteris negligenter viuere licere. Non ita sanè, non ita est; sed eadem ab omnibus philosophiæ ratio requiritur. Falleris teipsum prorsus, ac deciperis, si putas aliud à sæcularibus viris, aliud à monachis requiri. Hæc enim ferè sola est in vtroque vitæ genere differentia, quod illi quidem matrimonij se vinculis constringunt, hi verò hic liberi perdurant. In reliquis verò communis atque eadem ab vtrisque vitæ totius ratio requiritur, eisdem pro culpis pœna vna debetur omnibus.* Quod & paulò post his verbis confirmat: *Cum Christus dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, ego reficiam vos. Tollite iugum meũ super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris, non monachos tãtum alloquitur, sed & omne prorsus hominũ genus.*

Psal. 146.
Ephes. 5.
Psal. 64.
Coloss. 3.
Apoc. 4.
Omnes ad pietatem æquè tenentur.
Contra vituperatores vitæ mona. l. 3.

Item-

Itemq́ quum iubet per anguſtam viam ingredi, nõ iſtos modò, ſed omnes omnino homines hoc imperio conuenit. Cumq́ odiſſe animã ſuã in hoc mundo, atq́ cætera eiuſmodi iuberet, nullum hominum genus excepit. Hæc Chryſoſtomus. Rurſum alio in loco: *Neq́ domus gubernationem, neque vxoris curam, neq́ filiorum ſollicitudinẽ, neq́ aliud quiddam prætexamus, quod putemus ſatis eſſe ad excuſandam noſtrã negligentem deſidemq́ vitam. Neq́ frigida illa verba proferamus. Mundanus ſum, & mulierem habeo, & puerorũ curam gero: qui multis mos eſt vt ita dicant, ſi quãdo eos rogamus, vt ad virtutũ labores ingrediantur, vel ſtudiũ adhibeant in ſacris literis legendis. Non eſt hoc meũ, dicit. Nunquid renũciaui ſæculo. Nunquid monachus ſum? Quid dicis homo? an hoc ad ſolos monachos pertinet, vt bene Deo placeant? Omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire, nullamq́ virtutem negligere.* Hæc ille. In eundem errorem inuehitur Auguſtinus. Agens enim de ijs, qui Rempublicã adminiſtrãt, ac de militibus. *Illud,* inquit, *quale eſt, cùm ob errorem aliquem à ſenioribus arguuntur, & imputatur alicui de illis cur ebrius fuerit, cur res alienas peruaſerit, cadem cur turbulentus amiſerit, ſtatim reſpondeat; Quid habebam facere, homo ſæcularis aut miles? Nunquid monachum ſum profeſſus, aut clericum? quaſi omnis qui clericus non eſt, aut monachus, poſſit ei licere quod non licet. Cunctis igitur officijs in ſacris literis præſcribitur norma viuendi. Omnis ad bene viuendum prouocatur ætas, ſexus, & dignitas. Apud omnem Chriſtianum prima honeſtatis debet eſſe militia.* Hæc ille. Nẽpe ad omnes in vniuerſum ſonat illa vox Chriſti. *Primùm quærite regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis.*

Hom. 12. in Geneſ.

Serm. 19. de verb. Dom.

Matth. 6.

Hom. 42. ad pop. Ant.

Simile.

Apud omnes prima ac potiſſima cura debet eſſe diuinæ gloriæ, ac ſalutis propriæ. *Sicut enim in ſponſa* (vt appoſitè ſcribit B. Chryſoſtomus) *licet thalami ſint velis aureis operti, licet mulierum adſint pulcherrimarum chori, licet roſæ, licet coronæ, licet ancillæ, licet amici, licet ſponſus, licet omnes decus & ordinẽ pulcherrimum ſeruent, tamen illa ſola ſi deformis ſit & turpis, perit totum nuptiarũ decus, nõ honoratur ſponſus, non delectantur amici: ita quidem & in anima, quæ* ſola Dei ſponſa eſt, *ſi illa ſola decus & dignitatem ſuam non ſeruet, ſi illa ſola à rationis & pietatis regula turpiter exorbitet, etſi diuitiæ affluant, honores abundent, cæteraque omnia*

ſuppe-

suppetant, quæ apud homines in precio habentur, totus tamen homo Dei displicet, & coram Angelis Dei despicitur. Hæc ille. Sed & vt hoc in qualibet sponsa verum est, siue pauperis, siue diuitis; sic in qualibet anima ornamenta eius necessario requiruntur. Vt omnes ad vitam & gloriã à Christo vocantur; ita omnium est eò contendere. *Non enim est apud eum acceptio personarum; sed qui facit iustitiam, acceptus est illi:* non solum in omni gente, sed & in omni ætate, sexu, dignitate. Turba quæ præcedit, turba quæ sequitur, Christum laudat, confitetur, honorat. Nemo est qui salute per Christum non indigeat. Nemo sit qui eum non laudet. Si peccator es, Christo eges vt iustificeris: si iustus es, Christo eges vt glorificeris. Si peccator es, Christo eges ne in peccato perdures: si iustus es, vt in iustitia perseueres. Si peccator es, vt cum publicano iustus fias: si iustus es, ne cum Pharisæo damneris. *Actor. 10.*

6. *Hosanna filio David, Benedictus qui venit in nomine Domini.*

LOcvs moralis de honorum & affectionum humanarum insigni mutabilitate & inconstantia. Iudæi enim, qui hodie Christum certatim laudabant, qui omnibus honorum officijs eum prosequebantur, qui omnia illi prospera & fausta clamabant, qui Messiam prædicabant, qui cæteros suis acclamationibus ita excitabant, vt, *cùm intraret Hierosolymam, commota sit vniuersa ciuitas, dicens, Quis est hic? ipsíq; responderent, Hic est Iesus Propheta à Nazareth Galilææ;* qui (vt scribit S. Lucas) *gaudentes laudabant Deum voce magna super omnibus quas viderant virtutibus;* qui eum Regem prædicabant, dicebant enim, *Benedictus qui venit Rex in nomine Domini;* qui audientes eum venire, *exierunt illi obuiam cum ramis palmarum, clamantes, Hosanna, Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel;* qui ad maximam in Christum inuidiam Pharisæos & Scribas concitabant; quinto die post, in necem eius omnes conspirant, Pharisæorum & Scribarum libidini subseruiunt, ad capiendum, accusandum, condemnandum Christum cooperantur, & alta longè voce clamant: *Nolumus hunc regnare super nos.*

Honorum huius mundi instabilitas.

Matth. 21.

Luc. 19.

Ioan. 12.

Sic B. Hier. in Matth. c. 12. & D. Bernar. serm. 1. in hanc Dominicam.

Non

*Non habemus Regem nisi Cæsarem. Tolle, tolle, crucifige, cru-
cifige. Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Non est
inuentus ex toto populo vnus qui de Christo bene lo-
queretur, qui eius innocentiam vel verbo defenderet,
Ioan. 13. adeoque & *discipuli fugerunt omnes, eo solo relicto.* Hæc est
rerum humanarum vicissitudo, hæc honorum huius sæ-
culi instabilitas, hæc animorum & affectionum homi-
num inconstantia: qua docemur huiusmodi omni
Iacob. 1. despicere. *Transit mundus, & concupiscentia eius,* a
Similia. Spiritus sanctus. Si ab artifice perito domus tuæ rui-
imminens tibi assereretur, nonne citò exires? At mun-
opifex de tota mundi gloria hoc nos monuit, & h
suo exemplo docere nos voluit. In torneament
quæ dicuntur, & certaminibus publicis seu duellis, o-
mnis amicorum turba ducem & inuasorem tubis, alijs-
que musicorum instrumentis comitari assueuit. Se
Exemplũ. postea dux idem ab hoste superatus & vulneratus, mœ-
Hester 1. rens & tristis nemine comitante reuertitur. Aman a-
pud Assuerum Regem in tanta fuit gloria, vt ille sol
à Regina Hester cum Rege ad conuiuium inuitaretur,
de quo etiam apud suos magnificè gloriabatur. Sed q
die exceptus in conuiuio fuit, eodem strangulatus pe-
ijt; etiam iubente Rege, cui intimus erat; etiam in gra-
tiam Reginæ, quæ inuitauerat; etiam in eodem pati-
Aliud. bulo, quod alteri parauerat. Holophernes, Assyriorum
Iudith 13. dux fortissimus, qua se nocte beatissimum putabat, &
post iucundissimas epulas concupitis amoribus frui spe-
rabat, & Bethuliæ ciuitatem, quam diu obsederat, tam
iam in manus suas dedendam non dubitabat, ea nocte
ab inermi muliere capite abscisso interit, totumque
Do. 2. Qua- cum vita exercitum amisit. Prophanæ historiæ his
drag. text. 3. exemplis plenæ sunt, qualia in alia Dominica protuli-
Aliud. mus. Antiochus Rex Syriæ, ex summa quadam fœlici-
tate in extremam repentè redactus miseriam, quum, vt
2. Macch. 9. ait Scriptura, *qui paulò ante sidera cœli se contingere arbi-
trabatur, eum iam nemo poterat, propter intolerantiam fæto-
ris, portare*; hanc fortunæ suæ mutabilitatem his ipsem
3. Macch. 6. verbis deplorat: *In quantam tribulationem deueni, & in
quos fluctus tristitiæ, in qua nunc sum, qui iucundus eram &
dilectus in potestate mea. Et ecce pereo tristitia magna in
terra*

terra aliena. Memorabile est quod de Dionysio Syracusano scribit Ælianus. Dionysius secundus naues possidebat quadringentas pedestres copias ad centum millia hominum, equitum nouem millia. Ciuitas verò Syracusiorum maximis portubus erat instructa, & mœnibus altissimis munita. Reconditum etiam habebat frumentum, ad centum modiorum myriadas, & armamentarium scutis, gladijs, hastis, tibialibus innumeris, thoracibus & catapultis plenum: præterea socijs infinitis vigebat. His rebus confidens Dionysius, adamante colligatum imperium obtineri se putabat. Sed ipse primus fratres suos morte affecit. Vidit etiam filios suos crudelissimè mactari, & virgineum pudorem filiabus eripi, atque deinde nudas trucidari. Affines reliqui alij viui combusti sunt, alij dissecti, & in mare proiecti. Ipse in extrema mendicitate vitam senex transegit: sedensque in tonstrinis, risum hominibus commouit; atque in media Græcia turpiter versatus, miserrimam vitam traduxit. Hæc Ælianus. An non vno die, penéque vna hora, Ioram Rex Israel, & Ochozias Rex Iuda, & impia Iezabel, in summa pace & securitate quum essent, ab vno Iehu interfecti sunt? Tale fortunæ ludibrium fuit Alexander ille Magnus, qui, quum tot victorias, & tam amplas breui tempore adeptus esset vt Iouis filius, non Philippi, sibi videretur, in flore ætatis extinctus, totis triginta diebus sepultura creuit, Ducibus eius de imperio diuidendo contendentibus: moxque de ipso cadauere inter Ptolomæum & Perdiccam ingens prælium exortum est. Demetrius quoque Phalereus, Atheniensium tyrannus, simile ludibrium fuit, cui cum populus Atheniensis trecentas statuas honoris causa erexisset, idem populus, eo adhuc viuente, omnes subuertit. Quare, vt eleganter scribit Plutarchus, nullam earum ærugo attigit, nullam squalor sordidauit, nullam vetustas attriuit. Infinita huiusmodi fortunæ leguntur ludibria. Valerianus Imperator, à Persarum Rege captus, eidem Regi quoties equum conscenderet, subiecta ceruice, scabelli loco fuit, vt scribit Eutropius, donec tandem excoriatus, & sale conditus, sempiternum fieret sui infortunij

Aliud. *Var. hist. lib. 6.*

Aliud. *4. Reg. 9.*

Aliud. *Ælian. lib. 13.*

Aliud. *Plutarch. in Polit.*

Aliud. *Hist. lib. 10.*

In ora. Cōst. cap. 24. trophæum, vt apud Eusebium loquitur Constantinus, Baiazetes quoque, Turcarum Imperator, à Tamerlano

Aliud. captus, eandem propè fortunam subijt. Sed & Adonibesech, Chananæorum Rex, à Iuda captus, dicebat: Se-

Iudic. 1.

Alia. ptuaginta Reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias. Sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Darius ab Alexandro cum tota familia & prole captus, totoque exercitu fuso, amplissimo regno vnius prælij casu amisso; Xerxes, qui numero nauium mare sic repleuit, vt terra firma videretur, ab Atheniensibus profligatus; Iulius Cæsar in summo imperio viginti vulneribus in pleno Senatu confossus; alijque innumeri tyranni vno momento sublati, & ex amplissima fortuna in extremas calamitates subito redacti, documento esse debent, quanta sit rerum humanarum mutabilitas. Qui tot exempla vides, ne dicas, tibi non prædictum, caue. Tot tam magnis viris tam citò fluentibus, ne te putes, si magnus es, solidè consistere. Curris & tu, rapidoque rerum humanarum cursu ad exitum repentinum raperis. Noli ergo eam quasi rem fixam & solidam amplecti. Vide quid Scri-

Eccl. 40. ptura dicat: *Substantia iniustorum sicut fluuius siccabuntur, & sicut tonitruum magnum in pluuia personabunt.* Va-

Simile. nissimam mundi pompam emphaticè describit. Nam sicut in tonitruo nubes conspiciuntur imbribus onustæ, magnus terror auditur, fugiunt ex agris omnes; sed mox vbi pluuia ad modicum tempus decidit, redit plena serenitas, & ex illo tonitruo, eiusque tanto apparatu, nihil remanet nisi parum luti ex imbre confectum, quod omnium pedibus conculcatur: eodem modo potentes huius sęculi ad tempus quidem magnum strepitum in mundo faciunt, famulorum caterua, & stipantium multitudine, & vario imperio sic tonant, quasi totum mūdum confunderent; sed breui momento accedens mors, omnem illum strepitum in lutum conuertit, terra in terram, & cinere in cinerem redactis. Dixit eleganter Isocrates, A-

Ælia. lib. 12. Apoph-thegma. *theniensium Vrbem scortis simillimam esse. Etenim quia illarum venustate caperentur, velle quidem omnes tem cum ipsis habere, neminem tamen esse tam sui ipsius cōtemptorem qui matrimonium cum illis iungere dignetur.* Hoc autem

ideo dixit, quia, quos illa ad summos honores euexerat, eosdem semper ignominiosè deijcere solebat, vt Aristidis, Themistoclis, Demosthenis exilia; Periclis, Socratis, & aliorum venena documento fuerunt. Scortum hic mundus est. Omnes volunt cum eo rem habere, sed nemo sapiens cum eo matrimonium iunget: ita semper perfidus & mutabilis est. Dicebat idem, *Athenensium ciuitatem ad peregrinandum in ea iucundissimam esse, ad inhabitandum vero non ita securam ac tutam esse.* Idem planè de mundo eiusque gloria & amplitudine cogitandum. Ad peregrinandum in ea satis commodus est, ideoque ad peregrinationem tantum à summo Deo datus est: quia *non habemus hîc ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus.* At habitare in hoc mundo velle, suam in eo fœlicitatem ponere, quum nihil sit eo mutabilius, securum ac tutum non est. Nec ineptè Socrates notauit, has rerum humanarum mutabilitates Tragœdiarum argumenta esse, & in eis describi Atreos illos, & Thyestas, & Agamemnones, & Ægisthos. *Nemo vero, inquit, Poetarum eò progressus est impudentia, vt porcum mactatum in drama introducat.* Porcum quippe mactari, humanis vsibus res apta est. At potentes huius sæculi miserè perire, humanæ gloriæ ludibrium est.

Simile.

Apophthegma.

Hebr. 11.

Ælia. lib. 2.
Apophthegma.

EVANGELIVM DOMINICÆ PASCHÆ.

MARIA Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. Et valde manè, vna sabbatorum, veniunt ad monumentum orto iam sole. Et dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab hostio monumenti? Et respicientes, viderunt reuolutum lapidem. Erat quippe magnus valde. Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt. Qui dixit

Marc. 16.

illis: Nolite expauescere. Iesum quæritis Nazarenũ crucifixum. Surrexit, non est hîc. Ecce locus vbi posuerunt eum. Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro; quia præcedet vos in Galilæam. Ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome.* De deuoto fœmineo sexu.

2. *Emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum.* De pietate ac liberalitate circa Dei cultum.

3. *Et valde manè, vna sabbatorum, veniunt ad monumentum.* De feruore & deuotione circa opera pietatis atque virtutis.

4. *Dixerũt ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes, viderunt reuolutum lapidem.* De fortitudine animi, & fiducia contra impedimenta virtutum, & difficultates obiectas.

5. *Surrexit, non est hîc.* De resurrectionis Dominicæ beneficio, fructu, & effectu.

6. *Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro.* De vi & efficacia pœnitentiæ.

1. *Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Salome.*

Fœminarum deuotio. LOCVS moralis de deuoto fœmineo sexu. Neque enim sine causa sic canit Ecclesia, & iuuandus interdum infirmior sexus, ne se negligi putet, in generali exhortatione ad pietatem; nec vix alius commodior locus ad id prẹstandum. Hic enim solæ mulieres, & numero tres, & valde manè, & cum aromatibus, vt vngerent Iesum, ad Christi monumentum pergunt. Latitant Apostoli, negligunt discipuli, vel timore perculsi, vel ignauia remissi, vel etiam incredulitate auersi, de Christo iam sepulto minus solliciti. Solæ mulieres in officio persistunt,

Exempla. 1. labori non parcunt, offensionem non timent. Laudanda hæc fœminea pietas, & aliarum in S. Scripturis fœminarum proponenda exempla, vt ad similem hodie nostræ

Hebr. 11. extimulentur. Commendat Apostolus fidem Raab, quæ non

non perijt cum incredulis, cum excepisset hospitio exploratores pacificè. Magna fuit pietas Ruth, quæ, relicta 2.
terra cognationis suæ, adhæsit Noemi socrui suæ, dicens: *Ruth* 1. & 2.
Populus tuus, populus meus; & Deus tuus, Deus meus. Vnde dixit illi Noemi: *Reddat tibi Dominus plenam mercedem ad quem venisti, & sub cuius confugisti alas.* Quod & factum est, quum viro principi ex tribu Iuda postea nuberet. Mater septem Machabæorum, quæ vno die septem fi- 3.
lios immaniter trucidari vidit, & ad moriendum pro Dei *2. Mach.* 7.
legibus fortiter animauit, vix in nouo Testamento nisi vnam S. Fœlicitatem parem inuenit. Mulier Sunamitis 4.
habitaculum domi suæ extruxit, in quo Prophetam Eli- *4. Reg.* 4.
zæum transeuntem hospitio reciperet: egregium fœmineæ pietatis circa Dei seruos refocillandos exemplum. Fortitudo & pietas Iudith; vt toti Israel saluti 5.
fuit, ita non in fœminis tantùm, sed & viris illustre forti- *Iudith.*
tudinis exemplum reliquit. Admirabilis fuit zelus & pie- 6.
tas Reginæ Hester, quæ pro salute populi sui, non solum *Hester:*
ieiunijs & precibus diu vacauit; sed etiam seipsam mortis periculo exposuit, Regem, non vocata, adiens, & potentissimum eius Principem Aman in facie accusans.

In nouo Testamento, Elizabetæ innocentia, *Alia.*
Mulieris Chananææ fides, Hemorrhoissæ humilitas, Magdalenæ pœnitentia, Marthæ sollicitudo, sed supra omnes mulieres benedictæ B. Mariæ matris Christi innumeræ virtutes, immaculata virginitas, profundissima humilitas, fides promptissima, in obseruandis, quæ de Christo viderat, summa diligentia, in alijs iuuandis charitas, in filij sui spectanda passione fortitudo, ac denum harum trium mulierum insignis deuotio ac feruor, ad corda fœminea vehementer ad pietatem extimulanda plurimùm mouere debent. Sed & Apostolicæ *Act.* 9. & 16.
mulieres insignes fuerunt Dorcas seu Tabitha, propter frequentes eleemosynas: Lydia quoque hospitalitatis nomine in Actis. Post Apostolorum tempora illustres admodum, & pietate præstantes fœminæ claruerunt. Vna Lucina, matrona Romana nobilissima, Lucina Ro-
suam domum in Ecclesiam, suum prædium in cœmi- man..
terium sanctorum Martyrum conferens, frequenter in Martyrologio celebratur. Celebres sunt apud Diuum

S. Paula, Eustochiũ, Melana, Blesilla, Marcella, Læta, Fabiola.

Hieronymum Paula & Eustochium. Blesilla, Melana, Marcella, Læta, Fabiola, quæ Romanæ vrbis splendore, opibus, & honoribus relictis, ad Christi præsepe & sepulchrum visitanda, in Palæstinam concesserunt, ibique consenuerunt. Melana verò etiam omnes per Ægyptum & Thebaida eremitas religiosè visitauit, suasque eleemosynas per deserta dispersit. Quid, quod

SS. Patrum sorores sanctimoniales. Macrina. Gorgonia. Marcellina. Scholastica.

omnes ferè sancti, & Patres pietate illustres, sorores quoque habuerunt pietate excellentes, & sanctimoniales? Talis quippe fuit S. Macrina, D. Basilij & Gregorij Nysseni soror, cuius ideo vitam frater Episcopus scripsit. Talis erat Gorgonia, soror Gregorij Nazianzeni, in cuius laudem orationem funebrem idem sanctus Episcopus scripsit. Talis erat Marcellina, soror Diui Ambrosij, ad quam varias Epistolas scripsit. Sanctus Benedictus S. Scholasticam sororem habuit, non secus multarum virginum matrem, quam ille monachorum pater fuit, hodieque eius amplissimum monasterium extat, non longè ab illa spelunca, in qua per triennium sanctus Be-

SS. Antonij Benedicti, Augustini, Gregorij, Bernardi, Thomæ Cantuariens.

nedictus latuit, sicuti oculis nostris olim perspeximus. S. Antonius, maximus ille Eremita, sororem quoque habuit multarum virginum matrem. Similiter sanctus Augustinus, sanctus Gregorius Magnus, Diuus Bernardus, & sanctus Thomas Cantuariensis, cuius sororem Mariam sanctimonialem post fratris Martyrium Henricus Secundus Rex Angliæ Abbatissam Berchingensem renunciauit. Porrò etiam nobilissimæ fœminæ pietatem non secus amplexæ sunt, quod attestantur sanctæ Elizabetha, Regis Hungariæ filia; S. Hedvvida Ducissa Poloniæ; S. Richtrudis, Ducis Adalbaldi vxor; aliæque

Peccatrices conuersæ.

multæ, quarum vitæ apud Surium extant. Sed & peccatrices conuersæ, alteræque Magdalenæ non defuerunt præstantissimæ, vt S. Maria Ægyptiaca, quæ post meretricias sordes, annis septemdecim in eremo solitaria, nullo mortalium conspecto, vixit: S. Pelagia, quæ aliquamdiu Antiochæ fornicata, inclusa postea prope Hierosolymam, sanctissimè vitam finiuit: & S. Theodora, quæ post vnicum adulterij actum, sexum mentita, monasticam vitam admirabili sanctitate traduxit, Sanctarum Virginum & Martyrum, quas celebrat Eccle-

Ecclesia, exempla sunt innumera, quę vide apud Marcum Marulum lib. 5. cap. sexto. Dicebat S. Hugo Lincolniensis Episcopus: *Satis à fœmineo sexu Deus diligi promeruit, cum nasci de fœmina dignatus est. Nam quum viro concessum non sit, vt vel dicatur, vel sit pater Dei, hoc tamen præstitum fœminæ, vt sit mater Dei.* Hæc ille. Certè maximam quandam, & intimam cum pijs fœminis familiaritatem Deum inire, multarum exemplis animaduerti potest, vt in vitis S. Lutgardis, S. Catharinæ Senensis, sanctæ Mariæ Oegniacensis, S. Brigittæ, S. Hildegardis, apud Surium legere licet. In hodierno Euangelio tres mulieres de Christi resurrectione primum nuncium Angelico ministerio accipiunt: eædem prima Resurrectionis Dominicæ noua Apostolis attulerunt; eisdem Christus in via redeuntibus à monumento apparuit, seque ab illis tangi permisit. Dixit enim illis, *Auete. Illæ autem tenuerunt pedes eius.* Sed & antea hærenti prope monumentum Magdalenæ in horto familiariter apparuit, seque ipsum rediuiuum ostendit.

In vita eius cap. 13. apud Sur. tom. 6.

Tres Mariæ 1. 2. 3.

Maxima hæc diuini amoris testimonia fuerunt. Sed & mulierum opera ac ministerio conuersionem hominum operari interdum Deus dignatus est. Puella paruula in Syriam captiua ducta, Elisei virtutes prædicans, fecit vt Naaman Syrus, Princeps militiæ Regis Syriæ, ad Eliseum veniret, non solum à lepra liberandus, sed & ad veri Dei cultum conuertendus. Dixit enim: *Non faciet vltra seruus tuus holocaustum aut victimam dijs alienis, nisi Domino.* Mulier Christiana ab Iberis captiua, quum vitam inter eos sanctissimè traduceret, & per fidem in Christum aliquos sanasset, ita in sui admirationem barbarum populum commouit, vt, ea hortante, Rex eorum missis ad Constantinum legatis, ac Christianæ fidei magistros petens, cum toto suo populo baptizaretur. Quot Philosophos S. Catharina disserendo refutauerit, quantosque in carcere Christo lucrata fuerit, Reginam ipsam, Regisque Tribunum, & alios plurimos, in eius vita legi potest. Quæ omnia vt ad pietatis muliebris commendationem faciunt, ita grauiter ex huius Euangelij occasione tractata, sexum illum commouere poterunt, vt, omni luxu & lubricitate

Mulierum opera facta ad fidem conuersio.

4. Reg. 5.

Soc. lib. 1. ca. 16. & Theo. lib. 1. ca. 24.

In Bibliotheca Patrum, Tom.1.

abdicata, ad puriorem Dei cultum animos conuertant. Muliebris castitatis insignia exempla videre licet in Prato Spirituali, cap.39.60.204.& 205.

2. *Emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum.*

Mortuorum cura.

LOCVS moralis de pietate ac liberalitate circa Dei cultum. Istæ mulieres sicut Christo viuenti seruierant, & *de substantia sua ministrauerant ei*; sic etiam mortuum omni obsequio colere non desinunt. Dixit

Ruth 2.

Ruth de Booz: *Benedictus sit à Domino; quoniam eandem gratiam, quam præbuerat viuis, seruauit & mortuis.* Hanc benedictionem vt istæ facto consecuti sunt, sic duo exemplo docent. Pietas circa mortuos in Scripturis laudatur.

Genes. 23.

Abraham, vt mortuam suam sepeliret vxorem Saram, emit speluncam duplicem in agro Ephron; nec datam voluit accipere; sed appensis quadringentis siclis pretio agri, emit eam in sepulchrum vxori suæ, & sibi, posterisque suis. Mulieres in hoc Euangelio non ex suis superfluis, sed *ementes aromata*, vngere Iesum parant.

Tob. 12.

Tobias cum vitæ discrimine sepeliebat fratres suos mortuos, quam eius pietatem his verbis laudat Raphael Angelus Dei: *Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.* Dauid quoque laudat diligenter filios Iabes Galaad, quod corpora Saulis, & filiorum eius, quæ hostes in muro Bethsam suspenderant, de nocte furati, sepulturæ tradiderant. *Misit enim ad eos nuncios*

2. Reg. 2.

dicens: Benedicti vos Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, & sepelistis eum. Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam & veritatem: sed & ego reddam gratiam, eo quod fecistis verbum hoc. Ioseph præcepit Medicis, vt aromatibus condirent patrem, mortuque eum maxima cum celebritate in sepulchro paterno, in terra Chanaan, sepeliendum curat. Plura hac de re vide in altero Promptuario, in hanc eandem Dominicam. Porro non ignorabant hæ mulieres, quod corpus Christi antea à Ioseph & Nicodemo datum sepulturæ esset, & cum aromatibus conditum. Nam, vt Lucas de

eas de eisdem scribit, *Viderunt monumentum, & quemadmodum erat positum corpus eius, & reuertentes, parauerunt aromata & vnguenta, &c.* Hac tamen aliena pietate non contentæ, volunt & ipsæ aliquid præstare. Non quiescit vera pietas, nisi ipsamet dilectio inseruiat. Martha non caruit ancillis; sed voluit ipsa Christo ministrare: & ad hoc tam pium opus voluit sororem suam à Christo auocari, vt quem dignum putabat, cui ab omnibus ministraretur. Sic istæ mulieres, volunt & ipsæ Christi corpus vngere, etsi à Nicodemo prius copiosè id factum non ignorabant. Mater filio ægroto vult ipsa suis manibus ministrare, etsi multi adsint Medici, ministri, ancillæ. Sunamitis illa mortuo filio suo, nec puerum, nec ancillam ad Eliam mittit, sed ipsa, strata asina, properat ad virum Dei, vt pro filio resuscitando intercedat. Centurio in Euangelio pro salute pueri sui non contentus intercessores ad Christum mittere, ipsemet occurrit ei, dicens: *Domine puer meus iacet in domo paralyticus.* Si sic Dei honorem & cultum, sicuti nostram & nostrorum salutem, cordi haberemus, non essemus aliena pietate contenti: non publicis vel xenodochiis, vel collectis, vel ad sustentandos seu pauperes, seu captiuos mediis iam constitutis, sed ipsi eleemosynam dare, captiuos visitare, Christo seruire omnino studeremus. Temerarium est, aliena pietate niti, aliorum aut precibus confidere, aut piis operibus se pro excusato habere. Sapienter frater Ægidius, petenti cuidam seculari, vt pro ipso orare vellet, Imò, ait, tu frater ora pro teipso. Si enim Rex aliquis, largitione facta, pecunias per plateas spargeret, quas qui colligere vellet, possideret, an tu alios rogares, vt pro te colligerent, & non potius ipse velociter curreres & colligeres? Fac idem pro Dei gratia, quæ omnibus eam expetentibus exposita est, quod pro pecunia colligenda facere velles. Non est, quòd apponas igni ollam tuam, speras te à proximo tuo, quod coquas, acceпturum. Domi habere debes, quod infundas. Melior est paruus ager proprio labore excultus, quàm tota vicinia aliena, vtcumque locupletissima. Dauid noluit ab Areuna arcam & boues in holocaustum accipere. *Nequaquam*, inquit, *vt vis, sed emam pretio à te, & non offe-*

[Right margin notes:]
Luc. 23.
Cultus voluntarius.
Exempla.
1.
2.
3.
4. *Reg.* 4.
4.
Matth. 8.
Aliena pietate niti non tutum.
In vita eius apud Surium tom. 7.
Similia.
1.
2.
3.
Exempla.
2. *Reg. vlt.*

Genes. 48. *ram Domino Deo meo holocausta gratuita.* Iacob moriens dixit filio suo Ioseph, quem supra omnes dilexerat: *Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhai gladio & arcu meo.* Illam partem cæteris prætulit bonus Iacob, quia proprio suo labore & periculo eam comparauerat. Dicit Apostolus: *Vnusquisque secundum proprium laborem accipiet.* Non ex alienis, sed ex nostris quærenda vera laus, & apud Deum gloria, vt vnicuique dicatur: *Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.* Miles Artaxerxi per Persidem equitanti, malum punicum maximum obtulit in vanno. Rex magnitudinem eius admiratus, interrogauit: E quonam horto depromptum hoc donum mihi adfers? Illo vero respondente, domo sua, & ex suis agris, gauisus Rex supra modum, missis regiis muneribus, virum ornauit. Et per Solem, inquit, iste homo tali curatione & diligentia, poterit etiam ciuitatem, meo quidem iudicio, ex parua ampliorem reddere: moxque eum ciuitati cuidam Præfectum dedit. Non ita munus illud Rex compensasset, si ex alieno agro depromptum, & alieno labore excultum, Regi rusticus obtulisset. Sic istarum mulierum pietatem, quæ post Iosephi & Nicodemi aromata valdè pretiosa, ipsæ tamen aromata emunt, vt vngerent Iesum, mirificè compensauit Christus, illis primum post resurrectionem apparens, &c. vt iam dictum est. Sed & illud in hac muliebri pietate admiratione dignum est, quòd Iudæorum inuidiam nihil veritæ. Principum suorum indignationem nihil moratæ, appositos sepulchro custodes non formidantes, sepulchri horrorem & corporis triduani nihil metuentes, maxima animi formidine opus pium aggrediuntur. Facinus insigne fuit, quod fortissimi illi viri designarunt, cùm, sitiente Dauide, per hostes medios irrumpentes, aquam ex Bethlehemitico fonte suo Regi detulerunt. Sed non minor harum fœminarum fortitudo, quæ vt Christum in monumento vngerent, propriam vitam periculo exposuerunt. Nempe nos docent, vt propria morte, Christi mortem adoremus, vt propriæ vitæ periculo, vitæ, quæ Christus est, securitatem participemus. *Non facio,* inquit Paulus, *animam meam pretiosiorem quàm me. Ego paratus sum non solum alligari,*

[Margin notes: 1. Cor. 2. / Matth. 20. / Aelian. Var. hist. lib. 1. / Exemplũ. / Mulierum constantia. / 4. Reg. 13. / Actor. 21.]

sed & mori propter nomen Domini Iesu. Talis animi promptitudo harum mulierum videri potest, quæ potiùs quã charitatem erga Christum etiam mortuum desererent, aut prætermitterent; mortis se periculo exponere non dubitarunt.

6. *Et valde mane, vna sabbathorum, veniunt ad monumentum.*

LOCVS moralis de feruore & deuotione circa onera pietatis atque virtutis. Istæ enim sanctæ mulieres pro sua erga Christum dilectione, *reuertentes* à sepulto Christo (vt Lucas scribit) quod fuit pridie sabbathi, *parauerunt aromata & vnguenta, & sabbatho quidem siluerunt secundum mandatum: Vna autem sabbathi valde diluculo venerunt ad monumentum*: &, vt nostrum Euangelium habet, *valde mane, orto iam sole.* Ex quibus patet, eas nullum intermisisse tempus, eas primam occasionem arripuisse vngendi Christum, &, vbi primum licuit, pietatis opus, quod volebant, compleuisse. Debet in opere bono, in Dei cultu, feruor adesse, celeritas adhiberi, nulla opportunitas prætermitti. Dauid quum dixisset, *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo*; causam huius diligentiæ subiungit: *Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea.* Pulchrè August. *Amor meus, pondus meum.* Sicut enim pondera horologii efficiunt, vt rotæ incessanter currant; sic amor hominis actiones quocunq; trahit; siue ille terrenus sit, rerũq; terrenarum, siue cœlestis, & rerum cœlestium. De hac amoris vi & feruore Ieremias dixit: *Non recordabor sermonis Domini, neque loquar vltra in nomine illius* (quia, vt paulò ante dixit, *factus est illi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota die*, sed vide, quid sequitur) *& factus est in corde meo sicut ignis exæstuans claususq; in ossib. meis: & defeci, ferre non sustinens.* Docet sic amore diuino pectus suum flagrasse, vt verbum Dei tacere non potuerit. Hoc igne amoris inflammati Apostoli, dicebant: *Non possumus, quæ audiuimus & vidimus, non loqui.* Sic & Paulus: *Non possumus aliquid aduersus veritatem, sed pro veritate.* Sicut hos sanctos ferues Dei

Feruor colendi Deũ. Luc. 24.
Marc. 16.
Psalm. 62.
De Ciu. Dei, lib. 11. c. 28.
Simile.
Ierem. 20.
Actor. 4.
2. Cor. 13.

Dei amor ad veritatis confessionem, sic alios pios ad operum piorum exhibitionem ita inflammat, vt continere se quodammodo nequeant. Hinc illud Ambrosii: *Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia.* Hinc illæ in Scripturis voces: *Consurget diluculo, qui quæret bona.* Et alibi: *Qui manè vigilant ad me, inuenient me.* Et Esaias sic ad Deum loquitur: *Anima mea desiderauit te in nocte, sed & spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te.* Sic & Dauid: *Mane astabo tibi, & videbo* (id est, considerabo) *quia non Deus volens iniquitatem, tu es, neque habitabit iuxta te malignus.* Rursum: *Manè oratio mea præueniet te.* Docent hæ Scripturæ, primam iustorum curam esse, vt ante omnia alia, idque magno impetu ac feruore, DEO suo seruiant, sicut hæ mulieres fecerunt. Videre interdum licet in magnatum ædibus, Herculem aliquem clauam in manu habentem, & quasi omnibus ingredientibus verba minantem, vel in tapetibus depictam, vel vt statuam excisam. Et illa quidem semper minatur, sed nunquam ferit; statque tam diu comminando, donec puluere obsita, vel vetustate consumpta, in nihilum redigatur. Amor plurimorum erga Deum, est quædam imago Herculis: totum est, faciam, faciam; sed interim nihil fit: stantq; ad virtutem immori, donec moram omnem mors abripiat, & ianuam claudat. At veræ sponsæ Dei in Scripturis vox est: *Curremus in odorem vnguentorum tuorum*, id est, festinabimus ad imitationem operum & gratiarum tuarum. Quemadmodum enim non omnia corpora eodem modo odorem percipiunt, sed alii plus, alii minus: alii enim vel rheumate, vel eo, quòd rudiores cibos comedunt, impediuntur: sic & in anima fit. Animæ puræ nullo turpium passionum rheumate oppletæ, nullo rerum terrenarum rudiore & crassiore affectu aggrauatæ, quas propter Spiritus vigorem *adolescentulas* Salomon vocat, quarum illa vox est: *Curremus, &c.* diuinorum operum fragantia, & gratiarum odore ita percelluntur, vt currant post sponsum, & ad hunc currendo clament: *Trahe nos post te.* Huiusmodi Christi amore harum mulierum pectore flagrabant. Nam & sic sponsus sponsam suam, Deus animam sibi dilectam compellat: *Surge propera amica mea, columba mea, formosa mea.* Ad feruorem & diligentiam suos excitat.

Marginalia: *Prouerb.* 12. *Prouerb.* 8. *Esa.* 26. *Psalm.* 5. — **Simile.** — *Cant.* 1. — **Simile.** — *Cant.* 2. **Simile.**

excitat. Vnus minister in opere feruens, magis suo domino placet, plusque obsequii præstat, quam decem pigri, tardi, & somnolenti. De hac materia in aliis Euangeliis iam aliquoties diximus. *Dom. 1. post Epiph. tex. 1. Dom. 5. text. 2. Dom. Septuag. tex. 4. & 5. Dom. Palm. tex. 4.*

4. *Dixerunt ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes, viderunt reuolutum lapidem.*

LOcvs moralis de fortitudine animi & fiducia, contra impedimenta virtutum, & difficultates obiectas. Sanctæ istæ mulieres, feruore charitatis in Christum abreptæ, pergunt cum suis aromatibus ad monumentum, de maxima hac difficultate remouendi lapidem (*erat quippe magnus valde*) ab ostio monumenti, nihil cogitantes, quando vel aromata sua emebant, vel è domo exibant; sed iam in via positæ, & appropinquantes loco, tunc primum difficultatem vident; nec propterea redeundum statuunt, aut à cœpto bono opere desistendum; sed inter se deliberant: *Quis reuoluet nobis lapidem?* De difficultate obiecta, remouenda consultant: Sed vix benè deliberare cœperunt, quum ecce *respicientes vident reuolutum lapidem*, ministerio haud dubiè Angelico. Nam, vt alius Euangelista apertè scribit: *Angelus autem Domini descendit de cœlo, & accedens reuoluit lapidem, & sedebat super eum.* Docet nos hic locus, propter impedimenta virtutum non debere nos ab earum opere & executione desistere, sed gratiæ diuinæ adiutorio ea facilè & semper tolli, quoties Deum circa ea consulimus & in bono proposito persistimus. Nulla ferè virtus suo lapide caret, vel prauæ consuetudinis, quæ conuersioni multum in mora est; vel tentationis internæ, aut à carne, aut à diabolo, quæ duo maximè militant contra animam; vel tribulationis & aduersitatis externæ, quam hostes virtutis ipsius, aut nostri, nobis excitant. Sed omnes hos lapides diuina gratia tollit, si Dei gratiam consulimus: *Angelus enim Domini descendit de cœlo*, id est, *magni consilii Angelus, Consiliarius fortis, Princeps pacis*; per cuius gratiam factum est, non solum vt *praua fiant in directa*, sed etiam *a-*

Fortitudo animi contra difficultates virtutis.

Matth. 28.

Nulla virtus suo lapide caret.

Esa. 9.

spera

Dom. 4. Aduent. tex. 5. & 7. *spera in vias planas*, vt in alia Dominica explicuimus, vbi & hanc totam materiam, sicut & aliis in locis iam tractauimus. Nihilominus hic pauca addemus. Sic per Christum lapides difficultatum sublati sunt, sic aspera facta in vias planas, vt verè in Christo renati illa vox sit: *Condelector legi Dei, secundum interiorem hominem*. Rixa carnis exterior adeò non tollit interioris hominis, id est, voluntatis & rationis consensum in bonum, vt etiam tali consensu delectetur. De hac virtutis delectatione Dauid: *Lux orta est iusto* (nempe Christus, *lux mundi*) *& rectis corde lætitia*. Nam & sic mulieribus istis non solum sublatus est lapis, sed & Angeli eas lætificantes apparent, dicentes: *Nolite expauescere*. Qui & ideo albis vestibus induti conspiciuntur, vt lætitiæ signum essent. Dicunt interdum peccatores, conuersionis propositum habentes: *Quis similis bestiæ, aut quis poterit pugnare cum ea?* Quomodo diaboli tentationes, carnis illecebras, mundi oblectamenta vincam? quomodo societates & mores pristinos deseram? Quis reuoluet nobis hos lapides. Sunt enim magni valdè. Sed respondet illicò Spiritus sanctus: *Hic est patientia & fides sanctorum*. Contra huiusmodi cogitationes opus est patientia, & fide: patientia circa malum obiectum, & fide circa præsens gratiæ remedium. Quid enim eo præsentius, qui dixit, *Cum ipso sum in tribulatione*; quæ verba alibi tractauimus; aut Redemptore nostro, qui dixit: *Venite ad me omnes, qui laboratis, &c. & ego reficiam vos*. Hæc dulcissima promissio, pariterque validissima ante oculos fide ponenda. Rursum illud: *Ego, ego ipse consolabor vos*. Vide, quis, & quomodo, & quid loquatur. Ecclesia in suo exordio multos difficultatum lapides, tam in Iudæa, quàm per reliquas Gentes, obiectos vidit. Nihilominus scriptum est: *Ecclesia ædificabatur ambulans in timore Dei, & consolatione Spiritus sancti replebatur*. Hanc totam futuram in Christi Ecclesia, tam in genere, quā in particulari, consolationem & facilitatem circa pietatis opera, his verbis clarissimè prædixit Esaias: *Transite, transite per portas: præparate viam populo, planum facite iter, & eligite lapides, & eleuate signum ad populos*. Diuinæ gratiæ efficaciam significat, quæ offendicula atq; impedimenta virtu-

Dom. Quinqua. tex. 3. Domin. 4. Quadrages. text. 2. Rom. 2. Psalm. 96. Apoc. 13. Psalm. 90. Matth. 11. Esa. 55. Actor. 9. Esa. 6.

virtutis tollendo, viam eius facilem ac patentem reddit. *Typus.*
In huius rei signum cùm dimisisset Pharao populum Israeliticum, *non eos duxit Dominus per viam Philistijm, qua* *Exod. 13.*
vicina erat, reputans ne forte pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, sed circumduxit per viam deserti,
quæ est iuxta mare rubrum. Sic eos, qui de captiuitate peccati educuntur, non patitur statim Deus grauibus tentationum fluctibus obrui. *Imo fidelis est Deus, qui neminem* *Genes. 44.* *1. Cor. 10.* *Allegoria.*
patitur tentari supra id, quod potest. Sicut Ioseph venientibus ad se fratribus non solum triticum dedit ad vescendum, sed & pecunias quoque, quibus triticum emerent: sic Deus non solum dat panem gloriæ cœlestis, sed & gratiam, qua illa interim comparetur, iuxta illud Dauidis:
Gratiam & gloriam dabit Dominus. In hoc ergo gratiæ adiutorio confidit iustus, memor illius, quod Propheta cecinit: *Scuto circumdabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris.* In quibus verbis omnia ferè difficultatū genera exprimuntur, vt latè & eleganter deducit D. Bernardus, hunc Psalmum explicans. Sicut enim scutum totum corpus tegit; sic veritas promissorum Dei tegit iustum, & ab omni malo protegit. Vnde Esaias: *Quis ex vobis timens Dominum, & audiens vocem serui sui?* id est, Prophetæ. *Quis ambulauit in tenebris, & non est lumen ei? Speret in nomine Domini, & innitatur super Dominū Deū suum.* Vide illustre exemplum in tribus illis pueris, quos Nabuchodonosor misit in flammam ignis. Dixit eis Nabuchodonosor: *Prosternite vos & adorate statuam, quam feci. Quod si non adoraueritis, eadē hora mittemini in fornacem ignis ardentis.* Magna hæc tentatio, magna hæc difficultas, ingens lapis erat. Sed illi confestim responderunt: *Non oportet nos de hac re respondere. Ecce enim Deus noster, quē colimus, potens est eripere nos de camino ignis ardentis. Quod si noluerit, notum sit tibi Rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus.* Hæc, hæc debet esse omnium fidelium resolutio. Non oportet ad inconuenientia & difficultates, sed ad Dei voluntatem atq; præcepta, circa id, quod fieri debet, oculos cōiicere. Vide mihi sponsam illā in Canticis quærentem sponsum suum, id est, animam iustam, Deo suo placere cupientem.

Psalm. 85. *Psalm. 90.* *Esa. 50.* *Exemplū.* *Daniel. 3.*

Iuuet

Cant. 5. *Inuenerunt*, inquit, *me custodes, percusserunt me, & tulerunt pallium meum.* Sed quid tum postea? Sequitur: *Adiuro vos filiæ Ierusalem, si inueneritis dilectum meum, vt nuntietis ei, quia amore langueo.* Pergit in quærendo dilecto suo. Non conqueritur de damnis in via acceptis, nec de difficultatibus & impedimentis obiectis. Sic Deum suum sanctus

Psalm. 26. quærebat Dauid, dicens: *Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea: faciem tuam Domine requiram.* Fractas & imperfectas voces amor ardens protulit, & rem eandem

Phili. Diez. in hanc Do. subinde repetit, sicut amantes solent. Nimirum, qui pretiosam margaritam, quam perdidit, requirit, non defatigatur quærendo eam, quousq; inueniat. Qui iter facit,

Similium congeries. nullam sollicitudinem habet, nisi illius conficiendi. Qui in vena aurea aurum fodit, tanta cupiditate exardescit, vt quilibet globulus terræ ei aurum esse videatur, & singulis ictibus aurum se extracturum arbitretur. Qui piscatur, semper intendit in corticem super aquam innatantem, & omnis eius cogitatio est de piscibus capiendis. Qui redeuntem amicum in via expectat, quicquid eminus viget, seu arbor sit, seu pecus, amicus eius esse videtur. Qui aleis & sortibus ludunt, quemlibet iactum id afferre opinantur, quod optant. Nec quisquam horum, vel longa expectatione, vel laborib. aut difficultatibus interiectis fatigatur, vt ab opere desistat. Atque hoc totum amor & cupiditas facit. Vbi amor Dei est, tantundem, & multo plura multo fortius operatur, obiectas omnes difficultates nihil moratus. Nouit enim, quòd sicut pater filium suum, sicut pastor ouem, sicut aquila pullos, in brachiis,

Psalm. 10. humeris, & alis portat, sic suos Deus, de quo scriptum est: *Præparationes cordis eius audiuit auris tua*, id est, Statim à principio boni propositi adest suis Deus.

5. *Surrexit, non est hic.*

Resurrectionis Dominicæ fructus. LOCVS moralis de resurrectionis Dominicæ beneficio, fructu, & effectu, iuxta præsentis Dominicæ celebritatem aliquid dicendi. Non enim ideo solum Christus resurrexit, primogenitus mortuorum, vt carnis nostræ resurrectionem firmissimè crederemus, quia eadem est natura radicis & palmitum eius; ideoque

Ideoque si Christus, qui vitis est & radix nostra, resurrexit, nos quoque, qui palmites sumus, sine dubio resurgemus (qui totus locus ad doctrinam pertinet) verum etiam ideo resurrexit à mortuis, vt spiritualem nostram resurrectionem à peccatis, totamque vitæ nouitatem doceret: qui locus ad mores proprie spectat. Hinc Paulus: *Christus mortuus est propter delicta nostra* (abolenda scilicet) *& resurrexit propter iustificationem nostram*; hoc est, nouam iustitiam. Vnde alibi apertius: *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato.* Sic & D. Petrus: *Qui passus est in carne, desiit à peccatis, vt iam non desiderijs hominum, sed voluntati Dei quod reliquum est viuat temporis.* Hic est ergo resurrectionis fructus & effectus moralis, vt totius vitæ nouitatem, eamque stabilem & perpetuam doceat. *Si enim complantati fuerimus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus.* Si bene mortui sumus peccato, facile resurgemus iustitiæ. Ceruus qui iaculo ictus fugit, etsi hastile frangit, quam diu tamen spiculum infixum manet, lethale vulnus circumfert. Sic peccator, manente adhuc peccati affectu, etsi actum deposuit, non est plene peccato mortuus, sed vulnus lethale circumfert. Resurgere cum Christo, est prorsus in alium virum mutari, & nihil vetustatis retinere: quale exemplum describit Ambrosius: *Adolescens,* inquit, *post amores meretricios peregre profectus, & abolito amore domum regressus, occurrens meretricula, sed eam non agnoscens; dicente illa, Non nosti me? Ego sum: respondit, At ego non sum ego.* Qui vere cum Christo resurrexit, qui in nouum hominem mutatus est, dicit cum Paulo: *Iam non viuo ego, sed viuit in me Christus.* Agnoscit illud eiusdem Apostoli: *Et hæc quidem fuistis* (fornicarij, adulteri, molles, fures, auari, ebriosi, maledici, rapaces) *sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi.* Et alibi; *Fuistis quidem tenebræ, nunc autem lux in Domino: vt filij lucis ambulate.* Et ne quis hanc nouam regenerationem perfectorum tantum esse,

Spiritualis resurrectio. *Rom. 4.*

Rom. 6.

1. Petr. 4.

Rom. 6.

Simile.

Exemplũ. *De pœniten. lib. 2. c. 10.*

Galat. *1. Cor. 6.*

&non omnium prorsus Christianorum existimet, nihil aliud hoc totum est, quod Apostolus verbis citatis dixit, quam quod singuli in Baptismo progressi sumus, & diximus: *Abrenuncio Satanæ, & omnibus pompis eius. Ibi enim* (ait Ambrosius) *tenetur vox nostra, non in tumulo mortuorum, sed in libro viuentium. Non hominibus, sed Deo & angelis eius conscribentibus, dixisti Abrenuncio*: ait sanctus Augustinus. Et vide quid diuus Basilius scripserit. *Cui væ, cui afflictio, cui angustia, ac tenebræ, cui sempiterna damnatio? nonne præuaricatoribus? nonne ijs qui fidem abnegarunt? Quomodo abnegarũt? Renuntiantes diabolo, & angelis eius, sicut canes ad vomitum redierunt?* Hæc ille. Sed ideo huius abrenunciationis vim non tenemus, quia eius memoriam non seruamus. Sapienter monet sanctus Chrysostomus: *Sicut sine calceamentis & vestimentis in forum non descendis, ita sine hoc verbo nunquam foras prodeas: sed quando es in ianuæ vestibulo hoc prius recole verbum. Abrenuncio tibi Satana, & coniungor tibi Christe. Nec vnquam absque hac voce exeas. Hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis.* Sic ille. Abrenunciare Satanæ, qui princeps est huius mundi, qui Rex est super omnes filios superbiæ, qui operatur in filiis diffidentiæ, est toti venustati peccati renunciare, & cum Christo resurgere. Vnde Apostolus: *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est ad dexteram Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ sunt super terram. Mortui enim estis* (abrenunciantes mundo & Satanæ) *& vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Hæc est omnium Christianorum debita resurrectio. Iam enim sumus *non amplius hospites & aduenæ, sed ciues & domestici Dei*: sumus filij & hæredes secundum spem vitæ æternæ, candidati regni cœlestis. Ibi Patrem profitemur; ibi conuersatio nostra est. Pulchre Chrysostomus: *Quomodo, inquis, cupiditatem rerum terrenarum repellam? Si ethnicus esses, & nihil post hanc vitam sperares, difficile forsan esset. Nunc autem cœlum expectans, & ea quæ in cœlo sunt, dicis, Quomodo repellã? Si contrariũ tibi dicerem, Expete diuitias, appete terrena, potius mihi diceres, Et quomodo hoc faciam, si cœlũ expecto, a quo ista me retardant? iniuriã tibi facerem, si proposito tibi auro, & pretiosis lapidibus, plumbũ tibi appetendum dicerẽ.* Hæc ille.

Abrenunciatio in Baptismo facta.

De ijs qui initi. myst c.2.

In lib. de rect. Cath. conuersat.

Li. de Spiritu Sancto c. 1. Hom 21. ad pop. Ant.

Coloss 3.

Ephes. 2.

Homil. 7. in Act. Apost.

ille. Hoc eorum nos docet noſtra per Chriſtum & cum Chriſto reſurrectio. Quod & Propheta Dauid his verbis docuit: *Filij hominum, vſquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* id eſt; vanas ac fallaces diuitias, falſas ac mendaces voluptates. Sed quare huic vanitati finem nunc imponi vult? Sequitur: *Scitote quoniam mirificauit Dominus ſanctum ſuum*, id eſt, glorificauit Chriſtum ſuum. Quaſi dicat: Alios mores hoc tẽpus poſtulat. Sic & Paulus, poſtquam Timotheo ſuo dixerat; *Labora ſicut bonus miles Chriſti. Non coronabitur, niſi qui legitime certauerit*, ſubiungit: *Intellige quæ dico. Memor eſto, Dominum Ieſum Chriſtum, reſurrexiſſe à mortuis.* id eſt: Intellige ideo tibi laborandum eſſe, &c. quia Chriſtus reſurrexit; quia quæ ſurſum ſunt, quærenda ſunt; ea quæ ſurſum ſunt, ſapere, id eſt, appetere, diligere, & proſequi debes. Quare paulo poſt adiungit: *Fidelis ſermo. Nam ſi commortui ſumus, & conuiuemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.* Hoc eſt reſurrectionis Dominicæ documentum. Docet nos ad gloriam cum Chriſto reſurrecturos, ſi interea mortificatione & patiẽtia ei conformamur. Hæc eſt ſpes viua & vera, non fallax & inanis. *Benedictus Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui regenerauit nos in ſpem viuam per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis: in hereditatem incorruptibilem & immarceſcibilem conſeruatam in cælis in vobis, qui in virtute Dei cuſtodimini.* Qui in virtute Dei cuſtoditur, à poteſtate videlicet Diaboli, & à ſeruitute peccati (ad hoc enim eſt virtus Dei in nobis) ille regeneratus eſt in ſpem viuam & veram, per Chriſti ſurrectionem; non qui adhuc peccatis ſuis ſeruiunt. Hæc eſt ergo (vt loquitur Auguſtinus) *Reſurrectio congrua* futuræ corporum reſurrectioni: vt interim reſurgentes ab omni peccato, in nouitate vitæ ambulemus; *& abnegantes impietatem, & ſecularia deſideria, ſobrie, pie, & iuſte viuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti.*

Pſalm. 4.

2. Tim. 3.

Spes viuâ.
1. Petr. 1.

De Spiritu & lit. ca. 29.
Tit. 2.

6. *Sed ite, dicite diſcipulis eius, & Petro.*

Locvs moralis de vi, virtute, & efficacia veræ pœnitentiæ. Petro enim cum cæteris diſcipulis nominatim iubet Angelus Chriſti reſurrectionem an-

Pœnitentię virtus.

nunciari, vt intelligerent eum, etsi in passione Christi
omnium turpissime lapsum, quia Christum ille solus
negauit, abnegauit, & abiurauit, idque tertio, nunc ta-
men nihilominus Christo gratum esse, in numero di-
scipulorum eius haberi, & resurrectionis Dominicæ
Luc.22. nuncio dignum esse, propter veram & cordialem quæ
intercesserat pœnitentiam: Christo enim ter abnega-
to, ad se statim rediens, *exiuit foras, & fleuit amare.* Hunc
exitum à loco & statu peccati, hunc fletum, has ama-
ras lachrymas, ita misericors Deus respexit atque com-
plexus est, vt, perinde ac si non peccasset, in nume-
rum discipulorum Christi, & electorum Dei, iterum
asciscceretur. Nam & ideo Christus Petro seorsim ap-
paruit, ipso resurrectionis die. Nam in eius diei vespere
Luc.24. congregati vndecim; narrauerunt & dixerunt; *Surrexit*
In com. in Mar.16. *Dominus vere, & apparuit Simoni.* Vnde Diuus Hierony-
mus in hunc locum: *Dicit specialiter, Et Petro; quia se in-*
dignum iudicauit discipulatu, cum ter negauit Magistrum.
Sed peccata præterita non nocent, quando non placent: No-
Hom.21.in Euang. tauit & hoc Diuus Gregorius: *Si hunc Angelus non nomi-*
natim exprimeret, qui Magistrum negauerat, venire inter
discipulos non auderet. Vocatur ergo ex nomine, ne desperet
ret ex negatione. Tanta veræ pœnitentiæ vis, sic illa Deo
Luc.16. grata est. Filius prodigus in Euangelio, post pœniten-
Psal.50. am, *recipit stolam primam,* & magno conuiuio à patre ex-
Esaiæ 1. cipitur. Vox pœnitentis est: *Lauabis me; & super niuem*
dealbabor. Et apud Esaiam Deus dicit; *Si fuerint peccata*
vestra vt coccinum, velut nix dealbabuntur: & si fuerint ru-
bra vt vermiculus, velut lana alba erunt. His verbis non
solum vera peccati condonatio, sed perfecta in integrum
Ad Theod. lapsum par. 1. restitutio significatur. *Qui per pœnitentiam resurgunt* (ait
Chrysostomus) *magna charitate resplendent, & nonnun-*
Præfat. in Psal.37. *quam maiori, quam illi qui nūquam ceciderunt.* Sic & Am-
brosius: *Sæpe videmus, qui ante neglīgētiores fuerint, pecca-*
to aliquo cōmisso fieri diligentiores, & ex illo per pœnitentiam
euadere solere perfectos. In Scripturis sacris renouatio per
pœnitentiā perfectissima describitur, comparatione rerum
naturalium, quibus perfectissima fit mutatio, adhibita.
David in persona peccatoris Deo recōciliati ait: *Benedic*
Psal.102. *anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones e-*
ius.

*ius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis. Qui sanat o-
mnes infirmitates tuas. Qui redimit de interitu vitã tuã. Qui
coronat te in misericordia & miseratione. Qui replet in bonis
desiderium tuum. Renouabitur vt aquila iuuentus tua.* Ex
omnibus præmissis hanc renouationem concludit Pro-
pheta: Aquilæ in senectute superiore rostri pars ita accre- *Simile.*
scit, vt cibũ capere nequeat, ideoq; debilitata deficere in-
cipiat. Sed naturæ instinctu, rostrum ad Petram confrin-
git, atque ita cibum capiens, vires resumit pristinas, ac Aquilæ re-
denuo iuuenescit. Peccator, longa peccati consuetudine nouatio.
gustum pietatis amittit: *oblitus est comedere panem suum,*
panem verbi Dei, panem vitæ cœlestis: atque ita totus *Psal.* 101.
languet & deficit circa animæ salutem. Sed si rostrum
hoc accrescens, prauæ consuetudinis, & duri cordis, ad
petram, quę Christus est, per pœnitentiæ lamenta; & cor-
dis contritionem confringit, renouabitur vt aquilæ iu-
uentus eius. Dicit iterum Dauid: *Vox Domini præparantis
ceruos, confringet Dominus cedros libani.* Cedri libani, sunt *Psal.* 28.
superbi impœnitentes: hos Dominus confringit, & iusto
iudicio disperdit. Cerui sunt, qui per pœnitentiam à Dei
voce præparantur & renouantur; ab illa, inquam, voce:
Venite ad me, & ego reficiam vos. Ceruus enim senio con- *Matth.* 11.
fectus, tam fortiter respirat in ostio speluncæ, in qua *Simile.*
sentit esse serpentes, vt illos foras prodire compellat: Cerui re-
quos statim dentibus conterens, affluenter sudat, tan- nouatio.
tamque aquæ, & praui humoris copiam sudore egerit,
vt prorsus renouatus & velox fiat. Sic qui in peccatis
veterascit, per pœnitentiæ lachrymas, & sudorem,
quem peccati confessio & eductio generat, dum pec-
catorum suorum serpentes bona confessione educit,
& conterit Satanam sub pedibus suis, nouas ad currendum
in via virtutis vires resumit, & penitus renouatur, *saliens* *Rom.* 16.
sicut ceruus, saliens in montibus, transiliens colles; omnes *Cant.* 2.
difficultates superans, omnia ardua perficiens. Sed & ac-
cipitris renouatio hanc pœnitentis admirabilem immu-
tationem docet. Dicit Deus ad Iob: *Nunquid per sapien-
tiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad au-
strum;* Accipiter enim (quod & de Phænice scribitur) cali- *Iob* 39.
dum meridiei ventum quærens, contra eum alas expan- *Simile.*
dit, vt calidissimi venti æstu poris adapertis, assiduo alarũ Accipitris renouatio.

motu veteres plumæ expellantur, nouæque eodem fouente calore excrescant. Sic peccator diuini Spiritus afflatum feruentem nactus (de quo sponsus ad sponsam dicit, *Vbi pascis? vbi cubas? in meridie?*) expandit peccata sua, vehementi cordis contritione *recogitat in amaritudine annos suos*, & hoc saluberrimo motu, hac sui concussione (*tristitia enim secundum Deum, pœnitentiam in salutem stabilem operatur*) in nouum hominem mutatur; & affectibus pristinis, secundum quos prius cucurrit, decussis, nouos induit, factus *noua in Christo creatura*. Sed & coluber renouandi se artem à natura didicit, dum per arctissimum petræ foramen, aut lapidum angustias pertransiens, veterem pellem excoriatus deponit, nouoque protinus assumpto reflorescit. Sic autem & peccator, exuto penitus veteri homine, nouum induit. Exuitur autem vetus per arctam pœnitentiæ viam, vt induatur nouus per abundantem Christi gratiam. Dauid grauia commisit peccata: sed per pœnitentiam ita renouatus fuit, vt testimonium illi perhibeat Scriptura: *Inueni Dauid virum secundum cor meum.* Diuus Petrus abnegato Christo, per pœnitentiam sic surrexit, vt plus cæteris Christum diligeret, plus diligens cæteris præficeretur, factus Ecclesiæ princeps. Maria Magdalena, peccatrix dicta, sic per pœnitentiam renouatur, vt de ea dicat Christus: *Remissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum.* Sic postea dilexit, vt cum primis ad monumentum Christi venerit, cæteris recedentibus sola remanserit, ideoq; prima Christum post resurrectionem viderit, dicente Marco: *Surgens Iesus mane prima sabbathi, apparuit primo Mariæ Magdalenæ.* Maria Ægyptiaca, Pelagia meretrix Antiochena, Theodora Alexandrina adultera, per pœnitentiam renouatæ, sanctissimam postea vitam duxerunt. Sanctus Bonifacius martyr, post fornicationis peccatum ita pœnituit, vt patria relicta, ac martyrum obsequio se totum dans, nobilissimus tandem martyr & ipse fieret. Hæc est veræ pœnitentiæ vis admirabilis & efficacia.

Cant. 1.
1. Cor. 2.
Galat. 6.
Simile.
Act. 13.
Luca 7.
Marc. 16.
In vitis singulorum, apud Suriũ.

EVANGELIVM DOMINICÆ IN ALBIS.

CVM esset sero die illa, vna sabbatorum, & fores essent clausæ, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum: venit Iesus, & stetit in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus & latus. Gauisi sunt ergo discipuli viso Domino. Dixit eis ergo iterum: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hæc cum dixisset, insufflauit, & dicit eis: Accipite Spiritum Sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Thomas autem vnus de duodecim, qui dicitur Didymus non erat cum eis, quando venit Iesus. Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis. Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & offer manum tuam, & mitte in latus meum; & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondet Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus. Dicit ei Iesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt. Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, vt credatis, quia Iesus est filius Dei: & vt credentes, vitam habeatis in nomine eius. Ioan. 20.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Cum esset sero die illa.* De spe & fiducia in Deum non deponenda.

2. *Stetit in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis.* De pace Christi varia ac multiplici, credentibus in eum data.

3. *Cum hoc dixisset, ostendit eis manus & latus.* De gloria Crucis & passionum Christi.

4. *Quorum remiseritis peccata, remissa sunt; & quorum retinueritis, retenta sunt.* De peccatorum confessionis Sacramētalis necessitate, vtilitate, & frequentatione.

5. *Thomas, vnus ex duodecim, non erat cum eis, quando venit Iesus.* De bonorum consortio diligenter retinendo.

1. *Cum esset sero die illa.*

Spei & fiduciæ virtus.

LOCVS moralis de spe & fiducia in Deum non deponenda. Christus Dominus nec statim post resurrectionem suam discipulis suis apparere voluit, vt eorum spem & fiduciam exerceret; nec apparitionem suam diu distulit, ne spem eorum & fiduciam falleret. Quibusdam certe signis, & nuntiis eorum spem fouebat, apparens modo Petro, modo Magdalenæ, modo Mariis in via, modo duobus discipulis euntibus in Emaus: sed omnibus simul congregatis non apparuit, nisi sero, quum iam ianuæ essent clausæ etsi summo mane surrexerāt. Sic nobiscum agit Deus. Etsi non statim, liberat à malis, interim tamen, si spem in eum non deponimus, quædam beneficia nobis præstat, quæ quasi nuncij sunt, & sponsores futuræ liberationis. Est hæc virtus spei non secus necessaria quam fides, propter continua fere aduersa, quibus iusti exercentur. Hac virtute destitutum sic redarguit Propheta: *Et nunc quare mærore contraheris? Nūquid Rex non est tibi, aut consiliarius tuus perijt, quia cōprehendit te dolor vt parturientem?* Sic nempe diffidentia & pusillanimitas animum perturbat, quasi nec Rex noster Deus esset, nec consiliarius Christus, nec Consolator Spiritus Sanctus. Aliter Dauid, seipsum quasi arguens: *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi*, id est, nunquā desinam cōfiteri

Mich. 4.

Psal. 41.

ferl illi, & dicere. *Salutare vultus mei, & Deus meus*, id est, quod ipse saluabit me & habebit curam mei. Cuius rei vide in ipso Dauide admirabile exemplum. *Saul & viri eius, in modum coronæ cingebant Dauid & viros eius*; idque ita, *vt Dauid desperaret* (humanitus loquendo) *euadere se posse à facie Saul.* Sed ecce auxilium oportunũ. *Nuncius venit ad Saul, dicens: Festina, & veni, quoniam infuderunt se Philisthijm super terram. Reuersus est ergo Saul, desistens persequi Dauid, & perrexit in occursum Philisthinorum.* Si quum Sennacherib, Rex Assyriorum, arctissime obsideret Hierusalem, & Rex Ezechias oraret Dominum, respondit ei per Esaiam Prophetam Deus: *Ecce, ego immittam ei spiritum, & audiet nuncium, & reuertetur in terram suam, & deijciam eum gladio in terra sua.* Quod & factum est. Permisit Deus ad extremum & in summum discrimen adduci Dauidem & Ezechiam, & in eo articulo liberat. Quum Deus Abrahæ præciperet, vt immolaret filium suum Isaac, quem diligebat; etsi tam puerum à morte, quam senem ab illa graui tentatione liberare decreuerat, tamen nec quum de nocte surgeret Abraham, vt Dei mandatum exequeretur, nec quum ligna in holocaustum concideret, nec quum ea asino imponeret, nec quum in via toto triduo ambulauit, nec quum ad sinum montis iam peruenisset, vbi seruos dimisit, nec quum ligna holocausti super filium imposuit, nec quum de victima holocausti Isaac patrem interrogaret, nec quum altare ædificabat, & ligna superposuit, nec quando filium suum ligabat, nec quando illum super struem lignorum iam colligatum ponebat, nec quando gladiũ in manu accepit, sed in extremo prorsus articulo, cum brachium armatum iam eleuatum, & ad feriendum paratum habebat, vocat illum Deus, & filium à morte: patrem ab occisione liberat. Toto hoc tempore, & per tot actus intermedios spem & fiduciam Abrahæ Deus exercuit. In omnibus igitur aduersis illud Prophetæ Abacuc memoria tenendum. *Si moram fecerit, expecta illum; quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso: Vel*, vt Diuus Paulus legit, *non placebit animæ meæ.* Nempe Dei sapien-

Exempli. 1. Reg. 23.
Aliud. 4. Reg. 19.
Aliud.
Genes. 22.
Abacuc. 2.
Heb. 10.

tia hac auxilij sui dilatione desiderium nostrum accendere & augere vult, vt tanto sit beneficium dulcius, nosq; ipsi diuinæ gratiæ capaciores. Nam & desideria dilata crescunt; & Dei dona tanto vberius capiuntur, quanto ardentius desiderantur. Hinc illę Scripturæ: *Ego sitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis.* Rursum: *Si quis sitit, veniat ad me & bibat.* Et iterum: *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Sitientes potat Deus, esurientes pascit, desiderãtes ditat. *Spiritus meus*, ait Deus, *super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum: Qui edunt me adhuc esurient; & qui bibunt me, adhuc sitient.* De hac materia superius plura vide.

Apoc. 21. Ioan. 7. Matth. 5. Eccl. 24. Dom. 4. post. Epip. text. 1. 2. & 4.

2. *Stetit in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis.*

Pax donum Christi.

LOCVS moralis de pace Christi, credentibus in eum relicta. Nempe vt præcipuus finis & scopus aduentus Christi erat, vt pacem adferret; sic prima eius vox post gloriosam resurrectionem hæc erat; *Pax vobis.* Illam nunc de facto confert, quam per sacratissimam passionem promeruerat. Christo nato statim Angeli cecinerunt; *Pax hominibus bonæ voluntatis.* Vbi primum Christus discipulos suos ad prædicandum misit, primum mandatum erat, vt, quamcumque domum ingrederentur, dicerent: *Pax huic domui.* Paulo ante mortem dixit: *pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Non quomodo mundus dat, ego do vobis.* Denique resurgens à morte discipulis congregatis, & ipso resurrectionis die, & in hac eius octaua, bis dixit, *Pax vobis.* Sed multiplex est hæc pax Christi, à pace mundi longe diuersa. Prima pax nostra est, amicitia cum Deo, in statu gratiæ, & immunem à peccato, quod à Deo separat, vitam agere. De hac pace dicitur: *Ipse est pax nostra* (effectiue scilicet) *qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ* (id est, peccatum, quod tanquam paries diuisit nos à Deo) *soluens inimicitias* (cum Deo scilicet) *in carne sua*, pro nobis crucifixa. De hac etiam alibi: *Iustificati ex fide* (vt ex principio iustificationis) *pacem habeamus apud Deum, per Dominum nostrum Christum.* Reconciliatio nostra cũ Deo

Luc. 2. Matth. 10. Ioan. 14.

Pax cum Deo. *Ephes. 2.*

Rom. 3.

Deo per Christum facta, est hæc pax nostra. Venit enim (vt cecinit Zacharias) *Visitare nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris sedent, & in vmbra mortis* (id est, in pectis suis) *ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* De hac pace cum Deo, proprio incarnationis & passionis Dominicæ fructu; in alia Dominica diximus. Alia pax etiam per Christum est, conscientiæ quies & pax, quæ est fructus prioris, de qua etiam in præcedentibus diximus. De hac Esaias; *Et erit opus iustitia pax, & cultus iustitia silentium, & securitas vsque in sempiternum: sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiducia, & in requie opulenta.* Multis verbis rem eandem explicat, pacem iucundissimam in conscientijs piorum: quam tribus verbis sic Dauid tradit; *Orietur in diebus eius* (id est Christi) *iustitia, & abundantia pacis.* Præcedit iustitia per Christum, & sequitur pax copiosa. *Mens* enim *secura quasi iuge conuiuium.* Hæc vtraque pax summum quoddam est & maxime delectabile huius vitæ bonum, firmum quoque & stabile, quia circa solidum bonum versatur. Sicut enim ignis iuxta materiam subiectam, aut diu & multum, aut parum paruoque tempore ardet; sic pax animi iuxta ea, in quibus quiescit, & voluptatem capit, aut firma est & solida, aut fluxa & inanis. Pax mundi; quia non nisi circa res fluxas, & vt plurimum malas, versatur (vt in quadam Dominica explicauimus, super illa verba: *Bonum est hic nos esse*) non est vere pax. Pax conscientiæ, quæ in Dei amore, & iustitiæ ac virtutis actione versatur, non potest non esse, vt Deus ipse ac iustitia Dei est, firmissima ac iucundissima. Hæc pax omne illud bellum tollit, quod cum diabolo, cum mundo & carne, spiritus hominis alioqui incessanter debet prosequi. Quum enim spiritus præualet aduersus carnem, communis hostis diabolus facile superatur. Quemadmodum enim aliquando accidit, vt duo canes, qui nunquam inter se conuenire potuerunt, conspecto tamen lupo, communi hoste, & eum pariter adorti, facile profligantes, firmissima postea amicitia coniuncti fuerint: sic carne & spiritu (quæ sibi inuicem naturaliter aduersantur) per Christi gratiam conciliatis, & communem hostem diabo-

Luc. 1.
Dom. 3. Quadrag. text. 3.
Ibid. tex. 4.
Pax conscientiæ.
Esa. 32.
Psal. 71.
Prou. 15.
Simile.
Dom. 2. Quadrag. text. 3.
Simile.

diabolum, qui carnem ad voluptates, ſpiritum ad cupiditates ſollicitat, pariter impugnantibus, pariter contra eum dimicantibus, tum ille facile vincitur, tum iſtæ arctiori pacis fœdere coniunguntur.

Pax confidentiæ.

Alia pax Chriſti eſt, nihil in hac vita aduerſum formidare. Quum enim Apoſtolis futuras tribulationes prædixiſſet:

Ioan. 16.

Hæc (inquit) *locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis. In mundo preſſuram habebitis: ſed confidite, ego vici mundum.* Hæc pax eſt perpetua & firma fiducia in Chriſtum, de qua in alio Euangelio diximus.

Dom. 4. poſt Epip. text. 1. 2. & 4.

Hanc pacem Apoſtolis turbatis in hoc Euangelio Chriſtus dat, vt omnem animis eorum perturbationem, quam ex eius acerbiſſima morte conceperant, pœnitus depelleret, & noua quadam lætitia ſuo conſpectu eos perfunderet.

Ser. 2. & fra. in eremo.

De hac triplici pace, in Deo, in conſcientia, in Chriſto, ſic ſcribit Auguſtinus: *Hæc eſt illa glorioſa pax, quæ fructus malarum cogitationum eructat, mentem fluctuantem illæſam conſeruat, conſcientiam purgat. Qui pacem cordis, oris, & operis non habet, Chriſtianus dici non debet. Qui in hac non ſperat, in lubrico vitam & pedem ponit, in tempeſtate nauigat, in præcipitio ambulat, in arena ſeminat.* Hæc ille. Hanc nempe pacem pro teſtamento Chriſtus Apoſtolis derelinquit, tanquam ſummum huius vitæ bonum, quo nullus carere debet, quo omnes beati eſſe incipiunt.

Pax cum proximo.

Porro & ad hanc Chriſti pacē pertinet pax cum proximo, nec ſolum in nobis, ſed & inter nos ipſos. De qua in eodem ſermone ſic Auguſtinus: *Sicut Spiritus humanus nunquam viuificat membra, niſi fuerit vnita; ſic Spiritus ſanctus nunquam nos viuificat, niſi pace vniti fuerimus.* Hoc eſt quod Apoſtolus dixit:

Epheſ. 4.

Sollicite ſeruate vnitatem Spiritus in vinculo pacis. Pax enim cum proximo, ſeruat vnitatem in Spiritu noſtro, & vinculum quoddam ac firmamentum eius eſt: ſane huiuſmodi, vt, vbi primum hæc ſoluta fuerit, altera quoque diſſoluatur.

Hom. 19. ad Epheſ.

Quemadmodum enim (ait Sanctus Chryſoſtomus) *ſi quando teipſum alteri cuipiam alligare volueris, alia ratione illud non potes, niſi illum tibi colligaueris: ita hic Apoſtolus alligari nos inuicem vult, non ſimpliciter pacificos eſſe, neque vtcunque diligere, ſed in omnibus vnam animam eſſe.*

Actor. 4.

Similia.

Talis erat primorum Chriſtianorum pax. *Credentium erat cor vnum, & anima vna.* Nulla tam ſuauis muſi-

musices harmonia, quam ille concentus animorum. Nulla ædificiorum pulchritudo talis, quanta est fidelium concordia. Totum hoc vniuersum, quod ex elementorum concordia coalescit & stat, non ita Deo gratum est, vt pax & concordia Christianorum. Vnaquæque acies suum habet vexillum; omnis familia nobilis suum habet proprium stemma; cuiusque pastoris grex suum habet characterem: at familia Christi, amoris, pacis, concordiæ proprium signum habet, dicente Christo: *In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem ad inuicem habueritis.* Hinc Apostolus omnem inter Christianos litigandi formulam pro delicto habet: *Iam quidem* (inquit) *omnino delictum est in vobis, quod iudicia habebitis inter vos*, id est, iam ostenditis vos in peccato esse, in statu gratiæ, in charitate non esse, eo quod litigatis, & vide vt probet quod dicit: *Quare nõ magis iniuriã accipitis? quare non magis fraudem patimini?* Nempe vt alibi dixit, *Charitas omnia suffert.* Qui ergo nihil suffert, nihil pati iniuriæ vult, charitatem se non habere ostendit. Raræ sunt lites inter patrem & filium, inter virum & vxorem. Ratio est, quia, vt plurimum talis inter hos dilectio est, vt multa prius pati velint, quam ad lites descendere. At Christianorum omnium, qui fratres sunt, vnius Dei Patris filij, vnius Christi capitis membra, vnius Ecclesiastici corporis partes, vno pane & vno calice participantes, non minus arcta charitas & dilectio esse debet, quam illorum est. An vero sicut canones quidem Ecclesiastici exoleuisse dicuntur, ita verba Apostoli iã exoleuerunt, quia aliter se habet consuetudo? Non magis certe, quam si ad Decalogum amplius neminem obligari diceres, quia pauci dum per omnia obseruant & adimplent. At vim vi repellere licet. Sed violata Christiana pace id non licet. Nihil tale potes litigando consequi, quale amittis Christiana pace violata. Pulchre Diuus Gregorius Nazianzenus: *Dicamus fratres his, qui nos odio habent; Parcam tibi in re aliqua parua, vt maius aliquid, nempe concordiam, accipiamus: vincamur quo vincamus.* Satius est pecuniam amittere, quam charitatem, pacem, concordiam cum fratre: qua deperdita, pacem cum Deo, pacem conscientiæ, pacem & fiduciam in Chri-

Ioan. 13.

2. Cor. 6.

2. Cor. 13.

Simile.

Vim vi repellere, violata charitate, non licet.

Serm. de pace.

Christo pariter amittis. Vim vi repellere, ius suum prosequi eatenus licet, quatenus illud aut Reipublicæ, aut iniuriam facienti vtile est, ne vel illa detrimentum accipiat, vel iste impune male agat. Propriæ iniuriæ aut cōdonandæ, aut salua charitate (quod difficillimum est)

Epist.5.ad Marcellinū. prosequendæ. *Cæsaris mores* (ait S. Augustinus) *extollens Cicero, dicebat: Nihil obliuisci soles, nisi iniurias. Dicebat hoc tam magnus laudator, aut tam magnus adulator. Sed si laudator, talem Cæsarem nouerat. Si autem adulator, talem esse debere ostendebat Principem ciuitatis, qualem illum fallaciter prædicabat.* Quod cum laude præstatur ab

Genes.6. Allegoria. ethnicis, an vt stultum vituperabitur à Christianis? Sed nunc ad nostra redeamus. Loquens Dominus ad Noe, dixit. *Fac tibi arcam de lignis leuigatis; mansiunculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus.* Arca Ecclesiam significat, quæ ædificatur ex credentibus, per pœnitentiam & Sacramenta perpolitis. In hac mansiunculæ, varij credentium status, vocationes variæ sunt. Sed vt hi omnes in vocatione diuersa bene cohæreant, totaque Ecclesia firma sit, vt aquas, vel externæ & peregrinæ doctrinæ, vel tentationum & persecutionum non intromittant, nec ab eis submergantur, bitumine & glutine firmissimæ charitatis, concordiæ & pacis intus & exterius, & in vnoquoque, tum quoad se, tum

Dominic.3. Quadrages. quoad proximum, oblimiri debent. Alioqui arca diu non subsistet, quia, *Omne regnū in se diuisum desolabitur,*

Psal.126. vt superius explicatum est. *Nisi dominus ædificauerit ciui-*

1.Cor.8. *tatem, in vanum laborauerunt qui ædificāt eam.* Dominus

Psal.126. autem non ædificat; nisi mediante charitate. Nam vt *sciētia inflat, sic charitas ædificat,* quod etiam supra explicatum est. Sequitur ergo: *Vanum est vobis ante lucem surgere,* id est, ante charitatem & pacem ad opus vos accingere. *Surgite postquam sederitis, qui manducatis panē doloris.* Postquam recogitando in amaritudine annos vestros, in pœnitentia sederitis, vos, qui in peccatis perpe-

Exemplū. trandis cibum omnem & voluptatem ponitis, tunc de-

3.Reg.5. mum ad ædificandum surgite. Hac de caussa volens Salomon templum Domino ædificare, dixit: *Nunc requiem dedit Deus meus mihi per circuitum, & non est Satan, neque occursus malus. Quamobrem cogito ædificare templū nomini*

Domi-

Domini Dei mei. Significat hoc totum, ſpirituale ędificium Deo ædificari non poſſe, vbi Satan eſt, vbi diſſenſio eſt, vbi pax & requies non eſt. Dicit Diuus Ioannes, ſe equum rufum vidiſſe; *& qui ſedebat*, inquit, *ſuper eum, datum eſt ei, vt ſumeret pacem de terra, & inuicẽ ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus.* Equus iſte rufus, homines diſcordes, ſanguinarios, & furioſos denotat. Qui ſedet in eo, diabolus eſt, *qui operatur in filijs diffidentiæ, à quo & captiui tenẽtur ad voluntatem eius*, ſicut equus ad ſeſſoris voluntatem in omnem partem flectitur. Contra vero pax conglutinat, charitas ædificat, concordia compaginat. Quis in hoc templum ingredi auderet, niſi certus eſſet, totum ædificium cæmento & lapidibus ita bene compaginatum eſſe, vt nullum ſit ruinæ periculum. Eodem modo nec Eccleſia; nec ſocietas vlla, nec anima cuiuſquam in tuto eſt, ſi in pace non ſit. Hinc Apoſtolus in omnibus ſuis epiſtolis, vt Dei gratiam, ita animæ pacem illis optat, ad quos ſcribit: *Gratia* (inquit) *vobis, & pax à Deo Patre & Domino noſtro Ieſu Chriſto*: Sic ad Romanos, ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, ad Theſſalonicenſes, ſtylo perpetuo ſcribit. Duo videlicet ſumma bona, radicem & fructum, principium & perfectionem, ſuis exoptat. Ad Philippenſes vero repetens, dixit: *Pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum*, id eſt, cuius fructus, ſuauitas, & felicitas nullo ſenſu comprehendi poteſt, *cuſtodiat corda veſtra & intelligentias veſtras in Chriſto Ieſu.* Hanc pacem maxime cum proximo ſeruandam ipſa natura nos docuit. Vix enim animal præter hominem reperitur, cui natura ad ſui defenſionem, vel etiam aliorum offenſionem, arma non dederit. Alijs namque cornua, alijs dentes, alijs vngues, alijs roſtra, aut ſtimulos in hunc finem dedit; at homini nec cornua vt boui, nec vngues vt leoni, nec dentes vt cani, nec roſtra vt auibus, nec ſtimulos vt apibus, quibus proximo ſui generis noceat, natura dedit; ſed prorſus nudum & inermem in hunc mundum introduxit, vt animal pacificum, à pugna & contentione alienum. Aut nunc, quum ſæuis inter ſe conuenit vrſis, homo homini lupus eſt, non ſolum parum Chriſtianum, ſed etiam degenerẽ contentio & diſcordia oſten-

Apoc. 7.
Allegoria.
Epheſ. 2.
2. Tim. 2.
Rom. 1.
1. Cor. 1.
2. Cor. 1.
Galat. 1.
Philip. 1.
Epheſ. 1.
Col. 1. & 4.
1. & 2. Theſſ. 1.
Pacem cũ proximo natura docet.

Prouerb.6. ostendit. *Sex,* inquit Salomon, *sunt quæ odit Dominus, & septimum odit anima eius.* Hoc septimum est: *eum qui seminat inter fratres discordias.* Huius causæ multæ sunt. 1. quia odium aduersatur præcipuæ virtuti, quæ est charitas. 2. quia tale odium non vnius, sed vnitatis & pacis odium est. 3. quia hoc totum in alijs procurat. 4. quia primus procurat & seminator est mali. 5. quia non qualemcunque auersionem, sed discordias seminat. 6. quia inter eos qui fratres erant, & prius vniti. Tenēdum ergo quod *Psal.33.* Propheta dixit; *Inquire pacem, & persequere eam.*

3. *Cum hoc dixisset, ostendit eis manus & latus.*

Crucis & Passionum Christi gloria.

LOCVS moralis de gloria crucis & passionum Christi. Et Christus quidem in hoc Euangelio idcirco manus clauis confixas, & latus perforatum ostendit, vt veritatem corporis crucifixi, discipulis ostenderet, eorumque fidem firmaret: Sed non ob hanc solum causam, has sacratissimorum vulnerum suorum cicatrices, hæc passionum suarum vestigia, hæc factæ redemptionis signa Christus Dominus post resurrectionem suam in corpore glorificato seruauit: verum etiam vt gloriosa ac perpetua essent Christi crucifixi *In Ioan.c.20.* monimenta, Seruauit ea (ait Ferus) ceu margaritas quasdam victoriæ, & splendida pacis, quam attulerat mundo, ornamenta vel testimonia. Poterat quidem clauorum & lanceæ penitus extirpare vestigia; sed seruanda erant oculis paternis decentia Filium charitatis & obedientiæ signa, veneranda nostræ causæ patrocinia nostrique amoris incitamenta, & horroris impio- *Con.1.in hac Domi.* rum perpetua incendia. Hæc ille. Nempe vt sapienter annotauit Philippus Diez, quemadmodum Christus Dominus Incarnationis suæ & Passionis memoriale perpetuum in hac militante quidem Ecclesia venerabilem Eucharistiam, corporis & sanguinis sui existentiam Sacramentalem reliquit: sic in Ecclesia triumphante, quæ in æternum duratura est, hac militante cum seculi consummatione desitura, eiusdem Incarnationis & Passionis suæ memoriale æternum, vt recentem tanti beneficij memoriam beati semper habe-

rent

rent, vulnerum suorum signa & cicatrices in carne Filij Dei glorificata in æternum conspicua esse voluit. Beatorum enim in cœlo hæc vox, & iubilatio, & perpetua gratiarum actio erit: *Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum.* Vult Christus Iesus per sua humilia cognosci & glorificari, nō per sua gloriosa. Idcirco non hic apparuit discipulis gloriosus, vt in transfiguratione; sed humilis, sicut in Passione. Cum de cœlo Saulem vocaret, per humilia sua ab eo cognosci voluit, dicens: *Ego sum Iesus Nazarenus* (ad titulum in cruce positum alludens) *quem tu persequeris.* Non dicit: Ego sum Dei verbum: ego sum, qui ad dexteram Patris sedeo: ego sum, cui omnis potestas data est in cœlo & in terra. Sed & angeli ad monumentum non alio titulo vtuntur. *Iesum*, inquiunt, *quæritis Nazarenum crucifixum.* Paulus quoque de scientia sua in Christo loquens: *Ego* (inquit) *nihil me arbitror scire, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.* Non quod multa alia non sciret tam de Deo Patre, de Spiritu sancto, de tota reliqua fide præter Christum, quam de ipso Christo præter hoc quod crucifixus esset. Sciebat enim Christum resurrexisse à mortuis, post resurrectionem multis apparuisse, ante passionem & resurrectionem multa docuisse, multa miracula fecisse, natum de Virgine fuisse, & alia. Sed Christi crucifixi scientiam omnibus alijs prætulit, tum ob alia, tum propter duo. Primum, quia in Christo Iesu crucifixo vniuersa continetur sapientia. *Prædicamus* (inquit) *Christum crucifixum, Iudæis quidē scandalum, Gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Iudæis & Græcis Dei virtutem, & Dei sapientiam: quia, quod stultū est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei fortius est hominibus*, id est, ipsa infirmitas, passio, mors Christi, quia Dei erat, quia non puri hominis, sed Dei & hominis persona passa est, infinitam virtutem habuit. Rursum, *quod Dei stultum est*, id est, quę Deus non secundum suæ sapientiæ maiestatem, sed secundum nostræ stultitiæ simplicitatem fecit, *sapientius est hominibus*, id est, omnem humanam sapientiam excedit.

Apoc. 5.

Christus per sua humilia cognosci vult.

Actor. 9.

Mar. 16.

1. *Cor. 2.*

1. *Cor. 1.*

Deum miracula operari, cœlum & terram creare, diui-
næ poteſtati ac maieſtati conſentaneum eſt. At Deum
hominem fieri, & mortem ignominioſam pati, omnem
Simile. admirationem ſuperat. Si flamma ſurſum petens, va-
ſtum incendium facit, nihil eſt mirandum: natura ſic
comparatum eſt. At ſi flamma deorſum ſua ſponte de-
ſcenderet, & ima loca teneret, illud vero ſtupendum vi-
deatur. Ieſus Chriſtus crucifixus, eſt flamma deorſum pe-
tens, & ignis de cœlo deſcendens, non coacte, ſed ſponta-
nee. Secundo, hanc Chriſti crucifixi ſcientiam omnibus
alijs prætulit Paulus, quia Chriſtum crucifixum maxime
dilexit, & in Chriſto crucifixo maxima & ſplendidiſſima
dilectionis erga nos argumenta & ſplendidiſſima dile-
Epheſ. 3. ctionis erga nos argumenta elucent. De qua re ſic ad E-
pheſios ſcribit: *Flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri
Ieſu Chriſti, vt det vobis ſecundum diuitias gloriæ ſuæ* (id eſt,
gratiæ ſuæ) *virtutem, corroborari per Spiritum eius interiori
homine: habitare Chriſtum* (id eſt, vt Chriſtus habitet) *in
cordibus veſtris per fidem: Vt ſitis in charitate radicati & fun-
dati*, id eſt, fortiter & acriter Chriſtum diligatis: *Vt poſſitis
comprehendere cum omnibus ſanctis*, id eſt, diligendo frui
Chriſto, ſicuti ſancti fruuntur, & fruendo per experienti-
am norunt, *quæ ſit longitudo, & latitudo, & ſublimitas, &
profundum*, Chriſti videlicet crucifixi; quantam videlicet
pietatem illa crucis Chriſti quadruplex ratio & magni-
Epiſt. 119. cap. 14. tudo nos doceat. Nam latitudo crucis (vt exponit Augu-
ſtinus) hilaritatem in opere, longitudo longanimitatem
in ſpe, altitudo ſeu ſublimitas excellentiam mercedis re-
Epheſ. 3. poſitæ, profundum, ipſius crucis myſterium & ſecretum
ſignificat. Moxq; addit Apoſtolus: *Scit etiam ſupereminē-
tem ſcientiæ* (id eſt, quæ omnem ſcientiam ſuperat) *chari-
tatem Chriſti*, qua dilexit nos, *Vt impleamini in omnem
plenitudinem Dei*, id eſt, vt ſitis Deo pleni. Paulus ergo,
quia in hac charitate Chriſti crucifixi, & in toto crucis
myſterio, plurimum meditatus fuerat, dicit ſe nihil ſcire
niſi Chriſtum crucifixum, & huic ſcientiæ, tanquam
nobiliſſimæ atque ſuauiſſimæ, omnem aliam poſtpo-
nere. Voluit ergo ob has cauſas Chriſtus in ſuo glorio-
ſo corpore crucifixi ſtigmata, vulnerum notas, crucis
memoriam, indelebiliter hærere. Si Regum huius ſe-
culi

tuli authoritas tanta est, vt res infirmas & abiectas nobilitare queant, sic enim subligaculum Reges Angliæ, vellus ouinum Duces Burgundiæ, conchas marinas Reges Franciæ, Equestris sui ordinis notas fecerunt) quanto magis stigmata Christi crucifixi in pretio habenda, ipsaque *decorem & pulcritudinem de membris Domini accepit*, vt sanctus Andreas Apostolus martyrij sui tempore professus est! Milites, quos propter res in bello præclare gestas Reges nobilitare volunt, ex ijs potissimum rebus stemmata sumunt, in quibus eorum virtus magis enituit. Itaque alij, Reges bello captos, alij leones, alij aquilas, alij districtos enses pro insignibus gerunt. Sic Christus solius patientiæ & mortis insignia, fixuras clauorum & stigmata in glorioso suo corpore manere, atque in cęlum triumpho vehi voluit.

4. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; quorum retinueritis, retenta sunt.*

LOCVS moralis de confessionis peccatorum sacramentalis necessitate, vtilitate, & frequentatione. Christus in hoc Euangelio, peracta nunc tota salutis nostræ œconomia, & redemptione humani generis per passionem ac resurrectionem completa, vt fructus eiusdem perpetuo apud nos maneat, postquam pacem Apostolis dedit, potestatem remittendi & retinendi peccata imperio ad hoc Spiritu sancto, tribuit, & Ecclesiæ suæ pacis medium paratissimum misericordissime relinquit. Dat Apostolis suis potestatem remittendi peccata; quibus remissis, reconciliamur Deo, & pacem Christi obtinemus. Dat ouibus gregis sui remissionis peccatorum diuinum beneficium, cuius magnitudo tanta est, vt illud in Symbolo fidei nostræ perpetuo recolamus, dicentes: *Credo remissionem peccatorum.* In Euangelio quoque, quum Christus paralytico remitteret peccata, *magnificauit turba Deum, qui dedit talem potestatem hominibus.* Sed hoc beneficium remissionis peccatorum in Ecclesia à Christo relictæ, quanto est sua magnitudine præstantius, & ex diuina gratia illustrius, & ex nostra necessitate oportunius, tãto diligẽtius,

Confessionis Sacramentalis necessitas.

& accuratius à populo Christiano intelligendum est.

Locus contra hæreticos.

Est autem hæc remissio peccatorum Apostolis data, non simplex & nuda prædicatio, aut annunciatio salutis per Christum, vt hæretici hodie seipsos, aliosque pestilentissime fallunt (quos in altero Promptuario refutauimus) sed est (vt hoc Euangelium diserte docet) opus, & operatio quædam Spiritus sancti, est opus diuinum, est opus supremæ & excellentissimæ authoritatis, quam propterea Christus daturus, prius dat Spiritum sanctum, prius insufflat (significans hac ceremonia, diuinæ cuiusdam potestatis communicationem fieri (prius è mortuis resurgit, prius oues suas redimit. Est denique potestas iudiciaria : quod vel ex eo patet quia non solum remittendi peccata, sed & retinendi potestas datur. Remittere autem & retinere, soluere, ligare, condonare & condonationem negare circa peccata non potest iudex, absque eorum cognitione : cognoscere autem nequit, absque vel spontanea confessione, vel iuridica conuictione. Sed quia tribunal hoc conscientiæ est, non externæ iustitiæ, & quia omnis hic accusatio non ad pœnam, sed ad veniam destinatur, apud Deum, non apud homines, hæc caussa agitur, propterea iuridicarum formularum hic locus nullus est; sed ea requiruntur, quæ ad veniam & remissionem coram Deo impetrandum valent. Ea sunt, vt in Scripturis reuelatum accepimus, vera animi contritio, dolor vere, pura & sincera delicti confessio ; ac demum aliqua pœnalis ex arbitrio iudicis satisfactio. Sed de alijs alibi; nunc de Confessione peccatorum pauca, quæ videlicet ex parte potestatis remittendi peccata maxime necessaria est, & sine qua hæc potestas exerceri non potest; ideoque non tantum ex parte pœnitentis, vt cætera duo, sed etiam ex parte remittentis & retinentis peccata, necessario requiritur : ac propterea locus de confessione aliquid dicendi hic est. In ipsa Lege naturæ confessio peccati fuit necessaria ; saltem corde tenus. Adam primum peccauit, ad confessionem a Deo prouocatur, vt docet Chrysostomus, quum Deus illi diceret : *Adam vbi es:* qui respōdit: *audiui vocem tuam, & timui, eo quod nudus essem, & abscondi me:* mox culpam in vxorem reijcit, &

Confessionis necessitas.
Homil. 7. ad pop. ant.

cit, & illa in ſerpentem. Neuter confitetur, vterque è paradiſo eijcitur. *Ad hoc requiſiti fuerant* (ait Gregorius) *vt peccatum, quod transgrediendo cõmiſerant, confitendo delerent. Vnde ſerpens, qui non erat reuocãdus ad veniam, nõ eſt, de culpa requiſitus.* Sic & Cain ad peccati ſui confeſſionem à Deo prouocatur, dicente: *Vbi eſt Abel frater tuus:* In lege Moſaica, conſtituta populi Dei Synagoga, datis ſacerdotibus & ſacramentis, confeſſio peccati exigitur, non cordis tantum, ſed & operis: quia pro diſtinctis peccatis diſtincta ſacrificia inſtituta ſunt, vt videre licet in Leuitico. *Sacrificium*, ait Auguſt. *teſtimonium peccati voluit eſſe, vt ſe peccator per oblationem ſacrificij confiteretur peccaſſe. Ideo nunquam pro manifeſto delicto ſacrificiũ mandauit, ſed pro ignoratis.* Hæc ille. Hinc vetus Scriptura ad confeſſionem peccati, tanquam remiſſionis remediũ maxime neceſſarium, frequenter hortatur. Iob adhuc in lege naturæ dixit: *Si abſcondi peccatum meum quaſi homo,* (id eſt, vt homines inter homines ſolent) *& celaui in ſinu meo* (id eſt, corde meo) *iniquitatem meam.* Sic Prophetæ in lege Moyſaica. *Dixi*, ait Dauid, id eſt, apud me decreui, *Pronunciabo aduerſum me iniuſtitiam meã: & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei.* Sic Eſaias: *Dic turpior iniquitates tuas, vt iuſtificeris.* Sic Sapiens: *Iuſtus in principio ſermonis accuſator eſt ſui.* Et iterum. *Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & dereliquerit ea miſericordiam conſequetur.* Sed hæc tota confeſſio, ſeu cordis, ſeu vocis, non niſi Deo facta videtur. Atqui vt in ſtatu gratiæ omnia ſunt perfectiora, vt baptiſmatibus calicũ & vrceorum, Baptiſmus verus, & lauacrum regenerationis, ſacrificij vmbraticis & carnalibus, qui carnẽ tantũ emundabant, ſacrificiũ noui teſtamẽti ſucceſſit; ſic & ipſa pœnitentia perfectior nunc eſt. Quare Ioannes Baptiſta, Chriſti præcurſor, & viam parans Domino, ſic ſuos pœnitentiam docuit, vt venientes ad eum, publica peccatorũ confeſſione vterentur. *Baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata ſua.* Hinc in pœnitentia Chriſtianorum, confeſſionem peccatorum miniſtro Chriſti faciendam Patres docuerunt. Chryſoſtomus, illa verba explicans, ait; *Tempus confeſſionis æque & lotis baptiſmate, & illotis prophanuque incumbit: illis quidem, vt poſt paren-*

Moral. l. 22 cap. 13.

Ca. 4. 5. & 6. Quæſt. ex vet. Teſta. q. 12.

Iob. 37.

Pſal. 31.

Eſai. 43.

Prouer. 18. & 28.

Pœnitentia nunc perfectior, quam in veteri lege.

Matth. 3.

Homi 10. in Matth.

Confessio Sacerdoti facienda.

In regu. breuior. ad q. 288.

In epitome Diuinorum decret. Cap. de pœnit.

Li. 3. epist. 4.

Lib. 2. in Leuiticum.

In Ioa. li. 12. cap. 56.

In com. in Matth. 6.

Hom. 50. cap. 11.

tentium criminũ vulnera, pœnitentia interueniente, curẽtur, & ad sacra mysteria redire mereantur. His vero, vt ablutis in Baptismo maculis, ad Dominicam mensam mũda iã conscientia accedant. Idẽ docet sanctus Basilius. *Quia* (inquit) *conuersionis modus accõmodatus esse debet ei qui peccat, & praterea opus est fructibus dignis pœnitentia* (vt Ioannes Baptista prædicauit) *necessario ijs aperiri peccata debẽt, quibus credita est dispensatio mysteriorum Dei.* Sic & Theodoretus: *Qui dignos pœnitentia fructus non egerunt, eos nec admittere quidẽ didicimus, nec diuina eis impartire. Has habet Ecclesia leges de pœnitentia.* Sed & his antiquior D. Cyprianus: *Etiam in minoribus peccatis agunt peccatores pœnitentiã iusto tempore, & secundum disciplina ordinem ad exhomologesim* (id est, confessionem) *veniunt & per manus impositionem Episcopi & Cleri, ius communicationis accipiunt.* Sed & illo antiquior Origenes hanc confessionis sacerdoti factæ necessitatem his verbis tradidit *Est* (inquit) *dura & laboriosa per pœnitentiam remissio peccatorum, quum lauat peccator in lachrymis peccata sua, & cum non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum, & quærere medicinam.* Sic quoque Cyrillus hanc peccatorum sacerdoti factã confessionem docet. *Remittunt* (inquit) *aut detinent sacerdotes peccata duobus modis; primum baptismo, deinde pœnitentia. Nam aut credentes, & vita sanctimonia probatos ad baptismum inducunt, & indignos repellunt, aut Ecclesia filijs peccantibus quidẽ increpant, pœnitentibus autem indulgent.* Hæc ille. At vero in baptismo necessaria est, ex iure diuino, professio fidei in adultis, quia nisi credentes baptizare Ecclesia non potest; sic in pœnitentia necessaria est confessio peccatorum de iure diuino, quia nisi confitentes vel soluere vel ligare non potest Ecclesia. Vnde Hieronymus: *Episcopus vel presbyter pro officio suo, quum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quique soluendus.* Nec Aliter Augustinus: *Cum in se pœnitens peccator protulerit seuerissima medicina sententiam* (quod ad contritionem pertinet) *veniet ad Antistites per quos illi in Ecclesia claues ministrantur, & à præpositis sacrorum accipiat satisfactionis suæ modum.* Sufficiat tot Patrum consentiens doctrina. Necessitatem confessionis docet potestas remittendi & retinendi peccata, à Christo Ecclesiæ

siæ præpositis commissa, vt Hieronymi verba ostendunt: docet satisfactionis modus à sacerdote accipiendus, vt Augustinus & Basilius docuerunt, quem dignum pœnitentiæ fructum Scriptura vocat: docet medicinæ ratio à Sacerdote Domini capienda, vt scribit Origenes: docet ius communicandi & participandi Sacramēta, vt Cyprianus testatur. Huius autem rei vtilitas varia & multiplex est. Primum, quia humilitatis ille actus ad magnam misericordiam Deum prouocat. Vnde Cyprianus: *Primus ad indulgentiam gradus est agnoscere delictum.* Sic Gregorius Magnus: *exordium illuminationis est humilitas confessionis.* Sic & Tertullianus: *Exhomologesis* (inquit) *prosternendi & humilificandi hominis disciplina est, conuersionem iniungens misericordia illicem.* Sic Diuus Basilius: *Vult tui misereri Iudex, si post admissa flagitia humilem te & contritum inueniet. Insuper si qua clam cæteris & in arcano designasti, prodideris & euulgaris fratri citra vllum pudorem.* Et iterum alibi: *Is cui ligandi & soluendi tradita est potestas, videns summam eius qui peccauit confessionem, fit merito clementior ad diminuendum pœnarum tempus.* Deinde remediū contra peccatū confessio est. Quod sciens Dauid, vbi orans Deum dixisset; *Amplius laua me ab iniquitate mea,* subiunxit: *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatū meum contra me est semper:* id est, sēper præ oculis habeo, moxque confitetur: *Tibi soli peccaui, & malum coram te feci.* Ideo veniam à Deo fiducialiter petit, quia peccatum suū non dissimulat, sed agnoscit & cōfitetur. De hoc remedio Tertullianus. *Ceruus sagitta transfixus, vt ferrum de vulnere expellat, scit sibi dictamno medendum. Hirundo, si excæcauerit pullos, nouit illos oculare rursus de sua chelidonia. Peccator restituendo sibi institutā à Deo exhomologesim sciēs prateribit illā?* Pulchrè etiam Orig. *Sicut ij qui habent intus inclusam escam indigestā, aut humoris vel phlegmatis stomacho grauiter & moleste imminētia, si vomuerint, reuelantur; ita hi qui peccauerunt, si quidē occultant & retinent intra se peccatum, intrinsecus vrgētur, & propemodū suffocātur à phlegmate vel humore peccati. Si autem ipse sui accusator sit, dum accusat semetipsum & confitetur, simul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit causam. Tantummodo circūspice diligentius cui debeas*

[Margin notes:] 1. Lib. 1. epist. 3. Mora. li. 22. cap. 13. Li. de pœnitent. In Psal. 32. Can. 71. epist. 3. ad Amphiloch. Psal. 50. Lib. de pœn. Homil. 2. in Psalm. 37.

Lib.1. in Leuiticum. *confiteri peccatum tuum. Proba prius medicum cui debeat causam languoris exponere.* Si alibi scribit, *per pœnitentiam remissionem peccatorum fieri, quum non erubescit Sacerdoti Domini indicare peccatum:* ne quis putet eum de alio medico loqui quam Ecclesiastico, & à Christo instituto. Nec

In Psal.37. aliter hunc imitatus Sanctus Ambrosius super illa verba. *Dolor meus in conspectu meo semper. Non vult,* inquit, *latere sua delicta. Nam vt febres in alto sita non queunt mitigari, cum foras eruperint, spem afferunt desinendi: ita peccatorum morbus, dum tegitur, inardescit: si confessione proditur, euaporatur.*

Ser.5.de lap. In hanc sententiam Sanctus Cyprianus de suis temporis fidelibus. *Exhomologesim (inquit) peccatorum faciunt, salutarem medelam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt.* Ergo propter medelam peccati, quatenus animæ vulnus est, confessio ista sacramentalis, Patrum iudicio, necessario & fructuose adhibenda est.

2 Est & in confessione peccati sacramentali pudor salu-

In Psal.37. berrimus, & verecundia extinguens peccatum. De quo sic Ambrosius: *Plurimum suffragatur reo verecunda confessio; & pœnam quam defensione euitare non possumus, pudore subleuamus.*

Apolog. Dauid.cap.9. Valet quoq; ad fugam peccati in posterum verecunda confessio. *Quem commisisse pudet* (ait idem alibi Ambrosius) *nescit postea tale aliquid committere, vnde similiter erubescat.* De præpostero pudore non confitendi peccatum, in alia quadam Dominica aliqua diximus.

3 Magnum & illud est confessionis sacramentalis beneficium, quod ipsius Ecclesiæ & consilio & precibus plurimum iuuatur, qui Ecclesiæ præposito confitetur.

Hom.49. *Agite pœnitentiam* (ait Augustinus) *qualis agitur in Ec-*

Regist. lib.1. epist.24. *clesia, vt oret pro vobis Ecclesia.* Sic Gregorius Magnus: *In compassione talem se, qui præest, exhibeat oportet, cui subditi*

Hom.2.in Psal.37. *occulta sua pandere non erubescant: vt videlicet eorum sordes exhortationis solutio & lachrymis orationis lauet.* Idem monet Orig. *Quare medicum qui condolendi & compatiendi nouerit disciplinam, qui sciat infirmari cum infirmanti, flere cum flente.* Quod Ambrosium fecisse, quum suorum confessiones exciperet, scribit in eius vita Paulinus. Idem de S.Eustachio, secundo Abbate Luxouiensi, & S. Columbani discipulo, atque item de S. Hugone. Gratianopolitano Episcopo, in vitis ipsorum quod Surium me-

moratur. Hanc confessionis vtilitatem Leo Magnus tradit. *Sufficit*, inquit, *illa confessio quæ primum Deo offertur, tunc etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedat.* Denique Ambrosius adhortans ad hanc sacramentalem confessionem, *Fleat*, inquit, *pro te mater Ecclesia, & culpam tuam lachrymis lauet.* Porro quum peccatum, inter cætera quæ adfert mala, conscientiæ quædam sit perpetua carnificina; hoc acerbissimo stimulo confessio sacramentalis proprie liberat. Quemadmodum enim in tristibus & aduersis rebus humanis, expletur lachrymis, egeriturque dolor; & quod in amici sinum effundimus, eo propemodum liberali vtemur: similiter hic facit confessio. Vnde Cyprianus, *Exhomologesim*, inquit, *conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt.* Et vberius Augustinus: *Non confitentis conscientia saniem collegerat, apostema tumebat, Cruciabat te, requiescere non sinebat. Adhibet medicus fomenta verborum: tu agnosce medici manum. Confitere. Exeat in confessione & defluat sanies.* Medicorum autem nomine intelligit Augustinus cum Origene, totaque antiquitate Sacerdotes. Sic scribit Origenes: *Christus quidem erat* ἀρχιατρὸς, primarius medicus, *qui posset curare omnem languorem. Discipuli vero eius medici sunt, & post Apostolos in Ecclesia positi, quibus curandorum vulnerum disciplina commissa est, quos voluit Deus in Ecclesia sua esse medicos animarum.* Hæc ille. Cæterum in confessione sacramentali animam pœnitentis mirabiliter exhilarari, quasique grauissimo pondere alleuiari, quo prius premebatur, quotidiana fidelium experientia probat, qui confessionem hanc sacramentalem ea qua par est pietate frequentant. Est postremo & hæc confessionis huius sacramentalis maxima virtus & fructus luculentus, quod eam confessionem, quæ Deo necessario facienda est, hæc inuitat, adiuuat, perficit. Tardi natura sumus ad peccatorum memoriam recolendam. Vocat te Ecclesia ad hanc confessionem sacramentalem. Paras te, & recogitas dies & actus tuos, peccata recolis, recolendo compungeris, compunctus Deo confiteris, quod absque hac occasione facturus non eras: Rursum huius confessionis modus docet, quemadmodum apud Deum tua peccata confiteri debeas.

Epist.80. alias 78.
De pœnit. lib. 2.cap.10.
4.
Simile.
Ser.5 de lap.
Enarr in Psalm.60.
Hom 1.in Psal 37.
5. Vtilitas.
1.
2.

Quem sane modum didicisses forte nunquam, nisi
5. Sacramentum hoc esset. Postremo perficit, quia nihil est aliud hæc sacramentalis confessio, quam modus quidam, & determinatio eius quæ ad Deum fit: vt si hæc recte instituatur, alteram rectissime fieri necesse
Vtilitates aliæ. sit. Possunt & illa hoc loco ad confessionis sacramentalis admirabilem fructum annotari, quod huius beneficio innumeræ ablatarum rerum restitutiones fiant; quod plurimi è statu peccati exeant, alioqui nunquam exituri; quod alios hæc vna confessionis necessitas à multis peccatis retrahat; quod subditos, & seruos in officio contineat, magnates & principes in saluberrima humilitate exerceat. Has & alias ob causas Dei sapientia Christus Dominus in hoc Euangelio remittendi peccata potestatem, & confessionem peccatorum sacramentalem, sine qua Ecclesia remittere non potest, pro sua infinita misericordia, & nostro incredibili bono instituit.

De frequentanda confessione. Nunc ad tantum salutis nostræ medium subinde frequentandum, quæ mouere fideles possint, quædam subiiciam. Ac primum quæcunque in alia Dominica contra dilatores, & procrastinatores in causa salutis diximus, *Do. Septuages. tex.4.* hic locum habent. Confessionem enim peccatorum sacramentalem, data confitendi opportunitate, & bona compunctione ac contritione præsenti, differre & procrastinare, aut quasi in annum expectare, grauis est
Rom.2. dilatio, periculosa procrastinatio, sæpe etiam perniciosa, de qua Apostolus dicit: *Tu secundum cor impænitens tuum thesaurizas tibi iram in die iræ.* Neque satis est dicere, te pœnitere, quia contritus es, & doles de peccato, emendationem proponens, confiteri autem necesse non esse. Aut enim illa tua contritio, veri nominis contritio est, iustus & vehemens de peccato dolor; &
2. tunc profecto non solum data opportunitate confessarium adibis, sed etiam non data, diligenter quæres, vt
2. 3. pondus animi tui exponas, vt medici consilio vtaris,
4. Ecclesiæ preces obtineas, vt ius communicationis recipias (quæ omnia Patres citati superius loquuntur) aut non est vera contritio, sed leuis aliqua compunctio, quam attritionem scholastici Theologi vocant: & tunc illa tibi

ad pacem cum Deo obtinendam non sufficit, nisi sacramentalis confessio accedat, qui facit ex attrito contritum, id est, vel quæ tuo dolori desunt, per claues Ecclesiæ, & beneficium redemptionis tibi applicatum, supplet; vel ipso actu sacramentali nouos motus & affectus in te sic excitat, vt contritus, & iusto dolore compunctus recedas, qui non nisi leuiter attritus accessisti. Quod si vero eadem est ratio confessionis peccatorum, quæ est apertionis morborum corporalium (sic enim ait S. Basilius in hæc verba: *Omnino in peccatorum confessione eadem ratio est, quæ etiam in apertione vitiorum corporis: &, vt hæc nequaquam quibusuis temere homines aperiunt, sed ijs tantummodo, qui rationem ea curandi tenent: sic peccatorum confessio fieri debet apud eos, qui ea possunt curare:* quam etiam comparationem tenent Origenes & Ambrosius supra citati) profecto si ille homicida sui censendus est, , qui medico vulnus tempestiue non aperit; erit quoque & is animicida, qui animæ suæ vulnera quam primum aperire & sanare detrectat. Neque vero hos raro confitentes quicquam excusat, quod Ecclesia non nisi ad annuam confessionem suos obligat. Nam sicut in veteri Lege præceptum illud, *Oculum pro oculo, dentem pro dente reddet, limes vindictæ & furoris, non fomes erat,* vt sapienter exponit Augustinus: sic hoc præceptum Ecclesiæ, de annua confessione, limes negligentiæ est, non fomes. Hoc est, non prouocat, non hortatur, vel illa lex Mosaica ad vindictam & talionem; vel hæc lex Ecclesiastica ad supinam negligentiam confitendi: sed tum illa lex vetus vindictam limitat, ne vltra æqualitatem excedat; tum hæc lex Eccles. negligentiam terminat, ne vltra annum se extendat. Non quod annua confessio simpliciter cuiuis sufficiat, sed ne quis annuam excedere audeat, Ideo lex dicit: *Saltem semel in anno.* Ideo etiam tantæ negligentię pœnam grauissimam addit. *Vt semel in anno non confessus, viuens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens, Christiana careat sepultura.* Sed audiant isti Christi verba in Euangelio: *Nisi,* inquit, *pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.* Similiter, ait, id est, repentino casu peribitis, sicut illi super quos cecidit turris Siloe, moxque parabolam subiungit de ficu infructuosa, de qua Domi-

In reg. breu. q. 229.

Annua cõfessio ab Ecclesia præcepta, non excusat à frequentatione.

Cap. Omnis vtriusq; sexus.

Luc. 13.

Dominus dicit: *Succide illam, vt quid terram occupat?* Vn-
Ho 50.c.10. de Diuus Augustinus: *Iudicet se ipsum homo in peccatis suis propria voluntate dum potest, ne detrectet, aut differat*
Lib. 2 c. vlt. de pœnit. *aut dubitet confugere ad claues Ecclesiæ.* Sic & Diuus Ambrosius *Quid enim est quod differas? An vt plura peccata cōmittas? Ergo quia Deus bonus est, ideo tu malus? Aut diuitias bonitatis eius & patientiæ contemnis?* Qui pœnitentiam & conuersionem differunt, dicuntur in Scripturis *in*
En. in Psal. 1. *cathedra pestilentiæ sedere*, vt Diuus Ambrosius illa verba
Simile. exponit, & addit: *Sicut ij qui se in luto versant, quo magis voluuntur, eo amplius inquinātur, ita qui semel se luto improbitatis asperserit, nisi ab eo velociter exiliat, grauius sibi*
Lib de oui- bus, cap. 6. *sui dedecoris cœnum per singulos dies lutulentæ conuersationis obducit. Noli ergo stare in peccato.* Hæc ille. Sic & Augustinus: *Hodie inest scrupulus, hodie sit confessio, hodie renun-*
Simile. *cietur scrupulo, hodie dimittatur, hodie laxetur. Non est vt dicas, Differt Deus veniam: tu noli differre medicinam tuā. Habes enim aliquid in animo quod te angit & sollicitat. Vtique si in domo esset lapis offendens oculos tuos, iuberes eum auferri de medio; maxime si aliquem paulo maiorem hospitem in domo tua esses recepturus. Cum ergo Deum inuocas & in te vocas; quomodo veniet ad te, cui locum, quo recipiat, non mundasti;* Hæc ille. Si ergo quotidiana est Dei inuocatio, quotidiana debet esse animæ purgatio. Signanter
Prou. 12. dixit Sapiens. *Cogitationes iustorum iudicia, consilia impiorum fraudulenta.* Iusti enim seueri sunt sui ipsorum iudices, & circa suos defectus perpetua exercent iudicia, ea dolore, confessione, satisfactione expiando. Impiorum consilia, emendationem de die in diem differendo, fallacia sunt, & quæ seipsos maxime fallunt. Vnde in hæc ver-
Mora in Iob lib. 25. cap. 6. ba Gregorius: *Reproborum proprium est, semper praua agere, & nunquam quæ egerint, retractare.* Sed hac in re quo-
Simile. modo seipsos fallunt, ostendit. *Sicut non sentimus quomodo crescunt membra, proficit corpus, mutatur species, & cætera (hæc quippe omnia nobis nescientibus aguntur in nobis) ita mens nostra, per momenta viuendi, ipso curarum vsu à semetipsa permutatur, & non agnoscimus, nisi vigilanti custodia ad interiora nostra residentes, profectus nostros quotidie defectusque pensemus.*

Hinc ergo, qui agendæ pœnitētiæ tempus prætermittit,

tit, seipsum perdite fallit, quod paulatim crescentibus culpis, nec ea cognoscere, & multo minus per confessionem illis mederi potest. Et igitur qui salubriter pœnitere & confiteri vult, non est diu differentia confessio. Peccatorum confessio est quasi animæ scopa, iuxta illud Dauidicum. *Meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.* Atqui domus quæ frequenter scopis purgatur, raras & modicas sordes habet, facillimeque verritur: sin vero raro purgetur, innumeras sordes contrahit, nec nisi multo labore sordes auferuntur. nam & aqua multa aspergenda, ne, quo plus verris, eo densiorem puluerem excites, qui & domum ipsam magis commaculet, & in oculos tuos inuolet, & in ipsum pauimentum recidat: & præterea interdum abradenda ferro terra, multaque vis adhibenda. Eodem plane modo qui sæpius peccata confitetur, & pauciora habet quæ confiteatur, & facilius multo id præstat, quum & citius ea recordetur, & clarius à Deo illuminetur, & certius in singulis compungatur. Atqui in menses aut annum differt, tam ingentem, vt plurimum, peccatorum molem condensat, &, vt loquitur Abacuc, *ita aggrauat densum lutum*, vt nisi difficillime aceruum illum explicet atque euoluat, nec sine magna lachrymarum copia vtiliter confiteatur. Illis enim maxime tunc opus erit, ne puluis peccatorum sine tali compunctione potius iterum in oculos resiliat, mentemque magis commaculet, quam purget. Peccata enim sine iusto dolore recordari, est peccati magis fomentum quam remedium: quia vt *tristitia pœnitentiam in salutem stabilem operatur*; ita absque tristitia non nisi voluptatem ad confirmandam iniquitatem, recordatio peccati generat. Nec lachrymis modo vtcunque aspersis, sed acri etiam compunctione opus erit, vt vera contritio confessionem integram atque legitimam eliciat. Quemadmodum sunt nonnulli, qui cum primum vident gladium rubigine aliqua affectum, illum statim exacuunt & perpoliunt, vt ad omnem vsum paratus semper sit; alij semel in anno, alij nunquam, nisi sint in extrema necessitate constituti; vnde sæpe accidit, vt quum maxime necesse sit, gladium è vagina educere nequeant, ex quo

Confessio animæ scopa.
Psal. 76.
Simile.
Abac. 2.
Pintus in Ezech. ca. 21.
Simile.

ex quo efficitur, vt vtrumque in sterquilinium proiiciatur: sic sunt nonnulli, qui quum intelligunt, animam crimine aliquo esse contaminatam, confestim se conferunt ad expolitorem, hoc est, ad confessarium, vt expurgetur & expietur, & expoliatur; qui omnium & prudentissime & saluberrime faciunt: alij non nisi post annum aut in extremo mortis periculo id præstant: quorum est acerba & periculosa conditio. Est porro confessio quasi quædam rationum nostrarum supputatio inter nos & Deum, codexque rationarius de debitis à nobis cum Deo contractis, vnde quotidie dicimus: *Dimitte nobis debita nostra.* Atqui vt ille mercator nunquam rem faciet, nec ille œconomus domino suo bonas rationes vnquam reddet, qui non nisi post annum de illis reddendis cogitat: sic profecto Deo non placet, suamque salutem in maximum discrimen adducit, qui non nisi post annum confitetur, data illi interim confitendi opportunitate: & peccatorum grauitate præsentem medelam postulante. Qui semel tantum in anno in Paschate confitetur, & videns alios omnes ad confessionem pergere, vadit & ipse, vt mundetur cum aliis, quum toto anno præcedente dissolutam vitam agens, & creberrime peccans, nullam eorum rationem subduxerit, similis est carbonario alicui, qui subito in vrbem veniens, vidensque lotricem aliquam lintea mundantem, se celeriter tunica sua, cum qua longo tempore carbones coxisset, exuens, eam rogaret, vt nulla interposita mora, suam quoque tunicam ita mundare velit, sicut cætera lintea candidissime lota cernit. Nam vt huic carbonario recte responderet mulier, absurdum illum petere, quum tunica illa carbonaria non ita vnica lotione dealbari possit; sed variam prius operam requirat, quam vt ad pristinum suum candorem vestis ita diu denigrata redeat: sic superficiali isti pœnitenti responderi possit; *Denigrata est super carbones facies tua. Non potest tam cito Aethiops dealbari, nec varietates suas pardus tam cito immutare.* Magnam prius animi compunctionem, diligẽtem peccatorum supputationem, meliorem anteactæ vitæ rationẽ adferri oportuit. Contra istos pœnitentiæ dilatores pulchre sic scribit Chrysostomus: *Peccan-*

Confessio codex rationarius.

Simile.

Simile.

Ierem. 4.

Ierem. 13.

Peccantes non dolere, magis Deum indignari facit & irasci, quam peccare. Tu quidem hominem exacerbans, & amicos, & vicinos, & ianitores rogas, & pecunias impendis, & multos absumis dies accedens & supplicans. Deo autem exacerbato, oscitamus & recedimus, delicijs ac ebrietati vacamus? Quomodo non inde magis eum irritamus? Dedit igitur Christus Redemptor Ecclesiæ suæ remittendi peccata potestatem; sed dedit & retinendi: vt intelligamus, ad remissionem consequendam, magnam ex parte nostra diligentiam requiri. Neque enim remittit aut retinet Ecclesia prout vult, sed prout pœnitentes suos venia dignos aut indignos animaduertit: quare confessionem delicti necessario flagitat, & ad frequentem confessionem sedulo hortatur. Vide etiam quædam huc pertinentia in Dom. 3. Quadragesimæ, textu 1. circa *dæmonium mutum.* *Hom. 46. ad pop. Ant.* *Simile.*

5. *Thomas vnus de duodecim, non erat cum eis quando venit Iesus.*

LOCVS moralis de bonorum consortio ac societate diligenter retinenda. Si Apostolus iste Thomas cum cæteris adfuisset, quando Christus, ingrediens ianuis clausis, ostendit illis manus & latus, cum cæteris haud dubie Christi resurrectionem credidisset. Sed quia cum eis non erat, Christi apparitione & consolatione caruit, ideoque in incredulitatẽ solus incidit, cæteris credentibus, quia solus abfuit, cæteris in vnum congregatis. Adeo valet quod Scriptura dicit: *Cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris.* Et iterum: *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit; amicus stultorum, similis efficietur.* Et rursum: *Si videris sensatum, euigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus.* Nec huius rei exẽpla in Scripturis desunt. *Benedixit Dominus domui Ægypti propter Ioseph, & multiplicauit tam in adibus quam in agris cunctam eius substantiam.* Quid, quod Saul ipse & impius, & impie agens, Dauidem persequens, vbi ad locũ venit vbi erat cuneus Prophetarum, *factus est etiam super eum Spiritus Domini, & ambulabat ingrediens, & prophetabat cum cæteris cum Samuele.* Elisæus Propheta quum à Ioram Rege impio rogaretur, vt pro eo contra Moab Deum depre- *Consortia bonorum.* *Psal. 17.* *Prouer. 13.* *Eccl. 6.* *Genes. 39.* *3. Reg. 19.*

deprecaretur, respondit illi: *Viuit Dominus exercituum in cuius conspectu sto, quod si non vultum Iosaphat Regis Iuda erubescerem, non attendissem quidem te ne respexissem.* Ita propter Iosaphat Regem iustum, Ioram Rex impius seruatus est. Certe & Petrus à discipulis seiunctus, & in atrio Caiphæ solus, Christum negauit. Loth ab Abraham seiunctus, multa pertulit incommoda. 1 à Barbaris captus est. 2. facultates eius in Sodomis accensæ sunt. 3. Inebriatus, stuprum duabus filiabus intulit. Apposite D. Basilius: *Quemadmodum suauia aromatum odoramenta proprium quiddam per aerem continentem spirant, quibus præsentes recreantur: vir bonus toti sibi commorantium contubernio salutaris & iucundus est.* Extincti carbones, ardentibus admixti, statim ardebunt. Accede ad titionem ardentem, hominem iustum; virtutis ignem cito concipies. *Vbi duo aut tres congregati fuerint in nomine meo* (ait Christus) *ibi ego sum in medio eorum.* Ergo in societate bonorum inuenitur Christus. Crates, Stilbonis auditur, quum vidisset adolescentem secreto ambulantem, interrogauit quid illic solus faceret. Cui respondenti, Mecum loquor, dixit Crates: *Caue, rogo, & diligenter attende, ne cum homine maligno loquaris.* Censuit homine solo nihil periculosius nisi magna ipse sit virtute præditus. Vnde illud alterius sapientis: Homo solitarius aut Deus, aut bellua. Plura huc pertinentia vide in aliis Dominicis.

4. Reg. 3.

In Homil. in Gordianum Matt.

Matth. 17.

Sen. lib. 1. epist. 10. Domin. 6. post Epiph. tex. 3. & Domin. 3. post Pentec. text. 1.

EVANGELIVM DOMINICÆ II. POST PASCHA.

Ioan. 10.

DIXIT Iesus Pharisæis: *Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, vidit lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: & lupus rapit, & dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius*

cenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus. Ego sum Pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ. Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ouibus meis. Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient: & fiet vnum ouile, & vnus pastor.

PERICOPE Moralis huius Euangelii.

1. *Ego sum pastor bonus.* De pastorali Christi Redemptoris dilectione, cura, labore.

2. *Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.* De officio boni pastoris & duplici eius charitate.

3. *Mercenarius videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit.* De mali pastoris vitiis & defectibus.

4. *Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas.* De veris notis & signis, quibus suas oues Christus cognoscit.

5. *Et oues meæ cognoscunt me.* De cognitione Christi, omnibus Christianis necessaria.

6. *Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem: & animam meam pono pro ouibus meis.* De cumulatissima & longè maxima Christi Redemptoris in nos, & nostra erga illum dilectione.

1. Ego sum pastor bonus.

LOCVS moralis de pastorali Christi Redemptoris dilectione, cura, labore. Hoc enim pastoris vocabulo significat Christus, quantum nos diligit, quam curam nostri habet, quanto labore salutem nostram procurauerit. Quæ tria paucis verbis explicabimus. Primum hoc ipsum dilectionis est, quòd non ab illis, quæ dominium, potestatem, iudicium significant, se denominat Christus, non Creatorem cœli & terræ, non iudicem viuorum & mortuorum, non Regem regum, & Dominum dominantium; sed ab eo, quod amorem notat, & dilectionem sonat. Sicut alias dixerit; *Ego sum lux mundi, panis vita, vitis vera, via, veritas, & vita;* quæ omnia bonita- *Ioan.* 8. 6. 15. 17.

Christi in nos dilectio.

tem dicunt, & benefica nomina ſunt: ſic in hoc Euange-
lio *Paſtorem* ſe nuncupat, & *Paſtorem bonum*, benignum,
amantem ouium ſuarum, diligentem, induſtrium, labo-
rioſum. Deinde dilectionem paſtoralem ſequentia verba
Ioan. 10. declarant: *Ego animam meam pono pro ouibus meis.* De
quibus mox aliqua dicentur. Rurſum quanta hæc dile-
ctio, quòd in cibum & potum ſeipſum nobis dederit! De
Hom. 60. *ad* qua re ſic appoſitè Chryſoſtomus: *Quis paſtor oues paſcit*
pop. Antioc. *proprio cruore? Et quid dico paſtor? Matres multæ ſunt, quæ*
poſt partus dolores, filios aliis tradunt nutricibus. Hoc autem
ipſe non eſt paſſus; ſed ipſe nos proprio ſanguine paſcit, & per
Hom. 45. *in* *omnia nos ſibi coagmentat.* Et alibi de hac ſua in nos paſto-
Ioan. rali dilectione Chriſtum loquentem ſic introducit: *Pa-*
rentes ſæpenumero liberos ſuos aliis alendos dederunt: Ego
autem mea carne alo, me vobis exhibeo, omnibus faueo, o-
mnibus optimam de futuris ſpem præbeo. Qui in hac vita ip-
ſe nobis exhibet, multo magis in futura. Veſter ergo frater eſſe
volui, & communicaui carnem propter vos & ſanguinem:
Simile. *per quæ vobis coniunctus ſum, ea rurſus vobis exhibui.* Hæc
eſt in genere Chriſti dilectio pluſquam paſtoralis. Porrò
alii paſtores, vt ab ouibus ſuis magis diligantur, veſtes
ſuas humanas interdum deponunt, & vellus ouinum in-
Philip. 2. duunt, eoque veſtiti per agros incedunt. At Chriſtus pa-
ſtor ſic oues ſuas dilexit, vt, *quum in forma Dei eſſet, ſe-*
pſum exinaniuerat, formam ſerui accipiens, & habitu in-
uentus vt homo, cum hominibus conuerſatus, hominum ſa-
lutem operatus fuerit. Porrò Chriſtus eſt ille bonus pa-
ſtor, qui cum haberet oues nonaginta nouem, id eſt, no-
uem ordines Angelorum, decies multiplicatum: tamen
illis relictis, *venit ad vnam ouem, quæ perierat*, genus hu-
Luc. 15. manum, *donec inueniret eam: & quum inueniſſet eam, po-*
Matth. 15. *ſuit in humeris ſuis gaudens, &c.* Venit enim *ad oues, quæ*
Ioan. 10. *perierunt, domus Iſrael*; & in hoc Euangelio dicit; quod
adhuc alias oues habet, quæ non ſunt de hoc ouili filiorum
Iſrael ſecundum carnem, *quas etiam oportet illum addu-*
cere. Eſt hic ergo bonus paſtor, qui non ſolum ouem per-
ditam quærit, ſed & ouile ſuum, aliis emptis ouibus (*em-*
1. *Cor.* 6. *pti enim ſumus pretio magno*) vehementer amplificat: vt tam
Gentium quam Iudæorum illa vox ſit: *Ipſe Dominus*
Pſalm. 99. *Deus noſter: nos autem populus eius, & oues paſcuæ eius.* Hæc
fuit

fuit Christi erga nos dilectio pastoralis. Sed nunc vide, quantam nostri curam hic pastor noster Christus gerat. Hoc vt Christus exprimeret, comparat se gallinæ, pullos suos congreganti, qua nullum est sollicitius animal, nec magis tenere suorum amans; quod tribus modis manifestum facit; vno quod sub alis suis illos perpetuo fouet, altero quòd voce propriè materna illos assiduè congregat, tertio quod æquè vnum pullum ducens, sollicita est, ac si decem duceret. Nec enim illa voce, nisi dum pullos habet, vtitur; nec alia ferè auis, nisi perdix & phasiana, quæ siluestres quædam gallinæ sunt, ita pullos suos congregat. *Quoties*, inquit, *volui vos congregare, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas suas, & noluistis!* Vox Christi congregantis nos sub vmbra alarum suarum est illa: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Item illa vox quum in templo clamauit: *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.* Rursum illa: *Ego sto ad ostium & pulso. Si quis aperuerit mihi, intrabo, & cœnabo cum illo.* Sed & eius vox est, quum per Prophetas suos olim loquebatur: *Ego quasi nutritius Ephraim portabam eos in brachiis meis, & nescierunt, quod curarem eos. In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis, & ero eis quasi exaltans iugum super maxillas earum, & declinaui ad eum, vt vesceretur*, id est: Sicut arator, diurno labore finito, aufert iugum ab ore bouis, vt vescatur; sic ego meorum labores mediis consolationibus refocillo, & perpetuam eorum curam habeo. Christi etiam pastoris nostri vox apud Prophetam est, vbi de populo suo futuro dicit: *Ego ero ei murus igneus in circuitu, & in gloria ero in medio eius.* Est.n. in medio nostri hic bonus pastor noster, sicut rex in medio suorum, vt omnes dirigat; sicut sol in medio cœli, vt cæteræ stellæ ab eo lumen accipiant; sicut centrum in medio circumferentiæ, vt omnes lineæ ab eo dependeant; sicut magister in medio discipulorum, vt omnes ab eo discant; denique sicut pastor bonus in medio ouium, qui absque acceptione personarum omnes æqualiter amat, omnibus salutem procurat, omnibus iustitiam administrat. Ideo in modum gallinæ æque de vnoquoque sollicitus est, ac de omnibus, iuxta illud Pauli: *Qui dilexit*

Christi cura pastoralis.

Matth. 24.

Matth. 11.

Ioan. 7.

Apoc. 3.

Osea 11.

Simile.

Zacha. 2.

Similia.

me, & tradidit ſemetipſum pro me. Ex hac cura paſtorali
Chriſtus in terris quidem cum eſſet, *pertranſiit benefaci-*
Actor. 3. *endo, & ſanando omnes oppreſſos à diabolo*, vt Petrus dixit:
Matth. 28. nunc autem in gloria Patris, *nobiſcum* tamen eſt *omnibus*
diebus, vſque ad conſummationem ſeculi, vt ipſemet profi-
tebatur: nempe per gratiam ſuam, per ſacramenta ſalu-
Epheſ. 4. tis, *per alios paſtores & doctores*, quos Eccleſiæ ſuæ dedit:
denique per Spiritum Sanctum ſuum, quem miſit in cor-
Ioan. 17. da noſtra, *vt relinqueret nos orphanos*, abiens ad Patrem.
Dom. 4. poſt Sed de hac cura & prouidentia Dei paterna erga nos, iam
Epiph. tex. 2. in aliis Euangeliis aliqua diximus. Eſt præterea Chri-
De Septua- ſtus paſtor bonus, quia non ſolum magna dilectione &
geſ. tex. 1. ingenti cura, ſed etiam multo labore ſalutem noſtram
Chriſti la- procurauit. *Non enim corruptibilibus auro & argento, ſed*
bor paſto- *precioſo ſanguine ſuo redemit nos à vana conuerſatione no-*
ralis pro o- *ſtra.* Vide ſuper Dominicam Quinquageſimæ, tex.
uium ſalu- *Perambulat quoque vicos & caſtella, prædicans Euange-*
te. *lium regni*, vt oues errantes ſalutari cibo paſceret, & di-
1. Pet. 2. *ſperſa congregaret in vnum. Eratis ſicut oues errantes, ſed*
Geneſ. 31. *conuerſi eſtis ad Epiſcopum & paſtorem animarum veſtra-*
rum. Iacob ſic Laban auunculum ſuum, cuius oues mul-
tis annis pauerat, alloquitur: *Viginti annis fui tecum. Oues*
tuæ & capræ ſteriles non fuerunt. Arietes gregis tui non com-
edi. Nec captum à beſtia oſtendi tibi: ego damnum omne red-
debam. Quidquid furto peribat, à me exigebas. Die noctuque
æſtu vrebar & gelu, fugiebatque ſomnus ab oculis meis. Boni
& laborioſi paſtoris hæ voces erant. Sed multo veriùs ac
fortiùs hæc omnia Chriſtus Dominus Deo Patri, cuius
oues paſcebat, dicere poteſt: Triginta tribus annis in
ſumma paupertate & humilitate ſeruiui tibi. Ne oues tuæ
ſteriles eſſent, cœleſti doctrina eas diligenter paui. Do-
Ioan. 18. *cens in ſynagogis & in templo, quo omnes conueniebant*: ſed
& admirandis operibus atque exemplis, vt fructus bo-
norum operum facerent, inſtruxi. Omne damnum, quod
infernalis lupus illis intulit, ego in corpore meo perſol-
Eſa. 53. ui, *portans iniquitates eorum, vt liuore meo ſanarentur*, &
diſciplina pacis eorum, id eſt, diſciplina, per quam illi pa-
cem apud te conſequerentur, tibi reconciliari, ac pla-
cato, *ſuper me eſſet*, & ſuper corpus meum. *Neque periit ex*
Ioan. 10. *illis quiſquam, quos dediſti mihi, niſi filius perditionis*, id eſt,
qui

qui seipsum perdidit. Vt gregem tuum seruarem, æstu & gelu vrgebar, *non habens, vbi reclinarem caput meum.* Somnus quoque fugiebat ab oculis meis, dum *pernoctarem in montibus in oratione Dei.* Sed & vltra hæc omnia pasco illos in perpetuum meo proprio sanguine; & carnem meam illis manducandam in Sacramento sempiterno reliqui. Quod vt facerem, prius in cruce sanguinem fudi, carnem meam crucifigendam dedi: non ferens interim, vt quisquam ex meis tangeretur, nec ipse Petrus, etsi vni ex satellitibus, qui ad me capiendum venerant, auriculam gladio abscidisset. *Torcular calcaui solus, nec erat de gentibus vir mecum.* Hæc & alia innumera de suis pro nostra salute laboribus hic bonus pastor dicere poterit, non *tumens iurgio propter ingratum Laban*, vt Iacob, sed plenus zelo, & ardens dilectione propter nos ingratos, qui tanti pastoris dilectionem admirabilem, curam & sollicitudinem ingentem, labores maximos, debito amore & obsequio non prosequimur. Hæc Pastoris Christi consideratio, magnas in nobis mutuæ dilectionis flammas antecedere debet. Monet nos Zacharias Propheta; *Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: & si non, quiescite.* Nempe prædixerat apud Prophetam Deus, quod Iudæos desereret, dicens: *Non pascam vos. Quod moritur, moriatur; & quod succiditur, succidatur.* Moxque ad Gentes sermonem conuertens, quos *pauperes gregis* ibi vocat Propheta, mercedem sui laboris petit. Sed quænam hæc merces est? Non certè illa, de qua statim subiungit Propheta, Iudæorum impietatem subsannans, *Decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis: & tuli triginta argenteos, & proieci illos in domum Domini,* quod fuit pretium proditori Iudæ datum. Et sic qui impiè ac flagitiosè viuunt, simili pretio ac mercede Christi labores compensant, quod sic alius Propheta expressit: *Si interrogauerit populus iste, Quod est onus Domini? Dices: Vos estis onus Domini. Proijciam quippe vos, dicit Dominus.* Nempe onus Domini sunt, qui impiè agunt, quos in magna patientia sustinet. Sed merces Domini est, vt eius voluntatem faciamus, vt simus oues obsequentes. *Oues,* inquit, *meæ vocem meam audiunt: alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo.* Interrogat Propheta: *Quid retribuam*

Matth. 8.
Luc. 6.
Esa. 63.
Zach. 11.
Ierem. 23.
Ioan. 10.
Psalm. 118.

tribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? moxque respondet: *Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.* Hæc est perpetua commemoratio mortis Dominicæ, & laborum Christi pastoralium grata recordatio. Sed sequitur præterea: *Vota mea Domino reddam, coram omni populo eius.* Vota videlicet, quæ in Baptismo omnes emisimus, de Satana abrenunciando, qui alienus ille est, quem sequi non debemus.

2. *Bonus pastor ponit animam suam pro ouibus su*

Boni pastoris officiũ. LOCVS moralis de officio boni pastoris. Quum enim se bonum pastorem Christus vocasset, antequ quid ipse facturus sit, exponat; ostendit, quid sit mum esse bonum pastorem, & quid esse mercenariu qui non est bonus pastor. Dicit ergo bonum pastorem hoc nomine dignum illum esse, qui sic oues ipsi comm sas diligit, vt non solum (quod in præcedentibus docu
Ioan.10. *Vocet eas nominatim*, id est, singulorum curam habeat,
Prou.27. *agnoscat Vultum pecoris sui*, vt alia Scriptura dicit;
Ioan.10. solum *Vt educat eas*, scilicet ad pascua idonea, *Vt sit po*
Tit.5. *exhortari in doctrina sana*, quod Paulus pastori præscri
Ioan.10. nec denique tantum, *Vt ante eas Vadat*, bonis exem
1.Pet.5. præluceat, factus *forma gregis ex animo*, vt Petrus lo tur: sed etiam vt, vbi res id postulat, vitam & sanguin pro salute gregis fundere non dubitet. Hæc autem ta obligatio ex duplici charitate oritur, vnicuique past prorsus necessaria. Prima charitas erga Christum est, tera erga proximum, & oues ipsas, quarum curam susce
Ioan.21. pit. De priori Christus ad Petrum dicit: *Diligis me plus*
Lib.2.de *Pasce oues meas.* Quæ verba considerans D. Chrysosto
Sacerdotio. *Quum de Ecclesia*, inquit, *præfectura agitur, illi soli in me prodeant, qui ita charitate reliquis excellunt, quantum c poris magnitudine Saul reliquum populum superauit, q in Regem crearetur.* Erat autem ab humero & sursum omnibus excelsior. Fieri enim non potest, vt Christi offic benè fungatur, qui Christum præ cæteris non dilig
In Apolog. Christus Medicus animarum nostrarum fuit. *Medic*
Simile. *autem, quam Christus attulit, ministri & cooperarii sum* (ait Gregorius Nazianzenus) *quotquot aliis præponi* *Quum*

Quemadmodum autem familia ac Ministri Medicorum (ait S. Chrysost.) *quo erga dominos suos beneuolentia maiore afficiuntur, eo pluribus verbis in solandis agris vtuntur, ea sollicitius & curiosius circa agrū satagunt; sic in animarū cura pastores.* Debet ergo pastor, vt Christi personam gerit, sic Christi viscera induere, vt sit *cibus eius*. i. sola voluptas, *facere voluntatem eius, qui misit eum, vt perficiat opus eius,* sicut Christus de seipso loquitur. Sic Paul. *Quotidie morior propter gloriam vestram, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro.* Et iterum: *Non quaero, quae vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris, licet plus vos diligens, minus diligar.* Hic est alius bonus pastor, qui verè potuit dicere: *Imitatores mei estote, sicut ego Christi.* Reges terræ non nisi eos Prouinciarum suarum Gubernatores & Proreges constituunt, quos sibi fidelissimos, & honoris regii studiosissimos arbitrantur: Ideoque, quantum fieri potest, sanguine sibi coniunctissimos præficiunt. Similem Christus affectum ab eis, qui eius vicem in terris tenent, postulat. Altera huius obligationis radix est charitas, qua erga ouile ipsum præditus esse pastor debet, & habere viscera Pauli sic loquentis: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror?* Vnde D. Chrysosto. *Nullus sic sua defleuit peccata sicut Paulus aliena. ideo optat anathema esse pro fratribus suis in carne. Vnde acerbius tulit illos non saluari, quàm seipsum perire.* Huius etiam affectus & illa verba sunt: *Quid eligam ignoro, coarctor autem è duob. desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multo magis melius. Permanere autem in carne necessarium propter vos. Et hoc confidens scio; quia manebo & permanebo ad profectum vestrum & gaudium fidei.* Ecce in tali conflictu, vbi hinc summum bonum suum, totaq; beatitudo, illinc ouium vtilitas stabat, vicit amor ouium. Sic D. Martinus Turonensis Episcopus, morti proximus, flentib. circum se suis, & dicentibus: *ut nos pater derelinquis? inuadēt gregem tuum lupi rapaces;* sic orat ad Dominum: *Domine, si populo tuo sum adhuc necessarius, non recuso laborem.* Certè in quib. sunt flagrantis charitatis indicia, eos Deus ad officium pastorale vocare solet, quod de Moyse, de Petro, & de

De præsentia Dei.
Ioan. 4.
Exemplū.
1. Cor. 15.
2. Cor. 12.
1. Cor. 11.
Simile.
2. Cor. 11.
Hom. 2. de laudibus Pauli.
Philip. 1.
Exēplum.
Seu Sulpit. in vita eius.

Contra Fau. lib.22.c.70. & de Paulo his verbis notauit S. Augustinus: *Petrus, post percussum gladio Malchum, factus est pastor Ecclesiæ. Moyses, post percussum Ægyptium, quem abscondit in sabulo, factus est Rector Synagogæ. Pauli sæuitia, Ecclesiam persequentis, siluestre erat vitium; sed magnæ fertilitatis indicium.* Hæc ille. Chrysostomus amicum suum Basilium fraude quadam ad Episcopatum suscipiendum induxerat. Eius rationem hanc postea reddit, eo quod periclitantem in iudicio amicum vt liberaret, in media pericula vltrò se coniecit, ne quidem ab amico rogatus; aliisque hoc eius factum postea improbantibus, respondit: *Ego aliter amare non didici.* Hinc enim coniecturam accepit Chrysostomus, eum non secus oues Christi amaturum, quam amicum dilexerat. Hæc igitur gemina dilectio, Dei & proximi, non vulgaris, sed ardens, & *præ cæteris*, vt Christus à Petro requisiuit, fortitudinis pastoralis radix & fundamentum est, quæ facit, vt animam ponant pro ouibus suis, quoties vel Dei gloria, vel salus ouium id postulat. Huius fortitudinis pastoralis exempla aliqua in alia Dominica protulimus. Sed excelluit in hoc genere S. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, qui mortem minitante sicario, *Ego vero,* inquit, *pro Domino meo mori paratus sum, vt Ecclesia Anglicana meo sanguine pacem & libertatem assequatur.* Quod & factum est.

Exemplum. Chry. li.2. de Sacerdotio. Ioan.21. Dom.2. Aduent. text.9. Exemplũ. In vita eius apud Suriũ, & in nostro Apologetico.

3. *Mercenarius autem videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: quia mercenarius est, &c.*

Mercenarius quis.

LOCVS moralis de mali pastoris vitiis & defectibus. Hunc mercenarium Christus vocat, qui solum præsentem mercedem sui laboris respicit, ouium salutem non respicit. Quum pastor proprias oues pascit, earum maximam curam habet, quia ad eum pertinent. Qui alienas oues mercede conductus pascit, quia non sunt propriæ oues, frequenter eas ita negligit, vt venienti lupo, aut aliis periculis, obiicere se nolit propter salutem ouium. Iacob pascebat oues auunculi sui Laban, non proprias. Dauid pascebat oues patris sui Isai. Moyses pascebat oues soceri sui Ietro. Et tamen

tamen mercenarij in sensu Christi non erant, sed tanquam proprias sic pascebant eas. Omnis pastor Ecclesiasticus pascit oues Christi, non suas: officio quidem, cura, commissione, dilectione suas, adeoque proprias, vt Christus hîc loquitur; sed proprietate non suas, at Christi, qui *suo sanguine eas acquisiuit*, factus propterea *Caput super omnem Ecclesiam*. Mercenarius ergo hic dicitur, qui affectu talis est, *qui* (vt ait hic Christus) *non est pastor*, affectu scilicet, & officio; *& cuius oues non sunt propriæ*, affectu nempe & dilectione, etsi officio sint propriæ: quod alijs verbis expressit, dicens: *Quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus*: id est, non curat ouium salutem, sed suum commodum. Est itaque mercenarius hoc loco sicut aduocatus conductitius, sed auarus, qui clientis causam perfunctorie agit; quia non pertinet ad eum de causa, siue cadat, siue obtineat. Bonus pastor est sicut ipsemet reus, suam ipsius causam acerrimè agens; ideoque omnem sibi factam iniuriam studiosè amplificans, & omnia iuris remedia diligentissimè inquirens. Hunc mercenarium describit Ezechiel: *Lac comedebatis, & lanis operiebamini, gregem autem meum non pascebatis.* *Quisquis enim* (ait Augustinus) *ita præpositus est, vt in eo quod præpositus sit gaudeat, & honorem suum quærat, & commoda sua sola respiciat, se pascit, non oues, & mercenarius est.* Est autem hic mercenarius duplex. Alter ex fine & occultus, alter apertè flagitiosus. Ex fine & occultus est, qui spe lucri aut honoris pascit; sed sine scandalo viuit. De hoc dicit Christus, quod *non est pastor*, id est, ait S. Gregorius, *Pastoris nomen non meretur, quia plus terrenam substantiam quam oues diligit.* De istis dicit Apost. quod *per occasionem Christum prædicant, non propter bonam voluntatem*, & ex charitate. *Docet autem per occasionem, non castè* (ait August.) *qui propter sua commoda, siue pecuniæ, siue honoris & laudis humanæ, id facit.* De illis ait S. Hieron. *Ignominia est omnium sacerdotum proprijs studere diuitijs.* Magna sanè ignominia; quia facit eos ex bonis pastoribus turpes mercenarios. Nec ignominia hæc tantum est, sed & magna stultitia. Bonus enim pastor & temporale commodum accipit, quia meretur, (*Dignus est enim operarius mercede sua*) & mercedem quo-

Actor. 20.
Ephes. 1.
Simile.
Ezech. 34.
Li. de Pastoribus, cap. 1.
Mercenarius duplex.
Hom. 14. super Euang.
Phil. 1.
De verb. Do. serm. 49.
Epist. ad Nepotianum.
Luc. 10.

que æternam non amittit, quia ad necessitatem illud accipit, non ad cupiditatem; nec principaliter illud quærit, sed *illud omne sibi adijci* intelligit, & non nisi per accidens dari: ideoque, *quum appuruerit Princeps pastorum, percipiet immarcescibilem gloriæ coronam*. Sed mercenarius ita bonum & commodum suum temporale auidè prosequitur, vt propter illud vnum perdat alterum, & propter vilius perdat excellentius, & propter momentaneum perdat æternum. Duo fratres, quorum maior natu ex legitima vxore, minor ex concubina natus fuerat, mortuo communi parente, hæreditatem ex loci consuetudine sic diuiserunt, vt sortibus iactis alter hæreditatem diuideret, facta diuisione eligeret alter. Quum super natu maiorem sors diuidendi cecidisset, posuit ex vna parte totam hæreditatem, quoad omnia bona tam immobilia quam mobilia: ab altera parte posuit concubinam, quæ in partem hæreditatis cesserat. Minor natu, carnali amore ductus, matrem concubinam eligit, hæreditate tota excidit. Sic mercenarius, sic quilibet animalis & carnalis homo, auarus, ambitiosus, luxuriosus, vt carni & carnalibus bonis adhæreat, amittit cœlestia. Capo, si in ventre deplumetur, pullos gallinaceos libenter alet; non amore pullorum, sed vt ab illis calefiat. Sic mercenarius pastor, filios spirituales ad se colliget & fouebit; non ex amore ouium, sed vt plumis eorum, & bonis temporalibus calefiat, ac foueatur. Alterum genus mercenariorum descripsit Christus, quum de Pharisæis dicit: *Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt: nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt. Mercenarios enim nostros* (ait Augustinus) *in his verbis designauit.* Vterque iste mercenarius *videns lupum venientem*, siue ille hæreticus sit, rapiens gregem, & mactans ac perdens, siue malus ac improbus sit, aut qui terrore, vt potentes, impediunt, ne liberè data potestate vtantur; aut blanditijs & muneribus, vt adulatores, corrumpunt, vt officium suum negligant, siue denique diabolus sit, qui oues ad peccandum induxit; *fugit, & dimittit oues.* Nihil prorsus durum pati, nullam rei familiaris, aut honoris iacturam subire vult. Ideo adhuc *venientem lupum fugit*: non expectat donec venerit, donec vim aliquam intulerit.

Matth. 7. *1. Petr.* 5. *Simile.* *Matth.* 24. *Tract.* 46. *in Ioan.*

lerit. Stat post principia, primus in fuga, postremus in prælio; nempe hunc lupi videre priores, & magis mutum quam piscem reddidere. *Canis enim mutus est, non valens* Esa. 56.
latrare, sed attentus ad offam. De his Ezechiel: *Quasi vul-* Ezech. 13.
pes in desertis Prophetæ tui Israel erant. Rectè hypocritæ mercenarij vulpes vocantur. Nam vt vulpes non nisi do- Simile.
mesticis auibus insidiatur, gallinis, pullis, anseribus, anatibus, sic isti mercenarij hypocritæ familiares suos maximè decipiunt: & vt in vulpe sola pellis aliquid valet, caro ad nihil est vtilis; sic hypocritæ mercenarij exteriora magni existimantur, interiora nullius sunt precij. Sequitur in Ezechiele: *Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israel, vt staretis in prælio in die Domini.* Sed vberius Zacharias Propheta: *Dixit Dominus* Zach. 11.
ad me; Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti. De hoc enim Dom. in ra-
docendi genere in alia Dominica diximus. Sunt autem mis Palm.
vasa pastoris stulti, vas oleo vacuum, pera absque cibo, tex. 3.
fistula rauca, quæ vix possit audiri, baculus ferreus, qui vno ictu miseram ouem interficiat. Ideo subiungit Propheta: *Quia ecce ego suscitabo* (id est, suscitari permittam in pœnam peccati) *pastorem in terra, qui derelicta non visitabit* (suis videlicet commodis, & voluptati totus deditus) *dispersum non quæret*, quia fistulam raucam habet, quam oues audire nequeunt, *& contritum non sanabit*, quia oleum secum non tulit; *& id quod stat, non enutriet*, quia peram vacuam habet; *& carnes pinguium comedet*, suo soli honore studens: *& vngulas eorum dissoluet*, baculo ferreo percutiens, omnia faciens *potius ad destructio-* 2. Cor. 13.
nem, quam ad ædificationem, &, contra id quod de Christo pastore bono Esaias scribit, *clamabit quidem, vt audia-* Esa. 42.
tur foris vox eius, eritq́ue tristis ac turbulentus, & acceptor personarum, & calamum quassatũ conteret, & linum fumigans extinguet. Hoc enim facit baculus ferreus pastoris stulti, qui non (vt de Christo Principe pastorum dicitur) *in veritate educet iudicium*; sed sine iudicio facit iudicium, potẽtioribus parcens, tenuiores emungens. Dat veniã coruis, vexat censura columbas. Ideo ad hunc pastorem stultum sic adhuc loquitur Propheta, *O pastor & idolũ, derelinquẽs gregem!* Verè idolum talis stultus pastor est: *Os enim habet,* Psal. 113.
& nõ loquitur; oculos habet, & non videt; aures habet, & non audit;

audit; pedes habet & non ambulat, vt officium faciat. Solum manus habet vt munera palpet, vt lac & lanam accipiat. Sed nec loquitur sanam doctrinam, nec videt peccata populi sui, nec audit querelas innocentum, nec pedem mouet, vt disciplinam Ecclesiasticam seruet. Quare sic Propheta Zacharias concludit: *Gladius super brachium eius, & super oculum dextrum eius*. Gladius Dei vindictam significat. Ille super brachium dexterum, & oculum dexterum cadet, quia omnia sinistrè & prauè faciet, omnia sinistrè & prauè videbit. *Brachium eius ariditate siccabitur*, vt nullum opus fructuosum exerceat: & *oculus dexter eius*, qui fidei oculus est, vt supra explicuimus, rectique iudicij, *tenebrescens obscurabitur*. Ita videlicet *cæcus cæcum ducet, & ambo in foueam cadent*: & (vt alius Propheta dicit) *Erit sicut populus, sic Sacerdos*. Sicut populus omnium rerum ignarus est, sic erit & stultus pastor, ac mercenarius. *Ecce enim* (ait ad istos mercenarios Augustinus) *lupus ouiguttur apprehendit. Diabolus fidei hæresim, adulterium, ebrietatem persuasit. Tu taces, non increpas, ne fortè offendas. O mercenarie, lupum venientem vidisti, & fugisti. Respondet fortè: Ecce hic sum, non fugi. Fugisti, quia tacuisti: tacuisti, quia timuisti*: timuisti, quia tua commoda quæsiuisti. Certè Christus pastoribus Ecclesiæ suæ futuris dixit: *Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum*. Quasi diceret: Non deerunt lupi qui vobis & gregi vestro insidiabuntur. Hostes & insidiatores habebitis. Nec volo tamen vt fugiatis. Pulchrè Chrysostomus: *Quis vnquam pastor mittat oues in medio luporum, & non magis, si viderit lupos congregat oues, & abigit lupos? Sed benè est quod non dixit: Ite in medio luporum, sed dixit: Ego mitto vos in medio luporum. Vos infirmi, sed qui mittit vos, potens est*. Mittit Christus; & qui misit, non solum potestatem dedit pascendi, sed & robur ac gratiam lupos omnes fortiter abigendi. Sancti Episcopi non verbo tantum & prædicatione, sed morte quoque sua ac passione lupos vicerunt. De qua re sic Augustinus in concione ad populum: *Locus iste, quando B. Martyris corpus percussum est, plenus lupis erat. Sed vicit tot lupos vna ouis capta, & impleuit locum ouibus vna ouis occisa*. Pastor ergo, ne mercenarius fiat, solam missionem suam consideret, quis eum misit, ad quid, & qua

Margin notes: *Matth. 13.* — *Esa. 24.* — *Tract. 46. in Ioan.* — *Matth. 10.* — *In serm. de Pentecoste.* — *Enarr. in Psal. 32. conc. 2.*

qua virtute, & ad quos. Pericles, Atheniensium Princeps, quoties vestem clauatam & prætextatam magistratui propriam induebat, eam aspiciens, dixit: *Attende tibi Pericles. Liberi sunt quos ipse regis, Græci sunt, ciues Athenienses sunt.* Pastor quisque, quoties vestem Sacerdotalem, aut stolam pastoralem induit, dicat & sibi: Attende tibi N. Regis Ecclesiam, *quam Christus sanguine acquisiuit*; Regis oues, quas *Dei filius liberauit*, Christiani sunt, *Vncti in sacerdotium regale. Ciues & domestici Dei facti sunt.* Hæc te merito moueant, ne vel tanto emptos precio, tua culpa perdas, vel ad tantam dignitatem vocatos, aliqua vanitate contemnas; vel sic tibi coniunctos, aliqua ignauia negligas. Sed & habitum tuum Sacerdotalem considera, ne solis terrenis immersus, mercenarius fias. Amictus pudorem, Alba conscientiæ puritatem, Cingulum castitatem, Stola obedientiam, Manipulus temperantiam, Casula, quæ te totum contegit, charitatem significat. His indutus, altari deseruis, pro grege tuo sacrificium offers, & vitæ verbum ouibus tuis administras. Totius hodie calamitatis, quę Ecclesiam penè oppressit, pastores mercenarij causa maxima fuerunt. Quare de illis copiosius dici debuit.

Plutarchus in Polit. Exemplũ. *Actor.* 20. 1. *Pet.* 2. *Ephes.* 2. Habitus Sacerdotalis.

4. *Ego sum Pastor bonus, & cognosco oues meas.*

LOCVS moralis de veris notis & signis, quibus suas oues Christus cognoscit. Nam vt Christus tanquam bonus pastor cognoscit oues suas, & vocat eas nominatim, & agnoscit vultũ pecoris sui, & nouit qui sunt eius, & curam earum habet, & diligit eas; quæ omnia in hoc verbo, *cognosco*, intelligi possunt, & ad boni pastoris officium pertinent, de quo iam diximus, dicturi adhuc in alio textu plura: sic ipsæ oues certa aliqua nota, certis signis cognoscuntur. Certè in ouibus naturalibus vna & eadem nota, vnus & idem character est, quo & suas oues Dominus ouium, ipseque pastor recognoscit, & quo alij sciunt, has esse talis domini oues. Vidẽdum ergo ad nostram instructionem, moresq; formandos, quæ sit vera nota, quæ rubrica, quæ signa, quæ proprietates ouium Christi, vt & nos sciamus, an simus, quod esse prætendimus, de numero

Ouium Christi proprietates.

1. Nota ouis Christi. mero ouium Christi, quas ille pro suis agnoscet. Hanc notam ouium suarum Christus expressit: *In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem ad inuicem habueritis.* Hæc est nota ouium Christi, & est nota naturalis, quia Dei dilectio nulla esse potest, vbi proximi dilectio non est, vt alio in loco ex ratione centri, & circumferentiæ ostendimus: ideoque ouis Christi esse, Christum pastorem diligere & audire nemo potest, qui proximum suum non diligit: *Sola charitas discernit filios Dei à filijs diaboli*, vt docet sanctus Augustinus. De hac virtute in alia Dominica latè dicemus. Sed aliæ sunt ouis proprietates & signa. Christus enim suos neque leoni, neque tauro, neque cani, neque vlli alteri animali comparat, sed oui tantummodo. Et disertè dicit, *se suos mittere tanquam oues.* Ouis autem animal est mirabiliter suo pastori obediens, quæ sola voce aut fistula ad caulas reducitur. Quum Dauid obedientiam populi Israelitici amplificare vellet, sic ait: *Qui deducis velut ouem Ioseph.* Obedientiæ virtus propria est homini Christiano, siue obedientiam fidei spectes, siue obedientiam mandatorum. Neque enim creditur Christi doctrinæ sine magna obedientia, quam Paulus vocat, *captiuare intellectum in obsequium Christi:* neque mandata Christi seruantur sine singulari obedientiæ virtute, vnde Petrus nos vocat *filios obedientiæ, non configuratos prioribus desiderijs, &c.*

Ioan. 13. — *Do. 3. Quadrag. tex. 3.* — *Tract. 5. in epist. Ioan.* — *Dom. 11. post Pent. tex. 4.* — *Matth. 10.* — 2. Nota. — *Psal. 78.* — *2. Cor. 10.* — *1. Pet. 1.*

Porrò obedientia fidei quam sit propria & necessaria nota veri Christiani Catholici, in altero Promptuario latè deduximus. Ouis est animal simplicissimum, pacificum, & maximè innocens. Nec alijs animalibus vllo modo nocet, nec cum sui generis pugnax est. Nec minitatur cornibus, vt boues; nec dentibus laniat, vt lupi; nec calcibus ferit, vt equi; nec voce terret, vt leo; nec vnguibus rapit, vt felis; nec venenum habet, vt vipera. Hæc quoque propria nota est Christianorum, quam Christus his verbis expressit: *Beati pacifici, quoniam hi filij Dei vocabuntur.* Sed & natura ad pacem nos formauit, vt in præcedenti Dominica dictum est. Hanc ouium Christi notam Diuus Petrus his verbis tradit: *Deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes,*

3. Nota. — *Matth. 5.* — *1. Petr. 2.*

nes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles, sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem, si tamen gustastis, quoniam dulcis est Dominus. Hanc notam & proprietatem Paulus sollicitè in suis Corinthijs desiderat. *Timeo*, inquit, *ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrumpatur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo Iesu.* Ouis porrò vt est animal innoxium, ita & simplex est, ac malorum patiens: quæ etiam nota Christianis ouibus non secus est propria & necessaria, quam præcedentes. Dicit enim Christus suis ouibus: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Dicit iterum: *Ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergo simplices sicut columbæ, & prudentes sicut serpentes.* Simplices esse oportet in patientia malorum, quæ lupi inferunt: Prudentes in confessione & conseruatione veræ fidei; sicut serpens totum corpus ictibus exponit, vt caput illæsum seruet. Laudatur Iob in Scripturis, quod vir esset *simplex & rectus.* Sola ouis, quum ad occisionem ducitur, non vociferatur, vt porcus; non reluctatur, vt taurus; non recalcitrat, vt equus; sed prorsus obmutescens, nec os aperit, nec vim vllam facit. Vnde & mansuetissimum animal est, ab omni ferocia & contentione alienissimum. Vna ouis vox est, siue offendatur, siue pascatur, Ba, ba, siue in aduersis, siue in prosperis, etiam quum iugulo culter apponitur, nihil nisi suum Ba resonat. Talis est verè ouium Christi in qualibet fortuna æquabilitas, *vt nunquam recedat laus Dei de ore eorum*, sed cum Beato Iob dicant, *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.* Sic de Martyribus canit Ecclesia: *Caeduntur gladijs more bidentium. Non murmur resonat, non querimonia. Sed corde tacito, mens bene conscia conseruat patientiam.* Hanc animi mansuetudinem suas oues expresse docuit Christus, dicens: *Discedite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Hanc notam in suis Hebræis agnouit Paulus, dicens: *Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis.* Hanc notam docet suos Christus, dicens: *Si quis vobis aufert tunicam, date ei & pallium*: sicut sanè *ouis coram tondente se obmutescit.* Nempe perpetuam mansuetudinem animi, absque ira, odio, cupiditate vindictæ, suis ouibus inesse Christus vult. Talis

Christi

2. Cor. 11.

4. Nota.

Luc. 18.

Matth. 10.

Iob 1.

5. Nota.

Iob 1.

Matth. 11.

Hebr. 10.

Matth. 5.

Christi ouicula Paulus erat, Apostolus tam sapiens & eruditus. *Vsq; in hanc horam*, inquit, *& esurimus, & sitimus, &*
1. Cor. 4. *nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus*, (id est, incertis vagamur sedibus) *maledicimur, & benedicimus; persecutionem patimur, & sustinemus, blasphemamur, & obsecramus*. Quid hac oue Christi mansuetius? Quid eodem Apostolo sapientius? Erat idem ad omnem fortu-
Philip. 1. nam paratus; *Scio*, inquit, *abundare, scio & penuriam pati*. Siue pascebatur in nobis pascuis, siue percutiebatur baculo pastorali, semper suum Ba resonabat, vt vera ouis Christi; eundem animi tenorem, eandē tranquillitatem
6. Nota. seruabat. Rursum ouis est animal valde timidum, & lupum vehementer exhorrescit: quem vbi primum à longè viderit, non curiosè contemplatur, non expectat appropinquantem, sed mox, eo longissimè conspecto, ad pastorem suum fugit, sub eius brachijs se tutam sperat. Sic vera ouis Christi, peccatum & peccati authorem diabolum debet perpetuo timere, fugere, exhorrescere, & Christo vero pastori indesinenter adhærere, dicens; *Sub vmbra alarum tuarum protege nos*: quia etiam, vt Propheta prædi-
Psal. 16. xit, *Sub vmbra eius viuemus in Gentibus*. Hic perpetuus
Thren. 4. & acris timor peccati, & horror diaboli, alia est veræ ouis
Prou. 28. Christi nota verissima. *Beatus homo qui semper est pauidus*. Sic Iob: *Semper quasi tumentes super me fluctus timui*
Iob 31.
Eccl. 21. *Deum*. Rursum alia Scriptura: *Quasi à facie colubri fuge*
Dom. Pass. *peccatum*. Quod autem fugimus, exhorrescimus. De
tex. 1. hac fuga & horrore peccati in alia Dominica diximus.
7. Nota. Iam verò non lupum tantùm, & hostem suum capitalem ouis timet, sed (vt refert Aristoteles) quum currunt
In li. de animalibus. simul, ad proprium pedum suorum strepitum magis quam ad aliud quicquam expauescunt. Certè & in Christi
Iob 9. ouibus saluberrimus est timor propriarum affectio-
Psal. 118. num, & actionum. Vnde sanctus Iob: *Verebar omnia*
Psal. 35. *opera mea, sciens quod non parceres delinquenti*. Hunc ti-
Iob 15. 33. morem Dauid exoptat, dicens: *Confige timore tuo carnes*
Psal. 18. *meas: à iudicijs enim tuis timui. Iudicia .n. Dei abyssus multa. Et quis erat mundus in conspectu eius?* Quare clamat idem Propheta: *Ab occultis meis munda me Domine*. Sed &
1. Cor. 4. Apostolus ex hoc timore ait: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me, Dominus est.*

Et istæ

Et istæ ergo oues sanctæ, Iob, Dauid, Paulus, timebant sonitum pedum suorum, timebant desideria & affectus suos, opera & actiones suas timebant. Fratres Ioseph, quum primò in Ægyptum descenderent, nihil timentes, multa mala perpessi sunt; in secundo descensu omnia timentes, (in domum enim introducti, *exterriti dixerunt, Propter pecuniam, quam retulimus, subijcere nos vult seruituti, &c.*) omnia prospera inuenerunt. Nempe timor iste est sicut stimulus infirmorum, excitans ad virtutem. *Qui timent Dominum, præparabunt corda sua.* Eccl. 2. Est sicut antidotus ægrorum, purgans à peccato. *Timor Domini expellit peccatum.* Est quasi diæta fortium, ne peccent. *Venit Dominus, vt timor illius esset in vobis, & non peccaretis.* Sed timor iste filialis est, non seruilis; ex Dei dilectione, non ex metu pœnarum proficiscens. Iam præter hæc omnia, ouis animal maximè sociale est, à solitudine abhorrens, turmatim semper libenter ambulans, & gregi suo perpetuo adhærens. Talis etiam est vera ouis Christi, quæ non secus corpori eius, quod est Ecclesia, adhæret, quam capiti Christo; optimè sciens, non posse se habere Deum patrem, nisi habeat Ecclesiam matrem; & frustra se agnoscere Christum pastorem, nisi & alios eius vicarios pastores audiat; dicente ipso Christo de talibus: *Qui vos audit, me audit.* Et rursum; *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* De hac vnitate gregis Christi necessariò retinenda, in altero Promptuario diximus. Sed & illud quoque in ouibus obseruare licet, quod, quum eas pastor ad propria pascua deducit, vbi vberrimè pascentur, dum interea per extremos ac signatos agrorum limites transeunt, non patitur eas saturari, sed obiter tantùm & carptim herbam capere. Sic omninò Christus pastor noster in hac peregrinatione nostra non nisi carptim nos pascere permittit, & solis necessarijs contentos esse vult, vt terrena ista, quasi canis ad Nilum, non nisi transeunter gustemus; sed in cœlesti patria, quò nos ducit, vberrima nobis pascua præparauit, vt in alia Dominica ex parte declarauimus. De quibus Propheta dicit: *In pascuis vberrimis pascam oues meas, in montibus excelsis Israel,* id est, videntium Deum. Postremò oues delectantur

Gen. 43.
Eccl. 1.
Exod. 20.
8. Nota.
Luc. 10.
Matth. 18.
9. Nota.
Ezech. 34.
10. Nota

tur salicum frondibus, etsi amaris; maluntque salsis vti pascuis, quàm dulcibus. Sic oues Christi veritatem mordentem, & mortificationem carnis libentius admittunt, quàm falsitatem adulantem, & vitæ mollitiem. Sic ergo Christus agnoscit oues suas; & non inter illas, si tales oues sumus.

5. *Et oues meæ cognoscunt me.*

Christi cognitio omnibus necessaria.

LOCVS moralis de cognitione Christi, omnibus Christianis necessaria. Est quidem maxima felicitas à Christo cognosci, sicut summa miseria non cognosci, & tristem illam vocem audire. *Nescio vos.* Sed & maxima necessitas, vt nos quoque Christum cognoscamus, *Qui enim ignorat, ignorabitur.* Quare Christus non contentus dixit; *Ego cognosco oues meas*; addidit præterea: *& cognoscunt me meæ.* Docet non satis esse, vt in eum credamus, atque adeò mandata eius seruemus, sed vult præterea, vt eum cognoscamus. Certè Regibus huius seculi satis obtemperat populus, etsi eos nunquam viderint, nunquam cognoscant. Imo Persarum Regib. (quod & de Mexicano, ac Peruano Regibus in India occidentali legimus) mos erat, vt à suis subditis nunquam, vel certè rarissimè conspicerentur, maiestatis scilicet Regiæ tuendæ causa. At Christus Rex noster ac Redemptor vult à nobis singulis cognosci, quotquot oues eius sumus. Ratio est, quia eum imitari debemus, quia *conformes fieri imagini Filii Dei* prorsus necesse est, *Dei Filius factus est filius hominis* (ait Augustinus) *non solum vt omnia patiendo à peccatis nos liberaret, sed etiam vt homo factus, exemplo suo ad virtutum exempla nos accenderet.* Sic & sanctus Leo: *Dominus Dauid factus est filius Dauid, qui cæteris exemplo prodesset & merito.* Quare quum discipulorum pedes lauaret, dixit: *Exemplum dedi vobis, vt & vos alter alterius lauetis pedes*; id est, vt inuicem supportetis, vnde Apostolus: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi*: quam videlicet exemplo suo nos docuit, non verbo tantùm. Et iterum: *Supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam; sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos.* Sic suo exemplo Chri-

Matth. 25.
1. Cor. 14.
Rom. 9.
Serm. 8. de Temp.
De Nat. Do. ser. 8.
Ioan. 3.
Galat. 5.
Coloss. 3.

Christus ad charitatem nos hortatur: *Vt diligatis inuicem,* Ioan. 13.
sicut & ego dilexi vos. Suo exemplo ad mansuetudinem
nos hortatur: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis cor-* Matth. 11.
de. Suo exēplo ad patientiā malorum nos instruxit, dicēte
Petro; *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exem-* 1. Pet. 4.
plū, vt & vos sequamini vestigia eius. Suo exēplo ad tole-
randas iniurias nos hortatur. *Non est seruus maior Domino* Ioan. 15.
suo. Si me persequuti fuerint, & vos persequentur. Suo exem-
plo ad maledicta & cōtumelias ferendas, nos & præcessit
& docuit. *Non est discipulus super magistrū. Si patremfami-* Matth. 10.
lias Beelzebub vocauerūt, quanto magis domesticos eius? Suo
exēplo docuit nos perpetuā cū proximis pacem seruare:
Vnusquisq; vestrū (ait Paulus) *proximo suo placeat in bonum* Rom. 15.
ad ædificationē. Etenim Christus non sibi placuit. Christum
igitur, omnemq; eius vitā & actiones, non doctrinā tan-
tū cognoscere debemus, vt eius exēpla imitemur. *Hæc est* Ioan. 17.
enim vita æterna (id est, via ad vitam æternam necessaria)
*vt cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Chri-
stum.* Quum filii Israel a serpentibus ignitis in deserto
interficerentur, erexit Moyses, iubente Deo, æneum ser-
pentem, *vt omnes, qui aspexerit eū, sanaretur. Ac sic oportet*
exaltari Filiū hominis, ait Christus, id est, sic oportet oēs Num. 21.
in Christum in cruce exaltatum aspicere, in eius sacratis- Ioan. 3.
simam passionem, innumerarum virtutum codicem per-
spicuum & plenū, oculos coniicere, vt à peccatis serpen-
tinis liberentur. Sic Paulus: *Curramus ad propositum nobis* Heb. 12.
*certamen, aspicientes in autorem fidei, & consummatorem
Iesum.* Qui rectè in stadio currere vult, eos, qui prius cu-
currerūnt, diligenter intuetur, vt melius currat. Si de no- Simile.
cte alicui necessariò ambulandum esset, & vnica esset lu-
cerna, cuius ductum sequeretur, nonne eius lucernæ ve-
stigia ante oculos semper haberet? At dicit Christus: *Ego
sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris.*
Omnes absq; Christo *ambulant in vanitate sensus sui, te-* Ioan. 8.
nebris obscuratū habentes intellectum. Sed Christus est *lux,* Ephes. 4.
quæ illuminat omnē hominem venientē in hunc mundum. Ioan. 1.
Hanc ergo lucem ante oculos perpetuò habere, eā pro-
bè cognoscere, quanti referat, perspicuum est. Non e-
nim omnibus lucet, quia *tenebræ eius non comprehende-
runt.* Lumine fidei lux illa comprehenditur; sed luce

1. Ioan. 2. charitatis clarè cognoscitur. *Qui enim dicit se in Christo* (per fidem) *manere debet, sicut & ille ambulauit, & ipse* (per charitatem) *ambulare.* At fieri nequit, nisi prius constet, quomodo Christus ambulauit, nisi tota eius vita
Coloss. 2. prius liquidò cognoscatur. Vnde Paulus: *Sicut accepistis Iesum Christum Dominum*, id est, sicut eum cognouistis, & de eius vita instructi estis, *in ipso ambulate.* Veteri populo dictum fuit: *Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad petram, vnde excisi estis.* Et Christus ipse Iudæis di-
Esa. 51. xit: *Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.* Sed nunc maior nobis ad imitandum & cognoscendum proponitur. *Abraham enim vidit diem Christi & gauisus est.* Nunc e-
Ioan. 8. nim. *Vnigenitus de sinu Patris, ipse enarrauit nobis.* Non
1. Ioan. 1. iam amplius filij Abrahæ, sed serui Christi sumus: Hic est petra vnde excisi sumus; nam ex eius latere fluxit ille sanguis, quo redempti sumus. Hac de causa gloriatur Paulus *se nihil scire nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum*, vt in
1. Cor. 2. præcedentibus explicatum est. Sed & præter hæc omnia
Dom. in Albis tex. 3. vt Christo conformemur, ipse Christus sua nos & doctrina exterius, & gratia interius format, atque ad sui imaginem nos effingit. Sicut autem qui à pictore aliquo ef-
Simile. fingi ad viuum vult, debet intentis oculis ipsum perpetuò pictorem intueri; & si oculos vel minimum ab eo deflectat, pictor eius verum vultum non assequitur, sic omnino vt conformemur imagini filij Dei, vt ipse Filius Dei nos ad sui similitudinem effingat, formet, atque componat, necessariò ipsum formatorem nostrum Christum perpetuo intueri, & in eius oculos nostros oculos defixos habere oportet. Si enim ab eo semel oculos auertimus, ad rerum terrenarum amorem conuersi, nihil amplius in nobis Christus operabitur: Adeò verum, adeò necessarium est quod Chtistus hic dicit: *Oues meæ cognoscunt me.* Vitæ Sanctorum multum ad pietatem iuuant, quatenus imitatores Christi fuerunt. Sed vita Christi ipsius omnibus Christianis debet esse exploratissima. Ille enim Sol iustitiæ, & lux ipsa est, omnes illuminans. Cæteri quasi stellæ & luminaria sunt ab eo illuminata, nec nisi partem luminis habent, certasque virtutes, & in certo gradu, quas de plenitudine Christi acceperunt.

6. Sicut

6. *Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ouibus meis.*

LOcus moralis de cumulatissima & longè maxima Christi Redemptoris in nos, ouiculas suas, dilectione. Quum enim dixisset Christus, quod & ipse cognosceret oues suas, ouesque ipsum cognoscerent, vtique non simplici notitia vtrobique, sed cum charitate & dilectione coniuncta, vt suam erga oues cumulatissimam, & qua maior esse non potuit, dilectionem ostenderet, hæc verba subiecit; docens, se quidem diligi à Patre, eo quod Pater eius gloriam quærat, non ipse suam: (*Ego*, inquit alibi, *non quæro gloriam meam: est qui quærat, & iudicet*) & pater ei *nomen* dabit *super omne nomen, in quo omne genu flectatur, &c.* seque vicissim Patrem diligere, eo quod *non faciat voluntatem suam, sed Patris*, & eius gloriam in omnibus quærat: deinde similem esse & reciprocum amorem inter se & oues suas. Quod vt ex sua parte ostendat, subiunxit: *Et animam meam pono pro ouibus meis*, de reciproco ouium amore nihil dicit, sed necessariò subintelligendum relinquit. Hoc ergo in loco cumulatissimus hic Christi in nos amor explicandus est, vt quid, & quantum ex parte nostra tanto amori debeatur, hoc modo intelligatur. Dicit se *animam suam ponere* (id est, sponte vitam fundere; vnde alibi dixerat: *Ego pono animam meam, & iterum sumo eam, & nemo tollit eam à me*) *pro ouibus suis*. Dixit paulò ante Christus: *Maiorem charitatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis*. Et certè Christus moriens, efficaciter quidem pro solis amicis mortuus est, idque pro futuris amicis, post conuersionem singulorum pro ijs qui antea amici fuerant. Cæterum Christi charitas in eo adhuc magis commendatur, quod sufficienter pro omnibus, tam amicis quam inimicis, tam electis quam reprobis, animam suam posuit; fuit enim *propitiatio pro peccatis totius mundi*; & quod pro ipsis amicis tunc mortuus est, quum adhuc inimici essent: Et hanc charitatem commendat Paulus, etsi inferioris cuiusdam generis charitatem Christus hic exprimat, seu modestiæ admirabilis causa, seu de sola efficaci

[Margin notes: Christi cumulatissima in nos dilectio. — Ioan. 10. — Ioan. 10. — 1. Ioan. 2.]

Rom. 5. redemptione loquens. Ait enim Apoſtolus: *Chriſtus*
quum adhuc infirmi eſſemus, ſecundum tempus pro impiis
mortuus eſt. Vix enim pro iuſto quis moritur. Nam pro bono
forſitan quis audeat mori. Commendat autem charitatem
ſuam Deus in nobis, quoniam, quum adhuc peccatores eſſe-
mus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Expendit Paulus dili-
genter, quòd Chriſtus non ſolum pro amicis ſuis (quia
Mortis Christi beneficium. tales futuri erant) ſed etiam pro inimicis (quia
tales tunc erant) animam ſuam poſuit. Nam poſtea dicit:
Cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo. Et vide quot
1. nominibus beneficium hoc commendat. Vocat enim
nos *inimicos, infirmos, impios, & peccatores*, vt ſic intellige-
2. remus, à quot malis Chriſtus nos per ſuam mortem libe-
3. rauit. *Infirmi* eramus, quia debiles & inualidi ad omne
4. bonum opus. *Impii* eramus, quia diuinæ voluntati refra-
ctarii & rebelles viximus. *Peccatores* eramus, quia contra
rationis regulam, mentiſque rectitudinem peccauimus.
Inimici Dei eramus, quia per peccatum omnis amicitia
5. noſtra cum Deo diſſoluta fuit. Addit alio in loco, quod
etiam *mortui* eramus, Deo ſcilicet; ita vt Deo frui, vel ſe-
cundum Deum viuere nobis ex nobis planè eſſet impoſ-
Ephes. 2. ſibile: *Cum*, inquit, *mortui eſſemus in delictis noſtris, conui-*
uificauit nos in Chriſto, &c. Hæc omnia expendens Pau-
2. Cor. 5. lus, reciprocum noſtrum in Chriſtum amorem his verbis
efficaciſſimè tradit: *Charitas Chriſti vrget nos; æſtimantes*
hoc, quoniam ſi vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes
mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus: vt & qui
viuit, iam non ſibi viuat, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, &
reſurrexit. Supplet hoc loco Paulus reciprocum illum o-
uium erga Chriſtum amorem, quem Chriſtus in Euan-
gelio tacuit, quia illum ſermonem nondum portare po-
terant diſcipuli eius. Voluit enim Chriſtus dicere: *Ego*
animam meam pono pro ouibus meis, & oues meæ animam
ſuam ponent pro me: quemadmodum dixerat: *Sicut nouit*
me Pater, & ego agnoſco Patrem. At nunc Paulus hoc di-
ſertiſſimè dicit, quia Spiritum Sanctum tum ille, tum ad
quos ſcripſit, acceperant, qui, quæ Chriſtus dicere præ-
termiſit, docuit atque ſuggeſſit omnia. Verba Pauli ex-
pendemus: *Charitas Chriſti vrget nos.* Charitas Chriſti pro
infirmis, pro impiis, pro peccatoribus, pro inimicis, pro
mor-

mortuis animam suam ponentis: Christi inquam Filij Dei, dilecti à Patre vnigeniti, in quo sibi complacuit, animam quoque suam ponentis non vulgari modo, sed per mortem crucis, cuius & ignominia maxima, & dolor extremus fuit: *Charitas* quoque & pura dilectio, non aliqua obligatio, non præceptum aut mandatum, non vlla ex sua parte necessitas. Hæc pura, & tanta, & in tali persona, & propter talem causam, & etiam ob talem finem, vt non solùm nos reconciliaret Deo Patri, sed etiam vt *conuiuificaret; & côregnare & consedere faceret in cœlestibus?* hæc tam admirabilis, & tam ineffabilis *Charitas Christi Vrget nos*, id est, vrgere, premere, compungere, vehementes mutuæ charitatis stimulos addere, ardentes faces admouere, ingentes flammas excitare in cordibus nostris debet. Primùm quia amorem amore compensari oportet: & vt inter homines ingratitudinis nota nihil infamius, nihil benefactori durius, gratitudine verò nihil iucundius, nihil splendidius est; sic inter nos & Deum: idque eò magis, quanto est inter nos & Deum inæqualitas infinitè maior. De hac gratitudine erga Dei beneficia, in alijs iam Dominicis diximus. Magna laus apud Romanos fuit Q. Metelli, quòd non dubitaret, Consul quum esset, pro Quinto Callidio prætore candidato supplicare populo, eò quòd olim tribunus plebis legem tulerat, qua pater huius Metelli in ciuitatem restitueretur. Magna laus Augusti Cæsaris, qui pro gregario milite, olim pro salute eius in prœlio Actiaco fortiter dimicante, in aduocationem descendisset. Vrgebat hos magnos Principes, obscurorum hominum vulgaris quædam charitas. Quid ni nos vrgeat in causa æternæ salutis, Filii Dei tam immensa charitas? Deinde vrgere nos debet hæc Christi charitas; quia huiusmodi gratitudinis officium DEVS à nobis disertè exigit. In veteri lege liberationem à seruitute Ægyptiaca, non solùm ceremonia solemni Agni Paschalis celebrare, sed etiam disertis verbis profiteri populus iubetur: *Obseruabitis ceremonias istas. Et cum dixerint vobis filii vestri, Quæ est ista religio? Dicetis eis: Victima transitus Domini est, &c.* Similiter iubetur quot annis acceptæ terræ Chanaan

2.
3.
4.
5.
Ephes. 2.

Gratitudo debita Pass. Christi beneficio.

Dom. infrà Oct. Nat.
Dom.
Dom. 3. post Epiph. tex. 5.
Dom. Quinquag. tex. 2.
Valer. Max. lib. 5. c. 2.

Exod. 12.
Typus.

Deut. 26. beneficium profiteri. *Cum intraueris terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi possidendam, tolles de cunctis frugibus tuis primitias, &c. accedesq; ad sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eam: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod ingressus sum in terram, pro qua iurauit patribus nostris vt daret eam nobis.* Hæc cæremonia, hæc recordatio, hæc professio pro temporali illo beneficio, figura est gratitudinis nostræ, pro beneficio multo maiori; illo videlicet, quod hoc significabatur, vt dato Ioanne Baptista, pater eius Zacharias, plenus Spiritu

Luc. 1. sancto, profitebatur, dicens: *Visitauit plebem suam, & sicut locutus est per os Sanctorum, &c. Memorari testamenti sui sancti, quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis* (dedit autem semetipsum pro nobis in cruce) *vt sine timore, &c. seruiamus illi in sanctitate & iusti-*

Tit. 2. *tia*, &c, vt Paulus ait: *Vt mūdaret sibi populum acceptabilem sectatorem bonorum operum.* Hæc est gratitudo, ad quam Christi charitas nos vrget, vt mox ex sequentibus Pauli verbis magis dicetur. Nunc, vt in veteri lege liberationis Ægyptiacæ fiebat, sic in noua perpetuam facimus, ritu solemnissimo & sacratissimo, mortis Dominicæ commemorationem. Vult ergo Christus vt huius charitatis perpetuò simus memores. Certè vrget magis beneficij accepti obligatio, quam vllius debiti contracti, quia

Simile. plus vrget amor quam lex de contractibus: quod videmus in parentibus & filijs, quos amor naturalis centies plus vrget, & impellit ad benefaciendum mutuò quam vlla lex possit impellere. Leges quidem cogunt, sed charitas vrget, perpetuo quodam & indiuulso, & acri stimulo ad opus impellit. Sed illos demum hæc Christi charitas vrget, qui Christi beneficium & fructum

Simile. sentiunt. Qui à Rege ad honorem euectus est, quo magis honore delectatur, eo maiorem beneficij regij sensum habet, magis regem redamat, obseruat, colit. Quibus salus æterna cordi est, qui peccatorum suorum grauitatem expendunt, pœnas timent, veniam desiderant, illos hæc Christi charitas, qua *propter delicta nostra mortuus est*, ad redamandum vrget. Quare Paulus de se, suique similibus, dixit: *Charitas Christi vrget nos.* Sed nunc ad quid vrgeat, cum Paulo videamus: *Æstimantes hoc* (ait Pau-

Paulus) id est, planè iudicantes, certoq; inde concludentes, *quia si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt*, id est, omnes mori vicissim pro Christo debent. Quia si ille animam suam posuit pro nobis, debemus & nos animam nostram ponere pro illo. Hoc enim amoris vicissitudo postulat, & ad hoc vrget Christi charitas; quoties videlicet Christi gloria, vel salus nostra ac proximi id requirit. *Qui enim abnegauit me coram hominibus, & ego abnegabo eum coram Patre meo.* Rursum; *Si compatimur, conglorificabimur: si commorimur, conuiuemus.* Affectu igitur & voluntate, totaque animi propensione etiam ad corporalem mortem pro Christo subeundam, mors Christi non vrget. *Hoc enim egit mors Domini, ne mors amplius timeretur*, ait S. Augustinus, iuxta illud Apostoli: *Vt per mortem liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant seruituti.* Sed vtcunque de hoc sit, certè charitas ad hoc nos vrget, vt prorsus moriamur peccato, moriamur prauis affectibus, moriamur huic seculo omnes. Vnde addit Paulus loco citato, explicans, quo modo propter Christi mortem omnes mortui sunt: *Vt & qui viuit, tam non sibi viuat; sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Non sibi viuat, id est, non suam, sed Christi voluntatem faciat; non carnis desideria, sed Spiritus Dei consilia exequatur: non huic seculo nequam, sed imagini Filii Dei conformetur. *Vt existimemus nos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo.* Vnde Petrus: *Christo in carne passo, vos eadem cogitatione armamini*; id est, vos quoque in carne vestra patimini: *mortificantes membra vestra, quæ sunt super terram, & tollentes vnusquisque crucem suam* post Christum. *Quia qui passus est in carne*, sensu iam dicto *desiit à peccatis; vt iam non desideriis hominum, sed voluntati Dei quod reliquum est viuat temporis.* Ad hoc nos Christi charitas, morientis pro omnibus, omnes vrget. In veteri populo, quia ad liberationem Hebræorum omnes primogenitos Ægyptiorum vna nocte Angelus Dei interfecit, voluit Deus, vt in eius beneficii gratitudinem omnes postea primogeniti Deo offerrentur, tam in hominibus, quàm in pecoribus, nisi quod quorundam animalium primogenita redimi poterant. Hinc etiam & Christus à Beata Virgine matre sua, iuxta legem, in tem-

Luc. 12.
Rom. 8.
In exposit. inchoata epist. ad Rom.
Heb. 2.
Rom. 6.
1. Pet. 4.
Typus.

plo offerebatur. Atqui pro beneficio liberationis nostræ seruitute peccati, & captiuitate diaboli, percussit Deus vnicum suum primogenitum. *Proprio enim Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Ad huius autem beneficii gratitudinem recognoscendam, vult Deus, vt nos omnes nosmetipsos Deo offeramus, *exhibentes corpora nostra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium nostrum.* Ad hoc Christi charitas nos vrget. Sibi viuunt, non Christo, qui omnem suam sollicitudinem in cibum, potum, vestitum, voluptates, honores & diuitias conferunt. Christo viuunt, non sibi, qui his omnibus vel contemptis, vel parcè vtentes (*vtentes hoc mundo tanquam non vtentes*) curas suas & cogitationes omnes in Dei gloriam, suam ac proximi salutem, conuertunt. Si peritissimus lapidarius gemmam centum mille aureis emeret, nemo dubitaret maximi valoris esse gemmam illam. Christus nos tãto pretio redemit, vt nostram ipsorum salutem magno in pretio haberemus. *Empti estis pretio magno* (ait Paulus) *glorificate ergo & portate Deum in corpore vestro.* Non vobis, sed Christo viuite: sicut ille non sibi, sed vobis vixit, pro vobis natus, crucifixus, & mortuus. Ad hoc totum charitas Christi nos vrget. Ad hunc finem animam suam posuit pro ouibus.

[Margin: *Rom.* 8. — *Rom.* 12. — Christo, vel sibi viuere. — 1. *Cor.* 7. — *Simile.* — 1. *Cor.* 6.]

7. *Erit vnus pastor, & vnum ouile.*

LOCVS moralis de vnitate Ecclesiastica firmiter à quouis Christiano retinenda: quem in altero Promptuario Catholico, contra hæreticos nostri temporis, in hac ipsa Dominica tractauimus.

EVAN-

EVANGELIVM DOMINICÆ III. POST PASCHA.

ODICVM & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad Patrem. Dixerunt ergo ex discipulis eius ad inuicem: Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, & quia vado ad Patrem? Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit nobis, Modicum? Nescimus, quid loquitur. Cognouit autem Iesus, quia volebant eum interrogare; & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi: Modicum & nõ videbitis me, & iterum modicum & videbitis me? Amen, amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus aũt gaudebit: vos vero cõtristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Mulier cùm parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: cum autem peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundũ. Et vos igitur nunc quidẽ tristitiã habebitis, iterum aũt videbo vos, & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Ioan. 16.

PERICOPE Moralis huius Euangelii.

1. *Amen, amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos.* De afflictione & tribulatione iustorum in hac vita.

2. *Mundus autem gaudebit.* De mundi gaudiis vanis, caducis, & noxiis.

3. *Tristitia vestra vertetur in gaudium, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* De beato exitu & catastrophe tribulationum, quas ad momentum iusti patiuntur.

1. *Amen, amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos.*

LOCVS moralis de afflictione & tribulatione iustorum in hac vita. CHRISTVS enim his verbis non solum futuram Apostolorum suorum grauem Tribulationes iustorum.

per-

perturbationem atque tristitiam tempore passionis ac mortis suæ, prædixit, quia eo tunc tempore ad modicum eum non viderent, visuri tamen post modicum, resurgentem; sed etiam futuram Apostolorum, omniumque iustorum in hac vita variam tribulationem. in qua ad modicum tempus huius transitoriæ vitæ Christus non videtur, sed post modicum huius temporis in æternum a iu-
Tract.95.& 181. in Ioan. stis videtur, his verbis significat, vt exponit sanctus Augustinus: qui sensus ex eo confirmatur, quod addit hic Christus: *quia vado ad Patrem.* Hoc enim non de mortis tempore, sed de gloriosa Ascensione necessariò intelligitur, qua peracta ad Patrem ascendit, suosque interim in terra variis tribulationibus exercendos, corrigendos, expoliendos reliquit. A quibus per mortem corporis iusti liberati, sentiunt suam tristitiam in gaudium verti, illudque
Ioan.16. impletur, quod Christus hic dicit: *Gaudium vestrum nemo tollet a vobis*: quod vtique de sempiterno gaudio commodissimè intelligitur.

Dom.2. Aduent. text.1. Dom.4. post Epiph. tex.1. De tribulatione iustorum in hac vita, iam in aliis Dominicis quædam diximus. Sed hic loco proprio aliqua necessariò addenda sunt, prout Deus dabit.
1. Exercitiũ virtutis. *Exempl.* Plorant & flent in hac vita iusti, id est, variè tribulantur: primum ad perpetuum virtutis exercitium, tanquam electi Dei, & ab eo amplius coronandi. Esau reprobus nihil affligitur. Iacob electus viginti annis seruit Laban, & totidem annis amissi Ioseph luctum tulit, ac tandem in extrema senectute peregrinari in Ægyptum cogitur. De Ioseph, de Dauide, de Tobia idem superius annotatum est.
Mora.in Iob, lib.21. c.4. Appositè sanctus Gregorius: *Iustus à delectationis transitoriæ iucunditate restringitur, quia & vitulus ad laborem vsum destinatus sub iugum retinetur; mactandus autem, in liberis pastibus saginatur.*
Similium congeries.
1. Sic arbores frugiferæ in colligendis fructibus vexantur, lacerantur, spoliantur: sed diutissimè
2. viuere permittuntur. Infrugiferæ intactæ stant, sed citius
3. exciduntur, vt in ignem mittantur. Ægris, quibus spes conualescendi vlla relicta est, nequaquam a medico cuncta, quæ appetunt, conceduntur. At desperatis ægris, omne quod desiderant, permittitur. Sic omnino, perituri in æternum hic interim bonis huius mundi saginantur,

intacti

intacti illis fruuntur, & desideriis suis potiuntur: sed ad labores exercetur, ad fructus bonorum operum carpendos conuellitur, & multis quæ desiderat, priuatur, quem ad vitam æternam Deus destinauit. Parentes filios, de 4.
quibus spem habent, flagellant, desperatos sibi relinquunt, &, vt volunt, viuere permittunt, Sed illis hæreditatem seruant, hos ab hæreditate repellunt. Tu gaude sub flagellis, quia tibi hæreditas seruatur. Noli pueriliter contra Deum Patrem murmurare, quia sæpè te flagellat. Sicut medicus corpus attenuat, sanguinem extrahit, vitiosam materiam subtrahit, vt corpus sanet; sic Deus suos affligit, vt animam cœlo aptam faciat. Pisces 5.
maiores, iidemque meliores, non nisi in vasto & salso Oceano inueniuntur: pisciculi minores fluuiatiles sunt & 6.
aqua dulci aluntur. Gramina campi tota Hyeme vi- 7.
rent; sed in æstate marcescunt, saltem nec flores, nec fructus afferunt. Reliquæ arbores tota hyeme omni decore spoliatæ, quasi mortuæ videntur, prorsusque aridæ & infrugiferæ. At in æstate foliis virescunt, floribus ornantur, fructibus onustæ conspiciuntur. Hæc vita hyemis; futura & beata, iucundissimæ æstatis figuram habet. Deinde iustorum in hac vita tribulationes non nisi optimarum virtutum exercitia sunt.

August. in Psalm. 93.

Virtutum exercitia, tribulationes iustorum.

Primùm in patientia iniuriarum, & persecutione propter iustitiam, de qua Petrus: *Si benefacientes patienter sustinetis, hac gratia est apud Deum. In hoc enim vocati e-* 1.
stis. Deinde in pugna contra vitia: *Tentatio est vita homi-* *1. Pet. 2.*
nis super terram. Ideo enim arma gratiæ accepimus, fi- 2.
dem, spem, charitatem, fortitudinem spiritus, timorem *Iob. 7.*
Dei, contra diabolum, mundum, & carnem, omniaque desideria eorum fortiter pugnemus. Rursum in corporis 3.
castigatione. *Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* *Rom. 8.*
Hæc mortificatio membrorum est perpetua crux iustorum, quam post Christum ferunt. Præterea in desiderio 4.
patriæ cœlestis. *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus* *Psalm. 85.*
est, multum incola fuit anima mea. Lachryma mea panes *Enarrat. in*
mihi die ac nocte fuerunt, dum dicitur mihi quotidie, vbi est *Psalm. 85.*
Deus tuus? Si enim dulcis est patria, amara est peregrinatio, 5.
si amara peregrinatio, tota die tribulatio, ait Augustinus.
Sed & multæ tribulationes iustorum, propter peccata

Psalm. 118. aliorum. *Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt*
verba tua inimici mei. Sic Paulus de fornicatione illius
2. *Cor.* 1. Corinthii. *Ex multa tribulatione & angustia cordis scripsi*
vobis per multas lachrymas, vt sciatis, quam charitatem ha-
Hom. 4. *de* *beam abundantius in vobis.* Sicut enim (ait sanctus Basi-
grat. act. lius) qui consistunt in littore, eorum indolescunt vicem,
Simile. qui marinis fluctibus immerguntur, neque interim vl-
lam adeunt iacturam propriæ securitatis, ob anxiam, qua
periclitantibus condolent, cogitationem: sic qui vltra-
neo mœrore se affligunt ob peccata proximorum, haud-
quaquam per id lætitiam exinaniunt suam, veriùs au-
ctiorem eam & cumulatiorem reddunt. Hæc ferè præci-
pua sunt tribulationum subiecta & materiæ, quas in hac
vita iusti perferunt, eademque sunt præclararum virtutum
Solatiis permixtæ tribulationes iustorum. exercitia. Porrò ad tribulationes iustorum illud maxi-
mum accedit commodum, quòd variis & maximis sola-
tiis etiam in hac vita permixtæ sunt. Habent Spiritum
sanctum consolatorem: qui (vt ait Paulus) *consolatur nos*
in omni tribulatione nostra; non in vna aut altera, sed
2. *Cor.* 1. prorsus in omni: idque adeò, ait Apostolus, *vt possimus &*
ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt. Sic Iob inter gra-
Epist. 120. uissimos cruciatus diuinè philosophatur, & (vt notauit
Genes. 40. Augustin.) *magis post accepta damna corporis, quam post ac-*
Exempl. *cepta damna fortunæ.* Sic Ioseph in carcere suos concapti-
1. *Pet.* 5. uos solatur: *Cur tristior solito est facies vestra?* Vnde & D.
Petrus: *Deus omnis gratiæ vos modicum passos perficiet, con-*
firmabit, solidabitque. Sunt verba firmissimæ consolationis
plena.

Simile. Pisces primùm sale condiri solent; sed antequam man-
ducentur, in aquam mittuntur. Iusti per tribulationes
quasi sale condiuntur, vt peccatorum fœtores in illis ex-
tinguantur, neve putrefiant. Sed interim deducit eos
Apoc. 21. Deus ad fontes aquarum, & abstergit omnē lachrymam
Simile. ab oculis eorum. Faber ferrarius vbi ferrum in fornace
molliuit, aqua mox aspergit, vt temperetur. Sic tribula-
tionis ignis aqua semper diuinæ consolationis aspergi-
tur. Alia iustorum in omni tribulatione fortissima solatia
sunt, conscientiæ pax perpetua, & æternæ retributionis
spes firma: de quibus in aliis iam Euangeliis dictum est.
Iustorum ergo in hac vita tribulatio nec tanta est, quan-
ta esse

ta esse putatur; nec ipsis iustis infructuosa est, nec ex parte Dei iniqua est. Vnde Propheta Regius: *Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto?* id est, qui de ipso labore ac dolore præceptum nobis facis, vt ipse dolor præceptum sit nobis? Sic enim exponit Augustinus. Posuit Deus laborem ac dolorem in præcepto omnibus iustis. *Tempus est* (ait Petrus) *vt iudicium incipiat de domo Dei:* id est, vt modo iudicentur, qui pertinent ad domum Domini. *Et si iustus vix* (id est, non sine labore) *saluabitur, peccator & impius* (qui in hac vita non tribulantur) *vbi parebunt? Quomodo erunt tecum iniqui* (ait Augustinus loco citato) *quoniam nec tuis fidelibus parcis, vt exerceas & erudias eos?* Et paulo post: *Voluisti filios tuos erudire, & exercere laboribus, vt non essent sine timore, ne amarent aliquid aliud, & obliuiscerentur te verum bonum suum. Bonus est Deus. Si cessaret, & non misceret amaritudines felicitatibus seculi, obliuisceremur eius. Sed vbi angores molestiarum faciunt fluctus animæ, fides, quæ dormiebat, excitatur.* Hæc Augustinus. Deus ergo tribulationibus suos exercens, non modo non iniustus, sed etiam bonus hoc ipso ac misericors est. Non sunt ad regnum cœlorum idonei, qui dura & mala hic interim perferre recusant. Gedeon ex mandato Dei eos, qui prono corpore in terram aquis sese ingurgitabant, ab exercitu repellebat, omnibus quoque formidolosis & timidis prius domum remissis: eosque solos ad bellum contra Madianitas elegit, qui caua manu aquam capientes, eam sicut canes lingua lambebant. Voluptatum amatores ad pugnam contra vitia idonei non sunt. Paucis cōtenti, & ad ardua perferenda parati, cœlo idonei sunt. Præceptores ab illis discipulis plus pensi exigunt, illos sæpius & acrius examinant, de quorum profectu maiorem spem concipiunt. Notanda illa verba Tobiæ: *Benedictus Deus, qui, cum iratus fuerit, misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis.* Si tibi in carcere propter æs alienum posito sacculum pecunia plenum, quo æs exsolueretur, in caput tuum aliquis proiiceret, & ad tempus grauiter læderet, gauderes nihilominus accepta pecunia, vnde posses liberari. Percutit suos Deus, sed percutiendo peccata dimittit, è carcere liberat, & ad futuram gloriam

idoneos

Psalm. 93.
Enar. ibid.
1. Pet. 4.
Iud. 7.
Allegoria.
Simile.
Tob. 3.
Simile.

idoneos non facit. *Nam & faſtum contrahit* (ait Chryſo-

Hom. 66. ad pop. Antioc.

ſtomus) *& omnem excutit torporem, & ad patientiam vn-git, & humanarum rerum vilitatem reuelat tribulatio.* Quatuor vtilitates poſuit, quæ ſingulæ amplificari po-terunt.

2. *Mundus autem gaudebit.*

Mundi gaudia.

LOcvs moralis, de mundi gaudiis, vanis, caducis & noxiis. Mundus, ſeu homines mundani, *con-formantes ſe huic ſeculo nequam*, gaudia & volupta-

Rom. 12.

Epheſ. 2.

tes ſemper, & in omnibus conſectantur. *Aliquando ambulaſtis ſecundum ſeculum mundi huius, facientes vo-luntatem carnis & cogitationum.* Hæc eſt vita, hoc gau-dium mundi. Suam facere voluntatem, id eſt, vt Apoſto-

Rom. 7. & 8. & 13.

Mundi gaudium impunita nequitia.

lus loquitur, *deſideria carnis perficere; carnis curam facere in deſideriis ambulare ſecundum carnem*, id eſt, ſecundum ea, quæ caro & ſenſualitas humana (quæ cum brutis no-bis communis eſt) expetit & deſiderat. Videlicet, vt vno pariter in loco Apoſtolus diſtribuit, *in æmulatione & contentione* honores quærere: *in commeſſationib. & ebrie-*

Rom. 13.

tatibus ventrem paſcere, ac genio indulgere: *in cubilibus & impudicitiis* libidinem explere. Rurſum in dolo, men-dacio, & auaritia diuitias quærere. In detractione, vindi-cta, maleuolentia, iræ & inuidiæ ſatisfacere. Hæc ſunt mundi ſtudia, hæc eius gaudia. In his puppim & proram felicitatis ſuæ ponit. At hoc totum nihil aliud eſt, quam

Rom. 2.

Prou. 23.

Prou. 2.

theſaurizare ſibi iram in die iræ. Tales cibi animam non paſcunt, ſed perdunt. *Ne deſideres* (ait Sapiens) *de cibis eius, in quo eſt panis mendacii*, id eſt, panis mendax & fal-lax, falſa, non vera voluptas. *Lætantur enim, quum malè fe-cerint, & exultant in rebus peſſimis, quorum via peruerſæ*

Serm. 37. de Verb. Dom.

ſunt, & infames greſſus eorum. Appoſitè ſanctus Auguſti-nus: *Seculi lætitia eſt impunita nequitia. Luxurientur ho-mines, fornicentur, ebrioſitate ingurgitentur, turpitudine fœ-dentur, nihil mali patiantur, & videte ſeculi gaudium. Iſta mala, & alia his ſimilia, non caſtiget fames, non belli timor, non morbus, non aduerſitas vlla: ſed ſint omnia in rerum ab-undantia, in pace carnis, in ſecuritate malæ mentis. Ecce, vi-des mundi gaudia.* Hæc ille. Sed vide iudicium Dei. *Lauda-tur peccator in deſideriis animæ ſuæ; & iniquus benedicitur.*

Exacer-

Exacerbauit Dominum peccator: In multitudine iræ suæ non quæret, id est, Deus præ magnitudine iræ suæ non percutiet peccatorem. Nam quando castigat mundum, non vult damnare mundum. Quam diu ergo mundus gaudet, tam diu in statu damnationis est. In mundo gaudere, & mundi gaudiis perfrui, est pecudum more voluptate affici, hominem exuere, virtuti nuntium remittere, rationis vsum abdicare, sensuum se, & rerum sensibilium mancipium profiteri, ex Christiano Epicureum fieri, ac denique sine Deo in hoc mundo viuere. *Beatum dixere populum cui hæc sunt.* Sed contra dicit quod sequitur: *Beatus populus, cuius Dominus Deus eius.* Nam vide nunc, quam sunt hæc mundi gaudia, non solum per se mala & turpia, sed etiam caduca & fluxa, fucata quoque & falsa. Primum terminantur cum hac vita, nos autem ad sempiternam aspiramus: Huius porro vitæ breuitas, quæ stultis longa videtur, talis est, vt de gaudiis eius sic ipsimet impij sublata scena, & finita tragœdia loquantur: *Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt illa omnia tanquam vmbra, in malignitate autem nostra consumpti sumus.* Et paulo post dicitur: *Spes impij tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur, & tanquam fumus qui à vento diffusus est.* Sunt verba significantissima. Spes impij est spes longæ vitæ, spes diuturnæ voluptatis, spes solidi & stabilis gaudij. Sed tam vna ac falsa hæc spes est, voluptas tam fluxa, gaudium tam breue est, vt eius breuitas vix satis vllis verbis exprimi queat. Lanugo per campos iacens, pulchra est, sed vno flatu venti tollitur; Spuma gracilis, elegans quiddam est, & colore, & figura, sed à minima procella dispergitur. Fumus multum turget, alte ascendit, sed vno momento disparet. Alia Scriptura de hac vita dicit: *Vapor est, ad modicum parens.* Hoc iam fumo minus est. Animalibus illis, quæ (vt scribit Seneca) iuxta Pontum genita, vnum degunt diem, mane orientia, meridie vigentia vesperi senescentia atque obeuntia (& apud nos fungus quidam vna nocte crescit, postridie perit) si humanus animus ac ratio singulis daretur, noster hic affectus ines-

Psal. 29.
In mundo gaudere.
Psal. 143.
Mũdi gaudia caduca & falsa.
Sap. 5.
Similia.
Iacob 4.
In orat. consolat.
Simile.

ſet , vt quæ ante meridiem deceſſiſſent, luctum ac la-
chrymas haberent ; quæ vero integrum vixiſſent diem,
penitus longæua & felicia haberent. Sed vt illa inſa-
nire nos diceremus , ſic nos inſanire Deus , & Angeli,
& beati , & ſapientes omnes dicunt , qui in æternita-
tem oculos coniiciunt. Vnde ſic Sapiens ille Matha-
thias , Machabæorum pater , ad ſuos filios conciona-
1. Macha. 2. tur : *A verbis viri peccatoris ne timueritis : gloria enim ei*
ſtercus & vermis : hodie extollitur, & cras non inuenietur
quia conuerſus eſt in terram ſuam , & cogitatio eius peri
Pſalm. 142. Sic alia Scriptura: *Nolite confidere in Principibus , & in f*
lijs hominum, in quibus non eſt ſalus. Exibit ſpiritus illorum
in illa die peribunt omnes cogitationes eorum : omnes cog-
tationes de auro & argento, de pulchris ædibus , de ho-
noribus & prælaturis , de vxore & liberis , de comeſſ-
tionibus & conuiuiis , & ludis & iocis , de omni gau-
Prou 22. huius mundi. Vno momento omnia diſparebunt, q
Similia. non fuiſſent : *Diues & pauper obuiauerunt ſibi,* in mo
1. videlicet : *Vtriuſque operator eſt Dominus* , vel potius
mator, vt origo Hebraica habet. Qui amplos habe
certos reditus, poteſt liberaliter expendere: qui de di
diem viuit, nullo vnquam die facultatis ſuæ modum
cedere poteſt. Stulti mundani ſic voluptatibus vac
& hæc gaudia ſectantur, ac ſi pro certo haberent for
la diuturna: at illi de die in diem viuunt, nec de vno
2. ſtino certi ſunt. Magna igitur dementia, in re tam
Greg. Nyſſe. xa ſolidum bonum quærere. Voluptuarij , & ga
homil. 5. in mundani ſectatores, *Quaſi in aqua ſcribunt, quæ nu*
Eccleſ. *ſcriptura veſtigium retinet:* nam voluptatis cuiuslibe
Iob 24. ſante operatione , ceſſat & ſenſus. Hinc Beatus Iob:
modicum eleuati ſunt, & non ſubſiſtent; humiliabuntur
ut omnia , & auferentur , & ſicut ſummitates ſpica
conterentur. Quæ vltima verba multo ſenſu fœcu
3. ſunt. Habet ſpica frumenti præter caſulas ſuas, qui
grana velut in carcere, recto tamen ordine, collocata
feruntur, ſummitates quaſdam , videlicet ſtipulas &
ſtas proceras, quæ à caſulis granorum ſeparatæ diſiun
altius eminent , ſuntque aſperæ, & acriter pungunt.
ſpica quidem Eccleſiæ bene comparatur , in qua g
na, id eſt, iuſti tanquam in carcere concluſi, laborib

& tribulationibus premuntur; inter se tamen recto ordine, iuxta vocationem quisque suam, collocati, & charitatis vinculo colligati, optime conspirant, suauiterque & beneuole viuunt. Stipulæ vero, & aridæ aristæ, peccatores sunt; maxime earum summitates, quæ & minus solidæ, & magis asperæ sunt, impios homines, crudeles, inordinatos denotant; qui sic in diuino iudicio contetentur, sicut in area aristæ & stipulæ ad nihilum rediguntur. Sicut ignis stupæ applicatus statim extinguitur, sic gaudium ex rebus terrenis & fluxis ortum celeriter consumitur. *Vide plura inf. Dom. 2. post Pentec. tex. 1.* *Simile.*

Porro gaudia mundi non nisi dormientium somnia esse, sacra nos docet Scriptura. Sic enim Esaias: *Sicut somniat esuriens, & comedit, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius; & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omnium gentium, quæ dimicauerunt contra montem Sion.* Comparat, iuxta literam, Romanorum vel Assyriorum victorum gloriam atque potentiam voluptati esurientium & sitientium, quando somniant se comedere & bibere: quæ tota voluptas falsa est & inanis. Tales sunt omnes mundi deliciæ, quia ad momentum transeunt. Vnde alio in loco: *Vana spes & mendacium viro insensato, & somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum, & qui attendit ad visa mendacia. Hoc secundum hoc visio somniorum*, id est: Mundi potentia, & gloria, & gaudia non sunt res solidæ & veræ, sed sunt visiones somniorum: & sicut spectrum ad imaginem alterius rei, non est eius rei substantia, ac neque vera imago & figura, sed ipsius imaginis visio, & secundum imaginem quidem, sed non ipsa; sic mundi potentia, gloria, gaudium, quasi spectra sunt, secundum imaginem gloriæ & gaudij. Ideo Nabuchodonosor vidit quidem gloriam mundi, sed in somniis. Ideo luculenter Dauid dixit: *Dormierunt somnum suum omnes viri diuitiarum, & nihil inuenerunt in manibus suis.* Et iterum: *Velut somnium surgentium Domine in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges*, id est: Tu Domine in tua vera gloria, & vero gaudio, euertes omnē hanc imaginem *Esaia 29.* *Eccl. 34.* *Simile.* *Daniel. 2.* *Psal. 75.* *Psal. 72.*

ginem rerum, quas mortales, opinione decepti, res soli-
das esse existimant, quasique sublata scena ostendes illa
omnia nihil præter somnium surgentium, & imaginem
Simile. inanem fuisse. In mappa mundi, quam vocamus, viden-
tur regna, prouinciæ, maria, vrbes, variæque regiones.
Totum tamen nihil nisi papyrus & atramentum est, in
qua si gutta aquæ stillauerit, facile corrumpitur, & dele-
tur totum. Cor hominis, vanis huius mundi gaudiis af-
fectum, est talis quædam mappa depicta, qui animo suo
turres, castella, regna, honores, thesauros, & nescio quæ
alia, vel sibi possidenda fingit, vel se possidere putat. Ve-
rum hæc omnia non nisi papyrus & atramentum sunt,
& picta animo tabella, quam vna febris: accedente mor-
Iob 20. te, dicto citius dissoluit. Vnde Iob. *Gaudium hypocritæ*
Homil. 2. ad *ad instar puncti.* Scribit Sanctus Chrysostomus, risisse
pop. Ant. se aliquando eorum testamenta, in quibus legerat, a-
gros & tecta quoad vsum quidem illis legari, quoad do-
minum vero aliis; quum huiusmodi rerum solus rerum-
Psal. 23. ra vsus hominibus concedatur, non dominium. *Domi-*
ni enim est terra, & plenitudo eius. Nos hospites tantum
Psal. 4. sumus & peregrini, qui tanquam diuersorio hoc mundo
vtimur. Ita se vere res habet, quicquid mortalium o-
pinio secus iudicat. Vera est Scriptura, quæ dicit: *Filij ho-*
minum, vsquequo graui corde? Vt quid diligitis vanitatem,
Simile. *& quæritis mendacium?* Omnia huius mundi quæ pu-
tantur bona, quæ filij hominum diligunt, vocat vanita-
tem & mendacium; quia non vera, sed falsa; nec solida,
sed vana sunt. Qui rapido cursu per mediam ciuitatem
equo vectus currens, inter currendum diceret, Tota
Do. in ramis hæc ciuitas mea est, insanire diceretur. Sic insaniunt qui
Palm. tex. 6. in huius vitæ cursu de rerum dominio & possessione
& Dom. 4. quasi de re constanti ac perpetua gloriantur. De hac re
Quad. tex. 6. alias plura diximus. Sed & illud in mundi gaudiis con-
sideratione dignum est; quod vt tribulatio iustorum
multa habet adiuncta solatia (vt iam dictum est) sic gau-
dia impiorum quam plurima habeant admixta incom-
1. moda. Nam & variam conscientiæ carnificinam perfe-
Esaiæ 48. runt (quia *non est pax impijs*, sed *contritio & infelicitas in*
Psalm. 13. *vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt*) & duram serui-
tutem seruiunt, suis cupiditatibus seruientes, ad quas
explen-

explendas mille absurda, & illiberalia committunt; & 2.
maxima discrimina frequenter adeunt, labores grauissi-
mos exantlare coguntur, (vnde aiunt ipsimet, *Lassati su-* 3.
mus in via iniquitatis) & labores eorum vt plurimum nō *Sap.5.*
succedunt (nam *telas aranea texuerunt, telæ eorum non e-* 4.
runt in vestimentum) & successus ipse auget cupiditatem, *Psal.59.*
non minuit. & difficilius interdum est parta tueri, quam 5.
quæsiuisse; ac postremo (quod est miserrimum) totum 6.
hoc gaudium in sempiternam desinit miseriam. Quæ fe- 7.
re singula in aliis iam Domin. per occasionem tractaui-
mus. Dom. 1. Quadrag. text. 8. Dom. 2. Quadrag. text. 3 &
Dominica Palmarum, text. 6.

3. *Tristitia vestra vertetur in gaudium.*

LOCVS moralis de beato exitu & catastrophe *Gaudia iu-*
tribulationum, quas ad momentum iusti in hac vi- *storum.*
ta patiuntur. Hunc locum & in præcedentibus tra-
ctauimus: sed hic aliqua, donante Deo, addentur. Chri- *Dom. Sep.*
stus diserte inter varias beatitudines hanc vnam posuit: *text. 7. per. 3.*
Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Cuius illustre *Dom 2 Qua*
exemplum est Lazarus vlcerosus in sinu Abrahæ, & diues *drag. text. 2.*
epulo in inferno, maxime sic loquente Abraha: *Fili, rece-* *Matth. 5.*
pisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc au-
tem hic consolatur, tu vero cruciaris. Caussam diuersæ v- *Luc. 16.*
triusque post hanc vitam conditionis, non aliam adfert
Abraham, nisi quia & in præsenti vita diuersa fuerat
conditio. Vnde Beatus Gregorius hæc verba expendens, *Hom. 40. in*
describit: *Quicunque in hoc seculo bona habetis, quum vos* *Euang.*
bona egisse recolitis, valde de ipsis pertimescite, ne conces-
sa vobis prosperitas eorundem remuneratio sit bonorum. Et
cum quoslibet pauperes nonnulla reprehensibilia perpetra-
re conspicitis, nolite despicere; quia fortasse quos superfluitas
tenuissimæ prauitatis inquinat, onus paupertatis pur-
gat. Hanc beatam conuersionem multæ Scripturæ do-
cent. Dauid dicit: *Euntes ibant & flebant, mittentes semi-* *Psal. 125.*
na sua. Hæc est tristitia iustorum, quia cum labore semi-
nant, & cum patientia magna fructum boni operis as-
serunt. Sed sequitur, *Venientes autem venient cum exulta-*
tione, portantes manipulos suos. Tales ille portauit, qui di-

Matth.25. xit: *Domine quinque talenta tradidisti mihi: ecce alia quin-*
2.Tim.4. *que superlucratus sum.* Tales ille retulit, qui dixit: *Bonum*
certamen certaui, fidem seruaui, cursum consummaui. Ideo
reposita est mihi corona iustitia, quam reddet mihi in illa die
iustus iudex. De hac beata catastrophe dixit Apostolus
1.Petr.4. Petrus: *Communicantes Christi passionibus gaudete, vt & in*
Simile. *reuelatione gloria eius gaudeatis exultantes.* Accipiter dum
viuit, manu aucupis gestatur, delicate & curiose nutritur,
ad quædam exercetur, in summo otio perpetuam vo-
ptatem capit; sed mortuus in sterquiliniũ proiicitur, Ga-
lina viuens in sterquilinio pascitur, & angulos dom-
perscrutatur; mortua in mensa Domini apponitur, & p-
ferculo delicato habetur.

Laboris parui merces ingens. Est autem hæc conuersio, vt aliis ex multis cau-
ita ex duabus potissimum, admirabilis. Vna est, q-
paruis laboribus tam immensa gaudia retribuunt-
Rom.8. de quo Apostolus: *Non sunt condigna passiones huius te-*
Do. Septuages.tex.7.loc.3. *poris ad futuram gloriam, qua reuelabitur in nobis.* H-
consideratio in alia Dominica iam tractata fuit. Al-
est, quia breuis & momentanea tristitia in gaudi-
sempiternum mutatur: quam considerationem Chri-
Ioan.16. hoc loco expendit. Dixit enim paulo post: *Gaudium*
Labor breuis, merces æterna. *strum nemo tollet à vobis.* Sane quia sempiternum
Adducit quoque de partu mulieris: *Mulier cum pari-*
stitiam habet, quæ certe acris est, sed breuissima pa-
rum vt plurimum horarum. *Sed quum peperit puer-*
iam non meminit pressura propter gaudium. Plane co-
modo breues iustorum dolores, sempiterna partu-
gaudia, quæ omnem præteritorum laborum me-
Apocal.21. riam deleant, iuxta illud; *Ab sterget Deus omnem lach-*
mam ab oculis eorum, id est, omnem mali recordatio-
tollet. De hac consideratione Esaias: *Ad punctum in m-*
Esaia 54. *dico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo*
In momento indignationis abscondi faciem meam paru-
à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Not-
tur illa verba: *ad punctum, in modico, ad momentum,*
rũper. Sic in aliis Scripturis tribulationes huius vitæ, to-
Ierem.47. rens pertransiens vocantur. Sic Ieremias: *Ecce aqua ascen-*
Psal.109. *dent ab Aquilone, & erũt quasi torrens inũdans.* Sic Da-
De torrente in via bibit, propterea exultabit caput,

Ad modicum temporis calicem tribulationum bibit, id eo exaltabitur. Sic de iustis sapiens: *In paucis vexati, in multis bene disponentur; quoniam Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se: tanquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum.* Sicut strenuo militi ipsæ cicatrices, adeoque vulnera in bello capta, materia voluptatis sunt; sic ipsa tristitia iustorum gaudio illis est. De hac admirabili conuersione Esaias: *Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis: ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini: ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos præ dolore cordis clamabitis, & præ cordis contritione vlulabitis.* In tale gaudium vertetur tristitia iustorum. *Tunc enim stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum:* id est, qui olim spreuerunt & contempserunt labores iustorum, iuxta id quod paulo post sequitur: *Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperij.* Vel hæc vna consideratio ad omnem huius vitæ tristitiam pro Dei gloria susceptam, vel à Deo inflictam, non æquanimiter tantum, sed & libenter perferendam, satis excitare debet. Ex hac consideratione Dauid dixit: *Omnis consummationis vidi finem*, exitum & catastrophen iustorum pariter atque reproborum. *Latum mandatum tuum nimis:* Id est, idcirco statim omnia tua mandata non ad angustam, sed ad latam viam pertinere, non difficilia, sed iucundissima esse mihi videbantur. Hanc catastrophen Apostolus suis Thessalonicensibus, multa pro CHRISTO passis, ante oculos ponit. *Gloriamur*, inquit, *in Ecclesiis Dei pro patientia vestra & fide in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei: si tamen iustum est* (id est, quia iustum est) *apud Deum retribuere tribulationem iis qui vos tribulant; & vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in reuelatione Domini.* Sicut vrsi aluearia inuadentes, fauorum dulcedine allecti, facile apum aculeos & vulnera patiuntur; sic sancti viri, cœlestis dulcedinis certa expectatione roborati, nihil non ferendum sibi putant, vt ea potiantur. Sicut in operibus naturæ prouidentiam

Sap. 3. | Simile. | Esaia 65. | Sap. 5. | Psal. 118. | 2. Thess. 1. | Similia.

suam Dominus declarauit, non morborum genera ab humanis coporibus tollendo, sed omnibus morbis appositissima remedia procurando: sic in operibus gratiæ ab electis non ipsas sustulit tribulationes; nec ab omni tristitia vacuos esse voluit, sed contra omnes tribulationes, omnemque tristitiam, fortissimum robur dedit, futuræ gloriæ certam expectationem, dicens; *Tristitia vestra vertetur in gaudium.*

EVANGELIVM DOMINICÆ IV. POST PASCHA.

Ioan.16.

ADO ad eum qui misit me; & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis? Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis vt ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Et quum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me. De iustitia vero, quia ad Patrem vado, & iam non videbitis me. De iudicio autem, quia Princeps huius mundi iam iudicatus est. Adhuc habeo multa vobis dicere; sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audiet, loquetur: & quæ ventura sunt, annuntiabit vobis. Ille me clarificabit; quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum.* De inutili tristitiæ à corde excutienda, & animi fortitudine contra aduersa.

2. *Expedit vobis vt ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus*

Paracletus non veniet ad vos. De rerum omnium terrenarum affectu exuendo, vt Spiritus sancti habitaculum simus.

3. *De iustitia vero, quia ad Patrem vado, & iam non videbitis me.* De condemnatione impiorum, propter vacuum diuinæ gratiæ abusum.

4. *De iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus est.* Locus duplex 1. De futuro omnium mortaliũ extremo iudicio. 2. De potestate diaboli super animas credentium penitus sublata, & circa res externas vehementer imminuta.

1. *Quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum.*

LOCVS moralis de inutili tristitia à corde excutienda. Quia in præcedentibus dixerat Apostolis suis Christus, *Venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo*; simulque adiecerat, *Vado ad eum qui misit me*; Et iterum, *Vado parare vobis locum*; & rursum. *Vado, & venio ad vos*: propter hæc omnia maxima tristitia affecti sunt, quam Christus hoc loco ex eorum animis penitus depellere vult. *Tristitia quæ secundum seculum est* ait Apostolus, id est, quæ proter res huius seculi, propter rerum præsentium iacturam assumitur, *mortem operatur.* Vnde & Sapiens: *Multos occidit tristitia, & non est vtilitas in illa*: nempe ex rebus externis, aut aliunde quam propter solum peccatum assumpta. *Qui enim in peccatis contristatur* (ait S. Chrysostomus) *vel suis vel alienis, hic solus vtilitatem capit. Absumit enim peccata: & quod nam ad hoc remedium confectum est, ad hoc solum valet.* Quod ita se habere, alio in loco demonstrat. *Mulieri minatus Deus, dicensq́, In dolore paries filios tuos, ostendit dolorem peccati fructum. Sed o magnum donum! Quod in pœnam dedit, in salutem vertit. Peccatum dolorem peperit. Dolor peccatum contriuit: & quemadmodum vermis in ligno natus idipsum comminuit: sic dolor de peccato natus peccatum comminuit, per pœnitentiam inductus.* Hic ergo, & hac in caussa, salutaris est dolor, bona est tristitia. At alijs quibuscũq; malis dolorem adhibere, nihil est aliud, quam medicinam oculis comparatã pedi apponere. Vnde iterum Sanctus Chrysostomus: *Audiui ego multos ad*

Tristitia cordis excutienda.

2. Cor. 2.

Eccl. 30.

Tristitia propter peccatum.

Hom. 6. in 2. ad Cor.

Hom. 5. de pœnit.

Tristitia propter temporalia inanis.

Hom. 18. ad pop. Ant.

seipsos dicentes; Quæ vtilitas quod dolui? Nec pecunias recuperaui, & meipsum læsi. Id sane fit in omni quacunque iactura rerum temporalium, aut accepto quocunque vel detrimento vel infortunio. Qui de eo tristatur, nec detrimentum resarcit, & seipsum lædit, damnumque damno addit, idemque grauius & acerbius. Plus enim lædit animi tristitia, quam alia quælibet vel iactura vel iniuria. Plato humanam vitam cum alea comparabat, in qua optimus quisque iactus aleatori maxime expetendus est. Adhibenda tamen cura, vt eo, quem casus tulerit, recte vtatur. Quorum prius in nostra potestate non est, posterius est, ideoque id agendum. Suaue aut amarum seu vitæ institutum, seu aliquod aliud adueniens, non ipsa facit rei natura, sed mentis habitudo: quæ si amara & tristis est, omnia ei amara videntur, vt in ægrotis accidit, quorum palato & animo omnia displicent: si iucunda & hilaris, omnia apparent similia. Qualis quisque est, talem sibi fortunam fingit. Depellenda ergo omnis animo tristitia, ne, sicut amara quædam herba cibis admixta, omnes nostras actiones reddat acerbas; omnia quæ nobis adueniunt, horrida & ingrata efficiat. Sic hortatur non Apostolus: *Gaudete in Domino semper. Iterum dico gaudete.* Aliud quippe tribulatio, qua iusti non carent; aliud tristitia, qua carere debent. Quibus Christus dixit. *Plorabitis & flebitis, & contristabimini,* eisdem quoque dixit. *Non turbetur cor vestrum neque formidet.* id est: Vtcunque foris accedat tribulatio, animo tamen læti & immobiles persistite. Sic enim nihil ad vos mali perueniet. Notum est illud: *Nemo læditur nisi à seipso,* quod exemplis & Scriptura probat Chrysostomus. Iob quidem diabolus afflixit, sed ipse afflictus non est; *nihil stultum contra Deum loquutus est, non peccauit in labijs suis;* sapienter philosophari & animo quieto esse non desijt. Ioseph à fratribus venditur, sed ipse læsus non est, quia & in ipso carcere læto animo vixit, vt iam paulo superius dictum est. *Ferrum (inquit Chrysostomus) rubigo lædit, lanam tinea, ouium greges lupus: Vinum aceti permixtio, lolium segetes, grando vineam: sed hominem nec morbus, nec exilium, nec mors, nec iniuria, nec contumelia, nec vulnus, sed solum peccatum lædit, sola animi*

Apophthegma. Plutarch. de tranquil. animi.

Similia.

Philip. 4.

Ioan. 16.

Iob. 1.

In hō. quod Nemo læditur nisi à seipso, tom. 5.

animi vel impatientia, vel cupiditas, vel malevolentia. Similia.
Sicut corpus ægrotum nec æstum ferre potest, nec frigus; sic animus æger aduersis & lætis rebus iuxta offenditur. Nauigationis impatiens de scapha in schapham descendit, nec quietem inuenit, quia bilem semper suam secum circumfert. Æger de lecto in lectum transferri cupit, sed ægritudo propterea non minuitur, quia intus malum est, non foris; in corpore, non in lecto. Qui animo fortis & integer est, à nulla re externa perturbatur. Potuit Diogenes dicere: *Isti quidem irrident, sed ego non irrideor.* Potuit Anaxarchus Philosophus, quum eum Nicocreon, Cypri tyrannus, in saxo cauato malleis ferreis tunderet, tyranno dicere: Tunde Anaxarchi † follem, vel, vt alij legunt, vasculum aut manticam. Nam Anaxarchum non percutis. Potuit Poeta de viro forti dicere: *Etiam si fractus illabatur orbis, Impauidum ferient ruinæ.* Potuit Socrates (vt de eo scribunt) etiam mille perturbationib. Remp. obruentibus, tamen omni tempore eodem vultu, siue domo egrederetur, siue domum rediret, esse: & ad omnia mentem benignam hilaremque perpetuo præ se ferre. Quod adhuc plus est, possunt domitores ferarum sæuissima animalia sic mansueta reddere, vt iugum portent. Leonibus magister manum in os inserit, tigrim custos suus osculatur, elephantem minimus Æthiops iubet subsidere in genua, & ambulare per funem: quid ni vir sapiens sic artifex erit domandi mala, vt dolor, egestas, ignominia, carcer, exilium, quæcunque horrenda ad hunc quum peruenerint, mansueta fiant, nihil animum conturbent, imo cum risu excipiantur? Sic beatus Iob & omnium fortunarum iacturam, & liberorum mortem, & acerbam corporis plagam, & graues amicorum reprehensiones animo inuicto tulit. Certe pueris laruas formidantibus, laruas in manus tradimus, & inuertimus, & tractari ab eis facimus: quo, re ipsa bene perspecta, vanos terrores contemnant. Equos phantasticos, qui ad nescio quos in via cumulos, aut candidioris coloris obiecta; subito restitare & retrocedere solent, statim contra huiusmodi obiecta calcaribus admotis impellimus, vt eadem pedibus suis conculcent, ac sic pauere desinant.

Apophthegma.
Plutarch. in Fabio.
Laert. li. 9. cap. 10.
† ἀσκόν.
Ælian. li. 9.
Simile.
Sen. epi. 86.
Similia.

Exemplū. Iosue iussit principes populi Israel ponere pedes super colla quinque regum Chananæorum, & desuper calcare, dicens eis: *Nolite timere, nec paueatis; confortemini & estote robusti. Sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris, aduersum quos dimicatis.* Sic sane & nos rerum naturis diligenter inspectis, & hoc semel intellecto, quod quicquid animum perturbat (excepto peccato) ex animi quadam opinione subsistit, nullo negotio animi constantiam retinebimus; omnique tristitia vacui erimus. Sapienter Socrates trepidantem Alcibiadem, nec in concionem prodire audentem, sic alloquitur; An non, inquit, sutorem illum (adiecto nomine) nihili pendis? Annuente Alcibiade, Quid? inquit; an non etiam illum circorum præconem, aut etiam coriarium illum? Fatente Alcibiade, infert Socrates; An non nisi ex huiusmodi concio consistit. Apposite quoque Demonax Philosopus quendam filij mortem inconsolabiliter lugentem adiens, certo promittit se filij vmbram ab inferis reuocaturum, si tres ex omnium hominum numero nominare possit, qui nullius luxisset obitum, cuive nullum accidisset infortunium. Cumque is cogitationē per omnes notos circumferens, ne vnum quidem reperisset; Vt quid igitur, inquit Demonax, tanquam rem nouam & insolitam passus esses, sic teipsum inaniter discrutias? Sane siue singulas rerum naturas extra peccatum expendas, siue communem moralium sortem inspicias: nec ex illis aliud est; cuius iactura animum lędat, nisi velit ipse; nec quodlibet aduersum, nouum cuiquam aut singulare videri potest. Memorabile est quod scribit Seneca Lyciorum legumlatorem suis præcepisse ciuibus, vt, quoties in luctum incidissent, veste induti muliebri lugerent. Indicare voluit, huiusmodi affectum muliebrem esse, & viro indignum. Atque hæc quidem humana sapientia videre & tradere potuit. Sed ad nostra nunc ac diuina veniamus. Iubet Apostolus *semper gaudere*; sed addit, *in Domino*. Hæc est fortissima radix veræ, solidæ & perpetuo retinendæ lætitiæ. Cuius cor Dei vel amor vel timor possidet, nihil præter peccatum contristare potest. Apposite Diuus Basilius: *Anima quæ semel se modis omnibus desiderio sui astrinxit con-*

Iosu. 10.
Ælian. l. 2.
Apophthegma.
Eras. lib. 8. *Apophtheg.*
In orat. consolat.
Philip. 4.
Gaudium in Domino.
Hom. 4. *de grat. act.*

conditoris, iamq́ insueuit oblectare se tãta illius pulchritudinis cõtẽplatione, prorsus non sinet vehemẽs illud gaudiũ, animiq́ sui iucundissimã effusionem intercipi aut immutari per multiplicem & succedaneam carnaliũ affectionũ mutationem. Quin ea potius, quæ alijs mærorem afferunt & tristitiam in cumulũ sibi vertet, & accessionẽ lætitiæ. Sic Apostolus Paulus affectus fuit, ideoque in hæc verba erupit: *Libẽter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi*: id est, ne amor eius & gratia mihi excidat. *Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo.* Vides generosum pectus ideo omni tristitia superius, quia Christi amore possidetur. Sic alibi: *Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus.* Et rursum. *Nunc gaudeo in passionibus meis.* Neque vero solus Paulus sic affectus est. De Petro & Ioanne refert Scriptura: *Ibant è conspectu concilij gaudentes, quod digni habiti essent pro nomine Iesu contumeliam pati.* Sic Christus Dominus eos docuerat: *Cum persecuti vos fuerint homines, & omne malum dixerint aduersum vos mentientes, propter me gaudete & exultate.* Non ait, tolerate tantum, quod & contristati faciunt; sed ait: *Gaudete*, atque adeo *exultate*, ingentem animo voluptatem capite. Vnde alius eius Apostolus sic scripsit: *Omne gaudiũ existimate, fratres, quum in varias tentationes incideritis.* Quomodo & vnde tantum gaudium; Qui Dei amor facit vt cætera non amentur, nisi in ordine ad Deum: ideoque Dei prouidentia nobis ablata, nullum mœrorem afferunt, sed voluptatem potius propter coronas quas expectamus. Rursum quia Dei timor facit vt nulla præter illum timeamus. *Qui enim Deum timet, nihil aliud timet*: sicut Moyses Deum timens, nec Pharaonem, nec mare rubrum, nec tam ingentem populi multitudinem quam rexit, tam rebellem, tam duræ ceruicis, quicquam timuit. *Qui Deum non timet, omnia timet*, vt de impijs dicitur: *Trepidauerunt timore vbi non erat timor.* Vnde S. Chrysostomus: *Deum sicut oportet timẽt, & in ipso confidens, voluptatis radicem lucratus est, & omnem habet lætitiæ fontem. Et sicut in mare decidens immensum scintilla breuis facile deletur; sic quantacunq́ Deum timenti illidantur, velut in vastum lætitiæ pelagus incidentia;* extin-

2. Cor. 12.
Rom. 5.
Coloss. 1.
Actor. 5.
Matth. 5.
Iacob. 1.
Amor & timor Dei, gaudij fundamenta.
Hom. 18. ad pop. Ant.
Simile.

extinguuntur atq; perduntur. Sic etiam de lætitia ſpirituali, & de eo qui in Domino gaudet, ibidem ſcribit: *In Domino gaudens, hac voluptate ex nullo accidente excidere poteſt. Alia quippe cūcta in quibus gaudemus, mutabilia ſunt & tranſitu facilia. Nec hoc ſolum, ſed etiam apud nos manentia, naſcentem ex alijs rebus triſtitiam repellere nō poſſunt.* Hæc ille. Verbi gratia: Diuitijs abundans, ſi ægrotat, propter diuitias ægritudinis ſolatium non accipit. In honore conſtitutus, ſi opum iacturam patitur, perinde contriſtatur, ac ſi nullo in honore eſſet. Diues, honoratus, ſanus, vnica amici morte, vno aliquo infortunio ita perturbatur, ac ſi omni ex parte miſer eſſet. Illuſtre exemplum vide in Aman. *Conuocauit ad ſe amicos ſuos, & Zaram vxorē ſuam, & expoſuit illis magnitudinē diuitiarum ſuarum, filiorumq; turbam,* quos decem habuit, *& quanta eum gloria ſuper omnes principes & ſeruos ſuos Rex eleuaſſet. Et poſt hac ait: Regina quoque Heſter nullum alium vocauit ad conuiuium cum Rege præter me, apud quam etiā cras cum Rege pranſurus ſum. Et cum hæc omnia habeo, nihil me habere puto quamdiu videro Mardochæum Iudæum ſedentem ante fores regias.* Hæc ille in magna huius mundi felicitate vere miſer. Multis & maximis bonis affluens, vna re aduerſa, vno ſuperbiæ ſtimulo: qui ab vno ſolo honoratus non fuit, triſtitia obruitur. At gaudium in Domino, non ſolum per ſe firmum, & ſolidum, & verum gaudium, & amplum ac vehemens eſt, verum etiam contra alias res triſtes omnes animum communit, omnemque aliam triſtitiam depellit. Sapienter ergo & veriſſime Chryſoſtomus: *Si lætitiam cupis non pecunias, non corporis ſanitatem, non gloriam, non potentiam, non delicias, non lautas menſas, non ſericarum veſtium amictus quæras; noli pretioſos agros, domoſue ſplendidas & illuſtres, aut aliud huiuſmodi quicquam ſectari; ſed philoſophiam, quæ eſt ſecundum Deum tracta, & apprehende virtutem, & nihil eorum quæ ſunt aut expectantur, te poterit contriſtare. Quid dico contriſtare? Auditio nempe tibi fient voluptatis, quæ alios contriſtant. Etenim flagella, & mortes, & mulctæ, & accuſationes, & male pati, & omnia talia, quando propter Deum nobis inferuntur, & hanc habent radicem, multam nobis adferunt voluptatem. Nos miſeros facere poterit nemo, niſi nosipſos faciamus.*

Mundi gaudia nulla ſunt triſtitiæ remedia.

Exemplū. Heſt. 5.

Hom. 18. ad pop. Ant. Vide etiam hom. 54.

tiamus: sicut scilicet neque beatos, nisi nos efficiamus cum Dei gratia. Hæc ille. Diogenes rogatus quid ex philosophia lucratus fuisset. *Etsi nihil aliud* (inquit) *Vel hoc ipsum, quod ad omnem fortunam paratus sum.* At vero quanto efficacius, & certius, & vberius vera Theologia, Christique gratia, & vniuersa Scriptura hanc animi fortitudinem nos docet, tanto nobis turpius & ignominiosum magis, si perpetua animi lætitia non fruimur. Datus est nobis Spiritus sanctus Paracletus, ne vnquam tristemur, nisi ex peccato. Hoc enim solum Spiritum sanctum expellit, & omni nos consolatione priuat, ideoque tristitiã generat. Cætera mala omnia cum Spiritu sancto consistunt, ideoque spirituali lætitia animum fidelem priuare nequeunt, nisi velit ipse, sponteque succumbat.

Laert. li. 6. Apophthegma.

Cur ex solo peccato triſtitia.

2. ***Expedit vobis vt ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos.***

LOCVS moralis de rerum omnium terrenarum affectu exuendo, vt Spiritus sancti habitaculum simus. Etiam ipsa Christi corporalis præsentia obstitit fortitudini spirituali Apostolorum. Non poterant Apostoli Spiritum sanctum accipere, quam diu carnali Christi præsentia familiaritate vtebantur. *Nisi me deserítis corporaliter cernere* (vt Christi verba exponit sanctus Gregorius) *nunquam discetis spiritualiter amare. Si ab intentionis vestræ oculis corpus non subtraho, ad intellectum vos inuisibilem per consolatorem Spiritum non perduco.* Mira res, affectum humanum, etsi honestissimum, qui in Apostolis erga Christum erat, obstitisse, quo minus Spiritus sancti capaces essent. Nempe depelli ab vbere paruulum oportet, vt solidum cibum gustare discat. Ideo Abraham fecit conuiuium magnum in die ablactationis filij sui Isaac, non in die natiuitatis, aut circumcisionis. Nascimur carnales, ablactamur spirituales. Nisi naturæ ductum & amorem abdicemus, Spiritus sancti ductum sequi; eiusque amore inflammari non possumus. Apostoli, vt Spiritum Sanctum acciperent, se totos euacuare debebant. Luna quo plus luminis habet

Contẽptus mundi.

Mora. in Iob. lib. 8. cap. 17.

Simile.

Genes. 21.

Allegoria.

Simile.

versus terram, eo minus habet versus cœlum. Vt autem
à superiori sua parte, & cœlo proxima tota illuminetur,
tum soli appropinquare, tum terram versus nihil lu-
minis habere debet. Quando autem terram versus tota
lucescit & plena luna dicitur, tunc à sole, vnde lumen
suum accepit, longissime distat, & à superiori sui parte
tota tenebrosa est. Eodem plane modo anima humana
à terrenis voluptatibus, & solatijs, & honoribus remo-
tissima esse debet, vt Deo suo plene fruatur. Quanto
magis terrenis afficitur, tanto minus capit cœlestia,
tanto est à sole iustitiæ longinquior. Vox sponsæ est:
Cant. 1. *Decolorauit me sol*, id est, Dei Spiritus, intus ardens, fecit
me ijs, quæ foris sunt, contemptibilem esse, fecit me ea,
quæ foris sunt, contemnere, & vt Apostolus loquitur,
Philip. 3. *omnia pro stercore & detrimento habere, vt Christum lucri-*
In declama. de bonis dese rendis. *faciam* Pulchre D. Bernard. *Lux interior exterioris impa-*
tiens est. Ignis est. Inania folia non admittit. Aut exuri folia
vanitatis, aut certe, si illa praualuerint, extingui ignem ne-
Simile. *cesse est.* Naturalis corporis calor tanto vehementior
est, quanto exterius frigemus magis: & contra tanto de-
bilior, quanto circumfusus aer calidior. Similis quædam
anteperistasis est in amore rerum carnalium & spiritua-
lium. Quanto enim ad ea quæ foris sunt, mundi huius
& carnis oblectamenta, animus per se amorem plus
diffundit, tanto minus intus feruet, eaque, quæ ad in-
teriorem hominem spectant, tanto minus appetit, & pa-
Tract. 32. in Ioan. rum appetendo incapax fit. *Quantum enim vos fidei homo*
attulerit ad fontem, tantum implet. ait Augustinus. Quod
si alio liquore animus præoccupatus impletur, infunden-
dæ Dei gratiæ nullus relinquitur locus. Sed & præterea
totum hominem, totum cor, totum animum Deus inha-
3. Reg. 3. bitare & possidere vult. Vox meretricis erat: *Nec mihi, nec*
tibi, sed diuidatur. Vera mater diuidi infantem non pati-
tur. Verus Dominus diuidi cor in terrena & cœlestia non
vult. Templum quoque Spiritus sancti ab omni prorsus
non sorde tantum peccati, sed re quacunque carnali ex-
purgari debet.

Allegoria. Christus non solum nummularios, sed etiam eos qui
Matth. 21. vendebant columbas, quæ sacrificijs seruiebant, è
Simile. templo eiecit, quia domus erat orationis tantum. Me-
tatur

tator seu œconomus Principis ad vrbem veniens, vt Regi venienti domum amplissimam præparet, iubet omnia prorsus è domo exportari, vt Regi, cuius comitatus amplissimus est, locus fiat. Rogat inquilinus, vt vnum saltem ei cubiculum concedatur, vbi cum vxore & liberis quiescat. Negatur. Rogat vt arcas saltem quasdam, rebus pretiosioribus refertas, in aliquo domus angulo includi patiatur. Negat metator, quia tota prorsus domus, quanta quanta est, Regiæ dignitati & maiestati concedenda est. Eodem modo verbi Dei minister, ab eo ad docendum missus, iubet, vnumquemque fidelem habitaculum in corde suo Spiritu sancto præparare. *Vos* (inquit) *estis templum Dei*. Et Deus dicit: *Inhabitabo in eis, & inambulabo.* Hic vetus homo, carnalis adhuc, & ex parte terrenus, rogat saltem liceat ei amare carnalia, amare vxorem, liberos, &c. Negatur ei, & dicitur: *Qui vxores habent, quasi non habētes.* Rogat vt aliquid in mundo possidere sinatur. Negatur ei, & dicitur: *Qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi.* Vsus quidem vxoris, liberorum, possessionum, diuitiarum nō negatur, sed amor eorum omnium inordinatus, id est, non nisi in ordine ad Deum, & quantum Deus permittit, quantum Dei cultui non repugnat. Non sunt hæc etiam licita toto corde amanda. Solus Deus, & Sanctus eius Spiritus, hunc sibi amorem vendicat; & quidem totum cordis nostri hospitium meretur Zelator Deus est. Animam sibi nostram desponsauit. Alio amore illam occupari non vult: de quo in alio loco diximus. Audi Augustinum de duplici amore Dei, & huius mūdi, qui nullo modo in vno pectore cohabitant, differentem. *Hi duo amores, quorum alter sanctus est, alter immundus, alter socialis, alter priuatus, alter communi vtilitati consulent propter supernam societatem, alter etiam rem communem in potestatem propriam redigens, propter arrogantem dominationem* (quod fit qualibet rei cuiusque possessione cupida, quam ideo quis possidet, quia dominus rei esse vult) *alter subditus, alter æmulus Deo; alter tranquillus, alter turbulentus, alter pacificus, alter seditiosus; alter veritatem laudibus errantium præferens, alter quoquo modo laudis auidus; alter amicabilis, alter inuidus,*

1. Cor. 3.
2. Cor. 6.
1. Cor. 7.
Ibidem.
Dom. 1. Quadrag. tex 10.
De Gene. ad lit. li. 11. c. 15.

inuidus; alter hoc volens proximo quod sibi, alter subijcere proximum sibi; alter propter proximi vtilitatem regens proximum, (vt bonus pastor, princeps, magistratus, herus) *alter propter suam; praecesserunt in Angelis alter in bonis, alter in malis; & distinxerunt conditas genere humano ciuitates duas, sub admirabili & ineffabili prouidentia Dei cuncta quae sunt administrantis, & ordinantis alteram iustorum, alteram impiorum.* Hæc ille. Non se inuicem compatiuntur hi duo amores, quia contrarij sunt. Sed & Dei amor tam purus esse desiderat atque perfectus, vt amorem licitum atque subordinatum quam minimum esse velit. Paruulorum est, parua & despicabilia diligere. Paruuli tricas, puppas, equos arundineos, trochos & lapillos amant, viri contemnunt. Paruuli adhuc in Christo sunt, qui bona huius mundi, diuitias, propinquitatem carnalem, & quodlibet terrenum amant, etiam ordinate. Sed perfectus ille Christi amator dixit: *Quum essem paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus: Quando autem factus sum vir, euacuaui quae erant paruuli.* Nec ille solum, sed ad id alios hortatur. *Nolite* (inquit) *effici pueri sensibus: malitia paruuli estote, sensibus autem perfecti.* Qui sensibus perfectus est, non nisi magna & solida bona amplectitur. Profecto non est lac carni aut solido cibo contrarium. Mater tamen ab vbere paruulum depellit, & quidem aliquid interdum amarum vberi apponendo, vt solido carnis cibo, relicto lacte, vescatur. Amor rerum terrenarum ordinatus, non est plane contrarius amori Dei, & rerum diuinarum: tum quia Deus hoc nostræ infirmitati permittit, tum quia talis amor impedit; ille quidem vsum charitatis erga Deum, & distrahit nos tantisper à Deo, sed non tollit ipsam charitatem, neq; auertit nos à Deo. Attamen hæc ipsa terrena Deus a quibusdam penitus aufert, omnemque illorum amorem penitus è corde tollit, vt sic ablactati solidiora capiant, solique Deo firmiter & tenaciter adhæreant. Sunt enim qui vtraque simul amare nequeunt, nec ordinem amoris tenere. Non possunt terrena ordinate diligere; statim in eorum amore excedunt, nimium tenaciter adhærent, facile ab illis capiuntur, & corrumpuntur. His omnino expe-

Marginalia: Simile. — 1. Cor. 13. — 1. Cor. 14. — Simile. — Amare Deũ & terrena difficile.

expedit, omnibus abiectis, soli Deo seruire : *relinque-* *Matth.19.*
re omnia & sequi Christum. Qui sic prope igni assidet, *Simile.*
vt crura iam ardeant, æquum est vt vel ab igne rece-
dat, vel ignem minuat. Aliorum maior est fortitudo
spiritus, *qui Vtuntur hoc mundo tanquam non Vtantur.* V- *1. Cor. 7.*
tuntur seculi bonis, sed non adhærent illis. Sane siue
ab istis, siue ab illis toto corde Deus diligendus, vt nul-
lius alterius rei amor à Dei amore auellat, aut ei (quod
absit) præferatur. Hic est *pretiosa illa margarita, quæ in-*
uenta, abijt homo (id est, à seipso exiuit, *& Vendidit om-* *Matth.13.*
nia quæ habuit (omnium amorem deposuit) *& emit illam.*
Omnia enim bona venerunt cum illa. Vox Prophetæ
est. *Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo*
spem meam; non sperare in incerto diuitiarum, non ponere *Psalm. 72.*
spem suam in homine, non mundum diligere, aut ea quæ *1. Tim. 6.*
mundi sunt. Ecce enim, nisi Christus corporaliter Apo- *Ierem. 17.*
stolos desereret, ad eos spiritualiter non veniret, Spiritum *1. Ioan. 1.*
suum sanctum ad eos non mitteret. Nisi terrenas conso-
lationes abdicemus, spirituales non accipiemus. Quan-
tum illas in nobis minuimus, tanto has augemus ma-
gis, & contra. Rursum quia *Spiritus sanctus effugiet fi-*
ctum, & non habitat in corpore subdito peccatis; necessario *Sap. 1.*
omne peccatum animo radicitus euellendum, omnis *Spiritus S.*
fictio & hypocrisis ableganda, vt Spiritus sancti habi- *consolatio*
taculum simus. Non consolatur, nisi eos qui consola- *quibus de-*
tione vel indigent, vel digni sunt. Peccatores indigni *tur.*
sunt. Amatores rerum terrenarum sua habent solatia,
illa superna consolatione opus non habent. *Non est*
opus medico, nisi male habentibus. Da vinum tristibus. *Da-* *Matth. 9.*
te siceram mærentibus, & Vinum his qui amaro sunt ani- *Prouerb. 31.*
mo. Bibant, & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui
non recordentur amplius. Laborantibus in vinea Domini,
sub cruce Christi gementibus, renuentibus consolari ab
his quæ foris sunt, datur vinum lætitiæ spiritualis, &
Spiritus sanctus consolator adest. Est quidem ille, vt
canit Ecclesia, *Consolator optimus, dulcis hospes animæ, dul-* *Canticum*
ce refrigerium. Sed non omnibus. Est enim *in labore requi-* *Ecclesiæ.*
es, in æstu temperies, in fletu solatium. Qui nec laborant in
vinea, nec æstuant in tribulatione, nec flent pro pec-
catis, hanc consolationem non recipiunt. Ille quidem

 rigat

rigat quod est aridum, sanat quod est saucium, flectit quod est rigidum, fouet quod est frigidum: sed cuius animus alijs iam gaudijs repletur, qui sibi sanus & fortis videtur, qui diffluit voluptate, & feruet cupiditate; hic Spiritum sanctum nec consolatorem, nec adiutorem inuenit. Tollendæ ex animo omnes cupiditatum spinæ, fugiendæ voluptatum illecebræ, *abneganda omnis impietas, & secularia desideria, abdicanda occulta dedecoris, abijcienda opera tenebrarum*; vt filij lucis simus, vt Diuini Spiritus habitaculum efficiamur. *Quæ societas luci ad tenebras?* Aut quomodo possunt *tenebræ lucem comprehendere*? Omnis seculi voluptas, est *potestas tenebrarum harum* iuxta eius voluntatem qui *princeps huius seculi est, & rector tenebrarum harum*. Qui Spiritum sanctum possidere vult, abrenũciare his omnibus debet, & soli Deo adhærere. Angustiatum est cordis nostri stratum: duos amores capere non potest.

Tit. 1. 2. Cor. 4. Rom. 13. 2. Cor. 6. Ioan. 1. Luc. 22. Ioan. 14. Ephes. 6. Esa. 28.

3. De iustitia vero, quia ad Patrem vado, & iam non videbitis me.

Gratiæ Dei abusus.

LOCVS moralis de condemnatione impiorum propter varium diuinæ gratiæ abusum. Dicit Christus hoc loco, fore vt Spiritus sanctus, quum venerit, quum datus fuerit Ecclesiæ, *arguat mundum*, id est impios, siue extra Ecclesiam, siue in Ecclesia, condẽnet *de iustitia*, id est, de eo quod iustitiæ opera nõ fecerint, iustitiam illis aut oblatam non acceptauerint, aut datam nõ conseruauerint. Spiritus sanctus autem ideo dicitur arguere seu condemnare, quia opera Spiritus sancti in alijs credentibus & iustis, arguent & condemnabunt alios impios, qui simili oblato beneficio gratiæ, ad similem iustitiam non peruenerint. Addit autem Christus, *Quia vado ad Patrem, &c.* volens dicere. ideo ex operatione & virtute Spiritus sancti hoc futurum, quia ille amplius in terris non versabitur, nec sua cælesti doctrina, suisq; miraculis, vel non credentium, vel credentium impuram vitam amplius arguet, sicuti hactenus fecerat. Quemadmodũ ergo in præcedenti membro, dicens, *Arguet mundum de peccato, quia non crediderunt in me*, docuit mi-

biles operationes Spiritus sancti huiusmodi futuras, vt omnium infidelium incredulitatem conuincere, non Iudęorum tantum, sed & Gentium (vt, verbi gratia, Diocletianus, maximus credentium persequutor, Apollinis testimonio cõuictus erat: qui ab eo rogatus, cur oracula non nisi mendacia proferret, respondit, se propter Christianos vera pronunciare amplius non posse, vt apud Eusebium ab ipso Diocletiano se accepisse Constantinus Magnus profitetur: & Iulianus Apostata conuictus etiam fuit, quum ab Apolline Delphico responsum acciperet, se propter Babylæ martyris corpus præsens oracula dare non posse, quod idcirco à Christianis asportari, coactus hac necessitate iubeat) quæ res ad doctrinam fidei pertinet: sic in hoc secundo membro docet Spiritus sancti operationes tales fore, vt hominum impietatem, quoad mores conuincat. Hoc est enim arguere de iustitia, neglecta scilicet. *Ipsa fidelium comparatio* (ait sanctus Augustinus, hũc locum exponens) *est infidelium vituperatio. Mundus arguitur de iustitia aliena, sicut arguuntur de lumine tenebræ*, iuxta illud Apostoli: *Omnia quæ arguuntur, à lumine manifestantur*. Sic de Iudæis dicitur in Euangelio: *Surgent viri Niniuitæ in iudicio, & generationem hanc condemnabunt*, Aliorum quippe iustitia, nostram iniustitiam, aliorum virtus, nostram ignauiam arguit. Sic Augustinus, audita sancti Antonij vita, & Victorini Rethoris exemplo commotus ad conuersionem, socio Alipio dixit: *An quia præcesserunt, pudet sequi? & non pudet, nec saltem tãdem aliquando sequi?* Operatio Spiritus sancti in Antonino & Victorino, arguebat de iustitia Augustinum & Alipium. De hoc argumento vide plura in alia Dominica, vbi, vita exemplaris quantum ad iustitiam excitet, explicatum est. In extremo enim iudicio etiam hoc obijcietur, quod exemplis aliorum nihil ad pietatem excitati fuerimus, iuxta hæc Augusti. verba: *Tot iudicibus inops adstabo, quot me præcesserunt in opere bono. Tot arguentibus confundar, quot mihi præbuerunt bene viuendi exẽplar. Tot cõuincar testibus, quot me mouerunt proficuis sermonibus, seq; imitandos dederunt iustis actionibus.* Hæc ille. Tot scilicet modis arguit impios Spiritus sanctus de iustitia ab ipsis neglecta,

Euseb. in vita Const. l. 2. c. 49. & 50.

Simeon. Metaph. in vita S. Gregorij.

Socrat. lib. 3. cap 16.

Theod. lib. 3. cap. 9.

Hom. 77. in Ioan.

Ephes. 5.

Matth 12.

Exempla iustorum damnant impios.

Exemplũ.

Confess. li. 8. cap. 8.

Dom 6. post Epiph. tex. 3.

Medi. cap. 4.

Gratia Dei neglecta condēnat. lecta, & ab alijs accurate præstita. Sed adhuc alio modo, idq; ad maiorem cuiusq; condemnationem, arguet vnũquemque Spiritus sanctus de iustitia, post gratias speciales vnicuique concessas, abiecta nihilominus, vel neglecta.

Ierem. 2. De quo genere sic Propheta: *Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Vide quam malũ & amarum sit, dereliquisse te Dominum Deũ tuum. A seculo confregisti iugum meũ, & dixisti, Non seruiã.* Hæc est vox Dei ad obstinatos peccatores, qui multis acceptis gratiæ beneficijs, nihilo tamen meliores fiunt. Quæ si in veteri populo iusta querela fuit, multo nunc iustior erit, vt his

Heb. 6. verbis apostolus docet: *Propterea abũdantius oportet no*(filios noui Testamenti) *obseruare ea quæ audiuimus, ne forte supereffluamus. Si enim qui per Angelos dictus est sermo* (vt veteri populo) *factus est firmus, & si omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustã mercedis retributionem; quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem?* neque post magisterium Filij Dei, post effusum in eos Spiritum

Deut. 32. sanctum abũde, post tã efficacia salutis sacramẽta? Moses olim cœlum & terrã contra Hebræorum ingratitudinem pro tantis acceptis beneficijs in testes inuocabat: tamen illa beneficia nihil nisi Legem terrentem ac comminantem, bonaq; carnalia terræ Chanaan continebant. Quæ nostra sint beneficia gratiæ, nemo ignorat Paulus hominis in Spiritu sancto renati, posteaque in peccata prolapsi, ingratitudinẽ & impietatem nullis verbis satis

Heb. 6. explicare potuisse videtur. Ait enim hoc esse, *iterum Filium Dei crucifigere, & ostentui habere, & sanguinem testamenti pollutũ ducere, ac deniq; Filiũ Dei conculcare.* Quid

Heb. 10. acerbius dici potuit de iniuria cõtra Christum facta? Sed

Ephes. 4. vide quid etiam de Spiritu sancto dicat. Ait hoc esse, *Spi-*

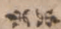
1. Thess. 5. *ritui gratiæ contumeliam facere.* Et rursum: *Nolite contristare Spiritũ sanctũ Dei, in quo signati estis.* Et adhuc iterũ: *Spiritũ nolite extinguere.* Ne quis nũc miretur, si arguat Spiritus sanctus mundum de iustitia neglecta: in qua videlicet illi fit contumelia, ille contristatur, ille in nobis extinguitur; Christus autẽ Dei filius, à quo & à Patre procedit, iterum crucifigitur, ostentui habetur; & conculcatur. Hæc verba vehementer abusum acceptæ gratiæ exaggerant, & quantum de neglecta iustitia Spiritus sanctus mun

mundum arguat, manifeste ostendunt. Enimuero agricola quo vberius terram impinguat, & laboriosius colit, eo vberiorem & certiorem ex ea fructum exspectat. Miles quo plenius armatur, eo fortius vt dimicet, eo maiorem in pugna operam vt præstet, Dux requirit. Discipulus quo plura à magistro documenta accipit, quo accuratius instituitur, eo plus vt proficiat, eo doctior vt euadat, merito magister postulat. At terra cordis nostri *Venientem super se diuina gratia imbrem* vberrime *bibit*; armaturam spiritualem à Spiritu S. variam & omnigenam accepimus, vt Paulus ad Ephes. describit: denique Spiritus sanctus *docet nos omnia, inducit nos in omnem Veritatē, suggerit nobis omnia quæcumq; Christus* suis discipulis *dixerat*. Quomodo ergo nō acerrime nos arguet & condēnabit, si ita exculti, armati, edocti nullum bonorū operum fructum; sed spinas potius & tribulos peccatorum germinemus, contra salutis hostes, mundum, carnem, diabolum, nihil pugnemus, sed ad quamlibet tentationem succumbamus, in schola denique pietatis nihil profecerimus. Hinc videlicet has in Scriptura voces legimus: *Adhortamur, ne in Vacuum gratiam Dei recipiatis. Ite negotiamini donec Veniā. Redde rationem Villicationis tuæ. Cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo.* Ista manifeste docent, non solum peccatorum, verum etiam gratiarum, donorum, beneficiorum à Deo acceptorum reddendam vnicuique esse rationem. Vnde Sanctus Gregorius, *Cum augentur dona, rationes etiam crescunt donorum.* Sane hominem in peccatis conceptum sæpe peccare, minus est mirum: sed eundem remedia, quibus ab illis liberari possit, parui facere & contemnere, maxime mirandum est. Corpore sæpe ægrotamus absque culpa nostra: sed medicamenta contra morbum data si respuimus, & respuentes deficimus, nostri ipsorum homicidæ sumus. Hoc est de quo Spiritus sanctus mundum arguet, quod nec remedia salutis vberrime data acceptauerint, nec de gratiæ talentis datis aliquod superlucrati fuerint. Hæc sane cura pios animos vel maxime remordet, non solum ne peccent, sed præterea ne Dei donis non satis fructuose vtantur. Sanctus Franciscus his verbis

Similia. *Hebr. 6.* *Ephes. 6.* *Ioan. 14. & 16.* *2. Cor. 4.* *Luc. 16. & 12.* *Homil. 9. in Euang.* *Simile.* *Exemplū.*

S. Bonaue. in Vita eius c. 6. seipsum admonere solebat: *Latroni si tanquam gratiã contulisset Altissimus, quantã tibi contulit; multo te gratior foret, Francisce; & sanctior.* Tantus tamen erat, & tam diligens diuinæ gratię excultor, vt teste Sancto Bonauentura, Cap. 10. *nullam visitationem sancti Spiritus cum negligentia præteriret; sed etiã in itinere positus, quum aliquos sentiret diuini Spiritus afflatus, socijs præcedentibus gradũ figebat, vt illis attentius frueretur.* Seipsum vnusquisq; discutiat, quot bonas Dei inspirationes, bona vota, bona desideria, vel negligenter prætermiserit, vel paruo cum fructu retinuerit, vel etiam fortasse proterue & impie reiecerit.

Hanc sui discussionem facit sanctus Augustinus, in Confessionem suarum libris. Ne Spiritus sanctus de hac iustitia vnumquemque arguat, diligenter Sancti Patres non solum ad fugam peccati, sed etiam ad assiduum profectum hortatur, ab Apostolo edocti, qui tantum quum profecisset; dicit tamen; Phil. 3. *Ea quæ retro sunt obliuiscens; ad ea quæ ante sunt me extendens, ad destinatum persequor.* Quæ verba tractans Augustinus, ait: Serm. 15. de Verb. Apost. *Semper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id quod nondum es. Nam vbi tibi placuisti, ibi remansisti. Si autem dixeris, Sufficit; etiam periisti. Semper adde, semper ambula, semper proficе: noli in via remanere. Remanet qui non proficit.* Hæc ille. Sic & sanctus Serm. 2. de Quad. Leo: *Ibi inueniunt homines deficiendi periculum, vbi proficiendi deposuerint appetitum.* De hoc proficiendi studio Dom. infr. Oct. Nat. Dom. 5. post Epiph. text. 2. & 4. atque item de abusu gratiæ Dei, iam in alijs Euangelijs diximus, quæ huc referri possunt. Modus autem quo Spiritus sanctus de neglecta iustitia mundum arguet, maxime fit per prædicationem & doctrinam verbi, quam illi afferunt, qui a Spiritu sancto prædicandi potestatem acceperunt: Vnde Petrus: 1. Pet. 1. *per eos qui euangelizauerunt vobis; Spiritu sancto misso de cælo.* Euangelium enim nemini parcit: Rom. 1. *in quo reuelatur ira Dei de cælo, super omnem impietatem & iniustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei iniustitia detinent.* id est, norunt benefacere, & non faciunt.

4. *De iudicio autem, quia Princeps huius mundi iam iudicatus est.*

LOCVS moralis duplex, vnus de futuro omnium De iudicio
mortalium iudicio, quod Spiritus sanctus sa- De potesta-
tis mundo manifestauit per iudicium de diabolo te diaboli.
factum, partim quum de cœlo Lucifer in barathrum *2. Petr. 2.*
detrusus est (*si enim Deus Angelis peccantibus non peper-
cit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit
cruciandos, in iudicium reseruari, nouit Dominus iniquos
in diem iudicij reseruare cruciandos*) partim quum pote-
statem eius omnem, hominem amplius per idola deci-
piendi sustulit. Statim enim Euangelij luce propagata,
cessauerunt oracula, vt innumeris testimoniis ostendi
potest, veteresque Scriptores contra ethnicos ostende- *Cap. 23.*
runt, Tertullianus in Apologetico, Theodoretus de cu- *Lib. 10.*
ratione Græcarum affectionum, Paulus Orosius in sua *Lib. 6. c. 15.*
historia, ipseque Plutarchus, homo ethnicus, in prima
Euangelij herba, idolorum suorum silentia miratus, de
deficientibus oraculis libellum scripsit, de quo etiam *De relig.*
vide Marsilium Ficinum, & maxime veteres prophe- *Christ. c. 22.*
tias Esaiæ, Ezechielis, & Zachariæ: De hoc loco in *Cap. 2.*
prima Dominica Aduentus, tum in hoc, tum in altero *Cap. 30.*
Promptuaro disseruimus. Alter hic locus moralis est, *Cap. 13.*
de potestate diaboli super animas credentium, virtute
Spiritus sancti, quem acceperunt credentes, penitus
sublata, & circa res externas vehementer imminuta.
Quem locum iam semel atque iterum in aliis Euange- *Dom. 5. post*
liis tractauimus. Hic tria verba addemus. Spiritus san- *Epiph. tex. 5.*
ctus arguet mundum de iudicio, id est, iudicium diabo- *Do. 1. Qua-*
li iam factum esse manifestabit, per nouas gratiæ vi- *drag. tex. 3.*
res subministratas, per dona fidei, charitatis, spei, alia- *Do. 3. Qua-*
rumque virtutum, quibus armati credentes, omnia ne- *drag. tex. 1.*
quissimi tela ignea repellent atque exstinguent, vt ex Diaboli po
verbis Apostoli ad Ephesios 6. cap. iam alio in loco expli- testas im-
catum est. De hoc diaboli iudicio sic sanctus Augustinus: minuta.
Christus diabolum, à spiritibus in se credentium foras misit, *De Trinit.*
vt non regnaret intrinsecus, sed forinsecus pugnaret, nec ta- *lib. 4. cap. 13.*
*men expugnaret. Vnde enim accepit exterius potestatem Do-
minica carnis occidendæ, inde interior eius potestas, qua nos*

tenebat, occisa est. Nunc igitur contrito per Christum capite serpentis, serpens insidiatur calcaneo hominis. Non cominus pugnat, non ad apertam impietatem inuitat, sed callide & retro aggreditur, vt per vana huius mundi oblectamenta hominem supplantet, id est. per diuitias, per voluptates, per honores. Contra quæ omnia paratissimum habent fideles & multiplex munimentum, scutum fidei, galeam spei, gladium verbi Dei, maxime orationis lanceam. Vnde sanctus Cyrillus: *Quum impuri dæmones, virtute Spiritus sancti, per orationem credentium fugantur, quomodo non dicemus Satanam iam condemnatum esse?* Nempe in hoc illud Psalmi completum est: *super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconē.* Nec aspidis morsus te molestabit, vt difficilem reddat virtutem; nec draconis sibilus tibi insidiabitur, vt voluptati cedas; nec leonis rugitus te terrebit, vt pusillanimis fias, nec basilisci venenatus oculus te decipiet, vbi blandimentis extollaris, quia sequitur, *Quoniam in me sperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum.* Hoc totum facit in credentibus Spiritus sanctus. Quia *accepimus Spiritum adoptionis filiorum Dei, clamamus Abba Pater.* quæ vox sperantium est. Quia Spiritus sanctus docuit nos omnia, per eum quoque Deum cognouimus. Quia ille paracletus manet nobiscum in omni tribulatione, ille nos eripit, ille glorificat. De hac victoria diaboli sic Apostolus Paulus: *Expolians Christus principatus & potestates, traduxit confidenter palam triumphans illos in semetipso.* Traducere, est alterius defectus in publicum manifestos facere, eiusque ignauiam omnibus patefacere. Triumphare, est deuictos & subiugatos in triumplo deducere, vt victoris quidem fortitudo, victorum vero ignauia propalaretur, sicut Romani in suis triumphis solebant Reges & Principes bello captos, manibus post terga reuinctis, ante currum ducere. Significat Apostolus, per Christi admirabilem gratiam, quę dona sunt Spiritus sancti, triumphatum de diabolo esse, vt amplius in eos potestatem non habeat, qui ad Christi regnum atque rempublicam perti-

In Ioan. lib. 10. cap. 40.

Psal. 90.

Rom. 8.

Coloss. 2.

pertinent; sicuti deuicti hostes non ab ipso tantum Imperatore & Duce, sed à tota Republica victi censebantur & subiugati. Si nunc diabolus credentes vincit, nostra ignauia vincit, vt in præcedentibus ostensum est. *Dom. 5. post Epiph. text. 2. 4. & 5.*

EVANGELIVM DOMINICÆ V. POST PASCHA.

MEN, *amen dico vobis: Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Vsq; modo non petistis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. Hæc in prouerbiis locutus sum vobis. Venit hora cum iam non in prouerbiis loquar vobis, sed palam de Patre annunciabo vobis. Illo die in nomine meo petetis. Et non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis. Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis quia à Deo exiui. Exiui à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem: Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis. Nunc scimus quia scis omnia, & non est opus tibi vt quis te interroget. In hoc credimus, quia à Deo existi.* *Ioan. 16.*

PERICOPE Moralis huius Euangelij.

1. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* De orationis admirabili virtute & vario effectu, deque conditionibus bonæ orationi requisitis.

2. *Vsq; modo non petistis quicquam in nomine meo.* De virtute & efficacia nominis Iesu Christi, ad orationis effectus consequendos.

3. *Ipse Pater amat vos, quia vos me amastis.* De amore Dei erga nos, propter nostrum erga Christum amorem.

1. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.*

Orationis virtus. Ioan.14.15. & 16. Matth.7. Typus. 4.Reg.2.

LOCVS moralis de orationis admirabili virtute & efficacia. Christus redemptor, non solum in hoc Euangelio, sed in hoc vno sermone post cœnam vltimam cum Apostolis habito, iam quarto hanc promissionem facit, & nunc quidem cum magna asseueratione, dicens: *Amen amen, Si quid petieritis, &c.* Sed & in aliis Euangeliis antea non semel inculcauerat: *petite, & accipietis; quærite & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis.* Quemadmodum Helias à discipulo suo Helizeo discessurus, dixit ei; *Postula à me quod vis vt faciam tibi, antequam tollar à te*; volens aliquod ei charitatis suę monimentum relinquere: sic Redemptor noster, ex hoc mundo discessurus ad Patrem, hoc Eccesiæ suæ nobilissimum donum, & quasi medicamentum generale aduersus omnis generis mala, reliquit, vt, nomine eius inuocato, omnia à Deo impetraremus. Ampla promissio, maximum beneficium, ingens thesaurus. Sed vt eius fructum capiamus, bene debet intelligi, & postea studiose exerceri. Vt hæc Christi amplissima promissio infallibiliter adimpleatur, multa ex parte nostra requiruntur. Primum, vt petentes aliquid Deum non nisi in nomine Saluatoris petamus. Ait enim: *Si quid petieritis in nomine meo.* Petere autem in nomine Saluatoris, est ea tantum petere, quæ ad salutem nostram faciunt, aut ad Dei gloriam. *Quicquid petimus* (ait Augustinus) *aduersus vtilitatem salutis, non petimus in nomine Saluatoris.* Rursum, *Non petimus in nomine magistri, quicquid petimus præter regulam ipsius magisterij*, ait idem Augustinus, id est, præter eam formam, qua nos docuit orare, quam Orationem vocamus Dominicam. *Ad hanc enim formam omnia quæcunque recte peti possunt, referuntur.* Petenda igitur quæ bona sunt, quæ salutaria, quæ ad Dei gloriam conducibilia. *Petitis* (ait Diuus Iacobus) *& non accipitis, eo quod male petatis, vt in concupiscentias vestras insumatis.* In Euangelio signanter Christus dixit: *Pater vester qui in cœlis est, dabit bona petentibus se.* Sed & hoc loco quum dicit Christus, *Si quid petieritis.* Illud solum

1. Orationis conditio, petere bona & salutaria. Tract.73. in Ioan. Epist.121. Iacobi 4. Matth.7.

solum intelligit, quod ad vitam æternam pertinet, in cuius comparatione alia omnia nihil sunt, vt Augustinus in hunc locum dicit. Et alio loco multis verbis docet, nihil temporale à Deo petendum, nisi in ordine ad vitam æternam. Quod & his verbis docet D. Basilius: *Munificentissimus & augustissimus est Rex noster, & indigne fert, quandocunque quis exiguum aliquid à se petit; multo magis, si ea petimus quæ minime conueniunt.* Perillus ex Alexandri Magni amicorum numero, quum filiæ suæ dotem petiisset, 50. talenta accipere iussit. Dicente illo, decem satis esse, *Tibi* (inquit Alexander) *accipere, sed mihi nequaquam satis est dare.* Non nisi bona à Deo petenda potuerunt & ethnici videre. Socrates dicere solebat: *A diis immortalibus nihil vltra petendum, quam vt bona tribuerent; quia ij demum scirent, quid vnicuique bonum esset.* Celebratur & illud Menedemi Philosophi dictum, *Laudabilius est optare quod deceat, quam assequi quod optes.* Cui simile est quod Augustinus scripsit: *Non tam miserum est non adipisci quod velis, quam adipisci velle quod non oporteat.* Videndum ergo in primis, vt orationis obiectum sit bonum, finis laudabilis, intentio pura. Quod & his verbis eleganter Seneca docuit: *Sic viue cum hominibus, quasi Deus videat; sic loquere cum Deo, quasi homines audiant.* Ne videlicet quid inhonestum petas. Si insanus ac mentis inops, ab amico suo ensem postularet; profecto, si verus amicus est, eum omnibus modis negabit. Multa à Deo petimus, nobis futura noxia, si concedantur. Vnde Augustinus: *Multa Deus concedit iratus, quæ negat propitius.* Rachel vxor Iacob dilecta, ita ardenter filios habere desiderabat, vt viro suo diceret: *Da mihi liberos, alioquin moriar.* Deus ei duos concessit, sed in partu secundi, animam efflauit. Rebecca vxor Isaac, & per se, & per virum suum magna cum importunitate prolem à Deo flagitabat. Sed quum ad partum ventum esset, duobus in ventre pugnantibus, tanto mœrore confecta fuit, vt diceret: *Si sic mihi futurum erat, quid necesse erat concipere?* Nihil ergo prorsus temporale à Deo petendum, nisi sub beneplacito diuinæ voluntatis. *Cum vero, quæ Deus laudat,* (ait Augustinus) *quæ Deus præcepit, quæ Deus in futuro seculo promittit, ab eo petitis, securi petite.*

Tract. 102. in Ioan.
Epist. 121.
Constitut. monast. c. 2.
Apophthegma.
Plut. in Gra. Apoph.
Valer. Max. lib. 7. cap. 2.
Volater. Anthropol.
Epist. 121.
Apophthegma.
Epist. 10.
Simile.
Sermo. 53. de verb. Dom.
Exempla.
Genes. 30.
Genes. 25.
Vbi supra.

petite. Atque hæc vna orationis necessaria conditio est, ne forte dum placare Deum volumus, magis irritemus, ea petendo, quæ cupiditatis nostræ argumenta, aut vanitatis iudicia, aut denique maleuolentiæ testimonia sint.

2. Cõditio, in statu gratiæ. Altera Orationis necessaria in primis conditio est, vt Deo acceptus & amicus sit, qui orat. Loquitur hic Christus Apostolis suis. *Si quid, inquit, petieritis.* Non dicit, Si quis petierit. Credentibus in Christum, & amantibus eum, hæc promissio datur. Sic alibi apertius ipse nos docuit: *Si manseritis in me* (per fidem) *& verba mea in vobis manserint* (per executionem) *quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis.* In statu peccati mortalis nullas exaudiri orationes, manifeste Scriptura docet: *Cum multiplicaueritis orationes vestras, non exaudiam vos. Manus enim vestræ sanguine* (id est, peccatis) *plenæ sunt. Qui declinat aurem suam, ne audiat Legem, oratio eius erit execrabilis.* In huius rei typum, in veteri Lege nemo immundus potuit ad tabernaculum accedere, aut vllum sacrificium offerre, cuiuscunque demum generis immunditia esset, nisi prius sanctificatus. Enimuero quum Deus ratione amicitiæ piorum vota exaudiat, qui mortaliter peccando amicitiam cum Deo dissoluit, nec dignus, nec idoneus est qui audiatur. Hoc enim perinde est (ait sanctus Basilius) ac si quis, postquam filium alicuius vnice dilectum occidisset, ille manus adhuc filij sanguine cruentatas ad patrem porrigeret, veniam ab eo postulans. An non enim æquum erat, vt saltem manus cruentas prius abstergat? Quolibet peccato mortali Filium Dei iterum crucifigis. Ablue cruentas manus, antequam Deo patri eas orando porrigas. Chrysostomus vero sic argumentatur: *Iubet Apostolus, vt coniuges non se fraudent inuicem, nisi forte ex consensu, vt orationi vacent. Tu vero ab immaculato honorabilis connubij lecto consurgens, times ad orandum Deum accedere, à diabolico lecto veniens, audes Deum inuocare?* Contentio, superbia, odium, libido, quoduis peccatum lethale, diaboli lectus sunt, quo mediante in corde tuo residet. Deinde quam indignum hoc est! Si stercore aut luto manus fœdatas haberes, velles ita sordibus orare? Minime, inquis,

Ioan. 15.
Esaia 1.
Prou. 28.
Typus.
Leuit. 22.
D. Tho. con. Gen. lib. 3. *c.* 69.
In com. in c. 1. *Esaia.*
Simile.
Hom. 52. *in Matth.*
Simile.

inquis, Ergo manus abluis, & cor non purgas? Si quis tibi supplicans, manibus lutulentis pedes tuos teneret, non modo non exaudires, verum etiam calcibus illum à te expelleres. Sic repellit Deus impios orantes. *Simile.* Præterea prodesse talis oratio nunquam potest. Sicut nullum in vulnere valet medicamentum, si sit intus ferrum; ita nihil proficit illius oratio, in cuius pectore lethalis manet peccati affectus. Sic enim peccatoris oratio exauditur, vt Publicani in Euangelio, etsi nondum reconciliati & amici, tamen deposito omni peccati affectu. Deinde peccatores exaudiuntur à Deo ex sola eius liberalitate & gratia, non ex pacto promissionis huius Euangelicæ. Sola iustorum oratio hac promissione gaudet, & apud Deum ex merito & iustitia impetrat. *Typus.* *Leuit. 27.* Animal immundum in veteri Lege quod prohibetur offerri, vendi tamen potuit, & pretium eius offerri. Sic pœnitentis oratio non meretur quidem, sicut nec cæteri pœnitentes actus, nondum iustificati; pretium tamen horum actuum, quod est legitima dispositio, acceptat Deus. Certe qui cum affectu peccati orat, *opponit sibi nubem, ne transeat oratio*, vt Scriptura loquitur. *Thren. 4.* Sicut enim nubes solis radios impediunt, ne ad nos vsque penetrent, etiamsi fenestræ aperiantur; *Simile.* sic peccatum diuinæ gratiæ obstaculum est, etiamsi per orationem cordis fenestra aperitur. Tota oratio Dominica ostendit impium à Deo non exaudiri. *Oratio Domini nō nisi iustorū.* Quo ore, qua fronte dicet impius, *Pater noster qui es in cælis*; quum præcepta Dei transgrediendo, eius filius amplius non sit? *Ioan. 15.* Si enim nec discipulus Christi est, nisi qui fecerit ea, quæ præcepit Christus, multo minus filius aut frater erit. Quo ore, qua fronte dicet impius, *Sanctificetur nomen tuum*; qui nomen Dei ipse blasphemat? *Propter vos (impius) blasphematur nomen meum inter Gentes.* *Rom. 2.* Quo ore, qua fronte, dicet, *Adueniat regnum tuum*; in quo Christus per gratiam non regnat, qui non diligit aduentum Domini, in quo peccatum regnat, contra illud Apost. *Non regnet peccatum in mortali corpore vestro?* Quo ore, qua fronte dicet, *Fiat voluntas tua*; qui in omnibus facit voluntatem suā, ambulans post concupiscentias suas, & nos faciens voluntatem Domini Dei sui? *Rom. 8.* Quo ore,

qua

qua fronte dicit. *Panem nostrum quotidianum da nobis*
hodie; qui pauperi esurienti panem , quum potest , non
frangit suum ? Quo ore, qua fronte dicet , *Dimitte nobis*
debita nostra, qui non facit quod sequitur, *Sicut & nos di-*
mittimus debitoribus nostris ; & in ipsa oratione sua inue-
nitur mendax, & pactum à Deo cum peccatore institu-
tũ ipse primus violat? Quo ore, qua fronte dicet, *Et ne nos*
1.*Tim*.6. *inducas in tentationem*; quando ipse diuitias appetit (*qui*
autem volunt diuites fieri , incidunt in tentationem & la-
queos diaboli) ipse tota die concupiscit, & tentationes si-
bi innumeras accersit, vinum ingurgitando, *in quo est lu-*
xuria; lites prosequendo , in quibus est contentio; hono-
res ambiendo, in quibus est superbia; simultates exercen-
do, in quibus est maleuolentia ; diuitias congregando, in
quibus est auaritia? Quo ore, qua frõte dicet, *Libera nos à*
malo; quum ipse non abstineat à malo, sed quotidie per-
petret malum culpæ, & mereatur malum pœnæ? Tota er-
Psal.140. go oratio Dominica ab impio prolata, sibimet contradi-
Similia. cit; ideoque nihil apud Deum impetrat , sed eum magis
1. irritat. Iustus in Scriptura dicit: *Dirigatur oratio mea sicut*
incensum in cõspectu tuo. Incensum in thuribulo positum,
2. nisi ei ignis admoueatur, odorem non effundit. Oratio
Psal.144. ex ore prolata , nisi ardor charitatis in corde eam accen-
dat, non habet apud Deum odorem suauitatis. Sed & pi-
nus quæ thus profert , arbor est rectissima. Animus qui
orat, debet esse ab omni peccati obliquitate liberrimus.
3. *Deus enim voluntatem timentium se faciet , & deprecatio-*
nem eorum exaudiet. Lapis quidam, diascorides dictus,
quam plurimas legitur in se habere virtutes : qui tamen
in ore hominis mortui inclusus, eas omnes amittit. Sic
oratio gemma multarũ virtutem pretiosissima est : sed si
in ore peccatoris Deo mortui reponatur , eas omnes
deperdit. Hanc absurditatem orantis impij in sua im-
Ierem. 2. pietate persistentis , Propheta his verbis exponit : *Verte-*
runt ad me tergum, & nõ faciem, & in tempore tribulationis
suæ dicent : Surge , & libera nos. Sed Deus illis respondet:
Vbi sunt dij tui, quos fecisti tibi? Cupiditates cuiusque, quas
sequitur, dij eius sunt, quibus solis seruit. *Surgant , & li-*
berent te in tempore afflictionis tuæ. Hæc impio Deus. At sese

sese emendantibus dicit: *Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruersè*, & quæ sequuntur: *Et venite, & arguite me, dicit Dominus.* Bias Prienæus, nauigans cum sceleratis, quum exorta tempestate illi deos suos inuocarent: *Tacete*, inquit, *ne dii vos nebulones hic nauigare sentiant.* Indicauit homo Ethnicus, impiorum prece magis irritari Deũ, quàm placari.

Esa. 1.

Apophthegma.

Tertia bonæ & efficacis orationis conditio est, vt cum affectu & attentione fiat. Petere enim est affectus & cordis proprium. Quare Christus in alio Euangelio, *petere, quærere, pulsare*, pro eodem posuit. Quemadmodum arbores, quæ radices altius miserint, quemcunque ventorum impetum excipiunt, nec facilè aut frangi, aut euelli possunt; sic orationes, quas animus de suo imo reddiderit, fortiter & validè affixæ efferunt sese in excelsum, nullaque distractione conuelluntur. Distractiones inter orandum partim ex naturæ fragilitate naturales sunt, partim ex ignauia nostra proficiscuntur, partim a Satana inducuntur. Mens quippe humana diu stare in alto non potest, sed infirmitatis suæ pondere citò in ima deprimitur. Quum oraret Moyses contra Amalecitas, quam diu leuabat manus, vincebat Israel; sin eas paululum remisisset, superabat Amalec: *Manus autem Moysi erant graues: quare Aaron & Hur sustentabant eas ab vtraque parte.*

3. Conditio.
Attentio.
Matth. 7.
Simile.
Chrys. hom. 5. de incomprehensib. Dei nat.
Distractiones naturales.
S. Tho. 2. 2. q. 83. ar. 13.
Exod. 17.
Typus.

Cor hominis in oratione maximè graue est. Quum sursum leuatur, vincit diabolum; quum ad terrena deprimitur, vincitur à diabolo. Sed a Christo sustentatur infirmitas nostra. Aues quum liberæ in arbore consistunt, quietæ sæpè sunt & tranquillæ: At in caueis inclusæ nunquam quiescunt, sed semper euolare contendunt. Idem humano cordi contingit. Quum liberum est, nullique certo negotio addictum, non patitur distractiones, nec perturbant aut distrahunt phantasmata: at quum certi alicuius negotii, & maximè orationis quasi cauea includitur, limitibusque & cancellis constringitur, quasi nitens in vetitum, cogitationum statim multitudine & varietate agitatur, quiduis potius aliud animo volens, quã

Simile.

quod propositum erat, & ad quod se meditandum collegerat. De hac naturalis infirmitatis distractione sic scripsit August. *Desperandum ne est de genere humano, & dicendum ad damnationem pertinere omnem hominem, cui surrepserit aliqua cogitatio oranti, & interruperit orationem ipsius? Si hoc dixerimus, quæ spes remaneat, non video. Porrò, quia est aliqua spes, dicamus ei: Lætifica animam serui tui, quoniam ad te Domine animā meam leuaui. Quomodo eam leuaui: quomodo potui, quomodo tu vires dedisti, quia tu suauis ac mitis es Domine. Mitis es, tolerans me, quia quotiescunque ante te steti, tanta vana & superflua cogitaui, & vix vnquam fixam & stabilem tibi orationem feci. Hæc tu toleras, quia tu mitis es, & suauis, & multum misericors.* Hæc ille de distractionibus ex naturæ fragilitate ortum capientibus. Cæterum videndum iterum atque iterum, ne ad naturalem hanc, quam Deus tolerat, accedat affectata, & ex nostra supina negligentia originem capiens distractio, quam Deus non tolerat, sed punit. De qua sic D. Basilius: *Si conscientia tua te condemnat, tanquam qui negligentius rem tractes; & si in oratione aliud agens animo minus attento sis cum possis omnem abs te repellere distractionem, vide ne præfidentior ausis consistere coram Deo, ne fiat oratio tua tibi in peccatum. Si vero propterea quod à peccato debilior factus hoc à te ipso impetrare non potes, quin interdum, dum oras, animo ac mente distraharis; enitere contra, quantum potes, & ipse tibimetipsi vim affer: & coram Deo stare persevera, mentemq; tuam in illum defixā tene, ipsamq; ad seipsam aduoca. Si ita feceris, ignoscet tibi Deus, quoniam non ex contemptione, sed ex infirmitate, eo modo, quo par erat, coram Deo stare non vales.* Hæc ille. Retinēda igitur, quantum fieri potest, in oratione attentio continua, si non in verbis singulis, saltē in sensu verborum; & si non in sensu toto, saltem in fine & intentione, à qua nunquam mens diuagari sic debet, quin eam virtute, vt minimum, etsi non actu, perpetuò teneat. Omnis aūt orationis finis & intentio, vel Deus ipse est, vel res Deo grata, pro qua Deum oramus. Quam sanè intentionem idiotæ, orationis verba non intelligentes habere possunt. At maximus in oratione distractionis author & instigator ipse diabolus est. Percontanti cuidam à fratre Ægidio, cur infestæ magis sint tentationes diaboli

Enarr. in Psalm. 15.

Distractiones affectatæ.

Constit. monast. c. 2.

Distractionis author diabolus.

diaboli oranti, quàm alias, respondit: Si quis litem alicui intendat coram iudice, modis omnibus is, in quem lis infertur, in eam curam incumbit, ne contra ipsum sententia feratur: ideòque aduersarium cùm iudice loquentem, suamque caussam ei commendantem, quantum poterit, interpellabit. Ita dæmones faciunt. Si loqueris cum hominibus, sermonem tuum non interrumpent. Si autem ad precandum te conferas, animæ tuæ salutem curaturus, multa illorum experiris tela ignita in te conijci. Sermonem tuum cum Deo, qui & illorum, & tuus iudex est, miris artibus, varijs suggestionibus abrumpere satagent. Quòd si propter illorum importunitatem ac oratione desistis, similis eris fugienti è prælio. Iam vero contra has omnes distractionum caussas & pericula vnum præstantissimum remedium est, quod tradit B. Basilius. *Certissimè credat quisque Deum se ante oculos habere. Si enim principem aliquem virum qui alloquitur, inciuile putabit oculos ab illo deflectere, indignum iudicabit oscitanter & dormitabunde cum illo loqui, scelus nefarium esse non dubitabit, si interim de eo procedendo cùm alio tractet; quanto magis ab his in oratione cauebimus, & omnem somnolentiam excutiemus, omnem irreuerentiam deuitabimus, omnes turpes & alienas cogitationes longissimè arcebimus, si certò persuademur, Deum nos præsentem alloqui, quum oramus!* Negligentiam nostram inter orandum bonus ille Rex Ezechias contemnat, qui Deum in templo oraturus, primùm opertus est ipse sacco & cilicio: deinde alios saccis opertos ad Esaiam Prophetam mittit, eius quoque preces flagitans: mox ipse in templum ascendit, attentissimè orans. Quid quòd sacerdotes Baal nostram ignauiam condemnare possunt? qui quùm inuocassent suum Baal *de mane vsque ad meridiem, clamantes voce magna*, tandem etiam *incidebant se cultris & lanceolis, donec sanguine perfunderentur*. Certè sacerdotes Romani, vt attentionem maximam seruarent, velato capite semper sacrificabant, & auguria faciebant; clamante interim præcone, *Hoc age*. Memorabile est, quod Alexandro Regi sacrificanti, vnus ex nobilibus pueris thuribulum tenens, quum in eius brachium carbo ardens delapsus esset, quo ita vrebatur, vt adusti corporis eius odor ad

Simile.

Remedium contra distractiones.

In reg. breu. q. 201.

Exempla.

4. Reg. 19.

Esaia 37.

3. Reg. 18.

Macrob. Saturn. lib. 3. cap. 2.

Valer. Max. Lib. 3. cap. 3.

circumſtantium nares perueniret, brachium tamen immobile tenuit, dolorem ſilentio premens, ne ſacrificium Alexandri aut excuſſo thuribulo impediret, aut edito gemitu perturbaret. Væ nobis, qui ad minimum pulicis morſum & orationem interrumpimus, & in ſacrificio hæſitamus.

Aliud remedium, præparatio ad orationem.

Qui orationis tempore diſtractiones vitare, & mentem in Deo collectum habere vult, ante orandum meditari pauliſper debet, quid & quomodo velit orare, & cum appetitu quodam ſpirituali ad orandum accedere. Qui ante horam comeſtionis non ita ſe geſſit, vel ieiunando, corpus exercendo, vt cum appetitu accedat; profectò in menſa appetitum verum non inueniet. Qui vult accipere pretioſos liquores, debet vas paratum ad manum habere, quo oblatos accipiat, & non tum demum vas quærere, ne ſeriùs quærens excludatur. Sic non inter orandum, ſed ante orationem acuendus & excitandus appetitus ſpiritualis eſt, qui attentionem conſeruet. Hoc eſt, quod Scriptura dicit: *Ante orationem præpara animam tuam, ne ſias ſicut is, qui tentat Deum*; quæ verba alio in loco tractauimus. Huius attentionis hæc ſumma vtilitas eſt, quòd quemadmodum in altum creſcere arbor cogitur, quæ per ramos diffundi prohibetur; & quum riuos fontium obſtruimus, fluenta ſurgere ad ſuperiora prouocamus: ſic, ſublatis externis animi euagationibus, ſurſum aſcendere, ad ſuperna ferri, ad Deum peruenire oratio cogitur. In hac attentionis inter orandum virtute excelluit ſanctus Dominicus, qui nullo aut ſtrepitu, aut tumultu, ab orationis attentione interrumpi potuit. Nocte quadam ante aram ad preces proſtratum malus dæmon interturbare volens, grandem lapidem à tecto Eccleſiæ deiecit, idque eo impetu, vt tota Eccleſia eius caſu circumſonaret. Vſque adeò autem capiti eius propinquus fuit lapis, vt ruens capitium eius contingeret. Sed viro Dei nihil ſe penitus mouente, hoſtis terribiliter eiulans abſceſſit.

Simile. — *Eccl.* 18. — *Similia.* — *Exemplũ.* — *In vita eius lib.* 3. *c.* 12.

4. Cõditio, Perſeuerantia.

Alia adhuc, nec minus neceſſaria Orationis apud Deum efficacis conditio eſt, vt ſit aſſidua, perſeuerans, & ſine intermiſſione, de qua in alia Dominica ex propoſito

ſito diximus, ſed pauca hic addentur, vt Deus dabit. Inter alias perſeuerantiæ in oratione cauſas, illo in loco explicatas, vnam breuiter perſtrinximus, Deum idcirco aſſiduas à nobis orationes expectare, atque ita differre, quod petimus, vt eo ſæpius ad eum, ſicut filii ad parentem φιλόστοργον & ſuorum amantiſſimum, recurramus. Sicut enim pater filium habens, cui vehementer indulget, & quem tenerè diligit, ſi pomum puero erogare vult, primum ſe illud nolle dare, manum comprimens, ſimulat; puer verò, vt illius cupidus eſt, nunc digitum vnum, poſtea alium, ac tandem omnes ſua tenera manu aperit; cui in hac contentione poſito, quaſique ploranti, manus pii parentis pomum dimittit; qui tandem lætitia & voluptate perfunditur, eo quod filium ſuum tot modos, totque artes ad extorquendum pomum quærentem viderit: ſic Deus Pater cum dilectis ſuis ſæpè agit, in quos ſua beneficia largiter conferre decernens, vult tamen vt ipſi vi quodammodo habita (eſt enim hæc vis amanti grata) plorantes, gementes, ac perſeuerantes, ab eius quaſi manibus ea extorqueant.

D. infr. Oct. Nat. Dom. tex. 5.

Simile.

Sic veterum Chriſtianorum pietatem deſcribit Tertullianus: *Coimus in catum & congregationem, vt ad Deum quaſi manu facta precationibus, ambiamus orantes. Hæc vis Deo grata eſt.* Solent matres ac nutrices, filiorum ac paruulorũ ſuorũ in ſe amorẽ magis vel exerceant, vel probent, vel inflamment, ſeſe ex compoſito in aliquo domus angulo abſcondere, & plorantem interea paruulum, matremque querulis vocibus inclamantem, tenerè audire & aliquamdiu quaſi ſurdis, ſed verè amantiſſimis auribus auſcultare; tandemque expanſis vlnis ad paruulum accurrere, eumque millies deoſculari. Planè ſic Deus ſuorum preces ac lachrymas, quaſi facie auerſa, quaſi obdormiens, quaſi ſurdis auribus ſolet excipere; tandem verò vbi & eorum patientiam, & ſuam dilectionem ſatis exercuit, plena manu, etiam plus quàm petitur, elargitur. Sic cum muliere Chananæa, cum cæco clamante in via, cum Hemorrhoiſſa in Euangelio CHRISTVS egit. Sed & huius rei crebra & illuſtria exempla iam alio in loco produximus. Quemadmodum

In Apolog. c. 39.

Simile.

Matth. 16.
Luc. 8.
Matth. 9.

Simile.

quùm nobilis & illustris vir in aulam proficiscitur, vt aliquod à Rege munus obtineat, cuius præsentia Rex delectatur, & cui maiora, quam petit, conferre in animo habet, petitionem huius nobilis Rex in multos dies differt, vt eum apud se diutius detineat: sic omnino Deus suorum electorum precibus gaudens, pietate delectatus, præsentia & colloquio (qui enim orat, cum Deo loquitur) frui cupiens, differt quod petitur daturus abundanter. Quemadmodum verò in his omnibus exemplis, proteruus esset & improbus filius, qui recusante pomum patre, manumque comprimente, indignatus abscederet, & se non curare pomum diceret; paruulus vix germanus & naturalis esset, qui absconditam ad tempus matrem, vel nutricem non inclamaret; nobilis parum ciuilis, imò superbus, & animi impotentis meritò haberetur, qui Regis sui moram ac dilationem non ferret, sed primo die non exauditus, statim relicta aula, ad sua se reciperet: sic omnino proterui & improbi fideles sunt, filij non germani, sed adulteri, superbi quoque & arrogantes, valdeque importuni, qui nisi ad primam aut secundam precem à Deo impetrent, in precibus perseuerare recusant. Magna obseruatione dignum est, quòd in hac caussa parabolam de iniquo & proteruo iudice Christus introducit. Ait in Euangelio iniquus Iudex: *Etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor, tamen quia molesta est mihi hac vidua, vindicabo illam, ne in nouissimo veniens sugillet me.* Mira res, quod redemptor noster iniquissimo iudici seipsum comparat. Non parenti naturali (vt alio in loco facit) non alicui magnifico Principi, non cuius bono & honesto viro, sed homini scelesto, qui nec Deum, nec homines timebat, suam infinitam bonitatem comparat. Facit hoc, vt perseuerantiam in oratione fortissimo argumento nobis persuaderet. Horrendum quippe esset, diuinam bonitatem iniquo & scelerato iudice deteriorem aut crudeliorem esse existimare, quasi non id Deus præstet quod crudelis & impius facit. Sunt & aliæ bonæ ac legitimæ orationis conditiones, vt fides, fiducia, obedientia, humilitas; de quibus in alijs Euangelijs iam per occa-

Parabolæ vis de iniquo iudice. *Lucæ 18.*

Luc. 11.

sionem

sionem dictum est. Talis ergo oratio efficax apud Deum est. Talem orationem, tales preces laudat Scriptura, commendant Patres: Exempla Scripturarum collegit Chrysostomus his verbis: *Oratio caminum ignis tribus pueris extinxit. Oratio conclusit ora leonum, ne Danieli nocerent. Oratio Moysis seditionem compescuit, Amalecitas deuicit, Deum iratum populo reconciliauit. Oratio Heliæ cælos aperuit, ignem ad sacrificium, pluuias ad siccitatem terræ impetrauit. Oratio Cornelij cælos penetrauit. Oratio publicanum iustificauit. Oratio Ecclesiæ Petri vincula resoluit. Oratio Paulo ostium Euangelij adaperuit.* Et, vt aliquos orationis particulares effectus obiter tangamus, Oratio plura sæpè impetrat, quàm petit, & largiores Deus manus habet, quam homines os, aut linguam, aut cor, iuxta Illud Apostoli: *Potens est Deus omnia facere superabundanter quam petimus aut intelligimus.* Et iterum: *Si reprehenderit nos cor nostrum* (vt indignos omni fauore) *maior est Deus corde nostro.* Exemplum habes in filio prodigo, qui id tantum patrem orans, vt faceret eum sicut vnum ex mercenarijs eius, factus est iterum filius eius, recepta stola prima, & celebri cum conuiuio excipitur. Salomoni petenti à Deo sapientiam, non eam tantum concessit, sic vt similis ei sapiens nec ante eum fuerit, nec post eum surrecturus sit; sed etiam (ait illi Deus) hæc, quæ non postulasti, dedi tibi diuitias scilicet & gloriam. Abraham orans, & dicens; *Vtinam Ismael viuat coram te*, responsum accepit non de Ismaele tantum, sed & de noua prole Isaac: nec vt Ismael viuat tantum, sed vt augeatur ac multiplicetur valde, crescatque in gentem magnam. Qui surdum & mutum ad Christum adduxerunt, rogabant tantum vt imponerent illi manum. At ille insolito & mirabili modo non hoc tantum facit, verum etiam mittit digitos in auriculas eius, expuens tangit linguam eius, suspiciens in cœlum ingemuit; dicit ei, Ephpheta, & sic demum sanauit. Rursum, Oratio fidem exercet, & egregiè probat. *Omnem iustitiam quam facit homo* (ait Chrysostomus) *secundum suam potentiam facit, & de potentia sua profert; solam autem orationem secundum fidem suam facit, & ex fide sua profert.*

Orat. in regressu eius habita.

Oratio plura accipit quàm petit.

Ephes. 3.
1. Ioan. 3.
Luc. 15.
Exempla.
3. Reg. 5.
Marc. 7.
Genes. 17.

Oratio fidē exercet.

Tex.2.& 4.

Sic in omni petitione Christo facta, petentium fidem probat Christus, probatam laudat, laudatam remunerat. Chananææ dixit: *O mulier, magna est fides tua.* Centurioni dixit: *Non inueni tantam fidem in Israel.* Vide plura in Dominica 3. post Epiphaniam, & in Dominica Quinquagesimæ.

Oratio charitatem auget.

En. in Ps. 85.

Simile.

Oratio charitatem auget. Vnde Sanctus Augustinus: *Si amator Dei esse vis, sincerissimis medullis, castisque suspiriis ipsum deprecare. illi flagra, illi inhia.* Quemadmodum enim amantes assiduo congressu & frequenti colloquio magis ad mutuum amorem accenduntur; & sicut qui verè amici sunt, nihil libentius audiunt, quàm quùm ab iis, quos amant, rogantur, eique benefaciendi occasionem habent; & vicissim ab amicis & beneuolis, vt audacter petimus, sic quo maiori cum fiducia petimus, eo vehementius amamus: eodem modo inter Deum & homines Dei amicos se res habet: qui certè non amici modo, sed & parentis in nos viscera gerit, pietatem ostendit. Imò omnem humanam amicitiam Dei in nos amor infinitè superat.

Hom. 24. in Matth.

Ab hominibus (ait Chrysostomus) *cum aliquid exposcis, & molestus omninò & onerosus videris: Deum verò, quando id non facis, offendis, &, vt amplius tibi indignetur, accendis.*

Oratio illuminat,

De orando Deum lib. 2.

Oratio mentem mirabiliter illuminat, & diuina sapientia replet. Vnde D. Chrysostomus: *Quemadmodum qui cum sapientibus viris colloqui solent, propter assiduam consuetudinem breui sic transmutantur, vt illorum prudentiam referant; sic qui cum Deo colloquia miscent, et sua vota deferentes, quanta sapientia, quanta virtute, quanta prudentia, quanta bonitate, quanta sobrietate, quanta morum æquitate eos repleri necesse est!*

In prologo libr. 1. de doct. Christ.

Lib. 2. de vita S. Mar.

Hinc magni illi viri ex sola oratione ad summam sapientiam prouecti, D. Antonius Eremita, S. Martinus, & S. Bernardus: qui illiterati quum essent, vt de S. Antonio scribit Augustinus, de S. Martino Seuerus Sulpitius, de S. Bernardo, vitæ eius in prima parte author, magis oratione quàm lectione profecerunt, & sacras Scripturas intellexerunt.

Oratio armatura contra tentationes.

Simile.

Oratio est contra omnis generis tentationes armatura fortissima. Sic CHRISTVS: *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* De hac D. Chrysostomus: *Quemadmodum ciuitas, quæ muris cincta non est, facilè venit in hostium potestatem, sic animam*

non

non munitam precibus, diabolus facilè redigit in suam ditionem. Nec vitia tantum repellit, sed admirabilem animo puritatem conciliat oratio. Quemadmodum enim (ait Chrysostomus) qui cum Rege collocuti sunt, & ei familiares facti, non dignantur in contubernium venire mendicorum & abiectorum hominum: ita qui cum Deo fabulatus est, eiq; sua vota protulit, nequaquam dignabitur mali & impij spiritus familiaritatem admittere, quod quisque facit, qui voluptatibus seruit. Oratio in omnibus rebus afflictis maximam animo consolationem adfert. *Si enim apud homines* (ait Chrysostomus) *suos quempiam casus dixisse, suasque calamitates narrasse, affert nonnihil consolationis, quasi difflatio quadam malorum per ipsam narrationem ageretur; longè magis si cum Domino illo communi ægritudines animi tui communicaris, consolationem atq; remedium capies.* Ad hoc enim ipsum te Deus inuitat, dicens; *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Vocat, obsequamur: inuitat, accedamus: offert se, ne respuamus. Et sic quidẽ ex parte bonitatis diuinæ rem ostendit: paulò superius, ex parte ipsius orationis, venusta comparatione idem declarat: *Sicuti,* inquit, *frequentia nubium principio cœlum offuscat; vbi verò per crebras demiserit stillas: iam & humore deposito, serenum & cœlum & dilucidum facit: sic mœror animi, dum intus versatur, caligine cogitationem nostram obducit, cum autem verbis orationis, & lachrymis quæ solent comitari orationem, foras versus euaporatus difflatusq; euanuit, plurimum iam inde splendoris afferri in animum solitum est, fauore scilicet humanissimi & liberalissimi Dei, velut radio quodam in eius, qui orat, animum ingruente, ac luce afficiente latissima.* Hæc ille. Sed præter hos omnes effectus & fructus orationis, qui, diligenter explicati, ad frequens orandi studium auditores vehementer excitare possunt, admirabilis ille atque præcipuus est, vt quiduis a Deo, quod legitimè petitur, impetret. Huius rei in alio Euangelio exempla protulimus. Credenda sunt indubitanter Christi verba dicentis: *Quæcunq; petieritis in oratione, credentes, accipietis.* Et rursum: *Omnis qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit; & pulsanti aperietur.* In quæ verba D. Hier. *Si tibi non datur, ideo nõ datur, quia nõ petis.* Fidelis Deus est, seipsum nega-

Li. 2. de orãdo Deum.

Ibidem.

Simile.

Oratio cõsolatur in aduersis.

Simile.

In hom. 5. de incõprehens. Dei natura.

Matth. 11.

Ibidem.

Simile.

Oratio impetrat.

Matth. 21.

Matth. 7.

In com. ibid.

Iacob. 1. negare non poteſt: *qui dat omnibus affluenter, & non im-*
properat. Fons bonitatis perennis eſt, manare non ceſſat.
Non eſt abbreuiata manus Domini, & ſine pœnitentia
Hom. 18. o- Dei dona ſunt. Ideo nos vult ſine intermiſſione orare,
peris imperf. quia ipſe paratus eſt ſine intermiſſione dare. *Omnes medi-*
in Matth. *ci pecuniis, Deus autem ſola oratione placatur*. Ideo in Scri-
Hom. 13. ibi. pturis oratio ſemper offerri Deo dicitur in odorem ſua-
uitatis. *Nam ſicut thymiama bene confectum, delectat homi-*
nem odorantem, ſic oratio iuſti ſuauis eſt ante Deum, ait
Chryſoſtomus.

2. *Vſque modo non petiiſtis quicquam in nomine meo.*

Chriſti nomen. LOCVS moralis de Chriſti Redemptoris noſtri ineffabili erga nos bonitate, & nouo gratiæ beneficio vt in virtute, fide, ac poteſtate nominis eius quidquid orando impetremus. Magna enim ſignificatione adiecit hoc Chriſtus: *In nomine meo*. Dabit quidem Pater cœleſtis petentibus eum; ſed in nomine Chriſti, ſi per Chriſtum & merita eius, Deum Patrem inuocamus. Sic paulò antè Apoſtolis ſuis dixit Chriſtus: *Quicquid petieritis in*
nomine meo, hoc faciam. Hoc longè ante in Spiritu præui-
Ioan. 14. dens Dauid. ſic orat: *Protector noſter aſpice Deus, & reſpice*
in faciem Chriſti tui. Nempe Chriſti merita apud Deum
Pſal. 83. perpetuò pro nobis intercedunt: *Accedit per ſemetipſum*
ad Deum, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis. Hunc
Heb. 7. *aduocatum habemus apud Patrem. Hic aſſiſtit vultui DEI,*
vt interpellet pro nobis. Hoc nobis maximam inuocandi fi-
1. Ioan. 1. duciam adfert: hoc orationibus noſtris admirabilem il-
Hebr. 9. lam efficaciam conciliat, vt, quicquid petierimus, fiat
nobis. *Noua hæc eſt* (ait S. Cyrillus) *inuocationis formula,*
In Ioan. lib. *veteribus prius prorſus incognita, quia per Chriſtum omne no-*
11. c. 7. *bis bonum abſolute conceſſum eſt. Qui enim filium ſuum no-*
Rom. 5. *bis donauit, quomodo non cum illo omnia nobis donauit? per*
hunc habemus acceſſum ad gratiam iſtam, in qua ſtamus.
Allegoria. Ioſeph fratribus ſuis, in terram Chanaan redeuntibus, in
mandatis dedit, vt ad eum reuerti ſi vellent, omnino
Gen. 43. fratrem ſuum Beniamin ſecum adducerent: *Niſi fra-*
trem veſtrum Beniamin adduxeritis, non videbitis faciem
meam. Niſi quum ad Deum orando accedere volumus,
& panem noſtrum quotidianum petere, frumentum
& cibum vitæ à DEO quærere, Chriſtum fratrem no-

ſtrum

strum (sic enim & fieri, & nos vocare dignatus est) in oratione adduxerimus, nisi in eius nomine petierimus, non videbimus faciem Dei, nihil à Deo Patre orantes impetrabimus. In veteri lege tantam inuocandi fiduciam populus fidelis non habuit, quia in tanto nomine tantaque virtute inuocare non poterat. Nomen Abraham Isaac, & Iacob in oratione vsurpabant, iuxta illud ipsius Iacob: *Inuocetur super pueros istos nomen meum, nomenq; patrum meorum Abraham & Isaac.* Aliquid hoc erat qui tres isti amici Dei erant. Postea inuocabant Deum propter seruum suum Dauid: *Protegam Vrbem hanc propter me, & propter seruum meum Dauid*: Sed frequētissimus in oratione veterum sanctorum titulus creationis fuit. Sic Iob ad Deum orat: *Manus tuæ Domine plasmauerunt me totum in circuitu, & sic repentè præcipitas me? Memento, quæso, quod sicut lutum feceris me*, & cætera quæ sequuntur. Hoc etiam titulo Dauid Deum ad misericordiā prouocat: *Respice in Vineam quam plantauit dextera tua.* Hoc titulo à Deo beneficia implorat: *Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. Da mihi intellectū, Vt discā mādata tua.* Hoc titulo Esaias Dei fauorem postulat: *Et nunc Domine Pater noster es tu, nos Vero lutū: & factor noster tu: & opera manuū tuarū omnes nos. Ne irascaris Domine, &c.* Interdum verò etiam dilectionis titulo & argumēto ad Deum sibi propitium reddendum vtebantur. Apud Ieremiam: *Factus sum Israeli pater, ideò in misericordia reducam eos.* Apud Esaiam: *Tu Deus pater noster & Redemptor noster, à seculo nomen tuū. Quare errare nos fecisti. Domine, de Viis tuis*: Atque hi quidem præclari tituli fuerunt; siue amicos, siue beneficia Dei respiciamus. Sed nouus nobis titulus inuocationis datus est; tanto veteribus excellentior, tanto efficacior, quanto excellit seruum, & amicum Filius naturalis vnigenitus, in quo Deo complacuit; & quantum creationis ac dilectionis titulum superat longissimè redemptionis beneficium: in quo vno splendidissimè elucet tum Dei Patris ineffabilis amor, qui *sic dilexit mundum, Vt Vnigenitum suum daret, &c.* tum Dei Filij inexplicabilis dilectio, qui *tradidit semetipsum pro nobis.* In hoc ergo nomine, qui Patrem orat, propter talem Filium repulsam pati non potest.

Hinc

Marginal notes: Matth. 28. — Veterum preces non fundabantur in Christo. — Gen. 84. — Esai. 37. — Iob. 10. — Psal. 79. — Iob. 10. — Psal. 118. — Esa. 64. — Ierem. 31. — Esa. 63. — Ioan. 3. — Tit. 2.

In circumci. Domini. Hinc Ecclesia omnem suam orationem in hoc nomine terminat. De nominis Iesu virtute & efficacia, in altero Promptuario diximus.

3. *Ipse Pater amat vos, quia vos me amastis.*

LOCVS moralis de amore Dei erga nos, propter nostrum erga Christum amorem; videlicet quoad eius argumentum & perfectionem. Primus enim Dei amor gratuitus est, quo prior dilexit nos. Hunc locum in Promptuario Catholico iam tractauimus. Porrò de Deo super omnia diligendo (qui locus hic tractari potest, vt Dei Patris amor erga nos, quanto à nobis studio quærendus, quanta cura retinendus sit, populus doceatur) in prima Dominica Quadragesimæ disputatum fusè est, & infra in alia Dominica magis disputabitur. De Christo nobis multis nominibus diligendo (quod etiam non incommodè in hęc verba explicari poterit, vt medium, quo Dei Patris amorem vel quærere vel conseruare possit auditor, moneatur) iam in alijs Euangelijs semel atque iterum disseruimus.

Text. 10. Dom. 12. post Pent. tex. 3. Suprà Dõ. 4. post Epiph. tex. 3. Quinquag. tex. 4. Palm. tex. 1. Dom. 2. post Pascha, tex. 1. & 6. Ioan. 15. & 16.

EVANGELIVM DOMINICÆ VI. POST PASCHA.

CVM venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis qui à Patre procedit, ille testimoniũ perhibebit de me. Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecũ estis. Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini. Absq; synagogis facient vos. Sed venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neq; me. Sed hæc locutus sum vobis, vt, cum venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini.* De malorum præmeditatione, vt minus mala fiat.

2.

2. *Sed venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo.* De frequenti Ecclesiæ Dei persecutione, hęreticorum crudelitate, varioque persecutionis fructu.

3. *Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neq; me.* Contra ignorantiam Dei, rerumq; diuinarum, plurimorum malorum causam.

1. Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini.

Malorum præmeditatio.

LOCVS moralis de malorum præmeditatione, vt minus mala sint. Voluit Christus futuras Ecclesiæ persecutiones, futuras cuiuscũq; iusti tribulationes, longè antè prædicere; vt de illis nemo scandalizetur, id est, nemo propterea fidei quam tenet, religionis quã colit, iustitię coram Deo quam exercet, aut tędio afficiatur, aut scandalum patiatur, aut vllo mœrore conturbetur. Magna Christi misericordia infirmitatem nostram tam valido præsidio communire, tam necessario subsidio alleuare voluit. Mala quippe præmeditata minus feriunt. Basiliscus, animal homini infestissimum, hoc habere dicitur, vt, si prior hominem viderit, certam ei perniciem adfert; contrà, si prius videatur quã videat, nocere nequeat, sed vel pereat statim, vel in fugã se territus abripiat. Pulchrè Seneca: *Nisi quicquid fieri potest, pro futuro habeas, das in te vires rebus aduersis, quas ii fregit, quisquis prior vidit.* Rursum alio in loco: *Quia naturam oculis, nõ ratione comprehẽdimus, nec cogitamus quid illa facere possit, sed tantum quid fecerit, domus huius negligentiæ pœnas, tanquam nouis territi, quum illa non sint noua, sed insolita.* Elegantissimè quoque aliàs; *Quæ alij diu patiendo leuia faciunt, vir sapiens leuia facit diu cogitando.* Sic Anaxagoras Philosophus, quum illi renunciata esset & damnatio sua, & filiorum mors, ad prius dixit: *Iam pridem tam aduersus illos, qui damnauerant, quàm aduersum se, ex æquo naturam tulisse sententiam*; ad posterius dixit: *Sciebam me genuisse mortales.* Hoc in eo fecit philosophia, & perpetua humanæ fragilitatis meditatio. Hanc sapientiam Christus hoc loco nos docet, varias & acerbas iustorum persecutiones prædicens (quas vel hodie maximè præsentiunt in multis locis Catholici Christiani) vt ęquanimius eas feramus: si, quod

Simile.
P. Berchorius, Reduct. mor. lib. 10. c. 13.
Lib. 1. c. 11. de tranquil.
Apophthegma.
Natur. qq. lib. 6. q. 3.
Epist. 77.
Laert. lib. 2.

2.Cor 4. quod Redemptor noster clementer dixit, nos diligente[r]
Simile. præmeditamur. *Habemus thesaurũ istũ in vasis fictilibus.*
Vt quid in vase vitreo ferream soliditatem requiris? Sa-
pientes viri, vt mortis terrorẽ, qua nihil est terribilius, a-
nimo paulatim omnem eximerent, mortis perpetuam
Exempla. memoriam aliquo artificio sibi proponebant. Sanctus
In vita eius tom. 1. Sur. Ioannes Eleemosynarius dictus Patriarcha, Alexandrinus,
iubet sibi extrui monimentum: ei autem finem non im-
poni, sed sic imperfectũ relinqui: deinde eos qui perfe-
cti erant operi, quum esset festum aliquod insigne, acce-
dentes in conspectu omnium qui in mense considebant
Dion. Nitaeus in vita eius. aperte dicere: Monimentum tuum Domine adhuc im-
perfectum est; iube ergo vt finem accipiat. Seuerus Impe-
rator vrnam sibi præparauit, in qua sepeliretur; eamq; ad
se perlatam, manibus contrectare solebat ac dicere: T[u]
virum capies, quem totus orbis capere non potuit. Re-
Lib. 3. fert Herodotus, olim in Ægyptiorum epulis morem fuis-
se, vt vnusquisq; cadauer ligneum, sed maximè ad viuum
effictum, singulis ostenderet, dicens: In hunc intuẽs po-
Eccl. 22. ta, & oblecta te, talis post mortem futurus. Dicit Scriptu-
ra: *Musica in luctu importuna narratio, flagella & doctrina
in omni tempore sapientia.* Pulchre docet, tristibus quid
nõ esse interponenda vana & inania oblectamenta; me-
ditationem autem aut narrationem rerum tristium &
aduersarum (qua flagellorum & doctrinæ vocabulo ex-
primit) nunquam esse importunam, imò, omni tempo[re]
Eccl. 7. ad sapientiam instituere. Sic alibi: *Melius est ire ad domum
luctus, quam ad domum conuiuij. In illa enim finis cũctorum
admonetur hominum, & viuens cogitat quid futurum sit.*
Certè quantum mala non præmeditata perturbent, [tantum]
Plutarch. in li. de tranq. animi. præmeditata vix moueant, pulchro exemplo docuit Ho-
merus. Vlyssem enim introducit post 20. annorũ absen-
tiam domum reuersum, repentinæ morti canis sui, qui
eũ agnouerat, moxq; casu extinctus fuit, acerbè illachry-
Exemplũ. mantem: vxori autem suæ flenti, toto die assedisse, ab[sque]
lachrymis. Vxoris quippe futuras lachrymas præco-
Apophthegma. gitauerat; canis mortem nihil formidauerat. Val[et]
hoc loco Scipionis illud memorabile dictum: *Stul-
tum est dicere, non putâram.* Bonus dux, nauclerus, Impe-
rator, viæ, nauigationis, & certaminis pericula prædic[it]

Sic Christus hoc loco: ne tibi dicas non prædictum, caue.

2. *Sed venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo.*

LOCVS moralis de frequenti Ecclesiæ DEI persecutione sub prætextu pietatis. Ethnici quidem persequutores ferè omnes sic Christianorum nomen ac fidem acerbissimè persequebantur, vt suis, quos vocabant, dijs immortalibus se hac in re obsequium præstare, deorum suorum honorem & cultum vindicare arbitrarentur, & præ se ferrent. Vnde Imperatores maximè superstitiosi, maximi quoque erant persecutores: Traianus, Adrianus, Decius, Diocletianus, & alij. Sed Christus hoc loco de illa Ecclesiæ persecutione loqui videtur, quam illi exercebunt, qui vnum verum Deum colere profitentur, qualis erat primum Iudæorum in Apostolis, reliquosque Christi discipulos, ac postea hæreticorum in Catholicos, quoties superiores & fortiores illi esse potuerunt, acerbissima persequutio. Sic Augustinus hæc verba exponit: *Hoc de Iudæis dictum debemus accipere de quibus dixerat, Absq; synagogis facient vos. Nam martyres Christi, etiã occisi sunt à Gentilibus, non tamen illi arbitrati sunt Deo, sed diis suis falsis obsequium se præstare quum hæc facerent.* Et alibi contra Donatistas disputãs Augustinus, putat in Iudæorum persecutione impletum hoc esse: quia videlicet ante eius tempora rara fuit hæreticorum violenta persecutio: solusque in oriente Constantinus, posteaque Valens, Arriani Imperatores (de qua Valentis persecutione non incommodè etiam hæc verba intelligi posse agnoscit) Catholicos ferro & gladio persecuti fuerant. Sed Christi verba quemadmodum non ad solos Apostolos, sed etiam ad eorum successores, adeoque omnes futuros fideles pertinent, quando de toleranda & expectanda persecutione eos monet ac docet; sic absque vllo dubio ipsa persecutio, de qua loquitur, de omni illa intelligitur, in qua veritatis hostes, sed pietatis simulatores veros veritatis cultores, non verbo tantum & fraude, sed ferro & gladio persequuntur. De qua

Persecutores Ecclesiæ.

Tract. 93. in Ioan.

Contra Petil. lib. 2. cap. 92.

Mor. in Iob. libr. 33. c. 29. duplici persecutione Gregorius? *Quale illud persecutionis tempus apparebit, quando ad peruertendum fidelium pietatem alii verbis sæuiunt, alii gladiis! Quis enim etiam infirmus istius Leuiathan dentes non despiceret, si non eos per circuitum potestatum secularium terror muniret? Sed dupli- ci contra eos calliditate agitur; quia, quod eis ab aliis blandientibus verbis dicitur, hoc ab aliis gladiis ferientibus imperatur.* Hæc ille. Et certè atrocior semper fuit hæreticorum persecutio contra Catholicos, quam Ethnicorum contra Christianos. Conqueritur de hoc Eusebius, Vercellensis Episcopus; qui in carcerem ab Arrianis missus, ab omni suorum congressu & subsidio prohibetur: quam crudelitatem à nullo Ethnico persecutore adhibitam fuisse affirmat. Iucundus, presbyter Arrianus, hortatur Gensericum Arrianum crudelissimum, vt Arbogastem, nobilem Catholicum, quem gladio tollere statuerat, diuersis cruciatibus, & lenta morte interimeret. Iidem Arriani sacras virgines, adhibitis dorso & mamillis laminis ferro ignitis, torquẽtes, dicere eas iubebant, quod Episcopi & Clerici Catholici cum eis concumberent: quam crudelitatem & sycophantiam ab Ethnicis sub Maximino Imperatore didicerant, vt apud Nicephorum videre est. Iconomachi in frontibus, totoque vultu Catholicorum, super scamna illos extendentes & vincientes, quosdam Iambicos versus, ignominia plenos insculpebant, cultris aliisque instrumentis adhibitis, vt in saxis sculpendis fieri solet. Beatus Fulgentius, Episcopus Ruspensis, cuius opera doctissima extant, cum prius Mauros fugisset persequentes, incidit in Arrianos, quorum crudelitatem immanem expertus, ad vicina prouinciæ suæ loca regreditur, eligens Mauros potius paganos habere vicinos, quam molestissimos Arrianos. Sub Constantino Copronymo, Iconomacho, plures Martyres facti sunt, quam sub cuiuspiam gentilis Principis persecutione, teste Sigeberto. Sub eodem tyranno monachi quadraginta duo; truncatis naribus, barbisque illitis pice combustis, in balnei fornace clausi, ibique fame consumpti, martyrio coronantur. Macedonius hæresiarcha, sub Constantio Imperatore, Catholicos inaudito tormentorum genere cruciatos

Marginal notes:

Hæreticorum persecutio atrocissima.

In vita eius apud Suriũ 1. Augusti.

Exempla.

1. *Victor. lib. 3. de persecut. VVandalica.*

2. *Hist. Eccl. li. 7. c. 20.*

3. *In vita SS. Theodori & Theophan.*

4. *In vita eius apud Suriũ tom. 1.*

5. *In Chron. anno 770.*

6. *In Martyro. Ro. 12. Ian.*

7. *Ibi. 30. Mar.*

tos occidit. Inter cætera, fidelium mulierum vbera inter labra arcarum compressa, dissecuit, & candenti ferro combussit. Eutychitistæ Alexandrini, statim post mortem Martini Imperatoris Catholici, Proterium Episcopum & Patriarcham suum Catholicum, cum alijs clericis, tanta crudelitate occiderunt, vt viscera eius gustarent, & crudas carnes comederent, reliquum corpus per plateas vrbis trahentes. Hunerichus, Arrianorum Rex, vna vice clericos 4976. in desertum ablegauit, & laicis prohibitum, ne clerum sequerentur. Augustinus de suis Donatistis ita scribit: *Quis Barbarus excogitare potuit, quid isti, vt in oculos clericorum nostrorum calcem & acetum mitterent, quorum membra etiam cætera plagis horrendis, vulneribusq; sauciarunt? deprædantur etiam domos aliquas & incendunt, fructus aridos diripiunt, humidos fundunt: & talia cæteris comminando, multos rebaptizari compellunt.* Hæc ille. Hæreticorum nostri temporis quæ crudelitas, quanta barbaries, qualis immanitas in persecutione & occisione Catholicorum, maximè in Gallia & Anglia fuerit, recẽti memoria omnibus compertum est, & extant de ea re toti libri, quos consulere, si volet Concionator, poterit. Hi omnes, Christi discipulos interficientes, arbitrati sunt obsequium se præstare Deo. Hoc autem vno nomine huius generis persecutio non solum est acerbissima, quia ex zelo religionis, sed non secundum scientiam proficiscitur, verum etiam periculosissima, quia fuco religionis etiam Christianæ contra Christianos coloratur. Occultus hostis est, qui ideo caueri nisi difficilime non potest. Ciuile bellum agit, quod sine sociorum sanguine nunquam terminatur. Fidem ipsam non sub nomine perfidiæ, vt Paganismus & Mahometismus, sed sub fidei vocabulo impugnat. *Per verba Legis Legem impugnant*, ait Ambrosius; *& fidem sine fide prætendunt*, ait Hilarius. Amicum se ostendit, & hostis est. Socium se dicit, & capitale bellum gerit. Sponsæ voces vsurpat, & meretrix est. Christum loquitur, Euangelium sonat, verbum Dei crepat; sed *lupus est in vestitu ouium*, vt per multa capita in altero Promptuario ostendimus. Omnes eius machinæ, astutia & dolus sunt. *Fur est & latro*, non iustus hostis.

8. Euang. lib. 10. c. 9.

9. Victor. lib. 2. de persecut. VVandalic. Epist. 122.

In com. ad Tit. 3.

In lib. ad Constant.

Dom. 7. post Pentecost.

Ioan. 10.

Ephes. 4. *Nequitia & astutia circumuenit in errorem*, veris & apertis armis non aggreditur. *Persecutor paganus* (ait Augustinus) *apertè sæuit, vt leo: hæreticus insidiatur, vt draco. Ille cogit negare Christum, iste docet, ille ingerebat violentiam, iste insidiat. Aduersus illum opus erat patientia; aduersus hunc opus est vigilantia.* Hæc ille tunc, in pace Ecclesiæ.

Enarrat. in Psal. 39.

At nobis hodiè, maximè Angelis Catholicis, non solum vigilantia, sed etiam patiëtia opus fuit, ab annis iam triginta sub hæreticorum tyrannide laborantibus. Est hæc igitur persecutio grauissima. Tota nihilominus hæc persecutio siue à paganis, siue ab hæreticis, & ipsi Ecclesiæ vtilis est, & eos, qui persecutionem patiuntur, beatos facit, &, vt beati fiant, diuinum remedium in promptu habent, quæ tria, tribus verbis expediam. Sicut vrbes & arces, hostium finibus proximæ & limitrophæ, armis & rebus bello necessarijs munitissimæ semper sunt; quæ verò in medio regni consistunt, negliguntur, &, si qua munimenta habent, rubigine consumpta & fœdata iacent: sic Ecclesiæ, circumlatrantibus hæreticis proximæ, contra eos diligenter se muniunt, verbum fidei accuratius tractant, disciplinæ censuram strictius obseruant, vt non vituperetur ministerium ipsorum; cautè ambulant, quia dies mali sunt: at vbi alta pax est, tota armata Ecclesiastica rubigine consumpta iacet. Desidiæ rubigo, auaritiæ lutum, superbiæ & ambitionis muscus, ignorantiæ somnus omnia occupat. Sic se rem suo tempore habuisse sanctus Cyprianus his verbis agnoscit: *Dominus probari suam familiam voluit; & quia traditā nobis diuinitus disciplinam pax longa corruperat, iacentem fidem & penè dixerim dormiëtem, censura cælestis erexit. Studebant augēdo patrimonio singuli, non in sacerdotibus religio deuota, nō in ministris fides integra, nō in operibus misericordia, non in moribus disciplina.* Hæc ille, multaque alia populi Christiani dedecora, quæ in pace Ecclesię coaluerant, recenset, vt caussam subsequentis persecutionis ostenderet. Nec aliter diuus Bernardus: *Olim prædictum est, & nūc tēpus impletionis aduenit: Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece Martyrū, amarior post in conflictu hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum. Intestina & insanabilis est plaga Ecclesiæ, &*

Persecutio Ecclesiæ vtilis.

Simile. 1. Quoad mores.

Exemplū. Serm. 5. de lapsis.

Serm. 33. in Cant. Esa. 38.

sia, & ideo in pace amaritudo eius amarissima. Hæc illi Patres, quoad mores & vitæ agendæ rationem, quæ in pace Ecclesiæ flaccescit & dormitat. Idem docet Augustinus de doctrina fidei. *Hæreticorũ*, inquit, *inquietudine, vt Scripturas vigilãtius perscrutemur, vnde, ne ouili Christi noceãt, illis possit occurri, tanquã de somno ignauiæ, nostra excitatur industria. Ita per multiplicem gratiam Saluatoris, etiã quod inimicus in perniciẽ machinatur, Deus cõuertit in adiutorium*. Hæc ille. Rursum alibi: *Multa ad fidem Catholicã pertinentia, dum hæreticorũ callida inquietudine agitantur, vt aduersus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & instantius prædicantur, & ab aduersario mota quæstio, discendi existit occasio*. Hæc ille. Sed & ipsa occasio Catholicorum, quam libenter exercent hæretici, ipsius Ecclesiæ non solùm decus & ornamentum, sed etiam salus & incrementum est. Sic enim Deus clarificatur, & fides illustratur, & credentium constantia confirmatur, & vacillantium infirmitas roboratur. *Sanguis enim Martyrum, semen est Christianorum: & granum cadens in terram, vbi mortuum fuerit, multum fructum affert*. Sanè sicut fermentum, quod amarum est, pani saporem conciliat, sine quo insipidus esset; sic Ecclesia, nisi aliquo tribulationis fermẽto misceatur, insipida & flaccida euadet. Apposite Ambrosius: *Sicut vinea, dum ligatur, erigitur, & recisa nõ minuitur, sed augetur; ita sancta plebs, dum ligatur, erigitur; dum humiliatur, attollitur; dum reciditur, coronatur*. Et sic quidem persecutio hæreticorũ, etsi asperrima & periculosissima, ipsi tamẽ Ecclesiæ, Deo omnia electis cooperante in bonum, non est semper perniciosa, sed plerunque salutaris.

2. Quoad doctrinam fidei.

Epist. 105.

In lib. de vera religion. cap. 8.

Tertul. in Apolog.

Ioan. 12.

Simile.

Lib. 9. ca. 10. in Lucam.

Simile.

Porrò eos, qui in ipsa persecutione maximè patiuntur & interficiuntur, beatos in primis esse non solùm vox cælestis clarè pronunciauit, dicens: *Beati estis quum vos persequuti fuerint, &c.* verum etiam ipsa ratio manifestat. Quemadmodum enim cùm quis flumen aliquod in cymba traijcit, qui cymbam impellit, transitum facit expeditiorem & breuiorem: sic qui variis tormentis iustos interficiunt propter veritatem, expeditissimam illis in cœlis viam parauerunt, quasiq; cymbam impulerunt, vt ad portum felicitatis æternæ quàm

Persecutio ferentibus vtilis.

Matth. 5.

Simile.

Exemplũ. celerrimè peruenirent. Ideo diuus Cyprianus, accepta
Pontianus in passione eius. mortis sententia, *respondit, Amen, Deoque gratias agit.* Sic & alii innumeri Martyres fecerunt, adeoque hodie in Anglia multi.

Edmundus Campianus, Societatis Iesu Theologus, accepta in Anglia, pro fidei confessione, mortis sententia, cecinit statim: Te Deum laudamus. De hac persecutionis & tribulationis felicitate in alia Dominica diximus. Illud pluribus explicandum, quam præsens habent & paratum remedium oẽs, qui pro Christo, pro fide, pro veritate patiuntur. Hæc est perpetua Spiritus S. consolatio, de qua in hoc sermone suo vltimo toties loquitur, & in alia Dominica nos aliqua diximus, quæ & hic locum habent. Sed nunc pauca adiicientur, donante Deo. Quem diuini Spiritus virtus inhabitat, ille aduersus acerba omnia, etiam mortẽ ipsam, animo semper inuicto stat. Qui longum iter pedester facere vult, emit calceos duplici aut triplici solea consutos, vt magis ex ferro quam ex corio confecti videantur: paucorum tamen dierum labore detriti rumpuntur. Qui autem nudis pedibus iter facit, quo plus ambulat, eo duriorẽ callum obducit, pedumq; eius corium magis obdurescit. Ratio discriminis est, quia corium calceorum, est corium mortuum; pedum verò, viuum. Sic omnes, quorum animi fortitudo ex corio viuo consistit, id est, ex virtute Spiritus sancti, quo magis affliguntur, eo fortiores & constantiores fiunt: Peccatores autem peccato mortui, & quorum tota animi virtus non nisi humana est, naturæque peccatricis & corruptæ, vt debilis est, sic facilè deterritur, & quibusuis afflictionibus succumbit, citoque corrumpitur. Nempe Spiritus sancti consolatio, quasi fons quidam est certarum virtutum, quę omnes inuictum pectoris robur adferunt, videlicet fidei, spei, charitatis, quæ Spiritus sancti dona sunt. At fides adfert in tribulatione gaudium & pacem animi. Vnde Apostolus: *Deus repleat vos omni gaudio & pace in credendo.* Sic Eunuchus, accepta doctrina fidei, *ibat per viam suam gaudens.* Hæc fides est *thesaurus ille absconditus* (à sapientibus) *in agro* (Ecclesiæ & vineæ Dominicæ) *quem qui inuenit homo* (per Euangelii prædicationem) *abscondit* (in corde suo) *& præ gaudio illius vadit, & vẽdit vniuersa, quæ habet*

Dom. 3. post Pascha, tex. 1.

Simile.

Spiritus sancti consolatio triplex.

1. Fides.

Rom. 15.
Actor. 5.
Matth. 13.

habet, (id est, paratus omnium potius, quæ habet, iacturam facere, quam illo carere) *& emit agrum illum*, adiungit se vineæ illi, vt sit palmes in vite, qui Christus est, caput Ecclesiæ suæ. Zelus enim & dilectio fidei facit, vt interfici se potius ab hoste fidei fidelis patiatur, idque perlibenter, quam vt fidem suam neget. Alia virtus Spiritus sancti spes est, quæ maximum in animo gaudium generat, vt *spe gloriæ, in qua gloriatur fidelis*, omnia pro Christo ardua gaudenter ferat. *Spe gaudentes*, ait Apostolus, quia proprium spei est, animum incredibili gaudio perfundere. Charitas verò, altera eademque primaria Spiritus S. virtus adhuc magis hoc facit: quia *Valida est vt mors dilectio*, id est, ipsam mortem vincit, eaque superior est, vt alio in loco plenius dictum est. Hæc ergo sancti Spiritus dona quasi fontis perenniter fluentis riui, cordibus fidelium infusa, perpetua eos consolatione & lætitia spirituali replent, vt semper in Domino gaudeant, scientes, quia *siue viuimus, siue morimur, Domini sumus*. Hi sunt chori castrorum, de quibus in Canticis dicitur: *Quid videtis in Sunamite* (id est, in pacifica sponsa Christi) *nisi choros castrorum*? Enimuerò quid choro siue choreis cum castris exercitus? Chorus enim, canentium congregatio est; castra, pugnantium. Sed iustus in pugna cantat, quia diuini Spiritus gaudio repletus, omnia etiam aduersissima gaudenter perfert. Hæc videlicet est cifra Regis nostri, quam non intelligunt, nisi qui amici eius sunt, tristia cum gaudio tolerare. Quam cifram aperuit, quum diceret: *Dico vobis amici mei*. Arcanum meum vobis reuelo & rationem secretam, qua scribere, meamque voluntatem patefacere soleo. *Noli timere eos, qui corpus occidunt*. Non est cum timore, sed cum gaudio excipienda mors pro nomine meo illata.

2. Spes. Rom. 5. & 15.

3. Charitas. Cant. 8.

Cant. 7.

Cifra Dei.

Luc. 12.

3. *Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neque me.*

LOCVS moralis contra ignorantiam DEI, rerumque diuinarum, plurimorum peccatorum causa. Ideo enim improbi persequuntur bonos, & hæretici Catholicos, ideo improbi & hæretici homines causa pec-

Ignorantia rerum diuinarum, causa peccatorum.

fiunt, quia Deum ignorant, quia veritatem rerum diuinarum non tenent. Cæcitatem cordis peccatorum fontem esse, Christique notitiam & cognitionem vnicuique credenti esse necessariam, iam aliis in locis ostensum est, quæ huc omnia referri possunt. Nonnulla tamen addemus, prout Deus dabit. *Scientia Dei est machina, per quam structura charitatis assurgat*, ait Augustinus. Colere & amare quem ignoras, non potes. Zelus sine sciētia, est vehemens cursus in deuio; in quo quanto curris velocius, tanto à via aberras longius, & peccas absurdius. Etsi ferrum in fornace vehementer accenderis, tamen, nisi apposito malleo formes & ducas illud, nullam nouam formam accipiet. Voluntatis zelum ducere debet rectum iudicium. Cæca enim voluntas est, & ab intellectu duci ac formari debet. Rusticus, ignorans Regem, transit per eum, quasi per familiarem; fortè & detrudit eum, si transitum impediat. Sic multi impingunt in Deum & offendunt, nescientes Deum, & mandata ac voluntatem eius, & beneficia ab eo accepta, & præmia ab illo bonis repromissa, pœnasque malis destinatas. Rusticus in pago educatus, habet quandam confusam Regis notitiam, quòd valde diues ac potens sit. Sed si ei præterea dicatur, quod Rex habet potestatem castigandi malefactores, & euehendi ad honores omnes ei benè seruientes; incipiet multo magis Regem & timere & amare, eique in omnibus obedire & placere. Eodem modo se res habet in exacta Dei & Domini nostri cognitione. Quam multi putant se cognoscere Christum, qui tamen actiones eius, & passiones, doctrinam & beneficia vel penitus ignorant, vel nisi confusè norunt. *Nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant.* Puderet vnumquemque nostrum, vel certè pudere oporteba(t) vocari studiosum Medicum, Theologum, Iurisperitum, textorem, sartorem, aut qualemcunque opificem, nec scire, quæ ad huiusmodi artem aut vocationem pertinent. Pudeat similiter Christianos nescire Christum. Imo tanto magis pudeat, quanto Christianus non a barte, sed a fide nomen habet, & non ob lucrum, sed ob salutem hoc nomen gerit. Certè nos Christiani *Spiritum, qui ex Deo est, accepimus, Vt sciamus, quæ a Deo donata sunt nobis.*

Marginalia: Dom. Quinquag. tex. 5. Dom. 2. post Pascha, text. 5. — Epist. 119. — Similia. 1. 2. 3. 4. — Psal 81. 5. — 1. Cor. 2.

bis. Et ad Epheſios Apoſtolus: *Det vobis Deus Spiritum* *Epheſ. 1.*
ſapientiæ in agnitionem Chriſti, vt ſciatis, quæ ſit ſpes vocationis eius.

Incumbit ergo cuilibet Chriſtiano, vocationis & profeſſionis ſuæ ſpem, ſcopum & finem cognoſcere; mediaq; ei à Deo ad hunc finem donata ſcire. Neque eſt, quòd quiſquam ſe excuſet, quòd Deum aut diuina cognoſcere nequeat. Non enim accurata Dei in ſe aut fidei in principiis ſuis cognitio hic requiritur, ſed beneficiorum DEI erga nos, mandatorum, promiſſionum, comminationum ſcientia, qualem Catechiſmus Catholicus, & ordinaria verbi Dei prædicatio tradit. Diogenes, dicenti cuidam, quem ad ſapientiæ ſtudium hortabatur: Non ſum idoneus philoſophiæ; *Quid igitur viuis,* inquit, *ſi nulla tibi rectè viuendi cura eſt.* *Apophthegma.* Non enim ad hoc viuit homo, vt viuat tantum, ſed vt diſcat rectè viuere. *Laert. lib. 7. cap. 1.* Natura gignit dociles ad virtutem, non doctos. Quemadmodum bonus luctator eſt, non qui omnes numeros nexuſque perdidicit, quorum vſus ſub aduerſario rarus eſt, ſed qui in vno ſe aut altero bene & diligenter exercuit, & eorum occaſiones intentus ſpectat: ſic bonus ille Chriſtianus eſt, qui DEVM & eius voluntatem, quantum ad ſalutem ſatis eſt, rectè perdidicit. *Simile.* *Seneca lib. 7. c. 1. de beneficiis.* Qui ſcit, quantum victoriæ ſatis eſt, is multa ſcire cenſendus eſt. Hoc tamen in vtroque diſcrimen eſt, quod in illo genere, omnibuſque humanis artibus & ſcientiis, ad curioſitatem magis facit, quàm ad vtilitatem; in cauſa fidei & ſalutis, in DEI rerumque diuinarum cognitione, nihil cognoſcitur, quod non ſit vtile & ſalutare. Eſt omnino Dei, eiusque beneficiorum, omnibus, qui ſalui eſſe volunt, cognitio neceſſaria. Quàm diu Ioſeph vixit, & recens eſſet memoria beneficiorum eius in Ægypto, quæ tanta erant, vt eum ſua lingua Saluatorem mundi Ægyptii vocarent, bene erat filiis Iſrael, totique cognationi Ioſeph in Ægypto: *Exemplū.* *At vbi ſurrexit Rex nouus in Ægypto, qui neſciebat Ioſeph, mirabiliter affligi ab Ægyptiis filii Iſrael cœperunt.* *Exod. 1.* Tanti intereſt, DEI beneficia ſcire & neſcire. Quùm Moyſes à Pharaone peteret dimitti populum, vt Domino DEO ſuo ſacrificaret, non obediuit Pharao, quia neſciebat Dominum aut potentiam eius. *Exemplū.* *Quis eſt,* inquit,

Exod.5. *Dominus, ut audiam vocem eius, & dimittam vos; Nescit*
1.Cor.2. *Dominum.* Apostolus de Iudæis dicit. *Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Sic peccatores, si cognoscerent, quòd lethaliter peccando Dominum gloriæ
Heb.6. iterum crucifigunt (vt Apostolus affirmat) profectò nunquam id facerent. Si cognosceret peccator, quòd in omni vitioso amore idololatriā committit, amorem alicuius creaturæ Creatori præponens, non ita sæpe & imprudenter peccaret. Excitare seipsum vnusquisque debet, vt præter Dei beneficia, omnibus communia, quæ in se priuatim Deus cōtulit innumera naturæ & gratiç dona identidem recolat, recolendo cognoscat, cognoscendo
Psalm. 102. se minimè ingratum ostendat. Sic Dauid: *Benedic anima*
De ciu. Dei, *mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius.* Pro-
lib.10.c.5. pter hoc Catechismus Catholicus, Scripturæ sacræ, explicatio verbi Dei, anniuersariæ solennitates in Ecclesia,
Ioan. 15. *ne volumine temporum* (ait August.) *ingrata subrepat obliuio.* Ex ignorantia Dei, rerumq; diuinarum, omnia pro-
Ioan.14. manant peccata maximè bonorum persecutio; de qua
Simile. hoc loco Christus: *Mundus enim, quod suum est, amat; &* quæ sua sunt, optimè cognoscit. De Spiritu sancto, id est, de bonis eius dixit Christus: *Mundus enim non potest accipere, quia non videt eum, neq; scit eum.* Quæ terra sua sponte producit, nemine colente exuberanter profert. Quæ non ex se producit, sed seminari in ea oportet, non sine maximo & vario labore producit, eaque satis parcè. Est enim illis quasi nouerca, quæ nunquam mariti filios ita fouet ac suos, quorum mater est. Mundus mundanos, quasi filios suos, & germen naturale, omni horrore prosequitur: pios verò, qui ex diuino semine in eo nascuntur, & Spiritus sancti cultura ac gratia fouentur, odit; persequitur, interficit. Nescit enim eos, pro exoticis & peregrinis habet.

EVANGELIVM DOMINICÆ PENTECOSTES.

Ioan.14. *I quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum; & ad eum veniemus; & mansionem apud eum faciemus. Qui*

Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermo, quem audistis, non est meus, sed eius, qui me misit, Patris. Hæc locutus sum vobis, apud vos manens. Paracletus autem Spiritus S. quem mittit Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Audistis, quia ego dixi vobis, Vado & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad Patrem, quia Pater maior me est. Et nunc dixi vobis, priusquam fiat; vt, cum factum fuerit, credatis. Iam non multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed vt cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.

PERICOPE moralis huius Euangelij.

1. *Qui diligit me, sermonem meum seruabit.* De Deo diligendo eiusque dilectionis virtute & efficacia.

2. *Et pater meus diliget eum.* De amicitia Dei, quæ ex mandatorum Dei obseruatione comparatur.

3. *Et ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* De dilectionis diuinæ infirmitate & stabilitate.

4. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* De bono pacis, quam Christus nobis reliquit, meruit, dedit.

5. *Non quomodo mundus dat, ego do vobis.* De falsa mundi pace.

6. *Non turbetur cor vestrum, neq; formidet.* De animi fortitudine, fiducia, patientia in rebus aduersis seruanda.

7. *Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.* De assidua diaboli circa mortem cuiusque vexatione.

1. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.*

LOCVS moralis de efficacia & virtute dilectionis Dei. Dilectionis vim tantam esse Christus dicit, vt ad benè operandum, ad mandata Dei seruanda sit efficax. Christus enim sermonis seu verbi sui vocabulo, o- Dilectionis Dei efficacia.

mnia præcepta, & omnem de moribus doctrinam intelligit, iuxta frequentem Scripturæ phrasin, quæ omnia DEI præcepta numero singulari sæpè effert; vel propter excellentiam, quasi vix verbi aut mandati nomen mereatur, nisi quod à Deo, vel in ordine ad Deum, & potestate à Deo ordinata præcipitur: vel propter facilitatem, quia diligenti Deum, Dei mandata quasi vnus sermo, & vnum verbum esse videtur. Vnde postea de malis dicit Christus; *Qui non diligit me, non seruat sermones meos*, in plurali loquens, quia non diligenti Deum, Dei mandata & nimis multa & grauia videntur, sicuti pigro & proteruo puero quæuis data lectio prolixa est: vel etiam

Rom. 12. propter vnam chartam, *in quo vno sermone* (ait Aposto-

Psalm. 118. lus) *tota lex recapitulatur.* Sic de Dei mandatis loquuntur amici Dei; *Quomodo dilexi legem tuam Domine? Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo.* Et iterum: *Latum mandatum nimis.* Et rursum: *Ignitum eloquium*

Psalm. 98. *tuum nimis, & seruus tuus dilexit illud.* Sic de Moyse

Petr. Galat. & Aaron dicitur: *Custodiebant testimonia eius, & præce-*

lib. 11. *c.* 4. *de* *ptum quod dedit illis.* Secũdum rerum Hebraicarum scri-

arcan. Cath. ptores, sexcenta & tredecim erant in lege Dei præcepta.

fidei. Et tamen hæc omnia vnum vocantur, sicut & Christus

Do. 1. *Qua-* hoc loco omnia sua præcepta vnum sermonem vo-

drag. tex. 10. cat, quia diligentibus, & de diligentibus loquitur. Est hic igitur locus de amore erga Deum, eiusque admirabili vi & efficacia disserendi. Deum supra omnia amandum esse in alia Dom. iam explicatum est, & in Promptuario Ca-

Exod. 23. & tholico hic locus moraliter tractatus est. Hic tamen in

25. argumento tam necessario & salubri plura dicentur. In

Allegoria. veteri lege præcepit Deus, vt omne primogenitum, tam

Galē. li. 6. *de* de homine quam de pecoribus, illi offerretur, vel precio

Vsu partium redimeretur; omniumque quoque frugum & fructuum terræ

Alber. de a- primitias sibi offerri voluit. Qua in re, cor nostrum ei de-

nimalib. lib. beri, docere voluit. Est enim cor primum, quod in homi-

9 *tra.* 2. *c.* 4. ne generatur, vt Medici tradunt; & vltimum quod in ho-

Typus. mine moritur, vt experientia docet. Primitias ergo nostras & primogenituram Deo dare, est cor nostrum, totumque cordis affectum Deo tribuere. In cuius etiam rei typum, in veteri lege primogeniti Sacerdotes erant, &

Prouerb. 23. diuino cultui mancipati. Hinc in Scriptura dicitur, *Præbe fili*

be, fili mi, cor tuum mihi. Non caput, non manum, non pedem, non cætera membra, sed omnium membrorum principium, radicem, & vitæ humanæ fontem, qui cor est, dari sibi Deus postulat. Aues venaticæ, quæ ex præda vi- ctitant, vultur, accipiter, aquila, capta præda, ante omnia cor petunt, euiscerant, deuorant. Quod in illis naturæ instinctus facit, propter cibi auiditatem; hoc in Deo immensa sua bonitas facit, propter nostræ salutis desiderium: qui dicere in Scripturis non dubitauit; *Delicia mea, esse cum filijs hominum.* Hac de caussa Zelator in Scripturis Deus dicitur: *Non habebis deos alienos coram me:* id est, nihil vt principale tuum bonum amabis præter me: *Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes.* Qui zelotypia laborat, suspicione plenus est, omnia sponsæ suæ vestigia, dicta, facta obseruat, ad omnem in domo strepitum, ad omnem ingressum & egressum vigilat, fingit se interdum exire, moxque domum repentè redit, vt videat quid vxor agat: quam si cum alio amatore deprehendit, confestim expoliat, omnia illi data preciosa munera aufert, & vel domo expellit, vel interficit iratus. Sic Deus animam, sibi fide & Charitate desponsatam, zelo prosequitur ardentissimo; non quidem cum humanæ perturbationis vitio, sed prorsus incommutabilis atque tranquillus, effectum zeli ostendens, omnia dicta & facta nostra obseruans, quod agnouit Dauid, dicens: *Prouidebam Dominum semper in conspectu meo: à dextris est mihi ne commouear:* Interdum quoque fingens se longius ire, & quasi dormiens in nauicula cordis nostri, quum tamen (vt alibi explicatum est) cor eius vigilet in nobis semper; cum alijs verò creaturis fornicantes seuerissimè puniens, iuxta illud: *Perdidisti omnes qui fornicantur abs te.* Et apud alium Prophetam: *Filiorum illius non miserebor, quia filij fornicationum sunt.* Et Moyses adhortans populum vt in Dei dilectione maneat, hanc rationem subdit: *Deus enim vester ignis edax, & Deus Zelans.* De hoc Dei zelo Dionysius Areopagita: *Audiuimus id verè dicere quod Author ipse omnium propter excellentem quendam rerum omnium amorem & amatoria bonitatis magnitudinem, quasi extra se sit, dum ad omnia quæ sunt, multiplici prouidentia ratione pertingit, illisq; se immiscet, & à supremo illo statu, quo supra omnia*

eminet,

Simile. Prouerb. 8. Exod. 20. Simile. Psalm. 19. Psalm. 72. Osea 2. Deu. 4. De diuinis nomin. ca. 4. part. 1.

eminet, ad quandam quasi cum rebus societatem se illis com-
municando descendit, seque demittit. Hinc fit vt zelotem il-
lum Theologi nostri appellent, quia vehemens est ad ea, qu
sunt amanda, & zelo quodam amatorio erga res afficitur.
Contra Adimantum c.12. Hæc ille. De quo paulò clarius sic S. Augustin. *Zeli diui*
nomine eius significatur prouidentia, qua nullam à se an-
mam impunè fornicari sinit. Sicut enim ea, quæ dicitur i
Dei, non perturbatio mentis est, sed potentia vindicandi: s
zelus Dei non cruciatus quidam animi est, hominibus com
munis, sed tranquillissima sincerissimaque iustitia, qua null
anima beata esse sinitur, falsis opinionibus, prauisque cupi-
tatibus corrupta. Hæc ille. Deus igitur cor hominis vul
Luc.12. amari vult. *Ignem* (inquit Christus) *veni mittere in terra*
(qui certè hodie in Apostolos è cœlo cecidit) *& quid v*
lo nisi (vel potius, quàm volo, quantum desidero, na
illud τὶ Græcum vtrumque sonat, & posterius magis) *v*
Dei munera vt eum diligamus. *ardeat?* Ad hunc Dei amorem infinita nobis Deus dedi
quæ nos incitarent; sicuti qui puellam nobilem dilig
innumera ei munera mittit, vt amorem eius in se prouo
1\. cet. Creauit nos, vt naturæ ductu eum amaremus, sicut fi-
Simile. lius naturaliter amat patrem. Si quis nobis medicus au
chirurgus vnum os fractum restituat, maximè si gratu
2\. tò id facit, in perpetuum ei nos deuinctos profitemur
Ecce Deus totum, quod sumus, nobis dedit, quùm nihi
essemus. Deinde ad similitudinem suam nos creauit, v
amicitiæ ratione eum amaremus. Morum enim sim
litudo amorem conciliat. Quando omnia Deus creau
antequam hominem conderet, omne genus naturæ sin-
gulis quibusque creaturis dispersit. Vitam vegetatiuam
plantis, arboribus, mineralibus dedit. Vitam animalem
sensitiuam pecoribus, auibus, piscibus largitus est. Spiri-
tualem Angelis impartiuit. Homini ergo quid superest
quid daturus es Domine? Dabo (inquit Dominus) ei li-
bertatem, vt, quicquid ei placuerit, faciat: *Deus enim a*
Eccl.15. *initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consil*
sui. Apposuit illi aquam & ignem: ad quodcunque volueri
porriget manum suam. Si terrenis tantum se dare vult, & il-
lis solis sustentari vt arbor, erit arbori similis, ad nihil v-
tilis, nisi ad ignem. Si sensuum delectationem sequi vul
Psalm.48. erit tanquam brutum, *comparatus iumentis insipientibu*

Sit-

Si rerum spiritualium contemplationi vacat, eleuabitur ad dignitatem Angelicam, & erit *Angelis Dei æqualis*. Ideo ex parte libertatis fecit nos Deus ad imaginem suam, vt ea rectè vtentes, perueniamus ad similitudinem & fruitionem eius. Deinde non nostra tantum, sed & omnis alia creatura clamat ad nos, vt amemus Deum: quia omnia propter nos facta sunt, & in vsum nostrum. Nostris enim primis parentibus dictum est: *Replete terram, & subijcite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super vniuersam terram*. Post hæc omnia, clamat perpetua DEI gubernatio, conseruatio, prouidentia, clamant singula Dei in vnumquemque beneficia; clamat fortissimè Redemptio per Christum facta; clamat ipsa Dei immensa bonitas, & infinita Maiestas, amore infinito digna (si enim homines, quos nunquam vidimus & à quibus nullum beneficium vel accepimus, vel expectamus, amamus tamen, & videre cupimus propter nominis celebritatem; quam ex aliqua virtute adepti sunt; quam infinitè magis DEVM, in quo omnis virtus, sapientia, fortitudo, velut in abysso & fonte exuberantissimo, cuius minimæ guttulæ sunt, quidquid in homine cernimus, etiam propter se solum amandus à nobis esset:) clamant innumeræ vtilitates amantibus Deum propositæ, clamat inexplicabile beatitudinis præmium, eisdem certissimè repositum, DEVM nobis esse super omnia diligendum. Accedit ad hæc omnia præcepti obligatio, salutis necessitas ipsa denique naturæ humanæ propensio & inclinatio. Præcipit DEVS, & ideo præcipit, quia *Dominus DEVS noster est fortis & zelotes*, vt eum *toto corde, tota anima, tota virtute*, id est, integrè, dulciter, & fortiter diligamus. Cogit salutis necessitas, quia *si vis ad vitam ingredi, serua mandata: qui autem diligit me, seruat sermonem meum*. Vrget naturæ inclinatio, quia non sic rapido & violento cursu flumina terræ vniuersa in mare currunt, nec vllis repagulis, ne eò fluant, cohiberi possunt, quam animus humanus beatitudinem desiderat; cuius appetitus, quùm finis rationem habeat, & naturalis est, & necessarius, & fortissimus. Quale tamen hoc monstrum est, vt inter tot & tanta, quæ ad DEI amorem non prouocant,

Luc. 12.
3.
Genes. 3.
4.
Amoris Dei incitamenta.
Simile.
Exod. 20.
Matth. 19.
Ioan. 14.

uocant, instigant, impellunt, quæuis tamen nænia; quæ-libet voluptatula hunc cursum impediat, & nos à Deo a-uertat? Maximè quùm præter hæc omnia ignis de cœlo hodierna die in corda nostra delapsus est, & *misit Deus in corda nostra Spiritum Filij sui, in quo clamamus Abba Pa-ter*, id est, in quo & per quem facti filij Dei affectum filia-lem induimus, Clamantes Abba Pater, Pater mi, Pater mi, quid me vis facere? Dicit Apost. nos *signatos esse spiritu promissionis sancto*, id est, accepisse, vt signaculum quod-dam cordis nostri, Spiritum S. repromissum. Et sponsus in Canticis sponsæ dicit: *Pone me vt signaculum super cor tuum*. id est, sim ego cordis tui sigillum. Quod alicuius si-gillo signatur, ostenditur res esse illius propria cuius est sigillum. Si ergo præter & vltra omnia illa amoris nostri erga Deum incitamenta, iam etiam Dei Spiritus *effusus in nos abundè*, videlicet per *Charitatem diffusam in cordi-bus nostris*, sigillauit corda nostra, profectò illi soli appro-priati iam sumus, illū solum amare debemus, illi soli cor nostrum dare oportet. Hoc hodierna nos solennitas do-cet. Ideo quod Christus de dilectionis vi & efficacia Apo-stolos in vltima ante passionem cōcione docuit, hoc ho-die legendum proponit Ecclesia.

Galat.4. *Ephes.1.* *Cant. 8.* **Simile.** *Tit.2.* *Rom.4.*

Ad Dei amorem illa quæ enumerauimus omnia multaque alia quæ non attigimus (nec attingere possu-mus, quia nescimus) vehementer quidem incitant. Sed vt nulla nobis relinqueretur excusatio, diuini Spiritus ardor corda fidelium præterea ad hunc Dei amorem ho-die datus accendit. Opera & vasa fictilia, quamuis singu-lari artificio elaborata, fabrefactaque sint, adhuc ad suæ perfectionis complementum in fornacem vt mittantur opus est, vt ibi decocta splendorem firmitatemque ac-cipiant. Ex alijs antedictis documentis ad Dei amorem animis nostris concipiendum satis edocti & formati su-mus. Sed nunc accepto Spiritu sancto nouum splendo-rem, robur nouum accepimus, vt simus vasa in hono-rem, cultui diuino consecrata, & obsequio mancipata. Figuræ quæ sunt in fenestra vitrea depictæ, & colores earum, si sol non irradiat, lituræ potius & maculæ viden-tur, quàm effigies aliqua benè formata. Sic omnia diui-ni amoris documenta, à quocunque argumento sumpta, nullam

Spiritus S. cur datus. **Simile.** **Simile.**

nullam diuini amoris effigiem viuam animo repræsentant, sed obscura videntur, & surda narratio, nisi diuini Spiritus splendor & lux gratiæ animum irradiet, nouaq; luce perfundat, atque calore accendat, & documenta illa, & figuras pulcherrimas clarè videat & intelligat: eisq; intellectis, ad Deum amandum incitetur. Atque hæc de Deo diligendo.

Dilectionis efficacia.

Nunc huius dilectionis efficaciam vide: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.* Si vnusquisque nostrum interrogetur an diligat Deum, confidenter respondebit se diligere. Sed *probatio dilectionis, est exhibitio operis.* Hinc D. Ioan. *Hæc est Charitas Dei, Vt mandata eius custodiamus: & mandata eius grauia non sunt.* nempe habenti charitatem, sine qua omnia sunt difficilima Apostoli, ante acceptũ Spiritum S. ad omnia trepidabant. Vna ancillula Petrum, qui fortissimus videbatur, ita perterruit, vt Christum abnegaret & abiuraret. Ad tormenta bellica, priusquam ignis applicetur, etiam pueri intrepidè accedunt, & plaustra hinc inde rotant & vertunt, vt volunt: at verò quando ignis apponitur, etiam viri fortissimi retro cedunt, alij fugiunt, nullus accedere audet. Hominem sine charitatis igne, vtcunque aliarum virtutum præsidijs ornatum minima quæque tentatio deijcit, & loco mouet: diligentem Deum nihil perturbat. Moyse holocaustum primum in deserto super altare tabernaculi offerente, ignis è cœlo descendit, qui holocaustum consumpsit. Hunc ignem in posterum Hebræi semper conseruarunt & fouerunt, vsque ad Babylonicæ captiuitatis tempus; qui ad tempus extinctus, miraculo reuixit, vt in libris Machabæorum narratur. Sine hoc igne nullum Deo sacrificium fiebat. Hic ignis tam diu in veteri populo asseruatus est, quàm diu lex ipsa viguit: Eodem nunc modo ignis diuinæ charitatis hodie cœlo delapsus, corda primorum credentium accendit & inflammauit, & illorum perpetuo ministerio omnibus credentibus in lauacro regenerationis impartitur, ac per manus impositionem vberius confertur, qui omnia nostra opera bona, omnia sacrificia spiritualia sursum ascendere, facilia & iucunda esse, Deoque acceptissima facit. Hinc illa vox in Psalmis: *Locutum est os meum in tri-*

1. Ioan. 5.

Simile.

Typus.

2. Mach. 1.

Psalm. 65.

in tribulatione mea: Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum, offeram tibi boues cum hircis. hoc est: In omni difficultate virtutis, & tentatione graui, offeram tibi cor amore plenum & affectuosum, ideoque quoduis bonum opus exequar. Ossa arida & absque medullis, aut vitiosa nux, vile & ridiculum munus facerent. Opera sine charitate, vitiosæ nuces & ossa arida sunt, in quibus magna est difficultas, & nulla vtilitas. Finge strenuum adolescentem ac nobilem, illustris puellæ amore captum: nihil est quod iubenti puellæ recusabit. Simultates cum aliquo hostiles exercet. Roget puella, vt aduersario ignoscat, & cum eo in gratiam redeat, si eius amore potiri velit: confestim obtemperabit. Nec iubenti tantum parebit, sed præterea quicquid illi gratum fore intelliget, hoc iniussus exequetur, Certamina ludicra instituet: vestem, quam illa volet, induet: cantilenis nocturnis aures demulcebit: nulli vel labori vel sumptui parcet. Et vbi amor Dei est, nonne eosdem effectus producet? Sanè multo maiores. De hoc enim amore dictum: *Valida vt mors dilectio*, quæ verba alibi explicuimus. Certè amor Dei tam efficax est, vt effectus potius quam affectus dici debeat. Plus enim facit quam afficit. Ratio est, quia omnis alius amor non nisi humanus affectus est, & ex naturæ viribus profectus: at Dei amor, in pectore Christiano ab ipso DEO insitus est, diuini Spiritus donum est, ignis cœlestis est, vnde multo efficacius operatur. Hinc S. Dauid: *Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum*, id est, cum gaudio & iucunditate animi, in Dei obsequium omnes suas cogitationes & actiones conuerterunt. Arca fœderis, quam Leuitæ super humeros portabant, ingẽtis erat ponderis, tum propter ligna Setim, & cælaturam auri solidi extrinsecus & intrinsecus; tum etiam propter alia illi adiuncta, ad eius vel ornamentum vel munimentum, vt in libro Numerorum apparet. Sed non absque miraculo cum facilitate ingenti, quoties castra mouerentur, illud Leuitæ portabant. Typus erat eius, quod Christus dixit; *Iugum meum suaue est, & onus leue*. Vt autem fiat leue, sola facit dilectio. Stellæ cœli, quæ semper fulgidæ sunt, primo diluculo sanguineæ interdum appa-

Similia.

Cant.8.

Amor Dei effectus magis quã affectus.

Psalm. 83.

Typus.

Num.4.

Matth.11.

Simile.

apparent, propter vapores interiectos. Omnia iustitiæ opera, ieiunium, eleemosyna, ignoscere inimicis, stellæ sunt perfulgidæ; sed animo vel terrena vel seipsum nimis amanti videntur sanguinea, aspera, ingrata, difficilia. Sicut equorum bigæ maximum onus etiam currendo ferunt, propter rotas quibus onus imponitur; sic ardua virtutis opera propter charitatis rotam facilia fiunt. Quum à Moyse in terram Chanaan exploratores mitterentur, Iosue quidem & Caleph facilem suis fratribus Chananæorum victoriam promiserunt. Erant enim Dei amantes & obsequentes filij. Dicebant ergo: *Ascendamus, & possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eã. Alij vero qui fuerant cum eis, dixerunt: Nequaquam ad hũc populum possumus ascendere, quia fortior nobis est.* Hoc est discrimen inter diligentes Deum, & non diligentes. Quare Deus postea diuersam de vtroq; sententiã tulit. *Nullus eorũ qui detraxit mihi, intuebitur terrã. Seruũ meum Caleb, qui plenus alio spiritu, secutus est me* (spiritu amoris & obedientiæ) *inducam in terrã hanc quã circuiuit, & semen eius possidebit eã.* Diligentes Christum seruabũt sermonẽ eius, & eos introducet in regnũ cœleste. De hac dilectionis efficacia dixit Esaias: *Qui sperãt in Domino* (sine amore sperat ab alio bonum nemo) *mutabũt fortitudinẽ, assument pennas, sicut aquilæ, current, & non laborabũt; ambulabũt, & non deficiẽt.* Quẽ locũ alibi tractauimus. Si forte ianua dũ aperitur, & clauditur, strepitũ facit & stridorẽ, cardines eius oleo inunge, & cessabit stridor. Si executio mãdatorum Dei difficilis tibi videtur, nec sine stridore & murmure id aggredi potes, oleo charitatis intellectum tuũ ac voluntatẽ, qui operationũ tuarum cardines sunt, inũge; & cessabit difficultas. Apposite D. Basil. *Qui amore carnali ardet, parietes & domos audacter ascẽdit, & cõtra ipsos districtos gladios fertur insanus, ac nisi solito cultu incedẽs perfrui amore possit, omisso illo sordidũ assumit; deniq; vt voluptate potiatur, humi serpere nõ recusaret. Sic qui Deũ veraciter diligit, parietes carnalis propinquitatis, & parentũ, aut quas habet domos trãsilire, & si ferat occasio, ad martyrij gladios currere; ac nisi cõsueto habitu viuẽs amore æterno frui possit, ignobiliorẽ assumere, plurimaq; mundi improperia tolerare optabit, vt Deo fruatur.* Hęc ille. Sicut orbes cœlestes & side-

Exemplũ.

Num. 13.

Num. 14.

Esaia 40.

Simile.

In lib. de vera Virginitate.

Simile.

Simile.

&sidera duplicem habent motum; vnum raptum & diur-
num, eumque velocissimum ex vi primi mobilis; alterum
proprium, eumq; tardissimum: sic animi motus in homi-
ne duplices sunt; vnus est naturæ proprius, qui non nisi
tardissime in bonum fertur; alter ex vi supernę gratię, qui
Cant.1. rapidissime ad virtutem trahit. Qui enim dixit: *Trahe me*
post te; statim subiecit: *Curremus in odorem vnguentorum*
Simile. *tuorum*. Nam vt aqua igni admota, non solum calorem,
sed & motum atq; agilitatem igni naturalem participat,
sic anima diuini Spiritus igne attacta, & charitate inflam-
Psalm.59. mata, non solum incalescit amore virtutis, sed & actuosa
Epist.11. est ad opus virtutis capessendum. Quare quod Dauid di-
xit, *Lex Domini immaculata, conuertens animas*; hoc
charitate Dei exponit D. Bernar. *Charitas*, inquit, *conuer-*
1.Cor.13. *tit animas, quia facit voluntarias; & est immaculata, quia ni-*
hil sibi de suo retinere consueuit: sed, vt ait Apostolus, *omnia*
suffert, omnia sustinet. Sic bonū fructū affert in patient

2. Et Pater meus diligit eum.

Amicitia Dei. LOCVS moralis de amicitia Dei, quæ ex mand-
torum obseruatione comparatur. Dicit enim Chri-
stus fore, vt qui eum diligit, eiusque sermonem ser-
uat, à Deo Patre diligatur. Immensum hoc est, & ma-
mum beneficium. Quis enim rem tantam vel spe-
Psalm.26. re ausus esset, ne dum petere; Dauid tantum orat: *Ne a-*
uertas faciem tuam à me, nec declines in ira à seruo tuo; n
ausus maiora petere. Multum enim est, Deum hab-
misericordem. Latro in cruce nihil aliud petiit, nisi
Luc.23. Dominus eius memor esset. *Domine*, inquit, *memento*
mei. Multum enim est, esse in memoria Dei. Sed ma-
est diligi à Deo. Pro magna laude & felicitate Abra-
Iacobi 2. commemorat Iacobus, quod *Amicus Dei appellatus*
Esaia 41,8. vt apud Esaiam Prophetam legitur. Moyses quoq;
quo nemo magis pro Dei obsequio laborauit, hanc
Exodi 33. gularem prærogatiuam habuisse legitur, quod *loc-*
est ei Deus facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad ami-
suum. quibus verbis nihil aliud significatur, quam q
Moysi cum Deo singularis quædam intercesserat fa-
liaritas & amicitia. At nunc, postquam *abundan-*
Rom.5. *gratiæ, & donationis, & iustitia accipientes, in vita reg-*

mus per vnum Iesum Christum. factum est, vt omnes in Christo renati, quotquot eum diligimus, eiusque sermones seruamus, simus amici Dei, dilecti à Deo Patre. Sic Paulus fideles vocat: *Omnibus qui sunt Romæ dilectis Dei.* Et hoc sensu Corinthiis scribit: *Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem Filij eius Iesu Christi Domini nostri:* id est, in amoris & dilectionis illius societatem & communionem, qua Filium suum dilexit; qua *gratificauit nos in dilecto Filio suo*, id est, gratos nos, & amicos sibi fecit Deus Pater, propter dilectum Filium suum, eo quod nos diligimus Filium suum, & sermonem illius seruámus. Hic est ille eximius amor, hæc noua per Christum cum Deo amicitia, nouæ gratiæ necessitudo intima, quam in hoc Euangelio Christus omnibus veris Christianis promisit, dicens: *Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Hæc omnia firmæ amicitiæ arctæque necessitudinis tesseræ sunt, & notæ certissimæ. Quid autem Dei amicitia beatius? De humana amicitia cum magno applausu dictum est: Qui amicitiam ex hominibus tollit, solem è mundo tollere videtur. Atqui vt innumera sunt & commoda, & solatia, & adiumenta, & ornamenta, quæ ex huius solis præsentia, splendore, calore, non homines tantum, sed & omnes aliæ creaturæ, tam animatæ quam inanimatæ, capiunt: ita innumera sunt animæ humanæ bona, solatia, emolumenta, quæ ex hac Dei amicitia accipit. Apostolus dicit: *Qui adhæret Domino, vnus cum eo spiritus est.* Quæ arctior coniunctio, quæ coniunctior necessitudo cogitari potest? Amicorum hæc maxima coniunctio est, vt sit inter eos anima vna, & cor vnum. Atqui ita se Deus amantibus eum communicat, vt vnus cum illis spiritus fiat, vnum cor, vna voluntas. Hoc est quod Christus Patrem in terris orauit, & exauditus est pro sua reuerentia *Non pro eis* (Apostolis præsentibus) *rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me* (hoc est, pro omnibus Catholicis, qui per verbum Ecclesiæ, & successorum Apostolorum, credunt in Christum) *vt omnes vnum sint sicut tu Pater in me, & ego in te; vt & ipsi in nobis vnum sint.* Vnum certe, non natura, sed voluntate; non substantiæ æqua-

[Margin notes: *Rom.1.* — *1.Cor.1.* — *Ephes.1.* — *Ioan.14.* — *Cic. in Offic.* — Amicitiæ diuinæ beneficia. — *1.Cor.6.* — *Hebr.5.* — *Ioan.17.*]

litate, ſed amicitiæ ſimilitudine; non ex æterna genera-
tione, ſed ex temporali dilectione; denique non cum
Deo, ſed in Deo. Hæc eſt amicitia iuſtorum cum Deo.
Rom.4. *At ſi Deus pro nobis, quis contra nos?* Quod ſi in humanis
Eccl.6. *amico fideli nulla comparatio*, amicitiæ Dei quæ poteſt eſ-
ſe æſtimatio? Vide Chriſti, quum in terris eſſet, humanam
quandam amicitiam, & ex ea conijce diuinam. Dicit D.
Exemplũ. Ioannes: *Diligebat Ieſus Martham, & ſororem eius Ma-*
Ioan.11. *riam, & Lazarum.* Quare Lazaro decumbente, mittunt
ad Chriſtum ſorores eius, & dicunt: *Ecce, quem amas in-*
firmatur. Poſtea quoque Chriſto moram faciente, & La-
zaro iam defuncto, dicit Apoſtolis ſuis Chriſtus: *Lazarus*
amicus noſter dormit. Denique ad monumentum defuncti
Lazari accedens *Lacrymatur Ieſus.* Quo viſo, dicunt qui
aſtabant Iudæi: *Ecce, quomodo amabat eum.* Hæc omnia
certa erant amicitiæ cuiuſdam inter Chriſtum & Lazarum
ſigna. At Chriſtus hunc amicum vide quomodo amaue-
rit. Creſcente Lazari miſeria, creuit Chriſti amicitia. Au-
dita eius infirmitate, dicit eis qui nuntium attulerãt: *In-*
firmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei. Laborant
multum iuſti, laborat Eccleſia: ſed Deus, qui amat eam,
pro ſua prouidentia infirmari eam patitur non ad mor-
tem aut interitum, ſed ad Dei maiorem gloriam. Intel-
lecta ex ſua ſapientia Lazari morte, ſtatim in Iudæam
proficiſcitur, contradicentibus Apoſtolis, & dicentibus:
Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis
illuc? & de mortuo dicit: *Amicus noſter dormit.* Amicum
vocat, non quia amat, ſed quia amatur. Multos pecca-
res, ſed per Chriſti gratiam conuertendos, amicos Dei
vocat: non quia Deum amant, quum ſint in peccatis ſe-
mortui, nec quatenus in peccato iam ſunt, quod o-
Deus; ſed quatenus eorum futura conuerſio non mi-
Deo præſens eſt, quam ſtatus peccati ex noſtra cogni-
ne præſens; & quia à Deo ex futura conuerſione amant.
Ioan.10. Sic dixit Chriſtus: *Alias oues habeo, quæ non ſunt ex ho-*
uili, & illas oportet me adducere. Oues ſuas vocat, non
ſic erant, ſed qui ſic futuri erant. Poſtea ad tumulum
nit Chriſtus, fœtet quatriduanus Lazarus. Nunc quidem
erat tempus, vt Chriſti amicitia ceſſaret, ſi humano mo-
re mutabilis eſſet. Sed lapidem tolli iubet, & Laz

fo-

foras prodire facit. Talis est erga nos Dei amicitia. Nec infirmos, nec mortuos, nec quatriduanos deserit, sed in quouis peccati statu ad gratiam & pœnitentiam peccatores vocat. Quod si erga peccatores tam propitius Deus est, non quia sunt, sed quia erunt per conuersionem amici Dei; quanto magis erga iustos liberalis & munificus erat, qui iam per dilectionem Christi, & obseruationem mandatorum eius, amici eius facti sunt: *Diliget eos*, id est, multa noua dilectionis signa & argumenta ostendet. Qualia hæc sunt: Eorum orationes exaudire. *Quicquid petieritis in nomine meo fiet vobis.* In omni tribulatione eos consolari. *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum.* In omni tentatione eos liberare. *Non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed dabit cum tentatione prouentum.* In omni necessitate eis subuenire. *Nunquam vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem.* Ex omni occasione eorum fructum quærere. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Omni consolatione & gaudio eorum corda replere. *Deus spei repleat vos omni gaudio, & pace in credendo, vt abundetis in spe & virtute Spiritus Sancti.* Multa sapientia eorum mentes illuminare. *Secundum diuitias gratiæ eius, quæ superabundauit in nobis in omni sapientia & prudentia.* Magna virtute & potentia super malignos spiritus illustrare. *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet; & maiora horum faciet.* Vnde paganis insultans Tertullianus ait: *Subiecta est Christianis diuinitas vestra, & à quolibet iussus Christiano dæmon se dæmonem profitebitur.* Proper hæc & alia dilectionis, amicitiæ & familiaritatis cuiusdam intimæ iustorum in hac vita cum Deo argumenta, sic in statu gratiæ Deus, Sanctorum Deus vocatur, sicut in Lege veteri, Deus Abraham, Isaac, & Iacob, qui amici Dei erant, vocabatur. Sub Leone I. Imperatore, Iudæus quidā archisynagogus, cum duobus filijs tanquam seditiosus captus, & equuleo impositus clamat: *O Deus sancti Sergij adiuua me.* Quia autem hæ voces ficte videbantur & hypocritice prolatæ, ad ignem tanquam blasphemus damnatur. In ignem coniectum, duo quasi albi equites eum illæsum custodierunt, donec à populo extraheretur. Is statim baptizatus, Sergij nomen accepit, & Ecclesiā suis sumpti-

Amicitiæ Dei fructus.

1. Ioan. 15.
2. Psal. 90.
3. 1. Cor. 11.
4. Psal. 36.
5. Rom. 8.
6. Rom. 15.
7. Ephes. 1.
8. Ioan 14.

In Apolog. cap. 23.

Deus Sanctorum.

Niceph. li. 15. cap. 23.
Exempl.

Dial.2. ſumptibus ædificauit in honorem SS. Martyrum Sergij & Bachi. Mercator quidam Ægyptius, nec dum Chriſtianus, in periculo naufragij exclamauit; *Deus Martini, eripe nos*; vt in vita ſancti Martini narrat Seuerus Sulpitius. *Simeon Metaph. in Vita S.Nicolai.* Tres ciues falſo ſeditionis accuſati, & in extremum diſcrimen capitis adducti, liberati fuerunt, clamantes: *Deus Nicolai, libera innocentes, ſperantes in te*: & quidem ita, vt iudex, repentino terrore perculſus, temerarij ſui iudicij veniam peteret. *In Vita ſancti Nortberti cap.37. tom. 3.Surij.* Cuidam puero paſtori ouium quærenti, quum canes non haberet, ſi lupus ei ouem auferret, quid faceret, ioco reſponſum eſt, vt nomine magiſtri ſui Patris Nortberti (erat vir ille ordinis Præmonſtratenſium Pater ac fundator, maxima ſanctitate conſpicuus) præciperet, ne auderet eam deuorare, vel lædere. Id quum poſtea puer ſerio faceret, & poſt ouem, quam lupus rapuerat, inclamaret, vt nomine magiſtri ſui eam deponeret, lupus ouem illæſam depoſuit, illeque in caulam reportauit. In Prato ſpirituali varia exempla videre licet, quomodo feræ ſæuiſſimæ ſanctis Eremitis non ſecus obedientes & morigeræ fuerint, quam primo parenti in ſtatu innocentiæ, quum amicus Dei eſſet, extiterunt. *Laer. lib.6.* Sic Deus amicos ſuos in hac vita diligit, & diligendo honorat. *Sen. de bene. lib.2. cap.7.* Diogenes ſic ratiocinabatur: Omnia deorum ſunt. Diis autem amici ſapientes ſunt Amicorum omnia communia. Omnia ergo ſapientum ſunt. Æſchines pauper auditor Socratis, cæteris diſcipulis munera ei offerentibus: Nihil, inquit, dignum te quod dare tibi poſſum, inuenio. Itaque do tibi, quod vnum habeo, meipſum, & rogo vt boni conſulas. Cui Socrates: Quidni tu magnum munus dederis, niſi forte paruo te æſtimes? habebo itaque curæ, vt te meliorem tibi reddam quam accepi. Quanto magis, qui Deo ſe totos per dilectionem dant, ab eo meliores fiunt, & beatiores!

3. *Et ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.*

Dilectionis diuinæ firmitas. LOcvs moralis de dilectionis diuinæ firmitate & ſtabilitate. Deus enim quos diligit, & cum quibus amicitiam ſemel contraxit, ita perfecte diligit, vt qua-

quantum ex ipso est, dilectionis vinculum nunquam abrumpat. Idcirco Christus non contentus dixisse, *Pater meus diligit eum*; adiecit: *Et ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*, id est; in eo habitaculum nostrum, sedem fixam ponemus. Sic alibi: *Ego sto ad ostium, & pulso. Si quis aperuerit mihi, intrabo, & cœnabo cum illo*: id est, cum eo manebo, & pernoctabo, & quiescam. Sic alia Scriptura: *Super quem requiescit Spiritus meus, nisi super humilem, &c.* Dei Spiritus haud dubie, siue ad nos veniat, siue non veniat, semper requiescit, nec vllo motu perturbatur. Sed requiescere in corde pio dicitur, quia & libenter illic est, & stabiliter ibi permanet. Sic Christus iterum discipulis suis: *Manete in me, & ego in vobis*, id est; Nisi me prius deseratis, ego vos non deseram. Hoc sensu charitas Dei vocatur ab Apostolo *vinculum perfectionis*, id est, vinculum perfectissimum; quia *charitas nunquam excidit*: & ex parte Dei insolubile vinculum est; quia *sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei.* Quoties Dei amicitia deperditur, vitio nostro fit, iuxta illud. *Iniquitates vestræ, diuiserunt inter vos & Deum vestrum: & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis.* Ille ergo vere Deum diligit, & Dei mandata vere seruat, in cuius pectore Deus inhabitat, non in eo, qui ad tempus amat, & in tempore tentationis ab amore recedit. Vnde beatus Gregorius: *In quorundam corda venit Deus, & mansionem non facit, qui per compunctionem quidem Dei respectum percipiunt, sed tentationis tempore hoc ipsum, quod compuncti fuerant, obliuiscuntur.* Et paulo post: *Ille vere Deum amat, cuius mentem dilectio praua ex consensu non superat. Nam tanto quisque à superno amore depellitur, quanto inferius delectatur.* Quemadmodum enim vapor, quanto magis à terra extollitur per virtutem solis, tanto magis ab ipso sole clarificatur: sic iustorum animæ, quanto plus affectus suos à terra subleuant, tanto magis à diuino splendore illustrantur. Promittit ergo hoc loco Christus, vt qui eum diligit, eiusque sermonem seruat, ad perfectam cum Deo coniunctionem, ad perfectam charitatem, veniente ad eum & permanente cœlesti gratia, perducatur. Charitas enim Dei in nobis suos habet gradus, suaque incrementa. Nam in quibus nata est per Sacramentum

Apocal. 3.
Esaia 66.
Ioan. 15.
Coloss. 3.
1. Cor. 13.
Rom. 10.
Esa. 60.
Hom. 30. sup. per Euang.
Simile.
Au. tract. 5. in epi. Ioan.

Simile. regenerationis, nutritur per bona opera; vt nutrita roboretur, roborata perficiatur. Quemadmodum homo suas habet ætates, suaque incrementa, vt primum paruulus sit, ab alio prorsus dependens; deinde adolescens, seipsum vel ad bonum, vel ad malum inclinet; mox vir sui iuris factus, ac demum ad alios regendos aptus existat: sic in Dei amore se res habet. Primum Deus nos prior diligit, & peccato emancipat; deinde ad sui amorem nos excitat; mox excitati, bonorum operum fructum facimus, fratres diligimus, Dei mandata seruamus: ac demum, veniente ad nos ac manente diuino Spiritu, etiam animam pro Christo ponere, si res ferat, parati sumus. Hæc est perfecta charitas. Sic manet in nobis Dei Spiritus. Augetur quippe, charitas, & manet Deus in nobis, ex ipso viu & exercitio charitatis. Sicut enim calor à corporibus nostris procedens, vestes quibus induimur calefacit, & ipsæ vicissim vestes calefactæ calorem corporis naturalem tuentur & conseruant; sic omnino opera charitatis à Dei Spiritu nos diligente, & ad nos veniente, excitata, ipsam illam charitatem nobis infusam tuentur & augent, & vt in nobis Deus firmiter maneat, efficiunt: Nam vt in artibus humanis frequens & feruens exercitatio artis, peritum facit, &, vt dici solet, magister vsus rerum est, sic charitatis à Deo infusæ habitus actibus frequentibus, & vehementibus augetur atque intenditur, non quidem effectiue, vt in habitibus acquisitis, sed profecto meritorie; iuxta illud Augustini: *Charitas meretur augeri, vt aucta mereatur perfici, comitante, non ducente, pedissequa non praua voluntate.*

Manere Deum in nobis, quid

Simile.

Epist. 106.

4. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.*

De pace Christi.

LOCVS moralis de varia pace, quam Christus nobis reliquit, meruit, dedit; de pace cum Deo, cum conscientia, cum proximo. Quæ singula in aliis Dominicis iam iterum atque iterum tractauimus, maxime Dominica in Albis, super illa verba, *Pax vobis.* Vbi etiam, in quibus aliis Dominicis hæc singula materiæ tractatæ fuerint, lector inueniet. Hic tamen, loco proprio, quædam addemus. Pax Christi quum sit quædam

Do 3. Quadrag. tex. 3.
Text. 2.
Pax Christi.

dam animi ordinata concordia, cum Deo, cum proximo, cum seipso; tantum bonum est; vt eam Christus sua pretiosa morte specialiter procurauerit, *faciens pacem* (ait Apostolus) *& vtraque vnum*, vt ideo statim post resurrectionem eam Apostolis suis dederit, dicens, *Pax vobis*: vt in ipso exordio Incarnationis suæ Angeli gaudenter hanc hominibus pronunciauerint, cantantes; *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Vbi illud, & significat, quia. Dicunt enim ideo Deum glorificandum, quia iam pacem bonæ voluntatis dabit hominibus, vt præclare Gregorius Nyssenus hunc locum exponit. Nempe tanta res hęc pax est, tantum homini bonum, tam singulare & excellens Dei donum, vt in eo præ cæteris Deus glorietur. Nam quemadmodum Rex plurium regnorum, melioris regni Rex dicitur, vt Hispaniæ Rex, tacito Neapolitano, Siciliæ, Lusitaniæ regno, sic Deus tanti pacem æstimat, vt *Deus pacis* ab Apostolo passim appelletur. Et apud Esaiam dicit: *Ego Dominus faciens pacem*. Pacis quippe nomine, quasi omnia bona continentur: iuxta illa verba Iacob ad filium Ioseph: *Ito, & vide, an fratres & pecora sint in pace*. id est, an omnia bene se habeant. Ad quod notanda est frequens illa apud Paulum conuersio: *Deus pacis. & pax Dei*. Aliquādo enim dicit: *Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum* (id est, cuius bonum quantū sit, comprehendi vix potest) *custodit corda vestra*. Aliquando aliter: *Pacem habete, & Deus pacis erit vobiscum*. Hæc conuersio docet, quòd vbi pax est, ibi Deus est: & vbi Deus est, ibi pax est. Romani iuxta Capitolium suum extruxerunt templum pacis, omnium tota vrbe vastissimum, vt eius adhuc hodie ruinæ loquuntur: quia indicabunt, beneficio pacis stare Remp. bonum pacis esse omnium laborum ac bellorum finē: in pace deniq; omnia bona contineri. In arca Noe erant vniuersa animalia: sed quum natura essent fera, crudelia, indomita: quādiu in arca erant, mitia, mansueta, & pacifica fuere. Quamdiu in Ecclesiæ arca, & in domo Dei manere volumus, pacem colere, & vnanimes in domo esse debemus. Dicit Propheta: *Inquire pacem & persequere eam*. Ne expectes vt in domum tuam veniat. Multis precibus

Ephes. 2.
Luca 1.
In serm. de Nat. Dom.
Simile.
1. Cor. 14.
2. Cor. 13.
1. Thess. 5.
2. Thess. 3.
Esaia 45.
Philip. 4.
2. Cor. 13.
Allegoria.
Psalm. 33.

Simile. eam à Deo petere, magno studio eam adipisci, adeptam retinere debes. Venator quum leporem persequitur, non satis habet quod canis currat: currit & ipse, ac vociferatur fortiter, quousque tandem assequatur. Quanto pax lepore pretiosior, tanto nos & per bona opera currere, & per assiduas preces ad Deum vociferari debemus, non contenti prædicatorum hortatibus, qui veluti canes benevocales, hanc pacem nobis denuntiant, & docendo

Psalm. 84. inueniunt atque designant. *Iustitia & pax osculatæ sunt*, ait Propheta. Duæ sorores coniunctissimæ sunt. Vna sine

Iustitia pacem præcedit. altera non habetur. Sed prior est iustitia bonorum operum, quasi soror senior; postea pax cum Deo, cum scientia, cum proximo: Apostolus idcirco semper præmitit gratiam paci, non pacem gratiæ. *Gratia vobis, & pax*, in omnibus fere epistolis. Non autem vnquam dicit, Pax vobis & gratia. Prius enim cessare peccata, & incipere iustitia debet, quam hac pace in Christo frui valeamus. Tota

Ioan. 16. ta doctrina Christi ad hanc pericopē reducitur, & in hoc epilogio terminatur. *Hæc*, inquit, *locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis.* Sic fleuit super Ierusalem conuerti nolentem, & dolet super omnes peccatores ab hac pace ali-

Luc. 19. enos, dicens: *O si cognouisses & tu, & quidem in hac die visitationis tuæ, quæ ad pacem tibi.* Tempus visitationis nostræ est vita præsens, in qua ad pacem inuitamur.

5. *Non quomodo mundus dat, ego do vobis.*

LOCVS moralis de falsa mundi pace, quem in Dom. 3. Quadrag. tex. 3. & in Dom. 3. post Pascha, tex. 2. explicatum vide.

6. *Non turbetur cor vestrum, neque formidet.*

Animi fortitudo & fiducia. LOCVS moralis de animi fortitudine, fiducia, patientia in quibusuis rebus aduersis firmiter retinenda. Quem locum, vel potius quæ loca in varijs iā Euangelijs tractauimus. In Dom. 4. post Pascha, ad illa verba. *Tristitia impleuit cor vestrum*, quæ tota explicatio huc referri potest, vt ad locum magis propriū. In Dom. 2. post aduent. text. 9. In Domin. 4. post Epiphan. text. 1. & 4. In Dom. 4. Quadrages. tex. 2. & adhuc alijs in locis:

nihil

nihil hic addere opus sit. Illud vnum addi potest, de huius fortitudinis & fiduciæ medio quod Christus hoc eodem sermone expressit, dicens: *Creditis in Deum, & in me credite*, id est, in Deum fiduciam habete, & in me: *Vt non turbetur cor vestrum*, quod illis verbis præmiserat. Sic apud Esaiam: *Iuxta est qui iustificat me, quis contra dicet mihi? Stemus simul, Quis est aduersarius meus? Accedat ad me. Ecce Dominus Deus auxiliator meus est, quis condemnat me?* Sic Paulus: *Si Deus nobiscum, quis contra nos?* Sic Dauid: *Dominus protector meus, à quo trepidabo?* Sic Iob: *Pone me iuxta te, & cuiusuis magnus pugnat contra me.* Sic in hoc Euangelio subiunxit his verbis Christus: *Audistis quia ego dixi vobis, Vado, & venio ad vos*, id est, non abero à vobis vnquam. Et rursum paulo post: *In mundo pressuram habebitis, sed confidite ego vici mundum.* Et quomodo hæc tenet consequentia: Christus vicit, ergo nos debemus bono animo esse? Respondet August. *Non vicisset ille mundum, si eius membra vinceret mundus. In illo igitur pacem habentes, ipsum refugium habēt, vt per eius adiutorium vincant.* Quemadmodum cibaria amarulenta & acria, dulce admiscendo, grata palato fiūt, & quemadmodum quum colore nimis pellucido oculi perstringuntur, ad viridia se deflectendo reficiuntur, & recreantur: sic in omnibus aduersis ad Deum mentis oculos conuertendo, maximum inde solatium capimus. Nam sicut qui sole illuminatur, facib. accensis nō eget: sic quū Dei amor & fiducia totū tenet, humanis solatijs non indigebit. *Sancta Melania, calente adhuc mariti corpusculo* (ait S. Hiero.) *& necdum humato, duos simul perdidit filios. Lachryma gutta nō fluxit, stetit immobilis, & ad pedes aduoluta Christi, quasi ipsum teneret, arrisit. Expeditius* (inquit) *tibi seruitura sum Domine, quia tanto me onere liberasti.* Sic S. Elisabetha, Lantgrauio Turingiæ viro suo defuncto dixit: Vt viueret vir meus, nulli labori parcere volui: sed eo nunc ex Dei voluntate sublato, nec minimum capitis capillum dederim, vt mihi viuus reddatur.

Dom. Pasc. text. 4. *Do. in Albis text. 1.* *Ioan. 14.* *Esaia 50.* *Rom. 5.* *Psalm. 26.* *Iob. 17.* *Ioan. 16.* *Tract. 103. in Ioannem.* *Similia.* *Ad Paulum de obitu Blesillæ.* *In vita eius apud. Sur. tom. 6.*

7. *Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.*

Morientiũ animabus insidiatur diabolus.

Ioan.19.

Psal.21.

Hom.7.in li. Iudicum.

In Vita eius apud Suriũ, to.2.pa.701.

Apud Suriũ,c.1.pa.399.

LOCVS moralis de assidua diaboli circa mortem cuiusque vexatione. Quia breui futurum erat vt Christus morti traderetur, docet, diabolum suas tunc partes acturum, & quidem more solito, in postremo agone versantem, omnia eius dicta & facta discussurum, vt aliquid inueniat vnde accuset, transitumque animæ ad Deum impediat. Sed dicit hic Christus, *In me non habet quicquam*, videlicet, quod vel minime reprehẽdat. Nihilominus tamen in ipso egressu animæ à corpore clamauit Christus; *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*; vt nos doceret idem studiose facere propter acerrimos tunc diaboli insultus, & insidias molestissimas. De quo etiam Dauid in persona Christi dixit; *Erue à framea, Deus animam meam, & de manu canis vnicam meam, salua me ex ore leonis, & cornibus vnicornium humilitatem, meam*. Nempe hæc omnium etiam sanctissimorum virorum præcipua cura fuit, vt post egressum animæ è corpore, eius ad Deum transitus à dæmone non impediretur. Qua de re sic Origenes: *Mihi si concederet, Deus, vt proprio sanguine diluerer, morte pro Christo suscepta, securus ex isto seculo discederem: vt veniens ad animam meam de hac vita exeuntem princeps huius mundi non inueniret quicquam, & sanguinis mei profusione sopiretur, nec auderet in aliquo criminari animam meam, cruore suo dilutam.* Hæc ille. Sanctus Anselmus, vir doctissimus, de ea re sic scribit: *Anima cum de corpore exit, mox inimici eius maligni spiritus, qui eam in corpore degentem per anfractus vitiorum sicut canes leporem persecuti sunt, crudeliter adsunt, parati eam quasi prædam rapere, & in mortem æternã præcipitare.* Sanctus Antonius (vt in eius vita indubitatus author scribit Athanasius) hanc visionem habuit. Eleuatis in cœlum oculis, vidit quendam lõgum atq; terribilem, caput vsque ad nubes attollentem. Vidit etiam pennatos quosdam volare cupientes ad cœlum, atque illum extensis manibus prohibere transitum: è quibus alios apprehensos elidebat in terram, alios frustra retinere contendens, dolebat supra se ad cœlestia transuolare

Statim

Statimque ad eum vox facta est, dicens: Animaduerte quod vides. Tunc cœpit intelligere, animarum esse conscensum, & diabolum prohibentem, qui & sibi retinere obnoxios, & Sanctorum, quos decipere non poterat, cruciaretur volatu. Sancta Mactina, diui Basilij soror virgo sanctissima, in hora mortis suæ sic orabat: *Ne impediat inuidus iter meum.* In vita Sancti Martini, Turonensis Episcopi legimus: *Instante morte, viso humani generis hoste. Quid, inquit, astas cruenta bestia? Nihil in me funeste reperies.* Ea in voce animam Deo reddidit. Diuus Bernardus in grauissima ægritudine, & morti proximus, sic ad Abbatem Bonæuallis scribit: *Orate Saluatorem vt tempestiuum iam exitum non differat, sed custodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis; vt is qui insidiatur, inuenire non possit vnde figat dentem, & vulnus infligat.* Sanctus Eustratius, nobilissimus martyr, quum ad supplicium extremum, post multa tormenta, duceretur, sic Deum orauit: *Et nunc, Domine, tegat me manus tua, & veniat super me misericordia tua. Quoniam conturbata est anima mea, & tristis est dum egreditur de hoc corpore, ne forte mala inimici potestas ei occurrat, & eam impediat in tenebris, propter peccata, quæ à me in vita facta sunt per ignorantiam. Sis mihi propitius Domine, & ne videat anima mea tenebricosum vultum malorum dæmonum, sed eam accipiant Angeli tui lucidi.* Sanctus Eligius, Nouiomensis Episcop. sanctissimus, in extremis positus sic Deum orauit: *Aperi mihi properanti ianuam vitæ, & principes tenebrarum non occurrant mihi, ne conturbent me potestates aeris huius, sed clemēs dextera tua protegat me, & potentia defēdat me.* S. Nicolaus Tolentinus, cuius nunc festum Romana celebrat Ecclesia, morti proximus, sanctissimæ Eucharistiæ viaticum petens, hanc causam addit: *Vt tanto viatico munitus; non deficiā in via, ad patriam cælestem profecturus; & si ob demeritā mea improbus Belial, hostis meus, mihi occurrerit, possem fidenter dicere, Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos.* Sanctus Elzearius, Comes illustris, sed vir sanctissimus, & qui cum vxore nobili perpetuam virginitatem coluit, mortis articulo vide vt à dæmone horribiliter vexatus fuerit. In agone positus, vultum præ se tulit valde terribilem, & sub conflictu exclamauit:

In vita eius per Gregor. Nyssenum.

Seu. Sulpit. In vita eius.

Epist. 310. & in vita eius li. 5. c. 2.

In vita eius apud Suriū to. 6. pa. 891.

In vita eius per S. Andoenum, li. 2. c. 33. apud Sur. to. 6. pa. 675.

In vita eius to. 5. pa. 175.

In vita eius ca. 33. to. 5. pag. 389.

mauit: *Magna est dæmonum vis, sed eam penitus eneruauerunt virtus & merita Incarnationis & Passionis Dominicæ,* & post paulum rursum exclamat: *Plane vici.* Post aliquantum temporis spatium cum ingenti clamore dixit: *Totum me diuino iudicio committo.* His dictis reparatus est vultus eius, &c. S. Melana, nobilis & sanctissima femina, cuius fortitudinem admirabilem S. Hieronymus laudat, morti vicina sic Deum orat: *Præbe mihi iter ad te absque vlla perturbatione. Ne me retineant huius aeris mali dæmones.* S. Simeon dictus Salus, quia sub stulti specie sanctissime vixit; iam hora mortis appropinquante, sic vnicum quem habebat amicum, suæ sanctitatis conscium, Ioannem diaconum alloquitur; *Curam gere animæ tuæ, vt possit transmittere absque vlla tempestate principes tenebrarum harum. Scit enim Dominus, me magno vexari metu & sollicitudine, donec ab eorum sæuitia fuero liberatus.* Quid, quod huius rei cui etiam B. Virginem sollicitam & anxiam tenuisse scribit in Speculo historiali Vincentius Beluacensis? Quod si sanctissimæ tot ac tantæ personæ hunc extremum dæmonis conflictum ita exhorruerunt; quid miseris nobis statuendum erit, quorum tota vita peccatum frequens, rara pœnitentia, exilis iustitia est? Amplificare hunc locum pius concionator poterit, vt ad peccati fugam, & vitæ sanctius instituendæ curam, auditores suos grauiter adhortetur.

De obitu Blesillæ.
In vita eius apud Sur. to. 1. pag. 753.
In vita eius to. 4. pa. 21.
Lib. 7. c. 79.

Promptuarij Moralis in Euangelia Dominicalia partis Hyemalis Finis.

APPROBATIO.

Promptuarium hoc Morale super Euangelia Dominicalia totius anni, Authore Magistro nostro THOMA STAPLETONO, nihil à sana doctrina alienum, sed multa ad mores in melius formandos vtilia & accommodata complectitur. Quare non modo tuto, cæterum & vtiliter typis mandari posse iudico.

Ego Balthasar Seulin, Ecclesiæ Collegiatæ D. Amati Decanus, nec non librorum Censor ordinarius.

INDEX

INDEX TEXTVVM EVANGELICORVM, EX quibus loca moralia in Promptuario Dominicali eruuntur, cum nota cuiusque Dominicæ, in qua tractantur, iuxta ordinem quatuor Euangeliorum, & Capitum cuiusque.

Dominica Quadragesimæ.

1 DVCTVS est Iesus à Spiritu in desertum, vt tẽtaretur à diabolo. Matth. 4.
2. Et cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.
3. Accedens tentator, dixit ad eum.
4. Si Filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant.
5. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.
6. Si filius Dei es, mitte te deorsum. Angelis enim suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.
7. Non tentabis Dominum Deum tuum.
8. Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.
9. Vade Satana.
10. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Matth. 8.

Dominica 3 post Epiphaniam.

1. Leprosus veniens, adorabat eum.
2. Domine, si vis, potes me mundare.
3. Et ait illi Iesus: Vide nemini dixeris.
4. Sed vade, ostende te Sacerdoti.
5. Et offer munus quod præcepit Moyses.
6. In testimonium illis.
7. Domine, puer meus iacet in domo paralyticus.

8. Domi-

Domi-

Dominica 6. post Epiphaniam.

10. *Simile est regnum cœlorum grano sinapis.*

11. *Cum autem creuerit, maius fit omnibus oleribus. & fit arbor, ita vt volucres cœli habitent in ramis eius.*

12. *Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermẽtatum est totum.*

Dominica 2. Quadragesimæ.

1. *Duxit eos in montem excelsum seorsum.* Matth. 17.

2. *Et transfiguratus est ante illos.*

3. *Bonum est nos hic esse.*

4. *Faciamus tria tabernacula.*

5. *Ipsum audite.*

Dominica Septuagesimæ.

1. *Exijt primo mane, hora tertia, sexta, nona & circa vndecimam.* Matth, 20.

2. *Conducere operarios in vineam suam.*

3. *Misit eos in vineam suam.*

4. *Illi autem abierunt.*

5. *Quid hic statis tota die otiosi?*

6. *Quia nemo nos conduxit.*

7. *Voca operarios, & redde illis mercedem suam.*

8. *Multi vocati, pauci electi.*

Dominica in ramis Palmarum.

1. *Dicite, quia Dominus his opus habet.*

2. *Venit Rex tuus tibi mansuetus.* Matth. 21.

3. *Sedens super asinam, & pullum filium subiugalis.*

4. *Et imposuerunt super eos vestimenta sua in via. Alij autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via.*

5. *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant dicentes: Hosanna filio Dauid.*

6. *Hosanna filio Dauid; Benedictus qui venit in nomine Domini.*

Dominica Paschæ.

Marc.16. 1. *Maria Magdalene & Maria Iacobi, & Salome.*

2. *Emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum.*

3. *Et valde mane, vna sabbathorum, veniunt ad monumentum.*

4. *Dixerunt ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes, viderunt reuolutum lapidem.*

5. *Surrexit; non est hic.*

6. *Sed ite, dicite discipulis eius & Petro.*

Dominica infra Octauam Natalis Domini.

Luc.2. 1. *Mirantes super his quæ dicebantur de illo.*

2. *Ecce hic positus est in ruinam multorum in Israel.*

3. *Et in resurrectionem multorum in Israel.*

4. *Et in signum cui contradicetur.*

5. *Quæ non discedebat de templo, seruiens die ac nocte.*

6. *In ieiunijs, & obsecrationibus seruiens.*

Dominica 1. post Epiphaniam.

7. *Ascendentibus illis Hierosolymam.*

8 *Secundum consuetudinem diei festi.*

9 *Remansit puer Iesus in Hierusalem.*

10. *Et non cognouerunt parentes eius.*

11. *Descendit cum eis & erat subditus illis.*

12. *Et mater eius conseruabat omnia verba hæc in corde suo.*

Dominica 4. Aduentus.

c.3. 1. *Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris.*

2. *Factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto.*

3. *Prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.*

4. Rectas facite semitas eius.
5. Omnis vallis implebitur.
6. Omnis mons & collis humiliabitur.
7. Erunt praua in directa, & aspera in vias planas.

Dominica Sexagesimæ.

1. Cum turba plurima conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad Iesum. Luc. 8.
2. Clamabat dicens: Qui habet aures audiendi, audiat.
3. Semen est verbum Dei.
4. Quod secus viam, hi sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum.
5. Qui supra petram, qui, cũ audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent, quia ad tẽpus credunt, & in tempore tentationis recedunt.
6. Quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus, diuitijs, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur.
7. Quod autem in terram bonam, hi sunt qui in corde bono, & optimo audientes verbum retinent.
8. Et fructum afferunt cum patientia.

Dominica 3. Quadragesimæ.

1. Erat Iesus eijciens dæmonium, & illud erat mutum. Luc. 11.
2. Quidam ex eis dixerunt: In Beelzebub, principe dæmoniorum, eijcit dæmonia.
3. Omne regnum in se diuisum desolabitur.
4. Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ poßidet.
5. Si autem fortior eo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat.
6. Et fiunt nouißima hominis illius peiora prioribus.
7. Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

Dominica Quinquagesimæ.

1. Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabun- Luc. 18.

tur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.

2. Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur.

3. Ipse vero multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei.

4. Stans autem Iesus, iußit illum adduci ad se.

5. Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, vt videam.

Dominica 1. Aduentus.

Luc. 21. *1. Erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum, &c.*

2. His fieri incipientibus, respicite. Scitote, quia prope est regnum Dei.

3. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

Dominica 3. Aduentus.

Ioan. 1. *1. Miserunt Iudæi ab Hierosolymis Sacerdotes & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum. Tu quis es?*

2. Confessus est, & non negauit: & confessus est, quia nō sum ego Christus.

3. Ego vox clamantis in deserto.

4. Dirigite viam Domini.

5. Quid ergo baptizas, si non es Christus, neque Elias, neq; Propheta.

6. 7. Medius vestrum stetit, quem vos nescitis.

8. Cuius non sum dignus corrigiam calceamenti soluere.

Dominica 2. post Epiphaniam.

Ioan. 2. *1. Vocatus est Iesus & discipuli eius ad nuptias.*

2. Dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent.

3. Dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est mulier?

4. Quid

Domi-

Dominica 5. post Pascha.

8. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.*
9. *Vsque modo non petistis quicquam in nomine meo.*
10. *Ipse Pater amat vos, quia vos me amastis.*

Dominica 6. post Pascha.

11. *Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini.*
12. *Sed venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo.*
13. *Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neque me.*

Dominica in Albis.

1. *Cum esset sero die illa.*
2. *Stetit in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis.* Ioan. 20.
3. *Cum hoc dixisset, ostendit eis manus & latus.*
4. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.*
5. *Thomas, vnus de duodecim, non erat cum eis, quando venit Iesus.*

INDEX SCRIPTVRARVM,

QVÆ IN PRIMA PARTE HVIVS Promptuarij moralis aliquo modo elucidantur.

6. Va

FINIS.

INDEX ALPHABETICVS.

LOCORVM MORALIVM, QVÆ IVXTA TEXTVS EVANGELIcos in hoc Promptuario Morali, ſuper omnes Dominicas Partis Hyemalis, late tractantur & explicantur.

A.

Beati-

I.

L.

M.

FINIS.

PRIVILEGII CÆSAREI SVMMA.

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti, publico edicto cautum & ſancitum eſt, ne quis, cuiuſcunq; ſtatus, gradus, ordinis aut conditionis fuerit, quacunque ſacri Romani imperij & ditionis eius fines patent, quæcunq; probatorum auctorũ opera quotquot vel hactenus nondum impreſſa, vel ab alijs quidem impreſſa, nouis autem deinceps ſcholis, annotationibus, aut commentarijs aucta & illuſtrata, Chriſtophorus Plantinus Ciuis & Typographus Antuerpienſis, primus typis procuderit, intra proximum ſexennium, à prima cuiuſque operis aut voluminis editione, vllo pacto eiuſdem vel diuerſi characteris forma excudat, aut excuſa ab alijs, intra eiuſdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, ſeu quouis modo diſtrahat, manifeſtè vel occultè, ſub pœna decem Marcharum auri, quarum dimidia fiſco Imperiali fraudis vindici, reſidua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum ad imitationem impreſſorum amiſſionem, quos idem Plantinus, vbicunq; locorum nactus fuerit, per ſe, vel ſuos, adiumento Magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vindicare, inque ſuam poteſtatem redigere poterit. In cuius rei fidem ipſi edicto manu ſubſcripſit, & ſigillum apponi iuſſit Cæſarea Maieſtas. Datum in ciuitate Viennæ Auſtriæ, die vigeſima prima menſis Februarij, Anno Domini M.D.LXV.

Subſig.

Maximilianus.

Ad mandatum ſacræ Cæſ. M. proprium.

Summa

SVMMA PRIVILEGII REGIS HISPANIARVM.

REGIS Priuilegio cautum est, ne quis citra voluntatem Ioannis Moreti, Typographi Antuerpiensis, imprimat, aut alicubi impressum importet, venalemve habeat librum, cui titulus est: *Promptuarium Morale super Euangelia Dominicalia totius anni, Authore THOMA STAPLETONO, Anglo, S. Theologiæ Doctore, & Regio professore Louanii*, à die impressionis absolutæ intra sex annos. Qui secus faxit, confiscationis librorum, & grauis mulctæ pœna mulctabitur. Vti latius continetur in literis datis Bruxellæ, vigesima Ianuarii, Anno 1590.

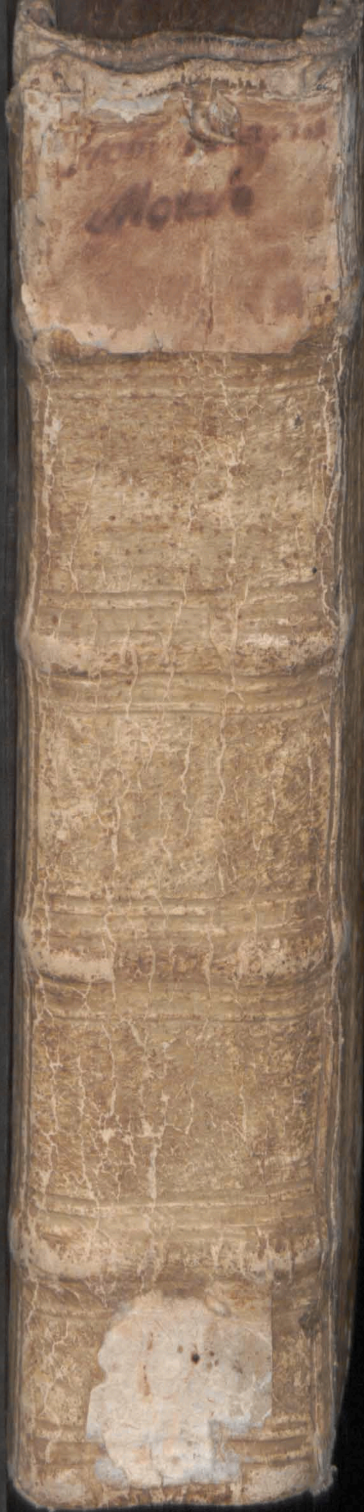
Signat

I. De Busschere.

BEATUS vir qui suffert tentationem

Morale